BIBLIOTHECA

CANONICA, JURIDICA, MORALIS, THEOLOGICA

NEC NON

ASCETICA, POLEMICA, RUBRICISTICA, HISTORICA, &c.

De principalioribus, & fere omnibus, quæ in dies occurrunt, nec penes omnes facile, & prompte reperiri possunt,

EX UTROQUE JURE, SUMM. PONTIF. CONSTITUTIONIBUS, CONCILIIS, SACR. CONGREGATIONUM DECRETIS, SACR. ROT. ROM. DECISIONIBUS AC PROBATISSIMIS ET SELECTISSIMIS AUCTORIBUS

Accurate Collecta, Adaucta, Ordine Alphabetico congesta

AC IN DECEM TOMOS DISTRIBUTA

AB ADM.

R. P. LUCIO FERRARIS

Soler-Alexandrino, Ordinis Regular. Observ. Lectore Jubilato Exprov. Examinat. Synod. ac S. Officii Consultore.

POST PLURES ITALICAS

EDITIO POSTREMA AUCTIOR ET EMENDATIOR

Cui præter ea, quæ Clariss. ANONYMUS Jurisconsultus Romanus suis locis adjecerat, sublatis de medio quæ conspirantibus Catholicorum fere omnium Imperantium legibus proscripta sunt, accesserunt ex aliena manu permulta tum THEOLOGIAM, tum maxime JUS CANONICUM & Civile concernentia, eaque scitu dignissima, & omnibus præsertim ECCLESIASTICIS VIRIS apprime utilia & necessaria.

TOMUS QUARTUS.

E = F = G = H

VENETIIS, MDCCLXX.

TYPIS VINCENTII RADICI

SUPERIORUM PERMISSU.

INDEX

Titulorum, ſeu Materiarum, quæ in hoc Quarto Tomo continentur.

E

Ga-

G

H

ADM.

AD M. REVER. P.
F. LUCII FERRARIS
PROMPTA BIBLIOTHECA
Canonica, Juridico-Moralis, Theologica &c.

E P I S C O P U S.

ARTICULUS I.

Episcopus quo ad ejus nomen, originem, & dignitatem.

SUMMARIUM.

1 *Nomen Episcopi est nomen græcum idem importans ac latine speculator, vel superintendens.*
2 *Episcopus vocatur* Summus Sacerdos *ratione Ordinis ad differentiam simpliciter Sacerdotum.*
3 *Episcopus dicitur* Præsul, *quia in Concilio præsidet.*
4 *Dicitur* Antistes, *quia ante alios stans præeminet populo.*
5 *Dicitur* Pontifex *a posse, & facere.*
6 *Dicitur* Legatus Christi, *quia tamquam Christi Legatus destinatur ad regendas animas.*
7 *Vocatur* Pastor *ab Officio, quod habet pascendi oves sibi commissas verbi Dei prædicatione, & Sacramentorum administratione.*
8 *Vocatur* Præco, *quia annunciat populo scelera eorum.*
9 *Vocatur* Medicus *ut sciat attemperare vinum oleo in curandis vulneribus.*
10 *Appellatur* Lucerna *super candelabrum posita, ut omnibus luceat probitatis, & Doctrinæ radiis.*
11 *Appellatur* Sal terræ *ut condiat aliorum mores sapientissimis institutis, ac præceptis.*
12 *Appellatur* Angelus, *quia mittitur ut nuntius prædicaturus Verbum Dei.*
13 *Vocatur* Sanctissimus, *quia talis debet esse, ut alios ad Sanctitatem alliciat.*
14 *Hinc communiter tenetur, quod Status Episcopalis perfectior sit, quam status Religionis, & Episcopus debet esse Sanctior Religioso.*
15 *Ordo Episcopalis, quamvis quo ad rem sit unus solus, tamen quoad nomen, & gradum est quadripartitus in Patriarchis, Metropolitis, Archiepiscopis, & Episcopis.*
16 *Patriarcha est nomen græcum idem importans ac latine Summus, seu Princeps Patrum.*
17 *Patriarchæ præcipui, & veri in principio fuerunt tantum quatuor.*
18 *Præter dictos quatuor primarios reperiuntur etiam alii Patriarchæ non ita Principales.*
19 *Patriarchæ, & Primates, late sumpto vocabulo idem sunt, licet differant nomine.*
20 *Stricte tamen loquendo Primates non idem habent Officium, eamque auctoritatem, quam habent Patriarchæ.*
21 *Unde Primates rigorose loquendo dicuntur nonnulli Metropolitani, qui primarias tenent Civitates, & majores regunt Metropoles.*
22 *Enumerantur varii similes Primates.*
23 *Metropolitanus sic dictus a* Metros, *quod idem sonat quod* Mater, *&* Polis, *quod idem sonat quod Civitas, est ille, qui residet, & Episcopatum gerit in Metropoli, seu Civitate præcipua, quæ est veluti Mater, seu Matrix aliarum Ecclesiarum, seu Civitatum totius provinciæ.*
24 *Archiepiscopus sic dicitur tamquam Primus, seu Princeps omnium Episcoporum.*
25 *Archiepiscopus sic captus idem est ac Metropolitanus.*
26 *Non tamen omnis Archiepiscopus est semper Metropolitanus, sicuti omnis Metropolitanus est semper Archiepiscopus.*
27 *Episcopus est nomen græcum idem importans ac latine speculator, vel superintendens.*
28 *Sub nomine Episcopi Ecclesia semper eos intellexit, qui sunt Presbyteris Superiores.*
29 *Episcopi successerunt in locum Apostolorum, & Presbyteri in locum Discipulorum.*
30 *Quamvis in primitiva Ecclesia Episcopi, & Presbyteri non distinguerentur quoad nomen, tamen quoad rem semper fuit distinctio inter ipsos etiam tempore Apostolorum in primo Exordio Ecclesiæ.*
31 *Episcopos superiores esse Presbyteris expresse declarat Concilium Tridentinum, & subjicit anathemati contrarium sentientes.*
32 *Episcopus appellatur* Ordinarius, *quia ordinariam in sua Diœcesi habet jurisdictionem.*
33 *Appellatur* Diœcesanus *respectu, & ratione suæ Diœcesis.*
34 *Ecclesia Episcopalis dicitur Cathedralis, quia ibi Cathedra Episcopalis, & sedes sita est.*
35 *Dicitur* Suffraganeus *respectu Metropolitani, cui subditur, & suffragatur in Officio Episcopali.*
36 *Chorepiscopi non erant Episcopi, nec eorum Ecclesiæ erant Cathedrales.*
37 *Chorepiscopi præficiebantur solum Villis, & Oppidis; Episcopi autem in Villis, Pagis, seu locis inferioribus collocati nunquam fuerunt.*
38 *Chorepiscopi erant Vicarii Episcoporum, & in Oppidis, & Villulis gerebant curam animarum vice ipsorum eodem fere modo, quo nunc Parochi.*
39 *Conferebant Ordines minores.*
40 *Aliqui eorum consecrabantur, & creabantur Episcopi, & isti non solum Ordines Minores, sed & Majores conferebant, & alia munia Episcopalia obibant, non ex vi Chorepiscopatus, sed virtute Ordinis Episcopalis, ad quem erant promoti, & consecrati, & sic vice ipsorum ministrabant,*

ficabant, sicuti faciunt hodie Episcopi Titulares, seu Coadjutores.

41 *Chorepiscopi fuerunt aboliti, & ablati ab Ecclesia Dei ob illorum insolentiam, & ambitionem, qua Episcoporum officia sibi temere usurpabant, & ne tertius Ordo in Ecclesia poneretur.*

42 *Quamvis Apostolos omnes a Christo Domino fuisse ordinatos Episcopos sit valde controversum; tamen communior opinio tenet Sanctum Petrum solum fuisse immediate a Christo Domino Episcopum consecratum.*

43 *Sanctus Petrus alios Apostolos in Episcopos consecravit, ex quibus primi fuerunt filii Zebedæi, Jacobus scilicet, & Joannes, quorum interventu facta fuit consecratio Jacobi Alphæi in Episcopum Hierosolymitanum.*

44 *Alios item Apostolos tempore dispersionis ad prædicandum Evangelium Episcopos ordinavit.*

45 *Episcopi antiquiores sunt Cathedralibus.*

46 *Episcopi positi sunt in Civitatibus loco Flaminum & Archiflaminum ad tollendum veterum Idolorum Cultum.*

47 *Flamines antiquitus erant sacerdotes, & ab illo Deo, cui Sacrificia faciebant, nomen accipiebant.*

48 *Dicti sunt Flamines a filo laneo, quo caput tegebant, unde Flamines, quasi Filamines vocabantur.*

49 *Sicut Flamines erant in magna veneratione, primumque locum post Regem sacrificulum in Conventibus tenebant, sic Episcopi præ cæteris digniorem obtinent locum.*

50 *Episcopus enim nomen est dignitatis, Presbyter vero nomen est ætatis.*

51 *Præcedentia Episcoporum in Conciliis provincialibus attendi debet secundum tempus Ordinationis, non secundum dignitatem Ecclesiarum.*

1 NOmen Episcopi est nomen græcum idem importans
ac latine *speculator*; *cap. Cleros §. Episcopus distinction. 21.* vel superintendens; *cap. Qui Episcopatum 8.*
quæst. 1. cap. Legimus dist. 93. Præcipuum enim Episcopi
munus est gregis sibi commissi mores, & vitam explorare, & inspicere; Unde S. Ambrosius *de dignitate Sacerdotum cap. 6.* Episcopum dici censet, quasi superinspectorem, idcirco & in loco eum in Ecclesia editiori residere, ut & cunctos respiciat, & a cunctis respiciatur. Episcopus vocatur *Summus Sacerdos* ratione Ordinis, ad
2 differentiam simplicium Sacerdotum; *cap. Deus ergo §. q. 1.*
cap. Videntes 12. quæst. 1. cap. 1. §. Porsumis, de Sacram. Unct. Episcopus enim congrue dicitur Sacerdos summus,
quia ultra suum Ordinem nullus est alius Ordo; *cap. De his, cap. Manus, de consecr. dist. 5.* nam Episcopatus est
maximus Ordinum, qui sunt in Ecclesia Dei, *Gloss. verbo. Episcopus in proœmio lib. 9. Decretal. Gloss. verbo. de Episcopis in cap. Quia periculosum, de sentent. Excommunic. in 6.* Episcopus dicitur *Præsul*, quia in Conciliis præsidet; *cap. Quod translationem, de tempor. Or-*
3 *dinat.* Dicitur *Antistes*, quia ante alios stans præeminet
4 populo, & est primus templ. & Diœcesis Sacerdos; *§. Nos autem, Institut. de Attiliano Tutore, leg. Si quemquam, & leg. Decernimus Cod. de Episcopis, & Clericis,*
Calvin. verb. Antistes. Dicitur Pontifex, *cap. Pontifices 7. quæst. 1. cap. Massana de electione, cap. Quia periculosum de sentent. Excom. in 6.* Pontifex enim, ut ait Scævola, relatus a Calvino *verb. Pontifex*, est sic dictus a,
posse, & *facere*, quia, ut Alciatus arbitratur, jus ei
erat sacrificandi, facere enim apud veteres sacrificare est,
& Episcopus potest sacrificare, & facere sacrificare per
5 Sacerdotes, quos efficit, & ordinat. Appellatur interdum
Legatus Christi, ut in *cap. Accusatio quoque in fin. 2.*
6 *quæst. 7. & in Clement. 1. §. Nec super, de pœnis*; Episcopus enim tamquam Christi Legatus destinatur ad regendas animas.

7 Vocatur propriissime *Pastor* ab officio, quod habet pascendi Oves sibi commissas verbi Dei prædicatione, ac
7 Sacramentorum administratione, ut Pastoris Officij esse proprium, docet, & mores, & sæpius inculcat Concilium Tridentinum, *sess. 6. de reform. cap. 1. & sess. 23. c. 1.*
8 Vocatur etiam *Præco*, quia annunciat populo scelera eorum, *cap. Si rector, 1. dist. 43.* Vocatur item *Medicus*,
9 ut sciat adhibere vinum, & oleum in curandis vulneribus; *cap. Disciplina 9. dist. 45.* Vocatur *Lucerna* super Candelabrum posita, *Matth. cap. 5.* ut omnibus luceat probitatis, & Doctrinæ radiis. Vocatur *Sal terræ Matth. eod.*
10 *cap. 5.* ut condiat aliorum mores sapientissimis institutis,
11 & præceptis. Dicitur *Angelus Luc. 6.* quia nuncupatur ut Nuncius prædicatorius verborum Dei. Vocatur *Sanctissimus*
12 in *Authentic. de Sanctissimis Episcop. coll. 9. & in Clement.*
13 *unic. 1. §. Nec super, de pœnis*, quia cum Episcopus debeat alios sanctos efficere, oportet, ut sit prius Sanctissimus, & potius exemplis, quam verbis populum sibi commissum ad Sanctitatem alliciat, & provocet: Unde recte *Eccles. 2.* dicitur *Ab immundo quis mundabitur?* cui concinit illud S. Gregorii *lib. 7. Moral. Manus sordida aliam*
non lavat, & oculus plenus pulvere maculam non considerat; ita mundus debet esse, qui vult aliena curare. Hinc
communiter tenetur, quod status Episcopalis perfectior sit,
quam status Religionis, & Episcopus debet esse Sanctior 14
Religioso; nam, ut inquit S. Dionysius *de Eccles. Hierarch. cap. 5. Pontificum quidem Ordo consummativus est, & perfectivus, Sacerdotum autem illuminativus, & lucidativus, Ministrantium vero Purgativus, & discretivus;*
Fagnan. *lib. 1. Decret. in cap. Nisi cum pridem 10. de renunciatione n. 6. & 7.*

Ordo Episcopalis quamvis quoad rem, seu essentiam
sit unus solus, ex Anacleto Papa *Epist. 3. & capit. Nonvestrarum 6. caus. 7. quæst. 1.* tamen quoad nomen, & gra- 15
dum est quadripartitus: textu expresso in *cap. Cleros 1. distinct. 21. §. Ordo Episcoporum*, ibi: „ Ordo vero Episcoporum quadripartitus est, idest in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitis, atque Episcopis „; Sic tenent
Fagnanus *lib. 1. Decretal. in cap. Requisisti de ordinatis ab Episcopo, qui &c. 1.* Barbosa *lib. 1. Juris Eccles. univers. cap. 6. num. 4.* Patriarcha est nomen græcum, idem importans, ac latine Summus seu Princeps Patrum, idest 16
Episcoporum: *Gl. cap. Cleros, verb. Patriarchæ dist. 21.*
Patriarchæ præcipui, & veri in principio fuerunt tantum
quatuor, scilicet Constantinopolitanus, Alexandrinus, An- 17
tiochenus & Hierosolymitanus; *cap. Antiqua, de privilegiis, cap. Renovantes: cap. Definimus dist. 22. cap. Grave nimis, de præbend. & Extravagant. Sacrosancta Romana Ecclesia, de elect. inter communes*, ubi Benedictus XI. sic expresse scribit: „ Sacrosancta Romana Ecclesia, quæ disponente Domino super omnes alias ordinariæ potestatis
„ obtinet principatum a Deo, utpote Mater universorum Christifidelium, & Magistra, quatuor Patriarchales sedes statuit, inter quas post ipsam Romanam Ecclesiam, Constantinopolitanam primam, Alexandrinam
„ secundam, Antiochenam tertiam, & Hierosolymitanam
„ quartum locum voluit obtinere, ipsasque multis prærogativis, & honoribus, ac privilegiis decoravit „ (a).
Præter dictos quatuor primarios reperiuntur etiam alii
Patriarchæ non ita principales, videlicet Gradensis, seu
Venetus, Patriarcha Indiarum, & Patriarcha Æthiopiæ,
cum aliis, de quibus Glos. in cit. cap. Cleros 1. distinct. 21. 18
verb. Archiepiscopi, & novissime institutus est quoque Patriarcha Ecclesiæ Ulissiponensi Occidentalis die anno 1716.
a Clemente XI. *Constitut. incip. In supremo Apostolatus solio.*

Patriarchæ, & Primates late sumpto vocabulo, idem
sunt, licet differant nomine colligitur ex *cap. Provinciæ*
1. dist. 99., ibi: *Ipsi quoque in Civitatibus, vel locis nostros Patriarchas, vel Primates, qui unam formam tenent, licet diversa sint nomina, leges Divinæ, & Ecclesiasticæ poni, & esse jusserunt*, & *cap. Nulli 2. eod.* 19
dist. 99. ibi: *Nulli Archiepiscopi Primates vocentur, nisi illi, qui primas sedes tenent, quarum Episcopos Apostoli, eorumque Successores regulariter Patriarchas, vel Primates esse constituerunt*, & *cap. Duo sunt 9. de Offic. Ordinar.*, ibi: *Cum sit in Canonibus definitum: Primates, vel Patriarchas nihil juris præ cæteris habere, nisi quantum &c.* Unde Glossa in *cap. cenum 7. de in integrum restitut. verb. Super primatia*, auctoritate cit. *cap. 1. & cap. 2. dist. 99.* sic concludit: *Primatia, & Patriarchatus una tantum dignitas est, licet nomina sint diversa*, &
Glossa in cit. *cap. Duo sunt 9. De Offic. Ordinar. verb. Patriarchas* sic etiam concludit: *Diversitas in nomine est, dignitas eadem.* Stricte tamen loquendo Primates
non idem habent Officium, eamdemque auctoritatem,
quam habent Patriarchæ: ut late ostendit Barbosa *libr. 1.*
Juris Eccles. Univ. cap. 6. a num. 10., & sequentib. Et con- 20
clusio Glossæ ex citatis Canonibus, quod nulla detur realis differentia, sed solum verbalis inter Primates, & Patriarchas, est intelligenda de Patriarchis minoribus, &
non de supradictis primariis, qui vere, & realiter distinguuntur, ut notat Gigas *de reservat. Episcop. cap. 18. n. 5.*
Gonzal. *ad regul. 8. Cancellar. gloss. 41. num. 14.* Frances
de Eccles. Cathedral. cap. 1. num. 81. Unde Primates rigorose loquendo dicuntur nonnulli Metropolitani qui primarias tenent Civitates, & majores regunt Metropoles. 21
Sic Bituricensis Archiepiscopus est Primas in Burdigalensi Provincia, ut de ipso fit mentio in *cap. Conquestus 9. quæst. 3.* Archiepiscopus Pisanus vocatur Primas Sardiniæ, & Corsicæ, ut notat Additio Marginalis ad Glossam in *cap. Definimus dist. 22.* Archiepiscopus Toletanus,
& Archiepiscopus Bracharensis contendunt de Primatu
Hispaniæ, ut fit mentio in *cap. cenum 7. de in integrum*
restitut., & pro utroque varii varia scripserunt, ut vide- 22
re est apud Barbos. *loc. cit num. 48.* Sic in Galliæ Provinciis ultra Archiepiscopum Bituricensem se Primates appellant Archiepiscopus Remensis, Lugdunensis, Arelatensis, & Viennensis. Hiberniæ Primas est Archiepiscopus Armacanus; Angliæ Cantuariensis; Scotiæ
As-

(a) In principio non quatuor, sed duo tantum fuerunt veri Patriarchæ, videlicet Alexandrinus, atque Antiochenus. Vid. Benedict. XIV, *De Synod. Diœc. lib. 2. cap. 4. §. 3.* & Domin. Macri *Hierolexicon voce Patriarcha*.

Archiepiscopus S. Andreæ; Africæ Carthaginensis; Hungariæ Strigoniensis; Poloniæ Gnesnensis; Germaniæ olim Magdeburgensis, nunc vero Salisburgensis.

Metropolitanus sic dictus a *Meter*, quod idem sonat quod *Mater*, & *Polis*, quod idem sonat quod *Civitas*, est ille, qui residet, & Episcopatum gerit in Metropoli, seu Civitate præcipua, quæ est veluti Mater, seu Matrix aliarum Ecclesiarum, seu Civitatum totius
23 Provinciæ. Metropolis enim caput Provinciæ appellatur; *l. 4. §. Ingressus, & leg. 7. ff. de Offic. proconf. l. 6. ff. de excusat. tutor. lec. unic. Cod. ut omnes inde*. Unde Provincia, cui præest Metropolitanus, decem, aut undecim Civitates, & totidem Episcopos suffraganeos olim sub se continere solebat; *cap. Scitote 2. caus. 6 quæst. 3. Glossa in cap. Clericos, dist. 1. 21. verb. A mensura*. Nunc vero consuetudo d. *cap. Scitote*, abiit in desuetudinem, & numerus Episcoporum major, vel minor decem, aut undecim suit constitutus in unaquaque Provincia sub Metropolitanis, prout singulis magis expedire in dies videbatur, ut recte observat Petrus Gregor. *Sintagm. Juris lib. 15 cap. 11. num. 3.* (a)
24 Archiepiscopus sic dicitur tanquam primus, seu Princeps omnium Episcoporum suæ Provinciæ; *Archos* enim est nomen græcum, quod latine significat *primum* vel
25 *Principium*, *cap. Cleros 1. dist. 21. verb. Archiepiscopus*. & Archiepiscopus sic captus idem est, ac Metropolitanus, ut innuit Ordo Romanus *tit. Qualiter Episcopus in Romana Ecclesia ordinetur*, ut tradit Barbosa cum pluribus aliis *loc. cit. cap 7. num. 4.*, & deduci potest etiam *ex cap. Pastoralis, de Offic. ordinar.*, & *Extravag. Salvator, de præbend. inter communes, cap. Referente, de præbend.*, ibi: *Ad Metropolitanum, videlicet Romanensem*
26 *Archiepiscopum*. Non tamen omnis Archiepiscopus est semper Metropolitanus, sicuti omnis Metropolitanus est semper Archiepiscopus; Dantur enim varii Archiepiscopi, qui nullos suffraganeos habent, ut inter alios sunt Rossanensis, & Lancianensis Archiepiscopi, ut notavit Barbosa *loc. cit. cap. 7. num. 6.*, & de ipsis, ac aliis patet in notitia supra adducta omnium Archiepiscopatuum, & Episcopatuum. Tales enim Archiepiscopi nullos habentes suffraganeos, licet sint vere, realiter Archiepiscopi, non tamen vere sunt Metropolitani, ut ex Barbosa, & Azorio recte notat Frances *de Eccles. Cathedr. cap. 1. num. 114*. Quid autem possit Metropolitanus, seu Archiepiscopus in suos suffraganeos, vide *verb. Archiepiscopus art. 1.*
27 Episcopus, ut jam fuit dictum *num. 1.* est nomen Græcum idem significans ac latine *Speculator*, *cap. Cleros §. Episcopus dist. 21* vel *Superintendens*, *cap. Qui Episcopatum 8. quæst. 1. cap. Legimus 24. dist. 93*. Et sub nomi-
28 ne Episcopi Ecclesia semper eos intellexit, qui sunt Presbyteris superiores; *cap. Decretis dist. 21.*, ibi: Simplici- „ter majorum, & minorum Sacerdotum discretio in „novo Testamento ab ipso Christo sumpsit exordium, „qui duodecim Apostolos, tanquam majores Sacerdotes, „& septuaginta duos discipulos, quasi minores Sacerdo-
29 „tes instituit. In locum vero Apostolorum Episcopi, & in locum Discipulorum Presbyteri successerunt, *cap. In novo 2. dist. 21. & cap. Quorum vices 6. dist. 68.* (b) Et
30 quamvis in primitiva Ecclesia Episcopi, & Presbyteri non distinguerentur quoad nomen; *cap. Olim 5. dist. 95.*, ibi: *Olim idem erat Presbyter, qui & Episcopus*; Tamen quo ad rem semper fuit distinctio inter ipsos etiam tempore Apostolorum in primo exordio Ecclesiæ; Sic expresse S. Thomas *in 2. 2. q. 184. art. 6. ad primum*, ibi: „De Presbytero, & Episcopo dupliciter loqui „possumus uno modo quantum ad nomen, & sic olim „non distinguebantur Episcopi, & Presbyteri; nam Epi- „scopi dicuntur ex eo; quod superintendunt, sicut di- „cit Augustinus 19. Civit. Dei; Presbyteri autem in „Græco dicuntur quasi seniores; Unde, & Apostolus communiter utitur nomine Presbyterorum, quantum ad utrosque, cum dicit, *1. ad Timoth. 5. Qui bene præsunt Presbyteri duplici honore digni habeantur*, & similiter etiam nomine Episcoporum, unde dicit Actor. 20. Presbyteris Ephesinæ Ecclesiæ loquens. „Attendite vo- „bis, & universo gregi. in quo vos Spiritus Sanctus „posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei." Sed secundum rem semper inter eos fuit distinctio etiam tempore Apostolorum, ut patet per Diony. *cap. 4. Ecclesiast. Hierarch.*, & *Lucæ 19.* super illud: „Post hæc autem de- „signavit Dominus &c. Dicit Gloss. Sicut in Apostolis „forma est Episcoporum, sic & in septuaginta duobus di- „scipulis forma est Presbyterorum secundi Ordinis; Post- „modum tamen ad schisma vitandum necessarium fuit, „ut etiam nomina distinguerentur, ut scilicet majores „dicerentur Episcopi, minores autem Presbyteri; Dicere autem Presbyteros non differre ab Episcopis inter dogmata hæretica numerat Augustinus „in lib. de hære- „sibus, ubi quod Ariani dicebant Presbyterum ab Epi- „scopo nulla differentia debere discerni. Et Episcopos 31
„tam in potestate Jurisdictionis, quam in potestate Ordinis superiores esse Presbyteris expresse declarat Concilium Tridentin. *sess. 23. cap. 4.*, & *ibidem Canon. 7* subjicit anathemati contrarium dicentes, ibi „Si quis dixe- „rit Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non „habere potestatem confirmandi, & ordinandi, vel eam, „quam habent, illis esse cum Presbyteris communem.... anathema sit.

Episcopus appellatur *Ordinarius*; *cap. Pastoralis 11.* 32
de Offic. Ordinar. quia ordinariam in sua Diœcesi habet jurisdictionem. Barbosa *lib. 1. Juris Ecclesiast. univers. cap. 8. num. 47.* Appellatur *Diœcesanus* respectu, & ra- 33
tione suæ Diœcesis, idest Civitatis, & Territorii Episcopalis, *Cap. Statuto 2. §. Diœcesani, de decimis in 6. Clement. unic. de supplend. neglig. Prælator. Clement. 1. de Jurejurand.* Ejus autem Ecclesia Episcopalis dicitur Ca- 34
thedralis, quia ibi Cathedra Episcopalis, & Sedes sita est, Archidiacon. *in cap. Statutum col. 1. de rescript. in 6.*, & quia ejus ratione Episcopus recipit Cathedraticum; *Cap. Conquerente 16. de Offic. Ordinar.*, & *cap. Pastoralis 7. de Donationibus*. Dicitur *Suffraganeus* respectu Metropolitani, seu Archiepiscopi, cui subditur; 35
cap. Suffraganeis 11. de electione; *cap. Pastoralis 11. de Offic. Ordinar. cap. Romana Ecclesia 1. de foro competent. in 6.* Vel quia suffragium in ejus electione præstare consueverant Episcopi, vel quia suffragantur ipsi in consecrando alios Episcopos, in celebrando Concilia, & hujusmodi. Abbas *in cap. Suffraganeis 11. de election. num. 1.* Barbosa *loc. cit. num. 46.*

Chorepiscopi non erant Episcopi, nec eorum Eccle- 36
siæ erant Cathedrales; *Cap. Ecclesiis 3. dist. 68.*, ibi: In- „ter Episcopos autem, & Chorepiscopos hæc est diffe- „rentia, quod Episcopi non in Civitatibus, Chorepi- „scopi, & in Vicis ordinari possunt; Episcopi for- „matas tribuunt litteras, Chorepiscopi non nisi Com- „mendatitias, & pacificas dare valent; Episcopi Jus „consecrandi habent, Chorepiscopi tantum minores „tribuunt, Leviticam autem, & Sacerdotalem benedi- „ctionem non valent præstare; cap. Quamvis 4. 68., „ibi: Quamvis Chorepiscopis, & Presbyteris plu- „rima cum Episcopis ministeriorum communis sit di- „spensatio; quædam tamen sibi prohibita noverint, „sicut est Presbyterorum, Diaconorum, & Virginum „consecratio, constitutio Altaris, ac benedictio, vel „unctio, siquidem nec erigere Altaria, nec Eccle- „sias consecrare eis licitum est, nec per impositionem „manuum fidelibus baptizatis, vel conversis hæreticis „Paraclitum Spiritum Sanctum tradere, nec Chrisma „conficere, nec Chrismate baptizatorum Frontes signare, „nec publice quidem in Missa quemquam pœniten- „tem reconciliare, nec formatas cuilibet Epistolas mit- „tere. Hæc omnia illicita sunt Chorepiscopis .... Quo- „niam quamvis consecrationem habeant, Pontificatus „tamen apicem non habent, & concordat *cap. Chorepi- „scopi 5 eadem dist. 68.* Chorepiscopi præficiebantur solum Villis, & Oppidis; *cit. cap. Ecclesiis 3. dist. 68.* 37
idque vox illa græca *Chora*, quæ latine idem importat ac *Villanus*, seu ruralis, pagum iterum seu Villam significat. Episcopi autem in Villis, pagis, seu locis inferioribus collocari nunquam fuerunt; *cap. 1. de privileg. cap. Episcopi 3 dist. 80.*, ibi: Episcopi non in Castellis, nec in „modicis Civitatibus debent constitui; cap. Illud sane 4. „eadem dist. 80., ibi: Illud sane quod ad Sacerdotalem „pertinet dignitatem inter omnia volumus Canonum „statuta servari, ut non in quibuslibet locis, neque „Castellis, & ubi ante non fuerant, Episcopi conse- „crentur; cap Non debere 5. eadem dist. 80., ibi: „Non debere in Vicis, & in Castellis Episcopos ordi- „nari. Et Zacharias 1. Epist. 9. ad Bonifacium sic ait: „Memineris quid in Sacris Canonibus præcipitur obser- „vare, ut minime in Villulis, vel modicas Civitate Epi- „scopos ordinemus, ne vilescat nomen Episcopi (c).

Chorepiscopi erant Vicarii Episcoporum, & in Oppi- 38
dis, & in Villulis gerebant curam animarum vice ipsorum, eodem fere modo, quo nunc Parochi. Petrus Gregor. *Syntagm. Juris lib. 15. cap. 12. in num. usque in finem*, Barbosa *in Collectan. ad text. in cap. Quamvis 4, dist. 68. num. 6.* Antonius Riccullus *Lucubrationum Ecclesiasticarum lib. 2. cap. 1. num. 2.* Bellarmin. *in Controvers. tit. de Cleric. lib. 1. cap. 17. tom. 1 controv. 5.* Frances *de Eccles. Cathed.* 39
cap. 1.

(a) Metropolis græcum nomen a *meter*, sive *mitir*, mater, & *polis*, civitas. *num. 24. Archos* significat eum, qui imperium obtinet, ducem; *arche*, sive *Archi*, principium, imperium.

(b) Jo: Baptista du Hamel in c. 20 Actor. vers. 17. hæc habet: Non Ephesinæ tantum, sed & Asianæ Ecclesiæ Presbyteros vocavit, quos infra vocat Episcopos *Mittens Ephesum* jussit vocari singularium urbium Episcopos. Nam singulis in locis unus erat Episcopus ob paucitatem fidelium.

(c) *Chora*, sive *Chora*, non *Chore*, idem latine importat ac ager, prædium, regio. Videsis Domini Marci Hierolexicon.

cap. 1. *numer.* 131., & alii. Conferebant Ordines minores, *textu expresso in cit. cap. Ecclesiis* 3. *dist.* 68. §. *Inter Episcopos Chorepiscopi tantum minores tribuunt,* 40 *Leviticam autem, & Sacerdotalem benedictionem non valent præstare*. Aliqui eorum consecrabantur, & creabantur Episcopi, & illi non solum Ordines minores, sed, & majores conferebant, & alia munia Episcopalia obibant, non ex vi Chorepiscopatus, sed virtute Ordinis Episcopalis, ad quem erant promoti, & consecrati, & sic vice Episcoporum ministrabant, sicuti faciunt hodie Episcopi Titulares, seu Coadjutores, & de istis solis Chorepiscopis in Episcopos consecratis loquuntur Canones Conciliorum, ut constat ex Antiocheno *can.* 10. *tom.* 3. *Concil. pag.* 1322., & intelligendi sunt Doctores asserentes Chorepiscopos fuisse olim eosdem, ac sint hodie Episcopi Titulares, seu Coadjutores, ut recte observant Bellarm. *lo. cit. vers. Respondeo quosdam fuisse*, Ricciullus *loc. cit. num* 8. Barbosa *loc. cit. num.* 41 2. Frances *loc. cit. num.* 133. Chorepiscopi fuerunt aboliti, & ablati ab Ecclesia Dei ob illorum insolentiam, & ambitionem, qua Episcoporum officia sibi temere usurpabant, & ne tertius Ordo in Ecclesia poneretur, cum Christus Dominus duos tantum gradus in Ecclesia instituerit, Episcoporum videlicet, & Presbyterorum, & Chorepiscopi de primis, scilicet Episcopis non fuerint, & secundi Ordinis, scilicet Presbyterorum officium despicerent; *cap. Quamvis* 4. *dist.* 68., ibi: Hi vero, „ scilicet Chorepiscopi, propter insolentiam suam, qua „ officia Episcoporum sibi usurpabant, ab Ecclesia prohi„ biti sunt; cap. Chorepiscopi 5. eadem dist. 68., ibi: „ Chorepiscopi tam ab hac Sacra Sede, quam ab Episco„ pis totius Orbis prohibiti sunt; Nimis enim eorum „ institutio improba est, & prava, quia, & si de sum„ mo Sacerdotii ministerio aliquid præsumant, omni „ tamen auctoritate carent. Nam non amplius quam „ duos Ordines inter discipulos Domini esse cognovimus, „ idest duodecim Apostolorum, & septuaginta duorum „ Discipulorum; unde iste tertius processerit, ignora„ mus, & quod ratione caret, extirpare necesse est, & „ sic Barbosa *loc. cit. num.* 5., & 6. Frances *loc. cit. num.* 54. & 142. Bertachin *tract. de Episcop. in prol. num.*, & alii passim.

42 Quamvis Apostolos omnes a Christo Domino fuisse ordinatos sit valde controversum, ut patet ex pluribus traditis a Cardinal. Bellarmin. *de Romano pontifice lib.* 4. *cap.* 13. Soto *in* 4. *dist.* 24. *quæst.* 2 *art.* 1. *conclus.* 2. Diana *resolut. moral. part.* 12. *tract.* 3. *resol.* 80., & id videatur inferri ex verbis Divi Augustini *in lib.* 97. *veter. & nov. testam.* 2. *qu.* 97., ibi: „ Nemo ignorat Episco„ pos in Ecclesiis Salvatorem instituisse; Ipse enim pri„ usquam Cœlos ascenderet imponens manus Apostolis in„ stituit eos Episcopos, & ordinavit. Tamen communis opinio tenet solum Petrum fuisse immediate ab ipso Christo Domino Episcopum consecratum. Bellarmin. *lib.* 1. *de Summo Pontifice cap.* 23. Turrecremata *lib.* 2. *Summæ de Ecclesia cap.* 32. Barbosa *in Collectan. ad textum in cap. In novo* 2. *dist.* 21. *numer.* 5. Henriquez *in summa de Sacram. Ordin. lib.* 10. *cap.* 4. §. *Cum sequent.* Frances *de Ecclesia Cathedral. cap.* 1 *num.* 13. Fagnanus *lib.* 1. *decr. in cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renuntiavit num.* 18., & 85., & alii passim; *arg. cap. Porro* 2. *dist.* 66. ubi dicitur, Jacobum Alphæi fuisse ordinatum Episcopum ab Apostolis Petro, & Jacobo, & Joanne. Sanctus Petrus alios Apostolos in Episcopos consecravit, ex 43 quibus primi fuerunt Filii Zebedæi Jacobus, & Joannes, quorum interventu facta fuit consecratio Jacobi Alphæi in Episcopum Hierosolymitanum, *cit. c. Porro* 2. *dist.* 66., „ ibi: Porro Hierosolymitanus primus Archiepisco„ pus B. Jacobus, qui Justus dicebatur, & secundum 44 „ carnem frater Domini nuncupatus est, a Petro, Jaco„ bo, & Joanne Apostolis est ordinatus. Alios item Apostolos tempore discessionis ad prædicandum Evangelium Episcopos ordinavit, ut late probat Rodulphus Cupers. *in cap. Oportebat* 3. *dist.* 79. *fol.* 139. *num.* 33., & *fol.* 206. *num.* 25. relatus, & sequutus a Frances *loc. cit. cap.* 2. *num.* 49. Sicuti consecratos de facto fuisse in Episcopos Paulum, & Barnabam, quando missi fuerunt ad prædicandum Evangelium, habetur expresse *ex cap. Quod die Dominico* 5. *dist.* 75., ibi: Cum Apostoli Paulum, & „ Barnabam ex Spiritus Sancti præcepto ad Evangelium 45 „ gentibus mitterent prædicandum, jejunantes, & orantes imposuerunt eis manus. Hinc patet, Episcopos antiquiores esse Cathedralibus, ut observat Frances *loc. cit. c.* 2. *n.* 43. *ex c. Omnes dist.* 22.

46 Episcopi positi sunt in Civitatibus loco Flaminum, & Archiflaminum, ad tollendum veterum Idolorum cultum; *cap. Urbes* 1. *cap. In illis Civitatibus* 2. *dist.* 80. *cap. Beati Petrus, & Paulus* 36. *caus.* 2. *quæst.* 7. Petrus Gregor. *Syntagm. Juris lib.* 15. *cap.* 2. *num.* 8., & 9. Frances *loc. cit. cap.* 2. *num.* 30. Flamines autem antiqui47 tus erant Sacerdotes, & ab illo Deo, cui sacra faciebant, nomen accipiebant; Hinc Sacerdos Martis Flamen Martialis vocabatur, & sic de aliis. Dicti sunt Flamines, a filo 48 laneo, quo caput tegebant, unde Flamines quasi *Filamines* vocabantur, teste Plinio *lib.* 18 *cap.* 11, & Calvin *in suo magno Lexico verb. Flamines*; Servius dicit, eos habuisse pileum, quem cum per æstum ferre non possent, nec capite intecto esse liceret, capita filo religare soliti erant, & habetur expresse *in cap. Cleros* 1. *dist.* 21. *verb. Sacerdotes*, ibi: Sacerdotes autem gentilium Flamines dice„ bantur; hi in capite habebant pileum, in quo erat bre„ vis virga desuper habens lanæ aliquid, quem cum pro„ pter æstum ferre non possent, filum tantum in capite „ religare cœperunt, nam nudis eo penitus capitibus in„ cedere nefas erat; Unde, & a filo, quo utebantur, „ Flamines dicti sunt, quasi Filamines. Verum in festis „ diebus filo deposito, pileum imponebant pro Sacerdotii 49 „ eminentia. Flamines erant in magna veneratione, pri„ mumque locum post Regem sacrificulum in Conviviis te„ nebant; Calvinus *in suo magno Lexico verb. Flamines*. Sic 50 Episcopi præ ceteris digniorem obtinent locum, cum ad differentiam Presbyterorum, quorum nomen est ætatis, nomen Episcoporum sit dignitatis, textu expresso *in cap. Legimus* 23. *dist.* 93., ibi: Recordentur conditionis suæ Presbyter, & Episcopus, aliud ætatis, aliud dignitatis est nomen Præcedentia Episcoporum in Conciliis pro- 51 vincialibus attendi debet secundum tempus Ordinationis, non secundum dignitatem Ecclesiarum; Sic decrevisse Sacr. Congregat. Concil. refert Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Cum terrum, de major., & obedient. num.* 13.

Supplementa Auctoris, e II. Editione.

EPiscopi excitantur ad exactum sui muneris implemen- 52 tum. Benedictus XIV. tom. 1. Constitut. 2. incip. *Ubi primum*. Episcopis commendatur ministrorum dele- 53 ctus, nempe ut singulos Curiarum suarum ministros & officiales pietatis, probitatis, doctrinæ, prudentiæ, aliarumque christianarum virtutum laude præstantiores, & diuturna experientia commendatos diligenter exquirant & seligant. Idem Constit. 85. incip. *Nimiam* §. 20. Episcopi sacrorum ministrorum adjumenta petere debent pro 54 recta earum Diœcesium institutione. Idem tom. 1. Constit. 180. incip. *Gratissimum* 3. 5. Ipsi exemplo præire, Diœ- 55 ceses visitare, & in eis residere enixe monentur; idem *ibid.* §. 18.

Episcopalis Ordo ratione ipsius Ordinis præstat dignita- 56 ti Cardinalis Presbyteri, aut Diaconi, quia multa facit Episcopus ratione Ordinis, quæ Cardinales facere non possunt. Idem tom. 2. Constit. 36. incip. *Cum a Nobis*.

Supplementa Auctoris, e III. Editione.

EPiscopatus nihil superaddit Sacerdotio per relationem 57 ad Corpus Domini verum, sed multo majorem jurisdictionem affert quoad Corpus Domini mysticum, idest Ecclesiam. Benedict. XIV. in Append. ad tom. 4. sui Bullar. Constitut. incip. *Ex suis precibus* §. 9.

Titulus *Venerabilis Frater*, ita est annexus characteri 58 Episcopali, ut Episcopis quoque schismaticis modo valide ordinatis, a Papa concedatur. Idem tom. 4. Constit. 63 incip. *In supremo* §. 20.

Episcopatu indignus est, qui illum petit vel appetit; 59 neque enim quisquam ignorare debet, a peccati labe immune non esse desiderium ipsum Episcopatus. Idem tom. 4. Const. 15. incip. *Inclytum* §. 6. & 7. ubi dicit hujusmodi desiderium esse semper vitiosum, juxta Angelici Doctoris doctrinam 2. 2. *q.* 185. *art.* 1. *in corp. in quodlib.* 2. *art.* 11. *in corp.*, *in quodl.* 3. *art.* 9. *in corp.* & ad id affert verba S. Basilii in Constitutionibus Monasticis *cap.* 9. *tom.* 2. ibi: *Cæterum nequaquam convenire, ut Afecta capiat unquam in Clericum*, (ecce Episcopatus desiderium) *aut fratribus præfici* (ecce desiderium Archimandritæ, seu Præpositurae) *nam diabolica hæc pestis est. Idemque libidinis dominandi, quæ res summa diaboli nequitia insigne est.* Ac etiam verba S. Bernardi *lib.* 4. *de Consideratione cap.* 5. ibi: *Alius pro alio, alius ferte & pro se rogat. Pro quo rogaris sit suspectus. Qui ipse rogat pro se, jam judicatus est.* Et insuper verba S. Thomæ 2. 2. *qu.* 100. *art.* 5. *ad tertium*, ibi: *Si vero aliquis pro se roget, ut obtineat curam animarum, ex ipsa præsumptione redditur indignus.*

Hic juvat adducere novissimam Clementis XIII. Epi- 60 stolam Encyclicam Episcopis omnibus datam, qua eos ad rectum sanctumque regimen Ecclesiarum hortatur & informat, ut sequitur.

CLEMENS PAPA XIII.

Venerabiles Fratres, salutem, & Apostolicam Benedictionem.

A Quo die Nobis præter opinionem nostram, incredibile illud accidit, ut ad Sacram B. Petri Sedem, omnium Ecclesiarum Verticem, nostra divinitus tolleretur humilitas, in acerrima illa cogitatione, perpetuaque cura versati, nimio plus oneris, quam quantum ferre possimus, esse nobis impositum; tristitiæ, & lacrymis non plane tradidissemus, nihil quiddam simile, quod Sanctissimo Prophetæ, Israelitique impigro Duci contigit, a nimio nos mœrore deterruisset. Inclamans enim Moyses Dominum

(*Num. XI. 11. 14.*): Cur inquit, afflixisti Servum tuum? Et cur imposuisti pondus universi populi hujus super me? Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia gravis est mihi. Quem, ne deficeret animo, quodque susceperat onus bene ut perferret, congregare sibi jussit Deus septuaginta Viros de Senibus Israel, quibus Moyses spiritum indidit, ut populi essent magistri, & sustentarent cum illo onus, nec solus Moyses gravaretur. Nunc igitur illa consolatio nos una sustentat, venerabiles Fratres, quod vos multo antea Deus ipse a reliqua Fidelium multitudine ad regendarum curam animarum adsciverit; Socios Nobis, & adjutores dederit; ac suo ipsius spiritu, cum Episcopalibus Mysteriis initiati estis abunde repleverit: ut Nos jam Dei ope primum, virtuteque confisi, singulari deinde, quo flagratis, vestri muneris obeundi studio, vestraque freti sapientia plurimum de nostra tristitia, & sollicitudine ademptum esse arbitremur. Itaque tum ut consolemur in nobis (*Rom. I. 12.*) per eam, quæ invicem est, fidem vestram atque nostram, tum ut vestram (*II. Petri III. 1.*) excitemus in commonitione sinceram mentem, has litteras ad vos scribimus; tum vero maxime, ut, quos adversus teterrimum humani generis hostem, veluti instructa acie ardentes novimus, & erectos; tamen quo alacriores, erectioresque ascendatis ex adverso, stetisque (*Ezech. XIII. 5.*) in prælio pro domo Israel dimicetis, ad rem bene gerendam vos adhortemur.

Quo quidem in bello tam multiplici, tamque periculoso spes victoriæ eo melior erit, & exploratior, quo (*Ephes. IV. 3.*) arctiore vinculo pacis unitatem servabimus. Eo igitur, Venerabiles Fratres, viribus omnibus incumbat caritas vestra, ut funditus e Fidelium animis vel ipsa tollantur hujuscemodi certaminum semina. Verum est id sedulo præstare, ut omnes (*1. Petri III. 11.*) inquirant pacem, (*Rom. XIV. 19.*) omnes sectentur, quæ pacis sunt. Ipse enim Dominus Jesus, paulo antequam Passioni se dederet, (*Joan. XIV. 27.*) Pacem relinquo vobis, ait Apostolis, pacem meam do vobis. Nec Apostolis tantum, sed & nobis reliquit pacis hereditatem: (*Joann. XVII. 20. 21.*) Non pro eis, inquit, tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut Pater in me, & ego in te; ut & ipsi in nobis unum sint. Hanc tantam hereditatem, tamque præclaram a Christo Domino nobis traditam, videte quæso, Venerabiles Fratres, ut animorum dissensionibus extinguendis constanter, & perpetuo retineamus. Hujus autem hereditatis pignus, ait Apostolus, esse Spiritum Sanctum. Cum autem in ipsius conspectu ipsi nos ponimus, eumque obsecramus, ut ad sanctificandum Ecclesiæ Sacrificium Spiritum Sanctum de Cœlo demittat, nihil aliud nobis postulare videmur, nisi ut per gratiam spiritualem in Ecclesia, caritatis unitas indisrupta servetur. Illud vero nos omnes commeminisse oportet, quod quærente Domino, quem dicerent homines esse Filium hominis, & quem ipsum Discipuli crederent; cum aliis de eo respondissent aliorum esse opiniones; B. Petrus *Matth. XIV. 12. & seqq.* ex omnium mente, Filium Dei vivi non carne, & sanguine, sed Patre revelante confessus est. Quo quidem omnibus facile apparuit, inter filios lucis, filiosque sæculi illud jam tum fuisse discrimen, ut hi variis inter se, diversisque, opinionibus discreparent; illi unitatis mysterio, per omnium Caput, unam omnium per os unius confessionem proferrent.

Omnes igitur curas vestras, Venerabiles Fratres, in Fidelium congmentanda pace defigite. Turbæ, (*II. Cor. XII. 20.*) contentiones, æmulationes, animositates, dissensiones consilescant; ut qui Catholici nominis sunt, omnes in (*I. Cor. I. 10.*) eodem sensu, in eadem sententia perfecti sint, idem unanimes dicant, (*II. Cor. XIII. 11.*) idem sapiant: illudque intelligant probe, atque animo imbibant, se, qui Christi membra esse velint, non posse concordiam habere cum capite, si discordes voluerint esse cum membris, nec Fratres a summo Patre in Filiis numerari, qui in fratrum caritate non fuerint.

Insignes vero notas, certissimaque caritatis indicia, ne quis erraret in ea re, qua salus humani generis continetur, ostendit nobis Apostolus: Caritas, inquit, patiens est, benigna est. (*I. Cor. XIII. 4.*) Caritas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur. Ex quo illud intelligi debet, unde caritas abest, illam ibi maxime vigere malignitatem, quam homines ab ipsa origine nostra contraximus. Inde, tamquam animorum faces, exardescunt arrogantiæ superbiæque fastidium, & contumacia, & avaritia, & intolerantia, & ambitio, & invidentia, & inanis gloriæ cupido, ceteræque animi pravitates, quæ omnes (*II. Petri I. 4.*) ex ejus, quæ in mundo est, concupiscentiæ corruptione gignuntur. Facessant igitur ab Episcopali regimine animi tumor, & contumaces mores. Qui dicimus, nos manere in Christo, (*I. Joan. II. 6.*) debemus, sicut ille ambulavit, & ipsi ambulare; nec aliunde quam a Domino Jesu petendum, quod imitemur, exemplum. Ille enim, orta inter Discipulos contentione, quis eorum videretur esse major, (*Luc. XXII. 25.*) Reges Gentium, inquit, dominantur eorum; vos autem non sic: sed qui major est in vobis fiat sicut minor, & qui præcessor est sicut ministrator. Ego autem in medio vestrum sum, sicut qui ministrat. Itaque cum Apostolis interdictus sit a Christo Jesu dominatus, non ad Ecclesiæ principatum, sed ad Ecclesiæ servitutem nos venisse existimemus: atque illuc omnes cogitationes, labores, & consilia nostra conferamus, ut, quæ oves a Domino fidei nostræ commissæ sunt, eas integras, & salvas in Ecclesia retineamus; nec quidquam tantopere voluisse videamur, quam earum incolumitati consulere. Quapropter (*I. Petri V. 1. 2.*) Seniores, Apostolorum Principis vos aloquar verbis, obsecro consenior, & testis Christi passionum, qui & gloriæ communicator: pascite, qui in vobis est Gregem Dei; providentes non coacte quemadmodum mercenarius, (*Joan. X. 12.*) qui videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit; sed spontanee (*I. Petri ubi sup.*) secundum Deum, quemadmodum Pastor, qui dat animam suam (*Joan. ubi sup. v. 11.*) pro Ovibus suis: neque (*I. Petri ibid.*) turpis lucri gratia, sed voluntarie; neque ut dominantes in Cleris, sed forma facti Gregis ex animo. Nullum enim tetrius venenum, aut perniciosius dominandi libidine; qua si forte Episcopus corripiatur, Ecclesiam illi creditam, si non interire, vehementer certe labefactari necesse est. Non igitur præesse tantummodo velit Episcopus, sed potissimum prodesse; & forma Gregis factus ex animo, vitæ suæ innocentiam, morum integritatem, pietatem, religionem tamquam facem præferat; in quam populus intuendo, lætus & alacer in via Domini gradietur, cum viderit ducem sibi datum esse, non dominum.

Illud etiam caritatis est maxime proprium præcipua quadam lætitia perfundi, seu potius gaudio efferri, cum quis in Ecclesia Dei pietatis, doctrinæque floreat laude, & salutis animarum vehementer cupidus Sacerdotalis officii munus industria, labore, diligentia graviter exequatur. Ejusmodi vero hominem (*Eccl. IV. 4.*) invidiæ patere proximi sæpiuscule animadvertimus, quem nemo sanus non videat invidorum obtrectationibus prosterni, atque obteri non oportere. Prophetantibus in (*Num. XI. 27.*) castris Eldad, & Medad, Moyses monenti se Josue filio Nun, ut eos prohiberet, se maxime velle, respondit, ut vel omnis populus prophetaret: Quid (*Ibid. v. 29.*) inquit, æmularis pro me? Quis tribuat, ut omnis populus prophetet, & det eis Dominus spiritum suum? Irritari vero, & ita incendi nefas sibi putat Episcopi caritas: abductum noviis cupiditatibus hominem, illum quidem (*II. Thess. III. 15.*) non quasi inimicum existimat, sed ut fratrem corripit; & blandiendo, cohortando, monendo, ab errore revocat, & in rectam reducit viam. Quod si quid acciderit, in quo graviore verborum castigatione oporteat uti; cavet, ne quid sibi verbum excidat inclementius, & severitate adhibita ab omni abstinet contumelia.

Sed de inanis gloriæ cupiditate, quam quis Episcoporum scopulum recte appellaverit, siteri non potest. Et profecto nihil caritati fortasse inimicius: quem enim Episcopum exitialis illa pestis corripuerit, & infecerit, adhuc obrepit adulatio, hujus nobilissimam partem, animam scilicet adoritur; hunc venenatis assentationibus capit; huic perpetuo assidet; pravamque illam, qua quisque nostrum maxime decipimur, æstimationem sui nimiam immaniter augendo, eo miserum redigit, ut non amplius Dei, sed sui gloriam quærat: quam tamen vel ipse Christus Dominus negavit (*Joann. VIII. 50.*) se quærere. Adulationem perniciosissimi veluti satellites, & ministri assectantur detractio, & mendacium; ut, bonis egregiisque hominis viris, in Episcopi comitatu jam nihil sani, nihil integri reliquum sit. Propterea monet sapientissimus Salomon, (*Eccles. VII. 6.*) melius esse a sapiente corripi, quam stultorum adulatione decipi: Et (*Prov. IV. 24.*) Remove a te os pravum; detrahentia labia sint procul a te: Et illud, quod in memoria semper esse debet Episcopis, (*Ibid. XXIX. 12.*) Princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes ministros habet impios. Ne (*Galat. v. 26.*) igitur efficiamur inanis gloriæ cupidi: ejusmodi (*Philip. III. 19.*) gloria sit in eorum confusione, qui terrena sapiunt. Nos alte spectemus, cœlestem illam æternæ gloriæ domum contueamur, nec in ore hominum nostram arbitremur veram, solidam, gravem, esse positam gloriam. (*Rom. III. 23.*) Omnes peccavimus; omnes egemus gloria Dei, omnes necesse habemus, ut (*I. Petri II. 24.*) peccatis mortui, in nobis non ipsi glorificemur, sed (*Joan. XIV. 13.*) glorificetur Pater in Filio; atque (*Philip. I. 11.*) repleti simus fructu justitiæ per Jesum Christum in gloriam Dei, cui soli (*Judæ v. 25.*) gloria, magnificentia, & imperium.

Atque inter justitiæ quidem fructus misericordia in pauperes potissimum est numeranda. Justitia autem illa, (*Phil. III. 9.*) quæ ex fide est Christi Jesu. Verum (*Jacobi II. 15.*) si frater, & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano; dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini, & saturamini, non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit nobis fides; Sic enim Christianos omnes interrogat] Jacobus Apostolus. Et cujuslibet quidem Fidelis, ejus maxime, qui paulo ditior sit, opitulari debet pauperibus misericordia: ii tamen

largi-

Liberalitatem præcipuo quodam jure suo nostram requirunt; qui res Ecclesiæ, quæ sunt vota Fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum, non ut proprias, sed commendatas habemus; nec ea æquum est in usus nostros ita nos vindicare, ut nihil reliqui sit iis, quibus fas esset: Nostrum est quod expenditis, clamitare. Etenim undenam plerique, nisi de bonis Ecclesiæ tanta abundamus affluentia rerum, & copia? De bonis igitur Sponsæ tantum sumendum, quo prædito sint (*I. Timoth. VI. 8.*) alimenta, & quibus tegamur; hisque contenti simus (*Ibid. v. 6.*) quæstum magnum existimantes pietatem cum sufficientia. Quæstus autem ille sane præclarus, cum nobis ea suppetunt abundantius, quibus opus est ad custodiendam Sponsam, nutriendam, ornandamque, omnium vero quæstus luculentissimus, quod eleemosynis a Deo gratiam impetramus, qua cæca mens nostra illustratur; eoque ingenito languore fracti, & jacentes erigimur, & sustinemur. Nam cum esurienti effuderimus (*Isai. LVIII. 10. 11.*) animas nostras, & animam afflictam repleverimus, orietur in tenebris lux nostra, & tenebræ nostræ erunt sicut meridies, & implebit Dominus splendoribus animas nostras.

Profecto ad lumen a Deo menti impetrandum, obtinendamque devotionis gratiam, sine qua Episcopalia officia necesse est languescere, magna vis est eleemosynæ: sed oratione, & sacrosancto Missæ Sacrificio nihil efficax magis. Orate (*I. Thessal. v. 17. 18.*) sine intermissione nos jubet Apostolus, & in omnibus gratias agere; hanc enim esse voluntatem Dei ne fidei, & charitatis spiritum velimus extinguere: qui quidem Spiritus (*Rom. VIII. 26.*) infirmitatem adjuvat nostram, & postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Equidem, si quis alius, sapientia Episcopus indiget: quam propterea (*Jacobi I. 5.*) postulet a Deo, & ipse dabit: postulet autem in fide nihil hæsitans: tantamque, si fieri posset, optandum, ut in animo fidem suo excitaret, quanta fide fuit Moyses, qui Deum (*Hebr. XI. 27.*) invisibilem, tanquam videns sustinuit. Ad eam fidem humilitas accedat, oportet: Ego vero, (*Psalm. LIV. 6.*) clamabat David, egenus & pauper sum; Deus adjuva me. Quanti vero sit ponderis perseverantia in oratione, & assiduitas, declarant illa Christi Domini verba: (*Luc. XVIII. 1.*) Oportet semper orare, & non deficere. Atque in ea assiduitate, & constantia Dei numen, (*Habacuc. II. 3.*) si moram fecerit, expectemus: apparebit, & non mentietur: quia veniens veniet, & non tardabit. Cumque non nostras tantummodo curare debeamus infirmitates, sed etiam putare, aliorum mala ad nos pertinere, & ea æque habere ac nostra; vehementius, diutius intendenda nobis ad Dominum nostra est oratio; qui tanquam Ecclesiæ Fidelium interpretes, omnium fidem, spem, & charitatem, ante oculos Domini statuentes, quod omnibus in universum, quodque cuique Fidelium opus est, a Domino impetremus. Dei autem exorandi viam nobis muniet, & quidvis adipiscendi etiam aperiet augustissimum Eucharistiæ Sacrificium. Idcirco vel maximis nostri muneris occupationibus etiam implicati, Sacrosanctum Jesu Christi Corpus, & Sanguinem non recusabimus, quominus frequenter Deo offeramus; nullumque majus putemus nobis datum esse negotium, quam crebro placationis hostiam pro nostris, populique peccatis Deo Patri immolare.

Cumque medii quodammodo simus Deum inter & homines: quemadmodum ad Deum vota hominum, ita Dei voluntatem ad populum perferamus. Hæc est autem (*I. Thessal. IV. 3.*) voluntas Dei, sanctificatio nostra. Itaque nostrum est, Venerabiles Fratres, aperire (*Coloss. IV. 3. 4.*) ostium sermonis ad loquendum mysterium Christi, ut manifestemus illud, ita ut oportet nos loqui. Illud potissimum docendi sunt populi. Christum carnem suam, nostræ, excepto peccato, similem, illam quidem non modo sanctam, sed etiam sanctificantem; passibilem tamen, & morti obnoxiam, quæ omnium nostrum vicem repræsentaret, justitiæ divinæ, simulque (*I. Petri III. 18.*) nos ibidem obtulisse: eam item, & nos eodem tempore omnibus objecisse cruciatibus, quibus digna erant nostra crimina: damnatam fuisse mortis doloribus: maledictum adversus peccatores in lege pronunciatum subiisse: inter acerbissimos dolores mortuum, legi satisfactum, quidquid esset peccati simile, per Jesu Christi mortem, & sepulturam abolitum; E sepulcro Dominum Jesum, cum eadem quidem carne, sed mortalitatis exuviis exuta, & immortalitatis honoribus exornata revixisse: Idcirco peccatoribus, quo justificentur, opus esse mori cum Christo, qui pro illis, eorumque nomine mortuus est: cum Christo sepulcrum ingredi, ut ibi culpa temeratam carnem relinquant: veterem hominem iræ Dei, & mortis maledictioni tradendum, relinquendumque; ut per Baptismum novus in bonis homo, nova factus creatura, novumque figmentum, possit cum Christo ad immortalitatem, æternamque gloriam revivescere. Propterea Christianis omnibus de illa perpetua, non de hac exigua vita cogitandum: tum abjiciendas voluptates, & divitiarum, quæ voluptatum sunt instrumenta, cupiditatem ex animo avellendam; tum etiam maxime, qua noxiæ omnes cupiditates continentur, exuendam esse superbiam: (*I. Joann. II. 17.*) mundum transire, ejusque concupiscentiam: qui autem facit voluntatem Dei, manere in æternum.

Hæc vero, reliquamque doctrinam mysteriorum Dei, quanti negotii sit populum docere, ipsi vos, Venerabiles Fratres, pro sapientia vestra facile perspicitis. Propterea considerandum maxime est, quam multa in iis esse oporteat, quos ad Sacerdotale ministerium, instruendumque Christianis institutionibus populum elegeritis; quanta vitæ innocentia, quanta morum integritas, quanta castitas, justitia, pietas, religio; Quam magnum sit, si quid pravum, si quid vitiosum, si quid improbum consuetudine mala inhæserit moribus, illud Parochos caute, & prudenter avellere: proximum quemque salutaribus monitis, consiliisque juvare, & instruere: animæ fideli denique pennas dare, quibus se homo tollat ad rerum divinarum contemplationem; eam mundo ereptam Deo tradere, divinamque in illa imaginem in pristinum revocare. Contra, quam non ferendum, a Fidelibus sibi commissis eos Parochos rationem vitæ reposcere, qui reddere non possint suæ; & ita mores in altero reprehendere, ut quominus ipsi redarguantur, recusare non queant. Ad puros sanctosque mores accedat oportet digna Ecclesiastico homine ab iis percepta doctrina: Scripturas cognitas habeant; Omnis enim (*II. Timoth. III. 16.*) Scriptura divinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia, ut perfectus sit homo Dei ad omne opus bonum instructus. Sacrum igitur utriusque Fœderis Codicem, Ecclesiæ Traditiones, Sanctorumque Patrum scripta, veluti fontes adeant, unde pura, & incorrupta fidei, morumque doctrina profundere: Romanum vero Catechismum, Catholicæ Doctrinæ Summam, assidue versent, & lectitent; unde sacras conciones ad populum habendas depromant. Non studiis igitur privatis, nec ex cujusquam commendatione, sed optimum quemque, illumque præsertim, cujus timida virtus ministerium detrectat, fidelem fore putetis ministrum, cui partem Gregis Dominici committatis. In universum manus cito nemini imposueritis: (*I. Timoth. V. 22.*) quod tunc cito fieri arbitramur, cum nonnisi semel aut iterum hominem expendimus, & probamus, quem contra accurate, exquisiteque exploratum, ac severe judicatum oportuit, ne alienis peccatis (*Ibid.*) communicantes inconsultæ temeritatis Deo pœnas demus. Neque vos tædeat, Venerabiles Fratres, si in ea re, quæ magnam cautionem habet, paulo diutius immoremur. Cujusmodi enim sunt Sacerdotes, ejusmodi plerumque esse solet & populus. In eos, præsertim si Parochi sint, tanquam in speculum omnes inspiciunt. Quapropter neminem perniciosius de Ecclesia mereri, quam vitiosos Clericos existimandum est, quia sua vitia infundunt in populum, eumque ita corrumpunt, ut plus exemplo suo, quam peccato nocere videantur.

Adscitis autem in sacrum ministerium viris quamvis egregiis, non propterea evangelizandi munere nos esse defunctos arbitrabimur: sic enim in aliorum manus tela dimittere videremur, quæ tamen tradidit nobis Dominus, ut ipsi simus hominum (*Matth. IV. 19.*) piscatores. Præcipuum Episcoporum officium est Verbum Dei prædicare. Væ mihi, clamabat Apostolus, (*I. Cor. IX. 16.*) si non evangelizavero: necessitas enim mihi incumbit: Nec præcipue ad baptizandi munus quamvis sanctum, sed potissimum ad (*Ibid. I. 17.*) evangelizandum a Christo Domino se missum esse. Ipso autem Apostolorum judicio primos tenere novimus Verbi ministerium, quod (*Act. VI. 2. 4.*) non æquum derelinquere existimarunt sanctissimi viri; ac propterea reliqua opera, quæ ad misericordiam erga proximum pertinerent, Diaconis censuerunt oportere committi. Et Beatissimus Paulus ad Timotheum scribit: (*I. Timoth. IV. 13.*) Attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ. Si quis autem se carere sentiat facultate dicendi, nec ingenii sui esse dicat id muneris exequi; in reliquis saltem, quæ ad Verbum Dei quoquomodo pertinent, non patiatur officium suum requiri. Itaque si mandaverit Clericis, ut Christianæ Doctrinæ rudimenta pueris tradant, in eam rem det operam quoque suam. Parochis etiam in docendo populo socium se adjunget, ut suum annunciandi Verbi munus aliqua ex parte tueatur, quæ res alacritatem etiam summam omnibus afferet, qua suum quisque obeat officium. Quamobrem ne gravetur cum Consacerdotibus suis aliquoties Sacramenta Fidelibus ministrare; Chorum interdum adire, & Psalmos cum Canonicis canere; Collationibus quas instituerit, coram præesse; ex quo fiet, ut non minimum sacri Ministri de illius spiritu, quemadmodum septuaginta viri de spiritu Moysis, accipiant. Huc accedit, quod populum, qui hæc viderit, summa de divini sanctitate cultus opplebit opinio, & ejusmodi augusto spectaculo homines maculosi deterriti, ad sacrum Ministerium ne aspirare quidem audebunt.

Quoniam vero Ecclesiæ procurationem, gregisque tutelam sui nullo pacto potest gerere, si abest, Episcopus; propterea suæ quisque vestrum Ecclesiæ nullo non tempore adsideatis oportet. Id & naturali lege, & sacris etiam Canonibus, & Tridentinis præsertim Decretis sancitum est.

Uni-

Universæ quoque Diœcesis loca adeunda, ut quarum legum vires desicere cœperint eas vel a ministrorum indiligentia, vel a subditorum contumacia vindicetis. Quod si qua gravior, & necessaria causa extiterit, quamobrem de vestra Diœcesi discedendum vobis sit, atque ab ea aliquandiu vos abesse oporteat; ne quæso, patiamini Pastoris desiderio sui confici Ecclesiam, a cujus periculo nunquam putetis absentiam vestram esse sejunctam.

Præterea verbis conjungatur exemplum (*Tit. II. 7.*) in omnibus nosmetipsos præbeamus exemplum bonorum operum; ut is, qui (*Ibid. v. 8.*) ex adverso est, vereatur, nihil habens dicere de nobis. Ne opera absque sermone sint tacita; neque dicta factis deficientibus, erubescant: atque illud animo reputemus, perfectum Ecclesiæ Principem perfectis maximarum virtutum bonis ita esse instructum, ut & vita ejus dicendo, & doctrina vivendo exornetur. Domus autem cujusque nostrum sit pudoris, & modestiæ magistra; Ecclesiasticæ Disciplinæ officina; plena dignitatis atque concordiæ; quod tum assequemur, si nullius voluntati, aut gratiæ dediti, nihil animi imbecillitati, & mollitiæ indulgeamus, neminemque habeamus exitium; quod in Ecclesia, administranda magnas plerumque turbas creat, & offensionem habet gravem, & Episcopo invidiam, & contemptum parit.

Quod ad nos attinet, vigilias (*Psal. LXXVI. 5.*) anticipaverunt oculi nostri, ut per Civitates constituamus Episcopos, qui ad Episcopatum afferant doctrinam sanam, vitam irreprehensibilem, mentem ad omnia paratam pro Christo; quique id sibi munus obvenisse arbitrentur, cui qui præsit, non intumescat amplitudine dignitatis, sed humilitate decrescat. Et in exquirendis quidem explorandisque viris, quos tanto muneri præpositos esse velimus, sancta testimonii vestri religione, & fide consilii, vobis testibus utemur, & auctoribus: quos minime dubitamus nullam carnis, & sanguinis rationem habituros, sed ejus tantummodo, qui vocavit vos (*Ephes. IV. 12. 12.*) in opus ministerii in ædificationem Corporis Christi.

Reliquum est Venerabiles Fratres, ut vos de fortitudine moneamus, & animi robore, quo maxime est opus adversus ea, quæ vel orthodoxam Fidem oppugnant, vel pietatem lædunt, vel morum integritatem infringunt. Repleti (*Michææ III. 8.*) simus, obsecro, fortitudine Spiritus Domini, judicio, & virtute. Ne (*Isaiæ LVI. 10.*) tamquam canes muti, non valentes latrare, Greges nostros patiamur (*Ezech. XXXIV. 8.*) fieri in rapinam, & oves nostras in devorationem omnium bestiarum agri: neque nos quidquam deterreat, quominus pro Dei gloria, & salute animarum ad omnes dimicationes nosmetipsi objiciamus, Recogitemus (*Hebr. XII. 3.*) eum, qui talem sustinuit a peccatoribus adversus semetipsum contradictionem. Quod si nequissimorum timeamus audaciam, actum est de Episcopatus vigore, & de Ecclesiæ gubernandæ sublimi, ac divina potestate; nec Christiani ultra aut durare, aut esse jam possumus, si ad hoc ventum est, ut proditorum minas, aut insidias pertimescamus. Fidentes (*II. Cor. 1. 9.*) igitur non in nobis, sed in Deo, qui suscitat mortuos, alti, excelsi, humanas res despicientes, Dominum inclamemus; Spes (*Jerem. XVII. 17.*) mea tu in die afflictionis; nec unquam animis, aut corporibus deficiemur: Dei enim (*I. Cor. III. 9.*) adjutores sumus: Dominus autem Jesus nobiscum est (*Matth. XXVI. 27.*) omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Itaque nullis scandalis, nullis persecutionibus infirmemur, ne electioni Dei videamur ingrati cujus tam valida sunt adjumenta quam vera promissa.

Denique, quoniam in æterno examine pro omnibus, & præ omnibus, qui Christi censentur nomine, rationem reddituri sumus; vos obtestamur, Venerabiles Fratres, & obsecramus, ut si quæ scandala, & dissensiones oriantur, quibus sedandis impares sitis, ad hanc Beatissimi Apostolorum Principis Sedem, tamquam ad Caput, & Episcopatus apicem referatis, unde ipse Episcopatus, & tota auctoritas nominis hujus emersit. Hinc, veluti de natali suo fonte aquæ cunctæ procedunt, & per diversas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ dimanant, Ecclesiæ omnes sumant quid præcipere, quos, abluere, quos, veluti in cœno inemundabili sordidatos, mundis digna corporibus unda devitet. Nos quidem Dei primum virtute nixi, deinde B. Petri tutela confisi, cujus curam omnes habet præsentes, consilio, ope, auctoritate vos juvabimus, Parati sumus ipsi pro vobis (*II. Cor. XII. 15.*) impendere, & superimpendi, ut incolumes Ecclesias, incolumes Fratres tueamur. Cæterum sub ipsa suscepti oneris mole (*Thessal. II. 2.*) fiduciam habuimus Deo, qui, cum nobis oneris sit auctor, nobis fiet etiam adjutor; & ne sub magnitudine gratiæ succumbat infirmitas, dabit virtutem, qui contulit dignitatem, Interea misericordissimam Dei nostri clementiam supplices obsecrate, ut in diebus nostris expugnet impugnantes; Nos muniat fidem vestram; multiplicet devotionem; augeat pacem; meque servulum suum, quem ad ostendendas divitias gratiæ suæ, gubernaculis Ecclesiæ voluit præsidere, sufficientem tanto operi, & utilem vestræ defensionis dignetur efficere; & ad hæc tempora nostræ servitutis extendere, ut proficiat devotioni, quod fuerit largitus ætati, Gratia Domini Nostri Jesu Christi vobiscum, quibus benedicimus; vosque salutamus in osculo sancto: omnibusque itidem Consacerdotibus vestris, cæterisque Ecclesiarum vestrarum Fidelibus Apostolicam Benedictionem amantissime impertimur. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem die XXV. Septembris Anno MDCCLVIII. Pontificatus nostri Anno I.

Novissimæ additiones ex aliena manu.

Episcopi olim de semetipsis loquentes *servos* sernet hu- 1
jus vel illius Ecclesiæ sive *fideles & servos Dei* appel-
labant, quam formulam retinet etiamnum Papa. In Aposto- 2
lorum locum successisse Episcopos quos Spiritus Sanctus po-
suit regere Ecclesiam Dei, convenit inter Catholicos, A-
postolos Christus Dominus non ad certas regendas Eccle-
sias, sed misit ad universum mundum. Quum autem sin- 3
guli ubique Evangelium prædicare oportuerint, variis di-
visim regiones ipsi peragrarunt, in quibus ordinarunt E-
piscopos cum potestate alios ordinandi, & Sedes Episcopa-
les constituerunt.

Primis nascentis Ecclesiæ Seculis Episcopi communem 4
habebant sollicitudinem ad fidem informandi non modo
suas, sed & Ecclesias aliorum Episcopatuum.

Moribus vero introducta sensim fuit divisio Parochia- 5
rum Diœcesium, & Provinciarum Episcopalium; Atque
hinc factum fuit, intra suos quisque fines subditisque potestatem contineret Episcopalem, & injuriam aliis facere censeretur si eam ultra extenderet Canon. 15. 16. & 17. *Concilii Nicæni*.

Concilium Sardicense statuit ut in Magnis tantum Ur- 6
bibus starent Sedes Episcopales, ne Episcopi nomen & auctoritas vilesceret in Ecclesiis parvarum Urbium vicorumque, quarum regimini sufficit Presbyter. *Vide Canon. 6. citati Concilii Sardicensis*.

Dum Episcopi cogebantur derelinquere Urbes Christia- 8
norum jugo Infidelium subactas, Sancta Sedes consuevit
nonnullos eorum præficere aliis Ecclesiis inter Christianos
vacantibus, ea lege ut captivitate cessante redirent qua-
si jure postliminii ad primas Sedes. Illi vero qui alibi non 9
obtinebant sedem permanentem, appellabantur Episcopi
vacantes vel peregrini vel scoti Iisque titulum Episcopa-
tus amissæ Sedis Civitatisque retinebant absque Plebe, ac 10
exercitio muneris pastoralis. Quinimmo ne memoria periret
harum Ecclesiarum in partibus Infidelium, nec voluntas eas in libertatem vindicandi ordinari cœperunt Episcopi *Titulares*, & ordinantur in diem. Sed de hisce Titularibus Episcopis suo loco dicemus.

A R T I C U L U S II.

Episcopus quo ad ea, quæ concernunt ejus electionem, confirmationem, & consecrationem.

S U M M A R I U M.

1 *Episcopi olim eligebantur a toto Clero, accedente præsentia, & consensu populi.*
2 *Plurimi tamen sustinent populos, & Principes intervenisse electionibus Episcoporum, nedum pro præsentiam, acclamationem, & consensum, sed etiam per propria vota & suffragia.*
3 *Quidquid observatum fuerit in primis Ecclesiæ temporibus, nunc certum est Laicos non habere suffragia in talibus electionibus.*
4 *Et electio Episcopi per Laicos, etiam cum Canonicis facta est nulla, non obstante contraria consuetudine.*
5 *Separatis progressu temporis Clericis a Religiosis, qui omnes ad electionem Episcoporum concurrebant, fuit exinde statutum, ut Religiosi suorum Abbatum, aliorumque Superiorum, Canonici vero Cathedralium suorum Episcoporum facerent electionem.*
6 *Talis facultas eligendi Episcopos duravit in Capitulis, & Canonicis Cathedralium usque ad tempora Clementis V. & exinde capit reservari Sedi Apostolicæ.*
7 *Exceptis tamen Regnis, & Principatibus privilegiatis, ubi Reges, & Principes per specialia concordata Episcopos nominant, & præsentant ab ipso Summo Pontifice instituendos.*
8 *Et exceptis Cathedralibus Germaniæ, ubi servatur vetus consuetudo canonicæ electionis, ut Collegium Canonicorum Cathedralium Episcopos, & Archiepiscopos eligat, & electi a Romano Pontifice confirmentur.*
9 *Electio Episcopi facienda non est ante diem tertium a morte Episcopi.*
10 *Electus in Episcopum debet intra mensem a præsentatione electionis præstare consensum, alias mense elapso redditur nulla electio.*
11 *Et intra tres menses a consensu præstito debet petere confirmationem, alias elapsis tribus mensibus electio eo ipso est nulla.*
12 *Sufficeret tamen ad evadendam talem pœnam, quod*

elegit

electi amicus ejus nomine confirmationem peteret, quamvis sine mandato, dummodo tamen electus ratam haberet illam amici petitionem intra illos tres menses.

13 *Tres menses computari debent, prout in Kalendario occurrunt, incipiendo scilicet a die præstiti consensus, & dies, qui desunt ex uno mense, accipiuntur de sequenti.*

14 *Confirmatio Episcoporum olim poterat fieri a suis respectivis Metropolitanis.*

15 *Hodie tamen, non ab alio, quam a Romano Pontifice fieri potest.*

16 *Assignatur praxis servari solita in Curia pro hujusmodi electione, & confirmatione facienda.*

17 *Traditur forma instrumenti professionis Fidei factæ per Episcopum.*

18 *Professione Fidei emissa subscribitur processus a Cardinale ponente, & a tribus Cardinalibus Ordinum capitibus.*

19 *Præconizatio in primo Consistorio quomodo facienda ostenditur.*

20 *Præconizatione in secundo Consistorio facta transmittitur schedula provisionis Apostolicæ a Cardinali ponente ad Cardinalem Vicecancellarium.*

21 *Electus, & canonice confirmatus tenetur intra tres menses a die confirmationis munus consecrationis suæ suscipere sub pœna amissionis fructuum, etiamsi sit Sanctæ R. E. Cardinalis, & si intra tres alios menses id non impleverit, Ecclesia & Episcopatu ipso jure privatur.*

22 *Dictum trimestre tempus, infra quod Episcopus confirmatus debet munus consecrationis accipere, incipit currere a tempore habitæ notitiæ confirmationis de sua electione factæ.*

23 *Consecratio Episcopi debet fieri die Dominica.*

24 *Consecratio Episcopi non debet fieri a minori numero, quam trium Episcoporum saltem necessitate præcepti.*

25 *Et si in Provincia non adsint tot Episcopi, accersendi sunt ex vicina Provincia.*

26 *Valida tamen est consecratio Episcopi facta ab uno solo Episcopo ex dispensatione Apostolica assistentibus duobus Sacerdotibus.*

27 *Fagnanus tamen cum pluribus aliis tenet, quod consecratio Episcopi necessario facienda sit a tribus Episcopis ex necessitate Sacramenti.*

28 *Papa potest mutare formam traditam ab Apostolis pro consecratione Episcopi.*

29 *Et Papa solus ordinando videtur dispensare super tali forma.*

30 *Consecrandus in Episcopum debet necessario prius esse Sacerdos, adeout si Sacerdotium non præcesserit, invalida sit Ordinis Episcopalis collatio.*

31 *Multi tamen tenent validam esse collationem Ordinis Episcopalis, licet ordinatus non sit Sacerdos.*

32 *Ante consecrationem non potest Episcopus exercere, ea quæ sunt Ordinis, sed tantum ea, quæ sunt Jurisdictionis.*

33 *Non consecratus Ordines conferre non potest.*

34 *Potestatem conferendi Ordines accipiunt Episcopi in consecratione.*

35 *Potestas, quæ confertur Episcopo per consecrationem, est indelebilis, nec potest ab Ecclesia auferri, unde remanet in Episcopo etiam excommunicato, hæretico, deposito, & degradato.*

36 *Jurisdictionem accipit Episcopus in confirmatione, etiam ante consecrationem.*

37 *Episcopus electus, & confirmatus etiam ante consecrationem potest concedere Indulgentias.*

38 *Episcopi appellatione venit tantum consecratus in concernentibus exercitium, & decorem Ordinis Episcopalis.*

39 *In concernentibus autem Jurisdictionem Episcopalem venit etiam electus, confirmatus, vel præconizatus per Papam.*

40 *Episcopi appellatione venit etiam non consecratus in materia proportionabili tam confirmato, quam consecrato.*

41 *Provisio, seu Præconizatio Papæ in Consistorio habet vim electionis, & confirmationis.*

42 *Provisi, seu Præconizati a Papa in Consistorio appellantur promoti etiamsi nondum fuerint consecrati.*

43 *Provisi, quamvis consecrati nequeunt accedere ad Ecclesiam ante levatas Bullas, & contrafacientes subjiciuntur gravissimis pœnis.*

44 *Civitas intersiciens suum Episcopum consecratum privatur Sede, & dignitate Episcopali.*

45 *Non privatur tamen tali Episcopali dignitate Civitas interficiens Episcopum solum electum, & nondum consecratum.*

46 *Cum consecratur Episcopus inungitur chrismate in capite, & manibus, quod si fuerit omissum, per tres Episcopos est supplendum.*

47 *Ungitur Episcopus in capite, ut declaretur eum esse caput, & Principem Ecclesiæ suæ.*

47 *Reges quare non in capite, sed in humero unguntur?*

49 *Ungitur Episcopus in manibus, ut sciat dignitatem non propter otium, sed propter negotium suscipere, & ut ostendatur accipere potestatem benedicendi, & consecrandi.*

50 *Annulus Sacer traditur novo Episcopo, ut sanctam Ecclesiam sponsam suam intemerata fide custodiat.*

51 *Mitra quid indicet, & quare ipsi imponatur?*

52 *Baculus Pastoralis quare tradatur in manibus novi consecrati, & quare tali baculo Pastorali non utatur Summus Pontifex?* remissive.

Episcopi olim eligebantur a toto Clero, accedente præ- 1
sentia, acclamatione, seu consensu populi; c. *Nosse*
12. *dist.* 63., ibi: „ Sacerdotum quippe electio est, & fi-
„ delis populi consensus adhibendus, quia docendus est
„ populus, non sequendus;" *cap. Cum longe* 25. *eadem*
distinct. 63., ibi: „ Sed quia Populus aut Princeps ju-
„ betur interesse, non præcipitur advocari ad electio-
„ nem faciendam sed ad consensum electioni adhibendum.
„ Sacerdotum enim (ut in fine superioris capituli Stepha-
„ ni Papæ legitur) est electio, & fidelis populi est humi-
„ liter consentire," & concordat *cap. Cleri* 27. *ead. dist.*
63. in cujus summario sic præcise dicitur. *Plebis non est*
eligere, sed electioni consentire. Pluribus tamen saltem,
Populus, Magistratus, & Principes interveniebant electioni-
bus Episcoporum, nedum per præsentiam, acclamationem,
& consensum, sed etiam per propria vota seu suffragia.
Barbosa pluribus citatis *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.*
8. a *num.* 69. & *de Offic. & potest. Episcop. p.* 1. *tit.* 1.
cap. 3. a *numer.* 4. & alii passim variis fulciti sa-
cris Canonibus, & signanter; c. *Qui alicuno* 5. *dist.* 51.,
ibi: „ Sed nec ille deinceps Sacerdos (idest Episcopus)
„ erit, quem neque Clerus, nec populus propriæ Civita-
„ tis elegit;" *cap. Episcopos* 13. *dist.* 63., ibi: „ Post e-
„ lectionem Cleri, & populi;" *cap. Lectis* 18. *ead. dist.*
63., ib.: *Clerum, & Plebem ejusdem Ecclesiæ elegisse*;
cap. Factus 5. *caus.* 7. *quæst.* 1., ibi: *Et plebis, quæ*
tunc adfuit suffragio, & concordat; *cap. Quanto* 10. *cap.*
Plebs 11. c. *Nosse* 12. *cap. Episcopus* 13. *cap. Metropolitano*
10. *dist.* 63. Quidquid autem observatum fuerit in primis
Ecclesiæ temporibus circa admissionem Laicorum in ele- 3
ctionibus Episcoporum, & Pontificum, certum est, nunc
Laicos non habere suffragia in talibus electionibus; *cap.*
Nullus Laicorum Principum 1. *cap. Adrianus Papa* 2. *cap.*
Valentinianus Imperator 3. *cap. Non est permittendum* 6. *cap.*
Omnis electio 7. *cap. Non licet* 8. *cap. Nosse* 12. *dist.* 63.
cap. Contingit 8. *de arbitris*, *cap. Decernimus* 2. *de Judi-*
ciis, *cap. Sacrosancta* 51. *de election.* Et electio Episcopi 4
per Laicos etiam cum Canonicis facta est nulla non ob-
stante contraria consuetudine, quæ potius dicenda est
corruptela, textu expresso in *cap. Massana* 56. *de*
election.

Separatis progressu temporis Clericis a Religiosis, qui 5
omnes ad electionem Episcoporum concurrebant, ex cla-
ro, & expresso textu in *cap. Obeuntibus* 35. *dist.* 3. fuit
exinde statutum, ut Religiosi suorum Abbatum, aliorum-
que Superiorum, Canonici vero Cathedralium suorum E-
piscoporum facerent electionem, *cap. Nullus* 1. *cap. Cum*
terra 14. *cap. Congregato* 13. & *per tot. de election. cap.*
Congregatio 43. *caus.* 16. *q.* 7. Et sic tota facultas eligendi
Episcopos fuit restricta ad solos Cathedralium Canonicos.
Berarchin. *de Episcopo lib.* 1. *p.* 3. *princip.* Petrus Gregor.
de elect. c. 6. *n.* 9. Barbosa *de Off. & potest. Episc. p.* 1.
tit. 1. *cap.* 3. *num.* 11. & *l.* 1. *Juris Eccles. univers. c.*
8. *num.* 68. Talis facultas eligendi Episcopos duravit in 6
Capitulis, & Canonicis Cathedralium usque ad tempora
Clementis V. ut cum multis observat Barbosa *loc. cit.* Cle-
mens enim V. cœpit reservare suæ dispositioni Cathedra-
les Ecclesias, quæ apud Romanam Curiam vacare contin-
gebat, ut constat ex Extravag. *Et si temporalium, de*
præbend. inter commun. Postea Benedictus XI. in *Extra-*
vag. Sanctæ Romanæ, de elect. inter commun. statuit, qua-
tenus Patriarchalibus Ecclesiis vacantibus illis non posse
provideri, Romano Pontifice inconsulto. Deinde Joannes
XXIII. in *Extravagant. Ex debito, de election. inter com-*
mun. provisionem suæ reservavit Episcopales & earum Su-
periores Sedes, quæ apud Sedem Apostolicam illo viven-
te vacare contigisset. Ex post Benedictus XII. in
Extravagant. Ad regimen. de præb. inter commun. sibi re-
servavit provisiones omnium Ecclesiarum Parochialium,
Archiepiscopalium, Episcopalium, tunc apud Sedem A-
postolicam quomodocumque vacantium, & vacatura-
rum. Exinde per sequentes Romanos Pontifices reser-
vatio facta fuit simpliciter, & generaliter quoad o-
mnes Ecclesias Episcopales tam apud Sedem Apostoli-
cam, quam extra Curiam vacantes seu vacaturas, ut
patet in secunda, & tertia regula Cancellariæ, quas cum
aliis quilibet Summus Pontifex in initio sui Pontificatus 7
constituere solet. Exceptis tamen Regnis, & Principati-
bus privilegiatis, ubi Reges, & Principes per specialia
Concordata Episcopos nominant, & præsentant ab ipso
Summo Pontifice instituendos. Et exceptis Cathedralibus
Germaniæ, ubi servatur vetus consuetudo canonicæ ele-
ctio-

ctionis, ut Collegium Canonicorum Cathedralium Episcopos, vel Archiepiscopos eligat, & electi a Romano Pontifice confirmentur, ut clare ostendunt Concordata Ger-
9 maniæ, & cum pluribus aliis observat Barbosa *loc. cit.* Electio Episcopi facienda non est ante diem tertium a morte Episcopi; *cap. Nullus* 7. *dist.* 75.

10 Electus in Episcopum debet intra mensem a præsentatione electionis præstare consensum, alias mense elapso redditur nulla electio textu expresso *in cap. Quam sit, de elect. in 6.* ibi: „Electus vero illum (*scilicet consensum*) adhibere intra mensem a tempore præsentationis hujusmodi teneatur quem si electus ipse ultra præstare distulerit, jure; si quod ex sua electione fuerat acquisitum, extunc se noverit eo ipso privatum. Et intra tres men-
11 ses a consensu præstito debet petere confirmationem alias elapsis tribus mensibus electio eo ipso est nulla, textu expresso *in cit. capit. Quam sit* 6. *de election. in 6.* ibi „Ceterum quivis electus infra tres menses post consensum electioni de se celebratæ præstitum, confirmationem electionis ipsius petere non omittat. Quod si justo impedimento cessante intra hujusmodi trimestre tempus omi-
12 serit, electio eadem eo ipso viribus vacuetur.“ Sufficeret tamen ad evadendam talem pœnam, quod electi amicus ejus nomine confirmationem peteret quamvis sine mandato, dummodo tamen electus ratam haberet illam amici petitionem intra illos tres menses; Gloss. *in cit. cap. Quam sit verb. Petere*, Tiraquell. *de pœnis tempor. causa* 22. n 37. Azor. p. 2. *cap.* 29. *quæst.* 1. Barbos. *de Offic. & potest. Episcop.*
13 *part.* 1. *cap.* 4. *num.* 4. Tres menses computari debent prout in Kalendario occurrunt, incipiendo scilicet a die præstiti consensus, & dies qui desunt ex uno mense accipiuntur de sequenti; Glossa in *cit. cap. Quam sit*, *verb. mensem*, Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancellar. gloss.* 11. *num.* 7. Garzias *de benefic. part.* 10. *cap.* 2. *num.* 42. *& seq.* Menoch. *de arbitr. cas.* 50. *num.* 21. Sanchez *de Matrim. lib.* 2. *disp.* 29. *num.* 15. Barbos. *lib.* 1. *Juris Eccles. universſ. cap.* 9. *num.* 4. *& de Offic. & potest. Episc. loc. cit. num.* 2.

14 Confirmatio Episcoporum olim poterat fieri a suis respective Metropolitanis; *cap. Quoniam* 1. *dist.* 100. *cap.*
15 *Cum dilectus* 32. *de elect.* Hodie tamen non ab alio, quam a Romano Pontifice fieri potest *ex regula* 2. alias 3. *Cancellariæ*, quæ Sedi Apostolicæ reservat provisiones omnium Cathedralium. Et licet in Germania ex vi Concordati Episcopi adhuc eligantur a Collegiis Canonicorum Cathedralium, Romani tamen Pontificis auctoritate confirmantur. Sicuti etiam confirmantur, & instituuntur a
16 Romano Pontifice Episcopi illi, qui vi privilegiorum Apostolicorum a Regibus, & Principibus nominantur, & designantur; Azor. *part.* 2. *cap.* 29. *qu.* 1. *&* 2. Barb. *d. lib.* 1. *Juris. Eccles. cap.* 9. *n.* 9. *& de Offic. & potest. Episc. tit.* 1. *cap.* 4. *n.* 6. Pro hujusmodi electione, & confirmatione facienda servatur in Curia sequens praxis. Formatur processus de vita, & moribus promovendi, ac de statu Ecclesiæ juxta interrogatoria in particulari instructione tradita a Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. universſ. cap.* 8. *a n.* 141. *& de Offic. & potest. Episc. part.* 1. *tit.* 1. *cap.* 5. *a num.* 4. fit ab ipso professio Fidei juxta formulam præscriptam a Pio IV. in sua Constitutione incipien. *In Sacrosancta &* deinde fit instrumentum dictæ professionis Fidei a Notario subscriptum in hunc modum, prout ad litteram tradit Barbos. *d. l.* 1. *cap.* 9. *num.* 11. *& seq.*

17 „In nomine Domini, Amen. Præsenti publico instrumento cunctis ubique pateat evidenter, & sit notum: Quod Nativitate Domini &c. coram Eminentissimo & Reverendissimo D. N. Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbytero Cardinali &c. meque Notario publico infrascripto comparuit Supradictus idem R. N. omni meliori modo &c. genibus flexis Professionem Sanctæ, & Catholicæ Fidei juxta suprascriptam formam tactis Sacrosanctis Scripturis ad Sancta Dei Evangelia in manibus D. S. Eminentissimæ de verbo ad verbum emisit. Quam Fidei professionem, idem Eminentissimus, & Reverendissimus D. Cardinalis accepit, & admisit præmisso, & alias omni meliori modo. Super quibus &c. Actum Romæ in Officio &c. Præsentibus iisdem N. & N. testibus ad præmissa vocatis, habitis specialiter, atque rogatis. Ego Adorandus Tibaldescus, Clericus Spoletanæ Diœcesis Publicus Apostolica auctoritate Notarius, & adscribendos, & rogandos processus Reverendissimorum D. D. Archiepiscoporum, & Monasteriorum Consistorialium, privative quoad omnes alios specialiter a S. S. A. deputatus de præmissis rogatus præsens instrumentum subscripsi, & publicavi requisitus“. *Et subscribitur Cardinalis relato, sic*: „Ego N. S. R. E. Presbyter Cardinalis N. Fidei professionem a supradicto R. N. de verbo ad verbum in manibus meis emissam recepi; & ita testor.“

18 Finito examine testium, & emissa professione subscribitur processus ab eodem Cardinali Ponente in hunc modum, „Ego N. S. R. E. Presbyter Cardinalis N. relationem facturus in proximo Consistorio de præmissis censeo R. N. esse habilem, & idoneum, qui ad supradictam Ecclesiam N. promoveatur, illam ei præficiendo Episcopum, & Pastorem; Romæ ex nostro Palatio die &c. Ego N. Cardinal. N. qui supra“; Et subscribitur idem processus a tribus Cardinalibus Ordinum Capitibus, scilicet a primo Cardinali Episcopo, a primo Cardinali Presbytero, & a primo Cardinali Diacono.

Hoc facto præconizatio fit in primo Consistorio, quæ 19
vicem electionis habet, cujus præconii formula per Romano Pontifice, sic se habet: *Beatissime Pater, Vacat Ecclesia N. per obitum N. &c. Ad instantiam Sanctitatis Vestræ Ego N. Cardinal. N. proponam R. N. &c. Civitatis &c.* Pro Cardinali autem ita fit; *Illustriss. & R. D. In proximo Consistorio si S. D. N. placuerit Ego N. Card. N. præconium faciam Ecclesiæ N. vacantis per obitum N. in personam R. N. &c. Civitatis &c.* & referetur status Ecclesiæ, & promovendi juxta formam Instructionis prædictæ.

Fit positura in secundo Consistorio, & transmittitur 20
schedula pro reassumptione posituræ, translatæ in prima præconizatione, & hæc secunda præconizatio habet vim confirmationis, & demum transmittitur fides provisionis Apostolicæ a Cardinali Ponente ad Cardinalem Vicecancellarium facta in hunc modum: „Reverendiss. Domine. Hodie Sanctissimus in Christo Pater, & D. N. D. Urbanus Papa VIII. in suo Consistorio secreto, ut moris est; ad relationem meam Ecclesiæ N. cui N. dum viveret, præsidebat, & per obitum ejusdem Pastoris solatio destitutæ de Persona R. N. Diœcesis N. ex Catholicis, ac honestis parentibus, & legitimo matrimonio nati, in utroque Jure Doctoris, in ætate legitima constituti, ac demum ceteris omnibus qualitatibus a Jure, & Concil. Trident. Decretis requisitis prædicti, qui professionem Fidei juxta articulos pridem a Sede Ap. propositos in manibus meis solemniter emisit, de Reverendiss. D.D. meorum Cardinalium consilio, Apostolica auctoritate providit, sibique illi in Episcopum præficit, & Pastorem curam, regimen, & administrationem ipsius Ecclesiæ sibi in spiritualibus, & temporalibus plenarie committendo, absolvens eundem R. N. electum a censuris ad effectum &c. In quorum fidem præsentem schedulam fieri, & mei parvi soliti sigilli impressione muniri jussi, eamque propria manu subscripsi. Datum Romæ in ædibus meæ solitæ residentiæ, sub anno &c. D. V. S. Humillimus Servus N. Cardinalis N.

Electus, & canonice confirmatus tenetur intra tres men- 21
ses a die confirmationis munus consecrationis suæ suscipere sub pœna amissionis fructuum, etiamsi sit S. R. E. Cardinalis, & si intra tres alios menses id non implevérit, Ecclesia, & Episcopatu ipso Jure privatur, *cap. Quoniam* 2. *dist.* 75. *cap. Quoniam* 1. *dist.* 100. *& Concil. Trident. sess.* 7. *de reform. cap.* 9. *& sess.* 23. *etiam de reform. c.* 2. ibi: „Ecclesiis Cathedralibus, seu Superioribus, quocumque nomine, ac titulo præfecti; etiamsi Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinales sint, si munus consecrationis intra tres menses non susceperint, ad fructuum perceptorum restitutionem teneantur & si intra totidem menses postea id facere neglexerint, Ecclesiis ipso Jure 22
sint privati. Dictum trimestre tempus, infra quod Episcopus confirmatus debet munus consecrationis accipere, incipit currere a tempore habitæ notitiæ confirmationis de sua electione factæ. Glossa *in cap. Cum in cunctis* §. *Cum vero*, *verb. tempore*, *de elect.* Sanchez *in opuscul. moral. lib.* 1. *cap.* 1. *dub.* 15. *num.* 17. Flamin. *de resign. lib.* 7. *qu.* 1. *num.* 92. Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. universſ. cap.* 9. *num.* 34. *& de Off. & potest. Episcop. part.* 1. *titul.* 1. *cap.* 5. *numer.* 3. *& part.* 2. *allegat.* 2. *numer.* 40.

Consecratio Episcopi debet fieri die Dominica; *c. Qui* 23
in aliquo 5. *dist.* 51. *cap. Ordinationes* 1. *& c. Quod die Dominico* 5. *dist.* 75. Consecratio Episcopi non debet fieri a minori numero, quam trium Episcoporum saltem necessitate præcepti; *cap. Episcopus cum ordinatur* 7. *dist.* 23. *cap. Episcopi* 1. *capit. Comprovinciales* 4. *cap. Epi-* 24
scopum 5. *distinct.* 64. *cap. Porro*, *dist.* 66. *cap. Si Archiepiscopus* 6. *& cap. Nec Episcopi* 7. *de temporibus ordinationum*. Et si in Provincia non adsint tot Episcopi, accersendi sunt ex vicina Provincia, textu expresso *in cap.* 25
Si forte 9. *dist.* 65. Valida tamen est consecratio Episcopi facta ab uno solo Episcopo ex dispensatione Apostolica assi- 26
stentibus duobus Sacerdotibus, uti constat ex praxi S. Gregorii Magni Gregorii III. & S. Pii V. quam confirmarunt Innocentius X. & Alexander VII. uti referunt, ac docent Allatius *de concord. Eccles. Occid. & Orient. lib.* 3. *cap.* 7. §. *ultimo*, Schilderc. *tom.* 2. *num.* 117. Stephanus *tom.* 5. *d.* 7. *n.* 2. Cardan. *in* 2. *Crisi dissert.* 2. *num.* 502. Gormaz *de Sacrament. d.* 5. *num.* 319. *& late* Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 182. Barbosa *lib.* 1. *Jur. Eccles. universſ. cap.* 9. *num.* 51. Et de facto Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Nec Episcopi* 7. *de temporibus ordinationum n.* 10. *in fine*, refert quod hodie in litteris pro consecratione Episcoporum in Indiis apponitur clausula infrascripta videlicet: „Tibi Presbytero, ut a quocumque malueris Catholico Antistite gratiam, & communionem Sedis Apostolicæ habente, accitis, & in hoc illi assistentibus duobus, vel tribus dignitatibus, munus consecrationis recipere valeas &c.

Ipse tamen Fagnanus *loc. cit. num.* 3. *&* 9. *& in cap.* 27
Requisisti 4. *de Ordinatis ab Episcopo*, *qui renunciavit*

Episcopatui num. 26. tenet quod consecratio Episcopi necessario facienda est a tribus Episcopis ex necessitate Sacramenti, & est ita de substantia ut a paucioribus facta non teneat; & plures tum Canonistas, cum Theologos pro se adducit, & Sacros canones cumulat, & dicit, quod non est Episcopus, qui minus quam a tribus, auctoritate etiam Metropolitani, factus est Episcopus, afferens Epistolam Joannis III. ad Episcopos Germaniæ, & Galliæ, quæ habetur *tom.* 2. *Concil. par.* 2. *pag.* 150. *col.* 2. *lit. D.* ubi sic legitur; *Omnia quoque maxima Concilia affirmant eum non esse Episcopum, qui minus, quam a tribus Episcopis, auctoritate etiam Metropolitani fuerit factus Episcopus, ideoque illos, quos Chorepiscopos vocatis qui ab uno*, ut audivimus, *fiunt Episcopo, Episcopos non esse, nec aliquid de Pontificali privilegio agere debere perspicuum est*, & *cap. Porro* 1. *dist.* 66. ibi: *Porro & Hierosolymitanus primus Archiepiscopus Beatus Jacobus, qui Justus dicebatur, & secundum carnem frater Domini nuncupatus est, a Petro, Jacobo & Joanne Apostolis est ordinatus successoribus suis formam dantibus, videlicet, ut minus, quam a tribus Episcopis, reliquisque omnibus assensum præbentibus, nullatenus*
28 *Episcopus ordinetur*. Potest autem Papa immutare hanc formam tamquam traditam ab Apostolis Archid. *in dict. c. Porro*. Geminian. quia non est Juris divini forma. Præposit. Card. *in dict. cap. Porro*, & expensius *in cap. Archiepiscopatus* 1. *dist.* 66. Et Papa solus ordinando vi-
29 detur dispensare super tali forma. Card. Præposit. *in dict. cap. Porro*. Sic Fagnan. *in cit. cap. Neque Episcopi* 7. *de temporibus Ordination. num.* 9. & 10. ubi dicit, hæc reperisse in libris Publicis Sacræ Congregationis Concilii adnotatamentu bonæ mem. Card. Alciati illius Præfecti *ad sess.* 7. *cap.* 9.

30 Consecrandus in Episcopum debet necessario prius esse Sacerdos, adeo ut si Sacerdotium non præcesserit, invalida sit Ordinis Episcopalis collatio (a) *arg. cap. Ex litteris X. de excessibus Prælator.* ibi; *Cum igitur Pontificale officium sine Altaris ministerio non valeat adimpleri*; *c. Osius X. dist.* 61. ibi: *sed non eligitur aliquis* (scilicet Episcopus) *nisi in Sacris Ordinibus constitutus*, & tenent Glossa *fin. in cap. unico de Clerico per saltum promoto* S. Thomas *in* 4. *sentent. dist.* 24. *quæst.* 1. *art.* 2. Hugo, & Archid. *in cap. Sollicitudo* 1. *dist.* 52. Raymund. *in cap. Gratia* 2. *quæst.* 1. ubi dicit hujus opinionis esse fere omnes Doctores ut refert Turrecremata eamdem opinionem secutus in *dict. cap. Sollicitudo num.* 4. Sylvester *verb. Ordo* 2. *num.* 1. Burg. *de irregular. part.* 5. *rub. de Clerico per saltum promoto num.* 5. Majol. *de irregular. lib.* 4. *cap.* 12. *num.* 3. Henriquez *in summa lib.* 10. *cap.* 7. §. 1. *Azor. part.* 2. *lib.* 3. *capite* 30. *quæstion.* 9. Emmanuel Sa *verb. Ordo num.* 25. Suarez *tom.* 5. *de Censuris disp.* 50. *num.* 17. Bonacin. *de Censur. extra Bullam disputat.* 3. *quæst.* 1. *punct.* 2. *num.* 7. Averla *quæst.* 1. *sect.* 6. La Croix *lib.* 6. *par.* 2. *num.* 2210. Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Requisitus* 1. *de ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit n.* 15. & 81. 82. Et ratio est, quia actus principalis Episcopi est ordinare Sacerdotes; *cap. Cleros* 1. *dist.* 21. *cap. Quamvis* 4. *dist.* 68. potestatem autem exercendi hujusmodi actum non potest Episcopus in sua consecratione accipere, nisi etiam sit Sacerdos, cum nequeat alteri conferre Ordinem Sacerdotalem, quem non habet secundum Innocent. *in cap. Quanto, de consuetudine*, Silvester *in verb. Ordo* 1. *n.* 1. *vers. sed si sit Sacerdos*, Fagnan. *l. c.*
31 *num.* 83. *adeoque &c.* Multi tamen tenent, validam esse collationem Ordinis Episcopalis, licet ordinatus sit Sacerdos ita Abbas *in cap. unico, de Clerico per saltum promoto num.* 3. *vers. Quod secundum*, Glossa *in cap. Sollicitudo* 1. *distinct.* 52. ubi dicit, quod si Laicus ordinetur Episcopus bene reciperet characterem, Joann. Andreas Archidiacon. Covarruvias, & alii, quos citat, & sequitur Barbosa *de Offic. & potestat. Episcopor. par.* 2. *allegat.* 1. *num.* 38.

32 Ante consecrationem non potest Episcopus exercere ea, quæ sunt Ordinis, sed tantum ea, quæ sunt Jurisdictionis, *cap. Transmissam* 15. *de election.* Fagnan. *lib.* 3.
33 *Decretal. in cap. Nullus, de Parochis num.* 5. Non consecratus Ordines conferre non potest, *cap. Transmissam* 15. ubi Glossam *in verb. de talibus*, & *cap. Quod sicut* 28. *de election.* Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Quanto* 4.
34 *de consuetud. num.* 26. Potestatem enim conferendi Ordines accipiunt Episcopi in consecratione; *cap. Quamvis* 4. *cap. Chorepiscopi* 5. *dist.* 68. *cap. Transmissam* 15. & *cap. Quod sicut* 28. *de election.* Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in capitul. Statuimus* 1. *de supplend. negligent. Prælator. n.* 19.
35 Potestas, quæ confertur Episcopo per consecrationem, est indelebilis, nec potest ab Ecclesia auferri, unde remanet in Episcopo etiam Excommunicato, Hæretico, Deposito, & Degradato; *cap. Ordinationes* 9. *quæst.* 1. *cap. Quod quidem* 1. *quæst.* 1. *cap. Ostenditur*, & ibi Archid. *dist.* 4. *de consecr. cap. unico*, cum ibi notatis, *de ordinatis ab Episcopo*, qui renunciavit Episcopatui; *cap.* 2. *vers. Sicut enim Episcopus, de translatione Episcop.* S. Thom. 2. 2. *quæst.* 39. *art.* 3. Silvester, verb. *Degradatio num.* 9. Fagnan. *in cit. cap. Statuimus num.* 8. & alii passim. Jurisdictionem accipit Episcopus in confirmatione, etiam ante consecrationem, unde Episcopus confirmatus, licet nondum consecratus, potest excommunicare, suspendere, interdicere, visitare, corrigere, punire, synodum convocare, Beneficia conferre Ecclesias minores conjungere, annectere, dividere voti & jusjurandi vincula solvere, quorumdam peccatorum absolutionem sibi reservare, & hujusmodi; *cap. Transmissam* 15. *de election.* & Glossa *ibid. verb. de talibus*, & *arg. cap. Nosti* 9. & *cap. Qualiter* 19. *de election.* & *cap. Inter corporalia* 2. *de translation. Episc.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. p.* 1. *tit.* 1. *cap.* 4. *numer.* 7. Fagnan. *in cit. cap. Statuimus num.* 21. & alii com-
munitèr, Episcopus electus, & confirmatus ante consecra- 37
tionem potest concedere indulgentias, Sic communiter Doctores cum S. Thoma *in* 4 *dist.* 20. *art* 3. *quæst.* 2. *ad primum*, & *ibid. art.* 4. *quæst.* 2. *in corpore*, ibi: „ Potestas concedendi indulgentias sequitur jurisdictionem, „ & quia Diaconi, & alii non Sacerdotes possunt habere jurisdictionem, vel commissam, sicut Legati, vel „ Ordinariam, sicut electi, ideo possunt indulgentias „ concedere, etiam non Sacerdotes, quamvis non possint „ absolvere in foro pœnitentiali, quod est Ordinis " quæ Divi Thomæ Doctrina communiter recipitur teste Navar. *in tract. de indulgent. in* 31. *notab. vers. Possunt autem hi conferre etiam si non sint in Episcopos consecrati*, Fagnanus *lib.* 5. *Decretal. in cap. Accedentibus* 12. *de excessibus Prælator. num.* 10. & *seq.* Barbosa *de off. & potest. Episc. p.* 3. *alleg.* 88. *n.* 7, cum pluribus aliis ibi citatis.
Episcopi appellatione venit tantum consecratus in con- 38
cernentibus exercitium, & decorem Ordinis Episcopalis; *cap. Transmissam* 15. *de election.* cum ibi notatis, & tradit Butrius *in consil.* 19. *Quia hic agitur* cum aliis congestis a Felino *in cap. Eam te* 7. *de rescriptis num.* 1. *col.* 3. *in princip. vers. Et ideo dicit Butrius*, & Fagnan. *in dict. cap. Eam te n.* 38. In concernentibus autem Jurisdi-
ctionem Episcopalem venit etiam electus, confirmatus, 39
vel provisus per Papam, quia cum hæc competat etiam electo confirmato *ex c. Transmissam* 15. *de election.* & Glossa *ibidem verb. de talibus*, & ex adductis *supra n.* 15. ideo dispositio loquens de Episcopo, verificatur etiam in electo confirmato, seu proviso, licet non consecrato, ut notat Glossa *in Clement.* 1. *verb. Episcopi*, & ibi Abbas *num.* 2. *de foro competent.* Fagnan. *loc. cit. num.* 39.
cum aliis ibi a se citatis, Episcopi appellatione venit e- 40
tiam nondum consecratus in materia proportionabili, tam confirmato, quam consecrato. Fagnan. *lib.* 5. *Decretal. cap. Quod nonnullis* 23. *de privil. num.* 23. & aliis ibi citatis. Provisio, seu pronunciatio Papæ in Consistorio
habet vim electionis, & confirmationis; Innocent. *in cap.* 41
Cum olim in princip. de caus. possess. & proprietat. Glossa *in cap.* 1. *verb. Provisionem, de election. in* 6. ubi quod Papa providendo eligit, & confirmat; Abbas *in c. Tua, de his, quæ fiunt a Prælatis num.* 2. & *in cap. Cum in cunctis, de elect. num.* 2. Fagnan. *in cit. cap. Eam te* 7.
de rescript. num. 15. Provisi, seu pronunciati a Papa in 42
Consistorio appellantur, promoti etiamsi nondum fuerint consecrati, Extravagant. *Injunctæ* 1, *de elect. inter Communes*, ibi: *Qui apud dictam Sedem promoventur*; & Concil. Tridentin. *sess.* 7. *cap.* 9., ibi; *Ad majores Ec-*
clesias promoti munus consecrationis infra tempus a Jure 43
statutum suscipiant. Fagnan. *loc. cit. num.* 24. & 27. Provisi quamvis consecrati accedentes ad Eccles. ante levatas Bullas incidunt in pœnas dict. Extravagantis *Injun-*
ctæ 1. *de election. inter commun.* Sic Doctores communi- 44
ter. Civitas interficiens suum Episcopum consecratum privatur Sede & dignitate Episcopali, textu expresso *in*
c. Ita nos 24. *caus.* 15. *q.* 2. Non privatur tamen tali Epi- 45
scopali dignitate Civitas interficiens Episcopum solum electum, & nondum consecratum, Bald. *in leg. Si nondum*; *post princip. Cod. de furt.* Felin. *in dict. cap. Eam te* 7. *de rescriptis num.* 1. *vers. unde Baldus*, Fagnan. *ibi. num.* 19. Glossa *in Clement. Si quis suadente* 1. *de pœnis vers. Quamvis Pontificem* dicens, quod in materia pœnali, uti est ista, appellatione Episcopi, vel Pontificis, non venit electus, & confirmatus, si nondum sit consecratus.
Cum consecratur Episcopus inungitur chrismate in 46
capi-

(a) In contrariam sententiam declinavit Clariss. Mabillonius in Comment. prævio ad Ordinem Romanum §. 18., plures Romanos Pontifices asserens, qui a Diaconatu immediate in Episcopos fuerunt ordinati: Huic sententiæ subscribit Clar. Franciscus Pagi, Breviar. RR. PP. in Sabiniano a num. II. ad VI. & in Constantino Antipapa numer. I.

Cæterum Benedictus XIV. in epistola ad Carolum electum Episcopum Justinopolitanum, in postremo 20. Octobris 1756. §. X. subscribit Morino, & Juenin. asserentibus nullum extare exemplum Episcopatus non Presbytero collati.

capite & manibus, quod si fuerit omissum, per tres Episcopos est supplendum, textu expresso in *cap. Cum venisset 1. de sacra unctione*, ibi: *Cum venisset ad Apostolicam Sedem Bracarensis Episcopus, qui in consecratione sua sacram non acceperat unctionem, quoniam apud vos (Graecos) non consueverunt Pontifices, cum consecrantur, inungi; Nos, quod illi defuerat, mandavimus in ipso suppleri, faciente caput ejus, & manus per Alban. Episcopum (assistentibus ei duobus Episcopis secundum morem Ecclesiasticum) Sacro Chrismate deliniri.* Ungitur autem Episcopus in capite, ut declaretur eum esse caput, & Principem Ecclesiae suae; *cap.*
47 *Cum venisset 1. de sacra unctione*, Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part. 1. tit. 1. cap. 5. n. 10.* Reges vero non
48 in capite, sed in humero unguntur, primo, ut propius honor sit illius, quem Deus constituit excelsum super omnes Reges terrae, & quem oleo laetitiae excellentius, & unxit prae consortibus suis. Deinde ut ostendatur quod primo ante omnes Reges, & Principes persona capitis Pontificali officio repraesentetur. Ungitur tamen & Rex in humero, ut neque ille plane excludatur a repraesentatione ejusdem capitis; nam & hujus Principatus ut dicitur *Isai. 9.* factus fuit super humerum ejus, & ut sciat se esse ministrum ad portandam Crucem Jesu Christi laudem bonorum, vindictam autem malorum, *Apost. ad Roman. 13.* Sic ad litteram Barbosa *loc. cit. n. 11. ex cap. Cum venisset 1. de Sacra Unctione §. 2.*
49 Ungitur Episcopus in manibus, ut sciat dignitatem non propter otium, sed propter negotium suscipere, & ut ostendatur accipere potestatem benedicendi, & consecrandi; *cap. Cum venisset 1. de Sacra Unctione.* Barbosa *loc.*
50 *cit. num. 14.* Annulus sacer novo Episcopo traditur, ut Sanctam Ecclesiam sponsam suam intemerata fide custodiat; Barbosa *loc. cit. n. 15.* Mitra deinde tamquam bi-
51 corni galea armatur novus Episcopus, ut intelligat, duo illius cornua, duo designare testamenta, anterius novum, posterius vetus, quae duo Episcopus debet memoriter scire, & illis tamquam duplici cornu Fidei inimicos ferire; Barbosa *loc. cit. num. 18.* Hieronymus Vicecomes *de Episcopis Titularibus part. 2. fol. 13.* Traditur in manibus
52 novi Episcopi baculus, quo non utitur Summus Pontifex; *cit. cap. Cum venisset 1. de Sacra Unctione in fine.* Et quare hoc? Vide *verb. Baculus.* Alia de illis vide apud Barbosam *de Offic. & potest. Episcop. part. 1. tit. 1. cap. 5. & part. 2. allegat. 1.* & Andream du Saussay *in sua Panoplia Episcopali de Sacro Episcoporum ornatu* libros septem continente; in quorum primo agitur de Mitrae Episcopalis antiquitate, in secundo de virga Episcopali, vel Pastorali baculo, in tertio de annulo Episcopali, in quarto de Chirothecis Episcoporum, in sexto de Dalmatica, in septimo de compagis, & sandaliis Pontificum.

Supplementa Auctoris e II. Editione.

53 Episcopus electus & confirmatus consecrationem petere debet intra tres menses, sub poena amittendi fructus, atque etiam Ecclesiam. Benedictus XIV. tom. 1. Constit. 36. incip. *Cum a nobis.*

Additio Auctoris e III. Editione.

54 Episcopus an unquam electus fuerit diaconus, non collocato ipsi antea Sacerdotali Ordine, disputant Doctores, in contrarias opiniones abeuntes. At non constat, nec probatur perspicue fuisse unquam Diaconum in Episcopum, vel Pontificem maximum consecratum, quin Ordinem Presbyteratus antea susceperit. Benedict. XIV. tom. 4. Constit. 63. incip. *In postremo §. 10. & seq.*

55 Episcopus eligi nequit, qui antea saltem sex mensium spatio non fuerit in Sacro Ordine constitutus. Idem *ibid. §. 13.* ex Concilio Trident. *sess. 22. cap. 2. de Reformat.* sic praecise statuente: *Quicumque posthac ad Ecclesias Cathedrales erit assumendus, is non solum natalibus, aetate, moribus, vita, ac aliis, quae a Sacris Canonibus requiruntur, plane sit praeditus, verum etiam in Sacro Ordine antea saltem sex mensium spatio constitutus.*

56 * Episcopi consecratio ab uno ne, vel a tribus fieri necessario debeat, ut valeat, quamquam sit quaestio inter Theologos, cum tamen Pontifices consueverint in locis, ubi desunt Episcopi, ut ab uno tantum Episcopo consecratio ista fiat, facultatem concedere; hinc videtur probabilior sententia asserens unicum Episcopum sufficere. Soleant tamen Pontifices praecipere ut Episcopo consecranti adjungantur duo Abbates, vel duo Sacerdotes in dignitate Ecclesiastica constituti. Ita pluribus allatis exemplis Benedict. XIV. *de Synodo Dioeces. l. 13. c. 13. §. 5. nov. edit.* Ibi pariter decernitur, valere consecrationem Episcopi ab uno Antistite, uno tantum adjecto presbytero confectam; quin esset nullus alius praeter consecrantem assistens. *Ibid. lib. 7. cap. 3. §. 9.*

57 Pactiones initae a Capitulo electore, & juratae ab Episcopis electis in Germania, ut sibi non liceat contra ipsos electores procedere, aut obsistere officialibus Capituli, si quid egerint, & decreverint: pactiones inquam illae, si electionem praecedant, nullae omnino & irritae declarantur ab Innoc. XII. Constit. incip. *Ecclesiae Catholicae.* Earum vero quae subsequuntur, executionem suspendit, donec Sedes Apostolica judicium de illis ferat; *ibid. §. 17.* Hae vero pactiones vetitae, & irritae censentur, etiamsi fuerint honestae, ut ex DD. *ibid. §. 19.* Insuper adsunt ea de re litterae Apostolicae Bened. XIII. in forma Brevis, legendae, *ibid. §. 25.*

Alia de Episcopali Consecratione, vide verb. *Consecratio a n. 1. ad 4.* 58

Novissimae Additiones ex aliena manu.

Libet hic paucis a primordiis Ecclesiae historiam afferre electionis Episcoporum quod attinet ad eligentes.

Ipse Christus misit duodecim Apostolos in universum 1
Mundum, sicut eum miserat Pater suus. Apostoli vero primum omnium S. Mathiam ad vacantem Episcopatum 2
ex suspendio Judae proditoris elegere in prima Synodo Hierosolymitana. In electione hac turbam hominum fere 120. adfuisse eruitur ex Sacro Textu.

Profecti Apostoli in diversas Regiones, consueverunt 3
ad Episcopale ministerium attollere primos cujusque Urbis viros amplexos fidem evangelicam. Ab Apostolis ve- 4
ro creati eorumque Successores Episcopi alios similiter constituerunt. Principio Plebs vix praesentiam ac testi- 5
monium praestabat, at postmodum paulatim praesentiam 6
ac testimonium extendere tentavit ad suffragium.

Prima Synodus Nicaena Episcopis Provinciae ad minus 7
tribus in unum Congregatis jus tribuit eligendi vacantis in ipsa Provincia Ecclesiae Episcopum confirmatione Metropolitis reservata solumque testimonium, & consensum Populo reliquisse videtur.

A saeculo IV. ad saeculum nonum usque Synodus Pro- 8
vinciae consuevit Episcopos ordinare non nisi a Clero, & Populo, vel postulatos vel electos unanimiter. Quod si in duas, pluresve personas eligentium suffragia scinderentur, praeferebat Metropolitanus digniorem & majorum meritorum suffragiis ac meritis.

Frequentia electionum dissidia in causa fuere ut Popu- 10
li jura ad Principes tandem devolverentur. Hi vero IX. saeculo, ad XII. saeculum usque adorti sunt vetustam electionibus assentiendi jus in novam vertere formam inve- 11
stiendi per annulum, & virgam seu instituendi Episcopos auctoritate sua absque ullo decreto Judicioque Synodorum Provincialium, & sine Metropolitarum confirmatione. At eodemmet saeculo IX. octava Synodus oecumeni- 12
ca reprimere studuit recentem invasionem, sanxitque ne quis Principum Laicorum & Potentium, se Episcoporum electioni ingereret. Gliscentibus autem in dies in 13
oriente laicalibus Investituris Leo IX. Victor II. Stephanus X. Nicolaus II. Alexander II. B. Gregorius VII. aliique Successores Ecclesiasticam in ea re libertatem tueri novis Conciliorum sanctionibus satagerunt, nullus ut auderet Clericorum, aut Monachorum accipere de manu Laici investituram Ecclesiae vel Beneficii. Saeculo demum XII. abolendis itaque Investituris consentiente Prin- 14
cipes orti sunt pactis cum S. Sede conventis, quae dicimus Concordata.

Tunc itaque omnino defecerunt suffragia Laicorum, re- 15
lictaeque Clero fuere Canonicae electiones. Cleri vero nomine venit Capitulum Ecclesiae Cathedralis.

Ineunte saeculo XIV. abrogatum est jus Capitulorum 16
Cathedralium Pontificis collationibus & reservationibus, 17
idque ex frequentissimis discordiis ad supremum Judicium Sedis Apostolicae deferri solitis, ac turbis Laicorum libertatem eligentium ut plurimum opprimentibus. 18
In Germania vero Capitula retinuerunt jus eligendi Episcopos. Sunt & Reges quibus jus nominandi Episcopos competit.

A R T I C U L U S III.

Episcopus quoad ea, quae concernunt ejus residentiam, translationem, & renunciationem.

S U M M A R I U M.

1 *Episcopi etiam Cardinales tenentur de Jure Divino residere in suis Episcopatibus.*
2 *Asseritur, & solvitur instantia.*
3 *Episcopus ob aliquas causas excusatur a vinculo necessariae continuitatis residendi in Dioecesi, & tales causae assignantur, & explicantur, usque ad n. 47.*
8 *Episcopus pro evidenti utilitate suae Civitatis, aut totius Regni potest esse Legatus ad Pontificem, aut ad Reges pro tractandis negotiis Fidei, aut pro pace componenda.*
9 *Episcopus evidenti Reipublicae exigente utilitate potest etiam esse Legatus, seu Orator Principis saecularis.*
10 *Episcopus solum de licentia Summi Pontificis potest eximi a residentia sui Episcopatus, ut in Curia Regum fungatur munere, & Officiis Regii Praesidis, Consiliarii,*

Peregit, Confessarii, & hujusmodi, si ad hæc munera alii satis idonei non inveniantur.

11 Affertur Cardinalis a Turrecremata invectiva in Episcopos non residentes.

12 Decretum factum pro Parochorum residentia, quod teneantur ministrare etiam tempore pestis, & cum periculo vitæ, saltem Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ, multo magis debet procedere in Episcopis ob majorem eorum obligationem, qui tamen possunt in locis tutioribus manere, & inde providere.

13 Episcopus residere tenetur licet habeat Coadjutorem, etiam tempore Contagii.

14 Potest Episcopus residere in qualibet parte Diœcesis, modo vadat ad Cathedralem temporibus præscriptis a Sacro Concilio Tridentino. Residens tamen in aliqua parte suæ Diœcesis propter intemperiem aeris Civitatis non debet removere Vicarium, & Tribunal a Civitate.

15 Episcopus ex causa mali aeris, cui subjacet Civitas Episcopalis, non potest in aliqua anni parte degere extra Diœcesim ultra Trimestre &c.

16 Super residentia Episcoporum edita est specialis Constitutio ab Urbano VIII. & summarie refertur.

17 Primo igitur Sanctitas sua innovat Decreta Concilii Tridentini, Constitutiones Apostolicas, & Decreta Consistorialia super residentia Episcoporum.

18 Secundo jubet jam Præfectos Cathedralibus, & majoribus Ecclesiis, etiam S. R. E. Cardinales se itineri committere, & ad residentiam conferre infra unum mensem, si in Urbe existant, infra duos, si extra Urbem in Italia, si extra Italiam infra quatuor computandos a die publicationis Bullæ. Nondum autem Præfectos infra terminos superius expressos computandos a die eorum promotionis, & transgressores subjiciuntur gravibus pœnis.

19 Variæ pœnæ contra Episcopos non residentes fuerunt statutæ a Pio IV.

20 Tertio declarat contrafacientes non excusari a pœnis prætextu servitii Imperatoris, aliorumque Principum, aut Regnorum defensionis litium etiam Ecclesiarum, ineundi fœderis &c.

21 Quarto excipit casum interessendi in Synodis Provincialibus, vel Congregationibus, seu Assembleis generalibus, quibus Ecclesiastici interesse solent ratione muneris, aut Reipublica officii Ecclesiis adjuncti.

22 Quinto declarat S. R. E. Cardinales priores in Ordine habentes Episcopatus prope Urbem, etiamsi in illis, vel in Urbe in suis titulis residerent, non excusari a residentia in Cathedralibus, & Majoribus Ecclesiis, quibus Præfecti sunt, nec ex eo quod Papa eos videat, & toleret &c.

23 Sexto præcipit Auditori Cameræ, ut summarie procedat adversus non residentes usque ad sententiam diffinitivam exclusive, quam sibi reservavit in Consistorio.

24 Septimo indulget, ut existentes ultra montes abesse possint ex causa visitationis Liminum per septem menses, & citra montes per quatuor, dummodo eo tempore ad alios actus non divertant.

25 Octavo indulget Cardinalibus Præfectis Cathedralibus, & aliis majoribus Ecclesiis, ut vacante Sede Apostolica possint ad Conclave accedere, & in Urbe commorari usque ad peractam electionem, & per duos menses post Coronationem Pontificis &c.

26 Nono declarat eos qui pluribus Ecclesiis præsunt, excusari quidem a pœnis, dummodo resideant in earum altera, in qua tenentur de jure, non tamen propterea excusari Cardinales habentes aliquem ex sex Episcopatibus prope Urbem, quin teneantur residere in aliis, quibus Præfecti sunt.

27 Ultimo statuit, ut nemo possit prædictam Constitutionem interpretari, aut declarare præter Romanum Pontificem.

28 Episcopus æqua ex causa potest abesse a sua Ecclesia, & Diœcesi singulis annis per duos, vel tres menses, sive continuos, sive interruptos absque alia Superioris approbatione, dummodo tamen id non fiat temporibus Adventus, Quadragesimæ, & Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item & Corporis Christi diebus.

29 Episcopus abesse potest a sua Ecclesia, & Diœcesi per tres menses etiam causa animum recreandi.

30 Hoc trimestre spatium, quo Episcopis æqua ex causa singulis annis a suis Ecclesiis abesse licet ex cit. Decret. Concil. Trident. fuit sublatum ab Urbano VIII. in cit. Constitut. incipiente Sancta Synodus.

31 Episcopi temporibus a Tridentino præscriptis tenentur quidem apud suam Cathedralem Ecclesiam residere, ita ut aliter suæ obligationi non satisfaciant, nisi munia Episcopalia in sua Diœcesi eo alio tempore; Ceterum non incidunt in pœnas ab ipso Tridentino Episcopis non residentibus inflictas. Non licere tamen ipsis quotannis abesse tribus mensibus sine justa causa statuit novissime Benedictus XIV.

32 Episcopus dum residet, non potest citari ad comparendum in Curia, nisi de Papa commissione.

33 Episcopus residens in sua Diœcesi liber est a residentia suarum Dignitatum, & Beneficiorum simplicium, quæ obtinet in alia Diœcesi.

34 Episcopus absens non gaudet Beneficio Alternativæ, etiam quando adest ex causa a Concilio approbata.

35 Episcopus absens a sua Diœcesi ultra tempus a Jure statutum, qui commonitus non redit ad residentiam, videtur habere Ecclesiam pro derelicta, & potest ea spoliari per Papam sine citatione, & sententia.

36 Conditio Personæ excusat interdum Episcopum a personali residentia &c.

37 Episcopus nequit jungere trimestrem absentiam unius anni cum trimestri absentia anni sequentis.

38 Episcopus, qui Beatorum Apostolorum limina visitavit in fine unius triennii, non potest immediate in principio sequentis triennii iterum visitare, ac proinde nec Visitationis titulo per illos continuos menses 4. sua Ecclesia abesse.

39 Episcopo, qui antea per multum temporis V. G. per decem continuos annos in sua Ecclesia resedit, & vel ab ipsa vacatione per S. Concilium ex rationabili causa singulis annis permissa se abstinuit, nequit aliquando concedi facultas non residendi per aliquod tempus, si non adsit ulla causa ex approbatis ab eodem S. Concilio.

40 Translatio Episcopi de una in aliam Ecclesiam sola auctoritate Papæ fieri potest.

41 Episcopus propria auctoritate se transferens de sua Ecclesia ad aliam, carere debet utraque.

42 Et hoc procedit sive Episcopus fuerit jam consecratus, sive solummodo electus, & confirmatus.

43 Metropolitanus, aut Patriarcha, si Episcopum sine mandato Papæ transferret, a confirmatione Episcoporum esset suspensus.

44 Causæ justæ transferendi Episcopum generatim sunt duæ, scilicet necessitas, & utilitas.

45 Translatio facta in favorem solius translati, & maxime propter ejus ambitionem, & avaritiam, improbatur expresse a Sacris Canonibus.

46 Episcopus transiens ad aliam Ecclesiam sine justa causa dicitur adulterium committere.

47 Translatio Episcopi regulariter fit a minore ad majorem Ecclesiam.

48 Ob causas peculiares potest interdum fieri translatio Episcopi ab una ad aliam Ecclesiam, quamvis hæc non sit major altera, immo ab Ecclesia Archiepiscopali ad Episcopalem.

49 Archiepiscopo, qui ex justa causa cessit Archiepiscopatui, licite de Episcopatu vacante provideri potest.

50 Secus autem, si cessio facta fuerit in fraudem ad obtinendum Episcopatum Archiepiscopatu, seu priore Episcopatu, locupletiorem.

51 Episcopus electus, & confirmatus, sed nondum consecratus, non potest transferri invitus ad alium Episcopatum.

52 Episcopus confirmatus, & nondum consecratus, si transferri recusat, satis est, quod omnino cedat dignitati allegando se nolle unquam consecrari in Episcopum.

53 Character Sacramentalis non imprimitur præcise electo.

54 Episcopus consecratus ex rationabili, & justa causa potest a Papa transferri invitus de una in aliam Ecclesiam.

55 Affertur ratio.

56 Quantum ad hoc Episcopus comparatur Monacho, qui superiori transferenti non potest resistere, cum velle, aut nolle non habeat.

57 Papa in Beneficialibus habet plenariam potestatem disponendi.

58 Varii gravissimi Doctores tenent, quod Episcopus nolens consentire translationi per Papam factæ, possit quidem auctoritate Papali a vinculo prioris Ecclesiæ absolvi; non tamen posse omnino invitus, & coactus alteri alligari, seu ad aliam transferri.

59 Affertur sua ratio.

60 Quando Episcopus sciens, & volens transfertur, prior Sedes Episcopalis vacat illico a die facta in Curia, seu Consistorio Papæ translationis.

61 Affertur ad hoc decretum notabile Sacræ Congregationis Episcoporum.

62 Si transfertur Episcopus absens, & ignorans, non vacat prior Ecclesia ante præstitum a translato consensum, nisi secus exprimatur a Papa.

63 Episcopus translatus potest secum deferre fructus jam perceptos.

64 Episcopus translatus potest secum asportare etiam bona sua immobilia acquisita in priori Ecclesia, seu ex ejus fructibus comparata, dummodo hæc nondum sint Ecclesiæ dedicata.

65 Fructus pendentes, & inexacti non pertinent ad Episcopum translatum pro rata temporis, sed debent in utilitatem Ecclesiæ expendi, aut futuro successori asservari.

66 Non desunt tamen magni nominis Doctores, qui tenent quod fructus etiam pendentes propter spiritualia ministeria Ecclesiæ exhibita pertineant pro rata temporis ad Episcopum translatum.

67 Re-

67 *Renunciatio Episcopi non valet, nisi per Papam fuerit admissa.*

68 *Causæ, ob quas Episcopus potest renunciare Episcopatui, & Papa solet admittere renunciationem sunt sex, & enumerantur.*

69 *Renunciatio Episcopatus potest fieri dupliciter, scilicet renunciando loco tantum, & renunciando loco, & dignitati.*

70 *Assignatur, quando fiat renunciatio Episcopatus renunciando loco tantum.*

71 *Assignatur, quando fiat renunciatio Episcopatus renunciando loco, & dignitati simul.*

72 *Episcopus simpliciter renuncians Episcopatui censetur in dubio renunciasse loco tantum, non autem loco, & Dignitati simul, nisi propter criminis conscientiam, seu ex metu Depositionis ita renunciaverit.*

73 *Renunciatio non substrahit Episcopo Ordinem, sed solum executionem Ordinis.*

74 *Nequit Episcopus renunciare Charactheri Episcopali, neque ab Ecclesia potest ipsi auferri: unde tamquam indelebilis remanet in Episcopo etiam Excommunicato, hæretico, deposito, & degradato.*

75 *Episcopus, qui renunciavit Ordini, seu Dignitati potest de licentia Papæ executionem reassumere sine nova consecratione.*

76 *Episcopus qui renunciavit Episcopatui quoad locum tantum potest conferre Ordines etiam maiores,*

77 *Dummodo tamen sit rogatus ab aliquo Episcopo.*

78 *Aliter si ordinaret sine proprii Episcopi licentia, ab eo Ordinati essent suspensi,*

79 *Episcopus, qui renunciavit Episcopatui quo ad locum, & dignitatem simul, nequit licite Ordines Sacros conferre*

80 *Si autem de facto ordinaret, quamvis illicite, valide tamen, ordinaret.*

81 *Ordinati tamen ab ipso remanent suspensi ab exercitio, & usu Ordinum acceptorum, donec cum eisdem fuerit legitime dispensatum.*

82 *Cum ordinatis a tali Episcopo ignoranter ad Sacros Ordines dispensat Episcopus suus, cum Ordinatis vero scienter ad Sacros Ordines Episcopus non dispensat.*

83 *Episcopus qui renunciavit Episcopatui quo ad locum & dignitatem simul potest conferre Ordines minores, non dum valide, sed etiam licite, si de consensu proprii Ordinandorum Episcopi id faciat.*

84 *Si tamen sine consensu proprii Episcopi fuerint aliqui ab ipso ordinati, remanent suspensi a executione susceptorum Ordinum, quousque proprio Ordinario videbitur expedire; unde ab ipso sunt dispensandi.*

1 EPiscopi etiamsi Cardinales, tenentur de Jure Divino residere in suis Episcopatibus; Colligitur ex Concil. Trident. *sess.* 23. *de reformat. cap.* 1. & tenent expresse Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 53. *n.* 2. ubi plusquam triginta Auctores adducit, Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 17. *n.* 18. ubi plus quam quadraginta Doctores pro hac sententia adducit, & ex Turriano refert Romæ in quadam Congregatione habita omnes convenisse, residentiam esse de Jure Divino; Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in c. Bona memoria* 3. *de postulat. Prælat. n.* 2, & *lib.* 3. *Decretal. in cap. Ex part.* 4. *de Clericis non residentibus n.* 28. & *sequentibus*, ubi fuse, & late id probat.

2 Non obstat, quod Papa super tali residentia aliquando dispenset quod judicet residentiam personalem non esse de jure Divino, cum super ipso Ecclesia nequeat dispensare, *ex cap. Sunt quidam* 25. *q.* 1. *cap. Sicut enim ibi notat dist.* 15. D. Thom. *in* 1. 2. *q.* 97. *art.* 4. *ad* 3. Non obstat, inquam, quia ex Richardo de Medavilla *in* 4. *sent. dist.* 38. *q.* 9. *art.* 1. & Cardin. *in c. Cum ad Monasterium §. Abbas n.* 16. *de statu Monachor.* dispensatio potest esse dupliciter, primo modo pro Juris relaxatione, & secundo modo pro Juris declaratione, & hoc secundo modo Papa dispensare potest super Jure Divino, videlicet illud declarando, & interpretando, ut factum fuisse constat *ex cap. Idemque* 4. & *cap. Licet* 23. *de testibus & attestationibus*, & notat Glossa *univ. in dist. c. Sunt quidam*, ubi expresse dicit, Papam dispensare in Evangelio interpretando ipsum. Papa igitur licet proprie & rigorose sumpta dispensatione pro Juris relaxatione non dispensat cum Episcopo super residentia; dispensat tamen dispensatione semper pro Juris declaratione, interpretando, & declarando Jus Divinum eo casu propter aliquam circumstantiam non obligare. Et sic respondent Covarru. *variar. resolut. lib.* 3. *cap.* 13. *n.* 9. *verb. Fateor enim*, Sotus *de just. & Jur. lib.* 10. *q.* 3. *art.* 1. Valquez *in opusc. mor. in tract. de Benefic. cap.* 4. §. 2. *dub.* 1. *num.* 121. *in fin.* S. Thom. *quodl.* 6. *art.* 1. Fagnan. *in cit. c. Ex parte n.* 57. & *sequent.* & alii plures.

3 Episcopus ob aliquas causas excusatur a vinculo necessariæ continuitatis residendi in Diœcesi; & tales causæ sunt Christiana charitas, urgens necessitas, debita Obedientia, ac evidens Ecclesiæ, vel Reipublicæ utilitas. Concil. *Trident. sess.* 23. *de reformat. cap.* 1. Christiana Charitas

4 intelligitur, quando urget proximorum utilitas, ut si aliqua Ecclesia vereretur in magno periculo hæresis, & Episcopi prædicatione posset succurri, vel ob pacem Magnatum componendam, dummodo ex tali absentia in propria Ecclesia non sequatur notabile detrimentum, quia esset contra Ordinem Charitatis. Tolet. *in instruct. Sacerdot. lib.* 5. *cap.* 4. *num.* 3. Marc. Anton. Genuens. *in Manual. Pastorum c.* 31. *num.* 3. Barbosa *loc. cit. num.* 6. & alii passim. Urgens necessitas intelligitur, quando 5
Episcopus residendo grave malum vitæ incurreret, vel propter morbum curabilem tamen, & temporaneum, vel propter aeris intemperiem ad aliquod tempus, vel propter aliquam per multam persecutionem, vel ob inimicitias, aut ob Principis, & populi furorem declinandum, dummodo tamen ex tali absentia Ecclesia sua nullum patiatur detrimentum spirituale, nam si immineat lucrum ovium detrimentum spirituale, quia v. g. Tyrannus, vel Hæreticus studet nocere ovibus in spiritualibus, tunc debet potius mori, quam deserere Gregem, quia bonus pastor animam suam dat pro Ovibus suis, *Joan.* 10. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 185. *art.* 5. Tolet. *d. cap.* 4. *numer.* 3. *vers.* 5. Genuens. *dict. cap.* 31. *numer.* 3. Garsias *tract. de residentia Episcoporum cap.* 12. *vers.* 2. Barbosa *loc. cit. num.* 7. Munus enim Episcopale adeo stricte obligat; ut minus æstimare debeat bonus Pastor detrimentum propriæ vitæ, quam detrimentum in spiritualibus suarum ovium, quarum curam suscepit, ut exercuit S. Thomas Archiepiscopus Cantuariensis, S. Stanislaus Episcopus Cracoviensis, & alii plures. Debita 6
Obedientia intelligitur quando Papa propter aliquod negotium ad se vocat Episcopum. Sic Cardinales Romano Pontifici assistentes justam habent causam, ut absint ab Ecclesiis, quarum sunt Episcopi, *Azorius institut. moral. part.* 2. *l.* 7. *cap.* 4. *quæst.* 4. & 7. Barbosa *loc. cit. n.* 13. cum pluribus ibi citatis.

Evidens Ecclesiæ utilitas intelligitur, quando Episco- 7
pus abest ad defendenda jura suæ Ecclesiæ, vel vocatus accedit ad Concilium Generale, vel Provinciale, quam- 8
diu scilicet durat Concilium. *Communis.* Evidens Reipublicæ utilitas intelligitur, quando Episcopus abest pro utilitate suæ Civitatis, aut totius Regni, ut cum mittitur Legatus ad Pontificem, ut ad Reges pro tractandis negotiis Fidei, aut pro Pace componenda, ubi non facile invenitur alius, quam Episcopus, ita dextre ea 9
negotia tractaturus. *Communis.* Episcopus evidenti Reipublicæ exigente utilitate potest etiam esse Legatus, sive Orator Principis sæcularis, ut habetur in c. *Cum pridem de Appellationibus.* & tenet expresse Glossa *ibid. verb. In Legatione arg. cap. Si Episcopus* 13. *dist.* 18. & *cap. Salonitanæ* 24. *dist.* 63. & cum pluribus aliis Barbosa *loc. cit. n.* 16. Episcopus solum de licentia Summi Pontificis potest 10
exemi a residentia sui Episcopatus, ut in Curia Regum fungatur munere, & Officio Regii Præsidis, Consiliarii, Collegæ, Consiliarii, & hujusmodi, si ea sit hominum penuria, ut alii satis idonei minime reperiantur, qui talia officia præstare possint. *Azorius institut. moral. part.* 2. *lib.* 7. *cap.* 4. *q.* 6. Diana *part.* 1. *tract.* 1. *resolut.* 5. *in fine*, & cum aliis Barbosa *loc. cit. n.* 17. Unde ab Episcopis sunt attente consideranda verba undequaque Eminentis- 11
simi Cardinalis a Turrecremata *in cap. Si vobis* 23. *q. ult.* ... *ait*, Turpe est, ut Episcopi se ingerant ad ser-
„ vitia Imperatoris, vel alterius Principis sæcularis,
„ ut efferant eorum subditorum, & officia devotionis;
„ Hoc non facerent, si mortem spiritualem timerent,
„ & intelligerent se reddituros rationem de ovibus suis
„ Deo summo Judici; Utinam etiam de Curia Romana
„ hoc in parte observaretur, in qua plures Episcopi conveniunt, non devotionis gratia, sed ambitionis spiritu
„ promptu sunt, ut altiora quærant, aut beneficia addant
„ Beneficiis, aut honores honoribus, atque officia, &
„ Legationes quærant, quæ Curæ animarum sibi com-
„ missarum afferunt plurimum impedimenti; Utinam
„ Summi Pontifices considerarent quanta negligentia cir-
„ ca animas committitur ex absentia Prælatorum ab Ec-
„ clesiis suis.

Decretum factum pro Parochorum residentia quod te- 12
neantur ministrare etiam tempore pestis, & cum periculo vitæ, Sacramenta Baptismi, & Pœnitentiæ, & editum a *Sacr. Congr. Concilii* 23. *Septembris* 1576. multo magis debet procedere in Episcopis ob majorem eorum obligationem, qui tamen poterunt in locis tutioribus manere, & inde providere, sic declaravit Gregorius XIII. *die* 18. *ejusdem anni* 1576. teste Fagnano *lib.* 3. *decret. in cap. Clericos* 17. *de Clericis non residentibus num.* 46. & 47. Episco- 13
pus residere tenetur, licet habeat Coadjutorem. *Sacra Congreg. Episcopor. in Neapolitana* 24. *Martii* 1597. & *in Nicoteren.* 7. *Septembr.* 1616. etiam tempore Contagii. Eadem Sacra Congregatio *in Marana* 23. *Julii* 1605. Potest Episcopus residere in qualibet parte Diœcesis, modo vadat ad 14
Cathedralem temporibus præscriptis a Sacro Concilio Tridentin. *sess.* 23. *cap.* 1. *Sacr. Congregatio Episcoporum* 17. *Decembr.* 1649. Episcopus propter aeris intemperiem residens in aliqua parte suæ Diœcesis non tamen removere debet Vicarium, & Tribunal a Civitate, ut declaravit *Sacra Congregatio Episcoporum* 28. *Januarii* 1603. *die* 3. *Octobris* 1611. *die* 22. *Februarii* 1647. & *die* 17. *Decembris* 1649. Pignatell. *consult.* 64. *tomo* 7.

Episco-

15 Episcopus ex causa mali aeris, cui subjacet Civitas Epi-
scopalis, non potest in aliqua anni parte degere extra
Diœcesim ultra trimestre, maxime cum intra fines Diœ-
cesis adsunt loca salubrioris aeris, in quibus residere po-
test absque periculo. Nec ei suffragatur prætensa consue-
tudo degendi extra residentiam; Unde a Metropolitano
cogi potest ad residentiam, juxta dispositionem Sacri Con-
cil. Trident., ut declaravit *Sacr. Cong. Concil. sub die 18.
Septembr.* 1683. in qua propositis dubiis.

I. *An Episcopus ex causa mali aeris, cui subjacet Ci-
vitas Episcopalis, possit in aliqua anni parte, dege-
re extra Diœcesim ultra trimestre, licet intra fines
Diœcesis adsint loca salubrioris aeris, in quibus
residere possit absque periculo? Et quatenus nega-
tive.*

II. *An Episcopo suffragetur prætensa consuetudo, ut su-
pra, degendi extra residentiam? Et quatenus nega-
tive;*

III. *An, & quibus mediis possit a Metropolitano cogi ad re-
sidendum?*

Sacra Congregatio respondit:

Ad primum, & secundum negative.

*Ad tertium servetur dispositio Sacri Concilii Triden-
tini.*

16 Super residentia Episcoporum edita est *die 12. Decem-
br.* 1634 ab Urbano VIII. Constitutio incipiens: *San-
cta Synodus*, in qua multa scitu digna statuuntur, & hic
prout sunt, a Fagnano *in cap. Qualiter 9. de Clericis non*
17 *residentibus a num. 11. ad 37.* summarie transcripta, tra-
duntur. Primo igitur Sanctitas sua innovat decreta Con-
cil. Trident. Constitut. Apostolicas, & decreta Consisto-
rialia super residentia Episcoporum: Multæ enim Con-
stitut. super hoc ante prodierunt, ut Pii IV. & Pii V.
Item multa decreta Consistorialia, & in specie Grego-
rius XIII. declaravit decreta Concilii, & pœnas eorumdem
habere locum etiam in S. R. E. Cardinalibus; Et Cle-
mens VIII. suo decreto Consistoriali addidit pœnam inha-
bilitatis Episcoporum non residentium ad majores Digni-
18 tates, & Ecclesias obtinendas. Secundo jubet jam Præ-
fectos Cathedralibus, & majoribus Ecclesiis etiam S. R.
E. Cardinales se itineri committere, & ad residentiam
conferre infra unum mensem, si in Urbe existant, infra
duos si extra Urbem in Italia, si extra Italiam, infra
quatuor computandos a die publicationis Bullæ. Non-
dum autem Præfectos infra terminos superius expressos
computandos a die eorum promotionis. Indeque nec su-
pradictos, nec alios jam residentes abscedere absque li-
centia per breve, vel litteras missivas sub pœna interdi-
cti ab ingressu Ecclesiæ, amissionis fructuum, & facul-
tatum testandi ipso jure incurrenda, necnon privationis
a regimine, & administratione Ecclesiarum, aliisque
pœnis arbitrio Sanctitatis suæ infligendis. Quoad pœnas
19 Pius IV. in Constitutione, quæ incipit: *In suprema*, edi-
ta post Concilii publicationem similiter præcipit Episco-
pis, ut in suis Ecclesiis personaliter resideant sub pœna
privationis a regimine, & administratione Ecclesiarum
suarum ac aliis suo arbitrio imponendis pœnis, & bona
decedentium extra residentiam decrevit tamquam spolia
ad Cameram Apostolicam pertinere, etiamsi facultatem
specialem, de illis testandi obtinuerint; Et pœnam In-
terdicti ab ingressu Ecclesiæ imponit in alia ejus Consti-
tutione edita ante publicationem Concilii, quæ incipit:
De salute gregis.

20 Tertio declarat contrafacientes non excusari a pœnis
prætextu servitii Imperatoris, aliorumque Principum,
aut Regnorum, defensionis litium, etiam Ecclesiarum,
ineundi fœderis, aut alterius negotii, etiam gravissimi,
speciali nota digni, distantiæ locorum, brevitatis tempo-
ris expectandi licentiam ab Urbe, vel alterius causæ,
etiam publicæ, ac piæ utilitatis, vel necessitatis Eccle-
siarum, vel personarum. Quarto excipit causam interes-
21 sentiæ in Synodis Provincialibus, vel Congregationibus,
seu Assembleis generalibus, quibus Ecclesiastici interesse
solent ratione muneris, aut Reipublicæ officii Ecclesiis
adjuncti, quamdiu tamen actu duraverint: Hanc ipsam
causam excepit Tridentinum Concilium *in cit. cap. 1. sess.*
23., ibi „ Nisi cum absentia inciderit propter aliquod
„ munus, & Reipublicæ officium Episcopalibus adjun-
„ ctum, cujus quoniam causæ sunt notoriæ, & interdum
„ dum repentinæ, ne eas quidem significari Metropolita-
22 „ no necesse erit. Quinto declarat S. R. E. Cardinales
priores in Ordine habentes Episcopatus prope Urbem,
etiamsi in illis, vel in Urbe in suis titulis residerent,
non excusari a residentia in Cathedralibus, & majori-
bus Ecclesiis, quibus Præfecti sunt, nec ex eo quod Pa-
pa eos videat, aut toleret, & ad functiones etiam Pon-
tificales, & solemnes admittat. Sexto præcipit Auditori
23 Cameræ, ut summarie procedat adversus non residentes
usque ad sententiam diffinitivam exclusive, quam sibi
reservavit in Consistorio. Hoc ipsum ordinavit Pius
IV. Constitutione incipient. *Cum tam Sacrosanctum*.

24 Septimo indulget, ut existentes ultra montes abesse
possint ex causa Visitationis Liminum per septem men-
ses, & citra montes per quatuor, dummodo eo tempore
25 ad alios actus non divertant. Octavo indulget Cardinali-
bus, Præfectis Cathedralibus, & aliis majoribus Eccle-
siis, ut ex causa vacationis Sedis Apostolicæ possint non
solum ad solum ad Conclavis accedere, dummodo a Diœ-
cesibus non discedant, nisi habita certa notitia mortis
Pontificis, sed etiam in Urbe commorari usque ad pera-
ctam electionem, & per duos menses post Coronationem
Pontificis, quo tamen tempore elapso, nisi præfati Car-
dinales illico, ut præfertur, ad Ecclesias præfatas, qui-
bus præsidere eos contigerit, se contulerint, vult Pon-
tifex, quod subjaceant pœnis prædictis. Nono declarat
eos, qui pluribus Ecclesiis præsunt, excusari quidem a 26
pœnis, dummodo resideant in earum altera, in qua te-
neantur de jure. Non tamen propterea excusari Cardina-
les habentes aliquem ex sex Episcopalibus prope Urbem,
quin teneantur residere in aliis, quibus Præfecti sunt.
Ultimo statuit, ut nemo possit prædictam Constitutio-
nem interpretari, aut declarare præter Romanum Pon- 27
tificem, & adjicit clausulas generales in forma amplissima.

Episcopus æqua ex causa potest abesse a sua Ecclesia, 28
& Diœcesi singulis annis per duos, vel tres menses,
sive continue, sive interrupte, absque alia Superioris
approbatione, dummodo tamen id non fiat temporibus
Adventus, & Quadragesimæ, & Nativitatis, Resurre-
ctionis Domini, Pentecostes item, & Corporis Christi
diebus; Concilium Tridentinum *sess. 23. de reformat. cap.
1. § Quoniam. & communis Doctorum*. Episcopus abesse po-
test a sua Ecclesia, & Diœcesi per tres menses, etiam 29
causa animum relaxandi; Barbosa *Collectan. Tridentin.
dict. sess. 23. cap. 1. num. 16.* Azorius, Sanctarell. ibi ci-
tati, & alii passim. Nec trimestre spatium, quo Episco- 30
pis æqua ex causa singulis annis a suis Ecclesiis abesse li-
cet ex decreto Concili Tridentini *in dict. cap. 1. sess. 23.*
fuit sublatum ab Urbano VIII. in cit. Constitutione in-
cipient. *Sancta Synodus*, ut Sacra Congregatio Concilii in
hæc verba respondit: „ Die 3. Februarii 1635. requiren-
„ tibus nonnullis Episcopis, Sacra Congregatio Cardina-
„ lium Concilii Tridentini interpretum, habito prius
„ verbo cum Sanctissimo Domino nostro, respondit, per
„ Constitutionem super Episcoporum, etiam S. R. E. Car-
„ dinalium residentia ab eodem S. D. N. nuper editam
„ non fuisse sublatam facultatem ab eodem Sacro Con-
„ cilio cap. 1. sess. 23. de reformat. concessam æqua ex
„ causa abessendi aliquantisper a residentia, dummodo
„ absentiæ spatium, duos, vel summum tres menses non 31
„ excedat. Episcopi temporibus a Concil. Trident. præ-
scriptis, scilicet Adventus, Quadragesimæ, Nativi-
tatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes item, & Cor-
poris Christi diebus, tenentur quidem apud suam Cathe-
dralem Ecclesiam residere, itaut aliter suæ obligationi
non satisfaciant nisi omnia Episcopalia in sua Diœcesi
eos alio vocent; Ceterum non incidunt in pœnas a San-
cta Synodo *cap. 1. sess. 6. & cap. 1. sess. 23. de reformat.*
Episcopis non residentibus inflictas; Sic decrevisse Sacr.
Congregat. Concilii refert Fagnan. *lib. 3. decret. in cap.
Qualiter 9. de Clericis non residentibus numer.* 39 Non licere
tamen ipsis quotannis abesse tribus mensibus sine justa
causa, statuit novissime Benedictus XIV Constitut. inc-
ipient. *Ubi primum*. 32

Episcopus, dum residet, non potest citari ad compa-
rendum in Curia, nisi de Papæ commissione; Pius IV.
Constitut. incipient. *De salute Gregis*. Episcopus residens 33
in sua Diœcesi liber est a residentia suarum Dignita-
tum, & beneficiorum simplicium, quæ obtinet in alia
Diœcesi, nec aliud amittit, nisi quotidianas distributio-
nes, & alia, si quæ sunt, quæ absentes justa de causa
non percipiunt; Sic decrevisse Sacr. Congreg. Concilii re-
fert Armend. *in addit. ad recop. Legum Navarr. lib. 2. tit.
23. leg. 2. sub Rubr. Utrum Episcopi possint se absentare a
suis Episcopalibus num. 4.*, & ex ipso Barbosa *Collectan.
Apostolicar. decis. verb. Episcopus circa residentiam num.* 8. Epi- 34
scopus absens non gaudet beneficio Alternativæ, etiam
quando abest ex causa a Concilio approbata; Sic decre-
visse Sacram Congregat. Concilii referunt Nicol. Garzias
in addit. ad suum tract. de benefic. part. 5. cap. 1. numer. 465.
Massobr. *in sua praxi habendi concursum praelud. 23. dub. 3. &* 35
ex ipso Barbosa *loc. cit. num.* 9. Episcopus absens a sua Diœ-
cesi ultra tempus a jure statutum, qui commonitus non re-
dit ad residentiam, videtur habere Ecclesiam pro dereli-
cta, & potest ea spoliari per Papam sine citatione, &
sententia; *cap. Qualiter 9. de Clericis non residentibus*, ubi
Papa Innocent. III. dedit licentiam Canonicis Ragusinis
eligendi alium Archiepiscopum, absque eo quod præces-
serit formalis citatio, vel sententia privationis, ut be-
ne observat, & tenet Abbas *ibid. in tertio notabil.* Fagna- 36
nus *ibid. num. 4., & 6.* Conditio personæ excusat in ee-
dum Episcopum a personali residentia, ut cum Episco-
pus est talis conditionis, ut melius, aut saltem æque be-
ne per ipsum absentem regatur Ecclesia, quam regeretur
per alium Episcopum præsentem; S. Th. *quodlib. lib. 9. art.
15.*, ibi: *Ut puta si sit necessarius in pluribus Ecclesiis ejus ob-
sequii, & possit plus servire Ecclesiæ, vel tantumdem ab-
sens, quam alius præsens, & si qua adsunt hujusmodi*. Et
sic videmus in Germania consuetudinibus personis non ta-
rò dispensari super retentione plurium Episcopatuum, non
quidem principaliter, ut ex illorum fructibus se alere
possint,

possint, sed ut Catholicam Religionem, expulsis hæresi-
bus, consilio, opibus, auctoritate, & potentia sartam te-
ctam tueantur, ut observat Fagnanus *lib. 1. decret. in
cap. Dudum 32. de election. num.* 29. dicens, Principem
Electorem Coloniensem suis temporibus, obtinuisse simul
Archiepiscopatum Coloniæ, & Episcopatum Leodiensem,
Monasteriensem, Paderbonensem, & Hildecimensem, &
de facto *de anno* 1737. Clemens Augustus Frater Ducis
Bavariæ erat Archiepiscopus, & Elector Coloniæ, & si-
mul obtinebat Episcopatum Monasteriensem, Paderbonen-
sem, & Osnabrugensem, & hac ratione sex Episcopi
Cardinales prope Urbem habent Romæ residentiam, ut
docet praxis, & observat Fagnanus *lib. 1. decret. in cap.
Bonæ memoriæ de postulat. Prælatorum n.* 38, *in cap. Ex
part,* 8, *de Clericis non residentibus n.* 86,
37 Episcopus nequit jungere trimestrem absentiam unius
anni cum trimestri absentia anni sequentis, V. G. nequit
licite abesse a sua Ecclesia per menses Octobris, Novem-
bris, & Decembris anni 1737., & continuare absentiam
per menses Januarii, Februarii, & Martii 1738. Et ratio
est, quia talis semestris absentia complectitur illius tem-
poris spatium Dominici Adventus, & Quadragesimæ, quo
nedum Episcopo non licet abesse a sua Diœcesi, sed ne
quidem a sua Cathedrali, ut in Concil. Trident. *dict. sess.*
23. *cap.* 1. *vers. Eosdem interim admonet.* Tum quia in eo,
qui abest sex mensibus continuis, non verificatur illud
verbum *Aliquantisper*, quo utitur Concilium *dict. cap.* 1,
dum ait: „ Quoniam autem qui aliquantisper tantum ab-
„ sunt ex veterum Canonum sententia non videntur ab-
„ esse, " cum Concilium illud restringat ad duos, vel ad
summum tres menses, & absentia Episcopi per sex con-
tinuos menses ab eodem Concilio non reputetur brevis,
ut patet *sess.* 6. *cap.* 1., ibi; „ Si quis sex mensibus con-
„ tinuis extra suam Diœcesim morando abfuerit, quartæ
„ partis fructuum unius anni pœnam ipso jure incurrat.
Sic Sacra Congregatio super residentia Episcoporum habi-
ta in Quirinali ex ordine Sanctissimi *die* 17. *Julii* 1657.
38 Episcopus, qui Beatorum Apostolorum Limina visitavit;
V. G. in fine unius triennii, non potest immediate in
principio sequentis triennii iterum visitare, ac proinde nec
Visitationis titulo per octo continuos menses a sua Eccle-
sia abesse; *Sic eadem Sacra Congregatio*, Episcopo, qui
39 antea per multum temporis, V. G. per decem continuos
annos in sua Ecclesia resedit, & ab ipsa vacatione per
S. Concilium ex rationabili causa singulis annis permissa
semper se abstinuit, nequit aliquando concedi facultas non
residendi per aliquod tempus, si non adsit ulla causa ex
approbatis ab eodem Sacro Concilio Trident. *Sic eadem
Sac. Congregat.* Quam Congregationis sententiam S. D. N.
ad se relatam in omnibus approbavit, teste Fagnano *lib.*
3. *Decretal. in cap. Qualiter 9. de Cleric. non resident a num.*
40. *ad* 48.
40 Translatio Episcopi de una in aliam Ecclesiam sola au-
ctoritate Papæ fieri potest; sic expresse habetur *in cap. Si-
cut alterius* 39. *caus.* 7. *quæst.* 1. *cap. Cum ex illo* 1. *cap. In-
ter corporalia* 2., & *cap. Licet in tantum* 4. *de translatio-*
41 *ne Episcopi*. Episcopus propria auctoritate se transferens de
sua Ecclesia ad aliam, carere debet utraque, *cap. Si quis
Episcopus* 31. *caus.* 7. *quæst.* 1. *cap. Quanto* 3. *de transla-*
42 *tione Episcopi*. Et hoc procedit sive Episcopus fuerit jam
consecratus, sive solummodo electus, & confirmatus; *cap.
Inter corporalia* 2. & *c. Licet in tantum* 4. *de translatio-*
43 *ne Episcopi*, Metropolitanus, aut Patriarcha, si Episcopum
sine mandato Papæ transferret, a confirmatione esset su-
spensus, *textu expresso in cap. Cum ex illo* 1. *de trans-
latione Episcopi*. Causæ justæ transferendi Episcopum ge-
44 neratim sunt duæ, scilicet necessitas, & utilitas Ecclesiæ;
cap. Mutationes 43. *caus.* 7. *quæst.* 1., ibi; „ Mutationes
„ Episcoporum scitote communi utilitate, atque necessi-
„ tate fieri licere;" *c. Scias frater* 35. *caus.*, & *quæst. ea-*
45 *dem*, ibi: „ Non ergo bene intelligunt Ecclesiasticas regu-
„ las, qui hoc negant causa necessitatis, vel utilitatis
„ fieri posse, quoties communis utilitas, vel necessitas
„ persuaserit;" *cap. Quanto, de translatione Episcopi*, ibi:
„ Ecclesiarum necessitate, vel utilitate pensata. " Hinc
translatio facta in favorem solius translati, & maxime
propter ejus ambitionem, aut avaritiam improbatur ex-
presse a Sacris Canonibus, *citat. cap. Mutationes* 35. *caus.*
7. *q.* 1., ibi; „ Sed non propria cujusquam voluntate, aut
dominatione . . . . . Non ambitu, nec propria volunta-
„ te; " *cit. cap. Scias frater*, ibi: „ Non avaritiæ causa,
„ aut dominationis, aut propriæ voluntatis, vel delecta-
„ tionis suæ;" *cap. Episcopus* 37. *caus.* 7 *quæst.* 1., „ E-
„ piscopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem
46 „ non transeat. Episcopus enim transiens ad aliam Ec-
„ clesiam sine justa causa dicitur adulterium committere;"
cap. Sicut vir 11., & *cap. Sicut alterius* 39. *caus.* 7. *quæst.* 1.,
& expresse Fagnan. *in cit. cap. Quanto* 3. *de translatione
Episcop. n.* 94., & 109.
47 Translatio Episcopi regulariter fit a minore ad majorem
Ecclesiam; *cap. Cum ex illo* 1. *de translat. Episcop.* ubi
Innocent. III. sic scribit Patriarchæ Antiocheno: Mira-
mur, quod . . . . novo quodam mutationis genere parvi-
„ casti majorem, & magnum quodammodo minorasti E-
„ piscopare Archiepiscopum, immo potius de archiepisco-
„ pare præsumens; & arg. cap. Legimus distin. 93., ibi:
„ Qui provehitur, de minore ad majus provehitur; &
„ cap. Licet in tantum 4. de translation. Episcop., ibi:
„ Quod si ad majorem vocaretur forsitan dignitatem,
„ eam sibi liceret assumere, & ibi Glossa 2. & Butrius,
„ Imola, & Fagnan. in cit. Cap. Cum ex illo nu. 9. Nam 48
„ gradatim conferuntur honores; leg. Ut gradatim ff. de
„ muner., & honor „ Dictum fuit notanter *regulariter*,
quia ob causas peculiares potest interdum fieri translatio
Episcopi ab una ad aliam Ecclesiam Episcopalem, quam-
vis hæc non sit major ab altera, immo ab Ecclesia Ar-
chiepiscopali ad Episcopalem, & aliquando ob gravem
causam ad subveniendum necessariæ sustentationi, etiam 49
ab Ecclesia Episcopali fit translatio ad Parochialem, *ut
in cap. Pastoralis* 42. *caus.* 7. *quæst.* 1., & *cap. Ad suppli-
cationes* 9. *de renunciation.* ubi Archiepiscopus, qui abs-
que mortis periculo in sua Ecclesia morari non poterat,
concessione Papæ ita descendisse legitur, Archiepiscopo
enim, qui ex justa causa cessit Archiepiscopatui, licite
Episcopatu vacante provideri potest, & sic fuisse judica-
tum per Clementem IV. refert Hostiensis *in cit. cap. Cum
ex illo num.* 6., & idem Fagnan. *num.* 20. quando Ni-
francus Archiepiscopus Salisburgensis, cessit, & Dux Po-
loniæ ad eandem Ecclesiam promotus extitit, & prædi- 50
cto Archiepiscopo de Episcopatu Jelionensi Ecclesiæ etiam
eidem Salisburgensi subjectæ provisum fuit. Secus autem
si cessio facta fuerit in fraudem ad obtinendum Episcopa-
tum Archiepiscopatu, seu priori Episcopatu locupletio-
rem, quod est evitandum; *arg. cap. Quanto* 3. *de trans-
lation. Episcopor.*, ibi: Cum secundum traditiones Cano-
nicas, „ qui ad majorem se plebem transtulerit, a Cathe-
„ dra repelli debeat aliena, & carere propria, ut nec il-
„ las possideat, quas per superbiam sprevit, nec illas,
„ quas per avaritiam concupivit, & concordat *cap. Si
quis Episcopus* 31., & *cap. Si quis de Ordin.* 32. *caus.* 7.
qu. 1. Fagnanus cum multis aliis *loc. cit. n.* 22.
Episcopus electus, & confirmatus, sed nondum conse- 51
cratus non potest transferri invitus ad alium Episcopa-
tum; Sic Hostiensis *in cap. final. de postulat. Prælatorum
num.* 1. *vers. Et hoc intelligas* Joan. Andr. *ibidem nu.* 2.
vers. Quod intelligas de voluntarie consecrato Abbas ibid.
num. 11. *vers. Et hoc verum*, Fagnan. *in cap. Quanto* 3. 52
de translat. Episcop. num. 11., & alii passim. Et ratio est,
quia nemo ab invito cogitur Episcopari, seu nemo potest
invitus consecrari; *cap. Innotuit* 20., & *cap. Cum inter
Canonicos* 21. *de election.* Unde satis est, quod Episcopus
confirmatus, & nondum consecratus, dum transferri recu-
sat, omnino cedat Dignitati, allegando se nolle amplius
consecrari in Episcopum, ut *in Cap. Quoniam* 2. *dist.* 75.
cap. Quoniam 1. *dist.* 100., & *cap. Inter Corporalia* 2. §.
Sed neque. de translation. Episcop., & Concil. Tridentin.
sess. 23. *cap.* 2. *de reformat.*, ubi statuitur, quod Episco-
pus confirmatus ipso jure sit privatus sua Ecclesia, si in-
tra sex menses munus consecrationis recipere neglexerit,
quod satis indicat esse in sua libertate velle consecrari,
vel non; & ideo docet S. Thomas *in* 4. *dist.* 25. *quæst.* 2.
art. 1. ubi dicit, ad Episcopatum, ubi in corpus Christi
mysticum accipitur potestas, requiri actum suscipientis
curam Pastoralem. Tum quia character Sacramentalis im-
primitur præcise coacto, *cap. Majores* 3. *de Baptismo* §. 53
fin., ibi: *Tunc ergo characterem Sacramentalis imprimit
operatio, cum obicem voluntatis contrariæ non invenit ob-
sistentem*.
Episcopus consecratus ex rationabili, & justa causa po- 54
test a Papa transferri invitus de una in aliam Ecclesiam;
cap. Scias frater 35. *caus.* 7. *q.* 1. ubi Papa Pelagius sic
scribit Benigno Archiepiscopo: „ Scias frater dilectissime,
„ aliud causam necessitatis, & utilitatis, aliud præsum-
„ ptionis, ac propriæ voluntatis: Non ergo mutat sedem,
„ qui non mutat mentem, idest qui non avaritiæ causa,
„ aut dominationis, aut propriæ voluntatis, vel delecta-
„ tionis suæ migrat de Civitate ad Civitatem, sed causa
„ necessitatis, & utilitatis, mutatur; nam plurimorum
„ utilitas unius utilitati, vel voluntati præferenda est:
„ Aliud est enim mutare, & aliud mutari; nam aliud
„ est sponte transire, aliud est coacte, aut necessitate ve-
„ nire; unde non illi mutant Civitatem, sed mutantur,
„ quia non sponte, sed coacte hoc agunt. Non ergo be-
„ ne intelligunt Ecclesiasticas regulas, qui hoc negant cau-
„ sa necessitatis, vel utilitatis fieri posse, quoties commu-
„ nis necessitas, aut utilitas persuaserit. " Et sic expresse
tenet Glossa in *cap. Omnis qui gemebat* 7. *q.* 1. *verb. Co-
acte*, ubi dicit, Papam posse absolute Episcopum cogere,
ut transeat de una ad aliam Ecclesiam; *argum. cap. Per
principalem* 9. *quæst.* 3. Idem tenet Ugo, & post eum
Turrecremata *in cap. Scias frater, vers. Surgit hic quæ-
stio*, ubi formaliter dicit, Papam ex toto vel simplici-
ter absolute posse cogere Episcopum, ut ad alium locum
transeat, & abrenunciet primo; Calderin. *Consil.* 56. *cir-
ca finem num.* 4. *vers. Fateor, quod est primum in tit. de
translation. Prælator.* Baldus *in leg. rescripta num.* 8. *Cod.
De precibus Imperat. offerend, vers. Item omnia beneficia*,
Abbas in *cap. ult. de postulat. Prælat. num.* 13., & ibi
Hostiensis *num.* 1. Joan. Andreas *num.* 2. Rhedoan. *de
simonia part.* 2. *cap.* 12. *num. num.* 6. Alexander *cons.* 74.
num.

num. 29. *lib.* 4. Decius *consil.* 153. *num.* 4. Cephal. *cons.* 235. *num.* 2. Alciat. *de præsumpt. regul.* 3. *præsumpt.* 8. *n.* 3. Barbat. *in tract. de præstant. Card. in part.* 1. *sub num.* 14. *vers. Et ideo*, Cinch. *Canonicus quæst.* 22. *sub num.* 3. *vers. Et rejectus Papæ*, & est communis opinio, prout testantur, & tenent Præpositus *in cit. cap. Omnis*, *qui gemebat num.* 1. Roman. *consil.* 345. *num.* 3., *& seq.* Barbos. *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 19. *num.* 34. Flamin. Paris *de resignat. benefic. lib.* 3. *quæst.* 17. *numer.* 24.

55 Et ratio est, quia licet ab initio nemo possit cogi invitus Episcopari, seu consecrari in Episcopum, ut dictum est supra *sub num.* 51. ex cap. *Incutur* 20., & cap. *Cum inter Canonicos* 21. *de election.* tamen ex quo semel consensit potest per Papam de una ad aliam Ecclesiam etiam invitus transferri, *cap. Scias Frater* 35. *caus.* 7. *qu.* 1. Una enim est Ecclesia universalis per totum orbem terrarum diffusa, *cap. Loquitur* 18. *caus.* 24. *quæst.* 1. adeoque qui semel consensit in hac Ecclesia universali Episcopali, non potest amplius resistere Papæ ipsum transferenti ex rationabili, & justa causa de una Ecclesia particulari ad aliam, siquidem hic solummodo mutatur locus, non autem dignitas Episcopalis respectu Ecclesiæ universalis, *cit. cap. Scias Frater*, ibi: *Non ergo mutat Sedem, qui non mutat mentem, idest qui non avaritiæ causa, aut Dominationis, aut propriæ voluntatis, vel delectationis suæ migrat de Civitate in Civitatem, sed causa necessita-*
56 *tis, & utilitatis munere mutatur*. Vide totum Canonem *supra n.* 54. Tum quia quantum ad hoc Episcopus comparatur Monacho, qui Superiori transferenti non potest resistere, cum velle aut nolle non habeat; *Cap. Nolo, & cap. Non dicatis* 12. *quæst.* 1. *Cap. Religiosus, de sententia in* 6. & imputandum est illi, quod a principio consenserit se ita indissolubiliter alligari; *arg. leg. Sicut Cod.*
57 *de action., & obligat.* Tum etiam quia Papa in Beneficialibus habet plenariam potestatem disponendi; *Cap. Licet* 2. *de præbend. in* 6., & *Clement.* 1. *§. fin. Ut lite pendente*, ubi dicitur, quod ad Romanum Pontificem omnium Ecclesiarum, & Beneficiorum Ecclesiasticorum *plena, & libera dispositio ex suæ potestatis plenitudine noscitur pertinere*, adeoque etiam de plenitudine potestatis potest Episcopum invitum ex rationabili, & justa causa transferre de una ad aliam Ecclesiam, alioquin ipsi quoad hos non competeret plena dispositio.

58 Non pauci tamen magni nominis Doctores tenent, quod Episcopus nolens consentire translationi per Papam factæ, possit quidem auctoritate Papali a vinculo prioris Ecclesiæ absolvi, idque tum in poenam suæ obstinationis, & inobedientiæ, *arg. Cap. Placuit dist.* 74. tum ob causam communis utilitatis, vel necessitatis; Non tamen possit omnino invitus, & coactus alteri alligari, seu ad aliam transferri; Ita expresse Glossa *in Cap. Episcopus de loco* 7. *quæst.* 1. Joan. Andr. *in cap. Quod ob gratiam num.* 1. *in fin. de Regul. Juris in* 6. dicens, quod Papa possit transferre Episcopum invitum, saltem ut careat prima Ecclesia; Sanmig. *lib.* 1. *Decretal. cap.* 3. *num.* 2. asserens, quod si translatus nollet consentire, nullum sequeretur conjugium spirituale inter ipsum, & novam Ecclesiam; sic etiam Reiffenstuel *ibidem num.* 30., *&* 32., & late Fagnan. *in cit. Cap. Quanto* 3. *de translatione Episcopi num.*
59 101., *& sequent.* Et ratio sua est, quia Episcopus translatus contrahit novum spirituale conjugium cum Ecclesia, ad quam transfertur; *arg. Cap. Sicut vir* 11., *& Cap. Sicut alterius* 39. *caus.* 7. *quæst.* 1. *cap. Inter corporalia* 2., *& cap. Licet in tantum* 4. *de translatione Episcopi*. Ad validitatem autem spiritualis conjugii, sicut, & carnalis, necessarius est consensus contrahentium, *Cap. Cum inter Canonicos* 21. *de election.*, ibi: *Ut per mutuum consensum eligentium, & electi, quasi conjugale vinculum spiritualiter sit contractum*; *cap. Locum, Cap. Cum apud, & Cap. Tuæ, de sponsalibus, leg. Nuptias, ff. de Regul. Juris*, adeoque talis consensus etiam requiritur ex parte Episcopi translati, & consequenter omnino invitus nequit transferri ad aliam Ecclesiam, ut inter ipsum, & Ecclesiam censeatur ortum vinculum conjugii spiritualis.

60 Quando Episcopus sciens, & volens transfertur, prior Sedes Episcopalis vacat illico a die factæ in Curia, seu Consistorio Papæ translationis; *Communis*, *ac certa* cum Abbat. Panorm. *Consil.* 101. *num.* 3., *&* 4. *lib.* 2. Rota *part.* 1. *recent. decis.* 475. *num.* 6., *& sequent.*, ibi sub *num.* 16. ostendit, opinionem illorum, qui dixerant non induci vacationem Episcopatus, nisi post adeptam possessionem secundi, esse erroneam veluti innixam auctoritati Gloss. *in Cap. Si quis jam translatus* 21. *dist.* 2. quæ loquitur de translatione abusiva; Fagnan. *in cit. Cap. Quanto* 3. *de translat. Episcop. num.* 99. Barbos. *in Collectaneis ad cap.* 1. *num.* 5. *de translat. Episcop.*, *& lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 19. *num.* 57. ubi refert notabilem declarationem desuper emanatam in hæc verba.

61 „ Die 14. Decembr. 1624. Sacra Congregatio Illustrissimorum Cardinalium negotiis Episcoporum præposita „ Sanctiss. D. N. approbante, censuit Ecclesiam, a qua „ volens transfertur, seu quam dimittit Episcopus, vacare ab eo tempore, quo idem Episcopus ab illius vinculo absolvitur in Consistorio Sanctitatis suæ, etiam „ ante expeditionem litterarum Apostolicarum, vel adeptam possessionem secundæ Ecclesiæ. Et postquam hujusmodi absolutionis notitiam Episcopus habuerit, etiam „ ex testimonio, seu documento Secretarii Sacri Collegii, illico teneri eum abstinere exercitio ordinariæ jurisdictionis, eamque transire in Capitulum Sede vacante, & ita posse, & debere Capitulum statim ea jurisdictione uti, ac Vicarium juxta Tridentini Concilii „ præscriptum eligere, sedemque vacantem publicare.

Si transfertur Episcopus absens, & ignorans, non vacat 62
prior Ecclesia ante præstitum a translato consensum, nisi secus exprimatur a Papa; Ita Abbas *in citat. consil.* 101. *numer.* 4. *lib.* 2. Fagnan. *in cit. cap. Quanto num.* 96., *& sequent. citans alios*, Reiffenstuel *lib.* 1. *Decretal. tit.* 7. *numer.* 41. Et ratio est, quia quando Papa transfert Episcopum absentem, & ignorantem de una ad aliam Ecclesiam, non aliter solet transferre (nisi secus exprimat) quam sub conditione, quod is consentiat, vel expresse, vel saltem tacite, acquiescendo videlicet translationi de se factæ; Ita Joan. Monachus *in Cap. Generali num.* 10. *de election. in* 6. asserens, se hoc vidisse pluries in Curia declarari. In ipsa enim Beneficiorum Ecclesiasticorum collatione subintelligitur conditio illa; *Si provisus consenserit*, ut legitur *in cap. Si tibi absenti* 17. *de præbend. in* 6. Episcopus translatus potest secum deferre fru- 63
ctus jam perceptos; Ita Rota *decis. unic. de translat. Episcop. in antiquis*, Card. Tuscus *litt. T. conclus.* 364. *n.* 10. Calderinus *consil.* 264. alias 2. *de rebus Eccles. non alienand.* & alii passim; Redditus enim, seu fructus Beneficiorum dantur Clericis, ipsisque Episcopis ob ministerium, quod Ecclesiis exhibent in earum regimine, & cura, aliisque divinis obsequiis, *cap. Cum secundum, ibi de præbend.* adeoque justum est, quod Episcopus translatus possit secum deferre tales fructus jam perceptos, & exactos. Episcopus translatus potest etiam secum asportare bona sua immobilia acquisita in priori Ecclesia, seu ex ejus fructibus comparata, dummodo hæc nondum sint Ecclesiæ dedicata; Ita Cardin. Tuscus *cit. conclus.* 364. *n.* 10. Calderin. *cit. consil.* 264. alias 2. *de rebus Eccles. non alienand.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 48. Si enim Episcopus translatus potest secum asportare fructus jam perceptos, poterit etiam secum deferre bona sua immobilia ex talibus fructibus comparata, quia res, quæ succedit in locum alterius, eodem jure censetur cum illa, *Cap. Ecclesia* 7. *Ut lite pendente*, junctis pluribus concordantiis, tum Canonicis, tum Civilibus, *ibidem verb. Successerunt* a Glossa allegatis.

Fructus pendentes, & inexacti non pertinent ad Epi- 65
scopum translatum pro rata temporis, sed debent in utilitatem Ecclesiæ expendi, aut futuro successori asservari; Colligitur *in cap. Cum vos* 4. *de offic. Ordinarii*, *cap. Præsenti* 9. *eod. in* 6. & tenet Gloss. *ibid. verb. Reservari*. Petrus Barbosa *in l. Divortio n.* 55. *ff. soluto matrimonio*, citans Rotam *decis. unic. de translatione Episcop. in antiquis*, Bertolinum, Paulum Castrensem, & Calderinum *consil.* 2. *De pecul. Cleric.* qui asserit, secundum Juris communis traditiones illud esse indubitatum, Navarr. *consil.* 7. *n.* 7. *de successionib. ab intestato*, hanc appellans communem opinionem, Rota *in causa Florentii Pennonis* 19. *Junii* 1573. relata per Garziam *part.* 2. *de Beneficiis cap.* 1. *nu.* 95. 108. *&* 109. hanc appellans communem opinionem, Hostiensis, Cardinal. Imola *in cap. ult. de pecul. Cleric.* Et ratio est, quia *fructus pendentes pars fundi esse videntur*, ut loquitur textus *in l. Fructus pendentes, ff. de rei vindicat.*, unde donec fuerint collecti, seu a solo separati, una cum fundo spectant ad Ecclesiam, vel ad successorem in Beneficio ipsos colligentem, *l. Si usufructuarius, ff. Quibus modis ususfructus amittitur*, *& §. Is vero Institut. de rerum division.* ubi sic legitur: *Is vero, ad quem ususfructus fundi pertinet, non aliter Dominus fructuum efficitur, quam si ipse eos perceperit. Et ideo si maturis fructibus, nondum tamen perceptis decesserit, ad hæredes ejus non pertinent, sed Domino proprietatis acquiruntur*. Accedit Constitutio Julii III. incipiens: *Cum sicut* confirmata per Urbanum VIII. in sua Constitut. incipient. *Æternus rerum conditor*, in qua expresse statuitur, quod fructus Beneficiorum tempore obitus Beneficiariorum, etiam Episcoporum, vel Cardinalium inexacti spectant ad Successores in Beneficiis, ubi non debent Reverendiss. Cameræ Apostolicæ persolvi, & consequenter Episcopus translatus, utpote quoad priorem Ecclesiam civiliter mortuus, *cap. In apibus* 41. *caus.* 7. *quæst.* 1., nequit eos prætendere, cum debeantur Successori. Non 66
desunt tamen magni nominis Doctores, qui tenent, quod fructus etiam pendentes propter spiritualia ministeria Ecclesiæ exhibita, pertineant pro rata temporis ad Episcopum translatum; Sic Covarruvias *lib.* 1. *variar. resolution. cap.* 15. *num.* 12. Flamin. Parisius *lib.* 1. *de resignat. Benefic. cap.* 6. *num.* 79. *&* 80. Nicolaus Garzias *part.* 2. *de Beneficiis cap.* 1 *num.* 96. *ex seq.* allegans alios, & Cardinal. de Luca *de Beneficiis disc.* 84. *num.* 4., *& disc.* 100. *num.* 10. Et quantum attinet ad dictam Constitutionem Julii III. incipient. *Cum sicut*, & allegatam

gatam pro opinione contraria, Navarr. *consil.* 4. *n.* 5. *de successionibus ab intestato* arbitratur, non esse ubique receptam in Galliis, nec etiam in Hispaniis, & concordat Nicolaus Garcias *de Beneficiis part.* 2. *cap.* 1. *n.* 103. *&* 140. citans insuper *Zec. de Beneficiis*, *& pensionibus cap.* 15. *n.* 8. atque ulterius ostendens, ipsam in Provincia Mediolanensi nunquam usu fuisse receptam; Unde quantum ad hoc standum est locorum consuetudini.

67 Renunciatio Episcopi non valet, nisi per Papam fuerit admissa, *cap. Inter corporalia* 2., *& cap. Licet in tantum* 4. *de translation. Episcop.* Fagnan. *in cap. Cum ex illo* 1. *de translat. Episcop. num.* 11., *& communis aliorum*.

68 Causæ, ob quas Episcopus potest renunciare Episcopatui, & Papa solet admittere renunciationem, sunt sex, quæ enumerantur *in cap. Nisi cum pridem* 10. *de renunciat.* Prima est *conscientia criminis*, non quidem cujuslibet, sed illius duntaxat, quod post actam pœnitentiam impedit executionem Officii. Secunda est *Imbecillitas corporis*, per quam quis impotens redditur ad exequendum Officium Pastorale. Tertia est *defectus scientiæ*, etiam competentis. Quarta est *malitia Plebis*, ob quam interdum cogitur Prælatus ab ipsius regimine declinare. Quinta est *Grave scandalum*, quod aliter sedari non potest. Sexta est *Irregularitas Personæ*. Et istæ sex causæ exprimuntur in duobus sequentibus vulgatis versiculis allegatis in Summario *cit. cap. Nisi cum pridem*.

Debilis, ignarus, male conscius, irregularis,
Quem mala Plebs odit, dans scandala, cedere possit.

69 Renunciatio Episcopatus potest fieri dupliciter, scilicet renunciando loco tantum, & renunciando loco, & Dignitati simul, textu expresso *in cap. Requisivit* 1. *de Or-*
70 *dinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*. Renunciatio Episcopatus renunciando loco tantum fit, quando Episcopus ob aeris intemperiem, vel ob persecutionem, & odium, sive malæ Plebis, sive Principis Episcopatum in manus Papæ renunciat, dimittendo Diœcesim duntaxat, titulum tamen Episcopalem, & auctoritatem retinendo.
71 Renunciatio autem Episcopatus, renunciando loco, & Dignitati simul fit, quando Episcopus ob zelum v. g. ingrediendæ Religionis, vel ut prævenjat promeritam Depositionem, renunciat in manus Papæ nomen, & omne jus Episcopalis administrationis, atque Ordinis executionem respectu cujuscunque loci, retinendo solum ea,
72 quæ sunt Episcopalis Ordinis, seu Characteris. Episcopus simpliciter renuncians Episcopatui censetur in dubio renunciasse loco tantum, non autem loco, & Dignitati simul, nisi propter criminis conscientiam, seu ex metu Depositionis ita renunciaverit; Ita Hostiensis *in Summa tit. de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit* §. *Sed quid si simpliciter*. Abbas *ibid. num.* 8. Reiffenstuel *ibid. n.* 3.
73 Renunciatio non subtrahit Episcopo Ordinem, sed solam executionem Ordinis; Glossa in *cit. cap. Requisivit verb. Executionem*, Hostiensis *ibidem num.* 3. Fagnan. *ibidem*
74 *num.* 4. *& communis aliorum arg. cit. cap. Requisivit*. Nequit enim Episcopus renunciare Characteri Episcopali, neque ab Ecclesia potest ipsi auferri, unde tanquam indelebilis remanet in Episcopo etiam excommunicato, hæretico, Deposito, & Degradato, *cap. Quod quidam* 1. *quæst.* 1. *verb. Si forte militiæ*, *cap. Ordinationes* 9. *quæst.* 1. *cap. Lector* 32. *quæst.* 7. *cap. Ostenditur dist.* 4. *de consecr.* cum concordantiis. *Vid. articul. antecedent. num.* 35.
75 Unde Episcopus, qui renunciavit Ordini, seu Dignitati, potest de licentia Papæ executionem reassumere sine nova consecratione; *sic communis Doctorum* teste Fagnano *in cit. cap. Requisivit num.* 6, ubi ex multis recte observat, quod idem sit renunciare Dignitati, & renunciare Ordini, cum renunciare Ordini sit renunciare executioni Ordinis, vel Dignitatis, ut communiter Doctores *in cap. Post translationem, de renunciatione*.

76 Episcopus, qui renunciavit Episcopatui, quoad locum tantum, potest conferre Ordines etiam majores, textu expresso *in cit. cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episco-*
77 *po, qui renunciavit Episcopatui*, Dummodo tamen fit rogatus ab aliquo Episcopo, textu expresso *in cit. cap. Requisivit*, ibi: *Rogatus ab Episcopo aliquo poterit de ra-*
78 *tione conferre*. Alter si ordinaret sine proprii Episcopi licentia, ab eo ordinati essent suspensi, non quia sunt ordinati ab Episcopo post suam renunciationem, sed quia sunt ordinati ab Episcopo alieno sine proprii Episcopi licentia; Suarez *Disp.* 31. *de Censuris sect.* 1. *n.* 3. Pirhing. *lib.* 1. *Decret. tit.* 13. *num* 3. Reiffenstuel *ibidem num.* 5.
79 Episcopus, qui renunciavit Episcopatui quoad locum, & Dignitatem simul, nequit licite Ordines Sacros conferre;
80 *cit. cap. Requisivit*, & ibi *Doctores communiter*. Si autem de facto ordinaret, quamvis illicite, valide tamen ordinaret; *cit. cap. Requisivit*, & ibi *communis Doctorum*. Et ratio est, quia Episcopus licet potuerit renunciare Episcopatui quoad locum, & Dignitatem simul. Characterem autem Ordinis Episcopalis indelebilem, sicque potestatem valide conferrendi Ordines a se abdicare non potuit, cum Character animæ a Deo infixus per ministerium hominis deleri, aut auferri non possit; *cap. Quod quidam* 1. *quæst.* 1. *cap. Ordinationes* 9. *quæst.* 1. *arg. cit. cap. Requisivit*, *& cap. Quod a prædecessore nostro* 1. *de schismaticis*, & ibi Glossa, & Doctores communiter, & patet ex dictis supra *num.* 74. *& art. antecedent. num.* 35. Ordinati tamen ab ipso remanent suspensi ab exercitio, & usu Ordinum receptorum, donec cum eisdem fuerit legitime dispensatum, *cit. cap. Requisivit*, *& communissima Doctorum sententia* (a).

Cum Ordinatis a tali Episcopo ignoranter ad Sacros Ordines dispensat Episcopus suus, cum Ordinatis vero scienter ad Sacros Episcopus non dispensat; *cit. cap. Requisivit*, & ibi Fagnan. *n.* 1. testans hoc *de communi*. Episcopus, qui renunciavit Episcopatui quoad locum, & Dignitatem simul, potest conferre Ordines Minores, nedum valide, sed etiam licite, si de consensu proprii Ordinandorum Episcopi id faciat, textu expresso *in cit. cap. Requisivit*, ibi: *Quia & hujusmodi Ordines a non Episcopis quandoque conferuntur*. Si tamen sine consensu proprii Episcopi fuerint aliqui ab ipso ordinati, remanent suspensi ab executione susceptorum Ordinum, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, non quia sunt ordinati ab Episcopo post talem suam renunciationem; sed quia sunt ordinati ab Episcopo alieno; Unde indigent dispensari a proprio Episcopo, *cap. Eos qui* 2. *de temporibus Ordinationum in* 6. *cap. Nullus alterius*. *& cap. Nullum Episcoporum*, *& cap. Lugdunensis*, 9. *quæst.* 2. & Concilii Tridentini *sess.* 23. *cap.* 8. *de reformation.*, ibi: *Unusquisque autem a proprio Episcopo ordinetur* .... *Si secus fiat, Ordinans a Collatione Ordinum per annum, & Ordinatus a susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus*. & sic novissime statuit Innocentius XII. in Constitutione incipient. *Speculatores Domus Israel*, & quod Ordinati ad minores a tali Episcopo debeant dispensari a proprio Diœcesano Episcopo colligunt ex ipsomet *cap. Requisivit* 1. *de Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*, Vincentius Gossredus, Tancredus, & Pignatus, qui exponunt litteram ibi, *poterit*, idest *Dispensative*. 82
83

Supplementa Auctoris e II. Editione.

EPiscopi etiam Cardinales residere tenentur; Benedictus XIV. Tom. II. Constit. 35. incip. *Cum a nobis*. 85

Episcopis non licet abesse ab Ecclesia per tempora Adventus, Quadragesimæ, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item & Corporis Christi, nisi forte Episcopalia munia in suis Diœcesibus eos detineant; Idem Constit. 18. incip. *Ad universæ*. 86

Episcopi post suam promotionem transacto mense ad suam Diœcesim se conferre tenentur; Idem *ibid.* 87

Episcopi ratione visitationis sacrorum Liminum, si præsint Ecclesiis citra montes, & citra mare positis, abesse possunt per quatuor menses; Si vero præsint Ecclesiis ultramarinis, & ultramontanis, abesse possunt per septem menses continuos; Idem *ibid.* 88
89

Ubi insuper ad præcavendos abusus assignat, quæ præcipiuntur Episcopis postulantibus licentiam abeundi a propriis Ecclesiis causa insalubritatis aeris; & quæ petentibus dictam licentiam aliis de causis, & qua forma, & quibus cautelis concedi eis debeat talis licentia, mandans denique, quod Episcopi residentes denunciare teneantur alios Episcopos non residentes. Videatur dicta Constitut. incip. *Ad universæ*, merito legenda, & observanda. 90

Supplementa Auctoris e III. Editione.

HIc juvat legere, quæ tradit Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana lib.* 13. *cap.* 8. *a num.* 7. *ad* 9. *inclusive*, circa moderationem adhibendam in concedenda plurium Episcopatuum in una persona coacervatione; inter quæ præstat delibare sequentia. 91

Verum fel. record. Prædecessor noster Clemens Papa XII. cum sapienter animadvertisset, ex eo quod uni eidemque personæ tot Episcopales Ecclesiæ permitterentur, eam ab Ecclesia Catholica utilitatem, quæ sperabatur minime percipi, ex Pastoralis officii sui munere huic rei remedium aliquod censuit adhibendum. Itaque cum vidisset plu-

(a) Episcopi Sacræ Congregationi de Propaganda Fide Subordinati munia Episcopalia extra districtus jurisdictionis sibi ab eadem Sacra Congregatione assignatos exercere nequeunt, etiamsi Ordinariorum licentia & facultas accedat, sub pœna suspensionis Papæ reservatæ. Ex Decreto ejusdem Congregationis habitæ coram san. mem. Innoc. PP. X. die 28. Martii 1651. Qui vero contra hujus Decreti formam ordinibus fuerint initiati, suspensi declarentur a Sacr. Congregatione Episcoporum & Regularium, Decreto edito die 13. Aprilis 1655. Regest. 35. ita Macri. Hierolexico verb. *Episcopus pag.* 219.

plurimum Episcopatuum consecutionem, ex earum litterarum concessione pendere, quibus eligibilitas indulgetur, cum scilicet hujusmodi Indultorum vigore, qui unicum habebat Episcopatum, & ad alium transire non poterat, nisi per ordinariam postulationis viam, faciliorem exinde semitam sibi aperiret ad aliam Ecclesiam assequendam; duo saluberrima Decreta edidit; quorum altero, tamquam regula, uteretur in posterum Congregatio Consistorialis, altero autem Brevium Secretaria. Hæc typis impressa, quantum scire potuimus, cum nondum fuerint, optimum esse ducimus hic ea inserere, ut perpetua eorum memoria servetur; cum ea plurimum conferre posse putemus, nisi ad tollendam penitus, at saltem cohibendam in Germania immoderatam in una, eademque persona Episcopatuum pluralitatem.

92 Primum pro Congregatione consistoriali sic habet: Sanctissimus Dominus Noster Clemens Papa XII. animadvertens, minime expedire, quod Episcopis in Germania, etiamsi sublimibus familiis orti sint, tam facile concedatur dispensatio ad effectum retinendi simul tres vel quatuor, ac etiam quinque Cathedrales Ecclesias; quarum Præsules temporali quoque dominatu potiuntur, præsertim cum experientia compertum sit, eas Diœceses ab hæreticorum erroribus magis esse immunes, quarum singulæ ab uno gubernantur Episcopo; hinc majorem deinceps circumspectionem in hoc adhiberi mandat, nec solum attendi exempla, sed peculiares perpendi singulorum casuum circumstantias, habita nimirum ratione temporum, personarum, & Ecclesiarum; ita quidem, ut dispensationum impertiendarum norma sumatur potissimum a majori Ecclesiarum ipsarum bono, ac utilitate. Quod si iis, qui alicui jam præsint Ecclesiæ, justis de causis a Sede Apostolica, aut jam fuerit concessum, aut deinceps concedi contigerit Indultum eligibilitatis ad aliam, declarat Sanctitas sua, non per hoc censeri debere concessum dispensationem ad effectum simul retinendi prædictam quinque aliam Ecclesiam, post quam electio peracta fuerit; sed, antequam electio ipsa a Sede Apostolica confirmetur, summa maturitate esse examinandum, an utilitas, vel necessitas talium Ecclesiarum, & Catholicæ Religionis tuendæ ratio postulet, impertiri hujusmodi dispensationem pro omnium retentione, vel potius in ejusdem electionis confirmatione poni oporteat Decretum de alia Ecclesia dimittenda.

93 Declarat itidem Sanctitas sua, non convenire, ut indiscriminatim, nulloque delectu, & sine causæ cognitione tribuatur Episcopis facultas retinendi simul plures dignitates, aut Canonicatus Cathedralium, vel Collegiatarum Ecclesiarum, tam in Germania, quam in Poloniæ Regno: per hoc quippe Divino cultui non mediocre detrimentum affertur, Ecclesiæ debitis fraudantur obsequiis, & Ecclesiastica stipendia, quæ congruæ plurium Ministrorum Dei sustentationi destinata sunt, in unam collata personam, incitamentum præbent ad luxum. Mandat itaque Sanctitas sua, cautius, quam hactenus forsan factum fuerit, hac etiam in re in posterum agi, & exemplis sepositis spectari in primis id, quod juxta locorum Ecclesiarum, personarumque conditiones, ad ampliorem Dei gloriam expedire visum fuerit. Ne autem saluberrimi hujus moniti memoria aboleseat, vult Sanctissimus Pater, præsens hoc Decretum asservari apud Acta Sacræ Congregationis rebus consistorialibus præpositæ, atque illud ab ejusdem Congregationis Secretario pro tempore, quotiescumque opportunum fuerit in memoriam revocari eorum, qui his de rebus consilium Pontifici Maximo daturi sunt. Hac die 6. Januarii anno 1731.

94 Altero Decreto, quod pro Brevium Secretaria conditum est, ita cavetur: Quamquam invaluerit usus dispensandi præsertim cum sublimibus personis, ut plures Episcopatus in Germania simul retinere possint ob eam quidem justam, & laudabilem rationem, ut adversus hæreticorum conatus Catholicam Religionem opibus, auctoritate, potentia facta tueantur; ex inconsulta tamen hujusmodi dispensationum frequentia, immoderatoque usu, gravissimam in Christianam Rempublicam incommoda manare posse, exploratum satis est: vix enim, ac ne vix quidem sperari potest, ut qui tribus, vel quatuor, vel etiam quinque Cathedralibus Ecclesiis, magno locorum intervallo disjunctis præsit cum summa etiam in temporalibus potestate, eas omnes solerter, ac fructuose, & cum animarum sibi commissarum salute regere valeat. Quo sane fit, ut ob Pastorum absentiam, & curarum, quæ ad temporales ditiones pertinent, copiam, neglecta spirituali Diœcesium cultura, nec Catholicorum mores, qui a veteri instituto deflexerint, corrigi, nec Ecclesiasticæ disciplinæ vigor redintegrari, nec dogmata a fide aliena extirpari, nec eorum veneno polluti homines ad Religionis Orthodoxæ veritatem reduci commode possint. Itaque, ne plurium Episcopatuum in una persona coacervatio, sacris alioquin legibus adeo invisa, quæ ex Apostolica auctoritate in ædificationem recte aliquando permittitur, perniciose cedat in destructionem, de Consilio plurium Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium decernimus, & mandamus, ut in posterum ei, qui uni jam præsit Ecclesiæ, nonnisi causæ cognitione præmissa, concedatur Indultum eligibilitatis ad aliam; si vero hujusmodi Indultum justa pariter causa concedendum videatur ei, qui jam duas regat Ecclesias, semper eidem Indulto inseratur conditio, ut prædictam Ecclesiam, ad quam eum eligi contingat, non aliter possit obtinere, quam una, quam maluerit, ex prioribus dimissa. Tres denique obtinenti Ecclesias Indultum eligibilitatis ad aliam nullo modo tribuatur. Enixe autem rogamus, atque obsecramus in Domino Romanos Pontifices Successores nostros, ut ipsi quoque memores sapientissimi moniti Tridentinorum Patrum in cap. 18. sess. 25. de reformat. salubrem hanc moderationis normam in dispensationibus prædictis omnino servari curent.

Datum ex Palatio nostro Quirinali hac die 15. Jan. 1731.

* Episcopatuum resignationes, quas sibi permitti postulant Episcopi non admittuntur a Congregatione Consistoriali, nisi ex canonicis causa recensitis *in cap. Cum pridem, de renunciat.*; quæ tamen omnes ad id referuntur, ut clare constet, ipsos plebis suæ saluti prodesse amplius non posse. Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesan. lib. 13. cap. 16. §. 3. nova. edit.* 95

Causæ resignationis non tam rigorose examinandæ sunt in ordine ad Cardinales Episcopatum resignantes, dum volunt se conferre Romam ut assistant Summo Pontifici. Ita ex Fagnan. *ibid. §. 5.* 96

Episcopus translatus ex uno in alium Episcopatum frui potest redditibus Ecclesiæ, a qua discedit, usque ad illum temporis articulum, quo a Summo Pontifice in Consistorio a vinculo prioris Ecclesiæ absolvitur; ex tunc enim prior Ecclesia vacare censetur, ut ex definitione Congreg. Concilii per Urbanum VIII. approbata; *ibid. §. 7.* 97

Neque idem Episcopus post absolutionem a vinculo, jure potest conferre beneficia, quæ post idest tempus vacaverint, ut decisum est in Tribunalibus Romanis; *ibid. §. 9.* 98

Interim tamen post pronunciationem, scilicet Pontificis in Consistorio, quoad usque hæc pronunciatio innotuerit Episcopo, remanet in eodem Episcopo jurisdictio non quidem ad conferenda beneficia, sed ad Diœcesim gubernandam necessaria, uti provisum est in eodem decreto, seu in Brevi illud confirmante Urbani VIII. *ibid. §. 10.* 99

Si Episcopus in manus Paganorum, aut Schismaticorum incidat, & fiat captivus, Ecclesiæ administratio transit in Capitulum, quousque aliter disponat Sedes Apostolica *Can. si Episcopus, de sup. neglig. Prælat. in 6.* quæ tamen vera sunt, si carcer Episcopi sit adeo arctus, ut Episcopum suum nequidem per litteras adire Diœcesani valeant. *ibid. §. 11.* 100

Novissimæ additiones ex aliena manu.

DE tribus hic agit *Auctor* videlicet de residentia, de
translatione, tum de Renunciatione Episcopi.
Ad residentiam quod attinet, ea satis præcipitur actorum 1
rum xx. 28. *Attendite* (inquit Apostolus) *vobis & universo
Gregi in quo Vos Spiritus Sanctus posuit Episcopus regere
Ecclesiam Dei*. Quomodo enim attendere quomodo regere 2
poterit, qui præsens haud est. Attendere non in absen- 3
tem, sed in præsentem convenit. Non potest sibi atten-
dere, nisi apud se sit, & secum habitet; sic neque Gregi 4
nisi apud eum fuerit. Pari modo nec absens poterit pa-
scere regere & dirigere Gregem.
Audiendi non sunt qui putant posse Episcopum Gre- 5
gem pascere per Vicarium. Recte *Maldonatus in summa
quæst. 10. art. 3. 5. & 6. nomen Pastoris* (ait) *significat affectum
pastoralem, sicut nomen Medici. Itaque sicuti nemo
potest per alium curare ita nemo potest per alium suas oves
pascere. Nec quicquam valet responsio communis satis esse
per Vicarium laborare; quia per eamdem Regulam satis
esset manducare per alium, quia sic scriptum; Qui non
laborat non manducat.*
Nec residentiæ facit satis Episcopus, si pro lubitu non 6
in sua Ecclesia Cathedrali, seu alibi in Diœcesi residet.
Canone 5. Concilii Carthaginensi V. prohibitum fuit *ne
quis relicta principali Cathedra ad Ecclesiam aliam in sua
Diœcesi constitutam se conferat* Consonumque est Canon
duodecimus Concilii Aquisgranensis II., quem Carolus
Magnus *Capitular. lib. 5. cap. 175.* repetiit.
Prohibitio translationis, si dicendum quod res est, fun- 7
data est in avaritia & ambitione, quæ solet Episcopos 8
impellere ad transeundum de una ad aliam Ecclesiam.
Non ignoro esse qui eam fundent in vinculo matrimo-
niali Ecclesiam inter, & Episcopum, de quo loquitur E-
pistolæ Decretales sub nomine Callixti, & Evaristi, quo-
rum fragmenta extant apud *Gratianum caus. 7. q. 1. Can. 11.
& 39.* Sed epistolas hasce Decretales supposititias esse jam 9
dudum monuerunt Viri eruditi. Vide *Labeum in nota
marginali ad Epistolam Callisti I., & Antonium Augusti-* 10
num Dial. 4. lib. 2. de emendatione Gratiani; Innocentius
vero III., non inficior *in Cap. 4. de Translat.* hoc ipsum
vinculum matrimoniale urget, atque hinc infert *in Cap.
2. & 3. eodem Titulo* translationem soli Summo Pontifici
esse reservatam; sed confer hic Van-Espen *Jur. Eccles.
univers. part. 1. Tit. 15. Cap. 4. §. 16. & plur. sequent.*
caute tamen legendum.
De renunciatione vide, qui ex priscis Ecclesiæ Cano- 11
nibus recte de ea disserit *Bohemer. ad Decretal. Tit. hoc
de renunciatione.*

AR-

Articulus I.V.

Episcopus quoad ea, quæ concernunt ejus Præcedentiam, Sedem, Celebrationem, & Pontificalia.

S U M M A R I U M.

1 *Episcopi ubique gentium habent locum a Prothonotariis Apostolicis, etiamsi solum electi, & confirmati.*

2 *Episcopus, licet Titularis, qui retinet Canonicatum, vel Dignitatem in aliqua Cathedrali, debet præcedere omnibus aliis Dignitatibus, & Canonicis etiam ipso antiquioribus.*

3 *Episcopus prius promotus, seu electus ad Episcopatum debet præcedere alteri Episcopo post ipsum promoto, & electo, etiamsi sit dignior, & illustrior.*

4 *Circa præcedentiam inter suffraganeos Episcopos Latinorum, & Episcopos Græcos cæteris paribus nulla alia ratio habenda est, quam temporis, & promotionis ad Episcopatum.*

5 *Episcopus Diœcesanus in sua Ecclesia, & Diœcesi in functionibus Episcopalibus præferendus est omnibus Archiepiscopis, & Episcopis, etiam ipso antiquioribus, & Dignioribus, Metropolitano suo tantum excepto.*

6 *Præcedentia Episcoporum in Conciliis Provincialibus statuenda est juxta tempus Ordinationis, non autem secundum Dignitatem Ecclesiarum.*

7 *Episcopus debet habere pacis osculum ante Præsidem, & Consiliarios Regios, & omnes alios.*

8 *Et quod Episcopus præcedere debeat quoscunque, etiam Principes sæculares in sua Ecclesia, & Diœcesi, late, & solide probat Pignatelli pluribus adductis Juribus, & Conciliis.*

9 *Episcopus in Ecclesia debet in sublimiori loco sedere.*

10 *Episcopus in omnibus suæ Diœcesis Ecclesiis, quantumvis exemptis, & privilegiatis, est honorandus, eique in Choro, in Capitulo, & Processionibus, ac in aliis actibus publicis primus locus, ac prima Sedes, quam ipse elegerit, danda est.*

11 *Episcopus debet habere Sedem pulchriorem, & majorem, quam Gubernator Civitatis, non tamen coloris rubei.*

12 *Episcopi Sedes debet esse immobilis, & fixa.*

13 *Episcopi Sedes semper est ornanda.*

14 *Episcopi Sedes apud parietem contra Altare constituenda, & ornanda est cum decenti ornamento. & apud Sedem Episcopi hinc inde sedes pro Dignitatibus, & Canonicis deponi debent.*

15 *Potest tamen Episcopus sibi Sedem in Ecclesia extra Chorum, ubicunque voluerit parare, dummodo etiam pro Canonicis locus paretur.*

16 *Episcopus ad matutinum in nocte Nativitatis potest sedere, vel in Sede Chori, vel in Sede Episcopali a cornu Evangelii, prout melius sibi videbitur, & magis populo satisfecerit.*

17 *Sedes Episcopi in Ecclesia exempta, ubi Abbas usum Mitræ habens etiam sedem tenet, est collocanda in cornu dextro uno gradu eminentiori.*

18 *Episcopus tantum, & non alius, dum privatæ celebrat, potest accipere paramenta in ipso Altari, & duos habere ministros superpelliceis indutos præter alium Ministrum communi veste indutum.*

19 *Episcopus potest de jure in omnibus Ecclesiis suæ Diœcesis, quantumvis exemptis, & privilegiatis Missas, & Divina Officia, cum assistentia suorum Canonicorum etiam in Pontificalibus celebrare, sive ab aliis, sine tamen Pontificalibus, celebrari facere, & in eis habere circulos, contradictores per censuras cogendo.*

20 *Episcopus extra Cathedralem etiam in Ecclesiis exemptis, & Sanctæ Sedi immediate subjectis, intra fines tamen suæ Diœcesis existentibus, dum ibi celebrat, seu Vesperis solemnibus, quacunque ex causa interest, potest sibi assumere suos Canonicos, & ibi habere cum eis circulum ad Gloriam, & ad ipsum pertinet confessionem facere cum Sacerdote, incensum ponere, & benedicere, ac Benedictionem post Vesperas, vel post Missam dare.*

21 *Unde Regulares tenentur in propriis Ecclesiis erigere Baldachinum Episcopo volenti ibi Pontificales functiones exercere.*

22 *Non possunt tamen Episcopi in Regularium Ecclesiis, invitis ipsis Regularibus, exercere illas functiones Episcopales, quæ habent mixtam considerationem honoris, & jurisdictionis.*

23 *Non desunt tamen, qui tenent contrarium.*

24 *Si Ecclesia Regularis, & exempta sit Parochialis, potest ibi Episcopus omnes functiones Episcopales exercere.*

25 *Supradicta non debent extendi ad Vicarium Episcopi, etiam absente Episcopo.*

26 *Nec etiam extendi debent ad Episcopum Titularem suffraganeum.*

27 *Episcopus, qui celebrat tempore Quadragesimæ singulis diebus, quando non celebrat solemniter, debet uti Habitu quotidiano cum stola.*

28 *Episcopum celebrantem non decet, ut Prælatos, Canonicos, & alios quoscunque thurificet, & aqua benedicta aspergat.*

29 *Episcopo celebranti, sive faciat Ordinationes, sive non, tenentur assistere quinque Personæ juxta formam libri Pontificalis.*

30 *Episcopo celebranti debet assistere prima Dignitas in Ordine Presbyterali constituta, quocunque nomine appelletur.*

31 *Episcopus volens exercere Pontificalia extra Cathedralem, potest secum aliquos de Capitulo ducere, qui sibi assistant, & administrent.*

32 *Episcopo Pontificaliter celebranti in Ecclesia Collegiata, vel Parochiali assistere spectat ad Canonicos Cathedralis, si adsint, & non ad Canonicos Collegiatæ.*

33 *Episcopus debet habere assistentes Digniores, & honoratiores, & si aliquas functiones exerceat in Ecclesia non Cathedrali, nec Collegiata, debent ei assistere Canonici Cathedralis, vel Collegiatæ, etiam si in illis Ecclesiis sufficiens sit alioquin numerus Presbyterorum.*

34 *Episcopus si in die Palmarum, una cum Capitulo, & Clero personaliter ad Monasterium Regularium accedere teneatur, debet ipse benedicere palmas privative quoad Abbatem.*

35 *Episcopus non debet cum Cappa Vesperas celebrare.*

36 *Episcopus assistens divinis Officiis cum Cappa non debet singulo Canonicos ante ipsum salutare detegendo caput, sed satis est illis manu benedicere.*

37 *Episcopo assistenti divinis officiis cum Cappa non debent Canonici genuflectere, & deponere biretum in ejus conspectu, nec illo casu ei assistere.*

38 *Episcopus, qui nullum habet Episcopatum, non potest in Ecclesia sua jurisdictionali veluti si esset Præpositus, Chrisma conficere, nec alia Pontificalia exercere, nisi de licentia expressa Episcopi.*

39 *Episcopus non potest ministrare Chrisma sine licentia Ordinarii loci, etiam vocatus ab inferiore intra fines Diœcesis existente, etiamsi ille inferior prætenderet ratione exemptionis vocare Episcopum, quem maluerit ad ministrandum Confirmationis Sacramentum; Si vero locus talis Exempti non sit intra fines Diœcesis, sed Nullius, tunc potest.*

40 *Episcopus potest olea Sacra Cathecumenorum, & Infirmorum, si a Cathedrali abfuerit, in alia Ecclesia consecrare, & benedicere.*

41 *Episcopus ex causa necessitatis potest conficere olea sacra cum minori numero Ministrorum, quam præscribatur in libro Pontificali.*

Episcopi ubique gentium habent locum a Prothonotariis A- 1
postolicis, & quod in Episcopis sancitum est, ad Eccle-
siarum Cathedralium auctoritate Apostolica electos pariter, &
confirmatos extendit Pius II. Const. incip. *Cum suprema* E-
piscopus licet Titularis, qui retinet Canonicatum, vel Di- 2
gnitatem in aliqua Cathedrali debet, præcedere omnibus aliis
Dignitatibus, & Canonicis etiam ipso antiquioribus; *Sacr.
Congreg. Rituum in Reggiens. 22. Junii 1594. in Ratisbon.
24. Septembris 1605. in Compostellana 11. Julii 1617. & in
Calaguritana in Sardinia 13. Novembris 1621.* Episcopus 3
prius promotus, seu electus ad Episcopatum debet præcedere
alteri Episcopo post ipsum promoto, vel electo, etiamsi
sit ipso dignior, & illustrior; *Sacr. Congr. Rit. in Segobiens.
21. Martii 1603.* Circa præcedentiam inter suffraganeos E- 4
piscopus Latinorum, & Episcopos Græcos cæteris paribus
nulla alia ratio habenda est, quam temporis, seu promo-
tionis ad Episcopatum; *Sacr. Congreg. de Propaganda Fide
pro Polonia 16. Febr. 1630.* Episcopus Diœcesanus in sua 5
Ecclesia & Diœcesi in functionibus Episcopalibus præ-
ferendus est omnibus Archiepiscopis, & Episcopis, etiam
ipso antiquioribus, & dignioribus Metropolitano suo tan-
tum excepto *Sacr. Congregat. Rit. in Barchin. 20. Jan.
1609.* sed ex urbanitate debet honorare in sua Diœcesi
alios Episcopos advenas, & extraneos; *Eadem Sacr. Congr.
Rit. in dict. Barchin.* Præcedentia Episcoporum, in Con- 6
ciliis Provincialibus statuenda est juxta tempus Ordinatio-
nis, non autem secundum Dignitatem Ecclesiarum; *Sacr.
Congr. Conc. 19. Aprilis 1596.* Episcopus debet habere pa- 7
cis osculum ante Præsidem, & Consiliarios Regios, &
omnes alios; *Sac. Congr. Rit. in Granaten. 9. Maji 1606.* Et 8
quod Episcopus præcedere debeat quoscumque etiam Prin-
cipes sæculares in sua Ecclesia, & Diœcesi late, & solide
probat Pignatell. *tom. 1. consil. 7. per tot.* adducens plura Jura,
& Concilia, & præsertim Conc. Trid. *sess. 25. cap. 17.
de ref.* & varia Sacrarum Congr. Decreta.

Episcopus in Ecclesia debet in sublimiori loco sedere; 9
c. Episcopus 10. dist. 95. Episcopus in omnibus suæ Diœce- 10
sis Ecclesiis, quantumvis exemptis, & privilegiatis est ho-
norandus, eique in Choro, in Capitulo, in Processioni-
bus, ac in aliis actibus publicis primus locus, & prima
sedes, quam ipse elegerit, danda est; *Sac. Congreg. Rit.
in Tullen. 7. Decembris 1613.* Episcopus debet habere 11

sedem pulchriorem, & majorem, quam gubernator Civi-
11 tatis, non tamen coloris rubei. *Sacr. Congreg. Rit. in pe-*
12 *rusina 3. Octobris* 1615. Episcopi sedes debet esse fixa, &
inamovibilis, *Sacr. Congregat. Rit. in Columbrien.* 23. *Maji*
13 1603. Episcopi sedes semper est ornanda. *Sacr. Congr. Rit.*
in d. Colimbrien. 23. *Maji* 1603. *& in Elbera.* 10. *Janua-*
14 *rii* 1609. Episcopi sedes juxta parietem contra Altare con-
stituenda, & locanda est cum decenti ornamento, & apud
sedem Episcopi hinc inde sedes, seu stalla pro Dignitati-
bus, & Canonicis deponi debent, *Sacr. Cong. Rit. in Tro-*
15 *jana* 9. *Octobris* 1610. Potest tamen Episcopus sibi sedem
in Ecclesia extra Chorum ubicumque voluerit parare,
dummodo etiam pro Canonicis locus pareatur. *Sacr. Con-*
16 *greg. Rit. in Granaten.* 9. *Maji* 1606. Episcopus ad Matu-
tinum in nocte Nativitatis potest sedere vel in sede Cho-
ri, vel in sede Episcopali a cornu Evangelii prout me-
lius sibi videbitur, & magis populo satisfecerit. *Sacr.*
Congreg. Rit. in Alexandrina 17. *Martii* 1603. *ad* 15. Se-
17 des Episcopi in Ecclesia exempta, ubi Abbas usum Mitræ
habens etiam sedem tenet, quando illuc accedit, est in
cornu dextero Chori, sive Ecclesiæ collocanda uno gradu
eminentiori, cum ornatu congruo, & sito aliquantulum su-
periori respectu sedis Abbatis, quæ in sinistro ponenda
est uno gradu humilior absque ornatu, & loco aliquante-
lus inferiori, adeo ut non sit opposita sedi Episcopali;
18 *Sacr. Congr. Rit. in Alexandrina S. Petri in Burgalio* 7.
Februarii 1603. *& in Decreto generali circa usum Pontifi-*
calium in respons. ad 15. *edit.* 27. *Septembris* 1659. & declara-
rat. ab *eadem Sacr. Congreg.* 20 *Junii* 1660. Vid. verb. *Al-*
tar, ubi refertur per extensum.

Episcopus simplex, & non alius dum private celebrat,
potest accipere paramenta in ipso Altari, & duos habere
ministros superpelliceis indutos, præter alium ministrum
Clericum, sive Laicum communi veste indutum. *Sacra*
19 *Congr. Rit. in Cremonen.* 7. *Julii* 1608. Episcopus potest
de jure in omnibus Ecclesiis suæ Diœcesis quantumvis e-
xemptis, & privilegiatis, Missas, & Divina Officia cum
assistentia suorum Canonicorum etiam in Pontificalibus
celebrare, sive ab aliis sine tamen Pontificalibus, cele-
brari facere, & in eis habere circulos, ex traditiones per
cellulas ecgendo, *Sacr. Congregat. Rit. in Ferrarien.* 16.
20 *Julii* 1600. *& in Tullen.* 6. *Decembris* 1613. Episcopus
extra suam Cathedralem etiam in Ecclesiis exemptis, &
Sanctæ Sedi Apostolicæ immediate subjectis intra fines ta-
men suæ Diœcesis existentibus, dum ibi celebrat, aut
Missæ, seu Vesperis solemnibus quacumque ex causa in-
terest, potest sibi assumere suos Canonicos, & ibi habere
cum eis circulum ad Gloriam, & ad ipsum pertinet con-
fessionem facere cum Sacerdote, incensum ponere, & be-
nedicere, ac benedictionem post Vesperas, vel post Mis-
sam dare, *Sacr. Congregat. Rit. in Alexandrina S. Petri*
in Burgalio 7. *Februarii* 1603. in dict. Decreto generali
circa usum Pontificalium *in responsion. ad* 15. Unde Re-
21 gulares tenentur in propriis Ecclesiis erigere Baldachi-
num Episcopo volenti ibi Pontificales functiones exerce-
re, *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul.* 10. *Junii* 1603. &
expresso mandato Clementis VIII. & prinus, & Cardinis
ad id, vel statim ac impediunt, quin Episcopus ipse il-
lud attollere faciat, compelli possunt, ut apparet ex ver-
bis ipsius Decreti relati ad literam sub verb. *Baldachi-*
22 *num num.* 6. *vid. ibi.* Non possunt tamen Episcopi in Re-
gularium Ecclesiis invitis ipsis Regularibus exercere illas
functiones Episcopales, quæ habeant mixtam consideratio-
nem honoris, & Jurisdictionis, ut ordinare, degradare,
chrismare, vel similia facere, quia hæc in litteris non
exprimuntur Pignatell. *tom.* 10 *consult.* 106, *num.* 21. ubi
dicit & Missam aut fortasse prædicare, Diana *part.* 1. *trac-*
tat. 2. *resolut.* 109. Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Quia*
nos 7. *de appellatione tom.* 1. *p.* 2. *tr.* 13. *de Exemption. Re-*
ligios. quæst. 74. *num.* 9. Tamburin. *de Jure Abbat. tom.* 1.
Disp. 15. *qu.* 15. *num.* 10. Matthæucci *Officialis Curiæ cap.*
19. *num.* 36. *& alii.*
23 Monacelli tamen *tom.* 4. *supplement. ad* 2. *tom. num.* 365.
ex Ventrigiia in praxi part. 2. *annotat.* 26. §. *unico, nu.* 6.
vers. His præmissis, tenet tamquam verius, quod Episco-
pus possit etiam supradicta omnia facere in Ecclesiis Re-
24 gularium, & exemptis, quia est in sua Diœcesi. Hoc au-
tem certum est, si Ecclesia Regularis, & exempta, sit
Parochialis, quia ut refert Pignatell. *loc. cit. n.* 21. cum
quæreretur in Sacra Congregat. Concilii: *An Eminentissi-*
mus Episcopus Brixiensis in Ecclesia Parochiali Monaco-
rum exemptorum possit administrare Sacramentum Confir-
mationis invitis ipsis Regularibus, & quatenus possit, an
contra eosdem Regulares impedientes dictam administra-
tionem valeat censuris procedere... Sacra Congregatio re
pluries proposita, & mature examinata utraque parte in-
formante, affirmative ad utramque dubitationem respon-
dit 9. *Junii* 1657. *arg. c. Responso* 43. *de sentent. excomm.*
Sicut enim Episcopus tamquam primus Parochus potest
procul dubio baptizare in Ecclesiis Parochialibus Regula-
rium, ita etiam ibi Chrisma conficere, illudque mini-
25 strare, *arg. cap. Quoniam, de sentent. excommun. in* 6.
Supradicta autem non debent extendi ad Vicarios Epi-
scoporum etiam absente Episcopo, ex declaratione *Sacr.*
Rit. Congreg. die 10. *Julii* 1621. quæ declaravit *non posse*
hujusmodi Vicarios invitis Regularibus, erigere Baldachi-
num in eorum Ecclesiis. Nec etiam supradicta extendi de- 26
bent ad Episcopum Titularem suffraganeum; Si enim ac-
cederet ad Regularium Ecclesiam Episcopus Titularis suf-
fraganeus ad celebrandum Pontificalia, non deberent ei
erigere Baldachinum, nam talis usus, & honorificen-
tia, nec in Ecclesiis suis, nec in exemptis Diœce-
sis, nec extra Diœcesim illi competit, quamvis acce-
deret de licentia Ordinariorum, ut respondit *Sac. Congr.*
Rit. Episcopo Titulari suffraganeo *Hildesimen.* 6. *Mar-*
tii 1706.

Episcopus, qui celebrat tempore Quadragesimæ singu- 27
lis diebus, quando non celebrat solemniter, debet uti ha-
bitu quotidiano cum Stola *Sacr. Congr. Rit. in Spoletan.*
23. *Novembris* 1612. Episcopum celebrantem non decet, 28
ut Prælatos, Canonicos, & alios quoscumque choristas,
& aqua benedicta aspergat, *Sacr. Congr. Rit. in Ulixbona-*
nen. 2. *Martii* 1613. Episcopo celebranti, sive faciat or- 29
dinationes, sive non; tenentur assistere quinque personæ
juxta formam libri Pontificalis. *Sacr. Congr. Rit. in Jacen.*
5. *Januar.* 1606. *& in Barbastren.* 17. *Junii* 1606. Episcopo 30
celebranti debet assistere prima Dignitas in Ordine Pres-
byterali constituta quocumque nomine appelletur *Sacr.*
Congregat. Rit. in Vercellen. 7. *Augusti* 1660. Episcopus 31
volens exercere Pontificalia extra Ecclesiam Cathedra-
lem, potest secum aliquos de Capitulo ducere, qui sibi
assistant, & administrent. *Sac. Congreg. Rit. in Egita-*
nien. 3. *Augusti* 1603. *in respons. ad dub.* 4. Episcopo Pon- 32
tificaliter celebranti in Ecclesia collegiata, vel Parochia-
li assistere spectat ad Canonicos Cathedralis, si adsint, non
ad Canonicos Collegiatæ. *Sacr. Cong. Rit. in Brundusina*
15. *Jul.* 1617. Episcopus debet habere assistentes dignio- 33
res, & honoratiores, & si aliquas functiones exerceat in
Ecclesia non Cathedrali, nec Collegiata, debent ei assiste-
re Canonici Cathedralis, vel Collegiatæ, etiamsi in il-
lis Ecclesiis sufficiens sit aliquorum numerus Presbytero-
rum, *Sacr. Congr. Rit. in Calagaritana* 1. *Junii* 1605.
Episcopus, si in die Palmarum, una cum Capitulo, & 34
Clero personaliter ad Monasterium Regularium accedere
teneatur, debet ipse benedicere Palmas privative quoad
Abbatem. *Sacr. Congr. Rit. in Fanen.* 11. *Aprilis* 1601.

Episcopus non debet cum Cappa Vesperas celebrare. 35
Sac. Congr. Rit. in Alexandrina 23. *Martii* 1608. *in re spons.*
ad dub. 8. Episcopus assistens Divinis Officiis cum Cap- 36
pa non debet singulos Canonicos ante ipsum salutare de-
tegendo caput, sed satis est illis manu benedicere. *Sacr.*
Congr. Rit. in Elboren. 10. *Januarii* 1604. *in respons. ad dub.*
5. Episcopo assistenti Divinis Officiis cum Cappa non de- 37
bent Canonici ponere, & deponere birretum in ejus ca-
pite, nec illo casu ei assistere. *Sacr. Congr. Rit. in The-*
sina 22. *Decembris* 1609. Episcopus, qui nullum habet 38
Episcopatum, non potest in Ecclesia sua Jurisdictionali,
veluti si esset Præpositus, Chrisma conferre, nec alia
Pontificalia exercere, nisi de expressa licentia Episcopi,
intra cujus Diœcesis fines Præpositura existit. *Sac. Cong.* 39
Concil. quam refert Aldan. *in compend. canon. resol. lib.* 3.
tit. 24. *num.* 87. Episcopus non potest ministrare Chrisma
sine licentia Ordinarii loci, etiam vocatus ab inferiore
intra fines Diœcesis existente, etiamsi ille inferior præ-
tenderet ratione exemptionis vocare Episcopum quem ma-
luerit, ad ministrandum Confirmationis Sacramentum.
Si vero locus talis exempti non sit intra fines Diœcesis, 40
sed nullius, tunc potest. *Sacr. Congreg. Concilii apud Al-*
dan. loc. cit. tit. 24. *num.* 88. Episcopus potest olea Sacra
Catechumenorum, & infirmorum, si a Cathedrali ab- 41
fuerit, in aliis Ecclesiis consecrare, & benedicere. *Sacr.*
Cong. Rit. in Ortden. 17. *Novembris* 1600. Episcopus ex
causa necessitatis potest consecrare olea Sacra cum minori
numero ministrorum, quam præscribatur in libro Ponti- 42
ficali. *Sac. Congreg. Rit. in Curien.* 21. *Augusti* 1604. *apud*
Aldan. loc. cit. n. 86.

Episcopus in publicis Processionibus cum Cappa, & Bir-
reto, non inter dignitates, sed solus incedere debet. Quod
si deferatur aliqua imago, seu Reliquia, ipse cum Cappa,
& Birreto incedere debet post Imaginem, seu Reliquiam,
non obstante consuetudine in contrarium. S. R. C. *in Savonen.*
20. *Novemb.* 1620. Vid. Decreta *Sac. Rit. Congregat.* in no-
stro Tomo X.

Novissimæ additiones ex aliena manu.

EPiscopus inter Antiquiores præcedentiam obtinet supra 1
juniorem. At si junior ad Archiepiscopatum promo-
veatur indubie præcedentiam supra antiquiorem obtinere
debet; Quid si antiquior ad Archiepiscopatum & ipse 2
postmodum promoveatur adhuc præcedentia debetur E- 3
piscopo juniori prius ad Archiepiscopatum promoto ut
tradunt *Card. de Luc. de Præminent. discurs.* 9. *num.* 6. *Pi-*
ton. disceptat. Ecclesiast. 116. *num.* 53. & dixit *Rot. in Au-*
gustana Juris præcedendi 28. *Februarii* 1746. §. 11. *Cor. clar.*
mem. Bussio.

Obstare tamen videntur plura exempla. Inter Cano- 4
nicos, (ut unum hic afferam.) junior Sacerdos digniorem
in choro locum tenet respectu senioris non Sacerdotis. At
si dein-

5 si deinde senior factus & ipse sit Sacerdos præcedit juniori Sacerdoti *Cecopar. Lucubrat. Canonicar. libr. 1. titul. 11. a n. 10. Pasivoll. decis. 1. adnot. 8. num. 25. Rot. cor. Emer. jur. decis. 65. n. 1. Sacra Rit. Congr. in Engubina Precedentiæ 15. Septembris 1635.*

6 Sed prompta est responsio. Ideo Episcopus senior postea promotus & ipse ad Archiepiscopatum cedere in præcedentia debet Episcopo juniori prius ad Archiepiscopatum promoto quia, ut hisce verbis inquit *Rota in d. Augustana juris præcedendi 25. Februarii 1740. §. 1. cor. clar. mem. Bussi; per assumptionem ad præeminentem dignitatem Archiepiscopalem perempta fuere jura primævi status, ac semel ut quis Archiepiscopatum adeptus desinit esse Episcopus, propterea ne allegare amplius non valet antiquitatem status Episcopalis jam extinctam.* Sed in opposito exemplo remanet status canonicalis, ideoque data paritate Sacerdotii, præcedentia

7 desumenda est ab antiquioritate ipsius canonicalis status.

Articulus V.

Episcopus quoad absolutionem, & dispensationem.

S U M M A R I U M.

1 *Episcopus non potest absolvere a casibus, & Censuris publicis reservatis Summo Pontifici.*
2 *Neque a casibus, & Censuris occultis contentis, & maxime ab hæresi.*
3 *Potest tamen Episcopus absolvere a casibus occultis reservatis Summo Pontifici.*
4 *Episcopus secundum multos potest sive per se, sive per alium specialiter delegatum absolvere a Censuris occultis incursis ob violata clausuram.*
5 *Contrarium tamen tenent alii cum Fagnano, qui adducit ad hoc responsa, & decreta Sacræ Congregationis.*
6 *Cum impeditis personaliter adire Pontificem, vel in perpetuum, vel ad longum tempus, potest Episcopus directe absolvere ab hæresi, & aliis casibus reservatis.*
7 *Afferuntur, & solvitur instantiæ.*
8 *Si impedimentum sit perpetuum absolvuntur sine onere comparendi, si tamen impedimentum est solum ad tempus, debent absolvi cum onere adeundi Pontificem cessante impedimento.*
9 *Alias non comparendo, cessato impedimento incidunt in aliam similem Excommunicationem.*
10 *Impediti personaliter adire Pontificem, non tenentur mittere Procuratorem, vel scribere ad Sacram Pœnitentiariam pro obtinenda absolutione a casibus Papæ reservatis.*
11 *Et si impediti adire Pontificem, sint etiam impediti adire Episcopum, prævalidum non possunt a casibus publicis reservatis Papæ absolvi in foro conscientiæ a Parocho, aut ab alio Confessario.*
12 *Sicuti etiam impediti adire Episcopum pro casibus Diœcesanis publicis non possunt absolvi ab inferiori extra casum necessitatis.*
13 *Episcopus nequit absolvere Censuratos ratione violatæ immunitatis Ecclesiasticæ.*
14 *Unde Episcopus absolvens Censuratos hujusmodi sine facultate Sedis Apostolicæ incidit in Excommunicationem eidem Sanctæ Sedi reservatam.*
15 *Quare injungitur Archiepiscopo, qui sine dicta facultate absolvit Censuratos ex causa extractionis confugientis ab Ecclesia, ut refigat Cedulones contra ipsos.*
16 *Quinimmo tenetur notificare se a se absolutis non potuisse absolvere.*
17 *Episcopus absolvere potest Excommunicatos ob percussionem Clerici, vel Monachi levem, etiam publicam.*
18 *Excommunicatos autem ob percussionem mediocrem, & enormem potest Episcopus absolvere tantummodo si sit occulta.*
19 *Et si fuerit publica, potest Episcopus ab ea absolvere, si personæ excommunicatæ sint impeditæ adire Pontificem impedimento perpetuo, vel longissimi temporis.*
20 *Si impedimentum est perpetuum absolvuntur sine onere comparendi, si impedimentum est solum temporale absolvuntur cum onere comparendi, cum primum commode poterunt, alias reincidunt in aliam excommunicationem.*
21 *Quæ personæ censeantur impeditæ adire Pontificem?* Remissive.
22 *Episcopus non potest concedere suo subdito, ut absolvatur in aliena Diœcesi a Sacerdote non habente jurisdictionem.*
23 *Nec potest Episcopus prohibere quominus sui subditi absolvantur in aliena Diœcesi a Sacerdote jurisdictionem habente a suo Episcopo.*
24 *Episcopus dispensare potest cum suis subditis, & in sua Diœcesi in omnibus Irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario rejecto, & aliis deductis ad forum contentiosum.*
25 *Item potest dispensare in Irregularitate ex homicidio occulto patrato ex causa defensionis, non servato moderamine inculpatæ tutelæ.*
26 *Potest etiam Episcopus dispensare in Irregularitate orta ex mutilatione membri occulta, quamvis voluntaria.*
27 *Potest insuper Episcopus dispensare in Irregularitate orta ex homicidio casuali, modo delictum sit occultum.*
28 *Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate, quæ contrahitur ex reiteratione Baptismi occulta, etiamsi incurratur ab aliquo publice Baptizante, dummodo nesciatur, an qui baptizatur fuerit baptizatus.*
29 *Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate contracta ab eo, qui duos Sacros Ordines, vel Acolythatum cum Subdiaconatu eodem die suscepit, dummodo delictum sit occultum.*
30 *Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate occulta proveniente ab administratione in Ordinibus male susceptis, dummodo Episcopus ipse non fuerit quoque simul particeps ejusdem culpæ.*
31 *Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate, quam quis contraxit exercendo Ordines, quos non habebat, ut exercendo susceptos, ac alios susciperet, dummodo delictum sit occultum.*
32 *Item potest Episcopus dispensare in suspensione, & Irregularitate contracta ab eo, qui ante legitimam ætatem Ordines suscepit, si jam ad legitimam ætatem pervenerit, & delictum sit occultum, licet celebratio fuerit publica.*
33 *Episcopus dispensare potest cum Ordinato ad Ordines minores, vel ignoranter ad Sacros ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui, & dignitati, aut Censura irretito, schismatico, hæretico, deposito vel degradato, dummodo sit occultum.*
34 *Item potest Episcopus dispensare in suspensione, quam quis contraxit recipiendo Ordines sine litteris dimissoriis, dummodo sit occulta.*
35 *Item potest Episcopus dispensare in suspensione contracta ab eo, qui furtive, id est nesciente Episcopo, neque probante, neque examinante, Ordines suscepit, si occulta sit.*
36 *Item potest Episcopus dispensare cum eo, qui per saltum promotus ad Ordines celebravit, ubi delictum fuerit occultum.*
37 *Item potest Episcopus dispensare cum Simoniaco occulto, non tamen illum rehabilitare ad Beneficia in posterum obtinenda, nec ad ea retinenda, quæ per Simoniam occultam obtinuit.*
38 *Episcopus non potest dispensare in Irregularitate orta ex hæresi occulta exteriori.*
39 *Episcopus dispensare potest cum occulto excommunicato, qui publice celebravit; secus vero si publice sit excommunicatus, & celebraverit occulte.*
40 *Episcopus dispensare non potest cum inquisitis de delicto, quod non potuit probari, si nec definitive, nec alio modo fuerunt absoluti, sed dimissi cum cautione de se præsentando.*
41 *Episcopus dispensare non potest in materia delicti ad forum contentiosum deducti, & jam finito officio puniti.*
42 *Potest tamen Episcopus dispensare cum eo, qui facto judicio sententiam obtinuit absolutionem ab infecto crimine.*
43 *Et etiamsi medio depositionis obtinuerit absolutionem, adhuc cum eo potest dispensare Episcopus.*
44 *Immo etiamsi judicium non fuerit sententia absolutoria finitum, si accusator per annum tacuerit, poterit Episcopus, elapso anno, cum ipso dispensare.*
45 *Quomodo Episcopus possit, vel non dispensare quoad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, & Decreta Conciliorum Generalium. Quo ad Bigamiam. Quo ad observantiam Festorum. Quo ad jejunia. Quo ad impedimenta Matrimonii. Quo ad Irregularitatem. Quo ad juramenta, & vota. Quo ad crimen Simoniæ?* Remissive.
46 *Episcopus quo ad Ordines. Quo ad prædicationem, & Prædicatores. Quo ad processiones. Quo ad Regulares. Quo ad Visitationem?* Remissive.

Episcopus non potest absolvere a casibus & Censuris publicis reservatis Summo Pontifici; *c. Cum inferior. de majoritat. & obedient.* Nec a casibus, & Censuris occultis contentis & maxime ab hæresi, ut aliunde ostensum est sub verb. *Absolutio a n. 1. ad 5.* Fagnan. *in l. 1. Decretal. in cap. Dilectus 15. de temporibus Ordinationum n. 30.* ubi refert, sic declarasse Sacram Congreg. Concilii, quæ interrogata, *sed numquid Episcopus facultate sibi tributa in dict. cap. 6. sess. 24 in casibus occultis post Concilium ex nova lege Sedis Apostolicæ reservatis etiam cum clausula,* non obstantibus, *absolvere possit?* Censuit, *non posse.* Et in specie de hæresi, cum dubitatum fuerit: *An Episcopus, & Inquisitores possint hodie ex dict. cap. 6. sess. 24. absolvere lapsos in hæresim, non obstante* Censuit, *Bullam derogasse Decreto cap. 6.* Vide verb. *Absolutio a numer. 1. ad*

3 2. ad 5. Potest tamen Episcopus absolvere a casibus occultis reservatis Summo Pontifici extra Bullam Cœnæ ex Concil. Trident. *sess.* 24 *cap.* 6. *de reformat.* ibi. *Liceat Episcopis . . . . in quibuscumque casibus occultis etiam Apostolicæ Sedi reservatis delinquentes quoscumque sibi subditos in Diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum in foro conscientiæ gratis absolvere.* Un-
4 de Episcopum vigore talis Decreti absolvere posse sive per se, sive per alium Confessarium specialiter delegatum a Censuris incursis ob violatam Clausuram, & Papæ reservatis, dummodo sint occultæ, tenent Monacelli *part.* 1. *in append. adnotat. ad Constit.* 8. S. *Pii V. num.* 4. Pignatell. *tom.* 10. *consult.* 100. *num.* 25. *& ex multis* late probat Navarr. *tom.* 2. *lib.* 5. *de sententia excommun. consil.* 43. *in* 1. *edit. num.* 1. Rodriq. *in exposit. Bullæ S. Pii V. num.* 33. Sorbus *in adnotat. verb. Ingredi Monasteria Fratrum post num.* 1. *vers. Circa autem secundum supra notatum*, Sanchez *in summa part.* 2. *lib.* 6. *cap.* 15. *num.* 76. *& cap.* 17. *num.* 41. Thesaur. late in 1. *part. prax. de pœnis Ecclesiæ c.* 23. *&* 24. Bonacin. *de clausur. quæst.* 1. *punct.* 5. *numer.* 7. *vers. secundo quæritur*, *& de Censuris disp.* 1. *q.* 2. *punct.* 2. *num.* 1. Diana *part.* 7. *tract.* 1. *de potestat. Episcop. resolut.* 20. Alphons. de Leon. *de Censuris verb. mulieres pag.* 361. paucis positis ait; hodie est communis. Donat. *prax. Regul. to.* 1. *de violata Clausur. Monasterii tract.* 4. *q.* 13. & alii.

5 Fagnanus tamen *lib.* 1. *Decretal. in cap. Dilectus* 15. *de temporibus Ordinat. num.* 32. *&* 33. tenent, hodie per Bullam S. Pii V. incipientem, *Decet* non posse Episcopum absolvere Monialem in materia Clausuræ secreto delinquentem, & adducit ad hoc declarationem Sacræ Congregationis, ibi: *Præterea cum dubitasset Archiepiscopus Florentinus an vigore cap.* 6. *sess.* 24. *posset absolvere quamdam Monialem, quæ occulte ad malum finem fregerat Clausuram non obstante Bulla S. Pii V. quæ videtur habere locum in casu publico, variatum est sententiis; nam e decem Cardinalibus tres censuerunt Bullam intelligendam esse etiam in occultis, quia illius verba sunt generalia & est tantum exceptus casus: Nisi in mortis articulo &c. Et quia jam declaratur Bullam Cœnæ Domini, quæ prohibet ab aliis absolvi, habere locum etiam in occultis. Et quia cum Bullam Cœnæ Domini, quæ prohibet ab aliis absolvi, habere locum etiam in occultis; Et quia cum Bullam sit confecta post Concilium, censetur derogasse Concilio. Quatuor censuerunt cum Bullam non habere locum in casibus occultis. Reliqui autem tres dixerunt agendum cum Sanctissimo, qui declaravit, Bullam Sancti Pii V. habere locum etiam in occultis. Tamen concessit facultatem Archiepiscopo absolvendi illam Monialem. Unde postea Sacra Congregatio generaliter consulta: An si Monialis Monasterii Jurisdictioni Regularium subjecta secreto deliquerit in materia Clausuræ in foro conscientiæ absolvi possit vigore ejusdem Decreti ab Episcopo, cui tamquam delegato in iis, quæ ad Clausuram pertinent, auctoritas tributa est, Decr. c.* 5. *sess.* 25. *de Regularibus stante prædicta Bulla S. Pii V. respondit non posse.*

6 Cum impeditis personaliter adire Pontificem, vel in perpetuum, vel ad longum tempus, potest Episcopus directe absolvere ab hæresi, & aliis casibus in Bulla Cœnæ reservatis; Diana *part.* 12. *tract. de Conclavi resol.* 24. Layman *lib.* 1. *tract.* 5 *part.* 2. *cap.* 6. *num.* 5. qui ex communi Doctorum ponit hanc Regulam: *Casus Papalis superveniente impedimento adeundi Papam fit Episcopalis*, quia id congrua subordinatio inter Prælatos requirere videtur Abbas *in cap. De cætero, de sentent. excommunic. numer.* 1. Castropalao *de Fide tractat.* 4. *disp.* 4. *punct.* 3. *§.* 5. *num.* 4. Navarrus *in Summa cap.* 27. *n.* 98. Felinus *in cap. Quamvis, de sentent. excommunic.* Ancharan. *in cap. Eos qui*, *de sentent. excomm. in* 6. Reiffenstuel *lib.* 5. *Decretal. tit.* 7. *numer.* 372. Covarruvias *in cap. Alma Mater par.* 1. *§.* 11. *num.* 15. cum communi, Viva *ad propos.* 3. *Alexandri VII. num.* 5. ubi testatur, hoc affirmari communissime apud Card. de Lugo *disp.* 20. *de Pœnit. num.* 218. & Martinum Perez *disp.* 30. *arg. cap. Mulieres* 6. *cap. De cætero* 11. *capit. Ea noscitur* 13. *cap. De Monialibus* 33. *cap. Quamvis* 58. *de sent. excommun. & cap. Eos qui* 22. *eod. in* 6. Nec obstat, quod in citatis Canonibus sit
7 sermo de excommunicatione contracta ob percussionem Clerici, quæ *in cap. Si quis suadente Diabolo* 29. *caus.* 17. *quæst.* 4. extra mortis periculum Summo Pontifici reservatur. Non obstat, inquam, quia eadem ratio, ac proinde idem jus est non omnibus excommunicationibus reservatis, ut tradunt communiter Doctores, ne scilicet excommunicatus ob impedimentum adeundi Papam pro dilatione pœnitentiæ incurrat periculum salutis æternæ, & facit *c. Eos qui* 22. *de sentent. excomm. in* 6. ubi Glossa *verb. Canonis* hoc extendit ad alios casus a jure communi Papæ reservatos; Et licet Bulla Cœnæ etiam excipiat solum articulum mortis, Jus tamen Canonicum exceptionem hanc ampliavit ad casum necessitatis, uti est impeditus in perpetuum, vel ad longum tempus, ut recte
8 observat Viva *loc. cit. num.* 5. Est tamen advertendum, quod si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine ullo onere comparendi. Si tamen impedimentum est solum ad tempus, debent absolvi cum onere adeundi Pontificem, cessante impedimento, non ad obtinendam absolutionem, cum jam sint directe, & plene absoluti; sed ad obediendum mandato Papæ; *cap. Ea noscitur* 13. *& cap. Quamvis* 58. *de sentent. excommun. & cap. Eos qui* 22. *eodem in* 6.
Alias non comparendo, elapso impedimento, incidunt in 9
aliam similem excommunicationem; *cap. De cætero* 11. *de sentent. excomm. & cap. Eos qui eod. in* 6.

Impediti personaliter adire Pontificem non tenentur 10
mittere Procuratorem, vel scribere ad Sacram Pœnitentiariam pro obtinenda absolutione a casibus, & Censuris Papæ reservatis, quia Jura præscribunt solum, ut rei personaliter adeant Pontificem, & ubi lex non aggravat, neque nos aggravare debemus pœnitentes ultra id, quod a Jure exigitur; Sic communiter Doctores cum Barbosa *part.* 2. *de Offic. & potestat. Episcop. allegat.* 41. *num.* 7. Et
si impediti adire Pontificem sint etiam impediti adire 11
Episcopum, probabilius non possunt a casibus publicis reservatis Papæ absolvi in foro conscientiæ a Parocho, aut
ab alio Confessario. Sicuti etiam impediti adire Epi- 12
scopum pro casibus Diœcesanis publicis sibi reservatis non possunt absolvi ab inferiori extra casum necessitatis, quia Jura in dictis impedimentis pro casibus Papæ reservatis concedunt recursum ad solum Episcopum, & pro casibus reservatis Episcopo ad nullum alium inferiorem reperitur concessus pro absolutione recursus, cum non sit tam difficilis personaliter accessus ad ipsum, uti communius tenent Doctores, cum Vasquez, Navar. Suarez, Lugo, Bonacin. teste Viva *loc. cit. sub numer.* 7.

Episcopus nequit absolvere Censuratos ratione violatæ 13
Immunitatis Ecclesiasticæ, cum non habeat talem facultatem in Denunciatis in foro exteriori; *Sacr. Congreg. Immunitat. in Nulleana* 5. *Februarii* 1635. *lib.* 2. *Decret. Paulut. pag.* 217. Unde Episcopus absolvens Censuratos hujus- 14
modi sine facultate Sedis Apostolicæ incidit in excommunicationem eidem S. Sedi reservatam, a qua regulariter datur facultas, ut se faciat absolvere a suo Confessario privatim, & cum Sanctissimo agitur pro dispensatione irregularitatis quatenus incurrerit, *Sacr. Congreg. Immunit. in Aternen.* 29. *Januar.* 1656. *lib.* 2. *Decret. Pauli pag.* 241. & alibi in Spoletana 16. *Decembris* 1664. *lib. Decret.* Rocci *pag.* 608. Quare injungitur Archiepi- 15
scopo, qui sine dicta facultate absolvit Censuratos ex causa extractionis confugii ab Ecclesia, ut reaffigat cedulones contra ipsos, *Sacr. Congreg. Immunit. in Brundusina* 18. *Aprilis* 1671. *lib.* 1. *Decret. Altovit. pag.* 546. Quinim- 16
mo tenetur notificare sic a se absolutis, non potuisse absolvere; *Sac. Congreg. Immunit. in Bablien.* 2. *Martii* 1700. *lib.* 2. *Decret. Valleman. pag.* 275.

Episcopus absolvere potest Excommunicatos ob percus- 17
sionem Clerici, vel Monachi levem etiam publicam; *cap. Pervenit,* 17. *de sentent. Excommun. & ibi* Joan. Andr. *num.* 5. Fagn. *num.* 9 & alii passim cum Barbos. *de Offic. & potest. Episcop. part.* 2. *allegat.* 41. *num.* 2. Ex-
communicatos autem ob percussionem mediocrem, & 18
enormem potest Episcopus absolvere tantummodo, si sit occulta; *Concil. Trident. sess.* 24. *de reformat. cap.* 6. Vide
verba præcise relata *sub num.* 3. Et si fuerit publica, po- 19
test Episcopus ab ea absolvere; si personæ excommunicatæ sint impeditæ adire Pontificem impedimento perpetuo, vel longissimi temporis; *cap. Mulieres* 6. *cap. De cætero* 11. *cap. Ea noscitur* 13 *cap. De Monialibus* 33. *& cap. Quamvis* 58. *de sentent. excommun. & c. Eos qui* 22. *eod.*
in 6. Si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine 20
onere comparendi; si impedimentum est solum temporale, absolvuntur cum onere comparendi cum primum commode poterunt, alias reincidunt in aliam similem Excommunicationem; *cap. De cætero* 11 *de sentent. ex-*
commun. & capit. Eos qui 22. *eod. in* 6. Quænam autem 21
censeantur personæ impeditæ adire Pontificem. Vide
verb. *Absolutio art.* 1. *n.* 6. 7. 8. *& sequent.* Episcopus 22
non potest concedere suo subdito, ut absolvatur in aliena Diœcesi a Sacerdote non habente jurisdictionem; Gloss. communiter recepta *in cap. Omnis utriusque* 12. *de pœnitentiis, & remissionibus, verb. Alieno Sacerdoti, & in Clementin.* 1. *de privileg.* & utrobique notat Abbas, & te-
net Fagnan. *in dict. cap. Omnis utriusque numer.* 45. Nec 23
potest Episcopus prohibere quominus suus subditus absolvatur in aliena Diœcesi a Sacerdote jurisdictionem habente a suo Episcopo, ex regula *l. Nemo qui condemnare, ff. de regul. Juris, & cap. Non potest, de re judicat.* Fagn. *loc. cit.*

Episcopus dispensare potest cum suis subditis, & in 24
sua Diœcesi in omnibus Irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario injusto, & aliis deductis ad forum contentiosum; Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 6. *de reformat.*, ibi: "
„ Liceat Episcopis in Irregularitatibus, omnibus, &
„ suspensionibus ex delicto occulto provenientibus, exce-
„ pta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exce-
„ ptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare,
„ & in quibuscumque casibus occultis etiam Sedis Apo-
„ stolicæ reservatis delinquentes quoscumque sibi subdi-

„ tos in Diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id
„ specialiter deputandum in foro conscientiæ gratis ab-
„ solvere imposita pœnitentia salutari.
25 Hinc potest dispensare in Irregularitate ex homicidio
occulto patrato causa defensionis, non servato modera-
mine inculpatæ tutelæ, quia hujusmodi homicidium com-
missum causa defensionis, non comprehenditur sub homi-
cidio voluntario immo potius licet non sit mere necessa-
rium, necessarii tamen vim habet, quatenus sit causa
vitandæ mortis, ut cum multis tenet Barbosa *de Officio,
& potest. Episcop. part. 2. alleg.* 39. *n.* 35. *&* 52. Potest etiam
26 Episcopus dispensare in Irregularitate orta ex mutilatio-
ne membri occulta, quamvis voluntaria, cum hæc a ju-
re non sit excepta, & in iis, quæ concernunt rigorem,
non sit facienda extensio; *arg. c. Odia restringi* 15. *de regul.
Juris in* 6. & sic tenet *communis* cum Barbosa *loc. cit. num.*
49. Potest insuper Episcopus dispensare in Irregularitate
27 orta ex homicidio casuali, modo delictum sit occultum;
Concilium enim concedit Episcopis facultatem dispensan-
di in Irregularitate ex delicto occulto, excepto homici-
dio voluntario, homicidium autem casuale non est pro-
prie voluntarium, ut patet in eo, qui mandavit Servo,
ut Petrum percuteret, sed caveret, ne occideret, si
mandatarius percusserit, & occiderit, homicidium inde
sumptum non est proprie voluntarium respectu mandan-
tis, sed est casuale culpabile, sic cum pluribus Barbosa
loc. cit. n. 48. *&* 51.
28 Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate, quæ
contrahitur ex reiteratione Baptismi occulta, etiamsi
incurratur ab aliquo publice baptizante, dummodo ne-
sciatur, an qui baptizatur, fuerit ante baptizatus; *Com-
munis* cum Barbosa *loc. cit n.* 36. *& super Concil. sess.* 24. *cap.*
6. *n.* 10 Item potest Episcopus dispensare in Irregulari-
29 tate contracta ab eo, qui duos Sacros Ordines, vel Aco-
lythatum cum Subdiaconatu eodem die suscepit, dum-
modo delictum sit occultum; *Communi* cum Barbosa *loc.*
30 *cit.* Item potest Episcopus dispensare in Irregularitate oc-
culta proveniente ab administratione in Ordinibus male
susceptis, dummodo Episcopus ipse non fuerit quoque
scienter particeps ejusdem culpæ; Barbosa *in Concil. loc.*
31 *cit. n.* 11. *& de potest. Episcop. loc. cit. n.* 41. & alii *com-
muniter*. Item potest Episcopus dispensare in Irregulari-
tate, quam quis contraxit in exercendo Ordines, quos
non habebat, ut exerceat susceptos, & alios suscipiat,
dummodo delictum sit occultum; Barbosa *in Tridentin.
loc. cit. n.* 13. *& de potest. Episcop. loc. cit. n.* 45. & alii
32 passim. Item potest Episcopus dispensare in Suspensione,
& Irregularitate contracta ab eo, qui ante legitimam
ætatem Ordines suscepit, si jam ad legitimam ætatem
pervenerit; & delictum sit occultum, licet celebratio
sit publica; Sic decisum fuisse a Sacra Congregatione
Concil. refert Garzias *part.* 2. *de Beneficiis cap.* 5. *n.* 51.
33 Episcopus dispensare potest cum Ordinatis ad Ordines
minores, vel ignoranter ad Sacros ab Episcopo, qui re-
nunciavit Episcopatui, & Dignitati, aut Censura irre-
tito, schismatico, hæretico, deposito, vel Degradato,
dummodo delictum sit occultum; *arg. cap. Requisisti* 1. *de
Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui*, & com-
munis Doctor. cum Pagnan. *ibid. num.* 1. Barbosa *in Tri-
dentin. loc. cit. num.* 21. *& de potest. Episcop. loc. cit. num.*
34 42. Item potest Episcopus dispensare in Suspensione,
quam quis contraxit recipiendo Ordines sine Litteris di-
missoriis, dummodo sit occulta, Barbosa *in Tridènt. loc.
cit num.* 18. *& de potest. Episcop. loc. cit num.* 20 & alii,
35 Item potest Episcopus dispensare in Suspensione contra-
cta ab eo, qui furtive, idest nesciente Episcopo, neque
probante, neque examinante, Ordines suscepit si occul-
ta sit; Suarez *de Censuris disp.* 42. *sect.* 2. *num.* 13. Co-
ninch *tom.* 2. *disp.* 18. *dub.* 5. *num.* 43. Ugolin. *de Offic.
& potest. Episcopi cap.* 57. § 2. *numer.* 4. *vers. quarto* &
36 alii passim. Item potest Episcopus dispensare cum eo,
qui per saltum promotus ad Ordines celebravit, ubi de-
lictum fuerit occultum; Ugolin. *loc. cit.* § 2. *n.* 4 *vers.
Tertio*, Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. loc. cit. num* 40
37 & alii passim. Item potest Episcopus dispensare cum Si-
moniaco occulto non tamen illum rehabilitare ad Bene-
ficia in posterum obtinenda, nec ad ea retinenda, quæ
per simoniam occultam obtinuit; Ita decisum fuisse a
Sacra Congregatione testantur Suarez *de Religion. tom.* 1.
tract. 3. *lib.* 4 *cap.* 61. *num.* 11. Garzias *de Benefic. part.*
8 *cap.* 1. *num.* 74. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. loc.
cit. n.* 44. & alii apud ipsos.
38 Episcopus non potest dispensare in Irregularitate orta
ex hæresi occulta exteriori; desumitur *ex cap. Cum illo-
rum* 32. *de sentent. Excomm.* ubi habetur, quod Episcopi
non habent facultatem dispensandi in illis casibus, in
quibus non habent facultatem absolvendi, sed hodie est
abrogata Episcopis facultas absolvendi a crimine occul-
to hæresis cum derogatione Concilii Tridentini, ut sæ-
pius declaravit Sacra Congregatio, cum Bulla dicat ex-
presse, & aperte, *A cujusvis Concilii Decreto*, ergo etiam
intelligitur ipsis ablata facultas dispensandi in Irregula-
ritate ab illa proveniente, vid. verb. *Absolutio art.* 1.
39 *numer.* 2. 3. *&* 4. Episcopus dispensare potest cum oc-
culto excommunicato, qui publice celebravit, quia licet
actus celebrationis sit publicus, non tamen publica est
illius qualitas. Secus vero, si publice sit excommunica-
tus, & celebraverit occulte; Sic decisum fuisse a Sacra
Congregatione Concilii refert Pagnan. *lib.* 3. *Decretal. in
cap. Vestra* 7. *de cohabitat. Cleric. & mulier. numer.* 148.
Cum enim, ut ibi dicit, quæsitum fuisset: *An vigore
cap.* 6. *sess.* 24. *de reformat. possit* „ Episcopus absolvere
„ ab Irregularitate proveniente ex delicto, quod licet
„ publicum sit in se, tamen tanquam causa Irregulari-
„ tatis occultum censeri potest, quia licet actus publi-
„ cus sit delictum, publice tamen nescitur esse deli-
„ ctum; die 9. Septembris 1582. S. C. censuit, quando
„ delictum, ex quo provenit Irregularitas, est publi-
„ cum quamvis actus ille, quo interveniente Irregulari-
„ tas incurritur, occultus sit, Episcopum dispensare non
„ posse; veluti si Sacerdos publice excommunicatus, vel
„ notorie simoniacus occulte Missam celebraverit. Quod
„ si delictum occultum est, ut puta excommunicatio,
„ vel fornicatio, actus vero Missam celebrandi, ex quo
„ Irregularitas incurritur, publicus, posse nihilominus
„ Episcopum ab omni Irregularitate absolvere ex dict.
cap. 6.
Episcopus dispensare non potest cum Inquisitis de 40
delicto, quod non potuit probari, si nec definitive, nec
alio modo fuerunt absoluti, sed dimissi cum cautione
de se præsentando; Sic decisum fuisse a Sacra Congre-
gatione Concilii refert Pagn. *lib.* 3. *Decret. in cap. Vestra*
7. *de cohabitat. Cleric. & mulier. numer.* 137. cum pro-
posito dubio: „ An illi, qui occasione delictorum suo-
„ rum fuerunt inquisiti, sed quia non potuerunt deli-
„ cta probari, non fuerunt quidem definitive, vel alio
„ modo absoluti, sed simpliciter dimissi, recepta pro-
„ missione de se præsentando possint uti beneficio " *cap.*
6. *sess.* 24. *Sacra Congregatio censuit non posse; quia scri-
ptura deducta est ad forum contentiosum; sicque sufficit sola
deductio quidquid inde sequatur.* Episcopus dispensare non
potest in materia delicti ad forum contentiosum deducti, 41
& jam finito judicio puniti. Et ratio est, quia per sen-
tentiam condemnatoriam delictum efficitur notorium,
ut dicitur *in cit. cap. Vestra* 7. *de cohabitat. Cleric. &
Mulier*, ibi: *Notorium definitur, de quo Presbyter canonice
condemnatur*, & c. *Quæsitum* 10. *eodem tit.*, ibi; *Nisi pec-
catum hujusmodi sit notorium per sententiam*. Ridiculum
enim est, ut post sententiam remaneat delictum occul-
tum; *cap. de hoc* 11. *de Simonia*. Tum quia si ex declara-
tione Sacræ Congregationis allata *n. antecedenti* non licet
Episcopo dispensare in delictis deductis ad forum conten-
tiosum, quando adhuc incertum est an inquisitus sit cul-
pabilis nec ne, longe minus licebat, quando per senten-
tiam condemnatoriam certum, & notorium est, reum
esse culpabilem; Sic Pagnan. *loc. cit. num.* 140. Barbos. *de
Offic. & potest. Episcop. alleg.* 74. *n.* 35. cum multis ibi citatis
contra Sanchez, Henriquez, Reginal., & alios ibi cita-
tos sentientes etiam in hoc casu posse Episcopum di- 42
spensare. Potest tamen Episcopus dispensare cum reo,
qui finito judicio contra ipso obtinuit absolutionem ab
injecto crimine, quia adhuc manet occultum, & non
potest dici deductum cum effectu, ex quo probatum non 43
fuit; Barbosa *loc. cit. n.* 32. cum pluribus ibi adductis.
Etiamsi mediis depravatis obtinuerit absolutionem, ad-
huc cum ipso poterit dispensare Episcopus; Barbos. *loc.
cit. num* 33 cum Suarez, Sanchez, Sayr., Campanil. &
aliis ibi adductis. Immo etiamsi judicium non fuerit sen- 44
tentia absolutoria finitum, si accusator per annum tacue-
rit, poterit Episcopus, elapso anno, cum ipso dispensa-
re, ut tenet Campanil. *in diversor. Juris canon. rubr.* 7. *cap.*
5. *n.* 8. *& rubr.* 11. *cap.* 23. *n.* 144. *& allegat. Gloss. verb. Ob-
repserit in cap. Tantis dist.* 81. *& capit. Omnipotens Deus, de accu-
sat.* Marol. *de Irregularit. lib.* 4. *cap.* 17. *sub num.* 9. Marchin.
tract. 1. *part.* 9. *disp.* 4 *n.* 8 *&* 9. Barbosa *loc. cit. n.* 34. cum
Sayr., Bossi. Sigismund. a Bonon. ibi citat.
Quando Episcopus possit, vel non dispensare quoad 45
Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, & Decreta
Conciliorum Generalium, Vid. verb. *Dispensatio a n.* 24.
usque ad finem. Quoad Bigamiam, Vid. verb. *Bigamia*,
Quoad observantiam Festorum, Vid. verb. *Festum*, Quo-
ad Jejunia. Vid. verb. *Jejunium*, Quoad Matrimonium, Vid.
Matrimonium. Quoad Irregularitatem, Vid. *Irregularitas*.
Quoad juramenta, & vota, Vid. *Juramentum*, Vid. *Vo-
tum*. Quoad pœnas simoniæ, Vid. *Simonia*.

EPISCOPUS QUOAD VISITATIONEM. Vide verb. *Visitare, Visitatio*.

EPISCOPUS QUOAD ORDINATIONEM, SEU ORDINES. Vid. verb. *Ordinare, Ordo*.

EPISCOPUS QUOAD REGULARES. Vide verb. *Regularis*.

EPISCOPUS QUOAD PRÆDICATIONEM, ET PRÆDICATORES. Vide verb. *Prædicare, Prædicator*.

EPISCOPUS QUOAD PROCESSIONES. Vide verb. *Processio*.

Navis-

Novissima Additiones ex aliena manu.

1 Recte *Auctor tom. 3. lit. D. verb. Dispensatio num. 24.* inquit Episcopum non posse dispensare a Legibus
2 Ecclesiæ nisi in casibus ipsi permissis. Falsa enim est opinio illa quod Episcopus modo speciatim non sit prohibitus valeat ab Ecclesiæ Legibus dispensare. Fuit olim,
3 non inferior opinio hæc *D. Antonini 1. part. tit. 17 §. 10. Sot. in 4. distinct. 27. quæst. 1. articul. 4. Victor in Relectione, de potest. Eccles. numer. 18.*, & in præsens omnium
4 fere Gallorum. At opinionem hanc confutarunt *Wiesner ad titul. Decretal. de Constitut. numer. 199. Lauren. ad eumdem titul. quæst. 182. & sequent. Suarez de Legibus lib. 6. cap. 14. per tot. Pont. de Matrimon. libr. 8. cap. 7. per* novissime *Mazzei de Matrimon. Conscient. cap. 2. §. 5. & num. 2.* & qui primo loco commemorandus erat *Benedict. XIV. de Synod. diœcesan. libr. 9. cap. 1. § 5. & sequent.* & jure quidem meritoque. Nulla enim Inferiori potest esse
5 potestas dispensandi a Legibus Superioris, nisi hæc ei potestas fiat ab ipso Superiore.
6 Frustraque objicitur *Canon 29. de sentent. Excommunicat. Respondetur*, (ita optime ad rem *Cap. hoc 29.* explicat *Suarez de Legib. libr. 6. cap. 14. numer. 7.*) *sermonem ibi esse de absolutione a censuris, de qua longe diversa ratio est, quam de dispensatione.* „ In quo multi errant ab una „ ad aliam argumentantes, non considerando differentiam „ inter illas, quam supra posuimus. Absolutio enim „ non est contra, aut præter legem Superioris, sed secundum illam, & ideo nihil mirum, quod possit ab „ Inferiore dari, quamdiu non reservatur. Præterea absolutio a censura, præsertim ab excommunicatione ordinatur ad bonum animæ, & est necessaria ad usum „ Sacramentorum, & ideo merito concessa intelligitur, „ quando non reservatur. Quod secus est de dispensatione ab irregularitate v. gr. & similibus. Hujus etiam „ evidens argumentum est, quod in dicto Cap. Nuper „ non solum Episcopo, sed etiam Parocho conceditur concessa absolutio a censura Canonis non reservantis. Nemo autem dicet Parochum posse dispensare in omni „ lege, vel pœna, non specialiter ipsi reservata.
7 De Regulis ex quibus dignosci queat an Episcopo permissum necne sit dispensare a Legibus Ecclesiæ consulo *Wiesner. & Lauren. locis modo citatis.*

ARTICULUS VI.

Quoad ea, quæ Episcopus potest, & debet, vel non.

SUMMARIUM.

1 *Episcopus prohibere potest ne in Ecclesiis etiam Regularium canantur Cantilenæ, vel laudes idiomate italico.*
2 *Imme non obstante quacumque contraria consuetudine poterit Episcopus prohibere, ne in Ecclesiis, & Oratoriis publicis canatur musica lingua vernacula, quantumvis continuerit & verba spiritualia sint.*
3 *Episcopus potest suo arbitrio moderari scamna, & loca Laicorum.*
4 *Episcopus potest prohibere, ne Sedes Laicorum, etiam Præfecti, & Commendatarii locorum locentur in Presbyterio apud Altare, non obstante quacumque consuetudine in contrarium.*
5 *Episcopus potest removere indecentia, & scandalosa in Ecclesiis arbitrio suo.*
6 *Episcopus potest prohibere Ludimagistris exercitium scholæ, quamvis fuerint nominati a Communitatibus Laicorum, nisi prius fuerint ab eodem approbati.*
7 *Episcopus potest ordinare, ut Canonici sedeant in sedibus Chori, vel in scamnis apud Altare hinc inde juxta usum introductum, pro ut melius sibi videbitur.*
8 *Episcopus potest decretum edere, ut Canonici, & alii de Capitulo discedant ab Ecclesia tempore Concionis, & quod illi interesse tenentur sub pœna amissionis distributionum illius diei, in qua defecerint.*
9 *Episcopus potest reducere consuetudinem longioris vacationis Canonicorum a servitio Ecclesiæ ad tempus præscriptum a Sacro Concilio Tridentino.*
10 *Episcopus potest auctoritate Ordinaria, & Apostolica sibi delegata a Sacra Congregatione prohibere Decano, & aliis quibuscumque Dignitatibus, ne audeant unquam statuere, vel determinare, quod ad Ecclesiæ commodum, vel incommodum pertineat, extra locum Capitularem, & non vocatis omnibus Canonicis, & Capitularibus.*
11 *Episcopus potest Regularem exemptum, qui ob notorium delictum in Censuras incidit, denunciare pro publico excommunicato, ut tamquam talis evitetur ab omnibus.*
12 *Contrarium tamen tenent plures alii.*
13 *Episcopus potest rationem administrationis officii exigere a Vicario Capitulari tempore sedis vacantis constituto, & si reus reperiatur, punire.*
14 *Immo Episcopus omittens scienter, & negligenter facere Syndicatum Vicario Capitulari, secundum graves Doctores peccat mortaliter.*
15 *Episcopus potest exigere juramentum de fideliter administrando ab administratoribus Locorum, & Legatorum piorum.*
16 *Et potest Episcopus ab ipsis rationes, & computa administrationis exigere, tam in Visitatione, quam extra, etiam per suum Delegatum, non obstantibus quibuscumque privilegiis.*
17 *Immo Episcopus potest ab ipsis rationes, & computus administrationis exigere, etiamsi Defunctus disposuisset, quod Legatum esset nullum, quando se immisceret Episcopus, & rationem requireret ab Exequutore, & administratore, quem voluit, & nulli a nemine posse cogi ad reddendam rationem.*
18 *Episcopus potest ex aliqua rationabili causa convocationem Capituli Canonicorum habere, & ei præesse.*
19 *Episcopus potest intervenire in actibus Capitularibus, dummodo non agatur de interesse suo, non obstante quacumque consuetudine in contrarium.*
20 *Episcopus potest cogere Canonicos ad præstandum juramentum de fideliter psallendo in Choro.*
21 *Episcopus potest retinere penes se unum, vel duos Canonicos, qui fruantur Præbenda, non tamen quotidianas distributiones percipiunt, ac si Choro præsentes essent, etiam stante consuetudine in Ecclesia Cathedrali, quod Canonici non interessentes divinis, non percipiant proventus Præbendæ.*
22 *Episcopus potest, & debet providere juxta formam Cap. 12. sess. 24. de reformat. ne una pars Chori aliquando vacua remaneat per absentiam Canonicorum, dum Canonici habentes assignatas sedes in alia parte, sedes suas egressi relinquunt.*
23 *Episcopus potest concedere ut Canonici ob aëris intemperiem valeant horam Matutini protrahere.*
24 *Episcopus de consensu Capituli erigere potest Dignitatem, etiam in Cathedrali.*
25 *Episcopus potest diebus Festis larvas prohibere, non obstante asserta contraria consuetudine.*
26 *Item potest etiam Episcopus Meretricibus larvam prohibere, quamvis Gubernator eisdem illam deferendi permissionem, & facultatem dedisset.*
27 *Episcopus potest prohibere, nedum Clericis sæcularibus, sed etiam Regularibus, ne incedant cum larva.*
28 *Potest Episcopus carcerare Regulares offendentes suos Ministros, & Officiales.*
29 *Episcopus potest carcerare, & punire Militem Hierosolymitanum, & alios exemptos offendentes personam Officialium sua Curia Episcopalis in actu exercendi suum officium, aut alios suam jurisdictionem impedientes.*
30 *Episcopus potest tenere familiam armatam, & Satellites.*
31 *Et si non habeat familiam armatam, potest concedere licentiam Lictoribus Tribunalis Laici, ut capiant Clericos deferentes arma, modificatione a Sacra Congregatione statuta.*
32 *Episcopus in sua Diœcesi utitur familia armata Tribunalis Laici absque Judicis licentia.*
33 *Episcopus contra Clericos non deferentes Habitum, postquam ter monitis, potest illos privilegiis Clericalibus privare.*
34 *Episcopus potest punire Clericum delinquentem, & requisita Concilii non habentem, & tamquam Laicum se habentem; etiamsi Judex Laicus prævenerit, a quo refutare potest, quemadmodum per declarationem a Jure, vel ab homine, servatis servandis, factam, non fuerit privilegiis Clericalibus denudatus.*
35 *Episcopus potest procedere contra Clericum, qui Clericatui renunciavit, & inquisitus de delicto in foro sæculari fuit absolutus.*
36 *Episcopus punire potest contrahentes Matrimonia contra suam prohibitionem.*
37 *Item punire potest, qui contrahunt coram Parocho dissentiente.*
38 *Item punire potest eos, qui contrahunt omissis denunciationibus.*
39 *Item punire potest testes intervenientes, si fuit in dolo.*
40 *Licet autem Episcopus prohibuerit Parocho assistere Matrimonio, adhuc Matrimonium contractum, servata forma Concilii, est validum, quamvis Parochus puniri valeat ob inobedientiam.*
41 *Episcopus potest contra Concubinarios, nullis præcedentibus monitionibus, procedere, quando non procedit ad Censuras.*
42 *Episcopus absque Inquisitore potest cognoscere, decidere, & determinare causas illorum, apud quos referuntur*

tur illis prohibitis, non sapientes manifestam hæresim.

43 Episcopus potest procedere contra Laicum, qui subrogaret attentavit testes in caussa pendente coram Judice Ecclesiastico.

44 Episcopus potest delegare alicui Sacerdoti sibi benevolo Benedictionem Ecclesiæ, seu Cappellæ in agro existentis, si alias sit legitime constructa.

45 Episcopus solus potest habere fenestram e domo respicientem in Ecclesia.

46 Episcopus potest ex causa concedere Confraternitatibus Laicorum, ut in eorum Ecclesia conservent Sanctissimum Sacramentum.

47 Episcopus potest pro contributione Seminarii taxare bona Confraternitatum quatenus sint Ecclesiastica.

48 Episcopus debet esse vitæ irreprehensibilis.

49 Episcopus debet esse hospitalis, & eleemosynarius.

50 Episcopus debet esse pudicus, & continens, unde debet fugere consortia mulierum.

51 Episcopus debet esse sobrius, & non vinolentus, nec epulator.

52 Episcopus debet esse modestus, mansuetus, & humilis.

53 Episcopus debet avaritiam, & iracundiam fugere.

54 Episcopus debet esse Doctus, & prudens.

55 Episcopus debet concordiam, pacem, & unitatem, non solum inter Ecclesiasticos, sed etiam inter Laicos fovere.

56 Episcopus debet pupillis, viduis, aliisque pauperibus oppressis providere, tueri, & justitiam ministrare.

57 Episcopus debet quotidie Missam celebrare, vel saltem audire.

58 Episcopus debet mores in populo, disciplinam in Clero, nitorem, & decorem in Ecclesiis totis viribus fovere, & promovere.

59 Episcopus debet delicta Clericorum præsertim publica punire, & mores reformare.

60 Episcopus debet per seipsum legitime non impeditum Diœcesim visitare singulis annis, & si propter ejus latitudinem non possit visitare totam quotannis, debet saltem toto biennio per se, vel per suos Visitatores totam Visitationem complere.

61 Episcopus debet Officiales, & Ministros bonis moribus, bonaque fama præditos retinere, & improbos arcere.

62 Episcopus debet Sacramentum Ordinis sine labe, & suspicione Simoniæ, aut spe munerum, & tantum dignis conferre.

63 Episcopus debet mulctas, & pœnas pecuniarias locis, & usibus piis applicare.

64 Unde debet constituere fidelem Depositarium, qui ipsas recipiat, & fideliter de suo mandato locis, & usibus piis applicet.

65 Et debent applicari pauperibus, & locis piis propriæ Diœcesis ad arbitrium Episcopi.

66 Nec potest Episcopus ipsas sibi applicare, quamvis sit pauper, & egenus, nisi sibi a Sede Apostolica fuerit hoc specialiter concessum.

67 Nec Episcopus potest partem ipsarum pœnarum applicare suo Fiscali, vel alteri Officiali.

68 Episcopus debet Beneficium Parochiale conferre per concursum, si conferat jure devoluto ob negligentiam Patroni Laici.

69 Episcopus in collatione Beneficii debet servare formam a fundatore præscriptam, etiam si conferat jure devoluto, & sic debet conferre uni ex vocatis.

70 Episcopus in fundatione Beneficii debet admittere conditiones præscriptas a Fundatore, quamvis juri communi contrarias, dummodo non sint turpes, impossibiles, & contra naturam Jurispatronatus.

71 Episcopus debet in publicatione decretorum Synodi, Capituli consilium exquirere, aliter nulliter agit.

72 In Beneficiorum unione Episcopus adhibere debet consilium, & assensum Capituli.

73 Item debet Episcopus adhibere consilium, & assensum Capituli in erectione novæ Dignitatis, & novi Canonicatus.

74 Quid possit, & debeat Episcopus quoad Regulares, & Moniales? Remissive.

75 Episcopus non potest erigere Collegiatam neque in actu Visitationis.

76 Neque potest Episcopus Curam supprimere, ut erigat Dignitatem.

77 Neque potest Episcopus de novo concedere Almutiam Canonicis, neque Cappam sine privilegio, & expressa licentia Sedis Apostolicæ.

78 Episcopus non potest statuere, quod Canonici, qui non sunt in Sacris, non lucrentur distributiones.

79 Neque potest statuere, quod Canonicis Jubilatis vigore Indulti non debeantur distributiones.

80 Neque potest statuere, quod distributiones, quæ amittuntur a Canonicis absentibus, & accrescunt intervenientibus, applicentur Fabricæ Ecclesiæ, aliisque usibus piis.

81 Episcopus sicuti & Capitulum non potest amissas distributiones ob non residentiam remittere, aut condonare illis ipsis, qui eas amisit.

82 Episcopus non potest uti Oratorio privato extra domum propriæ habitationis, cum declaratione tamen data sub verb. Oratorium num. 70.

83 Episcopus non potest cogere, sed hortari Curatos, & Rectores Ecclesiarum, ut necessaria ministrent Presbyteris celebrare volentibus in eorum Ecclesiis.

84 Episcopus non potest concedere licentiam, ut quis celebrare possit Missam cum Biretino, aut Pileolo in capite, sed spectat tantum ad Summum Pontificem eam dare.

85 Immo neque ipse Episcopus potest eo uti sine Sedis Apostolicæ licentia.

86 Episcopus non potest ultra duos menses uti opera Parochi.

87 Episcopus non potest concedere licentiam Canonicis se a residentia absentandi ultra tres menses.

88 Episcopus non potest dispensare ut Dignitas in Ecclesia Cathedrali non habens Curam animarum possit conferri illi, qui non habuerit 22. annos completos.

89 Episcopus non potest dispensare, ut habens duo Beneficia, etiam simplicia, & ad honestam Clerici sustentationem non sufficientia, possit obtinere, & retinere tertium Beneficium, etiamsi omnia simul ad Beneficiati sustentationem non sufficiant.

90 Immo neque potest Episcopus dispensare, ut quis retineat tertium Beneficium simplex etiamsi esset de Jurepatronatus.

91 Episcopus non potest Beneficiatis reddere nova onera in fundatione non apposita, aut a Sacris Canonibus non imposita.

92 Episcopus non potest primam Præbendam vacantem assignare pro Pœnitentiario, quamvis in loco videretur magis necessarius, sed prius debet erigi Theologalis.

93 Episcopus non potest conferre Canonicatus Pœnitentiariæ, & Theologales, nisi per viam concursus.

94 Episcopus non potest sine consensu Capituli Canonicatum de novo erigere.

95 Episcopus non potest transferre in Cathedralem Cappellanos habentes servitium Chori in Cappella prope Cathedralem existente, ob parvum numerum Cappellanorum, propter quod minus decenter ibidem Chorus retineatur.

96 Episcopus non potest ad privationem procedere ob non susceptos Ordines contra Canonicos suæ Ecclesiæ absque solemnitate a Concilio præscripta.

97 Episcopus non potest cogere, sed hortationibus inducere Clericos, & Presbyteros non Confessarios ad interessendum conferentiis casuum conscientiæ.

98 Episcopus, aliique Prælati, & Superiores Monasteriorum Monialium Clausuram ingredi non possunt, nisi in casu necessitatis, & non nisi sociati a paucis, senioribus, & Ecclesiasticis viris.

99 Unde non potest Episcopus secum ducere illos Laicos tamquam comites, & socios.

100 Adducitur, & solvitur instantia.

101 Propter necessitatem tamen, & ad promovendam utilitatem Monasterii poterit Episcopus secum ducere aliquos peritos Laicos.

102 Non potest Episcopus secum ducere in Clausuram plusquam octo personas.

103 Affertur ratio.

104 Episcopus contrafaciens Dispositioni d. Constitutionis Gregorii XIII. pro prima vice incurrit interdictum ab ingressu Ecclesiæ, pro secunda incurrit suspensionem a munere Pontificali & a Divinis, & tertia, ac deinceps incurrit excommunicationem ipso facto absque ulla declaratione.

105 Absolutio ab istis Censuris est Papæ reservata.

106 Episcopus nequit delegare simplici Sacerdoti facultatem benedicendi Sacra paramenta, nisi ad hoc habeat speciale privilegium Sedis Apostolicæ.

107 Episcopus non potest recipere munera occasione receptionis habitus, seu emissionis Professionis Monialium.

108 Episcopus, & quilibet alius Superior Ordinarius in his transgressor tenetur ad restitutionem, & si minus excedat summam decem scutorum, nequit absolvi neque a Summo Pœnitentiario, nisi facta restitutione.

109 Episcopus, qui habet congruam pinguem excedentem taxam a Concilio præscriptam non potest exigere charitativum subsidium.

110 Episcopus non potest prohibere, quod Judices Synodales, aut Capitulum non valeant uti opera alterius Notarii, quam Cancellarii Episcopalis præterquam in Visitatione.

111 Immo nec etiam quoad Moniales pro instrumentis Depositorum.

112 Quinimmo nec etiam pro conficiendis instrumentis Censuum, & aliorum quorumcumque contractuum.

113 *Episcopus, sive ejus Delegatus non potest pro revisione computorum locorum piorum mercedam, seu propriam exigere, sed gratis hoc munus tenetur implere, non obstante quacumque contraria consuetudine.*
114 *Episcopus non potest pro administratione Sacramenti Confirmationis in locis Diœcesis procurationem exigere.*
115 *Episcopus non potest taxare in pecunia id, quod pro victu necessario sibi contingeret visitando, sed victualia tantum recipere debet, neque alia utensilia, vecturas equorum, & expensas prætendere.*
116 *Episcopus non potest permittere, nec concedere, ut Confessarii ingrediantur clausuram Monialium pro funere peragendo.*
117 *Episcopus non potest permittere, quod Puellæ educandæ recipiantur in Monasterium sine licentia Sacræ Congregationis.*
118 *Episcopus non debet auferre Monialibus jus, quod habent eligendi Officiales.*
119 *Neque debet, & potest Episcopus sale jus auferre Laicis, qui illud habent.*
120 *Episcopus non debet, nec potest cogere simplices Sacerdotes, qui non habent Officium, neque beneficium in Ecclesia Cathedrali, ut inserviant ibi in functionibus, seu munere Diaconi & Subdiaconi, non obstante exiguo numero Canonicorum.*
121 *Episcopus non debet Clericis permittere ludum alearum.*
122 *Et a fortiori non debet Episcopus ipse aleis ludere.*
123 *Quid non possit, nec debeat Episcopus quoad Regulares, & Moniales,* Remissive.
125 *Episcopus nequit prohibere Clericis, ne conveniant Laicos in causis profanis coram Judice Laico.*

1 EPiscopus prohibere potest, ne in Ecclesiis etiam Regularium canantur Cantilenæ, vel laudes idiomate italico; *Sacr. Congreg. Rit. in Novarien. 7. Augusti 1628.*, & hoc auctoritate tributa a Concilio Trident. in Decreto *de evitand. in celebrat. Missar.* Immo non obstante quacumque contraria consuetudine poterit Episcopus
2 prohibere, ne in Ecclesiis, & Oratoriis publicis canatur Musica lingua vernacula, quantumvis Canticuncula, & verba spiritualia sint; *Sacr. Congr. Rit. in Hispalen. 3. Septembris 1695. & 24. Novembr. 1696. referente Eminentissimo D. Cardinali Colloredo in responsione ad quartum*, quia cantus hujusmodi est contra Ritum Ecclesiæ.
3 Episcopus potest suo arbitrio moderari scamna, & loca Laicorum in Ecclesia; *Sacr. Congreg. Rit. in Vintemilien. 10. Decembris 1604. in Fundana 5. Octobris 1697. & in Verulana 6. Septembris 1698. & Sac. Congr. Episcopor. in Januen. 7. Aprilis 1593. in Camerin. 12. Januarii 1588. in Sarzanen. 21. Novembris 1620. & in Racanaten. 10. Fe-*
4 *bruarii 1645.* Episcopus potest prohibere, ne sedes Laicorum, etiam Præfecti, & Commendatarii locorum locentur in Presbyterio apud Altare, non obstante quacumque consuetudine in contrarium; *Sacr. Congreg. Rit. in Equitanien. 10. Junii 1602. in respons. ad 6.* Episcopus potest removere indecentia, & scandalosa in Ecclesia ar-
5 bitrio suo; *Sacr. Congreg. Rit. in dict. Equitanien. in re-*
6 *spons. ad 5. dubium.* Episcopus potest prohibere Ludimagistris exercitium Scholæ, quamvis fuerint nominati a Communitatibus Laicorum, nisi prius fuerint ab eodem approbati, ut respondit *Sac. Congr. Concilii in Asculana Apuliæ 28. Julii 1691.*
7 Episcopus potest ordinare, ut Canonici sedeant in sedibus Chori, vel Scamnis apud Altare hinc inde juxta usum introductum, prout sibi melius videbitur; *Sacr.*
8 *Congr. Rit. in Alexand. 23. Mart. 1608. in resp. ad 11 dub.* Episcopus potest decretum edere, ne Canonici, & alii de Capitulo discedant ab Ecclesia tempore Concionis, & quod illi intersint quotidie sub pœna amissionis distributionum illius diei, in qua defecerint; *Sacr. Congreg. Episcopor. in Comensi. 10. Maii 1579. & in Castellaneten. 10. Augusti 1602. & Sacr. Congr. Concil. in Nicien. 18 Novembris 1628. & in Melevitana 9. Apr. 1707. & Congregatio Particular. in Casalensi 11. Martii 1705. ad 19. apud Card*
9 Petram *tom. 3. Comm. in Constit. 2. Nicolai III. num. 18.* Episcopus potest reducere consuetudinem longioris vacationis Canonicorum a servitio Ecclesiæ ad tempus præscriptum a Sacro Concilio Tridentino; *Sacr. Congreg. Con-*
10 *cil. in Equitanien. 22. Novembris 1603. ad 1. dubium.* Episcopus potest auctoritate ordinaria, & etiam Apostolica sibi delegata a Sacra Congregatione prohibere Decano, & aliis quibuscumque Dignitatibus, & Canonicis, ne audeant, vel præsumant quidquam statuere, vel determinare, quod ad Ecclesiæ commodum, vel incommodum pertineat extra locum Capitularem, & non vocatis omnibus Canonicis, & Capitularibus; *Sacr. Congreg. Rit. in*
11 *Lamacen. 7. Octobris 1606.* Episcopus potest Regularem exemptum, qui ob notorium delictum in Censuras incidit, denunciare pro publico excommunicato, ut tamquam talis evitetur ab omnibus; *Sacra Congr. Concil. in Messan. 11. Decembris 1626. & in Limana 29. Januar. 1633.* & tenent Fagnan. *in cap. Grave num. 75. de Offic. Ordinarii, & in cap. Non potest a num. 15. ad 25. de sentent. & re judicat.* Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. alleg. 105. num. 73.* Card. de Luca *in Miscellan. disc. 14. num. 6. & 7. & de jurisdict. disc. 29. num. 1. & 3.* Panimoll. *decis. 84. adnot. 1. numer. 65.* Pignatell. *consult. 10. a num. 1. ad 6. tom. 7. & consult. 52. n. 6. & sequent. tom. 9.* Ventrigl. *prax. part. 1. adnotat. 48. num. 234.* Tamburrin. *de Jur. Abbat. tom. 1. disp. 25. quæst. 7. num. 38.* Nicol. *Lucubrat. Canon. lib. 5. tit. 39. de sentent. excommunic. num. 29.* Pirghin. *lib. 5. decretal. tit. 31. num. 115.* & alii plures. Contrarium
tamen tenent plures alii, quos congerunt, & sequuntur 12
Pasqualig. *ad Laurent. de Franc. centr. part. 1. num. 138.* Donat. *prax. rer. Regular. tom. 1. part. 2. tract. 13. quæst. 25. & 27.* quibus favere videtur D. Raynald. *observat. crimin. suppl. ad cap. 31. supplem. 4. num. 31. & seqq.* 13

Episcopus potest rationem administrationis officii exigere a Vicario Capitulari tempore Sedis vacantis constituto, & si reus reperiatur, punire, ut declaravit *Sac.* 14
Cong. Conc. 8. Aprilis 1595. ad c. 16. sess. 24. de reformat. Immo Episcopus omittens scienter, & negligenter facere syndicatum Vicario Capitulari secundum graves Doctores peccat moraliter, cum Concilium Tridentinum *dict. cap. 16. sess. 24. de reformat.* non consulat, aut hortetur Episcopum, ut recipiat rationem administrationis officii a Vicario, & aliis Officialibus Capituli, sed ei præcipit, & imperat illis verbis: *rationem exiget*; Unde Episcopus omittens scienter, & negligenter id facere contra præceptum Concilii, non est, ut refert Monacell. *part. 3. tit. 1. formul. 40. num. 2.* immunis a culpa mortali per textum clarum *in cap. Nulli fas 19. dist.* & ex aliis Juribus ad hoc probandum adductis a Fagnan. *in cap. Quoniam numer. 22. de constitut.*, *& in cap. A crapula num. 21. de vita, & honest. Clericor.* Episcopus potest exigere 15
juramentum de fidelitate administrandi ab administratoribus Locorum, & Legatorum piorum *Sacr. Congreg. Concil. in Aliphana 18. Junii 1705. & 8. Maii 1706.* Et po- 16
test Episcopus ab ipsis rationes, & computa administrationis exigere, tam in Visitatione, quam extra, etiam per suum Delegatum, non obstantibus quibuscumque privilegiis; Concil. Trid. *sess. 22 cap. 8. & 9. de reformat. Sac. Congreg. Concil. in Hispalen. 11. Januarii 1596. & in Ferrariena 15. Martii 1604.* & sæpe alibi. Immo Episcopus potest 17
ab ipsis rationes, & computa administrationis exigere, etiamsi defunctus disposuisset, quod Legatum esset nullum, quando se immisceret Episcopus, & rationem requireret ab Executore, & Administratore, quem voluit, & vult a nemine posse cogi ad reddendam rationem: Sic expresse declaravit *Sacra Congr. Concil.* apud Fagnan. *in cap. Tua nobis, de testament. num. 16.* & iterum *in una Civitatis Plebis 10. Decembr. 1695.* in qua bis solvit, Episcopum tamquam Executorem omnium Legatorum piorum posse ad formam *dict. capit. Tua nobis, de testament.* cogere Administratores ad exequendam, & adimplendam Testatoris voluntatem, non obstante, quod expresse excluderetur in Testamento his verbis: „Che Monsignor Vescovo, o suo Vicario pro tempore non possa mai in alcun modo, nè sotto qualsivoglia pretesto, e causa ingerirsi, „nè ad effetto d'eseguire, esortare, o persuadere, nè ad „altro effetto nelle cose contenute nella presente dona„zione, disposizione, ed istromento, ma il tutto sii „esente dalla sua giurisdizione ordinaria, e delegata, „e della seg. diocesana, che con questa condizione es„pressa il detto Donatore dichiara aver fatta, e voler „fare donazione, che altrimenti non avrebbe fatta, nè „vorrebbe averla fatta, mentre questi potessero inge„rirsi.“ Vide verb. *Administratio*, & verb. *Confraternitas art.* ubi late ostenditur, posse Episcopum rationem administrationis exigere a locis piis, & Confraternitatibus, etiamsi sint sub immediata Regum protectione.

Episcopus potest ex aliqua rationabili causa convoca- 18
tionem Capituli Canonicorum habere, & suspendere; *Sac. Congr. Episcoporum in Regien. 4. Junii 1604. & Sacr.* 19
Congreg. Concil. in Lauretana 6. Februarii 1700. Episcopus potest intervenire in actibus Capitularibus, dummodo non agatur de interesse suo, non obstante quacumque consuetudine in contrarium; *Sacr. Congreg. Concil. 2. Martii* 20
1619. Episcopus potest cogere Canonicos ad præstandum juramentum de fideliter punctando in Choro; *Sacr. Congr. Concil. 17. Mart. 1619.* Episcopus potest retinere penes 21
se unum, vel duos Canonicos, qui fructus Præbendæ, non tamen quotidianas distributiones percipiant, ac si Choro præsentes essent, etiam stante consuetudine in Ecclesia Cathedrali, quod Canonici non interessentes divinis non percipiant fructus Præbendæ; *Sacr. Congr. Concil.* teste Nicolao Garzia *de Benefic. part. 3. cap. 3. num.* 22
347. Episcopus potest, & debet providere juxta formam *cap. 12. in fine sess. 24. de reformat.* ne una pars Chori aliquando vacua remaneat per absentiam Canonicorum, dum Canonici habentes assignatas sedes in alia parte, sedes suas cedere renuunt; *Sacra Congreg. Concil. in Gerunden. 7. Septemb. 1595.* Episcopus potest concedere, ut Canonici ob aeris intemperiem valeant horam Matutini protra- 23
here,

23 here, prout pro tolerantia respondit *Sacra Congreg. Con-*
cil. in Trojana 14. *Februar.* & 14. *Novembris* 1699. *fa-*
vore Capituli Collegiatæ Civitatis Foggiæ. Episcopus de
24 consensu Capituli erigere potest Dignitatem etiam in Ca-
thedrali; *Sacra Congregat. Concil. in Cladien.* 5. *Julii*
1608. *in Aquinaten.* 20. *Februarii* 1677. *in Mazarens.* 20.
Septembris 1692. & *in Sabinen.* 14. *Apr.* 1696.
25 Episcopus potest diebus Festis larvas prohibere, non
obstante allegata contraria consuetudine, & licentia præ-
stita a Gubernatore, ut declaravit *Sacra Congregat. Epi-*
scopor. & Regular. in Viterbien. seu Aquipenden. 16. *Ja-*
nuarii 1693. Item potest etiam Episcopus incantatoribus lar-
26 vam prohibere, quamvis Gubernator ejusdem illam defe-
rendi permissionem, & facultatem dedisset, prout *sacra*
Congregat. Episcoporum rescripsit V. Legato Marchiæ 9.
27 *Martii* 1604. Episcopus potest prohibere, nedum Clericis
sæcularibus, sed etiam Regularibus, ne incedant cum lar-
va. *Sacra Congregat. Episcoporum & Regul. in Ferrariens.*
28 5. *Februar.* 1586. Potest Episcopus carcerare Regulares
offendentes suos Ministros, & Officiales. *sacra Congregat.*
Episcoporum in Theatina 27. *Martii* 1691. Episcopus po-
29 test coercere, & punire Militem Hierosolymitanum, &
alios exemptos offendentes personam Officialium suæ Cu-
riæ Episcopalis in actu exercendi suum Officium, aut
alios suam jurisdictionem impedientes. *Sacra Congregat.*
Concil. in Panormitana, ubi proposito dubio; „ An Mili-
„ tes Hierosolymitani offendentes personam Officialium
„ Curiæ Archiepiscopalis Panormitanæ in actu exercen-
„ di suum officium, aut alias Illustrissimi Archiepisco-
„ pi jurisdictionem impedientes, ab eodem coerceri, &
„ puniri possint? Sac. Congr. Cardinalium Concilii Tri-
„ dentini Interpretum, partibus auditis, dubioque accu-
„ rate discusso, censuit posse. *Card. Ubaldinus.*
30 Episcopus potest retinere familiam armatam, & Satel-
lites. *Sacr. Congregat. Episcoporum in Civitat. Castell.* 14.
Aprilis 1615. *in responsione ad tertium dubium*; & sic *Do-*
31 *ctores communiter*. Et si non habeat familiam armatam,
potest concedere licentiam Lictoribus Tribunalis Laici,
ut capiant Clericos deferentes arma, modificatione tamen
contenta in Decreto emanato sub *die* 3. *Februar.* 1635.
in Terracina, quod est sequentis tenoris: „ In locis, ubi
„ adest abusus inter Clericos deferendi arma, & Episco-
„ pus non habet familiam armatam, debet publicare edi-
„ ctum, ne Clerici sæculares, vel Regulares arma defe-
„ rant, & si parere detrectent, & ubi necessitas expo-
„ scit, Ministris Curiæ sæcularis facultatem tribuere,
„ Clericos contra prohibitionem arma deferentes capien-
„ di, etiam quoad Regulares, si hi ita notorie deferant,
„ & delinquant extra Claustra, ut populo scandalo sint,
„ ac in aliis casibus in jure, & Constitutionibus Apostoli-
„ cis expressis, ita tamen, ut ea, qua decet, decentia capian-
„ tur, & recto tramite ad carceres Curiæ Ecclesiasticæ
„ ducantur, *lib.* 15. *decret. pag.* 162, juxta dispositionem
Concilii *cap.* 3. *sess.* 25. *de reformat.* Episcopus in sua Dioe-
cesi utitur familia armata Tribunalis Laici absque Judicis
licentia; quia Lictores requiruntur tamquam personæ pri-
vatæ materialiter ut velint nomine suo (a quo recipiunt
mercedem) exequi ejus mandata, quod Judex Laicus
nullo modo potest prohibere; *cap. final. de immunit. in* 6.
Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 17. & pluries declaravit Sac.
32 Congreg. Immunitat. & presertim *in Narnien.* 23. *Junii*
1648. *lib.* 4. *decretal. Paul. fol.* 3. & *in Maceraten.* 2. *Septemb.*
1664. in qua iunctum fuit extesi rubricam Decreti
alias editi sub *die* 20. *Junii* 1631. *in causa Vercellen.* te-
noris sequentis: „ Judices, & Ministros Laicos non
„ posse prohibere exequutoribus Curiæ laicalis, quominus
„ exequantur mandata, & mandata Curiæ Ecclesiasticæ,
„ etiam nulla petita licentia, vel assensu, *lib. decretal.*
Rocci fol. 568.
33 Episcopus contra Clericos non deferentes habitum post-
quam ter monuit, potest illos privilegio Clericali privare. *Sacr. Congregat. Immunit. in Aquilana* 5. *Martii*
1641. in qua sic respondit Episcopo, „ quod Clericis de-
„ linquentibus, non incedentibus in habitu, & tonsura,
„ non inservientibus Ecclesiis, fiat præceptum cum ter-
„ mino competenti sub pœna privationis privilegiorum
„ Clericalium, quod si non paruerint, poterit procedere
„ ad illorum privationem ser. ser. quâ secuta, gaudere
„ non poterunt, *lib.* 3 *Decretal. Paul. fol.* 139. Et simi-
liter decrevit *in Castrens. die* 21. *Martii* 1645. *lib.* 3. *De-*
cretal. Paul. fol. 245 Et *in Anglonen.* 15. *Julii* 1654. *lib.*
Decretal. Rocci fol. 565. Episcopus potest punire Clericum
34 delinquentem, & requisita Concilii non habentem, &
tamquam Laicum se habentem, etiamsi Judex Laicus præ-
venerit, a quo repetere possit, dummodo ille per de-
clarationem a jure, vel ab homine servatis servandis fa-
ctum, non fuerit privilegiis Clericalibus denudatus, *sa-*
cra Congregat. Concil. 15. *Novembris* 1630. quam re-
fert Sperell. *dec.* 17. *num.* 33. *in fine*; ubi testatur, hanc
resolutionem fuisse a Sanctissimo D. N. Urbano VIII. canno-
nizatam, & approbatam, & ad hoc facit casus sequens

35 *Clericus primæ Tonsuræ, a die quo fuit Ordinatus per*
septem annos continuos non incessit in habitu, &
Tonsura; immo inter dictum tempus exercuit Officium
Ferrar. Bibliotè. Tom. IV.
judicis: commisso delicto, fuit a Judice Laico in-
quisitus, citatus, & domo fractæ inflictæ; sed arrepta
fuga, reassumpsit habitum, cœpit Ecclesiæ inservi-
re. Pro sua direzione supplicat Episcopus Nicien.
declarari;

I. An iste Clericus gaudeat privilegio fori?
II. An Episcopus possit Judici Laico fundanti super no-
toriotate a reassumptione habitus in fraudem, in-
hibere, ne procedat, nec quoad personam, nec
quoad bona, donec ipse cognoscat, an gaudere
debeat?
III. An saltem id possit visis litteris primæ Tonsu-
ræ?
IV. An contra Judicem Laicum nihilominus non desi-
stentem possit procedere ad Censuras?
V. An possit Episcopus hanc causam sibi vindica-
re?
VI. An debeat?

Die 30. *Maji* 1676. Sacr. Congreg. Concil. respon-
dit *ad omnia affirmative.*

Episcopus punire potest contrahentes Matrimonia con- 36
tra suam prohibitionem. *Sacr. Congregat. Concil. sub die*
10. *Februar.* 1626. Item punire potest illos, qui contra- 37
hunt coram Parocho dissentiente. *Ead. Sacr. Congregat.*
Item punire potest eos, qui contrahunt omissis denuncia- 38
tionibus. *Eadem sacr. Congreg.* Item punire potest testes, 39
si fuerint in dolo. *Ead. sac. Congr.* in qua propositis sequenti-
bus quæsitis.

I. An Episcopus possit punire contrahentes Matri-
monium contra ejus prohibitionem contractum?
II. An eos, qui contrahunt coram Parocho ex causa
justa dissentiente?
III. An eos, qui contrahunt omissis denunciationi-
bus?
IV. An possit punire testes intervenientes in supradi-
ctis casibus.
V. An possit in eisdem casibus punire pœnis pecunia-
riis locis tamen piis applicandis? *Sacra Congre-*
gat. &c.
Ad primum, secundum, & tertium respondit Epi-
scopum posse.
Ad quartum posse, quatenus testes sint in do-
lo.
Ad quintum pariter respondit posse, & novissime
censuras latas in Synodalibus constitutionibus con-
tra Sponsos, qui Matrimonium absque præ-
viis denunciationibus contrahunt, esse validas, re-
spondit *Sacra Congregat. Concil. in Placentina* 3.
Februarii 1725. *ad* 2. *& 3.* ubi erat lata excom-
municatio.

Et in Savonen. 2. Martii 1595. respondit: *Matrimo-* 40
nium contractum servata forma Concilii esse validum, e-
tiamsi autem Episcopus inhibuisset Parocho, licet hic puniri
valeat ob inobedientiam. lib. 8. *Decr. fol.* 116.
Episcopus potest contra Concubinarios nullis præceden- 41
tibus monitionibus procedere; quando non procedit ad
Censuras; *sacr. Congr. Concil. die* 23. *Junii* 1629. Et ite-
rum Episcopus potest contra Concubinarios procedere eos
carcerando, quando timetur de fuga juxta formam tradi-
tam *in cap.* 6. absque monitione. Vel sic Episcopus po-
test ipse solus ex Decreto Concil. *sess.* 24. *de reformat.*
cap. 14. in crimine concubinatus ad informationem sum-
mariam, & incarcerationem procedere, ubi de fuga ti-
metur, idque absque forma & monitione illa, quæ præ-
scripta est dicto Decreto Concilii. Sac. Congreg. Concil.
Utrumque refert Nicol. Garzias *de Benefic. part.* 11. *cap.*
10. *num.* 186. Episcopus absque Inquisitore potest cogno- 42
scere, decidere & determinare causas illorum, apud quos
reperiuntur libri prohibiti non sapientes manifestam hæ-
resim. *Sacr. Congr. generalis & universalis Inquisitionis*
2. *Decembr.* 1612. Episcopus potest procedere contra Lai- 43
cum, qui subornare attentavit testes in causa pendente
coram Judice Ecclesiastico. *Sacr. Congr. Immunit. in Re-*
gien. 18. *Martii* 1631. Episcopus potest delegare alicui Sa- 44
cerdoti sibi beneviso Benedictionem Ecclesiæ, seu Cappel-
læ in agro existentis, si alias est legitime constructa.
Sacr. Congreg. Rit. in Fanen. 14. *Februarii* 1632. Episco- 45
pus solus potest habere fenestram e domo respicientem
in Ecclesia. *Sacr. Congreg. Rit. in Elboren.* 29. *Junii*
1604. Episcopus potest ex causa concedere Confraterni- 46
tatibus Laicorum, ut in eorum Ecclesia conservent San-
ctissimum Sacramentum. *Sacr. Congr. Rit. in Leodien. de*
Foro 11. *Junii* 1604. Episcopus potest pro contributione 47
Seminarii taxare bona Confraternitatum, quatenus sint
Ecclesiastica. *Sacr. Congreg. Concil. in Sinuana* 19. *No-*
vembris 1628.
Episcopus debet esse vitæ irreprehensibilis. D. Paulus 48
1. *ad Timoth. cap.* 3. & late Barbosa *de Offic. & potest.*
Episcop. part. 1. *tit.* 2. *Gloss.* 3. Debet esse Episcopus hospi-
talis, & eleemosynarius, 1. *ad Timoth. cap.* 3. *ad Titum*
cap. 1. *cap. Fratrem dist.* 86. *cap. Episcopus, cap. Res Ecclesiæ,*
D 2 *& cap.*

& cap. seq. 12. *qu.* 1. Concil. Trident. *sess.* 15. *de reform.* & late Barbosa *loc. cit. Glossa* 9. Episcopus debet esse pudi-
50 cus, & continens, unde debet fugere consortia mulierum; 1. *ad Timoth. cap.* 3. *ad Titum cap.* 1. *cap. Interdicimus*, *& cap. seq. dist.* 32. & late Barbosa *loc. cit. Glossa* 8. Episcopus de-
51 bet esse sobrius, & non vinolentus, nec epulator, 1. *ad Timoth. cap.* 3. *ad Titum cap.* 1. & late Barbosa *loc. cit.*
52 *Glossa* 5. *&* 11. Episcopus debet esse mansuetus, modestus, & humilis; 1. *ad Timoth. cap.* 3. *ad Titum cap.* 1. *cap. Licet plerumque dist.* 45. Concilio Trident. *sess.* 13. *cap.* 1. *de reform.* & late Barbosa *loc. cit. Gloss.* 12. *&* 13.
53 Debet avaritiam, & iracundiam fugere; 1. *ad Timoth. c.* 3. *ad Titum cap.* 1. *cap. Ex parte*, *de Censibus*, *c. Episcopus* 12. *quæst.* 3. & late Barbosa *loc. cit. Glossa* 14. *&* 15. Episcopus debet esse Doctor, & prudens, ut omnibus
54 omnia factus, sciat pro exigentia morum salutis prædicare, & Oves sibi commissas pascere verbo Dei. 1. *ad Timoth. cap.* 3. *ad Titum cap.* 1. *cap. Qui Episcopus distinct.* 23. *cap. Episcopus distinct.* 88. *cap. Placuit* 10. *quæst.* 1. *cap.* 1. §. *Sane*, *de Censibus in* 6. Concil. Trident. *sess.* 4. *cap.* 2. *de reformation.* & late Barbosa *loc. citat. Glossa* 6. *&* 10.

55 Episcopus debet concordiam, pacem, & unitatem non solum inter Ecclesiasticos, sed etiam inter laicos fovere; *cap. Præcipimus*, *& per tot. dist.* 90. *cap. Episcopus*, *c. Res Ecclesiæ*, *& cap. seq.* 12. *qu.* 1. Gritt. *decis. aur. part.* 2. *lib.* 2. *cap.* 20. *n.* 21. Episcopus debet pupillis, vi-
56 duis, aliisque personis oppressis providere, eisque, & justitiam ministrare; *cap. Pervenit*, *& cap. seq. distinct.* 84. *cap.* 1. *&* 2. *& per tot. distinct.* 87. *cap. Scire* 24. *quæst.* [illegible] *cap. Super quibus*, *dans in pu. de verb. sig.* [illegible] Episcopus
57 debet quotidie Missam celebrare, vel saltem audire; *cap.* 1. *Quoniam Episcopi* 12. *de privileg. in* 6. ubi: „ Nec semper „ possunt commode ad Ecclesias accedere pro Missa cele- „ branda, vel audienda in ipsis, sine qua esse transire non „ decet absque causa rationabili ullam diem;“ ac si celebret, pro ovibus suis sacrificium applicare. Concil. Trid. *sess.* 23. *de reformat.* Monacell. *tom.* 1. *tit.* 1. *form.* 1. *num.* 8. qui *tom.* 2. *tit.* 16. *formul.* 2. *num.* 23. *& tom.* 3. *tit.* 2. *form.* 8. late probat, quod Episcopus teneatur frequenter pro populo Sacrificium offerre. Idem *tom.* 3. *tit.* 8. *form.* 7. *n.* 24. dicit, quod Episcopus debet saltem diebus Dominicis
58 interesse Choro. Episcopus debet mores in populo, disciplinam in Clero, nitorem, & decorem in Ecclesiis totis viribus fovere, & promovere. Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 2. *de reformat.* Rellet. *de justit. Clericul. part.* 1. §. 5. *de favor. Cleric. resid. num.* 67. *& seq.* Crispin. *de visi-*
59 *tat. part.* 1. §. 14. *num.* 8. Episcopus debet delicta Clericorum prædicta publice punire, & mores reformare; *c. Nemo quippe*, *& c. Si quis Episcopus dist.* 83. *c. Quod autem* [illegible] *Est injuria* 33. *q.* [illegible] *final. de excessibus Prælat.*
60 *c.* 1. §. *Sane*, *de Censib. in* 6. Episcopus debet per se ipsum [illegible] suam Diœcesim visitare singulis annis, & si propter ejus latitudinem non possit visitare totam quotannis, debet saltem tota biennio per se, vel suos Visitatores complere. Sic expresse Concil. Tridentin. *sess.*
61 24. *cap.* 3. *de reform.* Episcopus debet Officiales, & Ministros bonis moribus, bonaque fama præditos retinere, & in pravos inquirere. Concil. Trident. *sess.* 2. *de reforma-*
62 *tion. cap. unico.* Episcopus debet Sacramentum Ordinis sine labe, & suspicione Simoniæ, sed ipse gratuitum, & tantum dignis conferre; *cap. Sacerdotes distinct.* 49. *cap. Presbyter* 1. *quæst.* 1. *c. Per tuas*, *de Simonia cum concordant.*

63 Episcopus debet mulctas, & pœnas pecuniarias locis, & usibus piis applicare; *c. Presbyteris*, *de pænitent.* Conc. Trident. *sess.* 6. *cap.* 1. *sess.* 23. *c.* 1. *& sess.* 25. *de reformat. c.* 3.
64 Unde debet constituere fidelem Depositarium, qui ipsas recipiat, & fideliter de suo mandato locis, & usibus piis applicet. Sac. Congreg. *Episcop. in Caven.* 5. *Octobr.* 1577. *in Nicoteren.* 1. *April.* 1596. *in Catanzaren.* 16. *Aug.* 1604. *& alibi sæpissime.* Vide verb. *Pœna artic.* 1. *a num.* 50. *ad* 74.

65 Et debent applicari pauperibus, vel locis piis Diœcesis ad arbitrium Episcopi. Sac. Congreg. *Episc. in Orien.* 21. *Maji* 1580. *in Matulana* 21. *Junii* 1632. Nec potest Episcopus ipsas
66 sibi applicare, quamvis sit pauper, & egenus, nisi sibi a Sede Apostolica fuerit hoc specialiter permissum; & concessum. Nicolaus *Lucubrat. Canon. lib.* 5. *tit.* 37. *sub num.* 1. *amplia.* 3. ubi refert ad hoc plura Decreta, Fagnan. *in cap. presbyteri num.* 18. 39. *& per tot. de pœnis*, Monacell. *tom.* 1. *tit.* 1. *formul.* 13. *a num.* 2. *ad* 4. Quos *cit. in annot.* Barbar. *verb. pœnæ pecuniariæ*, Riccius *prax. fori Eccles. part.* 1. *resolut.* 321. Gratt. *decis. aur. part.* 1. *lib.* 2. *cap.* 23. *nu-*
67 *mer.* 18. Nec Episcopus potest partem ipsarum pœnarum applicare suo Fiscali, vel alteri Officiali *Sac. Congregat. Concil. in Alexandrina* 18. *Januar.* 1613. *& in Cirsina* 23. *Novembris* 1642. Vide dict. Verb. *Pœna numer. citat.*

68 Episcopus debet Beneficium Parochiale conferre per concursum, si conferat jure devoluto ob negligentiam Patro-
69 ni Laici. *Sacra Congreg. Concil.* 29. *Novembris* 1600. Episcopus in collatione Beneficii debet servare formam a Fundatore præscriptam, etiamsi conferat jure devoluto, & sic debet conferre uni ex vocatis, Garzias *de Benefic. p.* 10. *c.* 3. *n.* 42. Monacell. *tom.* 1. *tit.* 2. *formul.* 10. *n.* 13. & alii passim. Episcopus in fundatione Beneficii debet admittere 70 conditiones præscriptas a Fundatore, quamvis Juri communi contrarias, dummodo non sint turpes, impossibiles, & contra naturam Juris patronatus; Ita hæ enim Leges a fundationibus retrahantur; *cap. Pleuisque* 18. *quæst.* 2. *Clement. Quia contingit*, *de Religios. domib.* & communis Doctor. cum Gonzal. *ad reg.* 8. *Cancellar. gloss.* 5. *num.* 47. 102. *&* 103. Barbosa *supra Concil. cap.* 9. *sess.* 25. *de reform. num.* 27. *&* 28. Lotter. *de re Benef. lib.* 1. *q.* 32. *nu.* 71
14. *&* 15. Episcopus debet in publicatione Decretorum Synodi, Capituli consilium exquirere, aliter nulliter etc. *Sac. Congreg. Concil. in S. Marci Synod.* 10. *Maji* 1660. *&* 72
in Rossen. Synod. 17. *Februar.* 1680. In Beneficiorum unione Episcopus adhibere debet consilium, & assensum Capituli. *Clement.* 2. *de rebus Eccles. non alienand.* Seraphin. *decis.* 108. *num.* 2. Monacell. *tom.* 4. *supplement. ad tom.* 2. *num.* 373. Item debet Episcopus adhibere consilium, 73
& assensum Capituli in erectione novæ Dignitatis, & novi Canonicatus. *Sacra Congregat. Concil. in Utinen.* 5. *Julii* 1668. *in Aquinaten.* 27. *Februar.* 1677. *in Mazarienen.* 20. *Septembris* 1692. *& in Sabinen.* 14. *Aprilis* 1699.

Quid possit, & debeat Episcopus quoad Regulares, & 74
Moniales, Vid. verb. *Regularis*, & verb. *Monialis*. Epi- 75
scopus non potest erigere Collegiatam, neque in actu Visitationis; *Sac. Congr. Concil. in Cajazzen. erectionis Collegiatæ* 1. *Sept.* 1691. in qua cum quæsitum fuisset: „ An „ erectio Collegiatæ facta per Episcopum in actu Visitationis Ecclesiæ S. Antonii Oppidi S. Philippi de Argi- „ rò sustineatur?“ responsum fuit *negative*. Neque potest 76
Episcopus cantum supprimere, ut erigat Dignitatem; *Sac. Congr. Concil. in Firmana* 14. *Febr.* 1693. Neque potest Epi- 77
scopus de novo concedere Canonicis Almutiam; *Sac. Cong. Rit. in Placentina* 1. *Januar.* 1622. Neque Cappam sine privilegio & expressa licentia Sedis Apostolicæ; *Ead. Sacr. Congr. Rit. in Elboren.* 16. *Jan.* 1604. *in Brundusina* 10. *Dec.* 1612. *in Hydruntina* 1. *Septemb.* 1618. *in Taurinen.* 21. *Junii* 1641. *in Tarvisina* 8. *Februar.* 1659. Episcopus non po- 78
test statuere, quod Canonici, qui non sunt in Sacris, non lucrentur distributiones; *Sacr. Congreg. Concil. in Patavina* 23. *Aug.* 1631. Neque potest statuere, quod Canonicis Ju- 79
bilatis vigore Indulti non debeantur distributiones extraordinariæ, quæ vel ob absentiam, vel vacationem Canonicorum intervenientibus accrescunt, nam pro his indultum suffragatur; *Sacra Cong. Concil. in Romana* 5. *Maji* 1703. *& in Burg. S. Domini* 19. *Aprilis* 1704. Neque po- 80
test statuere, quod distributiones, quæ amittuntur a Canonicis absentibus, & accrescunt intervenientibus, applicentur Fabricæ Ecclesiæ, aliisve usibus piis; *Sacr. Congr. Concil. in S. Severini* 16. *Julii* 1695. *& in Calharen.* 18. *Julii* 1699. Episcopus, etiam & Capitulum, non potest multas distributiones ob non residentiam remittere, aut condonare illis ipsis, qui eas amittunt, Concil. Trident. *sess.* 24. 81
cap. 12. *de reform. verb. Distributiones*, & *Sac. Cong. ejusdem Concil. in Gerunden.* 20. *Aprilis*, *& in Aversana* 25. *Septemb.* 1700.

Episcopus non potest uti Oratorio privato extra Do- 82
mum propriæ habitationis; Sic mandante, & approbante Clemente XI. in Decreto Generali de celebratione in Oratoriis privatis facto Sac. Congr. Concil. 15. *Dec.* 1703. Vide tamen Pontificiam declarationem ad id datam suo verb. *Oratorium n.* 79. Episcopus non potest cogere, sed hortari Curatores, & Rectores Ecclesiarum, ut necessaria mi- 83
nistrent Presbyteris celebrare volentibus in eorum Ecclesiis; *Sac. Cong. Rit. in Eporedien.* 10. *Junii* 1602. *ad* 3. *dub.* Episcopus non potest concedere licentiam, ut quis cele- 84
brare possit Missam cum Birreto, seu Beretino, aut Pileolo in capite, sed spectat tantum ad Summum Pontificem eam dare; *Sac. Congr. Episc. & Regul.* 2. *Jan.* 1590. *&* 17. *Junii* 1595. Idem censuit etiam Sac. Congr. Concil. 16. *Feb.* 1619. Imo neque ipse Episcopus potest eo uti sine 85
Sedis Apostolicæ licentia; *Sac. Rit. Congr.* 31. *Januar.* *&* 24. *April.* 1626. quia *c. Nullus* 56. *de consecrat. dist.* 1. etiam Episcopis prohibet velato capite celebrare. Episcopus non potest ultra duos menses uti opere Parochi; *Sac. Cong. Concil. die* 8. *Januar.* 1638. Episcopus non potest con- 86
cedere licentiam Canonicis se a residentia absentandi ul- 87
tra tres menses; *Sac. Congr. Concil.* testibus Nicol. Garzias *de Benefic. part.* 3. *cap.* 2. *num.* 406. Armendar. *in addit. ad Recop. ad leges Navarræ lib.* 1. *tit.* 23. *de residentia sub tit. Los Canonigos &c. num.* 84. & cum ipsis tenent Fagnan. *in cap. Licet num.* 37. *de Præbend.*; Monacell. *tom.* 1. *titul.* 4. *formul.* 7. *num.* 8. Barbosa, & alii passim firmantes, quod Episcopus licentiam absentiæ ultra tres menses extendere non posse, nisi ex causis expressis in Jure; & juxta formam *cap. Quia*, *de Cleric. non resident. in* 6. Episcopus non potest dispensare, ut 88
Dignitas in Ecclesia Cathedrali non habens Curam animarum possit conferri illi, qui non habuerit 22. annos completos; *Sacra Congregat. Concil. die* 20. *Sept.* 1631.

Episcopus non potest dispensare, ut habens duo Bene- 89
ficia etiam simplicia, & ad honestam Cleri sustentationem non sufficientia, possit obtinere, & retinere tertium Beneficium, etiam omnia simul ad Beneficiati sustentationem

nem non sufficiant; sic fuit pluries declaratum a *Sacr. Congregat. Concil.*, & signanter die 10. *Maji* 1607. & *die* 16. *Aprilis* 1628. in *una Augustana* ibi: *Beneficium tertium simplex retineri non potest absque provisione Sedis Apostolicæ, quamvis duo priora sint ad sustentationem insufficientia, & sic in Aquilana 11. Augusti* 1732., & hæc est vera mens Sacri Concil. Trident., ut testatur Fagnan. *in cap. Cum jam dudum* 18. *de Præbend. n.* 71. de mente ipsius Sacr. Congr. Concilii, quæ, ut dicit ipse, sæpe sæpius in casibus contingentibus respondit: *Episcopum habentem unum simplex Beneficium, quod non sufficiat absque sustentationem, posse aliud paulo conferre, sed non posse ultra duo absque dispensatione Sedis Apostolicæ, etiamsi omnia simul ad illius sustentationem non sufficerent*. Itaque ne-

90 que potest Episcopus dispensare, ut quis retineat tertium Beneficium simplex, etiamsi esset de Jurepatronatus ut decrevit *Sacr. Congr. Concil. in una Beneven.* 13. *Novemb.* 1626. in qua cum dubitatum fuisset, an habens duo beneficia simplicia, de Jurepatronatus ad præsentationem Patronorum auctoritate ordinaria adeptus, & retinere possit absque dispensatione Apostolica? *Sacra Congr. censuit, tertium Beneficium simplex, etiamsi de Jurepatronatus non posse retineri cum duobus aliis absque Sedis Apostolicæ dis-*

91 *pensatione*. Episcopus non potest Beneficiis addere nova onera in fundatione non apposita, aut a Sacris Canonibus non imposita; Barbosa *super Concil. Tridentin. cap.* 5. *session.* 25. *de reformat. num.* 7. Ricci *in prax. part.* 4. *resolut.* 468. *num.* 2., ubi hoc amplius, etiamsi aliquo tempore ex sua voluntate præstiterint; Garcias *de Benefic. part.* 7. *cap.* 1. *nu.* 111. & 112. Fagnan. *in cap. Conquerente num.* 24. & 25. *de Cleric. non resident.* & etiamsi consensus Canonicorum antecessorum intercessisset: Ric. *loc. cit. resolut.* 463. *per tot. Sacr. Congr. Concil. in Sarnen.* 3. *Julii* 1690. in qua responsum fuit, Episcopum non potuisse addere onus Pœnitentiariæ Canonicatui erecto per Testatorem cum solo onere Missarum, & *in Asten.* 14. *Februar.* 1699. in qua fuit responsum, onus personalis residentiæ, & celebrationis Missarum per se ipsum a Fundatore non injunctum non potuisse addi per Executorem testamentarium, neque in provisione Episcopi.

92 Episcopus non potest primam præbendam vacantem assignare pro Pœnitentiario, quamvis in loco videretur magis necessarius, sed prius debet erigi Theologalis propter verba Concil. *sess.* 5. *cap.* 1. *de reform.* Si tamen in aliqua Civitate fuerit judicatum magis expediens, ut prius de Pœnitentiario, quam de Theologo provideatur, habenda est confirmatio a Sede Apostolica ad omnem difficultatem tollendam; *Sac. Cong. Concil. in Civitatis Castellanæ* 19.

93 *Novemb.* 1629. Episcopus non potest conferre Canonicatus Pœnitentiariæ, & Theologalem nisi per viam concursus ex novissima dispositione Bened. XIII. in Constitut.

94 incipient. *Pastoralis*. Episcopus non potest sine consensu Capituli Canonicatum de novo erigere; *Sac. Cong. Concil. in Clodien.* 5. *Julii* 1608. *in Aquinaten.* 20. *Februar.* 1677. *in Mazarien.* 20. *Septemb.* 1694. & *in Sabinen.* 14. *April.*

95 1696. Episcopus non potest transferre in Cathedralem Cappellanos habentes servitium Chori in Cappella prope Cathedralem existentem ob parvum numerum Cappellanorum, propter quod minus decenter ibidem Chorus retineatur; *Sac. Congr. Concil. in Bergom.* 12. *Augusti* 1618.

96 Episcopus non potest ad privationem procedere ob non susceptos Ordines contra Canonicos suæ Ecclesiæ absque solemnitate a Concilio requisita; Sic decisum fuisse a Sacr.

97 Congreg. Concil. refert Aldan. *in compend. canon. resolut. lib.* 3. *tit.* 24. *num.* 125. Episcopus non potest cogere, sed hortationibus invitare Clericos, & Presbyteros non Confessarios ad interveniendum conferentiis casuum conscientiæ; Sic pluries declaravit *Sacr. Congr. Concil.* & novissime in *Civitat. Plebis* 15. *Martii* 1692. in qua collatis decretis, quæ adinvicem videbantur pugnare, ad infrascriptum propositum: *An Episcopus possit compellere Canonicos Confessarios, cæterosque presbyteros Cathedralis sub pœnis pecuniariis, ut accedant ad Congregationem casuum conscientiæ?* Responsum fuit, *posse compellere omnes Sacerdotes seculares Confessarios, etiamsi Canonici sint, cæteros autem hortari*. Hæc resolutio, quæ cum antiquis decretis relatis a Pignatell. *consult.* 48. *tom.* 8. a Pamphil. *decis.* 1. *annotat.* 18. *num.* 20. concordata fuit deinde confirmata a *Congr. particulari deputata in Visitation. Synodi* 20. *Maji* 1699. *in responsione ad* 35. *decretum*, & iterum in *Congreg. Generali in Asculana.* 18. *Julii ejusdem anni*, & prius in alia S. Angeli *Lombardorum* 15. *Aprilis* 1690.

98 Episcopus, aliique Prælati, & Superiores Monasteriorum Monialium clausuram ingredi non possunt, nisi in casu necessitatis, & minimo comitati a paucis senioribus, & Ecclesiasticis viris; Sic expresse Gregorius XIII. in Constitut. incipient. *Dubiis*; ubi volens declarare dubium exortum super intelligentia alterius suæ Constitutionis incipient. „ Ubi gratiæ, *sic ait*: Constitutione item nostra „ fuit provisum, ne cui in posterum, nisi in casibus ne„ cessariis septa Monasteriorum Monialium ingrediendi „ concederetur licentia, a nonnullis dubitationi subsecuta„ mus circa personas, quæ ulterius ad id licentia non „ indigent, sed sui auctoritate officii nituntur, an liceat „ eis pro libito suæ voluntatis hujusmodi septa ingredi, „ vel potius super se debeant ipsi quoque a dicto Con„ cilio præceptum. *Hæc in proæmio*, & *in dispositiva*: „ Nos super his statuere opportune volentes, & scanda„ dali periculum, ac Sanctimonialium quieti consulere „ volentes, harum tenore auctoritate Apostolica decla„ ramus, Prælatos omnes tam seculares, quam Regu„ lares, quibus cura, & regimen Monasteriorum Mo„ nialium quovis modo incumbit, facultatem sibi ex of„ ficio attributam ingrediendi Monasteria prædicta, ita de„ mum uti posse, ut id faciant in casibus necessariis, „ & a paucis, iisque Senioribus, ac Religiosis perso„ nis comitati &c. & *etiam expressum in Jure*, *ut in* „ cap. Ut juxta 17. de Offic. Ordinarii, & in Clemen„ tina Attendentes de statu Monachor. §. Ipsis autem, „ & *declaratum a Sacr. Congreg. Episcopor.*, & Regul. „ in Gallipolitana 22. Maji 1615. *his verbis*: Congregatio „ decrevit, Episcopum non nisi in necessitatis articulo, & „ gravibus, maturæque ætatis Ecclesiasticis personis as„ sociatum Monasteriorum Monialium septa ingredi pos„ se & *eadem repetit Gavant. in Manual. Episcopor.* „ *verb.* Monialium Clausura *nu.* 46. *ubi ait*; Quibus cu„ ra est Monialium, non possunt ingredi, nisi in casibus „ necessariis, cum paucis senioribus, ac Religiosis vi„ ris. Unde non potest Episcopus secum ducere illos 99
Laicos tamquam comites, & socios, solum quia sint sui, aut alicujus Monialis amici, aut videri curiosi; *cap. Ut juxta* 17. *de Offic. Ordinarii*, ibi: *Firmiter inhibemus, ut nullus de cætero secularis* . . . *Secum Visitatoris tempore introducant*, & cit. Const. incip. *Ut dubiis*, ibi: *A paucis, iisque senioribus, & Religiosis personis comitati*.

Nec valet objicere, quod dicta Clementina *Attendentes*, *de statu Monachor.* §. *Ipsis autem*, loquatur simpliciter *de aliis viris honestis*, & *maturis*, & non distinguat, an debeant esse Clerici, vel Laici; non valet, inquam, 100 quia licet id non declaravit dicta Clementina, declaravit tamen ex post Gregorius XIII. in dict. Constit. incipient. *Dubiis* per allata verba, & Sacra Congregatio Episcopor. & Regular. in relata Gallipolitana, quæ etiam alias semper prohibuit Laicos ullo modo intervenire Visitationi Monasteriorum Monialium, ut in *Tortuosen* 20. *Novembr.* 1601. quæ habetur in originali regestro *fol.* 105. etiamsi essent Officiales, seu Syndici ejusdem Monasterii, ut *in Genuen.* 16. *Januar.* 1607. in regestro *fol.* 2. & 3. & in *Lucana* 22. *Januarii* 1616. *fol.* 15. uti refert, & tenet Fagnan. *in cit. cap. ut juxta* 17. *de Off. & Ordinarii numer.* 25. Si tamen Episcopus occasione ingressus ad succurrendum necessitati, vel ad promovendam ædificationem 101 Monasterii artis, vel consilio, & auxilio alicujus periti Laici, tunc potest unum, aut plures secum ducere ad talem solum finem, quia tunc Laicus, non tamquam comes, & socius ingrederetur, quod est prohibitum, sed tamquam Peritus necessarius, prout deducitur ex alia ejusdem Sacræ Congr. resolutione emanata 18. *Febr.* 1593., quam refert, & originaliter in Archivo Tergestin. servari testatur Pax Jord. *elucubrat. tom.* 2. *lib.* 7. *tit.* 12. *numer.* 103., in qua sic habetur: *Nel visitare i Monasteri delle Monache entrino con V. S. o il suo Vicario solamente persone Religiose, ed oneste secondo la Bolla di Pio V., e non vi entri niun Laico, se non quando l'Ordinario lo giudicasse necessario per alcun giusto rispetto*.

Numerus personarum qualitates requisitas habentium, 102 quas Episcopus potest secum introducere in Clausuram Monialium, quamvis in dict. Constitutione Gregorii XIII. non sit determinatus, tamen non debet esse major, quam octo, ut recte resolvit Fagnanus *in cit. cap. Ut juxta numer.* 30. his verbis: *Pondero primo, nam in declaratoria Gregorii non determinatur numerus personarum, quas Prælati possunt secum ducere intra septa Monasterii Monialium, determinatur tamen in præcitata Clementina Attendentes, de statu Monachorum, a qua Constitutio Gregorii recipit interpretationem passivam juxt. in leg.* 2. *Cod. de Novati*. *Unde si Visitatores introducerent plures, quam octo ibi* (idest in dicta Clementina) *præfinitos aliquo pœnas constitutionis non evaderent, & hoc planum*. Nam, ut 103 ipse Fagnan. *num.* 31. & *sequent.* probat, cum significatio illius verbi *paucis* in Jure sit varia, non valet colligere dictum numerum, sed arbitrio judicantis relinquitur, ut notat Gloss. *in cap. Cæterum* § *Cæterum*, *in verb. Contradicentium paucitas*, *de election. in* 6. & *in cap. Statutum*, §. *Insuper*, *in verb. Paucis*, *de rescript. in* 6. Arbitrium vero ad juris correctionem non extenditur, cum potius debeat a Jure regulari, ut notat Bart. *in Extravag. Ad reprimendum in verb. videlicet n.* 8. Cæsar de Graff. *dec.* 7. *num.* 7. & *decis.* 8. *num.* 2. & 4. *de sentent. & re judicat.* Rota *part.* 7. *recent. decis.* 264. *num.* 5. Unde cum in dict. Clement. *Attendentes*, præfixus sit numerus ad octo personas, talis numerus est attendendus, & ad intelligendo verba illa *a paucis comitati* declaratoria Gregorii est conformis prædictæ Clementinæ *Attendentes*, & in specie quod pauci dicantur octo, notat Bartol. *in leg. Si ex clam oportet num.* 1. *ff. de excusation. tutor.* & concordare videtur Pirhing *lib.* 1. *decret. tit.* 31. *de Offic. Ordinarii nu.* 98. *versic. Notandum tertio*, ubi loquens de eadem re concludit sic: *Verum Constitutio hujus cap. locum tantum habet*, quan-

do visitantur Monasteria virorum, in visitatione vero Monasteriorum Monialium servandum est, quod statuitur in Clementina 2. §. Ipsi autem Visitatores, de statu Monachorum, ubi definitur numerus admittendorum tempore visitationis Monialium &c. Ex quibus recte refert Monacell. *tom. 3. tit. 1. formul. 41. num. 16.* quod Episcopus, & quilibet alius Prælatus Visitator excedens dictum numerum octo, pœnas Constitutionis Gregorii incurrit: qui vero dicto numero contentatur, legem non lædit, qui autem etiam minori, melius facit.

104 Episcopus contrafaciens dispositioni dictæ Constitut. Gregorii XIII. incipien. *Dubiis*, pro prima vice incurrit interdictum ab ingressu Ecclesiæ, pro secunda incurrit suspensionem a munere Pontificali, & a Divinis, & pro tertia, ac deinceps incurrit excommunicationem ipso facto absque alia declaratione, textu expresso in dicta Constitut., ibi: *Quod si contrafecerint, eadem auctoritate statuimus, qui Pontificali dignitate fuerint, eos pro prima vice, qua contrafecerint, ab ingressu Ecclesiæ interdictos, pro secunda a munere Pontificali, & a Divinis suspensos, ac deinceps ipso facto absque alia declaratione excommuni-*
105 *catos existere*. Absolutio tamen ab illis Censuris, in quas incidit Episcopus, qui sui auctoritate Officii septa Monasterii Monialium ingreditur, non servata forma dictæ Constitutionis Gregorii XIII. non est Papæ reservata, unde potest ab inferiore absolvi, cum Pontifex absolutionem sibi non reservaverit, ut late probat Fagnan. *in cap. Nuper 29. de senten. excommunic. numer. 58.*

106 Episcopus nequit delegare simplici Sacerdoti facultatem benedicendi Sacra paramenta, nisi ad hoc habeat speciale privilegium Sedis Apostolicæ, a qua tamen interdum conceditur personis in Dignitate Ecclesiastica constitutis dummodo in eis non sit adhibenda sacra unctio, vel oleum Sanctum, quæ ab ipso tantum Episcopo ordinario, & consecrato benedicenda, inungenda, & consecranda sunt, ut censuit *Sacr. Rit. Congr. in Brixien. 9. Octob. 1616. in Imol. 4. Novem. 1615. in Januen. 12. & 14. Maji 1616. in Iesin. 3. Decem. 1616. in Taurin. in Pistor. & Tarvisina 2. Maji 1619. in Nucer. 21. Mar. 1620. in Tridentina 7. Augusti 1621. & in Casmaquen. 20. Junii 1630.* Et de facto hæc facultas benedicendi paramenta, & Ecclesiastica ornamenta, & vasa, in quibus non adhibetur sacra unctio, fuit concessa diversis Archidiaconis, Decanis, Archipresbyteris, aliisque personis Ecclesiasticis a Sacr. Congreg. Rit. & signanter *in Aquilejens. 10. April. 1599. in Elven. 17. Maji 1602. in Laudunen. 29. Januarii 1603. in Zamoren. 15. Novembr. 1603. in Meten. 18. Novembr. 1606. in Rutben. 9. Maji 1609. in Augustana 12. April. 1614. & in Gnesnen. 4. Septembr. 1623.* quod clare demonst, non posse Episcopum hanc facultatem concedere sine speciali privilegio Sedis Apostolicæ.

107 Episcopus non potest recipere munera occasione receptionis habitus, seu emissionis Professionis Monialium. Clemens VIII. in Constit. de hac re edita incipien. *Religiosæ Congregationes*, & expresse *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. in Aversana 22. Januarii 1591.* his verbis: *Non licent Episcopis cum Novitiæ vestiuntur, vel professionem emittunt, a propinquis, vel ab alio quocumque dona tam comestibilia, quam alia etiam parvi valoris accipere, neque ab Abbatissis in ingressu Officii, sed ab eisdem comestibilia tantum in aliquibus solemnitatibus nomine totius Monasterii, etiamsi antiquissima inolevisset consuetudo,*
108 *& Taxa Innocentiana*. Episcopus, & qualibet alius Superior Ordinarius in his transgressor juxta tenorem dictæ Constitutionis Clementis VIII. tenetur ad restitutionem, quatenus munera non comestibilia, & præter formam alterius Bullæ Urbani VIII. incipien. *Nuper a Congregatione moderatoriæ*, & declaratoriæ, & confirmatoriæ illius Clementis VIII. recipiat, adeout neque a Summo Pœnitentiario (si munus summam scutorum decem excedat) absolvi possit, nisi facta restitutione, prout patet ex novissima Constitutione Innocentii XII. declaratoria facultatis Cardinalis Pœnitentiarii emanata tertio nonas Septembris 1692. incipien. *Romanus Pontifex*, in qua §. 17. sic expresse habetur: „ Munera a Regularibus contra recolen. memor. Clementis Papæ VIII. pariter „ prædecessoris nostri anno Incarnationis partæ 1594. „ tertiodecimo Kal. Julii editam Constitut. ultra valo„ rem decem scutorum monetæ recipientes, exceptis re„ rum medicinalium, seu devotionis muneribus ante fa„ ctam restitutionem non absolvat, nec mandet absolvi. „ Infra vero prædictum valorem non nisi facta arbitrio „ ipsius Majoris Pœnitentiarii, seu per eum eligendi Con„ fessarii eleemosyna, quæ in beneficium Religionis, seu „ Conventus, cui de Jure facienda esset restitutio, si „ caute fieri posset, erogetur, absolvat, seu mandet ab„ solvi.

109 Episcopus, qui habet congruam pinguem excedentem taxam a Concilio præscriptam, non potest exigere charitativum subsidium. *Sacr. Congregat. Concil. in Gerunden. 17. Febr. 1663. & Sac. Congreg. Episcop. in Policastren 19.*
110 *April. 1697.* Episcopus non potest prohibere, quod Judices Synodales, aut Capitulum non valeant uti opera alterius Notarii, quam Cancellarii Episcopalis, præterquam in Visitatione. *Sacr. Congr. Episcopor. 15. Octob. 1613.* Immo 111
nec etiam quoad Moniales pro instrumentis Depositorum dotalium; possunt enim talia instrumenta rogari a quolibet Notario ad arbitrium Monialium, dummodo exhibeatur copia authentica in Cancellaria Episcopali. *Sacra Congr. Episc. in Aquilana 8. Novembr. 1652.* Qui- 112
nimo nec pro conficiendis instrumentis censuum, & aliorum quorumcumque contractuum. *Sacra Congregat. Episcop. in Forosempronien. 20. Maji 1661.* Episcopus, si- 113
ve ejus Delegatus non potest pro revisione computorum locorum piorum, mercedem, seu propinam exigere, sed gratis hoc munus tenetur implere, non obstante quacumque contraria consuetudine, prout mandat Taxa Innocentiana, & ratio clara est, quia Ordinarius habet reditus mensæ ut onera officii sustineat; *cap. Statutum, de rescript. in 6.* ubi plane Pellerin. *§. Si quid autem a numer. 356. cum seqq.* & sic *Sacr. Congr. Concil. in Panormitana 4. Martii 1690.* Episcopus non potest pro admi- 114
nistratione Sacramenti Confirmationis in locis Diœcesis procurationem exigere. *Sacr. Congr. Episc. in Amalphitana 12. Junii 1693. & Sacr. Congreg. Concil. in eadem Amalphitana 18. Julii 1699. in responsione ad secundum;* Et taxa Innocentiana his verbis: „ Non potrà esigere „ emolumento alcuno, così in denaro, come in qualun„ que altra cosa in tutto quello, che riguarda l'ammi„ nistrazione de' Sacramenti „. Episcopus non potest ta- 115
xare in pecunia id quod pro victu necessario sibi contingeret visitando, sed victualia tantum recipere debet, neque alia utensilia, vecturas equorum, & expensas prætendere, quia nomine *victualium* veniunt tantum ea, quæ consistunt in victu. *Sac. Congr. Conc. in Larinen. 12. Aprilis 1698. & in d. Amalphitana 18. Julii 1699. in responsione ad tertium.*

Episcopus non potest concedere nec permittere, ut 116
Confessarii ingrediantur Clausuram Monialium pro funere peragendo; Constitutio enim Alexandri VII. incipien. *Felici*, specificat actus ad licitum ingressum in Clausuram adjecta dictione *nisi*, quæ est exclusiva ceterorum per Speciellum *decis. 66. num. 32.* unde cum ibi Pontifex inter casus ad licitum ingressum non enumeret nisi sequentes, scilicet: „ Nisi ad Sacramenta Pœnitentiæ, Eu„ charistiæ, & Extremæ Unctionis ministranda Monia„ libus, vel aliis personis infirmis, ibi degentibus, nec „ non ad commendandam animam Agonizantium „ ingressus pro funere agendo videtur aperte prohibitus, & sic jam expresse decrevit *Sac. Congr. Episcopor. 10. Martii 1577. & 30. Januar. 1582. & 4. Septembr. 1583.* ubi semper respondit non permitti, nec licere Confessario ingredi in Clausuram pro funere agendo in sepulturam Monialium. Neque consuetudo excusat a Censura inflicta adversus violatores clausuræ, nec ab ea, quæ habetur in d. Constitut. Alexandri VII. qui omnibus, & singulis contrariis consuetudinibus quoad ea, quæ statuta in d. Constitutione adversantur, expresse, & specialiter derogat, sublata cuilibet facultate, & auctoritate aliter judicandi, & interpretandi, ac adjecta clausula decreti irritantis, & sic tenent Pax Jordan. *tom. 2. lib. 7. tit. 12. num. 28. vers. Item neque prætextu, & n. 173.* Nicol. *in Flosc. verb. Sepultura n. 6.* Monacell. *tom. 1. tit. 9. formul. 4. n. 7. 8. & 9.* Matthæuc. *Officialis Curiæ c. 13. num. 9.* 117
& alii passim. Episcopus non potest permittere, quod Puellæ educandæ recipiantur in Monasterium, nisi sint Sacræ Congreg. licentia suffultæ, Sacræ Congr. Episcop. in decreto Generali emanato 17. *Maji* 1603. his verbis: „ Nullatenus permittant Episcopi Puellas educationis cau„ sa in Sanctimonialium Monasteria introduci, nisi Sa„ cræ Congregationis licentia suffultas „. Et si alicubi reperiretur introducta aliqua Puella educationis gratia absque licentia Sacræ Congreg. Superior, aut Episcopus qui id permiserit, esset incursus excommunicationem, prout *Sac. Congr. 9. Augusti* 1594. monuit Archiepiscopum Pragensem, qui hoc attentaverat.

Episcopus non debet auferre Monialibus jus, quod ha- 118
bent eligendi Officiales; libertas enim tales Officiales eligendi non est ab eis auferenda, neque ad certas personas coarctanda, quoties electio fiat de personis, ætate, moribus, & experientia habilibus, ut declaravit *Sac. Congr. Episcop. in Surrentina 31. Januar. & 12. Maji 1717. & in Januen. 12. Junii 1693.* Neque debet & potest Episcopus 119
tale jus auferre a Laicis, qui illud habent. *Sacr. Congr. Episcop. in Surrentina 4. Novembr. 1698.* in qua prætendente Archiepiscopo nominationem Deputatorum Monasterii Monialium SS. Trinitatis per Magistrum Civitatis (ad quem jus nominandi spectabat) factam non admittere, eosque ad libitum removere, ac administrationem redituum ejus impedire, & prohibere, partibus auditis prodiit rescriptum: „ Nominationem Deputatorum fa„ ciendam esse a novo Syndico Civitatis, & electis com„ petere administrationem cum superintendentia Archie„ piscopi ad formam Concilii „ *cap. 8. & 9. sess. 22.* Epi- 120
scopus non debet, nec potest cogere simplices Sacerdotes, qui non habent Officium, nempe Beneficium in Ecclesia Cathedrali, ut inserviant ibi in functionibus Ecclesiasticis, seu munere Diaconi, & Subdiaconi in Missis cantatis, non obstante exiguo numero Canonicorum,

ut pluries declaravit *Sacr. Congr. Concil.* apud Nicol. *Lucubr. can. lib. 1. num. 3. & 4. & in Surrentin. servitii Ecclesiæ 13. Junii 1690. in Nullius S. Laurentii in campo 27. Januar. 1691. in Auximana 26. Novembr. 1701. & 19. Augusti 1702. & in Signina 15. Novembr. 1703.* Et de simplicibus Sacerdotibus, quod non valeant compelli ad interessendum, & assistendum functionibus Ecclesiasticis in Cathedrali, adest resolutio *Sacr. Congr. Episc. in una Castri Maris 20. Martii 1692. emanata partibus informantibus ad relationem clar. mem. Card. Petrucci*, nisi adsit contraria consuetudo. *Sacr. Congr. Conc. in Trojana 10.*
121 *Septembr. 1704. & in Bellicastren. 21. Augusti 1706.* Episcopus non debet Clericis permittere ludum alearum, quia *cap. 1. dist. 38. & cap. penult. de vita, & honest. Cleric.* canones ludum alearum Clericis prohibentes, fuerunt a Concil. Trident. *sess. 22. cap. 1. de reform.* expresse innovati, ibique abrogantur consuetudines contrariæ, & injungitur Episcopis, ut iis non obstantibus, Canones
122 eorum hoc observari faciant. Unde a fortiori non debet
123 Episcopus ipse aleis ludere. Monacell. *tom. 3. tit. 2. formul. 6. n. 16.* & alii passim. Quid non possit, nec debeat Episcopus quoad Regulares, & Moniales, Vide verb. *Regulares*, verb. *Monialis*.

124 Episcopus nequit prohibere Clericis, ne conveniant Laicos in Causis profanis coram Judice Laico. *Sacr. Congreg. Immun. in Tudertina 20. Decembr. 1663. lib. 1. decretal. Niton. pag. 183.* Vide apud Riccium *in Synops.* verb. *Prohibitio per vim.*

Supplementa Auctoris, e III. Editione.

125 ALbaniæ Episcopis facultas conceditur concordandi, transigendi, atque etiam relinquendi bona Ecclesiastica Albanis, licet injustis detentoribus, ad prævenienda deteriora incommoda. Benedictus XIV. tom. 4. Constit. 23. incip. *Cum Encyclicas*, in qua præfatis Albanis Episcopis traditur methodus, qua satagant, ut a Catholicis illius regionis sua Ecclesiis bona restituantur, vel aliquo modo super iis transigatur, & si neutrum queat obtineri, facultas fit Episcopis derelinquendi fundos, fructusque possessoribus, eosdemque absolvendi a censuris. Videatur hac de re in tom. 3. ejusdem Bullarii Constitutio 57. incip. *Urbem Antibarum*, in qua idem Pontifex multa tradit notatu consulenda, de bonis Ecclesiarum, quæ semel ab infidelibus occupata, deinde in Christianorum potestatem evenerunt.

126 Veronensis Episcopi ordinaria privativa auctoritate in Civitatem, universamque Diœcesim Veronensem redintegrata, definitur jurisdictio, qua idem Episcopus in Capitulum, subjectaque tum ipsi, tum Monasterio S. Mariæ in Organis Veronen. Parochiales, ac simplices Ecclesias, & personas earum servitio addictas, utitur. Benedictus XIV. tom. 4. Constit. 59. incip. *Regis pacifici*, in qua; narrata Aquilejensis Patriarchatus totali extinctione, & in ejus locum duorum Archiepiscopatuum, *Utinensis* nempe ac *Goritiensis*, erectione cum suis respective Diœcesibus, & suffraganeis ipsis ab eo assignatis jam in Constitut. incip. *Injuncta Nobis*, multa per 45. paragraphos statuit, notatu ibi videnda & observanda; In ipsa inter alias. §. 14. confirmat privilegium jam ab ipso concessum Canonicis Cathedralis Veronensis in Constit. incip. *Præclara decora*, libere utendi palmulis seu Burgiis, tam in solemni quam in privata Missarum celebratione in Cathedrali, & extra eam.

127 Quoad facultatem Episcoporum suspendendi Clericos ab Ordinis exercitio ob occultum crimen in foro externo non probatum, confert hic addere, quæ asserit Benedictus XIV. *de Synodo Diœcesana*, *lib. 12. cap. 8. numer. 3. ad 5.* inclusive. Ibi ut sequitur. Concilium Tridentin. *sess. 14. cap. 5. de reform.* decrevit: „ Et cui ascensus ad „ Sacros Ordines a suo Prælato ex quacumque causa, „ etiam ob occultum crimen quomodolibet, etiam ex„ trajudicialiter fuerit interdictus, aut qui a suis Ordini„ bus seu gradibus, vel dignitatibus Ecclesiasticis fuerit „ suspensus, nulla contra ipsius Prælati voluntatem con„ cessa licentia de se promoveri faciendo aut ad priores „ Ordines, gradus, & dignitates, sive honores, restitutio „ suffragetur". Ex quibus verbis colligitur posse Episcopum ob occultum crimen, etiam extrajudicialiter cognitum, non solum Clericis prohibere ascensum ad superiores Ordines, sed etiam a suscepti jam Ordinis ministerio eosdem interdicere. Quamvis enim in secunda Decreti parte, ubi de suspensione est sermo, non iterentur illa verba: *etiam ob occultum crimen, quomodolibet, etiam extrajudicialiter*, constans nihilominus & perpetua Sacræ Congregationis Concilii sententia fuit, ob continuationem sermonis, censeri repetita, eaque utrumque casum complecti; Ab Episcopo siquidem Aleriensi interrogata „ An „ verba illa, ob occultum crimen, quomodolibet, etiam „ extrajudicialiter, expressa duntaxat in prima parte pe„ riodi, censeantur repetita in secunda parte, adeout in„ de colligi valeat, Prælatum non solum posse ob occultum „ crimen extrajudicialiter interdicere suo subdito ascen„ sum ad Ordines, sed ibidem ob occultum crimen posse „ etiam extrajudicialiter illum suspendere ab Ordinibus „ jam susceptis? Sacra Congregatio die 24. Novemb. 1657. „ re sedulo examinata, censuit, non recedendum ab an„ tiquis declarationibus super hoc eodem dubio pluries da„ tis, ac proinde affirmative respondit, *lib. 21. Decretor. pag. 134.* & cohærenter ad hanc responsionem eadem Sacr. Congreg. die 16. Decembr. 1730. sustineri dixit „ suspensio„ nem a Divinis ab Episcopo Capitaneo ex informata con„ scientia cum duobus Sacerdotibus inflictam, uti vi„ dere est " in *Thesaur. Resol. tom. 5. pag. 81.* Idemque responsum dedit in causa *Oritana*, *seu Tarentina*, 20. *Augusti 1735. ejusd. Thesaur. tom. 7. pag. 115.*

Adeo porro verum est, posse Episcopum virtute prædicti Decreti, ex causa sibi nota Clericum interdicere tam Sacrorum exercitio, quam ascensu ad altioris Ordinis gradum, ut neque teneatur „ causam suspensionis, seu de„ lictum manifestare ipsi reo, sed tantum Sedi Aposto„ licæ, si suspensus ad eam recursum habuerit"; Quod totidem verbis a Sacra Congregatione responsum legimus Episcopo Vercellensi *die 21. Maji 1643. lib. 17. Decretor. pag. 170. & seq.* Atque universim loquendo, Episcopum renuentem alicui Ordines conferre, nullo jure obstringi ad manifestandam causam, cur eum repellat, neque ei, qui repulsus est, ullam competere appellationem sed tantum permitti adire Sedem Apostolicam, eique suas querelas exponere, eadem Sacra Congregatio diserte declaravit, cum ad Cardinalem Antonium Barberinum Archiepiscopum Remensem, Apostolica limina visitantem, atque hac ipsa de re Sacræ Congregationis sententiam sciscitantem, die 20. Aprilis 1668. in hunc modum respondit: „ Cum nullus ordinari debeat, quem Episco„ pus suæ Ecclesiæ utilem, aut necessarium non judi„ caverit, Congregatio non semel declarat, ab hujus„ modi judicio nullam dari appellationem, sed recur„ sum duntaxat ad Sedem Apostolicam, quæ, juxta ip„ sius Congregationis sententiam, per Gregorium XIII. „ felic. record. approbatam, quotiescumque Ordinarius „ recusaverit quempiam ordinare, Metropolitano, aut „ viciniori Episcopo committit, ut ab eorum Ordina„ rio prius requirat causam recusationis, quo legitimam „ non allegante, liceat illi eumdem recusatum ordinare. „ Itaque si qui ex Diœcesanis Episcoporum Eminentiæ „ vestræ provincialium Sedem Apostolicam adiverint, „ juxta prænarratam formulam, eorum querimoniis con„ suletur, cui formulæ, ut unum in præsens addatur, „ censuerunt expedire EE. PP. videlicet, ut Metropoli„ tanus, aut vicinior Episcopus, antequam commissas si„ bi partes exequi aggrediantur, paterne curent, ut illi „ denuo apud suos Episcopos per tres vices suppliciter „ petant". *Lib. 16. Litter. Visitationis Sacrorum Liminum, pag. 421.* 128

Ex hoc vero, quod suspensus ab Episcopo ob occultam causam, quam tamen Episcopus sibi notam asserit, appellare nequeat ad Superiorem, necessario consequitur, quod si nihilominus appellationem interponere ejusque obtentu in Altari ministrare, seu quovis modo suum Ordinem solemniter exercere præsumat, statim incidat in irregularitatem. Quidquid enim in contrarium censuerint nonnulli Doctores, ita expresse definivit *Sacra Congreg. Concil. in Sagonen. 21. Junii 1625. libr. 24. pag. 1.* ubi hæc adnotantur. *Episcopus Sagonensis ex facultate sibi attributa Decreto Concilii cap. 1. sess. 14. ex causa sibi nota suspendit Parochum ab exercitio Curæ: sed ille appellavit, & præcepto Episcopi contempto, celebravit, & Curam exercuit. Quæritur an a dicta suspensione detur appellatio, itant Parochus, non obstante appellatione interposita, per exercitium Curæ effectus fuerit irregularis? Sacra Congregatio Concil. censuit ab hujusmodi suspensione non dari appellationem, & Parochum, qui Sacramenta; ut supra, ministravit, irregularitatem contraxisse.* 129

* Episcopi, quibus usque modo concessa est facultas imponendi benedictionem cum Indulgentia plenaria fidelibus in mortis articulo constitutis, uti ea possunt non tantum ad certum tempus, quemadmodum limitatur in Brevibus ab illis impetratis, sed quamdiu in Diœcesi, cujus intuitu illam obtinuerunt, permanserint. Habent etiam facultatem subdelegandi alios pios Sacerdotes quotquot judicaverint opportunos, ut ipsis Episcopus impeditis eamdem indulgentiam conferant. Subdelegati vero ea facultate ad se transmissa uti possunt pro tota Diœcesi, vel territorio, cui destinati sunt, quoadusque in hoc munere perseverant, etiamsi Episcopus delegans obierit. Demum facultates istæ deinceps concedentur perpetuæ omnibus, & singulis Episcopis, qui litteras ea de re petierint; quam etiam facultatem obtinebunt Prælati inferiores, territorium separatum habentes cum vera qualitate *Nullius*, & activa jurisdictione in Clerum, & populum ita sanxit Benedictus XIV. Constit. incip. *Pia Mater* edita anno 1747. nonis Aprilis, in qua etiam ritum hujus benedictionis præbet. 130

Episcopus in sua *Synodo* non potest quidem definire quæstiones de Fide, sed prohibere potest errores jam ab Ecclesia proscriptos, ut ex Gonzalez in *cap. Vestra* deducitur. De *Synod. Diœces. lib. 6. cap. 4. §. 7.* 131

Epi̇scopis in Synodo fas est non quidem rem aliquam 132

inter

inter DD. controversiam definire: sed praxim prohibere, uti e. gr. non licet illis pronunciare, utrum jejunii essentia in abstinentia a carnibus tota consistat; sed etiam ante Bullam Benedicti XIV. jus illis fuit injungere, ut qui dispensationem ad carnes diebus jejunii vescendas obtinuerant, unicam comestionem servarent. *De Synod. Diœces. lib. 7. cap. 3. §. 1.*

133 Episcopo ex epicheja fas est aliquando in iis præsertim, quæ dilationem non patiuntur, nec facile Summus Pontifex consuli potest, circa jus commune relaxare, ut decisum a Sac. Congreg. Concilii refertur *ibidem lib. 7. cap. 17. §. 1.* Id tamen nonnisi in speciali rerum articulo, neque ea de re statutum universale concedere potest, ut ex communi DD. *ibidem §. 2.*

134 Ad Diœcesanum Episcopum pertinet Ecclesias consecrare, eique fas est id muneris demandare alteri Episcopo, minime vero Presbytero etiam cum oleis ab ipso Episcopo benedictis. Ita ex DD. *ibidem lib. 13. cap. 5. §. 2. nov. edit.*

135 Consecratas insuper Ecclesias, atque pollutas nemo præter Episcopum Diœcesanum reconciliare potest, nec fas est id muneris demandare Presbytero quamquam cum aqua ab Episcopo benedicta. Si tamen Ecclesia non fuerit consecrata, sed tantum benedicta, facultas dari potest, ut per simplicem Sacerdotem adhibita tantum aqua lustrali, Ecclesia polluta reconcilietur. *Ibidem*.

136 Episcopo curandum est, ut legata pia impleantur, quod præstare ipse potest, etiamsi prohibitus fuisset a Testatore, ut ex *Cap. tua nobis, de Testam.*

137 Quod si Testator executorem elegerit sui legati, & ei in casu quod segniter agit, alterum substituat, tunc Episcopus si subdelegatus etiam segniter egerit, curam ejus exequendi in se suscipere debet; quod valet etiam in omnibus piis dispositionibus, tam in ultima voluntate factis, quam inter vivos, ut ex Trident. *sess. 22. de ref. cap. 8.*; valet etiam non solum pro Episcopis, sed etiam pro Prælatis inferioribus habentibus territorium separatum, & jurisdictionem quasi Episcopalem. *De Synod. &c. lib. 13. cap. ult. § 1., & 2. nov. edit.*; valet etiam pro Vicario Capitulari Sede vacante, ut in legato de Missis statuit Sac. Congregatio. *ibidem §. 1.*

138 Fabrica S. Petri in Vaticano in locis suæ auctoritati subjectis (non enim sunt omnia) non se immiscet jurisdictioni Episcoporum in ordine ad legata pia, & Missarum onera, nisi post annum ab obitu Testatoris, quo anno elapso piarum voluntatum executioni se immiscet, etiamsi judicium cœptum ab Episcopo terminatum non fuerit, ut ex DD. constat. *Ibidem §. 3.*

Novissime additiones ex aliena manu.

PLura profecto hic habet *Auctor*. Sed, & dicta ab eo magis illustrari possent, tum alia possent addi. Sed ne limites egrediamur Additionum, hæc tantummodo afferimus.

1 Episcopus sane post electionem ante possessionem de ju-
re Canonico antiquo poterat ea omnia exercere, quæ
pertinent ad jurisdictionem. & signanter conferre Bene-
2 ficia. Idque quia in ipso momento factæ electionis con-
summabatur vacatio Ecclesiæ, ut sequendo originalem
theoricam Glossæ in cap. 15. verbo de talibus de Electione fir-
mant *Germon de Indult. Cardinal. §. Nec non quarumcum-*
que num. 3., & duob. sequent. Marta de Cauf. Consistorial.
lib. fol. 4. n. 39.
3 Sed experientia compertum fuit, quod Episcopi hac
abutebantur potestate. Refert abusus hosce *Rota in Cor-*
duben Beneficiorum 3. Decembris 1696. coram bon. memor.
Ursino. Factum hinc fuit, ut Bonifacius VIII. *in Ex-*
4 *travagant. Injunctæ, de Electione*, hanc ipsis ademerit pote-
statem, & ita quidem ut deinde Episcopi non nisi appre-
hensa possessione eam exercere potuerint, possintque eti-
amnum.
5 Episcopus nequit Ecclesiam de non numerata reddere
numeratam. Hæc enim immutatio non nisi S. Sedi com-
petit; ut firmant *Piton. Discept. Eccles. 17. n. 65.*, *Rota*
in Colonien. nominationum ad Canonicatus 1. Julii 1729. §.
Absque eo quod coram bon. mem. Ratto inter impressas *dec.*
264. n. 8.
Episcopi Germaniæ anno 1730. a Sacra Congregatio-
7 ne de Propaganda Fide potestate donati sunt disponendi
in conservationem, tum augumentum Catholicæ Reli-
gionis Bona ab Hæreticis recuperata, vel recuperanda.
Sed dispositio hæc sine Apostolico beneplacito perfici ne-
quit.
8 Episcopus cui potestas est mutandi Canonicos de una
ad alteram Ecclesiam unitam, potest mutationem hanc
facere absque ipsorum consensu, causæque expressione.
9 *Rota in Gienn. Jurismutandi 28. Junii 1702. §. Et sane*
coram bon. mem. Pio.

ARTICULUS VII.

Episcopus, quo ad ea, quæ concernunt Episcopum Regularem, Titularem, & Suffraganeum.

S U M M A R I U M.

1 *Episcopus Regularis a die confirmationis, & assumptionis ad Episcopatum liberatur ab obligationibus suæ Regulæ.*
2 *Non absolvitur tamen a Votis essentialibus, sed solum est exemptus quoad aliquos effectus Paupertatis, & Obedientiæ juxta decentiam status.*
3 *Episcopi Regulares illarum Religionum, quæ ultra tria vota essentialia omnibus communia, emittunt aliud quartum Votum essentiale, ut est votum vitæ Quadragesimalis apud Minimos, tenentur etiam ad illud, nisi specialiter a Sede Apostolica dispensentur.*
4 *Episcopus Regularis tenetur Habitum suæ Religionis deferre.*
5 *Retento tamen colore habitus suæ Religionis potest se conformare cum Episcopis sæcularibus in forma, seu figura.*
6 *Canonici autem Regulares S. Augustini in Episcopos promoti possunt uti habitu, quo utuntur alii Clerici sæculares in Episcopos creati.*
7 *Episcopus Regularis tenetur recitare Officium juxta ritum suæ Diœcesis, & non juxta ritum suæ Religionis.*
8 *Episcopo tamen ex Ordine Fratrum Minorum de Observantia assumpto conceditur, ut possit recitare tota convictoria Officia Sanctorum Ordinis S. Francisci, & celebrare eorum Missas, dummodo privatim celebret in sua Cappella dictas Missas Sanctorum Ordinis cum Missali Romano, & Officium pariter recitet cum Breviario Romano.*
9 *Episcopi Regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicæ gaudent privilegiis suæ Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suæ Religionis recitare Officium, & in propriis Cathedralibus Missam celebrare, & Altare Beatis prædictis erigere.*
10 *Episcopus Regularis recuperat jus successionis ad hæreditatem sibi delatam post promotionem, non obstante renunciatione.*
11 *Episcopus Regularis non acquirit Monasterio, cui fuit filius, sed propriæ Mensæ, seu Ecclesiæ quoad proprietatem; ad proprium tamen commodum quoad usumfructum.*
12 *Episcopus Regularis post adeptum Episcopatum non recuperat bona ante Episcopatum jam tertiis quæsita.*
13 *Frater Minor factus Episcopus auctoritate Papæ recuperat jus succedendi ab intestato, & ex testamento.*
14 *Episcopo Ordinis Fratrum Reformatorum S. Francisci conceditur facultas disponendi de bonis intuitu suæ personæ acquisitis in quoscumque usus pios convertendis, & etiam ad favorem consanguineorum, & affinium, si Sanctissimo placuerit.*
15 *Episcopus Regularis, si sit negligens in exigendo bona hæreditaria, vel eis renunciet, tunc succedet Ecclesia proprietaria, & pro ea Capitulum potest agere, dum tractatur de præjudicio Ecclesiæ, & Episcopatus.*
16 *Episcopus Regularis adeundo hæreditatem sibi delatam potest sibi præjudicare quoad usumfructum, non autem quoad proprietatem, quæ fuit acquisita Ecclesiæ.*
17 *Regularis factus Episcopus debet relinquere Religioni, vel Monasterio totum id, quod ante promotionem in Religione acquisivit, & habuit.*
18 *Episcopus Regularis non subjicitur Bullæ de largitione munerum.*
19 *Episcopus Regularis, si ad suam Religionem redierit, dignitates, & Officia illius obtinere prohibetur.*
20 *Episcopus Regularis, si Episcopatum resignet, aut ob culpam deponatur, dummodo non degradetur, non tenetur ad Regularem observantiam redire, sed remanet in perpetuum exemptus, sicut prius.*
21 *Episcopi Titulares antiquitus non creabantur.*
22 *Modo tamen passim creantur.*
23 *Episcoporum Titularium nulla origo reperitur ante decretum Concilii Lateranensis.*
24 *Episcopi Titulares sunt veri Episcopi.*
25 *Episcopus Titularis non potest exercere Pontificalia nisi in illa Diœcesi, cui datus est suffraganeus.*
26 *Neque in locis exemptis, nisi de licentia Episcopi loci, intra cujus fines locus hujusmodi exemptus fuerit constitutus.*
27 *Neque potest Episcopus Titularis in Ecclesia sua jurisdictionali, veluti si esset Præpositus, Chrisma conficere, nec alia Pontificalia exercere, nisi de expressa licentia Episcopi, intra cujus Diœcesim sua Præpositura existit.*
28 *Neque potest Episcopus Titularis familiarem suum etiam triennalem ordinare absque sui proprii Episcopi expresso consensu.*
29 *Immo ordinati ab Episcopo Titulari sine consensu proprii Episcopi, ipso jure suspensi sunt, donec proprio Prælato visum fuerit.*

30 Et

30 *Et ipse Episcopus Titularis Ordines conferens, seu Pontificalia exercens sine licentia Ordinarii Diœcesani est suspensus per annum ab usu Pontificalium.*

31 *Episcopus Titularis non est creandus, nisi urgeat necessitas.*

32 *Invectiva Glossæ in eos, qui anhelant ad Vicarias Episcoporum, & Ecclesias Titulares.*

33 *Episcopus Titularis Canonicatum obtinens in Ecclesia Cathedrali, potest, & debet in ea uti habitu Ordinario, quo utuntur Episcopi in Romana Curia, idest Rochetto supra subtaneam, & Mantelletto violacei coloris.*

34 *Et debet præcedere omnibus aliis Canonicis, & Dignitatibus tam quoad stallum, quam quoad functiones cantandi Missas, & omnia alia.*

35 *Episcopus Titularis, qui est Canonicus, subest Visitationi Ordinarii, & aliorum Canonicorum, & tenetur ad observantiam Legis Diœcesanæ, aliter subjicitur pœnæ etiam Excommunicationis in ea contentæ.*

36 *Familiares etiam Episcopi Titularis gaudere debent privilegio Fori, ita tamen ut Clericatum debeant, & sint puniendi ab Ordinario loci, ubi degunt, & non ab Episcopo, seu Archiepiscopo Titulari.*

37 *Beneficia, & Pensiones non vacant in eo, qui ad Titularem Episcopatum assumitur, cui etiam de novo conferri possunt præfertim simplicia.*

38 *Episcopus Titularis est de Jure vocandus ad Concilia generalia.*

39 *Episcopus Titularis administrator alterius Ecclesiæ, quas functiones in illa facere possit, & quomodo teneantur ei assistere Canonici Cathedralis? Dantur ad hoc decem dubia cum suis resolutionibus; ad n. 40.*

41 *Pro Episcopo Titulari obtinente Canonicatum in Cathedrali dantur octo dubia cum suis resolutionibus.*

42 *Episcopis Titularibus præcedunt Episcopi locales, etiamsi posteriores sint Consecratione.*

43 *Episcopus, cui datus est Coadjutor, potest esse Coadjutor alterius.*

44 *Episcopus suffraganeus datus Episcopo cum facultate exercendi Pontificalia Officia in Civitate, & Diœcesi de expresso consensu Episcopi pro tempore existentis, mortuo Episcopo, & Sede vacante, non potest eadem Pontificalia exercere Capitulo contradicente.*

45 *Unde mortuo Episcopo illius suffraganeus Ordines conferre non potest.*

46 *Alia de Episcopo suffraganeo. Remissive*

47 *Subnectuntur Supplementa Auctoris, ad n. 109.*

1 Episcopus Regularis a die confirmationis, & assumptionis ad Episcopatum liberatur ab obligatione suæ Regulæ, scilicet a jejuniis, vigiliis, silentio, modo canendi in Choro, & reliquis observationibus præscriptis in Regula. Donatus *prax. Regular. tom. 1. part. 2. tract. 4. quæst. 51. numer. 6.* Portell. verb. *Episcopus num. 13.* Thomas del Bene *de immunit. part. 2. dub. 216. sect. 6.* Felix Pote *25 tom. 1. part. 2. num. 1865.* Peyrin. Rodriq., Bufemb., & alii passim, & habetur *ex cap. Statutum 1. caus. 18. quæst. 1.* ibi: „Statutum est, & ra-
„tionabiliter secundum Sanctos Patres Synodo confirma-
„tum est, ut Monachus, quem electio canonica a jugo
„Regulæ Monasticæ professionis absolvit, & Sacra
2 „Ordinatio de Monacho Episcopum fecit, velut legiti-
„mus hæres paternam sibi hæreditatem, postea jure vin-
„dicandi potestatem habeat. „ Non absolvitur tamen a Votis essentialibus, quia non desinit esse Religiosus, sed solum est exemptus quoad aliquos effectus Paupertatis, & Obedientiæ juxta decentiam status. Licet enim non teneatur amplius ad obedientiam Prælati Regularis, tenetur tamen ad obedientiam Papæ, unde non dispensatur ejus obedientia, sed mutatur, sicut nec dispensatur ejus Paupertas, quia non acquirit dominium bonorum Ecclesiæ, sed administrationem, liberam tamen quoad suam sustentationem, & causas pias. Hinc S. Bonaventura *in 4. sentent. dist. 38. §. Ad illud nu. 47.* sic præcise ait: „Est enim divitiarum non Dominus, sed Di-
3 „spensator &c. Similiter in voto Obedientiæ non est dis-
„pensatio, quia omnem obedientiam non est dispensa-
„tus, quia omnem obedientiam, quam debebat prius
„suo Superiori, debet Papæ. Episcopi Regulares illa-
„rum Religionum, quæ ultra tria Vota essentialia om-
„nibus communia, emittunt aliud quartum Votum es-
„sentiale, ut est Votum vitæ Quadragesimalis apud Mini-
„mos, tenentur etiam ad illud, nisi super altera Sede Apo-
„stolica dispensentur; Unde Peyrin. *tom. 3 privileg. cap. 14.*
„*num. 3.* refert, quod tres Summi Pontifices, scilicet Paulus V. Gregorius XV., & Urbanus VIII. dispensarunt in hoc Voto cum tribus Minimis ad Episcopatum assumptis; & signanter Urbanus VIII. in examine Patris Francisci Castellini pro Episcopatu Caprulensi, cum interrogavit: *An factus Episcopus teneretur ad Votum vitæ Quadragesimalis?* & cum respondisset *non teneri*, Papa ei dixit: *Errasti, teneris enim*, & parum defuit, ut excluderetur; voluit tamen cum eo dispensare (a).

Episcopus Regularis tenetur Habitum suæ Religionis 4
deferre, *Cap. Clerici officia 15. de vita, & honest. Cleri-*
„*cor.* ibi: „Pontifices autem in publico, & in Eccle-
„sia superindumentis lineis omnes utantur nisi Mona-
„chi fuerint, quos oportet ferre habitum Monacha- 5
„lem. „ Retento tamen colore Habitus suæ Religionis potest se conformare cum Episcopis sæcularibus in forma, seu figura. Donatus *prax. Regul. tom. 1. part. 2. tract. 6.*
quæst. 12. num. 8. in Rituali Romano reformato sub Cle- 6
mente VIII., & sic modo servatur in praxi. Canonici autem Regulares S. Augustini in Episcopos promoti possunt uti habitu, quo utuntur alii Clerici sæculares in
Episcopos creati. Leo X. Constit. 34. incip. *Dudum Vi-* 7
de verb. *Habitus num. 26* ubi ad id affertur novissima Constitutio Benedicti XIII. merito observanda. Episco-
pus Regularis tenetur recitare Officium juxta ritum suæ 8
Diœcesis, & non juxta ritum suæ Religionis. *Sac. Congregat. Rit. 11. Junii 1605.* Episcopo tamen ex Ordine S. Francisci Minorum de Observantia assumpto conceditur, ut possit recitare tuta conscientia officium Sanctorum Ordinis S. Francisci, & celebrare eorum Missas, dummodo privatim celebret in sua Cappella dictis diebus
Sanctorum Ordinis cum Missali Romano, & Officia pa- 9
riter recitet cum Breviario Romano. *Sac. Rit. Congreg. in Majoricen. 6. Decembris 16..* Episcopi Regulares, qui ex indulto Sedis Apostolicæ gaudent privilegiis suæ Religionis, de quibus sunt capaces pro eorum conditione, non possunt de Beatis suæ Religionis recitare Offi-
cium, & in propriis Cathedralibus Missam celebrare, 10
& Altare Beatis præd. erigere. *Sac. Rit. Cong. 17. Aprilis 16.0.*

Episcopus Regularis recuperat jus Successionis ad hære- 11
ditatem sibi delatam post promotionem non obstante renunciatione. *Sac. Congregat. Concil. in Neapolitana 3. Decembris 1639.* Episcopus Regularis non acquirit Monaste-
rio, cujus fuit Filius, sed propriæ Mensæ, seu Ecclesiæ 12
quoad proprietatem, ad proprium tamen commodum quoad usumfructum. *Eadem Sac. Congregat. Conc. in d. Neapolitana.* Episcopus Regularis post adeptum Episcopatum non recuperat bona ante Episcopatum jam tertio quæsita. *Sac. Congregat. Concil. 11. Januar. 1631.*, *& ead. Sac. Congreg. in d. Neapolitana*, in qua cum quæreretur:

I. *An Regularis professus incapax bonorum ad Episcopatum assumptus recuperet Jus succedendi quoad hæreditatem post assumptum Episcopatum sibi delatam?*

II. *An eidem obstet cessio, & renunciatio hujusmodi hæreditatis facta ad favorem fratris; ad præscriptum Sacri Conc. Trid. cap. 16. sess. 25. de Regularibus sub d. die 3. Decemb. 1639. resolutio prodiit,*

Ad I. Recuperare Jus succedendi ad hæreditates post adeptum Episcopatum ad utilitatem suæ Ecclesiæ sibi delatas quoad proprietatem, & ad proprium commodum dum quoad usumfructum.

Ad II. Eidem non obstare supradictam cessionem, & renunciationem, quoad hæreditates, quæ non sint alteri ante adeptum Episcopatum acquisita.

Frater Minor factus Episcopus auctoritate Papæ recupe- 13
rat Jus succedendi ab intestato, & ex testamento, Rota *in Urgellen. Hæreditatis 24. Maji 1619. part. 5. recent. tom. 1. dec. 115. num. 12.* Bartol. *in tract. Minor. tit. 4. dist. 3. cap.*

(a) Regulares ad Episcopatus dignitatem evecti, non dum ad essentialia vota servanda tenentur, verum etiam ad reliqua vota in professione emissa, seu obligationes per propriam respectivam regulam inductas, puta ad jejunium aliquibus determinatis diebus &c. modo horum observatio compossibilis sit cum statu Episcopali; ita siquidem decrevisse constat Benedictum XIII. in Constit. *Custodes 7. Martii 1725.*, cujus hæc sunt verba: *Iisdem Regularibus tam ad Episcopatum, quam ad Cardinalatum evectis præcipitur, in virtute S. Obedientiæ sub pœna suspensionis ab exercitio pontificalium ipso facto incurrenda Papæ reservatæ, ut singulis suæ Regulæ officiis, & obligationibus, quæ Pontificale, sive cujuscumque alterius dignitatis, aut Cardinalatus officium minime impediant, perpetuo subsint.* Hinc eterum liquet, prædictos Episcopos subesse omnibus illis obligationibus, quæ in regula quam professi fuerant, exprimuntur, quæque non pugnant cum onere, & dignitate Episcopali. Id ne respectu Franciscanorum præsertim tenendum est tamquam certum cum eorum Regulæ præcepta obligent sub mortali, a quorum obligatione nisi specialiter a Sede Apostolica dispensationem obtinuerint, nulla causa est, cur censendi sint exempti dum ad Episcopatum promoventur.

cap. 5. *cum aliis allegatis*, quæ quidem concluſio vera eſt, ſed ſecundum terminos *cap. Statutum* 1. *cauſ.* 18. *quæſt.* 1. ut ſibi uſumfructum, & Eccleſiæ proprietatem acquirat, ut hoc modo votum paupertatis conſervetur. Archidiac. *in d. cap. Statutum num.* 2. Natt. *con-*
13 *ſil.* 180. *num.* 5. Feder. de Senis *conſil.* 20 *num.* 7., & Rota *loc. cit. num.* 23., & 24. Epiſcopo Ordinis Fratrum Reformatorum S. Franciſci conceditur facultas diſponendi de bonis intuitu ſuæ perſonæ acquiſitis in quoſcumque uſus pios convertendas, & etiam ad favorem Conſanguineorum, & Affinium, ſi Sanctiſſimo placuerit, prout
15 conceſſit, & facultatem indulſit 12. *April.* 1703. *Congregat. particularis in cauſa dispenſationis* apud Card. Petram *tom.* 2. *Commentar. in Conſtit.* 11. *Clement. IV. ſub numer.* 44. Epiſcopus Regularis, ſi ſit negligens in exigendo bona hæreditaria, vel eis renunciet; tunc ſuccedit
16 Eccleſia proprietaria ex diſpoſitione *cap. Statutum* 1. *cauſ.* 18 *quæſt.* 1., & pro ea Capitulum poteſt agere, dum tractatur de præjudicio Eccleſiæ, & Epiſcopatus. Rota *cit. tom.* 4. *part.* 2. *recent. deciſ.* 135., *num.* 9., & 10. Epiſcopus Regularis adeundo hæreditatem ſibi delatam poteſt ſibi præjudicare quoad uſumfructum, non autem quoad proprietatem, quæ fuit acquiſita Eccleſiæ. Rota *loc. cit. n.* 18.

17 Regularis factus Epiſcopus debet relinquere Religioni, vel Monaſterio totum id, quod ante promotionem in Religione acquiſivit, & habuit; *cap. Statutum* 1. *cauſ.* 18. *q.* 1., & pluries ſtatuerunt Summi Pontifices, & ſignanter Alexander IV. pro Minoribus 5. *Decembris* 1255. Conſtitut. incipient. *Ex parte veſtra*, ubi præcipit, quod Fratres Minores Ordinis S. Franciſci ad Epiſcopalem, & alias Superiores Dignitates promoti, libros, & alia ſua bona, quæ ipſo promotionis ſuæ tempore habere contigerit, Generali ejuſdem Ordinis Miniſtro, vel Provincialibus Miniſtris, ſubmota quacumque dilatione reſignent, niſi forſan dicti Ordinis Superiores eis ipſorum librorum uſus ad tempus concedendum de gratia ſpeciali. Similem reſignationem a Patribus Ordinis Sancti Dominici faciendam ſtatuit idem Pontifex *eodem anno* 1255. 18. *Maji*, *in libro privilegior. Ord. pag.* 33., & ſic etiam Clem. IV. 9. *Junii* 1265. Conſtit. incipient. *Providentia*, ubi univerſis Fratribus Ordinis Prædicatorum S. Dominici ad Archiepiſcopatus, Epiſcopatus, & Prælaturas aſſumendis inhibetur, ne conſecrationis munus quoquo modo recipiant, antequam libros, & bona Ordinem memoratum contingentia, quæ apud eos tempore ſuæ promotionis habere contigerit, Prioribus, & Conventibus, de quibus aſſumpti fuerunt, cum integritate reſignent, niſi forſan iidem Priores de conſenſu ipſorum Conventuum uſum illorum ad certum tempus eis duxerint concedendum; alioquin eo ipſo ab executione Pontificalis Miniſterii noverint ſe ſuſpenſos. Inter hujuſmodi autem libros non intelliguntur comprehenſi Quaterniuli, & illæ Chartulæ, vel membranæ in quibus dicti Fratres ſibi certa notabilia cum aliquibus privatis ſermonibus certa notabilia cum aliquibus privatis ſermonibus collegerunt: & noviſſime Benedictus XIII. Conſtit. incip. *Paſtoralis humilitati noſtræ* §. 5. expreſſe interdixit Regularibus omnibus ad qualcumque dignitates Eccleſiaſticas promotis, ne ſecum extra Cœnobia
18 ulla bona aſportare audeant. Et inſuper *ibidem* §. 6. ademit Regularium Superioribus facultatem concedendi promotis eiſdem ad tempus uſum librorum, aliorumque. Epiſcopus Regularis non ſubjicitur Bullæ de largitione munerum, quia ibi prohibentur illæ largitiones quæ fiunt de bonis pertinentibus ad Religioſorum Monaſteria, ſed de redditibus, quorum liberam habet admini-
19 ſtrationem, & uſumfructum, perinde ac ſi eſſet Epiſcopus ſæcularis. Ro. *Tom.* 4. *part.* 2 *recent. deciſ.* 115. *numer.* 3 Donat. *prax. Regul. tom.* 1. *part.* 2. *tract.* 15.
20 *quæſt.* 6. *num.* 9, & alii paſſim. Epiſcopus Regularis, ſi ad ſuam Religionem redierit, Dignitates, & Officia illius obtinere prohibetur, Paul. IV. Conſtitut. incip. *In Sacra*. Epiſcopus Regularis, ſi Epiſcopatum reſignet, aut ob culpam deponatur, dummodo non degradetur, non tenetur ad Regularem obſervantiam redire, ſed remanet in perpetuum exemptus, ſicut prius quia (a) retinet dignitatem Epiſcopalem. Sic quidem Imola *in Clementin.* 1. *num.* 2. *de electio.* Federic. de Senis *conſil.* 58. *num.* 2. Peyrin. *in formular. Regul. litt.* G. *cap.* 6. *num.* 7. Layman *in Theol. moral. lib.* 4. *tract.* 5. *cap.* 1. *de ſtatu Relig. num.* 9., & cum multis aliis Barboſa *de Offic.*, & *poteſt. Epiſcop. part.* 1. *tit.* 1. *cap.* 4. *num.* 16. * At tunc
21 attendenda ſit Conſtitutio Benedicti XIII. in. in. *Cuſtodes*, vi cujus Epiſcopi Regulares ſi ſe abdicaverint Epiſcopatu tenentur clauſtra ſuæ Religionis repetere, niſi tamen aliter conceſſum illis ſit a Summo Pontifice.

Epiſcopi Titulares antiquitus non creabantur, ſed tantum qui a propriis Eccleſiis ob hoſtilitatem ejecti erant, in aliis Eccleſiis vacantibus Card. conſtituebantur, donec ad proprias Eccleſias reverti permitterentur, *in cap. Paſtoralis* 7. *quæſt.* 1. Fagnan *lib.* 5. *Decret. cap. Epiſcopalis* ſi. 23
de Privilegiis, & *exceſſibus Privilegiator. num.* 39. Modo tamen non jam qui expulſi ſunt, dantur Epiſcopi Eccleſiis vacantibus, ſed creantur denuo Epiſcopi Titulares illarum Eccleſiarum, tum ob alias cauſas, tum ad hoc ut ſuffraganeis ſint Epiſcopis. Fagnan. *loc. cit. num.* 41. Horum Epiſcoporum Titularium, qui creantur Epiſcopi alicujus Eccleſiæ in partibus infidelium ſitæ, quæ neque populum Chriſtianum, neque Clerum habet, nulla origo reperitur ante decretum Concilii Lateranenſis ſub Leone X. *ſeſſ.* 9. *de Cardinalibus*; ubi permiſit creari Epiſcopos Titulares quibus pro ſuffraganeis poſſent uti Card. Epiſcopi in ſuis Eccleſiis ſicuti modo utuntur ipſis etiam varii alii Epiſcopi non Cardinales, & ideo etiam hodie Summus Pontifex cum creat hujuſmodi Epiſcopus Titulares, utitur ſimilibus verbis: *Et ſuffraganeus talibus do-* 24
nee &c. Fagnan. *loc. cit. num.* 41., & 44. Epiſcopi Titulares ſunt veri Epiſcopi Characterem habentes Epiſcopalem, *cap. Paſtoralis* 7. *quæſt.* 1., & ibi Archidiac. *ſub* 25
num. 4. & *Præpoſitus in* 1. *notabil.*, & alii communiter. Pontificalia tamen exercere non poteſt Epiſcopus Titularis, niſi in illa Diœceſi, cui datus eſt ſuffraganeus, ut 26
ſtatuit S. Pius V. in decreto ſuo Conciſtoriali, teſte Fagnan. *loc. cit. num.* 50. Neque in locis exemptis, niſi de licentia Epiſcopi loci, intra cujus fines locus hujuſmodi exemptus fuerit conſtitutus. Concil. Trident. *ſeſſ.* 14. *cap.* 4. *de reformat.* & ſic expreſſe deciſum fuiſſe a Sac. Congreg. Concil. refert Aidan. *in compendio Canon. reſolut. lib. primo tit.* 4. *num.* 3. 27

Neque poteſt Epiſcopus Titularis in Eccleſia ſua jurisdictioni, veluti ſi eſſet Præpoſitus, Chriſma conferre, nec alia Pontificalia exercere, niſi de expreſſa li- 28
centia Epiſcopi, intra cujus Diœceſis fines Præpoſitura exiſtit, ut deciſum fuiſſe refert Aidan. *in compendio Canon. reſolut. lib.* 1. *tit.* 8. *num.* 10. Neque poteſt Epiſcopus Titularis ſubditum ſuum etiam triennalem ordinare 29
abſque ſui proprii Prælati expreſſo conſenſu; ſic expreſſe *Con. Trid. cit. ſeſſ.* 14. *cap* 2. *de reformat.* Immo ordi- 30
nati ab Epiſcopo Titulari ſine conſenſu proprii Epiſcopi, ipſo jure ſuſpenſi ſunt, donec ſuo Prælato viſum fuerit, Sic expreſſe Trident. *loc. cit.* Et ipſe Epiſcopus Ti- 31
tularis Ordines conferens, ſeu Pontificalia exercens ſine licentia Ordinarii Diœceſani eſt ſuſpenſus per annum ab uſu Pontificalium, textu expreſſo in Trident. *loc. citat.* Epiſcopus Titularis non eſt creandus, niſi vere ur- 32
geat nec ſitas. Clementin. *In plerisque cap.* 5. *de elect.*, & Gloſſa *ibidem verb. Vagantium*, ubi inhærendo d. Decretal invehitur in eos, qui anhelant ad Vicarias Epiſcoporum, & Eccleſias Titulares; Et ibidem in verb. *Regiſtra* dicit, hunc abuſum maxime vigere in Religioſis, qui ad hoc laborant interdum etiam importune, & per corruptelas, ut canere poſſint cum Pſalmiſta, *Laqueus contritus eſt*, & *nos liberati ſumus*, *Pſalm.* 123., & ſic cum Gloſſa Fagn. *loc. cit. num.* 47. Urſaya *in Miſcellanea ſacra* & *profan. part.* 2. *verb. Epiſcopus num.* 37. 33

Epiſcopus Titularis Canonicatum obtinens in Eccleſia Cathedrali poteſt, & debet in ea uti habitu ordinario, quo utuntur Epiſcopi in Romana Curia, ideſt Rochetto ſupra ſubtaneam, & Mantelletto violacei co- 34
loris. *Sacr. Congregat. Rit. in Compoſtellana* 21. *Junii* 1617. Et debet præcedere omnibus aliis Canonicis, & Dignitatibus, tam quoad ſtallum, quam quoad functiones cantandi Miſſas, & omnia alia. *Sac. Congreg. Rit. in Ra-* 35
guſina 22 *Junii* 1594. *in d. Compoſtellana* 12. *Julii* 1617., & *in Calagurritana* 13. *Novembris* 1621. Epiſcopus Titularis, qui eſt Canonicus, ſubeſt Viſitationi Ordinarii adinſtar aliorum Canonicorum, & tenetur ad obſervantiam Legis Diœceſanæ, alias ſubjicitur pœnæ, etiam Excommunicationis in ea contentæ. *Sac. Congregat. Epiſcop.* 24 *Julii* 1632. apud Card. Petram *tom.* 1. *commentar. in* 36
Conſtit. 2. *Leonis IX. ſect.* 5. *num.* 94. Familiares etiam Epiſcopi Titularis gaudere debent privilegio Fori, ita tamen ut conveniri debeant, & ſint puniendi ab Ordinario loci, ubi degunt, non ab Epiſcopo, ſeu Archie- 37
piſcopo Titulari. *Sac. Congregat. Immunit.* 17. *Januar.* 1628. Beneficia, & Canonicatus non vacant in eo, qui ad Titularem Epiſcopatum aſſumitur, qui etiam de novo conferri poſſunt præſertim ſimplicia. *Sac. Congregat. Epiſcop. in Ebroicen.* 23. *Decembr.* 1645. apud Nicol *in Lucubrat.* 38
t. 1. *lib.* 3. *tit.* 5 *num.* 43. Epiſcopus Titularis eſt de jure vocandus ad Concilia generalia. Vid. verb. *Concilium* 39
num. 19. Epiſcopus Titularis adminiſtrator alterius Eccleſiæ, quas functiones in illa facere poſſit, & quomodo ea ſe-

(a) Falſum eſt, Regularem Epiſcopum, ſi contingat, ut vel Epiſcopatum reſignet, vel aliquam ob culpam Epiſcopatu privetur, ad propria clauſtra redire non teneri. Nam in laudata Benedicti XIII. Conſtitutione Epiſcopis Regularibus præcipitur, ut *dimiſſo Epiſcopatu*, *ſeu quacumque alia dignitate*, *ad quam evecti fuerint*, *vel perſonali munere ſibi extra clauſtra commiſſo*, *ad eadem clauſtra redire teneantur*, *ſub pœna privationis uſus Pontificalium*; & *ſi permanſerint in contumacia non redeundi ad clauſtra poſt annum*, *ſint et ipſo ſuſpenſi a divinis*.

ei teneatur assistere Canonici Cathedralis; *Sac. Congregat. Rit. in Sarsinaten. Functionum Episcopalium 22. Augusti 1722. ponente Cardinali Paulutio*, ubi fuerunt proposita, & resoluta sequentia dubia;

I. An Episcopus Civitatis Ducalis Modernus Administrator Ecclesiæ Sarsinaten. in functionibus Pontificalibus gaudeat omnibus illis præeminentiis, & prærogativis, quibus fruuntur, & gaudent omnes alii Episcopi in propriis Diœcesibus in casu &c.? & quatenus negative.

II. An dictus Episcopus, & Administrator amovibilis Ecclesiæ vacantis, dum cantat Missam, & Vesperas in Pontificalibus, possit sedere super Cathedra Episcopali elevata quatuor gradibus, parata cum Baldachino, ac Postergali, & uti Baculo Pastorali; vel sedere debet super Faldistorio prope Altare sine Baculo?

III. An concedere possit Indulgentiam quadraginta dierum sine speciali facultate Apostolica?

IV. An ei, dum assistit Missæ solemni ab alio cantatæ, debeant Canonici facere Circulos ad Kyrie eleyson, Gloria in Excelsis, Credo, Sanctus, & Agnus Dei; Tuncque ubinam debeat sedere?

V. An fieri debeat anniversarium suæ consecrationis, cum Missa cantatur per Capitulum, & Clerum, ejusque nomen debeat in Canone memorari per Sacerdotes celebrantes?

VI. An dum Administrator Missam cantat in Pontificalibus, debeat poni super Altare septimum candelabrum cum accensa?

VII. An dum idem cantat Missam in Pontificalibus, debeant omnes Canonici Sacris paramentis indui, vel tres tantum fungentes Officiis Diaconi, Subdiaconi, & Presbyteri assistentis?

VIII. An dum vadit ad Cathedram, debeat sumere Cappam magnam in Ædibus superioribus Episcopatus, vel in ingressu Ecclesiæ, seu Presbyterii?

IX. An Canonici cum accessurum ad Cathedralem debeant omnes excipere in dictis Ædibus, vel soli aut quatuor ad portam Ecclesiæ?

40 X. An diebus Festis fieri debeant publicæ Orationes pro novi Episcopi electione ad formam Concil. Trident., & Cæremonialis Episcoporum?

Supradicta die 22. Augusti 1722. responsum fuit.

Ad primum. Negative.

Ad secundum. Negative quoad primam partem, affirmative quoad secundam.

Ad tertium. Negative.

Ad quartum. Negative, & sedeat in primo Stallo Cleri.

Ad quintum. Negative.

Ad sextum. Negative quoad primam partem, affirmative quoad secundam.

Ad septimum. Negative quoad primam partem. Affirmative quoad secundam.

41 Ad octavum. Arbitrio Administratoris in casu &c.

Ad nonum decere in casu, de quo agitur, ut omnes accedant.

Ad decimum. Affirmative.

Pro Episcopo Titulari obtinente Canonicatum in Cathedrali Asculana die 20. Martii 1720. in Sacra Congregatione Rituum per Cardin. Picum a Mirandula propositis octo sequentibus dubiis, resoluta fuerunt, ut infra.

Dub. I. An post delatam per Subdiaconum assistentem Episcopo locali Pacem; debeat illa deferri per dict. Subdiaconum Episcopo Titulari, antequam Canonici Assistentes in Throno illam recipiant ab Episcopo locali? *Negative.*

II. An canonicus Episcopus Titularis in Missis, & Vesperis cantatis cum assistentia Episcopi localis teneatur descendere a Stallo una cum reliquis Canonicis pro faciendis consuetis circulis præscriptis a Cæremoniali Episcoporum? *Affirmative.*

III. An exercente Pontificalia Episcopo locali, liceat Episcopo Titulari assistenti in Stallo cum reliquis Canonicis, deferre Pluviale, vel potius incedere debeat cum Rochetto, Mantelletta, & habitu violaceo? *Affirmative exercente Episcopo locali Pontificalia, & assistente Capitulo in paramentis Sacris.*

IV. An una cum Pluviali possit quoque deferre Mitram Episcopalem absque consensu Episcopi localis? *Posse, accedente consensu Episcopi.*

V. An, & cujus qualitatis debeat esse Mitra gestanda per d. Episcopum? *Mitram debere esse lineam.*

VI. An in casu concessionis usus Mitræ, ut supra, debeat Episcopus Titularis illam per seipsum imponere, & amovere a capite; vel potius ad hunc effectum liceat uti opera alterius? *Per seipsum in casu ut supra.*

VII. An liceat Episcopo Titulari canenti Missas, & Vesperas tamquam Canonico in propria hebdomada uti Faldistorio, & indumentis Pontificalibus, seu potius illas canere debeat, sedendo in Stallo, prout practicatur cum reliquis Canonicis, & absque Pontificalibus indumentis? *Ad mentem, & mens est, ut in Missis de Turno abstineat, & subroget alium; in solemnioribus vero non posse, nisi de licentia Episcopi.*

VIII. An in tali casu teneatur petere licentiam ab Episcopo locali? *Jam provisum. Et quoad thurificationem. Episcopum Titularem esse thurificandum post Archidiaconum, & Canonicos Thurno assistentes.* 42

Episcopis Titularibus præcedunt Episcopi locales etiamsi posteriores sint Consecratione. Franc. *de Eccles. Cathedral. cap. 32. numer. 20., & 21, Ursaya in Miscellaneo sacro, & profano part. 2. verb. Episcopus num. 40.* Episco- 43 pus, cui datus est coadjutor, potest esse coadjutor alte- 44 rius; *Sacr. Cong. Consistor. in Constantiensi Coadjutoria 16. Septembris 1722.* Episcopus suffraganeus datus Episcopo 45 cum facultate exercendi Pontificalia Officia in Civitate, & Diœcesi de expresso consensu & licentia pro tempore existentis Episcopi non potest eadem Pontificalia exercere, ut exercuit vivente Episcopo, post illius mortem 46 Sede vacante, & Capitulo contradicente. *Sacr. Congregat. Concil. in Vilnen. 22. Februar. 1631.* Unde mortuo Episcopo, illius suffraganeus Ordines conferre non potest. *Sac. Congregat. Concil. in Constantiensi 4. Februar. 1645.* Alia de Episcopo suffraganeo, Vid. verb. *Coadjutor a num. 67. ad num. 103.* ubi late de ipso. 47

Additio ex Auctore.

Episcopalis Ordo, ratione ipsius Ordinis, præstat dignitati Cardinalis Presbyteri, aut Diaconi, quia 48 multa facit Episcopus ratione Ordinis, quæ Cardinales 49 facere non possunt; Benedict. XIV. tom. 2. Constitut. 36. incip. *Cum a nobis.*

Episcopi excitantur ad exactum sui muneris implementum; Idem tom. 1. Constitut. 2. incip. *Ubi primum.* Episcopis commendatur Ministrorum delectus, nempe ut singulos Curiarum suarum Ministros, & Officiales pietatis, probitatis, doctrinæ, prudentiæ, aliarumque Christianarum virtutum laude præstantiores, & diuturna experientia commendatos, diligenter exquirant, & seligant; 50 Idem Constit. 85. incip. *Nimiam* § 20. Episcopi Sacrorum Ministrorum adjumenta petere debent pro recta 51 suarum Diœcesium institutione; Idem Constitut. 140. incip. *Gravissimum* § 5. Ipsi exemplo præire, Diœceses visitare, & in eis residere enixe monentur; Idem *ibidem* 52 § 18.

Episcopi jurisdictioni, visitationi, & correctioni subsunt omnes animarum curam gerentes, vel Sacramenta 53 administrantes in Ecclesiis Regularium, in his, quæ ad dictam curam, & administrationem pertinent; Idem Con- 54 stitut. 109. incip. *Firmandis* § 2. Quod intelligitur de jurisdictione ordinaria, non vero delegata; Idem *ibidem* §. 55 2. Episcopus cognoscere potest de vita, & moribus Parochi Regularis, iis exceptis, quæ pertinent ad observan- 56 tiam Disciplinæ Regularis; Idem *ibidem* §. 8. Delinquentem Parochum Regularem corrigere potest, in quo cumu- 57 lativam jurisdictionem habet cum Superiore Regulari, & quidem cum præponderantia; Idem *ibidem* §. 10. Et 58 ipsum removere etiam potest absque consensu Superioris Regularis; Idem *ibidem* §. 11.

Episcopi consensus, & approbatio necessaria sunt, ut Regularis animarum Curam assumere queat; Idem *ibidem* 59 §. 12. Etiam in Ecclesiis ab ipsius jurisdictione, & visitatione exemptis, ratione residentiæ ordinariæ Superioris Generalis; Idem *ibidem* §. 16.

Episcopi Cardinales Episcopatuum suburbicariorum ple- 60 nam, & privativam jurisdictionem habent in prima instantia in suos subditos intra fines suarum Diœcesum; 61 Idem Constitut. 115. incipient. *Romanæ Curiæ* § 20.

Episcoporum Latinorum jurisdictio ordinaria in Græ- 62 cos, & Albanenses in Diœcesibus suis commorantes asseritur; Idem Constitut. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 9. 63 Episcopi Græci Latinos ordinare nequeunt, sub pœna suspensionis; Idem *ib.* §. 7. Episcoporum Græcorum Melchitarum jurisdictio asseritur adversus attentata Prælatorum Maronitarum; Idem Constit. 87 incip. *Demandatam* §. 12. Epi- 64 scopi Regnorum Majoricensis, Mayssarensis, & Carnatensis jurare debent observantiam Constitutionum Apostolicarum; Idem Const. 107. incip. *Omnium sollicitudinum* § 17.

Episcopus non potest in totum jus Episcopale dimittere, & propria auctoritate Ecclesiam, aut Monasterium 65 a sua jurisdictione ordinaria immunem efficere, sed opus est privilegio Apostolico; Idem tom. 2. Constitut. 40. incip. *Capiarum Palatii Apostolici.* 66

Episcopi Diœcesani consensus a Romanis Pontificibus exquiri consuevit ad concedendam Monasteriis plenam 67 exemptionem ab eorum ordinaria jurisdictione; Idem *ibidem.*

Episcopi jurisdictionem habent in Civilibus in omnes Regulares; Idem tom. 2. Constitut. 7. incipient. *Pontificia.* Item in Regulares extra Claustra degentes omnimo- 68 dam jurisdictionem habent tamquam Sedis Apostolicæ delegati; Idem *ibid.* Episcopi in Regulares animarum curam exercentes in Indiis tam Orientalibus, quam Occidentalibus, & in eorum Ecclesias, in his, quæ ad hujusmodi curam pertinent, legitimam jurisdictionem habent ad

69 formam Concilii Tridentini, & Constitutionum Aposto-
licarum; Idem Constitut. 1. incip. *Quamvis ad confirman-
dum.*
70 Episcopi in his, quæ pertinent ad Missarum celebra-
tionem, procedere possunt contra quoscumque etiam ex-
emptos, tamquam delegati Sedis Apostolicæ; Idem Con-
71 stitut. 17. incipient. *Accepimus*. Episcopus concedere ne-
quit licentiam iterandi Sacrificium sine gravi necessita-
te; Idem Constitut. 3. incip. *Declarasti Nobis*.
72 Ad Episcopum spectat licentiam concedere, ut San-
ctissimum Sacramentum publice exponatur; Idem Consti-
tut. 5. incip. *Accepimus in Civitate*.
73 Episcopus tenetur sequi judicium Patroni Ecclesiastici
in electione dignioris inter approbatos ab Examinatori-
bus, si nemo adversus Patroni judicium reclamet; Idem
74 Constitut. 4. incipient. *Reddita Nobis*. Contra vero, si in-
ter approbatos ab Examinatoribus sit, qui reclamet a
75 præelectione Patroni; Idem *ibidem*.
Episcopus denegare nequit Clerico, atque etiam Ca-
nonico, & Parocho, licentiam ingrediendi Religionem:
76 Idem Constitut. 25. incip. *Ex quo*. Episcopus juxta In-
nocentii IV. sententiam revocare potest Sæcularem Cleri-
cum a claustris Religiosis, quando Ecclesia ex illius di-
gressu gravius læderetur; Idem *ibid*. Episcopus quomodo
providere debeat animarum Curæ, & quoad Beneficia
Choralia, dum Parochus, seu Canonicus Religionem in-
gressus, nondum professionem emisit, assignatur ab eodem
Pontifice, *ibid*. nempe quod pro eo tempore, quoad Be-
77 neficia Curata, debeat idipsum agere, quod alias præsta-
re consuevit, quum Parochus aliquo impedimento deti-
netur, ne animarum curam exercere valeat. Et quoad
Beneficia Choralia, relictis Tyroni Religioso, qui Cho-
ro interesse nequit, ipsius Beneficii fructibus, de distri-
butionibus ita statuet, ut jura præscribunt, juxta opi-
nionem in praxi receptam; Vide *verb. Novitius num. 24.
ad 27.* ubi expresse de his.
78 Episcopus electus, & confirmatus consecrationem pe-
tere debet intra tres menses, sub pœna amittendi fru-
ctus, atque etiam Ecclesiam: Idem tom. 2. Constitut.
79 incip. *Cum a Nobis*. Episcopi etiam Cardinales residere
tenentur; Idem *ibid*. Episcopis non licet abesse ab Ec-
clesia per tempora Adventus, Quadragesimæ, Nativita-
tis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, item & Cor-
poris Christi, nisi forte Episcopa in munia in aliis Diœ-
80 cesis locis eos detineant: Idem Constitut. 18. incip. *Ad uni-
versa*. Episcopi post suam promotionem translatio mense
81 ad suam Diœcesim se conferre tenentur: Idem *ibid*. Epi-
scopi ratione Visitationis Sacrorum Liminum si præsint
82 Ecclesiis citra montes, & citra mare positis abesse pos-
sunt per quatuor menses; Si vero præsint Ecclesiis ultra-
marinis, & ultramontanis abesse possunt per septem men-
83 ses continuos; Idem *ibid*. Ubi insuper ad præcavendos abu-
sus allegat, quid præcipiatur Episcopis gestolantibus licen-
tiam abessendi a propriis Ecclesiis causa insalubritatis
aeris, & quod petentibus dictam licentiam a iis de causis,
& qua forma, & quibus cautelis concedi eis debet talis li-
centia, mandans denique, quod Episcopi residentes denun-
ciare teneantur alios Episcopos non residentes.
84 Episcopus potest retinere penes se unum, vel duos Ca-
nonicos, qui pro residentibus habeantur: *cap. De cæter. 7.
85 & cap. Ad audientiam 15. de Clericis non residentib*. Et
istos Canonicos pro suo servitio potest assumere sive ex
Cathedrali, sive ex Collegiata; Sic declaravit *Sacra Congr.
Concilii in Calenan. 9. Septembris 1628. & in Caietana 1.
Septembris 1663*. Item potest assumere duos Beneficiatos,
seu Mansionarios, sive ex Cathedrali, sive ex Collegiata
86 suæ Diœcesis, ita tamen ut ultra duos ex omnibus ipse
non assumat: *Sac. Congr. Concil. in Avenionen. 7. Januar.*
87 1640. Non potest autem ipsos assumere, si habent Curam
animarum; *Ead. Sacr. Congreg. in una Montisfasconis 26. Apri-
88 lis 1629*. Vel sint Canonici Coadjutores; *Ead. Sacr. Con-
gr. 15. Januar. 1684*.
89 Dicti autem Canonici, seu Beneficiati ab Episcopo ad
suum servitium assumpti, si absint a Choro, lucrantur
quidem fructus earum præbendarum, sed non quotidianas
distributiones. Et si reditus omnes ipsis distributionibus
90 constet, duas tantum ex illarum tribus partibus lucrantur;
Sic expresse *ead. Sac. Congreg. in Sarana 21. April. 1679*. Ubi
91 Idem dicendum venit de Canonicis comitantibus suum Epi-
scopum in Visitatione Diœcesis, quamvis si ipsum comiten-
tur in visitatione Sacrorum Liminum, vel ad ipsa visitan-
da deputentur, omnes distributiones, ut pluries resolvit
Ead. S. Congr. & signanter in *Brixien. 18. Septembris 1626. &
in Pennen. 1. Octob. 1672*. apud Card. Lambertin. *volum. 5.
in Regulis circa servitium Chori*. Vid. *verb. Distributionis quo-
tidianæ art. 1. a n. 40.*
92 Episcopi Suffraganei, annua præstatione super mensa
Episcopali ipsis constituta, provideri debent de congrua
93 sustentatione; Idem cit. Constitut. 36. incip. *Cum a No-
bis*. Episcopi Titulares valide, sed illicite Ordines con-
94 ferunt sine licentia Ordinarii, in cujus Diœcesi degunt;
Idem *ibid*. Episcopus Titularis jurisdictionem exercere po-
test in subditos Ecclesiæ sibi assignatæ, si ad Christianam
Religionem convertantur; Idem *ibid*.
95 Episcopus durante Ecclesiarum unitarum in die Cœnæ
Domini non potest in utraque Missam celebrare, sed debet
uno anno dicta die celebrare in una, & inibi Chrisma
conficere, & alio anno in alia idipsum facere, & ab una
ad aliam Chrisma consecratum transmittere; Idem Con-
stitut. 5. incip. *Declarasti*.
Episcopus in publicis Processionibus cum Cappa, & Bir- 96
reto non inter Dignitates, sed solus incedere debet. Quod 97
si deferatur aliqua Imago, seu Reliquia, ipse cum Cap-
pa & Birreto debet incedere post Imaginem, seu Reli-
quiam, nisi adsit consuetudo in contrarium; *S. R. C. in Sa-
vonen. 20. Novemb. 1620*. Vid. verb. *Restitutiones in indice
Decretor. spectant. ad Missale num. 239*.

Supplementa Auctoris e II. Editione.

Episcopi suffraganei, annua præstatione super mensa 1
Episcopali ipsis constituta, provideri debent de con-
grua sustentatione. Benedictus XIV. Constit. incip. *Cum* 2
a Nobis. Episcopi Titulares valide, sed illicite Ordines 3
conferunt sine licentia Ordinarii, in cujus Diœcesi de- 4
gunt. Idem *ibid*. Episcopus Titularis jurisdictionem exerce-
re potest in subditos Ecclesiæ sibi assignatæ, si ad Christia-
nam Religionem convertantur. Idem *ibid*.

Addita Auctoris e III. Editione.

Episcopi ex Ordinibus Monasticis, & mendicantibus as- 5
sumpti, habitum proprii Ordinis visibilem gestare de-
bent; Benedictus XIV. Constit. incip. *Biennium* §. 3. quæ
extat in Supplemento tomi 3. sui Bullarii.
Id tamen non procedit quoad Canonicos Regulares, & 6
Clericos Regulares. Idem *ibid*. Sed recte observatur a
Fratribus Professis Militiæ Equestris S. Joannis Hierosoly-
mitani. Idem *ibidem*.
Quoad obligationem Episcoporum exemptorum, & 7
Sanctæ Sedi immediatæ subjectorum, eis indictam a Con-
cilio Tridentino *sess. 23. de reformat. cap. 2.* ubi eligen-
di Metropolitanum, ad cujus Synodum Provincialem
accedere teneantur, & quæ ibi ordinata fuerint observa-
re, & observari facere, Bened. XIV. *de Synodo Diœcesana
lib. 13. cap. 8. num. 14. & seq.* hæc refert: „ Tridentinæ
„ sanctionis habita fuit ratio in Concilio Romano coacto
„ anno 1725. Cumque eidem aliqui Episcopi interfuissent,
„ qui a Metropolitani jurisdictione immunes, & Sanctæ
„ Sedi immediate subjecti, Archiepiscopum sibi non dele-
„ gerant: ad cujus Synodum Provincialem accederent,
„ jussi sunt, Canonicis etiam pœnis indictis, electio-
„ nem hujusmodi statim perficere: Idemque absentibus
„ significatum fuit, ac insuper particularis instituta Con-
„ gregatio, quæ Decretum hac de re conditum exe-
„ quendum curaret. Hæc Congregatio habita fuit die 28.
„ Maji ejusdem anni 1725. editaque ab ipsa fuit consultis-
„ sima Decreta, quæ, cum a nullo adhuc, quem sciamus,
„ Auctore impressa fuerint, optimum ducimus ea huic ca-
„ piti inserere:
Examinato diligenter Decreto Sacri Concilii Tridenti-
ni sess. 24. c. 2. de electione Metropolitani per Episco-
pos, qui nulli Archiepiscopo subjiciuntur, ad effectum per-
ducenda, concordibus, & uniformibus votis fuit relatum,
ut sequitur.
„ Primo, Archiepiscopos, qui non habent Suffraga-
neos, non teneri eligere Metropolitanum ad effectum
conveniendi in ejus Concilio Provinciali.
Secundo, sex Cardinales Episcopos Urbium Romæ adja-
centium, non teneri, ut supra.
Tertio, Episcopos omnes, qui sunt inter Provinciam
Capuanam, & Pisanam, non teneri eligere Metropoli-
tanum ad effectum. Eos nihilominus, qui, vel quorum
Antecessores jam semel post Tridentinum elegerunt Me-
tropolitanum, teneri stare electioni, prout etiam Episco-
pus, quia a Provincia Romana, inter dictas Capuanam,
& Pisanam constituta, divulsi fuerunt, & assignati Suf-
fraganei Ecclesiarum in Metropolitanas electarum, eidem
subesse.
Quarto, Episcopos vere immediate subjectos Apostolicæ
Sedi, qui sunt extra præfatam Provinciam Romanam,
ubicumque locorum existentes, omnino teneri eligere Me-
tropolitanum, juxta Decretum Concilii Tridentini sess. 24.
c. 2. de reformat. quatenus, ipsi, vel eorum Antecesso-
res jam non elegerint.
Quinto, Abbates, aliosque Prælatos inferiores nullius
Diœcesis, habentes Jurisdictionem quasi Episcopalem in
Clerum, & populum, cum Territorio separato, teneri eli-
gere Metropolitanum, ut supra.
Sexto, Episcopos, Abbates, & Prælatos inferiores,
qui debent, ut supra, eligere Metropolitanum, etsi non
teneantur, eligere viciniorem, debere tamen, juxta di-
ctum Decretum Concilii Tridentini, vicinum eligere:
quod est intelligendum de non nimis longe distante, ha-
bita ratione regionum.
Deinde *ibid. num. 15.* sic prosequitur: „ *Inter Episcopos*, 8
*qui ut Metropolitanum sibi ad prædictum effectum eligerent,
a Congregatione compulsi sunt, alter Fæsulanus fuit, Lu-
censis alter sicuti legitur in Registris prædictæ Congrega-
tionis habitæ, ut dictum est, die 28. Maji 1725. Ii hi
qui-*

quidem plura obtendere non omiserunt, ut Metropolitani electionem declinarent, sed eorum contentiones, & studia in irritum cesserunt, rejectis eorum instantiis per eamdem Congregationem habitam die 11. Februarii 1726. Cum vero felicis recor. Benedictus PP. XIII. justis, gravibusque de causis Episcopatum Lucensem in Archiepiscopatum erexerit, nullo tamen ipsi adscripto Suffraganeo, ut patet ex ejus Constitutione incipien. Insuperabili, novo Bullario tom. 12. *& cum Nos Papiensi Episcopatui unitum perpetuo voluerimus titulum Archiepiscopi Amasiæ in partibus Infidelium, sicuti videre est in nostra Constitutione, quæ incipit* Ad supremam, in nostro Bullario tom. 1. n. 74, *hinc uterque Præsul ab eligendi Metropolitani lege immunis evasit, juxta primum superius inserti Decreti caput. Ad Episcopos vero quod spectat, qui Capuanam, & Pisanam Provinciam inter jacent, multo ante fuerat pronunciatum, non adigi ter Metropolitanum eligere, sicuti videri potest* lib. 4. Decretorum Congregationis Conc. anni 1585. pag. 53. Sacra &c. censuit, Decretum c. 2. de reformat. sess. 23. non habere locum in Episcopis, qui sunt in Provincia Romana. *De Provincia Romana inter Capuanam, & Pisanam loquitur Gonzalez Tell.* in c. Nuntio nobis, de Officio Vicarii. *Nos de ipsa mentionem fecimus* in superiori lib. 2. c. 2. n. 3. *ubi etiam varia monumenta attulimus, ob quæ hujusmodi Provinciæ Episcopi ab eligendo Metropolitano eximuntur. Itaque alteri huic relationis capiti finem imponentes, censemus facile ex dictis quemlibet Episcopum colligere posse, num ad eligendum Metropolitanum obstringatur, & quomodo ac quando suæ partes impleamenta debeat deleat. Hactenus laudatus Pontifex loc. c. t.*

9 Episcopi suffraganei si decorentur pallio, in Bullis tamen ejus concessionis cavetur, ne quid præjudicii ex hoc inferatur eorum Metropolitis, quin & vetantur illud ferre in præsentia Archiepiscopi. Bened. XIV. *de Synodo Diœc. lib. 13. c. 5. §. 2. nov. edit.*

10 Pallii honore non decorantur latini Patriarchæ Titulares, quemadmodum nec Archiepiscopi in partibus; cum enim Pallio nemo uti possit extra Provinciam suam, illi profecto alibi commorantur; *Ibid. §. 17.*

Novissimæ additiones ex aliena manu.

DUæ hic de Episcopo Titulari expendendæ sunt quæstiones, Prior est an Titularis Episcopus negligens consecrationem suscipere intra tempus *a Concilio Tridentino sess. 23. c. 2. de reformat.* præfinitum incurrat pœnas ab eodem *Concilio* inflictas videlicet restitutionis omnium fructuum si negligentia fuerit per tres menses a die Confirmationis, & privationis Episcopatus si negligentia fuerit per alios tres menses & sic per sex menses a Confirmatione.

Negativa mihi arridet opinio. Ratio enim cur *Concil.*
1 *Tridentinum* ita obligavit Episcopos, fuit, ut occurreret
spirituali damno quod necessario subditis afferre debebat
dilata ab Episcopum in longum tempus susceptio consecrationis. *Van-Espen Jur. Ecclesiastic. univers. part. 1 titul.*
15. c. 1. §. 13. Hallier de Sacr. Ordination. par. 3. section.
2 *7. c. 21. §. 2. n. 16.* Hæc autem Concilii Tridentini ratio locum sibi vindicare nequit quantum ad Episcopos
Titulares, utpote qui subditos habent habitu tantum non
3 item actu. Non est igitur quod Episcopus Titularis negligens Consecrationem teneri possit pœnis Concilii Tridentini, ut punctim firmat *Herrad. variar. resolution. n.*
2. tract. ultim. resolut. 12. §. 4. n. 720.

Accedit quod juxta Concilium Tridentinum ut locum
4 habeat pœna privationis Episcopatus, debet præcedere
pœna restitutionis omnium fructuum. At quomodoquan-
5 cum ad Episcopos Titulares præcedere potest pœna hæc
restitutionis omnium fructuum, si apprehendere ii nequeunt possessionem suarum Ecclesiarum utpote ab Infidelibus occupatarum? Hinc igitur magis atque magis
confirmatum remanet quod intelligere nequit *Concilium*
Tridentinum de Episcopis Titularibus, eo ipso quod circa
ipsos servari nequit ordo ille pœnarum ab ipso *Concilio*
Tridentino stabilitus, & religiosissime propterea servandus. Optime *Rota in Vilnen Ordinis S. Basilii Magni Ruthenorum 3. Aprilis 1761. §. 14. cor. bon. mem. Frangipane.*

Altera est an Canonicus qui simul sit Episcopus Titu-
6 laris, possit a Capitulo suæ Ecclesiæ Cathedralis eligi
in Episcopum absque Brevi eligibilitatis? Notum jam
est quod Episcopus unius Ecclesiæ non possit in Episcopum alterius Ecclesiæ eligi, sed postulari debeat *cap. ultim. de Postulat. Prælator.*; idque ex matrimonio spirituali quod Episcopum inter ac Ecclesiam intercedit.
7 Videtur autem posse eligi sine eligibilitatis Brevi eo
quod regula de spirituali matrimonio cessat quantum ad
Episcopum Titularem, quippe qui vere & proprie Ec-
8 clesiam haud habet. At contrarium, & quidem jure
meritoque resolvit *Christianus Thomasius in Resolut. Jur.*
impress. *post Programmata §. 5. & plur. sequent.* ea ductus
ratione quod & Episcopum Titularem inter & Ecclesiam
est spirituale matrimonium, adeoque carens ipse Brevi
eligibilitatis nequeat ex matrimonio hoc spirituali eligi
in Episcopum alterius Ecclesiæ.

E R E M I T A.

S U M M A R I U M.

1 *Eremita denominatur ab Eremo, quem colit, ut Deo commodius serviat.*
2 *Eremus est nomen Græcum, quod latine idem significat ac Desertus, seu locus solitarius.*
3 *Eremita juxta nomenclaturam est Eremi cultor, seu Eremicola.*
4 *Eremitarum secundum D. Hieronymum tria sunt genera, videlicet alii sunt Cœnobitæ, alii Anachoritæ, & alii Remobitæ.*
5 *S. Benedictus quatuor enumerat genera Eremitarum, scilicet Cœnobitas, Anachoritas, Sarabaitas, & Gyrovagos.*
6 *S. Augustinus dicit, quod Eremitarum genus dividitur in Anachoritas, & Cœnobitas, & non alias species.*
7 *Fagnanus quatuor distinguit species Eremitarum.*
8 *Primi sunt Eremitæ, qui emittunt tria vota substantialia in aliqua ex Religionibus approbatis.*
9 *Secundi sunt Eremitæ viventes in Congreg. & habentes modum vivendi ab Episcopo approbatum & tales licet non sint Religiosi, sunt tamen personæ Ecclesiasticæ.*
10 *Tertii sunt Eremitæ, qui quamvis non sint professi alicujus Religionis, nec vivant in communi, tamen de facultate Episcopi induunt Habitum Eremiticum, & ab ipso sunt Deputati servitio alicujus Ecclesiæ, vel Oratorii, seu Eremitorii, & sub illius obedientia vivunt.*
11 *Quarti sunt Eremitæ, qui non sunt deputati Ecclesiæ servitio auctoritate alicujus Prælati Ecclesiastici, sed voluntarie suscipiunt, & ad sui libitum deferunt Habitum Eremiticum.*
12 *Eremitæ primi, & secundi generis gaudent privilegio Fori, & privilegio Canonis.*
13 *Eremitæ tertii generis etiam gaudent privilegio Fori, & Canonis.*
14 *Non desunt tamen, qui tenent contrarium, & maxime de privilegio Canonis.*
15 *Eremitæ quarti generis non gaudent nec privilegio Fori, nec Canonis.*
16 *Deputatio Eremitæ pro Custodia Ecclesiæ potest pertinere ad Laicos, sed approbatio semper spectat ad Episcopum.*
17 *Pro ipsis Eremitis variæ emanarunt Ordinationes, quæ hic ad litteram subnectuntur.*
18 *Affertur edictum, quo prohibetur Eremitis delatio habitus cujuscumque Religionis.*
19 *Afferuntur Regulæ observandæ ab Eremitis.*
20 *Affertur Constitutio Benedicti XIII. confirmativa, ampliativa, & roborativa alterius Constitutionis Urbani VIII. ubi præcipitur quibuscumque Ordinariis, & Sedis Apostolicæ Nunciis, ut quemquam Eremitam Habitum Fratrum Tertiariorum Ordinis Minorum de Observantia, vel simplicem Tunicam oblongam, cum, vel sine Mantello absque Superiorum prædictæ Religionis Minorum de Observantia licentia in scriptis obtenta quoquomodo ferre permittant, & præterea præcipitur prædictis Eremitis sub gravissimis pœnis, ut pro majori, faciliorique eorum a Fratribus dicti Ordinis discrimine de cætero ultra Barbam gestent etiam Tunicam breviorem, solitumque scapulare longius Pallio, seu Mantello ad differentiam Tertiariorum commendatum.*
21 *Affertur Edictum, quo præcipitur prædictis Eremitis sub gravissimis pœnis, ut infra decem dies ab emanatione hujus Edicti teneantur exequi omnia ordinata in supradictis Constitutionibus Urbani VIII. & Benedicti XIII.*

EREmita denominatur ab Eremo, quem colit ut Deo 1
liberius, & commodius serviat. *Communis*. Eremus
enim est nomen Græcum, quod latine idem significat ac *De-* 2
sertus, sive locus solitarius, & omni habitatore destitu-
tus. Unde Eremita juxta nomenclaturam est Eremi cul- 3
tor, sive Eremicola, & aliquando dicitur Monachus
Græce, latine *solus*; *c. Si cupis 15. caus. 16. q. 1. ibi:*
Si cupis esse quod diceris, Monachus, idest solus, quid facis
in Urbibus quæ utique non sunt solorum habitacula, sed
multorum? ubi Gloss. in verb. *solorum* subnectit idest so- 4
litariorum. Eremitarum secundum D. Hieronymum *Epist.*
22. ad Eust. hominum tria sunt genera, ibi: *Primum Cœnobitæ quos illi Sauses gentili lingua vocant, nos in communi viventes possumus appellare: secundum Anachoretæ, qui soli habitant per deserta, & ab eo, quod procul ab hominibus recesserint, nuncupantur; Tertium genus est, quod Remoboth dicunt deterrimum atque neglectum*; hæc ille. Unde alii di- 5
cebantur *Cœnobitæ*, scilicet in communi viventes, alii
Anachoritæ scilicet soli habitantes, & alii *Remobitæ*, scilicet in communi, sed deterrime, laxe, & improbe viventes.

Sanctus Benedictus *c. 1. Regulæ & c. 15.* quatuor enu- 6

meat genera Eremitarum, Cœnobitas scilicet, Anachoritas, Sarabaitas, & Gyrovagos. S. Augustinus vero *lib. de moribus Eccles.* dicit, quod Eremitarum genus dividitur in Anachoritas, & Cœnobitas, & non alias species, cum quo videatur concordare Eminentiss. Bellarminus *tom. 2. de Monach. lib. 2. c. 3.* Sapientiss. Suarez *tom. 4. lib. 1. de varietat. Religion. in genere cap. 2.* existimantes alias divisiones verbales falsas, aut fictitias, cum aliqua membra prædictorum se se mutuo includant, ut inter se minime differant. Nam Eremitæ, & Anachoritæ sola voce differunt, Remobothæ, & Sarabaitæ, & Gyrovagi, Cœnobitæ sunt; sed deterrime vivere in Monasterio cum proprio, & sine obedientia, non facit diversum genus condistinctum ab aliis, sed est corruptio vitæ Eremiticæ, & quod quidam se conferant in Eremum, non ut sanctius, sed liberius vivant, non est genus diversum, sed relaxatio vitæ monasticæ, ut observat eruditiss. *P. Donatus prax. Regul. tom. 4 tract. 14. num. 6.*
7 Fagnanus tandem *lib. 2. decretal. in c. Nullus judicium 2. de Foro competent. n. 53 ad 62* quatuor distinguit species Eremitarum. Primi sunt Eremitæ, qui emittunt tria vota substantialia in aliqua ex Religionibus approbatis, qua-
8 les sunt Eremitæ tam calceati, quam discalceati S. Augustini, Eremitæ Camaldulenses, Eremitæ Sancti Hieronymi per Hispaniam, & per Italiam, Eremitæ Servitæ Montis Senarii, Eremitæ Sancti Hieronymi de Fesu-
9 lis, Eremitæ Beati Petri de Pisis. Secundi sunt Eremitæ viventes in Congregatione, & habentes modum vivendi ab Episcopo approbatum, & tales licet non sunt vere & proprie Religiosi, quia non profitentur aliquam ex Religionibus a Summo Pontifice approbatis, tamen sunt personæ ecclesiasticæ, & subsunt jurisdictioni Episcopi Diœcesani; *arg. cap. Indemnitatis §. per Item de elect. in 6, & Clementin. 2. §. Illas quoque mulieres, de statu Monachorum.* Tertii sunt Eremitæ, qui quamvis nec
10 sint professi alicujus Religionis, nec vivant in communi, tamen de facultate Episcopi induunt Habitum eremiticum, & de ipsius auctoritate sunt deputati servitio alicujus Ecclesiæ, vel Oratorii, seu Eremitorii, & sub illius obedientia vivunt. Quarti denique sunt Eremitæ,
11 qui non sunt deputati Ecclesiæ servitio auctoritate alicujus Prælati ecclesiastici, sed voluntarie suscipiunt, & ad sui libitum deferunt Habitum eremiticum.
12 Eremitæ primi, & secundi generis gaudent privilegio Fori, & privilegio Canonis; de primis enim nefas esset hoc dubitare, cum sint vere & proprie Religiosi; de secundis quod gaudeant, nedum privilegio Fori, sed etiam Canonis, tenet expresse Silvester *in verb. Eremita q. 1. n. 2. & in verb. Ecclesia 1. §. 5. dicto 6. n.* & cum mul-
13 tis Fagnan. *loc. cit. a n. 55. ad 60.* Eremitæ tertii generis etiam gaudent privilegio Fori, & Canonis. Silvester *verb. Ecclesia 2. § 5. dicto 6.* Armilla *verb. Eremita n. 3.* Navarr. *in Manual. c. 27. sub n. 79. in fin., & Comment. 2. n. 44. de Regularibus*, D. Nicolaus Boer. *in tract. de statu & vita Eremit. n. 13. & 14.* Covar. *practic. qu. c. 34 n. 4.* Carolus de Grassis *de effect. Cleric. effect. 1. n. 105.* Aloysius Ricc. *2. part. prax. resol. 149.* Leonard. Du... *in comment. lib. 1. can. 15. §. 6. cum sua addit.* Riccioli *lit. 3. Encyc. cap. 3. in secundo casu*. Bonacina *tom. 3. de censuris disput. 1. q. 16. sect. 1. punct. 3. n. 29.* Barbosa *par. 2. de Offic. & potest. Episc. allegat. 12. num. 41 & lib. 2. Juris Eccles. univers. c. 29. n. 47.* Novar. *1. part. q. 63. multis allegatis a n. 1. usque in fin. de elect. Fori*, Lezan. *pluribus citatis part. 2. cap. 7. n. 4. & 5.* Fagnan. *in cit. c. Nullus 2. de Foro competenti num. 61.* & cum multis aliis Reiffenstuel *lib. 3. decretal. tit. 1. num. 27. arg. c. Qui vere 16. qu. 1. ibi: Qui vere, utrique solitariam eligunt vitam, digni sunt convenienti honore*, & Glossa ibidem verb. *Vere & arg. cap. Duo sunt genera 12. quæst. 1.* ubi illud Christianorum genus reputatur inter Clericos: *Quod mancipatum divino Officio & deditum contemplationi, & Orationi, ab omni strepitu temporalium cessare convenit*. Isti autem adnumerantur Eremitæ receptis auctoritate Episcopi Diœcesani ad servitium alicujus Ecclesiæ, vel Oratorii, adeoque &c. & quod tales Eremitæ sint personæ Ecclesiasticæ censuit *Sacra Congreg. Episcop. in Fundana 17. Januarii 1594.* ut refert Barbosa *decis. Apostolic. verb. Eremita num. 2.* Non desunt tamen,
14 qui tenent contrarium, & maxime de privilegio Canonis, ut Cardinalis *in Clementin. Per litteras, de præbendis*, & alii, quos citat Fagnan. *loc. cit. num. 62.* Eremitæ
15 quarti generis non gaudent, nec privilegio Fori, nec privilegio Canonis, ut de communi tenetur Fagnan. *loc. cit. numer. 63.* Reiffenstuel *loc. cit. numer. 28.* & alii passim.
16 Deputatio Eremitæ pro custodia Ecclesiæ potest pertinere ad Laicos, sed approbatio semper spectat ad Episcopum. *Sacra Cong. Conc. in Albanen. 10. Maji 1629.* Pro istis Eremitis variæ emanarunt Ordinationes, quæ hic
17 ad litteram subnectuntur; & in primis datur Edictum emanatum sub Clemente XI. 6. Octobris 1702.

E D I C T U M

Pro Eremitis.

Gaspare per la misericordia di Dio Vescovo di Sabina della S. R. C. Card. Carpegna, della Santità di N. S. Vicario Generale &c.

PEr impedire molti gravi inconvenienti, ed evitare li 18
scandoli, che frequentemente succedono in quest' Alma Città, per causa d'alcuni Vagabondi, che si fingono, e portano l'Abito de' Romiti senza la necessaria licenza; La Santità di Nostro Signore inerendo alli Editti in diversi tempi emanati, particolarmente dalla Santa Memoria di Clemente VIII. nel 1602., e dalla santa memoria di Clemente IX. col parere della Sagra Congregazione della Visita sotto li 15. Luglio 1669. ordina e comanda a tutti li Romiti, che ora si trovano in questa Città di Roma, suoi Borghi, e distretto anche nei Romitorj, o case particolari, vicino le Chiese, che in termine di otto giorni dopo la pubblicazione del presente Editto, ed a quelli, che verranno per l'avvenire, immediatamente dopo, che sono entrati in questa Città, debbano deporre l'abito Eremitico, ovvero andare a star nel Convento, o Ospizio de' Romiti di Port' Angelica, fondato a quest' effetto con autorità Apostolica, affinchè non sieno costretti andare all' Osterie, o Camere Locande, come dalla Costituzione della San. Mem. di Sisto V. che incomincia; *Cum nostra emanata* li 29. Maggio 1587., ed ivi mostrare le Testimoniali degli Ordinarj de' Luoghi, ed incarichiamo al Superiore di detto Ospizio di riconoscerle, e quelli, che non l'esibiscono, non ammetterli, anzi carcerarli secondo ordina la medesima Costituzione Apostolica, e quei, che l'hanno, riceverli con carità, conforme l'Istituto di detto luogo, in cui dovranno li suddetti vivere, e pernottare per il tempo prescritto sotto pena di carcere, ed esilio da Roma, e dallo Stato Ecclesiastico per dieci anni, ed altre pene a nostro arbitrio. Parimente ordina la Santità Sua sotto le medesime pene alli detti Romiti, che non vadino per Roma, se non portano la fede del Rettore o Superiore del medesimo Ospizio ch'ivi dimorano; Di più che non possino fermarsi in Roma più di tre giorni, se non avranno in scritto da Noi, o di Monsignor nostro Viceggerente licenza particolare, quale si concederà gratis, quando vi sarà causa legittima, e in detto tempo, che avranno le licenze, non dovranno questuare, nè pernottar altrove, che in detto Ospizio, eccetto quelli, li quali saranno approvati da Noi, o dal detto Monsignor nostro Viceggerente, ed avranno un'altra speciale licenza in scritto di dimorare in qualche Romitorio, o Casa vicin le Chiese per fare l'Officio di Custode delle medesime, ed a quelli se li prescriveranno alcune Regole, secondo le quali dovranno contenersi.

Inoltre inerendo alla disposizione delle Costituzioni Apostoliche, e dei replicati Decreti della Sacra Congregazione de' Vescovi, e Regolari, proibisce la Santità Sua che nessuno Romito sotto qualunque pretesto, colore, o causa ardisca di portar l'abito di qualsivoglia Religione, anche con licenza del Superiore di essa con Tonica, o Mantello lungo, o senza di esso, nè con scapolare, o cappuccio simile a quelli de' Religiosi, ma debbano portarli in forma, che siano totalmente distinti dall' abito regolare, o claustrale sotto le pene dette di sopra, e per quelli, che porteranno l'abito de' Padri Cappuccini, o simile in maniera, che possano esser reputati di tale Religione, incorreranno, oltre le suddette pene, anche la pena della Scomunica latæ sententiæ imposta dalle Costituzioni Apostoliche della San. Mem. di Paolo III. Pio IV. Gregorio XIII. ed altri Sommi Pontefici.

Non intendiamo però di comprendere in questo Editto li Romiti, che ora sono, e per l'avvenire saranno con legittima autorità assegnati di Famiglia, e conviveranno in detto Ospizio, o Convento di Port' Angelica, nè meno i Terziarj, Commessi, Oblati, Offerti, Donati, o altri simili, che stanno di Famiglia, o convivano nei Monasterj, o Conventi de' Regolari. Avverta ciascuno di ubbidire, perchè contro li Trasgressori si procederà irremissibilmente alle pene sopraddette, ed ancora maggiori a nostro arbitrio, secondo la qualità de' casi con giustizia sommaria, ed anche per inquisizione. Volendo che il presente resti pubblicato, ed affisso ne' luoghi soliti astringa tutti, come se a ciascuno fosse personalmente intimato. Comandiamo inoltre, che il Superiore di detto Convento, o Ospizio di Port' Angelica debba sempre tenere affisso un' esemplare del presente Editto nel Refettorio, o altro luogo pubblico del detto Convento sotto pena a nostro Arbitrio. Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 6. Ottobre 1702.

G. Card. Vicario.

N. A. Cughiò Segr.

SOM.

S O M M A R I O

Delle Regole da osservarsi dai Romiti.

Prospero del Titolo di S. Calisto della S. R. C. Prete Cardinale Marefoschi della Santità di N. S. Vicario Generale &c.

19 Essendo state fatte nel Concilio Romano, celebrato l'anno prossimo passato, alcune Regole per li Romiti, che risiedono nell'Ospizio vicino la Port' Angelica di quest'Alma Città, e per altri Romiti; e perchè le stimiamo anche molto utili da osservarsi da quei Romiti, li quali dimorano soli, o accompagnati alla Custodia di diverse Chiese, o Cappelle dentro, e fuori le Porte di Roma, però ne abbiamo fatto il presente Sommario stampato, che decentemente adattato in Tabella, vogliamo che stia sempre affisso nella Cella di ciaschedun Romito, e che le debba puntualmente osservare sotto pena di esser mandato via dalla Chiesa, che custodisce, privazione dell'Abito, e altre pene a nostro Arbitrio, secondo la qualità della trasgressione.

R E G O L E.

I. Che debbano sempre portar l'Abito differente da quello, che usano i Religiosi.

II. Che non possono fondare nuovo Romitorio senza nostra licenza.

III. Che non debbano coabitare più di due Romiti insieme, parimente senza detta licenza.

IV. Che ad ogni nostro Ordine debbano dar conto delle Limosine, che ricevono.

V. Che nelle Feste di precetto debbano intervenire alla Dottrina Cristiana nella propria Parrocchia.

VI. Che ogni mese, e in tutte le Feste solenni debbano Confessarsi, e Communicarsi nella sua Chiesa Parrocchiale.

VII. Che ogni giorno debbano recitare almeno la terza parte del SS. Rosario, e fare l'esame della Coscienza, e recitare le Litanie della Beatissima Vergine.

VIII. Che non tengano libro alcuno senza prima mostrarlo al proprio Parroco, e averne dal medesimo la licenza.

IX. Che tengano pulita la Chiesa, e le sacre suppellettili, come anche la Casa, dove abitano.

X. Che non ammettano Sacerdote alcuno a celebrare senza la nostra licenza stampata.

XI. Che non ammettano Uomo alcuno a pernottare senza licenza del proprio Parroco: Che se ivi si rifugiasse qualche delinquente, debbano subito darne parte a Noi, o a Monsignor Viccegerente nostro.

XII. Molto meno ammettere sotto qualsivoglia pretesto, o licenza, alcuna Donna di qual si sia qualità, ancorchè sia sua Moglie.

XIII. Che non possano passare ad altra Chiesa, o Eremo, nè deporre l'Abito, e deposto ripigliarlo senza nostra licenza, o di Monsignor Viccegerente, sotto pena della privazione dell'Abito della Immunità Ecclesiastica, e di carcere.

XIV. Che finalmente li RR. Curati, sotto li quali i detti Romiti, o Custodi dimorano, doveranno invigilare nell'Osservanza delle suddette Regole, e trovandosi trasgressori gli ammoniscano, e non emendandosi, siano tenuti darne immediatamente avviso a Noi, o a detto Monsignor Viccegerente nostro, affinchè si proceda contro di essi alle dovute pene. E perchè in Roma non sono molto stabili li detti Custodi, però li detti Parrochi doveranno pubblicare almeno una volta l'anno nella Messa Parrocchiale nel giorno di S. Paolo primo Eremita le medesime Regole alli Romiti loro Parrocchiani, a quello effetto avvisati, e congregati. Questo dì 13. Novembre 1726.

P. Cardinal Vicario.

N. A. Canonico Cuggiò Segr.

B E N E D I C T U S P A P A XIII.

Ad futuram rei memoriam.

20 Alias emanarunt a fel. rec. record. Urbano PP. VIII. Prædecessore nostro litteræ in simili forma Brevis tenoris, qui sequitur, videlicet:

U R B A N U S PP. VIII.

Ad perpetuam rei memoriam.

Cum, sicut dilectus filius Procurator Generalis Ordinis Fratrum Minorum Regularis Observantiæ Sancti Francisci Nobis nuper exponi fecit, quamplures abutentes Habitu Fratrum Tertiariorum Ordinis ejusdem Sancti Francisci, vel simplicem Tunicam oblongam cum Mantello, vel sine eo, absque Superiorum prædictæ Religionis licentia deferant, vel etiam eis capucium, aut Tunicæ adsutum, aut ipsi Mantello conjunctum superaddant, eorumque nonnulli extra Claustra degentes tum scandalose, & inopportune sub specie peregrinationis, aut alterius emendicati prætextus divagentur, nonnulli etiam aliquas Ecclesias, seu Cappellas adscito sibi Eremitarum nomine incolant, exindeque maxima apud Sæculares scandali materia, & pravæ opinionis erga prædictam Religionem ingeratur; Nobis propterea dictus Procurator Generalis humiliter supplicari fecit, ut tot incommodis, & scandalis opportunum aliquod remedium adhibere de benignitate Apostolica dignaremur: Nos igitur eumdem Procuratorem Generalem specialibus favoribus, & gratiis prosequi volentes, & a quibusvis Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, aliisque Ecclesiasticis sententiis, Censuris, & pœnis a Jure, vel ab homine, quavis occasione, vel causa latis, si quibus, quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, omnibus, & singulis Locorum Ordinariis, ac Nostris, & Sedis Apostolicæ Nunciis, ubivis Terrarum constitutis, & degentibus, tenore præsentium districte præcipiendo mandamus, ut de cetero quemquam prædictam Tunicam oblongam, cum, vel sine Mantello absque Superiorum prædictæ Religionis Minorum de Observantia, & cujusvis Instituti, seu Congregationis Ordinis ejusdem Sancti Francisci licentia in scriptis obtenta, quoquomodo deferre permittant, utque si aliquem præmissorum transgressorem repererint, illum carceri mancipandum, tali Habitu exuendum, & arbitrariis pœnis mulctandum irremissibiliter curent, & præterea nemini liceat, & liceant, etiamsi prædictæ Religionis Minorum de Observantia, & cujusvis Instituti, seu Congregationis universi, Ordinis hujusmodi Superiorum scripta, seu quovis alio prætextu roborata licentia desuper accesserint, ut Habitum hujusmodi cum prædicto Capucio, vel Tunica, seu Mantello, ut præfertur consuto deferant, sublata ejusdem Ordinis Superioribus, ipsisque Locorum Ordinariis, ac Nunciis Apostolicis & eorum cuilibet quavis authoritate licentias hujusmodi cuiquam concedendi, ac demum earumdem tenore præsentium volumus, & ordinamus, ut si quispiam tale deferens capucium, vel cum licentia, vel sine ea, inventus fuerit, Carceris detentione, Habitus privatione, & aliis arbitrariis pœnis ab eisdem Ordinariis, & Nunciis omnino puniatur. Non obstant. Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac dicti Ordinis etiam juramento, confirmatione Apostolica, vel quavis firmitate alias roboratis statutis, & consuetudinibus, privilegiis quoque, indultis, & Litteris Apostolicis in contrarium præmissorum, quomodolibet concessis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus, & singulis illorum omnium tenores præsentibus pro plene, & sufficienter expressis habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum specialiter, & expresse, derogamus; ceterisque contrariis quibuscumque. Ut autem præsentes nostræ litteræ ad omnium, quos illæ concernunt, notitiam facilius deveniant, volumus, quod illarum transumptis etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & Sigillo Personæ in Dignitate ecclesiastica constitutæ munitis, eadem ubique Fides, in judicio, & extra illud adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 5. Octobris 1638. Pontificatus Nostri Anno decimosexto.

N. A. Maraldus.

Loco ✠ Annuli Piscatoris.

Cum autem, sicut dilectus Filius Modernus Procurator Generalis ejusdem Ordinis Nobis nuper exponi fecit, nonnulli præsertim Eremitæ contra præfatarum Urbani prædecessoris Litterarum tenorem, ac dispositionem ipsorum Fratrum Habitum cum Caputio, non sine eorumdem Ordinis, ac Fratrum dedecore, & perturbatione deferre præsumant, indeque plurima scandala ante hac orta fuerint, ac in dies oriantur, Nobis propterea dictus Procurator Generalis humiliter supplicari fecit, ut in præmissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur: Nos igitur ejusdem Procuratoris Generalis Votis, hac in re, quantum cum Domino possumus, benigne annuere volentes, eumque a quibusvis Excommunicationis, Suspensionis, & Interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis a Jure, vel ab homine quavis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, hujusmodi supplicationibus inclinati de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præpositorum, qui dilectum filium Ministrum Generalem Ordinis prædicti desuper audierunt, ac narrata attenderunt, consilio, præinsertas Urbani prædecessoris

lite-

litteras, omniaque, & singula in eis contenta, auctoritate Apostolica, tenore præsentium approbamus, & confirmamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adiicimus. Præterea memoratis Eremitis sub pœnis in eisdem Urbani prædecessoris Litteris expressis præcipimus, ut pro maiori, faciliorique eorum a Fratribus dicti Ordinis discrimine, de cetero ultra barbam, gestent etiam Tunicam breviorem, solitumque scapulare longius pallio, seu mantello, ad differentiam Tertiariorum commensalium. Decernentes ipsas præsentes litteras semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere ac illis ad quos spectat, & pro tempore quandocumque spectabit in omnibus, & per omnia, plenissime suffragari, & ab illis respective inviolabiliter, & inconcusse observari. Sicque in præmissis per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, & dictæ Sedis Nuncios, judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstant. Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, necnon omnibus, & singulis illis, quæ in præinsertis Urbani prædecessoris litteris concessa sunt non obstare, ceterisque contrariis quibuscumque. Volumus quoque, ut earumdem præsentium Litterarum transumptis, seu exemplis, etiam impressis, manu alicuius Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra illud ubique locorum adhibeatur, quæ præsentibus ipsis adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Beneventi sub Annulo Piscatoris die 16. Maji 1729. Pontificatus Nostri Anno quinto.

F. Card. Oliverius.

Quæ ambæ Constitutiones fuerunt in linguam Italicam translatæ, & publicatæ in locis solitis Urbis ut sequitur.

BENEDETTO XIII.

Furono in altro tempo date fuori da Urbano VIII. di felice memoria Nostro Predecessore Lettere in simile forma di Breve del tenore seguente, cioè:

URBANO VIII.

A futura memoria.

I Portando, come ci fece poco fa esporre il diletto Figliuolo Procurator Generale dell'Ordine de' Frati Minori della Regolare Osservanza di S. Francesco, molti, li quali si abusano dell'Abito de' Frati Terziarj del medesimo Ordine di San Francesco, una semplice Tonaca lunga, o col Mantello, o senza di esso, o sopra ponendovi ancora il cappuccio, o aggiunto alla Tonaca, o cucito ad esso mantello senza licenza de' Superiori della sopraddetta Religione, e alcuni di loro vagando fuori de' Chiostri sfacciatamente, ed impropriamente sotto specie di pellegrinazione, o d'altro mendicato pretesto: Si ancora, abitando alcune Chiese, o Cappelle sotto nome di Eremiti, donde siegue gravissima materia, e occasione di scandalo, e di mal concetto verso detta Religione appresso il secolo: Per tal cagione il detto Procurator Generale ci ha fatt'umilmente supplicare, a degnarci di porre con benignità Appostolica qualche opportuno rimedio a tant'inconvenienti, e scandali. Noi adunque volendo con specialità favorire, ed aggraziare il medesimo Procurator Generale, in vigor di questa assolvendolo da qualunque Scomunica, Sospensione, interdetto, ed altre Ecclesiastiche sentenze, Censure, e pene fulminate dalla legge, o da Persona umana per qualsivoglia occasione, o cagione, se da esse in qualsivoglia modo trovisi legato, ed avendo per assoluto, affine solamente di conseguire l'effetto delle presenti, inclinati alle di lui suppliche stretta- e te comandando, ordiniamo a tenore delle presenti a ciaschedund delli Ordinarj de' luoghi, ed alli Nuncj nostri, e della Sede Apostolica in qualunque parte del Mondo, o costituiti, o permanenti, a non permettere, che alcuno in avvenire porti in qualsisia modo la predetta Tonaca lunga, o con Mantello, o senza di esso, senza d'aver ottenuta licenza scritta da' Superiori della predetta Religione de' Minori Osservanti, e di qualsivoglia Istituto, o Congregazione del medesimo Ordine di S. Francesco; e che, se troveranno qualcuno trasgressore degli Ordini, e comandi premessi, procurino, che debba essere carcerato, spogliato di tal abito, e irremissibilmente punito con pene arbitrarie; Ed in oltre non sia lecito ad alcuno, ancorchè li sia sopraggiunta scritta, e roborata, sotto qualsivoglia altro pretesto, licenza de' Superiori della predetta Religione de' Minori Osservanti, e di qualsivoglia Istituto, o Congregazione dell'Ordine intiero di portare tal'Abito col predetto Cappuccio, Tonaca, o Mantello, come s'è detto avanti, tolta a' Superiori del medesimo Ordine, e alli stessi Ordinarj de' Luoghi, e Nunzj Appostolici, ed a qualsivoglia di loro qualunque autorità di concedere ad alcuno tal licenza; E finalmente a tenore delle presenti vogliamo, ed ordiniamo, *che se alcuno sarà trovato portar tal cappuccio, e con la licenza, e senza di essa*, sia ordinariamente punito dalli medesimi Ordinarj, e Nuncj, coll'esser tenuto in carcere, colla privazione dell'Abito, ed altre pene arbitrarie. Non ostanti le Costituzioni, e Ordinazioni Apostoliche, e gli Statuti del detto Ordine, roborati anco con giuramento, confermazione Apostolica, e con qualsivoglia altra fermezza, e le consuetudini, ed anche i Privilegi, Indulti, e Lettere Apostoliche, in qualsivoglia modo concesse, e confirmate, e rinovate in contrario delle cose premesse. A tutte le quali cose, ed a ciascheduna di esse, avendo Noi i loro tenori, per pienamente, e sufficientemente espressi nelle presenti, specialmente, ed espressamente deroghiamo ad oggetto del valido effetto di tutte le cose premesse. Ed anco a quelle, che per altro capo sarebbero per rimanere nella loro forza, ed a tutte l'altre cose a ciò, che fossero in contrario; Ed acciocchè le nostre presenti lettere più facilmente vengano a notizia di tutti quelli, a' quali esse spettano, vogliamo che alli transunti delle medesime presenti lettere, anco stampati, sottoscritti di mano di pubblico Notario, e muniti con sigillo di persona costituita in Dignità ecclesiastica, da per tutto, dentro, e fuori di giudizio s'abbia la medesima fede, che si avrebbe alle stesse presenti si fossero esibite, o mostrate.

Dat. in Roma appresso S. Maria Maggiore sotto l'Anello Piscatorio ai 5. Ottobre 1638. l'anno XVI. del nostro Pontificato.

M. A. Maraldo.

In luogo ✠ dell'Anello.

II. Ma siccome il detto figliuolo moderno Procurator Generale dello stesso Ordine poco fa ci ha fatto esporre, presumendo alcuni, particolarmente Eremiti, di portar l'Abito di essi Frati col Cappuccio contro il tenore, e disposizione delle Lettere predette di Urbano predecessore, non senza disonore, e pregiudizione del loro Ordine, e de' Frati, e per esserne in addietro nati, ed alla giornata nascerne moltissimi scandali, per tal cagione il detto Procurator Generale ci ha fatti umilmente supplicare, che ci degnassimo di opportunamente provvedere con benignità Appostolica alle cose premesse. Noi adunque volendo benignamente, quanto possiamo nel Signore, condiscendere in questa cosa alli desideri del medesimo Procurator Generale, ed assolvendolo in vigor di queste da qualsisia Scomunica, Sospensione, Interdetto, ed altre Ecclesiastiche sentenze, censure, e pene fulminate dalla Legge, o da persona umana, in qualsivoglia occasione, o causa, ad oggetto di solamente conseguire l'effetto delle presenti, e giudicandolo assoluto, inclinati alle di lui suppliche col consiglio de' Venerabili nostri fratelli Cardinali della Santa Romana Chiesa, preposti alli negozj, e consulta de' Vescovi, e Regolari, i quali di più udirono il diletto Figliuolo Ministro Generale, ed attesero alle di lui narrative, e relazione, con autorità Apostolica, a tenor delle presenti, approviamo, e confermiamo le lettere preinserte di Urbano predecessore, e tutte, e ciascheduna delle cose contenute in esse, e vi aggiungiamo la forza della inviolabile fermezza Apostolica. In oltre comandiamo a' memorati Romiti sotto le pene espresse nelle medesime lettere di Urbano predecessore, che acciò maggiormente, e più facilmente si discerna la loro differenza da' Frati del detto Ordine, in avvenire portino, oltre la barba, anco la Tonaca più corta, ed il solito capolare più lungo del Periolo, o Mantello, a differenza de' Terziarj, che convivano in Communità. Determinando ch'esse presenti lettere restino, e sieno per essere sempre ferme, valide, ed efficaci, e che sortiscano, ed ottengano li loro plenarj, ed intieri effetti. E che pienissimamente in tutto, e per tutto suffraghino a quelli, alli quali appartiene, e apparterà in qualsivoglia tempo, e che da quelli respettivamente si osservino inviolabilmente, e inconcussamente. E così nelle cose premesse debbasi giudicare, e diffinire per qualsisiano Giudici ordinarj, e delegati, anco Uditori delle cause del Palazzo Apostolico, e Nuncj della Santa Sede: E che sia irrito, e vano, se scientemente occorrerà di essere diversamente tentato da chi che sia, con qualsivoglia autorità. Non ostanti le costituzioni, e ordinazioni Apostoliche, e tutte, e ciascheduna di quelle cose, le quali nelle preinserte lettere di Urbano predecessore vengono concesse, come non ostative; E non ostanti tutte le altre cose, che fussero in contrario. Vogliamo ancora, che alli transunti, o esempi delle medesime presenti lettere, anco stampati, sottoscritti di mano di pubblico Notaro, e muniti col sigillo di persona costituita in dignità ecclesiastica, da per tutto, dentro, e fuori di giudizio, si abbia la medesima fede, che si avrebbe alle stesse presenti, se fossero esibite, e mostrate.

Dato in Benevento sotto l'Anello Piscatorio alli 16. di Maggio 1729. nell'anno quinto del nostro Pontificato.

F. Cardinal Olivieri.

E D I T T O.

Per li Romiti.

Prospero del Titolo di S. Silvestro in Capite della S. R. Chiesa Prete Cardinale Marefoschi della Santità di N. S. Vicario Generale &c.

1. ANcorchè per il buon regolamento de' Romiti, che dimorano per servizio, e custodia di alcune Chiese, dentro, e fuori delle mura di quest' Alma Città, e che capitano nella medesima, siano state fatte in diversi tempi molte provvisioni con varj Editti pubblicati da' nostri predecessori per ordine de' Sommi Pontefici, specialmente della San. mem. di Clemente XI. li 6. Ottobre 1702. e da noi per commandamento della Santità di Nostro Signore li 13. Novembre 1726. in esecuzione del Decreto del Concilio Romano; nondimeno la Santità Sua (confermando primieramente tutti li suddetti Editti) vuole per evitar molti inconvenienti, che siano vestiti, come si dirà appresso, li Romiti, li quali han preso, o vogliono prender l' Abito del terz' Ordine dalli Religiosi Minori Osservanti di S. Francesco, che però Nostro Signore inerendo alla Costituzione della fel. mem. di Urbano VIII. emanata li 5 Ottobre 1638. e quella confermando in tutte le sue parti con una sua costituzione emanata li 16 Maggio dell' anno prossimo passato 1729. (ambedue trasportate in lingua Italiana, e publicate ne' luoghi soliti di Roma) ha ordinato, che li detti Romiti, che han preso l' Abito de' Frati Minori Osservanti, *non debbano in conto alcuno portare Cappuccio di qualsivoglia forma, nè grande, nè picciolo, nè separato, nè cucito alla Tonaca, o Mantello: debbano bensì portar la Barba, una Tonaca più corta, e lo scapolare, il quale debba essere più lungo del Mantello*, affinchè siano distinti dalli Terziarj commensali, li quali convivono colli suddetti Religiosi ne' Chiostri; ma perchè molti de' suddetti non avendo notizia, o fingendo d' ignorare le suddette Costituzioni Apostoliche, non hanno sinora ubbidito, perciò la Santità sua ordina a tutti, ed a ciascheduno de' suddetti Romiti, che fra il termine di dieci giorni, da computarsi dalla Data del presente Editto, *debbano levarsi onninamente il Cappuccio, scortarsi la Tonaca, e mettersi lo scapolare, che sia più lungo del Mantello*, sotto le pene stabilite nelle dette Costituzioni Apostoliche, cioè di Carcere, d' essere spogliati dell' Abito, e altre pene arbitrarie; che se taluno de' suddetti non è stato ammesso al terz' Ordine de' Padri Minori Osservanti d' Araceli (se è vestito in Roma) nè dalli detti Religiosi, se è stato vestito in altri luoghi, non ardisca sotto la suddetta, ed altre pene più gravi di portar il loro Abito, anche nella forma prescritta, ma debba levarselo affatto, o farsi ammettere *servatis servandis* al terz' Ordine de' medesimi Religiosi nel detto Convento d' Araceli, li quali non li daranno l' Abito, se non li costa d' essere provvisto di Romitorio, come prescrive il loro Istituto.

Finalmente la Santità di Nostro Signore ordina, e premurosamente comanda, che nessun Romito, tanto de' suddetti, quanto di qualsivoglia Ordine, e Istituto, vestito di qualsisia Abito, possa dimorar in Roma in case particolari, nè solo, nè accompagnato, e molto meno andar questuando sotto le suddette pene, ed anche dell' esilio, e quelli, che vengono per visitare li luoghi Santi di quest' Alma Città passati quei giorni, ne' quali sono albergati nella Santissima Trinità de' Pellegrini, e nell' Ospizio de' Romiti di Porta Angelica, debbano partire, e non fermarsi in casa Particolare, nè questuare sotto l' istesse pene.

Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 26. Gennaro 1730.

G. Cardinal Vicario.

N. A. Cuggiò Segretar.

Die mense, & anno, quibus supra, supradictum Monitorium affixum, & publicatum fuit ad valvas Curiæ Innocentianæ, & in acie Campi Floræ, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Antonium Rotam Eminentissimi, & Reverendissimi D. Cardinalis Vicarii Mandatarium Decanum.

Novæ additionis ex aliena manu.

1 DE Eremitis, eorumque variis speciebus, Vide *San. Mem. Benedictum XIV. de Synod. Diœcesan. lib. 6. cap. 3. num. 6.*

Novissimæ Additiones ex aliena manu.

VExatissima est quæstio, de qua agit *Auctor num. 11.* an Eremitæ qui nec Religionem professi, nec ulli adscripti Congregationi, habitum eremiticum ab Episcopo accipiunt, ejusdemque auctoritate servitio addicuntur alicujus Ecclesiæ, privilegiis gaudeant Fori, & Canonis?

1 Quantum ad privilegium Fori nullus dubitat quin eo gaudeant. Ita præter allegatos *ab Auctor. ubi supra* sentiunt *Ansald. de Jurisdiction. part. 2. titul. 11. num. 24.* & qui vel solus sufficit *San. Mem. Benedictus XIV. de Synodo Diœcesan. lib. 6. cap. 3. num. 6.*

Quod vero attinet ad privilegium Canonis, eo nequaquam gaudent. 2

Sumus enim in materia odiosa & pœnali. Fit hinc ut 3 privilegio hoc gaudere debeant Clerici, & Regulares, de de quibus Canon loquitur, tum ii, qui posterioribus Ca- 4 nonibus pro Regularibus habentur, ut Conversi *Cap. non dubium, & cap. Parochi de sentent. Excommunic.* tum Novitii *cap. Religioso 6. Quamvis eod. tit. in 6.* Sed Eremitæ, de quibus verba facimus, nec pro Clericis, nec pro Regularibus habiti aliquo Canone sunt. Non est igitur, quod 5 Canonis privilegio gaudere queant; ut videtur tenere *Fagnan. ad Cap. Nullus n. 61. de For. Compet.*

E R R O R.

Vide verb. *Confessarius art. 1. a num. 33. ad 42.* & verb. *Jurisdictio num. 30.*, & verb. *Impedimenta Matrimonii art. 1. a num. 1.*

E U C H A R I S T I A.

S U M M A R I U M.

1 *Eucharistia quid sit?*
2 *Eucharistiæ Sacramentum est institutum a Christo Domino in ultima Cœna.*
3 *Materia consecrationis Eucharistiæ est panis triticeus, ac vinum de vite.*
4 *Ad valorem Eucharistiæ quilibet panis triticeus, sive azymus, sive fermentatus sufficit, sed de necessitate præcepti tenetur Sacerdos latinus consecrare in pane azymo, & Græcus in fermentato.*
5 *Vino consecrando addenda est modica aqua.*
6 *Assignatur forma consecrationis.*
7 *Omnes Fideles adulti tenentur de præcepto divino, sumere SS. Eucharistiam, non tantum in articulo mortis per modum Viatici, sed etiam ante illud periculum & quidem sæpius in vita.*
8 *Tempus hujus obligationis, cum non possit generatim determinari prudenti judicio, ita tamen ut Sacra Communio non nimium differatur. Unde a Sancta Matre Ecclesia statutum est, quod omnes Fideles post annos discretionis ad minus in Paschate Sacramentum Eucharistiæ reverenter suscipiant.*
9 *Ad satisfaciendum tali præcepto sufficit Eucharistiam sumere in Hebdomada sancta, vel infra Octavam Paschæ Resurrectionis.*
10 *Potest tamen tempus Paschale extendi in longius tempus ex Episcopi, aut Parochi dispensatione rationabili.*
11 *Eucharistia pro adimplendo præcepto Paschali, est sumenda in propria Parochia.*
12 *Communicans in Ecclesiis Regularium infra tempus Paschale animo satisfaciendi præcepto Ecclesiæ, non satisfacit.*
13 *An communicans in Ecclesia Cathedrali satisfaciat?*
14 *Sacerdos satisfacit pro Communione Paschali, ubicumque celebret Missam, tamensi non celebret, tenetur communicare in Parochia.*
15 *Vagi, peregrini, & Advenæ possunt ubilibet præcepto Paschali satisfacere, etiam in Ecclesiis Regularium.*
16 *Fratres, & Sorores tertii Ordinis, nec non Mantellati, Corrigiati, Pizzocheræ, & alii quocumque nomine nuncupati, in propriis domibus habitantes debent pro satisfaciendo præcepto Paschali Eucharistiam recipere a proprio Parocho, & non a Regularibus.*
17 *Famuli, Domestici, & continui commensales in Monasteriis Regularium degentes satisfaciunt præcepto Paschali recipiendo Eucharistiam ab ipsis Regularibus.*
18 *Hoc tamen privilegio non gaudent sæculares illi, qui tantum ipsis Monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de familia nec continui commensales, & cum Sæcularibus externis extra Monasteria habitant.*
19 *Nec hoc privilegio gaudent Advenæ, qui in Monasteriis Regularium infirmantur.*
20 *Regulares non possunt in die Paschatis administrare Sæcularibus Eucharistiam.*
21 *Etiamsi tales personæ sæculares in alia die satisfecerint præcepto.*
22 *Per communionem sacrilegam non satisfit præcepto.*
23 *Qui culpabiliter non adimplet præceptum Paschale, vivens interdicitur ab ingressu Ecclesiæ, & moriens privatur Ecclesiastica Sepultura.*
24 *Iste tamen non adimplens præceptum Paschale, non est ipso jure interdictus, sed interdicendus, unde si ante declarationem moriatur, non est privatus Ecclesiastica sepultura, nisi tamen intermissio esset notoria, vel adesset statutum Synodale in contrarium.*
25 *Qui tempore Paschatis Eucharistiam juxta præceptum Ecclesiæ non recipit, potest insuper pœna pecuniaria, vel excommunicationis mulctari.*

26 Excommunicati paulo ante Pascha non sunt molestandi, si non communicant in Paschate.
27 An, & quando in Missis Defunctorum, & paramentis nigris ministrari possit Eucharistia?
28 Neque ministrari in paramentis nigris, nec tempore celebrationis, nec post.
29 Neque potest Eucharistia ministrari Fidelibus in nocte Nativitatis Domini.
30 Eucharistia potest præberi pueris novem, aut decem annorum, si super Mysteriis Fidei, & Sacra Communione sint plene instructi, & de reverentia debita non dubitetur.
31 Eucharistia potest præberi mutis, & surdis a nativitate, præsertim tempore Paschali, & in articulo mortis, dummodo aliunde non appareant indispositi.
32 Sic etiam præberi potest Energumenis, Epilepticis, & aliis infirmis dummodo sacram Eucharistiam absque irreverentia sumere possint, & sint dispositi.
33 Item præberi potest semifatuis, polrdes phreneticis, & amentibus, si intervallum rationis habeant, dummodo non sit periculum vomitus, indecentiæ, & irreverentiæ. Non potest tamen præberi perpetuo amentibus.
34 Tenetur Ægrotus ex præcepto divino Eucharistiam sumere per modum Viatici, quando est in periculo mortis constitutus, & hoc etiamsi non sit jejunus.
35 Et licet sit jejunus, recte adhuc adhibetur formula: Accipe Viaticum &c.
36 Qui mane, ante periculum communicavit ex Devotione, si superveniat periculum, an teneatur eodem die per modum Viatici communicare?
37 In eadem infirmitate, etsi non teneatur, potest tamen ægrotus post sex, septem, vel octo dies repetere Viaticum non jejunus, dummodo nequeat jejunus sumere, & periculum mortis recurrat.
38 Quando mors, & periculum diu protrahitur post 7. vel 8. dies, potest iterum dari communio non jejuno.
39 Viaticum dari debet etiam in die Parasceves, sed nullatenus ipsa die potest sanis præberi Eucharistia.
40 Communio quotidiana absolute loquendo non expedit omnibus indifferenter, quod judicio prudentis Confessarii relinquendum est.
41 Circa istam Communionem quotidianam attendendum est speciale Decretum editum 12. Februarii 1679.
42 Quando commendatur frequens usus Communionis, intelligi debet de sola Communione digna.
43 Non datur præceptum sumendi Eucharistiam sub utraque specie. Immo est hoc expresse prohibitum.
44 Eucharistia in primitiva Ecclesia domi privatim asservari permittebatur.
45 Eucharistia nunc omnino servanda est in qualibet Parochiali, quantumvis paupere.
46 Extra Parochiales Ecclesias non conceditur retineri assidue Eucharistia.
47 Eucharistiæ Sacramentum in Ecclesiis Tertiariarum, quæ professionem solemnem trium votorum non emittunt, nec in Clausura vivunt, nullatenus retineri potest sine Indulto.
48 Eucharistiam SS. ex consuetudine, & privilegio non decet teneri a Laicorum Confraternitatibus sine licentia Episcopi.
49 Feria quinta in Cœna Domini SS. Eucharistia asservari debet sub unica tantum Clave retinenda per Sacerdotem in crastinum celebraturum, & nullo modo apud Personas Laicas, & sæculares cujuslibet status, gradus & conditionis.
50 Eucharistia SS. adoranda deferri non debet ad ægrotum, si eam ob tussim, aut alias sumere non potest pro Viatico.
51 Eucharistiam SS. in solemni ejus Festivitate, & per octavam aut in processione deferre, absente impedito Episcopo, pertinet ad primam Dignitatem, vel ea impedita, ad secundam, & sic successive.
52 Sacramentum Eucharistiæ debet propriis manibus a Celebrante deferri, non obstante quacunque consuetudine contraria.
53 Eucharistia SS. dum elevatur, Canonici, & Clerus, sive in Choro existant, sive processionaliter incedant, semper debent genuflectere.
54 Eucharistia SS. quæ pro infirmis asservatur, singulis octo, aut quindecim diebus est renovanda a Græcis.
55 A Latinis vero renovatio SS. Sacramenti debet fieri qualibet Dominica, non autem differri ad quindecim dies.
56 Tabernaculum SS. Sacramenti in Cathedralibus non debet esse in Altari majori propter functiones Pontificales, quæ fiunt versis renibus ad Altare. In Parochialibus vero, & Regularibus Ecclesiis debet regulariter esse in Altari majori tamquam digniori.
57 Regulares non possunt publice exponere Sacramentum Eucharistiæ sine licentia Episcopi, & ex causa publica ab eodem probata.
58 Pro personis particularibus exponitur in Ostiolo Tabernaculi, aut in Pyxide velata cum luminibus, & assistentia.
59 In Ecclesiis Confraternitatum non potest exponi sine expressa Ordinarii licentia.
60 Episcopus tamen id eis permittere debet juxta solitum, nisi quid relevans adsit in contrarium.
61 Neque Sacramentum Eucharistiæ possunt exponere sine licentia Episcopi Dicecesani alii quomodocumque exempti non habentes jurisdictionem in populum.
62 Sacramento Eucharistiæ publice exposito, in Missis privatis dicenda est Oratio de Sacramento, Ordine itraheres præscripto, & quid in Missis solemnibus.
63 In Missis privatis dicta Oratio de Sacramento est omittenda in Festis primæ, & secundæ Classis.
64 Datur instructio observanda in Oratione continua quadraginta horarum cum expositione SS. Sacramenti.
65 Assignatur origo publicæ, & solemnis venerationis SS. Sacramenti Eucharistiæ.
66 Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum tanta præstat excellentia, & Dignitate, ut illud afficiant gaudeat Immunitate Ecclesiæ.
67 Alia ad rem.
68 Subnectuntur Supplementa Auctoris, ad n. 87.

Eucharistia est Sacramentum Corporis, & Sanguinis 1
Christi veraciter contenti sub speciebus panis, & vini post consecrationem factam a Sacerdote sub verbis certis cum debita intentione prolatis ex institutione divina veraciter significans Corpus Christi, & Sanguinem sub eis realiter contineri; Sic Scotus in 4. dist. 8. qu. 1. Eu- 2
charistiæ Sacramentum est institutum a Christo Domino in ultima Cœna; Ita communis; & aperte habetur Matth. cap. 26. Marc. 14. Luc. 22. & 1. ad Corinth. cap. 1. Ma- 3
teria consecrationis Eucharistiæ est panis triticeus, ac vinum de vite; Ita communis Catholicorum, ut habetur in variis Conciliis, & præsertim ex Florentino in decreto Unionis, ubi ait: Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cujus materia panis triticeus, & vinum de vite. Ad va- 4
lorem Eucharistiæ quilibet panis triticeus, sive azymus, sive fermentatus sufficit, sed de necessitate præcepti tenetur Sacerdos latinus consecrare in pane azymo, & Græcus in fermentato. Ita communis, & habetur expresse in Concilio Florentino in decreto Unionis, & in Constitutione S. Pii Quinti incipient. Providentia Romani Pontificis. Vino consecrando admiscenda est mo- 5
dica aqua; Ita communis, & habetur in Concilio Florentino in decreto Unionis, ubi dicitur, quod vino ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet, ubi per sy modicissima denotatur aperte, quod non potest, nec debet multum aquæ apponi, sed sufficit quælibet modica aqua, etiamsi esset una solum gutta sensibilis, & quod vino admiscenda sit aqua de præcepto Ecclesiastico docet Concilium Tridentinum sess. 22. cap. 7. ibi: Monet præterea Sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aqua vino in Calice offerendo misceant. Forma conse- 6
crationis loquendo de consecratione Corporis Christi, est ista: Hoc est enim Corpus meum, & loquendo de consecratione Calicis, est ita: Hic est enim Calix Sanguinis mei, novi, & æterni Testamenti, mysterium Fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. An autem omnia supradicta verba sint de substantia, seu essentia formæ, sicuti & aliæ quæstiones, quæ circa materiam, & ipsam formam solent agitari, vide apud Theologos.

Omnes Fideles adulti tenentur de præcepto divino su- 7
mere SS. Eucharistiam, non tantum in articulo mortis per modum Viatici, sed etiam ante illud periculum, & quidem sæpius in vita; sic communis, & desumitur ex verbis Christi Joan. 6. Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis, cum concordantiis. Tempus hujus obligationis, 8
cum non possit generatim determinari, est singulariter determinandum prudenti judicio, ita tamen ut sacra communio non nimium differatur. Unde, ut huic præcepto Divino generalius, atque majori cum fructu animarum satisfiat, Sancta Mater Ecclesia in Concilio generali Lateranensi sub Innocentio III. celebrato præcepit, ut Fideles post annos discretionis ad minus Paschate Sacramentum Eucharistiæ reverenter suscipiant: habetur expresse in cap. Omnis utriusque 12. de pœnis. & remiss., ibi: „ Omnis utriusque sexus Fidelis postquam ad annos di-
„ scretionis pervenerit . . . suscipiens ad minus in Pa-
„ schate reverenter Eucharistiæ Sacramentum, nisi for-
„ te de proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationa-
„ bilem causam ad tempus ab hujusmodi perceptione du-
„ xerit abstinendum; alioquin, & vivens ab ingressu Ec-
„ clesiæ arceatur, & moriens Christiana careat Sepultu-
„ ra. Et idem declarando statuit Tridentinum sess. 13.
cap. 9. „ Si quis negaverit, omnes, & singulos Christifide-
„ les utriusque sexus, cum ad annos discretionis perve-
„ nerint, teneri singulis annis saltem in Paschate ad com-
„ municandum juxta præceptum S. Matris Ecclesiæ, ana-
„ thema sit. Ad satisfaciendum præcepto imposito in d.
c. 9. Omnis utriusque sufficit Eucharistiam sumere in heb- 9
domada Sancta, vel infra octavam Paschæ Resurrectionis;
Sic declaravit Eugenius IV. Constit. incip. Fide digna. 10
Potest tamen tempus Paschale extendi in longius tempus ex Episcopi, aut Parochi in dispensatione rationabili; S. C. C. 19. Nov. 1616. & cit. cap. Omnis utriusque.

Eucha-

11 Eucharistia pro adimplendo præcepto Paschali est sumen-
da in propria Parochia; *Ita communis*, & desumitur *ex*
cit. c. Omnis utriusque, & pluries declaravit Sacra Congr.
12 Conc. Unde si quis communicaret in Ecclesiis Regula-
rium intra tempus Paschale animo satisfaciendi præcepto
Ecclesiæ, non satisfaceret, quia in Canone *Omnis utrius-*
que præcipitur a proprio Parocho Eucharistiam sumi; *Sac.*
13 *Congr. Concil.* 23. *Januarii* 1558. An autem communicans
in Ecclesia Cathedrali satisfaciat præcepto, variant Do-
ctores. Satisfacere affirmant Abbas *in c. Omnis utriusque*
num. 12. *de pænit. & remiss.* Gonzal. *Canon.* 9. *lib.* 5. *cap.*
30. *num.* 12. Lavor. *elucubrat. var. tit.* 2. *cap.* 11. *num.*
65. Barbos. *de Paroch. part.* 2. *cap.* 20. *num.* 12. Pasinol.
part. 3. *decis.* 61. *num.* 5. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 3. *n.*
2916. *Passerin.* 51, Pralee. & alii. Non satisfacere tamen,
nisi licentiam dederit Ordinarius, vel proprius Parochus,
merito tenent Cardin. de Lugo *in respons. moral. lib.* 1.
dub. 15. Diana *part.* 9. *resolut.* 94. Dicastil. *disp.* 10. *nu-*
mer. 170. La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *num.* 633. Urtaya *in*
Miscellaneo Sacro, & profano litt. P. num. 263. & varii
alii, & solide probat Pignatell. *tom.* 7. *consult.* 89. *num.*
12. *usque in finem*; ubi *sub num.* 18. testatur, quod sæ-
pius ita declaravit Sac. Cong. Concil. nominatim *in Ly-*
mana, *in Sutrina*, *& in Perusina mense Septembr.* 1649.
& Innocentii XI, *sub die* 5. *Februar.* 1682. in audientia
Reverendis Parochis Urbis a Sanctitate sua publice data,
inter cætera, suæ vivæ vocis oraculo decrevit, omnes
utriusque sexus Fideles, qui in Urbe commorantur, tene-
ri pro satisfactione præcepti annuæ communionis Paschalis
Sac. Communionem a suo proprio Parocho in suis Eccle-
siis Parochialibus, in quarum Parochiis habitant, suscipe-
re, & nullo modo dicto præcepto satisfacere per Com-
munionem in Ecclesia Lateranensi, vel Vaticana, vel na-
tionali cujusvis nationis, vel in quacumque alia susce-
ptam; Et ita in posterum omnino servari mandavit, præ-
sentibus Eminentiss. Cardin. Vicario, Illustriss. Vicege-
rente, & ipsomet Pignatello Cleri Romani Camerario,
ac omnibus Parochis Urbis, non obstantibus quovis De-
creto Congreg. Visitationis Apostolicæ, aliarumque Con-
greg. ac privilegiis, & consuetudinibus quibuscumque e-
14 tiam immemorabilibus. Sacerdos satisfacit pro communio-
ne Paschali ubicumque celebret Missam; tamen si non
celebret, tenetur communicare in Parochia, quia quan-
do agit ut Laicus, tenetur præcepto ut Laicus; Lu-
15 go *tom.* 5. *disp.* 18. *num.* 31. Gobat. *tract.* 4. *num.* 74. La
Croix *l. c. num.* 639. & alii passim. Vagi, & Peregrini,
& Advenæ possunt ubilibet præcepto Paschali satisfacere,
etiam in Ecclesiis Regularium; Bossius verb. *Communio*
Sacra num. 11. Reiffenstuel *Theolog. moral. tractat.* 10.
distinct. 3. *quæst.* 4. *num.* 40. Lantusca verb. *Eucharistia*
num. 40. ex Constitut. Julii II. incipient. *Dum ad Sa-*
crum §. 37.
16 Fratres, & Sorores tertii Ordinis, necnon Mantellati,
Corrigiati, Pizzocheræ, Corsellati, & alii quocumque no-
mine nuncupati in propriis domibus habitantes debent pro
satisfaciendo præcepto Paschalis Eucharistiam recipere a
proprio Parocho, & non a Regularibus. Leo X. Con-
stitut. incipien. *Dum intra n.* 19. *Sacr. Congreg. Episcop.*
11. *Septemb.* 1574. *&* 10. *Decemb.* 1616. Nec obstant Con-
stitutio *Præpositus*, Constitutio *Paterna*, aliæque emanatæ
a Benedict. XIII. quia fuerunt abrogatæ a Clemente XII.
Constitut. incipient. *Romanus Pontifex*. Famuli autem,
17 Domestici, & continui commensales in Monasteriis Re-
gularium degentes satisfaciunt præcepto Paschali reci-
piendo Eucharistiam ab ipsis Regularibus; colligitur a-
bunde ex adductis sub verb. *Approbatio artic.* 1. *num.* 64.
ad 68. ubi fuit ostensum posse Regulares tales commensa-
les continuos absolvere absque approbatione Episcopi;
Vide ibi; & tales famulos domesticos habitantes intra se-
pta Religiosæ Societatis Jesu satisfacere communicando in
templis ejusdem Societatis, docet absolute Illsung. *tom.* 6.
disp. 4. *num.* 154. & La Croix *loc. cit. num.* 635. ubi di-
cit adesse hoc expressum privilegium *in compendio verb.*
Familiaris §. 1. *&* 2. & Lantusca verb. *Eucharistia n.* 7.
tenet absolute posse hoc Regulares ex concessione Julii
II. Constitut. incipient. *Ad Sacrum*. & testatur de com-
muni Reiffenstuel *loc. cit. num.* 40. Hoc tamen privile-
18 gio non gaudent sæculares illi, qui tantum ipsis Mona-
steriis deserviunt, sed in eis non sunt de Familia, nec
continui commensales, & cum sæcularibus externis extra
Monasteria habitant, & vivunt; *Communis*. Nec hoc
privilegio gaudent Advenæ, qui in Monasteriis Regu-
larium infirmantur, ex Decreto Sacræ Congreg. Concil.
19 quæ in una Monopolitana 27. *Septemb.* 1670. ut *in lib.*
26. *Decretal.* 444. censuit, „ non licere Fratribus absque
„ licentia Episcopi, vel Parochi administrare Sacramenta
„ Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur, & si
„ decedant, non posse sepeliri in eorum Ecclesiis.
20 Regulares non possunt in die Paschatis administrare
sæcularibus Eucharistiam; *Sac. Congreg. Concil.* 2. *Martii*
21 1619. Etiamsi tales personæ sæculares in alia die satisfe-
cerint præcepto, ut respondit *Sac. Congr. Conc. in Burdi-*
galen. 9. 9. *Junii* 1634. *& in Senon.* 21 *Junii* 1650. *& in*
Mechlinen. 31. *Januarii* 1682. Per communionem sacrile-
22 gam non satisfit præcepto; Innocentius enim XI, *die* 2.

Martii 1679. damnavit sequentem propositionem 55. in
ordine: „ Præcepto communionis annuæ satisfit per sa-
„ crilegam Domini manducationem. " Qui culpabiliter 23
non adimplet præceptum Paschale, vivens interdicitur ab
ingressu Ecclesiæ, & moriens privatur Ecclesiastica sepul-
tura, textu expresso *in cit. cap. Omnis utriusque*, ibi:
„ Alioquin & vivens ab ingressu Ecclesiæ arceatur, &
„ moriens Christiana careat sepultura. " Ipse tamen, qui
non confitetur, nec communicat in Paschate, non est
ipso jure interdictus, sed interdicendus est per sententiam, 24
unde si ante declarationem moriatur, non est privandus
Ecclesiastica sepultura, dummodo obierit cum signis con-
tritionis; *Sac. Congreg. Episcop. in Cajetana* 24. *Junii* 1595.
Nisi tamen interdictio esset notoria; *cap. A nobis* 28. *de*
sentent. excommun. vel adesset Statutum Synodale in con- 25
trarium; *Sacr. Congregat. in Barrn.* 15. *Decembris* 1696.
Qui tempore Paschatis Eucharistiam juxta præceptum
Ecclesiæ non recipit, potest insuper pœna pecuniaria,
vel excommunicationis mulctari, ut declaravit *Sac. Cong.*
Concil. in qua propositis sequentibus dubiis:

I. An Episcopus adversus eos, qui temporibus ab
Ecclesia statutis ad Confessionis, & Eucharistiæ
Sacramenta negligunt accedere, & pœnas cap.
Omnis utriusque sexus de pœnitent. & remission.
contemnunt, possit etiam ad excommunicationem
procedere?

II. An pro satisfactione pœnas pecuniarias pio loco
applicandas injungere?

III. An expediat talium absolutionem sibi reserva-
re?

Die 18. Januarii 1587. Sacra Congreg. Ad primum
censuit licere, nisi forte de proprii Sacerdotis con-
silio ex rationabili causa communio ad tempus
dilata fuerit.

Ad secundum, posse injungi eleemosynas alicui pio
loco applicandas pro hujusmodi excommunicato-
rum emendatione.

Ad tertium non expedire; *lib.* 18. *Decret. p.* 604.

Excommunicati paulo ante Pascha non sunt molestan- 26
di, si non communicant in Paschate; *Sacr. Congr. Episcop.*
25. *Maji* 1601. apud Piton. *Constitut. ad Parochos utriusque*
Cleri n. 205.
Nullo modo licere in Missis Defunctorum præbere Eu- 27
charistiam Fidelibus illam deposcentibus, statuit *Sacra*
Rit. Congregat. 16. *April.* 1701. Neque ministrari in pa- 28
ramentis nigris; *Ead. sacr. Rit. Congreg.* 2. *Augusti* 1701.
idest nec tempore celebrationis, nec post, ex declaratio-
ne *ejusdem Sacræ Congregat.* 30. *Martii* 1711. & confir-
mat. 2. *Augusti* 1724. At novissime anno 1741. 2. Septem-
bris declaravit ut sequitur. In Missis defunctorum, quæ
in paramentis nigris celebrantur, non ministretur Eucha-
ristia per modum Sacramenti, scilicet cum particulis præ-
consecratis extrahendo Pyxidem a Custodia; potest ta-
men ministrari per modum Sacrificii prout est quando
fidelibus præbetur Communio cum particulis intra eam-
dem Missam consecratis; *Sacr. Rit. Congregat.* 1. *Septem-*
bris 1741. Neque potest Eucharistia ministrari Fidelibus in 29
nocte Nativitatis Domini, non obstante quocumque pri-
vilegio; *Sacra Congregat. Rit.* 7. *Septembris* 1641. 9. *Au-*
gusti 1653. *&* 10. *Aprilis* 1664. *in una Pisaurien.*, in qua
habetur, ut sequitur: „ Patres S. Caroli Congregationis
„ Clericorum Regularium petierunt responderi: An liceat
„ in nocte Nativitatis Domini post cantatam primam
„ Missam, alias duas immediate celebrare, & commu-
„ nicare fideles: Sacr. Congregat. respondit nullo mo-
„ do licere, sed omnino prohiberi. " Et cum abusus ce-
lebrandi successive ad primam Missam, & communionem
præbendi fidelibus, iterum tam in Urbe, quam extra re-
surgeret, denuo observantia dictorum Decretal. a *Sacra*
Congregat. Visitationis Apostolicæ 7. *Decembr.* 1701. & E-
dicto Eminentissimi Card. Vicarii 18. *Decembr.* 1701. stri-
cte demandata fuit; Vide verb. *Missa art.* 5. *n.* 15. *&* 16.
ubi ad litteram dantur.
Eucharistia potest præberi pueris novem, aut decem 30
annorum, si super Mysteriis Fidei, & Sacra Commu-
nione sint plene instructi, & de reverentia debita non
dubitetur; *Communis cum S. Thoma in* 4. *distinct.* 9.
quæst. 1. *artic.* 5. *quæstiunc.* 4. *in corpor.* S. Carol. Bor- 31
rom. *act. Eccles. Mediolanen. part.* 4. *instruct. de Sac.*
communion. tom. 1. Eucharistia potest præberi mutis, &
surdis a nativitate præsertim tempore Paschali, & in
articulo mortis, dummodo aliunde non appareant in-
dispositi, Abbas Panormitanus *in cap. Cum apud*, *de*
Sponsalibus; Layman *lib.* 3. *tractat.* 4. *numer.* 5. Reif-
fenstuel *loc. citat. numer.* 45. & alii passim. Sic e-
tiam præberi potest Eucharistia Energumenis, (hoc
est a Dæmone obsessis) Epilepticis, & aliis infir-
mis, non solum in Paschate, ac mortis articulo, sed
etiam aliis temporibus, dummodo Sacram Eucharistiam
absque irreverentia sumere possint, & cæteroquin indi-
spositi non appareant: *Communis*. Item præberi potest 33
Eucharistia semifatuis, stolidis, phreneticis, amentibus-
que, si intervallum rationis habeant, dummodo non sit pe-

riculum vomitus, indecentiæ, aut irreverentiæ. Non po-
34 test tamen præberi perpetuo amentibus; *Communis*. Te-
netur ægrotus ex præcepto Divino Eucharistiam sume-
re per modum Viatici, quando ex Medicorum judicio
est in periculo mortis constitutus, & hoc etiamsi non
35 jejunus; *Communis*. Et licet sit jejunus, recte adhibe-
tur adhuc formula: *Accipe Viaticum &c.* cum non mi-
nus sumat Eucharistiam *per modum Viatici* ægrotus jeju-
nus, ac non jejunus, ex quo Viaticum ut præparatio pro
via ad cœlestem patriam brevi aggredienda, tam a je-
juno, quam non jejuno; Viatici enim nomen venit a voce
Via, & supremā adnominatione a Cibariis, quæ a Via-
toribus ad iter agendum præparantur; S. Thom. 3. *part.*
quæst. 73. *art.* 4. *in corpore*, ibi: *In quantum scilicet hoc*
Sacramentum est præfigurativum fruitionis Dei, quæ erit
in Patria, & secundum hoc dicitur Viaticum, quia hic præ-
bet nobis viam illuc perveniendi; & colligitur ex *cap. De*
his 9. *cauf.* 26. *quæst.* 5. Vide verb. *Viaticum* n. 6.
36 An autem, qui mane ante periculum ex devotione
communicavit, si superveniat periculum, teneatur eo-
dem die per modum Viatici communicare? Variant Do-
ctores, Suarez, Aversa, Coninch. Lugo, Gobat, *tract.* 4.
num. 174. *& sequent.* La Croix *lib.* 6. *part.* 1. *num.* 617.
& alii cum ipsis probabilius negant, quia duplex una
die communio prohibetur, quia, qui communicavit quan-
do erat proxima mors, censetur satisfecisse præcepto Via-
tici. Vasquez tamen, Turrianus, Ochagav. Hurtad. Quin-
tanadven. Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 3. *num.* 2913. &
alii affirmant teneri iterum communicare pro Viatico,
quia præceptum Viatici mane non obligat, adeoque ei
non satisfecit, & hanc sententiam vocat probabilem,
ac tutam Dicastill. *disp.* 10. *dub.* 3. & merito tamquam
tuta, immo tutior est sequenda, quia licet, ut dicunt
Auctores primæ sententiæ, duplex una die prohibeatur
communio, hoc tamen est solum præceptum Ecclesia-
sticum, quod debet cedere præcepto Divino communi-
candi per modum Viatici; Nec communicando, quando
erat proxima mors ipso initio, cum de mane fuerit per-
fecte sanus, potest censeri satisfecisse præcepto Viatici,
de quo nec cogitabat, unde ad huic satisfaciendum vi-
detur teneri iterum communicare per modum Viatici.
37 In eadem infirmitate, etsi non teneatur, potest tamen
ægrotus post aliquot, V. G. sex dies, septem, aut octo
repetere Viaticum, non jejunus, dummodo nequeat je-
junus sumere, & periculum mortis recurrat; *Commu-*
nis, teste Busembau *lib.* 6. *dub.* 2. *art.* 2. Immo Layman
38 dicit, hoc posse etiam post solos duos dies, Quando mor-
bus, & periculum diu protrahitur post 7. vel 8. dies po-
test iterum dari communio non jejunio; Sic *Communis*,
ut testatur Lugo *de Sacramento Eucharistiæ disp.* 15. *sect.*
3. *n.* 64. Viaticum dari debet etiam in die Parasceves,
39 in qua nullatenus ipsa die potest sanis præberi Eucharistia;
Sac. Rit. Congr. 19. *Februarii* 1622.
40 Communio quotidiana absolute loquendo non expe-
dit omnibus indifferenter, quod judicio prudentis Con-
fessarii relinquendum est, qui devotis personis, & præ-
sertim Monialibus, quas dirigunt, petentibus sæpe, aut
etiam quotidie, negare non possunt communionem,
judico, quod dignæ judicentur, neque deterreri debent
a quotidiana communione, cum illa Sanctis Patribus
commendetur, ut patet *ex cap. Non iste* 55. *edist.* 2. *de*
consecratione ex verbis S. Ambrosii, ibi: *Iste panis quo-*
tidianus est, accipe quotidie, quod quotidie tibi prosit;
sic vive, ut quotidie merearis accipere. Quod & sum-
me optaret Concil. Trident. *sess.* 22. *cap.* 6., ibi: *Optaret*
quidem Sacrosancta Synodus, ut in singulis Missis fideles
adstantes, non solum spirituali affectu, sed Sacramentali
etiam Eucharistiæ perceptione communicarent, quod ad eos
41 *Sanctissimi hujus Sacrificii fructus uberior proveniret*. Cir-
ca istam autem Communionem quotidianam attenden-
dum est sequens speciale Decretum editum a Sac. Congr.
Concil. 12. Febr. 1679. & expresse approbatum ab Inno-
centio XI.

D E C R E T U M

Circa Communionem quotidianam.

CUM ad aures Sanctiss. D. N. fide dignorum testimo-
nio pervenerit, in quibusdam Diœcesibus vigere
usum quotidianæ Communionis, etiam in feria sexta Pa-
rasceve, & simul affirmari eamdem quotidianam com-
munionem præceptam esse a jure Divino, quin etiam in
illius administratione aliquos abusus irrepsisse, videlicet
quod aliqui, non in Ecclesia, *sed in privatis Oratoriis*,
& Domi, immo cubantes in lecto, & non laborantes
ulla gravis infirmitatis nota sumant Sacrosanctam Eu-
charistiam, quam argentea theca inclusam in crumena,
aut secreto illis deferunt Sacerdotes sæculares, aut Re-
gulares, aliique in Communione accipiant plures formas,
ac Particulas, vel grandiores solito, ac tandem quis con-
fiteatur peccata venialia simplici Sacerdoti non approba-
to ab Episcopo, aut Ordinario. Cum autem hæc San-
ctissimus considerandа commiserit Sacræ Congregat. Car-
din. Concilii Interpretum, eadem Sacra Congregat. præ-
via matura discussione super prædictis unanimi senten-
tia ita censuit: Et si frequens, quotidianusque Sacrosan-
ctæ Eucharistiæ usus a SS. Patribus fuerit semper in Ec-
clesia probatus, nunquam tamen, aut sæpius illam per-
cipiendi, aut ab ea abstinendi certos singulis mensibus,
aut hebdomadis dies statuerunt, quos nec Concilium Tri-
dentinum præscripsit, sed quasi humanam infirmitatem
secum reputaret, nihil præcipiens, quid cuperet tan-
tum indicavit cum inquit: *Optaret quidem Sacrosancta Sy-*
nodus, ut in singulis Missis fideles adstantes Sacramenta-
li Eucharistiæ perceptione communicarent; idque non im-
merito, multiplices enim sunt conscientiarum recessus,
variæ ob negotia spiritus alienationes; multæ e contra
gratiæ, & Dei dona parvulis concessa, quæ cum hu-
manis oculis scrutari non possunt, nihil certi de cujus-
que dignitate, atque integritate, & consequenter de fre-
quentiori, aut quotidiano Vitalis Panis esu potest consti-
tui, & propterea quod ad negotiatores ipsos attinet,
frequens ad Sacram alimoniam percipiendam accessus,
Confessariorum secreta cordis explorantium judicio est reli-
quendus, qui ex Conscientiarum puritate, & frequen-
tiæ fructu, & ad pietatem processu Laicis negotiatori-
bus, & conjugatis, quod prospicient eorum saluti profu-
turum, id illis præscribere debebunt. *In Conjugatis* au-
tem hoc amplius animadvertant, cum B. Apostolus nolit
eos invicem fraudari, nisi forte ex consensu ad tempus,
ut vacent orationi, eos serio admoneant, tanto magis ob
Sacratissimæ Eucharistiæ reverentiam continentiæ vacan-
dum, puriorique mente ad cœlestium epularum commu-
nionem esse conveniendum. In hoc igitur Pastorum di-
ligentia potissimum invigilabit, non ut a frequenti, aut
quotidiana Sacræ Communionis sumptione unica præce-
pti formula aliqui deterreantur, ut sumendi dies gene-
raliter constituantur, sed magis quid singulis permitten-
dum per se, aut Parochos, seu Confessarios sibi decer-
nendum putet, illudque omnino provideat, ut nemo a
Sacro Convivio, seu frequenter, seu quotidie accesse-
rit, repellatur, & nihilominus det operam, ut unus-
quisque digne pro devotionis, & præparationis modo ra-
rius, aut crebrius Dominici Corporis suavitatem degu-
stet. Itidem Moniales quotidie Sacram Communionem pe-
tentes, admonendæ erunt, ut in diebus ex earum Ordi-
nis instituto præstitutis communicent, si quæ vero pu-
ritate mentis eniteant, & fervore spiritus ita incaluerint,
ut dignæ frequentiori, aut quotidiana Sanctissimi Sacra-
menti perceptione videri possint, id illis a Superioribus
permittatur. Proderit etiam præter Parochorum, & Con-
fessariorum diligentiam opera quoque Concionatorum uti,
& cum eis constitutum habere, ut cum fideles ad San-
ctissimi Sacramenti frequentiam (quod facere debent) ac-
cesserint, statim ad illud sumendum de magna præpara-
tione orationem habeant, generatimque ostendant eos, qui
ad frequentiorem, aut quotidianam salutiferi cibi sum-
ptionem devoto studio excitantur, debere, sive laici ne-
gotiatores sint, sive Conjugati, sive quicumque alii suam
agnoscere infirmitatem, ut dignitate Sacramenti, ac Di-
vini Judicii formidine, discant cœlestem mensam, *in qua*
Christus est, revereri, & si quando se minus paratos sen-
serint, *ab ea abstinere*, seque ad majorem præparationem
accingere. Episcopi autem, in quorum Diœcesibus vi-
get hujusmodi devotio erga Sanctissimum Sacramentum,
pro illa gratias Deo agant, eamque ipsi adhibito pruden-
tiæ, & judicii temperamento alere debebunt, & ab eo-
rum officio postulari sibi maxime persuadebunt, nulli la-
bori, aut diligentiæ parcendum, ut omnis irreverentiæ,
& scandali suspicio in veri, & immaculati Agni
perceptione tollatur, virtutesque ac dona in sumentibus
augeantur. Quod abunde continget, si ii, qui devoto
hujusmodi studio Divina præstante gratia tenentur, *seque*
Sacratissimo Pane frequentius reficere cupiunt, suas vires ex-
pendere, seque probare cum timore, & charitate assue-
verint; quibus Christum Dominum, *qui se fidelibus man-*
ducandum, & se pretium in morte tradidit, atque in Cœ-
lesti Regno in præmium est daturus, precatur Sacra Con-
gregat. ut suam opem ad dignam præparationem, & sum-
ptionem largiatur.

Porro Episcopi, & Parochi, seu Confessarii, re-
darguant asserentes, communionem quotidianam esse de
jure Divino; doceant in Ecclesiis, seu Oratoriis priva-
tis ex dispositione, seu Privilegio Pontificis de manu Sa-
cerdotis sumendam Sanctissimam Eucharistiam; nec eam
ullo modo deferendam in crumena, aut secreto ad exi-
stentes Domi, vel cubantes in lecto, præterquam ad in-
firmos, qui ad illam suscipiendam ad loca prædicta ac-
cedere non valeant, & ad eos, si ab Ecclesia *deferatur*
publice, & cum pompa juxta formam Ritualis Romani;
si vero ab Oratorio privilegiato, cum forma decenti.
Curent etiam, ut circa communionem in feria sexta Pa-
rasceve Missalis Rubricæ, & Ecclesiæ Romanæ usus
serventur. Insuper admoneant nulli tradendas plures Eu-
charistiæ formas, seu particulas, neque grandiores, sed
consuetas. Non permittant, ut venialium confessio fiat
simplici *Sacerdoti non approbato* ab Episcopo, aut Ordi-
nario. Si Parochi, & Confessarii etiam Regulares, aut
quicumque alii Sacerdotes, secus egerint, sciant Deo Opt.
Max. rationem reddituros esse, neque defuturam Episco-

porum,

potum, & Ordinariorum justam, ac rigorosam animadversionem in contrafacientes, etiam Regulares, etiam Societatis Jesu, facultate ipsis Episcopis, & Ordinariis per hoc Decretum per Sedem Apostolicam specialiter attributa. Et facta de præmissis omnibus, ac de verbo ad verbum relatione, Sanctitas Sua approbavit, ac præsens decretum typis mandari, ac publicari voluit.

Datum Romæ 12. Februarii 1679.

F. Card. Columna Præf.

S. Archiepisc. Brancatius Episcop. Viterbien. Secret.

42 Quando commendatur frequens usus communionis, intelligi debet de sola Communione digna, quia sola digna communio est utilis ad salutem, unde Innocentius XI. die 2. Martii 1679. recte damnavit hanc propositionem 56. in ordine: *Frequens Confessio, & Communio etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.* Talis enim propositio est maxime scandalosa, nam qui gentiliter vivunt, idest qui vivunt continuo in depravatis, & corruptis moribus, sacrilege communicant; si enim per Confessiones, bona, & efficaciora proposita se semper disponerent ad dignam communionem, moraliter impossibile esset, ut pergerent gentiliter vivere; Cardon. in 2.
43 *Cresc. dist.* 35. *num.* 3. Non dari præceptum sumendi Eucharistiam sub utraque specie, nisi pro illo, qui sacrificat, est de fide contra Hæreticos apud Bellarm. *lib.* 4. *cap.* 20. Hinc Tridentinum *sess.* 21. *can.* 1. sic definit: „ Si „ quis dixerit, ex Dei præcepto, vel necessitate salutis „ omnes, & singulos Christifideles utramque speciem Sanctiss. Eucharistiæ Sacramenti sumere debere, anathema „ sit „. Quod autem Ecclesia hoc juste prohibuerit, definit *can.* 2. ibi: *Si quis dixerit, Sanctam Ecclesiam Catholicam, non justis causis, & rationibus adductam fuisse, ut Laicos, atque etiam Clericos non conficientes sub panis tantummodo specie communicaret, aut in eo errasse, anathema sit.* An vero causæ possint cessare, vel concedendus sit aliquibus Laicis usus Calicis, Tridentin. sess. 22. in fine committit judicio Papæ, *qui*, inquit, *pro sua singulari prudentia id efficiat, quod utile Reipublicæ Christianæ, & salutare petentibus usum Calicis fore judicave-*
44 *rit.* Primis Ecclesiæ temporibus, in quibus Fideles ad Sacram Communionem una convenire nequibant, nec in publico loco Sacra Eucharistia servari poterat, deficiente Ecclesiarum provisione ob Gentilium persecutiones, ne ab ipsis, quod etiam proximis temporibus Acatholicorum perfidia renovatum fuit, irrideretur & conculcaretur, permissum fuit antiquis Christianis, quod particulas Eucharistiæ ad proprios lares deferrent, & privatim ibi asservarent, ut singulis diebus, prout moris tunc erat, se reficere possent, ut commemorant S. Hieronymus *Epist.* 50. S. Cyprianus *in lib. de lapsis num.* 92. *& in lib. de spectaculis*, Tertullian. *lib. de orat. sub fine*, *& lib.* 2. *ad uxorem*, & innuitur in lectione, quæ legitur in Breviario die 13. Augusti pro S. Hippolyto Mart., ibi: *Hippolytus a S. Laurentio baptizatus, domi suæ, dum Eucharistiam sumeret, comprehensus*, & plura ad rem recensent Baron. *anno* 57. *num.* 151., *& anno* 370. Gonzalez *in cap.* 1. *de Custodia Eucharistiæ n.* 9. Caballut. *in not. Ecclesi. sæc.* 1. *dissert.* 9. Pax Jordan. *de re sacra. lib.* 3. *tit.* 3. *num.* 5. Verum cum tepescente pristina Fidelium charitate, quandoque hoc venerabile Sacramentum non minori reverentia acceptum, quam conservatum fuerit, ideo mos illud in privatis domibus asservandi per quinque fere sæcula permissus, abrogatus fuit, & in Ecclesiis tantum servari fuit statutum, ut specialiter in *Concilio Cæsaraugustano* II. *can.* 3. ibi: *Si quis Eucharistiæ gratiam acceptam in Ecclesia non consumpserit, anathema sit*, & consonat *cap. Presbyter*, *Eucharistiam semper habeat paratam*. ubi Gloss. verb. *Eucharistiam dist.* 2. *de consecr.* & Concil. Toletan. I. *can.* 14., & elicitur *cap. Statuimus* 1. *de Custodia Eucharistiæ*; ubi statutum fuit, ut in cunctis Ecclesiis Eucharistia sub fideli custodia clavibus adhibitis conservetur, ne possint ad illam temeraria manus extendi ad aliqua horribilia, vel nefaria exercenda; Hostiens. Eminentiss. Petra *tom.* 3. *comment. in constit.* 1. *Urbani IV. sect. unica a num.* 4. *ad* 6.

45 Eucharistia nunc omnino asservanda est in qualibet Parochiali, quamvis paupere; quod si reditus, & societas non sufficiat, instituatur quæstor, vel eleemosynarum Collector; *Sacr. Congr. Concil. in Urbinaten.* 22. *Martii* 1594., & *Sacr. Congr. Episcop. in Assisien.* 14. *Martii* 1614.
46 Extra Parochiales Ecclesias non conceditur retineri assidue Eucharistia; *Sacr. Congreg. Episcop.* 15. *Januar.* 1610., & *Sacr. Congreg. Concil.*, quæ ut refert Genuens. *in prax. cap.* 110. cum ab ipsa peteretur.

Primo. An Episcopus possit concedere Ecclesiæ non Parochiali, ut in ea retineatur Sanctissimum Sacramentum Eucharistiæ solum pro adoratione, vel requiratur auctoritas Papæ?

Secundo. Præsupposito quod Episcopus concesserit licentiam asservandi Sanctissimum in Ecclesia non Parochiali pro adoratione, an possit Episcopus successor dictam licentiam revocare?

Respondit

Ad primum. Id non posse concedi ab Ordinario; sed requiri licentiam Sedis Apostolicæ.

Ad secundum. Hujusmodi licentiam fuisse nullam, & propterea ei non esse deferendum, nec esse necessariam revocationem.

Eucharistiæ Sacramentum in Ecclesiis Tertiariarum quæ 47
professionem solemnem trium votorum non emittunt, nec in clausura vivunt, nullatenus teneri potest; *Sacr. Cong. Episc. & Regul. die* 20. *Decembr.* 1626. Unde pro Indulto debet recurri ad Sanctam Sedem, uti ad ipsam recursum habuerunt Sorores Tertii Ordinis S. P. Francisci existentes Lucæ, & viventes collegialiter absque obligatione Clausuræ ad effectum obtinendi facultatem retinendi in propria Ecclesia Sanctiss. Sacramentum; Exhibitisque precibus Sacræ Congreg. Episcop. *Hæc sub die* 16. *Novembris* 1706. dictam facultatem concessit arbitrio Eminentissimi Episcopi sine præjudicio jurium Parochialium, ac cum clausulis, & restrictivis per Eminentiam suam præ-
scribendis. Eucharistiam Sanctissimam ex consuetudine, 48
& privilegio non decet teneri a Laicorum Confraternitatibus sine licentia Episcopi; *Sac. Rit. Congr. in Insulana* 10. *Junii* 1640., *& in Asculana* 3. *Aprilis* 1632. *& in Cortonen.* 9. *Maji* 1699. *& in decreto generali* 10. *Decembr.*
1703. *in respons. ad* 26. Feria quinta in Cœna Domini 49
SS. Eucharistia asservari debet sub unica tantum Clave retinenda per Sacerdotem in crastinum celebraturum, & nullo modo apud Personas Laicas, & sæculares, cujuslibet status, gradus, & conditionis; *Sac. Congr. Rit. in Civitaten.* 22. *Novembr.* 1631., *& in Calagurritana* 13. *Septembr.* 1642. Et hoc in omnibus Ecclesiis tam sæcularibus, quam Regularibus quomodocumque exemptis, non obstante consuetudine in contrarium; *Eadem Sacr.*
Congr. Rit. in Caurien. 15. *Decembr.* 1632. Eucharistia SS. 50
ad Ægrotum adoranda deferri non debet, si eam ob tussim, aut alias sumere non potest pro Viatico; *Sac. Cong. Concil.* teste Zerola *in praxi Episcopor. part.* 1. *verb. Eucharistia* §. 5.

Eucharistiam SS. in solemni ejus Festivitate, & per o- 51
ctavam in processione deferre, absente, vel impedito Episcopo pertinet ad primam Dignitatem, vel, ea impedita, ad secundam, & successive ad tertiam, vel quartam, & omnibus Dignitatibus absentibus, vel impeditis ad primum Canonicum; *Sacr. Congreg. Rit. in Pisaurien.* 21. *Martii* 1609. *in Aretina* 30. *Januar.* 1610. *in Lamacen.*
31. *Novemb.* 1614., *& in Baren.* 19. *Januar.* 1628. Sacra- 52
mentum Eucharistiæ debet propriis manibus a Celebrante deferri, non obstante quacumque consuetudine contraria, *Sac. Cong. Rit. in Syracusana Modicæ* 2. *Junii* 1618.
Eucharistia SS. dum elevatur, Canonici, & Clerus, sive 53
in Choro existant, sive processionaliter incedant, semper debent genuflectere; *Sac. Cong. Rit. in Oscen.* 2. *Maji*
1620. Eucharistia SS. quæ pro infirmis asservatur, singu- 54
lis octo, aut quindecim diebus est renovanda a Græcis; *Clemens VIII. Constit. incipient. Sanctissimus sub die* 31. *Augusti* 1595. A Latinis vero renovatio SS. Sacramenti de- 55
bet fieri qualibet Dominica, non autem differri ad quindecim dies; *Sacr. Congr. Episcop. in Ravennat.* 5. *April.* 1575. *ex cap. Permittimus* 57. *de sent. excomm. & Clemens VIII. cit. Constitut. Sanctissimus*. Tabernaculum SS. 56
Sacramenti in Cathedralibus non debet esse in Altari majori propter functiones Pontificales, quæ fiunt versis renibus ad Altare. In Parochialibus vero, & Regularibus Ecclesiis debet regulariter esse in Altari majori, tamquam Digniori; *Sacr. Congreg. Episcop. cap. in Lucensi* 10. *Februarii* 1579., *& in Casertana* 19. *Novembris* 1594.

Regulares non possunt publice exponere Sacramentum 57
Eucharistiæ sine licentia Episcopi, & ex causa publica ab eodem probata, ut sæpe sæpius respondit *S. C. Episc. & præsertim in Cajet.* 25. *Octob.* 1602. *&* 10. *Decembr.* 1602. apud Nicol. *in Flosc. ul. verb. Eucharistia n.* 23. & Fagnan. *in cap. Gravis* 19. *de Offic. Ordinar. num.* 77. his verbis; *Non licere Regularibus etiam in propriis Ecclesiis SS. Eucharistiæ Sacramentum publice adorandum exponere, nisi ex causa publica, quæ probata sit ab Ordinario; ex causa autem privata possint, dummodo SS. Sacramentum e Tabernaculo non extrahatur, & velatum remaneat, ita ut ipsa Hostia videri non possit; & in Dertonen.* 27. *Maji* 1603. *& Sacr. Congr. Concil. in Neapolitana* 17. *Augusti* 1603., *& Sac. Cong. Rit.* 26. *Februarii* 1628., *& ead. Sac. Rit. Cong.* 22. *Jan.* 1701. *in Firmana expositionis SS. Eucharist.* censuit, *Fratribus Minoribus de Observantia Oppidi Montcani licere publice adorandum exponere SS. Eucharistiæ Sacramentum in eorum Ecclesia singulis diebus festivis totius anni, exceptis Quadragesimalibus, & Dominicis, de licentia tamen Archiepiscopi*. Pro personis autem parti- 58
cularibus exponitur in Ostiolo Tabernaculi, aut in Pyxide velata, cum luminibus, & assistentia; *Sac. Congr. Episcop.* 7. *Septemb.* 1678. In Ecclesiis Confraternitatum 59
non potest exponi sine expressa Ordinarii licentia; *Sac. Congr. Episcop.* 20. *Augusti* 1601., *& in Papien.* 2. *Augusti* 1652. *& Sac. Congr. Rit. in decreto generali* 10. *Decembr.*

60 *tembr. 1703. in respons. ad 27. dub.* Episcopus tamen id
est permittere debet juxta solitum, nisi quid relevans
adsit in contrarium; *sacr. Congr. Episcop. in Maceraten.*
61 *26. Mart. 1646.* Neque Sacramentum Eucharistiæ possunt
exponere sine licentia Episcopi Diœcesani alii quomodo-
cumque exempti, non habentes jurisdictionem in popu-
lum, ut declaravit *Sacr. Congr. Episcop. in Florentina Ju-
risdictionis inter Archiepiscopum, & Episcopum Fesulanum 18. Maji 1696. referente Eminentissimo Card. Pamphilio*.

62 Sacramento Eucharistiæ publice exposito in Missis privatis dicenda est Oratio de Sacramento, ordine a Rubrica præscripto. In Missis vero cantatis, & solemnibus servandum erit decretum *Sac. Congr. Rit. 13. Febr. 1666.* tenoris sequentis: *Quando exponitur Sacramentum in Altari pro tutto 40. horarum, vel spiritualium exercitationum, si accidat in Festo primæ, vel secundæ Classis, tunc in Collegiatis, vel duæ cantentur Missæ, una de Festo, seu Dominica post Tertiam, altera Votiva de Sacramento post Nonam; vel una cantetur de Die cum commemoratione SS. Sacramenti. In Missis tamen privatis dicta Oratio de Sacramento erit omittenda in Festis primæ, & secundæ Classis*, prout *ead. Sac. Congr. Rit. respondit 2. Decembr. 1684.* nam proposito dubio pro parte Procuratoris Generalis Lateranensium: *An in Missa privata de Sancto duplici, vel semiduplici, de quo tali die fit Officium, facienda sit commemoratio SS. Sacramenti expositi occasione 40. horarum*, prodiit rescriptum *posse, sed omittendam in Festis primæ, & secundæ Classis*. Tempore
expositionis SS. Sacramenti non possunt celebrari Missæ
63 de Requiem; *sac. Cong. Rit. 2. Decemb. 1684.* Circa hanc
Sanctissimi expositionem occasione 40. horarum attendenda est instructio de mandato Clementis XII. emanata 1. *septemb.* 1730. quæ ut ab omnibus percipiatur, & observetur, hic ad litteram datur.

64 Istruzione, ed Ordini, da osservarsi nell'Orazione continua di Quarant'ore coll'Esposizione del SS. Sagramento per li bisogni di Santa Chiesa secondo la pia mente de' Sommi Pontefici confermata, e pubblicata di nuovo per ordine di N. S. Papa Clemente XII.

Prospero del Titolo di S. Silvestro in Capite della S. R. C. Cardinale Marefoschi della Santità di Nostro Signore Vicario Generale &c.

Essendo state fatte fin dal tempo dell'introduzione del SS. Sagramento per l'Orazione continua di Quarant'Ore diverse provvisioni spettanti al decoro di detta Sagra Funzione, acciò le medesime venghino esattamente osservate, e si rimova ogni abuso, d'Ordine espresso della Santità di Nostro Signore, datoci coll'oracolo della sua viva voce, ordiniamo, e comandiamo, che in tutte le Chiese di quest'Alma Città, tanto Patriarcali, quanto Collegiate, e Parrocchiali, ed in ogni altra Chiesa sì de' Secolari, come de' Regolari, in qualsivoglia modo privilegiata, in cui si farà la suddetta Orazione di Quarant'Ore, s'osservi inviolabilmente, quanto si prescrive nella presente novissima Istruzione sotto le pene infrascritte.

I. Si metterà sopra la porta della Chiesa, dove sarà l'Esposizione, un segno del SS. Sacramento ornato di festoni, come pure a capo della strada vicina, perchè sia noto a chi passa esser ivi l'Esposizione del SS. Sagramento.

II. Il SS. Sagramento dovrà esporsi nell'Altare Maggiore (eccettuatene le Basiliche Patriarcali, nelle quali si suol'esporre sopra altro Altare), e si coprirà l'immagine, o statua, che vi sia, come anche le pareti della tribuna, e le vicine all'Altare, se non vi sono ornamenti fissi, si copriranno con drappi, avvertendovisi, che gli apparati non contenghino Istorie, nè cose profane. Sopra l'Altare non vi si ponghino Reliquie de' Santi, o Statue de' medesimi (non escludendosi però quelle degli Angioli, che facciano figura di candellieri) e molto meno vi si ponghino figure dell'anime del Purgatorio di qualsisia materia, il che si prohibisce anche in tutte l'Esposizioni particolari, ed in quelle, che tal volta si fanno per suffragio di quelle anime.

III. Sopra detto Altare in sito eminente vi sia un Tabernacolo, o Trono con Baldachino proporzionato di color bianco, e sopra la base di esso vi sia un Corporale per collocarvi l'Ostensorio, o Custodia, il di cui giro sarà attorniato di raggi, e non vi sarà d'avanti alcun' ornamento, che impedisca la vista del Santissimo.

IV. Ardino sopra l'Altare almeno venti lumi continuamente, cioè sei candele d'una libra, tre per parte dalli lati della Croce, ed otto candele nella parte superiore, con altre quattro dalli lati dell'Ostensorio, nella di cui parte opposta, non vi si ponga onninamente lume alcuno, e vi siano finalmente due Torcieri con le Fiaccole almeno di tre libre l'una. L'istesso numero di lumi vi sia anche di notte dopo serrata la Chiesa, tra' quali ve ne siano almeno dieci di Cera, e per la Chiesa nella sera si metterano lumi sufficienti per evitar la confusione, quali stiano accesi finchè si chiudano le Porte di essa. Potranno anche di giorno oscurarsi le finestre vicino all'Altare dell'Esposizione, ad effetto di raccogliere la mente de' Fedeli all'Orazione.

V. Niun Secolare, benchè vestito di sacco di qualsivoglia Compagnia, ardisca d'andare intorno l'Altare per aggiustare lumi, o far altro che occorra, ma dovrà essere un Sacerdote, o almeno un Chierico con Cotta, con la quale sopra il proprio Abito, dovranno comparirvi anche li Regolari di qualsisia Religione. Avvertendosi di più, che ogni persona di qualsisia condizione, ed Ordine per decreto della *Sac. Cong. de' Riti Urbis 19. Augusti 1651.* avanti il SS. Sagramento esposto accostandosi o partendosi da esso, deve fare la riverenza con ambe le ginocchia piegate. In ordine poi alla persona del Sacerdote, quando celebra la Messa privata, s'insinua esservi decreto della medesima *sac. Cong. Urbis 7. septembris 1638.* che mentre passa avanti l'Altare, in cui sta esposto il SS. Sagramento, dopo fatta l'Adorazione con le ginocchia piegate, scoperto il capo, alzandosi lo ricopra.

VI. Si tenga durante l'esposizione alla porta della Chiesa, per la parte di dentro, o di fuori come tornerà più comodo, un Tapeto, che faccia forma di Bussola con spazio adequato alli lati, per comodità del popolo, e sia talmente posto, che non possa mai dalla strada vedersi il Santissimo Sagramento.

VII. Stiano di continuo uno, o due Sacerdoti, o almeno in altro Ordine Sagro constituiti, se si potrà, vestiti di Cotta (benchè siano Regolari) genuflessi avanti d'un Banco ricoperto con Tapeto, o panno rosso, o d'altro colore, e qualità decente vicino all'infimo grado dell'Altare, e mai sopra genuflessorj orando tanto di giorno, quanto di notte a vicenda. Dove sarà qualche Confraternita, vi assistino due Confratelli almeno avanti un banco coperto di panno verde, o d'altro colore decente, parimente a vicenda, ma fuori del Presbiterio, e distanti dagli Ecclesiastici suddetti, ed orando con tutta divozione, per edificazione degli Astanti, e con voce sommessa per non causar distrazione agli altri.

VIII. Nella Sacristia vi sia l'Orologio almeno a polvere per saper il tempo della vicenda, di cui se ne darà il segno ad ogni ora con la Campana maggiore tanto di giorno, come di notte.

IX. La sera avanti il giorno dell'Esposizione, dopo il segno dell'Ave Maria, si sonino le campane solennemente per avviso del Popolo, come anche la mattina nel far del giorno, e dopo tutti gli altri segni dell'Ave Maria, durante l'Esposizione, come parimente le solite tre volte avanti le Messe solenni.

X. Nell'Altare, dove sta esposto il SS. Sagramento, non si celebri altra Messa, che le solenni per l'Esposizione, e Reposizione, nei quali due giorni, oltre la Conventuale (nelle Chiese dove v'è obbligazione di cantarla) si celebrerà dopo Nona la Messa del SS. Sagramento votiva pro re gravi (eccettuate però tutte quelle Domeniche, che sono di prima, o seconda Classe, e tutti li giorni, ne' quali per ragione del Calendario, tanto universale, quanto particolare di quella Chiesa, in cui si fa l'Esposizione, si fa Officio parimente di prima, o seconda Classe, come anche eccettuata la feria 4. delle Ceneri, e feria 2. 3. e 4. della Settimana Santa, tutti li giorni dell'Ottava di Pasqua, e di Pentecoste, le Vigilie del S. Natale, e della Pentecoste, e l'ottava dell'Epifania: nelle quali Domeniche, ed altri giorni, e ferie eccettuate, si canterà la Messa Conventuale coll'Orazione aggiunta del Sagramento (sub unica conclusione) e tutto ciò s'osserverà inviolabilmente in tutte le Chiese sì de' Secolari, che de' Regolari. Nel giorno medio, oltre la Messa Conventuale si dovrà cantar dopo Nona la Messa votiva pro Pace, o altra, che verrà comandata da N. S. secondo sarà espresso nella lista delle Quarant'Ore colla medesima eccezione delli giorni suddetti, e colla medesima Regola circa l'Orazione. Nelle Chiese non Collegiate, e dove non è obbligazione di cantarsi la Messa Conventuale, dovrà in detto giorno medio cantarsi solo la Votiva suddetta, e con l'eccezione, e regola prescritta di sopra nella Messa del Sagramento. Quella però dovrà cantarsi ad un altro Altare, che non sia quello dell'Esposizione, nè quello, dove sia il Tabernacolo col Sagramento incluso, ed in quelle Chiese, che hanno l'obbligo di cantar la Messa Conventuale, questa pure si canterà ad altr'Altare, come si è detto. S'ordina espressamente, che nelli giorni dell'Esposizione, medio, e della Reposizione, le Messe si debbano cantare con li Ministri parati, e non altrimenti, anche nelle Chiese de' Regolari, non ostante qualsisia loro uso, o pretesa consuetudine in contrario. Nelle Messe private, che si celebreranno durante l'Esposizione non si suoni il Campanello all'elevazione, ma solo uscendo i Celebranti dalla Sacristia, si dia un picciol segno colla solita Campanella. Non si celebrino Messe di Requie nel tempo, che durerà l'Orazione di 40. ore, e le Messe del Santissimo, che si celebreranno ne' giorni permessi dalla Rubrica, saranno meramente Votive senza Gloria, e Credo. Nell'altre Messe private correnti si aggiungerà coll'ordine prescritto dalla Rubrica *l'Orazione del Sagramento*, così comandando la Santità di Nostro Signore.

XI. Il

XI. Il Celebrante dovendo portar il Santissimo in processione sarà vestito di Pianeta bianca, quando non abbia celebrato con paramenti di altro colore, che in tal caso continuerà il colore della Messa, il velo umerale però sarà di color bianco in qualsivoglia caso, che debba portarsi il Sagramento anco nel Venerdì Santo, e li paramenti de' Ministri Sagri saranno del color del Celebrante come sopra, Parimente il Pallio dell' Altare, dove sta l'Esposizione, sarà sempre di color bianco, benchè la Messa solenne ivi si celebri in altro colore, come pur il Baldacchino per la Processione deve esser bianco.

XII. Terminata la Messa solenne per l'Esposizione il Celebrante con li Ministri fatte le dovute riverenze al Sagramento si ritireranno fuori del Corno dell' Epistola, dove il Celebrante, (come pure li Ministri) deporrà il Manipolo, e levata la Pianeta, prenderà il Piviale, porrà ivi l'incenso in due Turiboli senza benedirlo, e dopo con li Ministri genuflesso nel mezzo incenserà tre volte il Santissimo. Su'l fine della processione, quale si principierà anticipatamente fatta l'Elevazione del Santissimo, o prima, secondo che sarà più, o meno, numerosa (il Diacono in tempo congruo fatta la dovuta riverenza prenderà il Sagramento, e stando in piedi lo consegnerà al Celebrante genuflesso, genuflettendo immediatamente esso Diacono, lo prenderà il Celebrante, ricoperte le mani dall'estremità del Velo umerale, e si alzerà: Principiandosi poi da' Cantori l'Inno *Pange lingua &c.* s'incamminerà sotto il Baldacchino, recitando con voce sommessa Salmi, ed Inni insieme con li Ministri, quali eleveranno le Fimbrie del Piviale.

XIII. La processione sarà composta di tutto il Clero della Chiesa, ed il Crocifero in questa funzione non sarà parato con abito suddiaconale, ma vestito con Cotta, v' interverranno onninamente 8. Sacerdoti vestiti con Cotte, e con Torcia accesa in mano, li quali precederanno dalli lati avanti il Baldacchino, e dopo di essi seguiranno due Accoliti con Turiboli, quali per la strada incenseranno il Santissimo, e durante la processione si suoneranno le campane solennemente.

XIV. La processione si farà dentro la Chiesa, e al più per la Piazza, quando l'angustia della Chiesa ne porti la necessità, e quando esca di Chiesa si farà ben pulire la strada della Piazza, dove se vi sarà qualche Bottega, dovrà tenersi chiusa durante la Processione.

XV. *Se* vi saranno istituite Confraternità di secolari, o siano vestiti di sacco, o nò, tanto li Guardiani, ed Officiali di esse, quanto li Confrati tutti anderanno unitamente avanti il Clero Secolare, o Regolare che vi sarà, al qual dovranno sempre cedere il luogo più degno. Di più espressamente si comanda che li Guardiani, o altri Officiali di esse non ardiscano sotto qualsivoglia pretesto di consuetudine, o altro di andar dopo il Baldacchino sotto la pena di 25. Scudi a ciascun Fratello, Guardiano, o Officiale della Confraternità, il quale contravvenisse alla presente disposizione in conformità dell' Editto pubblicato l'anno 1689. Qual pena di scudi 25. si dovrà applicare alla medesima Confraternità se sarà povera, o al Monte del Santissimo Viatico a nostro Arbitrio. Monsignor Primicerio però dovrà andar dopo il Baldacchino vestito senza Sacco coll'Abito suo Prelatizio, e con il Rocchetto, se ne averà l'uso. Di più ordiniamo alli suddetti Clero secolare, e Regolare, che nelle proprie Chiese non permettino, che si pratichi il contrario sotto le pene contenute nel suddetto Editto, cioè di scudi 25. alli Superiori, e Rettori delle Chiese Secolari, e di privazione di voce attiva, e passiva alli Superiori Regolari, con altre a nostro Arbitrio. Quando poi vi fosse alcuno, che tanto ardisse, si notifica, che oltre le suddette pene imposte di sopra, resterà ipso jure privo dell' Officio, e cassato dalla Confraternità respettivamente, il Guardiano, o Guardiani, ed Officiali, quali contraverranno a questo nostr' Ordine, restarà interdetta la Confraternità, e Chiesa, e privata di fare più tale sagra funzione, ed Esposizione, finchè da Noi non sarà reintegrata; si dichiara anche, che all' Accusatore di tal contravvenzione, si darà, la terza parte della suddetta pena coll' esser tenuto secreto, e la suddetta disposizione, vogliamo che si osservi anche in tutte e singole Processioni, ed Esposizioni particolari.

XVI. Ritornata la Processione in Chiesa, e giunto il Celebrante al grado infimo dell' Altare maggiore il Diacono genuflesso riceverà il Santissimo da esso Celebrante (quale immediatamente genufletterà deponendo il velo umerale,) e lo collocherà nella base del Trono, andando poi, fatte le dovute riverenze, al suo luogo, li Cantori divotamente, e con pausa canteranno il *Tantum ergo &c.* Dopo di che il Celebrante alzatosi colli Ministri, porrà ivi nel mezzo l'incenso nel Turibolo senza benedizione, e genuflesso incenserà tre volte il Sagramento. Terminato l'Inno senza dirsi il ℣. *Panem de cœlo &c.* si canteranno dalli suddetti Cantori le Litanie, contenute nel Libro stampato per l'Orazione delle 40. ore (qual Libro puramente senza alcuna immutazione, dovrà usarsi in qualunque altra Esposizione del Santissimo, che si faccia particolare) dopo che averà dette le preci il Celebrante alzatosi (a cui li Ministri sosterranno il libro) senza fare nuova genuflessione canterà a immediatamente il ℣. *Domine exaudi orationem &c.* con le Orazioni, quali terminate genuflessi faranno breve orazione, ed indi partiranno a capo coperto sino ad una ragionevole distanza del Sagramento, dandosi così il principio all'Orazione delle 40. ore.

XVII. Il Celebrante non dovrà usar la Sedia Camerale secondo il decreto della Sacra Congr. de' Riti, ma un Banco (che nè pure abbia braccia) con il postergale ornato di panno rosso, o altro colore decente, in cui sederà insieme colli Ministri Sagri, e si avverte alli medesimi, come anche agli altri, che operano circa il Divino Ministero, qualmente in tempo, che sta esposto il Venerabile anche nell'Esposizioni particolari, non devesi fare riverenza alcuna al Clero, nè ad altra persona, che assista alli Divini Offizj. Molto meno dovranno mai usare le Sedie Camerali nelle Chiese li Guardiani, Deputati, ed Officiali delle Confraternite, Compagnie, e Congregazioni Laicali; ma sederanno sopra un banco con postergale senza braccia a' lati, e senza alcun'uso de' Cuscini, come pure senza gradini, e senza genuflessorj d'avanti. Qual banco potrà coprirsi di panno, e non di seta, e sarà onninamente *situato fuori del presbiterio* in quelli casi, che assisteranno alle Messe, e Vesperi solenni, o che nel Presbiterio si celebri dal Clero una funzione Sagra, o che si predichi in Chiesa secondo li replicati decreti della *Sagra* Congr. de' Riti, particolarmente per decreto generale emanato sotto li 13. Marzo 1683. sotto le pene medesime espresse di sopra, comminate al n. XV. nelli §§. *Se vi saranno &c. e di più ordiniamo &c.* Monsignor Primicerio però sederà dentro il Presbiterio al lato dell'Evangelio in un Banco coperto de Panno nell' Abito suo Prelatizio, come si è detto al num. XV. Se però la struttura della Chiesa non permetterà luogo congruo fuori del Presbiterio, in tal caso di necessità si concederà da Noi, che possa collocarsi il Banco, come sopra de' Guardiani dirimpetto all' Altare in uno delli lati fuori del termine del Presbiterio. Si proibisce espressamente agli Uomini, ed alle Donne di qualsivoglia stato, e condizione (eccettuate le persone Regie, quando vi si trovino) l'entrar sotto qualsisia pretesto ad orare nel *Presbiterio*, o sia recinto dell' Altare dove sta esposto il Venerabile, dovendo quel luogo esser occupato solamente da Ecclesiastici destinati al Ministerio Divino, o all' assistenza dell' orazione, il che s'osserverà non solo nelle Chiese, dove ricorre l'Esposizione ordinaria, ma anche in tutte le altre, dove per indulto Apostolico, o per altra legittima facoltà, occorre farsi l'Esposizione, benchè per breve tempo, al che provederanno li Superiori, o Sagrestani col riparo delli Banchi ancora bisognando. In oltre ordiniamo, e comandiamo a' Rettori, e Superiori tanto Secolari, quanto Regolari di qualsivoglia Chiesa, che durante la detta Esposizione non ardiscano di far portare respettivamente qualsivoglia sorte di Sedie nelle Chiese a qualunque persona d'ogni sesso, grado, e condizione sotto la pena di 10. scudi alli Rettori secolari da applicarsi ad usi pii, riservata la terza parte per l' Accusatore, ed a' Regolari della privazione della voce attiva, e passiva a nostro Arbitrio.

XVIII. Non si terrano nelle Chiese dell' Esposizioni anche particolari bacili per limosine nè vi assisteranno Religiosi, o altri Ecclesiastici, nè meno persone laicali per riceverle, come nè meno anderanno Chierici, Confrati, Mandatarj, o altre Persone questuando per la Chiesa. Molto meno dovranno far ciò li poveri, quali staranno per lo spazio di canne dieci lontani dalle porte della Chiesa sotto le pene contenute nell' Editto stampato a parte, che per ciò sarà parimente cura de' Superiori, e Sagrestani, e degli Esecutori, che vi assistono, il procurare non entrino in Chiesa, ad effetto d'evitare la distrazione de' Fedeli, che orano, potendo li Benefattori caritatevi far elemosine fuori delle Chiese, siccome anche è l'intenzione di N. S. dichiarata nell' ultimo Editto, in cui si proibisce ad ogni Fedele dar nelle Chiese limosine a' Poveri.

XIX. S'avverte, che non termini l' Orazione in una Chiesa, se non che dopo che sarà principiata nell' altra, e ciò s'osserverà da qualunque Chiesa, benchè Basilica, e Collegiata, o in qualsivoglia modo privilegiata.

XX. Terminata la Messa della Reposizione, il Celebrante prenderà il Piviale (osservando il Rito respettivamente sopra descritto dopo la Messa dell' Esposizione) e genufletterà colli Ministri avanti il Ss. Sacramento nel mezzo sull'infimo grado dell' Altare, immediatamente li Cantori principieranno le Litanie, e si continuerà fino al ℣. *Domine exaudi orationem meam* inclusive, dopo alzatosi il Celebrante colli Ministri, ponerà ivi nel mezzo l'incenso senza benedizione, e genuflesso incenserà tre volte il Ss. Sagramento, e prenderà il Velo umerale. Fatta l'incensazione, il Diacono colle dovute riverenze leverà il Sagramento dal Trono, e immediatamente, stando in piedi lo consegnerà al Celebrante genuflesso, genuflettendo anch'esso Diacono, subito, che averà consegnato

gnato il Sagramento, praticandosi di poi respettivamente ciò, che sopra nell'Esposizione s'è detto circa le Ceremonie, e Rito della *Processione &c.*

XXI. Ritornato dopo la Processione il Celebrante all'infimo grado dell'Altare, il Diacono genuflesso riceverà da esso, che starà in piedi, il Santissimo, verso cui il Celebrante genufletterà immediatamente, e deporrà il Velo umerale, il Diacono lo collocherà sopra il Corporale in mezzo dell'Altare, e ritornerà al suo luogo. Il Celebrante al ℣. *Genitori Genitoque &c.* alzatosi colli Ministri ponerà, come sopra, l'incenso senza benedirlo, ed incenserà il Sagramento. Li Cantori diranno il ℣. *Panem de Cœlo &c.* (a cui s'aggiungerà, l'*Alleluja* nel tempo Pascale solo, ed in tutta l'Ottava della Festività del Corpus Domini in qualsivoglia Esposizione, che si faccia.) Il Celebrante alzatosi senza far nuova genuflessione sostenendo li Ministri il libro (senza dire il ℣. *Dominus vobiscum*, come per Decreto della Sagr. Congr. de' Riti) canterà le Orazioni a mani giunte, quali terminate, genuflesso prenderà il Velo umerale, ed ascendendo loro all'Altare, fatte le dovute riverenze prenderà nelle mani ricoperte, come si disse, coll'estremità del Velo umerale l'Ostensorio, e darà con esso la benedizione al Popolo, e riposto il Sagramento sopra il Corporale discenderà, e starà genuflesso al suo luogo. Il Diacono immediatamente, o un Sacerdote con Stola, fatte le dovute riverenze, chiuderà il Sagramento nel Tabernacolo, quale per tal'effetto dovrà ritenersi nell'Altare dell'Esposizione; e l'Ostia consagrata si dovrà consumare nella Messa, o in quella mattina, o nella seguente, dopo di che partiranno, e terminerà l'Orazione di quarant'ore.

XXII. Nel tempo, che durerà l'Orazione medesima si proibisce espressamente il predicare; ma volendovi far dopo li Vespri qualche breve sermone per eccitare li Fedeli alla divozione verso il Ss. Sagramento si dovrà prender la licenza, e benedizione da noi, o da Monsignor Vescovo nostro Viceregente anche nelle Chiese de' Regolari, ed in qualunque modo privilegiate, e non solo nell'Esposizione di quarant'ore, ma in qualsivoglia altra Esposizione, qual licenza si darà in scriptis. Quello poi dovrà sermoneggiare sarà almeno costituito nell'Ordine Diaconale, sermoneggierà con la Cotta benchè sia Regolare, ma senza la Stola, ed a capo scoperto vicino all'Altare, dove sta esposto il Santissimo, ed in sito, che non obblighi gli Ascoltanti a fare atti d'irriverenza con voltare le spalle al Sagramento.

XXIII. Le Chiese dove, sarà l'Orazione di 40. ore, dovranno la sera stare aperte sin tanto che vi sarà il popolo per orare. Ma perchè non può darsi in ciò un'ora determinata, sì per la situazione d'esse, come per la mutazione delle stazioni; Perciò potranno chiudersi l'Estate circa le tre Ore, e l'inverno intorno all'ore cinque. S'avverte però, che anche a Porte chiuse deve continuare l'Orazione, come s'è detto al numero 7. non dovendo mai essere interpolata l'Orazione di 40. ore, come per decreto della Sagra Congregazione de' Riti.

XXIV. In ogni Chiesa di Roma si terrà affissa in luogo patente la Lista delle 40. ore per informazione de' Fedeli divoti.

XXV. Parimente in ogni Chiesa, dove è determinata l'Esposizione, si dovrà tener affissa continuamente nella Sagristia la presente Istruzione, acciocchè niuno possa allegare l'ignoranza delle Regole, e precetti, che vi si contengono.

XXVI. Non ardirà alcun Rettore, Curato, o Sagrestano fuori dell'ordine assegnato nella Lista delle 40. ore, d'esporre, o far esporre il Santissimo Sagramento sotto qualsivoglia pretesto, o consuetudine, per veruna causa grave, nè per infermi, senza Breve speciale di Sua Santità, o almeno licenza segnata da Noi, o da Monsignor nostro Viceregente, e sottoscritta dal Deputato delle 40. ore, quale ottenuta s'esporrà il Venerabile in un Altare, o Cappella con un Velo avanti, e col suddetto numero di venti lumi, e si osserverà puntualmente il tempo, che dovrà durare l'Esposizione, assegnato nella suddetta licenza sotto le pene infrascritte, e privazione d'Officio.

XXVII. Finalmente si comanda espressamente, che tutti, e singoli espressi Ordini si debbano inviolabilmente, osservare, e che si ubbidisca esattamente per quello potesse occorrere di più al nostro Deputato sopra le quarant'ore sotto pena alli Maestri di Ceremonie, che assistono alle funzioni, se non faranno adempire esattamente tutte le Cerimonie, ed i Riti prescritti, ed alli Trasgressori respettivamente de' suddetti Ordini di scudi dieci d'oro da applicarsi a' luoghi Pii, ed alli Regolari della privazione di voce attiva, e passiva, di carcere, ed altre pene maggiori riservate a nostro Arbitrio, dichiarandosi, che in difetto dell'Osservanza, si procederà più rigorosamente contro li Superiori, e Sagrestani delle Chiese, alli quali appartiene più che ad ogni altro la buona regola, e cura di esse.

Dato dalla nostra solita Residenza questo dì 1. Settembre 1730.

P. Card. Vicario.

Carlo Guazzaglia Deputato.

Niccolò Antonio Can. Cuggiò Segretar.

Solemnitas, qua cœpit publice, & cum pompa venerari Sanctiss. Eucharistia, originem habuit in Ecclesia S. Martini Civitatis Leodii; id pie, & religiose promoventibus Sanctis Virginibus Juliana, & Æva apud Urbanum IV. qui datis litteris ad Ævam cum laude hujus introductionis, festivitatem postea (quam nedum Virgines postulaverant) Corpori Christi solemni Decreto in Ecclesia universali (miraculo jam evulgato Ecclesiæ S. Christinæ Bolsenæ) instituit. Patent hæc ex actis *Bollandi tomo 1. ad mensem Aprilis pag.* 459. 462. 465. *&* 477. & recognita, ac examinata *in Sacr. Congreg. Rit. sub die 19. Junii* 1790. concessum fuit indultum Capitulo Collegiatæ dict. Ecclesiæ S. Martini, ut posset in qualibet feria quinta non impedita officio novem lectionum, & jejuniorum, recitare officium Sacramenti, Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum tanta præstat excellentia, & dignitate, illud absolute gaudeat Immunitate Ecclesiæ; *Sac. Congregat. Immunitat. in Beneventana 30. Septembris* 1736. *decret. Paul. fol.* 14. 65

66

67 Hic adde, quod Oratio 40. horarum cum Expositione Ss. Sacramenti ad imitationem quadraginta dierum, quibus Dominus Noster Jesus Christus in deserto jejunavit, & oravit, cœpit practicari Romæ in Archiconfraternitate Orationis, & Mortis, & ibi prius instituta fuit, & confirmata a Pio IV. Constitut. incip. *Divina disponente.* A Clemente autem VIII. Constitut. incip. *Graves, & diuturnæ* fuit injunctum, ut illa per gyrum practicaretur in omnibus Urbis Ecclesiis, ut hodie practicatur: Et Indulgentiam plenariam peccatorum concessit in Ecclesia, ubi reperitur, unam saltem horam in Oratione perseverantibus. Quam tamen Paulus V. mediante Brevi concesso die 10. Maji 1606. lucrari postea mandavit in illa orantes *per quel tempo, che gli riuscirà comodo*; Urtaya *in Miscellaneo sacro, e profano p. 1. litt. O. n.* 65. Exinde die 20. Januarii 1705. de mandato Clementis XI. & die 1. Sept. 1730. de mandato Clementis XI. editæ sunt supra allatæ instructiones observandæ in illa Ecclesia, in qua fit talis Oratio 40. horarum cum expositione Ss. Sacramenti, quæ instructiones sunt ad litteram allatæ paulo *a num.* 64. *ad* 65. Alia vide verb. *Infirmus*, verb. *Viaticum.*

Additio ex Auctore.

ADde ad uberiorem eruditionem quod tradit eruditissimus Ughellus *in Italia Sacra tom. 4. p. 27. litt. d.* ibi: Orationem certe quadraginta horarum Mediolani primum institutam constat auctore ejus Bono Cremonensi. Hic enim anno salutis 1534. Francisco II. Mediolani Duci persuasit, ut Sanctissimum Christi Corpus populo adorandum in templis exponeretur per quadraginta horas, quot scilicet in sepulcro jacuisset, atque ita per orbem in præcipuis Urbis hujus templis idem fieret, ut Oratio in amplissima Urbe numquam deficeret. Quod quidem tanto studio facere aggressi sunt Mediolanenses, ut nisi nimii luminum, & apparatuum sumptus lege coerciti fuissent, ceræ, & olei inopia laborandum perpetuo fuisset. Ita in religiosissima Urbe perpetua oratio ab eo tempore instituta in Romanam Urbem deinceps Clementis VIII. decreto traducta est. Ejusdem Boni Cremonensis institutum fuit, ut singulis sextis feriis ad horam nonam signum Campanæ daretur, quo fideles admoneantur ea ipsa hora Mundi Salvatorem Christum Dominum oratione ad Patrem pro nobis fusa spiritum emisisse. Quod & in quibusdam Diœcesis Oppidis servatur, & per universum Christianum Orbem fieri deberet. Hactenus ille. Fuisse autem institutam Orat. 40. hor. a Patre Josepho Mediolanensi Capuccino in memoriam 40. horarum, quibus Redemptor Noster jacuit in Sepulcro, refert Thyers *l. 4. c.* 17. relatus a Card. de Lambertinis *vol. 1. notificatione* 10. qui tamen ibi citat pro dicta institutione Constitutiones Pii IV. & Clementis VIII. jam a nobis allegatas sub *num.* 67. Et idem Cardin. Lambertin. *volum. 1. notificat.* 14. colligit ex annalibus introductam fuisse sæculo sextodecimo devotionem 40. horarum tribus ultimis bacchanalium diebus Cinerum, pro avertendis fidelibus ab operibus carnis, & convertendis ad opera Spiritus; & pro placanda Divina indignatione irritata a peccatis commissi solitis illis diebus. 68

70

Eucharistia in azymo, aut fermentato respective a Latinis, & Græcis Presbyteris est ministranda: Benedict. XIV. tom. 1. Const. 57. incip. *Et si Pastoralis* §. 6. Species Sacramenti Eucharistiæ iterum coqui prohibetur. Idem 71

ibid.

4 *ibid.* §. 6. Eucharistiæ species corruptioni non sunt exponendæ. Idem *ibidem* §. 4. & 5. Eucharistia non est retinenda
5 domi, nec deferenda in itineribus. Idem *ibid.* §. 6.
6 Eucharistia infantibus statim post Baptismum & pueris in Missis ministrari a Græcis Presbyteris prohibetur. Idem *ibid.* §. 2.

7 Eucharistia ad infirmos, ubi vis Turcarum prævalet, & iniquitas, est deferenda a Sacerdote Stolam semper habente propriis coopertam vestibus, in sacculo, seu bursa Pyxide recondita, per funiculos collo appensa, ac in sinu reposita, ab uno saltem Fideli in defectu Clerici associato. In aliis vero locis, ubi non tanta adsunt infidelium, seu hæreticorum pericula, præcipitur, quod Sacerdos indutus superpelliceo, Stolaque utrique humero circumdatus, & præcedente uno saltem lumine Hymnos, & Psalmos submissa voce recitans, in sacra Pyxide, vel in Calice mundo velamine cooperto ambabus manibus illud ante pectus tenens, devote deferat. Idem tom. 1. Constit. 59. incip. *Demandatam* §. 25.

78 Eucharistiæ expositio non exigitur pro lucrandis Indulgentiis visitantibus Ecclesiam concessis. Idem tom. 1. Const.
79 5. incip. *Accepimus in Civitate*. Requiritur vero, quando id injungitur in concessione Indulgentiæ, ut in Oratione 40. horarum; sed fieri non debet absque Episcopi licentia. Idem *ibidem*.

80 Eucharistiæ Sacramentum non potest in Ecclesiis non Parochialibus retineri sine Apostolica Auctoritate. Idem Constit. incip. *Quamvis*, §. 24.

81 Eucharistia nonnisi a naturaliter jejunis licite sumi potest. Benedict. XIV. Constit. incip. *Quadam*, §. 3. Ex Pontificia tamen dispensatione, urgentibus, & gravibus de causis, quandoque nonnullis concessum est, ut Eucharistiam etiam non jejuni sumere possent. Idem *ibid.* §. 9. ubi refert Breve a Pio IV. ad preces Sebastiani Lusitaniæ Regis relaxatum, in quo Sacerdotibus per Indias eminenti Regis Dominio subjectas commorantibus, qui vel ob contractam ægritudinem, vel Cœli inclementiam, post mediam noctem, aliquem sument cibum, fit facultas successivo die Sacrum peragendi. Item refert quod Innocentius XIII. per suas Apostolicas Litteras in forma Brevis Romanorum Reginæ Elisabethæ Christinæ concessit facultatem sumendi Eucharistiam, etiam post aliquem degustatum cibum, quo die in Bohemiæ Reginam ungi solemniter coronarique deberet, ita exposcente imbecilli ejusdem valetudine, quæ tam diuturnam functionem, nullo recreata cibo, perferre non potuisset. Simileque Indultum ab eodem Pontifice concessum reperitur regnanti Rege Christianissimo Ludovico XV. sumendi Eucharistiam non jejunus die suæ solemnis Consecrationis, & Coronationis.

82 Dictus autem Pontifex *ibid.* §. 11. sic inde prosequitur. Unicum itaque exemplum privatæ communionis ex devoto Religionis affectu sumptæ in viæ obiecriæ a Summo Pontifice facultatis eandem sumendi, adduc etiam post refectionis aliquid degustatum, ita exposcentibus imbecillitate, indigentiaque corporeæ habitudinis in Carolo V. Imperatore supperit. Is recursum habuit ad Julium III. Pontificem, qui eidem indulsit, ut post etiam aliquod sumptum exiguum jentaculum, posset Sacram participare Communionem. Deinde *ibid.* §. 13. Quod Julius III. præstitit erga Carolum V. Imperatorem, idem indulsit Clemens XI. anno 1716. Jacobo III. Magnæ Britanniæ Regi. Vide dict. Constitutionem, *Quadam* per tot. ubi multa erudite ad rem.

83 Eucharistia non est in medias flammas projicienda ad incendium compescendum. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Cum, ut recte* §. 11. in cujus titulo, seu summario sic expresse habetur: *Ad incendium compescendum ad Ecclesiam S. Nicolai in Carcere exortum, minus rite allatam fuisse ex Ecclesia Sacram pyxidem Sanctissimum Sacramentum intercludentem, eaque super populum, & ad furentes flammas benedictum, orationibus, pluribusque allatis Ecclesiasticis sanctionibus, demonstratur; at ne tale quid exinde fiat, opportune sancitur.* Nec Eucharistia ad experimentum quodcumque innocentiæ, vel culpæ, est adhibenda. Idem *ibid.* §. 11.

84 Eucharistia iis tantummodo Ritibus est colenda, quos non privata devotio, sed Ecclesiastica auctoritas probaverit. Idem *ibid.* §. 12. & 13.

85 Eucharistiam Feria quinta in Cœna Domini consecratam Græci asservare consueverunt in annum integrum pro infirmis. Idem Constit. incip. *Allatæ sunt* §. 29. Ritus vero hujusmodi iteratis vicibus fuit proscriptus. Idem *ibidem*.

86 Obsessorum Exorcizatio fieri non debet admota ad eorum corpus Sanctissima Eucharistia. Idem Const. incip. *Cum, ut recte* §. 15.

87 * Juvat adhuc e variis aliis operibus Benedicti XIV. ad rem sequentia depromere.

De frequentia SS. Communionis, quibus concedenda sit quotidiana, quibus aliquanto rarius, nihil innovandum supra Decretum Innocentii XI. die 12. Febr. 1679. Omnia scilicet referenda esse docti & prudentis Confessarii judicio. Inferri tamen ex eodem Decreto licet, frequentem accessum denegandum esse iis, qui in gravia peccata sæpe labuntur, nec de emendatione sunt solliciti, sicut nec tam sæpe iis, quorum etsi voluntas sit a gravibus aversa, venialibus tamen tenacius inhæreat. *De Synodo Diœces. lib.* 7. *cap.* 12. §. 9.

Eucharistiam non tantum die Paschatis Resurrectionis distribuere vetitum est Regularibus in suis Ecclesiis; ceteris vero Paschalibus diebus id possunt citra ullam prohibitionem. *Ibid. lib.* 3. *c.* 42. §. 3. 88

Paschale tempus, intra cujus spatium satisfieri potest præcepto, ab Eugenio IV. Constitut. incipient. *Fide digna*, definitum est, a Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis, nec licet Episcopo, etiam in Synodo tempus illud satius prorogare. *Ibid. lib.* 7. *cap.* 69. §. 6. 89

Paschali præcepto de Eucharistia sumenda in Parochiali Ecclesia non satisfit recipiendo illam in Ecclesia Metropolitana, ut ex decretis S. Congregationis firmat de Lugo *Resp. Moral. lib.* 1. *dub.* 15. Ita *Instit. Eccles.* 18. §. 12. 90

Qui præcepto Paschali de Eucharistia sumenda non satisfecit tempore apto, etiam post illud tenetur, & cogi potest pœnis ad Eucharistiam sumendam. *Institut. Eccles.* 41. §. 15. 91

Famuli & famulæ sæculares inservientes Monasteriis sæcularium utriusque sexus, etiamsi habitent in atriis Monasteriorum muro circumvallatis; tenentur communionem Paschalem in Ecclesia Parochiali, intra cujus fines situm est Monasterium recipere; ut ex decreto Sac. Congregationum decisum est; neque enim habitationes illæ sunt intra septa, ac domos Monasteriorum, quod requiritur a Tridentino ut famuli eximantur a Parœcia. *Institut. Eccl.* 55. §. 7. & 8. 92

Sacerdotes Missam celebrantes non tenentur præcepto Paschali satisfacere in sua Parœcia, si tamen raro intra annum celebrent, nec volunt seu possunt celebrare Missam in Paschate, tenentur tunc communicari in Parœcia. *Ibidem*. 93

Peccatori occulto publice Eucharistiam petenti non est deneganda, cum jus naturæ ad famam id expostulet. *De Synod. Diœces. lib.* 7. *c.* 12. §. 14. *nov. edit.* 94

Occulte vero petenti & noto Sacerdoti aliunde quam ex Confessione, tuto negatur. Si vero pariter aliunde & simul etiam ex Confessione sciat, exprimere debet Sacerdos se habere ejus peccati scientiam ex certo loco, non tamen nominato eo, a quo scit, si sub arcani naturalis sigillo id acceperit. Si vero noverit rem tantum ex Confessione, perinde se gerat, ac si nescivierit, cum id exigat arctissimum Confessionis sigillum. *Institut. Eccles.* 83. §. 3. 95

Publicus peccator publice petens repellendus est. Publicus vero dicitur non ille tantummodo, qui talis declaratus est a Judice, sed etiam qui per evidentiam facti, quæ nulla possit tergiversatione celari, talis habetur. *Ibid.* §. 8. & *de Sacrific. Missæ lib.* 3. *cap.* 20. §. 4. 96

Eucharistiæ sumptionem præcedere debet jejunium naturale a media nocte præcedente cœptum. Nec refert si post cibum sumptum ante mediam noctem nullus somnus captus sit, nec cibus concoctus ante Communionem. Porro jejunium illud frangitur etiam parvitate materiæ; quare nec ablutio sumpta post celebratam Missam admittenda ab eo est, qui eo die alias Missas celebrare permittitur, uti die Nativitatis Domini; quo in casu, nec licet celebrare & ad dendum ægroto Viaticum, nam præceptum Viatici obligat quando conferri potest juxta ritum Ecclesiæ. Reliquiæ tamen cibi in ore remanentes, si deglutiantur, non frangunt jejunium naturale, ut ex Rubrica Missalis constat. Vicissim si quis antequam somno se dederit parum sacchari in os induxerit, quod paulatim liquescens in stomachum delabatur; id utique jejunium illud frangit. Tandem si quis ore gustaret vinum, vel condimentum ad saporem explorandum, & statim expueret, hæc non esset fractio jejunii. *De Sacrif. Miss. lib.* 3. *toto cap.* 12. 97

In dubio num quis fregerit jejunium, disputant Teologi, apud quos varii casus distinguuntur; præstaret tamen abstinere a percipienda Communione. *Ibid.* §. 7. 98

Sacerdos extra Missam Eucharistiam suscepturus stolam e collo suspensam habere debet, uti præcipit Rituale Romanum. Potest vero seipsum manibus suis communicare si absit scandalum, & suppetat causa, quæ perceptionem sacramenti exigat, nec alius sacerdos præsto sit. Causa vero est solemnis aliqua Festivitas. *De Sacrif. Miss. lib.* 3. *cap.* 17. §. 19. 99

In Missis Defunctorum Eucharistiam fidelibus administrare, non est vetitum cum Decretum Sac. Congregationis Rit. id prohibens modo non amplius exhibeatur illud poscentibus, & docti Rituum Scriptores admittant, administrari tuto posse, in quacumque demum Missa nullo facto discrimine inter formas in eadem Missa consecratas, & reliquas, quæ in Tabernaculo asservantur. *Ibid. cap.* 18. §. 12. 100

Nocte Natalis Domini, ex Decretis S. Rit. Congregationis vetitum est ministrari in Missa Sac. Communionem 101

fidelibus adstantibus; quin nec Sacerdos eadem nocte alias duas Missas celebrare permittitur. *Ib.* §. 13.

102 Feria VI. in Parasceve, & Sabbato Sancto nullus nisi ad Viaticum est communicandus, ut ex consuetudine omnium Ecclesiarum certum est. *Ib.* §. 14.

103 Sacerdos in peccato mortali ministrans Eucharistiam, graviter offendit in reverentiam tanti Sacramenti. Ex quo fit, ut qui recipit ab illo Sacramentum scienter, peccato ejus communicet, quæ est animadversio S. Thomæ. *Ib. cap.* 19. §. 2. Ex quo infertur, peccare illum graviter, qui Sacramentum suscipit a Sacerdote schismatico, vel excommunicato, ex eo quod ejus peccato communicat. *Ib.* §. 3.

104 An unico peccato peccet Sacerdos, qui lethali peccato infectus pluribus Sacramentum Eucharistiæ administrat, dissident inter se DD., alii enim unicum agnoscunt, quando per continuationem actionis pluribus ministrat, alii totidem peccata multiplicant, quot sunt fideles. *Ib.* §. 5.

105 Non licet uni ex fidelibus plures particulas, vel majoris moduli hostiam præbere, quod vetat Sac. Cong. Concil. Decreto approbato ab Innocentio XI. 13. Febr. 1679. *Ibid.*

106 Peccatori parato recipere in peccato Sacramentum non licet offerre hostiam non consecratam pro consecrata ob periculum idolatriæ tum respectu suscipientis, tum adstantium. *Ib. c.* 20. §. 4.

107 Purgatio, quæ olim fiebat per Eucharistiam, qua Sacerdos fideli communicaturo denunciabat, Corpus Christi futurum illi ad probationem, licet forte non contineat tentationem Dei, ut non male ratiocinatur Vasquez, hodie tamen cum abrogata fuerit per text. in *c. Ex tuarum*, in usum revocari non potest. *Ib. lib.* 3. *c.* 20. §. 3.

108 Consuetudo Eucharistiam negandi reis ad mortem damnatis, ubi invaluit, neque probatur, neque refellitur, sed ubi invaluit contraria utique retinenda est; aliquid tamen temporis interponendum est inter communionem, & mortem quo species Eucharisticæ consumantur. *Ib.* §. 6.

109 Si alicujus Sacerdotis negligentia aliquid Eucharistiæ in terram deciderit, rubricæ Missalis servandæ sunt: quamquam fatendum est canonicas pœnas obsolevisse. Si vero fragmentum aliquod in fœminæ pectus deciderit, præstat, ut fœmina suis ipsa manibus levatum in os injiciat. *Ibid.* §. 7.

110 Parochus Eucharistiam deferens, vel cadaver associans si impeditus sit transire per viam publicam, jus habet transeundi per agrum alienum, nec impediri potest a domino: id enim jure communi concessum est cuilibet de populo. *Inst. Eccles.* 89. §. 2.

111 Si quis Sacerdos ægrotus Viaticum suscipere vellet manibus suis, atque in os suum inferre non renuente Sacerdote, damnari non meretur. *De Synodo Diœc. lib.* 13. *c.* 13. *c.* 19. §. 25. *nov. edit.*

112 Si quis Episcopus vetet, ne in Missa in hoc, vel illo Altari celebranda Eucharistia adstantibus ministretur, parendum illi esse, nec turbæ ciendæ. Encyclica 12. *Nov.* 1742. *& de Sacrif. Missæ lib.* 2. *c.* 22. §. 17.

113 Si quis surripiat hostiam, vel particulas e tabernaculo, vel a sacra pyxide, vel ex Ostensorio, & extractam asportet, id sufficere censetur pro afferendo furto Hostiæ consecratæ, quare reo competit demonstrare non esse consecratas. Ita in Bulla *Ab Augustissimo*. Bull. *tom.* 1. *n.* 43.

114 Eo ipso autem quod quis id sacrilegii egerit, præsumitur eo voluisse ad malum finem; quæ pariter præsumptio valet contra eum, qui in actu communionis, vel post illam a suo, vel alieno ore extractam particulam asportaverit.

115 Rei hujus sacrilegii etiam pro prima vice tradendi sunt brachio sæculari, præcedente in Ecclesiasticis degradatione reali. *Ibid.*

116 Quoad Eucharistiam pueris administrandam recte admonet Pontifex non eamdem desiderari ætatem in pueris in mortis articulo versantibus, quæ in iis, qui recte valent. In morituris judicio Parochi permittendum est, qui diligenti examine investiget, num tanta polleant perspicacia, ut Christum sub speciebus Sacramentalibus firmiter credant & adorent. *Ibid. c.* 12. §. 3.

117 Recte valentes potiri debent majori judicii firmitate, ut debita religione, & reverentia ad Sacramentum accedant, quæ plerumque firmitas advenire solet annum decimum inter & decimum quartum ætatis. *Ibid.* §. 2.

118 Extreme ægrotantibus eodem periculo mortis diutius perseverante potest & debet semel, iterum, tertio Viaticum conferri petente maxime ægroto: sed quoties, & quantum temporis intercedere necesse sit inter unam & alteram communionem, nihil definiendum Pontifex censet. *Ibid. lib.* 7. *cap.* 13. §. 4.

119 Eucharistiam in Oratoriis privatis administrare, quamvis, multi veritum non esse credant; tamen consuetus praxis, quæ Romæ obtinet, vetat in Diœcesi Bononiensi. *Instit. Eccl.* 34. §. 12.

120 Sacerdotes omnes cujuscumque sint Collegiatæ, tenentur Fer. V. in Cœna Domini Sacramentum Ss. Eucharistiæ recipere e manibus Celebrantis, ut edicunt Decreta plura Sac. Congr. apud Bissum verb. *Communio n.* 383. *Instit. Eccl.* 38. §. 10.

Novæ additiones ex aliena manu.

PRimis Ecclesiæ sæculis Christiani omnes Eucharistiam 1
quotidie suscipiebant, nimirumque Sacrificio Missæ adsistebant absque Eucharistiæ susceptione. Testaturque *D.* 2
Hieronymus Epist. 5. *ad Pammach.* quod ita Romæ suo tempore servabatur. Et sequente sæculo quinto hoc servore Concilium Agathense anno 506. declaravit *Can.* 18. *in Can.* 19. *distinct.* 2. *de Consecrat.* quod qui in diebus Nativitatis Domini, Paschatis, & Pentecostes Eucharistiam haud susceperint, ii pro Catholicis non haberentur.

Concilium Turonense III. *Can.* 50. jussit, ut Laici ter 3
in anno Eucharistiam susciperent. Falso autem *Gratia-* 4
nus in Can. 16. *dist.* 2. jussionem hanc tribuit Papæ *Fabiano* addens *in paschate videlicet*, *& Pentecoste*, *& Natali Domini*, nam certum est, initio sæculi tertii, quo Pontifex hic vixit, Christianos quotidie Eucharistiam suscepisse.

Tandem eo res redacta erat, ut Christiani omnino ne- 5
gligerent Eucharistiam suscipere. Quo factum est, ut *Concilium Lateranense anno* 1215. *celebri Canon. Omnis utriusque Sexus* 12. *de Pœnitent. & Remiss.* sanxerit, ut Christiani post annos *discretionis* saltem semel in anno Eucharistiam suscipiant a Dominica Palmarum ad octavam usque Paschatis in propria Parochia.

De annis *discretionis* certa Regula statui nequit, sed 6
judicio Confessoris & Patris committendum, an Pueri discretionem habeant ad tantum Sacramentum suscipiendum; *Romaguer. ad Constitut. Synodal. Gerund. lib.* 5. *tit.* 6. *cap.* 7. *n.* 3. ubi quod in aliquibus Diœcesibus anni duodecim dijudicantur *discretionis* ad hunc effectum ex Constitutionibus Synodalibus. Suscipique debet Eucharistia in pro-
pria Parochia. Ad hunc autem effectum quænam dicatur 7
propria Parochia, tradit *Romaguer. ad Constitut. Synodal.* 8
Gerund. lib. 3. *tit.* 10. *cap.* 3. *n.* 27. *& seq.* Prohibiturque
est Regularibus in die Paschatis Eucharistiam etiam mini- 9
strare Laicis. At nota, quod excepto die Paschatis aliis 10
diebus qui intercedunt a Dominica Palmarum ad Octavam Paschatis possent Regulares ministrare Eucharistiam Laicis, modo tamen hi in propria Parochia præceptum impleant; *San. Mem. Benedictus XIV. de Synodo Diœces. lib.* 9. *cap.* 16. *n.* 3.

De licentia tamen Parochi in Ecclesiis etiam Regula- 11
rium, suscipi valet Eucharistia. At nequeunt Parochi dare 12
licentiam *generalem*, ut quilibet Parochianus Eucharistiam suscipere in Ecclesiis Regularium queat: debet hæc licentia esse specialis, ut decisum refertur *Nicol. Lucubrat. Canon. lib.* 3. *tit.* 38. *n.* 2. *Romaguer. ad Constit. synod. Gerund. lib.* 3. *tit.* 10. *cap.* 3. 19.

An possit de licentia Episcopi, vel Vicarii Generalis 13
suscipi Eucharistia in Ecclesia Regularium magna quæstio est. Vide dissidentes inter se Doctores apud *Romaguer. ad Constit. Synodal. Gerund. lib.* 3. *tit.* 10. *cap.* 3. *num.* 8. *& sequent.* qui tamen affirmativam tenet sententiam.

De Eucharistia an possit ministrari ultimo supplicio 14
damnatis, consule *San. Mem. Benedictum XIV. de Sacrif. Miss. sect.* 2. §. 175. & rursus *de Synod. Diœcesan. lib.* 5. *cap.* 11. *num.* 3.

APPENDIX

Sive novus de Eucharistia Articulus.

In hujusmodi articulo primum varia nomina indicantur, quibus in Scripturis & Patribus designari hoc Sacramentum solet: Deinde in quibus sita sit hujusmodi Sacramenti natura & essentia declaratur: Præterea errores recensentur, & referuntur circa Eucharistiam ab Ecclesia damnati: Denique in distinctis paragraphis agitur de materia, forma, Ministro, & subjecto, ubi ea fusius exponuntur quæ ad disciplinam Ecclesiæ orientalis pertinent.

ITaque Sacramentum hujusmodi, Eucharistia, idest gratiarum actio nuncupatur, cum gratiis Deo agendis inserviat; quia nempe illud excellentissimum in se continet, cujus unice oblatione dignas Deo pro acceptis beneficiis gratias referre possumus, ut admonuerat Chrysost. homilia 25. in *cap.* 8. Matthæi; & institutum a Christo fuit gratias agente Patri, ut Evangelia commemorant. A tempore quo fuit institutum, *Cœna*, vel *Sacra Cœna* a Patribus & Theologis quamplurimis appellari consuevit. Hoc autem unice nomine delectantur Hæretici, quod ad levandam sacrificii Eucharistici vim, & ad tollendam jejunii omnibus ad Eucharistiam accedentibus indicti necessitatem, reliquis opportunius visum sit. At alia nomina, quæ passim apud antiquos Patres occurrunt, ætatis nostræ hæreticorum vanitatem & insaniam aptissime ostendunt. Ab eo quod hujusmodi Sacramentum in se continet vocatur passim in Scripturis & apud Sanctos Patres *corpus*, *caro*, *sanguis Christi*; in Liturgiis Græcis, in Con-

Concilio Laodiceno, & apud Maximum Martyrem dicitur *Sancta*; a Chrysostomo vero & Hesychio, atque in Concilio Rhemensi *Sancta sanctorum*; a Cypriano *lib. de lapsis*, *Sanctum Domini*; a Basilio in Epistola ad Amphilochium, *Ipsum bonum*; in Concilio denique Ancyrano, quod Eucharistia continet *Ipsum perfectum* appellatur, scilicet τὸ τέλειον. A materia ex qua Eucharistia conficitur aliquando dicitur *Panis*, ut apud Joannem 6., & apud Auctorem Serm. de Cœna Domini; aliquando *Panis supersubstantialis* ab Ambrosio, Cyrillo, Chrysostomo, & aliis; interdum *Panis vitæ*, ut a Joanne cap. citato, & a Chrysost. *homil.* 27. in primam Corinth. In Græcorum Liturgiis dicitur *Panis Sanctus*, & in hymnis Ecclesiasticis *Panis Angelorum*. A forma consecrationis *Eulogia* sive *benedictio* appellata Eucharistia a plerisque Patribus fuit, quod superna benedictione Panis & Vinum in Corpus & Sanguinem Christi transmutentur. Sæpe tamen Eulogiæ a Patribus & Scriptoribus Ecclesiasticis ab Eucharistia distinguuntur, ac de benedicti Panis particulis accipiuntur, quæ in nonnullis præsertim orientalibus Ecclesiis distribui adhuc solent. A proprietatibus dicitur quoque apud Lucam 22. *Novum Testamentum*, quia est veluti pignus & instrumentum novi a Deo cum hominibus initi fœderis. Ab effectis Eucharistia appellata fuit *Vita*, teste Augustino *lib. de peccat. meritis cap.* 34. *Viaticum*, quia nobis ad Patriam pergentibus maximo subsidio est in via: ita Gaudentius Brixianus, Paschasius, S. Thomas, & alii. Speciatim vero ita appellatur, cum datur jam jam morituris. Dicitur etiam *communio*, & *communicatio* 1. ad Corinth. *cap.* 10. a Chrysost., Dionysio, Damasceno, & aliis, quia Christianos secum invicem ac Deo conjungit. A loco in quo sumitur *Mensa Dominica*, *Cœlestis*, & *Mystica*, a plerisque Patribus nuncupatur. A Cœtu in quo conficiebatur *Synaxis* seu *Collectio* dicta a Dionysio aliisque fuit. Sæpe vero Synaxis ab antiquis ab Eucharistia distinguebatur. A charitate Christi ex qua hujusmodi Sacramentum emanavit appellatur *gratia* a Cypriano, Cyrillo, Optato, & Augustino; *Donum* vel *Sancta Dona*, ab Auctore Constitut. Apost. *lib.* 8. *cap.* 13. a Patribus Concilii Niceni *cap.* 5. ab Epiphanio, & in plerisque Liturgiis Græcis. A dignitate qua cæteris Sacramentis supereminet *Sacramentum Sacramentorum* appellatum fuit apud Dionysium de Eccles. Hierar. *cap.* 3., & apud Bern. *in serm. de Cœna Domini*. A symbolis vero, quibus Christi corpus tegitur aliquando *Mysterium*, vel plurali numero *Mysteria*; aliquando *Mysteria tremenda*, quandoque *Mysterium fidei*, *Mysterium corporis Domini*, & *Mysterium pacis & unitatis*; interdum vero *Sacramentum*, *seu Sacramenta*, *Sacramentum Dominicum*. *Sacramentum Corporis Christi*, *Sacramentum Altaris*, aut *Sacramentum pretii nostri* nuncupatur. Atque hæc præcipue nomina sunt, quibus Eucharistia ab antiquis Ecclesiæ Patribus appellata fuit, ex quibus facile intelligere est, censuisse Patres semper & ubique locorum, Eucharistiam maximum Sacramentum esse, quo verum Corpus, verusque Christi Sanguis continetur, atque hominibus communicatur.

Eucharistiam non solum Orthodoxi, sed omnes fere hæretici pro Sacramento habuere. Si enim Gnosticos excipias, & Manichæos eorum asseclas, atque Messalianos, & Archonticos, & alios his affines, qui omnia e medio penitus sustulere Sacramenta, omnes ferme Eucharistiam Sacramentum e se asseruerunt, licet antiqui Pelagiani, ac ætatis nostræ Sociniani vim gratiæ divinæ producendæ eidem concessam esse negaverint. At in assignanda, & explicanda hujus Sacramenti essentia atque natura, plures errarunt. Catholica Ecclesia docet, per verba Consecrationis a Sacerdote Christi nomine prolata Panem in Christi Corpus, & Vinum in Christi Sanguinem transmutari, ita ut Consecratione peracta non amplius maneat in Eucharistia substantia Panis, & Vini, sed sola substantia Corporis, & Sanguinis Christi sub speciebus Panis, & Vini; atque communior, & magis recepta apud Theologos nostros opinio est, Eucharistiæ Sacramentum, quod per verba Consecrationis perficitur, atque ita confectum quidpiam permanens manet, *esse totum illud aggregatum ex speciebus Panis, & Vini simul, & Corpore ac sanguine Christi constans, quod in Altari ponitur*. Ita vero accepta Eucharistia definiri solet: *Sacramentum Corporis, & sanguinis Christi ab ipso institutum ad refectionem animæ spiritualem*.

Inter Hæreticos, qui Catholicam de Eucharistia doctrinam respuunt, præter Socinianos, quos jam nominavimus, & Arminianos eisdem hac in re affines, occurrunt Lutherani, & Calvinistæ, quibus accedunt etiam Anglicani. Lutherani cum Christi Corpore, & Sanguine in Eucharistia manere quoque contendunt substantiam Panis, & vini, atque Sacramentum hujusmodi in mera sumptione consistere, seu tunc tantum fieri præsens Corpus Christi cum substantia panis, & vini, cum illud Sacramentum suscipitur. Calviniani vero Eucharistiam meram figuram esse ajunt Corporis Christi pro nobis in Crucem acti, ac Sanguinis pro nobis effusi, quamobrem obstinate negant non solum transubstantiationem cum Lutheranis, sed etiam quamcumque realem præsentiam Corporis, & Sanguinis Christi. Ex Calvinianis plures ex professo scripsere adversus Catholicam de Eucharistia doctrinam, scilicet Albertinus, Matthæus La Roque, Basnagius, & alii, qui improbo labore conati sunt in suas partes trahere non solum Nestorianos, Monophysitas, Iconomachos, atque alias antiquas hæreticorum Sectas, sed omnes fere antiquos Ecclesiæ Patres, & veriti non sunt affirmare, orthodoxum de transubstantiatione dogma, decimo Ecclesiæ sæculo antiquius non esse: Nec defuere impudentissimi viri, qui affirmare non erubuerunt, Græcos, Armenos, Coptos, Syros, aliosque Orientales transubstantiationem negare, ac de reali Christi Corporis in Eucharistia præsentia in eadem cum ipsis sententia versari: scilicet ita plebi ac rudi populo imponunt; cum probe norint, nullum ipsis in veris Ecclesiasticis monumentis superesse præsidium.

Contra hujusmodi Novatores plures Orthodoxi Viri docte ac copiose scripserunt. Nos vero paucos indicamus, quorum quilibet omnia diluit sophismata, ac veritatem Orthodoxam in optima luce ponit; Ita sane rem tractarunt Natalis Alexander dissertationibus, quas adversus Albertinum, aliosque conscripsit, atque Historiæ suæ Ecclesiasticæ inseruit: Ita Carolus Vitasse *tom. 4. tractat. Theologicorum*: Ita Benignus Bossuet in operibus contra Claudium conscriptis: Ita Arnaldus, aut quicumque sit Auctor operis inscripti *de fidei perpetuitate circa realem corporis Christi præsentiam &c.* in Eucharistia: Ita Renaudotius in vindiciis quas edidit de fidei perpetuitate, quæ duobus voluminibus comprehensæ sunt, quorum primum Anno 1711., alterum vero Anno 1716. Parisiis vulgatum fuit: Ita denique Petrus le Brun in Sacrarum Liturgiarum expositione: quibus, præter recentiores nostros Theologos, addere jure meritoque possumus doctissimos Patres Benedictinos Congregationis Sancti Mauri, qui Sanctorum Patrum opera, doctissimis animadversionibus illustrata ediderunt, in quibus singulorum de Eucharistia sententiam luculenter exponunt, & a pravis Novatorum interpretamentis vindicant; quod etiam præstitit doctissimus Pater Lequien Dominicanus in editione, quam procuravit operum Sancti Joannis Damasceni.

Sed ut perspicue appareat, quam inutiles fuerint hæreticorum conatus, & quam desperata sit eorum causa, paucis hic observare sufficiat, Christum Dominum in Evangelio se Carnem suam in cibum, Sanguinem vero in potum daturum promisisse, ut legere est Joannis 6., atque in institutione Eucharistiæ accepto in manibus pane dixisse *Hoc est Corpus meum*. Atque accepto deinde Calice, dixisse iterum: *Hic est Sanguis meus &c.* Dubitari non potest, quin divinæ vocis virtute Panis in Corpus, & Vinum in Christi Sanguinem transmutari possit. Si enim divini verbi virtute res e nihilo ac Universus formatus fuit, quis dubitet, quin hac eadem virtute contingere hæc transmutatio possit? Ita sane post Chrysost. argumentatus est Damascenus. Nil ergo obstat quominus hæc Christi Domini verba *Hoc est Corpus meum* ita intelligantur, ut divina virtute substantia panis in Christi Corporis substantiam transmutata fuerit. Fac vero, Ecclesias omnes, omnesque Patres semper, & ubique locorum, docuisse verba illa ex Christi ore profecta *Hoc est Corpus meum*, a Sacerdote Christi nomine prolata, hujusmodi transmutationem perficere, quis dubitabit, quin Christus instituendo Eucharistiam promissum illud adimplere voluerit, quod discipulis suis pollicitus erat, se daturum Carnem suam in cibum, & Sanguinem in potum, & quin Eucharistia verum Christi Corpus, verusque Christi Sanguis habeatur? At ita se res habet; Nam Ignatius Martyr vir Apostolis coævus in Epistola ad Smyrnæos hæreticos improbat, qui non confitebantur *Eucharistiam carnem esse Salvatoris nostri Jesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est*. Justinus itidem Martyr in Apologia, quæ secunda dicitur pro Christianis edita, ait: *Per preces verbi a Christo profecti*, scilicet per hæc quæ Christus pronunciavit verba: *Hoc est Corpus meum*, *alimoniam unde sanguis, & caro nostra per mutationem aluntur, incarnati illius Verbi Jesu carnem, & sanguinem esse*. Similia habet Irenæus *lib.* 4. contra hæreses *cap.* 32. 34., & 57. Eadem, & iis quoque clariora occurrunt in Patribus sequentium sæculorum, quorum auctoritates videri possunt apud supracitatos Scriptores.

Patribus accedunt antiquæ Liturgiæ, in quibus preces continentur, quas Ecclesia a primis temporibus in Eucharistia conficienda adhibuit, licet fortasse ante quartum sæculum litteris consignatæ non fuerint. In omnibus hujusmodi Liturgiis preces occurrunt, quæ aperte designant, per invisibilem divini Spiritus operationem panem in Christi Corpus, & Vinum in Sanguinem transmutari, ut vel ex iis paucis, quæ de Eucharistiæ forma paulo infra dicturi sumus, apparebit. Accedit etiam, omnes omnino Christianos, qui Liturgiis ab antiquis profectis utuntur in Eucharistia, transubstantiationem & veram realemque Christi Corporis, & Sanguinis præsentiam agnoscere, & venerari. De Ecclesia occidentali res omnino comperta est, cum nemo ignoret, primum ab

Apostolica Sede, ac deinde a Tridentina Synodo damnatos fuisse Lutheri, aliorumque Novatorum errores, qui cum Fide in eorum Liturgiis expressa pugnarent. Notum itidem est quot quantasque turbas excitaverit Berengarius, dum undecimo Ecclesiæ sæculo, vel de reali Christi præsentia in Eucharistia dubitavit, ut nonnullis visum est, vel cum substantia panis illud manere voluit. Sat enim innuere est, tot fuisse adversus Berengarium coacta cum Romæ, tum etiam in Gallia Concilia, ut nullus unquam error, tot in Conciliis intra paucos annos proscriptus fuerit: Nam ab anno 1050., in quo sub Leone Nono Romanum Concilium adversus Berengarium coactum fuit, ad annum 1080., in quo celebrata fuit Burdigalensis Synodus, quæ ad saniorem mentem Berengarium reduxit, decem Concilia occurrunt, in quibus Berengarii error damnatus fuit. Ex quo profecto apparet quam detestabilis, & quam contraria habita sit universæ Ecclesiæ Fidei Berengarii hæresis.

Hanc vero de Eucharistia fidem Romanam, & Occidentalem Ecclesiam ab Apostolis per antiquos Patres accepisse; tum ex eo liquet, quod statim ac semper errores proscripserit, qui eam labefactare aut maculare possent; tum etiam ex eo quod omnes Orientales Ecclesiæ a tot sæculis ab ejus communione separatæ in eadem cum ipsa fide consentiunt. Occurrunt enim in Oriente Photiani, sive Græci Schismatici, Armeni, Copti, & Syri Jacobitæ, qui vel ab ipsa Chalcedonensi Synodo, vel paulo post a Romanæ Ecclesiæ communione defecerunt: & Nestoriani, qui Nestorium sequuntur damnatum Anno 431. in Ephesina Synodo. At hi omnes Orthodoxam de Eucharistia fidem profitentur, ut ex eorum Liturgiis, & Libris demonstratum est ab Auctore Perpetuitatis fidei, a Renaudocio, ab Assemano, & ab aliis Orientalium linguarum peritissimis viris, qui de horum fide, & religione scripserunt; & ut etiam constat ex eorum fidei confessionibus, quas illarum gentium Episcopi, & Patriarchæ ediderunt, postquam moniti fuere de nostrorum Novatorum erroribus circa Eucharistiam, deque calumniis a Lutheranis, & Calvinianis adversus eorum fidem evulgatis. Horum fidei confessiones recensentur omnes in supracitato opere de Fidei Perpetuitate; Editæ vero a Græcis a Samuele Schelestratio, græce, & latine Romæ vulgatæ fuerunt typis Congregat. de P. Fide duobus voluminibus in fol. quorum titulus est *Acta Ecclesiæ orientalis adversus Lutheranos*. Hæc pauca satis visa sunt ad rem nostram; nunc reliqua persequamur.

§. I.

De Materia.

MAteriam Eucharistiæ Orientales omnes fatentur esse panem triticeum (Artocytæ enim, sive caseum, vel lac cum pane adhibentes jam fuere ab universa Ecclesia damnati *Concil. Carth. III.*, *& Constantin. an. 680.*) ac vinum de vite; dissident vero tum a Latinis, tum invicem circa panis qualitatem. Nam eorum plerique solo fermentato, nonnulli vero cum Latinis azymo pane utuntur. Primum dicemus de iis, qui azymum adhibent, tum de aliis.

Azymo pane utuntur Æthiopes sive Abissini feria quinta in Cœna Domini, ut Christum imitentur, qui in azymis Eucharistiam confecit. Ita enim narrat Ludolf. in comment. hist. Æthiopicæ, & Monachus Ordinis S. Antonii in declaratione coram amplissimis Cardinalibus facta anno 1594. rogatus, *an Æthiopes celebrent in pane fermentato, vel in azymo, & quid sentiant de celebrante in azymo? Respondit, Æthiopes in fermentato celebrant, & illi, qui in azymo celebrant, consistunt etiam. Et nos in tota Æthiopia feria quinta in Cœna Domini singulis annis in hujus rei memoriam in azymis celebramus.*

Chaldæi qui in Malabria sunt, ex quo Latini in illas regiones penetrarunt, azymum adhibere solent. In Concilio Diamperiensi *anno 1599.* statutum fuit, ut in azymo tantum consecrarent; ac etiam antea teste Josepho Indo *navigat. novi orbis cap. 134.* dum id consequi possent, azymo utebantur, hoc est, dum in Latinorum Ecclesiis celebrarent, ut scribit Asseman. *tom. 3. Bibl. Orient. part. 2. p. 290.* Ex Græcis Monachi Cryptæ Ferratæ, & Presbyteri Collegiatæ S. Mariæ *de Grafeo* nuncupatæ ex pontificia dispensatione azymum panem adhibent.

Apud Armenos, & Maronitas azymorum usus vetustissimus est. Non desunt auctores, qui censent, per plura sæcula, tum in Occidente, tum in Oriente, promiscuum fuisse azymi, ac fermentati usum, ac Armenos, & Maronitas ex iis esse, quibus ab antiquo placuit azymum potius ad Christi imitationem, quam fermentatum adhibere. Sed, utut se res habeat, certum est Armenos, & Maronitas, a mille, & amplius annis azymum adhibere. Galanus *tom. 1. Concil. Eccles. Armenor.* de Joanne Armeniorum Patriarcha scribit: *Hic jussu Homaris Saracenorum Ducis, & auxilio Caliphæ Babylonis Sabylonis congregavit in Urbe Monascherti in confinibus Haircaniæ Provinciæ, ubi convenientibus cum Armenis sex Assyriis Episcopis definita fuit in Christo una natura, una voluntas, & una operatio, fueruntque a Sacris oblata mysteriis fermentum, & aqua.* Constat vero, Homarum Saracenorum Ducem regnare cœpisse *anno 634.*, atque occupata Arabia, Damasco, Hierosolyma, ac tota Assyria obiisse *anno 644.*, quamobrem jure atque merito conjicimus, circa *annum 640.* antedictam Synodum fuisse coactam. Igitur plusquam quinquaginta annos ante Trullanum Concilium *ann. 692.* celebratum, decretum de usurpandis azymis ab Armenis editum fuit. Brunus vero opinatur, sex illos Assyrios Episcopos, qui Synodo supranominatæ interfuere, usum consecrandi in azymo apud Maronitas statuisse. Quam in Trullana Synodo *Canone XXXII.* damnati fuerint Armeni, quod aquam cum vino in sacro calice non miscerent; tamen ob azymi usum non fuere reprehensi, vel quia Patribus illis exploratum erat, plures alias Ecclesias azymum tunc consuevisse usurpare; vel quod norint, facile respondere potuisse Armenos, id se statuisse, ut Christum, qui in azymo Eucharistiam instituit, imitarentur, ut ait Brunus *dissert. de Liturgia Armenorum.* Neque id autem videri iis poterit, qui animadvertant Photium, qui multo leviora Latinis objecerat, nullam circa azyma movisse litem. Nam ex Rabano Mauro, qui ante Photianum Schisma, quod cœpit *ann. 866.*, e vivis excessit, scilicet *anno 856.*, & ex Alcuino, qui eodem sæculo vixit, exploratum est, Latinam Ecclesiam Photii ætate azymo pane uti consuevisse. Photius vero id in Latinis non reprehendit, quod ea, qua pollebat, antiquitatum Ecclesiasticarum eruditione apprime cognosceret, antiquam hanc Latinorum consuetudinem gravissimis fuisse rationibus nixam, ac totius Ecclesiæ judicio, & Christi exemplo comprobatam.

Sed post duo circiter sæcula Græci rerum Ecclesiasticarum imperiti odio illo, quod in eisdem erga Latinos crescebat, incitati azymorum usum damnare cœperunt. Michael Cærularius Patriarcha Constantinopolitanus omnium primus Latinorum azyma damnavit, ineptamque esse Eucharistiæ materiam constituit: Atque eodem fere tempore, duo illa adversus Armenos prodiere scripta, quæ refert Cotelerius *in notis ad Constitut. Apostol. lib. 2. cap. 14.*, *& lib. 5. cap. 13.*, quorum alterum, quod Sancto Niconi tribui solet, inscribitur, *de impia pessimorum Armenorum Religione*; alterum vero *Renunciatio Hæreticorum Armeniorum, quomodo debeant anathematizari, cum ad fidem Orthodoxam redeunt*, in quibus operibus Armeni ob azymorum usum damnantur. Si conjecturis uti velimus, haud difficile nobis erit hujusmodi Græcorum erroris originem detegere, atque explicare. Cum *Canone LXX.* ex iis, qui Apostolorum nomine circumferuntur, *Canone XI.* Trullanæ Synodi, aliisque Orientalis Ecclesiæ canonibus, Orthodoxi azyma a Judæis accipere, ac Judæorum azyma comedere prohibeantur, ab hujusmodi prohibitione Græci rerum Ecclesiasticarum imperiti, dum immoderato quodam studio reprehendendi, ac damnandi Latinos ferrentur, occasionem nati sunt damnandi azymorum usum, ac statuendi, azyma ineptam esse Eucharistiæ materiam. Liquet id ex nota, quam XI. Trullanæ Synodi canoni adjecit Matthæus Blast. Quamquam ea, quæ exposita sunt, satis superque ostendere videantur, utramque Ecclesiam censuisse semper aptam esse Eucharistiæ materiam triticeum panem, sive is azymus sit, sive fermentatus; tamen, ut clarior fiat orthodoxa hac de re fides in Florentina Synodo inculcata, per hæc verba, *definimus in azymo, sive fermentato pane triticeo Corpus Christi veraciter confici: Sacerdotesque in altero ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ, sive Occidentalis, sive Orientalis consuetudinem*, paucis demonstrabimus adversus Photianos, ac Syros Nestorianos, nonnullos, etiam panem azymum aptissimam esse hujus Sacramenti materiam.

Primum, quia panis ille quem universa Ecclesia semper habuit pro apta Eucharistiæ materia, aptissima est hujus Sacramenti materia. At ita se habuit azymus panis; ipsius enim usus antiquus est in nonnullis Orientalibus Ecclesiis, ut supra ostendimus, antiquior vero in Ecclesia Latina: non solum enim constat ex Rabano Mauro, & Alcuino supra citatis ante VIII. sæculum omnium Latinorum Ecclesias in azymo celebrasse; sed Leo Papa IX. in Epistola ad Michaelem Constantinopolitanum Archiepiscopum scripta *anno 1054. cap. 5.* scribit: *Ecce jam post mille, ac ferme viginti a Passione Salvatoris nostri annos incipit per vos discere Romana Ecclesia, qualiter memoria passionis sit recolenda*: & Cardinalis Humbertus, *Vestra duplicitas suo fermento contenta Romanæ, & Latinæ simplicitati azymum extorquere nequit*; & infra: *a primo scilicet Ecclesia ad hæc moderna tempora, sicut ab Apostolis accepit, fideliter retinuit.* Similia habent Gregorius VII., & Innocentius III. *de Myster. Missæ cap. 2.* ubi ait, *ab ipsis ergo Beatis Apostolis Petro, & Paulo, quos, & patres habuit, & Defunctos custodit, hunc Sacrificii ritum accepit Romana Ecclesia, quem hactenus inviolabili cultu servavit.* Nec ante Michaelem Cærularium, qui furore potius incitatus, quam ratione ductus, azyma damna-

damnavit, Scriptorem invenire est aut Latinum, aut Græcum, qui azymorum usum improbaverit: quod quidem argumentum esse videtur luculentissimum, ante Michaelem utramque Ecclesiam azymi, ac fermentati usum juxta Ecclesiarum consuetudinem approbasse.

Deinde quis neget, panem, quo usus est Christus, dum Eucharistiam instituit, aptissimam esse hujus Sacramenti materiam? Constat vero, Christum in azymo consecrasse ex ipsa circumstantia, in qua Sacramentum instituit: ad vesperam enim primi mensis die XIV., dum Judæi Pascha celebrabant, nefas erat fermentatum Panem usurpare. Nam *Exodi* XII. *ver.* 15. hæc habentur: *Septem diebus azyma comedetis: in die primo non erit fermentatum in domibus vestris: quicumque comederit fermentatum, peribit anima illius de Israel, a primo die usque ad diem septimum*; atque aliunde ex Evangelio liquet, Christum Pascha celebravisse, ut Legem adimpleret. Negari autem nequit, Christum instituisse Eucharistiam in cœna illa, quam habuit cum discipulis prima die azymorum ad vesperam: nam *Marci* XIV. *ver.* 12. *Primo die azymorum, quando Pascha immolabant*, sive, ut legit Syriaca versio *quando sacrificabant Judæi Pascha, dicunt ei discipuli: Quo vis eamus, & paremus tibi, ut manduces Pascha?* Et *ver.* 22. *manducantibus illis, accepit Jesus panem, & benedixit, fregit, & dedit eis, & ait, sumite, Hoc est corpus meum*. Lucas vero *cap.* 22. *ver.* 7. ait, *Venit autem dies azymorum: in qua necesse erat occidi pascha*, & postea subdit, *cum facta esset hora*, hoc est juxta Legis præceptum, *discubuit, & duodecim Apostoli cum eo*, ac deinde, *& accepto pane, gratias egit, & fregit &c.* Igitur Christus panem accepit voluitque esse corpus suum, quem Judæi adhibebant, dum die prima azymorum Pascha celebrarent; panis autem hujusmodi erat azymus, ut est ex Scriptura manifestum.

Denique Christus Dominus Eucharistiæ materiam voluit esse panem; panis autem nomine venit tum azymus, tum fermentatus; Nam, ut omittam quod pluribus probatum est ex Cornelio Celso, Plinio, Galeno, aliisque antiquis prophanis scriptoribus, illis temporibus communem, & vulgarem panem fuisse sive azymum, sive fermentatum; Ex ipsa scriptura patet, nomine panis tum azymum, tum fermentatum venire: sic *Geneseos* XVIII. *ver.* 6., & 19. *ver.* 3. panes, quos apud Abraham, & Loth dicuntur Angeli comedisse, quique infermentati erant, appellatos legimus, *panes subcinericios* ἐγκρυφίας. Ac passim eadem Scriptura panes propositionis commemorat, eosque græca voce ἄρτοι designat, quos ex *Levitico* XI. *ver.* 5. constat fuisse absque fermento: ita *Exodi* XXV. *ver.* 30. & *Matthæi* XII. *ver.* 4. Hinc Theodoretus in suo opere *ad V.4. cap.* 10. Danielis, inscitiæ eos arguit, qui panem azymum, panis nomen mereri negant, & subjicit: *panis enim vocatur, & fermentatus, & infermentatus*. Ergo si Christus panem esse voluit Eucharistiæ materiam, sive azymus sit sive fermentatus, apta erit ad Eucharistiam perficienda materia.

Opponunt Photiani nonnulla sophismata; primum ex Græco vocabulo ἄρτος, quod azymum panem exprimere nequit; nam ἄρτος, inquit Cærularius, *interpretatur elevatus, & sursum portatus a fermento, ex sale calorem, & elevationem habens*. Deinde, quod azyma, cum insipida sint, vivificum Eucharistiæ effectum significare non possunt, & cum Symbola sint tristitiæ, & doloris, quæ Judæis semel in anno usurpanda erant in memoriam miseriarum, quas in deserto passi fuerant, in Eucharistia adhiberi nequeunt, quæ est lætitiæ signum. Præterea, quod Melchisedech, cujus sacrificium Eucharistiæ figura erat, non azymum, sed fermentatum panem obtulerit. Demum, quod Ecclesia, ut ex supra citatis canonibus liquet, semper Judæorum azyma prohibuerit, quodque Evangelio promulgato Judæorum cæremoniæ, inter quas usus azymorum recensetur, prorsus abolitæ sunt. Hæc sunt Photianorum sophismata, quibus probare contendunt, azymum esse ineptam Eucharistiæ materiam.

Sed videamus, quam inepta, & imbecillia sint. Ad primum quod spectat, ad hunc modum Cardinalis Humbertus respondit: *Illud quoque, quod azymum negantes panem esse, per etymologiam ejus nominis, quod est ἄρτος, conamini nos vincere, scitote omnino vanum, & puerile, quia, & a linguarum peritis diversæ etymologiæ dantur ex uno nomine secundum humanum placitum magis, quam secundum naturam rerum*. Accedit etiam, quod aliam hujus nominis explicationem tradant Eustathius, Nallandius in Bibliotheca Photii, Svicerus, & alii, nec unum reperire est eruditum virum, qui Cærularii etymon probet. Præterea jam supra ostendimus, vocabulum ἄρτος in Scriptura adhiberi ad significandum quoque azymum panem idque confirmari potest ex iis, quæ habentur *Lucæ* XXIV. *ver.* 40. ubi panis, quem fregit Christus coram discipulis euntibus in Emmaus, qui erat procul dubio azymus ἄρτος appellatur.

Ad alterum dicimus, inter materiam, ex qua Sacramenta constant, & effectum, quem producunt debere utique analogiam aliquam intercedere; sed necesse non esse ut in singulis materiæ qualitatibus analogia hæc reperiatur. Panis autem, sive azymus sit, sive fermentatus, corpus alit, ac vires auget; quod, & Eucharistia in anima efficit.

Deinde azyma fuere quidem Judæis doloris signum, sed & gaudium indicabant; ut enim dolores significabant quos fuerant in deserto perpessi, ita, & gaudium, quo afficiebantur ex memoria suæ e manibus Ægyptiorum liberationis. Non absimili ratione Eucharistia cum ob fidelium oculos ponat Christi mortem; quidpiam triste præteritum significat; lætitiæ vero est Symbolum, ut gratiam indicat, quæ per ipsam donamur, & ut est certum futuræ gloriæ pignus.

Ad tertium, non negamus convenire Christi Sacrificium cum eo quod Melchisedech obtulit, quod in utroque, substantiæ panis, & vini materiæ loco fuerint. Aut ut necessaria non fuit convenientia accidentaria in vino, quod Melchisedech obtulit cum eo, quo usus est Christus, sicut Photiani fatentur; ita necessarium non fuit, ut in pane accidentaria convenientia esset, panis vero azymus accidentarie tantum a fermentato dissidet.

Quod ultimo loco opponunt, cum id sit unde Photianus error oriri videtur, paulo diligentius expendemus. *Canon* LXX. Apostolorum hæc habet: *Si quis Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex Clericorum catalogo jejunat cum Judæis, vel cum ipsis festos dies agit, vel ab ipsis exenia accipit* (*ut verbi gratia azyma, aut quid tale*), *deponatur. Si vero sit Laicus, segregetur*. Canon vero XI. *Concilii Trullani* hic est: *Nemo eorum, qui in Sacerdotali ordine enumerantur, vel Laicus Judæorum azyma comedat, vel ullam cum eis familiaritatem ineat, vel in morbis accersat, vel ab eis medicinas accipiat, vel vero cum eis in balneis omnino lavetur. Si quis autem hoc facere aggressus fuerit, si sit quidem Clericus, deponatur; Si autem Laicus, segregetur*; & Canon XXXVIII. *Concilii Laodiceni* habet: *Quoniam non oportet a Judæis azyma accipere, aut communicare impietatibus eorum*. En Canones ex quibus Photiani azymorum prohibitionem deducunt.

Quis vero est, qui non videat, ibi non azyma omnino, sed Judæorum tantum azyma prohiberi? Nota res est, Judæos azyma conficere, eaque Religionis causa adhibere. In iis conficiendis non raro lac, & ova adhibent, addito quoque Saccaro, ex quo delicatulos panes *Mazah halchita*, azyma dicta, pro ægrotis, & amicis etiam Christianis efformant. Hæc sunt azyma, quæ Canones prohibent; hæc vero a Judæis accipere, atque comedere non modo Græcis, sed etiam Latinis, ac Romanis ipsis vetitum est: refert Papadopoli ex Ricciulo *de jure Person. lib.* 11. *capit.* 39. *numer.* 10., & *sequent. Vetitum esse Romæ, ne vel sub benevolentiæ quidem specie Judæi Christianis azyma largiantur sua*. Nec opus est pluribus verbis ad id ostendendum. Nam canones de his aperte loquuntur, vetantque tantum eam azymorum comestionem, per quam cum Judæorum impietatibus communicemus. At azyma, quibus Eucharistia a Latinis perficitur, non sunt Judæorum azyma: neque enim vi Mosaicæ legis, sed ad indicandam factam per Christum Eucharistiæ institutionem, & non ut Judæorum cæremonia, sed ut Ritus a Christo Domino usurpatus, adhibentur.

Præterea Canones supra relati omnem cum Judæis familiaritatem, & communionem prohibent, ut ex Trullano canone liquet: prohibent ergo Judæorum azyma accipere, atque comedere, non solum, ut sunt Hebræ gentis cæremoniæ, sed etiam ut ab iis dantur in amicitiæ conciliationem. At azyma, quæ a Christianis fiant, nec accipere, nec comedere vetant. Quis enim dicat, nefas esse *Christiano placentam sibi parare; Offulis diem frangere, jentare crustulis?* ut inquit Papadopoli *resp.* XIV. *sect.* 5. Quis damnabit Apostolum dicentem, *epulemur non in fermento veteri, nec in fermento malitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis?* quæ verba ad litteram usum azymorum, citra Judaicam superstitionem commendant. Ergo azymorum usus nonnisi ut Judaica cæremonia est intelligitur.

Quæres: quænam sit mystica significatio azymi, & fermentati, ut in Missæ Sacrificio adhibetur?

Resp. Plura sunt, quæ Ecclesia Azymorum usu fidelium memoriæ affert. I. Christi exemplum, qui in azymo consecravit. II. Azymis indicat tum corporis, tum animæ puritatem, quæ ad digne suscipiendum Christi Corpus desideratur, juxta Apostoli verba 1. ad Cor. 5. supra relata, *Epulemur &c.* III. Azymis, quibus nil est corruptionis admixtum repræsentat carnis Christi, quæ offertur, sanctitatem; cum azyma ex grano, hoc est ipsius farina, aqua, & igne fiant, granum Christi Corpus, aqua Animam, & ignis Verbum divinum denotat, quod humanitatem ex anima, & corpore coalescentem assumpsit. Cardinalis Humbertus causam quoque affert; ob quam Latina Ecclesia azyma fermentato pane antepošuerit, quia in Sacris litteris azyma nunquam in malam partem sumuntur, immo commendantur potius, tum a Paulo loco supra citato, tum alibi; secus vero fermentatum; Christus enim ait, *Cavete a fermento Pharisæorum*, & Paulus, *expurgate vetus fermentatum &c.*

Nec

Nec deest in fermento, quod Orientalis usurpat Ecclesia, significatio, quæ ad Dei cultum fovendum, augendumque conferat. I. Fermenti usu significatur, illius qui celebret, mentem ad Cœlum attolli oportere, ut spiritualia, & cœlestia contempletur. II. Incarnatio sive unio hypostatica Verbi cum humanitate, quod Verbum hac unione ita se se naturæ immisceat humanæ, quemadmodum farinæ fermentum, quod totam acrimonia sua pervadit. III. Fermenti usu Græci se se detestari profitentur Ebionæos, Nazaræos, aliosque Hæreticos, qui primis Ecclesiæ sæculis in Oriente præsertim fuere, ac legalia una cum Evangelio servanda esse contendebant. Atque hinc factum esse arbitror, ut Orientalis Ecclesia ab antiquis temporibus fermentatum azymis prætulerit.

Nota. Fermenti nomen apud antiquos Ecclesiæ Patres non significat panem fermentatum, sed Eucharistiam, quæ ab Episcopo consecrata ad Presbyteros mittebatur, ut in illius participatione se ab Episcopi communione nequaquam separatos demonstrarent, ut scribit Innocent. I. *in Epistol. ad Decentium cap.* 9. Ita enim Eucharistia appellabatur, tum ut hoc obscuriori vocabulo mysterium occultaretur; tum etiam quia Eucharistia Ecclesiis, ad quas mittebatur, ex quocumque pane confecta esset, fermenti vicem præstabat, usque unionis inter se vinculum esset, sicut fermentum massæ qui commiscetur, ut inquit P. *Sirmondus cap. 5. diss. de azymo*.

Quæres, utrum Latinis fermentatum, & Græcis azymum indifferenter consecrare liceat?

Lutherani, & Calviniani, cum Ecclesiæ præcipiendi, sive ferendi leges auctoritatem adimant, liberum cuique esse docent azymo, ac fermentato uti, ac fermentatum azymo præferunt, quod antiquitus usurpatum arbitrentur: vera autem hujus prælationis causa est, quia Latina, ac Romana Ecclesia, cujus judicio damnati sunt, azymum adhibet, ac præcipit unicuique Ecclesiæ ut suum morem sequatur.

Horum errorem funditus evertimus iis argumentis, quibus in Ecclesia inesse ferendarum legum potestatem demonstravimus. Hic ergo Ecclesiæ præceptum solum proferemus. In Florentinæ Synodi definitione hæc habentur: *Sacerdotes in altero ipsum Domini Corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ consuetudinem*. Igitur adest Ecclesiæ præceptum, quo Latini in azymo, Græci vero in fermentato consecrare jubentur. Nec ulla est hac de re inter Catholicos controversia; sed cum Latinus spectari possit prout versatur in Orientalium partibus, & Græcus ut moram facit in Latinorum locis, ubi non sunt proprii Ritus Ecclesiæ.

Quæri ulterius solet, num Sacerdos Latinus in locis Græcorum, ac Græcus in Latinorum Urbe possit Eucharistiam juxta loci ritum consecrare?

Responsio ex iis, quæ de obligatione manendi in semel suscepto Ritu disputavimus, facile patet. Nam si Latinus etiam in Oriente, qua ratione potest, tenetur proprium ritum servare; & si Græcus in Latinorum locis eandem obligationem retinet, quia ritum inconsulta Apostolica Sede mutare possit, palam est, Græcum in Latinorum locis, ac Latinum in locis Græcorum teneri ad proprium Ritum servandum, dum Eucharistiam perficiat. Neque enim, ut ibi ostendimus, a loco pendet lex illa Ecclesiæ, quæ proprium cuique Ritum servare jubet. Sed circa obligationem servandi proprium ritum in celebratione Eucharistiæ, peculiares quoque adsunt Ecclesiæ leges. Præter ea, quæ ex Florentina Synodo attulimus, adest S. Pii V. Constit. incip. *Romani Pontificis* 13. *Kalend. Sept.* 1566. in qua hæc leguntur verba: *Quibuscumque Presbyteris tam Græcis, quam Latinis in virtute sanctæ obedientiæ inhibemus, ne deinceps Presbyteri Græci, præcipue uxorati, Latino more, & Latini Græco ritu, hujusmodi licentiarum, aut facultatum, aut quovis alio prætextu Missas, & alia divina officia celebrare, aut celebrari facere præsumant.* Et Benedictus XIV. Constitut. *Et si Pastoralis*, §. IV. n. 10. Prædecessorum, ac Florentinæ Synodi legem inculcans, *Districtius*, inquit, *inhibemus*, *etiam sub pœna perpetuæ suspensionis a divinis, ne Presbyteri Græci Latino more, & Latini Græco ritu, sub quovis licentiarum, & facultatum, Missas, & alia divina Officia, Græci Latino more, & Latini Græco ritu celebrandi, ab Apostolica Sede, vel ejus Legatis, ac etiam majori Pœnitentiario pro tempore existente obtentarum prætextu, Missas, & alia divina officia celebrare, vel celebrari facere præsumant*. Deinde prohibet, ne Latinus Parochus Pyxidem in Ciborio cum particulis sub specie fermentati pro Communione Græcorum, aut Parochus Græcus sub specie azymi pro Communione Latinorum *in quolibet Ecclesiæ suæ Altari retineat*, jubetque, *ut unusquisque Sacerdos omnino in suo sive Græco, sive Latino ritu Eucharistiam Fidelibus porrigat*. Præterea ne Laici Latini Communionem sub specie fermentati a Presbyteris Græcis recipiant, omnino interdicit; Græcis tamen Laicis permittit, *ut ubi propriam Parochiam non habent, possint, si velint, in Ecclesia Latina Eucharistiam sub specie azymi a Sacerdotibus Latinis sumere*. Hæc pro Græcis in Italia degentibus statuta sunt.

Atque hinc patet, *Primo* errare *Ledesmam* a Vericello citatum, qui censet, teneri Latinum per Græcorum regionem transeuntem Græco more celebrare, ac Græcum Latino ritu in locis Latinorum: Nam antedictæ Constitutiones sunt pro Græcis, qui sub Latinis Episcopis degunt, atque adeo in Latinorum locis. *Secundo* errare *Suaresium*, *Vasquesium*, aliosque apud Vericellum *tit. VIII. qu.* 188. qui asserunt, Sacerdotem Græcum, qui perpetuum inter Latinos Domicilium stabiliverit, teneri ad celebrandum Latino ritu; Nam Ecclesia præcipit, proprium ritum sine Apostolicæ Sedis dispensatione mutare non posse, jubetque etiam eos, qui in Italia sub Latinis Episcopis fixum domicilium habent, proprio more missas, aliaque divina officia celebrare debere. *Tertio* errare quoque Vericellum ipsum, dum loco citato ait, posse Latinum Græco more, Græcum vero Latino ritu celebrare in locis, in quibus proprii ritus Ecclesiæ non adsint, quod possint se se loci consuetudini accommodare. Nam Ecclesia præcipit cuique proprium ritum ubique servare; ut diximus *cap.* 14., ac districtius jubet, Sacerdotem quemque juxta propriæ Ecclesiæ consuetudinem ubique terrarum Missas celebrare debere. Neque Augustini consilium, quod habetur *Epist.* 118. *ad Januar.*, quoque mores eorum quibuscum vivimus sequi monemur, ad rem facit; Nam si quisque morem sequi posset Ecclesiæ, in quam devenit, posset pro libitu ritum semel susceptum deserere, illumque amplecti, quem Ecclesia teneat, in quam venit: Id vero Apostolicæ Sedis auctoritate prohibitum est. Deinde Augustini regula ad consuetudines, legesque illas spectat, quæ a loco pendeant, quibus subjici debet quicumque in loco ubi vigeant versetur. At obligatio manendi in suscepto ritu, illumque servandi, qua ratione possit, & celebrandi Missas, & officia juxta propriæ Ecclesiæ morem, personas afficit, quæ suscipiendo Baptisma, vel Ordines, ex Ecclesiæ lege adstricti sunt ad perseverandum in suscepto ritu, ac more propriæ Ecclesiæ celebrandum. Vide *in cap.* 4. quæ diximus de obligatione quam quisque habet manendi in semel suscepto ritu.

Ex iis optime concludit Vericellus, non licere Sacerdoti Latino uti fermentato in Ecclesia Græca, nec Græco in Ecclesia Latina azymo, etsi Populus diu deberet Sacrificio privari, & proximus absque Viatico decedere; Quia utilitas communis privatorum commodis præferenda est; ad communem vero utilitatem pertinet Ecclesiæ servare præscriptos ritus: & quia præceptum sumendæ Eucharistiæ in articulo mortis, & audiendi Sacri in diebus festis non obligat nisi dum Sacrum celebrari possit, servatis legibus, ac ritibus ab Ecclesia stabilitis; Igitur, ut Sacerdos non jejunus celebrare nequit pro communicando moribundo, vel ut populus audiat Sacrum die festo; ita Sacerdos Latinus nequit in fermentato consecrare, contra Ecclesiæ præceptum, ut populus Sacrum audiat, vel ut morti proximus Eucharistiam sumat.

In parando fermentato pane ad altaris sacrificium destinato magna est Orientalium cura, & diligentia: De Græcis scribens Christophorus Angelus homo ritus Græcanici peritus libello, quem Græce vulgavit, de præsenti Ecclesiæ suæ statu, *panem*, inquit, *accipiet Sacerdos, quem vir, vel mulier aliqua, modo purus idem, mundaque eadem fuerit, die antecedente paravit ... antequam vero panis ille extoquatur, signaculum illi prius ligno aliquo, cui litteræ hæ insculptæ, Jesus Christus vincit, imprimunt*. Nec minor est apud Ruthenos diligentia, ut testatur Guagninus. Æthiopes etiam mirabili quadam arte, & cura panem hunc præparant, teste Francisco Alvarez, Peregrinationum Æthiopiæ *cap.* 12. Jacobitæ denique, & Nestoriani, non secus ac Græci, Syrique Melchitæ, magno studio oblatitios fermentatos panes parare solent; fabulantur vero Nestoriani, vetus fermentum, quo ad panem hunc præparandum utuntur, se ex majorum traditione ab Apostolis accepisse. Ad figuram quod spectat, Græci ut plurimum non rotundant, sed in quatuor ramos ad modum crucis extendunt, inquit Allatius; Orientales reliqui peculiari solent, ac mystica hunc panem figura donare.

Plerique solent oleum cum sale fermentato pani admiscere; qua quidem mixtione, si oleum panis naturam non mutet, inepta materia non fit. Consuetudo hæc apud Nestorianos, & Jacobitas ex eo orta videtur, quod oleo uti cœperint, ut facilius massæ sigillum imprimerent; eamque coctam facilius e frixorio extraherent; sed progressu temporis ab imperita gente, fortasse etiam ut ritus sacer hæc olei admixtio habita est. Exstat hac de re decretum *Congreg. particularis de Prop. Fide*, quod sequitur: *Relata instantia Adeodati Archiepiscopi Damasci, & ejusdem nationis Jacobitarum, pro facultate celebrandi Missam Ritu Chaldaico cum Missali Maronitarum, & una Liturgiis, quæ in eodem Missali fuerunt a Sede Apostolica approbatæ, introductoque in Congregationem prædicto Archiepiscopo, & mediante interprete de pluribus circa materiam Sanctissimæ Eucharistiæ interrogato; Congregatio censuit, si Sanctissimo placuerit, facultatem petitam esse Oratori concedendam, injuncto illi præcepto, ne oleum adhibeat, cum durior fieri possit massa, in eaque*

sint

sine oleo, ut Græci faciunt, formam, seu sigillum, cum crucibus, & punctis duodecim Apostolorum, & Evangelistarum, discipulorum significantibus imprimat, & in clibano coqui secto fermento, in quo Jacobitæ suas solent hostias oleo litas coquere. Propterea Congr. jussit, ut dictus Archiepiscopus, præsentibus Magistro Sacr. Palatii, & Secretario, Ingolo, cum massa fermentata, & oleo more suæ nationis, hostiam conficeret, ut posset experimento comprehendi, an oleum dictam massam ingrediatur, quod sequenti die idem Archiepiscopus fecit. Nam delata massa fermentata, oleo sinistram manum unxit, ut posset ab ligneo separare, & formam ligneam similiter unxit, in qua erant prædictæ cruces, & puncta pro sigillo imprimendo, ex quibus actionibus idem Magister Sacr. Palatii manifeste cognovit, oleum non ingredi massam, & a Jacobitis adhiberi ob solas duas rationes, ut scilicet imprimi possit sigillum, & massa in fornace coqui; censuit tamen idem Magister standum esse in decretis, ut sine oleo massa durior effecta, fiat ab Archiepiscopo hostia, nam sigillum facile imprimi poterit, si massa modica aspergatur farina, & deinde in clibano coquatur; Sacr. Congreg. P. F. 23. Junii 1633. Atque hinc patet, merito doctissimum P. Berti *de Theol. disc. lib. 33. cap. 3. Thes. 2.* reprehendere Jacobitas ob olei in oblatione mixtionem; non vero eos, qui parum salis pani admisceant, tum ad conciliandum eidem saporem, tum etiam ob mysticam aliquam significationem, nam mixtio talis panis naturam non mutat, nec quidquam Sacramenti venerationi contrarium secum fert: quamobrem tolerari debet, ubi ex antiquo tempore usurpari solet; dum vero hanc mixtionem necessariam non habeant.

Altera materiæ Eucharistiæ pars est vinum de vite; sive album, sive rubeum, sive alterius coloris sit, apta materia est cum non color, sed substantia liquoris ex uvis vitis expressi a Christo Domino stabilita sit hujus Sacramenti materia. Quod quidem notandum duxi, ut quisque intelligat, Moscovitas in manifesto versari errore, si credant, ut Auctores nonnulli referunt, solum vinum rubeum aptam esse Eucharistiæ materiam. De vino duo discutienda offert dubia Orientalis Ecclesia, alterum scilicet de consuetudine, quæ in Æthiopia, & apud Syros nonnullos viget, de adhibendo, ob vini penuriam, liquore ex uvis passis expresso; alterum vero de Armenorum errore, qui censent, nefas esse vino modicum aquæ miscere; quibus & tertium addemus, de aqua fervente, quam Græci peracta jam consecratione in calicem mittunt.

Quæres I. Utrum liquor ex uvis passis, & zebibo expressus licite, ac valide in Eucharistia perficienda usurpetur?

Nota 1. *Fagundez præcept. 3. lib. 2. cap. 3.* ita scribit: *Scio in Æthiopia ex defectu vini assumere Catholicos, & Patres nostræ Societatis uvas non ita passas, & eas aqua superinfundere, quo ad usque intumescant, & postea exprimunt, ex quibus fit vinum, in quo consecrant, satis generosum, & primus Auctor hujus rei fuit Sanctissimus Vir Andreas de Oviedo Patriarcha ejusdem Æthiopiæ.*

Nota 2. *An. 1703. die 14. Februarii* propositum fuit dubium a P. Josepho de Jerusalem Ordin. Minor. Strict. Obs. ac Missionibus Æthiopiæ Præfecto, an liceat Missionariis celebrare cum vino ex zebibo, vel uvis passis expresso, ut in Regionibus illis fieri solet? *Sanctissimus audita voti Eminentissimorum mandavit exquiri prius per R. P. D. Assessorem a dicto P. Josepho, quo præcise modo conficiatur vinum ex uvis passis, vel zebibo in Æthiopia, & postea iterum formari, & proponi idem quæsitum cum dicta expressione vel declaratione ante DD. Consultores, & successive in Congregatione coram Sanctitate sua habenda.* Responsum deinde fuit a supra dicto P., vinum hujusmodi in hunc fieri modum: sumuntur ex grat. 4. libræ Zebibi, seu uvarum, atque in apto vase conduntur, ac deinde totidem tepidæ aquæ libræ in idem vas infunduntur, eaque in infusione servantur per sex, octo, vel ad summum decem horas; extrahitur postea zebibi, vel uvæ passæ materia, eaque ab exteriori aqua purgata, aut panno stringitur, vel torculari premitur. Liquor inde expressus vinum est, quo, sine ulteriori diligentia, utuntur, dum celebrant. Hac præmissa explicatione, fuit iterum propositum dubium; *ac lectis quoque relationibus, & rationibus Patris Joannis Damasceni Consultoris, nec non etiam experimentis factis pro cruendo dicto vino Sanctissimus auditis votis Eminentissimorum dixit, licere, dummodo liquor extrahendus a Zebibo, vel uvis passis ex colore, odore, & gustu dignoscatur esse verum vinum; S. C. S. Off. 22. Julii 1706.*

Resp. Has præmissis, ubi vinum deest, ut revera deest in Regionibus illis, in quibus hoc utuntur liquore, valide ac licite usurpatur, si tamen ex colore, odore, atque sapore censeri possit verum vinum; Nam sic liquor ex uvis de vite extractus esset, atque iis qualitatibus deprehenderetur, uvas illas passas, vel zebibum ex decoctione non mutavisse uvæ naturam. Quamobrem probare non possum Verricelli responsionem, qui negative respondendum censet, *quia zebibum est adeo decoctum ab igne, ut non possit ex eo confici simpliciter vinum, sed vinum secundum quid, cum addito, nempe vinum coctum, seu sapa:* nam zebibum uva est, ignis vel solis calore exsiccata; & si post infusionem in aqua, liquorem exprimat, qui colorem, odorem, saporemque servet vini; non video, cur verum vinum censeri nequeat, quod accidentaliter tantum ab illo differat.

Quæres 2. An loco vini in utraque purificatione, ubi magna sit vini penuria, licite adhiberi possit tantum aqua?

Resp. Sac. Congreg. S. Offic. 14. Julii 1707. ad hujusmodi quæsitum propositum ab Episcopo Quebecensi, respondit, *citra maximam vini penuriam servandas esse pro viribus Rubricas Missalis Romani, præsertim in purificatione, seu prima ablutione;* Dum vero tanta sit vini penuria, ut nisi Sacerdotes aqua tantum uterentur in purificatione, coacti essent plures ad non celebrandum, adhibere posse solam aquam, declaravit Congr. de P. F. in responsione ad dubia proposita a Missionariis Sinensibus *die 23. Januarii 1665.*

Vino parum aquæ miscet, tum Occidentis, tum Orientis Ecclesia. In Occidente id omittunt Lutherani, Calvinianique, quod consuetudo sit non a Christo, sed ab hominibus orta, quodque præceptum, quod orthodoxa inculcat Ecclesia, Evangelicæ patrisaci, ac libertati adversetur. In Oriente vero aquæ mixtionem rejiciunt Armeni; Ii in Conciliabulo supra citato Monophysitas illos imitati sunt, quos Erunos appellatos fuisse censet Julianistas, & Gajanitas, qui ut Anastasius Sinaita renunciatus Antiochiæ Patriarcha *anno 561.* scribit, *vinum merum sine aqua offerunt, ut exinde deprehendantur confiteri Christum nuda, & simplici Deitate constare.* Facile autem est demonstrare, Ecclesiam ad Christi imitationem Apostolorum ætate statuisse, ut vino parum aquæ misceretur, idque habitum semper fuisse, ut Ecclesiæ præceptum, Christum Dominum vino parum aquæ miscuisse ex eo liquet, quod dum Pascha celebraret more Judæorum Eucharistiam instituerit; ut etiam Armeni, ac alii Hæretici fatentur; At Judæi calicem paschalem aqua temperare solebant, ut constat ex Misna jad benedictione 7. ex Rabi Maimonide, aliisque, & ex vulgari eorumdem antiquo more; *Proverbiorum cap. 9., & Apocalypseos cap. 18.* Deinde Christum Dominum aqua calicem temperasse, testatus est Irenæus circa medium II. Sæculi *lib. 4. adversus hæres. cap. 57.* inquiens, *accipiens Dominus panem, suum esse corpus confitebatur, & temperamentum calicis suum Sanguinem confirmavit; lib. autem 5. cap. 2. temperamentum calicis mixtum calicem vocat,* inquit Massuetus: & Cyprianus *Epist. 63.* ad Cæcilium III. sæculo scripsit, *invenimus calicem mixtum fuisse, quem Dominus obtulit,* hoc est in calice vino aquam fuisse mixtam, ut ipse ibidem explicat. Ergo primis sæculis Ecclesia credebat, Christum aqua vinum temperasse. Morem autem hunc constanter fuisse imitatam, testatur Justinus Apologia 2. *Deinde,* inquiens, *ei qui Fratribus præest, offertur panis, & poculum aquæ, & vini,* testatur quoque Auctor Constitutionum Apostolicarum *lib. 8. cap. 12.* de Christo dicens, *Similiter calicem miscuit ex vino, & aqua, sanctificavit &c.* Et, ut mittam alios PP., omnes antiquæ Liturgiæ Jacobi, Chrysostomi &c. hujus mixtionis ritum præscribunt; illumque servandum præcepere Concilia, Carthaginense III. an. 397. celebratum, Trullanum supra citatum, Florentinum, & Tridentinum, quod *sess. 22. cap. 7.* ait, *Monet deinde sancta Synodus, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent, tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur, tum etiam quia e latere ejus aqua simul cum sanguine exierit, quod Sacramentum hac mixtione recolitur; & cum aquæ in Apocalypsi B. Joannis Populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repræsentatur.* Cum res ita se habeat, palam est, Ecclesiam consuevisse semper, & ubique vino modicum aquæ miscere, idque non pro re indifferenti, sed præcepta habuisse.

Græci præter frigidam aquam, quam ante consecrationem solent vino miscere, ante Eucharistiæ sumptionem ferventem aquam infundunt in calicem, *ut scilicet sanguis, & aqua, quæ fluxerunt a sancto latere Domini, & Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi tempore salutaris passionis ejus, vivifica esse constet, veluti ex vivifico deifacto corpore vivifica,* ait Balsamon in Resp. ad quæsita Marci Patriarchæ Alexandrini. Mixtio hæc damnari non potest; tum, quod antiqua sit, ac a Sanctis Patribus commendata: Nam præscribitur in Liturgiis Basilii, & Chrysostomi, ac laudatur a Nysseno *orat. catech. cap. 37.* a Theodoreto dialogo primo inscripto, *Immutabilis,* a Damasceno *lib. 4. cap. 14.*, atque ab aliis Patribus: Tum etiam quia, Constit. *Etsi Pastoralis §. VI. num. 2.* Græcis Italis permittitur, *facta jam consecratione, antequam Sacerdos communicet juxta ritum in Liturgia præscriptum, aquam ferventem, seu tepidam in sacrum calicem infundere.* Quamquam id Græcis permissum est; tamen errore non carent Photiani, qui Latinos, ac Orientales mixtionem hanc omittentes erroris accusant; Nam ritum omittendo, particulari Ecclesiæ præscriptum, non negant, nec impediunt id quod Ecclesia per illum ritum significare contendit, ut illi perperam arbitrantur.

§. II.

§. II.

De Forma.

DE forma Eucharistiæ ex Orientalium Liturgiis Missionariorum gratia disputaturus, plura, quæ sunt a nostro Auctore prætermissa, & quæ in vulgaribus Theologis desiderantur, proponere, atque explicare cogor. Primum enim Christi verba, quibus unice Eucharistia conficitur; & quorum ne unum quidem sine gravi culpa omittere fas est, aliter in illis Liturgiis se habent, ac in nostra Latina, & in plerisque verba nonnulla desunt ex iis, quæ nos in Calicis consecratione usurpamus. Deinde in illis post Evangelica, & Christi verba, invocatio habetur Spiritus Sancti, quæ preces in omnibus Liturgiis connexas habet, quibus Sacerdos Deum rogat, ut super oblata dona mittat Spiritum Sanctum, qui super illa descendens, panem in Corpus, & vinum in Christi Sanguinem transmutet. Denique tres apud Syros Jacobitas Liturgiæ reperiuntur, in quibus Christi verba desiderantur, quarum prima est, quæ Petro Apostolorum Principi tribui solet, altera Sixti Papæ, ac tertia Dionysii Metropolitæ Adiabeni dicitur. Atque hinc tria oriuntur dubia: 1. Num Orientales omnes Christi verba ad consecrandam Eucharistiam necessaria existiment? 2. Num necessariam saltem putent una cum Christi verbis invocationem, ut Eucharistia perficiatur? 3. Num Orientales Christi verba teneantur recitare, ac in Liturgiis ponere, ea ratione, qua in Canone Latinorum reperiuntur? Hujus autem quæstionis necessitas ex eo pendet, quia communis apud Theologos nostros opinio est, non posse sine gravi culpa ex verbis illis vel unum omitti; & quia nonnulli Thomistæ putant, omnia, quæ in Calicis consecratione nos adhibemus, verba, esse ad consecrandum necessaria. Accedit etiam fuisse nonnullos, qui hac de causa non solum Orientales reprehendere, sed eorum Liturgias sua corrigere auctoritate ausi sint.

Inter Orientales circa hujusmodi controversiam, minora fuere, ac inter Latinos, dissidia. Nam omnes semper fassi sunt, ac etiam nunc fatentur, Christi verba *Hoc est Corpus meum &c. Hic est Sanguis meus*, esse ad Eucharistiam consecrandam necessaria; & sine ipsis perfici non posse. Item unanimi semper consensu docuerunt, præter Christi verba preces quoque nonnullas in Eucharistia conficienda semper adhibitas fuisse, ac sine precibus fieri non posse; quæ quidem sententia omnibus Patribus, ac Theologis omnibus probata est; cum nec unquam hujusmodi Sacrificium sine precibus fieri consueverit, nec fieri licite in ullo casu possit. At Nicolaus Cabasilas, & post ipsum Marcus Ephesinus, aliique pauci, non solis Christi verbis, sed etiam invocatione Spiritus Sancti, sive precibus ea comprehensis Eucharistiæ Sacramentum confici tradiderunt: En Marci Ephesini verba: *Divina munera*, inquit, *non solum recitatione verborum Dominicorum sanctificantur, sed & Sacerdotis quæ sequitur, precatione, & benedictione per virtutem Spiritus Sancti*, scilicet, *verba Christi*, ut ipse exponit, *per modum narrationis sunt, usque ad memoriam rei, quæ tunc gesta fuit, revocant, & vim quasi immittunt in dona proposita, ut transformentur; precatio vero, quæ postea consequitur, & benedictio sacerdotis revera transmutat, quæ jam erant dona, in ipsum prototypum Corpus, & Sanguinem Domini.* Huic opinioni occasionem dedit invocatio, quam in Orientalium Liturgiis Evangelica, & Christi verba consequi asservimus, & nonnullæ haud bene intellectæ Patrum sententiæ, quæ per Christi verba, & orationem hujusmodi Sacramentum fieri pronunciant.

Duo quoque apud Latinos fuere XVI. Sæculo viri eruditione, & doctrina celebres, qui in Cabasilæ abiere opinionem, alter e Dominicanorum, e Franciscanorum familia alter, Scilicet Ambrosius Catharinus Ord. Præd. & Christophorus a Capite Fontium Ordin. Min. Generalis Minister, ac postea Archiepiscopus Cæsariensis. Ii enim, ut Novatorum circa verba Christi cavillationes, & argutias devitarent, ac penitus everterent, planioremque facerent Catholici dogmatis de Eucharistiæ consecratione explicationem, & intelligentiam, rati sunt, Eucharistiam Christum benedictione prius consecrasse, ac benedictione illa pane in Corpus suum transmutato, accepisse illud in manibus, ac dedisse discipulis, dicendo *Hoc est Corpus meum*; atque eadem ratione calicem consecrasse. Sacerdotes vero deinceps Eucharistiam confecisse docuere per orationem Evangelicis verbis præmissam in Latinorum Liturgiis, quæ incipit, *Quam oblationem tu, Deus &c.* evangelica vero & Christi verba narrative tantum proferre, non significative, & effective, licet ex Christi mandato necessario sint pronuncianda. *Fit ergo*, inquit Catharinus *Christi Corpus propter orationem præmissam, & ex vi pacti; & sic defenditur mos Græcorum.* Pactum vero in eo situm asserebatur, quod Christus promiserit, toties se præsentem in Eucharistia ad futurum, quoties Sacerdos verba sua *Hoc est corpus meum &c.* ea ratione, ac ordine, & modo pronunciaverit, quo ipse pronuncianda constituerit. Itaque ut Christus benedictione consecravit, ita oratione consecrat Sacerdos, qui rogat ut panis fiat Corpus Christi, & vinum Sanguis; & ut Christus dicendo *Hoc est Corpus meum*, externis signis id esse demonstravit, illudque discipulis, præbere ostendit; ita Sacerdos facit. Hoc autem discriminis Christophorum inter, ac Catharinum intercessit, quod hic interna tantum, ille vero externa quoque benedictione, ac ministerio Sacerdotali Christum consecrasse asseruerit.

Horum opiniones, damnatis ab Apostolica Sede opusculis, quibus tradebantur, veluti sepultæ jacuere; sed hoc eodem sæculo a Gallis nonnullis excitatæ, magno argumentorum apparatu expositæ, ac propugnatæ fuere a Petro *Le-Brun* in expositione Liturgiæ Armenorum; & ab Antonio Augustino *Toutté diss.* 3. præmissa operibus S. Cyrilli. Si vero in hanc se abiisse opinionem testari sunt, ne dogma Catholicum de *Transubstantiatione* validissimo illo argumento privaretur, quod ex invocatione desumitur, quæ in Orientalium Liturgiis reperitur. Fuere ii ex professo confutati a P. Bougaurio Jesuita, ab Ursio, Mercatio, Georgio, Assemano juniore, aliisque. Hæc quantum ad opinionem a Cabasila excogitatam.

Inter Latinos vero aliæ quoque occurrunt hac de re opiniones, quas recensere, ac confutare necesse est, ut Systema hac de re absolutum exhibeamus. Innocentius III. in opere de Mysteriis Missæ, quod ante Pontificatum ediderat, *lib.* 4. *cap.* 6. ait, *Dici potest, quod Christus divina virtute confecit, & postea formam expressit, sub qua posteri benedicerent. Ipse nempe per se virtute propria benedixit, nos autem ex illa virtute, quam indidit verbis.* In eamdem sententiam abiere Durandus Mimatensis *lib.* 4. *de divinis officiis*, aliique, quos Catharinus, & a Capite Fontium laudant, ac veluti propriæ opinionis assertores proponunt.

Aiunt nonnulli, Scotum in 4. *dist.* 8. *q.* 2. *ad* 2. docuisse, hæc verba, *Hoc est Corpus meum*, *Hic est sanguis meus* ad consecrationem non sufficere, sed præcedentia necessario addenda esse, alioquin verba illa ad personam loquentis, non ad Christum, cujus nomine proferuntur, referrentur; sed Mastrius, Frassenius, Henninx, aliique celebriores Scotistæ Scotum a communi sententia non recessisse demonstraverunt.

Rursus quamplures Theologi sunt, qui contendunt, Sanctum Thomam omnia verba, quæ a Latinis in calicis consecratione recitantur, necessaria existimasse ad conficiendum hoc Sacramentum, pro qua opinione pugnant Gonetus, Capiluceus, Natalis Alexander, aliique Thomistæ.

Armacanus ait *lib.* 9. *q. Armenorum cap.* 3. hæc esse in consecratione Calicis necessaria: *Hic est Calix sanguinis mei, novi, & æterni testamenti*, non vero reliqua. Alii, Marsilio teste, addendum putant, *mysterium fidei*. Hæc quantum ad opinionum historiam. Antequam ad rem definiendam descendamus, operæ pretium esse arbitror, Evangelica, & Christi verba referre, qua ratione in probatis Liturgiis recitantur, ut inde facilius intelligamus, quæ fuerit hac de re Ecclesiæ a primis temporibus sententia. Mitto vero tres illas Liturgias, quas supra dixi, in quibus Christi verba desunt; Cum enim omnium sit, ac fuerit semper Orientalium sententia, hæc esse omnino saltem ex Christi præcepto ad consecrandum necessaria, omissio illa, vel amanuensium incuriæ tribuenda est, vel ea de causa fuere in iis illa prætermissa verba, quod ea Sacerdotes memoria tenerent, ac recitarent.

En itaque verba juxta formulas a Martenio collectas. In Liturgia Jacobi ita forma hæc exprimitur: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis frangitur, & datur in remissionem peccatorum. Hic est Sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* Addit Liturgia S. Marci post pronomen *Hoc*, & *Hic* particulam *enim*. In Const. Apost. *lib. VIII. cap.* 17. hæc forma reperitur, *Hoc est Corpus meum, quod pro multis frangitur in remissionem peccatorum. Hic est Sanguis meus, quod pro multis effunditur in remissionem peccatorum.* In Liturgiis SS. Basilii, & Chrysostomi post *Sanguis meus*, additur *novi testamenti*; ac similis est Liturgia Cyrilli. Æthiopes utrique formulæ addunt *Amen*. Mozarabes hac utuntur; *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Hic est calix novi testamenti in meo sanguine, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* In Libris Sacramentorum, qui præ se Ambrosii nomen ferunt, ita legitur: *Hoc est enim Corpus meum, quod pro multis confringetur. Hic est enim Sanguis meus.* Sacramentarium denique Gregorii Magni, Missale Romanum, Ambrosianum, & Indorum (hic addendum erat post correctionem) hanc habent formam: *Hoc est enim Corpus meum. Hic est enim Calix Sanguinis mei, novi, & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* In Liturgia communi, sive Canone universali Æthiopum habetur: *Hic panis est Corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum, Amen: Hic est Calix Sanguinis mei, qui pro vobis effunditur pro redem-*

dem-

dem sicut erat ab initio. Amen. Iisdem fere verbis aliæ Orientalium Liturgiæ eamdem exhibent formam. Facile vero patet, undenam earum sit orta varietas, si ea observentur, quomodo ab Evangelistis recenseantur. Apud Matthæum legitur, *Hoc est enim corpus meum, Hic est enim Sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum;* Apud Marcum utroque in loco omittitur particula *enim*. Apud Lucam: *Hoc est Corpus meum, quod pro vobis datur; Hic Calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Paulus autem *1. ad Corinth. 11.* ita illa refert: *Hoc est Corpus meum. Hic Calix novum testamentum est in meo sanguine.*

Has ergo formas recensui, easque cum Christi verbis comparavi, quæ apud Evangelistas leguntur, ut inde clare appareat, non posse Orientales reprehendi, quod in forma eorum desit particula *enim*, & quod in consecratione calicis non omnia adhibeant verba, quæ apud nos usurpantur. Atque inde duo quoque alia certo inferendi videntur. Primum Christi verba, quæ in Orientalium Liturgiis leguntur, esse ab Evangelistis deprompta, quod sane satis superque esse potest ad illorum Theologorum detegendam imperitiam, & temeritatem, qui corrigere, & ea augere propria, ac privata auctoritate sua conati sunt. Quis enim sine temeritate verba ex Evangelio deprompta, Patrum auctoritate commendata, & Liturgiarum usu a primis sæculis comprobata; emendare, ac mutare audeat? Deinde rite, ac licite Orientales per illa verba consecrare, nec cogi posse ad alia, quæ in Liturgia nostra reperiuntur, addenda. Quibus accedit etiam, ex iis non posse tuto concludere, non aliis esse inditam vim consecrandi verbis, quam istis, *Hoc est Corpus meum, Hic est Sanguis meus*, vel *Hic est Calix Sanguinis mei*, non solum ob communem Theologorum sententiam Tridentini Concilii auctoritate comprobatam, quod verba Sacramentorum formam conditionaria efficere docet, quid significent, ut est etiam a nostro Auctore probatum, sed præterea, quia hæc non ea sunt verba, quæ a Patribus omnibus commendantur, ac in omnibus reperiuntur Liturgiis, quod argumentum est, fuisse hæc semper, & ubique veluti necessaria ad consecrandum reputata, alia vero historice, & ex præcepto tantum Ecclesiæ adhibita. Hic tamen moneo, præceptum hujusmodi, cum de re gravissima sit, gravem obligationem inducere, quo fit, ut graviter peccet, qui vel unum ex iis, qui in jam probatis Liturgiis habentur, libere prætermittat. Venio nunc ad nostrum ac de re Systema per propositiones explicandum.

PROPOSITIO I.

Christus verbis usus est, non interna tantum benedictione, dum Eucharistiam consecravit.

PRimum hæc assertio inde probari potest, quod Sacerdotes ea ratione consecrent, qua Christus hujusmodi Sacramentum in institutione perfecit. Is enim, quod prior ipse fecisset, deinceps facere præcepit, cum dixit, *Hoc facite in meam commemorationem*; Sacerdotes vero per verba consecrant, & quidem ita consecrant, ut verba Christi, Christi nomine, ac veluti illius personam gerentes, pronuncient, dicendo, non *Hoc est Corpus Christi*, sed *Hoc est Corpus meum*. Hinc, *quid nostra consecratio est*, inquiebat Chrysostomus *Homil.* 83. in Matth. *nisi illius repetitio, quam Christus peregit?*

Deinde Christus Sacramentum instituens, qua Deus, & conficiens, qua homo erat, Sacramentalem ritum instituere, ac adhibere debuit, hoc est materiam, & formam adhibere, junctis scilicet pani verbis; *accedere enim verbum ad elementum, & fit Sacramentum*, inquit Aug. *Tract.* 80. *in Joan.* Accedant præterea auctoritates Sanctorum Patrum, quas infra recensebimus. Hinc Tridentina Synodus *sess.* 13. *cap.* 1. ita de Eucharistia loquitur: *Hoc admirabile Sacramentum in ultima cœna instituit, cum post panis vinique benedictionem, se suum Corpus præbere, ac suum Sanguinem disertis verbis testatus est, quæ verba a Sanctis Evangelistis commemorata, a Divo Paulo postea repetita sunt.* Satis hic indicant Tridentini Patres, post benedictionem panis, vinique, verba proferendo, instituisse, ac perfecisse Eucharistiam.

At, inquiunt, benedictio idem ac consecratio est, quamobrem Paulus 1. *ad Cor.* 10. v. 14. *Calicem benedictionis*, vinum consecratum appellavit; & dum Christus dixit, *Hoc est Corpus meum*, jam antea panem in suum fuisse Corpus transmutatum significavit: ergo per præmissam benedictionem ab Evangelistis commemoratam, dum dixere: *Accepit panem, benedixit &c.*

Sed levis est momenti hæc conjectura. Cum enim Christus Sacramentum instituerit, & confecerit, illudque nobis ad sui imitationem perficiendum mandaverit, & verba adhibuisse, ut Sacramenti naturam expoleret, & verba talia, quæ rem significatam efficerent, præsumendum est. Quæ sola præsumptio plus quam illa conjectura, valet. At præterea verba ipsa ab Evangelistis commemorata habemus, quæ id significant, quod in Eucharistia fit, quæ semper fere a Sacerdotibus usurpata, quæque adhibuisse Christum, testantur veteres Patres, ac omnium Ecclesiarum traditio comprobat. Itaque benedictio, & gratiarum actio ritus fuere a Christo institutioni Eucharisticæ præmissi, non consecratio, id ostendit vox aoristica in Evangelica historia usurpata εὐλογήσας, idest *cum benedixisset*, & εὐχαριστήσας, scilicet, *cum gratias egisset*, quæ præteritum tempus significant; liquet etiam ex eo, quia Christus in ultima Cœna ritus servavit Judæorum, qui cœnæ benedictionem præmittebant, & panem cum gratiarum actione frangebant. Hinc Estius, aliique viri gravissimi improbabilem omnino putant opinionem, quæ benedictione Christum consecrasse autumat, & in 1. *ad Cor. cap.* 1. post Jansenium observat, Jesum magna aggressurum miracula in Cœlum oculos elevare, ac Patri gratias agere consuevisse, ut præstitit suscitaturus Lazarum, & panes multiplicaturus. Rursus non desunt, qui eisdem verbis benedictionem, & consecrationem a Christo peractam putent, quod passim Patres consecrationem, & *mysticam benedictionem* indiscriminatim accipiant; ut S. Thom. 3. *part. quæst.* 78. *art.* 1., ac alii post ipsum; & revera, quod consecratur, cœlesti benedictione repletur. Si autem iis opponas, fuisse benedictionem consecrationi præmissam, respondent; non semper Evangelistas res narrare; quo gestæ sunt ordine, ut plures observavit August. *lib. de Cons. Evang.* Ad tollendam vero æquivocationem necesse est, duplicem distinguere benedictionem, alteram pro oratione usurpatam sacris muneribus consecrandis facta, quam Christum more Judæorum Pascha celebrando, præmisisse puto, & quam a consecratione diversam habeo; alteram vero, quæ mystica dona immutat, redditque sancta, benedicta, vivifica, quæ ipsa consecratio est, quam innuit Paulus loco supra laudato.

Nota. Et si vera est hæc nostra sententia, ut ego arbitror, præsertim ob Tridentini supra relata verba; ac Concilii Florentini decretum, quo verba, quibus *Christus hoc Sacramentum confecit*, hujus Sacramenti forma declarantur; tamen nulla Ecclesiæ aperta definitio adest, quæ oppositam opinionem proscripserit. Id testantur Ambrosius Catharinus *in suo opusculi* 2. Alphonsus Salmeron, *circa finem Tract.* 13., Juvenin, Tournely, Du Hamelius, Berti, aliique. Nec est verisimile, Ecclesiam voluisse damnare opinionem, ad facilius reducendos Hæreticos excogitatam, & quam Innocentius III. supra citatus probabilem asseruerat; ac propugnant Guido Bononiensis, Durandus, aliique a Catharino, & Capite Fontium recensiti.

PROPOSITIO II.

Eucharistiæ forma Christi verbis continetur,
Hoc est &c., Hic est Calix &c.

HÆC propositio, quæ paucos ex Orientalibus, ex Latinis vero minores adversarios habet, potest primum ex eo demonstrari, quod verba, quibus Sacramenta fiunt, a Deo, qui vim ipsis reddidit, sunt instituta: At præter verba illa *Hoc est &c.* quæ alia verba Deus pro Eucharistia conficienda determinavit? Hæc solum sacri Scriptores commemorant, hæc unice Christi, ac divina verba esse tradidere Patres, ac ea tantum ex iis, quæ consecrationi necessaria habentur, sacræ Liturgiæ a Christo determinata asserunt. Quis enim est, qui Spiritus Sancti invocationem precesque a Christo adhibitas, institutas, commendatas scripserit? Ecquur potius preces illas ab Ecclesia humana institutas auctoritate non dicimus? Discurre per officia Sacramentorum omnium cum Orientalis, tum Occidentalis Ecclesiæ, in omnibus reperies invocationes precesque, quibus Ministri rogant, ut Deus per Spiritum Sanctum suum, gratiam illam conferat, quam per illa se collaturum promisit. In iis preces illæ ab Ecclesia institutæ generatim creduntur, ac a forma Sacramentorum omnino diversæ habentur, immo & vere perfici Sacramentum sine illis firmissime creditur. Cur ergo uni Eucharistiæ hæ preces necessariæ putantur? Verum est, Eucharistiam, quæ necessitatis Sacramentum non est, non posse, ut Baptisma, & Pœnitentia, in ullo casu licite sine illis confici, quo sensu est a Patribus nonnullis assertum, sine precibus non fieri. At inde nefas est concludere formam constituere. Sed videamus, quid utriusque Ecclesiæ Patres, quid traditio Ecclesiarum, quidve Liturgiæ ipsæ nos doceant.

Incipio a Latinis. Tertullianus *lib.* IV. *contra Marcionem cap.* 40., ait: *Acceptum panem, & distributum discipulis Corpus illum suum fecit dicendo: Hoc est Corpus meum.* Apud Cyprianum Auctor *serm. De Cœna Domini*, ait: *Ex quo a Domino dictum est, Hoc facite in meam commemorationem. Hæc est caro mea; Hic est sanguis meus; quotiescumque his verbis, & hac fide actum est, panis iste substantialis, & Calix solemni benedictione sacratus, ad totius hominis vitam, salutemque proficit.* Ambrosius *lib. de Myster. cap.* 9. *numer.* 52. *Quod si tantum*, inquit, *valuit humana benedictio, ut naturam converteret, quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur?* Et *num.* 54. sequitur, *Ipse clamat*

mat Dominus Jesus: Hoc est Corpus meum. Ante benedictionem verborum cœlestium alia species nominatur, post consecrationem Corpus significatur. Eadem vel ipse, vel quisquis est Auctor Librr. de Sacram., qui Ambrosii nomine circumferuntur, lib. 4. cap. 4. n. 14., ait scribens, Sermo Christi hoc conficit Sacramentum, &c. n. 19. Est Sanguis consecratione verbi cœlestis; cap. 5. n. 23. Antequam consecretur, panis est: ubi autem verba Christi accesserint, Corpus est Christi. Ne autem putent, orationem ab Ambrosio verba Christi nuncupari, audi ipsum loco citato de Myst. ita loquentem: Ipse clamat Dominus Jesus, Hoc est Corpus meum. & lv. de Sacr. cap. 5. n. 22. Illa verba Evangelistæ sunt usque ad Accipite: inde verba sunt Christi. N. vero 14. Consecratio autem, quibus verbis est, & cujus sermonibus? Domini Jesu; Nam reliqua omnia, quæ dicuntur in superioribus, a Sacerdote dicuntur, laudes Deo deferuntur, oratio petitur pro populo, pro regibus, pro ceteris: Ubi venitur, ut conficiatur Venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus utitur Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi. Sanctus Augustinus Serm. de divers. 227. alias 83., inquit, Panis ille, quem videtis in Altari, sanctificatus per verbum Dei, Corpus est Christi. Calix ille, immo quod habet Calix sanctificatum per verbum Dei, Sanguis est Christi; Verbum autem Dei est sermo ille Christi, Hoc est &c. ut ex Ambrosio, aliisque Patribus aperte constat. Hic notare juvat, Amb. loc. cit. de Myst. cap. 6. dicere, per benedictionem panem consecrari, sive illius naturam mutari; & Aug. lib. 3. de Trinit. cap. 4. asserere, Eucharistiam prece mystica consecratam, ubi uterque verbis Christi precum, vel benedictionis nomen tribuit. Eusebius Emissenus, vel alius sub ejus nomine Hom. in Ramis palmarum, dixit, inquit Christus, tunc per se, & modo per suos Ministros, Hoc est Corpus meum: & tanta est ejus verbi virtus & efficacia, ut statim fiat, quod dicitur. Ita Auctor quoque loquitur sermonis 28. de verbis Domini, qui Augustino tribuitur, & Sermonis 5. de Paschate, qui nomine Eusebii Emisseni circumfertur. Quibus addimus Paschasium lib. de Corpore, & sanguine Domini cap. 12. & cap. 15., Remigium Antissiodorensem, & Stephanum Eduensem, aliosque a Martenio citatos. Ex quibus sufficienter probamus, universalem Patrum Latinorum cujusque ætatis sententiam, satis etiam superiorem, & explicatam in Conciliis Florentino, & Tridentino, occasionem dedisse Rubricæ jussu Pii V. Missali Romano præmissæ, quæ tit. de defectu panis, hæc habet: Si celebrans ante consecrationem adverterit hostiam esse corruptam, aut non esse triticeam, remota illa hostia, aliam ponat, & facta oblatione, saltem mente concepta, prosequatur ab eo loco ubi desivit. Si advertit post consecrationem, etiam post illius hostiæ sumptionem, posita alia, faciat oblationem ut supra, & a consecratione incipiat, scilicet illis verbis, Qui pridie &c. Quod si hoc contingat post sumptionem sanguinis, apponi debet rursus novus panis, & vinum cum aqua, & facta prius oblatione ut supra, Sacerdos consecret, incipiendo ab illis verbis, Qui pridie &c. Quæ sane innuunt, sine precibus, & invocatione, Latinæ Ecclesiæ judicio Eucharistiam consecrari. Venio nunc ad Græcos Patres: Primo loco afferemus Justinum Martyrem. En verba ex Apolog. 2. circa finem deprompta, ubi Eucharistiam consecrari, ait, δι' εὐχῆς λόγου per orationem verbi; nomine autem εὐχῆς non effusam deprecationem, sed expressam a Christi Dei Verbo, animi sententiam, verbis designat, cum paulo post, Verbi orationem sive deprecationem illam fuisse asserat, quæ in Evangelio recitatur, nempe, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus. Atque hic notent velim Adversarii, εὐχῆς, seu precationem, vel orationem Græcos Patres illam Christi orationem vocare, qua dixit Hoc est Corpus meum, sive quod vox illa quamlibet animi sententiam verbis expressam significare quoque valeat, ut nonnulli censent, sive, quod eo animo verba illa prolata, quo Christus eadem pronunciavit, cum præ se mentis humiliationem, ac desiderium, voluntatemque ferant, quæ proferentem vere precantem constituat. Irenæus, qui paulo post Justinum sæculo II. scripsit, lib. 4. adv. Hæres. cap. 32., edit. vero Massuet 17. n. 5. aperte ait, Dominum vertisse in Corpus suum creaturam panis, dum dixit, Hoc est corpus meum; & lib. 5. cap. 2. n. 3. de pane & vino, inquit, & percipientia Dei verbum Eucharistia fiunt. Vides ergo, Irenæum verbum Dei appellare verba Christi supra relata, quæ verba lib. 4. cap. 33. antiqua Edit. Invocationem Dei appellaverat, dum dixerat, panis percipiens invocationem Dei ... est Eucharistia. Sed audiamus Gregorium Nyssenum, qui clarius exponit quid hic verbi nomine, veniat apud antiquos Patres Græcos: Orat. Catech. c. 37. de pane ita loquitur, Statim per verbum in Corpus mutatur, ut dictum est, a Verbo, Hoc est Corpus meum. Origenes quoque in Matth. ad hæc verba, Quod intrat in os &c. Eucharistiam vocat Cibum per verbum Dei, & precationem sanctificatum, seu consecratum ubi sane totam Liturgiam designat, quæ preces complectitur & verbum Dei, seu Christi verba, quæ hoc nomine designantur. Nazianz. Orat. 2. de Pasch. ait, prolatis verbis a Sacerdote, Hoc est Corpus meum, qui non credit esse Corpus Christi certe fidem derogat. Epiphan. in Ancorato, Voluit, inquit, Christus per gratiam dicere Hoc est Corpus meum, & nemo non habet fidem sermoni. Ne vero nimis in longum orationem protraham, tres tantum addam ex Græcis Patribus. Chrysostomus magni apud Orientales nominis. Hom. in Epist. ad Timoth. demonstrat, eamdem esse oblationem Christi, ac Sacerdotis, quia iisdem ii utuntur verbis, ac Christus est usus: Quemadmodum, inquit, verba, quæ protulit Christus, eadem sunt, ac quæ Sacerdos nunc quoque pronunciat, ita & oblatio eadem est. Et lib. de Proditione Judæ, habet Hoc meum est Corpus, inquit Sacerdos. Hoc verbum proposita in aliam formam convertit. Accedit etiam, pluries Chrysostomum dixisse, Sacerdotes Eucharistiam conficientes ita se gerere, tamquam Christi personam induti, & quasi ipse esset, qui diceret, & faceret. Quare? Quia nomine Christi dicunt, Hoc est Corpus meum, & Christi virtute semel verbis illis concessa, Eucharistiam perficiunt. Similia habet Damascenus lib. 4. de Fide Orth. cap. 13., ait enim, In principio dixit Deus, Producat terra herbam virentem, & ad hanc usque diem accedente imbre, divino præcepto impulsa & roborata, fœtus suos profert. Dixit perinde Deus, Hoc est Corpus meum, & Hic est sanguis meus, & hoc facite in meam commemorationem: idque omnipotenti ejus præcepto, donec veniat, efficitur. Ubi explicat, fieri hæc per invisibilem Spiritus Sancti operationem, quam per invocationem significat, ut nos infra ostendemus. Joannes Phurnes apud Allatium de Cons. Occident. & Orient. Eccles. cap. 15. in Epist. de Ritibus in Communione immutatis, ait, Panem benedictionis videmus ab Apostolis sanctificatum illis tantummodo verbis, Hoc est &c. En Græcos Patres.

Discurramus nunc per universas Orientis Ecclesias, quarum unanimis hac de re consensus rem totam extra controversiam omnem collocare. Ad Syros quod spectat, sive Nestorianos, sive Jacobitas, sive Orthodoxos, supervacaneum duco, eorum in medium proferre testimonia, quorum longam seriem videre est apud Assemanum in Biblioth. Orientali, ejusque Nepotem, qui eruditam de hoc argumento dissertationem edidit, ac doctiss. P. Benedictum Societatis Jesu in dissertatione præfixa secundo Operum S. Ephræm Tomo. Ii enim ostendunt, penes hujusmodi gentem inauditam esse Cabasilianam opinionem; ac Auctores omnes, dum verba designant, quibus hoc fit Sacramentum, Christi verba recensere; licet plures ex iis sint, qui dum velint in Missa Eucharistiam confici significare, soleant quandoque asserere, per Christi verba, & Sacerdotum preces, aut invocationem perfici; quod nemo negat. Quod ad Armenos attinet, quos tanto studio Bruneus in suam trahere conatur sententiam, adest Concilium ab iis coactum an. 1342. in quo palam omnes professi sunt, hujus Sacramenti formam esse Christi verba, ut legere est apud Martene Tom. 7. Collect. Anecdot. Adsunt præterea Fidei confessiones, quæ tom. 3. de perpetuitate fidei circa Euchar. recensentur, in quibus solis Christi verbis vim consecrandi tribuitur. Harum altera ab eorum Patriarcha, quatuor Episcopis, & nonnullis Presbyteris Aleppi edita fuit an. 1668.; altera vero Romæ a Patriarcha Hariadour. Similia exponunt aliæ fidei Professiones in eodem recensitæ opere, nempe professio fidei Ecclesiæ Damascenæ, & Matthæi Patriarchæ Alexandrini Cophtorum, in cujus fidei confessione Ægyptiorum, atque Æthiopum omnium sententia declaratur de consecratione solis Christi verbis perficienda. Græcorum quoque in eodem insunt opere fidei professiones, idem declarantes, scilicet: Metropolitanæ Gazæ, nonnullorum Moscoviticæ Ecclesiæ Presbyterorum, Nicolai Spadarii, aliorumque, qui in toto Moscoviæ Imperio illam consecrandæ Eucharistiæ rationem explicari declararunt. Mitto Georgium Coresium, Gabrielem Philadelphiæ formam hujus Sacramenti Christi verba statuentem, & Photianos quamplurimos, quos Papadopoli recensuit. Unum sufficiat Palamiticum Concilium, cujus acta Jassis in Moldavia excusa fuere an. 1698. In eo novitatis accusatur, atque damnatur Cabasiliana opinio, per hæc verba: „Damnatur novitas opinionum, quas invexit in „Ecclesiam „Nicolaus Cabasila, qui tribuit consecrationem sacrorum donorum precibus, quod nec dictum fuit ab aliquo SS. PP., nec ab ullo canone ordinatum, nec consentit cum placitis Ecclesiæ, quæ implorat adventum „Spiritus Sancti precibus, non ad panem Corpus, & vinum Sanguinem omnino efficiendum, ut redundet in „utilitatem nostram“. Sed ut appareat, ante Nicolaum Cabasilam inauditam fuisse, in medium proferamus Græcos Patres, qui Florentino interfuere Concilio. Archiepiscopus Nicænus suo, & aliorum, Ecclesiam Orientalem repræsentantium, Patrum nomine, coram Eugenio P. M. ac tota Synodo, Volumus, inquit, adhærere sententiis sanctorum Patrum, & rationibus, spretis humanis inventis, Cabasiliana scilicet opinione, de qua disputatur. Et Julianus Cardinalis S. Sabinæ referens Patribus quæ post dispensationem Græcos inter atque Latinos a sex Deputatis pro expositione illorum, quæ definienda essent, stabilita fuerant, de Consecrationis Eucharistiæ forma dixit, Græci confessi sunt, auditis nostris rationibus, quod semper tenuerunt, quod

quod solis verbis Dominicis consecratur, *& quod futurus anathema, qui aliud crederet.* Fuit insuper eorum, ut hoc poneretur in definitione: *dixerunt, quod hoc non erat necessarium, immo si hoc poneretur, Ecclesia ipsorum reciperet ignominiam, ac si hactenus tenuisse aliud. Unde cum semper fuerimus concordes in hoc, definitio non debet fieri nisi dubiis, & sumus parati confiteri, quod tenemus sicuti vos, quod in verbis solis Dominicis conficitur.* Si hæc, quæ Græci in Florentina Synodo exposuerunt, cum iis conferantur, quæ supra indicavimus, satis notum esse arbitror, non minus in Occidente, quam in Oriente, veluti Novatores habitos esse Cabasilianæ opinionis propugnatores. Ex Orientalibus allata jam monumenta probant; quod vero ad Latinos attinet, addere quoque possumus, Catharini, & a Capite fontium opera, fuisse statim Sedis Apostolicæ auctoritate proscripta; Touræum vero, atque Brunum novitate opinionis plures commovisse in Gallia, & in Italia, qui ex professo eorum opinionem, ut novam, ac etiam temerariam, ut Allemanus junior publice Romæ asseruit, & propugnavit, refutaverunt. Hæc sane rem maxime suspectam faciunt. Quid vero, si Patrum addantur supra relatæ auctoritates?

Sed, inquit Brunus, Antiqui Patres uno fatentur ore per verba Christi, ac per preces Eucharistiam consecrari; & Liturgiæ omnes Spiritus Sancti invocationem habent, qua Deus rogatur, ut panem vinumque transmutet, quæ apud Orientales sequitur verba Christi, apud Latinos vero præmittitur, habeturque in oratione illa, quæ incipit, *Quam oblationem tu Deus &c.* Opinio ergo illa, inquit, de solis Dominicis verbis Eucharistiam conficientibus recens est, & post undecimum Sæculum Scholasticorum cerebro conficta, qui traducto ex Arabum philosophia in Theologiam materiæ, ac formæ vocabulo, ac juxta a se excogitatum systema a res metientes, formæ nomen ad solam Christi verba restrinxerunt. Sed quis hominem tam inepte philosophantem ferat? Num credibile non est, in re tanti momenti, & quæ Presbyteris omnibus ignota esse non poterat, quamque Episcopis omnibus statuere debemus omnino exploratam potuisse Scholasticos novam opinionem excogitare, quæ partem tollendo necessariæ formulæ potuisset eo tendere; ut nullum conficeretur Sacramentum, nemine prorsus reclamante. Ac multo minus credibile est, tam brevi tempore hanc fuisse per Occidentem, & Orientem ita sparsam, ut eam apertis ulnis amplexi sint omnes. Ita ne Græcos erga Latinos affectos fingamus, ut in ipso schismatis fervore, statim ac a Latinis nova, ac ex eorum majoribus contraria de Eucharistiæ confectione, sententia excogitata fuit? eam omnes amplexi sint, nullo penitus contradicente? Tam bardi erant Sacerdotes, tam stupidi Episcopi, ut passi sint omnes sine contradictione, in scholis tradi ac palam doceri, opinionem, quæ opposita esset sententiæ, quam illi didicere dum sacrum sese pene Presbyteratum; & quam ista docere debuerant, eos, qui ad ordinem hunc promoverent? Neque enim præsumi potest, Presbyteros, ac multo minus Episcopos id ignorasse. Immo cum per plura secula erga Sacramentorum formulas disciplina viguerit arcani, ut Schelestratius, aliique Viri docti demonstraverunt, potius ex tradita ore ab Episcopis, Presbyterisque doctrina forma Sacramentorum, & præsertim Eucharistiæ, quod quotidie ab ipsis conficiendum erat, quam ex scriptis traditis monumentis colligenda videtur. Quamobrem, cum postquam propriis vocabulis horum, & cujusque Sacramenti forma designari cœpit, verba tantum Christi hoc nomine appellata ubique fuerint, præsumendum est, hanc fuisse traditam a Majoribus sententiam.

Sed expendamus sophismata. Primum vero fatum, Eucharistiam in Missa confici, quæ verbis Christi, & precibus constat; quamobrem, ut dici solet, in Missa consecratur Eucharistia, ita potest asseri per Orationem fieri, & verba Christi, quia verba Christi, sine reliquis Orationibus nunquam in Eucharistia perficienda adhibentur: Deinde, Formæ Sacramentorum Invocationis, Orationis, & Precum nomine a Patribus designantur: Tertullianus, Cyprianus, & Ambrosius invocationis nomine donarunt verba, quibus conficitur Baptisma; Irenæus, & Firmilianus invocationem dixerunt verba Christi, quibus fit Eucharistia, eamdemque Origenes appellavit preces, ut Huetius in *Origenianis* observat. Immo quæ Latini verba Sacramenti vocant, Græci passim nominant orationem, & invocationem: Hinc Gabriel Philadelph inquit, *Forma Baptismi est invocatio SS. Trinitatis.* Atque hinc liquet, Patres aliquando invocationis precumque nomine ipsa Christi verba designasse: quandoque vero, innuere voluisse ea, quæ Christi verba, quibus omnem vim transferunt ad inesse docuerunt, in sacra Liturgia, vel præcedunt vel subsequuntur.

Quod autem vero ad invocationem nos provocat, quæ in Liturgiis reperitur, principio ajo, non constare invocationem fuisse a Christo Domino institutam, atque præceptam. Nam cum constet invocationes, quæ in aliorum Sacramentorum administratione adhibentur, fuisse omnes Ecclesiæ auctoritate institutas, id quoque de hac invocatione præsumendum est. Et jure, atque merito, missa enim Gregorii Magni auctoritate, ex qua colligunt nonnulli, Apostolos sola Evangelica historia, cum Christi verbis, & Dominica oratione consecrasse, doctissimus Massuetus ex Irenæi fragmento probat, secundo Ecclesiæ sæculo non fuisse invocationem hanc in omnibus Ecclesiis receptam, atque in Missalibus Gallicanis a Mabillonio editis desiderari, ac in antiquis nonnullis Liturgiis deesse. Quid ergo præsidii habet in illa invocatione Cabasiliana opinio? Expendamus vero Liturgias ipsas Orientalium. I. In iis præscribitur, ut Sacerdos; cum ad Evangelica verba pervenerit, recitata submissa voce, & cursim institutionis historia, Christi verba distincte & elevata voce proferat, ut populus magnum opus effici moneatur; immo in ea, quæ Marci dicitur, Diaconus populum hortatur, ut enixe oret; ac refert Massejus ex viris fide dignis, Orientales, dum ea proferuntur, caput demittere, & venerari, atque eos, qui rem magis cognoscunt, secum ipsos Christum præsentem fieri profiteri. Quod quidem vel in ipsis Cophthorum Liturgiis præscriptum videtur, quæ populo acclamandum præcipiunt: *Amen.* Hanc autem acclamationem institutam ab Ecclesia fuisse, ut fideles Eucharistiam suscipiendo, eam Christi Corpus esse profiterentur, docuere Cornelius Papa *in Epist. ad Fabium Antiochenum*, Cyrillus *Catechs. 23.* Hieronym. *Epist. ad Pammach.*, & Ambrosius, qui tetere, a Fidelibus adhiberi quoque consuevisse ad significandum jam fuisse consecrationem peractam; sed quid illa apud Ægyptios acclamatio significet, non opus est ex Antiquis monumentis argumentari; Æthiopes enim, qui ex Ægyptiis disciplinam ac Liturgias accepere, quique simpliciorem antiquam servavere fidem, ita solent acclamationem exprimere; Postquam Populus acclamaverit *Amen*, Post Christi verbi prolationem, subdit, *Credimus, certo scimus, Laudamus te Domine Deus noster, Hoc est vere, & ita credimus Corpus tuum.*

Ut vero appareat, nil ex illa nos posse invocatione argumentari, hic observare juvabit, nullum reperiri nequidem apud Orientales Sacramentorum officium, in quo præter formam, qua Sacramentum fit, preces non occurrant, etiam post Sacramenti confectionem recitandæ, in quibus Deus rogatur pro gratia, quam per illud Sacramentum confert. In Baptismo Deum orant, qui Severi Antioch. ordine utuntur, ut sanctificet hominem, etiam postquam baptizatus, & sanctificatus est. In Confirmatione oratur, ut Confirmatum Deus confirmet, & perficiat; idem occurrit in Ordinato, in quo rogatur Deus, ut illi auctoritatem, & potestatem conferat; & in administratione Sacramenti Pœnitentiæ postquam per absolutionem peccata remissa creduntur pœnitenti, Sacerdos orat, *ut passio Christi &c. prosit illi in remissionem peccatorum &c.* Item in oratione pro defunctis Ecclesia rogat, ne absorbeat eorum animas Tartarus. Sicut ergo hæ invocationes, precesque ex institutione Ecclesiæ ad momentum referuntur, vel in quo confertur Sacramentum, vel transitus hominis ex hac vita: cur invocatio illa, quæ post consecrationem in Liturgiis Orientalium recitatur, ad illud instans referri non poterit, quo per Christi verba Sacra dona transmutantur? Accipe verba Episcopi Oliscensis *in scholiis in Confess. Apostolicas: Constans & perpetua fuit omnium Patrum sententia, verbis Domini tantum mysterium administrari, quod vero hoc loco dicitur* (loquitur de invocatione) *ad superiora verba respectum habet, & ad illa referri debet: Ut enim quæ ante consecrationem dicuntur, ad oblationem Corporis, & Sanguinis Christi dirigenda sunt, sic quæ post consecrationem supplex precatur, & facit Sacerdos, ad ipsum peractæ consecrationis actum tribuuntur. Sacerdos ante consecrationem tenens manu Patenam, & Calicem dicit se offerre hostiam immaculatam pro peccatis, & Calicem salutaris. Quæ actio respondet oblationi Corporis, & Sanguinis faciendæ tunc anticipatione quadam Sacerdotis mente, atque proposito concepta. Ita post consecratam Eucharistiam, invocatur Spiritus Sanctus illorum munerum Sanctificator, & peracti operis una cum Patre, & Filio effector. Quæ invocatio non est separanda a prima actione, qua Sacerdos verba Domini proferens, panem, & vinum consecravit; sed ad eumdem actum revocari debet. Immo ad idem temporis momentum, quo illa admirabilis conversio facta est: Nam cum omnia simul, atque uno tempore fieri non possint, ordine, ac temporis intervallo disponuntur. Quæ vero sermone, & tempore dividuntur, cogitatione, & intelligentia sunt in unum conjungenda.* Dici quoque potest, per invocationem illam, quam Græci Patres Concilii Florentini respondere dixerunt Latinæ preci incipienti: *Jube hæc perferri per manus &c.*; Deum rogari, *ut sit Christi Corpus communicantibus in purgationem animæ*, ut Græci iidem Patres fassi fuere, & ut etiam in Liturgiis nonnullis indicatur, in quibus dicitur, *ut omnibus Christi corpus suscipientibus fiat*, hoc est, ut prosit tanquam verus, spiritualis, ac divinus cibus.

Quod spectat ad Argumentum ex voce *Antitypa desumptum*, ajo, in Liturgia Basilii post Christi verba, sed ante invocationem Spiritus Sancti, oblata dona, appellari *Antitypa* Corporis, & Sanguinis Christi, hoc est, figu-

figuram Corporis, & Sanguinis Christi: sed inde Calvinistiani non recte deducunt, non esse per Christi verba in Corpus & Sanguinem Christi transmutata. Nemini certo constat a Patribus species panis & vini post consecrationem appellari *Antitypa Corporis & Sanguinis Christi*, quod species illæ sint symbola Corporis Christi, non absentis, sed præsentis, & sub iisdem latentis, & quod figura sint Corporis Christi, ut fuit in Cruce. Ita Cyrillus *Catech.* 5. Nazianzenus *orat.* 11. Macarius, aliique ab Arcudio, & Allatio relati. Deinde in Basiliana Liturgia dum Sacra dona Antitypa vocantur, ad tempus illud referuntur, in quo ante Christi verborum prolationem oblata fuere. Ita enim latine reddita sunt a græcæ linguæ peritis Basilii verba: *Et nos, qui proposuimus Antitypa Corporis, & Sanguinis tui*, hoc est, qui obtulimus panem, & vinum, quæ figura sunt Corporis, & Sanguinis tui.

Hinc solutioni favent etiam Damascenus, Joannes, & Epiphanius, qui, ut ait Tournelius *de Sacr. Euch. Art. VIII.* nobis significant, vocem illam *Antitypa* referendam esse ad tempus antecedens prolationem verborum Sacramentalium, licet post illam ordine collocetur in Liturgia.

Nota 1. Orientales nonnulli Scriptores, præsertim Syri, causam quoque afferunt, ob quam invocatio Spiritus Sancti in Orientalium Liturgiis post Eucharistiæ institutionis historiam & Christi verba collocata sit, licet per eam postuletur ut id fiat, quod divina virtute per Christi verba fieri debet: censent enim, ibi esse posita, ut in Sacra Liturgia divinas personas invocando, ordo habeatur, quem invicem servant. Hinc primum Æterni Patris ut Creatoris, & rerum omnium Conservatoris; deinde Æterni Filii, qui homo factus Eucharistiam instituit, cujusque verbis a Sacerdote ejus gerente personam prolatis, Eucharistia consecratur; ac postremo loco Spiritus Sancti mentio, & invocatio occurrit, cui secreta actio, in qua prolatione Christi verborum transmutantur oblata, & Sacramenti effectus tribuuntur.

Nota 2. Quamquam erroris notam vitare nequeunt, qui Christi verba nullo modo ad Eucharistiæ consecrationem pertinere arbitrantur, & sine ipsis quoque Eucharistiam fieri posse docent; tamen nostrum non est damnare opinionem illorum, qui præter illa verba, etiam invocationem necessariam esse censent, ut Sacramentum fiat. Nam horum opinionem, quam Brunus, Toutæus, ac nonnulli alii Catholici tuentur, Ecclesia nondum proscripsit.

PROPOSITIO III.

Hæc tantum verba sunt consecrationi necessaria, & essentialia: Hoc est Corpus meum; Hic est Sanguis meus, *vel* Hic est Calix Sanguinis mei.

Hujus propositionis demonstratione clarius fiet, nihil in Orientalium deesse Liturgiis, quod sit ad Eucharistiam conficiendam necessarium; ac non posse Missionarios, Theologos, neque etiam Episcopos ea propria auctoritate Liturgiis addere, quæ in nostra Latina in Calicis consecratione recitantur. Neque nova sunt afferenda momenta, ut demonstratio pateat; Nam relatæ superius Patrum auctoritates rem extra controversiam ponunt; Omnes enim vim consecrandi Christi verbis inditam a Deo fuisse asserunt, quæ verba a Sacerdote in ipsius Christi persona prolata id efficiunt quod significant. Ita Justinus, Irenæus, Chrysostomus, Epiphanius, Damascenus; & ex Latinis Tertullianus, Ambrosius, Augustinus, aliique. Significabant vero Christi Corpus, & Sanguinem verba, quæ nos exposuimus, dum nomine Christi, ac veluti in persona ipsius a Sacerdote proferuntur, ut est exploratum. Accedit etiam, Patres, quos nominavimus, aperte asserere per illa tantum verba consecrari, cum illa tantum recenseant, dum ea referunt, quæ Eucharistiam perficiunt. Idemque Florentinum Concilium judicasse, cum dixit, fieri Eucharistiam Christi verbis; & Tridentinum, dum docuit, vi verborum in Hostia Corpus Christi reperiri, Sanguinem vero comitante, in Calice vero *Sanguinem*, & comitanter Corpus &c. Quæ sane verba perspicue ostendunt, Christi verba *assertive* pronunciata id efficere, quod significant. Rursus illa verba *Qui pridie &c. Accipiens Calicem &c.* non Christi, sed Evangelistarum sunt; & particula *enim* nexum tantum orationis designat; illa vero alia *accipite & comedite* usum Sacramenti commemorant, sicut alia *quod pro vobis frangetur* vel *æterni &c.* in plerisque Liturgiis desunt.

Quis ergo dicat, Evangelistarum verba, ac alia, quorum nulla apud Patres mentio est, & quæ in plerisque Liturgiis desunt, ad essentiam consecrationis pertinere? Nemo enim non videt, Evangelistarum verba ad historiam rei gestæ spectare, quæ ex gravi præcepto sunt adhibenda, quia ostendunt Sacerdotem Christi personam gerere, ejusque nomine consecratoria verba proferre, sed ad rem perficiendam, quæ verbis significetur, neutiquam pertinere.

Neque vero dicant Scotistarum nonnulli, esse illa Evangelistarum verba omnino necessaria; quia hac unice ratione ostendi potest, Christi personam gerere Consecrantem, & quia alioquin non Christi, sed suum Corpus designaret, dum ait *Hoc est Corpus meum*. Nam si Sacerdos eo animi proposito ac voluntate verba a Christo, pro hoc conficiendo Sacramento, stabilita proferat, ut velit id efficere, quod Christus perfecit, fierique a Sacerdote ejus nomine agente mandavit; si in Christi persona, cujus ministerium gerit, dicere contendit, *Hoc est Corpus meum*, quid aliud necessarium est ad determinandum, ut non de proprio, sed de Christi Corpore, loquatur, dum ait, *Hoc est Corpus meum*? Verba enim a Christo Sacramentorum formulæ constituta, dum a Ministro eo animo applicentur, ut facere velit, quod Christus instituit, & quod facit Ecclesia, satis sunt ad Sacramenta conficienda juxta decretum Synodi Florentinæ: Quare ergo verba Christi hac ratione prolata non sufficient ad consecrandum? Patres enim eamdem illis verbis, ac formæ aliorum Sacramentorum vim perficiendi Sacramentum, tribuerunt, Itaque sicut in aliis Sacramentis, ita & in hoc *intentio* Ministri, qua consecrare vult, quaque nomine Christi *assertive*, & *significative*, illa verba profert, satis superque est ad Sacramentum perficiendum, & ad significandum non propriam, sed Christi personam gerere, dum dicit, *Hoc est Corpus meum*. Non negamus, in Rubrica *de defectibus Missæ* supra a nobis relata præscribi, ut defectus materiæ panis, qui peracta jam consecratione cognoscatur, ita suppleatur, ut adhibita apta materia, Sacerdos consecrationem a verbis *Qui pridie*, exorsiatur. Jubet in Ecclesia fortasse ea quoque de causa, ut etiam per verba Evangelica exprimatur Sacerdotem Christi personam gerere; At numquam docuit, verba illa, vel ad formæ essentiam pertinere, vel ex Christi mandato, necessario esse pronuncianda ut consecratio fiat, sed semper docuit, solis verbis Christi, hujus Sacramenti formam contineri.

Superest modo, ut difficultatem expliceemus, quam Thomistarum opinio fugerit de Calicis consecratione; neque enim hæc tantum verba, *Hic est Calix meus*, aut similia, ad consecrandum sufficere autumant; sed omnia necessaria esse, quæ in Canone nostro leguntur. Quia S. Thom. *lect.* 6. *In caput* 11. *Epist.* 1. *ad Cor.* ait, per illa tantum verba probabilius esse non fieri consecrationem: Et quia S. Pius V. e Cajetani operibus assertionem huic Thomisticæ opinioni contrariam jussit expungi.

At hæc tanti momenti non sunt, ut dubiam ac suspectam reddant assertionem nostram; Primum, quia opinio hæc necessaria quoque putat verba illa *mysterium fidei*, quæ ab Evangelistis, & plerisque Liturgiis maximæ auctoritatis omittuntur: Deinde, quia Patres, dum verba recensent consecrationis Calicis, hæc tantum commemorant: *Hic est Sanguis meus*, vel *Hic est Calix Sanguinis mei*; demum quia Tridentini Patres, dum decrevere in Calice vi verborum inesse Sanguinem Christi, communem sequi visi sunt Theologorum assertionem, quæ statuit verba Sacramenti *significative* esse, ac efficere quod significant. Ex quo jure meritoque conjicimus, sola illa verba, quæ perfectam, & completam Sanguinis Christi præsentis significationem exhibent, non secus ac illa alia, *Hoc est Corpus meum* Christi Corporis, ad Calicis consecrationem sufficere.

Dicimus vero, S. Pium V. jussisse e Cajetani operibus assertionem expungi, quæ S. Thomæ injuriam irrogabat, cum assereret, opinionem illam S. Thomæ contrariam esse, de hoc vero *nihil curandum*, ut ex Gotti refert P. Bertius Ad S. vero Doctorem, quod attinet, quem plures in nostram trahunt sententiam, aio, vel de formæ ejus integritate loquutum, ut loquitur etiam Catechismus Romanus; vel asserere voluisse, verba illa *Novi & æterni testamenti &c.* esse de *essentia formæ*, non ut subjecta materia consecretur, sed ad exprimendam Sanguinis effusionem, atque passionem Christi, ut doctissimus B. Petri observavit.

Nota Diximus sæpe in superioribus propositionibus, verba Christi *significative*, & *assertive*, non historice tantum esse proferenda, secus ac Novatores arbitrantur. Hic autem animadvertere necesse est, antiquam Patrum, ac Orientalis Ecclesiæ consuetudinem verba illa alta voce pronunciandi, assertioni nostræ neutiquam adversari. Nam alta voce antiquitus proferebantur, ac nunc etiam apud Orientales, ut populus respondendo *Amen*, fidei confessionem de Corporis Christi præsentia exprimat, ut Ambrosius exponit *lib. de Myst. cap.* 9. Addo, Orientalem Ecclesiam Evangelica verba submissa, clara vero voce Christi verba pronunciare, ut hac separatione doceat, se consecrationis verba, ut *efficientia* id quod significant proferre. Verba itaque Christi *narrative*, seu historice Sacerdos profert, quatenus historiam commemorat institutionis; *significative* vero, prout induens Christi personam, ipsius Christi nomine atque vice eadem proferendo suprema virtute præsens fieri Corpus Christi demonstrat.

§. III.

§. III.

De Eucharistia, ejusque Ministro, & Subjecto.

Eucharistia Sacramentum est Corporis, & Sanguinis Christi sub speciebus panis, & vini: Hoc est, panis, & vinum per verba a Sacerdote Christi personam agente prolata, in Christi Corpus, & Sanguinem transmutantur, nihilque remanet substantiæ panis, & vini. Quæ nostris sensibus panem, & vinum exhibent, a Lateranensi, Florentina, & Tridentina Synodis appellantur species panis, & vini; a Constantiensi Synodo, ac Theologorum plerisque accidentia panis, & vini; a Patribus apparentiæ, umbræ, figuræ, & velamina panis, & vini; immo Theodoretus, & Gelasius panis naturam appellavere, quod instar principii sint, ex quo motus oriuntur, qui in nostris sensibus sunt. Hæ appellationes sunt Latinis, Orientalibusque communes. Quid vero sint species, & apparentiæ, sive accidentia hujusmodi, quæstio est, quæ ad Philosophos potius, quam ad Theologos spectat. Nobis satis est indicare, Deo, qui omnipotenti virtute sua per verba Christi panem in Corpus, & vinum in Sanguinem transmutat, non deesse modum vel conservandi species panis, & vini, aut eorumdem accidentia, vel efficiendi in nobis alio modo sensationem panis, & vini.

Cum fides Orthodoxa doceat, sub hujusmodi speciebus divinum esse Christi Corpus, & Sanguinem, manifestum est, Sacramentum illud maximam a nobis exigere venerationem. Atque adeo decenter esse asservandum, custodiendum, deferendum ad infirmos, ac suscipiendum. Hinc Apostolica Sedes etiam Orientalibus inculcat, quæ ad illius Sacramenti venerationem spectant Conciliorum decreta: Et cum acceperit, vigere nonnullos apud Græcos abusus, præcepit, I. Ut Sacerdotes frequenter ad pœnitentiæ Sacramentum accedant, cum præsertim divinum Sacrificium sint peracturi; nec communicandos esse pueros rationis usu pollentes, ac altari servientes, nisi præmissa Sacramentali confessione: II. Tollendum esse abusum tangendi, vel exsiccandi species Eucharisticas, ut Sacramentum asservetur: III. Eucharistiam, quæ asservatur pro infirmis, octo, vel saltem quindecim diebus renovandam: IV. Non asservandam toto anno, & quæ asservata fuerit, sumendam: V. Ne Monachi iter agentes Eucharistiam secum ferant, neve eam vitandi periculi causa in privatis domibus asservent: VI. Ut unusquisque Sacerdos in aureo, vel argenteo solum, aut saltem stamneo Calice sacrificet, habens Thronum, seu corporale de lino, candidum, & nitidum, & Altare mundis vestimentis opertum, vel decenti paratu ornatum: idem dicito de sacris Sacerdotis vestibus: VII. Ne Mulieres Altari servire permittantur, Const. *Et si pastoralis*. Ut ii, quos dixi, abusus tollendi omnino sunt, ex Apostolicæ Sedis decreto, ita & mores, sive consuetudines aliæ, si quæ sint in Orientali Ecclesia, quæ cum debita Eucharistiæ sive Corporis, & Sanguinis Domini veneratione minime cohæreant, sunt omnino removendæ: ut v. g. mos, qui in Iberia, sive Mengrellia viget, fundendi Eucharistiam, eamque oleo Baptismatis miscendi, quo deinceps a Patrino totum Baptizati Corpus ungitur, & iis similes, illis Ecclesiæ legibus, quibus prohibentur consuetudines debitæ Sacramentis venerationi contrariæ, ac præcipitur Sancta sancte, ac decenter tractanda esse, conferri debent proscripta. Cavendum vero Missionariis, aliisque Sacris Ministris omnino erit, ne temere mores damnent, qui sunt Latinis contrarii, quique Latinos pro indecentibus haberentur. Cujus quidem rei nonnulla afferemus exempla.

Primo. Græci, Rutheni, Æthiopes, aliique Orientales sacrum facturi sacra dona parant, eaque Græci præsertim, & Rutheni, in minori Altari, quod iis *Prothesis* dicitur, præparant; ex hoc, Græci dum hymnus Cherubicus canitur, alii vero juxta propriæ Ecclesiæ ritum statuto tempore, ad Altare majus deferunt accensis cereis, cum thuribulo, ac veneratione magna totius populi, qui pronus oblata adorare videtur. Non defuere ex nostris, qui hanc cæremoniam superstitionis, ac idololatriæ insimulaverint: quod crederent, gentem illam veluti Sacramentum oblatum panem vinumque venerari. At injuria: nam ii fatentur, non alium se cultum exhibere, quam eum, qui debetur materiæ Deo oblatæ, pro Sacrificio præparatæ, sanctæ mensæ additæ, a Sacerdote benedictæ, & quæ necessario converti debeat in Christi Corpus, remanentibus ipsius speciebus, monentque eandem non esse latriæ cultum. Hæc autem & cæremonia est usu comprobata, & cultum relativum tantum præsefert, qui donis debetur, quæ *antitypa* sunt Corporis, & Sanguinis Christi. Nil ergo in hoc reprehendi potest; sed Gens rudis est instruenda, ne dona illa, ut Christi Corpus, & Sanguinem veneretur.

Secundo, Græci, ut auctor est Gabriel Philadelphiensis, ex traditione Majorum particulas in Sacro disco reponunt, easque non consecrant, sed consecratam hostiam tangere curant, atque offerunt in honorem B. M. V., S. Joannis Baptist. &c. Hac etiam de causa superstitionis damnati fuere a Latinorum nonnullis. Injuria tamen: Etenim has nec consecrari credunt, nec ut Dominicum Corpus distribuunt, sed quod Deo fuerint in Sanctorum honorem oblatæ, quodque sacram tetigerint Eucharistiam, per participationem quandam sanctitatem accepere, ac devoto animi affectu suscipiendas esse, docent: Neque id adeo facile privatus quisque ante Ecclesiæ judicium damnare potest, cum nullam per se superstitionem ferat.

Sed ut omnia, quæ ad rem hanc pertinent, ex Orientali disciplina exponamus, ea hic addimus, quæ a Benedicto XIV. in explicatione tertii Moniti Græcorum Euchologio præmissi exposita sunt: *Duos*, inquit, *habet Græcorum Liturgia ingressus, alterum* majorem, minorem alterum nuncupatum. Minor est ille, quo sacri Evangelii codex infertur; major autem ille est, quo sacra dona, nimirum panis, & vinum, non adhuc consecrata a parvo Altari, seu mensa, quæ *Prothesis* dicitur, super quam præparata fuerant, supplicationis ordine instructo, ad sacrum Altare deferuntur. In majori ingressu ritus hujusmodi observatur, ut panis in patena obtectus velo supra caput deferatur, vel a Diacono, vel a Sacerdote; a Diacono scilicet, quando solemne Officium Missæ celebratur cum assistentia, & ministerio Diaconi: Tunc enim hic sinistra manu patenam cum pane supra caput sustinet, dextera vero Sacerdotem christificat, qui Calicem cum vino utraque manu gestat; si vero Sacerdos sine Diacono celebret, tunc a Lectore thus adoletur. Sacerdos autem supra caput suum sinistra manu sustinet, dextera autem sacrum Calicem ad pectus defert. Ad hunc igitur majorem ingressum contingit, ut populus inclinetur, seu, pro vario regionum more, in terram procumbat, ac fronte humum feriat, perinde ac si sub speciebus panis, & vini, licet nondum consecrati Corpus, & Sanguis Christi Domini contineretur: *Populus passim, in Græcia quidem valde demisse se inclinat, neque enim genua flectere vult, ne imitari videatur Latinos, quamvis extra diem Dominicum; in Russia vero prosternit se, terram fronte percutit, ac velut præsentem in ea oblatione Cælorum Regem alloquitur, & adorat*; Ait Arcud. lib. 3. cap. 19. Christianus Lupus *pars 5. suorum operum sup. Concil.* ritum describit majoris ingressus, quando Patriarcha, aut Metropolita celebrant. Magri in vocabulario Eccl. verbo *Prothesis*, similiter describit quæcumque fierent ab Imperatore sacræ Synaxi adstante, eo die, quo Imperii coronam assumebat. Goarius *in not. ad Litur. Chrys. numer.* 100. totam actionem ingressus majoris accuratissime exponit. Idemque fit a Bona. Quæcumque vero ea occasione a Græcis fiunt, eadem similiter aguntur ab Armenis, Copthis, Æthiopibus, ac Syris Jacobitis, ut Brunus, Renaud. aliique referunt. Quin etiam in Romana urbe in festo S. Athanasii, videre est Græcos in sua Ecclesia, ea omnia facientes, quæ supra recensuimus.

Perspectum est, Græcos ad normam *can.* 52. *Trullani, in omnibus sanctæ quadragesimæ jejunii diebus, præterquam Sabbato, & Dominica, & Sancto Annunciationis die, sacrum facere Præsanctificatorum Mysterium*; Dum Missam itaque Sacerdos in quadragesima celebrat, diebus, quibus celebrare liceat, unam quidem hostiam consecrat & sumit, alteram vero consecratam reponit, quam quidem in tot particulas dividit, quot numerant subsequentes dies quibus præsanctificatorum Missa celebranda est, in qua seipsum, & alios, si qui sint communicantes, Eucharistico Pane antea consecrato Sacerdos communicat; ut rem describit Allatius *in proleg. ad Gabriel. Naudeum de Missa Præsanct.* Hac etiam occasione per Ecclesiam solemni ritu proceditur, Diacono sacram Pyxidem, in qua Sacramentum sub specie panis continetur, supra caput deferente, Sacerdote autem manibus gestante Calicem, cum vino aqua mixto, non quidem consecrato, sed tantum benedicto? Et quoniam non semper a Sacerdote Missa cum assistentia Diaconi celebratur, si solus Sacerdos celebrat, ipse sinistra manu defert Pyxidem capiti impositam, dextera autem Calicem sustinet, atque ita a parvo Altari ad Aram majorem progreditur; uti testatur Arcud. *lib.* 3. *cap.* 58. Tunc vero non omittit Populus genua flectere, pectus tundere, aliisque idoneis actibus consecratum panem delatum, ut supra dictum est, adorare. Ab hoc ritu nonnulli ortam putant ex ignorantia quadam, adorationem, quæ fit in majori ingressu, quam ob rem eam damnavere Nicolaus Cabasilas *in expos. Liturg.*, Arcudius deinceps *lib.* 3. *cit. cap.* 19. aliique. Immo Patres Concilii Zamoscæ *an.* 1720. *decr. de Cel. Miss.* §. 4. non dubitavere interdicere, *ne fiant genuflexiones, seu capitis inclinationes dum transferuntur panis oblationis a minore ad majus Altare, pro consecratione tempore offertorii*, & voluerunt, ut Parochi *Populum hac de re moneant, ne periculo idolatriæ exponantur*. Horum Patrum decretum Pontifex non improbat; recenset vero, quid ea de causa in Congregationibus Romæ de Orientalibus cæremoniis habitis determinatum sit, ac statuit exclusum fuisse eorum temperamentum, qui ritum hunc tollendum existimaverunt; cum in Congr. super correctione Euchologii

habita

habita die 5. Septemb. 1755. quæstione posita, *an abolendus, seu emundandus foret Ritus ingressus majoris, omnibus mature discussis constitutum fuerit, nihil esse innovandum, idque subinde auctoritate nostra firmatum extitit. Placuit tamen*, sequitur Summus Pontifex, *consilium prudenter exhibitum, ut monerentur Episcopi, aliique curam animarum gerentes, ut eumdem populum docere non prætermittant, quod dum sacra dona a Prothesi ad Aram majorem transferuntur solemni ritu, cum ea nondum sint consecrata, sub earum speciebus nequaquam existit Corpus, & Sanguis Domini nostri Jesu Christi, prout futurum erit post consecrationem, ideoque exteriores illi venerationis actus, qui erga præfata dona nondum consecrata exhibentur, non ea ratione peraguntur, ut cultus Latriæ soli Deo debitus iisdem præstetur, sed ut inferioris speciei cultus exerceatur, cujus objectum est futura transubstantiatio eorumdem donorum in Corpus, & Sanguinem Domini nostri Jesu Christi*. Id quod a nobis supra expositum, & inculcatum fuerat, quod vel ipse Pontifex paulo infra laudare non dedignatur.

Agit deinceps Pontifex Max. de panis divisione, quam in minore mensa, seu Prothesi Orientales faciunt, cujus pars major, ut Deo Omnipotenti debitus adhibeatur cultus, offertur. reliquæ vero *minores*, quæ *Merides* vocantur, Omnipotenti itidem offeruntur, sed earum una in honorem B. M. V., altera in honorem S. Joannis Bapt. SS. Apostolorum, aliorumque Sanctorum, quorum etiam nomina a Sacerdote recensentur, alia pro vivis, quorum etiam nomina recitantur, alia pro defunctis, qui pariter nominatim commemorantur; alia in honorem illius Sancti, cujus festus dies celebratur; relicta ceteroquin Sacerdoti facultate offerendi specialiter Sacrificium pro aliis, aut illis, quos ipse maluerit. Hujusmodi Ritum jamdiu viguisse probatur ex Diptico Irenes Augustæ, edito a Patre Montfaucon *Tom. 1. Analect. Græc. cap. 34.* Si vero Episcopus, aut Presbyter primam celebrantis personam sustinens, cum aliis Sacerdotibus concelebret, & Diaconi quoque in officio ministrantes assistant, non modo quilibet Sacerdos, sed unusquisque etiam ex Diaconis Hostiam unam majorem offert, simulque minores particulas, seu *Merides*; ex quibus si quæ demum supersunt a Celebrante, seu Celebrantibus non consumptæ, eæ distribuuntur adstantibus, qui Eucharisticæ communionis participes fieri petunt. De hoc ritu quæstio in Florentina Synodo instituta fuit, sed cum Archiepiscopus Mytilinensis propositi interrogationibus apte satisfecisset, nil fuit innovatum. Simeon Thessalonicensis in suo tractatu de Sacramentis visus est dubitare de particularum consecratione; sed cum super omnes eadem a Sacerdote proferatur forma, dubitatio irrationabilis fuit.

Dubitatum inter Catholicos fuit, de Diaconali, quam diximus, oblatione; Atque Arcudius, aliique putavere eam tollendam omnino esse; quia Diaconis offerre ad Altare oblationem sacri Canones interdicunt. Sed etsi Canones sacram oblationem fieri prohibeant Diaconis, quæ in sacro Altari a solo Sacerdote fit, nunquam vero damnat oblationem, quæ in Mensa, sive Prothesi fieri ab antiquis temporibus etiam ab ipsis consuevit. Hinc in Congreg. pro Orient. ritibus habita 3. Januarii 1745. proposita quæstione, *Utrum tollenda esset oblatio, quæ a Diaconis fit ad Prothesim?* rescriptum fuit, nihil esse innovandum; ac rescriptum Pontificia auctoritate comprobatum fuit.

Tertio, Latina Ecclesia, ac Orientales pleræque venerationis causa prohibent, ne Eucharistia cooperto capite celebretur. At in cum Sinensi, eique finitimis regnis *detecto capite manere, vel efferari non sit reverentiæ, sed irreverentiæ, & scandalum generet non devotionem*, Romani Pontifices permisere Missionariis, cooperto decenti pileo capite celebrare, ac Neophytis Eucharistiam recipere, quoadusque Gens illa ita edocta fuerit, ut ritus Romanæ Ecclesiæ non abhorreat. Ex Brevi Clem. X. 23. Decembris 1673. & aliis. Quamobrem non adeo facile damnandi erunt, si qui sint in Oriente Patriarchæ, vel alii, qui cooperto capite sacram Eucharistiam celebrent, vel distribuant. Nam in iis deesse potest irreverentia, cum sit res indifferens. Hinc Assem. infert, injuria a Josepho II. damnatos esse Patriarchas Nestorianorum, quod cooperto capite Eucharistiam, vel celebrent, vel recipiant, vel administrent. Nam scribit Balsamon *lib. 7. Juris Orient. Alexandrinum Patriarcham rem divinam facere mitra caput obvolutum*, alios vero Orientales aperto capite. Et Monachi omnes S. Antonii Abbatis, sive Cophti, sive Abyssini, sive *Syri Maronitæ, cucullam monasticam in Liturgia celebratione, & in ipsa Eucharistiæ consecratione, vel perceptione retinent*; ideoque ex præscripto S. Pacomii Abbatis Regula 91. eamque regulam refert Cl. Assem. *diss. de Syr. Nest. pag. 306 part. 2. Bibl. Orient.* Itaque, ubi viget usus celebrandi, ac recipiendi Eucharistiam detecto capite, ex Ecclesiæ præcepto id est servandum; a quo præcepto sola Apostolica Sedes dispensare valet; ubi vero contraria viget ex majorum traditione consuetudo, nihil est, nisi ex Apostolicæ Sedis decreto, immutandum.

Quarto, Thomas a Jesu *lib. 7. de Conversione omnium Gentium cap. 1.* inter errores, quorum Nestorianos a cusat, hunc refert, *Clerici tamen apud Chaldæos, & etiam alii Laici, qui alios devotione excedunt, sacram Dominici Corporis Communionem in manibus propriis recipientes, sub utraque specie communicantur; ceteri vero Laici Corpus Domini Sanguine intinctum assumunt*. At in iis nil est, quod reprehendere possis; non morem sacram Eucharistiam recipiendi in manibus: nam consuetudo hæc in Ecclesia antiqua est, atque in aliis quoque Ecclesiis diu viguit. Dionysius Alexandrinus in Epistola ad Xystum Papam apud Eusebium *lib. 7. hist. Eccl. cap. 9.* ait: *Qui ad sacram mensam adstiterit, & manus ad suscipiendum sacrum cibum porrexerit*. Basil. in Epist. ad Cæsariam Patriciam, *In Ecclesia*, inquit, *Sacerdos particulam tradit, detinet autem eam cum omni libertate is, qui suscipit, ac ita eam admovet manu propria*; Cyrillus *Catech. 5. Damascenus lib. 4. de fide Orth. cap. 14.* aliique Græci Scriptores tradidere, communem fuisse Ecclesiæ Græcæ morem tradendi Dominicum Corpus in communicantium manibus usque ad octavum sæculum, a quo tempore adhiberi cepit cochlear, quo communicantibus, vivificum alimentum largiuntur. Apud Nestorianos vero antiquus usus viget porrigendi in manus Eucharistiam, & Calicem ori admovendi: *rarus vero, & a recentioribus quibusdam Presbyteris, Missionariorum hortatu, usurpatus mos est, communionem Corporis in os communicantium tradendi*, inquit Assem. loco cit. Quamobrem injuria hac de causa damnantur.

Ac multo minus damnari debent ob Communionem sub utraque specie, quæ Latinæ quoque Ecclesiæ per plura sæcula communis fuit, quæque in universo Oriente viget. Immo & iis, qui in Italia sunt Græcis, in illis locis, in quibus ejusmodi ritus introductus est, & ad præsentem usque diem servatur, ac viget, permittitur: *ita tamen, ut sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi firmiter credant, ac propterea, quoad fructum attinet, nulla gratia ad salutem necessaria eos fraudari, qui unam speciem solam accipiunt: ubi vero præfatus ritus consuetudine hactenus receptus non est, Episcopis, quorum jurisdictioni Græci subjiciuntur, curæ sit, ne imposterum admittatur*, inquit Benedictus XIV. Const. *Etsi Pastoralis*.

Nota. Circa Communionem sub utraque specie cavendum est, ne Orientales errent, aut credendo sub una tantum specie integrum Christum non suscipi, aut damnando Latinæ Ecclesiæ morem, aut tenendo divinum adesse præceptum de communicando sub utraque specie.

Quinto. Orientales etiam Pueris ante rationis usum, immo statim post Baptisma distribuunt. Consuetudo hæc, ut supra notavi, viguit olim & in Latina Ecclesia, atque Apostolica Sedes in iisdem Orientalibus, iis exceptis, qui sub Latinis Episcopis degunt, permittit, ac tolerat. Cavendum vero quam maxime, ne in puerorum communione quidquam occurrat, quo Sacramento injuria fiat, eaque hæresis e nonnullorum Orientalium mentibus eliminanda est, qua credunt, sine Eucharistiæ susceptione baptizatos pueros æternam assequi non posse beatitudinem.

Hic ex Encyclica sæpe laudata, hæc addimus. Quibusdam Ecclesiæ sæculis usus obtinuit, ut post Baptismum illico pueris Sacramentum Eucharistiæ administraretur; non quod id necessarium crederetur, sed ex mero ritu ac vigente consuetudine; ut ex Tridentino Concilio eruitur *sess. 21. cap. 4.*, & magis etiam comprobatur ex eo, quod damnatum Armenorum errorem a Benedicto XII. etiam Rainaldus recenseat, quo putabant ad æternam puerorum salutem, & Baptismi iis collati validitatem, post Confirmationis Sacramentum, Eucharistiam etiam iisdem esse administrandam. In Occidentali Ecclesia a quadringentis, & amplius ab hinc annis hæc consuetudo cessavit. Apud Orientales vero Melchitas, Syros Armenos, Cophthos viget adhuc; atque etiam apud Græcos hæc disciplina, servatur, inquit Arcudius *lib. 3. de Sacr. Euchar. cap. 11.*, sed aliqui ex ipsis paulatim eam deseruerant, propter incommoda, quæ in porrigenda pueris post Baptismum Eucharistia sequebantur. In Synodo etiam habita in Monte Libano 18. Sept. an. 1596. Patriarcha Maronitarum Sergio, *Can. 7.* decretum fuit, ut caverent deincept Sacerdotes universi, *ne quemquam ante rationis usum ad communionem Eucharisticam admitterent*. Idemque statuere PP. Concilii Zamoscæ an. 1720. §. 3. *de Eucharistia*, & Concilii Maronitarum in Monte Libano celebrati an. 1736. Quod etiam inculcantur Italo. Græcis Const. *Etsi Pastoralis &c.*

De Communione quoque sub utraque specie, nonnulla habet, quæ eruditionis causa, addimus. In Collegio Græcorum Romæ a Gregorio XIII. erecto, in quo Græcus ritus servatur juxta Collegii Const. ab Urbano VIII. confirmatas, Alumni debent quintadecima quaque die, necnon festis diebus solemnioribus, & singulis Adventus, & Quadragesimæ Dominicis, Latinum ritum servare. In festis vero solemnioribus videlicet Paschatis, Pentecostes, & Nativitatis Domini, jubentur Eucharistiam Græco ritu suscipere, hoc est in fermentato, Sanguine intincto, ad quam rem perficiendam Sacerdos utitur [illegible]so cochleari, quod infert in os suscipientis Eucharistiam,

stiam, qui Ritu servatur etiam cum Græcis reliquis, qui prædictis diebus ad solemne Missæ Sacrificium conveniunt, aut qui aliis per annum diebus in Ecclesia Græci Collegii sibi Eucharistiam ritu græco ad ministrari deposcunt. Itaque vero Græcis in sæpe citata Const. *Et si Pastoralis*, solum in illis locis Communio sub utraque specie permittitur, in quibus Ritus adhuc viget, in reliquis vero prohibetur. Gregorius XIII. Maronitarum Patriarchæ rescripsit, *Laici a Communione sub utraque specie potentatim arcendi sunt. totus enim Christus sub una specie continetur, & in usu Calicis magnum est periculum effusionis*, ut refert Thom. a Jesu *de Conv. Omn. Gen. pag.* 456. Hinc in Libanen. Concilio an. 1736. *part.* 2. *num.* 21. hujusmodi consilio inhærentes decrevere: *Ne Laico, vel Clerico in minoribus Ordinibus constituto Communio sub utraque specie tradatur, sed sub una tantum panis nimirum: ... Diaconis, ut Hostiam Sanguine intinctam a Sacerdotibus, in solemni præsertim Missa accipere possint, & valeant*, permiserunt, *modo absit cochlearis usus, quem omnino abrogandum statuerant*.

Sexto. Cum in Tridentina Synodo *sess.* 13. *cap.* 8. statutum sit, *ut Laici a Sacerdotibus Communionem accipiant, Sacerdotes autem celebrantes seipsos communicent*. Id servari debet in utraque Ecclesia, ubi hæc consuetudo jam vigeat; sicubi vero antiquo more a Diaconis, jubente Episcopo, vel Presbytero, aut Eucharistia, aut Calix fidelibus tribui solere, ut ab Orientalibus nonnullis, fieri solere fertur, ii damnandi non sunt, cum hæc consuetudo ab antiquis Patribus trahat originem.

EUNUCHUS, EUNUCHI.

1 NEmo abscissionem potest in se permittere, nisi de consilio Medici ad servandam vitam; & quamquam Theologi quidam admittant, ut possit quis in evirationem suam consentire ad vocis suavitatem servandam, ut dulcius in Ecclesia canat, atque inde victum sibi honestum procurare possit; adhuc tamen Theologorum id negantium opinio communis obtinuit. Disputant vero
2 Canonistæ, num ex vi *Cap. Significavit* sub tit. *de corpore vitiatis*, Sacerdos, qui id in se commiserit, possit munus Diaconi, aut Subdiaconi in Missa exercere; certum est ex vi ejusdem Cap. Sacerdotem illum posse benedicere; Sacramenta Baptismi, Pœnitentiæ, Extremæ Unctionis administrare de licentia Episcopi: constat tamen Eunuchum hujusmodi incurrere notam Irregularitatis nec Episcopi inesse facultatem, ut det licentiam se evirandi. *De Syn. Diœc. lib.* 11. *cap.* 17. §. 4. & 5. *nov. edit.*

Alia de Eunuchis, vide verb. *Impedimenta Matrimonii, art.* 2. *n.* 38. 59. & verb. *Patria Potestas n.* 27.

EVICTIO.

SUMMARIUM.

1 *Evictio quid sit.*
2 *Statim ac Emptori lis movetur ad rem evincendam, tenetur venditor emptorem defendere, & litem in se assumere.*
3 *Nisi tamen sciat rem esse alienam, quia tunc absque lite illam Domino, pretium autem & interesse emptori restituere debet.*
4 *Venditor bonæ fidei non tenetur defendere emptorem, & litem in se assumere, nisi prius eum laudaverit emptor.*
5 *Denunciare venditori litem esse motam idem est in Jure, ac laudare Auctorem.*
6 *Tunc rite fit talis denunciatio, quando emptor venditorem expresse requirit, ut veniat, rem suam defendat, & mote liti assistat.*
7 *Venditor etsi in contractu specialiter non promiserit Evictionem, tenetur ad ipsam, postquam res vendita fuerit evicta.*
8 *Venditor tenetur re evicta restituere Emptori totum pretium, si tota res fuerit evicta, & partem solum, si pars tantum evicta sit.*
9 *Imo venditor re evicta, non solum pretium, sed tenetur Emptori restituere, & præstare totum id, quod ipsius emptoris interest, rem non esse evictam.*
10 *Nomine illius, quod interest, venit lucrum cessans, & damnum emergens.*
11 *Ad hoc ut venditor actione evictionis teneatur, & pretium, & interesse restituere requiritur quod emptor prius eum laudaverit.*
12 *Item requiritur, quod sententia contra emptorem jam sit lata, & executioni mandata.*
13 *Venditor bonæ fidei pluribus in casibus non tenetur emptori de evictione. Primo non tenetur, quando non fuit laudatus ab emptore.*
14 *Non tamen prærequiritur hæc denunciatio, quando evidens, & manifestum est rem non fuisse venditoris, sed alterius.*
15 *Nec etiam prærequiritur denunciatio, quando emptor est minor.*
16 *Neque etiam prærequiritur, quando emptrix est Ecclesia.*
17 *Secundo venditor bonæ fidei non tenetur de evictione quando res evicta est culpa Judicis, sententia per injuriam lata.*
18 *Tertio non tenetur, quando emptor contumaciter abfuit tempore sententiæ promulgatæ.*
19 *Quarto non tenetur, quando emptor præscribere rem potuit, & culpa sua, vel negligentia non præscripsit.*
20 *Quinto non tenetur, quando ipse absente emptor non appellavit a sententia.*
21 *Sexto non tenetur quando emptor litem motam definiri permisit per Judicem arbitrum, ad quem causa cognitio non spectabat.*
22 *Septimo non tenetur, quando emptor sua culpa amisit rei possessionem, unde ex reo factus actor cecidit in causa proprietatis.*
23 *Octavo non tenetur, quando emptor tempore emptionis sciebat rem esse alienam, nisi adhuc expresse conventum fuerit, quod venditor de evictione teneatur.*
24 *Nono non tenetur, quando expressum fuit in contractu, ut de evictione non teneatur, tunc autem licet ad interesse, & damno non teneatur, tenetur tamen, re evicta, reddere pretium emptori, nisi hæc obligatio expresse in contractu ablata fuisset.*
25 *Si autem venditor fuisset malæ fidei, tunc de dolo tenetur, & totum pretium cum interesse restituere debet, etiamsi expresse convenerit, quod de evictione non teneatur, nec quoad interesse, nec quoad pretium.*

EVictio est rei propriæ, quam alius justo titulo acquisitam habet, apud Judicem recuperatio; *Est in re communis*. Ex quo enim non semel contingat, quod etiam res alienæ v. g. furto ablatæ, vel ad alium justo titulo pertinentes, ipso vero Domino inscio, & invito vendantur, permutentur, vel alio modo alienentur; hinc Jura ad hujusmodi malitiis hominum obviandum, & sic injuste damnificatis succurrendum, statuerunt, quod quicumque fuerint sic injuste læsi, possint auctoritate Judicis, rem vere suam nondum præscriptam, iterum recuperare, & hæc recuperatio dicitur rei Evictio; Et quia per talem Evictionem, is, qui prius rem acquisiverat justo titulo, v. g. emptionis, permutationis, receptionis in solutum pro debito, vel receptionis in dotem, & hujusmodi, eadem re licet juste possessa privatur, statuerunt quoque Jura, quod ipse etiam possit se reddere indemnem agendo *ex empto* contra eum, qui talem rem alienam sibi vendidit, permutavit, in solutum pro debito dedit, vel in dotem tradidit, & hujusmodi, & sic possit illum in judicio cogere, ut pretium, ac interesse sibi restituat; *leg.* 1. *ff. De Evict. leg. Non dubitatur* 6. *Cod. de rerum permutation.* 1

Statim ac emptori lis movetur ad rem evincendam, tenetur venditor bonæ fidei emptorem defendere, litemque in se assumere, & propriis expensis prosequi, quamvis ad hoc specialiter se non obligaverit, dummodo tamen illum debito tempore emptor laudaverit, seu quod in Jure idem est, ei legitime intimaverit litem esse motam; *Abbas in cap. olim. num.* 11. *de emption. & vendit.* Bartol. *in leg. Qui absentem* 75. *ff. De Procur.* cum aliis; *arg. leg. Si plus* 74. §. 2. *ff. De Evict.* ibi: *Mota quæstione interim non ad pretium restituendum, sed ad rem defendendam venditor conveniri potest*. Notanter autem dicitur in conclusione, quod emptorem defendere, litemque in se assumere teneatur venditor *bonæ fidei*; quia venditor malæ fidei, scilicet qui sciens rem alienam vendidit, non potest tuta conscientia litem assumere, & ipsam rem defendere, sed tenetur absque lite eam restituere proprio Domino; *Regul. Peccatum* 4. *de Regul. Juris in* 6. ibi: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum*, & pretium, & interesse restituere debet emptori decepto; *leg. Rerum* 30. §. *Si sciens ff. de Action. empti*. Venditor autem bonæ fidei, qui ex dictis tenetur emptorem defendere, & litem in se assumere, ad id non tenetur, nisi prius emptor eum laudaverit, seu litem esse motam legitime denunciaverit; *leg. Emptor. & leg. Empti actio* 21. *Cod. de Evict. & cap. Si venditori* 7. *de emption. & vendit.* ibi: *Si venditori post institutum contra se judicium quis emiserit, ut rem venditam sibi defenderet, nuntiare ... de Evictione juxta legitimas sanctiones* (scilicet juxta leges) *agere non valebit*. Denunciare venditori litem esse motam, idem est in Jure, ac laudare Auctorem; *leg. Auctore laudato* 7. *Cod. de Eviction. leg. Tenetur ff. de Action. Empti*. Romani enim vocabant *Auctorem* eum, a quo quis jus aliquod, seu causam possidendi habebat; *Regul.* 175. *de Reg. Juris*. Tunc autem rite fit talis denunciatio, seu venditor legitime laudatur, quando emptor venditorem expresse requirit, ut veniat, rem suam defendat, & motæ liti assistat; *Sac. Communis cum Molina disp.* 580. *num.* 9. Covarr. *lib.* 3. *variar. resol. cap.* 17. *num.* 3. Abbat. *in cit. cap. Si venditori* 7 *de emption. & vendit. num.* 4.

Vendítor, etsi in contractu specialiter non promiserit Evictionem, tenetur ad ipsam, postquam res vendita fuerit evicta; textus ex ress in *leg. Non dubitatur* 6. *Cod. de Eviction.* ibi: *Non dubitatur, etsi specialiter venditor Evictionem non promiserit, re evicta, ex empto competere actionem*. Unde venditor tenetur re evicta restituere emptori totum pretium, si tota res fuerit evicta, & partem

solum,

solum, si pars tantum evicta sit; *leg. 1. leg. Bonitatis 13. leg. Ex mille 64. princ. ff. de evict.* Immo venditor re evi-
9 cta, non solum pretium, sed tenetur emptori restituere, & praestare totum id, quod ipsius emptoris interest, rem non esse evictam; textum expresso *in leg. Titius 43. ff. De Actionib. empt.* ibi: *Non enim pretium continet tantum, sed omne, quod interest emptoris, & in leg. Evicta 70. ff. De evictionib.* ibi: *Evicta re ex empto actio, non ad pretium dumtaxat recipiendum, sed ad id, quod interest emptoris, com-*
10 *petit.* Nomine autem illius, quod interest, venit lucrum cessans, & damnum emergens; *leg. Si sterilis 21. §. 3. ff. De actionib. empti.* Unde si fundus alluvione crevit, augmentum illius est praestandum emptori *leg. Evicta re 16. prin. ff. De Evict.* damni tamen jactura debet esse certa, & liquida, *l. Quemadmodum 19. §. 3. ff. Ad leg. Aquil.* simulque vera ex ipsa natura rei, & non ex privato emptoris affectu proveniens, textu expresso *in leg. Pretia rerum 63. ff. Ad l. Falcidiam*, ibi: *Pretia rerum non ex affectu, nec utilitate singulorum, sed communiter funguntur. & In leg. servum 33. ad leg. Aquiliam*, ibi: *Non affectiones aestimandas esse jure, sed quanti omnibus valeret.*
11 Ad hoc autem, ut venditor actione evictionis teneatur, & pretium, & interesse restituere, requiritur quod emptor eumdem prius laudavit, seu eidem legitime denunciaverit litem moveri. *Est communis arg. leg. Emptor. & leg. Empti actio 21. Cod. de evict. & cap. Si venditori 7. de*
12 *emption. & vendit.* Item requiritur, quod sententia contra emptorem jam sit lata; *leg. Si plus 74. §. fin. ff. De evict. l. Qui rem 3. Cod. eod.* & executioni mandata; *leg. Habere 57. ff. De evict.*
13 Venditor bonae fidei pluribus in casibus non tenetur emptori de Evictione. Primo venditor bonae fidei non tenetur de Evictione, quando non fuit laudatus ab emptore, seu quando emptor non ei denunciavit motam esse litem super re illa, ut videat, an velit illam defendere; *leg. Emptor, & leg. Empti actio 21. Cod. de Evict. &*
14 *cap. Si venditori 7. de emption. & vendit.* Non tamen praerequiritur haec denunciatio, quando evidens, & manifestum est rem non fuisse venditoris, sed actoris, qui eam petit, ita ut non possit ulla tergiversatione celari, & aperte constat nullam competere defensionem venditori; Colligitur *ex leg. Emptorem in princip. ff. De action. empt.* & testatur ce communi Covarr. *lib. 3. variar. resolut. cap. 3. num. 6.* Nec etiam praerequiritur denunciatio, quan-
15 do emptor est minor; *arg. leg. Minor. 3. Cod. in quibus causis in integrum &c.* Minor enim non privatur jure agendi contra venditorem in casu Evictionis, dummodo venditor aliunde sciverit litem moveri emptori. Neque
16 etiam praerequiritur denunciatio, quando emptrix est Ecclesia, quia Ecclesia gaudet jure Minorum *cap. Requisivit, & cap. Audītis, de restitut. in integrum.* & est com-
17 *munis.* Secundo venditor bonae fidei non tenetur de evictione, quando res evicta est culpa Judicis sententia per injuriam lata, *cap. Si venditori 7. de emption. & vendit.* ibi, *Seu per injuriam sententia lata fuit, de Evict. nec juxta legitimas sanctiones agere non valebit*; concordat *leg. Si per imprudentiam 51. in princip. ff. de evict.* ibi: *Si per imprudentiam Judicis, aut errorem emptor rei victus est; negamus Auctoris damnum esse debere. Aut quid refert, sordibus Judicis, an stultitia res perierit? Injuria enim, qua fit emptori Auctorem non debet contingere.* Emptor tamen in tali casu agere potest contra Judicem, *l. 2. Cod. de poena Judic. qui male judic. & princip. instit. de obligat. quae*
18 *ex quasi delicto.* Tertio venditor bonae fidei de evictione non tenetur, quando emptor contumaciter abfuit tempore sententiae promulgatae, *cit. cap. Si venditori 7. de emption. & vendit.* ibi: *Vel contumaciter abfuit tempore sententiae promulgatae, de evictione juxta legitimas sanctiones agere non valebit*; & rationem dat Ulpianus *leg. Si ideo 55. princ. de Evict.* Magis enim propter absentiam victus videtur, quam quod malam causam habuit.
19 Quarto venditor bonae fidei de evictione non tenetur, quando emptor praescribere rem potuit, & culpa sua, vel negligentia non praescripsit. *l. Si dictum 56. §. Si*
20 *cum posset, ff. de Evict.* Quinto venditor bonae fidei non tenetur de evictione, quando ipso absente emptor non appellavit a sententia; *l. Herennius 63. §. Quia, ff. de evict.* quod intelligendum est, nisi manifesta esset justitia sententiae prolatae, & actoris. Sexto venditor non tene-
21 tur de evictione, quando emptor litem motam definiri permisit per Judicem arbitrum, ad quem causae cognitio non spectabat; *leg. Si dictum 56. §. Si compromisero, ff. de*
22 *evict.* Septimo venditor non tenetur de Evictione, quando venditor sua culpa amisit rei possessionem, unde ex reo factus actor cecidit in causa proprietatis; *l. Si Rem,*
23 *quam 29. ff. de evict.* Octavo venditor non tenetur de evictione, quando emptor tempore emptionis sciebat rem esse alienam, nisi adhuc expresse conventum fuerit, quod venditor de evictione teneatur; *l. Si Fundum 27. ff. de evict. l. Si fratres 7. Cod. communia Judic.* Nono
24 venditor bonae fide non tenetur de evictione, quando expressum fuit in contractu, ut de evictione non teneatur, tunc autem licet ad interesse, & damna non teneatur, tenetur tamen re evicta reddere pretium emptori, nisi haec etiam obligatio expresse in contractu ablata fuisset, *l. Ex Empto 11. §. ultim. ff. de action. empt.* & ratio manifesta est, quia *ex regul. 85. Juris in 6. Contractus in Conventione legem accipere dignoscuntur.* Si autem Venditor
25 fuisset malae fidei, idest sciens rem esse alienam, tunc de dolo tenetur, & totum pretium cum interesse restituere debet, etiamsi expresse convenerit quod de evictione non teneatur, nec quoad interesse, nec quoad pretium; idest quo ad nihil omnino teneatur; *l. Tenetur 6. §. fin. de action. empt. l. Ex empto 11. §. 12. ff. eod.* & ratio est, quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debet, *cap. Ex tenore 16. de rescript. cap. Ex litteris 2. de loc. & condum. cap. Tua 12. de Cleric. non residentib. & l. in fundo, ff. de rei vindic. l. Cum hi, ff. de transact. l. Si Legatarius, C. de Legatis.*

Novae additiones ex aliena manu.

DE materia evictionis, quae frequentissima in Foro 1
est, pro dignitate minime agit *Auctor.* Agendum igitur de ea paulo latius. *Evincere* in sensu juris importat rem ab alio possessam meliori jure demonstrato, imploratoque Judicis auxilio Possessori auferre. *Praestare* vero 2
evictionem significat praestare reparationem damni, quod Possessor rei ablatae ex illa ablatione passus est, ut nempe possessor indemnis maneat; *Stryk in us. modern. Pandect. lib. 21. tit. 5. §. 1.*
Plura autem concurrant oportet, ut praestetur evictio. 3
I. *Ut is qui evictionem passus est rem acceperit ex titulo oneroso.* Hinc est, quod praestatur evictio in emptione & 4
venditione, *Leg. 1. ff. de evict.* in datione in solutum, *L.* 5
4. Cod. eodem. in permutatione *L. 29. C. eod.* in divisio- 6
ne haereditatis *L. 66. §. ult. ff. eod.* in transactione *Leg.* 7
33. C. de Transact. Sed vide quando in transactione prae- 8
stetur evictio apud Rotam *in Bononien. Pecuniaria 5. Junii* 9
1747. cor. bon. mem. Vais; in Locatione, *Leg. 9. in prin-* 10
cip. ff. Locat. in divisione rei communis singularis, *L. 10.* 11
§. final. ff. Commun. divid. in Emphyteusi, in Feudo, & in omnibus contractibus innominatis, *Franck ad tit. ff. de Evict. n. 411. & seq.*
In negotiis itaque lucrativis evictio minime praestatur. 12
Inde non praestatur in donatione, nisi fuerit promissa, 13
L. 2. C. de evict. sed quando in donatione possit dici pro- 14
missa evictio tradit Rot. *in Romana Pecuniaria 15. Februarii 1733. cor. Reverendiss. P. D. Bussio Decano*, vel donans fuerit in dolo; *L. 18. §. 3. ff. de donat.* Immo nec sufficit 15
quod donans dolose egerit, & animo decipiendi sciens rem alienam donaverit, sed requiritur insuper ut donatarius magnos sumptus in rem donatam fecerit, ita ut de damno vitando non de solo lucro captando certet, *Stryk. in us. modern. Pandect. lib. 7. tit. 2. §. 5. Rittershus. dec.* 16
23. n. 4. Num praestanda sit in donatione evictio, si ea non a traditione, sed a promissione incipiat, vide dissentientes inter se DD. apud *Stryk. in u. modern. Pandect.* 17
lib. 2. tit. 2. §. 6. Caeterum in donationibus remunerato- 18
riis, tum in illis quae fiunt ob causam aliquam futuram, praestatur evictio, propterea quod his in casibus aliquid onerosi vere subest, *Brunneman. ad Leg. 18. ff. de donation. Rittersh. decis. 23. num. 6.*
In Legatis nec praestatur regulariter evictio, *L. 77. §.* 19
8. ff. de Legat. 1. Intellige tamen in legato speciei. Si 20
enim genus aliquod legatum fuerit, & haeres rem evin- 21
cibilem seu alienam solverit, tunc Legatarius etiam an- 22
te evictionem agere potest rem solutam esse alienam, 23
Leg. 29. §. 3. ff. de Legat. 3. Item intellige in legato ab 24
ignorante Testatore facto. Quod si Testator sciens rem 25
alienam legavit, tunc haeres de evictione tenetur, *L. 10.* 26
Cod. de Legat, modo Legatarius scientiam hanc Testatoris 27
probet. Intellige demum in legato personae extraneae relicto; nam si res aliena ignoranter quidem legetur, sed tamen conjunctae personae, praestatur evictio; *Leg. Quum alienam Cod. de evict.* Quaenam autem dicatur conjuncta persona tradit *Guzman. de evict. quaest. 27. numer. 20. & sequent.*
II. *Ut proprio nomine & jure tradens rem illi qui evictionem* 28
tradiderit. Ex quo sequitur, quod Tutores, Curatores, 29
Institutores, & Procuratores evictionem praestare non teneantur; *Stryk. in us. modern. Pandect. lib. 21. tit. 2. §.* 30
46. Idem dic de Creditore vendente pignus, dummodo habuerit jus distrahendi pignus, ignoraveritque rem pignori subjectam esse alienam; *Stryk. loc. cit. §. 44. & se-* 31
quent. Num id ipsum procedat in marito uxoris bona vendente? Vide plures quos hic distinguit casus *idem Auctor eodem loco §. 51. & sequen.*
III. *Ut res ipsa fuerit evicta*, quaecumque demum fuerit, 32
sufficitque rem pro parte evinci, sive homogenea sive heterogenea; *Brunneman. ad L. 36. & 56. ff. de evict. Franck. ad dict. tit. de evict. n. 20. & sequent.* Interest tamen utrum Universitates an singulae res venditae. Qui vendidit Universita- 33
tem, tenetur utique praestare evictionem, si integra universitas a tertio evicta sit, non item si res aliquae singulares per modum evictionis ablatae sint; *L. 1. Cod. de Evict.* Declara tamen de venditione Universitatis *juris*, puta haereditatis & peculii. De venditione vero gregis, bibliothecae, aliarumque Universitatum Corporum, seu *facti* non convenitur inter se Doctores. Placet haec distinctio: si universitas haec *facti*, 34
per

per aversionem distrahatur, & ita singula corpora non vendantur, nec in illa pretium constituatur, non tenetur venditor præstare evictionem propter singulas res evictas. Sin
35 autem dicta universitas facti sub certo numero capitum pretio in quolibet constituto vendatur, præstare evictionem tenetur venditor propter singulas res evictas; *Franck. ad tit. de Evict. num. 16. & seq. Engelbrecht ad eumdem titulum disp. 11. §. 18.*

36 IV. *Ut actu fuerit evicta*; *L. 3. C. de Evict.* Cæterum si in hujusmodi contractus imminent evictio, alter ad contractum implendum minime tenetur; *L. 24. ff. Cod. de*
37 *Evict.* Quid si sola possessio evicta? Confer *Stryk. in usu modern. Pandect. l. 21. tit. 2. §. 43. item Rot. in Tiburtina Evictionis 20. Junii 1746. cor. bon. mem. Vais.*

35 V. *Ut sit evicta sententia judiciali*. Unde si Possessor rei motam ipsi controversiam compromittat, & succubuerit, *nulla* (ait Paulus in *L. 56. §. 1. ff. de Evict.*) *actio de evictione danda est adversus Venditorem, quia compromissum* (hanc hujus depositionis rationem subjungit idem Pau-
39 lus) *nulla necessitate cogente factum*. Ex hac vero ratione facile est intelligere, agere de evictione posse eum qui compromisit & succubuit, si statuto aut alio quoquo modo compromittere tenebatur; *Mudæus ad tit. de Act. Empt. Rubr. Quando committit. stipul. num. 13. & seq. Stryk. in us. modern. pandect. lib. 21. tit. 2. §. 10.* Quæri solet an
40 & agere de evictione possit, si venditor evictionem promisit cum clausula generali: *Quomodo vel qualitercumque res evicta fuerit?* Affirmant *Frank. ad titul. de Evictione. numer. 767. Hartmann. Pistor. lib. 2. quæst. 10.*
41 *n. 19.* Sed alii declarant, ut in hoc casu ad pretium tantum, non item ad duplum si tale promissum aut interesse agi possit; *Brunnemann. ad L. 10. §. 1. n. ff. de evict.*

42 Nec evictio præstanda est, si res evicta sit per sententiam Judicis incompetentis, in cujus jurisdictionem Emptor forte consensit; *Frank. ad tit. de Evict. num. 769. Balth. tit. Resol. 7. n. 6.* Item si Emptor transegit aut liti
43 renunciavit; *Burgund. de Evict. cap. 78. fer. per tot.*
44 Emptore vi dejecto non est locus præstationi evictionis, & hoc procedere volunt Doctores licet Venditor promise-
45 rit quod Emptorem de jure & de facto defendere velit: cum licet dixerit se velle teneri quomodocumque res evincatur; *Mengil. de Evict. qu. 19. fer. per tot.* Nec re-
45 gulariter præstatur evictio erepta re per mandatum Prin-
47 cipis; *L. 11. ff. de Evict.* nisi venditor sciverit Princi-
48 pem id facturum esse & nihilominus hoc reticendo fundum alienavit. Vide *Strick. jurid. dissert. vol. 6. disp. de Princip. evincent.*

49 VI. *Ut evicta sit res potiori jure evincentis*, quod con-
50 tractum jam antecedit. Quapropter si res fuerit evicta ex retractu, præstatio evictionis locum non habet, & quidem tametsi Emptor omne periculum in se susceperit; *Frank. ad tit. de Evict. num. 292.* Intellige tamen de re-
51 tractu legali, non item conventionali; Evicta enim re ex
52 retractu conventionali agitur de evictione, nisi ejus notitiam habuerit Emptor; *Brunnemann. ad L. 11. num. 8. ff. de Evict. Men. par. 5. dec. 312. per tot.* Quid si emptor
53 per injustam Judicis sententiam fuit condemnatus?
54 Negare videtur *Ulpianus in L. 51. in princ. ff. de Evict.* At Doctores communiter dictum *Ulpiani* restringunt ad eum casum, si Judex nullo juris ordine servato, & velo levato Emptorem privavit. Adi *Stryk. in us. modern. Pan-*
55 *dect. lib. 21. tit. 12. §. 13.* Re evicta culpa possessoris locum haud esse evictioni omnes intelligunt: & definitum
56 est in *L. 34. L. 56. §. 1. ff. de Evict.* Quando autem res dici possit evicta culpa Possessoris, explicat *Stryk. loc. cit. §. 14. & seq.*

VII. *Ut legitime evictio præsens denunciata fuerit Auctori, vel ejus hæredibus, & quidem omnibus*; *L. 29. §. ff.*
57 *de Evict. L. 9. Cod. eod. titul.* Fidejussori venditoris non est denuncianda. Fieri debet prædenunciatio judi-
58 cialiter, ita scilicet ut in ipsa denunciatione Venditor de
59 genere motæ litis informatur, missis etiam libello & citationis exemplo. Potest vero fieri quovis tempore, modo Auctori adhuc liberum sit, ut probationes, quas e re esse censuerit, pro libitu afferre, & præsentem possessorem
60 hac ratione defendere queat. An fieri possit in instantia
61 appellationis? Et in quo judicio litis denunciatio fieri de-
62 beat? vide apud *Stryk. ubi supra §. 20. & 21.* Cessat necessitas denunciationis, si pacto fuerit remissa, vel inutilis futura erat; Rot. in *Romana Repetitionis pecuniarum 9. Maji 1743. cor. bon. mem. Vais, & in Faventina seu Ferrarien. Evictionis 15. Maji 1748. cor. Illustrissimo Molin.*

63 VIII. *Ut præstatio evictionis non sit remissa*. Remittitur
64 ea vel Lege, ut si quid in ludo venditum sit; *L. 2. §. 1. ff. quarum rerum act. non dat.* & quidem sive venditio fiat Collusori, sive extraneo modo hic sciat quod venditor pecuniis ex re vendita redactis ad ludendum uti velit; vel pacto contrahentium tum expresso tum tacito; *Stryk. in us. modern. pandect. lib. 21. tit. 2. §. 49.* ubi an
65 ad pretium agi saltem possit. Huc etiam pertinet quæ-
66 stio, an si Emptor sciverit rem alienam esse, eamque emerit, tacite remisisse intelligatur præstationem evictio-
67 nis. Affirmant ex text. in *leg. 27. C. de evict. Brunnemann. ad dict. leg. 27. in fin. Codic. de Evict. Hartmann. Pistor. part. 2. q. 10. num. 12. Cald. de Empt. cap. 11. num. 6.*

& ita quidem ut Emptor nec ad pretium agere valeat. 68
At pretium repeti posse ex text. in *leg. ultim. Cod. Commun. de legat.* tenet *Perez. ad Cod. hoc tit. de Evict.* 69
n. 24. Omittendum vero haud est, in *dict. leg. ult.* agi de alienatione rei fideicommisso conditionali vel sub incerto die gravatæ, ubi jus vendendi pendente conditione, quæ deficere potest, ex legis permissione gravatus habet. Consule etiam in hac controversia Rot. in *Romana Evictionis 20. Jan. 1749. cor. Illustriss. Capras. Alm. Urb. Gubernat.*

His concurrentibus agunt de evictionis præstatione 70
Emptores & eorum hæredes, non item successores singulares nisi facta cessione. Agunt contra Auctorem & hæ- 71
redes; *L. 9. & 24. Cod. de Evict.* ac fidejussor, *Leg. 4. princ. ff. eod. tit. L. 7. 8. 18. Cod. pariter eodem*. Et si plures Auctores sint, contra singulos *insolidum*; *leg. 51. ff. fin.* 72
dict. tit. Petitur vero Evictionis præstatio vel ex natura negotii, vel actione ex stipulato, & quidem in Foro Au- 73
ctoris competenti. In effectu hæc subest differentia, quod in hac id tantum continetur quod est promissum. Illa est largior, & continet pretium rei, interesse, & damnum, sumptus litis, aliosque quos ab Evincente servare non potuit. Quod æstimatio in actione ex Contractu bonæ fidei 74
fiat secundum tempus evictionis, in actione vero ex stipulato attenditur tempus evictionis, *Franck. ad tit. de* 75
Evict. 857. & plur. seq. Et hac cum distinctione intelligi 75
debet Rota, dum inquit, pretium solvendum esse spectato tempore evictionis, ut in *Romana seu Januen. officii vacabilis. 16. Junii 1748. & 12. Maji 1749. cor. R. P. D. Elephant.*

EXAMEN, EXAMINARE, EXAMINARI, EXAMINATORES SYNODALES.

S U M M A R I U M.

1 *Examen novum non est necessarium in permutationibus Ecclesiarum Parochialium.*
2 *Si vero adsit magna inæqualitas Parochianorum, aut permutantes non fuerint examinati eo tempore, quo Parochiales adepti sunt, aut permutationes fiat de Beneficio simplici, & Curato, tunc licet non sit necessarius concursus, est tamen necessarium examen.*
3 *Examen novum requiritur in quolibet ascensu &c.*
4 *Præsentati ad Beneficia simplicia absque prævio examine Episcopi institui non possunt ab iis, ad quos institutio spectat.*
5 *Beneficia in Ecclesiis Patrimonialibus, sive receptitiis, numeratis, & non numeratis nullus consequi potest sine prævio examine, & approbatione Episcopi.*
6 *Examen delegari potest ab Episcopo, cui directæ sunt Bullæ alicujus simplicis Beneficii conferendi Clerico absenti, in forma dignum, præsertim si is longe absit, aut ægrotet.*
7 *Examen, & approbatio Vicariorum ad curam animarum positorum in Ecclesiis unitis Ordinis S. Joannis Hierosolymitani, ad Episcopum pertinet.*
8 *Examinare non potest Episcopus ad Beneficium simplex illum, quem jam examinaverat, pro Ordinis Sacri promotione.*
9 *An, & quatenus Episcopus possit Parochos rite, ac recte semel approbatos iterum, ac pluries examinare?*
10 *Examinatus in Curia, & idoneus repertus ad Canonicatum Cathedralis, & de eo a Sede Apostolica provisus, non debet ab Episcopo iterum examinari ad suscipiendum Ordinem Sacrum Canonicatui annexum.*
11 *Examinandus non est ab Ordinario super litteratura, seu idoneitate scientiæ provisus per Sedem Apostolicam in forma dignum de Canonicatu, cujus Ordinem requisitum habet.*
12 *Examinatus ad Beneficium, vel officium non tenetur ad aliud simile se iterum examini subjicere, secus si ad majus vel dissimile.*
13 *Examinandi de novo sunt, & per Ordinarium approbandi curati beneficiati in quolibet ascensu.*
14 *Examinato, & approbato in Urbe ad Curam animarum non possunt ab Episcopo Ordines denegari sub prætextu insufficientis litteraturæ.*
15 *Generaliter approbatus ad aliquod Officium in Curia non examinatur ad idem ab Ordinario.*
16 *Clerici degentes Romæ non possunt extra eam promoveri ad Ordines sine examine, & licentia Eminentissimi Vicarii.*
17 *Examinare potest Episcopus Regulares prædicare volentes in Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt.*
18 *Regulares prævio examine semel approbati non possunt iterum ab eodem Episcopo examinari.*
19 *Supervenientе tamen aliqua rationabili, & justa causa, quæ ipsas Confessiones concernat, possunt Regulares, a Confessionibus audiendis suspendi, & iterum examinari ab eodem Episcopo, qui semel eos approbavit.*
20 *Regulares pro Confessionibus excipiendis possunt examina-*

ri ab Episcopo, etiamsi sint Lectores, & Magistri Theologiæ.

21 *Quicunque Confessarius quamvismodis Regularis simpliciter approbatus ab Episcopo Antecessore potest iterum examinari, & si minus idoneus repertus fuerit, reprobari ab Episcopo successore.*

22 *Quamvis autem possint Confessarii Regulares iterum examinari ab Episcopo successore, non tamen iterum examinari possunt a Vicario Capitulari, Sede Vacante, nec ab ipso revocari potest eorum facultas, & approbatio habita ab Episcopo, seu Ordinario defuncto.*

23 *Et neque Vicarius Apostolicus examinare potest approbatos ab Episcopo.*

24 *Et multo minus Vicarius Generalis Episcopi.*

25 *Examinatorum Synodalium electio fieri debet nomine, & cognomine, non vero titulo Officii, seu Dignitatis tantum expresso.*

26 *Electio Examinatorum Synodalium facienda est in Synodo formali, non autem in Congregat. Cleri, licet Congreg. Synodalis denominaretur.*

27 *Examinatores, qui ab Episcopo propositi fuerint, possunt probari a Synodo, tam per vota secreta, quam aperta, & Episcopus eum modum in probatione potest facere servari, quem magis expedire judicaverit.*

28 *Examinatores ad minus sex debent eligi quotannis in Synodo Diœcesana.*

29 *Examinatores Synodales in Synodo ad summum viginti eligi possunt.*

30 *Examinatores Synodales debent ad Sancta Dei Evangelia jurare se fideliter munus suum executuros.*

31 *Hoc juramentum est de forma substantiali, eoque deficiente, Examinatores non dicuntur legitimi, & concursus factus coram eis ante præstitum juramentum est nullus.*

32 *Et taliter est de forma substantiali juramentum, ut ipso deficiente ex parte unius solius Examinatoris, vitiatur totus actus.*

33 *Sufficit tamen, quod hoc juramentum sit semel præstitum, sive in Synodo, sive extra Synodum.*

34 *Examinatores Synodales non possunt quidquam prorsus occasione examinis, nec ante, nec post accipere, alioquin Simoniæ vitium, tam ipsi, quam alii dantes incurrunt, a qua absolvi nequeunt, nisi dimissis Beneficiis, quæ quomodocumque antea obtinebant, & ad alia in posterum inhabiles redduntur.*

35 *Quacumque etiam immemorabili consuetudine non obstante.*

36 *Examinatores non possunt quidquam pro labore, vel titulo stipendii ad sustentationem, ex fructibus Beneficii vacantis, vel alia ratione accipere.*

37 *Non potest Ordinarius statuere aliquod stipendium etiam minimum Examinatoribus, & si Synodus Diœcesana secus statuerit, decretum est irritum, & nullum.*

38 *Examinatores privantur Beneficiis antea obtentis, si occasione examinis, sive post aliquid accipiant, etiam gratis, & liberaliter datum, etiamsi res modica sit, & levis momenti.*

39 *Examinatores peracto examine debent eos ex communi sententia renunciare Episcopo, quos idoneos repererint.*

40 *Approbatus dicitur in concursu, qui ultra dimidium vocum fuerit consecutus, quamvis alius omnia suffragia prospera reportaverit.*

41 *Examinatores convenientes palam inter se sua vota conferre debent.*

42 *Examinatores debent dare vota sua, dum simul congregati sunt cum Episcopo, non autem separatim, sicut Episcopus, ubi datur locus accessus, debet accedere Examinatoribus simul congregatis.*

43 *Examinatores tenentur facere relationem, etiam circa mores, ætatem, & reliqua, & debent renunciare quotquot idonei judicati fuerint. Episcopus vero debet ex iis, qui renunciati fuerint, magis idoneum eligere.*

44 *Examinatoribus approbantibus aliquem tamquam magis idoneum in scientia, cujus tamen mores ignorantur, & habentibus alium non tam doctum, sed ab eis cognitum, & approbatum in omnibus, hic ultimus est præferendus.*

45 *Non spectat ad Examinatores, sed ad solum Episcopum judicare, quis ex concurrentibus ad Parochialem vacantem sit magis idoneus.*

46 *Examinatores debent vota sua dare, sed Episcopus non tenetur ex collatione votorum eligere, potest enim cui maluerit ex approbatis Beneficium conferre non habita ratione calculorum ipsorum votorum. At debet expectare, ut Examinatores renuncient, quos judicaverint idoneos.*

47 *Idonei, & approbati dicuntur illi qui habent majorem partem votorum favorabilium, quamvis minor pars eos reprobaret, quæ major pars constituitur etiam per dimidium votum, quod excedat medietatem.*

48 *Episcopus potest eligere etiam extra locum examinis, & absentibus ipsis Examinatoribus.*

49 *Episcopus in paritate votorum potest accedere cui voluerit, & aliquem ex non approbato facere approbatum.*

50 *Affertur propositum dubium, & responsio Sacræ Congregationis.*

51 *In Diœcesi, in qua sunt duæ Cathedrales unitæ, an sint deputandi in qualibet Examinatores distincti ab aliis alterius Cathedralis?*

52 *Alia ad rem,* Remissive.

53 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad num. 68.

EXamen novum non est necessarium in permutationi- 1
bus Ecclesiarum Parochialium; Sic decisum fuisse *a*
Sacr. Congr. Concil. refert Garzias *part. 9. cap. 2. num.*
105. Si vero adsit magna inæqualitas Parochianorum, 2
aut permutantes non fuerint examinati eo tempore, quo
Parochiales adepti sunt; aut permutationes sint de Bene-
ficio simplici, & Curato, tunc licet non sit necessarius
concursus, est tamen necessarium examen, ex citata de-
cisione *Sacr. Congr. Concil.* relata a Garzia *dict. part. 9.*
cap. 2. num. 163. Examen novum requiritur in quolibet 3
ascensu, qui fit in aliquibus Ecclesiis, occurrente vacatio-
ne Canonicatus, ad quem solet institui antiquior portio-
narius, ad portionem antiquior Beneficiarius, ad Benefi-
cium antiquior expectans. Sic resolutum fuisse refert Gar-
zias *de Beneficiis part. 9. cap. 4. n. 19.* Præsentati ad Bene- 4
ficia simplicia absque prævio examine Episcopi institui
non possunt ab iis, ad quos institutio spectat; Sic deci-
sum fuisse refert Garzias *d. part. 9. cap. 3. num. 19. ad 2.*
Beneficia in Ecclesiis patrimonialibus, sive receptivis nu- 5
meratis, & non numeratis, nullus consequi potest sine
prævio examine, & approbatione Episcopi; Sic resolu-
tum fuisse refert Garzias *dict. part. 9. cap. 2. num. 183.*
Examen delegari potest ab Episcopo, cui directæ sunt 6
Bullæ alicujus simplicis Beneficii conferendi Clerico ab-
senti, in *forma dignum*, præsertim si is longe absit,
aut ægrotet; *Sacr. Congreg. Conc.* teste Sellio *in selectis*
Canonicis cap. 21. n. 70. Examen, & approbatio Vicario- 7
rum ad Curam animarum propositorum in Ecclesiis unitis
Ordini Sancti Joannis Hierosolymitani, ad Episcopum per-
tinet; *Sacra Congregatio Concilii in Augustana 4. Decem-*
bris 1631.

Examinare non potest Episcopus ad Beneficium sim- 8
plex illum, quem jam examinaverat pro Ordinis Sacri
promotione; Sic resolvunt Garzias *d. part. 9. cap. 3. num.*
15. Homobon. de Bonis *de examine Ecclesiastico tract. 2.*
cap. 3. q. 33. in fine, Barbos. *supra Concil. sess. 7. cap. 13.*
num. 11. & alii. An, & quatenus Episcopus possit Paro- 9
chos rite ac recte semel approbatos, iterum, ac pluries
examinare? Vide verb. Parochus *artic. 1. a n. 21. ad n. 28.*
Examinatus in Curia, & idoneus repertus ad Canonicatum 10
Cathedralis, & de eo a Sede Apostolica provisus non de-
bet ab Episcopo iterum examinari ad suscipiendum Or-
dinem Sacrum Canonicatui annexum; *Sacr. Congregat.*
Concil. die 12. Februar. 1598. Examinandus non est ab 11
Ordinario super litteratura, seu idoneitate scientiæ, pro-
visus per Sedem Apostolicam *in forma dignum* de Canoni-
catu, cujus Ordinem requisitum jam habet: si vero qui Sa-
cros Ordines nondum susceperunt, examinandi sunt, an
illa habeant adjumenta doctrinæ, quæ ex præscripto Sa-
cri Concilii Tridentin. necessaria sunt illi Sacro Ordini,
qui Canonicatui, quem consequi volunt, erit annexus;
sic decisum fuisse *a Sac. Cong. Concil.* referunt Garzias de
de Benefic. part. 6. cap. 2. num. 254. Barbos. *de Canon. &*
dignit. cap. 13. n. 7. & 8. & in Summa Apostolicar. dec.
verb. Examen, Examinare num. 16 & Fagnan. *lib. 1. de-*
cretal. in cap. Accepimus 13. de ætat. & qualitat. num. 14.
ubi dicit, sic a Sacra Congr. Concil. fuisse responsum Car-
dinali Borromæo.

Examinatus ad Beneficium, vel Officium non tenetur 12
ad aliud simile se iterum examini subjicere; Secus si ad
majus, vel dissimile; Fagnan. *loc. cit. n. 39.* ubi testatur
sic probasse *Sacram Congr. Concilii*. Examinandi de novo 13
sunt, & per Ordinarium approbandi cœpti beneficiari in
quolibet ascensu; *Sacr. Congreg. Concil.* teste Gonzal. *ad*
Regul. 8. Cancellar. gloss. 34. num. 74. Examinato, & ap-
probato in Urbe ad Curam animarum non possunt ab E- 14
piscopo Ordines denegari sub prætextu insufficientis lit-
teraturæ; *Sacr. Congr. Episcop., & Regul. in Sutrina 26.*
Januar. 1594. Generaliter approbatus ad aliquod Officium 15
in Curia non examinatur ad idem ab Ordinario; *Sacr.*
Congregat. Episcopor. & Regular. 13. Maji 1643. Clerici 16
degentes Romæ non possunt extra eam promoveri ad Or-
dines sine examine, & licentia Eminentissimi Vicarii,
ut ex sequenti Edicto. *Universis, & singulis Clericis,*
nunc, & in futurum pro tempore in Urbe commorantibus
ad minores, vel Sacros, etiam Presbyteratus, Ordines pro-
moveri volentibus, de mandato S. D. N. Alexandri Papæ
VII. vivæ vocis oraculo desuper facto, edicimus, & præ-
cipimus, ne de cetero extra eamdem Urbem, etiam vigo-
re litterarum dimissorialium suorum Ordinariorum, vel cu-
juscumque alterius facultatis ad dictos Ordines promoveri se fa-
ciant, nisi prævio examine ab Examinatoribus in Urbe de-
putatis, idonei reperti, & approbati fuerint, ac a Nobis
licentiam in scriptis obtinuerint. Qui secus fecerint ab Ordi-
num executione eo ipso suspensi sint, & existant, donec a S.
D. N. Papa, & Sancta Sede Apostolica absolutionis, &
habilitationis gratiam obtinuerint, pro ut alias tempore
felic.

felic. record. Clementis VIII. litteræ desuper publicatæ fuerunt, & in Secretaria nostra semper publice affixæ permanserunt &c. 11. Augusti 1656. M. A. Episcopus Hierap. Vicesgerens.

17 Examinare potest Episcopus Regulares prædicare volentes in Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt; S. Cong. Concil. in Ugentin. 22. Jan. 1656. Clemens X. in Constitut. incip. *Superna* ibi: „ Possit autem Episcopus licentiam „ concessuram Regularibus in Ecclesiis, quæ suorum Ordinum non sunt, prædicare volentibus, illos, quamvis „ ab Universitatibus, aut Magistratibus suis nominatos, „ etiamsi Episcopi antecessores per tempus immemorabile „ hanc licentiam absque examine concedere consueverint, „ quoad doctrinam examinare, si ita ipsius arbitrio, quod „ moderatum, & discretum esse debet, visum fuerit, & „ licentiam prædicandi semel eisdem concessam ob rationabiles causas, licet occultas, prædicatione tamen con- 18 „ currentes suspendere." Regulares prævio examine semel approbati non possunt iterum ab eodem Episcopo examinari; Sic S. Pius V. Const. incip. *Romani Pontificis*, ibi: „ Volumus quoque eos, qui semel ab Episcopo in Civitate, & Diœcesibus suis prævio examine approbati „ fuerint, ab eodem Episcopo iterum non examinari." Quod item declaravit Sac. Cong. Concilii his verbis: „ Congregatio Concilii censuit, Regulares ad audiendum sæcularium Confessiones in Civitate, & Diœcesi ab Episcopo prævio examine approbatos, iterum ab eodem examinandos non esse; ceterum posse iterum a Successore „ examinari juxta Constitutionem Sanctæ mem. Pii V. „ dat. octavo idus Augusti 1571. & idem statuit Clem. X. in cit. Const. *Superna* §. 5. ibi: „ Regulares vero ad ejusmodi Confessiones audiendas prævio examine simpliciter, „ & absque ulla temporis præfinitione ab ipsomet Episcopo; „ secus autem si ab ejus Vicario, aut ab Antecessoribus „ Episcopis approbatos, non posse ab eodem, qui sic approbavit, iterum examinari, aut ab eisdem Confessionibus audiendis suspendi, seu licentias illis concessas revocari; nisi nova superveniente causa, quæ ipsas Confessiones concernat, de qua tamen haud necessarium esse, 19 „ ut in actis constet, nec eam teneri Episcopum ipsis „ Regularibus significare; sed Sedi Apostolicæ duntaxat, „ si ea eam sibi aperiri postulaverit." Superveniente tamen aliqua rationabili, & justa causa, quæ ipsas Confessiones concernat, possunt Regulares a Confessionibus audiendis suspendi, & iterum examinari ab eodem Episcopo, qui semel eos approbavit; Clemens X. in dict. Const. *Superna*, per allata verba, ibi: *Nisi nova superveniente causa, quæ ipsas Confessiones concernat*; & S.C.C. quæ proposito dubio: „ An Regulares simpliciter in examine rigoroso semel approbati possint iterum examinari ab eodem „ Episcopo? die 7. Feb. 1654. censuit, Regulares simpliciter in examine rigoroso semel approbatos non posse 20 „ iterum examinari, nisi nova superveniente causa." Regulares pro Confessionibus excipiendis possunt examinari ab Episcopo, etiamsi sint Lectores, & Magistri in Theologia; S. Pius V. cit. Const. incip. *Romani Pontificis*.

21 Quicumque Confessarius quantumvis Regularis simpliciter approbatus ab Episcopo Antecessore, potest iterum examinari, & si minus idoneus repertus fuerit, reprobari ab Episcopo Successore; Sic Pius V. in cit. Const. incip. *Romani Pontificis*, ibi: „ A successore autem Episcopo pro „ majori conscientiæ suæ quiete examinari de novo poterunt, & si minus idonei reperti fuerint, reprobari." Item cit. Sac. Cong. Concil. per hæc verba: *Ceterum posse iterum a Successore examinari*. Et idem sancit Urb. VIII. 20. *Augusti* 1629. & Clemens X. *in cit. Const. Superna* per illa verba: *Secus autem si ab ejus Vicario, aut ab Antecessoribus Episcopis approbatos*. Quamvis autem possint Confes- 22 sarii Regulares iterum examinari ab Episcopo Successore, non tamen iterum examinari possunt a Vicario Capitulari sede vacante, nec ab ipso revocari potest eorum facultas, & approbatio habita ab Episcopo, seu Ordinario Defuncto, per abunde adducta verb. *Approbatio art. 1. n. 54. ad* 23 59. Et neque Vicarius Apostolicus examinare potest approbatos ab Episcopo; *Sac. Cong. Conc. in una Civitatis Castellanæ 23. Februarii 1592.* Et multo minus Vicarius Generalis Episcopi; *Ead. Sac. Congr. in una Reatina 8. Junii* 1599. apud Niccol. p. 2. *Lucubr. tom. lib. 5. tit. 38. de pænit. & remiss. n. 9.*

24 Examinatorum Synodalium electio fieri debet nomine, & cognomine, non vero titulo Officii, seu dignitatis tantum expresso; & Clero, Synodoque congregato nominandi, non autem in genere proponendi sunt, ut ab eodem approbentur, alias illorum deputatio nulla esset; *Sac. Congreg. Concil. in Spoletina Concursus 14. Februarii 1693.* Rota *in Hortana Parochialis coram Molines 4. Maji 1693.* Monacell. *tom. 1. titul. 5. formul. 3. num. 16.* 26 cum multis aliis ibi citatis. Electio Examinatorum Synodalium facienda est Synodo formali, non autem in Congregatione Cleri, licet Congregatio Synodalis denominaretur, prout declaravit *Sac. Cong. Concil. in Concordien. 8. Maji 1684.* in qua cum fere per sæculum Judices, & Examinatores Synodales electi fuissent in Congregatione, quæ singulo anno convocabatur cum interventu Capituli, & omnium Parochorum sub denominatione Synodali attento communi errore, & bona fide, Concursum, de cujus validitate dubitabatur, sustinendum putavit, addito, *Et ad mentem*, & mens fuit, quod injungeretur Episcopo, ut cogeret in futurum Synodum Diœcesanam, & deputaret Examinatores Synodales. Examinatores, qui ab Episcopo 27 proponi debent, possunt probari a Synodo tam per vota secreta, quam aperta, & Episcopus eum modum in probatione potest facere servari, quem magis expedire judicaverit; *Sac. Congr. Concil.* teste Pitton. *in praxi Episc. part. 2. cap. 2. num. 4. & ead. S. Congregat. Concil. in una Fulginaten. 3. Decembr. 1644. ad cap. 18. sess. 24. reform.* ubi ad dubium: *An electio seu approbatio Examinatorum Synodalium sustineatur, si non fiat per vota secreta?* Respondit *sustineri arbitrio Episcopi*. Examinatores ad minus sex debent eligi quotannis in Synodo Diœcesana, tex- 28 tu expresso in Tridentuio *sess. 25. cap. 18.* ibi: „ Examinatores autem singulis annis in Diœcesana Synodo ab „ Episcopo, vel ejus Vicario ad minus sex proponantur, „ qui Synodo satisfaciant, & ab ea probentur." Examinatores Synodales in Synodo ad summum viginti eligi posse, tenent Aldus *in Compend. Canonicarum resolut. lib.* 29 *3. tit. 9. num. 29.*, & Barbos. super *Tridentin. loc. citat. num. 85. & in Summ. Apostol. dec. verb. Examinatores Synodales num. 4.* attestantes ita fuisse decisum *a Sacra Congregat. Concil. in Cæsaraugustana 13. Martii 1623.*

Examinatores Synodales debent ad Sancta Dei Evange- 30 lia jurare se fideliter munus suum executuros, textu expresso in Tridentin. loc. cit. ibi: „ Jurentque manus ad „ Sancta Dei Evangelia, se quacumque humana affectione postposita fideliter munus executuros. Hoc juramentum est de forma substantiali, eoque deficiente Examinatores non dicuntur legitimi, & Concursus factus co- 31 ram eis ante præstitum juramentum est nullus; *Sac. Congreg. Concil. in una Ripana.* 2. *Decembr.* 1628. ubi censuit: „ Concursus factos non præstito juramento ab „ Examinatoribus fuisse nullos; sed ex gratia convalidandos, facto verbo cum Sanctissimo, qui convalidavit, „ & confirmavit." refert Barbos. *supra Concil. Trident. loc. cit. num. 103. & in tract. dict. Parocho cap. 2. num. 78. & in Summ. Apostol. decis. verb. Concursus num. 18.* & tenent Doctores *communiter*. Et taliter est de forma 32 substantiali juramentum, ut ipso deficiente ex parte unius solius Examinatoris vitietur totus actus, ut cum multis testatur tenet. Cardin. de Luca *de Parochis disc. 3. num. 4. & disc. 37. n. 14.* Sufficit tamen, quod hoc juramentum sit se- 33 mel præstitum sive in *Synodo*, sive extra Synodum. Non enim requiritur, quod juramentum præstetur in Synodo, ut communiter tradunt Garzias *de Benef. part. 9. cap. 2. num. 359.* Lotter. *de re benefic. lib. 2. q. 31. n. 94.* Pax Jord. *tom. 2. lib. 10. tit. 8. num. 133.* Card. de Luca *de Paroch. disc. 3. num. 6.* Gavant. *in praxi Synod. cap. 31. num. 8.* Pignatell. *tom. 1. consult. 14.* Monacell. *tom. 1. form. 7. num.* & alii passim, & desumitur ex ipso Tridentin. *loc. citat.* quia cum ibi Concilium concedat posse eligi Examinatores etiam Regulares, qui non intervenissent in Synodo, manifeste colligitur, quod extra Synodum possint hujusmodi juramentum præstare, & fuit expresse decisum a Rota *in una Faven. Parochialis 28. Junii 1596. coram Corduba*.

Examinatores Synodales non possunt quidquam prorsus 34 occasione examinis nec ante, nec post accipere, alioquin Simoniæ vitium tam ipsi, quam alii dantes incurrunt, a qua absolvi nequeunt nisi dimissis beneficiis, quæ quomodocumque etiam obtinebant, & ad alia in posterum inhabiles redduntur, textu expresso in Tridentin. *d. sess. 24. cap. 18.* ibi: „ Caveant, nec quidquam prorsus occasione hujus examinis, nec ante, nec post accipiant; alioquin Simoniæ vitium tam ipsi, quam alii dantes incurrent, a qua absolvi nequeant, nisi dimissis beneficiis, „ quomodocumque etiam antea obtinebant, & ad alia in „ posterum inhabiles redduntur." Quæcumque etiam immemorabili consuetudine non obstante, ut censuit *Sacr. Cong.* teste Barbos. *de Off. & potest. Episcop. allegat. 60. num. 52.* Examinatores non possunt quidquam pro labo- 36 re, vel titulo stipendii ad sustentationem, ex fructibus Beneficii vacantis, vel alia ratione accipere; Garzias *de Benefic. part. 5. cap. 7. num. 11. part. 9. cap. 2. num. 374.* Riccius *in praxi part. 4. resol. 6. num. 4.* Barbos. *super* 37 *Tridentin. loc. cit. num. 107.* & alii. Non potest Ordinarius statuere aliquod stipendium, etiam modicum Examinatoribus deputatis in Synodo pro Concursu Parochialium, & si Synodus Diœcesana secus statuerit, decretum est irritum, & nullum; Sic decisum fuisse a *Sac. Congregat. Concil.* referunt Garzias *dict. part. 9. cap. 2. n. 374.* Barbos. *super Trident. loc. cit. num. 108. & dict. allegat. 60. num. 53.* & alii. Examinatores privantur beneficiis antea obtentis, si occasione examinis, sive antea, sive post aliquid accipiant, etiam gratis, & liberaliter datum, & & ad captandam benevolentiam, etiamsi res modica sit, & levis momenti; Nam a Tridentin. *loc. citat.* prohibetur quidquam prorsus accipi occasione hujus examinis; sic resolvunt Garzias *dict. part. 9. cap. 2. numer. 390.* Riccius *in praxi dict. part. 4. resolut. 76. numer. 3.* Barbos. *super Tridentin. loc. citat. numer. 109.* & alii.

Examinatores peracto examine debent eos ex commu- 38

ni ſententiâ renunciare Epiſcopo, quos idoneos repererint. Sic deciſum fuiſſe a *Sac. Congregat. Concil.* referunt Garzias *d. part. 9. cap. 2. n. 104.* Barboſa *ſuper Trident. loc. cit. num. 105. & in Summ. Apoſtol. deciſ. verb.* Examinatores Synodales *num. 16.* & alii. Approbatus dicitur in concurſu, qui ultra dimidium votorum fuerit conſecutus, quamvis alius omnia ſuffragia proſpera reportaverit; ſic deci-
40 ſum fuiſſe a *Sac. Congreg. Concil.* referunt Garzias *d. cap. 2. n. 109.* & Barboſ. *in Summ. Apoſtol. deciſ. verb. Examinatores Synodales n. 15. & ſuper Trident. loc. cit. n. 116.* Examinatorum vero haec Concilium non exprimit an palam, vel ſecreto ferri debeant, magis tamen expedit, ut Examinatores palam inter ſe ſua vota conferant. Deinde Notarius jubeant, ut in actis ſuis ſimpliciter ſcribat Titium approbatum idoneum; Sejum vero reprobatum, ut ſit Romae. *S. Cong. Concil.* penes Garziam *dict. part. 6. cap. 2. num. 107.* & Barboſam *in Summ. Apoſtol. deciſ. verb. Examinatores Synodales num. 17. & ſuper Trident. loc. cit. n. 112.* Examinatores debent dare vota, dum ſimul con-
42 gregati ſunt cum Epiſcopo, non autem ſeparatim, ſicut etiam Epiſcopus, ubi datur locus acceſſui; debet accedere Examinatoribus ſimul congregatis. Garzias *d. part. 9. cap. 2. num. 58.* Mallobatus *in praxi, Requiſit. 4. dub. 4.* Barboſa *ſuper Trident. loc. cit. num. 113.* Card. de Luca *dict. Paroch. diſc. 1. n. 21. & 27. diſc. 3. n. 7. & diſc. 33. num. 19.* & alii.

43 Examinatores tenentur facere relationem, etiam circa mores, aetatem, & reliqua, & debent renunciare quotquot idonei judicati fuerint, Epiſcopus vero debet ex iis, qui renunciati fuerint, magis idoneum eligere. *Sac. Congreg. Concil.* apud Garziam *de benef. part. 5. cap. 7. n. 21. & part. 6. cap. 2. n. 137. & part. 9. cap. 2. n. 108.* Barboſa *in Summ. Apoſtolic. deciſ. verb. Examinatores Synoda-*
44 *les num. 18.* Examinatoribus approbantibus aliquem tanquam magis idoneum in ſcientia, cujus tamen mores ignorantur, & habentibus alium non tam doctum, ſed ab eis cognitum, & approbatum in moribus, hic ultimus eſt praeferendus. *Sacr. Congr. Concil.* apud ipſum Garziam *d. part. 9. cap. 2. num. 111.* Barboſa *loc. cit. num. 19.* Non pertinet ad Examinatores Synodales, ſed ad ſolum Epiſcopum judicare quis ex concurrentibus ad parochialem vacantem ſit magis idoneus. *Sac. Congr. Concil.* teſtibus Zerola *in praxi Epiſcop. p. 1. verb. Parochia §. 2.* Aravendar. *in addit. ad recop. Legum Navarrae lib. 1. tit. 18. l. 7. n. 58.* Barboſa *loc. cit. n. 22.* Vide ad rem Card. de Lugo
46 *tom. 1. diſp. 33. ſect. 3. num. 64.* Examinatores debent vota ſua dare, ſed Epiſcopus non tenetur ex collatione votorum eligere, poteſt enim, cui maluerit ex approbatis beneficium conferre, non habita ratione calculorum ipſorum votorum, & debet expectare ut Examinatores renuncient, quos judicaverint idoneos. *Sacr. Cong. Concil.* apud Mallob. *in praxi habendi concurſum, requiſ. 4 dub. 3.* Barboſa *loc. cit.*
47 *n. 20.* Idonei, & approbati dicuntur illi, qui habent majorem partem votorum favorabilium, quamvis minor pars eos reprobaret, minuſque idoneos renunciaret, quoniam tanquam in actu capitulari, ſeu collegiativo major pars trahit ad ſe minorem, eamque ſuffocat, ita ut habeatur, ac ſi actus ab omnibus geſtus eſſet; Et talis approbatio idoneitatis abſque diſtinctione cenſetur facta dicitur eo ipſo, quod quis habet majorem partem, quae conſiſtere etiam per ſuffragium vocum quod excedat medietatem. Sic Card. de Luca *de Parochis diſc. 1. num. 18. & diſc. 37. num. 10.*

48 Epiſcopus poteſt eligere etiam extra locum examinis, & abſentibus ipſis Examinatoribus, Garzias *d. p. 9. cap. 2. num. 59.* Mallob. *dic. praxi requiſ. 5. dub. 20.* Barboſa *ſuper Concil. ſeſſ. 24. cap. 18. num. 120.* Card. de Luca *de Paro-*
49 *chis diſc. 1. num. 20. & 21.* Epiſcopus in paritate votorum poteſt accedere quibus voluerit, ut ſi ex quatuor Examinatoribus, duo approbaverint, & duo reprobaverint, accedendo Epiſcopus, vel Vicarius duobus approbantibus, Examinatus dicitur approbatus, & ſi accedit reprobantibus dicitur reprobatus. Unde Epiſcopus ita accedendo poteſt aliquem ex non approbato facere approbatum ex declaratione *Sac. Congreg. Concil.* edita ſub die 29. *Aprilis* 1604. per quam etiam deciditur in in dubio tam circa adhaeſionem, quam circa praeelectionem, cujus tenor praeſcitus, ut refert Card. de Luca *de Parochis diſc. 1. n. 14. & 15.* eſt ut ſequitur.

50 Dubium: *An exiſtentibus duobus concurrentibus examinatis a quatuor Examinatoribus, quorum unus reportaverit omnia vota favorabilia, alter vero duo tantum favorabilia, poſſit Epiſcopus ſui voti acceſſione approbare ſecundum; ita ut cum hic ſecundus ultra dimidium, incluſo voto Epiſcopi vota favorabilia habeat, ſit judicandus idoneus, uti primus; ita ut liceat deinde Epiſcopo eligere ex his duobus, qui ſibi magis idoneus videbitur?*

Die 29. Aprilis 1604.

Congregatio cenſuit, eum quoque, qui a duobus Examinatoribus approbatus, & ab aliis duobus reprobatus fuit, ſi Epiſcopus votis approbantium acceſſerit, quemadmodum ei licet per decretum Concilii cap. 18. ſeſſ. 24. approbatum intelligi, ac propterea poſſe etiam ad Parochialem vacantem regendam Epiſcopi electione alteri praeferri, ſi eo altero magis idoneum judicaverit.

In Diœceſi, in qua ſunt duae Cathedrales unitae, ſunt 51
deputandi in qualibet Examinatores diſtincti ab aliis alterius Cathedralis, *Sacr. Congregat. Concil. in Valven. & Sulmonen. 7. Septemb. 1652.* Pignatell. *tom. 1. conſult. 423.* Card. de Luca *de benefic. diſc. 10. num. 17. de Parochis diſc. 5. num. 5. diſc. 37. num. 16. Annotat. ad Concil. diſc. 31. num. 6.* & alii paſſim. Vide tamen verb. Synodus *num. 6.* Alia vid. *verb. Approbatio art. 1. a num. 47. ad fin. verb. Benefi-* 52
cia art. 3. uſque a num. 22. ad 54. & verb. Concurſus art. 2. & 3. per tot.

Additio ex Auctore.

EXaminis pro collatione Eccleſiarum Parochialium habendi forma praeſcribitur a Benedicto XIV. tom. 1. 53
Conſtit. 65. incip. *Cum illud* §. 7. Vid. tom. 2. *verb. Concurſus in principio*. Examinis forma a Dataria Apoſtolica ſervata proponitur locorum Ordinariis. Idem *ibid.* §. 7. Exa- 54
minatores judicium ferre debent, non ſolum de Doctrina, ſed etiam de aliis qualitatibus requiſitis in Parocho. Idem *ib.* §. 11. Examen iterari non conceditur in gradu appel- 56
lationis, niſi ex actis prioris examinis probetur gravamen, quoad doctrinam. Idem *ib.* §. 7. Vide verb. *Concurſus* ubi alia ad rem.

Examini Diœceſani Epiſcopi ante Ordinationem ſubjici 57
debent etiam Regulares. Idem tom. 2. Conſtit. 27. incip. *Impoſiti Nobis*.

Examinatorum Synodalium electionem fieri debere no- 58
mine, & cognomine, non vero titulo Officii, ſeu dignitatis tantum expreſſo, jam tradidi ſupra *num. 25.* ex decr. Sacrae Congr. Concil. quae iterum noviſſime, cum in Synodo Diœceſana Puliganenſi inter Examinatores Synodales deputatus fuiſſet etiam Vicarius Generalis Epiſcopi, ſub ſolo nomine appellativo dignitatis Vicariatus, atque hic una cum aliis duobus Examinatoribus Synodalibus interfuiſſet concurſui habito ad quandam Parochialem *die 19. ſeptembris* 1741. concurſum convalidavit ad cautelam, ſed ſimul ſcribendum dixit Epiſcopo, Vicarium Generalem non poſſe deinceps Synodalis Examinatoris munus exercere, niſi proprio expreſſo nomine ad illud iterum deputaretur, ut refert Benedictus XIV. *de Synodo Diœceſ. lib. 4. cap. 7. n. 5.*

Examinatores Synodales durant uſque ad novam Sy- 59
nodum, licet quolibet anno non celebretur. *Sac. Congr. Concil. in Imolen. 10. Decemb. 1695.* Si autem aut omnes, aut aliqui ex deſignatis in ultima Synodo moriantur, vel in longinqua recedant, tunc ſi ſaltem ex deſi- 60
gnatis remaneant, Epiſcopus illis uti debet, nec poteſt alios pro mortuis, aut e Diœceſi diſceſſis ſubſtituere. Si vero ſex ſaltem non ſuperſint, tum ex Decreto Clementis VIII. relato a Garzia de Beneficiis *part. 9. cap. 2. numer. 72.* & a Fagnano *in capit. Cum ſit ars, numer. 14. de aetate & qualitat.* poſſunt Epiſcopi alios ſubrogare, dummodo praeditis ſint qualitatibus a Tridentino praeſcriptis, a Capitulo approbentur, & una ſimul ex electis in Synodo ſex non excedant; & id fiat intra annum a Synodo celebrata, quo elapſo talis facultas, & eorum auctoritas ſtatim expirat. Idem *citat. lib. 4. cap. 7. numer. 7. & 8.* Vide *tom. 2. verb. Concurſus artic. 2.*

Si ex Examinatoribus non ſubrogatis, ſed in ultima 61
Synodo electis ſex ſuperſtites extent, omnes perſeverant in Officio, & illis uti debet Epiſcopus in Concurſibus ad Parochiales. At ſi vel unus ex illis deceſſerit, ita ut ex electis in Synodo ſex non remaneant, omnium eorum auctoritas expirat, & nullo ex illis uti poterit Epiſco- 62
pus in dictis concurſibus, ut cenſuit Sacra Congregatio Concilii apud Garziam *cit. cap. 2. num. 73.* Fagnanum *loc. cit. num. 14.* Mallobrium *in praxi habendi concurſum requiſit. 12. dub. 4.*, & refert idem Benedict. *loc. cit. num. 8.* qui *num. 9.* recte ſubjungit, quod elapſo anno, & non exiſtentibus ſex Examinatoribus in Synodo electis, ut valide poſſit inſtitui concurſus, neceſſe eſt ut Epiſcopus, vel novam Synodum celebret, in qua ſufficiens 63
numerus Examinatorum eligatur, vel facultatem petat a Sacra Congregatione Concilii novos Examinatores extra Synodum deputandi; Alias ſi concurſus fiat coram Examinatoribus extra Synodum deſignatis ab Epiſcopo, nulla ad hoc inſtructo ſpeciali facultate, erit nullus; Hinc cum in Diœceſi Bracharenſi plures Parochiales collatae fuiſſent concurrentibus approbatis ab Examinatoribus extra Synodum deputatis ab Archiepiſcopo cum conſenſu Capituli, opus deinde fuit, qui illas obtinuerant preces porrigerent Summo Pontifici, ut ſuprema ſua auctoritate earumdem collationes convalidaret; & Sacr. Congregat. Concil. ad quam preces remiſſae fuerant, *die 12. Jan. 1715.* illas convalidandas cenſuit, quia ſupplicantes bona fide Parochiales acceptaverant, atque ex Archiepiſcopi

alle-

attestatione constabat, multa exoritura scandala, si novus concursus ad illas foret indicendus, quod refertur in *Thesaur. Ref. tom. 9. pag. 219. loc. cit. n. 9.*

65 Sacra Congregatio probe noscens non facile, ob varias
causas, esse Episcopis singulis prorsus annis Synodum celebrare, ne idcirco legitimis careant Examinatoribus pro concursibus ad Parochiales, statim ac aliquis Episcopus ei exponit, lex ex electis in ultima Synodo non extare, facultatem ei concedit, eligendi novos a majori parte Capituli approbandos, quorum tamen munus duraturum decernit tantum ad annum; & iterum ad preces Episco-
66 pi illos in munere confirmat, quod, & deinceps semper
in annum eisdem proroget; Idem *ibidem num. 10.* ubi recte subdit, quod si Capitulum illos, quamvis ceteroquin idoneos, approbare recusaverit, licet Pignatellus, & P. Andreuccius ibi citati existiment habendos esse nihilominus in tali casu pro approbatis, tutius tamen erit ad evitandas innumeras lites, & controversias solitas oriri in similibus casibus, ut tum Episcopus a Sacra Congregatione Concilii petat supplementum consensus sine justa causa a Capitulo denegati, ut de facto supplevit *in una*
67 *Messanensi die 20. Septembris 1545.* similem nominatio-
nem, seu electionem Examinatorum Synodalium, quam Capitulum detrectaverat approbare, convalidando, ut apud Thesaurum *tom. 9. in Aversana Electionis Examinatoris Synodalis §. Urgente*, refert Eruditissimus Eminentissimus Cavalchinus, qui uti Secretarius dictae Sacrae Congregationis Concilii *sub die 10. Januarii 1739.* & *16. Maji ejusdem anni 1739.* instabat nomine Ordinarii Aversani pro simili supplemento denegati Capitularis consensus, ibi: *An nominatio Sacerdotis Cajetani Perusini in Examinatorem Synodalem facta ab Ordinario sit confirmanda, non obstante dissensu 10. ex 19. Canonicis in Capitulo intervenientibus, & suffragium ferentibus in casu &c.* Et cum perpensum fuisset, jam fere elapsum fuisse annum, quo praefatus Sacerdos exercere poterat Examinatoris munus, cum ex superioribus talis facultas solent concedi solum ad annum, Sacra Congregatio supervacaneum duxit easdem deliberare, ejusque propterea discussionem supersedit, cum solo rescripto, *Non proposita attento lapsu anni*; Sic apud dict. *Thesaurum tom. 9. in allegata Aversana sub die 16. Maji 1739.* Quod dictus *Benedictus*
68 *loc. cit. n. 10. allegat, sub die 2. Martii 1739.* Examina-
tores in concursu Ecclesiae Parochialis juris patronatus Ecclesiastici, solum idoneos, non digniorem designare debent; Idem *loc. cit. lib. 4. cap. 8. n. 7.* ubi multa tradit ad rem merito videnda & observanda.
69 Examinatores congruentius suffragia ferunt palam
communicando secum invicem, tum indicendo notario hunc, vel illum esse approbatum. In quam sententiam, quae est Fagnani, inclinat Pontifex *loc. cit. cap. 8. §. 4.*
70 In judicio Examinatorum nulla fere suffragia Episco-
pus, vel Vicarius loco Episcopi residens, nisi in casu paritatis votorum, aut sint singularia tunc enim potest Episcopus quibus censuerit partibus accedere, sed hoc praestare debet tunc coram iisdem Examinatoribus. Ita ex Garzia, *ibid. §. 5.*

Notae additiones ex aliena manu.

1 QUod ait *Auctor n. 43.* Examinatores in concursu ad
Parochiales referre debere non solum de doctrina, verum etiam de moribus, prudentia, aetate, aliisque ad regendam Ecclesiam Parochialem necessariis, hoc adeo verum est, ut si Examinatores de sola doctrina referant, concursus irritus sit, tum irrita facta subinde ab Episcopo collatio Parochialis Ecclesiae, ut firmavit Rot. *in Cassanen. Parochialis 8. Martii 1751. §. 3. & 28. Junii ejusdem anni pariter §. 3. coram Illustriss. Migazzi.*
2 Idque procedit, etiamsi Examinatores in ejusmodi di-
stincti qualitatum ... praeter doctrinam ... Episcopi, tum etiamsi oretenus Examinatores retulerint de dictis aliis qualitatibus,
3 dummodo tamen ex actis non constet eos oretenus retu-
lisse, & demum etiamsi contraria sit consuetudo, ut respondit Rot. *in d. Cassanen. Parochialis 8. Martii 1751. a*
4 *§. 5. ad finem. & 28. Junii ejusdem anni a §. 6. ad finem cor. Illustriss. Migazzi.*
5 Nota vero, quod ut Examinatores dicantur retulisse
tum de doctrina, tum de aliis qualitatibus, necessarium haud est, quod (sunt verba Rotae *in dict. Cassanen. Parochialis 8. Martii 1751. §. 6.*) *Examinatores judicium super singulis qualitatibus concurrentium distincte & sigillatim proferre teneantur, quum satis sit earundem qualitatum ab Examinatoribus habitam fuisse rationem per indefinitam orationem, qua concurrentes ad Ecclesiam regendam idonei renuntientur.*

EXCOMMUNICATIO.

ARTICULUS I.

Quoad Excommunicationis esse, & divisionem.

SUMMARIUM.

1 *Excommunicatio quid sit?*
2 *Haec Censura inducta est in Ecclesiam propter potestatem ligandi Praelatis Ecclesiasticis traditam.*
3 *Et in praxim deducta ab Apostolo Paulo.*
4 *Excommunicatio in Jure saepius anathema appellatur.*
5 *Anathema graece significat latine separationem alicujus a reliquis partibus.*
6 *Excommunicatio, & anathema licet essentialiter non differant, differunt tamen quoad solemnitatem.*
7 *Excommunicatio, vel incurritur ipso Jure, vel si ab homine infligitur, sola sententia Judicis Ecclesiastici in scriptis concepta cum minori strepitu, quam anathema pronunciatur.*
8 *Anathema autem infligitur cum majoribus caeremoniis ad majorem terrorem aliorum praescriptis.*
9 *Assignatur modus observandus in fulminatione anathematis.*
10 *Hinc contumaces contra praecepta Ecclesiae, primum excommunicari, deinde vero crescente contumacia anathemate infligi jubentur.*
11 *Excommunicatio dividitur primo in majorem, & minorem.*
12 *Excommunicatio major quid sit?*
13 *Excommunicatio minor quid sit?*
14 *Excommunicatio simpliciter lata, sive a Jure, sive ab homine intelligitur semper de majori.*
15 *Excommunicatio dividitur secundo in Excommunicationem latae sententiae, & sententiae ferendae.*
16 *Excommunicatio latae sententiae quae sit?*
17 *Excommunicatio sententiae ferendae quae sit?*
18 *Excommunicatio dividitur tertio in excommunicationem, quae fertur a Jure, & excommunicationem, quae fertur ab homine.*
19 *Excommunicatio, quae fertur a Jure qualis sit?*
20 *Excommunicatio, quae fertur ab homine qualis sit?*
21 *Hinc patet supponi censuram in genere aliam esse a Jure, aliam ab Homine, quae describuntur.*
22 *Excommunicatio dividitur quarto in Excommunicationem reservatam, & non reservatam.*

EXcommunicatio est censura Ecclesiastica, per quam 1
homo Christianus a Communione Ecclesiae separatur,
cap. Omnis Christianus 32. caus. 11. quaest. 3. Haec censura 2
inducta est in Ecclesiam propter potestatem ligandi Praelatis Ecclesiasticis traditam a Christo *Matth. 18. num. 17. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & Publicanus &c.* Et in praxim deducta ab Apostolo Paulo, 3
qui 1. *ad Timoth. 1. in fine* quosdam incorrigibiles Satanae tradidit, quem locum de Excommunicatione interpretatur D. Augustinus *in dict. cap. Omnis Christianus; quia extra Ecclesiam*, inquit, *Diabolus est, sicut in Ecclesia Christus; ac per hoc quasi Diabolo traditur, qui ab Ecclesiae communione removetur.* Excommunicatio in Jure 4
saepius etiam anathema appellatur: anathema enim graece significat latine separationem alicujus a reliquis partibus; *Commun.* Licet autem Excommunicatio, & ana- 5
thema essentialiter non differant, differunt tamen quoad solemnitatem. Nam Excommunicatio, vel incurritur ipso 6
Jure, vel si ab homine infligitur, sola sententia Judicis
Ecclesiastici in scriptis concepta, cum minori strepitu, 7
quam anathema, pronunciatur, ut colligitur *cap. 1. de sentent. Excommun. in 6.* Anathema autem infligitur cum 8
majoribus caeremoniis ad majorem terrorem aliorum praescriptis *in cap. Debent 106. caus. 11. quaest. 3.* Debent enim 9
in anathematis fulminatione duodecim Presbyteri circumstare Episcopum cum candelis accensis prae manibus, & sententiae fulmine lato in terram ipsas projicere, & pedibus conculcare, variis aliis maledictionibus, & execrationibus verbalibus huic solemni fulminationi adjenctis, ut colligitur *ex cap. Nemo Episcoporum dict. caus. 11. quaest. 3.* Et per hoc contumaces contra praecepta Eccle- 10
siae primum excommunicari, deinde vero crescente contumacia anathemate infligi jubentur; *cap. Cum non ab homine 10. de judiciis.*

Excommunicatio primo dividitur in majorem, & mi- 11
norem; *cap. Si quem 59. de sentent. excommunic.* Major est censura Ecclesiastica, qua Christianus separatur a
Communione Fidelium absolute, & simpliciter, sive 12
privatur omnibus bonis communibus, scilicet Sacramentis Ecclesiae tam quoad administrationem, quam susceptionem, publicis suffragiis, & convictu, seu societate
civili. Minor est censura Ecclesiastica, qua Christianus 13
privatur solum passiva perceptione Sacramentorum; *dict. cap. Si quem 59. de sentent. excommun.* Excommunicatio
simpliciter lata, sive a Jure, sive ab homine intelligitur 14
semper

semper de majori, nisi expresse habetur *cap. Si quem 59.*
de sentent. excomm. his verbis: *Si quem sub hac forma*
verborum illum excommunico, vel postli excommunicari
contingat, dicendum est eum majori Excommunicatione li-
gatum esse.
15 Secundo dividitur in Excommunicationem latæ sen-
15 tentiæ, & sententiæ ferendæ. Excommunicatio latæ sen-
tentiæ est ea quæ ipso facto incurritur, sive criminis
perpetratione, sive sententia Judicis, ut si dicitur, præ-
cipimus sub pœna excommunicationis, mox, ipso facto,
ex tunc, statim incurrendæ, vel excommunicatur, com-
munione privatur ipso jure, ipso facto, & aliis similibus
17 verbis. Excommunicatio sententiæ ferendæ ea est, quæ
quidem in jure jam statuta habetur, tamen a delinquen-
te non statim, ipso facto ac delinquit, seu mandatum
transgreditur, incurritur ante sententiam Judicis; sed
primum debet a Judice infligi, ut si dicatur, prohibe-
mus sub pœna excommunicationis, qui hoc fecerit, ex-
communicetur, excommunicationem incurret, & aliis
similibus verbis, uti habent communiter Canonistæ, &
Moralistæ.
18 Tertio dividitur in excommunicationem, quæ fertur a
Jure, & in Excommunicationem, quæ fertur ab homi-
19 ne. Quæ fertur a Jure est quæ per Legem, Canonem,
Constitutionem, seu decretum aliquid prohibetur, vel
præcipitur sub pœna excommunicationis, seu Anathe-
20 matis. Quæ fertur ab homine est illa, quæ propter ali-
quod delictum per Judicis sententiam delinquenti infligi-
tur. Hinc patet supponi censuram in genere aliam esse
21 a jure, & aliam ab homine. Prima dicitur, quæ per
aliquod jus lata est, habetque rationem quasi legis per-
petuo obligantis, donec per legitimam auctoritatem non
revocatur: sic censentur quæ latæ sunt a Sac. Canoni-
bus, Conciliis &c. Secunda est quæ fertur ab actuali
aliquo legitimo Superiore quasi per modum præcepti tran-
seunter obligantis ad aliquid faciendum, vel omitten-
dum: unde hæc per mortem ferentis cessat; adeo ut qui
tunc contrafaceret, nullam excommunicationem incur-
reret: at qui ante illius mortem contrafecisset, etiam
post censura, quam idcirco incurrisset, maneret innoda-
22 tus, & absolutione indigeret. Quarto dividitur in Ex-
communicationem reservatam, & non reservatam, & ut
facilius ab omnibus secernantur, quænam sint reservatæ,
& non reservatæ, distincte in distinctos articulos juxta
distinctos personarum status subnectuntur.

Novæ Additiones ex aliena manu.

1 NUm excommunicatio Christianorum a Judaica excom-
municatione originem traxerit, non conveniunt in-
ter se eruditi. Affirmant *Selden. de Synedr. lib. 1. cap. 9.*
Negat vero *Bohemer. in decretal. lib. 5. tit. 39. § 7.*
2 De variis excommunicationis speciebus, quæ olim an-
tiquitus obtinuerunt, tum nunc obtinent, late agit *Van-
Espen. Jur. Eccles. univ. part. 3. tit. 11. cap. 5. per tot.*
3 De notabilibus excommunicationis ipso jure, consule
Bohem. in decretal. lib. 5. tit. 39. §. 57. Et de notabilibus
excommunicationis majoris confer *Meren. de Administr.
Sacrament. Paenit. lib. 6. cap. 15.*

Articulus II.

Excommunicationes Summo Pontifici reservatæ.

Contra Prælatos Ecclesiæ.

1. PRælatos vexantes Censuris commorantes in servitio Papæ. *Extravag. 3. de Privileg.*

2. Prælatos trahentes personas Ecclesiasticas ad Forum Laicale. Martinus V. Constitut. incipient. *Ad reprimenda.*

3. Cardinales, qui per Simoniam ambiunt Papatum, aut cum aliquo tractant de eligendo Pontifice, dum adhuc vivit Pontifex. Paul. IV. Constitut. incipient. *Cum secundum.*

4. Cardinales aliquid ordinantes, seu disponentes contra Bullam Julii II. in electione Summi Pontificis Julius II. Constitut. incipient. *Cum tam Divino.*

5. Cardinales revelantes aliquid de actis secreto in Concistorio extante decreto Pontificis ne revelentur. Leo X. *in Concil. Lateranens. sess. 9.* & Pius V. Constit. incipient. *Romani.*

6. Episcopos, aliosque Beneficiorum Collatores conferentes Beneficia Ecclesiastica post suspensionem contractam, admittendo eorum resignationes extra casus designatos, & ultra formam præscriptam. Pius V. Constitut. incipient. *Quanta est Ecclesiæ Dei.*

7. Administratores Episcopatuum, & inferiores Episcopis publicantes Indulgentias cum amplis privilegiis, & cum suspicione Simoniæ. Pius V. Constitut. incipient. *Quam plenum.*

8. Inquisitores male procedentes contra Hæreticos. *Clementina Multorum, §. verum, de hæret.*

9. Prælatos, & Gubernatores Civitatum, & locorum Status Ecclesiastici recipientes munera præter comestibilia. Paul. II. Constit. incip. *Munera.*

10. Prælatos, & Officiales Pœnitentiariæ recipientes pro expeditione aliquid etiam sponte oblatum a partibus. Pius V. Constit. incip. *In omnibus rebus.*

11. Prælatos, & Ministros Cameræ Apostolicæ non reddentes integre computa ejusdem. Paul. III. Constitut. incipient. *Cum sicut.*

Contra Clericos sæculares, & Regulares.

1. Inducentes ad jurandum de eligenda, vel de electa non mutanda sepultura in eorum Ecclesiis. Clement. *Cupientes §. sane, de pœnis.*

2. Participantes in divinis cum excommunicato a Papa; *Cap. significavit, de sent. excommunic.*

3. Retinentes Beneficia in confidentiam. Pius IV. Constitut. incipient. *Romanum Pontificem*, & Pius V. Const. incip. *Intolerabilis.*

4. Procurantes alienationes bonorum Ecclesiæ. Paul. II. Constit. incip. *Cum in omnibus.*

5. Prædicatores non servantes decreta pro eis lata in Concilio Lateranensi Leo X. Const. incip. *Supernæ.*

6. Procurantes eligi in successorem Papæ. Leo X. *in Conc. Lateran. sess. 5.* Julius II. Constit. incip. *Cum tam divino.*

7. Absolventes sub prætextu privilegiorum a casibus Papæ, vel Ordinario reservatis. *Decretum Sacræ Congregat. Episcop. & Regular. a Clemente VIII. approbatum 1602.*

8. Consentientes usurpationibus Ecclesiarum. *Concilium Tridentin. cap. 11. sess. 24. de reformat.*

9. Trahentes Personas Ecclesiasticas ad Forum laicale. Martin. V. Constit. incip. *Ad reprimendas.*

10. Parochos, & Beneficiatos non adimplentes juramenta de residendo. Pius IV. Constitut. incipient. *Inter multiplices curas.*

Contra Regulares.

1. Euntes ultra mare sine licentia suorum Superiorum. *Extravag. ad Nostram, de Regular.*

2. Mendicantes transeuntes ad non mendicantes. *Extravag. Viam ambitiosæ, de Regular.*

3. Administrantes Sacramenta Extremæ Unctionis, & Eucharistiæ infirmis, vel matrimonia solemnizantes sine licentia Parochi. *Clement. 1. de privileg.*

4. Superiores non denunciantes Religiosos, qui sunt suspecti de hæresi Inquisitoribus, vel Ordinariis locorum. Paul. V. Constit. incipien. *Romanus Pontifex.*

5. Claustrales recipientes Missas sine licentia Papæ. Julius II. Constitut. incipient. *Virtute conspicuos*, extra Bullarium.

6. Tertiarios portantes Habitum Minorum. Leo X. *Constitut. Licet alias*, extra Bullarium.

7. Clericos Regulares Societatis Jesu discedentes sine licentia a Societate, etiam praetextu melioris vitæ transeant ad alium Ordinem, eorumque receptores, Cartusianis exceptis. Gregor. XIII. *Constitut. incipient. Ascendente.*

8. Minores subtrahentes se ab observantia Correctorum. Paul. III. Constit. incipient. *Cum sicut.*

9. Subornantes, & procurantes vota in electionibus, & complices, ac simpliciter scientes, & non revelantes. Clemens VIII. Constitut. incipient. *Nullus omnino.*

10. Moniales exeuntes de clausura absque licentia. Pius V. Constit. incipient. *Decori.*

11. Dantes, & recipientes ob ingressum Religionis. *Extravagant. commun. 1. de Simonia.*

Contra Dominos temporales.

1. Dominos temporales, qui in terris eorum suppositis interdicto cogunt celebrare, & audire divina. *Clement. Gravis, de sentent. excommun.*

2. Judices, & Officiales trahentes Personas Ecclesiasticas ad Forum laicale. Martin. V. Constit. incipient. *Ad reprimendas.*

3. Officiales, ac Dominos temporales bannientes, seu mandantes banniri personas Ecclesiasticas. Urban. IV. Constit. incipient. *Quia sicut.*

4. Prohibentes subditis, ne vendant Ecclesiasticis; *cap. fin. de Immunit. Eccles.*

5. Officiales, & Dominos temporales percutientes, vel bannientes Episcopos, vel hæc mandantes, aut facta ab aliis ratificantes. *Clement. 1. de pœnis.*

6. Tractantes de novo Papa eligendo, vivente alio, stipulationes, promissiones, conventiones, & pacta facientes, eorumque complices, & Fautores, etiamsi Imperiali, & Regali fulgeant dignitate. Paul. IV. Constit. incipient. *Cum secundum.*

7. Principes, & Dominos temporales concedentes locum, vel permittentes duellum in terris suis. Concil.

Tri-

Trident. *sess.* 25. *de reformat. cap.* 19. & Clemens VIII. Constit. incipient. *Illius vices*.

Contra Omnes.

1. Falsarios Litterarum Apostolicarum; *cap. Falsariorum, de crimine falsi*.

2. Habentes litteras Apostolicas falsas, & illas non destruentes, *cap. Dura, de crimine falsi*.

3. Percutientes Clericum, vel Monachum *cap. Si quis suadente* 17. *quæst.* 4.

4. Perseverantes per annum in excommunicatione lata a Delegato Papæ *c. Quærenti, de Officio Delegati*.

5. Incendiarios a Judice excommunicatos, & denunciatos; *c. Tua nos, de sent. excomm.*

6. Absolutos ab excommunicatione sub conditione, & non implentes; *c. Eos qui, de sentent. excomm. in 6.*

7. Vexantes eos, qui censuram in aliquo tulerunt, *c. Quicumque, de sent. excomm. in 6.*

8. Sacrilegos effractores Ecclesiarum; *cap. Conquesti, de sentent. excomm.*

9. Eligentes potentem insignem in Senatorem Romanum; *cap. Fundamenta, de electione. in 6.*

10. Communicantes in crimine cum excommunicatis a Papa; *cap. Nuper, de sent. excommun.*

11. Violantes interdictum modis prohibitis, *in Clementinis Gravis, de sentent. excommun.*

12. Offendentes Cardinales; *c. Felicis, de pœnis*.

13. Exigentes tributa a personis Ecclesiasticis; *c. Clericis, de immunit. in 6.*

14. Conspirantes in personam Pontificis, *Extravagant. Etsi Dominici, de pœnit. & remiss.*

15. Exenterantes corpora defunctorum; *Extravagant. Detestandæ, de sepulturis*.

16. Falsificantes monetam Regis Franciæ; *Extravagant. Joann. XXII. Prodiens, de crimine falsi*.

17. Violantes interdictum Sedis Apostolicæ; *Extravagant. Etsi Dominici, de pœnit. & remiss.*

18. Offendentes Rectores, seu Præsides Provinciæ Marchiæ Anconitanæ; *Extravagant. Joann. XXII. Dierum de pœnis*.

19. Taxantes opinionem de Immaculata Conceptione B. M. V. *Extravag. Grave, de Relig.*

20. Simoniacos in Ordine, & Beneficio; *Extrav. commun. de Simon.*

21. Dantes, & recipientes ob ingressum Religionis; *Extravag. commun. 1. de Simon.*

22. Occupantes bona Cardinal. tempore Conclavis. Leo X. Constitut. 16. incip. *Temerariorum*.

23. Impedientes executionem litterarum Sacræ Pœnitentiariæ. Julius II. Const. incip. *Rationi congruit*.

24. Dantes & recipientes pro gratia, aut justitia apud Sedem Apostolicam. Gregorius XIII. Constit. incip. *Cum ab ipso Pontificatus*. *Et Extravag. 1. de sent. excomm.* Alexander VII. Constit. incip. *Inter gravissimas*.

25. Simulantes, & fingentes se alios esse pro obtinendis beneficiis a Dataria. Paul. IV. Constitut. incip. *Inter cæteras*.

26. Mittentes litteras, aut Nuncium in Conclavi, vel inde recipientes. Pius IV. Constit. incip. *In eligendis*.

27. Occupantes bona Montium Pietatis, & locorum piorum. *Concil. Trident. sess. 22. c. 11. de reformat.*

28. Committentes duellum, vel illud consulentes, *Concil. Trid. sess. 25. cap. 19. de reform.* Pius IV. Constit. incip. *Ea quæ*. Gregor. XIII. Const. incip. *Ad tollendum*, Et Clemens VIII. Constit. incip. *Illius vices*.

29. Ambientes Papatum, ejusque causa Simoniam committentes Paulus IV. Constitut. incip. *Cum secundum Apostolum*.

30. Mentientes personas in litteris Apostolicis, ut earum expeditionem gratis assequantur. Innoc. VIII. Const. incip. *Cum sicut*, & Leo, X. Const. 27. incip. *Inhærendo*.

31. Capientes, retinentes Christianos habitantes inter Turcas, & eorum bona diripientes, aut remigare cogentes, Pius V. Constit. incip. *Licet omnibus*.

32. Suadentes Papæ, ut alienet, vel infeudet loca Status Ecclesiastici. Pius V. Constit. incip. *Admonet nos*.

33. Non revelantes conspiratores, & insidiatores, contra Cardinales, Pius V. Constit. incip. *Infelices*.

34. Committentes Simoniam confidentialem. Pius V. Constit. incip. *Intolerabilis*.

35. Publicantes indulgentias, & facultatem dantes eligendi Confessores iis, qui aliquid solvunt, Pius V. Constitut. incip. *Quam plenum*.

36. Violantes Ecclesiasticam Immunitatem. Greg. XIII. Constit. incip. *Cum alias nonnulli*.

37. Extrahentes frumentum, blada, legumina, & oleum extra Statum Ecclesiasticum sine licentia. Paul. V. Constit. incip. *Inter gravissimas*.

38. Dirigentes animalia, & alia bona, vel illa furata ementes ex Statu Ecclesiastico, Gregor. XIII. Constitut. incip. *Non sine gravi*.

39. Docentes posse fieri Confessionem Sacramentalem in absentia per litteras. Clemens VIII. Constitut. incipient. *Sanctissimus*.

40. Impugnantes Institutum Societatis Jesu. Greg. XIII. Constit. incip. *Ascendente*.

41. Facientes jurare illicita, & contraria libertati Ecclesiasticæ, Gregor. XIII. Constitut. incip. *Inter Apostolicas*.

42. Accipientes, & retinentes fructus beneficii vacantis, & impedientes beneficii possessionem non solventibus dulciaria, vel aliam solutionem. Pius V. Constitut. *Durum nimis*.

43. Docentes, aut defendentes etiam disputative opiniones damnatas. Decreta Sac. Congreg. S. Officii annis 1665. 1666. 1667. 1690. emanata.

44. Fœminas ingredientes Clausuram Monasteriorum Regularium. Pius V. Constit. incip. *Regularium*.

45. Feminas, sive masculos ingredientes septa Monasteriorum Monialium prætextu licentiarum in casibus non necessariis. Gregor. XIII. Constit. incip. *Ubi gratiæ*.

46. Examini se supponentes pro alio, ut beneficium impetret. Paul. IV. Constit. incip. *Inter cæteras*.

47. Furto subtrahentes ex Bibliothecis Ordinis S. Francisci de Observantia libros, quinterna, & folia. Pius V. Constitut. incip. *Cum sicut accepimus* 4. *Novembr.* 1568. & Sixtus V. Constit. incip. *Cum sicut* 3. Octobris 1587. & hanc incurrunt subtrahentes etiam ex Bibliothecis aliorum Regularium.

48. Extrahentes libros, & mobilia Monasterii SS. Fabiani, & Sebastiani extra Muros Urbis. Clemens XI. Constit. incip. *Cum sicut*.

49. Extrahentes vasa, & ornamenta sacra ex Sacristia, & Ecclesia ejusdem Monasterii, Clemens XI. Constit. incip. *Cum sicut*.

50. Extrahentes libros, & scripturas ex publica Bibliotheca a Clemente XI. instituta in Conventu Fratrum Ordinis Minorum Conventualium Civitatis Urbini Clemens XI. Constit. incip. *Cum nos*.

51. Extrahentes libros Bibliothecæ Conventus S. Mariæ Majoris Tyburis Ordinis Fratrum Minorum de Observantia. Clemens XI. Constitut. incip. *Cum sicut*.

ARTICULUS III.

Excommunicationes nemini reservatæ.

Contra Episcopos.

VEnientes ad Urbem clanculo, & inde recedentes sine licentia Papæ *Extrav. & & 3. de Major. & obedient.* 1

2. Usurpantes Prælaturam in Civitate diversarum linguarum; *c. Quoniam §. sed si, ff. de Offic. Ordinarii*.

3. Permittentes habitum Fraticellorum, *Extrav. Sanctæ Romanæ Joann. XXII. de Religiosis Domibus*.

4. Litteras a Regibus, & Principibus impetrantes ad dignitates obtinendas, Pius V. Const. incip. *Et si Romæ*.

Contra Clericos.

1. Contrahentes matrimonium si sint in Sacris. *Clement. unic. de consanguin.*

2. Audientes medicinam, aut legem, si sint Sacerdotes, vel personatum habentes; *c. Super specula, ne Clerici, vel Monachi*.

3. Usurpantes munus Sacramenta administrandi in Civitate diversarum linguarum, & rituum; *c. Quoniam, de Officio Ordinarii*,

4. Impugnantes in Concionibus, vel disputationibus Montes pietatis. Leo X. Constit. incip. *Inter multiplices*,

5. Ficte resignantes, vel permutantes beneficia. Pius V. Constitut. incip. *Quanta Ecclesiæ*.

6. Interessentes agitationibus taurorum, si sint in sacris, vel beneficia obtineant. Pius V. Constit. incip. *De salute*.

7. Sacerdotes recipientes Præfecturas sæculares, & non desistentes ab illis post monitionem; *c. Clericis, ne Clerici, vel Monachi*.

8. Procurantes, ut alii occupent jura, & bona Ecclesiarum vacantium; *c. Generalis, de electione. in 6.*

9. Alienantes bona Ecclesiarum, vel locantes ultra triennium. *Extrav. Ambitiosæ, de rebus Eccles. non alienandis*.

Contra Regulares.

1. Instituentes novum Ordinem sine licentia Papæ; *cap. unic. de Religiosis domib. in 6.*

2. Professos temere habitum dimittentes; *c. 2. ne Clerici vel Monachi in 6.*

3. Adeuntes Curias Principum, ut suis Religiosis damnum inferant, *Clem. Ne in agro, de statu Monach. §. Quia vero*.

4. Tenentes arma intra claustra sine licentia. *Clem. Ne in agro, de statu Monach. §. Quia vero*. Vide verb. *Arma n. 4. 5. & 6.*

5. Mendicantes recipientes novas domos, & receptas alienantes. *Clementin. Cupientes, de pœnis*.

6. Non servantes interdictum sive a Papa, sive ab Ordi-

nario

nario positum, quando observatur ab Ecclesia principali loci. *Clemen. 1. de sent. excomm.*

7. Usurpantes decimas Ecclesiæ debitas, seu non permittentes, vel dissuadentes illas solvi. *Clement. 1. de decimis.*

8. Delinquentes in visitatione Monasteriorum Monialium contra Constitutionem Alexandri VII. incip. *Felici Sacrarum Virginum.*

9. Minores transeuntes ad Cappuccinos, & hos illos recipientes absque licentia Sedis Apostolicæ. Sixtus V. Const. incip. *Pro eo.*

10. Cruciferos requirentes favores pro dignitatibus consequendis. Clemens VIII. Constitut. incip. *Quoniam*, & contra hoc advertendum est, quod etiam alii Regulares habent speciales Constitutiones, immo idem Clem. VIII. Constitut. incipien. *Nullus omnino pro reformatione Regularium* §. 35. relinquendo in suo robore Censuras, & pœnas contra hujusmodi ambientes ab aliis Pontificibus inflictas, addit ultra ipsas pro omnibus Regularibus pœnam privationis officiorum, & perpetuam inhabilitatem ad futura, reservando sibi, & suis successoribus dispensationem.

Contra Dominos Temporales.

1. Retinentes nomen Vicarii Imperatoris vacante Imperio, Extrav. *Joann. XXII. Si fratrum, Ne Sede vacante.*

2. Præcipientes subditis, ne quidquam vendant Ecclesiasticis, aut aliqua alia beneficia, & obsequia eis præstent; *cap. Eos, qui, de immunit. Eccles. in 6.*

3. Impedientes Episcopos, vel Inquisitores in Officio Inquisitionis, *Cap. ut Inquisitionis, de hæret. in 6.*

4. Concedentes represalias contra Ecclesiasticos. *cap. 1. de injuriis in 6.*

5. Permittentes agitationes Taurorum in suis Terris. Pius V. Const. incip. *De salute.*

6. Non servantes statuta in *cap. Felicis, de pœnit. in 6.* contra persecutores Cardinalium. S. Pius V. Constitut. incip. *Infelicis.*

Contra Magistratus, & Judices.

1. Facientes servari statuta, & consuetudines contra libertatem Ecclesiasticam. *Cap. Noverit, de sentent. excomm.*

2. Negligentes reddere justitiam Ecclesiasticis post tertiam admonitionem. *Cap. Administratores 23. qu. 5.*

3. Extorquentes pecunias prætextu Officii Inquisitoris. *Clement. de hæretic.*

4. Potestates, & Officiales Communitatum usuras foventes, & approbantes. *Clement. unic. de usur.*

5. Permittentes portare arma breviora tribus palmis in Statu Ecclesiastico. Pius V. Constit. incip. *Cum nitere.*

6. Non parentes Cardinalibus Inquisitoribus in Officio ipsorum. Pius V. Const. incip. *Sanctissimus.*

7. Rectores Universitatum promoventes ad Doctoratum, vel professores ad Cathedras non facta prius fidei professione. Pius V. Const. incip. *In Sacrosancta.*

8. Auxilium non præstantes Episcopis pro conservanda Clausura Monialium. *Concil. Trident. sess. 25. cap. 5. de Regularibus, & Monial.*

Contra omnes.

1. Vexantes Ecclesiasticos, vel eorum consanguineos, quia non elegerint eum, pro quo rogabantur. *Cap. sciant cuncti, de elect. in 6.*

2. Præsidentes, & directores Monialium ponentes, vel nutrientes discordias in election. *Cap. Indemnitatibus* §. *Postremo de election. in 6.*

3. Conducentes Bononiæ domos alterius Scholastici, vel Doctoris ante tempus conductionis elapsum. *Cap. 1. de locato.*

4. Habentes ratas ordinationes factas a Schismaticis. *Cap. 1. de schismat.*

5. Extorquentes revocationem, vel absolutionem a Censuris per vim, & metum. *Cap. 1. de iis, quæ vi, metuve in 6.*

6. Judices accedentes ex causa ficta ad mulieres pro excipiendo testimonio. *Cap. 2. de judic. in 6.*

7. Procurantes, ut Conservatores Regularium se intromittant in aliis causis, quam in manifestis injuriis & violentiis. *Cap. fin. de offic. Delegat. in 6.*

8. Occupantes, & usurpantes prætextu defensionis bona Ecclesiæ vacantis. *Cap. Generali, de elect. in 6.*

9. Alloquentes secreto Cardinales, dum sunt in Conclavi. *Cap. Ubi periculum*, §. *Nulli de elect. in 6.*

10. Impedientes sequestrum factum ab Ordinario super beneficia, vel fructus occupantes. *Clement. unic. de sequestr. possess.*

11. Mandantes interfici Christianum per assassinos. *Cap. 1. de homicid. in 6.*

12. Sepelientes hæreticos scienter in loco sacro. *Cap. 2. de hæret. in 6.*

13. Compellentes Ecclesiasticos, ut submittant laicis jura Ecclesiæ; *cap. 2. de rebus Ecclesiæ non alienandis in 6.*

41. Sepelientes tempore interdicti, vel nominatim interdictos, publicos Excommunicatos, aut Usurarios manifestos scienter in loco sacro. *Clement. 1. de sepultur.*

15. Exigentes pedagia ab Ecclesiasticis personis. *Cap. Quamquam, de cens. in 6.*

16. Doctores, sive magistros docentes Legem, vel Medicinam Religiosos. *Cap. 2. Ne Clerici, vel Monachi.*

17. Concedentes represalias, vel concessas extendentes contra Ecclesiasticos. *cap. unic. de injur. in 6.*

18. Profitentes falsam Religionem Fraticellorum. *Extrav. Sancta Romana Joan. XXII. de religiosis domibus.*

19. Impedientes Visitatores Monialium. *Clement. Attendentes, de statu Monach.*

20. Vexantes Sanctum Officium. Pius V. *Constit. incip. De protegendis.*

21. Cogentes, vel impedientes fœminas ingredi Monasteria. *Concil. Trid. cap. 18. sess. 25. de Regul.*

22. Raptores mulierum, & fautores. *Concil. Trident. sess. 24. cap. 6. de Reformat. Matrimonii.*

23. Cogentes invite matrimonium. *Concil. Trid. sess. 24. cap. 9. de reform. Matrimonii.*

24. Pingentes, vel colorantes Agnos Dei. Greg. XIII. Const. incip. *Omni certe studio.*

25. Imprimentes libros absque licentia Superiorum. Conc. Lateran. sub Leone X. Constitut. ejusdem 12. incip. *Inter sollicitudines.*

26 Edentes Glosas in Concil. Trid. Pius IV. Constit. incip. *Benedictus.*

27. Asserentes non esse necessariam Confessionem ante sumptionem Eucharistiæ. *Concil. Trident. can. 11. sess. 13. de Sacrament. Euchar.*

28. Assumentes statum Beguinarum. *Clem. 1. de Religiosis domibus.*

29. Contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis, vel cum Moniali. *Clement. unic. de consanguinitate.*

30. Impugnantes Literas Papæ non coronati. *Extrav. ult. de sentent. excomm.*

31. Falso affirmantes matrimonia Filiorum familias sine consensu Parentum contracta esse irrita, ac Parentes ea rata, vel irrita facere posse. *Conc. Trid. sess. 24. cap. 1. de reform. Matrimonii.*

30. Abortum fœtus animati procurantes, Greg. XIV. Constit. incip. *Sedes Apostolica*, in qua moderatur rigorem Constitutionis Sixti V. incip. *Effrænatum*, Excommunicationem Papæ reservatam imponentis nedum pro abortu fœtus animati, sed etiam inanimati.

ARTICULUS IV.

Excommunicatio quoad eos, qui possunt, vel non, Excommunicare, & Excommunicari.

SUMMARIUM.

1 *Excommunicare potest summus Pontifex in toto Orbe.*
2 *Excommunicare possunt Episcopi, aliique Ordinarii in suis respectivis Territoriis, & Diœcesibus.*
3 *Cardinales in Ecclesiis sui Tituli.*
4 *Legati Sedis Apostolicæ in Territorio suæ Legationis.*
5 *Capitula Cathedralium Sede vacante.*
6 *Vicarius Generalis, non solum Episcopi, sed etiam Capituli sede vacante.*
7 *Prælati, & Præpositi Ecclesiarum Collegiatarum, & alii habentes jurisdictionem in foro Ecclesiæ externo.*
8 *Abbates, & reliqui Superiores Regulares, non solum Generales, & Provinciales, sed etiam per se loquendo Locales, scilicet Priores, Rectores, Præpositi, Guardiani, & alii hujusmodi respectu suorum*
9 *Concilia Generalia, & Provincialia in sua Provincia, aut Natione, sicut, & Capitula, seu Congregationes, tum Generales, tum Provinciales omnium Regularium.*
10 *Excommunicare non possunt Laici.*
11 *Nec mulieres, etiamsi sint Abbatissæ Monialium.*
12 *Nec Clerici conjugati durante conjugio.*
13 *Excommunicari possunt solummodo Christiani viatores graviter & contumaciter delinquentes, rationis capaces, & jurisdictioni Judicis ferentis excommunicationem subjecti.*
14 *Judæi, Pagani, Saraceni aliive infideles excommunicari non possunt.*
15 *Possunt tamen excommunicari Hæretici, Apostatæ, atque Schismatici.*
16 *Mortui excommunicari non possunt.*
17 *Excommunicari non possunt nisi contumaces, qui neque monitionibus, neque aliis levioribus pœnis, & Censuris possunt ad Ecclesiæ obedientiam, & debitam submissionem reduci.*

18 In-

18 *Infantes, Furiosi, & Amentes non possunt excommunicari.*
19 *Non possunt excommunicari, qui non sunt subjecti jurisdictioni Judicis ferentis Excommunicationem.*
20 *Papa a nemine potest excommunicari.*
21 *Communitas, Universitas, Collegium, Capitulum, & quodvis aliud corpus politicum simul, ac collective excommunicari non potest.*
22 *Si tamen omnes de Universitate, Collegio, Capitulo, & hujusmodi comperiantur delicti participes, & in eo contumaciter omnes persistentes esse, tunc in omnes sigillatim, ac determinate poterit proferri sententia Excommunicationis.*
23 *Immo Papa poterit proferre sententiam Excommunicationis in ipsam Universitatem, Collegium, & Capitulum simul, ac collective.*
24 *Intellige tamen quoad Ecclesiam, seu quatenus in facie Ecclesiæ se debent gerere, ut excommunicati.*
25 *Secus vero quoad Deum.*

1 EXcommunicare possunt (ultra Summum Pontificem qui hanc facultatem habet super omnes Fideles in toto Orbe) Episcopi, aliique Ordinarii in suis respective
2 Territoriis, & Diœcesibus; *cap. Pervenit ... 1. & cap. Cum quærenti 16. de Offic. Ordinar. & Concil. Trid. sess. 6. cap. 3. & sess. 14. cap. 4. de reformat.* * Nota tamen, quod si Episcopus excommunicationem aliquam tulerit per legem generalem incurrendam a transgressoribus, declaretque illos ipsam fore evitandos, licet publice ac nominatim denunciari non fiat, quia facta notorietate de quibusque illos in Excommunicationem incidisse; excommunicatio illa nequaquam sustinetur, cum repugnet Constitutioni Martini V. *Ad evitanda*, quidquid in oppositum sentiat Fagnanus in *Cap. Quod a Prædecessore*, *num. 55. de Schismat.* De Synod. Diœcel. *lib. 7. cap. 68. §. 4.* Car-
3 dinales in Ecclesiis sui Tituli; *Cap. His quæ 11. de ma-*
4 *jorit. & obed.* Legati Sedis Apostolicæ in Territorio suæ Legationis; *cap. Novit. 7. de Officio Legati*, & *cap. Le-*
5 *gatos 2. eod. in 6.* Capitula Cathedralium Sede Vacante; *cap. Episcopali sede vacan. unic. de majoritat. & obe-*
6 *dient. in 6.* Vicarius Generalis, non solum Episcopi, sed etiam Capituli Sede Vacante; *cap. Venerabilibus 7. de*
7 *sent. Excomm. in 6.* Prælati, & Præpositi Ecclesiarum Collegiatarum, & alii habentes jurisdictionem in foro Ecclesiæ externo; *arg. cap. Quærenti 20. de verbor. significat. & cap. Cum medicinalis 1. de sent. Excomm. in*
8 *6.* Abbates, & reliqui Superiores Regulares non solum Generales, & Provinciales, sed etiam per se loquendo locales, scilicet Priores, Præpositi, Rectores, Guardiani, & alii hujusmodi respectu suorum subditorum; *cap. Cum in Ecclesiis 10. de majoritat. & obed. cap. Ea, quæ*
9 *8. de statu Monach. cap. Sicut tuis 33. de Simonia.* Et demum Concilia Generalia, & Provincialia in sua Provincia, aut Natione, sicut & Capitula, seu Congregationes tum Generales, tum Provinciales omnium Regularium. Suarez *de censuris disp. 2. sect. 2.* Navarr. *in Manual. cap. 27. num. 5.* Palao *tract. 10. disp. 1. sect. 4. a num. 2.* & alii passim.
10 Excommunicare non possunt Laici, *arg. c. Decernimus*
11 *2. de judic. & est commune.* Nec mulieres etiamsi sint Abbatissæ Monialium; *cap. Dilecta 12. de Major. & obed.* quia Officium clavium non cadit in sexum fœmineum. Glossa communiter recepta *in cap. Nova, de pœnitent. & remiss.*
12 Nec Clerici conjugati durante conjugio, & ideo Vicarii Episcopi esse non possunt. Sayr. *de censuris lib. 1. cap. 5. n. 12.* Monacelli *tom. 3. in princip. n. 52.*
13 Excommunicari possunt solummodo Christiani viatores graviter, & contumaciter delinquentes, rationis capaces, & jurisdictioni Judicis ferentis Excommunicationem subjecti. *Sic communiter Doctores*, & ostenditur inductione.
14 Dicitur primo *solummodo Christiani*, quia Judæi, Pagani, Saraceni, aliive Infideles, eo quod non sint baptizati, & per hoc nec Ecclesiæ potestati subjecti, nulli Ecclesiasticæ censuræ subjiciuntur, ut colligitur ex *1. ad Corinth.*
15 *cap. 5.* ibi: „ Quid enim mihi de iis, qui foris sunt judicare „? Unde Hæretici, Apostatæ, atque Schismatici, eo quod sint baptizati, & Christi fidem semel susceperint, possunt excommunicari, *argum. cap. De Judæis 5.*
16 *dist. 45. cap. Majores 3. de Baptismo*. Dicitur secundo *viatores*, seu in terris viventes, quia mortui non possunt excommunicari, ut ex verbis Domini expresse probat Gratianus *caus. 24. quæst. 2.* ibi: „ Quod autem post „ mortem nullus excommunicari valeat, vel absolvi, ex verbis Evangelii monstratur, quibus dicitur: Quodcum„ que ligaveris super terram &c. super terram, inquit, „ non sub terra, ostendens, quod viventes pro varie„ tate suorum meritorum solvere possumus, & ligare, „ de mortuis autem sententiam ferre non possumus, sed ut inquit Leo I. relatus in *c. de Communione 1. caus. 24. quæst. 2. Horum causa Dei judicio reservanda est*. Et ut inquit Gelasius Papa relatus in *cap. Ne quisquam 4. d. caus. 24. quæst. 2.* „ De eo, qui in Divino Judicio est „ constitutus, nobis fas non est aliud decernere, præter „ id, in quo eum dies supremus invenit „. Dicitur tertio: *Graviter, & contumaciter delinquentes*, quia cum excommunicatio sit gravissima pœna; *c. Cum non ab homine 10. de judiciis, & qua pœna in Ecclesia nulla major est*, ut inquit S. Augustinus relatus in *cap. Corripiantur 17. caus. 24. qu. 3.* non potest infligi nisi ob gravissimam culpam; *arg. cap. Nemo Episcoporum 41. cap. Nullus 43. caus. 11. q. 3. & Concil. Trident. sess. 25. cap. 3. de reformat.* Et non nisi in contumaces, qui neque monitionibus, neque aliis levioribus pœnis, & Censuris possint ad Ecclesiæ obedientiam, & debitam submissionem reduci; *cap. Tam Sacerdotes 14. & cap. Esse autem 18. caus. 24. q. 3. & Tridentin. sess. 25. de reform.* Dicitur quarto *rationis capaces*, 18
quia qui non sunt capaces rationis, veræ culpæ, & contumaciæ, ut infantes, furiosi, & amentes, neque sunt 19
capaces censuræ, ut omnes communiter sentiunt Doctores. Dicitur quinto *Jurisdictioni Judicis ferentis excommunicationem subjecti*, quia cum *par in parem non habeat imperium*, ut expresse cavetur in *cap. Innotuit 20. de electione*, & tanto minus inferior in Superiorem; *cap. Cum inferior 16. de Majoritate*, sequitur evidenter quod solummodo possint excommunicari subjecti jurisdictioni Judicis ferentis excommunicationem; *cap. A nobis 21. de sentent. excommunic.* Unde quia Papa nulli est subjectus, a nemine potest excommunicari. 20

Communitas, Universitas, Collegium, Capitulum, & 21
quodvis aliud corpus politicum simul, ac collective excommunicari non potest; *cap. Romana 5. de sent. excomm. in 6.* ibi: „ In Universitatem, vel Collegium proferri ex„ communicationis sententiam penitus prohibemus, vo„ lentes animarum periculum vitare, quod exinde sequi „ posset, cum nonnunquam contingeret, innoxios hu„ jusmodi sententia irretiri, sed in illos dumtaxat de Col„ legio, vel Universitate, quos culpabiles esse contigerit, „ promulgetur „. Si tamen omnes de Universitate, Col- 22
legio, Capitulo, & hujusmodi comperiantur delicti participes, & in eo contumaciter omnes persistentes esse, tunc in omnes singillatim, ac determinate, præmissa Canonica monitione, excommunicationis sententia poterit proferri, ut colligitur ex *cit. cap. Romana*, & tenet Suarez *disp. 18. sect. 2.* Navarr. *lib. 5. consil. 10. de sentent. excommunic. dicto 4. edit. 1.* Avila *part. 2. cap. 4. d. un. dub. 5.* & alii passim. Immo Papa potest proferre sententiam 23
excommunicationis in ipsam Universitatem, Collegium, & Capitulum simul, ac collective, quia cum Papa non subjaceat ulli prohibitioni juris positivi, ex quo *par in parem non habeat imperium*, *per cit. cap. Innotuit 20. de elect.* non est dubitandum, quin excommunicatio ab ipso lata in Universitatem, seu Collegium liget omnes de Universitate, vel Collegio, etiam innocentes. Intellige ta- 24
men quoad Ecclesiam, seu quatenus in facie Ecclesiæ se debent gerere, ut excommunicati: *Secus* vero quoad 25
Deum, quia ut expresse cavetur *in cap. a nobis 28. de sent. Excommunic.* „ Judicium Dei veritati, quæ non fal„ lit, nec fallitur, semper innititur. Judicium autem „ Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam, & „ fallere sæpe contingit, & falli, propter quod contingit „ interdum, ut qui ligatus est apud Deum, apud Eccle„ siam sit solutus & qui liber est apud Deum, Ecclesia„ stica sit sententia innodatus.

* His addenda sunt ea, quæ in hac materia erudite admodum, & sapienter scripsit ab anno 961. S. Nicon in Epistola ad Enclistum de injusta excommunicatione, cujus Epistolæ fragmentum edidit Gentianus Hervetus pag. 86. Collectionis cujusdam, quam ex Operibus SS. Patrum concinnavit, atque ad Canones Sanctorum Apostolorum &c. adjecit Parisiis 1561. *

Novæ additiones ex aliena manu.

EXcommunicare possunt alii potestate ordinaria, alii 1
potestate delegata. *Potestate ordinaria* ii, quibus est 2
jurisdictio ordinaria Ecclesiastica in Foro contentioso; quosque enumerat *Auctor n. 1. & plur. sequent.* Num Parochus 3
potestate ordinaria excommunicandi polleat, quæri hic solet; *Etiamsi non desint* (ita opportune ait *Hurtad. de Excommun. disp. 12. difficult. 1. n. 2.*) „ qui existiment, „ Parochum eam habere pro quibuscumque casibus adeo „ notoriis, ut non indigeant judiciali indagatione; Vasquez tamen &c. Avila &c. & communiter Doctores „ negant Parocho potestatem ordinariam excommunicandi. Et merito, quia nec ex suo munere, nec ex „ jure habet potestatem seu jurisdictionem in Foro contentioso, & licet forsan aliquando ex jure excommunicare potuerit, ut indicari videtur in Cap. Quum „ ab Ecclesiarum 3. de Offic. Ordinar., jam tamen consuetudine abolitum est. Quod si alicubi Parochus eam „ habeat, aut retineat, standum est ibi consuetudini „.

Potestate delegata illi, quibus commissum est ab haben- 4
te potestatem ordinariam, modo habiles sint. An delegari possit potestas hæc Laicis? A Papa potest, non item 5
ab Inferioribus Papa. Idem dic de fœminis; *Zoes. in* 6
comment. ad Decretal. lib. 5. tit. 39. num. 6. & sequent. Suarez. *de Censur. disput. 1. sect. 3. n. 8. & plur. sequent.* De Collegio quoque disputari solet, num hæc ipsi pote- 7
stas delegari possit. Affirmantque mox dicti Auctores,

etiamsi confert partim Clericis, partim Laicis, si tamen plures sint Clerici, quam Laici, vel etiam æquales.

8 Excommunicari vero ii possunt, qui alicui Superiori Ecclesiastico habenti jurisdictionem in Foro contentioso subditi sunt. Quid autem si degant extra Diœcesim? Vide *Hurtad. de Excommun. disp. 12. difficult. 2. num. 5.*

9 De Communitate, notat idem *Auctor dicto loco num. 7.* „ quod quamvis excommunicari non possit ab homine ob „ crimen commune in uno aliquo negotio, potest tamen „ excommunicari excommunicatione juri annexa. Et „ quamvis Communitas non possit excommunicari ab homine, possunt tamen excommunicari plures Communitatis ex his, qui assisterunt ei negotio, etiam ut membra Communitatis ob idem commune crimen in aliquo uno negotio, dum non excommunicantur omnes illi, qui in eo negotio assistentes & repræsentantes Communitatem illud crimen committunt, quia omnes isti non possunt ut membra Communitatis excommunicari ab homine, quamvis aliqui Communitatis non assisterint ei negotio. Possunt tamen omnes ut membra Communitatis excommunicari ab homine ob diversa crimina, alii ob unum, & alii ob aliud, & etiam omnes ut particulares personæ, etiam ob idem commune crimen ab aliis ut particularibus Personis commissum, quia in dicto Capite tantum est sermo de excommunicatione ab homine lata contra Communitatem talem ob peccatum commune ab ea commissum; quia non præsumitur, omnes Communitatis qui assistunt alicui negotio, delinquere eodem communi crimine.

10 De defunctis quoque notat idem *Auctor num. 4.* quod non possunt excommunicari: „ Nisi vel indirecte quoad alios, ut alii nequeant ipsos Ecclesiastice sepelire, nec pro eis suffragia communia offerre, vel si directe sumpta tamen excommunicatione pro declaratione, qua declaratur ex hac vita decessisse in excommunicatione ".

11 Excommunicatum nondum absolutum, posse ex alio delicto iterum excommunicari, quidquid nonnulli contra sentiant, patet ex *cap. 27. de sentent. Excommun.* tum *ex Clementina 2. eod.* & ex praxi Ecclesiæ.

12 Exempti possunt etiam excommunicari in casu, in quo
13 ex speciali delegatione subjiciuntur. Quid autem si speciali privilegio donentur, ne excommunicari queant? Alibi fuse diximus.

Articulus V.

Excommunicatio quoad ejus effectus.

Summarium.

1 *Primus effectus excommunicationis majoris est privare excommunicatum usu activo & passivo Sacramentorum.*

2 *Secundus est privare excommunicatum communibus Ecclesiæ suffragiis, & bonis spiritualibus, & fructu satisfactionum Christi, & Sanctorum.*

3 *Tertius est privare excommunicatum assistentia divinorum officiorum.*

4 *Permittitur tamen Excommunicatis interesse Concioni in Ecclesia habitæ tempore, quo non celebrantur divina Officia.*

5 *Sicuti etiam possunt privatim orare, & immo tenentur privatim recitare Horas Canonicas, si ad ipsas vi Ordinis, vel Beneficii, vel professionis Religiosæ teneantur.*

6 *Idem dicendum est, licet Beneficiatus, ex quo in Excommunicatione Officium præstare non possit, fructibus privetur.*

7 *Quartus effectus est privare excommunicatum Ecclesiastica sepultura.*

8 *Quintus est privare Excommunicatum communione politica.*

9 *Sextus est privare Excommunicatum communione Forensi.*

10 *Hoc tamen de Excommunicatis vitandis, & non toleratis solummodo est intelligendum.*

11 *Nihil vero obstat, quominus Excommunicatus in causis tum civilibus, tum criminalibus tanquam reus conveniri possit.*

12 *Sic etiam Excommunicatus potest ea omnia agere, aut etiam petere, quæ ad sui legitimam defensionem necessaria sunt.*

13 *Septimus effectus est privare Excommunicatum saltem vitandum omni jurisdictione Ecclesiastica, ut omnia ejus acta invalida sint.*

14 *Unde excommunicatus non potest alium excommunicare.*

15 *Neque conferre Beneficia.*

16 *Neque eligere.*

17 *Excipitur autem electio Summi Pontificis, quæ ob nullam Cardinalium Excommunicationem, suspensionem, vel interdictum infirmari potest.*

18 *Octavus effectus est privare Excommunicatum distributionibus quotidianis.*

19 *Nonus est reddere Excommunicatum incapacem, & inhabilem ad dignitates, Beneficia, & omnia Ecclesiastica Officia obtinenda.*

20 *Decimus est reddere Excommunicatum incapacem, & impotentem ad obtinendum aliquod Rescriptum, sive gratiæ, sive justitiæ a Sede Apostolica.*

21 *Undecimus est reddere Excommunicatum suspectum de hæresi, si per annum in Excommunicatione insorduerit.*

22 *Et si nullum impedimentum alleget, seque purgare recusset, potest condemnari, ut Hæreticus.*

23 *Duodecimus est reddere excommunicatos omnes communicantes extra casus a jure concessos cum excommunicato vitando, seu non tolerato.*

24 *Cum hac tamen distinctione, quod communicantes cum Excommunicato in crimine criminoso, scilicet cooperando crimini, & contumaciæ, ratione cujus est lata Excommunicatio, incurrunt Excommunicationem majorem, Communicantes autem in rebus sacris, aut politicis incurrunt solummodo Excommunicationem minorem.*

25 *Cum hac vero advertentia, quod communicando notabiliter in sacris, & divinis saltem publice celebratis, peccant mortaliter, communicando autem in solis politicis venialiter.*

26 *Effectus Excommunicationis minoris sunt tres, unus proximus, per se, & directus, & alii duo remoti, indirecti, & de consequenti.*

27 *Primus, & directus effectus est, quod excommunicatus excommunicatione minori nullum licite possit recipere Sacramentum, & si aliquod recipiat, graviter peccet.*

28 *Secundus, & indirectus, seu remotus effectus est, quod si sine necessitatis ratione Sacramenta ministret peccet saltem venialiter.*

29 *Tertius, & aliter effectus indirectus, remotus, & de consequenti est, quod Excommunicatus minori Excommunicatione non debeat eligi ad beneficium Ecclesiasticum, sed electio confirmanda sit.*

PRimus effectus Excommunicationis majoris est privare 1
Excommunicatum usu activo, & passivo Sacramentorum; *cap. Cum illorum 32. & cap. Si quem 59. de sentent. excommunicat. cum concordant.* Secundus effectus est 2
privare Excommunicatum communibus Ecclesiæ suffragiis, & bonis spiritualibus, quæ ex publicis Ministrorum officiis, & lacrimis Fidelibus provenire solent, nec non fructus satisfactionum Christi, & Sanctorum, qui ex communi Ecclesiæ thesauro per Indulgentias Prælatorum auctoritate applicatur; Colligitur ex *cap. A nobis 28. & cap.*
Sacris 38. de sentent. excommun. Tertius effectus est privare 3
Excommunicatum assistentia Divinorum Officiorum; Excommunicatus enim nequit interesse Missæ Sacrificio, Horis Canonicis publicis orationibus, Processionibus, & hujusmodi *cap. Significavit 18. Responso 43. de sent. excomm. c. Alma mater 24. eod. tit. in 6. & Clementin. Gravis 2. de sentent. excomm.* Permittitur tamen Excommuni- 4
catis interesse Concioni in Ecclesia habitæ tempore, quo non celebrantur Divina Officia, ad hoc ut citius ad pœnitentiam, & Ecclesiæ obedientiam excitentur; *cit. cap. Re-*
sponso 4. de sentent. excomm. sicuti etiam possunt priva- 5
tim orare, & immo tenentur privatim recitare Horas Canonicas, si ad ipsas vi Ordinis, vel Beneficii, vel Professionis Religiosæ teneantur, ne ex propria iniquitate commodum reportent, ut dicunt communiter Doctores, qui
insuper addunt, idem dicendum esse, licet Beneficiatus, 6
ex quo in Excommunicatione Officium præstare non possit, fructibus interim privetur, quia ipsius culpa id accidit, & per ipsum fiat, quominus fructus percipiat; *Ex regula enim 86. Juris in 6. Damnum quod quis sua cul-*
pa sentit, sibi debet, non aliis imputare. Quartus effe- 7
ctus est privare Excommunicatum Ecclesiastica sepultura; *c. Sacris 12. de sepultura; c. Consuluisti 7. de consec. Eccles.* Quin-
tus effectus est privare Excommunicatum communione po- 8
litica cum Fidelibus; cum Excommunicatis enim nequeunt Fideles commercia, seu negotia habere, convivere, & hujusmodi, nec Excommunicati cum ipsis Fidelibus; *cap. Sicut 16. cap. Excommunicatos 17. cap. Cum excommunicato 18. cap. Qui communicaverit 19. caus. 11. quæst. 3. excpt. Nuper 29. cap. Si aliquando 41. de sentent. Excom.*
Sextus effectus est privare Excommunicatum communio- 9
ne Forensi, ita ut Excommunicatus nequeat esse Judex, Advocatus, Actor, Testis, & hujusmodi, neque in causis criminalibus, neque civilibus; Ita de Judice habetur in *cap. ad probandum 24. de sentent. & re judic.* de aliis
vero in *cap. Decernimus 8. de sentent. excomm. in 6.* Hoc 10
tamen de excommunicatis vitandis, & non toleratis solummodo est intelligendum, ut ex communi notat Avila *part. 2. cap. 6. disp. 7. dub. 1. concl. 2. dub. 3. & 4.* Nihil
vero obstat quominus excommunicatus in causis tum civi- 11
libus, tum criminalibus tanquam reus conveniri possit, ne ex propria malitia commodum reportet; *cap. Intelle-*
ximus 7. de Judiciis. Et consequenter omnia ea agere, 12
aut etiam petere potest, quæ ad sui legitimam defensionem necessaria sunt; *c. Cum inter 5. de exceptionibus.*

Se-

13 Septimus effectus est privare Excommunicatum saltem vitandum omni jurisdictione Ecclesiastica, ita ut omnia ejus acta invalida sint; arg. cap. Audivimus 4. caus. 24. q. 1, can. Ad probandum 24. de sentent. & re judicata.
14 Adde excommunicatus non potest alium excommunicare;
15 cit. cap. Audivimus. Neque conferre Beneficia; cap. unic.
16 *Ne Sede vacante in 6.* Neque eligere; arg. cap. *Cum dilectus 9. de consuetudine, & cap. Cum inter 16. de elect.* ubi declaratur, electionem factam a suspensis invalidam esse, omnis autem Excommunicatus ab Officio & juris-
17 dictione suspensus est. Excipitur autem electio Summi Pontificis, quae ob nullam Cardinalium Excommunicationem, suspensionem, vel interdictum infirmari potest;
18 *Clement. Ne Romani 4. Caeterum, de elect.* Octavus effectus est privare Excommunicatum distributionibus quotidianis; *arg. cap. unic. de Clericis non residentibus in 6.*
19 & Concil. Trid. *sess. 24. cap. 12. de reform.* Nonus effectus est reddere Excommunicatum incapacem, & inhabilem ad dignitates, & Beneficia, & omnia Ecclesiastica officia obtinenda; *cap. Postulasti 7. de Clerico excommunic. mini-*
20 *strante.* Decimus effectus est reddere Excommunicatum incapacem, & impotentem ad obtinendum aliquod Rescriptum sive gratiae, sive justitiae a Sede Apostolica, taliter quod impetratum ipso jure sit nullum, nisi in ipsa causa Excommunicationis, vel Appellationis ad Excommunicati defensionem impetretur; *cap. Dilectus 26. de*
21 *rescriptis, & cap. Ipso jure 1. de rescript. in 6.* Undecimus effectus est reddere excommunicatum suspectum de Haeresi, si per annum in Excommunicatione insorduerit, *ut est expressum in Concil. Trid. sess. 25. cap. 3. de reform. in fine*, ibi: „ Sed si induratus animo censuris annexus
„ in illis per annum insorduerit, etiam contra eum,
22 „ tanquam de haeresi suspectum procedi possit „. Et si nullum impedimentum alleget, neque purgare recuset, potest condemnari ut Haereticus; *cap. Cum contumacia 7.*
23 *de Haereticis.* Duodecimus effectus est reddere Excommunicatos omnes communicantes extra causas a jure concessas cum Excommunicato vitando, seu non tolera-
24 to; Cum hac tamen distinctione, quod communicantes cum Excommunicato in crimine criminoso, scilicet cooperando crimini, & contumaciae, ratione cujus est lata Excommunicatio, incurrunt Excommunicationem majorem, eo quod facientes, & consentientes par poena constringat; *cap. Nuper 29. & cap. Quod in dubiis 30. de sent. excomm.* communicantes autem in rebus Sacris aut politicis incurrunt solummodo Excommunicationem minorem; *cap. Illa quondam 39. de elect. cap. Nuper 29. de sentent. excommun. & cap. Statuimus 3. de sentent.*
25 *Excommunic. in 6.* Cum hac vero advertentia, quod communicando mortaliter in Sacris, & Divinis saltem publice celebratis peccant mortaliter, communicando autem in solis politicis, venialiter; Navarrus in *Manual. cap. 27. n. 29.* Reiffenstuel *lib. 5. Decretal. tit. 39. num. 148. cum commun.*

26 Effectus Excommunicationis minoris sunt tres, unus proximus, per se, & directus, & alii duo remoti, indi-
27 recti, & de consequenti. Primus, & directus effectus est, quod Excommunicatus Excommunicatione minori nullum licite possit recipere Sacramentum, & si aliquod recipiat, graviter peccet; *cap. Si celebrat 10. de Clerico excomm. ministrante* ibi: „ Si celebrat, minori excom-
28 „ municatione ligatus, licet graviter peccet &c. Secundus, & indirectus seu remotus effectus est, quod si sine necessitatis ratione Sacramenta ministret, peccet saltem venialiter; *cit. cap. Si celebrat*, ibi: „ Peccat autem con-
„ ferendo Ecclesiastica Sacramenta, sed ab eo collata
„ virtutis non carent effectu, cum non videatur a colla-
„ tione, sed participatione Sacramentorum „ (quae in
29 sola consistit perceptione) *remotus*. Tertius, & alter effectus indirectus, remotus, & de consequenti est, quod Excommunicatus minori Excommunicatione non debet eligi ad Beneficium Ecclesiasticum, sed electio infirmanda sit; *cit. cap. Si celebrat.*, ibi: „ Si tamen scienter ta-
„ lis electus fuerit, ejus electio est irritanda pro eo,
„ quod ad susceptionem eorum eligitur, a quorum per-
„ ceptione a Sanctis Patribus est privatus, ubi vides,
„ quod Decretalis ipsa reddit claram rationem, quia cum Beneficium Ecclesiasticum suapte institutione ordinetur ad Sacros Ordines suscipiendos, vel Missam celebrandam &c. a quibus minori Excommunicatione ligatus repellitur, venit de consequenti repellendus etiam Beneficiis Ecclesiasticis; „ pro eo, quod ad susceptionem eorum e-
„ ligitur, a quorum perceptione a Sanctis Patribus est
„ privatus.

Notae additiones ex aliena manu.

1 BONA, quibus privatur excommunicatus ab Auctore in hoc artic. ut opportunius hic afferuntur; Ea denotantur vulgatissimo hoc versiculo:

Si pro delictis Anathema quis efficiatur,
Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

2 *Oris* nomine non solum osculum, sed etiam colloquium intelligitur, ut ne quidem per literas, nuncium, signa,
3 aut nutum cum eo agi debeat. Per id *orare* prohibetur omne commercium sacrum cum Excommunicato. Voce 4
vale omnis honorifica salutatio designatur, quae Excommunicato adeo deneganda, ut ne quidem caput aperire, neque assurgere, neque viam decedere, neque ullum aliud honoris, aut reverentiae signum exhibere Excommunicato 5
liceat. *Mensa communis* porro esse nequit cum Excommunicato, multo minus ergo communi lecto aut habitatione cum Excommunicato utendum. Denique *Communio* 6
prohibetur, qua appellatione omne commercium civile designatur, ut nullum negotium civile vel humanum cum eo suscipere liceat.

Patet hinc, statum Excommunicatorum civilem nullum 7
esse, eosque fere pro Capite minutis, seu iis qui mediam Capitis diminutionem passi sunt habendos. Quod ut apertius liqueat, libet per aliquot effectus civiles fusissime ab aliis explicatos in compendium ire.

I. *Excommunicatus neque accusare, neque agere potest*: 8
Opponi propterea Accusatori potest exceptio excommunicationis, ut ne quidem haec elidatur per replicationem, quod reus communicaverit cum Excommunicato Acto- 9
re, quia haec communicatio tantum minorem excommunicationem inducit, atque adeo non a foro, sed a Sacramentorum participatione removet; *Cap. 1. 8. de Except.* Tametsi autem agere nequeat, conveniri potest, ne vi- 10
deatur de sua malitia commodum reportare; *Cap. 7. de Judic.* Opponique potest exceptio haec excommunicationis 11
in qualibet parte judicii; *Cap. 12. de except.* Necesse ta- 12
men est, ut excipiens de Excommunicatione speciem ejus exprimat, ac intra spatium octo dierum plane probet; alioquin ea non obstante Judex procedere potest, quia compertum fuit saepe per malitiam hanc exceptionem opponi; *Cap. 1. de Except. in 6.* Neque hoc solum 13
pertinet ad Ecclesiasticos judices; Saeculares quoque Judex per censuram Ecclesiasticam compellendus, ut Excommunicatos ab agendo repellat; *Cap. 8. de sent. Excommunicat. in 6.*

II. *Excommunicatus nec pro aliis ullo modo in Foro com-* 14
parere potest. Quod attinet ad jus postulandi, expresse decrevit *Alexander IV. in dict. Cap. 8. de sent. Excomm. in 6.* ne Judices saeculares excommunicatos ad patrocinandum admittant, sive partes Actoris, sive rei tuean- 15
tur. Valida tamen acta sunt, licet admissus fuerit Excommunicatus ad patrocinandum. Pariter nec procura- 16
tor esse potest Excommunicatus; *Cap. 7. de judiciis*. Sed 17
& valida esse ab eo gesta, si neque a Parte, neque a Judice repulsus sit, docent communiter Canonistae. Nec 18
potest Notarius excommunicatus munus suum exercere in judicio, quia quamdiu hoc vinculo ligatus est, interim nullam fidem civilem meretur. Denique nec testimonium ferre excommunicatus potest; *dict. cap. 8. de sent. Excomm. in 6.*

III. *Excommunicatus ad officia publica non est admitten-* 19
dus, nec admissus munus suum exercere potest. Cautum est *in cap. 24. de sentent. & re judic.* sententiam latam fore nullam, *si unus ex delegatis vinculo excommunicationis publice innodatus fuerit*. Publica tamen denunciatio deside- 20
ratur, quod evidentius postea & generaliter constitutum est in *decretali Martini V. Ad evitanda scandala*.

IV. *Magistratui Excommunicato non amplius parendum*. 21
Movet vero *Gibalinus* quaestionem hanc: „ An vasalli,
„ & subditi communicare possint cum Domino excom-
„ municato? *Et possit annuant* in iis omnibus, quae ad
„ homagium & debitam subjectionem spectant ex regula
„ generali. Quum enim ut certum Principes & alii Do-
„ mini neque dignitatem, neque dominium, neque juris-
„ dictionem amittant, tenebuntur vasalli & subditi ea
„ omnia praestare Domino excommunicato vitando, quae
„ ante excommunicationem debebant. Quandoquidem
„ enim manet idem jus in Domino, & obligatio in sub-
„ dito, illa omnino implenda est, & si nequeat impleri
„ absque communicatione, communicandum erit; atque
„ ita solvenda tributa & alia debita in jure subjectionis,
„ etiamsi in propria persona exhiberi debeant, ut sunt
„ homagia quaedam personalia. Si enim Privatus non
„ amittat rerum suarum dominium per excommunica-
„ tionem, neque ejus praetextu potest spoliari bonorum
„ suorum possessione a Domino; quo jure ipso Dominus
„ ratione solius censurae, suis juribus, dominiis, debi-
„ tis, ac bonis spoliabitur a subditis fidelitatem obedien-
„ tiam, tributa, aliaque obsequia, ad quae praestanda ra-
„ tione subjectionis tenentur denegantibus, quando ma-
„ net eadem subjectio post excommunicationem, quae ante
„ illam erat?

Et ut alios effectus civiles praeteream, V. *Infamia juris* 23
notatur Excommunicatus; *Cap. 17. cap. 6. quaest. 1.* Sunt 24
vero, qui arbitrentur, infamiam hanc tantum esse Canonicam, non Civilem; nisi inflicta fuerit Excommunicato propter crimen, quod Jus Civile infamia notat,

ARTICULUS VI.

Excommunicatio quo ad ejus absolutionem.

SUMMARIUM.

1 *Ab Excommunicationibus a Jure latis, & nemini reservatis absolvere possunt nedum Episcopi, & alii Prælati jurisdictionem habentes, sed pro foro interno etiam Parochi, & simplices Confessarii.*

2 *Ab Excommunicationibus a Jure latis, & Papæ reservatis (exceptis sex casibus intra Italiam, & extra Urbem de mandato Clementis VIII. reservatis) possunt absolvere etiam Confessarii Regulares.*

3 *Ab Excommunicationibus ab homine latis per sententiam specialem potest absolvere solus ille, qui eas tulit, vel ejus delegatus.*

4 *Vel ejus Successor, pro quo venit etiam Capitulum Sede vacante.*

5 *Vel Superior Censurantis plenam jurisdictionem in illum habens, ut Papa respectu omnium, Generalis respectu Superiorum totius Ordinis, Provincialis respectu Superiorum suæ Provinciæ.*

6 *Non sic autem Archiepiscopus respectu suorum suffraganeorum, nisi ad eum appelletur.*

7 *Nec etiam Legatus Sedis Apostolicæ, nisi ad ipsum appellatum sit.*

8 *Ab Excommunicationibus ab homine latis per sententiam generalem sine ulla reservatione absolvere possunt Episcopus, & alii Prælati jurisdictionem habentes, & pro Foro conscientiæ etiam Parochi, & alii Confessarii.*

9 *Si autem Auctor illius in ipsa generali sententia ejus absolutionem sibi reservavit, nemo ab illa absolvere potest præter ipsum Reservantem, vel ejus Successorem, vel Delegatum, vel Superiorem.*

10 *Ab Excommunicatione minori a Jure lata absolvere potest in Foro interno proprius Parochus, & omnis Confessarius approbatus.*

11 *Excommunicationis absolutio dari potest, nedum intra confessionem, sed etiam extra Confessionem Sacramentalem, etiam absenti, & etiam invito.*

12 *Immo etiam mortuus absolvi potest indirecte ad hoc, ut sit capax Ecclesiasticæ sepulturæ, & suffragiorum Ecclesiæ.*

13 *Excommunicationis absolutio variis modis dari potest. Primo absolute.*

14 *Secundo conditionate.*

15 *Tertio ad cautelam.*

16 *Quarto cum reincidentia.*

17 *Absolutus cum reincidentia, si cessante periculo, vel impedimento non se præsentat Superiori, reincidit in Excommunicationem.*

18 *Quinto ad certum duntaxat effectum.*

19 *Absolutionis formæ variæ etiam esse possunt. Assignatur forma absolutionis, cum quis absolvit auctoritate propria.*

20 *Assignatur forma absolutionis, cum quis absolvit auctoritate delegata.*

21 *Assignatur forma absolutionis cum Excommunicatio est dubia.*

22 *Assignatur forma absolutionis danda publice, & solemniter.*

23 *Nemo debet absolvi a majori Excommunicatione sive pro Foro interno, sive pro externo, nisi prius juramento promittat de parendo mandatis Ecclesiæ, vel absolventis, & de non committendo in posterum hujusmodi delicto.*

24 *Et etiam nisi satisfecerit parti læsæ, vel ad hoc dederit sufficientem cautionem, vel saltem ad hoc præstiterit juramentum.*

25 *Si autem ita absolutus postea satisfacere negligat, non reincidit in priorem Excommunicationem, sed poterit iterum a Judice excommunicari.*

26 *Absolvens ante præstitum juramentum de parendo mandatis Ecclesiæ, vel ante præstitam satisfactionem parti læsæ, illicite quidem absolvit, sed valide.*

27 *Absolutio extorta metu gravi injuste in eum facientcasso est invalida.*

1 AB Excommunicationibus a Jure latis, & nemini reservatis absolvere possunt, nedum Episcopi, & alii Prælati jurisdictionem habentes, sed pro Foro interno etiam Parochi, & simplices Confessarii, ut ex c. *Nuper* 29. *vers. In secundo casu*, *de sent. excomm.* deducunt Pirhing. *sup. d. c. n.* 12. & 13. Fagn. *n.* 16. & 29. Pichinz. *in Jus Can. lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 41. Anaclet. *lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 246. & plurimi alii.
Ab Excommunicationibus a Jure latis, & Papæ reservatis
2 (exceptis quibusdam casibus) possunt absolvere etiam Confessarii Regulares, ut constat ex privilegio Pauli III. Constitut. incip. *Cum inter cunctas* emanat. 3. *Junii* 1545. Patribus Societatis Jesu concesso, in quo communicant omnes alii Regulares.

Ab Excommunicationibus ab homine latis per senten- 3
tiam specialem potest absolvere solus ille, qui eas tulit,
vel ejus Delegatus; *cap. Pastoralis* 11. §. *Præterea*, *de
Offic. Ordinarii*, *cap. Quærenti* 26. *de Offic. delegati*. 4
Vel ejus successor; *cap. Si Episcopus*, *caus.* 11. *quæst.* 3.
pro quo venit etiam Capitulum Sede vacante; *cap. unic.
de majoritat. & obedient. in* 6. Vel Superior Censuran- 5
tis plenam jurisdictionem in illum habens, ut Papa respectu
omnium, Generalis respectu Superiorum totius
Ordinis, Provincialis respectu Superiorum suæ Provinciæ.
Non sic autem Archiepiscopus respectu suorum 6
Suffraganeorum, nisi ad eum appelletur, quia Archiepiscopus
non habet hanc jurisdictionem absolvendi a Censura,
quam in proprium subditum tulit Episcopus ejus Suffraganeus,
nisi ad eum a sententia censuræ appelletur,
ut colligitur ex cap. *Nullus Primas* 7. *caus.* 9. *quæst.* 3.
& ex cap. *Pastoralis* 11. *de Offic. Ordinarii*. Nec etiam 7
Legatus Sedis Apostolicæ, qui licet aliquo modo Superior
sit Episcopi, non tamen in ordine ad causam subditorum,
nisi ad ipsum sit appellatum, ut deducitur ex
Tridentin. session. 24. *cap.* 20. *de reformat.* Barbosa ibi,
& alii.

Ab Excommunicationibus ab homine latis per senten- 8
tiam generalem sine ulla reservatione absolvere possunt
Episcopi, & alii Prælati jurisdictionem habentes, & pro
Foro conscientiæ etiam Parochi, & alii Confessarii approbati,
ex cap. Nuper 29. *vers. In secundo casu*, *de
sentent. Excommunicat.* Si autem Auctor illius in ipsa generali
sententia ejus absolutionem sibi reservavit, nemo 9
ab illa absolvere potest præter ipsum Reservantem, vel
ejus Successorem, vel Delegatum ab eo, vel Superiorem
ipsius, ut dictum est num. præcedenti. Ab Excom- 10
municatione minori a Jure lata absolvere potest in Foro
interno proprius Parochus, & omnis Confessarius approbatus,
ex cap. Nuper, *de sent. Excomm.* quia, ut ibi
habetur, Conditor Canonis ejus absolutionem sibi specialiter
non retinuit; ita deducunt Nicol. *in flosc. verb. Excomm.*
n. 9. Sayr. *de Censur. lib.* 2. *cap.* 3. *nu.* 11. Anaclet.
lib. 5. *tit.* 39. §. 5. *n.* 158. & alii plurimi.

Excommunicationis absolutio dari potest nedum intra 11
Confessionem, sed etiam extra Confessionem Sacramentalem
etiam absenti, & etiam invito; Pirhing. *in Jus Canon.
lib.* 5. *tit.* 39. *nu.* 164. Anaclet. *lib.* 5. *Decret. tit.* 39.
§. 8. *n.* 167. Pax Jord. *elucubrat. lib.* 14. *tit.* 2. *num.* 182.
& multi alii passim. Immo etiam mortuus absolvi potest
ab eo, a quo poterat absolvi vivus, si ante obitum signa 12
pœnitentiæ dedit, non directe, quia non est amplius homo
super terram, sed ad hoc ut sit, capax Ecclesiasticæ
sepulturæ, & suffragiorum Ecclesiæ, *ex cap. A nobis* 28.
de sententia Excommunicationis.

Excommunicationis absolutio variis modis dari potest. 13
Primo *absolute*, ut cum ab habente plenam jurisdictionem
quis absolvitur, nulla adjecta conditione. Secundo
conditionate, ut cum quis absolvitur tantum sub condi- 14
tione. V. G. absolvo te, si hoc, vel illud feceris. Tertio
ad cautelam, uti solet præmitti ante absolutionem Sacramentalem,
& ante electionem, vel collationem Be- 15
neficii, vel Ordinis ad vitandam nullitatem, *ex cap. Venerabilis*
52. *de sentent. excommunic.* Quarto *cum reincidentia*,
ita ut si absolutus intra certum tempus 16
hoc, aut illud non fecerit, reincidat in Excommunicationem;
elapso enim termino præfixo, statim ipso Jure
reincidit in ipsam, ut declaravit *Sacr. Congreg. Immun. in
Werens.* 19. *Decemb.* 1694. Sic pariter absolutus propter 17
mortis periculum, vel aliud legitimum impedimentum
cum onere, quod cessante tali periculo, vel impedimento
se præsentet Superiori, non ut iterum ab eo absolvatur,
cum jam plene absolutus sit, sed ut pareat, & satisfaciat;
cap. De cetero; & *cap. Quamvis de sentent.
Excomm.* si cessante tali periculo, & impedimento, cum
commode potest, non se præsentet Superiori, reincidit in
Excommunicationem ipso jure, *ex cap. Eos, qui* 22. *de
sentent. Excommunic. in* 6. Quinto ad certum duntaxat effectum,
V. G. ut Excommunicatus possit in judicio exa- 18
minari, vel testimonium ferre, vel alium actum sibi
alias prohibitum exercere, quo tamen casu Excommunicatus
non ab ipsa Excommunicatione, sed ab aliquo
ipsius effectu duntaxat liberari censetur, ut cum aliis advertit
Pirhin. *lib.* 5. *in Jus Canon. de sentent. Excommun.
num.* 16.

Absolutionis formæ variæ etiam esse possunt. Si quis 19
auctoritate propria Excommunicatum absolvat, poterit
hac uti forma: „ Absolvo te a vinculo Excommunicationis,
„ quod incurristi, propter hoc, vel illud crimen,
„ & restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & Fidelium communioni:
„ In nomine Patris &c. Si vero absolvat auctoritate
delegata, poterit uti ista: Auctoritate Om-
„ nipotentis Dei, & Ss. Apostolorum Petri, & Pauli,
„ Ss. D. N. Papæ N. vel Eminentissimi, vel Illustrissimi
„ Nostri N. N. in hac parte tibi concessa, & mihi com-
„ missa absolvo te a vinculo Excommunicationis, quod
„ incurristi propter tale, vel tale crimen, & restituo
„ te Sacramentis Ecclesiæ, & communioni Fidelium.
„ In nomine Patris &c. „ Si autem Excommunicatio non
sit certa, sed dubia, uti poterit ista: „ Dominus noster

Jesus

„ Jesus Christus te absolvat, & ego auctoritate ipsius te „ absolvo a vinculo Excommunicationis, si quod incurristi ob tale crimen, & restituo te &c." In casu autem
22 quod absolutio detur publice, & solemniter, præmitti solet aliquis psalmus pœnitentialis cum quibusdam versiculis, & orationibus in Rituali præscriptis, *ex c. A nobis* 28. *de sent. Excomm.*

23 Nemo debet absolvi a majori Excommunicatione, sive pro Foro interno, sive pro externo, nisi prius juramentum promittat de parendo mandatis Ecclesiæ, vel absolventis, & de non committendo in posterum hujusmodi delicta, *cap. Ex tenore* 10. *c. Ad hæc* 12. *de sent. Excomm.* Et
24 etiam nisi satisfecerit parti læsæ saltem per transactionem ob damnum, vel injuriam, ratione cujus fuit Excommunicatus; *c. Solet, de sent. Excomm. in* 6. vel si hæc statim fieri nequeant, sufficiens cautio per pignora, vel fidejussionem præstetur, vel si nec illa ob inopiam, vel aliam causam fieri potest, præstetur per juramentum, quia nemo ad impossibile obligari potest, ut tenet Pirhing. *in Jus Canon. lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 163. Anaclet., *lib.* 5. *Decret. tit.* 39. §. 8. *num.* 269. & alii passim.

25 Si autem ita absolutus postea satisfacere negligit, non reincidit in priorem Excommunicationem, sed poterit iterum a Judice excommunicari; *c. Ad reprimendam, de Offic. Ord.* Absolvens autem ante præstitum juramentum
26 de parendo mandatis Ecclesiæ, vel ante præstitam satisfactionem parti læsæ, illicite quidem absolvit, sed valide; quia hæc non pertinent ad substantiam absolutionis;
27 *c. Venerabilibus* 7. §. *Sane, in fine de sent. Excomm. in* 6. Absolutio extorta metu gravi injuste in eum injuncto incusso, est invalida; *c. De iis quæ vi, in* 6.

28 * A quibuscumque censuris excommunicationis, suspensionis, & interdicti absolvere potest Major Pœnitentiarius, Regulares quidem in utroque foro, reliquos vero in foro conscientiæ tantum; quanquam & illos potest absolvere in utroque foro censuris publicis latis a jure, Apostolicæ Sedi reservatis, & etiam nominatim declaratis, vel latis nominatim ab homine, si expiraverit jurisdictio judicis delegati, a quo latæ fuerint, vel quando proprios Judices adire rei non possunt. Obligandi sunt tamen rei illi, ut satisfaciant parti, alioquin reincidunt in eamdem censuram. Si vero satisfactio a parte recusetur, tunc major Pœnitentiarius illi præscribat hanc satisfactionem, qua a parte recusata, nihil ultra agendum est. Benedict. XIV. Constitut. incip. *Pastor bonus*. Bull. *tom.* 1. *n.* 95. §. 7.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 UT in hac absolutionis materia recte procedatur, di-
2 stinguenda est excommunicatio lata *ab Homine* ab Excommunicatione lata *a Jure*. Ab excommunicatione lata *ab homine*, ut recte monet Auctor, Is regulariter
3 absolvere potest, qui eam tulit. Idem dic de Successore,
4 & sede vacante Capitulo, quia non ipsa singularis & individua Persona Excommunicantis attendenda est, sed ipsum Officium, seu dignitatis, vi cujus auctoritas ferendi Censuras competit illi, qui censuram tulit. Superior
5 quoque absolvere potest, si ad eum sit appellatum propter jurisdictionem acquisitam ex appellatione. Summus vero Pontifex ob summam in Ecclesia potestatem etiam
6 citra appellationem valet absolvere. De disciplina vero
7 tum antiqua, tum recenti de absolutione a Superiore impe-
8 tranda consule *Van-Espen. Jur. Eccles. univers. part.* 3. *tit.* 11. §. 1. *& plur. seq.*

9 De Excommunicato a suo Episcopo an absolvi possit ab Episcopo novi domicilii quæri solet? Obtinuit distinctio, ut Excommunicatus per sententiam generalem sui Episcopi possit absolvi, non item Excommunicatus per senten-
10 tiam specialem ejusdem; Confer Zoes. *in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 161. *Suar. de Censur. disput.* 7. *sect.* 21. *num.* 27.
11 Eademque distinctio secundum mox laudatos Auctores recepta est, si Excommunicatus a suo Episcopo fiat Religiosus, ut scilicet excommunicatus per sententiam gene-
12 ralem absolvi queat a Superiore ipsius Religiosi, nequaquam vero Excommunicatus per specialem sententiam.

13 Disputatur & de eo, an post interpositam appellationem absolvere valeat Judex a quo? Affirmant inter alios *VVames. in cap.* 17. *fer. per tot. de Appellat. Suarez. de Censur. disput.* 7. *sect.* 2. *n.* 31. *& seq.*

14 Gravior est quæstio, an ab Excommunicatione *ipso jure* in Litteris Apostolicis comminata absolvere queat Judex, qui sententiam declaratoriam pronunciavit? Dubium inde oritur, quod Judex hic non videtur proprie excommunicasse, adeoque haud valet absolvere. At affir-
15 mativam sententiam, modo in ipsis Litteris Apostolicis excommunicatio non sit Papæ reservata, tenuit *Rot. in Alexven. Parochialis* 10. *Januarii* 1746. §. 7. *cor. Reverendiss. P. D. Bussio Decan. &* 1. *Julii ejusdem anni* 1746. §. 5. *cor. Illustriss. Capr. A m. Urb. Gubern.*

16 Hæc de absolutione ab excommunicatione lata *ab Homine*. Quoad vero excommunicationem a *Jure* latam, hæc Regula communiter statuitur: „ Si Pontifex, aut Con-
17 „ ditor Canonis, ejus absolutionem specialiter reservaverit, absolvi unusquisque poterit a proprio Episcopo, „ immo & a proprio Sacerdote: *Cap. Nuper, de sent. Excom.*

Nomine Episcopi, observante *Suarez. de Censur. disp.* 7. *sect.* 3. intelligitur Episcopus proprius Excommunicati item qui in Episcopalem jurisdictionem succedit. Vagabundos vero absolvere potest Episcopus Loci, in quo actu 19
habitant; *Zoes. in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *n.* 164.

Nomine *proprii Sacerdotis*, notante *eodem Auctore* ubi 20
supra, venit proprius Parochus Excommunicati. Ex ratione vero mox citatæ Decretalis venit quilibet Presbyter habens auctoritatem absolvendi; approbatus scilicet a suo Ordinario, tamquam Minister Sacramenti Pœnitentiæ a peccatis mortalibus, præsertim quia, ut monet *laudatus* 21
Auctor dict. disput. 7. *sect.* 4. quatenus munus illud exercent Presbyteri subeunt vices & munus proprii Parochi. 22
De absolutione ad cautelam vide *Van-Espen. Juris Eccles. univ. p.* 3. *tit.* 11. *cap.* 11. §. 16. *& plur. seq.*

ARTICULUS VII.

Absolutio pro Foro conscientiæ an prodesse possit etiam pro Foro externo?

SUMMARIUM.

1 *Absolutus in Foro interno ab Excommunicatione si non fuerit nominatim Excommunicatus, non tenetur se gerere in Foro externo tamquam Excommunicatus, præsertim si constet ita esse absolutum.*

2 *Absolutus in Foro conscientiæ ab Excommunicatione occulta, potest in Foro externo etiam publice habere omnem communionem in Divinis, & politicis, Missam publice celebrare, & alia hujusmodi.*

3 *Si vero Excommunicatio, a qua fuit in Foro tantum interno absolutus, sit notoria, & publica, poterit tantum in occulto celebrare, & alia per Excommunicationem prohibita agere, si absit omne scandalum.*

4 *Absolutus in Foro conscientiæ tantum, si ejus crimen deferatur ad Judicem, licet non indigeat nova absolutione, potest tamen adhuc urgeri a Judice, qui potest contra eum procedere, donec etiam in Foro externo absolutionem obtineat.*

ABsolutus in Foro interno ab Excommunicatione, si non 1
fuerit nominatim Excommunicatus non tenetur se gerere in Foro externo tamquam Excommunicatum, præsertim si constet ita esse absolutum, quia illa absolutio valet ad omnia, præterquam in judicio, ubi lis movetur; Lessius *in Auctar. v. Absolut. cas.* 8. Krimer *n.* 1848.
Claudius la Croix *lib.* 7. *de Censuris n.* 154. & alii passim. 2
Absolutus in Foro conscientiæ ab Excommunicatione occulta, potest in Foro externo etiam publice habere omnem communionem in divinis, & politicis, Missam publice celebrare, & alia hujusmodi; Si vero Excommuni- 3
catio, a qua fuit in Foro tantum interno absolutus, sit notoria & publica, poterit tantum in occulto celebrare, & alia per Excommunicationem prohibita agere, si absit omne scandalum; Ad evitandum enim scandalum, si ejus Excommunicatio fuerit notoria, quandiu de legitima ejus absolutione publice non constat debet se gerere in Foro externo tamquam Excommunicatum, & se publice abstinere ab omnibus, quæ Excommunicatis interdicuntur, Layman *lib.* 1. *tract.* 5. *p.* 1. *cap.* 7. *n.* 7. Avila *de Censuris p.* 2. *cap.* 7. *disp.* 3. *dub.* 12. Navarr. *lib.* 2. *consil. ultim. de judiciis num.* 7. Reiffenstuel *in Jus Canon. lib.* 5. *decret. tit.* 39. §. 8. *n.* 247. & 248. Claudius, Henriquez, & alii.

Absolutus in foro conscientiæ tantum, si ejus crimen 4
deferatur ad Judicem, licet non indigeat nova absolutione, potest tamen adhuc urgeri a Judice, qui potest contra eum procedere, donec etiam in foro externo absolutionem obtineat, uti pluries declaravit *Sacra Congr.* per sequentia, & similia verba: „ Non prohibetur Episcopus, „ vel alius Superior affigere Cedulones, & punire Ex„ communicatum, licet fuerit in Foro conscientiæ absolutus, vel cum Brevi *Sacræ* Pœnitentiariæ, vel cum „ Bulla Cruciatæ, aut Jubilæi, vel in vim cap. Liceat „ sess. 24. Concil. Trident. vel alio quocumque modo, „ quia illi duo Fori sunt separati, & actum in uno, non „ afferre præjudicium in altero. Potest tamen Judex Ecclesiasticus absolutionem in Foro conscientiæ datam, etiam pro Foro exteriori ratam habere; nisi hoc redundet in præjudicium partis." In Compsana 15. *Junii* 1519. & in Oppiden. 8. *Junii* 1521. & in Mileten. 30. Septemb. 1612.

Novæ additiones ex aliena manu.

DIstinctio in subjecta materia recepta hæc est: Si in 1
Bulla Jubilæi, vel alia quavis absolute detur facultas absolvendi a censuris, valet absolutio in utroque Foro. Sin autem facultas hæc detur, prout dari ut plurimum solet, *in Foro conscientiæ regulariter*, non prodest pro Foro exteriori. Dico *regulariter*, nam si quis ob debitum, seu damnum, injuriam, vel contumaciam manifestam

fuerit

fuerit a Judice excommunicatus, & nominatim declaratus seu denuntiatus, & satisfacta Parte absolvatur a Confessario vi Bullæ Jubilæi, vel similis, censetur absolutus etiam in Foro externo, ut tenent quamplures Doctores relati a *Bossio de Jubilæo sect. 3. cas. 25. per tot.* qui sententiam hanc probat quibusdam declarationibus S. Pii V. & Gregorii XIII. Quomodo vero constare debeat de satisfactione Partis, tum de absolutione tradit idem Auctor *dict. sect. 1. seq. cas. 26.*

Articulus VIII.

Excommunicati quinam vitandi sint? In quibus, & qualiter vitari debeant?

Summarium.

1 *Jure antiquo omnes Excommunicati erant vitandi.*

2 *Jure novo post Concilium Constantiense confirmatum a Martino V. sunt solum vitandi, qui sunt specialiter Excommunicati, & nominatim quoad personam a Judice Ecclesiastico publice sunt denunciati, vel sunt notorii percussores Clericorum.*

3 *Nec obstat, quod per Concilium Basileense, quod est posterius Constantiensi, & Martino V. præcipiantur vitari non solum notorii Clericorum percussores, sed etiam quicumque alii Excommunicati &c. usque ad n. 4.*

5 *Percussor Clerici tunc dicitur taliter notorius, ut debeat vitari, quando ejus crimen notorie constat, ut non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo juris suffragio excusari.*

6 *Sic talis percussor esset vitandus, si per proprium visum, per confessionem rei, plurium testimonium, seu per publicam famam ita esset notoria percussio, ut nulla tergiversatione posset celari, & ejus malitia excusari.*

7 *Si talis percussio esset occulta, vel percussor posset se defendere, & excusare, quod percussio facta sit causa defensionis, vel ex vehementi passione iræ in motu primo primi, vel in joco, aut inadvertentia, vel nesciendo esse Clericum, tunc talis Clerici percussor non esset vitandus.*

8 *Casus, in quibus vitari debent Excommunicati, reducuntur specialiter ad quinque in hoc vulgato carmine comprehensos;* Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.

9 *Quid intelligatur prohibitum per ly* Os?

10 *Quid intelligatur prohibitum per ly* Orare?

11 *Quid intelligatur prohibitum per ly* Vale?

12 *Quid intelligatur prohibitum per ly* Communio?

13 *Quid intelligatur prohibitum per ly* Mensa?

14 *Qui in aliquo ex supradictis casibus absque rationabili excusante causa communicat cum Excommunicato vitando, peccat, & incurrit Excommunicationem minorem.*

15 *Et si communicet cum ipso cooperando contumaciæ, & crimini, propter quod fuit nominatim Excommunicatus, dando ei auxilium, consilium, aut favorem, præter peccatum mortale, incurrit etiam Excommunicationem majorem.*

16 *Communicans cum Excommunicato nominatim a Papa, ac publice denunciato, si est Clericus, incurrit Excommunicationem Majorem, si est Laicus Excommunicationem minorem.*

17 *Causæ rationabiles, ob quas licet communicare cum Excommunicatis vitandis, sunt specialiter quinque in hoc vulgato carmine comprehensæ:* Utile, Lex, Humilis, Res ignorata, Necesse.

18 *Quid intelligatur permissum per ly* Utile?

19 *Quid intelligatur permissum per ly* Lex?

20 *Quid intelligatur permissum per ly* Humilis?

21 *Quid intelligatur permissum per ly* Res ignorata?

22 *Quid intelligatur permissum per ly* Negatur?

1 Jure antiquo omnes Excommunicati erant vitandi, cum hac differentia, quod illi quorum Excommunicatio erat publice nota, publice etiam erant vitandi, & illi quorum Excommunicatio erat occulta, occulte etiam & privatim tantum erant vitandi ab iis, qui eam Excommunicationem notam habebant, ut patet *ex cap. Cum non ab homine 14. de sentent. excommun.* Jure novo post Con-
2 cilium Constantiense celebratum circa annum 1414. & confirmatum a Martino V. sunt solum vitandi, qui specialiter Excommunicati, & nominatim quoad personam a Judice Ecclesiastico publice sunt denunciati, vel sunt notorii percussores Clerici, & per hoc Excommunicationi Canonis *Si quis suadente diabolo &c.* subjecti, ut clare patet ex Constitut. ipsius Martini V. incip. *Ad evitanda animarum pericula &c.* Nec obstat, quod per hoc 3 Concilium Basileense, quod est posterius Constantiensi, & Martino V., præcipiantur vitari non solum notorii Clericorum percussores, sed etiam quicumque alii Excommunicati; quia dictum Concilium Basileense ab Eugenio IV. fuit revocatum, nec a Sede Apostolica fuit confirmatum, exceptis paucis quibusdam Constitutionibus a Nicolao V. receptis, intra quas non est ea de evitandis Excommunica- 4 catis. Ultraquam quod consuetudine (quæ est optima Legum interpres, & per se ipsam sufficiens ad legem innovandam) introductum est, ut in dies experimur, ut hæretici notorii, aliique Excommunicati non evitentur, nisi vel nominatim sint denunciati, vel sint notorii percussores Clericorum, & sic si in hoc valuisset Concilium Basileense, jam ei derogatum fuisset per consuetudinem contrariam legitime præscriptam, ut deducitur *ex cap. fin. de consuetudine.*

Percussor Clerici tunc dicitur taliter notorius, ut de- 5 beat vitari, quando ejus crimen adeo notorie constat, ut non possit aliqua tergiversatione celari, nec aliquo juris 6 suffragio excusari, ut statuit Pontifex in cit. Bulla *Ad evitanda.* Sic talis percussor esset vitandus, si per proprium visum, per confessionem rei, per plurium testimonium, seu per publicam & constantem famam ita 7 esset notoria percussio, ut nulla tergiversatione posset celari, & ejus malitia excusari. Quod si talis percussio esset occulta, vel percussor posset se defendere, & excusare, quod percussio facta sit causa defensionis, vel ex vehementi passione iræ, in motu primo primi, vel ex joco, aut inadvertentia, vel nesciendo esse Clericum; tunc talis Clerici percussor non esset vitandus, ut clare deducitur ex verbis ipsius Bullæ: *Sic ne aliquo Juris suffragio excusari possit.*

Casus vero, in quibus vitari debent taliter Excommu- 8 nicati, reducuntur specialiter ad quinque deductos *ex cap. Excommunicatos 17. caus. 11. quæst. 3.* ubi habetur: „Nullus cum excommunicatis in oratione, aut cibo, & potu, aut osculo communicet, nec Ave eis dicat, quia quicumque in his, vel aliis prohibitis scienter Excommunicatis communicaverit juxta Apostolorum institutionem, & ipse simili Excommunicationi subjaceat; “ & omnes in hoc vulgato carmine comprehenduntur:

Os, Orare, Vale, Communio, Mensa negatur.

Per ly Os intelligitur prohibitus discursus cum Excom- 9 municato, etiamsi fiat per litteras, nuntios, internuntium, aut alia signa, sic etiam prohibentur oscula, amplexus, & alia hujusmodi signa amicitiæ; necnon receptio mu- 10 nerum. Per ly *Orare* intelligitur prohibita omnis communicatio in sacris, & orationibus; non enim licet cum Excommunicatis orare, interesse processionibus, Missis, & aliis divinis Officiis, nec Missam coram ipsis celebrare. Immo dato quod Excommunicatus vitandus ingrederetur Ecclesiam Missam auditurus, deberet moneri ut exiret, & si nominatim monitus nollet exire, novam Excommunicationem Papæ reservatam incurreret; *Clem. 11. de sentent. Excommun.* & posset per vim expelli. Si vero ratione sua prop. tentiæ nequiret ab Ecclesia expelli, tunc essent omittenda divina Officia, & ipsa Missa, si Sacerdos nondum pervenisset ad Canonem, vel ut alii volunt ad Consecrationem, tunc enim deberet prosequi usque ad sumptionem, ne Sacrificium maneret incompletum, & facta sumptione Calicis deberet discedere, & reliqua in Sacristia peragere, vel omittere, ubi talis locus non adesset. Omnes adstantes autem deberent in tali casu statim ab Ecclesia exire, excepto Ministro Altaris, aliter peccarent participando in Divinis cum Excommunicato vitando, & Excommunicationem saltem minorem incurrerent (a). Per ly *Va-* 11 *le* interdicitur omnis honorifica, & amica salutatio, verbis, signis, gestu, & manus tactu facta. Per ly 12 *Communio* prohibetur omnis societas cum Excommunicatis vitandis in habitatione, contractibus, judiciis, la- 13 boribus, aliisque exercitiis. Per ly *Mensa* prohibetur communicatio in cibo, potuque, non enim licet manducare, & bibere cum Excommunicatis vitandis, etiamsi reperiantur in eodem Collegio, Monasterio, & Domo.

Qui

(a) Si excommunicatus vitandus Ecclesiam ingreditur dum divina celebrantur officia, monendus est ut abeat. Abire nolens vi compelli potest, modo tamen sic fieri possit, ut nullum grave incommodum, vel scandalum emergat. Tunc enim satius est, ut interruptis officiis Populus omnis aufugiat. Veteris Ecclesiæ usum, & praxim fuisse, ut excommunicati non expellerentur ab Ecclesia, sed tempore officiorum, Auctor est Cabassutius in *Theoria, & prax. Juris Canonici lib. 5. c. 11. n. 5.* Eo ergo tempore si excommunicatus exire detrectet, nec vi compelli queat, Missa inchoata abrumpenda est. Quod si Canon esset inceptus, solo manente Ministro debet eam Sacerdos prosequi usque ad Communionem inclusive, & reliqua in Sacristia perficere. Videatur Antoine *Tract. de Censuris cap. 2.*

14 Qui in aliquo ex supradictis casibus absque rationabili
excusante causa communicat cum excommunicato vitando, peccat, & incurrit Excommunicationem minorem,
15 ex c. Excommun. 17. caus. 11. quæst. 3. & si communicet
cum ipso cooperando contumaciæ, & crimini, propter
quod fuit nominatim Excommunicatus, dando ei auxilium, consilium, aut favorem, præter peccatum mortale, incurrit in Excommunicationem majorem; quia facientem, & consentientem par pœna constringit; cap.
16 Nuper 29. & cap. Quod in dub. 30. de sentent. excomm.
Communicans cum Excommunicato nominatim a Papa, ac
publice denunciato, si est Clericus, incurrit Excommunicationem majorem, si est Laicus solum Excommunicationem minorem, ex c. Significavit 18. de sent. Excomm.
& ex cap. Excommun. 17. caus. 11. quæst. 3.

17 Causæ rationabiles, ob quas licet communicare cum Excommunicatis vitandis deducuntur ex cap. Quoniam multos 103. caus. 11. quæst. 3. & comprehenduntur in hoc vulgato versiculo.

Utile, Lex, Humilis, Res ignorata, Necesse.

18 Per ly Utile intelligitur utilitas notabilis, sive spiritualis, sive corporalis, tam Excommunicati, quam Communicantis; propter enim utilitatem spiritualem Excommunicati licet cum consiliis, & exhortationibus persuadere ad resipiscentiam, & conversionem, & cum ipso conversari, & libere agere in iis, quæ pertinent ad absolutionem; ex cap. Cum voluntate 54. de sentent. excomm. propter autem utilitatem Communicantis licet ab eo exigere debitum; cap. Si vere 34. de sentent. excomm. & cum convenire in judicio, ex cap. Intelleximus 7. de judiciis, & ad eum tanquam ad Advocatum, Chirurgum, & Medicum recurrere licet, si alius non reperiatur, a quo
æque utiliter subsidium haberi possit; ex cap. Si vere 34. de
19 sent. excomm. Per ly Lex intelligitur lex matrimonialis,
ratione cujus, si unus vel uterque conjux sit Excommunicatus, nihilominus eis licebit conjugii debitum petere,
& reddere, & in omnibus aliis rebus inter se communicare, ut in gubernatione, & directione domus, in colloquiis, mensa, & hujusmodi; ex c. Quoniam multos, caus.
11. q. 3. & ex c. Inter alia 31. de sentent. excommun. Per
20 ly Humilis intelligitur humilitas subjectionis, ut cujus Liberi cum Parentibus, servi villici cum Dominis suis,
Religiosi cum suis Prælatis, Clerici cum Episcopis, &
Superioribus suis, & milites cum belli ducibus Excommunicatis possunt communicare; ex cap. Quoniam multos, caus. 11. quæst. 3. qua ratione Parentes, Domini, Su-
21 periores, Duces &c. communicare etiam possunt cum suis
liberis, servis &c. Per ly Res ignorata intelligitur ignorantia, tam juris, quam facti, dummodo non sit affectata, vel crassa, & hujus ratione excusatur a culpa, &
censura, qui communicat cum Excommunicato ignorato
tali, vel si scit esse Excommunicatum, ignorat eum esse
22 vitandum, ex cap. fin. de constit. in 6. Per ly Necesse intelligitur omnis necessitas communicandi, tam ex parte
excommunicati, quam Communicantis, sive hæc necessitas sit animæ, vel corporis, vel famæ, vel fortunæ,
vel obligationis alicujus contractus; ex cap. Inter alia, de sentent. Excomm. sive talis necessitas oriatur ex violentia, vel metu gravi injuste incusso, vel ex defectu victus, vestitus, medicinæ, consilii, vel cujuscumque auxilii necessarii, ex cap. Si vere 34. de sentent. Excomm. & ex cap. Quoniam 103. caus. 11. quæst. 3.

Notæ additionales ex aliena manu.

1 QUÆ de effectibus excommunicationis majoris dicta
sunt in artic. 5. & in additione, ea de jure antiquo
obtinent etiam in Excommunicato non denunciato. At
2 jure novo Extravagantis Ad evitanda restricta sunt, ut
monet Auctor, ad eos excommunicatos, qui expresse &
specialiter, idest nominatim denunciati sunt, tum ad
3 eos, qui notorie inciderunt in sententiam Excommunicationis latam pro sacrilega manuum injectiones in Clericum, quamvis denunciati non sint.

4 Hæc vero habet hic Zoesius in decretal. lib. 5. tit. 39.
n. 108. „ De posteriori (inquit) tantum est quæstio, quum
„ in Extravagant. Ad evitanda, indict. Concilio Constantiensi non fiat mentio notorii percussoris Clericorum,
„ sed generaliter notorii Excommunicati, qui talis est,
„ ut nulla tergiversatione celari possit, ut non debeat
„ restringi tantum ad notoriam Clerici percussionem,
„ sed, ubi verba citata a Navarro dict. tit. 27. num. 35.
„ sonant, generaliter locum habere in quolibet Excommunicato notorio, qui celari nulla tergiversatione potest. Quod ipsum sentit Navarr. dict. loco. Sed consuetudine postea restrictam esse dictam Extravagantem ad
„ percussionem Clerici notoriam. Alii tamen dictam Extravagantem aliter citant pro his: Aut si aliquem ita
„ notorie excommunicationis sententiam constiterit incidisse; legentes: Salvo si quem pro sacrilega manuum injectione in Clericum sententiam latam a Canone adeo
„ notorie constiterit incidisse &c.: Quam lectionem plerique sequuntur tenentes, non alios vi illius Extravagantis excommunicatos hodie esse vitandos, quam denunciatos Clerici percussores. Estque consuetudine ista
„ limitatio recepta, quum videamus passim Catholicos
„ cum Hæreticis publice sine scrupulo communicare,
„ quos vitare hoc tempore vix foret possibile.

Quod attinet ad illos, quos priori loco diximus esse vitandos, disputari solet, num post sententiam specialem ab Homine latam, requiratur denunciatio? Negant aliqui innixi dict. Extravag. Ad evitanda, quæ solum excipit Excommunicatos a Jure, vel ab Homine per sententiam generaliter promulgatam, quam vult ad effectum vitandi, tam a Judice publicari vel denunciari specialiter & expresse; ut videatur hunc effectum habere illa, quæ ab Homine est specialiter promulgata. At sententia Communior, & quidem probabilior est, etiam eo casu ad prædictum effectum requiri denunciationem, idque quia consuetudo, quæ est optima legum interpres, ita sit interpretata d. Extravagantem. Accedit, quod conveniat fini ejusdem Extravagantis; Lata enim ea fuit ad evitanda scandala, & succurrendum timoratis conscientiis. Id autem contingit facilius posita opinione affirmante, quam opinione negante; quum sæpe non sit ita notorium sententiam excommunicationis esse latam, nisi publicata sit; Confer. Zoes. in Decretal. lib. 5. tit. 39. n. 110. Hurtad. de Excommunic. disput. 2. diffic. 3. n. 7. 5

Quoad vero notorios Clerici percussores, duo concurrant oportet, ut ii dicantur notorii, adeoque sint vitandi; nempe & quod percussio Clerici sit notorietate seu evidentia facti, & quod ea percussio nemine a possit apparenti aliqua ratione excusari. De utroque vero consule Hurtad. de Excomm. disput. 2. difficult. 3. n. 9. & seq. 7 8

An cum Excommunicatis non necessario vitandis communicari non modo in humanis, sed & in divinis possit, V. Hurtad. de Excomm. disput. 2. difficult. 4. per tot. 9

ARTICULUS IX.

De Excommunicatione Canonis, quoad suum esse, & intelligi.

SUMMARIU.

1 *Excommunicatio* Canonis *quare sic appelletur?*
2 *Per ly* Si quis *quid intelligatur?*
3 *Per ly* suadente Diabolo *quid intelligatur?*
4 *Per ly* manus violentas injecerit *quid intelligatur?*
5 *Per ly* in Clericum *quid intelligatur?* ad n. 6.
7 *Canonis privilegio non gaudent Clerici bigami.*
8 *Item Clerici, qui dimisso Habitu, & Clericali Tonsura negotiis sæcularibus se immiscent, si ter ab Episcopo moniti non se emendent.*
9 *Item Clerici realiter degradati, & solemniter depositi.*
10 *Item Clerici se enormitatibus immiscentes.*
11 *Per ly* Monachum *intelliguntur omnes Regulares utriusque sexus.*
12 *Etiam Conversi, & Conversæ.*
13 *Etiam Novitii, & Novitiæ.*
14 *Item Tertiarii, & Tertiariæ mendicantium in Congregatione & Communitate viventes.*
15 *Item mulieres Tertiariæ in propriis domibus viventes virginalem, & cælibem vitam ducentes ex voto Castitatis de Ordinarii licentia emisso.*
16 *Item Eremitæ Habitum Eremiticum ex legitima facultate deferentes, & sub speciali Obedientia Episcopi, vel alterius Prælati alicui Ecclesiæ, vel Eremitorio in communitate, vel separatim deservientes.*
17 *Item omnes illi, qui assumpto Habitu religioso Monialium servituti sunt addicti, & pro illis eleemosynas quærunt, & prope Monasterium earum more vivunt.*
18 *Sic etiam Laici, qui habitu Clericali incedunt, & inserviunt Congregationi Presbyterorum collegialiter sub certo Superiore more Religioso viventium.*
19 *Item Equites S. Joannis Hierosolymitani, vulgo dicti* Cavalieri di Malta.

EXcommunicatio *Canonis* sic appellatur ex quo lata sit 1
in Canone 15. Concilii II. Lateranensis sub Innocent. II.
c. Si quis suadente 29. caus. 17. q. 4. per hæc verba: „ Si
„ quis suadente diabolo, cujus sacrilegii reatum incurrerit,
„ quod in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum illum præsumat absolvere (nisi mortis urgente periculo) donec Apostolico conspectui præsentetur, & ejus mandatum suscipiat.

Per ly *Si quis* comprehenduntur omnes utriusque se- 2
xus personæ Excommunicationis capaces, unde etiam ad fœminas extenditur, ipsæ enim si manus violentas in Clericum, vel Monachum injecerint, hanc Excommunicationem incurrunt, per Glossam in dict. cap. Si quis, & exponit cap. Mulieres 6. de sentent. excommun. dum Episcopo committitur posse fœminas absolvere, si manus vio-
lentas in Clericum, vel Monachum injecerint. Per ly Sua- 3
dente

3 *dente diabolo* denotatur quod ad incurrendam hanc Ex-
communicationem requiritur gravis injuria, & in ratio-
ne sacrilegii peccatum mortale, ita ut hæc simul concur-
rant, & prava voluntas intendens Clericum, vel Mona-
chum graviter lædere, & externus effectus, seu ipsa gra-
vis læsio in rebus corporis, vel honoris ipsius, unde si
unum ex istis deficiat, non contrahitur hæc Censura,
quia *Canon* tria copulative ad hanc incurrendam videtur
requirere, scilicet factum contumeliosum, dum dicit *ma-
nus injecerit* manus injuriandi, dum dicit *suadente diabo-
lo*, & violentiæ, dum dicit *violentas manus*, uti notat
inter alios Sperellus *decis.* 45. *num.* 12.

4 Per ly *manus violentas injecerit* comprehenditur quælibet
actio exterior injuriosa in personam Ecclesiasticam, vel res
ei adhærentes violenter tangens, sive immediate, sive
mediate, sive fiat manu, sive pede, brachio, aut quo-
vis alio instrumento capaci ad lædendum Clericum, vel
Monachum, quia *Canon* utitur verbo *manus*, ex quo ma-
nus sit instrumentum magis aptum, & solitum ad exte-
riores violentas injurias inferendas, uti esset Clericum
occidere, mutilare, vulnerare, percutere, eum violen-
ter detinere in publica, aut privata custodia, eripere ali-
quid per vim, & injuriam de manibus, vel corpore ip-
sius, ut librum, pileum, aut vestem ei adhærentem,
ipsum conspergere aqua, pulvere, lapillis, eum perse-
qui, ut in fluvium, aut fossam incidat, equo decidat,
& similia; Gloss. *in dict. cap. si quis, verb. Manus, &
cap. Nuper* 29. *de sent. excomm. & in cap. Si quis suaden-
te* 12. 33. *quæst.* 3. Injicere manus violentas in equum,
cui Clericus insidet, illum occidendo, vulnerando, per-
cutiendo, aut detinendo; licet enim hujusmodi violen-
tiæ Clerico illatæ graves non sint comparative honori,
5 qui contumeliose læditur, uti notavit Innoc. III. *in cap.
Nuper* 29. *de sent. excommun.* Per ly *in Clericum* intel-
liguntur quicumque saltem primam tonsuram ab Episcopo
acceperunt, ut colligitur *ex cap. Cum contingat, de æta-
6 te, qualitate, & ordine præfic.* Sic etiam Clerici conju-
gati, si cum unica, & virgine contraxerint Habitum,
& Tonsuram deferant, & alicui Ecclesiæ de mandato E-
piscopi inserviant; *cap. unic. de Clericis conj. in* 6. Con-
7 cil. Trid. *sess.* 23. *cap.* 6. *de reform.* Canonis autem pri-
vilegio non gaudent Clerici bigami, qui contraxerint
8 cum duabus, vel cum una corrupta; *cap. unic. de biga-
mis in* 6. Item Clerici qui dimisso habitu, & Clericali
Tonsura, negotiis sæcularibus se immiscent, si ter ab Epi-
scopo moniti non se emendent; *cap. In audientia* 25. *cap.
9 Contingit* 45. *de sent. Excomm.* Item Clerici realiter de-
10 gradati, & solemniter depositi; *ex cap. Degradatio in* 6.
de pœnis lib. 5. *tit.* 9. Item Clerici se enormitatibus im-
miscentes, idest si latrocinia, & grassationes iniquas per-
petrent, si bella, & seditiones in populo commoveant;
cap. Cum ab homine 14. *& cap. Perpendimus* 23. *de sent.
11 Excomm.* Per ly *vel Monachum* intelliguntur omnes Re-
gulares utriusque sexus, *cap. Cum illorum* 32. *& cap. De
12 Monialibus* 33. *De sent. Excomm.* Etiam Conversi, & Con-
versæ; *d. cap. de Monialibus, & cap. Non dubium* 5. *eod.
13 tit.* Etiam Novitii, & Novitiæ; *cap. Religioso, de sent.
14 Excomm. in* 6. Item Tertiarii, & Tertiariæ Mendican-
tium in Congr., & communitate viventes, ex Constitut.
15 Leonis X. incip. *Dum intra*. Item mulieres Tertiariæ in
propriis domibus viventes, virginalem, & cælibem vi-
tam ducentes ex voto castitatis de Ordinarii licentia e-
misso, ex dict. *Constit.* 22. *Dum intra* edita a Leone X.
16 1. *Martii* 1518. *in Concil. Lateran. sess.* 11. Item Eremitæ
Habitum Eremiticum ex legitima facultate deferentes,
& sub speciali obedientia Episcopi, vel alterius Prælati
alicui Ecclesiæ, vel Eremitorio in communitate, vel se-
paratim deservientes, isti censentur Personæ Ecclesiasti-
cæ; Sic Glossa in *c. Qui vere* 16. *q.* 1. verb. *Vero* asserens,
quod tales Eremitæ gaudent privilegio Clericorum, licet
non renuntient propriis. Fagnan. *cap. Nullus num.* 61. *de
Foro competent.* post Cardin. in Clement. *Per litteras n.* 9.
de præbend. Innocentius *cap. Cum Monasterium* 1 . *de ele-
ction.* dicens, quod licet Eremitæ possint habere pro-
prium, quia non abrenuntiarent, tamen Ecclesiasticæ Per-
sonæ sunt; Anaclet. *lib.* 3. *decret. tit.* 1. *de vita, & ho-
17 nestate Clericorum num.* 25. & multi alii, vid. verb. *Ere-
mita num.* 13. Item omnes illi, qui assumpto Habitu Re-
ligioso Monialium servitio sunt addicti, & pro illis elee-
mosynas quærunt, & prope Monasterium earum more
18 vivunt. Sic etiam Laici, qui Habitu Clericali incedunt
& inserviunt Congregat. Presbyterorum, qui Collegia-
liter sub certo Superiore modo Religioso vivunt; sic An-
tonellus *num.* 22. Matthæucci *Official. cur. quoad excom-
municationem Canonis num.* 10. Felix Potestas *de Mandr.
19 sacram. Pœnit. cap.* 3. *num.* 3560. & alii. Item Equites
S. Joannis Hierosolymitani vulgo dicti *Cavallieri di Mal-
ta*; ipsi enim emittunt tria Vota substantialia in Religio-
ne a Sede Apostol. approbata, & sunt vere Religiosi, &
si se invicem percutiant, Pontifex eis concedit, ut ab
Excommunicatione hac de causa incursa absolvi possint
ab eorum Priore Sacerdote *Cap. Canonica* 30. *de sentent.
Excommunic.*

Notæ additiones ex aliena manu.

NUM excommunicatio contenta in Canone hoc *Si* 1
quis suadente diabolo caus. 17. *qu.* 4. sit latæ an fe-
rendæ sententiæ, non immerito dubitari posset. Non igno- 2
ro, quod Seculo decimosecundo, quo in Concilio Late-
ranensi sub Innocentio II. dictus Canon latus fuit, jam in
Ecclesia erant in usu excommunicationes *latæ sententiæ*, 3
Sed formula illa: *Anathemati subjaceat*, qua usus est præ-
fatus *Canon*, non videtur importare excommunicationem
latæ sententiæ. Hæc formula (ut recte ait *Van-Espen. Jur.
Eccles. univ. part.* 3. *tit.* 11. *cap.* 6. §. 20.) *non videtur ma-
gis latam sententiam importare, quam hæc: sit Anathe-
matizatus; Sit sequestratus: quæ tamen juxta Gloss. in c.* 2.
de For. competent. verb. Sequestratus, nonnisi Excommu- 4
nicationem ferendæ sententiæ significat.

Cæterum Doctorum interpretatione, tum usu Fori, 5
continet *dict. Canon* excommunicationem latæ sententiæ,
quod fere sufficit, nam, ut inquit *Paulus in L.* 11. *ff. de
legibus, minime sunt mutanda quæ interpretationem cer-* 6
tam semper habuere.

ARTICULUS X.

Quinam ab incursu hujus Excommunicationis excusen-tur, vel non?

SUMMARIUM.

1 *Primo ab incursu hujus Excommunicationis excusantur, qui laborant ignorantia invincibili, tam Juris, quam Facti, nec eam incurrunt, qui ex conscientia erronea censuram putant ubi non est.*

2 *Secundo excusantur, qui Clericum percutiunt ad sui defensionem vim vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ.*

3 *Tertio excusantur, qui fortuito ex subitanea ira, vel passione, sine sufficienti deliberatione Clericum lædunt.*

4 *Quarto excusantur Clerici se ad invicem percutientes ex mero joco, & levitate, & non ex odio, invidia, & indignatione.*

5 *Quinto excusantur percutientes Clericum, vel Monachum inventum turpia agentem cum Matre propria, filia, sorore, & uxore.*

6 *Sexto excusantur mulieres percutientes Clericum, vel Monachum pudicitiam suam facto tentantes.*

7 *Septimo excusantur percutientes Clericum privilegiis Clericalibus a suo Episcopo privatum, vel publice exercentem macellum, & munus Tabernarii, vel artem mechanicam post trinam Episcopi monitionem.*

8 *Octavo excusantur Officiales laici percutientes Clericum insolentantes, & casualiter excitantes turbam, & omnes, qui ratione Officii, quod in Ecclesia obtinent, repellunt turbantes Divina officia.*

9 *Nono excusantur Clericum percutientes correctionis causa, ut Magistri, Parentes, & Propinqui.*

10 *Magistri tamen, Parentes, & propinqui si sint Laici, habent solum jus corrigendi, & puniendi Clericos in minoribus, non autem in Sacris, & majoribus Ordinibus constitutos.*

11 *Decimo excusantur præ cæteris Prælatis Ecclesiastici, si correctionis causa Clericos, vel Monachos sibi subditos nedum in minoribus, sed etiam in majoribus Ordinibus constitutos juxta gravitatem culpæ castigaverint, dummodo id faciant per se, vel per alium Clericum, vel Monachum.*

12 *Si autem per Laicum fecerint, tam Prælatus mandans, quam Laicus mandatum exequens Excommunicationem incurrit.*

13 *Excipitur tamen casus urgentis necessitatis in quo id nequeat aliter fieri, quam per Laicos.*

14 *Non excusantur primo nedum manus violentas in Clericum, vel Monachum suadente diabolo injicientes, sed etiam id mandantes, dummodo effectus sequatur.*

15 *Mandans hanc incurrit Excommunicationem, licet de mandato pœniteat, antequam suum mandatum fuerit effectuatum, nisi mandatum revocaverit, & de revocatione ante executionem mandati mandatarium serio monuerit.*

16 *Sic etiam eam incurrit projiciens e tecto lapidem cum deliberatione occidendi Clericum, quamvis statim post jactum pœniteat, atque si posset, revocaret.*

17 *Secundo non excusantur illi, qui licet non mandent violentam manuum injectionem in Clericum, vel Monachum, suo tamen nomine, gratia, vel intuitu factam signo aliquo externo ratihabent.*

18 *Non autem eam incurrunt, si ratihabeant talem violentiam factam non suo, sed solum alterius nomine.*

19 *Tertio non excusantur, qui Clericum, vel Monachum etiam absque ulla læsione corporali recludunt, vel detinent in carceribus publicis, vel privatis, vel in aliqua domo, vel alio injuriose, & violenter retinent, ne exire possint &c.*

20 Quar-

20 *Quarto non excusantur consulentes, auxilium ferentes, consentientes, sociantes.*

21 *Quinto non excusantur omnes illi, qui ex officio, vel alio titulo tenentur, & possunt sine suo gravi incommodo hanc violentam manuum injectionem impedire, & non impediunt, sicque tacite consentiunt, & permittunt.*

22 *Sexto non excusantur percutientes Clericum etiam in sui percussionem consentientem.*

23 *Immo per Sacellum, Barbitam, & alias religiosa gravissimos Auctores Clericus incurrit hanc excommunicationem se ipsum percutiendo, si hoc faciat ex malitia, & passione, animo irato, & non ex fervore devotionis.*

24 *Septimo non excusantur qui venenum Clerico, vel Monacho propinant.*

25 *Immo hac excommunicatio incurritur statim ab initio propinati veneni.*

26 *Octavo non excusantur percutientes Petrum Clericum, credentes illum non esse Petrum, sed Paulum similiter.*

27 *Nono non excusantur percutientes Clericum, vel Monachum etiam mortuum, vel male tractantes ejus cadaver.*

1 PRimo ab incursu hujus Excommunicationis excusantur, qui laborant ignorantia invincibili, tam juris, ut si quis invincibiliter ignorat ob Clerici percussionem esse statutam Excommunicationem, quam facti, ut si quis ignorat, eum, quem percutit, esse Clericum, & si res deducta sit ad Forum externum, & de ignorantia ipsius dubitetur, sit ipse paratus etiam cum juramento suam ignorantiam probare; *cap. Si vero 4. de sent. Excomm.* Sic qui percutit Laicum putans esse Clericum, contrahit quidem malitiam sacrilegii, sed non incurrit excommunicationem, quia ut hæc incurratur, debet re ipsa, & non tantum in apprehensione Clerico, vel statui Clericali irrogari injuria; Del bene *sect. 21. num. 1.* La Croix *lib. 7. num. 322.* & alii passim, *arg. cit. cap. Si vero 4. de sent. Excomm.* & sic de similibus; ut si quis ex conscientia erronea putet esse annexam censuram (quæ re vera annexa non est) actioni quam operatur, hic quidem gravius peccat, quatenus operatur contra suam conscientiam dictantem rem gravius prohibitam, at nullatenus incurrit censuram propter rationem allatam. Tum quia ignorantia invincibilis semper excusat ab incursu censuræ; textu expresso *in c. Ut animarum periculis 2. de Constit. in 6.* & concordat cit. *cap. Si vero 4. de sent. Excomm.* & tenent

2 Doctores communiter. Secundo excusantur, qui Clericum percutiunt ad sui defensionem vim vi repellendo cum moderamine inculpatæ tutelæ; *cap. Ex tenore 10. hoc tit. & cap. Significasti, de homicid. voluntar. lib. 5. tit. 12.* ubi expresse habetur: *Quamvis vim vi repellere omnes leges, & omnia jura permittant; tamen id debet fieri cum moderamine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam, sed*

3 *ad injuriam propulsandam.* Tertio excusantur, qui fortuito, & subitanea ira, vel passione sine sufficienti deliberatione Clericum lædunt, ut colligitur *ex cap. Si vero 3. de sent. Excomm.* & tenet expresse Gloss. ibid. *verbo Fortuito*, ubi dicit: *Tunc enim non imputatur, quia casus fortuiti præviderí non possunt.*

4 Quarto excusantur Clerici se ad invicem percutientes ex mero joco, & levitate, & non ex odio, invidia, aut indignatione, quia, ut expresse habetur *cap. Super 1. de sent. Excomm.* *non potest in ipsis injectio manuum violenta notari.*

5 Quinto excusantur percutientes Clericum, vel Monachum inventum turpia agentem cum matre propria, filia, sorore, & uxore, ut habetur expresse *cap. Si vero 3. de sent. excomm.* Non excusantur autem, si occidant, vel percutiant non statim ac in crimine deprehenduntur, sed post tantum temporis spatium, quo justus dolor sedari potuit, tunc enim non amplius licet, sicut nec excusantur, si data opera in loco occulto Clericum, aut Monachum expectant, ut possint in crimine repertum occidere, nec si per eamtem cum aliis consanguineis inveniant, ut definitur *cap. Si vero 3. § Cæterum, de sentent. excomm.*

6 Sexto Mulieres percutientes Clericum, vel Monachum pudicitiam suam fœde tentantes; *cap. Si vero 3. & cap. Ex tenore 10. de sent. Excomm.* Non excusantur autem, si a Clericis solis verbis aggrediantur: tunc enim debent solis verbis repelli, nisi Clerici taliter essent molesti, ut mulieres se aliter liberare non possent, quam utendo fuste, verbere, pugnis &c. ut advertunt communiter Canonistæ *in cit. cap. Si vero, & cap. Ex tenore.*

7 Septimo excusantur percutientes Clericum privilegiis clericalibus a suo Episcopo privatum, vel publice exercentem Macellum, vel munus Tabernarii, vel artem mechanicam post trinam Episcopi monitionem; *cap. unic. de vita, & honest. Cleric. Clement. 1. eod. tit.*

8 Octavo excusantur Officiales Laici percutientes Clericum involuntarie, & casualiter arcendo turbam, & omnes, qui ratione officii, quod in Ecclesia obtinent, repellunt turbantes divina Officia; *cap. Veniantes 16., & cap. Cum voluntate 54. de sentent. Excommun.*

9 Nono excusantur Clericum percutientes correctionis causa, ut Magistri, seu Præceptores, qui correctionis causa moderate castigant discipulos Clericos; *cap. 1. cap. Ex tenore 10. & cap. Cum voluntate 54. de sent. excomm.* Item Parentes, & Propinqui, qui disciplinæ gratia filium, vel propinquum moderate, seu leviter percutiunt; *cap. Cum voluntate 54. de sent. excomm.* Circa hos 10 tamen est advertendum, quod si Magistri, Patres, & Propinqui sint Laici, habeant solum jus corrigendi, & puniendi Clericos in minoribus constitutos, non autem in sacris, & majoribus Ordinibus, sicut expresse, & clare definitur *in dict. Cap. Cum voluntate*, per præcisa verba: *Si quis vero ratione officii, quod in Ecclesia obtinet, vel etiam alii Clerici Seniores zelo devotionis pueros, vel adolescentes in minoribus Ordinibus constitutos turbantes Divinum Officium, & qui ratione prælationis vel magisterii subditos, vel scholares correctionis causa leviter forsan percusserint, Excommunicationis sententiam non incurrunt, quod de his dicendum est, qui aliquos de Familia sua, vel propinquos inferiorum Ordinum simili modo, ut cohibeantur a suis insolentiis, & scientia, bonisque moribus informentur, duxerint corrigendos;* Et ratio est, quia nimis indecorum esset statui Clericali, & plurimum vilesceret Clericalis reverentia, si laicis potestas corrigendi per verbera in Clericos in sacris constitutos concederetur; hæc enim est opinio communior, quidquid dicant aliqui in contrarium ratione patriæ potestatis.

11 Decimo excusantur præ ceteris Prælati Ecclesiastici, si correctionis causa Clericos, vel Monachos sibi subditos nedum in minoribus, sed etiam in majoribus Ordinibus constitutos juxta gravitatem culpæ castigaverint, 12 dummodo id faciant per se, vel per alium Clericum, vel Monachum; *dict. cap. Ex tenore, & Cap. Cum voluntate.* Si autem per Laicum fecerint, tam Prælatus mandans, quam Laicus mandatum exequens Excommunicationem incurrit; *cap. Universitatis 24. de sent. excomm.* In casu vero quo necessitas urgeat, & Clericus, vel Monachus aliter quam per Laicos a facinore compesci, & capi non possit, aut consuetudo sit, ut Ecclesiastici per Laicos ligentur, incarcerentur, immo, & torqueantur, tunc Prælati poterunt uti ministerio Laicorum ad ipsos sic puniendos, & a facinoribus compescendis absque incursu Excommunicationis; *cap. Ut famæ 35. vers. Laici, de sent. Excomm.*

14 Non excusantur autem, sed *Canonis* Excommunicationem incurrunt, Primo nedum manus violentas in Clericum, vel Monachum suadente diabolo injicientes, sed etiam id mandantes, dummodo effectus sequatur; *cap. Mulieres 7. de sent. Excomm.* expresse his verbis: „ Illi vero, qui non per seipsos, sed eorum auctoritate, & „ mandato alii violentas injiciunt manus in Clericos, 15 „ ad Sedem Apostolicam sunt mittendi; cum is committat vere, cujus auctoritate, vel mandato delictum „ committi probatur. „ Et mandans hanc incurrit Excommunicationem, licet de mandato pœniteat, antequam suum mandatum fuerit effectuatum, nisi mandatum revocaverit, & de revocatione ante exequutionem 16 mandati mandatarium serio monuerit. Sicuti eam incurrit projiciens e tecto lapidem cum deliberatione occidendi Clericum, quamvis statim post jactum pœniteat, atque, si posset, revocaret, quia quantum est ex parte sua operis prohibiti jam malitiam complevit, ut colligitur *ex cap. Ad audientiam, de homicidio*, & tenent *Avila part. 2. cap. 5. disp. 3. dub. 7. conclus. 2.* Bond. *disp. 14. dub. 15. num. 163.* Confectius *Summ. privileg. tit. 14. cas. 3.* Layman *de excomm. lib. 1. tract. 5. part. 3. cap. 5. num. 7.* & alii passim.

17 Secundo non excusantur illi, qui licet non mandent violentam manuum injectionem in Clericum, vel Monachum, suo tamen nomine, gratia, vel intuitu factam signo aliquo externo ratihabent, ut expresse habetur *cap. Cum quis 23. hoc tit. in 6.* his verbis: „ Cum quis absque „ tuo mandato manus injicit in Clericum tuo nomine 18 „ violentas, si hoc ratum habueris, Excommunicationem sane a Canone incunctanter incurris. “ Non autem eam incurrunt, si ratihabeant talem violentiam factam, non suo sed solum alterius nomine, ut aperte declarat idem textus: „ Si vero injectio eadem tuo nomine non fuit facta, tunc licet pecces ratihabendo eam„ dem, non tamen propterea Excommunicationis ullius „ vinculo innodaris, cum quis ratum habere nequeat quod „ ejus nomine non est gestum.

19 Tertio non excusantur, qui Clericum vel Monachum etiam absque ulla læsione corporali recludunt, vel detinent in carceribus publicis, vel privatis, vel in aliqua domo, vel alio in loco injuriose, & violenter retinent, ne exire possint, & quo voluerint, libere progredi nequeant; *Cap. Nuper 29. de sent. Excomm.*

20 Quarto non excusantur consulentes, auxilium ferentes, consentientes, sociantes; *Cap. Quante 47. de sentent. Excommunic., & Clementin. 1. de pœnis*, ubi explicite inter reos hujus canonis enumeratur, „ qui injuriose, vel temere percusserit, aut banniverint, vel „ hæc mandaverit fieri, vel socius in his fuerit facientis, „ aut consilium in his dederit vel favorem &c. Et de socientibus homicidam etiam sine manuum injectionem clarissime habetur *cap. Sicut 1. de homicid. volunt. lib. 5. tit. 12.*

his verbis: „ Illi autem, qui animo occidendi, feriendi, „ aut capiendi illum sanctum, ac Reverendum virum „ quondam Cantuar. Archiepiscopum circa manuum inje- „ ctionem se fatentur venisse, si de illa captione mors „ eius sequuta fuisset, pari poenitentia, vel foro pari exi- „ sterent puniendi.

21 Quinto non excusantur omnes illi, qui ex officio, vel alio titulo tenentur, & possunt sine suo gravi incommodo hanc violentam manuum injectionem impedire, & non impediunt, sicque tacite consentiunt, & permittunt, uti Superiores omnes sive Ecclesiastici, sive saeculares potentes impedire suos subditos ab his violentiis, & non impedientes; Parentes non impedientes filios, & Domini, & Officiales non avertentes servos, & milites cum possint; *cap. Quanta 47. de sent. Excomm.* „ Non autem „ solos violentiae hujusmodi Auctores, praesumptio ali- „ quorum existimet puniendos, sed facientes, & consen- „ tientes pari poena plectendos catholica condemnat au- „ ctoritas. Eos delinquentibus favere interpretamur, qui, „ cum possint, manifesto facinori desinunt obviare, & „ Gloss. hic verb. Quidam clare tradit, quod, qui au- „ ctoritatem habet ex Officio, & non prohibet, si po- „ test, est vero excommunicatus.

22 Sexto non excusantur percutientes Clericum etiam in sui percussionem consentientem, quia licet talis percussio non sit violenta respectu Clerici voluntarie percussi, est tamen violenta, & injuriosa respectu status Clericalis. Canon enim ille non tam pronunciatus est in favorem Clerici, quam in favorem status Clericalis; *cap. Contingit 36. de sent. Excomm.* ubi etiam praecipitur excommunicari Clericus permittens se percuti. *Si quis autem Clericus post prohibitionem hujusmodi, sponte se subjecerit,*

23 *excommunicetur.* Immo per Sperell. *decis.* 45. *n.* 72. Barbosam, & alios triginta gravissimos Auctores, Clericus incurrit hanc Excommunicationem se ipsum percutiendo, si hoc faciat ex malitia, & passione, animo irato, & non ex fervore devotionis, quia injuriam facit ordini Clericali, pro cujus decore, & indemnitate potissimum promulgatus est Canon *Si quis suadente.*

24 Septimo non excusantur, qui venenum Clerico, vel Monacho propinant, maxima cum offensio, & violentia resultat ex propinatione veneni, cujus ministerio, & instrumento propinans personam Clerici, vel Monachi violenter tangit, cum venena de se apta sint mortem infer-

25 re. Immo haec Excommunicatio incurritur statim ab initio propinati veneni, quia venenum deglutitum in stomachum statim incipit agere, & quamvis forte non sequatur mors, hoc est praeter intentionem propinantis, & per se non licet, per venenum enim est violentia illata personae sumenti, quae per illud incipit violenter disponi ad mortem; Sperell. *decis.* 20. *num.* 21. Claudius la Croix, Bon. Mattheucci, & alii passim cum Lezana *t.* 3. *verb. Clericus num.* 7.

26 Octavo non excusantur percutientes Petrum Clericum, credentes illum non esse Petrum, sed Paulum similiter Clericum, & ratio est, quia tam intentio, quam opus externum est injuriosum statui Clericali, propter cujus reverentiam imposita est Excommunicatio. Nec ulla ignorantia excusat in hoc casu, cum percutiens habeat intentionem percutiendi Clericum, & reipsa percutiat unum Clericum, licet credat esse alium Clericum; colligitur ex *cap. vers* 2. *num.* 4. *de sent. Excomm.*

27 Nono non excusantur percutientes Clericum, vel Monachum etiam mortuum, vel male tractantes ejus cadaver; privilegium enim hoc etiam in Clerico mortuo perseverat, & qui ipsum offendit, est adhuc injurius statui Clericali; ita tenent Pignatell. *tom.* 6. *consul.* 5. *num.* 3. Sperell. *decis.* 21. *numer.* 23. Engel *tit.* 32. §. 1. *num.* 5., & alii passim cum Felino *in c. A nobis* 2. *num.* 4. *de sent. excomm.*

Novissime additiones ex aliena manu.

1 QUaeri hic solet, an percutiens Clericum in defensionem Tertii incurrat necne excommunicationem, de
2 qua disseritur? Negatur, propterea quod defensio Innocentis respectu cujuscumque Aggressoris sit maxime naturalis, & suo modo debita vel saltem licita; *Cap. Delicto, de sententia Excommun.* ut nulla ex eo actu debeat resultare poena, dummodo non cesset vera & justa ratio defensionis; *Zoes. in Decr. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 56. *Suarez. de Censur. disputat.* 22. *sect.* 1. *numer.* 39.

3 Quod dicitur in *cap.* 3. *de sent. Excommun.* percutientem scilicet Clericum turpia agentem cum matre, filia, sorore, & uxore, non incurrere excommunicationem, id intelligendum tam de copula, quam de aliis actibus tur-
4 pibus; *Suarez de Censur. disput.* 27. *sect.* 1. *numer.* 37. No-
5 mine uxoris venit etiam sponsa de praesenti, non item de futuro. Sed an nomine Matris veniat Avia, cum an nomine filiae veniat Neptis, non conveniunt Doctores. Negat *idem Auctor citat. loco num.* 36.

6 Percutientes Clericos privatos privilegiis Clericalibus a suo Episcopo non incurrere excommunicationem, re-
7 cte ait *Auctor n.* 7. Clerici autem privati privilegiis Clericalibus sunt degradati, non item depositi, nisi post depositionem sequatur incorrigibilitas. Sed an requiratur 8
Judicis declaratio; Affirmat *Zoes. in Decretal. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 43., qui tamen alios tradit casus, in quibus sola incorrigibilitas post trinam monitionem privat privilegio Clericali.

Quod ait *Auctor num.* 23., Clericum seipsum percu- 9
tientem incurrere excommunicationem, intellige cum *Zoesio in Decretal. dict. lib.* 5. *tit.* 39. *num.* 66. *quatenus percussio inducit gravem laesionem in proprio corpore, ut ei conveniat ratio Canonis, quia laeditur favor publicus sta-* 10
tus Clericalis. Clericum vero consentientem sui percussioni non incurrere excommunicationem patet ex *c.* 36. *de sentent. Excommunic.* in quo habetur, consentientem excommunicandum, quod est argumentum non incurrisse excommunicationem.

ARTICULUS XI.

Quinam ab Excommunicatione Canonis possint absolvere, vel non?

SUMMARIUM.

1 *Percussio, seu violenta manuum injectio in Clericum est triplex; levis, mediocris, & enormis.*
2 *Quae sit levis?*
3 *Quae sit mediocris?*
4 *Quae sit enormis?*
5 *Percussio, seu injuria de se non gravis, & enormis, potest esse enormis ratione qualitatis Personae offensae, & loci, in quo offenditur, ad n. 6.*
7 *In articulo mortis, & in absentia Superioris, ad quem de jure spectat absolutio, quilibet Sacerdos potest absolvere ab hac Excommunicatione, etiam per percussionem enormem contracta, sicuti de qualibet alia, cum onere, ut elapso periculo absolutus compareat coram Superiore, ad exequendum, quod ille praescripserit, ad n. 8.*
9 *Extra articulum mortis possunt ab Excommunicatione Canonis etiam per percussionem mediocrem, & enormem contracta absolvere Legati a latere.*
10 *Et ipsi Legati a latere possunt absolvere omnes undecumque advenientes.*
11 *Legati autem missi, sive Nuntii Apostolici possunt solum absolvere eos, qui sunt in Provincia suae Legationis.*
12 *Extra mortis articulum possunt Episcopi absolvere ab hac Excommunicatione contracta ob percussionem levem etiam publicam.*
13 *A contracta vero ob percussionem mediocrem, & enormem possunt absolvere communiter si sit occulta, & si fuerit publica, possunt etiam absolvere, si Personae Excommunicatae sint impeditae adire Pontificem impedimento perpetuo, vel longissimi temporis.*
14 *Si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine onere comparendi; si impedimentum est solum temporale, absolvuntur cum onere comparendi cum primum commode poterunt; alias reincidunt in aliam similem Excommunicationem.*
15 *Praelati Regulares an possint suos subditos, & Novitios absolvere ab Excommunicatione contracta ob quamcumque percussionem, etiam enormem; ad n.* 17. *& V. verb.* Praelatus Regularis *num.* 37.
18 *Regularis percutiens Religiosum alterius Ordinis debet absolvi ab utriusque eorum Praelatis.*
19 *Et si Religiosi illi ad invicem, & mutuo se percusserint, poterit quilibet Superior suum subditum absolvere.*
20 *Regularis percutiens Clericum saecularem potest absolvi a proprio Superiore Regulari de licentia Episcopi, Dioecesani, vel ab ipso Episcopo.*
21 *Moniales exemptae se invicem etiam graviter, & enormiter percutientes possunt absolvi a suis Praelatis Regularibus, vel ab aliis ab ipsis deputatis.*
22 *Moniales vero subjectae Ordinariis se invicem, vel Clericos percutientes absolvuntur ab Episcopo, etiamsi percussio sit gravis, & enormis.*
23 *Regulares intra Italiam, & extra Urbem possunt absolvere Saeculares a percussione levi solummodo, si ab Episcopo habeant facultatem absolvendi a casibus ipsi reservatis.*
24 *Subnectuntur Supplementa Auctoris,* ad num. 25.

AD faciliorem hujus Tituli intelligentiam praenotan- 1
dum est, quod percussio, seu violenta manuum injectio in Clericum dividitur in levem, mediocrem, & enormem; *c. Pervenit, de sent. Excomm.* Levis est, quae 2
fit sine relictione maculae, seu signi percussionis in corpore, ut quae fit manu, pede, digito, baculo, lapide nullam maculam externam, seu contusionem relinquen- 3
te. Mediocris est, quae fit cum relictione maculae, seu signi percussionis in corpore sine mutilatione, aut lethali vulnere, ut quae fit cum dentium, aut magna capillorum evulsione, cum carnis suppellatione, cum magna sangui-
nis

nis effusione, cum vultus fœdatione, vestium effractione, & 5 similibus. Enormis est, quæ fit cum gravi vulneratione, mutilatione, aut magna sanguinis effusione, non a naribus, sed a magno vulnere proveniente; c. *Cum illorum* 32. *de sent. excomm.* §. *Quod si claustrales*. Et percussio, seu injuria de se non gravis, & enormis, potest esse enormis ratione qualitatis personæ offensæ, & loci, in quo offenditur; ratione Personæ offensæ est enormis cum percutitur licet leviter Episcopus, Abbas vel a subdito suus Superior, a Filio suus Pater, a Discipulo suus Magister, *ex cit. cap. Cum illorum*; & Fagnan. ibi: *num.* 21. Ratione loci sit 6 enormis, cum fit publice, v. g. in Theatro, in Foro, in conspectu Superioris, Judicis, in Ecclesia & Cœmeterio; *ex cap. Qui fecerit* 17. *q.* 4. & ex Fagnan. *loc. cit. n.* 23. His prænotatis resolves;

7 In articulo mortis, & in absentia Superioris, ad quem 8 de jure spectat absolutio, quilibet Sacerdos potest absolvere ab hac Excommunicatione, etiam per percussionem enormem contracta, sicuti a qualibet alia, cum onere, ut lapso periculo absolutus compareat coram Superiore ad exequendum quod ille præceperit; *cap. Eos qui, de sent. Excom. in* 6. *&* c. *Excommunicamus, de sent. Excommun. inter Extravag. commun.* §. *Decernimus*. Et signanter dicitur *in absentia Superioris ad quem de jure spectat absolutio*, quia certum est ex mox laudatis *cap. Eos qui &c. & cap. Excommunicamus &c.* a censura Excommunicationis reservatæ neminem in mortis articulo absolvi posse, si facilis sit recursus ad Superiorem, ad quem absolutio de jure spectat; ibi enim §. *Decernimus* sic clare statuitur: „ Decernimus etiam, ut nullus hanc incurrens Ex„ communicationis sententiam pro prædictis, vel ali„ quo prædictorum absque speciali mandato nostræ abso„ lutionis beneficium valeat obtinere, nisi forsan ad „ nos habere accessum non posset in mortis articulo con„ stitutus.

9 Extra articulum mortis possunt ab Excommunicatione canonis etiam percussionem mediocrem, & enormem contracta absolvere Legati a Latere, quia licet hæc excommunicatio in Canone *Si quis suadente diabolo* sit specialiter reservata Romano Pontifici, ex declaratione tamen ejusdem extenta intelligitur facultas absolvendi Legatis a Latere, quibus constat ad hanc absolvendi facultatem com10 petere ex Officio Legationis, *ex cap. Ad eminentiam, de sent. Excom.* Et isti Legati a Latere possunt absolvere omnes undecumque advenientes. Legati autem missi, sive 11 Nuncii Apostolici possunt solum absolvere eos, qui sunt in Provincia suæ Legationis, ut expresse colligitur ex textu *in cap. penult. de Offic. Legati*.

12 Extra mortis articulum possunt Episcopi absolvere ab hac Excommunicatione contracta ob percussionem levem 13 etiam publicam; *c. Pervenit* 17. *de sent. Excom.* A contracta vero ob percussionem mediocrem, & enormem possunt absolvere tantummodo, si sit occulta, ex Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 6. ubi expresse habetur; „ Liceat Episcopis... in quibuscumque casibus occultis, etiam „ Sedi Apostolicæ reservatis delinquentes quoscumque sibi „ subditos in Diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id „ specialiter deputandum in Foro conscientiæ gratis ab„ solvere imposita pœnitentia salutari". Et si fuerit publica, possunt eos absolvere, si personæ Excommunicatæ sint impeditæ adire Pontificem impedimento perpetuo, vel longissimi temporis *cap. Mulieres* 6. *cap. De cetero* 11. *cap. Et ea noscitur* 13. *c. de Monialibus* 33. *& cap. Quamvis* 14 58. *de sent. Excom.* Si impedimentum est perpetuum, absolvuntur sine onere comparendi; si impedimentum est solum temporale, absolvuntur cum onere comparendi cum primum commode poterunt, alias reincidunt in aliam similem excommunicationem; *ex cap. Eos, qui, de sent. Excom. in* 6. *& cap. De cetero* 11. *tit.* 39. *de senten. Excom.* Quinam autem censeantur impediti adire Romam; vid. verb. *Absolutio art.* 1. *num.* 6. 7. 8. *&c.*

15 Prælati Regulares (pro quibus in hoc veniunt Superiores locales Conventuum *ex decreto Visitationis Apostolicæ* 13. *Martii* 1602.) possunt suos subditos, & Novitios absolvere ab Excommunicatione contracta, nedum ob percussionem levem, & mediocrem, *ex capit. Monachi, cap. illorum* §. *Si Claustrales*, *& cap. Cantate de sentent. Excom.* sed etiam ab Excommunicatione contracta ob percussionem enormem, ex Bullis Clementis IV. incip. *Virtute conspicuos*, Sixti IV. incip. *Regimini*, Julii II. incip. *Exponi Nobis fecisti*, & Pauli III. incip. *Licet debitum*; inter enim excessus enormes in istis Constitutionibus exceptos, pro quorum absolutione sit a Regularibus Sedes Apostolica adeunda, non reperitur percussio enormis, & casus excepti per omnes firmant regulam in contrarium, & in non exceptis, neque constat de expressa, & specifica Sanctæ Sedis reservatione absolutionis a percussione etiam 16 enormi, qua se Regulares offendunt. Tum quia Clemens VIII. in suo Decreto edito 26. *Maji* 1593. pro limitatione casuum reservabilium a Prælatis Regularibus, statuit posse ab ipsis inter alios sibi reservari *occisionem*, *aut vulnerationem*, *seu gravem percussionem cujuscumque personæ*, sed per hanc concessionem Pontifex aperte supponit in Prælatis Regularibus veram facultatem absolvendi suos subditos a tali enormi, & gravi percussione, cum certe constet nullum Prælatum posse sibi reservare censuram, a qua non posset ipse absolvere, alias superflua esset, & frustranea Pontificis dispositio. Et hoc evidentius ostenditur per ea, quæ Urbanus VIII. confir- 17 mans ipsum Decretum Clementis in decreto de expresso ejus mandato edito a *Congr. Conc.* die 21. *Septembr.* 1624. subjungit: „ Sanctitas sua insuper declaravit, ut hujus„ modi Regularium Confessariis casus aliquos reserva„ ti facultatem petentibus Superior dare noluerit, pos„ sint nihilominus Confessarii illa vice pœnitentes Regu„ lares, etiam non obtenta a Superiore facultate, absolve„ re"; sed Pontifex per hæc verba *facultatem petentibus Superior dare noluerit*, manifeste, & evidentissime supponit Prælatos Regulares per se ipsos, vel alios, quibus id commiserint, posse proprios subditos ab omnibus illis casibus absolvere; ergo certissime constat posse Prælatos Regulares suos subditos per se, vel per alios absolvere a percussione etiam gravi, & enormi. Sic similiter Donatus *tom.* 1. *part.* 1. *tract.* 13. *quæst.* 17. *& tom.* 2. *tract.* 11. *q.* 17. *&* 18. Anaclet. *lib.* 5. *Decr. tit.* 39. *de sent. Excom. n.* 253. Felix Potest. *tom.* 1. *par.* 4. *n.* 3175. Lezana 1. 1. *cap.* 18. *n.* 3. Tamburin. *de jure Abbat. t.* 2. *disp.* 14. *q.* 10. *nu.* 6. Hasbensis, Rodriquez, Layman, Sorbo, Matthæucci, Engel, & alii plurimi. Vide tamen verb. *Prælatus Regularis n.* 31.

Regularis percutiens Religiosum alterius Ordinis debet 18 absolvi ab ambobus eorum Prælatis; *ex c. Cum illorum, vers. Si vero Claustralis* 32. *de sent. Excom.* ubi expresse habetur: „ Si vero Claustralis aliquis in Religiosam personam alterius „ Claustralis manus injecerat violentas per Abbatem pro„ prium, & ejus, qui passus est injuriam absolvetur" quod ex Molina *de just. & jure tract.* 3. *disp.* 66. *n.* 6. & Engel *lib.* 5. *tit.* 39. *de sent. Excom.* sic debet intelligi, ut absolutio, & executio ejus fiat per Prælatum Religiosi percutientis tamquam per Judicem Ordinarium cum consensu tamen, & præsentia Prælati Religiosi offensi tamquam Actoris super injuria sui Religiosi, nisi Prælatus Religiosi offensi totum hoc negotium remittere Prælato Religiosi offendentis. Et si Religiosi illi adinvicem, & mutuo se percusserint, poterit quilibet Superior suum sub- 19 ditum absolvere, quia tunc injuria compensatur; sic Felix Marius *pag.* 626. *n.* 9. Regularis percutiens Clericum 20 sæcularem potest absolvi a proprio Superiore Regulari de licentia Episcopi Diœcesani, vel ab ipso Episcopo; *ex cap. Religiosi* 21. *de sentent. Excom. in* 6. vel a Sede Apostolica *ex Stylo Curiæ cap. Cum illorum* 32. *de sent. Excom.* Vide infra *num.* 24.

Moniales earumque se invicem etiam graviter, & enormiter percutientes possunt absolvi a suis Prælatis Regularibus, vel ab ipsis deputatis, quia privilegia Regularibus concessa etiam Monialibus communicantur, ut expresse concedit Sixtus IV. in Bulla aurea Monialibus Prædicatorum, & Minorum, & singulariter pro Monialibus S. Claræ concessit Leo X. Const. *Cum sicut* Gregorius XIII. Const. *Ex benigna Sedis*, & Pius V. Constit. *Et si Mendicantium*, in qua confirmavit privilegia Fratrum Minorum de Observantia, & Monialium S. Claræ, & Tertii Ordinis S. P. Francisci, etiam per modum communicationis, & extensionis inter se, & cum aliis Ordinibus. 22 Moniales vero subjectæ Ordinariis se invicem, vel Clericos percutientes absolvuntur ab Episcopo, etiamsi percussio sit gravis, & enormis; *cap. De Monialibus* 33. *de sent. Excom.* Regulares tam intra Italiam, & extra Urbem pos- 23 sunt absolvere sæculares a percussione levi, si ab Episcopo habeant facultatem absolvendi a casibus ipsi reservatis; non enim possunt sola sua facultate propria, cum per decretum jussu Clementis VIII. editum 26. *Novembris* 1602. sit absolute reservata privative ad ipsos violenta manuum injectio in Clericos juxta Canonem; *Si quis suadente diabolo* 17. *quæst.* 4.

Additio ex Auctore.

Ad dicta sub verbo Excommunicatio art. 12. num. 20. addendum est, quod Abbas, seu Superior Regularis non potest absolvere Monachos sibi subjectos a percussione Clerici Secularis, ut expresse respondit *Sac. Congregat. Concilii in Mediolanen. Confirmationum* 2. *Decemb.* 1719. *ad* 5. *dubium*, in qua Causa, cum alia ad ejus licentiam proposita, & resoluta fuerint, hic pro uberiori notitia ad litteram subnectuntur prout referuntur in Thesauro Resolutionum S. C. C. *t.* 1. *in dicta Mediolanen. Confirmationum*, ibi: In Oppido Civitatis Mediolanensis Diœcesis Cœnobium extat Monachorum Montis Oliveti, cum Abbatia commendata Eminentissimo Cardinali Odescalco Archiepiscopo. Penes Abbatem Commendatarium stare dicitur cura habitualis; Ecclesia etiam Cœnobii est Parochialis, & cura actualis exercetur a perpetuo Vicario. Inter Monachos & Vicarium jurgia, & contentiones sæpius exortæ sunt. Cum autem die 26. mensis Januarii anni præteriti 1718. Livius Bezzana Vicarii munere fungens percussus fuerit a duobus Monachis, ab Antonio videlicet Petracrolia Sacerdote, & ab Alexandro Fumagallo Laico converso, nonnulla Acta in Curia Archiepiscopali

gesta fuerunt, de quorum validitate in præsenti est disputandum, uti desumitur ex primo dubio mox referendo, & ex ceteris inter partes concordatis; cumque hinc inde Scripturæ distribuantur, dignabantur EE. VV. decernere:

I. An Acta hactenus facta per Curiam Archiepiscopalem Mediolan. contra Rev. Patrem Antonium Petragrossi, & Fr. Alexandrum Monachos sustineantur, in casu &c.?

II. An liceat eidem Curiæ Archiepiscopali declarare, vel saltem denunciare excommunicatos, in vim Canon. Si quis suadente, dictos Monachos, in casu &c.? & quatenus negative.

III. An constet de sufficienti punitione facta per dictum Abbatem Regularem, in casu &c.? & quatenus negative.

IV. An, quomodo, & quibus pœnis sit procedendum contra dictos Monachos, in casu &c.

V. An licuerit eidem Abbati Regulari absolvere prædictos Monachos a Censuris, si quas incurrerint, in vim dicti Canon. si quis suadente, in casu &c.

25 Eadem Sac. Congr. Conc. in dict. Mediolan. Censurarum die 2. Dec. 1719. Respondit.

Ad primum Affirmative, excepto Monitorio expedito die 14. Febr. 1718. necnon excepta citatione expedita die secunda Junii ejusdem anni. *Ad secundum*, licere (renovata tamen citatione juxta instructionem) declarare Fratrem Alexandrum, nec non P. Antonium, quatenus delictum habeatur pro notorio, & quatenus habeatur tantum pro publico, licere denunciare, idest præcipiendo suis Parochis, & Subditis universis, ne eos admittant intra Ecclesias sibi subjectas, & non conversentur cum eodem. *Ad Tertium* negative. *Ad quartum* detrudendos nomine Sacræ Congregationis in Carcerem formalem, & per Abbatem certioretur Eminentissimus Episcopus de pœna delinquentibus imposita. *Ad quintum* negative.

Novæ additiones ex aliena manu.

DE materia hujus articuli, consule, si libet, *Zoes. in Decret. lib. 5. tit. 30. n. 165.*

EXECUTOR LITTERARUM APOSTOLICARUM.

S U M M A R I U M.

1 *Executor alius est merus, alius mixtus, & quis sit uterque?*
2 *Quando in Rescriptis additur* Vocato Titio, *tunc executor est mixtus.*
3 *Sic efficitur Executor mixtus per Clausulam* Amoto.
4 *Et per Clausulam* Constito.
5 *Vel per alteram* dummodo verificato Jurepatronatus.
6 *Et per Clausulam* Vocatis vocandis, vel accedente consensu.
7 *Item per Clausulam* dummodo non sit alteri jus quæsitum.
8 *Executor Apostolicus debet in primis requirere justificationem Litterarum Apostolicarum.*
9 *Non potest procedere ante illarum præsentationem.*
10 *Executor Litterarum Apostolicarum procedere potest absque illarum exhibitione in Cancellaria Episcopali.*
11 *Executionem Litterarum Apostolicarum impedire non possunt Ordinarii ex Decreto Concilii Tridentini.*
12 *Ordinarius nec cumulative cum Executore deputato Litteras Apostolicas exequi potest.*
13 *Dispensationum Matrimonialium commissiones, si extra Curiam fiant, locorum Ordinariis, vel eorum Vicariis Generalibus solent demandari.*
14 *Vicariis Prælatorum inferiorum jurisdictionem quasi Episcopalem habentium non committuntur.*
15 *Excipitur tamen Vicarius Abbatis Montis Cassinen.*
16 *Ad illos solos Prælatos sunt dirigendæ, qui jurisdictionem quasi Episcopalem exercent, & sunt nullius Diœcesis.*
17 *Brevia directa constitutis in Dignitate possunt expediri per Canonicos.*
18 *Matrimoniales tamen dispensationes Canonicis Cathedralis non committuntur.*
19 *Immo nec Sede Episcopali vacante hujusmodi dispensationes committuntur Vicario Capitulari, sed Episcopo viciniori, seu ejus Vicario Generali.*
20 *Nec etiam Vicarius Capitularis Sede vacante potest exequi Litteras Apostolicas in forma* dignum, *& Episcopo defuncto directas.*
21 *Potest tamen Vicarius Capitularis executioni demandare Litteras directas Episcopo per Sacram Congregationem, & ab illo non executas.*
22 *Item Vicarius Capitularis potest exequi omne id, quod Episcopo mortuo per Bullam, seu Breve in causis jurisdictionem importantibus erat concessum.*
23 *Item Vicarius Capitularis potest perinde ac Vicarius Episcopi esse Executor Gratiarum, & Litterarum Apostolicarum tamquam in Dignitate constitutus.*
24 *Deputato, seu delegato Vicario, non potest exequi Episcopus, nec e contra.*
25 *Et si aliquo casu facta esset commissio Episcopo, vel ejus Vicario, tunc facta præsentatione uni, non posset alter se intromittere.*
26 *Si Vicarius delegatus mortuus sit, vel ab officio remotus, debebunt Litteræ per successorem in Vicariatu executioni demandari.*
27 *Quando Papa in Commissione non exprimit nomen Vicarii, respicit Tribunal, & non Personam.*
28 *Si vero in Litteris expressum sit nomen Vicarii, & Tribunal, tunc si primo loco appositum nomen proprium, ut dicatur* Dilecto Filio Paulo Vicario &c. *tunc censetur commissio personalis, & non transit ad successorem, sed quamvis etiam desineret esse Vicarius, adhuc tamen remanebit delegatus.*
29 *Si vero commissio facta sit Dignitati non expresso nomine Vicarii, tunc quia hujusmodi dignitas est perpetua in Ecclesia, transibit ad successorem.*
30 *Vicarius Episcopi adhuc non consecrati, sed solum confirmati potest dispensationes exequi.*
31 *Vicarius, si fiat Episcopus illius Diœcesis, non poterit exequi dispensationem sibi commissam, sed ejus in Vicariatu successor.*
32 *Vicarius potest exequi Litteras, quamvis Episcopus esset aliqua causa excommunicatus vel suspensus.*
33 *Executor quicumque sit, debet ad unguem servare formam præscriptam in Litteris quarum vigore procedit.*
34 *Executor pro executione nihil prorsus potest accipere etiam sponte oblatum.*
35 *Talis prohibitio est intelligenda etiam de esculentis, & poculentis, quæ paucis diebus consumi possunt.*
36 *Neque sub prætextu laboris, neque ratione sigilli, papyri, expeditionis, & taxæ Delegatus aliquid accipere potest.*
37 *Potest tamen Notarius aliquid accipere, nempe quartam partem auri pro examinandis testibus, & juvandis ceteris informationibus.*
38 *Immo post executionem factam etiam ipse Executor potest aliquid gratis oblatum accipere, minime vero aliquid prætendere.*
39 *Executor dispensationis Apostolicæ pro Foro interno super impedimentis Matrimonii occultis potest esse Magister in Theologia, vel Doctor Decretorum, seu Juris Canonici.*
40 *Præfatas Litteras exequi nequeunt Lectores, & Professores Regulares, nisi in publica aliqua Universitate, vel Academia realiter, & formaliter sint insigniti Laurea Magisterii, vel Doctoratus, aut id eis competat ex speciali privilegio Apostolico.*
41 *Tale privilegium est concessum Jubilatis Ordinis Minorum de Observantia.*
42 *Tale privilegium est concessum Confessariis Societatis Jesu a Præposito Generali, vel de ejus licentia ab aliis Societatis Superioribus ad id specialiter designatis, etiamsi Magistri Sacræ Theologiæ, vel Sacrorum Canonum non existat.*
43 *Idem possunt ex communicatione cum privilegiis Societatis alii Mendicantes.*
44 *In casu, quo Sacra Pœnitentiaria commissionem, & inscriptionem ita faciat:* Dilecto Viro Confessori ex approbatis ab Ordinario, *tunc poterit quivis approbatus ab Ordinario, vel alius per dictas Litteras specialiter Deputatus illas exequi, licet non sit Magister in Theologia, nec Doctor Sacrorum Canonum.*
45 *Executor debet esse approbatus ab Ordinario loci, in quo Litteras exequitur.*
46 *Et debet esse a Pœnitente specialiter electus.*
47 *Si unus Confessarius a pœnitente electus exequi recuset, vel ob nimium rigorem pœnitenti displiceat, potest pœnitens alium eligere.*
48 *Executor ad executionem non debet adhibere Testes.*
49 *Debet autem Litteras lacerare, & nullatenus potest eas Oratori, seu Latori restituere.*
50 *Alia de Executoribus remissive.*
51 *Episcopus, qui ob tenuitatem redituum etiam de consensu Sacr. Congr. Episcop. non retinet Vicarium, nequit exequi Litteras Apostolicas Vicario Generali directas.*

EXecutor alius est merus, & alius mixtus. Executor merus est; qui post negotium jam plene discussum deputatur, ita ut nihil aliud illi restet, nisi actualis executio; *l. Execut. 8. C. de exec. rei jud. & l. Sicut proponis 6. C. eod.* Unde mero Executori committitur nudum, seu merum exercitium executionis absque exercitio jurisdictionis, uti committitur in litteris gratiosis Papæ; si tamen adsit legitimus contradictor, & possessor in Beneficio, tunc ex mero efficitur mixtus. Executor mixtus est ille, qui simul partes Judicis assumit, ut si Papa ei committat in forma *dignum*, tunc enim 1

exami-

examinare debet narrata &c. ubi e contra Executor me-
rus non cognoscit de subreptione, sed hanc advertens
unde cessat ab Executione; Rota *de executione litter.*
Apostolicar. part. 1. cap. 6. à num. 1., & communis alio-
2 *rum*. Quando in rescriptis additur *Vocato Titio*, tunc
executor est mixtus, præsertim quando Papa ipse non fa-
cit gratiam, sed committit faciendam; Rota *loc. cit. cap.*
3 8. *num.* 1., & alii passim. Sic efficitur executor mixtus
per clausulam *Amoto*; Rota *part. 2. decis.* 159. *num.* 3.
part. 3. *decis.* 451. *num.* 3. *part.* 16. *decis.* 107. *num.* 6. *part.*
18. *tom.* 2. *decis.* 480. *num.* 17. Card. de Luca *de benefic.*
disc. 73. *num.* 24. *de jurepatronat. disc.* 51. *sub num.* 6. Et
4 per clausulam *constito*; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 65.
num. 7., & 8. Card. de Luca *de benefic. disc.* 72. *num.* 6.
5 *disc.* 73. *num.* 24. Vel per alteram *dummodo verificato jure*
patronatus; Rota *part.* 18. *tom.* 2. *decis.* 410. *num.* 2. Card.
6 de Luca *de jurepatronat. disc.* 51. *sub num.* 6. Et per clau-
sulam *vocatis vocandis*, vel *accedente consensu*; Rota
part. 1. *decis.* 225. *num.* 3. *part.* 2. *decis.* 525. *num.* 7. *part.*
16. *decis.* 222. *num.* 6. Card. de Luca *de benefic. disc.* 48.
num. 4. *disc.* 72. *num.* 6. *disc.* 73. *num.* 24. *de jurepatronat.*
7 *disc.* 41. *sub num.* 6. *de alienat. disc.* 13. *num.* 5. Item ef-
ficitur Executor mixtus per clausulam *dummodo non sit*
alteri jus quæsitum; Rota *part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 451. *nu-*
mer. 17.

8 Executor Apostolicus debet in primis requirere justifi-
cationem Litterarum Apostolicarum; Rota *part.* 3. *recent.*
9 *decis.* 129. *num.* 5. Non enim eas exequi debet absque ea-
rum justificatione; Rota *part.* 7. *decis.* 147. *num.* 5. Nec
potest procedere ante illarum præsentationem; Rota
part. 1. *decis.* 166. *num.* 11. Secus injuste procederet; Rota
part. 3. *decis.* 129. *numer.* 5. *part.* 11. *decis.* 369. *numer.* 14.
10 Executor Litterarum Apostolicarum procedere potest abs-
que illarum exhibitione in Cancellaria Episcopali; *Sacra*
Congregat. Concilii in Turritana 15. Novembris 1704., ibi:
„ II. An Executores deputati in Litteris Apostolicis pro-
„ cedere valeant absque illarum exhibitione in Cancella-
„ ria Archiepiscopali? & quatenus negative, III. An
„ Archiepiscopus procedere possit in casu contraventio-
„ nis? IV. An rescripta Apostolica emanata contra Ar-
„ chiepiscopum, ejusque Officiales certis Executoribus
„ directa sint exhibenda in ejus Cancellaria? Sacra Con-
„ gregat. respondit *ad 2. affirmative, ad 3., & 4. nega-*
11 *tive lib.* 54. *decret. pag.* 415. Executionem Litterarum
Apostolicarum impedire non possunt Ordinarii ex De-
creto Concilii Tridentini; Gregorius enim XIII. Constit.
incipien. *Ad Romani* expresse declaravit, quod ex Lit-
terarum Apostolicarum executione eidem Conciliari de-
creto nullimode contravenitur; quapropter nemo dein-
ceps auderet sub hujusmodi cavillationis prætextu earun-
dem liberam executionem impedire, sive Executores mo-
lestare; Card. Petra *tom.* 4. *commentar. in Constitut.* 2.
12 *Martini V. num.* 9. Ordinarius nec cumulative cum Exe-
cutore deputato Litteras Apostolicas exequi potest; Fe-
lin. *cap. final. num.* 38. *de præsumpt.* aliique adducti a
Rota *in decis.* 528. *num.* 2. *tum sequent. coram Pamphil.*,
& decis. 109. *num.* 4. *coram Buratt.* Card. Petra *loc. cit.*
num. 19.

13 Dispensationum matrimonialium commissiones, si ex-
tra Curiam hanc, locorum Ordinariis, vel eorum Vica-
riis Generalibus solent demandari; *sic praxis quotidiana*,
& est ad tenorem Concilii Tridentini *sess.* 24. *cap.* 5. *de*
reformat., & Rota *coram Molino decis.* 693. *num.* 2. Vi-
14 cariis autem Prælatorum inferiorum jurisdictionem quasi
Episcopalem habentium, non committuntur, cum hi Vi-
carii in Dignitate Ecclesiastica non sint, nec eorum of-
ficium dignitati æquiparetur. Garzias *de benefic. part.* 9.
cap. 2. §. 1. *num.* 147. Barbosa *Juris Eccles. univers. lib.*
1. *cap.* 5. *num.* 29., & alii passim, & sic servare stylum
Curiæ testatur Pirrhus Corrad. *in praxi dispensat. Apo-*
stol. lib. 7. *cap.* 4. *num.* 57. ubi etiam asserit sic fuisse a Sa-
15 cra Congregat. decisum. Excipit tamen dictus Pirrhus
Vicarium Abbatis Montis Cassinen. quem asserit esse in
possessione, ut sibi hæ commissiones dirigantur ex Indul-
to speciali Sixti V. Ad illos solos Prælatos sunt dirigen-
dæ, qui jurisdictionem quasi Episcopalem exercent &
sunt nullius Diœcesis; Seraphin. *decis.* 1022. *n.* 1. Coccin.
decis. 346. *num.* 7., Rota *in novissimis decis.* 41. *num.* 4.
16 coram Merlino, & sic fuisse a Sacra Congregat. decisum
de anno 1593. *in una Prioratus de Valez. Ordinis S. Ja-*
cobi, testatur idem Garzias *loc. cit. num.* 142. ubi refert
verba dictæ decisionis, ut sequitur: „ Sacra Congr. cen-
„ suit, dispensationes matrimoniales, & alias quascum-
„ que subditis inferiorum Episcopis a Sede Apostolica
„ concedantur, si eas extra Romanam Curiam com-
„ mitti contigerit, & illi inferiores nullius Diœcesis exi-
„ stant, & jurisdictionem quasi Episcopalem habeant,
„ eisdem inferioribus, non autem viciniorbus Episco-
„ pis esse committendas. Hieronymus Cardinalis Mat-
„ thæus.

17 Brevia directa constitutis in dignitate possunt expediri
per Canonicos Cathedralis; Gloss. *in leg. Vel universo-*
rum ff. de pigneratitia actione, Genuens. *in praxi cap.* 69.
num. 10. Vincentius de Justis *de dispensatione matrimonial.*
18 *lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 14., & alii. Matrimoniales tamen dis-
pensationes Canonicis Cathedralis non committuntur; De
Justis *ibidem num.* 15. Immo nec Sede Episcopali vacante 19
hujusmodi dispensationes committuntur Vicario Capitula-
ri, sed Episcopo viciniori, seu ejus Vicario Generali quo
casu Litteræ commissionis de Stylo Curiæ concipiuntur
sub ista forma: Discretioni tuæ &c. cum ut dicti Orato-
„ res asserunt, sedes Episcopalis N. ad præsens vacet, &
„ Venerabilis Frater noster Episcopus N. vicinior Ordin.,
„ qui nunc vivat, existat, per Apostolica scripta man-
„ damus &c. Sic refert & tenet de Justis *loc. cit. n.* 22.
„ & tenent Garzias *de benefic. part.* 6. *cap.* 2. *n.* 44. Squil-
lant. *de privileg. Clericor. cap.* 2. *n.* 100. Cevall. *qq. comm.*
contra commun. q. 771. *n.* 9. Monacell. *t.* 2. *tit.* 16. *form.* 10.
sub n. 14. Barbosa *Juris Eccles. univers. cap.* 32. *num.* 58.
cum multis aliis, ubi refert hic declaratio *Sacr. Congregat.*
Concil. sub die 23. *Maji* 1622. „ nempe Dispensationes
„ matrimoniales directas Episcopo, & ejus Vicario Gene-
„ rali, si Sedem vacare contingat, non posse per Vica-
„ rium Capitularem expediri. Nec etiam Vicarius Capi- 20
tularis Sede vacante potest exequi Litteras Apostolicas in
forma *dignum*, & Episcopo defuncto directas; *Sac. Congr.*
Concil. in Camerinen. 2. *Augusti* 1631. Potest tamen Vi- 21
carius Capitularis executioni demandare Litteras directas
Episcopo per Sacram Congregationem, & ab illo non
executas; *Congr. Episcop. in Messanen.* 10. *Aprilis* 1615.
Item Vicarius Capitularis potest exequi omne id, quod 22
Episcopo mortuo per Bullam, seu Breve in causis juris-
dictionem importantibus erat concessum; *Sacr. Congregr.*
Episcop. in Traven. 26. *Januar.* 1604., *& in Neapolitana*
10. *Februar. ejusdem anni* 1604. Item Vicarius Capitula- 23
ris potest perinde ac Vicarius Episcopi esse Executor
Gratiarum, & Litterarum Apostolicarum tanquam in
dignitate constitutus; Sperell. *decis.* 31. *num.* 5. Sorozius
de Offic. Vicar. lib. 2. *quæst.* 23. *num.* 5. De Justis *loc. cit.*
n. 20. & alii.

Deputato Vicario non potest exequi Episcopus, nec e 24
contra, quoad hujusmodi enim dispensationum Executio-
nes ille solus procedere potest, cui commissa est dispen-
satio, quia illa facultas competit Jure delegato, & non
ordinario, ut recte Trullench. *oper. moral. tom.* 3. *lib.* 7.
cap. 10. *dub.* 6. *num.* 5. Sperell. *decis.* 97. *num.* 107., *&*
110. Dec. *in cap. Quoniam, de offic. delegat.*, *&* ibi Alvar. 25
num. 15. Reiffenstuel *in appendice ad lib.* 4. *decret. num.*
298., & cum multis aliis De Justis *loc. cit. num.* 51., *&*
62. Et si aliquo casu facta esset commissio Episcopo, vel
ejus Vicario, tunc facta præsentatione uni, non posset
alter se intromittere; *Cap. Cum plures* 8. *de Offic. delegat.*
in 6. Pinsecius *in prax. Episcopor. part.* 1. *cap.* 4. *num.* 9.
Sperell. *decis.* 97. *numer.* 11. Gratianus *discept. Forens.*
cap. 92. *num.* 7., & alii. Si Vicarius delegatus mortuus 26
sit, vel ab officio remotus, debebunt Litteræ per succes-
sorem in Vicariatu executioni demandari; Garzias *de be-*
nefic. part. 6. *cap.* 2. *num.* 34. Sperell. *decis.* 166. *num.* 7.
Paritius *de resignat. benefic. lib.* 1. *cap.* 11. *num.* 17., &
plurimi alii cum Vincent. de Justis *loc. cit. num.* 56. 27
Quando Papa in commissione non exprimit nomen Vi-
carii, respicit Tribunal, & non Personam, unde hujus-
modi delegatio non est personalis, sed realis, quæ transit
ad successorem; Gratian. *discept. Forens. cap.* 92. *num.* 20.,
& cap. 378. *num.* 11. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 27. *num.* 2. *&*
28. Reginald. *lib.* 31. *cap.* 27. *num.* 209. Filliuc. *tract.* 10.
cap. 10. *part.* 2. *num.* 343. *tom.* 1., & alii passim. Si vero 28
in litteris expressum sit nomen Vicarii, & Tribunalis,
tunc si primo loco appositum sit nomen proprium, ut si
dicatur *Dilecto Filio Paulo Vicario &c.* censetur commis-
sio Personalis, & non transit ad successorem, sed quam-
vis etiam desierit esse Vicarius, adhuc remanebit Dele-
gatus. Si vero commissio facta sit Dignitati, non expres- 29
so nomine Vicarii, tunc quia hujusmodi dignitas est per-
petua in Ecclesia, transibit ad successorem; Gutierez *de*
matrimon. cap. 125. *num.* 4. Sanchez *lib.* 3. *disp.* 27. *n.* 11.
De Justis *loc. cit. n.* 59., & alii.

Vicarius Episcopi adhuc non consecrati, sed solum con- 30
firmati, potest dispensationes exequi, Barbos. *Juris Eccles.*
univers. lib. 1. *cap.* 15. *num.* 28. Pirrhus Corrad. *in prax.*
dispens. Apost. lib. 7. *cap.* 4. *num.* 15. Sbrozius *de offic. Vi-*
car. lib. 2. *quæst.* 23. *num.* 4. Gutierez *de Matrimonio*
cap. 125. *num.* 14. Sanchez *lib.* 8. *disp.* 27. *num.* 25. & alii.
Vicarius, si fiat Episcopus illius Diœcesis, non poterit
exequi dispensationem sibi commissam, sed ejus in Vica-
riatu successor, quia cum commissio fuerit facta Vica-
rio, & Vicarius diversus sit ab Episcopo, non debet de
diversis fieri illatio; *leg. Sed si ante* 17. *ff. de Exceptio-*
nib. leg. Papinianus 20. *ff. De Minoribus cap. Ad audien-*
tiam 12. *de decimis*, Lotterius *de re benefic. lib.* 1. *quæst.*
24. *num.* 81. Paritius *de resignat. lib.* 11. *quæst.* 8. *num.* 8.
De Justis *loc. cit. num.* 66. & alii. Vicarius potest exe- 32
qui litteras, quamvis Episcopus esset aliqua causa excom-
municatus, vel suspensus; *cap.* 1. *de Offic. Vicarii in* 6.
Barbosa *Juris Eccles. univers. lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 44. Sbro-
zius *de Offic. Vicarii lib.* 3. *quæst.* 18. *num.* 1. Squillant. *de*
obligat. Clericor. part. 3. *num.* 97. *& de privileg. Clericor.*
cap. 2. *num.* 519. De Justis *loc. cit. num.* 80. Executor qui- 33
cunque sit debet ad unguem servare formam præscri-
ptam in litteris, quarum vigore procedit; Rota *part.* 6.
decis.

decis. 200. *num.* 4. secus minus legitime procedit, ubi
non servat formam præscriptam; Rotam *part.* 4. *decis.*
161. *num.* 5. imino nulliter, & inutile procedit, si man-
dat exequi literas contra formam Juris; Rota *part.* 18.
tom. 2. *decis.* 473. *num.* 5. & 6. Non enim potest excedere
fines suæ commissionis, secus nihil agit, nulliter proce-
dit, & reddit omnia ab eo gesta irrita, & nulla; Rota
part. 5. *tom.* 1. *decis.* 344. *num.* 12. *part.* 11. *decis.* 9. *n.* 15.
& 16. *part.* 16. *decis.* 377. *num.* 20.
34 Executor pro executione nihil prorsus potest accipere
etiam sponte oblatum; habetur expresse in formula litte-
rarum Apostolicarum pro dispensatione super impedimen-
to Consanguinitatis, ibi; *Mandamus quatenus depositis per
te omni spe cujuscumque muneris, aut præmii, etiam sponte
oblati, a quo te omnino abstinere monemus*, & infra;
*Volumus autem, quod si spreta monitione nostra hujusmodi
aliquid muneris, aut præmii occasione præmissorum exigere,
aut oblatum recipere præsumpseris, Excommunicationis
latæ sententiæ pœnam incurras, qua tandiu innodatus exi-
stas, donec per satisfactionem condignam absolutionis bene-
ficium a Sede Apostolica merueris obtinere*.
35 Quæ prohibitio etiam de esculentis, & poculentis, quæ
paucis diebus consumi possunt, intelligenda est; Corr.
in praxi dispens. Apostol. lib. 7. *cap.* 6. *num.* 15. Vincent.
de Justis *lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 141. Sanchez *lib.* 8. *disput.* 35.
num. 12. & alii passim, & ratio est, quia prohibitio Pa-
pæ est universalissima, ibi: *Cujuscumque*, & *si aliquid*,
quibus verbis omnia comprehenduntur, *argum. leg. Qua-
cumque ratione ff. De Procurat.* etiam modica, ut bene
advertit Barbos. *de Axiom.* 151. *num.* 70. Tum quia ver-
*ba generalia generaliter sunt intelligenda cap. Quia circa,
de privil.* nec datur in hoc interpretatio, cum verba sint
clara: in claris enim non admittitur interpretatio, *argum.
leg. Ille, aut ille* 25. *ff. De legat.* ibi: *Cum in verbis
nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quæ-*
36 *stio*. Hinc neque sub prætextu laboris in studendo pro-
cessu, examinandis testibus, capienda informatione &c.
Neque ratione sigilli, papyri, expeditionis, aut taxæ
Delegatus aliquid accipere potest, prout expresse decla-
ravit *Sac. Congreg.* apud Corrad. *cit. lib.* 7. *cap.* 6. *num.*
14. De Justis *loc. cit. num.* 145. Diana *part.* 5. *tract.* 13.
resolut. 71.
37 Potest tamen Notarius accipere aliquid, nempe quar-
tam partem aurei pro examinandis testibus, & sumendis
cæteris informationibus, prout expresse habet Sacra Con-
greg. declaratio apud Correr. his verbis: *Gratis adeo dis-
pensationes matrimoniales concedendæ sunt, quod etiam Or-
dinarii, quibus illæ dispensationes committuntur, suum ef-
ficium gratis præstent, ita ut nec ipse Vicarius aliquid sus-
cipiat pro mercede; Notarius vero pro examinandis testi-
bus, & sumendo cæteras informationes, quartam partem
aurei, seu ducati accipere possit*.
38 Imo post executionem factam etiam ipse Executor
potest aliquid gratis oblatum accipere, minime vero ali-
quid prætendere; ita Sanchez *lib.* 8. *disput.* 35. *num.* 14.
Vincent. de Justis *lib.* 1. *cap.* 6. *num.* 145. & alii, eo quod
tunc jam cessat ratio prohibitionis, quæ est, ne Judex
muneribus excæcatus aliquo dispenset, cessante autem ra-
tione, & cessat lex, ... *leg. Adigere* §. 2.
ff. De jurepat. Cum ratio legis sit anima legis *leg. Cum
ratio ff. de bonis damnatorum*.
39 Executor dispensationis Apostolicæ pro Foro interno
super impedimentis Matrimonii occultis non debet esse Magi-
ster in Theologia, vel Doctor decretorum, sive Juris
Canonici; patet ex Clausula in ipsis litteris apponi soli-
ta, ibi; *Discreto viro Confessori, Magistro in Theologia,
vel Decretorum Doctori ex approbatis ab Ordinario per Lu-*
40 *torem præsentium ad infrascripta specialiter eligendo*. Unde
infertur Sanchez *cit. lib.* 8. *disp.* 34. *num.* 9. Lezana *verb.
Litteræ Apostolicæ* *nu.* 14. Diana *part.* 6. *tract.* 3. *resolut.*
103. Vincent. de Justis *lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 101. & alii
communiter, non posse exequi præfatas Litteras Lecto-
res, & Professores Regulares, qui juxta Ordinis statuta
vocantur Magistri Theologiæ, vel Juris Canonici, nisi
in publica aliqua Universitate, vel Academia realiter,
& formaliter insigniti sint laurea Doctoratus, aut id eis
41 ex speciali competat Apostolico privilegio. Sic ex spe-
ciali privilegio Apostolico possunt Litteras Sacræ Pœni-
tentiariæ exequi, ac prout opus fuerit dispensare Lecto-
res Jubilati Fratrum Minorum de Observantia, prout eis
expresse concessit Innocentius XI. 27. *Novembris* 1679.
42 *Constit. incip. Exponi nobis*. Item ex speciali privilegio
possunt tales Litteras exequi Patres Confessarii Societatis
Jesu, non quidem omnes, sed illi, qui ab eorum Præ-
posito Generali, vel de ejus licentia ab aliis Societatis
Superioribus ad id specialiter designati fuerint, etiamsi
Doctores Theologiæ, vel Sacrorum Canonum non exi-
stant, prout eis expresse concessit Gregor. XIII. 3. *Apri-
lis* 1582. concessione sequentis tenoris, „ Sed possint
„ Sacerdotes Societatis Jesu designati per Præpositum Ge-
„ neralem, aut de ejus licentia per alios Superiores So-
„ cietatis, & a locorum Ordinariis approbati, vel ap-
„ probandi, etiamsi nullo gradu sint insigniti, aperire
„ litteras Sacræ Pœnitentiariæ destinatas Magistris in
„ Theologia, vel in Jure Canonico Doctoribus, & audi-
„ tis confessionibus recurrentium ad ipsos, imposita illis
„ pœnitentia in Litteris expressa, vel de jure infligenda,
„ eos absolvere, ac in Foro conscientiæ qualcumque
„ sibi, verbo, vel scripto commissas absolutiones, dispen-
„ sationes, pœnitentiarum injunctiones excipere, & exe-
„ qui. „ Idem possunt ex communicatione cum privilegiis 43
Societatis alii Mendicantes, ut recte notat Sanchez *lib.* 8.
disput. 34. *num.* 11. Rodriguez *tom.* 1. *qq. Regul. q.* 62. *a
num.* 8. *in fine*, Vincent. de Justis *lib.* 2. *cap.* 8. *num.* 103.
& alii.
In casu quo Sacra Pœnitentiaria commissionem, & in- 44
scriptionem ita faciat, ut plerica pro faciliori executio-
ne, & expeditione suarum Litterarum solet facere: *Di-
screto viro Confessori ex approbatis ab Ordinario*, tunc po-
terit quivis approbatus ab Ordinario, vel alius per dictas
Litteras specialiter deputatus illas exequi, etiamsi non sit
Magister in Theologia, nec Decretorum, seu Juris Cano-
nici Doctor, quia in ipso videtur Sacra Pœnitentiaria
dispensare, nec requirere tales qualitates seu gradus, quam-
vis non sit alioquin ad hoc privilegiatus, sive sit Confes-
sarius sæcularis, sive Regularis. Executor debet esse ap- 45
probatus ab Ordinario loci, in quo litteras exequitur, ut
declaravit *Sacra Congreg.* teste Vincentio de Justis *lib.* 1.
cap. 8. *num.* 99. Et debet esse a pœnitente specialiter ele- 46
ctus, ut patet ex verbis Clausulæ supra adductæ *num.* 38.
Quod si unus Confessarius a pœnitente electus exequi re-
cuset, vel ob nimium rigorem pœnitenti displiceat, po-
test pœnitens alium eligere; Sanchez *lib.* 8. *disp.* 27. *n.* 40.
Guttierez *de Matrimonio cap.* 125. *num.* 18. Lezana *verb.
Litteræ Apostolicæ* *num.* 29. De Justis *lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 122.
Corrad. *cit. lib.* 7. *cap.* 4. *num.* 72. dicens, ita sæpe inter-
rogatam semper respondisse ipsammet Sacram Pœnitentia-
riam. Executor ad executionem non debet adhibere testes, 48
ut patet ex sequenti Clausula in Litteris apponi solita:
Nullis super his testibus adhibitis, aut litteris datis. De- 49
bet autem litteras lacerare, & nullatenus potest eas re-
stituere Oratori, seu Latori, ut patet ex sequenti clau-
sula in Litteris apponi consueta: *Præsentibus laceratis,
quas sub pœna excommunicationis latæ sententiæ lacerare
teneris, ita ut nullum earum exemplum extet; Neque La-
tori restituas*. Alia de executoribus Litterarum Apostoli- 50
carum vide apud Rotam *de Exec. Litt. Apost. part.* 1. &
2. ubi omnia de ipsis accurate explicat.
Episcopus, qui ob tenuitatem redituum etiam de con- 51
sensu *Sac. Congr.* Episcoporum, non retinet Vicarium,
neque exequi Litteras Apostolicas Vicario directas; *Sac.
Congr. Concil. in Aquilana* 14. *Nov.* 1643. *ad cap.* 5. *sess.* 22.
de refor. apud Pignatell. *tom.* 1. *consult.* 342.

Novæ additiones ex aliena manu.

Executorem Litterarum Apostolicarum uti Delegatum 1
Principis posse subdelegare, communis Doctorum sen-
tentia est. At dubitatur, an hac ipsa polleat potestate
certus exequutor in Litteris Apostolicis ita datus: *Per se
ipsum procedat: Per se ipsum cognoscat: Conscientiam suam
oneramus*: Si enim relatis, vel similibus verbis electa sit 2
industria Personæ, certum est, quod is tametsi delegatus
sit Principis nequeat subdelegare. Contrarias inter se opi- 3
niones refert Rigant. *in comment. ad Regul. Cancellar.
Regul.* 48. *num.* 8. & *plur. sequent.* qui tamen concludit, 4
non posse subdelegare si in Litteris Apostolicis dictum sit
Per se ipsum procedat, Per se ipsum cognoscat; posse vero
subdelegare, si ea tantummodo apposita sint verba: *Con- 5
scientiam suam oneramus*; idque quia verbis prioribus,
non item posterioribus videtur electa industria Perso-
næ.
De Auditore Cameræ, qui est exequutor omnium Lit- 6
terarum Apostolicarum, an cumulative procedere valeat
ad exequutionem Litterarum Apostolicarum, non incon-
grue hic quæritur? Invaluit distinctio, ut si Litteræ ex- 7
peditæ sint in *Forma dignum antiqua*, seu in forma Com-
missaria, & datus in iis, ut solet, sit certus exequutor,
nequeat Auditor Cameræ ullo modo se ingerere. Sin 8
autem agatur de Litteris expeditis in Forma gratiosa, in
quibus ad petitionem Partis dantur in Bulla separata tres
Exequutores, possit cumulative procedere, ita ut sit locus
præventioni, modo tamen non sint deputati Exequutores
in Partibus ultra duas dietas; Rigant. *loc. cit. num.* 22.
& *plur. sequent.* qui item monet, quod in casibus, in qui- 9
bus Auditor Cameræ procedere non potest, si Partes in
eum consentiant, valide procedat.
Frequentes etiam in Foro sunt controversiæ de muta- 10
tione Exequutoris Litterarum Apostolicarum. Eadem au- 11
tem obtinuit distinctio, ut certus Exequutor a Papa da-
tus in Litteris Apostolicis expeditis *in forma Dignum, si-
ve antiqua, sive novissima*, non nisi ab ipso Papa muta-
ri queat; Exequutor vero datus in Litteris in forma gra-
tiosa, mutari a Signatura queat: Rigant. *ibid. a n.* 48. *ad
plur. sequent.*
Exequutorem Litterarum Apostolicarum posse procede- 12
re absque earum exhibitione in Cancellaria Episcopi recte
firmavit *Auctor num.* 10. At vide Rigant. *ubi supra num.*
67. & *plur. sequent.* qui simul refert, Urbanum dictum
in sua obedientia Statum cavisse Episcopis, & cancellis
ipsis

ipsis inconsultis, immo non approbantibus Apostolicas literas executioni demandari haud posse; contrarium vero statuisse Bonifacium Papam IX. in sua obedientia nuncupata, Martinum V. Leonem X. Clementem VII. Tum consule eumdem *Rignant. eodem loco num. 61. & plur.*
13 *sequent.* de eo quod *Auctor n. 24.* ait haud posse Episcopum exequi Literas Apostolicas directas Vicario Generali.

EXECUTOR TESTAMENTARIUS.

Vide verb. *Testamentum art. 3.*

E X E M P T I O.

1 * EXemptio Ecclesiastici a jurisdictione sui Episcopi non conceditur a S. Congregatione nisi evidenter probetur saevities contra se exercita, aut justus timor ne exerceatur; & nec tunc nisi prius audito Ordinario, ipsoque fraterne admonito ut mitius agat, Ben. XIV. *de Synod. Dioec. lib. 13. c. 10. §. 30.*

2 Tunc autem plerumque nihil fit aliud, nisi ut prohibeatur Ordinarius, ne procedat ad censuras, carcerationem &c. nisi prius obtenta a Congregatione, vel a Metropolitano facultate. Immo si reus in flagranti crimine deprehendatur, tunc non intelligitur sublata facultas Ordinario procedendi adversus delinquentem, ut ex decr. S. Congregationis, *Ibid.*

EXEMPTIO REGULARIUM. Vide verb. *Regulares art. 2.*

E X E Q U I Æ.

1 * SI testator jusserit sepulturae mandari corpus suum sine precibus, & psalmis, & Missis, associatione Clericorum, candelis ardentibus &c. ejus voluntas non est attendenda, ut decidit S. Rota coram Molines in *Roman. Funeralium, die 15. Junii 1699.* Benedictus XIV. *Institut. Eccles. 36. §. 22.*

2 Clemens XI. mandavit in edicto, legendo in ejus *Bullar. p. 317.* ut in associatione funeris cujuscumque serventur leges Ritualis Rom. in tit. *de Exequiis*, §. *Constituto tempore.* Fieri tamen potest ut in aliquo singulari rerum articulo cadaver deferendum sit aliter quam praescribat Rituale; quod tamen fieri non debet absque Episcopi scientia, uti e. g. si deferendum sit cadaver in curru tecto quod saepe alias prohibuit Sacra Congregat. apud Petram in *Comment. Apostolic. Tom. 2. num. 22.*

3 Parochi associantes funus ad Ecclesiam Regularium arceri non debent ab ingressu Ecclesiae illius cum Cruce & stola, ut ex Bulla Bened. XIII. incip. *Pretiosus*, de qua vide verb. *Parochus art. 3. a n. 69.*

4 Cadavera Sacerdotum, Diaconorum, & Subdiaconorum exponi non possunt in Ecclesia alia induta veste, quam sacra sui Ordinis ex Decreto Clementis XI. *cit. Institut. 36. §. 26.*

Alia ad rem, vide verb. *Funeralia*, verb. *Sepultura.*

E X E R C I T I A   S P I R I T U A L I A.

S U M M A R I U M.

1 *Affertur Epistola Encyclica quoad Exercitia Spiritualia obeunda ab Ordinandis, & Monachandis.*
2 *Affertur alia Epistola Encyclica, qua Clericis omnibus spiritualia Exercitia peragentibus per decem dies singulis annis, Indulgentia plenaria, ac plura alia conceduntur.*
3 *Fratres Minores Regularis Observantiae, ac Reformati Cismontanae Familiae Exercitiis spiritualibus per eosdem vacantes lucrantur indulgentiam plenariam.*

1 LEttera della Sacra Congregazione sopra i Vescovi, e Regolari d' ordine d' Innocenzo XI. per li Esercizj spirituali da farsi dagli Ordinandi e Monacande diretta al Cardinal Arcivescovo di Milano, e similmente a tutti li Metropolitani da comunicarsi, e farli osservar da tutti li suoi rispettivi suffraganei.

La Santità di Nostro Signore, che con paterna sollecitudine ristrette di continuo a tutti quei mezzi, che possono contribuire alla maggior sicurezza della salute dell' Anime, conoscendo col suo santo zelo, quanto sia necessario un precedente divoto raccoglimento di spirito, per disponersi e prepararsi, tanto in ordine alli promovendi, al ricevimento degli Ordini; quanto rispetto alle Spose di Cristo, al vestir l' Abito, e professar lo stato Religioso; Vuole, e comanda, che tutti li promovendi agli Ordini si minori, come sacri, debbano per dieci giorni continui avanti l' Ordinazione ritirarsi a fare gli Esercizj spirituali nell' istessa conformità prescritta alli promovendi in Roma, nella Constituzione 116. della felice memoria d' Alessandro VII. che comincia *Apostolica sollicitudine*, e che parimente tutte quelle, che vorranno farsi Monache in qualsivoglia Monastero, anche soggetto a Regolari, siano tenute fare i detti Esercizj spirituali per dieci giorni avanti, che ricevano l' Abito, e siano ammesse al Noviziato. E che li medesimi Esercizj si debbano ripetere per lo spazio di dieci giorni, avanti, che siano ammesse alla Professione, alla quale Sua Santità sua comanda, che non debbano essere ricevute, se prima non averanno adempiuta quella santa preparazione. Desidera in oltre Sua Beatitudine, che si procuri con tutte le diligenze possibili, ma con mezzi soavi, e discreti, che ancora tutte le Monache Professe una volta l' anno almeno per qualche tempo, che li stimerà opportuno, facciano li medesimi Esercizj, per la rinnovazione dello spirito, tanto necessaria a chi con essersi rinchiusa ne' sagri Chiostri deve professare lo stato di perfezione. Resterà per tanto servita V. E. di far pronta esecuzione a comando sì santo di Sua Beatitudine, mentre per fine le bacio umilmente le mani.

Roma 9. Ottobre 1682.

Di V. E.

Umiliss. e Devotiss. Servit.

C. Card. Facchinetti.

B. Panciatici Secret.

Epistola Encyclica ad universos Italiae, Insularumque 2
adjacentium Ordinarios jussu Summi Pontificis conscripta, qua pium Exercitiorum spiritualium opus ipsis maxime commendatur, & Clericis, Sacerdotibus, aliisque Ecclesiasticis illa peragentibus plura ex Apostolica benignitate indulgentur.

„ Reverendissime Domine uti Frater. Inter gravissimas Pastoralis Officii curas, quibus Sanctissimus Dominus Noster assidue premitur, in eo praecipuo studio incumbit, ut quicumque in sortem Domini vocati sunt, praesertim vero Sacerdotes, & animarum Rectores, tum sacrarum Literarum, Divinarumque rerum scientia, tum etiam vitae, morumque honestate ceteris antecellant, ac in omnibus, juxta monitum Apostoli, praebeant semetipsos exemplum bonorum operum in doctrina, in integritate, in gravitate. Cum etenim ipsi sint Sanctiora Ecclesiae membra, dispensatores Mysteriorum Dei, Christiani Populi Duces, & Magistri, Mediatores inter Deum, & homines, lucernae super candelabrum positae, ut luceant omnibus, qui in domo sunt; Nihil est, quod alios magis ad pietatem, divinumque cultum accendat, quam illorum vita, & exemplum: Omnes siquidem in ipsos, tamquam in speculum, oculos conjiciunt, ut inde sumere possint, quod imitentur. Porro cum diuturna experientia compertum sit, ad retinendam, conservandamque Sacerdotalis Ordinis dignitatem, & sanctimoniam maxime conducere, ut Ecclesiastici viri spiritualibus Exercitiis aliquando vacent, quibus quidquid sordidum de mundano pulvere contractum est, commode detergitur, Ecclesiasticus spiritus reparatur, mentis acies ad divinarum rerum contemplationem extollitur, recte sancteque vivendi norma vel instituitur, vel confirmatur; Proinde Sanctitas Sua pro eximio, quo flagrat, omnium salutis zelo vehementer exoptans, ut pium hoc, & saluberrimum, Exercitiorum spiritualium opus ubique locorum magnopere frequentetur, ac vigeat, universos Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, ceterosque tum Italiae, cum etiam Insularum adjacentium Ordinarios enixe admonet, ac in Domino hortatur, ut illud in sua quisque Dioecesi, quo majori poterunt conatu, & studio promovere satagant; praecipue vero iis districte injungit, ut praecipta, quae dudum san. mem. Innocentius XI. P. M. per encyclicam Epistolam a Sacra Congregatione Episcoporum & Regularium Consultationibus praeposita ad universos Italiae, Insularumque adjacentium Episcopos datam 9. Octobris 1682. quoad hujusmodi spiritualia Exercitia a singulis Clericis decem dierum spatio antequam ad Sacros Ordines assumantur, peragenda mandavit, exacte, ac inviolabiliter observari, & exequi curent, & quos iisdem Exercitiis per antedicti temporis spatium minime operam dedisse cognoverint, a Sacra Ordinatione repellant penitus & arceant. Praeterea Sanctitas Sua eosdem Ordinarios admonet, & hortatur, ut fructus, qui sane uberrimus ex praedictis spiritualibus Exercitiis percipitur, opportune proposito, ac explicato, universos ex Clero sibi subjecto, sed praecipue animarum Rectores, Confessarios, Canonicos, aliosque Beneficiatos Chori servitio adstrictos diligenter excitent ad eadem Exercitia saltem semel in anno peragenda in domibus Religiosorum Societatis Jesu, seu Presbyterorum Congregationis Missionis, si adsint, sin minus in alia pia, seu Regulari Domo ab ipsis Ordinariis ad id designanda, & approbanda. Ut autem alacrius ad ejusdem spiritualem secessum singuli conveniant, Sanctitas Sua omnibus praefatis animarum Rectoribus, Confessariis, Canonicis, & Beneficiatis, aliisque Sacerdotibus, & Clericis, qui per decem dies singulis annis eadem Exercitia peregerint in domibus praefatis, ibique diu, noctuque permanserint, ac interea temporis vere poenitentes, & confessi Sacrosanctum Eucharistiae Sacramentum sumpserint, quoties id egerint, plenariam omnium suorum peccatorum indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino elargitur. Parochos insuper per idem tempus semel tantum in anno Exercitiis hujusmodi

vacan-

vacantes a residentia benigne absolvit; Quod ipsum servari præcipit quoad Canonicos, Beneficiatos, aliosque personali residentiæ obstrictos, & Chori servitio mancipatos, quos nihilominus lucrari decernit integros fructus, & quotidianas suorum respective Canonicatuum, & Beneficiorum distributiones quascumque, perinde ac si Choro, divinisque Officiis personaliter interessent, dummodo tamen eadem exercitia peragant, obtenta prius ab Ordinario licentia, a quo nullatenus concedenda erit Adventus, & Quadragesimæ tempore, ac in solemnioribus Festivitatibus, nec unquam omnibus simul Canonicis, aliisque Chori intervenientibus, sed eo adhibito modo, ne Chori servitium nequaquam intermittatur, & quoad Parochos, idoneis prius Œconomis ab ipsomet Ordinario approbandis, qui animarum curam laudabiliter administrent. Mandat insuper Sanctitas sua, ut hæ litteræ publicentur in illa Diœcesi, & in Cancellariæ registris pro perenni eorum, quæ in illis continentur observantia adscribantur, & ad hunc ipsum finem quolibet triennio earum publicatio in posterum renovetur.

Quæ omnia ita diligenter ab Ampl. tuæ vigili providentia, ac pastorali sollicitudine præstanda fore confidit Sanctissimus Pater, ut a Sanctitate sua laudem, a cœlesti vero bonorum operum Retributore condigna præmia valeat promereri; Et Ampl. tuæ copiosa divinorum Charismatum incrementa ex animo precor. Ampl. tuæ.

Dat. Romæ die 1. Februarii 1710.

Uti Frater

Bandinus Card. Panciaticus Præfectus.

V. Petra Secret.

7 Concessio Indulgentiæ plenariæ Fratribus Regularis Observantiæ S. Francisci, ac Reformatis Cismontanæ Familiæ Exercitiis spiritualibus per octiduum vacantibus.

ALEXANDER PAPA VII. &c.

Cum sicut nobis nuper exponi fecit dilectus Filius Michael Angelus a Sambuca Ordinis Fratrum Minorum Sancti Francisci Minister Generalis in Capitulo Generali ejusdem Ordinis novissime Toleti celebrato, inter alia decretum fuerit, ut recessus, & spiritualia mortificationis, & Orationis mentalis Exercitia in omnibus Provinciis Cismontanæ Familiæ Ordinis prædicti reassumantur, & illi Fratres earumdem Provinciarum aliquoties singulis annis vacent.

§. 1. Nos qui probe novimus quantopere conducant Exercitia hujusmodi dirigendis in viam Domini, & confirmandis in illa Christi-fidelium mentibus, devotionem Fratrum memorati Ordinis, qui de suorum Superiorum licentia operi adeo pio, & salutari vacaverint, cœlestium Ecclesiæ thesaurorum elargitione magis excitare volentes; de Omnipotentis Dei misericordia, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi omnibus, & singulis prædicti Ordinis Fratribus tam Clericis, quam Laicis, seu Conversis, qui in Domibus Regularibus Provinciarum prædictarum de suorum Superiorum licentia Exercitia prædicta per octidui spatium quandocumque peregerint, & interea temporis vere pœnitentes & confessi Sacrosanctum Eucharistiæ Sacramentum sumpserint, quoties id egerint, plenariam omnium suorum peccatorum indulgentiam, & remissionem misericorditer in Domino concedimus. Præsentibus in perpetuum valituris.

§. 2. Volumus autem, quod si pro impetratione, præsentatione, admissione, seu publicatione præsentium aliquid vel minimum detur, aut sponte oblatum recipiatur, eædem præsentes nullæ sint eo ipso. Quodque earumdem præsentium transumptis, etiam impressis manu Notarii publici, vel Secretarii dicti Ordinis subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ, vel Ministri Generalis prædicti Ordinis munitis, eadem prorsus fides adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub Annulo Piscatoris die 11. Junii 1659. Pontificatus nostri anno quinto.

E X H Æ R E D A T I.

S U M M A R I U M.

1 *Exhæredatio quid sit?*
2 *Exhæredatio descendentium ut rite fiat, & suum sortiatur effectum, debet fieri nominatim.*
3 *Si tamen unicus est filius, vel filia, non est necesse eum nomine suo vocare.*
4 *Exhæredatio, ut valeat debet fieri circa totam hæreditatem.*
5 *Insuper exhæredatio, ut valeat, debet fieri ex legitima causa in testamento specifice expressa.*
6 *Et si causa exhæredationis in testamento expressa fuerit minus legitima, testamentum est nullum.*
7 *Demum ut exhæredatio valeat, requiritur, ut causa exhæredationis testamento inserta ab Hærede scripto legitime probetur.*
8 *Ad hoc autem ut exhæredatio locum habeat in filio, licet plures sint causæ, una tantum probata sufficit.*
9 *Omnes dictæ conditiones quæ requiruntur pro valida exhæredatione descendentium, requiruntur etiam pro valida exhæredatione ascendentium.*
10 *Causæ legitimæ exhæredandi descendentes sunt quatuordecim.*
11 *Prima, si descendens parenti manus violentas injecerit.*
12 *Secunda, si gravem ei injuriam inferat.*
13 *Tertia, si eum criminaliter accusaverit, non item si civiliter.*
14 *Quarta, si cum maleficis hominibus, ut maleficus versatur.*
15 *Quinta, si vitæ parentis insidiatur.*
16 *Sexta, si cum noverca sua, aut cum concubina Patris rem carnaliter habet.*
17 *Septima, si defert Patrem cum gravi ejusdem præjudicio.*
18 *Octava, si pro patre inclusio recusat filius fidejubere.*
19 *Nona, si patrem testari impedit.*
20 *Decima, si Arenariis, & Mimis se associat.*
21 *Undecima, si filia recusatis honestis nuptiis luxuriosam vitam ducit.*
22 *Duodecima, si proles parenti in amentiam lapso, competens non præstat obsequium.*
23 *Tertiadecima, si proles parentem ab hostibus captum non redimit.*
24 *Quartadecima, si proles non est Catholica.*
25 *Præter enumeratas causas, nullæ aliæ sunt, ob quas possint liberi exhæredari.*
26 *Si proles contra voluntatem parentum Matrimonium contrahat cum honesta persona, non potest per hoc exhæredari.*
27 *Immo neque potest exhæredari proles, etiamsi contra voluntatem parentum Matrimonium contrahat cum persona inhonesta, & indigna.*
28 *Alii tamen quo ad hoc sentiunt contrarium.*
29 *Secundum aliquorum Regnorum Edicta, & statuta, si filia ante 25. annos, & filius ante 30. absque consensu parentum nubit, non tantum inæquali, sed etiam turpi personæ, possunt a parentibus omnino exhæredari.*
30 *Causæ legitimæ, ob quas licet liberis exhæredare parentes, vel alios ascendentes sunt octo.*
31 *Prima, si parentes ad interitum vitæ liberos suos tradiderunt.*
32 *Secunda, si veneniis, aut maleficiis, aut alio modo parentes filiorum vitæ insidiati fuerint.*
33 *Tertia, si pater nurui suæ, aut concubinæ filii sui sese carnaliter immiscuerit.*
34 *Quarta, si parentes prohibuerint filios suos testamentum condere de rebus sibi testari permissis.*
35 *Quinta, si pater uxori suæ, vel hæc illi venenum præbeat, aut vitæ insidietur.*
36 *Sexta, si liberis, vel uni ex his in furore constituto, parentes ejus curare neglexerint.*
37 *Septima, si liberi in captivitate detenti negligantur a parentibus.*
38 *Octava, si parentes non sint Catholici, & filii Catholici.*
39 *Omnes supra recensitæ causæ exhæredandi cessant, si ante conditum testamentum parentes cum liberis, & liberi cum parentibus reconcilientur.*
40 *Item cessant causæ exhæredandi, si proles, vel parentes post datam exhæredationis causam, Monasterium ingrediantur, quamvis reconciliatio subsecuta non sit.*
41 *Causæ ob quas exhæredari potest frater in casu, quo turpis persona instituta est hæres, sunt tres.*
42 *Prima, si vitæ fratris insidias mortis tentaverit.*
43 *Secunda, si fratrem accusaverit in causis graviter criminalibus.*
44 *Tertia, si bonis fraternis tentaverit inferre jacturam.*

Exhæredatio est exclusio hæredis alias necessario instituendi, ab hæreditate ob legitimam causam facta. 1
Est in re communis. Exhæredatio descendentium, ut rite fiat, & suum sortiatur effectum, debet fieri nominatim; *prior. Inst. de exhær. l.* ibi: „ Parens curare debet, „ ut filium instituat exhæredem, vel hæredem eum nominatim faciat, alioquin, si eum silentio præterit, inutiliter testabitur, & §. 5 *eodem*, ibi: Omnes, sive sui, „ sive emancipati sint, vel hæredes instituantur, vel nominatim exhæredentur." Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 2
321. n. 8. Si tamen unicus est filius, vel filia, non est necesse eum nomine suo vocare, sed sufficit, si Testator dicat; *Filius meus exhæres esto* §. 1. *Inst. eod.* Exhæredatio, 3
ut valeat, debet fieri ab omnibus bonis paternis, & 4
circa totam hæreditatem; *arg. leg. Cum quidam* 10. *ff. de leg. & fideicom.* & sic communis. Insuper exhæredatio, ut valeat, debet fieri ex legitima causa in testamento specifice expressa. *Novell.* 115. *cap.* 3. ibi: *Et ipsas nominatim ingratitudinis causas parentes suo inserverint testamento.* Et si causa exhæredationis in testamento expressa fuerit minus legitima, testamentum est nullum, Rota *part.* 1. *decis.* 5 6

7 *decis.* 568. *n.* 2. tunc enim non dicitur exhæredatio, sed
præteritio. Rota *ibidem*. Denique, ut exhæredatio valeat, requiritur, ut causa exhæredationis Testamento inserta ab Hærede tempore legitime probetur; *arg. tit. Novell.* 115. *c.* 4. *princ.* ibi: *Nisi probaverint ingrati &c.* Et per hoc correcta sunt Jura antiqua, in quorum Exhæredato incumbebat probare suam innocentiam, & non Hæredi scripto causam exhæredationis. Ad hoc autem ut exhæredatio locum habeat in Filio, licet plures sint causæ, una tantum probata sufficit. Rota *par.* 4. *tom.* 3. *de-*
9 *cis.* 582. *num.* 15. Omnes dictæ conditiones, quæ requiruntur pro valida exhæredatione descendentium, requiruntur etiam pro valida exhæredatione ascendentium. *Novell.* 22. *cap.* 47. & Novella 115. *cap.* 4.
10 Causæ legitimæ exhæredandi descendentes sunt quatuor-
11 decim, *Novella* 115. *cap.* 3. Prima, si descendens parenti manus violentas injecerit; *cit. Novella* 115. *cap.* 3.
12 ibi: *Si quis parentibus manus intulerit*. Secunda, si gravem ei injuriam inferat, *cit. Novella* 115. *cap.* 3. ibi:
13 *Si gravem, & inhonestam injuriam eis ingesserit*. Tertia, si criminaliter eum accuset, non item si civiliter, *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. ibi: *Si eos in criminalibus causis accusaverit, quæ non sunt adversus Principem, vel Rempublicam*. Dictum fuit non item civiliter, quia filius civiliter agens contra Patrem, eumque accusans, exhæredari non potest, *arg. cit. Novell.* 115. *cap.* 3. & ratio est clara, quia *qui jure suo utitur, nemini facit injuriam*
14 *l.* 155. *ff. de Regul. Juris*. Quarta, si cum maleficis versatur: *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. ibi: *Si cum maleficis homi-*
15 *nibus ut maleficus conversatur*. Quinta, si vitæ parentis insidiatur; *cit. Novella* 115. *capit.* 3. ibi: *Si vitæ parentum suorum per venenum, aut alio modo insidiari*
16 *tentaverit*. Sexta, si Novercam suam carnaliter cognoverit. *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. ibi: *Si Novercæ suæ, aut concubinæ patris filius sese immiscuerit*. Septima, si filius extiterit delator contra patrem cum gravi ejusdem præjudicio; *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. ibi: *Si delator contra*
17 *parentes filius extiterit & per suam delationem gravia eos dispendia fecerit sustinere*. Octava, si pro patre incluso fi-
18 lius noluerit fidejubere; *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. ibi: „Si
„ quemcumlibet ex dictis parentibus inclusum esse contigerit,
„ & liberi, qui possunt ab intestato ad ejus successionem
„ venire, petiti ab eo ut unus ex his in sua eum fidejussione noluerit suscipere, vel pro debito, in quantum esse, qui petitur, probatur esse idoneus; Hoc tamen, quod de fidejussione censuimus, ad masculos tan-
19 „ tummodo liberos volumus pertinere". Nona, si patrem testari impedit; *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. ibi: *Si quis*
20 *ex litteris prohibet, vel impedit, ut parens faciat testamentum*. Decima, si Arenariis, & Mimis se associat; *cit. Novell. cap.* 3. ibi: „Si præter voluntatem parentum inter Arenarios, vel Mimos, sese filius socia-
21 „ verit, & in hac professione permanserit, nisi forsan
„ etiam parentes ejusdem professionis fuerant". Undecima, si alicui ex dictis parentibus volenti suæ filiæ, vel nepti maritum dare, & dotem secundum vires suæ substantiæ pro ea præstare, illa non consenserit, sed luxuriosam
22 vitam degere elegerit; *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. §. 1. Duodecima, si liberi parentibus in furorem, vel dementiam lapsis obsequium & curam competentem non præbuerint,
23 a parentibus ad sanitatem redeuntibus exhæredari possunt; *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. §. 12. Tertiadecima, si liberi parentem captivitate hostis detentum non redimant, dum possunt, juste exhæredantur a Patre. Immo ipso jure exhæredes sunt, ipsaque hæreditas pro redemptione applicanda devolvitur ad Ecclesiam; ex qua captivus oritur, casu, quo parens in tali captivitate absque testamento moriatur; *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. §. 13. Quartadecima,
24 si proles non sit Catholica; *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. §. 14. Unde omnes dictæ quatuordecim causæ sufficientes pro exhæredandis liberis breviter comprehenduntur in sequentibus versibus.

„ Bisseptem ex causis exheres filius esto:
„ Si Patrem feriat, vel maledicat ei.
„ Carcere detentum si negligat, aut furiosum,
„ Criminis accuset, vel paret insidias,
„ Si dederit damnum grave; si non ab hoste redemit,
„ Testarique vetet, se sociatque malis,
„ Si Mimos sequitur, violavit cubile parentum,
„ Si meret fidem & filia sit meretrix.

25 Præter enumeratas causas nullæ aliæ sunt, ob quas possint liberi exhæredari, textu expresso in *cit. Novell.* 115. *cap.* 3. *princip.* ibi: *Nulli liceat ex alia lege ingratitudinis causas opponere, nisi quæ in hujus Constitutionis serie continentur*; sic Molina *disp.* 170. Perez, *de lib. prætor. nu-*
26 *mer.* 18 & alii. Unde si proles absque parentum consensu, vel contra expressam voluntatem ipsorum matrimonium contrahat cum honesta persona, non potest per hoc exhæredari *arg. leg. Cum te, Cod. de inoffic. Testament. cap. Gemma, de Testament.* Conc. Trident. *sess.* 24. *cap.* 9. *de reformat. Matrim.* Et ratio est, quia nulli facit injuriam, qui utitur jure suo, *l.* 155. *ff. de Reg. J.* sic Jul. Clar. §. *Testamentum qu.* 41. *num.* 4. Abbas *in cap.* 1. *de*

Sponsal. Immo num. 5. Covarruv. *de Matrimon. part.* 2. *cap.* 3. §. 8. *num.* 5. Jason *in Authen. Sed si post, Cod. de inoffic. Testament.* Molina *disput.* 170. Hunnold. *t.* 6. *cap.* 7. *num.* 470. Reiffenstuel. *lib.* 3. *Decretal. tit.* 26. *nu.* 499. & alii. Immo neque exhæredari potest proles, etiamsi matri- 27
monium contrahat cum persona inhonesta, & indigna contra voluntatem parentum; *arg. cit. Novella* 115. *c.* 3. *princip.* ubi statuitur ob nullam aliam causam, præter quatuordecim assignatas posse parentes liberos exhæredare; & *l. Cum te* 18. *Cod. de inoffic. Testam.* & *cap. Gemma, de Testament.* & sic tenet Jul. Clar. *loc. cit.* Covarruv. *loc. cit. num.* 5. & apud eum Immola *in cap. Accedens, de Procurat.* Jason *in Authent. Sed si, Cod. de inoffic. Testament.* Molina *disput.* 170 Hunnold. *t. tit.* 6. *cap.* 7. *n.* 470. Reiffenstuel *loc. cit. numer.* 500. ubi testatur de communi aliorum; Glossa tamen *in cap. de raptoribus* 3. *caus.* 36. *quæst.* 1. *verb. Excusata*. Alexander *in l.* 1. *ff. soluto matrimonio*. Paul. Parisien. *vol.* 3. *cons.* 29. Felin. *in cap.* 28
Idem, de Testament. num. 13. ac nonnulli alii tenent in hoc casu omnino justam causam exhæredandi prolem contra voluntatem parentis ante annos 25. nubentem ac turpi personæ nubentem, saltem si pater alias honestas nuptias obtulit, vel eas non impedivit; *arg. Auth. Sed si post Cod. de inoffic. Testament.* ibi: *Sed & si sine consensu suo* (idest parentis) *marito se, libero tamen copulaverit, tunc exhæredare non licet*. Ergo inferunt a sensu contrario, si sine consensu parentis marito non libero, vel turpi personæ se copulet, exhæredari potest. Unde 29
secundum aliquorum regnorum Edicta, & statuta, si filia ante 25. annos, & filius ante 30. annos absque consensu parentum nubit, non tantum inæquali, sed etiam turpi personæ, possunt a parentibus omnino exhæredari. Sic statuta Bavariæ *tit.* 49. *art.* 9. & sic varia edicta in Regno Galliæ relata a Pontas verb. *Matrimonio cas.* 10. & Lusdata *cas.* 17.
Causæ legitimæ ob quas licet liberis exhæredare paren- 30
tes, vel alios ascendentes, sunt octo; *cit. Novell.* 115.
cap. 4. Prima, si parentes ad interitum vitæ liberos suos 31
tradiderint. Secunda, si venenis, aut maleficiis, 32
aut alio modo parentes filiorum vitæ insidiati fuerint.
Tertia, si pater, Nurui suæ, aut concubinæ filii sui 33
sese carnaliter immiscuerit. Quarta, si parentes prohi- 34
buerint filios suos Testamentum condere de rebus sibi
testari permissis. Quinta, si pater uxori suæ, vel hæc 35
illi venenum præbeat, aut vitæ insidietur, filius enim propter hoc flagitium potest parentem reum exhære- 36
dare. Sexta, si liberis, vel uno ex his in furore constituto parentes eos curare neglexerint. Septima, si libe- 37
ri in captivitate detenti negligantur a parentibus. Octa- 38
va, si parentes non sunt Catholici, & filii Catholici, Sic *cit. Novell.* 115. *cap.* 4. Unde omnes dictæ octo causæ comprehenduntur breviter in sequentibus versis.

„ Si pater accusat capitalis criminis, aut se
„ Adjungat nurui, vitæque est insidiatus,
„ Testari prohibet gnatum, matrique venenum
„ Præparet, inclusum in carcere, vel furiosum
„ Negliget, & veram contemnat Religionem.

Omnes tamen supra recensitæ causæ exhæredandi ces- 39
sant, si ante conditum Testamentum parentes cum liberis, & liberi cum parentibus reconcilientur. *Sic communis* cum Julio Claro §. *Testamentum qu.* 41. *num.* 9. Rota *part.* 1. *decis.* 29. *num.* 1. Item cessant causæ exhæreda- 40
tionis, si proles, vel parentes post datam exhæredationis causam, Monasterium ingrediantur, quamvis reconciliatio subsecuta non sit, Covarr. *de Testament. cap.* 16. *numer.* 18. Abbas *vol.* 2. *cons.* 7. Felin. *in cap. Rodulphus, de Rescript.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 503. Glossa *in l. Deo nobis, Cod. de Episcop. & Cleric. arg. cap. Non liceat parentibus liberos, vel liberis parentes ab hæreditate repellere Monachos factos, quamvis, dum laici fuerint, in causam ingratitudinis inciderint*.
Causæ, ob quas exhæredari potest Frater in casu, quo 41
turpis persona instituta est hæres, sunt tres; *Novella* 22. 42
cap. 47. Prima, si vitæ fratris insidias mortis tentaverit; *cit. Novella* 22. *cap.* 47. ibi: „ Illum solum tanquam in-
„ gratum circa Fratrem effectum participari hoc lucrum
„ non concedimus, qui mortem voluit Fratris" Secunda, 43
si Fratrem accusaverit in causis graviter criminalibus;
cit. Novella 22. *cap.* 46. „ ibi: Aut criminalem inducere 44
„ contra eum subscriptionem. Tertia, si bonis Fraternis tentaverit inferre jacturam; *cit. Novella* 22. *cap.* 47. ibi:
„ Aut substantiæ ejus præparavit inferre jacturam, ejus
„ enim portio tam ad reliquos Fratres, quam matrem ve-
„ niat," & istæ causæ breviter comprehenduntur sequentibus versibus.

„ Tres licet ob causas ingratum pellere Fratrem,
„ Si Fratri insidias, perniciemque ferat,
„ Si scelera affingat, ferro, focoque piandu,
„ Aut si fraternas perdere tentet opes.

Novæ additiones ex aliena manu,

EXhæredatio ut plurimum fit *notæ causa*, & *in pœnam
liberorum*. Sed & fieri exhæredatio potest *bona men-
te*. De hac agendum.
3 Ejus fit mentio in *L. 18. ff. de Liber & Posthum.
instituend. &c.*, ibi: „ Multi non notæ causa exhæredant
„ filios, nec ut eis obsint, sed ut eis consulant, (ut
„ puta impuberibus) eisque fideicommissam hæreditatem
„ dant. *Item in* „ *L. 12. §. 2. ff. de Bon. Libertor.* ibi:
„ Si quis non mala mente Parentis exhæredatus sit, sed
„ alia ex causa, exhæredatio ipsi non nocet, ut puta
„ pone furoris causa exhæredatum eum, vel ideo, quia
„ impubes erat, hæredemque institutum rogatum ei re-
„ stituere hæreditatem; „ *Confer ibidem L. 42. ff. eod. L.
16. §. 2. ff. de Curat. Furios. L. 25. C. Inoffic. Testam.*
4 Exempla exhæredationis *bona mente* sunt. I. Si Pater
habet filium prodigum, & ex eo Nepotes, potest hære-
des instituere Nepotes, & exhæredare filium, eique quod
sufficeret alimentorum nomine a Nepotibus certum lega-
re, *addita causa necessitateque judicii sui*, ut dicitur in
L. 16. §. 2. ff. de Curat. Furios. scilicet quod eum exhæ-
redaverit non notæ causa, & in pœnam, sed in ipsius
5 favorem ad conservanda bona, ne ea dissipet. II. Si Pa-
ter ingentes divitias relinquat, insidias vero timeat vitæ
parvuli filii ab Agnatis bonis illis insidiantibus, valet
alium instituere hæredem, eumque fideicommisso gravare
de restituenda hæreditate filio si ad suam tutelam perve-
niat. Vide & alia plura exempla apud *Stryk. in us. mo-
dern. Pandect. lib. 28. tit. 2. §. 9.*
6 Porro præterquam a Novella 115. de qua disserit *Auctor*,
non pertinet ad exhæredationem hanc, quæ fit bona men-
te sed restringenda est ad exhæredationem tantum, quæ
fit notæ causa & in pœnam; *Carpzo. Jurisprud. Forens.
part. 3. constit. 9. defin. 11. Richter decis. 46. num. 29. &
sequent.*
7 Plura autem hinc sequuntur. I. Exhæredatio quæ bo-
na mente fit, ad certum tempus fit; quod alias fieri ne-
8 quit. II. Valet exhæredatio bona mente sine expressione
9 causæ. III. Possunt bona mente exhæredari quœunt, non
item notæ causa, & in pœnam, quum nulla causa in
10 Nov. 115. determinata cadere in eos possit. IV. Contra
exhæredationem notæ causa & in pœnam factam conce-
ditur filiis querela inofficiosi testamenti sed hæc locum si-
bi haud vindicat in exhæredatione bona mente facta.
11 V. Ex jure Novellæ 115. Pater filio impuberi notæ cau-
sa & in pœnam exhæredato, pupillariter substituere ne-
quit, prout olim poterat. At potest pupillariter substi-
tuere filio impuberi bona mente exhæredato. Vide & alias
differentias apud *Stryk. in us. mod. Pand. l. 28. tit. 2. §. 10.*
12 Reliquum est, ut definiatur, an in dubio exhæredatio
bona mente facta censeri debeat? Varias de hac quæstio-
ne sententias congesserunt *Menoch. de Præsumpt. lib. 4.
præsumpt. 28. Mascard. de Probat. conclus. 714. Linck. dis-
13 sert. de Exhæredat. bona mente facta §. 21.* Porro si illud
præsumi debet, quod communiter fit in dubio non *bona
mente*, *sed notæ causa in pœnam* exhæredatio facta præ-
14 sumi debet. Quæ enim *bona mente* fit exhæredatio, ea a
regula recedit, irregularis est, & ad casus exceptos referen-
da, ac proinde qui in ea se fundat, ostendere debet bona
15 mente a Patre ipsam factam esse; Confer *Linck. dict. dis-
sert. de Exhæred. bon. ment. fact. dict. §. 21. in fine.*
16 Nota vero, quod hæc præsumptio generalis est, & sic
elidi facile potest per speciales circumstantias, quales
sunt illæ notatæ in adductis exemplis, & aliis allegatis
a Strykio ubi supra.

EXORCISTATUS.

EXorcistatus conferendus est Subdiacono, Diacono, &
Presbytero Græco, qui ritu latino ad Diaconatum,
Presbyteratum, aut Episcopatum sint promovendi. Be-
nedictus XIV. Constit. incip. *Et si Pastoralis §. 7.*
Alia vide verb. *Ordo art. 1. a n. 34. ad 56.*

EXORCIZARE, EXORCISTA,

SUMMARIUM.

1 *Exorcizare sumitur in duplici sensu, & assignatur u-
terque sensus.*
2 *Hic non est sermo de Exorcismo capto in primo sensu,
sed solum in secundo.*
3 *Traditur definitio Exorcismi capti in secundo sensu.*
4 *Exorcismi Cæremonia, quæ fit in baptismo, ubi ex-
presse imperetur?*
5 *Et ubi de hac antiqua Cæremonia fiat specialis men-
tio?*
6 *Exorcizari adhuc debet infans, quamvis ratione pe-
riculi jam fuerit baptizatus.*
7 *Exorcistæ munus quid sit?*
8 *Ad bene exorcizandum tria requiruntur, quæ assi-
gnantur.*
9 *Nemo potest exorcizare sine licentia Ordinarii, etiamsi
sit Regularis.*
10 *Afferitur ad hoc Lettera Encyclica directa Ordinariis.*
11 *Exorcistæ, si tale exorcizandi munus exerceant frau-
dis, & aliis modis insolites, mittuntur in exilium.*
12 *Ad exorcizandam Monialem Ordinarius non concedit
licentiam ingrediendi Clausuram.*
13 *Neque Sacra Congregatio illam concedere solet.*
14 *Et si concedatur, intelligitur tantum pro benedicendis
cellis de infectione suspectis.*
15 *Exorcizatio Monialis a quo, & quomodo, & in quo
loco sit facienda, demonstratur, ad n. 16.*
17 *Signa præcipua Energumenorum, seu a Dæmone obses-
sorum referuntur.*
18 *Subnectuntur supplementa Auctoris, ad n. 20.*

EXorcizare sumitur in duplici sensu. Primo ad signifi- 1
candum exorcismum, seu benedictionem aquæ, & sa-
lis, quæ fit in missa Parochiali, seu Conventuali. Se-
cundo ad exprimendam obtestationem, qua utitur Eccle-
sia ad expellendum Dæmonem, ejusque potentiam, ut fit
in Cæremoniis, quæ baptismum antecedunt, & pro ob-
sessis, aut possessis a Dæmone. De exorcismo in primo 2
sensu sumpto hic non est sermo; sed solum de Exorcismo
sumpto in secundo sensu. Et exorcismus sumptus in hoc 3
secundo sensu definitur, quod sit divini Nominis obte-
statio ad effugandum, seu expellendum Dæmonem, ejus-
que virtutem, seu potentiam. Est in re communis. Exor- 4
cismi Cæremonia, quæ fit in baptismo imperatur ex-
presse in *cap. Sive 53. dist. 4. de consecratione*, ibi: „ Si-
„ ve parvuli, sive juvenes ad regenerationis veniant Sa-
„ cramentum, non prius fontem vitæ adeant, quam Exor-
„ cismis, & exsufflationibus Clericorum Spiritus ab eis
„ immundus abjiciatur. *Et hujus antiquæ Cæremoniæ fit
„ mentio* in c. Sicut 62. dist. 4. de Consecratione, ibi; 5
„ Sicut nostris, Fratres carissimi, & parvuli exsufflan-
„ tur, & exorcizantur, ut pellatur Diaboli potestas ini-
„ mica, quæ decepit hominem, ut homines possideret.
„ Et in cap. De hinc 66. ead. dist. 4. de consecrat. Exor-
„ cizatur Diabolus, ut suam nequitiam agnoscens; & ju-
„ stum super se judicium timens recedat ab homine, nec
„ jam contendat eum arte sua subvertere, ne baptismum
„ consequatur; & in cap. Sacerdotes 67. eadem dist. 4. de
„ consecrat. *laudatur antiqua Ecclesiæ traditio imponendi
„ manus super credentes ad Dæmonia ab eis ejicienda*,
„ ibi: Sacerdotes cum per Exorcismi gratiam manum
„ credentibus imponunt, & habitare malignos spiritus in
„ eorum mentes contradicunt, quid aliud faciunt, nisi
„ quod Dæmonia ejiciunt?
Exorcizari adhuc debet infans, quamvis ratione peri- 6
culi, jam fuerit baptizatus. Sic expresse statuit Rituale
Romanum, & sic expresse statuerunt varii Concilia Pro-
vincialia, & signanter Concilium Remense anno 1583. Bur-
digalense anno 1584. Aquense anno 1585. & alia plurima.
Et ratio est, quia ut inquit S. Thom. 3. p. q. 71. art. 3.
in corpore non solum Dæmon conatur impedire ne infans
baptismi effectum accipiat, sed etiam ne de illo accepto
deinceps fructum percipiat. ibi: „ Tunc cessante pericu-
„ lo debent suppleri (*Cæremoniæ omnes*) ut servetur uni-
„ formitas in baptismo, nec frustra supplentur post ba-
„ ptismum, quia sicut impeditur effectus baptismi, ante-
„ quam percipiatur, ita potest impediri postquam fuerit
„ perceptus, *& sententiam ipsam affert Richardus in 4.
„ dist. 6. art. ult. q. 1. quem laudat, & sequitur Angelus de
„ Clavasio verb. Exorcismus n. 2.* Quid, *ait hic Auctor*, si
„ aliquis baptizetur sine exorcismo? Respondet Richardus,
„ quod debet post baptismum exorcizari...... quia licet
„ baptizato parvulo, peccatum non sit; tamen in eo re-
„ manet adhuc fomes peccati, & ideo etiam post ba-
„ ptismum habet efficaciam reprimendi Diabolum.
Exorcistæ munus est manus imponere supra vexatos a 7
spiritibus immundis, ad illos adjurandos, & ejiciendos;
item ad exorcizandos Catechumenos. *Sic communis* Ad
licite exorcizandum tria requiruntur. Primo ut fiat Exor- 8
cizatio ex causa gravi, non ex levitate, non ad scisci-
tanda a Dæmone quæsita curiosa, sed ad liberandos Ener-
gumenos a Tyrannide Dæmonis. Sic docet S. Thomas 2.
2. *quæst. 90. art. 2.* Secundo requiritur, ut adjuratio Dæ-
monis fiat absque precibus, sed cum imperio, & objurga-
tione, sic enim superbia Dæmonis magis confunditur. Ter-
tio requiritur, ut Exorcizatio solemnis fiat ab habente
potestatem, quæ non omnibus conceditur, sed tantum ali-
quibus, secundum prudentiam Episcoporum, habentibus
ordinem Ecclesiasticum Exorcistatus: Unde nemo potest
exorcizare sine facultate Ordinarii, etiamsi sit Regularis,
ut decrevit *Sacra Congr. Episcop. & Regular. in Florenti-
na 22. Februarii 1615.*, & expresse statuit *Sac. Congr. S.
Officii die 5. Julii 1710.* per litteram Encyclicam directam 9
omnibus Archiepiscopis, aliisque Ordinariis Italiæ, & In-
sularum adjacentium, tenoris ut sequitur.
Lettera Circolare della Sacra Congreg. del S. Officio, 10
circa l'obbligo, e le qualità de' Sacerdoti da ammettersi
all'esercizio dell'Esorcista.

„ Essen-

„ Essendo stati rappresentati alla Santità di Nostro Signore i gravi disordini, che seguono dalla moltiplicità degli Esorcismi, che quasi universalmente s'inventano, e si praticano dalle persone destinate ad esorcizare, e volendo la medesima colla sua Pastorale sollecitudine dare a tali inconvenienti il necessario provvedimento, uditi prima li pareri di questi miei Eminentissimi Colleghi Signori Cardinali, Generali Inquisitori, ha stabilito, che per mezzo di questa Sacr. Congreg. s'ordini a tutti gli Arcivescovi, Vescovi, ed altri Ordini d'Italia, e dell'Isole adjacenti, siccome colla presente s'ordina a V. S., che in avvenire non permetta, che alcun Sacerdote tanto Secolare quanto Regolare, sia ammesso all'esercizio di Esorcista senza che prima le consti della di lui pietà, integrità di vita, e prudenza, e senza che abbia tutte le qualità ricercate per tale amministrazione, dal Rituale Romano.

„ Vuole in oltre sua Beatitudine, che ella insista con tutta la sua attenzione, e vigilanza, acciocchè le persone, che da lei saranno stimate capaci di tal ministerio, si vagliano della direzione del sopradetto Rituale Romano, e che non pretermettano le regole, che in quello si prescrivono. Tanto V. S. dovrà eseguire per ubbidire esattamente alli Stati, e supremi Ordini di sua Beatitudine, e Dio la prosperi.

Roma 5. Luglio 1710.

Di V. S.

Come Fratello.

G. Card. Marefcotti.

11 Exorcistæ si tale exorcizandi munus exerceant cancellis, & aliis modis insolitis, mittuntur in exilium, *Sacr. Congr. Episc. & Regul. in una Venetiarum 27. Octob. 1603.*

12 Ad exorcizandam Monialem Ordinarius non concedit licentiam ingrediendi in Clausuram. *Sacr. Congregat. Episc. & Regul. in Regiensi 15. Maji 1601. & in Canen. 1. Octobr.*

13 1610. Neque Sac. Congr. illam concedere solet. *Ead. Sac. Congr. in una Vicent. 14. Maji 1605. & infanæ Montis Re-*

14 *galis 10. Januarii 1617.* Et si concedatur, intelligitur tantum pro benedicendis Cellis de infectione suspectis. *Ead. Sacr. Congr. in Imolensi 23. Februar. 1565. Unde eadem*

15 *Sacr. Congreg. 1. Julii 1609.* pro Monialibus exorcizandis decrevit ut infra: „ Nulla Monialis Energumena intra Monasterii Septa a quocumque Presbytero Seculari, vel Regulari etiam Confessario exorcizetur, sed ad Ecclesiam exteriorem ejusdem Monasterii, obtenta prius a Sacra Congregat. licentia, ea de causa deducatur, vel transferatur. In translatione autem hujusmodi, sociari in actu exorcizationis honestæ personæ consanguineæ, vel aliæ mulieres provectæ ætatis, ac probatæ conversationis Energumenam comitentur. Exorcista sit ad actum hujusmodi approbatus; Exorcizatio minori, quo fieri potest, fiat strepitu, Ecclesiæ janua continue occlusa remaneat, quousque Exorcizatione completa ad Monasterium Energumena reducatur; Ceterum tam in reditu, quam in accessu ad Ecclesiam, & Monasterium respective, & sine diverticulo tenea-

16 tur. *Et alias consimiliter decrevit ut infra*: Adhibitis debitis diligentiis ad cognoscendum, an Monialis sit revera vexata, datur licentia Sacerdoti Saeculari, vel Regulari moribus, & ætate gravi, eam exorcizandi in Ecclesia exteriori intra terminum trium, vel ad summum sex mensium coram Confessario, & duabus, vel tribus senioribus consanguineis, & janua clausa; modo expleto exorcismo statim reducatur in Clausuram. Si vero Spiritus, ut plurimum, erunt fieti, carceres, flagella, jejunia, compedes, & similia erunt exorcismi Energumenarum Exorcidarii. Sacr. Congregat. Episcop. & Regul. in Tiburtina 20. Julii 1580. in Faventina 18. Aprilis 1602. in Vicent. 14. Maji 1616. & in Bononiensi 8. Octobr. 1649.

17 Grave judicium diabolicæ vexationis est, quando ex fide juxta Medicorum constat nulla adhibita medicamenta prodesse, *Sacr. Congr. Episcop. & Regul. in Parmensi 10. Novembris 1645.* Delrius autem *lib. 3. Disquisit. magic. cap. 2. sect. 2. quæst. 3.* Monzell. *tom. 3. tit. 1. formul. 47. num. 4. & 5.* plura referunt hujusmodi signa. Præcipua tamen sunt hæc, si obsessus loquatur variis linguis, quas nunquam didicit, si horreat omnia Sacra, si præcipitiis se exponat, si statim intumescat, in aliqua parte corporis, & statim detumescat, si tacite interrogatus respondeat, aut tacito imperio pareat; si Epilepsia laboret, si antea scientia ignarum, se perfecte scientificum ostendat, si ita immobilis maneat, ut plurimorum hominum viribus nequeat dimoveri, si sacra verba proferre renuat, qualia sunt *Miserere mei Deus. Qui habitat in adjutorio Altissimi. Magnificat anima mea Dominum. In principio erat Verbum*, & similia, si a facie Sacerdotum, & præcipue Exorcistarum fugiat, in Ecclesiam ingredi nolit, & si ingrediatur, ab ea statim fugere procuret, cuncta benedicta, Sanctorumque imagines, & maxime Crucifixi nolit inspicere nec deosculari, immo projiciat, & in hæc omnia conspuat, si clamet, cum aliquæ Reliquiæ Sanctorum superponuntur ejus capiti, etiam occulte, & statim dicat auferte istas a me, quoniam urerent vel sunt nimis graves & hujusmodi. Ad hæc autem sunt integre dignoscenda consule supradictos una cum Candido Brugnolo, aliisque hujusmodi scriptoribus.

Additio ex Auctore.

Exorcismi in Sacris Ecclesiæ libris non relati, non debent admitti; Benedictus XIV. tom. 1. Const. tit. 39 incip. 18
Inter Omnigenas 5. 8. Exorcizandi ratio in Rituali Romano præscripta exacte observari jubetur ab eodem Con- 19
stitut. 141. incipient. *Sollicitudini* §. 43. Exorcistatus conferendus est Subdiacono, Diacono, & Presbytero Græco, qui ritu Latino ad Diaconatum, Presbyteratum, aut 20
Episcopatum sint promovendi; Idem Const. 57. incip. *Etsi pastoralis* §. 7.

Novæ Additiones ex aliena manu.

PRimis Ecclesiæ sæculis non solum Clerici, verum, 1
& Laici donum ejiciendi Dæmones habuere, & sic Exorcistarum officium usurparunt. Testatur *Tertullianus de Coron. Milit. cap. 11.* ejectos a Militibus fuisse spiritus 2
immundos; *Et quos (ait) interdum exorcismis fugavit, noctibus defensavit.* Et *lib. de Idolatr. cap. 11.* tradit, Parentes solitos exorcizare proprios filios: *Quare (in-* 3
quit) Constantia exorcizavit Alumnos suos, quibus domum suam, & cellarium præstat? Ille quidem si excluserit Dæmonem, non sibi placeat de fide, nec ejus inimicum exclusit. Notarunt *Baron. anno 56. Justellus in notis ad Canon. 91. Eccles. univers.*

Postea peculiare ac distinctum munus in Ecclesia fuit 4
eorum, qui in gradum Exorcistarum cooptati erant, ut docent plera de Exorcistis affirmantes *Balsamon in Can. 26. Synod. Laodicen. Aubean. ad Tertullian. in Apolog. cap. 23. ad finem Pamel. ad Epistol. 26. D. Cyprian. Pigeut. ad D. Paulinum lib. 1. Digress. cap. 9. Lindeborg. Verb. Exorcista*, qui de his Exorcistis accipiunt Textum *in L. 1. §. Medicos, de Var. & Extraordin. Cognit.*

Per id vero temporis ad Exorcistatum non ordinaban- 5
tur nisi provectioris ætatis: *Exorcistæ (opportune ait Hallier de Sacris Elect. & Ordinat. part. 3. sect. 7. cap. 1.) nequaquam Ecclesiæ utiles esse poterant, aut officio suo idonei, nisi provectioris ætatis. Neque enim Pueri vel Adolescentes idonei videbantur, qui Dæmones adjurarent, Energumenos custodirent, alerent, eisque manus imponerent. Unde recte & convenienter Siricius eos, qui ab adolescentia Clericatui adscriberentur, in Lectoris gradu atque Officio, qui ætate jam maturiora, in Lectoris aut Exorcistæ ordine aut munere versatos esse præcipit antequam ad superiores ascendant. Juxta eamdem Personarum diversitatem eosdem gradus Lectoris quidem iis, qui ab ineunte ætate Clericali militiæ adscripti essent, Lectoris autem, vel Exorcistæ iis, qui graviores facile hanc vitam sequerent, attribuit Zosimus.*

Mutata hac disciplina, & commisso ut plurimum mu- 6
nere Exorcistæ Sacerdotibus, non amplius ad Exorcistatum ætas provectior requisita est.

EXPOSITI FILII.

PRoposito dubio in *Sacra Congreg. Concilii die 18. Decembris 1723.* Quomodo se gerere debeat Parochus Sancti Spiritus in Saxia in collatione Baptismatis, infantibus qui ad Archihospitale deferuntur, sive iidem habeant schedulam de Baptismo testantem, sive non habeant; & etiamsi ex colore, & ceteris corporis qualitatibus deprehendatur etiam esse constitutos in ætate sex aut decem mensium, vel unius anni cum dimidio; *Sac. Cong. die 15. Januarii 1724. respondit esse baptizandos sub conditione in omnibus casibus, excepto tamen casu schedulæ, quæ habeat certitudinem.*

Alia ad rem, vide verb. *Filius a n. 17. ad 20.* & verb. *Parentes a n. 20. ad 32.*

EXPOSITIO SS. SACRAMENTI.

EXpositio SS. Sacramenti permitti non debet nisi ex 1
publica causa ab Ordinario approbata, etiamsi Ecclesia sit Regularium, quod ex Tridentino *sess. 22. cap. 8.* evincit, & statuit S. Congreg. Concilii. Quamquam ex causa privata liceat Regularibus in propriis Ecclesiis exponere Sacramentum, dummodo non extrahatur e tabernaculo, & Hostia sit velata, ut ex pluribus *Sac. Congregationis* Decretis firmatur *Instit. Eccl. 30. §. 11. & 12.*

Reprobatur apud frequentes Scriptores usus exponendi 2
palam SS. Eucharistiam in festis Sanctorum. *Ibid. §. 15.*

Si exponatur SS. Sacramentum intra tabernaculum a- 3
pertum & in pyxide tecta, sex saltem candelæ ardere debent ex sensu Sac. Congregationis. *Ibid. §. 21.*

Verum si extra tabernaculum id fiat in Ostensorio ve- 4
lato, tunc saltem duodecim candelæ ardentes apponendæ. *Ib. §. 23.*

EXTRACTIO

Additio ex Auctore.

1 Extractio Rei inquisiti, vel damnati a loco immuni in casibus permissis, si Clericus sit, fieri potest a Curia
2 Episcopali ex officio; & laicus, nonnisi ad instantiam Curiæ sæcularis, Benedictus XIV. tom. 1. Constitut. 8. inc. *Alias* §. 5. Ad extractionem inquisiti a loco immuni, in dictis casibus procedi potest, habitis judiciis delicti
3 sufficientibus ad Torturam. *Idem ibid.* Ad extractionem vero banniti, seu damnati in contumaciam in similibus casibus, visa sententia contumaciali & actis, quibus illa
4 innititur, Idem *ibid.* §. 6. Extractionis, & traditionis denegatio, aliaque decreta Judicis Ecclesiastici super ejus competentia, allegari nequeunt in judicio super executione sententiæ contumacialis. *Idem ibid.*
5 De extractione Reorum ad Sacræ Inquisitionis Officium spectantium a locis immunibus, vide tom. 6. verb. *Immunitas*; ubi ad rem duæ afferuntur Constitutiones Benedicti XIV.
6 Extractio segetum, farinæ, & olei extra Statum Ecclesiasticum sine speciali Chirographo Papæ prohibetur sub gravissimis pœnis, sublata cuilibet facultate concedendi licentias extrahendi. Idem tom. 2. Constit. 82. incip. *Quo die*.
7 Quo vero ad alias res mobiles, aut se moventes, remittitur arbitrio Legatorum, Præsidum, & Gubernatorum Provinciarum. Idem *ibid.*
8 Extractio segetum, aliorumque per auctos cetinos directa dicantur alia loca ditionis Ecclesiasticæ, nisi hac cum præscriptis cautelis, reputanda erit pro extractio-
9 ne a Statu, & præscriptis pœnis punienda. Idem *ibid.* Extractio cujuscumque rei de Provincia ad Provinciam quocumque tempore, atque etiam extra Statum Ecclesiasticum permittitur pauperibus, qui spicas a Messoribus
10 relictas colligunt. Idem *ibidem*. Item Mercenariis, qui-
11 bus pro mercede datur frumentum, vel quid simile. Idem *ibid.* Item Mendicantibus, qui eleemosynæ loco, & pro
12 victu Conventus ea colligunt. Idem *ibidem*. Ac denique iis, qui pro edulis ad loca delatis, & loco pretii recipiunt. Idem *ibidem*.

EXTREMA UNCTIO.

SUMMARIUM.

1 *Variæ in Ecclesia Dei habentur in praxi Unctiones, prout diriguntur ad varias personas.*
2 *Datur Definitio Sacramenti extremæ Unctionis.*
3 *Est de fide certum Extremam Unctionem esse verum, & proprie dictum Sacramentum novæ Legis a Christo Domino institutum.*
4 *Hoc Sacramentum probabilius fuit institutum post Resurrectionem.*
5 *Materia remota Extremæ Unctionis est Oleum Olivarum ab Episcopo benedictum, proxima autem est ipsamet unctio facta hoc oleo.*
6 *Oleum hoc debet secundum communiorem sententiam esse necessario benedictum ab Episcopo necessitate Sacramenti, ita ut adhibito oleo non benedicto ab Episcopo nullum fiat Sacramentum.*
7 *Scientium autem alios gravissimos Doctores potest hoc oleum ex commissione Papæ benedici a simplici Sacerdote pro valido, & licito usu hujus Sacramenti.*
8 *Affertur alia ratio pro hac opinione.*
9 *Oleo benedicto in casu necessitatis ob infirmorum copiam potest valide, & licite sæpius addi oleum non benedictum, dummodo singulis vicibus, minor quantitas addatur non benedicti.*
10 *Affertur ad hoc decretum Sacræ Congregationis supremæ, & universalis Inquisitionis.*
11 *Forma Sacramenti Extremæ Unctionis, sunt sequentia verba:* Per istam Sanctam Unctionem &c.
12 *Invocatio Sanctissimæ Trinitatis non est de essentia.*
13 *Forma Extremæ Unctionis non potest proferri nisi modo deprecativo, non autem mere indicativo.*
13 *Unctiones communiter sunt faciendæ in septem partibus Infirmi sub eadem forma, variato solum nomine partis, quæ actualiter ungitur.*
15 *Unctio renum in fœminis honestatis gratia est omittenda, sicuti etiam in Viris, quando commode infirmi moveri non possunt.*
16 *Tunc sive in fœminis, sive in Viris non est ungenda alia pars corporis pro ipsis renibus.*
17 *Si aliquis careat aliquo ex sensibus, seu mutilatus existat aliquo membro, tunc debet ungi pars illi sensui, seu membro proxima.*
18 *Tempore pestis, aut alterius necessitatis, qua omnes Unctiones fieri non possunt, sufficit unica unctio in quolibet sensu magis ad Unctionem exposito, cum unica tantum forma omnes corporis sensus exprimente.*
19 *Extra tamen casum necessitatis non sufficit ad valorem unica Unctio, nec pro Materia Chrisma.*
20 *Tempore pestis possunt fieri Unctiones sine contactu immediato utendo virga longa oleo tincta.*
21 *Quamvis extra casum necessitatis sit gravis obligatio in administratione hujus Sacramenti, utendi habitu convenienti, idest superpelliceo & stola, tamen in casu necessitatis potest ministrari sine tali habitu.*
22 *Minister validus hujus Sacramenti est solus, & omnis Sacerdos,* ad num. 23.
24 *Minister licitus hujus Sacramenti est solus Parochus, aut alius Sacerdos de ejus, vel Episcopi licentia.*
25 *Regulares non possunt licite sine licentia Parochi, vel Episcopi, aut privilegio Papæ hoc ministrare, immo illud ministrando incurrunt Excommunicationem Papæ reservatam.*
26 *Immo in casu necessitatis, quo non extante Parocho, infirmus jam agreditur mortem, tunc Regularis sine incursu ullius censuræ, immo & licite, sicut & quicumque Sacerdotes sæculares possunt Extremam Unctionem ministrare.*
27 *Extra casum necessitatis nequeunt Regulares sine licentia Episcopi, vel Parochi administrare Extremam Unctionem neque Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur.*
28 *Possunt tamen Regulares sine ulla tali licentia ministrare Extremam Unctionem, Famulis domesticis, & continuis Commensalibus intra eorum Monasteriorum septa residentibus.*
29 *Non est necesse, quod Extrema Unctio conferatur a pluribus Sacerdotibus.*
30 *Immo extra necessitatem non est licitum quod Unctiones fiant a pluribus saltem apud nos Latinos.*
31 *Ecclesiæ consuetudo, et praxis declarat, ut unus Minister omnes Unctiones, adeoque totum Sacramentum perficiat, excepto casu necessitatis.*
32 *Si dum Sacerdos ungit, corripiatur repentino morbo, & moriatur, alius Sacerdos potest, & debet perficere Unctiones partium non unctarum, Unctiones tamen a primo factas non iterando.*
33 *Nunquam potest, nec licite, nec valide conferri hoc Sacramentum a pluribus, itaut unus Sacerdos ungat, & alter formam proferat.*
34 *Subjectum capax hujus Sacramenti est solus homo baptizatus, rationis capax, & in periculo probabili mortis constitutus, ex morbo, vulnere, partu, senectute, veneno, & morsu rabido.*
35 *Pueris usum rationis habentibus dari potest Extrema Unctio etiam antequam ad Eucharistiam admittantur. Item moribundis sensibus destitutis qui sacram communionem non possunt recipere, si ante petierint, aut Christiane vixerint. Et sic etiam dari potest phreneticis, & delirantibus non tamen perpetuo amentibus.*
36 *Non potest dari hoc Sacramentum iis, qui sine aliqua infirmitate versantur in periculo mortis, ut prælia-turi, in navigationes ituri, navigaturi, morti plectendi, mulieres partus periculoso vicinæ.*
37 *Extrema unctio iterum conferri potest si infirmus postquam convaluisse videbatur, in periculum mortis recidat.*
38 *Nullum extat præceptum suscipiendi Extremam Unctionem.*
39 *Non suscipere hoc Sacramentum per se loquendo seclusis scandalo, & contemptu, non est peccatum mortale, & multo minus peccant mortaliter domestici, si id non procurent.*
40 *Est tamen peccatum mortale ipsum negligere, seu non suscipere ex contemptu.*
41 *Sic etiam hoc Sacramentum non suscipere, seu negligere posset esse peccatum mortale ratione scandali præstiti.*
42 *Parochus peccat mortaliter, si infirmo petenti hoc Sacramentum negligat, aut sine justa causa differat illud conferre cum probabili periculo, ne sine ipso Sacramento moriatur infirmus.*
43 *Immo Parochus tenetur sub mortali ministrare, sive per se, sive per alium Extremam Unctionem infirmo peste infecto, etiam cum periculo contagii, si ipse infirmus non possit aliud Sacramentum recipere.*
44 *Quinimmo Parochus tenetur etiam cum periculo contagii ministrare sive per se, sive per alium hoc Sacramentum moribundo peste infecto, etiamsi receperit Sacramentum Pœnitentiæ, sed non Eucharistiæ.*
45 *Effectus speciales, & principes Sacramenti Extremæ Unctionis sunt quatuor. Primus est remissio peccatorum venialium primario, & per se, & mortalium secundario, & per accidens.*
46 *Secundus est allevare infirmum.*
47 *Tertius est peccatorum reliquias abstergere.*
48 *Quartus est liberare infirmum ab infirmitate sua corporali, ubi saluti animæ id expediverit.*
49 *Oleum infirmorum ubi, & quomodo asservari debeat?* ad n. 50.
51 *Sacculus pro includendo oleo infirmorum debet esse violaceus.*
52 *Subnectuntur Supplementa Auctoris,* ad n. 54.

VA-

1 VAriæ in Ecclesia Dei habentur in praxi Unctiones pro ut diriguntur ad varias personas. Prima est Catechumenorum, quos oleo benedicto Sacerdos ante Baptismum ungit in pectore, & inter scapulas. Secunda Baptizatorum, quos Chrismate ungit Sacerdos in vertice. Tertia Confirmatorum, qui per Episcopum in fronte. Quarta Principum secularium, qui humeris, & brachiis unguntur. Quinta est Sacerdotum, & Episcoporum, quæ fit in illorum Ordinatione. Sexta est Infirmorum ad extrema reductorum, de qua solum in præsenti est sermo. Unde *Extrema Unctio* dicitur, ut observat *Tridentini Concilii Catechismus part.* 2. ibi: „ Quare hæc unctio a majoribus nostris Sacramentum etiam Unctionis infirmorum, & Sacramentum exeuntium dicta est," & ipsum Tridentinum *sess.* 14. *cap.* 3. *de Extrema Unct.* dicit expresse: „ Unde & Sacramentum exeuntium nuncupatur.

2 Sacramentum Extremæ Unctionis „ est Unctio hominis infirmi pœnitentis facta in determinatis partibus corporis cum oleo consecrato ab Episcopo, ministrata a Sacerdote simul verba certa cum intentione debita proferente, ex institutione divina efficaciter significans curationem finalem venialium." Sic Scotus *in* 4. *dist.* 23. *quæst. unica*. Est de fide certum, Extremam Unctionem

3 esse verum, & proprie dictum Sacramentum novæ legis a Christo Domino institutum. Sic docet Concil. *Flor. in Decreto Unionis* & Tridentinum *sess.* 14. *de Extrema Unct.* c. 1. ibi: „ Instituta est autem Sacra hæc Unctio infirmorum, tamquam vere, & proprie Sacramentum novi Testamenti a Christo Domino nostro apud Marcum quidem (*cap.* 6.) insinuatum, per Jacobum autem Apostolum ac Domini Fratrem Fidelibus commendatum, ac promulgatum (Jacobi 5.) Infirmatur (*inquit*) quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei." Et *ibidem* Canon 1. *sic definit Concilium contra Hæreticos*: „ Si quis dixerit Extremam Unctionem non esse vere, & proprie Sacramentum a Christo Domino institutum, & a B. Jacobo Apostolo promulgatum; sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit." Et jam hoc definierat etiam *sess.* 7. *can.* 1. ubi anathematizat dicentes non fuisse a Christo Domino instituta omnia Sacramenta novæ legis; & ipsa esse plura, vel pauciora quam septem, inter quæ expresse enumerat Extre-

4 mam Unctionem. Hoc Sacramentum Extremæ Unctionis probabilius fuit institutum post Resurrectionem, quando Christus *Joan.* 20. instituit Pœnitentiam, cujus consummativam esse Extremam Unctionem dicit Tridentinum *sess.* 14. *de Extrema Unctione, in proœmio*.

5 Materia remota extremæ Unctionis est Oleum Olivarum ab Episcopo benedictum. Proxima autem est ipsamet Unctio facta hoc oleo. *Est communis*, & constat ex Concilio Florentino *in decreto Unionis*, ubi dicit, quod *Extremæ Unctionis materia est oleum Olivæ per Episcopum benedictum*, & Tridentino *sess.* 14. *de Extrema Unction. cap.* 1. ibi: *intellexit enim Ecclesia materiam* (Extremæ Unctionis) *esse oleum ab Episcopo benedictum*, & constat etiam ex verbis Apostoli Jacobi *cap.* 6. ibi: *Ungentes eum oleo in*

6 *nomine Domini*. Oleum hoc debet necessario esse benedictum ab Episcopo necessitate Sacramenti, ita ut adhibito oleo benedicto ab Episcopo, nullum fiat Sacramentum. *Est communior Doctorum sententia*. Et colligitur ex traditione Apostolica, ut tradit Beda *in cap.* 6. *Marci*, ibi: „ Unde patet ab ipsis Apostolis hujus Sanctæ Ecclesiæ morem esse traditum, ut Energumeni, & alii quilibet ægroti ungantur oleo Pontificali benedictione consecrato." Idem expressius tradidit Concil. Trident. *sess.* 14. *cap.* 1. *Extrem. Unction.* ibi: „ Quibus verbis, ut ex Apostolica traditione per manus accepta, Ecclesia didicit, docet materiam, formam, proprium ministrum hujus salutaris Sacramenti; Intellexit enim Ecclesia materiam esse oleum ab Episcopo benedictum." Et sic tenent Sanctus Thomas *in* 4. *dist.* 23. *quæst.* 1. *art.* 3. *ad* 4. 4. *& in supplement. q.* 30. *art.* 6. Sanctus Bonaventura *in* 4. *dist. art.* 1. *q.* 3. Scotus *ead. dist. num.* 5. Layman *lib.* 5. *tract.* 8. *de Extrem. Unct. cap.* 1. *n.* 1. Durand. *q.* 6. Paludan. *in* 4. *dist.* 33. *q.* 1. *art.* 1. Reiffenstuel *in Theol. moral. tract.* 14. *dist.* 12. *q.* 1. *n.* 7. Henno *tom.* 2. *disp. unic. de Extrema Unct. q.* 3. *concl.* 2. Pontas *verb. Extrema Unctio cap.* 3. Sylvius *in supplem. S. Thom. q.* 29. *art.* 5. *&* 6. Fagnan. *lib.* 1. *decr. in cap. Cum venisset* 1. *de Sacra Unctione n.* 51. *&* 52. Bellarmin. *cap.* 7. Suarez *disp.* 40. *sess.* 1. Coninch. *t.* 2. *disp.* 16. *dub.* 2. Sotus *in* 4. *dist.* 23. *q.* 1. *art.* 3. Aversa *sect.* 1. Dicastill. *de Sacram. Extremæ Unction. num.* 32. Felix Potestas *tom.* 1. *num.* 3908., & alii passim; & Gobat *de Extrema Unction. num.* 784. ubi testatur esse de communi Theologorum; La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *num.* 2092. ubi asserit quod communissima dicit ex præcepto Christi requiri hic Benedictionem Episcopi.

7 Non desunt tamen magni nominis Doctores qui dicunt simplicem Sacerdotem ex Papæ commissione oleum benedicere posse pro usu hujus Sacramenti; Sic Cajetanus 2. 2. *q.* 7. *art.* 3. Victoria *de Extrema Unct. n.* 216. Henr. *lib.* 3. *cap.* 8. *n.* 1. Zambranus *cap.* 5. *de Extrema Unct. n.* 7. Roding. *Theolog. Scholast. tom.* 5. *q.* 21. *art.* 2. Frassen *de Sacrament. Extrem. Unct. concl.* 1. Juvenin *de Extrema Unction. quæst.* 3. *concl.* 4. Rosignolus *de Extrema Unct. qu.* 1. *art.* 3. *num.* 12. & alii. Et probant a pari de Sacramento Confirmationis, cujus licet ordinarius minister sit solus Episcopus ex Concilio Florentino *in Decreto Eugenii IV. de unione Armenorum* & in Trident. *sess.* 9. *Canon.* 3. *de Confirm.*; tamen ex dispensatione Summi Pontificis potest ipsam ministrare etiam simplex Sacerdos *ex cap. Pervenit* 1. *dist.* 95., ubi refertur Sanctum Gregorium Papam hanc facultatem concessisse Presbyteris Sardiniæ propter defectum Episcoporum, ibi: „ Ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos chrismate ungere debeant concedimus." Et hoc expresse indicat Eugenius IV. in Concilio Florentino *loc. citat.* ibi: „ Legitur tamen aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem ex rationabili, & urgente admodum causa simplicem Sacerdotem Chrismate per Episcopum confecto hoc Sacramentum Confirmationis administrasse." Et talem facultatem concesserunt etiam alii Summi Pontifices variis Religiosis, ut Innocentius IV. Patribus Prædicatoribus, Joannes XXII. & Leo X. Fratribus Minoribus pro Indis, teste Rodriquez in suo Bullario Regular. in Bulla Leonis X. Gregorius XIII. Patribus Societatis, ut testatur Suarez, & alii aliis. Unde inferunt isti, ergo etiam ex concessione Summi Pontificis poterit simplex Sacerdos oleum infirmorum sanctificare,

cum videatur quid majus confirmare, quam oleum simpliciter benedicere, & sanctificare. Tum quia id patet ex antiquissima consuetudine Ecclesiæ Græcæ, in qua simplices Sacerdotes ex commissione Episcopi, approbante Romano Pontifice, oleum infirmorum benedicunt, quam consuetudinem approbavit Clemens VIII. in instructione super ritibus Græcorum de oleo Catechumenorum, & infirmorum Constit. incip. *Sanctissimus*, ubi expresse hæc habet: „ Non sunt cogendi Presbyteri Græci olea Sancta, præter Chrysma ab Episcopis Latinis Diœcesanis accipere, Cum hujusmodi, olea ab eis in ipsa oleorum, & Sacramentorum exhibitione ex veteri ritu conficiantur, seu benedicantur; Chrisma autem quod nonnisi ab Episcopo, etiam juxta eorum ritum benedici potest, cogantur accipere. Ex quibus docte infert Rosignolus *l. cit. n.* 11. quod benedictio Episcopalis non sit de necessitate Sacramenti, sed sufficiat Sacerdotalis. Si etenim esset de necessitate Sacramenti, etiam apud Græcos requireretur, ut ex se patet; Unde quod refertur ex Conciliis supra recensitis intelligendum est solummodo de necessitate præcepti." Hæc ipse, qui *n.* 12. *in fine* concludit: „ In hoc consulendum arbitror Sacram Congregationem. Quæ revera opinio non est inferioris ponderis, ut dicam majoris, quam prima.

9 Oleo benedicto in casu necessitatis ob infirmorum copiam potest valide, & licite sæpius addi oleum non benedictum, dummodo singulis vicibus minor quantitas addatur non benedicti, colligitur ex cap. *Quod in dubiis* 3. *de consecrat. Eccles., vel Altaris*, & in Rituali Romano *sub tit. de Extrema Unctione*, ex responsione Sacræ Cong. Supremæ & Universalis Inquisitionis ad dubium, ut sequitur.

Eminentissimi, e Reverendissimi Signori.

„ Determinandosi nel Decreto di cotesta Sacra Congregazione fatto sotto li 2. Marzo 1679. sopra la condanna di 65. Proposizioni, che circa il valore de' Sacramenti non si debba seguire l' opinione probabile, lasciata la più sicura; ed essendo opinione controversa tra Teologi, se per supplire all' Olio Santo, che mancasse, sia lecito aggiungere del non benedetto in più volte, purchè l' aggionto considerato separatamente, ed in ogni aggionta, sia in minor quantità dell' Olio Santo, benchè considerate tutte le aggionte insieme fosse maggiore; di qui è nato dubbio nella Diocesi di Seviglia, nella quale per la vastità è impraticabile benedire tant' Olio, che basti senza l' aggionta, se sia lecito fare detta aggionta all' Olio Santo, per esservi molti Teologi, che tengono l' opinione negativa per più sicura: Onde per avere la risolutione di tal dubbio l' Arcivescovo di Seviglia, devotissimo Oratore fece porgere all' Eminenze Vostre un memoriale consultivo, nel quale si deducevano le opinioni de' Teologi sopra questo punto. Ma non avendo sin' ora avuta la dichiarazione, supplica perciò l' Eminenze Vostre degnarsi di dargliela per sicurezza, e quiete della coscienza propria, e del suo gregge.

„ Feria 5. die 23. Sept. 1682. in Generali Congr. S. Officii 10
habita in Conventu S. Mariæ super Minerva coram Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus a S. Sede Apostolica specialiter deputatis, Lecto supradicto memoriali; Eminentissimi, & Reverendissimi Domini Cardinales Inquisitores prædictæ Congreg. decreverunt in casu proposito posse.

Franciscus Riccardus S. Rom. & Universalis Inquis. Not.

Forma

12 Forma Sacramenti Extremæ Unctionis sunt sequentia verba: „ Per istam Sanctam Unctionem, & suam piissi-
13 „ mam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid „ per visum (auditum, odoratum &c.) deliquisti. Amen.“ Sic Concilium Florentinum, & Tridentinum loc. cit. una cum Rituali Romano sub tit. de Extrema Unction. Invocatio Sanctissimæ Trinitatis non est de essentia, quia Concilium Florentin., & Tridentin. præmissam formam as-
14 signant: Communis. Forma Extremæ Unctionis non potest proferri, nisi modo deprecativo, non autem mere indicativo, quia ita instituit Christus, prout promulgavit D. Jacobus cap. 5. Inducat Presbyteros, & orent super eum; quod satis indicat formam hujus Sacramenti debere esse deprecatoriam, ut tradunt communiter Doctores. Unctiones communiter sunt faciendæ in septem partibus in-
16 firmi sub eadem forma, variato solum nomine partis, quæ actualiter ungitur: Ita expresse Concilium Florenti-
17 num loc. cit., & Rituale Romanum Pauli V. sub tit. de Extrema Unctione. Ubi ipsum Rituale dicit Unctionem renum in fœminis honestatis gratia omittendam esse, tuturi etiam in Viris, quando infirmi commode moveri non possunt. Neque tunc sive in fœminis, sive in Viris alia pars corporis debet ungi pro ipsis renibus. Rituale ibidem. Si autem aliquis careat aliquo ex sensibus, verb.
18 gr. visu, seu mutilatus existat aliquo membro, verb. gr. manu, vel pede, tunc debet ungi pars illi sensui, seu membro proxima, quia peccare potuit, licet non per sensus externos, per potentias internas illis correspondentes, vel per desiderium actus illiciti, Rituale ibidem.

19 Tempore pestis, aut alterius necessitatis, quo omnes Unctiones fieri non possunt, sufficit unica Unctio in quolibet sensu magis ad Unctionem exposito, ac deletto cum unica tantum forma omnes corporis sensus exprimente hac: „ Per istam Sanctam Unctionem, & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti „ per visum, auditum, odoratum, gustum, gressum, & „ lumborum delectationem, Amen.“ Extra tamen casum necessitatis non sufficit ad valorem unica Unctio, nec pro materia Chrisma, sed debet esse oleum benedictum distinctum a Chrismate: Scotus in 4. distinct. 23. litt. B., quia opiniones affirmantes, utpote minus tutæ, & exponentes Sacramentum periculo frustrationis & nullitatis, non sunt practicandæ ex Decreto Innocentii XI. edito die 2. Martii 1679., in quo inter alias fuit damnata sequens propositio prima in ordine: „ Non est illicitum in „ Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de „ valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, „ conventio, aut periculum gravis damni incurrendi.“ Hinc sententia probabili tantum utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis. Solum igitur hoc esset licitum in casu necessitatis, quo non adesset nisi Chrisma, vel non possent fieri omnes
20 Unctiones, sicuti in casu necessitatis baptizandi infantem, si non posset haberi aqua naturalis; aut nequeat ablui in capite, licitum est eum baptizare sub conditione in scapula, in digito, & hujusmodi, cum in tali casu tutius procuretur salus animæ infantis, quam nullo modo eum baptizando. In casu necessitatis, v. gr. tempore pestis possunt fieri Unctiones sine contactu immediato utendo virga longa alicui cuspide. Immo Diastill. tom. 3. num. 150. dicit, se vidisse a viris non indoctis ministrari Extremam Unctionem mediante argentea virgula etiam extra tempus pestis (a), sed hoc est in eo notabile contra universalem consuetudinem Ecclesiæ. Sic quamvis extra casum necessitatis sit gravis obligatio in administratione hujus Sacramenti, utendi habitu convenienti, idest superpelliceo, & stola, tamen in casu necessitatis potest ministrari sine tali habitu; La Croix libr. 6. part. 2. num. 2117. & communior aliorum contra Bonacinam, Naldum, Suarez, & alios.

21 Minister validus hujus Sacramenti est solus, & omnis Sacerdos. Quod sit solus Sacerdos, habetur ex Epist. D. Jacobi cap. 5. ubi legitur introducendos esse ad infirmum, non Laicos, non quoslibet, sicut in Baptismo, sed Presbyteros, ibi: Introducat Presbyteros, & orent super eum, & habetur ex Concil. Florentin. in Decreto Armenorum, ibi: Minister hujus Sacramenti, nempe Extremæ Unctionis, est Sacerdos, & ex Concil. Trident. sess. 14. cap. 3. de Extrema Unctione, ubi expresse dicitur: „ Proprios „ hujus Sacramenti ministros esse Ecclesiæ Presbyteros, „ quo nomine eo loco, non ætate seniores, aut primores „ in populo intelligendi veniunt; sed aut Episcopi, aut „ Sacerdotes; & ibidem, Canon. 4. anathematizat contrarium sentientes: „ Si quis dixerit, Presbyteros Ecclesiæ, „ quos Beatus Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed ætate seniores in quavis communitate, ob „ idque proprium Extremæ Unctionis Ministrum non esse solum Sacerdotem, anathema sit.“ Quod omnis Sa- 22
cerdos possit valide hoc Sacramentum conferre, videtur evinci ex textu D. Jacobi cap. 5., ibi: Inducat Presbyteros, ubi indefinite ponuntur Sacerdotes sine ulla prorsus exceptione, cum potestas illa competat Sacerdoti non ratione jurisdictionis, sed ratione Ordinis, ut confirmat communis Ecclesiæ sensus, & nec hoc Apostolus dixit, Inducat non Episcopum, non Parochum, sed Presbyteros Ecclesiæ, ut ostendat potestatem illam cuilibet Sacerdoti competere. Unde validum est hoc Sacramentum etiamsi conferatur a Sacerdote excommunicato, irregulari, degradato, etiam contradicente Parocho, quia sicut retinet potestatem Ordinis, ita & potestatem hanc Sacramenti valide ministrandi; Est communis, teste Rosignol. de Ex- 23
trema Unctione quæst. 2. art. 2. num. 1. & 2. Minister autem licitus hujus Sacramenti est solus Parochus, aut alius Sacerdos de ejus, vel Episcopi licentia; Est communis, ac certa.

Unde nec Regulares possunt licite sine licentia Parochi, 24
vel Episcopi, aut privilegio Summi Pontificis hoc ministrare, immo illud ministrando incurrunt Excommunicationem Papæ reservatam; Clement. 1. de privileg. In casu tamen necessitatis, quo non extante Parocho infirmus jam ageret animam, tunc Regulares sine incursu illius censuræ, immo & licite, sicuti & quicumque Sacerdotes sæculares, possunt Extremam Unctionem ministrare ex præsumpto consensu Episcopi, vel Summi Pontificis; Valentia tom. 4. disput. 8. q. 1. punct. 2. Reginald. lib. 18. n. 408. & lib. 28. n. 61. Suarez tom. 4. disput. 44. sect. 2. n. 3. Navarr. cap. 17. n. 101. Henriquez in Summa lib. 3. cap. 13. n. 4. Ghetius in Thesauro auctor. tom. 4. verb. Unctio extrema n. 5. explicat. litt. d. 27
Thomæ, Rosignol. de extrem. Unctione q. 2. art. 2. n. 10. & alii passim. Extra casum necessitatis nequeunt Regulares sine licentia Episcopi vel Parochi administrare Extremam Unctionem nec etiam Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur; Sac. Cong. Concil. in Mendoniensi sub 27. Sept. 1670. ubi expresse censuit, „ non licere Fratribus absque „ licentia Episcopi, vel Parochi administrare Sacramenta Advenis, qui in eorum Conventibus infirmantur, „ & si decedant, non posse sepeliri in eorum Ecclesiis. „ lib. 26. Decret. fol. 444. Possunt autem Regulares sine ulla licentia ministrare Extremam Unctionem famulis, 28
domesticis, & continuis commensalibus intra eorum Monasteriorum septa residentibus; Vide verb. Approbatio art. 1. a num. 64. ad 70. & verb. Eucharistia num. 17. & 18.

Non est necesse, quod Extrema Unctio conferatur a 29
pluribus Sacerdotibus; cap. Quæsivit 14. de verb. signific. ibi: Sacerdos uno præsente Clerico, & etiam solus potest infirmum ungere. Est communis. Immo extra necessitatem non est licitum, quod Unctiones fiant a pluribus, saltem apud nos Latinos. Communis. Ecclesiæ enim consuetudo, 30
& praxis declarat, ut unus minister omnes Unctiones, adeoque totum Sacramentum perficiat excepto casu ne- 31
cessitatis; Ut si infirmus videatur moriturus, antequam unus solus minister omnes Unctiones perficere possit, quia plures ministri possunt ipsas Unctiones perficere, ita ut unus unum sensum ungat proferendo formam ei correspondentem, & alter alterum ungat sensum prolata itidem forma ei correspondente, & sic de cæteris; teste Suarez disp. 43. sect. 2. num. 8. Et fortasse S. Jacobus ideo Presbyteros nominavit, ut significaret plures ad hujus Sacramenti ministrationem concurrere posse; Laymann lib. 5. tract. 8. cap. 6. in fine. Sic etiam si dum Sacerdos ungit, corripiatur repentino morbo, & moriatur, alius Sacerdos potest, & debet perficere unctiones partium non unctarum, unctiones tamen a primo factas non 32
iterando; Act. Eccles. Mediolanen. tom. 1. part. 4. de Sacramento Extremæ Unctionis vers. Si Æger, & communis. Numquam potest, nec licite, nec valide conferri 33
hoc Sacramentum a pluribus simul, ita ut unus Sacerdos ungat,

(a) Tempore pestis grassantis extremam conferri posse Unctionem eo morbo laborantibus oblonga adhibita virga, seu alio instrumento, cujus extremæ parti alligatus sit, firmiterque adhæreat gossipii pugillus sacro imbutus oleo, quo inungatur infirmus, multorum testimonio Theologorum probat Benedictus XIV. in Synodo Diœcesana lib. 13. cap. 19. editionis Romanæ 1755. Sed ejusdem Sapientissimi Pontificis verba digna sunt, quæ audiantur: In Rituali Romano, sunt illius verba, in ordine ministrandi hoc Sacramentum hæc verba leguntur: Deinde intincto pollice in oleo Sancto in modum Crucis ungit infirmum: ex quibus oritur obligatio, semota necessitatis causa servandi præscriptam ibi methodum, ita ut qui secus agit peccati reatum incurrat. At quoties adsit gravis urgensque necessitas expeditos, faciliesque inveniendi modos, quibus pestifero morbo infecti hujus sancti participes fieri possint, nulla subest justa ratio, quæ possit Episcopum remorari, ne facultatem faciat Sacerdotibus Extremæ Unctionis Sacramentum superius indicato modo, nempe per instrumentum ut diximus, administrandi.

ungat, & alter formam proferat; Ita de communi testatur Nugnus in Addit. ad tertiam partem quæst. 41. art. 3. Roncaglia loc. cit. art. 3. num. 3.

34 Subjectum capax hujus Sacramenti est solus homo baptizatus, rationis capax in periculo probabili mortis constitutus, ex morbo vulnere, partu, senectute & morbo
35 rabido; Communis. Pueris usum rationis habentibus dari potest Extrema Unctio etiam antequam ad S. Eucharistiam admittantur. Item amentibus sensibus destitutis, licet Communionem non possint recipere, si ante petierint, aut Christiane vixerint. Et sic etiam dari potest phreneticis, & delirantibus. Non tamen perpetuo amen-
36 tibus. Communis. Nec potest dari hoc Sacramentum iis, qui sine aliqua infirmitate versantur in periculo mortis, ita præliaturi, in naufragio constituti, morte plectendi, mulieres partui periculoso vicinæ, & hujusmodi. quia licet de eorum morte timeatur, non sunt tamen infirmi, quibus solum est administranda extrema Unctio, juxta
37 textum *Divi Jacobi cap. 5. Infirmatur quis in vobis &c.* Extrema Unctio iterum conferri potest, si infirmus post-
38 quam revaluisse videbatur, in periculum mortis recidat. *Communis.* Nullum præceptum extat extremam Unctionem recipiendi, cum ad salutem necessaria non sit. Sic S. Thomas *in 4. dist. 23. q. 1.* Scotus *in 4. dist. 7. q. 1.*
39 S. Bonaventura, & alii communiter. Unde non suscipere hoc Sacramentum per se loquendo, secluso scandalo, & contemptu, non est peccatum mortale, & multo minus peccant mortaliter domestici, si id non procu-
40 rent. *Communis.* Est tamen peccatum mortale ipsum negligere, seu non suscipere ex contemptu. *Communis*; & patet ex verbis Concilii Tridentini *sess. citat. cap. 3.* ibi: *Nec vero tanti Sacramenti contemptus absque in-*
41 *genti scelere, & ipsius Spiritus Sancti injuria esse posset.* Sic etiam hoc Sacramentum non suscipere, seu negligere, posset esse peccatum mortale ratione scandali secuturi, ut si infirmus interrogatus, imminente vitæ exitum velit illud accipere, & ipse nulla rationabili causa allata renuat, atque exinde audientes, vel possint de illo falsam suspicionem hæresis concipere, vel ob Personæ auctoritatem, & characterem possint moveri ad hujus Sacramenti vilipensionem. *Communis.*

42 Parochus peccat mortaliter, si infirmo petenti hoc Sacramentum negligat, aut sine justa causa differat illi conferre cum probabili periculo, ne sine ipso Sacramento moriatur infirmus; In re enim gravi non præstat id, ad quod tenetur ex justitia. *Communis.* Immo Parochus te-
43 netur sub mortali ministrare sive per se, sive per alium Extremam Unctionem infirmo peste infecto etiam cum periculo contagii, si ipse infirmus non possit aliud Sacramentum recipere; Tunc enim est extrema necessitas Parochiani forte constituti in mortali, quo per Sacramentum liberari potest, vel si in mortali non sit, poterit accipere vires ad resistendum Dæmoni, & feliciter emigrandum. *Sic*
44 *communiter Doctores* cum Carden. *in 1. Crisi dissert. 77. cap. 3. num. 23.* Quinimmo Parochus tenetur etiam cum periculo Contagii ministrare sive per se, sive per alium hoc Sacramentum moribundo peste infecto, etiam si receperit Sacramentum Pœnitentiæ, sed non Eucharistiæ, quia licet in tali casu non esset in extrema necessitate, esset tamen in gravi, in qua etiam tenetur subvenire Parochus; Potuit enim Pœnitentia ex parte dispositionis Pœnitentis fuisse defectuosa, quæ per hoc Sacramentum per accidens supplebitur in ordine ad causandam primam gratiam; sic, ut certe traditur a Card. *loc. cit. num. 24.* & La Croix *lib. 6. part. 2. num. 2112.* Intellige tamen modo dicto sub verb. *Pestis num. & 9.* Vide ibi.

45 Effectus speciales, & præcipui Sacramenti Extremæ Unctionis sunt quatuor. Primus est remissio peccatorum venialium primario, & per se, si quæ habeat infirmus nondum aliunde remissa, & remissio mortalium secundario, & per accidens, si V. G. infirmus reperiatur cum peccatis mortalibus a se invincibiliter ignoratis, quatenus bona fide confessus est, sed ob aliquem defectum essentialem a se invincibiliter ignoratum confessio fuit invalida, tunc enim hoc Sacramentum confert per accidens primam gratiam. *Sic communiter Doctores*, & colligitur *ex textu D. Jacobi*, ibi: *Et si in peccatis sit, dimittentur ei*; super quæ verba Concil. Trid. *sess. 14. cap. 2. de Extrema Unctione* explicans rem, seu effectum hujus Sacramenti, sic ait: „ Res etenim hæc gratia est Spiritus Sancti, cujus Unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, „ ac peccati reliquias abstergit. Secundus effectus est al-
46 „ leviare infirmum; *textu expresso in cit. Canonica D. Jacobi cap. 5.* ibi: *Et alleviabit eum Dominus.* Dicitur autem hoc Sacramentum alleviare infirmum, in quantum, ut ait Concilium Tridentinum *loc. cit.* „ Ægroti animam „ allevat, & confirmat magnam in eo Divinæ Misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublevatus, „ & morbi incommoda, ac labores levius fert; & tenta-
47 „ tionibus Dæmonis calcaneo insidiantis facilius resistit." Tertius hujus Sacramenti effectus est peccatorum reliquias abstergere. Conc. Trid. *loc. cit.* ibi: *Ac peccati reliquias abstergit*, quæ peccatorum reliquiæ ex communi Theologorum sunt animi languor, torpor, mæror, tristitia, fastidium, anxietas, & aliæ hujusmodi pravæ affectiones, quæ ex peccatis præteritis eorumque recordatione oriri solent, & Dæmon in illo tunc vehementius tentare, & in mentem nostram eadem ipsa inducere, ut facilius ad finalem desperationem reducat juxta illud Apocalypsis *cap. 12. n. 12.* ibi: *Descendit Diabolus ad vos habens iram magnam, sciens quia modicum tempus habet*, & juxta illud Concilii Tridentini *loc. cit.* ibi: „ Licet Adversarius noster „ occasiones per omnem vitam quærat, & captet, ut devorare animas nostras quoquomodo possit; nullum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes suæ versutiæ nervos intendat ad perdendos nos penitus, & a fiducia etiam, si possit, Divinæ Misericordiæ deturbandos, quam cum impendere nobis exitum vitæ „ perspicit." Unde ad supradicta omnia removenda, & superanda plurimum conducit digna hujus Sacramenti susceptio, juxta verba Tridentini allata *supra n. 47.* Quar-
tus hujus Sacramenti effectus est liberare infirmum ab in- 48
firmitate sua corporali, ubi saluti animæ id expedierit, juxta illud D. Jacobi Apostoli *cap. 5.* ibi: *Et oratio fidei salvabit infirmum*; & notat Concil. Trid. *loc. cit. cap. 2.* dicens, quod infirmus virtute hujus *Sacramenti*, *sanitatem corporis interdum, ubi saluti animæ expedierit, consequitur.*

Oleum infirmorum asservari debet in Ecclesia tantum, 49
nisi Episcopus concesserit alicui, illud tenere domi ob distantiam domicilii. *Act. Eccles. Mediolanen. Concil. Prov.* 50
5. Et eo casu domi in capsella panno serico vestita inclusa, & sub clave retineri debet. *Ibid. Concil. Prov. 4.* 51
Sacculus pro includendo oleo infirmorum debet esse violaceus, cum chordulis, ut de collo pendens ad ægrotos deferri possit. *Ib. Conc. Prov. 3.* Gavant. *Manual. Episcopor. verb. Olea Sacra.*

Per unum, vel plures Presbyteros Græcos administrari 52
potest Extrema Unctio, ubi viget talis consuetudo; dummodo credant, & asserant illud Sacramentum, servata 53
debita materia, & forma ab uno Presbytero valide, & licite confici. Et dummodo idem, qui ungit, formam 54
proferat Sacramenti, nec alius ungat, & alius formam pronunciet. Benedictus XIV. tom. 1. Constit. 57. incip. *Etsi Pastoralis* §. 5.

* Juvat hic summatim collecta subjicere quæ in præsenti materia tradit Benedictus XIV. in suo eximio Opere *de Synodo Diœcesana.*

Extremam Unctionem verum esse novæ Legis Sacra- 55
mentum a Christo Domino institutum, per Apostolum Jacobum fidelibus commendatum, & promulgatum Tridentini Patres definiverunt. Materia ejus remota est oleum ex olivarum baccis expressum, nulli alteri materiæ saltem ex perpetuo usu Ecclesiæ commixtum; quæ tamen materia si parva quantitate fuerit adeo ut non destruat olei speciem, validitati Sacramenti neutiquam officit. Debet vero oleum illud Episcopali benedictione ante sacrari, ut ex antiquissima Patrum traditione colligitur. Ita tamen ab Episcopo esse illud oleum benedictum oportet, ut nihilo secius possit ex commissione sive tacita, sive expressa Romani Pontificis a simplice Sacerdote consecrari, ut ex more vetustissimo Ecclesiæ Orientalis eruitur; ita docet Pontifex *cit. Op. lib. 8. cap. 16.*

Unctionis extremæ forma in Rituali Rom. expressa, est 56
deprecativa, nunquam tamen definitum est ab Ecclesia, an hæc ita necessaria sit, ut non æque ad Sacramenti validitatem sufficiat, si indicativo modo concipiatur; satis enim constat formam illam expressis verbis nequaquam institutam fuisse. Constat tamen, aliter quam in Rituali exhibeatur, proferri absque gravi flagitio privata auctoritate non posse.

Partes ungendæ aliæ quidem necessariæ sunt, ut Sacra- 57
mentum fiat; aliæ necessitate, uti vocant præcepti; aliæ vero ratione aliqua suadente tuto omittuntur. Ex his postremis sunt pectus, & renum unctio, hæc enim in fœminis omittitur; illa vero ex gravi incommodo præteriri potest. Ceteræ quinque sensuum unctiones saltem ex præcepto adhibendæ sunt; num vero singulæ ita sint necessariæ, ut absque illis Sacramentum non consistat, alii aliter disputant. Si necessitas urgeat, ægri, qui mox decessurus timetur, unicus sensus ungendus est, ea pronunciata forma, quam Rituale in his rerum eventibus assignat, caput tamen præferendum. *Ibid. cap. 18.*

Sacramenti hujus ministros esse Sacerdotes nemo, qui 58
fidem Christi profitetur, negaverit; ita definiente Tridentino *sess. 14. cap. 4.* Quamquam vero conferri a pluribus simul Sacerdotibus valeat, modo tamen singuli saltem diversum sensum cum forma eidem debita inungant: usus tamen jam inde a pluribus sæculis in latinam Ecclesiam invectus extra articulum necessitatis fert, ut unus tantummodo sacro oleo liniat, totumque perficiat Sacramentum, cui mori citra lethalem culpam se non conformare nemo potest. *Ib. cap. 19. §. 3.* Laudabile tamen fuerit si dum res sacra peragitur plures adsistant Sacerdotes, vel saltem probi viri, *ut oratio totius Ecclesiæ* ad effectum hujus Sacramenti conducat, quæ verba sunt *S. Th. c. 73. l. 4. contra Gentes*; *ib. §. 5.*

Ministrare illud Sacramentum valide omnes Sacerdotes 59
possunt; uni tamen Parocho de jure competit; cum sit ejus minister ordinarius. Alii si id audeant absque Parochi

facul-

facultate contra statutum in Catechismo Romano, peccant. Quinimmo Religiosi ægrotum ungentes, absque a Parocho petita venia præter gravis culpæ reatum in excommunicationem incidunt Apostolicæ Sedi reservatam in *Clement.* 1. *de Privileg.* excepto tamen necessitatis articulo, in quo officium charitatis non auctoritatis abusum exercent. Hæc dicta sunt Latinis Sacerdotibus, quando Græcis alia sit ratio; mos apud illos est, nec à Romanis Pontificibus improbatus, ut in hoc Sacramento conferendo septem Sacerdotes, vel saltem tres præsto sint. *Ibid.* §. 8.

60 Unguntur vero fideles tali morbo laborantes unde peritorum judicio mors proxime secutura prudenter timeatur; quare denegandum est iis, quibus certum non adest vitæ periculum, puta morte transgressuris, prælium inituris, ultimo supplicio afficiendis; cum hoc illis desit, quod morbo periculoso laborent. Hoc vero morbi gravis periculum ita necessarium est, ut sanis collatum Sacramentum, vel nullum sit, vel illicitum. Neque urget Græcorum consuetudo, ungendi bene valentes; nam si id agant tanquam conferre verum Sacramentum, inceptandi utcriter sunt, & prohibendi; sicut tunc etiam eam, ut apud illos in more est, loco satisfactionis per Confessarios impune iis pœnitentes injungunt. *Ibid. cap.* 20 *per tot.*

61 Providendum est tamen à Parocho, ne in hoc Sacramento administrando supremum vitæ articulum expectet; sed maturius id agat, cum æger nondum sensibus destitutus, precibus Sacerdotis suas etiam adjungere valet. Providendum illi est etiam, ne hoc Sacramentum, quamquam non est de necessitate, ægrotus negligat: id enim si vel ille negligeret, vel non offerret gravem culpam committeret. Quare nec desunt plures, qui opinentur, ægrotum negantem recipere Sacram Unctionem reum haberi lethalis culpæ, cum ex contemptu Sacramenti id renuere merito censeri possit. *Ibid. c.* 21.

62 Pueris ante usum rationis ex perpetua Ecclesiæ doctrina non datur, quamquam, ut id siste hæc ætas illa brevior expectanda non est, qua Sacramenti Pœnitentiæ capaces censentur. Pueris accensendi sunt etiam perpetuo amentes, & furiosi, quibus constans fuit per totam vitam amentia. Constans inquam, nam si aliquo usum rationis aliquando obtinuerint, tamque inciderint in amentiam, cum aliquid criminis committere potuerint, utique ungendi sunt. *Ibid. cap.* 21.

63 Sed quid, si subito vi morbi correpti in amentiam incidant, ut petere Sacramentum minime valuerint? Hos profecto hoc Sacramento juvari oportet si præsertim sensibus destituti, aliorum Sacramentorum remedio juvari non possint. *Ibid. cap.* 21. *per tot.*

64 Ordo in hoc Sacramento conferendo quamquam non idem fuerit semper in tota Ecclesia, cum alii statim post Sacramentalem absolutionem, ante Viaticum ægrotos inunxerint; alii post Viaticum: cum tamen Ecclesiæ Romanæ disciplina in Catechismo Concilii Tridentini præscripta postremam hanc agendi rationem servaverit, æquitatis ratio postulat, ut ab ea non recedatur. *Ibid. cap.* 23.

65 Eodem morbo & periculo perseverante repetere Sacramentum illud non licet; Si vero morbi vis ita remiserit, ut recessisse periculum mortis videatur, iterumque recrudescat, & novum mortis periculum urgeat, tum iterum inungendus est. *Ibid.* in dubio tamen utrum morbi status sit mutatus, seu num idem perseveret, expedit ut Sacramenti iterationem Parochus propendeat. *Ibid.*

66 An teneatur Parochus Sacramentum hoc administrare peste laborantibus? Ex doctrina Suarezii tunc tenetur, quatenus vacat absque morali vitæ periculo.

67 An valeat Sacramentum, si instrumento, nempe penicillo inungatur corpus ægroti peste infecti, nihil deciditur, meminit tamen ritum talem in Ecclesia hucusque fuisse insolitum; *Ibid. cap.* 19. §. 17. *nov. edit.*

Novæ additiones ex aliena manu.

1 2 APud Græcos oleum a Presbyteris benedicitur; *Goar, in not. ad Ritual. Græcor. not.* 22. Benedicit utique & ipse Episcopus rite Græcorum feria quinta in Cœna Domini sacrum oleum, sed vix tali benedictione sacrum 3 oleum conficitur, idque quia Græcorum more „ Cuncti (ait Goar ibidem) „ accedunt ad sacram synaxim in peccatorum expiationem sese ungendos offerunt, & Episcopus ipse primus communi Œconomi manu unctionem suscipit, quem deinde omnes alii sequuntur, & ab Episcopo unguntur: *Hac itaque unctione licet ceremoniali*, quam oleum novum conficiunt facultatem illud denuo consecrandi privato cuicumque Parocho, ipsi Pon- 4 tifices tacite ex antiquo more videntur remittere „ : ita pergit *Goar ubi supra*. Nec hanc Græcorum disciplinam umquam improbavit Ecclesia Latina, immo approbavit Clemens VIII. in sua instructione ad Episcopos Latinos.

Patet hinc, *Concilium Tridentinum* non coluisse oleum 5 ab Episcopo benedictum materiam hujus Sacramenti reputasse, quasi ex divina institutione sine hujusmodi oleo conferri valide hoc Sacramentum nequiret, sed duntaxat eam esse veram & sufficientem, ac etiam necessariam, spectata scilicet Ecclesiæ Latinæ consuetudine.

Nec forma deprecativa, qua ex Decreto *Eugenii IV.* 6 *& Synodi Tridentinæ* utitur Ecclesia Latina, est necessaria ex institutione divina. Eam numquam adhibuit Ec- 7 clesia Græca; & tamen Ecclesia Latina numquam de validitate eo sensu hujus Sacramenti cum forma a Græcis usitata, ipsis quæstionem movit. Quinimmo ipsa Ecclesia La- 8 tina multis seculis ipsam ignoravit, & usa fuit forma indicativa, ut patet ex *Sacrament. S. Gregorii*, *apud Ugonem Menardum pag.* 251. *& notis ipsius Menardi pag.* 332. Ostendit præterea *Menardus ibidem*, Formam Ambrosianam relatam a S. Bonaventura esse indicativam. 9 Confer quoque *Morin. de Administr. Sacram. Pœnit. lib.* 8. 10 *cap.* 16. *Launojum in speciali libro de Sacramento Unctionis Infirmorum*, qui docet, Christum nullam specialem formam hujus Sacramenti instituisse, sed eam instituendi libertatem Ecclesiæ suæ reliquisse.

Quoad partes inungendas, magna, etiam fuit olim Ec- 11 clesiarum diversitas. De hac diversitate consule mox laudatum Launojum in citato libro sub hoc titulo: „ Explicata Ecclesiæ traditio circa partes corporis quæ unguntur in Sacramento Extremæ Unctionis *cap.* 1. *& cap.* 2. *objectio* 1.

Ministros hujus Sacramenti esse Presbyteros, docuit S. 12 Jacobus, confirmavit traditio Ecclesiæ, & declaravit Concilium Tridentinum. Plures vero S. Jacobus Presbyteros 13 indicit. Quare ritu Græcorum plures interveniunt, nec 14 tantum interdum, sed etiam ubique; *Goar in not. ad Ritual. Græcor. pag.* 408. *&* 438. Neque Græcorum tan- 15 tum, sed & Latinorum praxis antiquitus fuit, ut plures Presbyteri ad Sacræ Unctionis ministerium vocarentur, atque simul pro infirmo orarent, ut patet ex *Sacramentario S. Gregorii apud Menard. pag.* 253. Sæculo vero 16 XII. fuit dubitatum, an plures requirerentur, & non sufficeret, fuit resolutum *cap.* 14. *de Verb. sig.* Secundum vero modernam disciplinam non quilibet Presbyter, sed solus 17 Parochus est Minister hujus Sacramenti.

Solis infirmis ex sententia S. Jacobi traditione Ecclesiæ 18 & Concilio Tridentino, hoc Sacramentum administrandum. Et ex Rituali Romano constat, requiri infirmita- 19 tem periculosam & quidem talem, ut ob eam videatur naturale mortis periculum imminere. Hæc tamen gravitas 20 infirmitatis non eo usque extendenda est, nec administratio hujus Sacramenti tamdiu differenda, ut nulla convalescentiæ spes superfit, ut ipse infirmus sensibus, & ratione destitutus sit.

An mulieribus in partu laborantibus hoc Sacramentum 21 administrandum? Quomodo administrandum Pueris? A- 22 mentibus quomodo administrandum? Et demum quomodo 23 administrandum iis ratione destitutis? tra- 24 dit *Van-Espen Jur. Eccl. univ. part.* 2. *tit.* 8. *cap.* 2. *n.* 8. *& plur. sequent.*

De diversitate olim opinionum, circa iterationem hu- 25 jus Sacramenti, eum de præsenti disciplina, consule pariter eumdem *Auctorem ubi supra cap.* 3. *a num.* 16. *ad finem.*

F

F A L C I D I A.

S U M M A R I U M.

1 *Falcidia quid sit?*
2 *Assignatur utriusque ejus originis.*
3 *Falcidia dicta est a Falcidio Tribuno plebis, qui illam tulit sub Octaviano Imperatore.*
4 *Trebellianica quid sit?*
5 *Trebellianica dicta est a Trebellio consule, a quo prodiit Senatusconsultum Trebellianum.*
6 *Sicuti per Falcidiam positum est temperamentum Legatis; ita per Trebellianicam, seu SC. Trebellianum positum est temperamentum Fideicommissis.*
7 *Falcidia, & Trebellianica in hoc differunt, quod Falcidia detrahatur a nimiis, & excessivis legatis, Trebellianica vero ab excessivo Fideicommisso universali, & quod* Falcidia *derivetur a Falcidio,* Trebellianica *a Trebellio; Vide aliam differentiam* sub n. 31.
8 *Falcidia detrahitur ex omnibus bonis post mortem Testatoris repertis, solutis tamen prius omnibus ejus debitis, expensis funeris, & mercede, seu pretio servorum.*
9 *Hæres prætendens hujusmodi detractionem, tenetur ipse probare legata excedere Dodrantem, seu tres partes hæreditatis.*

10 *Et si fiat hujusmodi detractio, hæres tenetur omnia in Falcidiam computare, quæ capit Jure hæreditario.*
11 *Non autem tenetur hæres computare in Falcidiam ea, quæ capit Jure legati, aut Fideicommissi particularis.*
12 *Falcidia non solum detrahitur a Legatis, sed etiam a Fideicommisso particulari.*
13 *Item Falcidia detrahitur etiam a donationibus mortis causa factis.*
14 *Quantitas bonorum in ordine ad detrahendam Falcidiam, illa præcise debet attendi, & computari, quæ post mortem Testatoris deducto ære alieno, reperta fuit.*
15 *Falcidia non detrahitur a Legatis privilegiatis.*
16 *Sic Falcidia non detrahitur a Legatis ad pias causas.*
17 *Pars Falcidiæ, quæ non potest detrahi a Legatis piis, non est oneranda legatis profanis.*
18 *Falcidia non detrahitur ex legatis relictis Ecclesiæ.*
19 *Neque detrahi potest Falcidia ex iis, quæ relinquuntur Confraternitatibus, sive cum Episcopi auctoritate, sive absque ea institutis.*
20 *An Falcidia sit detrahenda inter duas causas pias?*
21 *Hic cum distinctione est procedendum. Vel ipsa causa pia, scilicet tam instituta hæres, quam legataria, sunt æqualiter favorabiles cultui Divino, Religioni, aut animæ Testatoris, & tunc non est detrahenda Falcidia de legatis piis a causa pia instituta.*
22 *Vel causa pia, seu Ecclesia instituta hæres est magis favorabilis cultui Divino, Religioni, aut animæ Testatoris, quam causa pia legataria, & tunc Ecclesia potest detrahere Falcidiam ex legatis piis.*
23 *Vel causa pia legataria est magis favorabilis animæ Testatoris, quam causa pia instituta Hæres, & in hoc casu ex legatis piis non potest deduci Falcidia.*
24 *Falcidia nullimode detrahitur a legatis relictis pro celebratione Missarum, vel pro exoneratione conscientiæ.*
25 *Falcidia non habet locum in testamento Militis.*
26 *Neque Falcidia habet locum in casu, quo Testator prohibet Falcidiæ detractionem a legatis &c.*
27 *Hodie de jure communi potest Testator prohibere Falcidiæ detractionem.*
28 *Immo Falcidia prohiberi potest a Testatore non solum expresse, sed etiam tacite verbis generalibus, & æquipollentibus, quæ aliud commode significare non possunt.*
29 *Hinc censetur prohibita ex prohibitione alienationis.*
30 *Et ex eo, quod Testator mandaverit integram suam hæreditatem, vel legatum ad aliquem pervenire.*
31 *Idem procedit, quoties voluit præstationem legati esse adimplendam absque ulla diminutione.*
32 *Falcidia non potest detrahi ab Hærede, qui non confecit inventarium.*
33 *Dicta usque modo de Falcidia, intelligenda sunt etiam de Trebellianica, salvis solummodo duabus differentiis, quæ assignantur.*
34 *Tertia differentia ab aliquibus assignata non admittitur.*
35 *Liberi præter legitimam deducunt etiam Falcidiam, vel Trebellianicam.*
36 *Aliqui tamen absolute tenent contrarium.*
37 *Alii autem tenent posse liberos præter legitimam deducere etiam Falcidiam, vel Trebellianicam casu, quo legata, seu Fideicommissa universalia sub conditione, seu in diem sunt relicta; non item si pure sunt relicta.*

1 Falcidia est quarta pars bonorum Testatoris post mortem ejus, deducto ære alieno, & expensis funeralibus, residua Hæredi scripto nimiis legatis gravato, debita; sic clare habetur §. *Quantitatis autem* 2. §. *Cum autem* 3. *instit. de leg. Falc.* & sic *Comm.* Cum enim
2 olim juxta licentiam *leg. XII. tabular.* liberum esset Testatoribus totum patrimonium erogare in legata, seu hæreditatem tot, ac tantis gravare legatis, ut Hæredibus onera Hæreditatis portantibus, vel nullum, vel nonnisi modicum lucrum remaneret, ac propterea hæreditatem respuerent, lata est *Lex Furia* prohibens uni Legatario legari ultra 1000. aureos. Deinde etiam lata est *Lex Voconia* prohibens, ne quis plus relinqueret alicui quam Hæredi; sed cum neutra adhuc sufficeret, lata est *Lex Falcidia* prohibens ne plus liceat legare, quam Dodrantem, seu tres partes omnium bonorum, ita ut Hæredi semper remaneat saltem quarta pars omnium, quæ inveniuntur tempore mortis Testatoris, post soluta prius debita, expensas funeris, ac mercedem servorum. Hæc quarta pars dicitur Falcidia, & lex eam introducens dicitur
3 *Lex Falcidia* a Falcidio Tribuno plebis, qui illam tulit sub Octaviano Imperatore, *Instit. de Lege Falcidia, & Cod. ad Legem Falcidiam, & cap. Quadam 6. dist. 1.*, ibi: Sub „ eodem quoque Imperatore (*Octaviano*) Falcidius Tribu„ nus plebis Legem fecit, ne quis plus extraneis in testa„ mento legaret, quam ut quarta pars superesset Hære„ dibus, ex cujus nomine Lex Falcidia est nominata „.
Trebellianica est quarta pars bonorum Testatoris post
4 mortem ejus, deducto ære alieno, & expensis funeralibus, residua, hæredi scripto, Fideicommisso universali gravato, debita; §. *Sed quia* 7. *instit. de Fideicom. Hæred. & Cod. ad SC. Trebellianum*; Et sic *Communis*. Tre- 5
bellianica dicitur a Trebellio Consule, a quo prodiit Senatus consultum Trebellianum, quo statuitur, ut hæres Fideicommissarius rogatus seu gravatus totam Hæreditatem restituere, possit quartam partem sibi retinere, uti habetur *in cit. §. Sed quia 7. instit. de Fideicom. Hæred. & Cod. Ad SC. Trebellianum*. Unde sicuti per 6
Falcidiam positum est temperamentum Legatis, ita per *Trebellianicam*, seu *SC. Trebellianum* positum est temperamentum Fideicommissis. Hinc *Falcidia*, & *Trebellia-* 7
nica in hoc differunt, quod *Falcidia* detrahitur a nimiis & excessivis legatis. *Trebellianica* vero ab excessivo Fideicommisso universali, & *Falcidia* derivatur a *Falcidio*, Trebellianica vero a *Trebellio*; Vide aliam differentiam *infra sub numer.* 33.

Falcidia detrahitur ex omnibus bonis post mortem Te- 8
statoris repertis, solutis tamen prius omnibus ejus debitis, expensis funeris, & mercede, seu pretio Servorum, ita ut si respectu horum omnium bonorum hæres scriptus ob nimia legata non habeat quartam partem, possit eam a dictis legatis proportionaliter detrahere, textu expresso *in §. final. de lege Falcidia*, ibi: „ Cum autem ratio Legis Falcidiæ ponitur, ante deducitur æs „ alienum, funeris impensa, & pretia servorum manumissorum; tunc demum in reliquo ita ratio habetur, ut „ ea quarta pars apud Hæredem remaneat, tres vero „ partes inter Legatarios distribuantur, pro rata scilicet „ portione ejus, quod cuique eorum legatum fuerit. Et sic Rota *part. 1. recentior. dec. 438. n. 2. & part. 14. decis. 366. n. 8.* Hæres tamen prætendens hujusmodi de- 9
tractionem tenetur ipse probare legata excedere Dodrantem, seu tres partes hæreditatis; Rota *part. 10. recentior. dec. 42. num. 50.* Et ubi hic locus dictæ detractioni, hæres tenetur ea omnia in Falcidiam computare, quæ capit 10
Jure hæreditario; Rota *part. 8. decis. 75. n. 7.* Non autem tenetur hæres computare in Falcidiam ea, quæ capit 11
Jure Legati, aut Fideicommissi particularis; sed si quæ testator hæredi particulariter legavit, aut fideicommisit, debent conferri ad quantitatem omnium bonorum, & Falcidia erit detrahenda proportionaliter a Legatis, seu Fideicommissis particularibus, computato etiam illo, quod Testator per modum legati, vel particularis Fideicommissi hæredi specialiter reliquit; *l. In quartam 91. ff. ad Leg. Falcid.* ibi: „ In quartam hæreditatis, quam „ per Legem Falcidiam hæres habere debet, imputantur res, quas jure hæreditario capit, non quas jure „ Legati, aut Fideicommissi &c. nam hæc in quartam 12
non reputantur. Falcidia non solum detrahitur a Legatis, sed etiam a Fideicommisso particulari; *l. 2. & 3. Cod. Ad leg. Falcid.* Rota *p. 6. dec. 171. n. 12.* Item Fal- 13
cidia detrahitur etiam a donationibus mortis causa factis *leg. Si quis 18. Cod. Ad Leg. Falcid.* ibi: *Si enim mortis causa donatio præcedit, & hæc modum Legis Falcidiæ excedat, hæres post aditionem repetit eam pecuniam, quæ ultra modum Legis Falcidiæ corporaliter quidem data est, Lege autem in patrimonio permansit*, & concordat *lex. Si omnis 5. Cod. eod.* Quantitas bonorum in ordine ad de- 14
trahendam Falcidiam illa præcise debet attendi, & computari, quæ post mortem Testatoris, deducto ære alieno, reperta fuit, sive deinde ante aditionem hæreditatis fuerit aucta, vel diminuta; § 2. *instit. de Lege Falcidia* ibi: *Quantitas autem patrimonii, ad quam ratio Legis Falcidiæ redigitur, mortis tempore spectatur.*

Falcidia non detrahitur a legatis privilegiatis, qualia 15
sunt, quæ cum perpetua inalienabilitate relinquuntur; *Auth. Sed, & Cod. Ad leg. Falcid.* ibi: *Sed & in ea re cessat Falcidia, quæ ita relicta est, ne alienetur, sed permaneat apud Successores ejus, cui relicta*; Rota *part. 5. tom. 1. dec. 88. num. 12. decis. 372. num. 9. & tom. 2. dec.* 16
454. n. 12. Sic Falcidia non detrahitur a Legatis ad pias causas. *Auth. Similiter Cod. Ad Leg. Falcid.* ibi: *Similiter Falcidia cessat in his, quæ ad pias causas relicta sunt.* Barbos. *Juris Eccles. univ. lib. 3. cap. 27. n. 84.* cum communi aliorum, & etiam *lib. 2. cap. 11. num. 93.* Pars autem Falcidiæ, quæ non potest detrahi a Legatis piis, non est 17
oneranda Legatis profanis, ita ut hæres integram Falcidiam percipiat, sed solum a Legatis profanis est detrahenda pars illa Falcidiæ, quæ ipsis pro rata competit, cum ad eam tantum sint obligata; Falcidia enim pro rata de quolibet Legato detrahitur; *l. Hæreditatem 68. §. final. l. In quantitate 73. §. final. ff. ad leg. Falcid.* Unde in tali casu integra Falcidia non deducitur, sed tantum rata de aliis Legatis profanis; Sic Mantica *lib. 9. conject. tit. 3. num. 24. & 25.* Ariostus *lib. 1. de consc. pia cap. 11. n. 34.* 18
ubi ad hoc plura adducit. Falcidia non detrahitur ex Legatis relictis Ecclesiæ; *Communis* cum Cardinal. Petra *tom. 2. comment. ad Constit. X. Innocent. III. n. 75.* Neque detrahi potest Falcidia ex iis, quæ relinquuntur Confra- 19
ternitatibus, sive cum Episcopi auctoritate, sive absque ea institutis; Bassi *tract. de Sodalitiis, seu Confraternitatibus q. 16. n. 1.* cum multis ibi citatis; Barbos. *lib. 2. Juris Eccles. univers. cap. 11. n. 93.* ubi testatur de communi. 20
An autem Falcidia sit detrahenda ex Legatis piis, quando pia causa, seu Ecclesia est instituta hæres? Opinio est fortiter controversa, & pro utraque parte enumerantur

caterva Doctorum. Pro negativa tamen stat maior pars,
ut observat Barbos. *lib. 2. Juris Eccles. univ. cap. 11. num.*
95. & lib. 3. c. 27. n. 87. adducens plurimos resolventes
partem negativam esse veriorem, quos dicit esse sequen-
dos, & Card. Petra *l. cit. num. 79.* ubi dicit, quod plu-
res referentur rationes, quod non sit locus detractioni
Falcidiæ, quando agitur inter pias causas.
21 Hic tamen cum distinctione censeo esse procedendum;
Vel enim ipsæ causæ piæ, scilicet tam instituta hæres,
quam legataria sunt æqualiter favorabiles cultui Divi-
no, Religioni, aut animæ Testatoris, & tunc non est
detrahenda Falcidia de legatis piis a causa pia institu-
ta, quia non debet unum Altare discooperiri, ut aliud
cooperiatur, *ex Clement. Quia contingit, de Religios. domib.*
cap. Cum causam, de Praebend. & Authentic. Quomodo
oporteat Episcopus §. Si vero. Et præsertim si in loco pio
hærede remaneat aliquod jus honorificum distribuendi
legata pia, & aliquod commodum, ut de Societate hæ-
rede circa distribuendas dotes legatas, quod habeat jus
distributionis considerabile, & reversionis dotium in casu
obitus sine filiis, ut dicit Rota *in Hortana, seu Civita-*
tis Castellanæ Falcidiæ 3. Martii 1684. num. 8. coram Al-
bergato; & notat Card. Petra *loc. cit. n. 84. in fine.* Vel
22 causa pia, seu Ecclesia instituta hæres est magis favora-
bilis cultui Divino, Religioni, aut animæ Testatoris,
quam causa pia legataria, & tunc Ecclesia potest detra-
here Falcidiam in Legatis piis, quia tunc privilegium non
currit contra privilegiatum; *l. Sed similes 8. in princip. ff.*
de excusat. tut. Novarius *in praxi for. q. 21. num. 20.* Gra-
tian. *discept. forens. cap. 451. num. 15.* Sfortia *de restit. 1. p.*
q. 68. art. 4. n. 54. Amostaz *l. c. num. 38.* Vel causa pia
23 legataria est magis favorabilis animæ Testatoris, quam
causa pia instituta hæres, & in hoc casu ex Legatis piis
non potest deduci Falcidia, nam privilegium, ut ex Lega-
tis piis non deducatur Falcidia in *d. Authent. Similiter,*
Cod. ad Leg. Falcid. fundamentum suscipit in præsumpta
voluntate Testatoris, qui cum possit illam prohibere,
Authent. Sed cum Testator, Cod. Ad leg. Falcid. Surd. *de*
aliment. tit. 8. privil. 18. num. 10. Tondut. *quæst. civil.*
tom. 1. cap. 73. n. 14. Amostaz *l. cit. n. 37.* Rota *part.*
2. dec. 438. num. 1. part. 6. decis. 171. num. 13. part. 10.
dec. 42. n. 44. videtur ob animæ suæ bonum velle ne detra-
hatur, quin potius ut integra Legata persolvantur; Ma-
xime si legata sint cum onere celebrationis Missarum pro
24 suffragio Testatoris, per quod onus Legatum redditur lon-
ge favorabilius ipsi Testatori. Unde Falcidia nullimode
detrahitur a Legatis cum onere Missarum, vel pro exo-
neratione conscientiæ, quia certo supponitur Testatorem
prævoluisse, & prædilexisse tale onus in suffragium ejus
animæ; Cardinal. Petra *loc. citat. numero 84. & 85.* Pas-
qualig. *de Sacrific. nov. legis tom. 2. tract. de legatis quæst.*
10 6. sub numer. 15. Hodiern. *controvers. 19. sub numer.*
29. Rubeus *de testam. capitul. 67. numer. 105. & seq.* An-
tonell. *de regim. Eccl. cap. 10. n. 67. cum seq.* Bassi *tract.*
de sodalitiis q. 16. numer. 4. de Luca *ad Franc. dec. 612.*
num. 15. Larrea *dec. Granaten. 61. sub n. 44. & 45.* ubi
ita fuisse decisum testatur Altimar. *ad Rovit. dec. 57. in*
princip. & Rota *in Hortana seu Civitatis Castellanæ, Falci-*
diæ 3. Martii 1684. numer. 2. & 3. cor. Albergato. Vere
enim in hoc debet considerari, & interpretari voluntas
Testatoris, ut suffragio meliori, & velociori sibi consu-
lere voluisse præsumendum sit.
25 Falcidia non habet locum in testamento militis; *leg.*
12. Cod. de Testam. Milit. ibi: *In testamento Militis legem*
Falcidiæ, & in legatis, & in Fideicommissis cessare explora-
26 *ti juris est.* Neque Falcidia habet locum in casu, quo
Testator prohibet Falcidiæ detractionem a Legatis &c.
Authent. Sed cum Testator, Cod. Ad legem Falcid. ibi: *Sed*
cum Testator hoc expresse vetuit non ignoramus, qui medius sit
sui patrimonii, cessat Falcidia. Concordat *Novella 1. cap.*
2. in fine, quibus juribus correctum est jus antiquum,
per quod non licuit Testatori prohibere detractionem Fal-
27 cidiæ. Hodie enim de Jure communi potest Testator pro-
hibere detractionem ipsius Falcidiæ, ut constat ex *cit. Au-*
thent. Sed cum Testator, Cod. Ad Legem Falcid. & Novella
1. cap. 2. in fine, & tenent communiter Doctores. Surd.
de aliment. tit. 8. privil. 18. n. 10. Tondut. *quæst. civil.*
28 *tom. 1. cap. 73. n. 14.* Amostaz *de causis piis lib. 1. n. 37.*
Immo Falcidia prohiberi potest a Testatore, non solum ex-
presse, sed etiam tacite verbis generalibus, & æquipol-
lentibus, quæ aliud commode significare non possint;
Rota *part. 2. dec. 438. num. 1. part. 6. dec. 171. n. 13.*
29 *part. 10. dec. 42. nu. 44.* Hinc censetur prohibita ex pro-
hibitione alienationis; Rota *part. 5. tom. 2. dec. 582. n. 30.*
30 *cum sequent.* Et ex eo quod Testator mandaverit integram
suam Hæreditatem, vel Legatum ad aliquem pervenire;
31 Rota *part. 1. decis. 453. n. 3.* Idem procedit quoties voluit
præstationem Legati esse adimplendam absque ulla dimi-
nutione, Rota *part. 2. decis. 428. n. 3. part. 10. dec. 42. n.*
32 *46.* Falcidia non potest detrahi ab hærede, qui non con-
fecit inventarium; Rota *part. 5. tom. 1. decis. 399. n. 4.*
Authent. de hæredib. & Falcid. §. Hinc nobis, versiculo Si
vero non fecerit. Quæ conclusio procedit etiam de Jure
canonico; Rota *part. 10. decis. 54. n. 13.*
33 Dicta usque modo de Falcidia intelligenda sunt etiam
de Trebellianica, salvis solummodo duabus differentiis.
Prima quod *Falcidia* detrahatur a Legatis, donationibus
mortis causa, ac Fideicommissis particularibus; *Trebellia-*
nica vero a solo Fideicommisso universali. Secunda quod
Legatum hæredibus Fideicommisso universali gravatis fa-
ctum computetur in Trebellianica *leg. 91. ff. Ad Leg. Fal-*
cid. ibi: *Sed in Fideicommissaria hæreditate restituenda, sive*
Legatum, vel Fideicommissum datum sit hæredi, sive deducere,
sive percipere, vel retinere jussus est, in quartam ei imputa-
tur. Secus autem est de Falcidia juxta dicta *n. 11.* per 34
textum ibi allegatum. Aliam adhuc differentiam affert
Fachin. *lib. 5. controv. c. 5.* scilicet quod Jure communi pos-
sit Testator prohibere detractionem *Falcidiæ*, non item
Trebellianicæ. Verum Julius Clarus §. *testamentum quæst.*
61. Covarruv. *in c. Raynaldus §. 3. n. 6. de testament.* Mo-
lina *disp. 187. n. 23.* & alii communiter hanc differen-
tiam negant, sustinendo Testatorem jure novo æque *Tre-*
bellianicæ, ac *Falcidiæ* detractionem prohibere posse, &
sic Rota *part. 6. decision. 5. num. 10. & decision. 171. nu-*
mer. 14.
Liberi, casu quo nimiis Legatis, vel Fideicommisso 35
universali graventur, præter Legitimam deducunt etiam
Falcidiam, vel Trebellianicam; *Arg. cap. Raynutius 16. de*
testament. in cujus summario sic expresse habetur: *In bo-*
nis patris, matris, & avis habet quis debitam jure naturæ,
in qua gravari nequit, & Filius rogatus de restituenda hære-
ditate sub conditione detrahit debitam jure naturæ, & Tre-
bellianicam; & arg. c. Raynaldus 18. tit. eod. in cujus sum-
mario sic expresse dicitur: *Filius rogatus restituere hæredi-*
tatem detrahit tertiam jure naturæ, & quartam Trebelliani-
cam, in quibus potest Legata relinquere, hæredes instituere:
& sic tenent Fachin. *lib. 5. controv. cap. 1.* Reiffenstuel
lib. 3. decretal. tit. 26. n. 476. Besoldus *in deliber. Jur. ex*
l. 35. ff. q. 1. Abbas, & Glossa *in cit. cap Raynutius, &*
cit. cap. Raynaldus, ac plures alii. Et ratio est, quia Le-
gitima debetur liberis jure naturæ; *cit. cap. Raynutius §.*
Cum autem ibi: *Legitima portio jure naturæ debita, & leg.*
Cum ratio ff. de bonis damnat. Falcidia vero, vel Trebel-
lianica debetur Jure civili, *Instit. de lege Falcidia, & Cod.*
Ad Leg. Falcid. & §. Sed quia 7. Instit. de Fideicomm. hæ-
red. & Cod. Ad SC. Trebellianum; Atqui ubi eidem per-
sonæ duo diversa competunt Jura, illa est censenda jure
duorum, quorum sustinet vices; *arg. leg. Si consul. ff. de*
Adopt. ergo quia secundum Leges tota hæreditas in 12.
partes, seu uncias regulariter dividitur, Filius nimiis
Legatis, vel universali Fideicommisso gravatus, in pri-
mis Jure naturæ pro *Legitima* sua detrahet tertiam par-
tem, seu quatuor uncias, & quia postmodum remanent
adhuc octo unciæ ex his pro *Falcidia*, vel *Trebellianica*,
detrahet quartam partem, idest duas uncias, adeoque
universim sex uncias, seu dimidiam partem totius hære-
ditatis, prout amplius explicat Abbas, & Glossa in *cit.*
cap. Raynaldus, & cap. Raynutius. Sunt tamen alii, qui 36
absolute tenent contrarium, nempe liberos nimiis Lega-
tis gravatos, aut Fideicommisso universali non posse præ-
ter *Legitimam* detrahere etiam *Falcidiam*, vel *Trebelliani-*
cam; Sic Hottoman. *Illustr. quæst. 44.* Cujacius *lib. 8.* 37
observ. 5. Hann. Perez, Zoesius, & alii. Alii autem te-
nent, posse liberos præter *Legitimam* deducere etiam Fal-
cidiam, vel Trebellianicam, casu, quo Legata seu Fi-
deicommissa universalia sub conditione, seu in diem sunt
relicta, non item si pure sunt relicta; Sic Gailus *lib. 2.*
observ. 21. Molina *disput. 187. n. 5.* & alii.

Novæ Additiones ex aliena manu.

PLura in Pandectis hoc titulo occurrunt, quæ Jure 1
novissimo correcta sunt. Non inutile est ea adno-
tare.
I. Pertinebat olim Lex Falcidia ad ea quoque legata, 2
quæ Deo relinquebantur, *L. 1. §. 5. hoc tit.* Sed per *Novell.*
131. hoc jus correctum, cautumque est, detrahendam
haud esse Falcidiam in Legatis ad pias causas, licet non
indistincte, sed sub certa limitatione, si hæres in mora 3
deprehendatur. Interim tamen in Foro obtinuit indistin-
cte, in Legatis ad pias causas cessare detractionem Fal-
cidiæ, idque etiamsi causa pia hæres sit instituta; nam
quum Hæres hoc casu non reperiatur Privilegiatus, de- 4
bet uti jure communi; Confer *Barry de Success. tom. 2.*
lib. 15. tit. 7. n. 8. Ex qua ratione, rejicienda videtur
distinctio quam tradit Auctor *n. 21. & duob. sequent.*
II. Detractio Falcidiæ, non pertinebat olim ad Dona- 5
tiones mortis causa, *L. l. 1. §. 8. hoc tit.* At pertinet *ex l.* 6
5. C. hoc tit., & l. 1. C. de donat. mortis causa.
Olim Testator prohibere haud poterat detractionem Fal- 7
cidiæ, ita ut nec pactum Testatorem inter & Hæredem
valeret ne Falcidia uteretur, & ut certam pecuniam, si 8
contrafecisset, præstaret. *L. 15. §. 1. hoc titulo*, ubi hæc 9
redditur ratio, quod Privatorum cautione Legibus haud 10
sit refragandum. Immo conditio hæc: *Aut hæres beneficium*
Falcidiæ amitterent, fraudis causa adscripta videbatur, ea-
que propter habebatur perinde, ac si non esset adscripta;
L. 12. ff. hoc titul. Sed in *Novella 1. c. 12.* facta est Te-
statori potestas quartam plane prohibendi, qua facultate 11
concessa evidens quoque est valere hodie pactum inter
Hære-

13 Hæredem & Testatorem de non detrahenda quarta secus
ac olim. Si enim prohiberi testamento potest Falcidia, re-
nunciari & ei potest inter vivos.
14 IV. Hæres aliquod subtrahens ex hæreditate, exue-
batur olim Falcidia, intuitu illius rei quam intervertē-
rat, vel etiam suam esse contenderat: *L. 68. in fin. hoc*
15 *titul. L. 6. ff. de his quæ ut indign.* At sibi Justinianus in-
troduxit Beneficium inventarii *in L. final. C. de Jur. de-
liberand.* simul in §. 10. *citatæ Legis*, constituit Hæredes
celantes aliquid dolose ex rebus Hæreditariis, pœna du-
plici esse plectendos: salva quarta, ne hæres bis punire-
16 tur. *Sed in Novella 1. cap. 2.* noviter statuit, ut hæres
de subtractione rei hæreditariæ convictus, amittat Fal-
cidiam, in favorem legatariorum, & quidem penitus non
tantum intuitu rei sublatæ.
17 V. Jure Digestorum propter mortis causa captionem lo-
18 cus non erat beneficio hujus Quartæ: *L. 93. ff. hoc titul.*
Sed postquam jure novo admissa est Falcidia, in mortis
causa donationibus, eadem locum quoque sibi vindicat,
in tali mortis causa captione, qua Hæres, conditionis
implendæ causa aliquid Alteri ex propriis bonis elargiri
debet: *Leg. penult. C. hoc titul.*
19 Vide & alias differentias apud *Stryckium in usu modern.
Pandectar. lib. 35. tit. 2.* qui simul recte explicat, quo-
modo æstimatio Falcidiæ ineunda in annuis legatis, tum
in Legato Alimentorum.

FALSUM, FALSARIUS.

SUMMARIUM.

1 *Falsum quid sit?*
2 *Ad crimen falsi tria requiruntur, primo, ut immutetur, aut pervertatur veritas, secundo ut dolo malo fiat, tertio ut fiat cum notabili damno alterius.*
3 *Falsum, seu falsitas committitur principaliter quatuor modis, scilicet* dicto, scripto, Facto, Usu, *seu potius* abusu.
4 Dicto *crimen Falsi committitur multifariam. Primo Falsum committitur* dicto *per testes, qui falsum testimonium dicunt in Judicio, vel verum supprimunt dolo malo.*
5 *Testis falsidicus tres ledit, Deum, Judicem, & partem.*
6 *Secundo falsum committunt* dicto *testes, qui interrogati responderunt se non recordari. Item si per malitiam, & dolum respondent versute, & obscure.*
7 *Tertio falsum committunt* dicto, *qui testem subornant, vel donis, aut pretio corrumpunt ad dicendum falsum testimonium, vel occultando veritatem.*
8 *Quarto falsum committunt* dicto *illi Judices, qui pecunia corrupti, vel alias dolo malo contra Leges sententias pronunciant.*
9 *Quinto falsum committunt* dicto *illi Advocati, qui parti adversæ causam revelant, & vel propriis probationibus dissimulatis, vel falsis exceptionibus, aut probationibus admissis partem adversam directe, vel indirecte juvant.*
10 Scripto *crimen* Falsi *committitur pluribus modis. Primo si Notarius scripserit, vel signaverit, seu firmaverit falsum testamentum, vel instrumentum.*
11 *Secundo si notarius, vel quilibet alius in alterius testamento, se scripserit hæredem, vel sibi Legatum adscripserit.*
12 *Tertio si quis exemplet aliquam copiam ab originali diversam, vel aliquam partem aliter transcribat, quam in exemplari reperiatur conscripta.*
13 *Quarto si quis manum alterius in ejusdem, vel tertii præjudicium falsificaverit.*
14 *Quinto si quis mutet diem, & tempus in aliqua scriptura.*
15 *Sexto si quis nomen, vel cognomen fraudulenter sibi mutaverit, & scripserit.*
16 Facto *crimen falsi committitur etiam pluribus modis. Primo quando quis corrupit, abrasit, vel cancellavit scripturas, vel aliquid delevit, ne veritas itidem appareat.*
17 *Item si quis scripturas combusserit, laceraverit, vel aliter destruxerit, ut veritas opprimatur.*
18 *Item si quis scripturas veluti instrumenta, testamenta, libros, & similia subripuerit, & occultaverit, ne veritas detegatur.*
19 *Secundo si venditores, & emptores pondera, mensuras legitimas, frumenti, vini, aut cujuslibet rei corruperint.*
20 *Tertio quando aliqua fœmina alienum partum tamquam ex se natum supponit, cum revera alterius fœminæ filius sit.*
21 *Quarto prohibendo aliquem testari, vel jam factum testamentum mutare.*
22 *Quinto, si quis contra aliquem ad testandum compulerit.*
23 *Sexto, quando eadem res venditur duobus.*
24 *Septimo, quando quis alienis insignibus usus est, vel falsa diffamata vitæ commentavit.*
25 *Octavo, si quis in scripturis corruperit sigillum proprium ponendo falsum, & adulterinum.*
26 *Nono, quando quis se pro milite gerit, cum non sit miles, vel falso sibi assumit titulos honoris, vel status v. g. Clerici Sacerdotis, Nobilis, Doctoris, Notarii, & hujusmodi.*
27 *Decimo, quando mercibus adulterinæ, seu minus utilis materia adjungitur.*
28 *Undecimo, supponendo unam personam pro alia in celebratione alicujus contractus in testamento, Judicio, vel alias quomodolibet in tertii præjudicium.*
29 *Duodecimo, quando quis utitur doloso vestibus, & indumentis sexui, & conditioni personæ non convenientibus.*
30 *Tertiodecimo, quando Aromatarius adulterat medicamenta dando* quid pro quo, *seu unum loco alterius a Medico præscripti.*
31 *Quartodecimo, quando quis proposita Edicta dolo malo corrumpit. Item si quis utatur falsis constitutionibus nullo Auctore, vel quæ non probata sunt.*
32 *Quintodecimo, fabricando falsam monetam.*
33 *Falsum circa monetam committitur tribus modis. Primo si quis cudat monetam non habens facultatem eam cudendi, quamvis ea cæteroquin sit bona, & justi ponderis.*
34 *Secundo si quis legitimæ monetæ justum pondus tondendo, scindendo, abradendo, vel alio modo doloso diminuit.*
35 *Tertio si quis monetam adulterinam cudat.*
36 *Ad falsum circa monetam plerumque reducitur etiam confectio auri, & argenti arte Alchimia &c.*
37 Usu, *seu potius* abusu *committitur crimen Falsi dupliciter. Primo modo quando quis scienter utitur falsitate ab aliis confecta.*
38 *Secundo, quando quis producit dolose, & scienter falsos articulos a se fabricatos, & super illos procurat Examinari falsos testes, utendo eorum dictis.*
39 *Litteræ Apostolicæ possunt falsari novem modis, qui assignantur.*
40 *Pœna falsantium litteras Apostolicas assignantur. Primo, falsantes per se, vel per alium litteras Apostolicas, sunt ipso facto excommunicati.*
41 *Absolutio talis Excommunicationis est Papæ reservata.*
42 *Excommunicationem incurrunt etiam sui Fautores & defensores.*
43 *Falsarii litterarum Apostolicarum, vel falso signantes incurrunt Excommunicationem etiamsi hoc faciant per alios.*
44 *Falsantes litteras Papæ sunt Excommunicati, sive sint Laici, sive Clerici, sive Monachi, sive etiam sint Episcopali, vel alia majori dignitate præditi.*
45 *Secundo, falsantes litteras Apostolicas, si sint Clerici, sunt ipso jure privati Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis.*
46 *Tertio, Clerici de tali crimine convicti prævia degradatione Judicis Ecclesiastici traduntur Curiæ sæculari ultimo supplicio puniendi.*
47 *Clerici falsantes litteras Papæ non per se, sed per alium, non sunt degradandi, nec Curiæ sæculari tradendi.*
48 *Plurimi tamen tenent contrarium.*
49 *Quarto, falsis litteris Apostolicis utentes, si Clerici sunt, Officiis, & Beneficiis privantur, si Laici, sunt ipso facto Excommunicati.*
50 *Ex adductis ultimis verbis textus canonis videtur, quod falsis litteris utentes, & falsas litteras impetrantes, sed non exequentes per se falsitatem æquiparantur.*
51 *Nihilominus tamen plurimi sustinent falsas litteras impetrantes non incidere in pœnam* Falsi, *sed solum carere debere impetratis, & teneri ad omnia damna, & interesse.*
52 *Quinto, qui scienter habent falsas litteras Apostolicas, nisi intra viginti dies illas lacerent, aut restituant, subjacent excommunicationi.*
53 *Retinentes scienter falsas litteras Apostolicas ultra viginti dies subjacent Excommunicationi, etiamsi illis non utantur, nec utendi intentionem habeant.*
54 *Falsans litteras Apostolicas etiam semel tantum, incurrit pœnas latas in* cap. Ad Falsariorum, de crimine Falsi.
55 *Falsarius litterarum Apostolicarum etiam occultus incurrit pœnam Excommunicationis, & privationis Officiorum, & Beneficiorum, ex ipso quod crimen committit.*
56 *Pœna autem degradationis ei infligitur solum, si criminaliter sit convictus, sive per viam accusationis, sive per viam inquisitionis.*
57 *Dicta pœna contra falsantes litteras Apostolicas procedunt, quamvis ex hujusmodi* Falso *nullum, aut modicum damnum emergat.*
58 *Nomine litterarum Apostolicarum in ordine ad pœnas contra earum Falsarios non solum veniunt Bullæ Dataria, & Cancellaria Apostolica, sed etiam Secretaria Brevium.*

59 *Hoc tamen non procedit in Falsificantibus litteras Episcoporum, & Nunciorum.*

60 *Immo secundum multos neque hoc procedit in Falsificantibus litteras Legati, vel Delegati summi Pontificis, Sacræ Pœnitentiariæ, & Sacrarum Congregationum; Adverte hic, quod avertit Fagnanus.*

61 *Falsificans litteras Papæ, & Imperatoris punitur pœna mortis.*

62 *Sic etiam punitur pœna mortis Falsificans litteras Regias, aliorumque Supremorum Principum.*

63 *Multis in locis vigent Leges statuentes etiam pœnam mortis contra falsificantes Litteras Proregis, Locumtenentis, Vicarii Senatus, Magistratus, aut alterius Tribunalis.*

64 *Clericus falsificans sigillum Principis est ab Ordinibus deponendus, & impresso illi charactere in signum commissi delicti in exilium mittendus absque alia pœna corporali.*

65 *Clericus falsificans litteras Episcopi, vel Capituli est ab Officio, & Beneficio suspendendus.*

66 *Regulares falsificantes sigillum, vel litteras Prælatorum puniuntur juxta Constitutiones particulares cujusque Religionis.*

67 *In nostro Ordine Fratrum Minorum de Observantia falsificantes sigillum, vel litteras Prælatorum carceri mancipantur ad arbitrium Prælati pro qualitate delicti &c.*

68 *Pœna ordinaria committentis quodcumque crimen* Falsi, *olim circa Nobiles erat deportatio cum omnium bonorum publicatione, circa personas viles damnatio ad metallum, circa servos ultimum supplicium, hodie tamen imponitur ex arbitrio Judicis prudentis pro diversitate circumstantiarum.*

69 *Pœna falsi testis in causis civilibus est deportatio, cum obligatione ad omnia damna, & interesse, quæ passus est alter propter ejus falsam depositionem. In causis vero criminalibus est pœna Talionis &c.*

70 *Si Falsus testis sit Clericus, iste ab Officii honore depositus in Monasterium detruditur.*

71 *Hæc tamen ordinaria pœna Clerici* Testis Falsi *limitatur, & in arbitrariam reducitur, quando* Falsum *committit sine præjudicio notabili tertii, & solum circa accidentalia.*

72 *Pœna Notarii scribentis Falsum testamentum, vel instrumentum erit deportatio, vel alia arbitraria, vel etiam amputationis manus, quando agitur de magna Falsitate, & pluries reiterata. Immo si id exigant facti circumstantiæ, poterit extendi usque ad mortem, & ultra pœnam criminalem, tenebitur etiam ad damna, & interesse.*

73 *Hac pœna punitur etiam falsificans manum alicujus, vel exemplans copiam diversam ab Originali.*

74 *Pœna Advocati, & Procuratoris* Falsum *committentis præter ordinariam assignatam* sub. n. 68. *est etiam quod teneatur ad reparationem damni, ac insuper ad arbitrium Judicis pro diversitate Personarum, & circumstantiarum puniri possit pœna pecuniaria, carceris, & etiam triremium pro qualitate delicti.*

75 *Pœna Judicis* Falsum *committentis olim erat exilii, & capitis; Hodie vero pro diversitate circumstantiarum est privatio Officii, & Dignitatis, & inhabilitatis ad judicandum, confiscatio bonorum, pœna exilii, triremium, & capitis. Judicis autem Ecclesiastici est suspensio a Divinis, & compensatio damni illati.*

76 *Pœna Falsificantium legitimas mensuras, & pondera præter ordinariam pœnam Falsi, est quod ad duplum restituendum, nec non ad Insulam damnentur, ac insuper per triginta dies in pane, & aqua plectantur.*

77 *Pœna fabricantium Falsam monetam est confiscatio omnium bonorum, damnatio ad bestias, ac ultimum supplicium, & insuper sunt rei criminis læsæ Majestatis.*

78 *Pœna impedientibus aliquem testari, vel jam factum testamentum mutare, vel ad testandum compellentibus, si hoc factum fuerit cum armis, habebit locum pœna* Leg. Jul. de Vi pub. *Si vero sine armis, pœna extraordinaria & Judicis arbitrio reguinanda, & obligatio ad damna, & interesse.*

79 *Pœna supponentis Falsum partum, olim erat ultimum supplicium, sed hodie est pœna extraordinaria* Falsi, *quæ erit exilium.*

80 *Pœna eorum qui* Falsum *committunt, occultando, surripiendo, supprimendo, abradendo, lacerando, vel comburendo scripturas publicas, vel libros mercatorum, vel mutando sibi nomen, aut simile faciendo, erit illa* Leg. Cornel. de Falsar.

81 *Gerens se pro Curia, seu assumens nomen Curiæ cum non sit, sicut gerens se pro Magistratu, cum non sit, punitur pœna* Leg. Jul. Majestatis.

82 *Limitatur tamen hæc regula, quando falsus actus non sit animo usurpandi Principis jurisdictionem, sed ad alium finem, nam tunc non incurrit pœnam mortis, sed pœnam* Falsi *arbitrariam.*

83 *Ingrediens præterea sub nomine Curiæ domum alicujus mulieris animo carnaliter eam cognoscendi, non incurrit pœnam mortis, sed triremium.*

84 *Aliorum Falsariorum pœnæ, remissive.*

85 *Ad hoc, ut quis de* Falso *pœna ordinaria puniri possit, tria copulative requiruntur, scilicet quod Veritas sit immutata, alteri nocitura, & dolo facta.*

86 *His tribus copulative concurrentibus pœna ordinaria arbitrio Judicis imponenda est juxta dicta n. 68.*

87 *Subnectuntur, Supplementa Auctoris*, ad n. 89.

FAlsum, seu falsitas *est veritatis immutatio dolo malo in* 1
alterius præjudicium facta; Raynal. *tom. 2. in Rubric. cap. 18. num. 7. & sequent.* Amen. *de delict. & pœn. tit.*
6. de crimin. falf. n. 2. & est in re communis. Ad cri- 2
men Falsi tria requiruntur. Primo ut immutetur, seu pervertatur Veritas; *Authent. in instr. caut. & fide collat. 6. Novell. 73. in princ.* Secundo, ut id dolo malo fiat, sive animo corrumpendæ veritatis in alterius fraudem; *l. 1. & l. Impuberem 22. ff. & l. Nec ad exemplum 20. Cod. ad Leg. Cornel. de Falf.* Tertio ut Falsitas fiat cum notabili damno alterius, ita ut alteri noceat, vel nocere possit, etsi forsan impediatur; *l. Qui falsas 6. & leg. Si falsos 8. Cod. Ad Leg. Cornel. de Falsar.* alioquin uno horum deficiente non dicitur quis proprie falsarius, nec tenetur pœna Falsi, *cit. l. Nec ad exemplum 20. ad Leg. Cornel. de Falsar.* Falsum, seu falsitas committitur principa-
liter quatuor modis, scilicet *Dicto*, *Scripto*, *Facto*, *Usu*, 3
seu potius *Abusu*; Farinac. *prax. crim. 6. lib. 5. sect. 16. quæst. 150. n. 6.* Mascard. *de probat. conclus. 759. num. ult.* Engel. *lib. 5. decretal. titul. 20. num. 2.* Pirhing. *ibid. num. 1.* Reiffenstuel *ibid. n. 2.* & alii passim.

Dicto crimen *Falsi* committitur multifarie. Primo fal- 4
sum committunt *Dicto* testes, qui falsum testimonium dicunt in judicio, vel verum supprimunt dolo malo, textu expresso in *cap. Falsidicus 1. de crimine Falsi*, ibi: *Falsidicus testis . . . . uterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit, quia & ille prodesse non vult, & iste nocere desiderat.* Idem præcise habetur etiam *in cap. Quisquis 11. quæst. 3.* concordat *leg. 1. & leg. Falsi*
pœna 20. ff. Ad Leg. Cornel. de Falsar. Testis Falsidi- 5
cus tres lædit, Deum, Judicem, & partem, textu expresso *in cit. cap. Falsidicus* ibi: *Falsidicus testis tribus personis est obnoxius; primum Deo, cujus præsentiam contemnit; deinde Judici, quem mentiendo fallit; postremo Inno-* 6
centi, quem falso testimonio lædit. Secundo Falsum committunt *dicto* testes, qui interrogati respondent se non recordari, cum debeant verisimiliter recordari. Item si per malitiam, & dolum respondent versute, & obscure: Farinac. *loc. cit. num. 224.* Pirhing. *loc. cit. num. 4.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 6.* Tertio falsum committunt *dicto*,
& criminis Falsi sunt rei, qui testem subornant, vel 7
donis, aut pretio corrumpunt ad dicendum falsum testimonium, vel occultandam veritatem: sicuti & qui utuntur dicto testis falsi. Clarius *§. Falsum n. 3.* Pirhing *loc.*
citato numero 4. Reiffenstuel *loc. citato num. 5.* Quarto fal- 8
sum committunt *dicto*, & ut Falsarii puniuntur illi Judices, qui pecunia corrupti, vel alias dolo malo contra Leges, & Constitutiones Principum sententias pronunciant; *argum. leg. 1. §. Sed & si Judex ff. ad Leg. Cornel.*
de Falsar. Quinto Falsum committunt *dicto*, & rei cri- 9
mini Falsi sunt illi Advocati, qui parti adversæ causam revelant, & vel propriis probationibus dissimulatis, vel falsis exceptionibus, aut probationibus admissis partem adversam directe, vel indirecte juvant; *argum. l. 1. §. 1. ff. Ad Legem Cornel. de Falsar. & l. 1. §. 1. Ad S. C. Turpil.* Pirhing. *loc. cit. num. 8.* Haunoldus *tom. 6. tract. 2.*
numero 150. Reiffenstuel *loco citato num. 8.* 10

Scripto crimen falsi committitur pluribus modis. Primo si Notarius scripserit Falsum testamentum, seu instrumentum, vel signaverit, vel firmaverit illud; *§. Item Lex Cornelia de falsar. Institut. de Public. Judic.* ibi: *Qui Testamentum, vel aliud instrumentum falsum scripserint, signaverint, legerint, subjecerint, vel signum adulterinum fe-*
cerint, sculpserint, vel expresserint scienter, & dolo malo. 11
Secundo si Notarius, vel quivis alius in alterius Testamento se scripserit hæredem, vel sibi legatum adscri-
pserit; *leg. 1. §. Ad Testamentum, ff. Ad leg. Cornel. de*
Falf. & tot. tit. Cod. de his, qui sibi in testamento adscrib. 12
Tertio si quis exemplet aliquam copiam ab Originali diversam, vel aliquam particulam aliter transcribat, quam in
exemplari reperiatur conscripta, cap. *Cum Venerabilis, §.* 13
Intelligimus, de exception. Farinac. *quæst. 150. num. 64.* Quarto si quis manum alterius in ejusdem, vel tertii præjudicium falsificaverit, veluti si quis contrafacit ma-
num sui creditoris, faciendo aliquam receptam, in ea 14
asserendo debitum sibi fuisse persolutum; Farinac. *quæst. 150. num. 23.* Quinto si quis mutet diem, & tempus in
aliqua scriptura, & ut vulgo dicitur apponendo antida- 15
tam; Farinac. *quæst. 150. numer. 99. & quæst. 155. num. 26.* Sexto si quis nomen, vel cognomen fraudulenter sibi mutaverit, vel scripserit, *leg. Falsi, ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* ibi: *Falsi nominis vel cognominis asseveratio pœna Falsi coercetur.*

Facto crimen *Falsi* committitur etiam pluribus modis.

Primo quando quis corrupit, abrasit, vel cancellavit
Scripturas vel aliquid delevit, ut itidem veritas appa-
reat; *l. 1. §. Is qui perverterit, ff. Ad Leg. Cornel. de Fal-
sar. l. Qui testamentum, ff. eodem*. Item si quis scriptu-
17 ras combusserit, laceraverit, vel aliter destruxerit, ut
rei veritas opprimatur, *l. Paulus §. Paulus: ff. Ad l.
Cornel. de Falsar.* Raynoldus *tom. 1. cap. 18. §. 3. num.
1. & sequent.* ubi *num.* 5. quod Cancellarius Faventiæ
condemnatus fuit ad Triremes eo quia dederat parti pro-
18 cessum ex Cancellaria ad comburendum illum. Item, si
quis scripturas, veluti instrumenta, Testamenta, libros,
& similia surripuerit, & occultaverit, ne veritas dete-
19 gatur; *l. 1. §. Qui in rationibus ff. Ad legem Cornel. de
Falsar.* Secundo, si Venditores, & Emptores pondera,
mensuras legitimas frumenti, vini, aut cujuslibet rei
corruperint; *l. Hodie 32. ff. Ad leg Cornel. de Falsar.* Ter-
20 tio, quando aliqua fœmina alienum partum tanquam ex
se natum supponit, cum revera alterius fœminæ filius
sit; *l. 1. l. Qui falsum, & l. Cum suppositi, Cod. Ad leg.
21 Cornel. de Falsar.* Quarto prohibendo aliquem testari, vel
jam factum testamentum mutare; *l. 2. §. Si quis, ad leg.
Cornel. de Falsar.* ibi: *Volente eo facere testamentum, vel
mutare*; Hic enim veritatis occultator est, quia Testa-
tor mediante testamento intentionem suæ voluntatis erat
aperiturus de eo, quod post mortem suam fieri volebat;
Clar. *in praxi. §. Falsum num.* 36. Farinac. *quæst.* 151.
num. 1. & 6. Quinto si quis contra aliquem ad testan-
22 dum compulerit, ut Rubr. *& tot. tit. ff. & Cod. Si quis
aliq. testar. prohib. vel coeger.* Sexto quando eadem res
23 venditur duobus; *l. Qui duobus ff. Ad leg. Cornel. de
Falsar.* Septimo, quando quis alienis insignibus usus
24 est, vel falso diplomate vias commeavit; *leg. Eos, qui
ff. Ad leg. Cornel. de Falsar. & leg. unic. Cod. de mutat.
nom.*

25 Octavo si quis in scripturis corruperit sigillum pro-
prium ponendo falsum, & adulterinum; Glossa *in cap.
In memoriam, verb. Falsum, dist.* 19. Raynald. *tom.* 2. *c.*
18. *§. 3. per tot.* Amen. *de delict. & pæn. tit. 6. §. 1. n.*
26 22. Nono quando quis se pro milite gerit, cum non sit
miles, vel sibi falsos titulos honoris, vel status, v.g. Cle-
rici, Sacerdotis, Nobilis, Doctoris, Notarii, & hujus-
modi assumit; Farinac. *quæst.* 150. *num.* 85. & 87. Ray-
nald. *loc. cit. cap. 18. suppler. 1. num. 1. & sequent.* Pir-
hing. *lib. 5. decretal. tit. 20. numer.* 45. Reiffenstuel *ibid.*
27 *num.* 16. Decimo, quando mercibus adulterina, vel mi-
nus utilis materia adjungitur; Farinac. *loc. cit.* Molin.
disp. 301. *num.* 1. Pirhing. *loc. cit. num.* 45. Reiffenstuel
28 *loc. citat. num.* 16. Undecimo supponendo unam Personam
pro alia in celebratione alicujus contractus, in testamen-
to, in Judicio, vel alias quomodolibet in tertii præju-
dicium; Farinac. *quæst.* 150. *num.* 90. & 91. Duodecimo
29 quando quis utitur dolose vestibus, & indumentis se-
xui, & conditioni personæ non convenientibus, puta si
sæcularis fraudulenter indutus sit habitu Religioso, vel
muliebri, & fœmina sit induta vestibus virilibus; Ca-
ball. *resolut. crim. cas.* 176. *numer.* 10. Cohell. *ad Bullam
Bon. Regim. cap* 10. *a num.* 54. Raynald. *tom.* 2. *cap.* 18.
§. 33. *num. 1. & sequent.* Panimoll. *decis.* 49. *numer.* 10.
37 Terdodecimo quando Aromatarius adulterat medicamen-
ta *dando quid pro quo*, seu unum loco alterius a Medico
præscripti juxta errorem illius, qui dabat mel rosarum lo-
co syrupi rosati solutivi, de quo Raynald. *tom. 2. ad c.*
31 31. *suppler. 2. per totum*. Quartodecimo quando quis pro-
posita Edicta dolo malo corrumpit; *l. Hodie ff. Ad leg.
Cornel. de Falsar.* Item, si quis utatur falsis Constitutio-
nibus nullo Auctore, vel quæ non probatæ sunt; *l. fi-
nal. ff. eod.*

32 Quintodecimo committitur crimen Falsi *Falso* fabrican-
do falsam monetam, ut late probat Panimoll. *dec.* 77. *per
33 totam*. Falsum circa monetam juxta ordinationem Caroli
V. *art. 3. princip.* committitur tribus modis: Primo si
quis cudat monetam non habens facultatem eam cuden-
di, quamvis ea ceteroquin sit proba, & justi ponderis,
siquidem jus cudendi monetam numeratur inter Regalia,
ut patet *ex lib. Feud. tit. Quæ sunt Regalia*, juncta *l. 2.
Cod. de falsa moneta*. Tum quia ad legitimam, & justam
monetam non sufficit materiæ bonitas, sed insuper re-
quiritur quod sit sculpta, & percussa publica forma;
arg. l. 5. ff. de contrahenda Emptione, & Traditione. Hæc
autem forma publica, vel deest, vel falso fingitur in
moneta, privata auctoritate cusa, cum nemo possit illam
adhibere absque incursu criminis Falsi sine concursu su-
premi Principis; *arg. l. Falsi 13. princip. l. Qui nomine
23. ff. Ad l. Cornel. de Falsar. & l. final. Cod. de fals. mo-
net.* Secundo si quis legitimæ monetæ justum pondus ton-
34 dendo, fundendo, abradendo, vel alio modo dolose di-
minuit, *leg. Quicumque, ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* Ter-
35 tio si quis monetam adulterinam cudat, v. g. eam fabri-
cando ex toto, ex materia falsa, ut ex stanno, plum-
bo, cupro, & hujusmodi; vel veræ materiæ, puta auro,
& argento materiam adulterinam, puta stannum, cu-
prum, & hujusmodi admiscendo, vel nummos falsos tin-
gendo, ut appareant vere aurei, & argentei; *l. Lege 9.
§. Ad legem Cornel. & l. 2. Cod. de falsa moneta. Ad
Falsum* circa monetam plerumque reducitur etiam con-
fectio auri, & argenti arte *Alchimiæ*; Reiffenstuel *loc.* 36
cit. num. 24. Vid. verb. *Alchimia*, & hic sufficiat adde-
re, quod Alchimia definitur ab aliquibus penes Lemer.
Cours de Chymie cap. 1. de Aur. fol. 61. quod sit *Ars si-
ne arte, cujus principium mentiri est, finis vero mendica-
re*, & concordat de Angel. *de delict. part. 1. cap.* 6. de
quibus Alchimistis verificantur ea, quæ refert Pegn. *in
direttor. Inquisitor. par. 3. comment. 26. in fine*, nempe:

Ars suspecta probis, ars ipsa invisaque multis,
Invisos etiam Cultores efficit artis.

Usu, seu potius *abusu* committitur crimen *Falsi* du- 37
pliciter. Primo, quando quis scienter utitur *falsitate* ab
aliis confecta, ut si quis falsas scripturas, puta falsum
instrumentum, aut falsum testamentum ab alio confectum
dolose, & scienter in Judicio producat. Is enim falsum
committere dicitur, ac si illud fabricasset, *l. Majorem,
Cod. Ad leg. Cornel. de Falsariis*. Secundo, quando quis
producit dolose, & scienter falsos articulos a se fabri- 38
catos, & super illos procurat examinari falsos testes
utendo eorum dictis. Præsumitur autem quis falsos ad-
ducere articulos, quando respiciunt factum proprium non
subsistens, sed de recenti secutum, vel talis naturæ, ut
nullo modo possit habere locum ignorantia; Farin. *qu.*
150. *n.* 84. & *sequent.*

Litteræ Apostolicæ possunt falsari novem modis, ut
Innocentius III. scripsit Archiepiscopo, & Canonicis
Mediolanensibus, & habentur expressi *in cap. Licet ad re-
gimen 5. de crimine falsi*, ibi: „ Ut autem varietates fal-
„ sitatis circa nostras litteras deprehendere valeatis, eas
„ vobis præsentibus litteris duximus exprimendas. Pri-
„ ma species falsitatis hæc est, ut falsa Bulla falsis litte-
„ ris apponatur. Secunda ut filum de vera Bulla extra-
„ hatur ex toto, & per aliud filum immissum falsis lit-
„ teris inseratur. Tertia ut filum ab ea parte, in qua
„ charta plicatur incisum, cum vera Bulla falsis litteris
„ immittatur, sub eadem plicatura cum filo similis ca-
„ napis restauratum. Quarta cum a superiore parte Bul-
„ læ, altera pars fili sub plumbo rescinditur, & per idem
„ filum litteris falsis inserta, reducitur infra plumbum.
„ Quinta cum litteris bullatis, & redditis, in eis ali-
„ quid per rasuram tenuem immutatur. Sexta cum scri-
„ ptura litterarum, quibus fuerat apposita vera Bulla,
„ cum aqua, vel vino universaliter abolita, seu deleta,
„ eadem charta cum calce, & aliis juxta consuetum ar-
„ tificium dealbitur, de novo rescribitur. Septima cum
„ chartæ, cui erat apposita vera Bulla, totaliter aboli-
„ tæ vel abrasæ, alia subtilissima charta ejusdem quan-
„ titatis scripta cum tenacissimo glutino conjungitur.
„ Eos etiam a crimine falsitatis non reputamus immu-
„ nes, qui contra Constitutionem nostram, scienter lit-
„ teras non de nostra, vel Bullatoris nostri manu reci-
„ piunt. Illos quoque, qui accedentes ad Bullam falsas
„ litteras caute projiciunt ut de vera bulla cum aliis si-
„ gillentur; Sed hæ duæ species falsitatis non possunt fa-
„ cile comprehendi, nisi, vel in modo dictaminis, vel in
„ forma scripturæ, vel qualitate chartæ falsitas cogno-
„ scatur. In ceteris autem diligens indagator falsitatem
„ poterit intueri, vel in adjunctione filorum, vel in col-
„ latione Bullæ, vel motione, vel obtusione, præsertim
„ si Bulla non sit æqualis, vel alicubi magis tumida,
„ & alibi magis depressa.

Pœnæ falsantium litteras Apostolicas sunt sequentes. 40
Primo falsantes per se, vel per alium litteras Apostoli-
cas sunt ipso facto excommunicati; *cap. Ad falsariorum
7 de crimine Falsi*, ibi: *Nos enim omnes falsarios litterarum
nostrarum, qui per se, vel per alios vitium falsitatis exer-
cent, cum Fautoribus, & Defensoribus suis anathematis vin-
culo decrevimus innodates*; *Item excommunicamus, & anathe-
matizamus omnes falsarios litterarum Apostolicarum etiam in
forma Brevis, ac supplicationum gratiam, vel justitiam con-
cernentium per Romanum Pontificem, vel Sanctæ Romanæ Ec-
clesiæ Vicecancellarium, aut gerentes vices eorum, aut de man-
dato ejusdem Romani Pontificis signatarum: nec non falso fa-
bricantes litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, ac etiam
falso signantes supplicationes hujusmodi sub nomine Romani Pon-
tificis, seu Vicecancellarii, aut gerentium vices prædictorum*. 41
Absolutio talis Excommunicationis est Sedi Apostolicæ re-
servata, non solum per Bullam Cœnæ, sed etiam per *Cap.
Dura 4 de crimine Falsi* ibi: *Quam (nisi forsan in mortis articu-
lo) sine speciali mandato nostro nequaquam volumus relaxari*.
Fagnan. *in cit. cap. Ad falsariorum num.* 30. Excommuni- 42
cationem incurrunt etiam sui Fautores, & Defensores,
cit. cap. Ad falsariorum, ibi: *Cum Fautoribus, & Defenso-
ribus suis*. Sed pro ipsis Excommunicatio non est reser-
vata, quia *in d. cap. Ad falsariorum* nulla ponitur reser-
vatio Reiffenstuel *loc. cit. num.* 33. Falsarii litterarum A-
postolicarum, vel falso eas fabricantes, aut supplicatio-
nes falso signantes, incurrunt Excommunicationem etiam-
si hoc faciant per alios, *arg. cap. Qui facit 72. de Regul.
Jur. in 6* ibi: *Qui facit per alium est perinde, ac si fa-
ciat per se ipsum*. Fagnan. *loco cit. num.* 34. & alii ibi ci-
tati. Falsantes litteras Papæ sunt excommunicati sive
sint Laici, sive Clerici, sive Monachi; *cit. cap. Ad fal-
sar.*

sar. ibi; *Omnes falsarios*. Fagnan. *loc. cit. num.* 29. Epi-
44 scopi autem & Superiores, licet non incurrant Excommunicationem latam *in d. cap. Ad falsariorum* quia ipsi, & superiores numquam comprehenduntur, nisi de illis fiat mentio specialis, ut in *cap. Quia periculosum, de sent. excommun. in* 6. Hodie tamen falsari litterarum Apostolicarum sunt excommunicati; etiamsi Episcopali, vel alia majori dignitate sint prædicti; Fagnan. *loc. cit. n.* 57.

45 Secundo falsantes litteras Apostolicas, si sint Clerici sunt ipso Jure privati Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis; *cit. cap. Ad falsariorum*, ibi: *Clerici, qui falsarii fuerint deprehensi, omnibus Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis perpetuo sint privati*. Fagnan. *loc. cit. num.* 38. & alii com-
46 muniter. Tertio Clerici de tali crimine convicti præter degradationem Judicis Ecclesiastici traduntur Curiæ sæculari secundum Constitutiones legitimas puniendi, scilicet ultimo supplicio, seu pœna mortis, *ut cap. Ad falsariorum*, ibi; *Ita quod qui per se falsitatis vitium exercuerint, postquam per Ecclesiasticum Judicem fuerint degradati, sæculari Potestati tradantur secundum Constitutiones legitimas puniendi*; & quod sint puniendi pœna mortis, tenent ibi Fagnan *num.* 40. Hostiens. *num.* 8. & alii passim, & ita practicatum fuit tempore Innocentii X. cum Francisco Canonici, alias Mascabruno Subdatario, qui, ut refert Card. de Luca in *tract. de Pension. discept.* 69. *num.* 1. a summo favore apud Pontificem, ac Purpuræ jam destinatus veluti alter Seianus, ex conjunctis fortunæ ludis, ad manus Carnificis transitum fecit. Sententia contra Mascabrunum lata fuit die 5. Aprilis 1652. a Hieronymo Boviotio Locumtenente Gubernatoris de unanimi totius Congregationis Criminalis ejusdem Gubernatoris voto, & assensu in pœnam ultimi supplicii, nempe furcarum, sed ex speciali gratia Sanctissimi ad relationem Gubernatoris mutata in pœnam amputationis capitis in carceribus Turris Novæ, & deinde asportationis illius Ca-
47 daveris ad Plateam Pontis, & expositionis in loco solito, & ibi retentionis per aliquod temporis spatium. Sic refert Ursaya *Institut. Criminal. lib.* 3. *tit.* 6. *numer.* 13. Clerici tamen falsantes litteras Papæ non per se, sed per alium, non sunt degradandi, nec Curiæ sæculari tradendi, quia hæc pœna *in d. cap. Ad falsariorum* est statuta solum contra Clericos, *qui per se falsitatis vitium exercuerint*, & pœnæ non sunt extendendæ de casu ad casum, sed potius restringendæ; *cap. Odia, & cap. In pœnis, de Regul. Jur. in* 6. Afflict. *dec.* 21. *num.* 7. Fagnan. *loc. cit. num.* 43. Pirhing. *lib.* 5. *decretal. t.* 20. *num.* 26. & in specie hæc pœna degradationis non imponitur nisi in casibus in Jure expressis, & hic casus Clerici falsarii per alium, non reperitur expressus, quin potius exclusus per supradictum textum; *Qui per se falsitatis vitium exercuerint*. Fagnan. *loc. cit. num.* 43. Pirhing. *loc. cit. num.* 26. Plurimi tamen apud ipsum Fagnan. *loc. cit.*
48 *num.* 42. tenent contrarium; adeout Marc. Soccin. *ibid. num.* 19. dicat, ipsam esse communem opinionem Doctorum.

49 Quarto falsis litteris Apostolicis utentes, si Clerici sint, Officiis, & Beneficiis privantur; si laici, sunt ipso facto Excommunicati. *cit. cap. Ad falsariorum*, ibi; *Qui sub nomine nostro litteris falsis utuntur; si Clerici fuerint, Officiis, & Beneficiis Ecclesiasticis spolientur; si laici, tamdiu maneant excommunicationi subjecti, donec satisfaciant competenter*; & infra; *Quod & de his, qui falsas litteras impetrant, statuimus observandum*. Unde ex his ultimis
50 verbis videtur, quod falsis litteris utentes, & falsas litteras impetrantes, sed non exercentes per falsitatem,
51 æquiparentur. Nihilominus Cardin. *in c. final. col. ultim. in princip. vers. Per hoc, tit. eod.* expresse dicit, impetrantem rescriptum per falsi subreptionem aut taciturnitatem non incidere in pœnam falsi, sed carere impetratis, & insuper teneri ad omnia damna, & interesse; & sequitur Præpositus *in cap. In memoriam num.* 3. *&* 7. *dist.* 19. Alioquin (dicit Fagnan. *loc. cit. num.* 55.) si omnes impetrantes per subreptionem litteras Papales inciderent in pœnas *cit. cap. Ad falsariorum*, quam multi reperirentur illaqueati. Quare impetrantes litteras Papæ per subreptionem, vel obreptionem non esse excommunicatos censent S. Antonin. *in* 3. *part. tit.* 25. *cap.* 13. Silvester *in verb. Excommunicatio* 7. *num.* 9. *vers. Et secundo*, Card. Cajet. *eod. verb. c.* 26. Soarez *disp.* 21. *de Censur. sect.* 2. *num.* 50. Pirhing. *lib.* 5. *decretal. tit.* 20. *num.* 28. Fagnan. *loc. cit. num.* 54. *&* 55. & alii. Et ratio est, quia licet tales litteræ falsam informationem contineant, ideoque invalidæ sint, sunt tamen in ordine ad expeditionem veræ, ideoque qui tales litteras impetrant, non sunt falsarii; puniuntur tamen in eo, quod carere debeant omni commodo litterarum, & in expensas condemnentur; *c. Super litteris* 20. *de rescript.* & insuper teneantur ad omnia damna, & interesse; Hostiens. *in cit. c. Ad falsarior.* 7. *de crim. Falsi*, Soarez *disp.* 21. *sect.* 2. *numer.* 50. Fagnan. *loc. cit. numer.* 54. *&* 55. & alii apud
52 ipsum. Pirhing. *loc. cit. numer.* 28. & alii. Quinto qui scienter habent falsas litteras Apostolicas, nisi intra viginti dies illas lacerent, aut restituant, subjacent excommunicationi, *cap. Dura* 4. *de crimin. Falsi*, ibi; *Si quis falsas litteras se habere cognoscit, intra viginti dies illas, aut destruat, aut resignet, si pœnam excommunicationis voluerit evadere*.

Retinentes scienter falsas litteras Apostolicas ultra viginti dies subjacent Excommunicationi, etiamsi illis non utantur, nec utendi intentionem habeant; Barbosa *in cit. cap. Dura, num.* 2. Pirhing. *loc. cit. num.* 27. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 35. & ratio est, quia textus *in cit. cap. Dura §. final.* non loquitur de iis, qui falsis litteris utuntur, sed de iis, qui penes se habent falsas litteras, & illas non lacerant, vel non restituunt infra 20. dies, & tales nullam excommunicationem incurrunt, nisi latam a Judice, prout ibi dicitur; Pirhing. *loc. cit. num.* 27. Falsans litteras Apostolicas etiam semel tantum incurrit pœnas latas *in cit. cap. Ad Falsariorum* 7. *de crim. Falsi*. Et ratio est, quia licet dictum caput utatur verbo *Exercere*, ibi: *Exercent*, quod reiteratos actus videtur significare, tamen in dispositione pœnali in unico actu verificatur, juxta text. *in §. Item Lex Julia, Instit. de public. Jud.* & late Farinac. *in praxi crimin. lib.* 5. *de falsitate quæst.* 150. *num.* 31. Fagnan. *in cit. cap. Ad Falsariorum num.* 26. 27., *&* 28. Ursaya *Instit. crimin. lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 8. Falsarius litterarum Apostolicarum etiam occultus incurrit pœnam Excommunicationis, & privationis Officiorum, & Beneficiorum eo ipso, quod crimen committit; Gloss. *in Clement. in verb. Eo ipso, de hæret.* Fagnan. *loc. cit. num.* 62. Pœna autem degradationis ei infligitur solum, si criminaliter sit convictus, sive per viam accusationis, sive inquisitionis; Fagnan. *loc. cit. n.* 63, *&* 64. Dictæ pœnæ contra falsantes litteras Apostolicas procedunt, quamvis ex hujusmodi *Falso* nullum, aut modicum damnum emergat; Palao *tract.* 29. *disp.* 1. *punct.* 7. *num.* 4. Bonacin. *tom.* 3. *de Censur. disp.* 1. *quæst.* 7. *punct.* 2. *numer.* 5. Reiffenstuel *loc. cit. numer.* 33., & alii. Et ratio est, quia *Falsum* in illis sub dictis pœnis prohibetur, non tam propter damnum inde secutum, quam propter contemptum Supremæ Auctoritatis, a qua litteræ veniunt, ut omnis occasio Falsi in his evitetur. Nomine litterarum Apostolicarum in ordine ad pœnas contra earum falsarios non solum veniunt Bullæ Datariæ, & Cancellariæ Apostolicæ, sed etiam Secretariæ Brevium. Sic declaravit Innocent. X. Constit. 51. in ordine. Bellar. *in Cap. Ex litteris, de fid. Instrum. num.* 3. Joann. Andr. *ibid. num.* 4. Butr. *num.* 4. Hostiens. *num.* 6. quos ita intelligit Farinac. *in prax. crimin. quæst.* 151. *num.* 24. Ursaya *Institut. crim. lib.* 3. *tit.* 6. *num.* 2. Ubi quod hoc non procedit in falsificantibus litteras Episcoporum, & Nunciorum, quia hæc non sunt propriæ litteræ Apostolicæ; Fagnan. *l. c. num.* 24. Ursaya *l. cit. n.* 3., & alii. Immo secundum multos apud Raynal. *lib.* 1. *observ. ad cap.* 18. *supplet.* 2. neque hoc procedit in falsificantibus litteras Legati, vel Delegati Summi Pontificis, Sacræ Pœnitentiariæ, & Sacrarum Congregationum, quia non sunt litteræ Papæ, & ideo cum sint diversa, diversa sit illatio; *l. Papinianus exuli ff. de minor.* Raynal. *loc. cit. num.* 9. Fagnan. *loc. cit. num.* 24. qui tamen ibidem subjungit esse advertendum, inter litteras Apostolicas comprehendi litteras Pœnitentiariæ secundum Doctores citatos *n.* 58.

Falsificans litteras Papæ, & Imperatoris punitur pœna mortis; Sic cum multis Panimoll. *decis.* 76. *num.* 17. & communis aliorum. Sic etiam punitur pœna mortis falsificans litteras Regias, aliorumque Supremorum Principum; *l. Majorum, & l. ubique Cod. Ad Leg. Cornel. de Falsar.*, & sic statuunt fere omnes cujusque Regni, & Supremi Principatus Constitutiones, seu Ordinationes, vel leges; Quarum plurimæ statuunt etiam pœnam mortis contra falsificantes litteras Proregis, Locumtenentis, Vicarii, Senatus, Magistratus, aut alterius Tribunalis; & inter alias Constitutiones, & bannimenta Civitatis, & Legationis Bononiæ, ut refert Raynald. *tom.* 1. *observat. ad cap.* 18. *§.* 3. statuunt sic: *E se alcuno dolosamente in qualsivoglia modo falsificarà, o falsamente imiterà il Sigillo, Patente, salvi condotti, lettere, o altre scritture dell' Illustrissimo Legato, Reverendiss. Vicelegato, o Governatore, incorrerà nella pena dell' ultimo supplizio*. Clericus falsificans sigillum Principis est ab Ordinibus deponendus, & impresso illi Charactere in signum commissi delicti in exilium mittendus absque alia pœna corporali, ut statuit Urbanus III. *in cap. Audientiam* 3. *de crimine Falsi*. Clericus falsificans litteras Episcopi, vel Capituli est ab Officio, & Beneficio suspendendus; *Cap. Si Episcopo* 7. *dist.* 50., *& cap. Tam litteris in §. final. de testibus*, & deducitur *ex cap. Quando; ubi Gloss. in fin. de iis, quæ fiunt a Prælat.* Belluc. *disquisit. Cleric. par.* 2. *tit. de pœnit. Cleric.* *§.* 44. *num.* 6. Panimoll. *num.* 6. Regulares falsificantes sigillum, vel litteras Prælatorum puniuntur juxta constitutiones particulares cujusque Religionis. In nostro Ordine Fratrum Minorum de Observantia falsificantes sigillum, vel litteras Prælatorum carceri mancipantur ad arbitrium Provincialis pro qualitate delicti. Si vero litteræ falsificatæ fuerint Generalis, vel Commissarii Generalis, a carcere liberari non poterunt absque expressa licentia dictorum Prælatorum Generalium; Statut. Toletan.

tam *tit. de Falsariis*. Portell. *verb. Falsarius num.* 6. Qui
vero litteras Prælatorum Generalium, Provincialium
&c. destruxerit, impedierit, vel aperuerit, non dicitur
Falsarius, licet graviter etiam puniatur pro qualitate
delicti; Compend. Sanctor. *verb. Falsificatio num.* 7. *in fi-
ne*, & est casus reservatus; Compend. Sanctor. *verb.
Casus numer.* 15., ibi: *Generalis, vel Provincialis, aut
eorum Secretarii litteras tum missas, tum accipiendas im-
pedientes, frangentes, falsificantes, vel quomodolibet interci-
pientes*.

68 Pœna ordinaria committentis quodcumque crimen *Fal-
si*, olim circa Nobiles erat deportatio cum omnium bo-
norum publicatione, circa Personas viles damnatio ad
Metallum, circa Servos ultimum supplicium; *leg.* 1. §.
fin. Ad leg. Cornel. de Falsar. leg. Si quis 38. §. 7. *ff. de
Pœnis*. Hodie tamen imponitur ex arbitrio Judicis pru-
dentis pro diversitate circumstantiarum, prout notat Glos-
sa *in cit. leg. ff. fin. verb. Eorum*, taliter quod aliquoties
possit esse pœna pecuniaria, & aliquoties pœna corpo-
ralis, & etiam capitalis; *leg. Ubi Falsi* 22. *Cod. Ad Leg.
Cornel. de Falsar.*, ibi: *Supplicio capitali, si id exigat ma-
gnitudo commissi*. Pœnæ falsariorum in specie sunt variæ
69 pro diversitate *Falsi* ab eis commissi. Pœna falsi testis in
causis civilibus erit deportationis; *leg. in princip.* & *fin.
ff. Ad Leg. Cornel. de Falsar.*, & insuper tenebitur actio-
ne in factum ad damna, & interesse, quæ passus est al-
ter propter ejus falsam depositionem: Farinacius q. 67.
num. 3., *& seq.*, & communis aliorum. In causis vero
Criminalibus est pœna *Talionis*, idest pœna illa, qua
falso accusatus condemnatus fuit; vel condemnari, seu
puniri debuisset, cum hac tamen advertentia, quod si
condemnatio, seu punitio falso accusati secuta non fuit,
tunc mitiori pœna a Judice arbitranda erit puniendus.
70 Farinac. *quæst.* 67. *num.* 11., *&* 15., & alii passim. Si
falsus testis sit Clericus, ille ab Officii honore depositus
in Monasterium detruditur, *Cap. Si Episcopus* 7. *distinct.*
50. juncta *Authent. Presbyteri, Cod. de Episcopis, & Cleric.*
Vel ad Triremes, aut perpetuos carceres damnandus est
quia loco detrusionis in Monasterium olim consuetæ, ho-
71 die succedit damnatio ad Triremes, vel perpetuos car-
ceres, teste Fagnano *in cap. Cum non ab homine, de Judi-
ciis num.* 104. Farin. *quæst.* 110. *num.* 53. Hæc tamen or-
dinaria pœna Clerici *testis Falsi* limitatur, & in arbitra-
riam reducitur, quando Falsum committit sine præju-
dicio notabili tertii, & solum circa accidentalia. Me-
nochius *de Arbitr. Jud. casu* 306. *num.* 24. Jul. Clarus §.
Falsum n. 9., *&* 15., & alii.

72 Pœna Notarii scribentis falsum Testamentum vel In-
strumentum erit deportationis, vel alia arbitraria, vel
etiam amputationis manus, quando agitur de magna fal-
sitate, & pluries reiterata. Farinac. *quæst.* 155. *num.* 11.
Immo si id exigit facti circumstantia, poterit extendi
etiam usque ad mortem, juxta textum *in l. Ubi falsi* 22.
Cod. Ad Leg. Cornel. de Falsar. Et ultra pœnam crimina-
73 lem tenebitur etiam ad damna, & interesse. Farin. *qu.*
115. *num.* 11. *&* 15. Hac pœna punitur etiam falsificans
manum alicujus, vel exemplans copiam diversam ab Ori-
ginali; *l. Quid sit, ff. Ad Leg. Cornel. de Falsar.* Pœna
Advocati, & Procuratoris Falsum committentis, præter
ordinariam assignatam *sub num.* 68. est etiam quod tenea-
tur ad reparationem damni, ac insuper ad arbitrium Ju-
74 dicis pro diversitate personarum, & circumstantiarum
puniri possit pœna pecuniaria, carceris, & etiam Trire-
mium pro qualitate delicti. *Communis*; & patet ex Ray-
nal. *observat. ad cap.* 19. §. 1. *In expositione bannimenti Ci-
vitatis, & Legationis Bononiæ*. Pœna Judicis *Falsum* com-
mittentis olim erat exilii, & capitis; *leg. Lex* Julia 7. §.
fin. ff. de Jul. repet. Hodie vero pro diversitate circum-
stantiarum, est privatio Officii, & dignitatis ac inhabi-
75 litatis ad judicandum, confiscatio bonorum, vel etiam
pœna exilii. Triremium, & capitis. Menochius *de Ar-
bitr. Jud. casu* 342. *a num.* 7. Farinac. *quæst.* 111. *a num.*
4., & alii. Judicis autem Ecclesiastici *Falsum* commit-
tentis pœna præter ordinariam, est suspensio a Divinis,
& compensatio damni illatis *cap.* 1. *de sent.*, *& re judic.
in* 6.

76 Pœna falsificantium legitimas mensuras, & pondera
præter ordinariam pœnam *Falsi*, est quod ad duplum re-
stituendum, necnon ad Insulam damnentur; *leg. Hodie* 32.
§. 1. *ff. Ad leg. Cornel. de Falsar.* ac insuper per triginta
77 dies in pane, & aqua plectantur; *cap. ut mensura* 2. *de
empt.*, *& vendit.* Pœna fabricantium falsam monetam est
confiscatio omnium bonorum, damnatio ad bestias, ac
ultimum supplicium; & insuper sunt rei criminis læsæ
78 Majestatis, *l.* 1. *&* 2. *Cod. de Falsa moneta*. Pœna im-
pedientium aliquem testari, vel jam factum testamentum
mutare, vel ad testandum compellentium, si hoc factum
fuit cum armis, habebit locum pœna *leg. Jul. de vi pu-
blic.* si vero sine armis, pœna extraordinaria, & Judicis
arbitrio regulanda. Farinac. *quæst.* 161. *num.* 4., *& se-
quent.*, & tenebitur insuper, qui id fecerit ad damna,
& interesse illi, qui ex hac prohibitione, vel concussio-
ne præjudicium passus est. Farinac. *quæst.* 161. *numer.* 8.
79 Pœna supponentis falsum partum olim erat ultimum sup-
plicium *l.* 1. *Cod. ad Leg. Cornel. de Falsar.* sed hodie est
pœna extraordinaria *Falsi*, quæ erit exilium. Farinac.
part. 10. *quæst.* 159. *num.* 239. *cum sequent.* & Brogiot.
Instit. crim. lib. 2. *titul.* 13. *num.* 17. Pœna eorum, qui
Falsum committunt, occultando, surripiendo, supprimen- 80
do, corrumpendo, abradendo, lacerando, vel comburen-
do scripturas publicas, vel libros Mercatorum, vel mu-
tando sibi nomen, aut similia faciendo, regulariter erit
illa *leg. Cornel. de Falsar.* juxta Textum *in leg.* 1. §. *Qui*,
ubi Glossa *verb. Reus est*, *& leg.* 1. *Cod. de mutat. nomi-
nis*. Gerens se pro Curia, seu assumens nomen Curiæ,
cum non sit, sicut gerens se pro Magistratu, cum non 81
sit, punitur pœna Legis Juliæ Majestatis, *leg.* 3., *& ibi*
Angelus *num.* 2. *ff. Ad leg. Jul. Majest.* Panimoll. *decis.*
76. *num.* 29. cum aliis ibi citat. Limitatur tamen hæc re- 82
gula, quando falsus actus non fit animo usurpandi Prin-
cipis jurisdictionem, sed ad alium finem, nam tunc non
intrat pœna mortis, sed pœna *Falsi* arbitraria. Bart. *in
leg. Omnes populi num.* 14. *ff. de justit.*, *& Jur.* & ibi Ja-
son. *num.* 35 *ad fin.* Decian. *tract. crim. lib.* 7. *cap.* 9. *n.*
5. *&* 9. Panimoll. *loc. cit. numer.* 30. Farinac. *consil. crim.*
74. *num.* 1., *&* 2. ubi testatur de communi. Ingrediens
propterea sub nomine Curiæ domum alicujus mulieris ani- 83
mo carnaliter eam cognoscendi, non incurrit pœnam
mortis, sed Triremium. Farin. *loc. cit. num.* 11., *& fer-
ter consil.* ubi in fine consil. subdit quemdam Marcum
Antonium hujus criminis reum salvatum fuisse a pœna
mortis, sed non a pœna Triremium; Panimoll. *loc. cit.
num.* 31. *&* 42. Aliorum falsariorum pœnas qui distincte 84
scire desiderat, adeat Farinacium, Afflict. Raynald. alios-
que Criminalistas, & sufficiat pro complemento hic sci-
re, quod ad hoc ut quis de *Falso* pœna ordinaria puniri 85
possit, tria copulative requiruntur, scilicet quod veritas
sit immutata, alteri nocitura, & dolo facta, ut de co-
muni testatur Farinac. *consil. crimin.* 114. *n.* 12., *&* 36.
Panimoll. *decis.* 76. *num.* 2. Cephal. *consil.* 355. *num.* 44.
volum. 3., & alii passim. Unde his tribus copulative 86
concurrentibus pœna ordinaria arbitrio Judicis imponen-
da est, juxta dicta *num.* 68.

Additio ex Auctore.

Falsificantes Litteras Apostolicas, & supplicationes si- 87
gnatas excommunicantur; Bened. XIV. *tom.* 1. Constit.
144. incip. *Pastoralis Romani* §. 6. Falsitas in expositione 88
facti expressa, punienda est ad formam juris; Idem Con-
stitut. 23. incip. *Ad Apostolicæ* §. 5.

Falsariorum malitia cavenda est Litterarum Apostoli- 89
carum executoribus; Idem *tom.* 2. Constit. 51. incip.
Magna Nobis. Falsitas enim in pluribus antiquis exem-
ptionum privilegiis reperta est; Idem Constitut. 40. in-
cip. *Causarum Palatii Apostolici*.

Novæ additiones ex aliena manu.

DEfinitioni *Falsi* ab *Auctore* traditæ adde cum *Antonio* 1
Matthæi de Criminib. lib. 48. *tit.* 7. *cap.* 1. *num.* 1.,
verba hæc: *seu suppressio*. Infinitæ vero sunt species Fal- 2
si. Sed non incommode ad duo summa capita referri pos-
sunt, nimirum ad falsum *testamentarium*, & falsum *num-
marium*. *Testamentarium* proprie dicitur, quod committi-
tur circa testamenta. At ejus pœna producta est ex Se- 3
natusconsultis, & Principum Constitutionibus ad alia
instrumenta, litteras, nomen, testimonia, accusationes, 4
obligationes, mensuras, pondera. *Nummarium* commit-
tunt, qui monetam adulterinam flant, feriunt, qui num-
mos aureos radunt, tingunt, fingunt. Longum autem es-
set, de utroque falso pro dignitate agere. Vide, si lu-
bet, mox *laudatum Auctorem*. Pauca tantum afferemus de
Falso prioris generis.

Num is, qui adulterinum testamentum non fecit, sed 5
usus eo est, seu, ut loquuntur Leges, ipsum *recitavit*,
teneatur lege Cornelia, quæri solet? Teneri statutum
est *in leg.* 2. *ff. ad Leg. Cornel. de Fals.* tum *in l.* 8. *Cod.
eodem* At Papinianus *in l.* 13. §. 1. *dict. titul.* respondit:
In Corneliam falso recitato, non facto, non incidit. Sunt qui 6
negationem huic loco detrahunt pro *non incidit*, legendo,
incidit: Sed obstant Pandectæ Florentinæ, quæ hanc ne- 7
gationem habent. Alii distinguunt inter pœnam ordina- 8
riam, & extraordinariam. At in *dict. l.* 2. *ff. dict. titul.*
conjungitur recitans falsum, cum eo, qui fecit. Sicut
igitur pœna ordinaria tenetur qui fecit, ita, & teneri
debet, qui recitat. Distinguunt, & nonnulli inter reci- 9
tantem testamentum falsum, & recitatorem alterius in-
strumenti, sed Leges adductæ de quocumque instru-
to loquuntur. Assentior *Antonio Matthæi*, qui ait, post 10
Papiniani responsum demum constitutum, & receptum
fuisse, ut Recitator quoque Lege Cornelia teneretur;
Vide *eumdem*, *ubi supra num.* 2.

Disputari, & de hoc solet, an Lege Cornelia tenea- 11
tur is, qui non falsum testimonium dixit, sed verum
reticuit? Distinguunt aliqui utrum pecunia accepta id
fecerit nec ne, & priori casu teneri volunt, non item
posteriori. Sed *Antonius Matthæi*, *loco citato num.* 12. pro-
bat,

bat, & quidem solidissime, teneri, sive pecunia accepta, sive gratis tacuerit. Consule omnino ipsum.

Gravior est quæstio, an in Legem Corneliam incidat, qui pecuniam ob testimonium dicendum accepit, nec tamen producentem, sed Adversarium ipsius testimonio suo juvit? Negant fere omnes ea de ratione, quod hic tametsi accepit pecuniam, falsum testimonium minime dixit. Sed *Antonius Matthæi*, *eodem loco num.* 13. incidere tenet, quia verba Legis, sine distinctione ita concepta sunt, ut si quis ob testimonium dicendum pecuniam acceperit, pœna falsi coerceatur, *leg.* 1. §. *Sed*, *& si quis ff. dict. tit.*

F A M A.

S U M M A R I U M.

1 *Fama, opinio, & existimatio idem significant.*
2 *Fama unde sit dicta?*
3 *Fama quid sit?*
4 *Fama ut sic est duplex, Fama hominis in se ipso, & Fama hominis, quo ad alios, seu Fama hominis, & Fama inter homines.*
5 *Fama hominis in se ipso, seu Fama hominis quid sit?*
6 *Fama hominis quo ad alios, seu Fama inter homines quid sit?*
7 *Fama proprie loquendo non dicitur, nisi bona sit.*
8 *Fama proprie loquendo ut bona quid sit?*
9 *Famam bonam qui negligit, crudelis est.*
10 *Fama interdum accipitur in malam partem, & appellatur infamia, quæ est læsæ dignitatis status, vita, & moribus reprobatus.*
11 *Assignatur, in quo differat Fama a Rumore.*
12 *Rumor quid sit?*
13 *Ut Fama probet, requiritur primo, ut originem duxerit a personis gravibus, honestis, fide dignis, & non interessatis.*
14 *Secundo requiritur, quod habeat certos auctores, & probabiles causas.*
15 *Tertio requiritur, quod testes deponant de tempore præciso ante motam litem.*
16 *Quarto requiritur, ut ea sit uniformis, constans, perpetua, & inconcussa.*
17 *In concursu Famæ bonæ, & malæ, semper est præferenda bona, etiamsi testes deponentes de bona Fama essent pauciores.*
18 *Fama probari potest per duos testes graves, fide dignos, & omni exceptione majores.*
19 *Fama regulariter loquendo de per se non facit plenam probationem.*
20 *Facit tamen semiplenam probationem in causis civilibus: secus autem in Criminalibus.*
21 *Immo in variis casibus Fama facit etiam probationem plenam, & Primo plene probat in antiquis.*
22 *Secundo plene probat, quando cum ea concurrunt alia adminicula.*
23 *Tertio plene probat, in rebus modici præjudicii.*
24 *Quarto plene probat, quando agitur Remedio Canonis. Redintegrandæ, ad recuperandam possessionem.*
25 *Quinto plene probat in iis, quæ sunt difficilis probationis.*
26 *Sexto plene probat, quando agitur de periculo animæ, & peccato evitando.*
27 *Immo Fama impedimenti sufficit sine alia probatione ad impediendum Matrimonium inter sponsos, etiamsi sponsalia fuerint jurata.*
28 *Nec adversatur* textus in cap. Cum in tua 27. de Sponsalibus.
29 *Ut autem Fama sufficiat pro plena probatione ad impediendum Matrimonium contrahendum, non debet esse privata, sed est justificanda per legitimas probationes.*
30 *Fama non sufficit ad impediendum Matrimonium, si ex adverso de contraria Fama clariores habeantur probationes.*
31 *Et ad deponendum contra hanc Famam admittuntur etiam propinqui dummodo jurent.*
32 *Relinquitur tamen arbitrio Judicis, an recipiendum, vel rejiciendum sit tale juramentum consanguineorum.*
33 *Rumor an sufficiat ad impediendum Matrimonium?*
34 *Fama impedimenti non sufficit ad dissolvendum matrimonium contractum.*
35 *Fama publica existente contra Clericum fornicarium, si hic non se purget, puniendus est.*
36 *Fama tamen sola, nisi sit de crimine notorio, non sufficit ad condemnandum.*
37 *Fama non potest prævalere veritati.*
38 *Fama affirmativa, vel prævalet, vel conquassat negativam.*

FAma, opinio, & existimatio idem significant; Gloss. 1
final. in leg. 1. *Cod. ex quibus causis infamia irrogatur*, & Gloss. *in leg. Cognitionum* 5. *ff. De extraordinariis cognitionibus*, *verb. Existimatio.*

Fama dicitur a fando, sive loquendo: Unde Fama di- 2
citur quidquid de aliquo divulgatur, sive in bonam, sive in malam partem, ut tradit Calepinus *in dictionario verb. Fama*. Hinc fama ut sic secundum Bartolum *in leg.* 3
De minore 10. §. *Plurimum num.* 2. *ff. de quæst.* est communis opinio voce manifestata ex suspicione proveniens, & eodem modo dicitur *Vox populi*, & in vulgari dicimus *Vox populi*, *Vox Dei*, quia opinio, in quam omnes concurrunt, vel major pars, præsumitur in se habere rationem, ut dicit Baldus *in cap. Quoniam* 11. *num.* 62. *ad probation.*, & *in cap. Vestra* 7. *n.* 3. *de cohabitat. Cleric.* ac Fagnan. *in dict. cap Vestra n.* 39., seu secundum Calderin. *in dict. Cap. Vestra n.* 32., & Speculator. *in tit. de notor. crimin.* §. *Fama n.* 1., & 2. Fama est vulgi, loci seu majoris partis vehemens opinio rei, de qua quæritur, consentientis, ut colligitur *ex Cap. Inquisitionis* 21. *in fin. de accusation. cap. Litteris* 12., & *cap. Tertio loco* 13. *de præsumptionibus.*

Fama ut sic est duplex, Fama hominis in se ipso, & Fama hominis, aut de homine, & Fama inter homines. 4
Fagnan. *in cit. cap. Vestra* 7. *num.* 27. *de cohabitat. Cleric.* Bartolus *in cit. leg. De minore* 10. §. *Plurimum ff. de quæst.* Mascard. *de probation. conclus.* 749. *num.* 1. Reiffenstuel *lib.* 2. *Decretal. tit.* 20. §. 11. *n.* 387. & alii passim. Fama hominis in se ipso, seu Fama hominis, aut de homine est illæsæ Dignitatis status legibus, & moribus com- 5
probatus; *l. Cognitionum* 5. §. *Existimatio ff. De extraordinariis cognitionibus*. Gloss. *in cap. Infames* 5. *verb. Infamia quæst.* 7. Speculator *in tit. de notoriis criminibus* §. *Fama in princip.* Calderin. *in cit. cap. Vestra n.* 1. Fagnan. *ibid. num.* 27. & alii. Fama hominis quoad alios, sed Fama inter homines est publica, seu famosa ac communis in- 6
sinuatio, vel proclamatio ex sola suspicione, & certo auctore proveniens; Sic Joan. Andr. *in cit. cap. Vestra n.* 9. *vers. Fama inter homines*, Fagnan. *ibid. n.* 38. Anton. Nebrissensis *in Vocabulario Juris vers. Fama*. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 388. & alii, & sic dicitur respectu eorum inter quos viget, seu circumfertur.

Fama proprie loquendo non dicitur nisi bona sit, quia fama est argumentum virtutis, ut recte inquit Baldus 7
in cap. In Genesi num. 66. *de electione*, ac Fagnan. *loc. cit. num.* 28. Unde Fama proprie loquendo ut bona, *est illæsæ* 8
dignitatis status legibus, & moribus comprobatus, & in nullo diminutus, Gloss. *final. in leg.* 1. *Cod. Ex quibus causis infamia irrogatur*; Rota *part.* 17. *recent. decis.* 34. *n.* 17. Et hanc Famam qui negligit, crudelis est; *c. Nolo* 10. *caus.* 12. *quæst.* 1. ubi ex verbis Sancti Augustini sic expresse habetur: *Duæ sunt res, conscientia, & Fama; conscientia necessaria est tibi, Fama proximo, qui fidens conscientiæ suæ negligit Famam suam, crudelis est*; Hinc Apostolus 1. *ad Corinth. cap.* 9. *num.* 15. ait: *Bonum est enim mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet*, cui concinit *cap. Sacerdos* 9. *caus.* 1. *quæst.* 1. ibi: *Expedit mihi magis mori, quam ut gloriam meam quis evacuet*, & Ecclesiastici *cap.* 41. *numer.* 15. hoc datur preciosum consilium; *Curam habe de bono nomine; hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi, & magni*. Et proverb. *c.* 15. *num.* 30. dicitur: *Fama bona impinguat ossa*, & *ibid. cap.* 22. *num.* 1. *Melius est bonum nomen, quam divitiæ multæ.*
Quamvis igitur Fama proprie loquendo non dicatur, nisi 10
bona sit, seu in bonam partem accepta, interdum tamen Fama accipitur in malam partem, & speciali nomine appellatur *infamia*, idest famæ privatio, seu diminutio. Et hæc mala Fama, seu Infamia est *læsæ dignitatis status, vita, & moribus reprobatus*; Calderin. *in cit. c. Vestra numer.* 31. Fagnan. *ibid. numer.* 31. Reiffenstuel *loc. cit. art.* 2. *n.* 29. & alii. De infamia hac Vide verb. *Infamia per tot.*

Fama in multis differt a Rumore. Primo quia Fama 11
proprie est quando tota Civitas, vel Vicinia, seu major pars populi aliquid asserit: Rumor autem est, quando aliqua minor pars, non pro media, tertia, seu quarta pars id asserit, Nebrissensis *in Vocabulario Juris verb. Rumor*, Abbas *in cap. Super eo n.* 5. *de eo, qui cognovit, de consanguin.* Fagnan. *cit. cap. Vestra num.* 44. Speculator *in tit. de notoriis criminibus* §. *Nunc de Rumore n.* 1. & alii. Secundo quia Fama proprie dicta procedit a certo Auctore aliquid asserente, Rumor vero ab incerto Auctore; Baldus *in cap. Tua num.* 4. *de cohabit. Cleric.* Fagnan. *loc. cit. num.* 41. Reiffenstuel *loc. cit. art.* 12. *num.* 391. & alii. Tertio quia Rumor est quid minus, quam Fama, minusque probat, quam ipsa: Fama est enim communis populi assertio; Rumor autem est sola paucorum dictio; Abbas *in cit. c. Vestra n.* 12. *vers. Rumor vero*; Fagnan. *ibid. n.* 44. Reiffenstuel *l. c. num.* 392. Nebrissensis *loc. c. verb. Rumor*. & alii. Quarto quia Fama vires suas eundo, & perseverando extendit, juxta illud Virgilii *Eneidos 4 Fama malum, quo non aliud velocius ullum, Mobilitate viget, viresque acquirit eundo*, & juxta illud Psal. 18. *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eo*

ſe primo: Rumor vero quandoque cito deficit, ut l. ultim. ff. De hæredibus inſtituend. Fagnan. loc. cit. num. 44. cum Baldo ibi allegato, Reiffenſtuel loc. cit. num. 392. &
12 alii. Unde Rumor definitur, quod ſit particularis aſſertio ex incerto Auctore, & ſola ſuſpicione proveniens. Sic Hoſtienſis in cit. cap. Veſtra num. 3. Joan. Andr. ibid. num. 11. Calderin. ibid. num. 33. Fagnan. ibid. num. 44. Nebriſſenſis loc. cit. verb. Rumor, Speculator in tit. de notoriis criminibus §. Nunc de Rumore num. 1. Reiffenſtuel loc. cit. num. 391. & colligitur ex c. Super eo 5. De eo, qui cognovit conſanguineam uxoris ſuæ, ex cap. Ofius 2. de elect. & ex cap. Veniens 19. de Regularibus.

13 Ut Fama probet, multa requiruntur. Primo requiritur, quod Fama originem duxerit a perſonis gravibus, honeſtis, fide dignis, & non intereſſatis: Unde non eſt attendenda Fama orta ab aliquibus malitioſis, ſuſpectis, aut proprio commodo, ſuæque utilitati ſtudentibus; cap. Qualiter, & quando 24. de accuſationibus, ibi: Super clamorem, & Famam ad aures Superioris pervenit, non quidem a malevolis, & maledicis, ſed a providis, & honeſtis: cap. Licet ex quadam 47. de teſtibus, ibi: Nec ab Infamibus, & ſuſpectis, ſed a fide dignis, omni exceptione majoribus didicerint. Rota recent. part. 4. tom. 1. deciſ. 76. n. 4. part. 12. deciſ. 429. n. 20. part. 17. deciſ. 207. n. 49. & ſæpe alibi, & communis Doctorum.

14 Secundo, ut Fama probet, requiritur, quod habeat certos Auctores, & rationabiles, ac probabiles cauſas, ideſt, quod teſtes ſuper Fama deponentes teneantur exprimere certas perſonas, a quibus audierunt, & aſſignare cauſas probabiles, ex quibus populus inductus fuit ad ſic credendum v. g. quia audierunt a certis perſonis honeſtis, fide dignis, omnique exceptione majoribus, quæ aſſerueraut ita ſe vidiſſe oculis ſuis, vel quia ille, de cujus morte dicitur publicam Famam extare, ingreſſus eſt bellicum conflictum, aut navigans paſſus eſt naufragium, aut in flumen cecidit, ſeu projectus fuit, & amplius non eſt inventus, nec comparuit, licet diu expectatus ſit, vel hujuſmodi. Unde non eſt attendenda vana vox vulgi, & rumor in populo, qui nullos habet certos Auctores, nec rationabiles, ſeu probabiles cauſas inducentes ad ſic credendum; leg. Decurionum 12. Cod. de pœnis, ibi: Vanæ voces populi non ſunt audiendæ, cap. Ofius Epiſcopus 2. de electione, junctis concordantiis a Gloſſa, ibi: Verb. Populi vulgus, Rota recent. part. 4. tom. 1. deciſ. 250. n. 5. part. 12. deciſ. 420. n. 15. part. 17. deciſ. 45. n. 11., & ſæpe alibi, ac Doctores communiter.

15 Tertio ut Fama probet, requiritur, quod teſtes deponant de tempore præcedenti ante motam litem; cap. Licet ex quadam 47. de Teſtibus, ibi: Et ante litem motam teſtificata didicerint. Alioquin præſumeretur orta Fama primum occaſione litis motæ, ſeu ex conteſtatione ipſius, ſicque talis Fama non probaret; Rota recent. part. 3. deciſ. 117. n. 13. & deciſ. 562. n. 6. part. 7. deciſ. 182. num. 28. part. 8. deciſ. 283. n. 14. part. 10. deciſ. 158. n. 15. part. 15. deciſ. 299. n. 8. part. 19. tom. 1. deciſ. 100. n. 10. & ſæpe alibi, ac communis Doctorum.

16 Quarto ut Fama probet, requiritur, ut ea ſit uniformis, conſtans, perpetua, & inconcuſſa. Alioquin ſi eſſet difformis, inconſtans, & contrariis allegationibus debilitata, & conquaſſata non probaret; Rota recent. part. 1. deciſ. 182. num. 5. part. 2. deciſ. 277. num. 3. part. 8. deciſ. 281. num. 16. part. 10. deciſ. 158. num. 11. part. 15. deciſ. 301. num. 17. part. 16. deciſ. 99. num. 8. & ſæpe alibi. Generaliter enim Fama per teſtes probata deſtruitur, vel incerta, & inconſtans redditur ex depoſitione aliorum teſtium de contraria Fama deponentium; Rota recent. part. 4. tom. 2. deciſ. 276. num. 13. part. 8. deciſ. 99. num. 22. part. 10. deciſ. 158. num. 10. Quo caſu una Fama deſtruit aliam; Rota recent. part. 6. deciſ. 205. num. 10. part. 14.
17 deciſ. 276. num. 13. In concurſu tamen Famæ bonæ, & malæ, ſemper eſt præferenda bona, etiamſi teſtes deponentes de bona Fama eſſent pauciores; Rota recent. part. 2. deciſ. 277. num. 2. part. 8. deciſ. 249. num. 17. cum variis aliis deciſionibus, & Doctoribus ibi citatis.

18 Fama probari poteſt per duos teſtes graves, fide dignos, & omni exceptione majores; cap. Inquiſitionis 21. §. Quæſtioni, de Accuſationibus, ubi Fama cenſetur probata per duos, vel tres teſtes, & concordant cap. In omni 4. & cap. Licet univerſis 23. de Teſtibus, & cap. Cum eſſes 10. de Teſtamentis, ubi allegatur illud Dominicum Matth. cap. 18 num. 16. In ore duorum vel trium ſtat omne verbum, & cap. Si teſtes 3. §. Ubi numerus cauſ. 4. quæſt. 2. & 3., ibi: „ Ubi numerus teſtium non „ adjicitur, etiam duo ſufficiunt; pluralis enim locutio „ duorum numero contenta eſt, & leg. Ubi numerus 12. „ ff. De Teſtibus, ibi: „ Ubi numerus teſtium non adjicitur, etiam duo ſufficiunt; pluralis enim locutio „ duorum numero contenta eſt „. Sic expreſſe Gloſſa in leg. Teſtium fides 3. verb. Confirmat ff. de Teſtibus, dicens, quod Fama probatur per duos teſtes, cum jurant majorem partem populi ita ſentire; Bartolus in leg. De minore 10. §. Plurimum num. 19. de quæſtionibus, Felinus in cap. Tertio loco 5. num. 4. de probationibus, Farinac. lib. 1. Prax. crimin. quæſt. 47. n. 208. 210. & ſeq. Jul. Clar. in Prax. crim. §. final. quæſt. 6. n. 12. Menoch. lib. 8. conſil. 701. n. 49. Maſcard. de probationibus concluſ. 750. num. 1. teſtans de communi.

19 Fama regulariter loquendo de per ſe non facit plenam probationem; Gloſſa in cap. Si teſtes 3. cauſ. 4. quæſt. 3. verſ. Fama, Felinus in cap. Per tuas 10. num. 15. de probationibus, Abbas in cap. Tranſmiſſæ 3. num. 10. Qui filii ſunt legitimi, Maſchad. de probationib. concl. 754. num. teſtans de communi: Fama enim ſæpe eſt fallax, nam dictum unius facile ſequitur multitudo, textu expreſſo in Cap. Cum in juventute 12. de purgatione Canonica.

Facit tamen ſemiplenam probationem in cauſis Civilibus; Secus autem in Criminalibus, ubi requiruntur probationes indubitatæ, & luce meridiana clariores; Gloſſa in cap. Veniens ad nos 10. verſ. Illorum, de Teſtibus, & Gloſſa in leg. Teſtium fides 3. verſ. Confirmat ff. de Teſtibus, dicens cum aliis, quod Fama faciat probationem ſemiplenam, unde facit deferri juramentum; Speculator tit. de notoriis criminibus §. Fama eſt num. 5. Sannig. tit. de probationibus cap. 4. num. 12. Card. Tuſch. Litt. F. concl. 66. n. 19. Alexander conſil. 103. n. 3. & 5. lib. 7. Sigiſmund. Scaccia lib. 2. de judiciis cap. 9. n. 84. 85. Rota recent. part. 3. deciſ. 374. n. 4. 20

Immo in variis caſibus Fama facit etiam probationem plenam, Primo enim Fama plene, & concludenter probat in antiquis, quæ excedunt memoriam hominum; cap. Cum cauſam 13. de probationibus; Rota recent. part. 1. deciſ. 75. num. 1. & deciſ. 445. num. 6. part. 4. tom. 1. deciſ. 292. num. 4. part. 5. tom. 1. deciſ. 264. num. 26. part. 3. deciſ. 471. num. 3. & ſæpe alibi. Alexander conſil. 85. n. 7. volum. 3. Reiffenſtuel loc. cit. §. 12. num. 406. Maſchard. loc. cit. concl. 754. num. 7. teſtans de communi. In antiquis enim cum ſint difficilis probationis, atque ob temporum injuriam legitima documenta pereant, admittuntur etiam leviores probationes. 21

Secundo Fama plene probat, quando cum ea concurrunt alia adminicula, cap. 1. de Appellationibus, ibi: 22
„ Veritate per idoneas perſonas, & famam loci ſollicite „ inquiſita, cap. Præterea 27. de Teſtibus, cap. Illud „ quoque 11. de præſumptionibus, juncta Gloſſa ibi, Verb. Fama loci; ubi pluribus adductis dicit famam ſufficere ad probationem, ſi aliæ præſumptiones concurrant; Card. Tuſch. litt. F. concl. 66. num. 3. & 65. teſtans de communi; Rota recent. part. 5. tom. 2. deciſ. 424. num. 5.

Tertio fama facit plenam probationem in rebus modici præjudicii, & in cauſis levioribus; Bartolus in leg. De minore 10. §. Plurimum ff. de quæſtionibus, Abbas in cap. Veniens ad nos 10. num. 9. de Teſtibus; Felin. ibid. nu. 9. Maſcard. loc. cit. concl. 754. n. 8. & 17. Reiffenſtuel loc. cit. n. 407. & alii paſſim. 23

Quarto Fama plene probat, quando agitur de Remedio Canon. Redintegranda 3. cauſ. 3. quæſt. 1. ad recuperandam poſſeſſionem. Tunc enim probata publica Fama reſtitui debet poſſeſſio agenti hujuſmodi Remedio; Maſchard. loc. cit. n. 24. Reiffenſtuel loc. cit. 410. Ancharan. conſil. 24. n. 2. teſtans de communi. 24

Quinta Fama plenam facit probationem in iis, quæ ſunt difficilis probationis; Rota recent. part. 3. deciſ. 481. num. 3. Bartolus in leg. De pupillo §. Si quis ipſi quæſt. 8. ff. de novi operis nunciat. Alexander conſil. 66. num. 9. lib. 6. Card. Tuſch. loc. cit. concl. 66. num. 66. Maſchard. loc. cit. concl. 754. num. 22. Reiffenſtuel loc. cit. num. 409. & alii paſſim. 25

Sexto Fama facit plenam probationem, quando agitur de periculo animæ, & peccato evitando, cap. Super eo 2. de conſanguin. & affin. ubi ſola fama loci de ſubſiſtente impedimento impedit Matrimonium contrahendum, ibi; Vel ſi non eſt manifeſtum, fama tamen loci id habet; Et Gloſſa ibid. verb. fama, ubi expreſſe dicit: „ Nota, „ quod fama impedit Matrimonium contrahendum, cap. „ Cum in tua 15. de ſponſalibus; & plus facit fama hic, „ quam dictum unius; ubi juramentum intervenit cap. „ Præterea 22. de ſponſalibus. Alias dictum unius ſicut „ & fama impedit Matrimonium contrahendum, cap. Super eo 22. §. 1. de Teſtibus „. Hæc dicta Gloſſa, Reiffenſtuel loc. cit. num. 411. Panormit. deciſ. 19. adnotat. 3. num. 4. cum plurimis ibi allegatis; Sanchez de Matrim. lib. 1. diſput. 71. num. 13. Maſchard. de probationibus lib. 2. concl. 1031. num. 11. & 12. Pialecius in prax. Epiſc. part. 2. cap. 4. num. 39. verſ. Sic & ſi in contrarium, Ventriglia tom. 1. de teſtibus in cauſ. Matrimonial. annotat. 3. §. 1. num. 18. & alii paſſim. 26

Immo fama impedimenti ſufficit ſine alia probatione ad impediendum Matrimonium inter ſponſos, etiamſi ſponſalia fuerint firmata juramento, ut colligitur ex cap. Super eo, 2. de conſanguinit. & affinit. ubi deciditur, Famam impedire Matrimonium contrahendum, fide interpoſita, & ibi Gloſſa in verb. Fide explicat, ideſt juramento. Sic Doctores in eodem textu, præſertim Cardinal. in fine, Abbas num. 5. Covarruvias 4. decretal. 4. part. cap. 6. §. 19. num. 11. Maſchard. de probationibus 1035. num. 12. Boſſius de Matrimon. cap. 7. §. 13. num. 124. & 125. cum ſeq. Pialect. l. cit. Hurtad. de Matrim. diſput. 2. num. 68. verſ. Sic accidimus, Gutierez de Matrim. cap. 36. n. 13. & 14. 27

& 14. Panimoll. *l. cit.* Ventriglia *l. cit. num.* 19. Sanchez *l. cit. num.* 14. ubi dicit, non esse attendendum Paludanum contrarium tenentem.

28 Et de facto non adversatur textus *in cap. Cum in tua* 27. *de sponsalibus*, ubi videtur disponi, quod ultra personam fide dignam requiratur Fama ad impedienda sponsalia juramento firmata, ut prætendit doctus Paludanus *in* 4. *dist.* 27. *quæst.* 1. *art.* 3. *casu* 9. *num.* 27. Non adversatur inquam; quia ibi persona fide digna non designatur ut testis, sed tamquam denunciatur, ut patet ex ipsismet verbis textus, ibi: „ Quod si persona gravis, cui fides „ sit adhibenda, tibi denunciet, quod hi, qui sunt Ma- „ trimonio copulandi, se propinquitate contingunt, & de „ fama, vel scandalo doceat ". Unde potius colligitur ex verbis textus, Innocentium III. disposuisse quod etiam sola Fama sufficiat, si a denunciatore fide digno justificata fuerit, ut explicat Glossa *ibidem verb. De famæ*, ibi: *Et sola fama impedit Matrimonium*. Et ex Alexandro de Nevo, Gutieres, Barbosa, Sanchez tradit Bossius *de Matrimon. cap.* 7. §. 32. *num.* 125. *vers. Neque obstat*; Panimol. *l. cit. num.* 5.

29 Ut autem fama sufficiat pro plena probatione ad impediendum Matrimonium contrahendum, non debet esse privata, ut si de ea constet Judici ut privato, aut Judex de illa a multis in privato audiverit, sed est justificanda per legitimas probationes; Sic Glossa & Doctores *in citat. cap. Cum in tua* 27. *de sponsalibus*; Butrius *num.* 7. Alexander de Nevo *num.* 16. Abbas *num.* 6. Gutierez *l. cit. num.* 14. Sanchez *loc. cit. num.* 15. Bossius *l. cit. n.* 126. 127. 128. Mascard *l. cit. num.* 13. Panimol. *l. c. num.* 6. Ventrigl. *l. c. num.* 20. & alii dicentes, quod fama privata non sufficit ad impediendum Matrimonium, sed solum facultatem ad inquirendum & ad recipiendum probationes de tali fama.

30 Fama non sufficit ad impediendum Matrimonium, si ex adverso de contraria Fama clariores habeantur probationes. Glossa *in citat. cap. Cum in tua, verb. Famam*, Rota *recent. part.* 1. *decis.* 181. *num.* 7. & 8. *decis.* 211. *num.* 18. *part.* 9. *tom.* 1. *decis.* 16. *num.* 4. *part.* 15. *decis.* 338. *num.* 6. Paris *consil.* 64. *num.* 24. *vol.* 3. Mascard. *l. c. num.* 14. Sanchez *l. cit. n.* 16. Panimol. *d. l. c. n.* 8. Ventrigl. *l. c. n.* 22. & alii passim.

31 Et ad deponendum contra hanc famam admittuntur etiam propinqui dummodo jurent; *cit. cap. Cum in tua* 27. *de sponsalibus*, ibi: *Vel contra Famam hujusmodi secundum tuæ discretionis arbitrium juramentum exhibeant propinquorum*, Mascard. *l. c. n.* 15. Sanchez *l. c. n.* 17. Gutierez *l. cit. n.* 15. Ugolin. *de Offic. & potest. Episc. c.* 15. §. 11. *n.* 7. *vers. Atqui*, Panimol. *l. c. n.* 9. Ventrigl. *l. c. n.* 23. & alii passim.

32 Relinquitur tamen arbitrio Judicis inspecta qualitate personarum, & contrariæ famæ an recipiendum, vel rejiciendum sit juramentum consanguineorum super impedimento Matrimonii ad eludendam contrariam famam, ac attestantium inter contrahere volentes nullum adesse impedimentum, *cit. cap. Cum in tua*, ibi: *Secundum tuæ discretionis arbitrium*, Mascard. *loc. cit. num.* 16. Ugolin. *loc. cit. num.* 7. Menoch. *de arbitr. casu* 243. *num.* 7. & *casu* 254. *num.* 2. Ventriglia *loc. cit. num.* 24. Panimol. *loc. cit. num.* 10. & alii.

33 Rumor qui ex dictis *supra n.* 16. in multis differt a fama, & est quid minus, quam ipsa fama, quamvis ex probabiliori opinione non sufficiat ad impediendum Matrimonium, sufficit tamen ad effectum suspendendi, ne contrahatur, donec veritas indagetur; Cum enim agatur de periculo animarum vitando, ne forte peccatum incurratur contrahendo cum alheic, & agatur de modico præjudicio, si sponsalia inter sponsos infra dirimantur, cum facile possint reperire alium, vel aliam, cum quo, vel cum qua contrahant: Hinc Rumor debet sufficere ad suspendendum Matrimonium, donec veritas sit indagata. Immo Butrius *in cap. super eo* 5. *de eo qui cognovit consanguineam uxoris. num.* 7. & Neapolitan. *ibid. num.* 4. & alii relati a Sanchez *l. cit. num.* 18. volunt, quod Rumor sufficiat etiam ad impediendum Matrimonium per text. *in leg. Pactum ejus* 91. ff. *de hæred. instituendis*, ubi Rumor fuit creditus justa causa credendi mortem cujusdam Magnæ.

34 Fama impedimenti non sufficit ad dissolvendum Matrimonium contractum, & præcipue consummatum, *cap. Si duo* 4. *caus.* 35. *quæst.* 6. Mascard. *de probationibus lib.* 2. *concl.* 1034. *num.* 21. Sanchez *de Matrim. lib.* 2. *d.* 45. *n.* 32. Panimol. *loc. cit. n.* 51. & alii passim, quia ut habetur *in c. Licet ex quadam* 45. *in fin. de Testibus*, *Tolerabilius est enim aliquos contra statuta hominum relinquere copulatos, quam conjunctos legitime contra statuta Domini separare*. Nam in constitutionibus suis potest Ecclesia, sive Romanus Pontifex conditor Canonum dispensare, non item in Lege Divina posita de indissolubilitate Matrimonii legitime contracti; Matth. *cap.* 19. *num.* 6. & Marci *cap.* 10. *num.* 9., ibi: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*.

35 Fama publica existente contra Clericum fornicarium, hic debet se purgare quod, si nolit se purgare, vel deficiat, puniendus est, textu expresso *in cap. Tua nos*, 7. *de cohabitat. Cleric. & mulier.* Fama tamen sola nisi sit de crimine ita notorio, ut nulla possit tergiversatione celari, non sufficit ad condemnandum; *cit. cap. Tua nos*. 36

Fama non potest prævalere veritati; Rota *rec. part.* 5. *tom.* 2. *dec.* 606. *num.* 18. præcipue si agatur de Fama male producta ex vana populi voce, quæ non est attendenda; Rota *rec. part.* 1. *dec.* 165. *num.* 29. 37

Fama affirmativa, vel prævalet, vel conquassat negativam; Rota *rec. part.* 6. *dec.* 18. *n.* 13. 38

Novæ Additiones ex aliena manu.

MAgna est quæstio, an Homini sit dominium in fa- 1
mam suam? Qui famam cum externis bonis compa-
rant, ii tenent, esse Homini dominium in famam. At 2
rectius alii neminem esse famæ suæ dominum sentiunt.
Fama enim consequens est virtutis, si causam spectes. 4
Quid ergo in famam tuam statuere poteris si nihil potes
contra virtutem illæsa honestate? Si vero actum famæ for-
malem, ut dici solet, intelligas, ipsam nimirum aliorum de
tua virtute existimationem, quomodo erit in Dominio
tuo actus in animo alterius? Deinde aut existimatio tuæ
virtuti conformis est, aut difformis. Si difformis, hæc fa- 5
ma non est, sed error. Si conformis, obtinet hæc quidem
veræ famæ indolem, minui vero haud potest nisi vel Boni
desinant recte judicare, vel ipse desinas bene agere;
Conter Stryk. *juridic. dissert. tom.* 2. *disp.* 15. *cap.* 3. *n.* 2.
& plur. seq.

Hinc sequitur. I. Non posse aliquem se infamare, salva 7
conscientia. II. Ob evitanda tormenta, vel levia, vel gra- 8
via non posse aliquem sibi imponere falsum crimen, etiamsi
pœna propter illud irroganda illis tormentis, gravior,
& ultimi supplicii foret. III. Neminem posse obligare fa- 9
mam in commodum alterius ut si hic ex. gr. non præstet
datam fidem, ipse velit maleficus reputari, aut obnoxius
esse arbitrariæ illius contumeliæ, cui fidejussit; Idem *Auctor ubi supra*

An quis cum periculo suæ famæ alterius famam tenea- 10
tur restituere? Quomodo teneatur, qui injuriam tantum
materialem intulit; v. gr. detulit, apud Superiorem ali- 11
quem bona fide, seu ignoranter de falso crimine. Item 12
quid juris, si damnum honorum per meam infamationem
aliquis passus sit? Vide *Fagundez ad decal. lib.* 8. *cap.* 15.
Molin. Tr. 4. *disp.* 40. *num.* 3.

F A M I L I A.

S U M M A R I U M.

1 *Familiæ nomen idem importat ac agnatio.*
2 *Familia alia dicitur effectiva, & alia contentiva, & quæ sit utraque?*
3 *Ut quis dicatur de familia contentiva, quid requiratur?*
4 *Familia contentiva est duplex una proxima, seu proximior, & altera remota, seu remotior, & quæ sit utraque?*
5 *In concursu duarum linearum proximioris, & remotioris intelligitur vocata proximior, non autem remotior.*
6 *Familiæ appellatione, quamvis in dubio veniat etiam contentiva comprehendendo omnes agnatos etiam transversales, tamen quando constat testatorem, seu disponentem sensisse tantum de familia effectiva, tunc veniunt solum descendentes ab ipso testatore, non autem transversales.*
7 *Et quod testator, seu disponens senserit solum de familia effectiva, colligitur quoties vocavit illam addito pronomine suæ, vel ipsius, aut ejusdem, & similium.*
8 *Limita primo; pronomen, ipsius comprehendere etiam familiam contentivam, deficiente effectiva.*
9 *Limita secundo, si pronomen ipsius adjiciatur Cippo.*
10 *Limita tertio, si a testatore, seu disponente vocata sit familia & agnatio.*
11 *Quando vocata est familia in genere, intelligitur illa, quæ est de columello disponentis, & descendit ab aliquo communi stipite, non autem illa, quæ non habet aliquem communem stipitem, sed solum identitatem cognominis, & Armorum.*
12 *Familiæ vocatio quoties plures existant Columelli, intelligitur de familia, & Columello, sub quo disponens conditetur, considerato communi stipite.*
13 *Agens ad Fideicommissum tamquam unus de familia testatoris necesse probare debet se esse unum de Columello testatoris necesse per gradum, & stipitem.*
14 *Contendens succedere in Majoratu instituto ad favorem proximiorum Collateralium de familia, liquido probare debet non solum se esse agnatum, & de familia, sed etiam esse proximiorem.*
15 *Majoratus institutor quoties non vocat masculos simpliciter; sed masculos de sua familia, tunc masculi ex fœminis non intelliguntur vocati.*
16 *Fœminæ non veniunt appellatione familiæ, quando testator expressit proprium nomen familiæ.*

17 Fæ-

17 Fideicommissum quando tacite, vel expresse relictum est pro conservandis bonis in agnatione, feminæ sunt exclusæ.

18 Quando testator instituit fideicommissum successivum, & duraturum in familia, tunc non veniunt feminæ appellatione familiæ.

19 Dum plures familiæ successive vocatæ sunt ad Beneficium jurispatronatus, proximior qui est præsentandus, si tempore præsentationis sit inhabilis ex defectu ætatis non tollit jus quæsitum remotiori præsentato, immo proximior in præjudicium remotioris jam præsentati, & habentis requisita non est dispensandus a Papa.

20 Inter plures passive vocatos potest Patronum, neglecto Clerico actuali, præsentare in fine quadrimestris, si agatur de jurepatronatus Ecclesiastico, alium tunc effectum Clericum, qui de tempore vacationis erat Laicus.

21 Hoc autem procedit, ubi capacitas requiritur de tempore præsentationis, secus vero, ubi capacitas requiritur de tempore vacationis.

22 Capacitas quando censeatur requisita de tempore vacationis, & quando de tempore præsentationis?

23 Vocatis proximioribus de duabus familiis distinctis, præsentatio competit proximiori in unaquaque familia, non autem duobus proximioribus de una familia tantum.

24 Vocatis pluribus familiis cum lege, quod præsentatio pertineat ad proximiores, & seniores, proximioritas, & senioritas intelligitur discretive in qualibet linea, seu familia ex proximioribus vocatis, non autem comparative ad aliam familiam.

25 Reservato jurepatronatus activo seniori de familia, & passivo omnibus de familia, in hoc jure passivo censetur inclusus etiam ipse senior habens jus activum.

26 Præsentatus de familia Fundatoris in paritate vocum præfertur præsentato de familia patronorum, seu præsentantium extraneorum.

27 In paritate vocum præferendus est præsentatus, qui est unus de compatronis, & de familia Fundatoris.

28 Et gratia, seu provisio Apostolica impetrata cum derogatione medietatis vocum, & gratificatione ad favorem impetrantis est subreptitia, & nulla, si non fuit expressum Summo Pontifici, quod alter præsentatus erat unus ex compatronis, & de familia Fundatoris.

29 Major pinguedo vocis non dat prælationem, si præsentatus ab altero cohærede sit de familia, & gente Fundatoris, & ille debet institui, quamvis generaliter loquendo in paritate vocum præferendus sit præsentatus ab habente pinguiorem vocem.

30 Verba concessionis ipsis posterisque suis, & post illorum obitum seniori, & antiquiori dumtaxat de domo illorum sunt personalissima, & restrictiva, & intelliguntur tantum de personis ibi expresse nominatis, & de eorum familia effectiva.

31 Ampliа, etiamsi concessio facta sit pluribus fratribus.

32 Vocatis iis de parentela, seu familia in genere præsentatus a Patrono instituendus est, non attenta qualitate proximioritatis.

33 Quando vocatur proximior, & antiquior de familia, præcedentiam habet proximioritas supra senioritatem, & intelligitur senior inter solos proximiores.

34 Spectante jurepatronatus ad tres familias proximiorum, si ex lege Fundatoris debeant præsentare solum duo ex proximioribus, tunc in primo ingressu præsentantur duo seniores ex dictis proximioribus.

35 Vocati per posteritas non possunt impedire Clericatum favore prius vocati.

36 Concurrente Laico de linea primo vocata, & Clerico de linea secundo vocata, Ordinarius tenetur Clericare Laicum de linea primo vocata, illumque instituere excluso Clerico actuali de linea secundo vocata.

37 Nec tali passive vocato currit tempus quadrimestris, seu semestris, si intra illud petat Clericatum, & Ordinarius ex sua culpa distulit illum ei conferre.

38 Tempus quadrimestris, seu semestris, sicut competit Patronis ad præsentandum, ita passive vocatis ad comparendum.

39 Vocatus in jurepatronatus passivo non potest præteriri per Patronum.

40 Passive vocatus dicitur præsentatus per Fundatorem, & venit instituendus, etiamsi Patronus illum præsentare recusaverit.

41 Vocatus per Fundatorem cum præcepto, quod hæres eum præsentet, dicitur præsentatus ab eodem Fundatore.

42 Patrono recusante præsentare quem nominavit Fundator, potest hic nedum irrequisito, sed immo etiam invito Patrono comparere coram Superiore, & petere, ac obtinere Institutionem.

43 Oppositio passive vocati habetur pro præsentatione.

44 Ordinarius conferendo jure devoluto tenetur, servata forma in fundatione Beneficii præscripta, conferre passive vocatis.

45 Et id observat etiam ipsamet Sedes Apostolica in Beneficiis ad ipsam devolutis.

46 Præsentatus per medietatem vocum, & habens gratiam Apostolicam cum derogatione alterius medietatis, præfertur alteri solam medietatem habenti.

47 Habens unam vocem privativam, & alteram cumulativam præfertur habenti unam tantum cumulativam.

48 Clericus in paritate gradus, præfertur Laico.

49 Item inter pares gradu æque dilectus præfertur ætate major, & Clericus antiquior.

50 Item in Beneficio licet Sacerdotali in habitu præfertur Sacerdos Clerico.

51 Ubi Fundator requisierit Sacerdotium in habitu, præfertur ille, qui est Clericus de tempore vacationis alteri, qui est Laicus, & Clericatum assumpsit tempore quadrimestris.

52 Civibus, & Parochianis tanquam compatronis competit privilegium prælationis in paritatem vocum.

53 Compatronus in paritate vocum habet prælationem de jure ad Beneficium.

54 Habens qualitatem sanguinis, & Patronalem ceteris paribus anteponendus est habenti tantum qualitatem Sanguinis.

55 Compatronus in paritate vocum præfertur consanguineo alterius Compatroni præsentato.

56 Item Compatronus habens etiam juspatronatus passivum in paritate vocum gratificandus est in concursu præsentati etiam passive vocati, sed non compatroni.

57 Item præsentatus in paritate vocum semper præfertur in concursu extranei, quando est consanguineus ipsius Patroni licet extranei.

58 In Beneficiis etiam vere Sacerdotalibus Sacerdos aptitudine, & de sanguine præferri debet extraneo licet actu Sacerdoti.

FAmiliæ nomen idem importat ac agnatio, seu denotat agnationem; Rota recent. part. 4. tom. 2. decis. 518. n. 11. & part. 19. tom. 1. decis. 558. num. 3. Card. de Luca de jurepatron. disc. 26. num. 6. Piton. de controvers. Patronor. alleg. 77. num. 11. & alii passim. 1

Familia alia dicitur effectiva, & alia contentiva. Familia effectiva dicitur illa, cujus ipse testator, seu disponens est causa efficiens, vel stipes, ac ideo non est verificabilis, nisi in ejus descendentibus. Contentiva dicitur illa, quæ comprehendit omnes agnatos, & est verificabilis in omnibus transversalibus; Card. de Luca in Summa Fideicommiss. n. 141. & alii communiter. Ut quis dicatur de familia contentiva, requiritur concludens probatio descendentiæ a communi stipite, quod sit agnatus legitimus, quod sufficiat identitas armorum, & insignium sine diversitate coloris, quæ solet inferre familiæ diversitatem; Rota recent. part. 7. decis. 15. n. 29. & seq. 2 3

Familia contentiva est duplex, una proxima, seu proximior, altera remota, seu remotior. Proxima, seu proximior est, quæ descendit a patre, vel avo disponentis. Remota autem, seu remotior est, quæ originem trahit ab avo, vel alio ulteriori communi stipite, sic Cyriac. controv. 281. num. 72. & seq. Carolus Anton. de Luca de linea legali art. 15. n. 31. Mantius consult. 368. n. 4. & seq. lib. 4. Rocca disp. Select. cap. 2. n. 7. & alii. 4

In concursu duarum linearum, proximioris, & remotioris, intelligitur vocata proximior, non autem remotior; Baldi consil. 321. sub n. 1. Soccin. Senior consil. 33. sub n. 8. vers. Præterea, & seq. lib. 3. Mantius d. consult. 368. sub n. 6. in fine, Rocca loc. cit. n. 8. & alii passim. 5

Familiæ appellatione, quamvis in dubio veniat etiam contentiva comprehendendo omnes agnatos etiam transversales, ex adductis per Gabriel. consil. 131. quæst. 6. n. 59. lib. 1. Simon. de Pretis de interpretat. ultim. volunt. lib. 3. interpr. 3. dub. 1. solut. 11. num. 26. Rota in Romana Fideicommissi de Massimis 17. Junii 1615. coram Patriarcha Pamphilio impressa Farinac. decis. 707. num. 6. part. 2. recent. Cardin. Seraphin. dec. 1458. num. 4. Stephan. Gratian. disceptat. forens. cap. 645. num. 3. & 4. & Rota recent. part. 2. decis. 707. num. 2. & 6. part. 5. tom. 1. decis. 362. n. 6. & 7. part. 19. tom. 2. decis. 536. n. 1. Tamen, quando constat testatorem, seu disponentem sensisse tantum de familia effectiva, tunc veniunt solum descendentes ab ipso testatore, seu disponente, non autem transversales, ut tradunt Simon de Pretis loc. cit. Ruin. consil. 153. num. 10. lib. 2. Paris. consil. 51. num. 10. & consil. 88. n. 56. lib. 2. & consil. 1. n. 59. lib. 3. Soccin. junior. consil. 91. n. 61. lib. 1. Barbosa de appellativa verborum juris significatione verb. Familia n. 1. & 2. cum pluribus aliis ibi allegatis; Rota recent. part. 2. decis. 707. n. 3. cum aliis Doctoribus ibi citatis, ubi quod testator senserit tantum de sua familia effectiva, visum fuit colligi ex verbis testamenti, ibi: Sed quantum Deo placuerit, Casale in ejusdem Familia remanere debeat, ponderando illud pronomen ejusdem, quod denotat personalitatem secundum jura ibi allegata, & Doctores citatos. 6

Et quod testator, seu disponens senserit solum de familia effectiva, colligitur quoties vocavit illam addito pronomi- 7

nomine *suæ*, vel *ipsius* aut *ejusdem*, & similium; Rota recent. *part.* 2. *decis.* 707. *num.* 3. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 362. *num.* 7. *& seq. part.* 8. *decis.* 203. *num.* 6. *part.* 12. *decis.* 234. *num.* 6. *&* 7. *decis.* 318. *num.* 7. *& part.* 13. *decis.* 1. *nu.* 14. Menoch. *consil.* 233. *num.* 20. *&* 21. *& consil.* 1171. *num.* 3. *& de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 88. *num.* 2. Stephan. Gratian. *discept. forens. tom.* 3. *cap.* 645. *num.* 5. Barbosa *loc. cit. num.* 2. cum pluribus aliis ibi citatis, Pitonius *de controvers. Patron. allegat.* 75. *a num.* 36. *ad* 46. cum pluribus juribus, & DD. ibi allegatis.

8 Limita primo, pronomen *ipsius* comprehendere etiam familiam contentivam, deficiente effectiva, ut quando dispositio facta ad favorem familiæ non potest verificari in descendentibus, ex quo non extant, vel quia vocati sunt illi, qui non possunt habere filios, ut Sacerdotes; nam tunc appellatione familiæ veniunt transversales de familia: Rota recent. *part.* 8. *decis.* 203. *num.* 7. Menoch. *consil.* 126. *num.* 219. *& consil.* 424. *num.* 12. *consil.* 1171. *num.* 22. *& consil.* 1177. *num.* 8. Ruin. *consil.* 149. *num.* 8. *lib.* 2. Fusar. *de substitut. quæst.* 351. *num.* 32. Peregrin. *consil.* 42. *lib.* 2. Barbosa *loco cit. num.* 4. Pitonius *loc. cit. allegat.* 100. *num.* 498. *&* 546. *cum seqq.* ubi pluribus adductis probat, quod quando Fundator Presbyter reservando juspatronatus favore illorum de domo, & familia, intelligitur reservasse de domo, & familia contentiva.

9 Limita secundo, si pronomen *ipsius* adjiciatur Cippo, quo casu denotat Stipitem totius agnationis & comprehendat etiam familiam contentivam; Rota *part.* 3. *recent. decis.* 2. *num.* 14. Paris. *in addit. consil.* 53. *num.* 13. *lib.* 3. & alii.

10 Limita tertio, si a testatore, seu disponente vocata sit familia, & agnatio, quia tunc venit etiam familia contentiva, cum verbum *agnatio* comprehendat omnes per virilem sexum conjunctos; *l. Jurisconsultus* 10. §. 2. *ff. de gradibus*, Menoch. *consil.* 424. Paris. *consil.* 22. *num.* 604. *cum seqq. lib.* 3. Fusar. *loc. cit. quæst.* 351. *num.* 50. Decian *consil.* 86. *num.* 28. *& seq. lib.* Peregrin. *consil.* 129. *n.* 22. *lib.* 5. Barbosa *loc. cit. n.* 8. & alii.

11 Quando vocata est familia in genere, intelligitur illa quæ est de Columnello disponentis, & descendit ab aliquo communi stipite, non autem illa, quæ non habet aliquem communem stipitem, sed solum identitatem cognominis, & Armorum, quia non identitas Cognominis, & insignium, sed Agnatio, & descendentia ab uno stipite, quamvis remotissimo, operantur identitatem familiæ; Card. Cell. *dec.* 341. *num.* 2. *&* 3. Surd. *consil.* 316. *num.* 10. Menoch. *lib.* 4. *præsumpt.* 88. *num.* 2. *& consil.* 1137. *num.* 3. *&* 7. Peregrin. *de Fideicommiss. art.* 22. *n.* 26. Andreol. *controv.* 358. *num.* 15. *& seq.* Merlin. *decis.* 669. *num.* 31. Paris. *consil.* 1. *num.* 58. *& seq. lib.* 3. Altograd. *consil.* 79. *num.* 54. *& seq. lib.* 2. Alexander *consil.* 213. *lib.* 6. *consil.* 91. *lib.* 7. Rocca *disput. select. cap.* 2. *num.* 6. cum pluribus aliis ibi allegatis.

12 Familiæ vocatio quoties plures existunt Columnelli, intelligitur de familia, & Columnello, sub quo disponens continetur considerato communi stipite; Bartol. *in l. Filius familias*, §. *Cum pater*, *ff. de Legatis* 1. *& in l. Peto* §. *Fratre ff. de Legatis* 2. Soccin. *in l. si cognatis nu.* 31. *ff. de rebus dubiis*, Fusar. *consil.* 107. *num.* 4. *& seq.* asserens, quod familia, seu agnatione vocata intelligatur de familia, seu agnatione Columnelli, de quo est ipsemet disponens non existentibus descendentibus de familia effectiva, Menoch. *consil.* 428. *n.* 1. *& seq.* Peregrin. *de Fideicommiss. art.* 22. *num.* 83. *vers. si plures sunt Columnelli*, Mandel. *consil.* 32. *num.* 28. *lib.* 2. Altograd. jun. *controvers.* 38. *num.* 63. Rocca *loc. cit. num.* 3. Rota recent. *part.* 3. *decis.* 300. *num.* 30. *vers. Et hinc videmus*, & alii plures cum Barbosa *loc. cit. num.* 56. ubi dicit, quod familiæ appellatione in testamento, quando plures sunt familiæ ejusdem cognominis, venit illa, de qua ipse testator natus est.

13 Agens ad Fideicommissum tamquam unus de familia testatoris necessario probare debet se esse unum de Columnello testatoris per gradum, & stipitem; Paris *consil.* 51. *num.* 6. *& duobus seq. lib.* 2. Merlin. *dec.* 699. *nu.* 27. Rocca *loc. cit. num.* 16. & alii.

14 Contendentes succedere in Majoratu instituto ad favorem proximiorum Collateralium de familia liquido probare debent non solum se esse agnatos, & de familia, sed etiam esse proximiores, Mascard. *de probation. concl.* 410. *num.* 26. Late aliis adductis Merlin. *decis.* 669. *num.* 29. *& seq.* Cyriac. *controvers.* 381. *num.* 11. *& seq.* Peregrin. *consil.* 82. *num.* 5. *lib.* 5. Rocca *loc. cit. num.* 11. & alii.

15 Majoratus Institutor quoties non vocat masculos simpliciter, sed masculos de sua familia, tunc masculi, ex fœminis non intelliguntur vocati; Manzius *consult.* 220. *num.* 10. *lib.* 3. Usuga *decis.* 24. *num.* 6. Rocca *loco citat. num.* 13. & alii.

16 Fœminæ non veniunt appellatione familiæ, quando testator expressit proprium nomen familiæ, ut quando dixit remaneat *in domo*, *seu familia Ghisona*, quia tunc cum per solos masculos conservetur agnatio, fœminæ erunt exclusæ; Peregrin. *de Fideicommiss. art.* 25. *n.* 24. *& num.* 47. *ad med.* Hieronym. Gabr. *consil.* 134. *lib.* 1. Barbosa *loc. cit. n.* 17. & alii.

Fideicommissum quando tacite vel expresse relictum 17
est pro conservandis bonis in agnatione, fœminæ sunt exclusæ, Peregrin. *de Fideicommiss. art.* 25. *num.* 47. *& consil.* 23. *n.* 10. *lib.* 3. *& consil.* 149. *num.* 25. *cum seq. lib.* 5. Surd. *consil.* 96. *num.* 18. *&* 27. *lib.* 1. Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præsumpt.* 88. *num.* 5. *& consil.* 197. *num.* 48. *&* 49. *& consil.* 680. *num.* 24. Card. Mantica *de conjectur. ult. volunt. lib.* 8. *tit.* 12. *num.* 8. Barbos. *loc. cit. n.* 18. cum aliis ibi allegatis.

Quando testator constituit Fideicommissum successivum, 18
& duraturum in familia, ut quia adsint verba in substitutione, quæ perpetuitatem important, puta in infinitum, vel in perpetuum; tunc non veniunt fœminæ appellatione familiæ; Surd. *consil.* 96. *num.* 27. *& seq.* Crav. *consil.* 280. *n.* 1. Nat. *consil.* 676. *num.* 42. Barbosa *loc. cit. n.* 22. cum aliis ibi citatis.

Cum plures familiæ successive vocatæ sunt ad Benefi- 19
cium juris patronatus, proximior qui est præsentandus, si tempore præsentationis sit inhabilis ex defectu ætatis, non tollit jus quæsitum remotiori præsentato, immo proximior in præjudicium remotioris jam præsentati, & habentis requisita, nec est dispensandus a Papa; *Sac. Congr. Concil. in Januen.* 16. *Julii* 1695. *in Cremon.* 8. *Julii*, *&* 30. *Septembr.* 1702. *& in Novarien. dispensationis* 13. *Augusti* 1707. *Monacell. tom.* 3. *tit.* 2. *formul.* 7. *n.* 11. *& tom.* 4. *supplem. ad tom.* 3. *num.* 109. Piton. *de controv. Patron. alleg.* 85. *num.* 12.

Inter plures passive vocatos potest Patronus, neglecto 20
Clerico actuali, præsentare in fine quadrimestris, vel semestris, si agatur de jurepatronatus Ecclesiastico, alium tunc effectum Clericum, qui de tempore vacationis erat Laicus. Cum autem Patronus habeat quadrimestre, seu respective semestre ad præsentandum, & possit suo arbitrio præsentare ex pluribus sibi benevisum, non potest arctari ad præsentandum capacem & habilem de tempore vacationis, sed differre præsentationem usque ad finem termini quadrimestris, seu respective semestris, ut interim præsentandus perveniat ad requisitam ætatem, & capacitatem, ac obtineat Clericatum; Card. de Luca *de Jurepatron. disc.* 45. *num.* 8. *& seq. disc.* 70. *num.* 17. *& disc.* 85. *num.* 5. Piton. *loc. cit. num.* 4. *& discept. Eccl.* 13. *num.* 40. cum aliis ibi citatis, Barbosa *alleg.* 60. *n.* 77. Ventriglia *tom.* 2. *annotat.* 6. §. 1. *num.* 8. & ibi Carolus Antonius de Luca *n.* 6. *&* 9.

Hoc autem procedit, ubi capacitas requiritur de tem- 20
pore vacationis, quia tunc Patronus arctatur ad illum præsentandum, qui unice de hoc tempore est Clericus, & sic capax reperitur, ut distinguit ipsemet Card. de Luca *de Jurepatron. disc.* 45. *num.* 7. *Vers. Sed quia*, *& disc.* 70. *n.* 16. Piton. *d. alleg.* 85. *num.* 5. Rota *in Civitatis Castelli Canonicatus* 12. *Martii* 1714. §. *Conciliari*, *coram Scoto* cum aliis ibi citatis.

Capacitas autem vocatorum censetur requisita de tem- 22
pore vocationis Beneficii, quando eorum vocatio est directa, & e contra censetur requisita de tempore præsentationis ad Beneficium, quando eorum vocatio est mediata, & non directa. Tunc vero dicitur vocatio directa, quando absque præsentatione & facto Patroni Fundator vocat personas de certo genere, dirigendo verba ad Judicem, non ad Patronos, sicque vocatio censetur facta cum relatione ad dispositionem juris præferentis capacem incapaci. Dicitur autem vocatio mediata, idest mediante præsentatione, & facto Patroni, quando Fundator non dirigit verba directe in vocatos, sed in Patronum dando ei facultatem præeligendi, & præsentandi quem maluerit de certo genere, quamvis adveniat ejus capacitas solum de tempore præsentationis, & institutionis; Carolus Antonius de Luca *de linea legali art.* 25. *num.* 16. *&* 24. Piton. *in Parergon. ad discept. Eccles. part.* 2. *n.* 12. Rota *in cit. Civitatis Castelli Canonicatus* 12. *Martii* 1714. §. *Conciliari*, *coram Scoto* apud Piton. *cit. alleg.* 85. *numer.* 19.

Vocatis proximioribus de duabus familiis distinctis præ- 23
sentatio competit proximiori in unaquaque familia, non autem duobus proximioribus de una familia tantum: Unicuique enim familiæ competere debet sua vox, cum duo proximiores intellecti fuerint per Testatorem de duabus distinctis familiis, non autem ut una tantum familia repræsentare debeat duos proximiores ad exclusionem alterius familiæ contra mentem Testatoris; Card. de Luca *de Fideicomm. disc.* 27. *num.* 7. 8. *&* 12. Rolles *de repræsentat. lib.* 3. *cap.* 4. *num.* 15. *&* 16. Carolus Ant. de Luca *de linea legali lib.* 2. *art.* 32. *n.* 3. *in fine*, *& lib.* 1. *art.* 22. *num.* 38. Rota *coram Cerro decis.* 792. *num.* 5. *& seq. & decis.* 839. *num.* 5. *& seq.* Piton. *de Controv. Patron. alleg.* 94. *num.* 4. & alii.

Vocatis pluribus familiis cum lege quod præsentatio per- 24
tineat ad proximiores, & seniores, proximioritas, & senioritas intelligitur directive in qualibet linea, seu familia ex proximioribus vocatis, non autem comparative ad aliam familiam, quia alias sequeretur magnum absurdum contra mentem Testatoris, qui si vocasset verbi gratia quinque proximiores seniores quinque familiarum, unica

tantum

tantam familia, quæ haberet quinque Personas ætate majores respective ad alias lineas, usurpare sibi deberet omnes quinque voces, denudando omnes alias quatuor familias; Baldus *decis. & rer. judic. tit. 3. decis. 33. n. 2. & seq. & decis. 37. n. 15. & seq. decis. 38. num. 22. & seq.* Card. de Luca *de fideicomm. disc. 17. n. 8. & 11.* Peregrin. *de fideicom. 20. n. 6.* Piton. *loc. cit. n. 13.* Carolus Anton. de Luca *de lin. legali art. 23. n. 38.* & alii.

25 Reservatio in jurepatronatus activo seniori de familia, & passivo omnibus de familia, in hoc jure passivo censetur inclusus etiam ipse senior habens jus activum; Rota recent. *part. 4. tom. 2. decis. 49. n. 19. & 20. decis. 84. n. 1. & 11. & in Auximana jurispatronatus 27. Junii 1701. §. Minusque, coram Ansaldo, & in Hortana Beneficii 1. Junii 1708. §. Talisque, coram Emin. Priolo, & in Mediolanen. Beneficii 31. Januarii 1711. §. Potissime, coram Ansaldo;* Card. de Luca *de jurepatron. disc. 29. n. 3.* Piton. *loc. cit. allegat. 52. n. 34. & seq.* cum aliis ibi citatis. Et ratio est, quia si Fundator voluit seniorem de familia esse Patronum, & posse dare alteri Beneficium, multo magis dare sibi, cum propter quod unumquodque tale, & illud magis; si enim voluit illi tamquam prædilecto supra omnes alios de familia tribuere jus activum, a fortiori censendum est voluisse illi tribuere jus passivum, cum prædilectus in jure activo, quod est plus, merito censendus sit prædilectus etiam in passivo, quod est, ut dicunt allatæ Rotales decisiones, cum ubi majus conceditur, minus concessum esse videatur, *cap. Ex parte 27. de decim.* & cui licet, quod est plus, licet utique, quod est minus, *c. Cui licet 53. de Reg. juris in 6. & l. Non debet 21. ff. de Regul. juris*, & ille in tali casu non diceretur nominatus, & præsentatus ab eodemmet Fundatore, ut dicunt Doctores apud Piton. *cit. allegat. 52. à n. 35. ad 37.*

26 Præsentatus de familia Fundatoris in paritate vocum præfertur præsentato de familia Patronorum, seu præsentantium extraneorum; Rota *in Mediolanen. Juris patronatus 3. Julii 1684. coram Pamfilio* impressa apud Piton. *disceptat. Eccl. p. 1. disceptat. 38. n. 6. & seq.* Ventriglia *tom. 2.*
27 *annot. 1. §. 3. n. 57.* cum aliis ibi citatis. Item in paritate vocum præferendus est præsentatus, qui est unus de compatronis, & de familia Fundatoris; Rota *in cit. Mediolanen.* & Piton. *loc. cit. n. 7.* cum plurimis aliis ibi allegatis. Et gratia, seu provisio Apostolica impetrata cum derogatione medietatis vocum, & gratificatione ad favo-
28 rem impetrantis est subreptitia, & nulla, si non fuit expressum Summo Pontifici, quod alter præsentatus erat unus ex Compatronis, & de familia Fundatoris: si enim id fuisset expressum, aut retraxisset a concessione, aut saltem eam difficiliorem reddidisset, ac proinde talis gratia, & provisio tamquam sub reptitia redditur nulla, *cap. Constitutus 19. cap. Super litteris 20. & cap. Postulasti 27. de Rescriptis.* Rota *in cit. Mediolanen.* & Piton. *loc. cit. n. 8.* cum aliis ibi allegatis.

29 Major pinguedo vocis non dat prælationem, si præsentatus ab altero coherede sit de familia, & genere Fundatoris, & iste debet institui, quamvis generaliter loquendo in paritate vocum præferendus sit præsentatus ab habente pinguiorem vocem, ex quo v. g. plus contulerit Ecclesiæ, seu majorem quotam hæreditariam habeat, ut omnes aut. prioribus firmavit Rota *in Lauden. Canonicatus 27. Junii 1696. §. Cessare, coram Emerix, & 3. Martii 1697. §. Individuitas, coram Tremoille,* & scripsit Piton. *disceptat. Ecclesiast. p. 1. disc. 4. n. 28.* Non tamen in concursu consanguinei Fundatoris præsentati ab alio, licet non habente tam pinguem vocem; quia tunc non esset præferendus præsentatus ab habente pinguiorem vocem, si alter præsentatus ab alio Patrono esset de genere, & familia Fundatoris, iste enim tunc præferri deberet; Lamb. de *Jurepatr. lib. 2. p. 3. q. 5. art. 6. n. 5. & 6.* Piton. *loc. cit. n. 28. & 29.* & tenuit Rota *in d. Lauden. Canonicatus 27. Junii 1696. verb. Cessare, coram Emerix, & 3. Martii 1697. §. Individuitas, coram Tremoille.*

30 Verba concessionis: *ipsis, posterisque suis, & post illorum obitum semper & perpetuo duntaxat de domo illorum*, sunt personalissima, & restrictiva, & intelliguntur tantum de personis ibi expresse nominatis, & de earum familia effectiva; Gratian. *disceptat. 645. n. 5.* Card. de Luca *de Jurepatr. disc. 29. num. 2. & seq.* Ciarlin. *controvers. 507. n. 46. & 47.* Vivian. *de Jurepatronat. lib. 4. cap. 9. n. 10.* Piton. *cit. p. 1. disceptat. 14. n. 26.* cum aliis ibi citatis, & variis S. Rotæ decisionibus; Si enim dicta verba intelligerentur de tota familia tam effectiva, quam contentiva, maximum sequeretur absurdum, quod scilicet existente aliquo seniore in linea contentiva, iste succederet ad exclusionem descendentium de linea effectiva Fundatoris contra ipsius mentem, qui propriis descendentibus duntaxat prospicere voluit, ut ponderat Rota *decis. 450. n. 9. vers. Et familia, & n. 10. coram Merlino.*

31 Ampla etiamsi concessio facta sit pluribus fratribus; quia adhuc non venit familia contentiva aliorum transversalium in genere, ut in terminis plurium fratrum eodem modo vocatorum cum ipsorum familia firmavit Altograd. *consil. 79. num. 17.* Rota *decis. 232. n. 8. part. 14. decis. 406. n. 18. & sequent. part. 13. decis. 199. num. 13. & sequent.* coram Priolo, & in Mantuana Beneficii 3. *Junii 1689.* impressa apud Piton. *citat. disc. 14. num. 28. vers. Nec attendit.*

Vocatis eis de parentela, seu familia in genere, præsentatus à Patrono instituendus est, non attenta qualitate proximioritatis: Cum enim Fundator in jurepatronatus passivo vocaverit illos de parentela in genere, censetur reliquisse patrono libertatem eligendi quemcumque voluerit, non attento gradu proximitatis, aut remotionis; Card. de Luca *de Jurepatron. disc. 45. num. 3.* ibi: *Dixi prosfus tuendam esse dicti Joannis Antonii præsentationem, quamvis esset capax, & proximior; quoniam ubi lex fundationis in jure passivo non vocat gradum proximiorem, sed solum mandat præsentari aliquem de parentela, vel de certo genere, tunc habens facultatem præsentandi fundationis legem recte implere dicitur præsentando unum de genere quamvis remotiorem, dum sufficit non egredi genus præfinitum,* juxta dispositionem per text. *in leg. Unum ex familia ff. de legat. 2.* Carolus Ant. de Luca *de linea legali lib. 1. art. 24. num. 25. vers. Ego pertransiro;* Amostaz *de causis piis lib. 3. cap. 7. a num. 37. ad 42.* Piton. *de controvers. Patronor. allegat. 7. num. 2. & sequent.* Rota *in Valentina Beneficii 22. Junii 1703. §. Talis, coram Lanzetta in Vicentin. Beneficii 25. Januarii 1704. §. final. coram Eminentissimo Caprara; & in Hortana Beneficii 1. Junii 1708. coram Priolo* relat. ab ipso Pitonio *loc. cit.* 32

Quando vocatur proximior, & antiquior de familia, præcedentiam habet proximioritas supra senioritatem, & intelligitur senior inter solos proximiores; Unde non quæritur senior saltuarie inter lineas proximas, & remotas; sed in linea proximiorum, ut censuit Rota *in Mutinen. Beneficii 4. Julii 196. §. final. coram Cardinal. Tremoille,* Piton. *loc. citat. allegat. 100. num. 334. & in disceptat. Ecclesiastic. part. 1. discept. 26. num. 18. in fine,* ubi expresse dicit, quod vocato seniore, & proximiore de familia, intelligitur vocatus senior inter plures proximiores existentes in eodem gradu; unde licet existens in gradu remotiori sit senior, non tamen præfertur alteri, qui sit proximior; nam in tali casu prærogativa proximioritatis vincit illam senioritatis. 33

Spectante jurepatronatus ad tres familias proximiorum, si ex lege fundationis debeant præsentare solum duo ex proximioribus, tunc in primo ingressu præferuntur duo seniores ex dictis proximioribus: Cum enim Fundator voluerit jus præsentandi spectare tantum ad duos ex proximioribus, si reperiantur tres familiæ æque proximæ tunc inter dictas tres familias præcedentia debetur duobus senioribus ex dictis tribus familiis, cum omnes tres præsentare non possint; Unde attendi debet qualitas senioritatis veluti motivum prælationis duorum inter vocatos, juxta regulam de qua March. *consil. 158. n. 41. & seq.* Cardin. de Luca *de Fideicommiss. disc. 52. num. 14.* Fulgin. *de subhastat. quæst. 356. num. 5.* Tiraquell. *de primog. in præfat. num. 105. & sequent.* Lambert. *de jurepatronat. lib. 2. p. 2. q. 7. artic. 26. n. 2.* Piton. *loc. cit. allegat. 94. n. 3.* 34

Vocati per posterius non possunt impedire Clericatum favore prius vocati; Cardin. de Luca *de jurepatronat. disc. 82. num. 5.* Carolus Antonius de Luca *de linea legali respons. 22. num. 5.* Piton. *loc. citat. allegat. 95. num. 16.* Rota *in Tridentina Capellaniæ 5. Aprilis 1715. §. fin. coram Cerro.* Concurrente enim Laico de linea primo vocata, & Clerico de linea secundo vocata, Ordinarius tenetur clericare Laicum de linea primo vocata, illumque instituere, excluso Clerico actuali de linea secundo, seu subsidiarie vocata; quia passive vocato ex lege fundationis tamquam arctato ratione Beneficii Ordinarius tenetur Clericatum conferre; Vivian. *de jurepat. lib. 6. cap. 6. num. 56.* Garzias *de Benefic. part. 5. cap. 7. num. 109. & part. 7. cap. 10. num. 37.* Card. de Luca *in Miscellan. Ecclesiastic. disc. 25. num. 8.* Piton. *loc. cit. allegat. 68. n. 13. & 27.* Rota *decis. 136. num. 3. & decis. 195. num. 1. & 2. coram Rambaldo, & decis. 1150. num. 1. & seq. coram Coccino.* 35

Nec tali passive vocato currit tempus quadrimestris, seu respective semestris, si intra illud petat, Clericatum, & Ordinarius ex sui culpa distulit illum ei conferre, quia dilatio Ordinarii causata ex ejus facto, & culpa non debet nocere passive vocato ad Beneficium, qui intra tempus debitum instantiam fecit pro Clericatu, ei enim aliquid de tempore primæ instantiæ fuit jus quæsitum; ut censuit Rota *part. 17. recent. decis. 80. num. 9. & sequ.* Piton. *loc. citat. allegat. 65. num. 15. & allegat. 68. num. 10. & 27.* ubi testatur hic etiam resolvisse *Sacram Congregationem Concilii 27. Aprilis 1714.* decernendo quod ipsi tamquam vere impedito non curreret tempus. 37

Tempus quadrimestris, vel semestris sicut competit Patronis ad præsentandum, ita passive vocatis ad comparendum; Rota *in Barchinonen. Benefic. 14. Martii 1692. §. Probata, coram Ursino;* Piton. *de controvers. Patronor. allegat. 1. num. 10. allegat. 65. num. 4. & allegat. 100. num. 331.* Cyrillus *quæst. juris cap. 93.* & alii passim.

Vocatus in jurepatronatus passivo non potest præteriri per Patronum; Rota *part. 11. recent. decis. 122. num. 1. & sequent. part. 19. decis. 331. num. 1. & 2. & in Alexandrina Jurispatronatus 4. Decembris 1699. §. 1. coram Cardinali de la Tremoille, & in Faventina Beneficii 11.* 38

Fe-

Februarii 1704. §. *Cum enim contra Mato*, *in* & *Hortanen.* *Beneficii* 1. *Junii* 1708. *fere per totam coram Caprara*, *recto in cit.*, & *secut.* a Pitonio *allegat.* 84. *n.* 48. Passive enim
39 vocatus dicitur præsentatus per Fundatorem, & venit in-
40 stituendus, etiamsi Patronus alium præsentare recusaverit;
41 Rota *part.* 19. *recentior. decis.* 135. *num.* 2. & *in Aldenses Prioratus super institutione* 7. *Decembris* 1708. §. *Eoque magis*, *coram Aldovrando*, & *in Senogallien. Canonicatus de Lucius* 13. *Junii* 1710. §. *Quia præfecerit*; *coram Aldovrando*, & *in Civitatis Castelli Canonicatus* 12. *Martii* 1714. §. *Ratio fuit*, *coram Eminentissimo Scoto*, Piton. *allegat.* 6. *num.* 10. Ricc. *disp. juris cap.* 192. *num.* 12.
42 & alii. Nam vocatus per Fundatorem cum præcepto, quod habeat eum præsentet, dicitur præsentatus ab eodem Fundatore; Rota *coram Buratto decis.* 715. *num.* 4. & *coram Pamphilio decis.* 99. *num.* 3. Piton. *de controvers. Patronor. allegat.* 82. *num.* 18. Unde Patrono recusante præsentare quem nominavit Fundator, potest hic nedum irrequisito, sed etiam invito Patrono comparere coram Superiore, & petere, ac obtinere Institutionem; Cardinal
43 de Luca *de Jurepatronatus discurs.* 20. *num.* 5. *vers. Tamen sine præsentatione*; Piton. *cit. allegat.* 82. *num.* 10. Rota *coram Buratto decis.* 755. *num.* 2. & *in recentior. part.* 12. *decis.* 68. *num.* 2. *part.* 15. *decis.* 331. *num.* 1. & *seq.* & *in Valentina Beneficii* 9. *Januarii* 1693. §. *Manet*, & 3. *Aprilis ejusdem anni* §. *final. coram Molines Decano.* Cum oppositis passive vocati habeatur pro præsentatione; Rota *coram Pamphilio dec.* 99. *num.* 3. Piton. *alleg.* 52. *n.* 37. & alii.
44 Ordinarius conferendo jure devoluto, tenetur, servata forma in fundatione Beneficii præscripta, conferre passive vocatis; Garzias *de Beneficiis part.* 10. *cap.* 3. *num.* 42. Gonzalez *ad Regul.* 8. *Cancellariæ gloss.* 46. *num.* 33. Lotter. *de re Benefic. lib.* 2. *q.* 14. *num.* 62. & 63. Monacel. *part.* 1. *tit.* 2. *num.* 13. Piton. *allegat.* 85. *num.* 71. & Rota *in Tusculana Capellaniæ* 15. *Martii* 1715. coram Ansaldo apud ipsum Piton. *l. c.* Et id observat etiam ipsamet Sedes Apostolica in Beneficiis ad ipsam devolutis, nullum
45 unquam præjudicium inferens personis in fundatione passive; Rota *coram Urb. dec.* 488. *num.* 17. & *seq.* & *in recent. part.* 15. *dec.* 321. *num.* 7. & *in Barchinonen. Beneficii* 2. *Decembris* 1701. §. *Nec attendendum*, & 24. *Martii* 1702. §. 1. *coram Cardinali Caprara*, & 27. *Martii* 1703. §. *fin. coram Lancetta*, & *in Florentina Beneficii* 17. *Februarii* 1713. §. *Præterea*, *coram Aldovrando*, & *in eadem Tusculana Capellaniæ* 15. *Martii* 1715. *coram Ansaldo*, impressa apud Piton. *loc. cit. num.* 72.
46 Præsentatus per medietatem vocum, & habens gratiam Apostolicam cum derogatione alterius medietatis præfertur alteri solam medietatem habenti; Rota *part.* 18. *recent. decis.* 667. *num.* 19. & *in Romana Capellaniæ Sanctæ Nicolai* 28. *Junii* 1709. & *in Majoricensi Beneficii* 6. *Decembris ejusdem anni* §. *Quoque indubitanter*, *coram Ansaldo*, *ac in Sorana Jurispatronatus* 22. *Januarii* 1722. §. *Conclusio*, *coram Falconerio*, Pitonius *de controversiis Patronorum alleg.* 94. *n.* 2. & alii.
47 Habens unam vocem privativam, & aliam cumulativam præfertur habenti unam tantum cumulativam; Lambert. *de Jurepatronat. lib.* 2. *part.* 2. *quæst.* 7. *art.* 13. *num.* 7. *vers. Item.* Pitonius *loc. citat. allegat.* 100. *num.* 36. & alii passim.
48 Clericus in paritate gradus præfertur Laico: Pitonius *l. cit. allegat.* 32. *nu.* 6. 19. & 21. cum variis aliis ibi ad-
49 ductis. Item inter pares gradu æque dilectus præfertur ætate major, & Clericus antiquior, præsertim in Beneficio Sacerdotali in habitu, ubi major aptitudo præfertur, quæ reperitur in eo, qui est magis proximus ad Sacerdotium: Rota *in Volaterrana Beneficii* 7. *Decembris* 1698. §. *Verum quoque*, *coram Crispo*, Panimoll. *dec.* 101. *adnotat.* 1. *n.* 12. Amostaz *de causis piis lib.* 3. *cap.* 10. *n.* 46. *in fine* Pitonius *l. cit. alleg.* 83. *n.* 15. & alii.
50 Item in Beneficio licet Sacerdotali in habitu præfertur Sacerdos Clerico. Dignior enim Clerico est Sacerdos; Vivian. *de Jurepatronat. lib.* 12. *cap.* 9. *nu.* 3. Amostaz *de causis piis lib.* 3. *cap.* 7. *a n.* 37. *ad* 42. & *cap.* 9. *n.* 46. Seraphin. *dec.* 968. *n.* 3. & *coram Penting. decis.* 343. *n.* 4. & *coram Emerix Jun. dec.* 911. *n.* 6. Pitonius *loc. cit. alleg.* 7. *num.* 10.
51 Ubi Fundator requisivit Sacerdotium in habitu, præfertur ille, qui est Clericus de tempore vacationis, altero, qui est Laicus, & Clericatum assumpsit tempore quo comitiis. Cum enim Clericus antiquior, & ætate major sit magis proximus ad Sacerdotium, est omnino præferendus in præsentatione per Patronum, & in Institutione per Ordinarium ratione hic præsumptæ voluntatis Fundatoris requirentis in præsentando, & instituendo Sacerdotium in habitu; Rota *p.* 15. *recent. decis.* 241. *n.* 9. Garzias *de Beneficiis part.* 7. *cap.* 1. *num.* 73. Piton. *loc. cit. alleg.* 35. *n.* 13. & alii.
52 Civibus & Parochianis tanquam Compatronis competit privilegium prælationis in paritate vocum; Piton. *loc. cit. allegat.* 4. *num.* 20. cum aliis ibi allegatis per Textus in *cap. Nullus invitis* 13. *dist.* 61. & *cap. Hortamur* 8. *dist.* 61.
53 Compatronus in paritate vocum habet prælationem de jure ad Beneficium; Lambertin. *de Jurepatron. lib.* 2. *p.* 3. *q.* 5. *art.* 7. *per tot.* Barbosa *de potest. Episcop. alleg.* 72. *n.* 103. Piton. *loc. cit. alleg.* 6. *n.* 5. Rota *in Mediolan. Jurispatronatus* 3. *Julii* 1684. *coram Penluetto*, & *in Placentina Parochialis* 16. *Martii* 1708. §. *fin. cor. Ansaldo.*

Habens qualitatem sanguinis, & Patronalem, cæteris 54
paribus, anteponendus est habenti tantum qualitatem sanguinis: Pluribus enim insignitus prærogativis præfertur insignito paucioribus, & duæ qualitates magis prælationem faciendus, quam duo, cum duo vincula magis stringant; Card. de Luca *de Jurepatron. disc.* 49. *n.* 9. Lambertin. *de Jurepatron. lib.* 2. *part.* 1. *quæst.* 5. *art.* 6. *n.* 6. & *art.* 7. *num.* 2. Carolus Antonius de Luca *de linea legali lib.* 1. *tit.* 24. *num.* 33. §. *Si autem*, *in fine*, Fattinell. *respons.* 54. *num.* 8. Pitonius *loc. citat. allegat.* 6. *num.* 13.

Compatronus in paritate vocum præfertur consangui- 55
neo alterius Compatroni præsentato; Pitonius *l. cit. alleg.* 6. *n.* 7. & *seq.* & *alleg.* 7. *num.* 21. *in fine* cum aliis ibi cita-
tis. Item Compatronus etiam Juspatronatus habens præ- 56
passivam in paritate vocum gratificandus est in concursu sanitati etiam passive vocati, sed non Compatroni; Pitonius *loc. cit. allegat.* 51. *num.* 33. cum Fattinel. Cardinal
de Luca, & aliis citatis. Item præsentatus in paritate vo- 57
cum semper præfertur in concursu extraneo, quando est consanguineus ipsius Patroni licet extranei; Cum enim hæres Patronus licet extranei repræsentet personam Fundatoris, subrogatur in omnibus juribus eidem Fundatori competentibus, adeoque sicuti in paritate vocum præfertur præsentatus de sanguine Fundatoris comprænsentato extraneo; per Glossam *in cap. Nemini* 1. *dist.* 70. & varias Rotæ decisiones, & Doctores cum Pitonio *loc. citat. alleg.* 100. *num.* 379. ita etiam in paritate vocum præferendus est compræsentatus de sanguine Patroni licet extranei, in concursu extranei, qui non sit de sanguine Patroni; Sic Rota *in Alatrina Jurispatronatus* 15. *Junii* 1705. *coram Scotto*, & *in ead. Alatrina Jurispatronatus* 7. *Decembris* 1705. *cor. eodem Scotto* impressa apud Piton. *l. c. alleg.* 20. *num.* 19. & 30. cum variis aliis ibi citatis, & Lambert. *de Jurepatronat. lib.* 2. *part.* 3. *q.* 5. *art.* 1. *num.* 11. *in fine*, ubi testatur, quod ita vidit saltem observari in facto.

In Beneficiis etiam vere Sacerdotalibus Sacerdos apti- 58
tudine, & de sanguine præferri debet extraneo licet actu Sacerdoti. Rota *in Melevitana Beneficiorum* 16. *Junii* 1710. *coram Falconerio* impressa apud Pitonium *loc. cit. allegat.* 15. *num.* 17. expresse dicens, quod in Beneficiis vere Sacerdotalibus, si concurrat extraneus, qui sit Sacerdos in actu, & aliquis de sanguine in aptitudine, debeat hic ex præsumpta mente Testatoris præferri. Amostaz *de causis piis lib.* 3. *cap.* 3. *n.* 32. Pitonius *loc. cit.* & alii.

Novæ additiones ex aliena manu.

Multa hic consarcinavit *Auctor*, quæ quidem non sunt 1
hujus Loci. Propriæ vero sunt inspectiones hæ, quæ tum in Patrocinatibus, tum in fideicommissis sæpe occur- 2
runt. *Prima*, vocata familia quando veniat effectiva tantum, & quando item contentiva, de qua agit & ipse *Auctor*. *Secunda*, quando vocata familia veniant ii, qui quamvis sint de cognomine, tamen nec de familia con- 3
tentiva sunt. *Tertia*, quando vocata familia, sive effectiva tantum, sive etiam contentiva, veniant non solum 4
Agnati, sed etiam Cognati. Et *quarta* demum, quando vocata familia veniant fœminæ, de qua *Auctor* quoque 5
sed minus recte agit.

Nimium autem esset, de his omnibus pro dignitate age- 6
re. Vide si lubet de prima inspectione *Rot. in Firmana Beneficii* 26. *Junii* 1719. *coram bon. mem. Gamach.* *in Beneven. Beneficii*, *super pertinentia personali* 23. *Aprilis* 1718. *coram clarissimæ memoriæ Calcagnin.* & *in Romana Legatorum* 28. *Junii* 1745. *coram bon. mem. Vais.* De secunda inspectione *Rotam in Melevitana Comunitatus* 14. *Maji* 1725. *coram clariss. memor. Corio*, *in Caven. celebrationis Missarum* 17. *Martii* 1727. *cor. bon. mem. Gamaches*, & *in Placentina Beneficii* 8. *Aprilis* 1737. *cor. clar. memoriæ Calcagnin.* De tertia inspicito *Rotam in Lycien. Jurispatronatus* 17. *Junii* 1720. *coram bon. memor. Cerro*, *in Reatina fideicommissi* 24. *Februarii* 1744. *coram R. P. D. Canillac.* & 14. *Maji* 1745. *coram bon. mem. Vicecomite*, *in Nuceria. Jurispatronatus* 17. *Aprilis* 1744. & 26. *Junii ejusdem anni cor. clar. memor. Millin.* Et de quarta, & postrema inspicito *idem Supremum Tribunal in Romana Tenutæ Campi Merli super associatione* 28. *Januarii* 1724. & 15. *Januarii* 1725. *coram clariss. memor. Aldovrand.*

EA-

F A M I L I A R I T A S.

S U M M A R I U M.

1 *Familiarium nomine qui veniant?*
2 *Ut familiaris quis dicatur requiritur mens, & dens, & sic praestatio victus.*
3 *Familiaritas vera, & actualis ea est, quae contrahitur mente, & dente.*
4 *Requiritur etiam ad contrahendam certam familiaritatem destinatio ad certum servitium.*
5 *Ut probetur vera familiaritas, debet concurrere consensus Domini, & mens Familiaris illa contrahendi.*
6 *Mens probatur ex servitute a Familiari praestita Domino, & receptione servitii ex parte Domini, & praestatione victus.*
7 *Dens probatur ex eo, quod quis habuerit partem a Domino in pecunia, victu, & habitatione.*
8 *Familiares Papae sunt exempti a solutione pretii pro expeditione litterarum pro suis Beneficiis.*
9 *Familiares Papae non subduntur jurisdictioni Ordinariorum.*
10 *Familiares Papae inferioris Familiae, etiamsi habeant pensiones, non tenentur gestare vestem Clericalem.*
11 *Reliqui vero Familiares Papae tenentur.*
12 *Familiares Papae exempti sunt a Gabellis, & ceteris oneribus Cameralibus, & non includuntur in revocatione facta ab Innocentio X.*
13 *Familiares Papae non residentes possunt percipere fructus Beneficii.*
14 *Familiares Papae non percipiunt in absentia distributiones quotidianas.*
15 *Papae Familiarium, & Officialium Beneficia ubicumque morientium vacant in Curia.*
16 *Papae Officiales, Cappellani, Nuncii, Delegati &c. dicuntur tales durante Officio.*
17 *Assignantur qui sint Familiares Papae ad effectum reservationis suorum Beneficiorum factae in quarta regula Cancellariae.*
18 *Familiares Cardinalium actu servientes sunt ab Ordinariorum jurisdictione exempti.*
19 *Qui tamen actu Cardinalibus non inserviunt, non sunt exempti, nec privilegio Familiaritatis gaudent, qui habent litteras Familiaritatis Cardinalium, si non sint veri Familiares.*
20 *Sunt tamen Familiares Cardinalium ab Ordinariis exempti, esto discent ab ipsis Cardinalibus ad recreationem.*
21 *Familiares Cardinalium coram Auditore Camerae conveniuntur.*
22 *Familiares Cardinalium, & Famuli moriente Cardinali, non possunt ab haerede exigere aliquid, quod sibi ex pacto non debetur.*
23 *Beneficia, vel Dignitates Familiarium Cardinalium, etiam in Metropolitanis (ubicumque ii moriantur) vacant in Curia.*
24 *Beneficia Familiarium Cardinalium, etiamsi apud Sedem Apostolicam vacent, conferuntur cum consensu Cardinalium.*
25 *Beneficia Familiarium Cardinalium non censentur illa, quae habent ratione Officiorum, sed alia, quae habent, sive in Curia, sive extra.*
26 *Beneficia Familiarium Cardinalium morientium, si alias collatio eorum spectaret ad alium Cardinalem, tunc dari possunt ab illo non expectato consensu illius Cardinalis, cujus erat Familiaris.*
27 *Quod si tales Familiaris moriatur in Curia, tunc Beneficia illa conferuntur a Papa cum consensu Cardinalis Collatoris, non vero Cardinalis Domini Familiaris mortui.*
28 *Familiaris Beneficium dicitur reservatum, etiamsi is mortis suae tempore Familiaris esse desierit.*
29 *Familiares Cardinalium non dicuntur, qui in eorum domibus habent expensas, seu partem, non ut Familiares, & Servitores, sed ut amici, & consanguinei.*
30 *Nuncius non potest concedere Familiaritates, & Exemptiones ab Ordinario alicui, qui sibi actu non servivit, nec a se victum habeat.*
31 *Episcopus Familiarem suum non subditum ordinare potest, si per triennium secum fuerit commoratus, & Beneficium quacunque fraude cessante statim re ipsa illi conferat.*
32 *Debet tamen Episcopus quoad hos attendere novam dispositionem Innocentii XII. in Constitutione incipient, Speculatores.*
33 *Stante tali Constitutione Innocentii XII. non potest Episcopus Familiarem suum triennalem ad titulum patrimonii promovere ad Sacros Ordines ob necessitatem, vel utilitatem Ecclesiae nullo collato Ecclesiastico Beneficio.*
34 *Familiarem suum ordinare non potest Episcopus, si illi non contulerit Beneficium, quamvis possideat aliquod in alia Dioecesi.*
35 *Immo Familiaris Episcopi ordinatus ad titulum Beneficii, quod in alia Dioecesi possidet, tamquam illicite ordinatus suspensionem incurrit.*
36 *Non potest Episcopus ordinare Fratrem, seu Nepotem suum absque dimissoriis proprii Ordinarii sub praetextu quod illum uti Familiarem retinuerit domi propriis expensis, etiamsi ei conferat Beneficium.*
37 *Episcopus sacros Ordines conferens in aliena Dioecesi de licentia Ordinarii, potest etiam ibidem ad Ordines promovere Familiarem sibi non subditum, in quo tamen requisita ex dispositione Sacri Concilii Tridentini concurrant.*
38 *Episcopus dispensare non potest cum suo Familiari triennali, alias non subdito super illegitimitate etiam ad Minores Ordines, nec super Interstitiis.*
39 *Episcopus tamen dispensare potest quo ad Interstitia cum Familiari suo jam Ordinato, cui collatum fuit statim Beneficium.*
40 *Episcopus in casibus, in quibus potest ordinare suum Familiarem, potest & illi dimissorias concedere.*
41 *Episcopus Titularis praetextu cujuslibet familiaritatis, aut continuae commensalitatis suae aliquem absque proprii Praelati expresso consensu, aut litteris dimissoriis ad aliquos Sacros, vel Minores Ordines, vel primam Tonsuram promovere, seu ordinare non potest.*
42 *Familiares Papae, vel Cardinalium (etsi Cardinales habitassent Romae) atque etiam Episcoporum in curia residentium post triennium servitutis possunt de licentia ipsorum a Vicario Sanctissimi promoveri, dummodo tamen supradicti omnes sufficientem titulum habeant, & alia a Jure requisita.*
43 *Cardinales Presbyteri possunt conferre suis triennalibus Familiaribus primam Tonsuram, & ceteros Ordines Minores.*
44 *Familiaris, ut quis ad hunc, vel similem effectum dicatur, duo requiruntur: Primum, ut habeat victum; Secundum, ut fuerit destinatus ad aliquod certum servitium.*
45 *Triennium, in Familiaribus commorandum est cum Episcopis ad effectum, ut possint ab ipsis ordinari, sufficit quod inceperit, antequam fuissent Episcopi, & sic pariformiter est dicendum de triennio Familiarium Cardinalium.*
46 *Triennium hujusmodi debet esse continuum.*
47 *Familiares duos Canonicos, sive de Cathedrali, sive de Collegiata, & non plures pro servitio suae Dioecesis assumere potest Episcopus.*
48 *Canonicus Familiaris Episcopi, quem ille declaravit velle pro servitio suo retinere, lucratur integros fructus suae praebendae, quamvis nunquam accessisset ad Ecclesiam, nec primam residentiam a statuto illius Ecclesiae requisitam fecerit.*
49 *Familiares Episcopi, etiamsi sint laici, gaudent privilegio Fori.*
50 *Familiares etiam Episcopi Titularis gaudere debent privilegio Fori, ita tamen ut conveniri debeant, & sint puniendi ab Ordinario loci, ubi degunt, non vero ab Episcopo, vel Archiepiscopo Titulari.*
51 *Familiares Episcopi, & Ministri suae Curiae sunt omnino exempti a Foro laico.*
52 *Episcopi non tenentur dare notam suorum Familiarium Curiae laicali.*
53 *Cognitio causae Familiaris actualis Archiepiscopi, scilicet Pincernae deferentis arma prohibita vigore Edicti publicati a Curia Legationis spectat ad Forum Ecclesiasticum.*
54 *Quo ad carcerationem Praefecti Camerae Nuncii factam a Curia laica ob delationem armorum prohibitorum, licet die sequenti excarcerati de Ordine Regis, Nuncius declaret excommunicatos, & carcerantes, & Corrigitorem, qui ordinavit, ut detineretur in carceribus.*
55 *In eadem causa datur Nuncio facultas absolvendi Corrigitorem, & alios carcerantes Praefectum Camerae dicti Nuncii qui ob hanc causam missi fuerunt in exilium a Rege.*
56 *Ob attentata facta a Regiis Ministris in personam Familiaris Archiepiscopi, scilicet Aurigae carcerati, processati, & fustigati, iidem Ministri Regii fuere ab eodem Archiepiscopo absoluti in forma Ecclesiae consueta.*
57 *Fiscalis, quem Episcopus tenet in aliqua Civitate, vel Castro, in quo spiritualem, & temporalem jurisdictionem exercet, tamquam ipsius Episcopi Familiaris gaudet privilegio Fori.*
58 *Familiares, & Ministri Inquisitionis fruuntur Indulgentiis, aliisque privilegiis, tam spiritualibus, quam temporalibus concessis Crucesignatis.*
59 *Et praesertim possunt deferre arma.*
60 *Familiares Inquisitionis fruuntur privilegio Fori Inquisitionis.*
61 *Familiares, & Ministri Inquisitionis in Officio delinquentes puniri debent privative ab Inquisitore.*
62 *Tales Familiares, & Ministri censentur in Officio delinquere, si in usu armorum delinquant.*

63 Ta-

63 *Tales Familiares, & Ministri necessarii Inquisitionis gaudent privilegio fori, etiamsi extra Officium delinquant.*

64 *Familiares, & Ministri Inquisitionis sicut nec ipsi Inquisitores, in eorum absentia non lucrantur distributiones, nisi ad id speciale privilegium obtinuerint.*

65 *Familiares, & Ministri Inquisitionis tenentur satisfacere præcepto Paschali in propria Ecclesia Parochiali.*

66 *Familiares, & Domestici, & continui Commensales in Monasteriis Regularium degentes satisfaciunt præcepto Paschali recipiendo Eucharistiam ab ipsis Regularibus.*

67 *Subnectuntur Supplementa Auctoris.*

1 FAmiliarium nomine intelligi debent illi, qui vel patriæ potestati subjiciuntur, vel Dominicæ, & expensis Domini continuo aluntur, indeque Commensales dicuntur; *cap. Ultim. de verb. signific. in 6.* Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. part. 2. alleg. 5. num. 2.* cum pluri-
2 mis aliis ibi citatis. Unde ut Familiaris quis dicatur, requiritur mens, & donus, & sic præstatio victus, Rota *par. 1. recent. decis. 584. num. 3.* Familiaritas enim vera,
3 & actualis est, quæ contrahitur mente, & dono. Rota *part. 5. tom. 1. decis. 25. num. 6. part. 12. decis. 257.*
4 *n. 11. part. 17. decis. 35. nu. 5.* Requiritur etiam ad contrahendam certam familiaritatem destinatio ad certum servitium. Rota *part. 1. decis. 584. num. 3. part. 5. tom. 9. de-*
5 *cis. 26. n. 6.* Ut probetur vera familiaritas debet concurrere consensus Domini, & mens Familiaris illam contrahendi. Rota *part. 2. decis. 712. n. 7. part. 4. tom. 1. decis.*
6 *403. numer. 7.* Et mens probatur ex servitute a Familiari præstita Domino, v. g. Cardinali ex declaratione, & confessione ipsius Familiaris, & ex receptione servitii ex parte Cardinalis, & præstatione victus. Rota *part. 4. tom. 1.*
7 *decis. 453. numer. 2. 3. & 6.* Mens vero probatur ex eo, quod quis habuerit partem a Cardinali in pecunia, victum, & habitationem. Rota *ibidem n. 8. & 9.*

8 Familiares Papæ sunt exempti a solutione pretii pro expeditione litterarum pro suis Beneficiis. Sext. IV. con-
9 stitution. 16. incip. *Divina.* Familiares Papæ non subduntur jurisdictioni Ordinariorum, Leo X. Constit. 10. incip.
10 *Regimini.* Familiares Papæ inferioris familiæ, etiamsi habeant pensiones non tenentur gestare vestes clericales.
11 Sixt. V. Constitut. 92. incip. *Cum sacrosancta* §. 3. Reli-
12 qui vero Familiares Papæ tenentur, *ibidem.* Familiares Papæ exempti sunt a Gabellis, & cæteris oneribus cameralibus, & non includuntur in revocatione facta ab Innocentio X. Idem Innocent. X. Constit. 7. incip. *Et si ex.*
13 Familiares Papæ non residentes possunt percipere fructus beneficii; *cap. Cum Dilectus, de Clericis non residentibus.*
14 Familiares tamen Papæ non percipiunt in absentia distributiones quotidianas; *cit. cap. Cum dilectus* juncta Glossa communiter accepta in *verb. Fructus.* Fagnan. *lib. 3. decretal. in cap. Licet 12. de præbend. nu. 99.* Ro-
15 ta *part. 5. tom. 1. decis. 22. numer. 16.* Papæ Familiarium, & Officialium Beneficia ubicumque morientium vacant in Curia. *Extravagant. de electione. cap. Ex debito, Extra-*
16 *vagant. de præbend. cap. Ad regimen. Ibidem.* Papæ Officiales, Cappellani, Nuncii, Delegati &c. dicuntur tales durante Officio. *Ibidem.*

17 Familiares Papæ ad effectum reservationis suorum Beneficiorum factæ in quarta regula Cancellariæ, sunt Cubicularii, & Scutiferi, *ex Constit. 14. Leonis X.* Milites Sancti Pauli, *ex Constitut. 36. Leonis X.* Milites Sancti Petri, *ex Constitut. 23. Pauli III.* Milites Pii, *ex Constitut. 5. & 16. Pii IV.* Milites Lauretani, *ex Const. 35. Sixti V.* Conclavistæ, *ex Constit. 32. Sixti V.* incip. *Circumspecta.* Commissarius Cameræ, *ex Constit. 44 Sixti V.* incip. *Ad excelsum* Auditor Cameræ Confidentiarum, ex Constitut. Sixti V. incip. *Divina Dei providentia.* Et denique Paulus III. Constit. incip. *Sanctissimus*, declaravit reputari veros Papæ Familiares, & continuos commensales Referendarios, & alios Officiales ex Palatio panes habentes, Protonotarios, Subdiaconos, Auditores Rotæ, Acolythos, Secretarios, Litterarum Apostolicarum scriptores, Cubicularios, reliquosque Officiales deservientes, & custodiam facientes in Palatio Romani Pontificis pro tempore existentis, licet in eodem non habitaverint, nec in tinello comederint, quamvis enim illi revera non sint commensales Papæ, nec ullam partem victus illorum aliqui ab eo recipiant; tamen ex quo ipse Papa vult quod habeantur pro veris Familiaribus, & continuis Commensalibus, perinde est ac si realiter essent tales, & consequenter eorum Beneficia sunt reservata per regulam quartam Cancellariæ, Gonzal. *ad Regul. 8. Cancellar.* Glossa 5 *n. 16.* Simonetta *de reservat. q. 75. n. 25. & 27.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. par. 3. allegat. 57. n. 16.* & alii.

18 Familiares Cardinalium actu servientes sunt ab Ordinariorum jurisdictione exempti. Leo X. Constitut. 10. incip. *Regimini.* Qui tamen actu Cardinalibus non inserviunt
19 non sunt exempti. *Ibidem.* Familiaritatis enim privilegio non gaudent, qui habent litteras Familiaritatis Cardinalium, si non sint vere Familiares, Rota *part. 2. decis. 165. numer. 5.* cum requiratur vera, & non ficta, vel ex
20 privilegio Familiaritas. Rota *part. 12. decis. 174. num. 40.* & 54. Sunt tamen Familiares Cardinalium exempti ab Ordinariis, etsi dimissi ab ipsis Cardinalibus ad tertiam 21
tionem. Leo X. in dict. Constitut. incip. *Regimini.* Familiares Cardinalium coram Auditore Cameræ conveniun- 22
tur. Julius II. Constit. 28. incip. *Decet.* Familiares Cardinalium, & Famuli moriente Cardinali non possunt ab hærede exigere aliquid, quod sibi ex pacto non debetur.
S. Pius V. Constitut. 15. incip. *Sanctissimus.* Beneficia, 23
vel Dignitates Familiarium Cardinalium, etiam in Metropolitanis (ubicumque ii moriantur) vacant in Curia. Urbanus VIII. Constitut. 6. incip. *Sanctissimus cap. 4.* Si excedant valorem decem Florenorum, *ibidem.* Beneficia Familiarium Cardinalium etiamsi apud Sedem Apostolicam 24
vacent, conferuntur cum consensu Cardinalium. Urban. VIII. in dict. Constitut. incip. *Sanctissimus cap. 32.* Beneficia Familiarium Cardinalium non censentur illa, quæ habent ratione officiorum, sed alia quæ habent sive in 25
Curia, sive extra. Urban. VIII. *ibid. cap. 32.* Beneficia Familiarium Cardinalium morientium, si alias collatio eorum spectaret ad alium Cardinalem, tunc dari possunt 26
ab illo, non expectato consensu illius Cardinalis, cujus erat Familiaris. Urban. VIII. *ibid. cap. 33.* Quod si talis 27
Familiaris moriatur in Curia, tunc Beneficia illa conferuntur a Papa cum consensu Cardinalis Collatoris, non vero Cardinalis Domini Familiaris mortui. Urban. VIII. *ibid.* Familiaris Beneficium dicitur reservatum, etiamsi is 28
mortis suæ tempore Familiaris esse desierit: sufficit enim ad hunc effectum, quod durante familiaritate Beneficia obtinuerit, quantumcunque parvo tempore duret familiaritas. Garzias *part. 5. cap. 1. num. 279.* Barbosa *de offic. & potest. Episcop. alleg. 57. num. 113.* & alii ibi citati.
Familiares Cardinalium non dicuntur, qui in eorum do- 29
mibus habent expensas, seu partem, non ut Familiares, & Servitores, sed ut amici, & consanguinei. Rota in *una Salernit. & Abul. Benefic. 6. Junii 1549. coram D. Penna & in Hispalen. Archidiaconat. 20. Februar. & 26. Junii 1605. coram D. Justo.* Nuncius non potest concedere familiaritates, & exemptionem ab Ordinario alicui, qui sibi actu non serviat nec a se victum habeat. *Sacra Congreg. Episcop. in Florentina 16. Junii 1617.*

Episcopus Familiarem suum non subditum ordinare po- 30
test, si per triennium secum fuerit commoratus, & Beneficium quacumque fraude cessante, statim re ipsa illi contulerat. Concil. Tridentin. *sess. 23. cap. 9. de reformat.* Debet tamen Episcopus quo ad hoc attendere novam dispo- 31
sitionem Innocentii XII. in Constitut. incip. *Speculatores Domus Israel*, ubi sic expresse statuitur: „Ad hæc nul-
„lus Episcopus alienæ Diœcesis subditum Familiarem
„suum ad aliquos Sacros, seu Minores Ordines, vel e- 32
„tiam primam Tonsuram promovere, seu ordinare præ-
„sumat absque ejus proprii Originis scilicet seu Domici-
„lii Prælati testimonialibus litteris, & nisi ad præscri-
„ptum Concilii Tridentini Familiarem prædictum per in-
„tegrum, & completum triennium, in suo actuali ser-
„vitio secum retinuerit, ac suis sumptibus aluerit. Be-
„neficium insuper, quod ei ad vitam sustentandam jux-
„ta modum superius præscriptum sufficiat, quacumque
„fraude cessante, statim hoc est saltem intra terminum
„unius mensis, a die factæ ordinationis re ipsa illi con-
„ferat, ac in ordinationibus hujusmodi Testimonio ex-
„pressam itidem Facultatis, ac Litterarum prædictarum
„mentionem facere teneatur." Unde stante tali Const. 33
Innoc. XII. non potest Episcopus Familiarem suum triennalem ad titulum Patrimonii promovere ad Sacros Ordines, ob necessitatem, vel utilitatem Ecclesiæ nullo collato Ecclesiastico Beneficio. Sic expresse decrevit *Sacr. Congr. Concilii Tarracien. 27. Julii 1567.* in qua proposito dubio:
„An stante novissima Constitutione Sanctiss. Domini no-
„stri, possit Episcopus Familiarem triennalem ad titulum
„Patrimonii promovere ad Sacros Ordines ob necessita-
„tem, vel utilitatem Ecclesiæ, nullo collato Ecclesia-
„stico Beneficio?" Respondit *negative*, est contra Garziam *de benefic. part. 2. cap. 5. nu. 81.* Barbosam in *summ. decis. Apostolic. verb. Familiares num. 14.* & alios afferentes antiquum Decretum.

Familiarem suum ordinare non potest Episcopus, si illi 34
non contulit Beneficium quamvis possideat aliquod in alia Diœcesi. *Sac. Congr. Concilii 12. April. 1617.* Immo Fami-
liaris ordinatus ad titulum Beneficii, quod in alia Diœce- 35
si possidet, tamquam illicite ordinatus Suspensionem incurrit. *Sac. Congreg. Concil. in Fulginat. 6. Septembris 1687.*
in qua etiam monuit Ordinarium ut consuleret conscien- 36
tiæ suæ. Non potest Episcopus ordinare Fratrem, seu Nepotem suum absque dimissoriis proprii Ordinarii sub prætextu quod illum uti Familiarem retinuerit domi propriis expensis, etiamsi ei conferat Beneficium, *Sacr. Congreg. Concil. in Galatina 7. Februar. 1654.* Episcopus Sa-
cros Ordines conferens in aliena Diœcesi de licentia Or- 37
dinarii potest etiam ibidem ad Ordines promovere Familiarem sibi non subditum, in quo tamen requisita ex dispositione Sacri Concilii Tridentini concurrant. *Sac. Congregat. Concil. 22. April. 1604.* Episcopus dispensare non
potest cum suo Familiari triennali alias non subdito super 38
Interstitiis, *Sacr. Cong. Concil. 13. Junii 1590.* & sic decisum fuisse refert Garzias *de benefic. par. 2. cap. 5. n. 86.*

Bar-

Barbosa de Offic. & potest. Episcop. part. 2. alleg. 5. *n.* 14.
& ab ipso ibi citati. Episcopus tamen dispensare potest
39 quo ad Interstitia cum Familiari suo jam ordinato, cui
collatum fuit statim Beneficium qui ratione Beneficii
40 collati, jam fuit effectus suus subditus *Sac. Congreg. Concil.* 26. *Maji* 1594. Episcopus in casibus in quibus potest
ordinare suum Familiarem, potest & alii dimissorias concedere Barbosa *loc. cit. n.* 15. Campanil. *divers. Juris Canonici rub.* 9. *num.* 6. & sic declarasse Sacram Congregat.
Concilii refert Garzias *de Benefic. part.* 2. *cap.* 5. *n.* 97.
41 Episcopus Titularis praetextu cujuslibet Familiaritatis,
aut continuae commensalitatis suae aliquem absque proprii Praelati expresso consensu, aut Litteris dimissoriis ad
aliquos Sacros, vel Minores Ordines, vel primam Tonsuram promovere seu ordinare non potest, quia ei ex
quo tantum sit Titularis, talis promotio est express. interdicta per Concil. Trid. *sess.* 14. *de reformat. cap.* 2. ibi:
„ Nemo Episcoporum, qui Titulares vocantur, etiamsi
„ in loco nullius dioecesis, etiam exempto, aut aliquo
„ Monasterio cujusvis ordinis resederint, aut moram traxerint, vigore cujusvis privilegii sibi de promovendo
„ quoscumque ad se venientes pro tempore concessi, al-
„ terius subditum, etiam praetextu familiaritatis conti-
„ nuae, commensalitatis suae, absque sui proprii Praela-
„ ti expresso consensu, aut litteris dimissoriis ad aliquos
„ Sacros, aut Minores Ordines, vel primam Tonsuram
„ promovere, seu ordinare valeat. Contrafaciens ab
„ exercitio Pontificalium per annum, taliter vero pro-
„ motus ab executione ordinum sic susceptorum, donec
„ suo Praelato visum fuerit, ipso jure suspensi.
42 Familiares Papae, vel Cardinalium (etsi Cardinales habitassent Romae) atque etiam Episcoporum in Curia residentium, post triennium servitutis possunt de licentia
ipsorum a Vicario Sanctissimi promoveri, dummodo tamen supradicti omnes sufficientem titulum habeant, &
alia a Jure requisita. Sic decisum fuisse referunt Armedas *in addit. ad vercellat. legum Navarr. lib.* 1. *tit.* 18. *lib.*
7. *de Episcop. in declar. n.* 49. Barbosa *loc. cit. n.* 19. & alii
43 apud ipsum. Cardinales Presbyteri possunt conferre suis
triennalibus familiaribus Tonsuram, & ceteros Ordines
Minores, Rota *decis.* 731. *n.* 10. *part.* 1. *diversor.* Barbosa
de Offic. & potest. Episcop. part. 2. *allegat.* 3. *n.* 15. cum pluri-
44 bus aliis ibi citatis. Familiaris ut quis ad hunc & similem effectum dicatur, duo requiruntur. *Primum*, ut habeat victum. *Secundum*, ut fuerit destinatus ad aliquod
certum servitium. Rota *part.* 1 *recent. dec.* 281. *n.* 3. Barbo-
45 sa *loc. cit. n.* 15. Triennium in quo familiaribus commorandum est cum Episcopis ad effectum, ut possint ordinari, sufficit quod inceperit antequam fuissent Episcopi.
Si decisum fuisse referunt Garzias *cit. c.* 5. *n.* 83. Barbosa
l. cit. alleg. 5. *n.* 5. & super Tridentin. *sess.* 23. *de reformat.
cap.* 9. *n.* 9. & plures alii ibi citati. Et sic paraformiter
46 est dicendum de triennio familiarium Cardinalium. Triennium hujusmodi debet esse continuum. Campanil. *in diversor. Juris canonici rubr.* 9. *c.* 9. *n.* 12. Navarr. in *singul.
canon. concl.* 103. *n.* 3. Barbosa *d. alleg.* 4. *n.* 6. & *super
Trident. loc. cit. n.* 8. cum aliis ibi citatis.
47 Familiares duos Canonicos sive de Cathedrali, sive de
Collegiata, & non plures pro servitio suae Dioecesis assumere potest Episcopus. *Sacr. Congreg. Concil. in Coloniens.* 9. *Septembris.* 1628. Familiaris Episcopi Canonicus,
48 quem ille declaravit velle pro servitio suo retinere, lucratur integros fructus suae praebendae, quamvis nunquam
accesserit ad Ecclesiam, nec primam residentiam a statuto illius Ecclesiae requisitam fecerit. *Sacr. Congr. Concil.
in Compostellana* 2. *Julii* 1663. Familiares Episcopi etiamsi
49 sint Laici gaudent privilegio Fori. *S. Cong. Episcop. &
Regul. in Regien.* 14. *Febr.* 1581. & *in Turritana* 18. *Maji*
1603. & *Sac. Congreg. Immunit. in una Montis Politiani* 13.
Junii 1613. [illegible] declaravit ipsos Familiares Episcopi gaudere privilegio fori, & posse deferre arma. Familiares
etiam Episcopi Titularis gaudere debent privilegio fori,
50 ita tamen ut conveniri debeant, & sint puniendi ab Ordinario loci, ubi degunt, non vero ab Episcopo, seu
Archiepiscopo Titulari. *Sac. Congr. Immun. in Regiens.* 17.
Januar. 1623. familiares Episcopi, & Ministri suae Cu-
51 riae sunt omnino exempti a foro Laico. *Sac. Cong. Immunit. in Adjacen.* 12. *Junii* 1704. Etiam familiares Eminentissimorum Cardinalium gaudent privilegio fori. *S. Congr.
Immunitat. in Cesenat.* 30. *Julii* 1680. Episcopi tenentur
52 dare nomen suorum familiarium Curiae Laicali. *Sac. Con-*
53 *greg. Immunitat. in Panormitana* 16. *Augusti* 1634. Cognitio causae familiaris actualis Archiepiscopi, scilicet Archiepiscopi, scilicet Pincernae, deferentis arma prohibita vigore Edicti publicati a Curia Legationis spectat ad
forum Ecclesiasticum. *Sac. Cong. Immun. in Ravennat. Decemb.* 1640. Quoad carcerationem Praefecti Camerae Nun-
54 cii factam a Curia Laica ob delationem armorum prohibitorum, licet die sequenti excarcerati de ordine Regis, Nuncius declarat Excommunicatos & carcerantes,
& Corrigitorem qui ordinavit, ut detineretur in carceribus. *Sac. Cong. Immunit. in Ulyssipon.* 6. *Junii* 1630. In
55 eadem causa datur Nuncio facultas absolvendi Corrigitorem, & alios carcerantes Praefectum Camerae d. Nuncii, qui ob hanc causam missi fuere in exilium a Rege,

Sac. Cong. Immunit. in Ulyssipon. 16. *Februar.* 1631. Ob attenta facta a Regiis ministris in Personam familiaris Ar- 56
chiepiscopi scilicet Aurigae, carcerati, processati, & inhabitari iidem Ministri Regii fuere ab eodem Archiepiscopo absoluti in forma Ecclesiae consueta. Ex decreto
Sac. Cong. Immunit. in Neapolitana 22. *Julii* 1670. Vicarius, quem Episcopus tenet in aliqua Civitate, vel Ca- 57
stro, in quo spiritualem, & temporalem jurisdictionem
exercet tamquam ipsius Episcopi familiaris, gaudet privilegio fori *Sacr. Congr. Episcop.* 31. *Decembris* 1626.
Familiares, & Ministri Inquisitionis fruuntur indul- 58
gentiis, aliisque privilegiis tam spiritualibus, quam temporalibus concessis Crucesignatis. Paramus *de origin. Inquisit. lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 3. *n.* 8. & *cap.* 4. *per tot.* Carena *part.* 1.
de Offic. Inquisit. tit. 14. §. 6. *n.* 25. Card. Petra *tom.* 4. *Comment. in Constit.* 19. *Innocentii IV. n.* 3. & alii passim. Et prae- 59
terim possunt deferre arma. Cardinal. Petra *ibidem n.* 60
4. Familiares Inquisitionis fruuntur privilegio fori Inquisitionis. *Ita communis* apud Paramum *loc. cit. lib.* 3. *q.* 6. *n.*
27. & Card. Petram *loc. cit. n.* 5. & 6. & plurimos alios 61
ibi citatos. Familiares, & Ministri Inquisitionis in Officio delinquentes puniri debent privative ab Inquisitore,
ut statuitur *in Clement.* 1. *de haeretic.* & notant Gonzalez *in
cap. Dilectus de offic. Archidiaconi n.* 12. Decian. *tract. crimin.
lib.* 5. *cap.* 22. *n.* 36. Bobadil. *in polit. lib.* 2. *cap.* 17. *n.* 127.
Petra *loc. cit. n.* 9. & pluries a Suprema Inquisitione resolutum refert Card. Albitius de *inconstant. in fide cap.* 29.
n. 48. familiares, & Ministri censentur in Officio delin- 62
quere, si in usu armorum delinquant, & per hoc puniri debent ab Inquisitore. Carena *loc. cit. tit.* 14. §. 4.
Card. Albit. *cit. cap.* 29. *n.* 10. Card. Petra *loc. cit. num.* 10. 63
Tales familiares, & Ministri necessarii Inquisitionis, ii
scilicet sine quibus Inquisitores eorum munus commode
explere nequeunt, gaudent privilegio fori, etiamsi extra
Officium delinquant. Sic in casu Nuntii Inquisitionis Senensis fuisse discussum in Suprema Inquisitione, refert
Card. Albit. *cit. cap.* 29. *n.* 48. *vers. Ministri*, & *vers. Et in
puncto*, & cum pluribus aliis tenent Card. Petra *loc. cit.
n.* 22. Familiares, & Ministri Inquisitionis, sicuti nec ipsi 64
Inquisitores, si sint Beneficiati, in eorum absentia non
lucrantur de jure distributiones, nisi ad id speciale privilegium obtinuerint. Sic pluries resolvit *Sacr. Congr. Concilii*, & *signanter in Toletana* 4. *Junii* 1595. *lib.* 8. *decr. pag.* 40.
& *in Mediolanen.* 3. *Febr.* 1635. *lib.* 15. *decret. pag.* 156. Familiares, & Ministri Inquisitorum non satisfaciunt praece- 65
pto annuae Communionis per hoc, quod in Communione
Generali fieri solita Feria V. in Coena Domini ab Inquisitoribus Eucharistiam sumpeserint, sed illam sumere debent a proprio Parocho, ut resolvit *Sacr. Congr. Concil. in
Neapolitana* 3. *Julii* 1666. Familiares, in Monasteriis Regularium degentes satisfaciunt praecepto Paschali reci- 66
piendo Eucharistiam ab ipsis Regularibus. Vid *verb. Eucharistia n.* 17.
Familiares Episcoporum illi solum gaudere debent pri- 67
vilegio fori, quos in jure, & juxta consuetudine locicujuslibet usque ad hunc diem pro familiaribus, & Officialibus habitos & deputatos esse, & haberi, ac deputari
solitum est. Benedict. XIV. tom. I. Constitut. 85. incip.
Alias §. 9.

Nova additiones ex aliena manu.

AGit hic *Auct.r* de familiaribus Papae, Cardinalium, 1
tum Episcoporum, ac parce pro vastitate materiae.
Differere de iis omnibus latius possemus, sed ne nimii
simus de familiaribus tantum Episcoporum verba faciemus.
Ex consuetudine [illegible] Episcopi ordinare coeperunt 2
familiares suos *triennales*, quamvis nec originis, nec domicilii, nec Beneficii ratione sibi subditos; *Hallier de Sacr. Elect. & Ordinat. part.* 2. *sect.* 5. *cap.* 3. §. 2. ubi quod
haec consuetudo ortum habuit a *Concilio Arausicano I.* sub
Leone Papa I. celebrato. Consuetudinem hanc approbarunt deinde *Concilium Tridentinum sess.* 23. *cap.* 9. *de Reformat.* & *S. M. Innocen. XI.* in celebri Constitutione, 3
quae incipit *Speculatores*, sed certis additis conditionibus.
Et Constitutionem hanc comprehendere etiam Cardinales 4
Episcopos, ut nequeant familiares suos ordinare non Servatis Legibus ab ipsa praescriptis, refutato *Moreno*, probat *Monacell. in Formular. tom.* 3. *pag.* 331. *n.* 46. & *sequent.*
Plura vero concurrant oportet, ut Episcopus ordinare 5
valeat familiares suos triennales. I. Quod ordinet cum
Litteris testimonialibus Episcopi originis, seu domicilii,
idque additum fuit a dict. Constitutione, & *a Sac. Congr.
Concilii interp. in Lugdunen. seu Bisuntina Ordinationis*
16. *Novembr.* 1709.
II. Quod triennium sit continuum, nec notabili aliquo 6
spatio temporis interruptum, ut refutato pariter *Moreno* 7
firmat *Monacell. Formular. pag.* 332. *n.* 43., & *seq.* Sufficit vero, quod triennium sit inceptum ante promotionem ad Episcopatum, ut rejecto *Lambertz* probat *Riganti in Comment. ad Regul. Cancellar. XXIV.* §. 3. *a n.* 14.
ad plur. sequen.

P III.

8 III. Quoad Familiaris toto triennii tempore manserit
sub oculis, & præsentia Episcopi, illius obsequio, &
servitio addictus. Quare si manserit extra Diœcesim, &
9 Civitatem in qua Episcopus residet, quamvis expensis
Episcopi, non poterit ab eo ad Ordines promoveri; *Monacell. eodem loco paggin. 235. n. 57.* ubi refutat *Moranum*,
qui tenet familiarem non in ædibus Episcopalibus, sed
tantum intra Diœcesim Episcopi domini sui, aut licet
extra Diœcesim, prope tamen ipsum manentem non prohiberi ad Ordines ratione absentiæ promoveri. Cohabi-
10 tatio vero in eodem Palatio Episcopali non requiritur,
ut reprobato *Lamperez* firmat *Rigant ubi supra num. 151.*
11 Nequit autem Episcopus, & recte monet *Auctor n. 36.*
Nepotes, & consanguineos suos secum simul in eodem
palatio, etsi per triennium habitantes, & ab ipso victum
recipientes, ordinare, nisi revera inserviant, ita ut sint
12 Familiares. De eo vero quæstio est, an Episcopus ordinare valeat familiarem triennalem familiaris sui. Et
affirmat *Rigant eodem loco n. 165. & seq.* dummodo Subfamiliaris ille vivat expensis ipsius Episcopi, & sub ejus
oculis una cum familiari semper manserit.
13 IV. Quoad conferat ordinato, intra mensem a die factæ ordinationis Beneficium sufficiens ad congruam sustentationem juxta taxam Diœcesis ejusdem Episcopi domini, & ea deficiente juxta morem Regionis. Quod si
14 Beneficium sit tenue, nequit quod deest suppleri adjectione patrimonii, vel etiam pensionis, & quidem non
obstante necessitate, vel utilitate Ecclesiæ. Cæterum si
Episcopus familiari, seu Clerico ante completum triennium familiaritatis Beneficium sufficiens conferat, non
prohibetur illum ulterioribus Ordinibus insignire triennio nondum elapso. Hoc enim casu ordinatio non sequeretur ratione familiaritatis, sed Beneficii; *Rigant loco citato n. 161.*
15 Reliquum est, ut examinemus, an Episcopus sicuti possit ordinare familiarem suum triennalem, ita impertiri
ipsi possit litteras dimissoriales, ut ab alio Episcopo or-
16 dinari valeat; Negat post alios *Fermosin. in cap. Quoad translationem q. 5. n. 25. de tempor. ordin.* At cum *Auctore* affirmat *Rigant ubi supra n. 167. & plur. sequent.* idque
17 quia si licet Episcopo quod plus est ordinare, licere debet quod minus est concedere dictas litteras dimissoriales.

F A M U L I, F A M U L Æ.

S U M M A R I U M.

1 *Famuli, & Famulæ Monialium nullum habent privilegium suscipiendi Sacramenta, neque sepulturam habendi in Ecclesia Monialium; sed subjiciuntur Parocho, sicut cæteri Parochiani.*

2 *Famuli Regularium, qui non sunt eorum commensales, sed cum Sæcularibus exteris extra Monasteria habitant, subjacent quoad Sacramenta, & sepulturam proprio Parocho, ut alii Parochiani.*

3 *Famuli autem, qui sunt continui Commensales in Monasteriis Regularium degentes subjacent omnino ipsis Regularibus quoad Sacramenta, & Sepulturam.*

4 *Famuli, & Famulæ tenentur suis Dominis aliquo modo præstare, ea quæ filii præstant parentibus.*

5 *Hinc peccant graviter, & tenentur ad compensationem damni, si non laborant, nec serviunt juxta debitum.*

6 *Item graviter peccant, si grave damnum inferant, vel inferri permittant, cum impedire possint.*

7 *Et si tale damnum inferatur in rebus, quarum cura est eis specialiter commissa, tenentur insuper ad restitutionem.*

8 *Item graviter peccant, si sine gravissima causa discedant a Domino ante elapsum terminum.*

9 *Item graviter peccant si in rebus magni momenti non obediant Dominis suis.*

10 *Item graviter peccant esculenta, & poculenta domo asportando, aut vendendo, & licet hoc solum per pauca furta faciant magnam summam totalem, adhuc sub mortali tenentur ad restitutionem.*

11 *Excusantur tamen furtibus, si ea domi consumunt, & non sint in magna quantitate, nec sint Domini expresse invitis.*

12 *Famulus illicite cooperatur peccato Domini per actiones, quæ per se, & proxime ad illud peccatum concurrunt.*

13 *Etiam peccat ponendo actiones de se indifferentes, quoties hic, & nunc sunt proxime ordinatæ ad peccatum.*

14 *Etiam probabilius peccat mortaliter tales actiones multoties ponendo, nec potest a culpa excusari ob quemcunque metum.*

15 *Item peccat Famulus, qui scribit, vel ad alterum defert litteras, aut nuntia directe tendentia ad peccatum.*

16 *Si Famulus dubitet, an litteræ deferendæ contineant turpia, vel aliquid intrinsece malum, licite potest eas deferre.*

17 *Famuli, & Famulæ coacti laborare die Festo, si non audeant renuere, ex quo prudenter timeant se posse Dominos suos ad gravem indignationem commovere, & inde sibi magna evenire incommoda, possunt aliqualiter licite laborare; Quod si tamen frequenter contingit, eos deserere debent.*

18 *Famuli, & Famulæ excusantur ab audienda Missa die festo, si ministerium, quod præstant, secundum communem æstimationem, & vivendi modum sit necessarium, & non permittat audire Missam.*

19 *Famuli, & Famulæ nequeunt licite famulari Judæis in propriis domibus.*

20 *Licet tamen eis famulari extra proprios domos, v. g. conduci ad operas, esse Colonum, vel Agricolam.*

21 *An liceat die sabbathi eos adire, & illis coquere, & alia ministeria præstare?*

22 *Non licet famulari hæreticis, si ob conversationem illam famulæ sint in periculo proximo deficiendi a Fide, sed tales tenentur statim discedere cum quocunque etiam incommodo.*

23 *Nec etiam licet famulari hæreticis, si famuli, & famulæ impediantur ab observantia præceptorum Ecclesiæ.*

24 *Possunt tamen famuli licite famulari hæreticis, nec tenentur ipsos deserere, quando impediuntur ab observantia præceptorum Ecclesiæ ex justa causa.*

25 *Famuli, & Famulæ priusquam se obligent famulari hæreticis, debent expresse pacisci quod impediantur observare præcepta Ecclesiæ, aliter se exponerent proximis periculis illa non observandi, & sic peccarent.*

26 *Famuli, & Famulæ, quamvis judicent salarium suum esse nimis parvum, non possunt retinere pecuniam aliunde jure Domino debitam.*

27 *Nec Famuli, & famulæ Sartorum, licet judicent salarium suum esse nimis parvum, possunt retinere fragmenta panni, fila serica, & alia hujusmodi. Et idem dicendum videtur de ipsismet Sartoribus, si invitis illis, qui vestes conficiunt, retineant ejusmodi reliquias.*

28 *Quando autem Famuli, & Famulæ possint, vel non uti occulta compensatione Remissive.*

29 *Quando, & de quibus Famuli, & Famulæ possint facere eleemosynam? Remissive.*

FAmuli, & famulæ, quæ inserviunt Monasteriis Mo- 1
nialium, quamvis exemptarum, nullum habent privilegium; sed sicuti ceteri alii Parochiani tenentur adimplere præceptum Paschale in Ecclesia Parochiali, & ibi
sepeliri debent si aliàs non elegerint sepulturam: nec
habeant proprium sepulcrum majorum; Ad proprium Parochum spectat eisdem ministrare Sacramenta, dum sint
infirmi, & ad Sepulcrum eosdem associare, non autem
ad Confessarium Monialium, ut respondit *Sacra Congregatio Concilii in una Lucana. 24. Aprilis 1683. & in alia Mediolanen. 19. 1691.* inter famulas Monialium Sancti Marthæi Congregationis Lateranensis, quæ habitabant in domo extructa inter Cortile, sive atrium Monasterii, &
Parochum Sancti Martini, intra cujus Parochiæ limites
Monasterium existit; & novissime in *Ulixbonen. occidenta-* 2
lis 19. Septembris 1722. famuli Regularium qui tantum
ipsorum Monasteriis deserviunt, sed in eis non sunt de
familia, nec continui commensales, & cum sæcularibus
exteris extra Monasteria habitant, subjacent quoad Sacramenta, & sepulturam proprio Parocho, sicuti ceteri
alii Parochiani. Vid. verb. *Approbatio num. 69.* & verb.
Eucharistia n. 18. famuli autem, qui sunt continui com- 3
mensales in Monasteriis Regularium degentes, subjacent
omnino ipsis Regularibus quoad Sacramenta, & Sepulturam independenter ab Episcopis, & Parochis. Vid. verb.
Approbatio a numer. 66. ad 68. & verb. Eucharistia numer. 17.

Famuli, & famulæ tenentur suis Dominis aliquo mo- 4
do præstare ea, quæ filii parentibus, scilicet amorem,
reverentiam, & obedientiam; sunt enim illi quasi loco
parentum. *Est Communis* cum S. Thoma 2. 2. q. 103. Reginald. *lib. 30. n. 62.* Hinc peccant graviter, & tenen- 5
tur ad compensationem damni, si non laborant, & fideliter non serviunt juxta pacta conventa, & juxta conditionem, & qualitatem suæ servitutis, Lessius *lib. 2. cap. 24.* & communis aliorum. Item graviter peccant, si gra- 6
ve damnum inferant, vel inferri permittant, cum impedire possint, Navarr. *cap. 4. n. 12. Reginald. loc. cit.* &
alii communiter. Et si tale damnum inferatur (sive a 7
consanguineis, sive ab extraneis) in rebus, quarum cura
est eis specialiter commissa, ultra quod graviter peccant
tenentur insuper ad restitutionem. Lessius *cap. 13. num. 75.* Filiuc. *tom. 37. num. 114.* Molina, & alii passim. 8
Item graviter peccant, si sine gravissima causa discedant
a Domino ante terminum elapsum. *Communis.* Item 9
graviter peccant, si in rebus momenti non obediant Do- 10
minis. *Communis.* Item graviter peccant, esculenta, &
poculenta domo asportando, aut vendendo, & licet hæc
solum per pauca furta faciant magnam summam totalem, adhuc sub mortali tenentur ad restitutionem, unde merito Innocent. XI. 2. *Martii 1679.* inter alias damnavit frequentem propositionem 38. in ordine: „ Non
„ tene-

„ Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restitue-
„ re quod ablatum est per pauca furta, quantumcum-
11 „ que sit magna summa totalis. Excusantur tamen fa-
cilius, si ea domi consumant, cum in his Domini sæpe tantum sint inviti quoad modum accipiendi clam, non quoad rem; dummodo tamen non sint extraordinaria, & in magna quantitate, vel Domini expresse ipsis prohibeant uti talibus esculentis, & poculentis. Layman, Escobar cum Busemb. *lib. 3. p. 2. tract. 5. c. 1. dub. 4. n. 12.* Less. *loc. cit. num. 48.* ubi docet, quod furta minima Famulorum ex comestibilibus, quæ clandi non solent non coalescant, si non ad vendendum, sed ad comedendum tantum accipiantur. (a)

12 Famulus illicite cooperatur peccato Domini per actiones, quæ per se, & proxime ad illud peccatum concurrunt. La Croix *lib. 2. cap. 251.* Etiam peccat ponendo
13 actiones de se, & secundum suam esse physicam indifferentes, quoties hic, & nunc sunt proxime ordinatæ ad peccatum, ut admovere scalas aut humeris sustentare volentem ascendere ad stuprandam Virginem, vel ad occidendum hostem. Viva *supra propos. 51. n. 4. ex damnatis ab Innocentio XI.* La Croix *loc. cit. num. 253.*
14 Etiam peccat mortaliter tales actiones multoties ponendo, nec potest a culpa excusari ob quemcumque metum. Viva *loc. cit. n. 4.* La Croix *loc. cit. n. 254.* & ratio est, quia actiones, seu operationes illæ depositæ in illis circumstantiis videntur per se, & proxime tendere ad peccatum, unde sunt intrinsece malæ, nec possunt ex ulla causa cohonestari. Hinc justissime Innocentius XI. 2. *Martii* 1679. inter alias damnavit sequentem propositionem 51. in ordine: „ Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad „ stuprandum Virginem, & multoties eidem subservit „ deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile „ cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu „ notabilis detrimenti, puta ne a Domino male tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.
15 Item peccat famulus, qui scribit, vel ad alterum defert litteras, aut nuntia directe tendentia ad peccatum, v. g. ad fornicationem, vel duellum; Ita Sanchez, Bonacina, Rebellus cum La Croix *loc. cit. num. 273.* Et ratio est, quia dicunt ipsi, hæc nuntia, & hæ litteræ sunt intrinsece malæ, & sic sentit Viva *loc. cit. n. 5.* ubi cum Navarr. contra Sanchez *lib. 1. cap. 8. n. 12.* docet peccare Famulum comitando herum ad lupanar, & comitando Concubinam ad domum heri. Immo Viva *ibid. n. 5. in fine* nec subscribit sententiæ Sanchez *loc. cit. n. 29.* putantis quod sola ratio famulatus sufficiat, ut licite possit famulus jussu heri deferre Concubinæ munuscula, aut esculenta: cum enim hæc munuscula, dicit ipse, foveant ignem tartareum, major causa videtur requiri ad
16 reddendas licitas hujusmodi actiones. Si famulus dubitet, an litteræ deferendæ contineant turpia, vel aliquid aliud intrinsece malum, licite potest eas deferre, quia famulus tenetur obedire, ubi non est peccatum, & in dubio stat præsumptio pro Domino; Castropal. Rebell. & alii cum La Croix *loc. cit. n. 273.*

17 Famuli, & famulæ coacti laborare die festo, si non audeant recusare, ex quo prudenter timeant se posse Dominos suos ad gravem indignationem commovere, & inde sibi magna evenire incommoda, possunt aliquoties licite laborare. Quod si tamen frequenter contingat, eos deserere debent; Layman *lib. 4. tract. 7. cap. 4. n. 3.* Illsung. *tom. 5. n. 177.* La Croix *lib. 3. p. 1. n. 595.* Busemb. *lib. 3. part. 1. tract. 3. cap. 1. dub. 1.* Suarez, &
18 alii passim. Famuli, & famulæ excusantur ab audienda Missa die Festo, si ministerium quod præstant secundum communem æstimationem, & vivendi modum sit necessarium, & non permittat audiri Missam, ut domum custodire, greges educere, si pastores ovium & armentorum & similes non habeant alios, quos ad pecorum, aut domus custodiam relinquant, nec possint diversis horis, & alternis vicibus omnes Sacro interesse; *Communis.* Fa-
19 muli, & famulæ nequeunt licite famulari Judæis in propriis domibus; *cap. Judæi 5. cap. Ad hæc 8. c. Nulli 19. de Judæis.* Licet tamen eis famulari extra proprias do-
20 mos, v. g. conduci ad operas, esse Colonum, vel Agricolam, ut patet experientia, hi enim proprie non sunt servi; Ita Layman *lib. 2. tract. 1. c. 16. n. 1.* La Croix *lib. 2. n. 80.* qui ibidem subjungit: Item licebit die sab-
21 bathi eos adire, & illis coquere. At rectissime faciunt Ordinarii illi, qui hoc expresse vetant, ut sapientissime, & justissime fecit D. Albertus Mugiasca Episcopus Alexandrinus, & Inclyti Ordinis Prædicatorum Alumnus in suo Edicto edito 20. Januarii 1686., ibi „ Comandiamo a tutti li Fedeli di Gesù Cristo consegnati alla nostra custodia l'osservanza di quanto dispongono li suddetti Concilii Provinciali, proibendo sotto pena dell'

„ Interdetto personale dall'ingresso della Chiesa tanto „ agli Uomini, quanto alle Donne ... l'andare il Venerdì alla sera, ed il Sabbato nelle case loro per accenderli il fuoco, scaldarli il letto, e fare altri esercizj vili, e di manifesta servitù.

Non licet famulari hæreticis, si ob conversationem 22
illam Famuli, & Famulæ sint in periculo proximo deficiendi a Fide; sed tales tenentur statim discedere cum quocumque etiam incommodo, quia non licet permanere in proximo periculo peccandi. Unde Innocentius XI. die 2. Martii 1679. merito damnavit sequentes propositiones 61. in ordine: „ Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non „ fugiendi occurrit. *&* 93. *in ordine*: Licitum est quærere directe occasionem proximam peccandi pro bono „ spirituali, vel temporali nostro, vel proximi." Nec
etiam licet famulari hæreticis, si famuli, & famulæ im- 23
pediantur ab observatione præceptorum Ecclesiæ, verb. grat., quia debent negligere Missam, laborare serviliter diebus festis, carnes comedere diebus vetitis, & hujusmodi, nisi excuset notabile incommodum, ubi recte Navarr. Sanchez Layman, Bonacina, & alii communiter cum Castropal. *tit. 52. q. ult. n. 6.* La Croix *lib. 2. n.*
103. Possunt tamen Famuli licite famulari hæreticis nec 24
tenentur deserere ipsos Dominos hæreticos, quando impediuntur ab observantia præceptorum Ecclesiæ, v. g. ab audiendo Sacro, & hujusmodi ex justa causa, quia nempe occupantur in ministerio juxta communem æstimationem, & vivendi modum necessario, uti si debeat educere, & custodire gregem, vigilare in excubiis militaribus, navigari in mari per aliquot menses, & hujusmodi. Et ratio est, quia illa etiam apud Dominos Catholicos excusant ab auditione Sacri, & hujusmodi, uti fuit dictum supra n. 18. Sic Layman, Sa, Gobat. cum la Croix *l. cit. n. 105.* Famuli tamen, & Famulæ antequam
se obligent famulari hæreticis debent expresse pa- 25
cisci, quod non impediantur observare præcepta Ecclesiæ, aliter se exponerent proximis periculis illa non observandi, & sic peccarent. *Communis.*

Famuli, & Famulæ, quamvis judicent salarium suum 26
esse nimis parvum, non possunt retinere pecuniam aliunde suis Dominis debitam Sic cum variis aliis Carden. *in 2. Crif. dis. 22. a n. 66* La Croix *lib. 3. part. 1. n. 97.*
Nec Famuli, & famulæ Sartorum licet judicent salarium 27
suum esse nimis parvum possunt retinere fragmenta panni, fila serica, & hujusmodi. Et idem dicendum videtur de ipsimet Sartoribus, seu Magistris, si invitis illis, qui vestes constituunt, retineant ejusmodi reliquias; Sic Villalob. Diana, & alii; Lug. *disp. 16. num. 83. & 85.* cum La Croix *loc. cit. n. 973.* contra Sanchez, & alios. Non censentur autem inviti, nec solent ordinarie talia
fragmenta repetere illi, quibus vestes fractæ non resi- 28
ciuntur. Quando autem Famuli, & Famulæ possint, vel non, uti occulta compensatione, vide *verb. Compensatio per tot.* ubi assignantur conditiones ad licitam compensationem requisitæ, & traditur etiam sequens propositio ordine 37. inter damnatas ab Innocent. XI. 2. Martii 1679. *Famuli, & Famulæ domesticæ possunt occulte heris suis surripere ad compensandam operam suam quam majorem judicant salario, quod recipiunt.* Quando, & de quibus Famuli, & Famulæ possint facere eleemosynam, Vid. verb. *Eleemosyna.*

Novæ additiones ex aliena manu.

FRequentes in foro sunt controversiæ Parochos inter, 1
& Regulares, circa administrationem Sacramentorum Famulis ipsorum Regularium, tum sepulturam eo- 2
rumdem. Cæterum si agatur de Famulis non particula- 3
ris alicujus Religiosi, sed Communitatis, & prætera *actu servientibus, intra eorum septa, & domos residentibus, eum viventibus sub eorum obedientia*, scilicet non *religiosa*, sed *servili*, possunt iis Regulares administrare Sacramen- 4
ta Eucharistiæ etiam tempore Paschatis, ac Extremæ Unctionis, nec non sepulturam dare, ut rescripsit Sacr. Congregatio Concilii Interpres *in Vratislavien. Jurium Parochialium 25. Januarii 1738.*

Patet hinc, Regulares a Superioribus Ordinis tantum 5
approbatos ad excipiendas confessiones, haud posse Sacramentum Pœnitentiæ administrare Famulis Communitatis tametsi habentibus nox dictas tres conditiones. Posse vero censet *P. Gaudent. a Janua de Visitat. tom. 2. cap. 7. dub. 17. sect. 4. n. 39.* si induant præterea *distinctum habitum a Sæcularibus* ut sunt oblati donati Tertiarii. 6
Immo addit, quod possint etiam eos absolvere a casibus, 7
quos Episcopus sibi reservavit. Intellige vero semper de iis, qui Communitati servitium præstant.

P 2 FENE-

(a) Quomodo sententia Laymani, Escobrarii, Bussemb. & Lessii sustineri possit post damnationem Propositionis 38. inter damnatas ab Inn. XI. prorsus ignoro. Scio Theologos etiam magni nominis in hac esse sententia, ut si aliquando Famuli comestibilia degustent, non statim eos peccati esse damnandos. At vero, asserere quod furta minima famulorum ex comestibilibus non coalescant, salvo meliori judicio, a nimia laxitate non excusarem.

F E N E S T R Æ.

S U M M A R I U M.

1 *Nemo potest in muro alieno sine servitute fenestram construere, & aperire.*

2 *Hoc præcipue locum habet in Ecclesia propter reverentiam illi debitam.*

3 *Unde S. Pius V. mandavit claudi omnes fenestras vicinorum, ex quibus haberi poterat prospectus in Ecclesias.*

4 *Pro cujus S. Pontificis oraculi punctuali executione Sac. Congr. semper respondere solet, vel denegando facultatem fenestras aperiendi, vel mandando claudi illas quæ de facto apertæ sunt.*

5 *Sic etiam respondit novissime in Leodiensi 7. Augusti 1709. & in Ulixiponen. 5. Martii 1710. Et Sac. Congr. Visitationis Apostolicæ in Romana, Fenestræ 23. Januarii 1717.*

6 *Affertur singulare Decretum Sac. Congr. Episcop. in Avellinen. Indulti 5. Julii 1719.*

7 *Non sunt permittendæ fenestræ respicientes in Monasteria Monialium.*

8 *Ne quidem a fenestris Campanilis Ecclesiæ vicinæ potest haberi prospectus in Monasteria Monialium, sed pleno muro tales fenestræ debent obstrui.*

9 *Debent obstrui etiam fenestræ illæ, quæ sunt in Monasterio Monialium, per quas videre possunt, & videri.*

10 *Nec debet permitti alicui ædificium tollere, si per illud haberetur prospectus in Monasterium.*

11 *Immo sunt demoliendæ mansiones constructæ in vicolo intermedio, & claudendum est ambulacrum, quod a tecto imminet Monasterio, eique prædominat, non obstante qualibet appellatione, vel recursu.*

12 *Fenestræ, & quævis alia foramina Regularium spectantia in hortum, vel Clausuram Monialium, omnino claudenda sunt.*

13 *Fenestræ Monialium tam altæ debent esse, ut ad lumen tantummodo serviant.*

14 *Et quando aliunde nequeant lumen habere, fenestræ, quæ respiciunt in publicas vias, debent rotis muniri, & ita aptari, ut per ipsas nequeant Moniales videre, nec alloqui cum transeuntibus.*

15 *Nec tolerari debet, quod propter vicinitatem, & correspondentiam fenestrarum, Moniales possint videre vicinos, vel videri.*

16 *Fenestra Communionis inservire non debent pro Colloquutoriis Monialium.*

17 *Fenestræ Regularium quomodo, & quando claudi debeant, quando habent prospectum in vicinas Ædes sæcularium?* remissive.

18 *Fenestrarum aperitioni quando locus sit in Monasteriis Monialium?* remissive.

19 *Prohibetur Monialibus sub gravibus pœnis usus telescopii, sive conspicilli tubati longioris.*

1 NEmo potest in muro alieno sine servitute fenestram
construere, & aperire, *l. Altius. Cod. de servitut.*
ibi: „ In pariete vero tuo si fenestram Julianus vi,
„ vel clam fecisse convincatur, sumptibus suis opus tol-
„ lere, & integrum parietem restituere compellitur.
2 Hoc præcipue locum habet in Ecclesia propter honesta-
tem, & reverentiam illi debitam; *Clement. 1. de sent. ex-
comm.* ibi: *Aut in eis factis fenestris*, ibidemque Boerius
in fine, ubi quod temerarie agunt, qui construunt hu-
jusmodi fenestras, & in illis audiunt divina, Sabell. *in
select. canon. c. 4. n. 119.* Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. uni-
vers. c. 11. n. 38.* Pignatell. *tom. 4. consult. 119. num. 1.*
3 Unde S. Pius V. anno 1566. mandavit claudi omnes fe-
nestras vicinorum, ex quibus haberi poterat prospectus
in Ecclesias, ut refert Tusch. *de visit. lib. 1. cap. 11. n.
10.* in cujus sequelam Decret. suum edidit Card. Sabel-
lus ejus Vicarius præcipiens omnibus has fenestras ha-
bentibus, quod deberent illas claudere, relatum a Qua-
4 ranta *in summa Bullar. verb. Reverentia Divinorum*. Pro
cujus S. Pontificis Oraculi punctuali executione Sac. Con-
gr. Episcop. semper respondere solet, vel denegando fa-
cultatem fenestras aperiendi, vel mandando claudi illas,
quæ de facto apertæ fuerunt, Cujus Sac. Congr. multa
Decreta referunt, & sequuntur Pignatell. *tom. 4. consult.
119. a n. 3. ad 9.* Nicol. *in Floscul. verb. Fenestra num. 1.*
Pacichel. *de distantia cap. 6. membr. 4. n. 28.* Barbos. *lib.
1. Jur. Eccles. univers. cap. 11. num. 38.* Card. de Luca
de servitut. disc. 16. num. 2. Monacell. *tom. 1. tit. 5. for-
mul. 8. num. 34.* Ursaya *tom. 4. part. 2. discept. 14. num.
40.* & signanter *in nullius 11. Septembris 1613. & in alia
Nullius 5. Martii 1619. in Casertana 8. Junii 1646. in Cu-
sentina 14. Decemb. 1646. in Calven. 26. Septembris 1653.
in Veronen. 15. Junii 1655. in Alexanen. 14. Novembr. 1659.
in Pisaurien. 3. Octobris 1692.* Quam fane rigorem non
5 sine bonorum laude nostris temporibus inexorabiliter ad
praxim reduxit tam *in Leodien. 7. Augusti 1705.* quando
(effectu punctualiter subsecuto) injunxit Nuncio Colo-
niensi clausuram fenestræ apertæ in Ecclesia Carmelita-
rum, quam *in Ulixiponen. 5. Martii 1710.* nolens exaudire
preces primariæ Nobilitatis viri Comitis de Sousa pro se-
misi gratia se exhibentis assignare Capitale bismillium
Cruciatorum Ecclesiæ, in qua prætendebat aperire fe-
nestram, & novissime *Sacr. Congregat. Visitationis Apostolicæ
in Romana fenestra 23. Januar. 1717.* ut refert Ursaya
loc. cit. n. 95. qui *ibid. num. 46.* refert sequens Decret.
Sac. Congreg. Episcop. in Avellin. Indulti 5. Julii 1719. po- 6
nente Card. Paracciano, in qua licet ageretur de peti-
tione nedum insignis Benefactricis Antoniæ Spinolæ Prin-
cipissæ Avellini, sed etiam Patronæ ejusdem Civitatis,
ubi aderat Ecclesia Patrum Dominicanorum, qui eorum
pariter humillimas preces porrigebant pro eadem gratia.
Nihilominus dicta Sacra Cong. Episcopor. gratiam re-
strinxit ad vitam solius Oratricis per hæc præcisa ver-
ba; *Pro gratia quoad fenestram cum duplici Crate ferrea, &
ad vitam Oratricis tantum*. Vide verb. *Ecclesia art. 5.
verb. Porta*, & verb. *Prospectus*.

Non sunt permittendæ fenestræ respicientes in Mona- 7
steria Monialium, ut pluries declaravit Sacr. Congregat.
Episcop. & signanter *in Mediolanen. 5. Martii 1602.*, ibi;
*Non esse permittendas fenestras respicientes Monasterium, sta-
tim claudi debere ab Ordinario; & in Lyciensi 58. Februar.
1605.* in qua dicit, quod nullo modo debet esse prospe-
ctus in Monasteria Monialium, & *in Portugallien. 16. A-
prilis 1605.* in qua statuit, quod ne quidem a fenestris 8
Campanilis Ecclesiæ vicini potest haberi prospectus in
Monasteria Monialium, sed pleno muro tales fenestræ
debent obstrui, ut *in Avellana 31. Julii 1612.* Debent
obstrui etiam fenestræ illæ, quæ sunt in Monasterio Mo- 9
nialium, per quas videre possunt, ac videri, ut *in Par-
mensi 28. Novemb. 1636.*, ibi; *Devesi murare a muro pie-
no alcune aperture con gelosie fatte nella faccia della Chiesa,
per le quali potevano vedere, ed esser vedute*. Nec debet 10
permitti alicui ædificium tollere, si per illud haberetur
prospectus in Monasterium, ut *in Interamnensi 15. Maji
1612. & in Barensi 18. Februar. 1617.* Immo sunt demo- 11
liendæ mansiones constructæ in vicolo intermedio, &
claudendum est ambulacrum, quod a tecto imminet Mo-
nasterio, eique prædominat, ut *in Assisiensi 11. Junii 1653.*
Non obstante qualibet appellatione, vel recursu, ut *in* 12
Conversanensi 8. Augusti ejusdem anni 1653. Fenestræ, &
quævis alia foramina Regularium spectantia in hortum,
vel Clausuram Monialium omnino claudenda sunt, *Sacr.
Congreg. Episcop. & Regular. in Amalien. 23. Decembris 1603.
& in Neapolitana 1. Decemb. 1636.* Fenestræ Monialium
tam altæ debent esse, ut ad Lumen tantummodo ser- 13
viant; *Ead. Sac. Congregat. in una Civitatis Castell. 12.
Martii 1601.*

Et quando aliunde nequeant lumen habere fenestræ, 14
quæ respiciunt in publicas vias, debent rotis muniri, &
& ita aptari, ut per ipsas nequeant Moniales videre,
nec alloqui cum transeuntibus; *Ead. Sac. Congreg. in Tra-
nen. 16. Octobr. 1615.* ibi: „ Quando le stanze de Mona-
„ steri, che hanno le fenestre in strada, possino avere il
„ lume altronde, le ferrate ad ogni modo murate, ma
„ quando restassero cieche, ordinarete che si mettano le
„ trombe alle medesime fenestre, e si acconcino di ma-
„ niera, che non si possa nè vedere, nè parlare con chi 15
„ passa per la via ". Nec tolerari debet, quod pro-
pter vicinitatem, & correspondentiam fenestrarum Mo-
niales possint videre vicinos, vel videri; *Ead. Sac. Con-
greg. in Neocastren. 16. Augusti 1591.* Fenestræ Communio-
nis inservire non debent pro Colloquutoriis Monialium, 16
minusque Confessionaria exceptis Sacris functionibus so-
litis fieri ab Episcopis; *Sac. Congreg. Episcop. in Encyclica
Epistola sub die 30. Octobris & 3. Decembris 1706.* Fenestræ 17
Regularium quomodo, & quando claudi debeant quando
habent prospectum in vicinas Ædes sæcularium; *Sacr.
Congreg. Episcop. & Regul. in Camerinen. Fenestrarum 13.
August. 1717.* Ponente Card. Scrattembac. Vide Ursa-
yam *tom. 2. part. 2. discept. 6. per totam*. Fenestrarum
aperitioni quando locus sit in Monasteriis Monialium? 18
Sacr. Congreg. Episcopor. in Neapolitana 12. Januar. 1711.
Ponente Card. Corsino; Vide Ursayam *tom. 3. part. 2. di-
scept. 5. per totam*. Prohibetur Monialibus sub gravibus 19
pœnis usus telescopii, sive conspicilli tubati longioris;
Sacr. Congreg. Episcop. in Anconitana 1. Octobris 1627.

Novæ additiones ex aliena manu.

NEmini licet habere Fenestras, ex quibus pateat aspe- 1
ctus in Monasteria Monialium, ut firmat *Auctor nu-
mer. 7. & sequent.* Cæterum hac cum distinctione est pro- 2
cedendum. Si e conspectu antiquæ domus novum Mona- 3
sterium Monialium sit constructum, non sunt statim clau-
dendæ Fenestræ domus illius, aut repagula ipsis ap- 4
ponenda. Sed remedium est adhibendum ex parte sentien-
tis minus præjudicium. Idque summa ratione; quia ni-
hil in hoc casu imputari potest domino antiquæ domus. 5
Idem est, & quidem ex eadem ratione si utrumque ædi-
ficium sit antiquum, sed ex innovatione aliqua facta a Mo-
nialibus, e fenestris domus aspectus pateat in Monasterium.
Sin autem e conspectu Monasterii Monialium domus, anti-
qua

qua sit elevata, vel nova sit constructa, ex cujus fenestris pateat in Monasterium aspectus, non attento majori, vel minori præjudicio, semper adhibendum est remedium ex
6 parte domus. Quod procedit etiamsi bona fide innovatio illa facta sit. Confer de his omnibus *Rec. in Romana Fabrica super reservatis* 13. *Januarii* 1714. & 5. *Junii ejusdem anni, cor. bon. mem. Lanc.* ubi explicantur *decisiones in Calagoritana Fabricæ* 11. *Februarii* 1729., & 4. *Junii* 1731., *cor. clar. mem. Millin.*

FERRAGOSTO.

1 FErragosto etymologia his verbis explicatur a Bernino *nella Istoria di tutte l' Eresie tom. 2. secul. 6. cap. 13. fol. 138. sub Pelagio II.* & ab Ursaya *in Miscellaneo Sacro Profano Canonico, & Civile, part. 2. lit. F. num. 19.*, E' fama, che alla Catena di Erode per Divina virtù, con celeste simpatia si congiungesse quella di Nerone, con cui fu legato il medesimo S. Apostolo nel Carcere Mamertino, sotto il Campidoglio di Roma, e che di ambedue ne divenisse una, incatenate, ed unite insieme senza applicazione di umana industria; E come che la collocazione di queste due Reliquie, e la dedicazione del loro Tempio successe appunto nel primo giorno di Agosto, volle il Pontefice S. Sisto, che regnava all' ora nel Pontificato Romano con miglior augurio rendere celebre quel giorno, e quel Mese con la memoria di un tanto successo consecrandolo alle catene di S. Pietro, le quali si dissero *li Ferri di Agosto*, che tra noi, con più abbreviata, ma corrotta parola diciamo *Ferragosto*; E non senza gran misitero parve che volesse Dio abbattere il fasto di Augusto Imperatore con le catene, e ferri di S. Pietro; conciossiacosachè le Kalende di Agosto erano di già da prima dedicate dalla Gentilità alla felice ricordanza di quel Monarca, che in tal giorno era stato la prima volta dichiarato Console, aveva molti trionfi riportati, soggiogato l' Egitto, e terminata la lunga Iliade delle civili discordie. Onde per pubblico Decreto del Senato non più *Sextilis* fu denominato quel Mese, ma *Augustus*. [* Aliis tamen hujusce nominis etymon a *Feriis Augusti*, quæ ab antiquis Romanis ineunte sextili mense celebrabantur, placet desumere *.

FESTA, FESTIVITATES.

SUMMARIUM.

1 *Festa, quæ nunc sunt de præcepto enumerantur.*
2 *Episcopi licet de jure communi soleant in propria Diœcesi vocato Clero, & populo dies Festos indicare: hodie tamen ab indictione sub præcepto novorum Festorum debent abstinere.*
3 *Hinc promissiones, & vota, quæ frequenter fieri solent ab Universitatibus servandi sub præcepto Festum alicujus Sancti, ac jejunandi in Vigilia, non obligant populum.*
4 *Affertur Decretum super electione Sanctorum in Patronos.*
5 *Hoc Decretum non irritat electiones jam antea factas, sed solum posteа faciendas.*
6 *Quando electiones ex post factas, seu faciendas est in viridi observantia.*
7 *In hujusmodi Patronorum electione fieri non debent promissiones servandi diem Festum Patroni electi tanquam de præcepto.*
8 *Nullus Princeps Laicus, & nulla Potestas sæcularis potest instituere, vel indicere dies Festos.*
9 *Festum novum non potest cogi populus servare, quam indictum ab Ecclesia, & si novum institui petitur, supplicet populus.*
10 *Festa nova de præcepto servanda non possunt institui invito populo.*
11 *Festa Sanctorum, quæ de præcepto non servantur, si populus sponte voluerit observare, non est prohibendus, sed nullus est sub pœna cogendus.*
12 *Festa de præcepto sunt inviolabiliter ab omnibus observanda, & sanctificanda.*
13 *Festa Sanctificare est in illa die non solum non laborare, sed Hymnis, & Canticis vacare.*
14 *Neque a Festorum observantia excusat prætextus contrariæ consuetudinis.*
15 *Propter necessitatem tamen, & causam pietatis, & circa res, quæ facile pereunt potest in diebus Festis laborari.*
16 *Ut sciatur, quæ diebus Festis fieri liceant, vel non, dantur hic novissime dispositiones emanatæ sub Clem. XI. & Benedicto XIII.* usque ad num. 19.
20 *Licentia laborandi diebus Festis semper est requirenda, etiamsi necessitas urgeat, aut pietas suadeat.*
21 *Concessio licentiarum laborandi spectat ad Episcopum, non autem ad Gubernatorem, vel Judicem Laicum.*
22 *Hæc licentia laborandi diebus Festis debet dari in scriptis.*
23 *Licentiæ laborandi diebus Festis non sunt exhibendæ Judicibus Laicis, nec toleranda est hujusmodi præsumptio.*
24 *Sic etiam licentia vendendi diebus Festis sunt danda a solo Episcopo.*
25 *Laicus non potest indicere, nec publicare bannimenta dici Festivi, sed spectat ad solum Episcopum hujusmodi publicatio. Unde Sindici Communitatis propter hoc excommunicantur, & prævia revocatione dictarum proclamationum ab Episcopo absolvuntur.*
26 *Edictum Curiæ Laicalis super diebus Festivis contra facultatem ab Episcopo concessam est nullum.*
27 *Nec Curia Sæcularis potest impedire quin Curia Ecclesiastica procedat etiam ad mulctas contra exercentes opera servilia in diebus Festis sine licentia.*
28 *Pœna pro transgressione Festorum imponenda debet esse moderata, & si fuerit exorbitans debet reduci ad Arbitrium Ordinarii, & reliquum si fuerit exactum, restitui.*
29 *Neque debet excedere 5. vel 6. Julios in loca pia distribuendos, deducta tertia parte pro Executoribus, licet quis deprehensus fuerit in fragranti post publicatum Edictum.*
30 *Neque pro pœna debent bona confiscari &c. sed tamen standum est novissimis dispositionibus anno* 1703. & 1727. *emanatis.*
31 *Si causa laborandi in die Festo vere subsit, Ordinarius tenetur licentiam dare.*
32 *Et tenetur ipsam dare gratis.*
33 *Episcopus aliter faciens monendus est, ut consulat conscientiæ suæ.*
34 *Si tamen alicubi loca pia maxima egestate laborent, tunc liceat per modum largitionis pro illis sublevandis aliqua eleemosyna recipi posset.*
35 *Dispensare super observatione Festorum spectat etiam ad Vicarium licet Foraneum, non autem ad Archipresbyterum, sive Curatum, nisi Vicario absente.*
36 *Dies Festos, quos in Diœcesi sua Episcopi servandos præceperint, debere etiam ab Exemptis omnibus etiam Regularibus observari statuit Tridentinum.*
37 *Episcopi tamen nequeunt novos dies Festos instituere vigore hujus Decreti, immo debent ab ipsis instituendis abstinere.*
38 *In casibus in quibus possunt Episcopi concedere facultatem laborandi diebus Festis suis subditis, possunt etiam Prælati Regulares concedere suis subditis Regularibus.*
39 *Hanc autem facultatem nequeunt concedere sæcularibus non tantum Commensalibus, neque pro servitiis suorum Monasteriorum.*
40 *Dictum notabile Rodriquez, & Portel.*
41 *Festa mobilia in die Epiphaniæ publicare debet Canonicus junior juxta formam libri Cæremonialis, nisi alius ex consuetudine Ecclesiæ sit assignatus.*
42 *Dies Festos in suis Ecclesiis annuntiare nullatenus prohibentur Regulares.*
43 *Dierum Festorum ad observantiam cogi possunt Regulares, sed non quoad Octavam; & sunt servandæ Rubricæ Breviarii, & Decreta novissima.*
44 *Dies Festus Titularis quoties modeste, & sine abusu celebretur, non potest Monialibus prohiberi.*
45 *Festivitas alicujus Sancti cum majori pompa celebrari debet in Ecclesia ejus nomini dicata.*
46 *Eadem die duæ Ecclesiæ vicinæ non celebrant idem Festum, sed Ecclesia moderna debet eligere aliam diem.*
47 *Festum S. Antonii de Padua potest ipso solemnitatis die celebrari tam a Patribus de Corpore observantiæ, quam a PP. Conventualibus.*
48 *Affertur similis decisio in Alexandrina.*
49 *Si Festum Annuntiationis B. M. V. occurrerit in feria sexta in Parasceve, vel in Sabbatho Sancto, transfertur ejus officium una cum præcepto audiendi Missam, & vacandi ab operibus servilibus ad Feriam secundam post Dominicam in Albis, pretracto in aliam diem Festo in ea occurrente, nisi fuerit duplex primæ Classis.*
50 *Si tale Festum venerit in Feria quinta in Cœna Domini, non est transferendum præceptum audiendi Missam, & abstinendi a servilibus, sed omnino observandum est ipsa die &c.*
51 *Idem pariter est dicendum, si in ipsa die incideret Festum S. Joseph.*
52 *Si simul transferenda sint Festa S. Joseph, & Annuntiationis, prius debet reponi Festum Annuntiationis, deinde S. Joseph.*
53 *Si alicubi in 4. Feria 2. in Albis occurreret duplex primæ Classis, ibidemque Annuntiatio celebraretur sub eodem ritu, adhuc duplex illud esset transferendum, & celebranda Annuntiatio. Similiter licet Annunciatio sit secundæ Classis, si tamen haberetur reponendum Officium primæ Classis, nihilominus in prædicto casu esset agendum de Annuntiatione. Quod si Annuntiatio ulterius protraheretur ob Festum altioris Ordinis in ea Feria

tia 2. alicui occurrente, non ideo retrahenda esset obligatio audiendi Missam, & vacandi a servilibus.
54 *Si Festum S. Matthiæ occurrat Feria 4. Cinerum, non potest anticipari ejus Vigilia, sed jejunium omnino est servandum ultima die Bacchanalium.*
55 *Festum S. S. Corporis Christi instituit Urbanus IV. de anno 1262.*
56 *Assignantur motiva præcipua institutionis hujus Festi.*
57 *Institutio Festi Corporis Christi quomodo fuerit revelata B. Julianæ.*
58 *Idem Festum fuit primo celebratum in Ecclesia Leodiensi.*
59 *Licet quotidie in S. S. Missæ Sacrificio Augustissimum Eucharistiæ Sacramentum veneretur, conveniens tamen fuit, ut de ipso saltem semel in anno solemniter memoria celebraretur.*
60 *Et hanc Solemnitatem maxime commendavit Sacr. Concilium Tridentinum.*
61 *An Urbanus IV. simul cum Festo decreverit Processionem solemnem, quæ hodie peragitur?*
62 *Ex quadam libello relato a Nicolao Serrario colligitur processionem solemnem fuisse ordinatam a Joanne Papa XXII. qui floruit anno 1315.*
63 *Festum Corporis Christi cum ejus Octava potest celebrari etiam tempore Interdicti.*
64 *In Festo Corporis Christi non est jejunandum, licet incidat in Vigilia S. Joannis Baptistæ, sed anticipandum est jejunium die antecedenti feria 4. & de Vigilia nihil fit eo anno.*
65 *In Festo Corporis Christi non est deferenda in Processione Eucharistia Sacerdotum humeris, sed celebrantis manibus.*
66 *In Festo Corporis Christi non sunt canendæ cantiones vulgari sermone.*
67 *In Festo Corporis Christi deferatur Eucharistia a celebrante, & in Vesperis diei Octavæ, si fiat Processio, deferatur ab eo, qui cantavit Vesperas, modo saltem sit Canonicus in Collegiatis.*
68 *Si Episcopus in Festo Corporis Christi non deferat Eucharistiam, Canonici tamen induant Sacras Vestes.*
69 *Non convenit quod prima Dignitas celebret Missam ante Processionem S. S. Sacramenti, & deinde altera Dignitas Minor gestet illud in Processione.*
70 *In Festo S. S. Corporis Christi non est facienda Processio cum Sacramento sine Pluviali.*
71 *Festum Conceptionis B. M. V. Immaculatæ est ab omnibus ubique observandum de præcepto ex Decreto Clementis XI. edito 6. Decembris 1708.*
72 *Festum S. Joseph est ubique de præcepto ex Decreto Sac. Cong. Rit. edito 8. Maji 1621. mandante, & approbante Gregorio XV.*
73 *Festum S. Annæ est ubique de præcepto ex Constitutione Gregorii XV. emanata 23. Aprilis 1622. & incipient.* Honor laudis.
74 *Festum S. P. Francisci fuit indictum observandum ubique de præcepto a Sixto IV. & a Sacr. Cong. Rit. 3. Januarii 1622. & 21. Aprilis 1640. at postea ab Urbano VIII. 13. Septembris 1642. Constit. incipient.* Universa, *non fuit amplius connumeratum inter Festa de præcepto, sed tantum de devotione.*
75 *Festum omnium Sanctorum celebrandum est ad supplendas negligentias commissas in propriis eorum Festivitatibus.*
76 *Festum S. S. Fabiani, & Sebastiani non simul celebratur, licet Titulus Ecclesiæ sit tantum de Sancto Sebastiano.*
77 *Festa etiam de Sanctis veteris Testamenti possunt celebrari.*
78 *Festum de Patrono principaliori loci est præceptivum cum obligatione audiendi Missam, & vacandi ab operibus servilibus.*
79 *Mercatus fieri non potest in diebus Festivis de præcepto.*
80 *Quoad Peregrinos, & Advenas circa Festa*, remissive.
81 *Circa Festa attendenda sunt varia, quæ hic traduntur*, ad num. 115.
116 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad num. 139.

1 FESTA quæ nunc sunt sub præcepto sunt sequentia; scilicet Dominicæ totius anni, Nativitas Domini Nostri Jesu Christi, Circumcisio, Epiphania, Resurrectio cum duabus sequentibus, Ascensio, Pentecostes cum duabus sequentibus, Sanctissimæ Trinitatis, Solemnitas Corporis Christi, Inventio S. Crucis, Festivitates B. M. Virginis ut Purificationis, Annuntiationis, Assumptionis, Nativitatis (& Conceptionis ex Decreto Clementis XI. edito 6. Decembr. 1708. incipient. *Commissi Nobis*) Dedicatio S. Michaelis Archangeli, Nativitas S. Joannis Baptistæ, Festa SS. Petri, & Pauli, S. Andreæ, S. Jacobi, S. Joannis, S. Thomæ, Sanctorum Philippi, & Jacobi, Sancti Bartholomæi, S. Matthæi, Sanctorum Simonis, & Judæ, & S. Matthiæ Apostolorum. Item Festa S. Stephani Protomartyris, Sanctorum Innocentium, Sancti Laurentii Martyris, Sancti Silvestri Papæ, Sancti Joseph Sponsi B. M. V., *Sanctæ Annæ* Matris B. M. V., & Omnium Sanctorum, atque unius ex principalioribus Patronis in quocumque Regno, sive Provincia, & alterius pariter principalioris in quacumque Civitate, Oppido, vel Pago, ubi hos Patronos haberi, & venerari contigerit; Urban. VIII. Constitut. incip. *Universa* §. 2.

Episcopi licet de jure communi *in cap.* 1. *dist.* 3. *de consecrat. & in cap. Conquestus, de feriis*, valeant in propria Diœcesi vocato Clero, & Populo dies Festos indicere; Barbos. *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 105. *num.* 36. cum multis ibi citatis; Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 184. Hodie tamen, quamvis talis potestas non sit ablata, nihilominus ab indictione sub præcepto novorum Festorum debent abstinere, prout illos monuit Urbanus VIII. in cit. Constit. incipient. *Universa* §. 3., ibi, " Ne autem dies Festos a Locorum Ordinariis nimia aliquorum facilitate, aut Populorum importunitate deinceps iterum multiplicari contingat, iidem Ordinarii in Domino monentur, ut ad Ecclesiasticam ubique servandam æqualitatem, de cetero perpetuis futuris temporibus ab indictione sub præcepto novorum Festorum studeant abstinere. Hinc promissiones, & vota, quæ frequenter fieri solent ab Universitatibus servandi sub præcepto Festum alicujus Sancti, ac jejunandi in Vigilia, non obligant Populum, qui tamen potest sponte promissa servare, & nullus est pœnis cogendus, ut illa die abstineat ab operibus servilibus; Barbos. *in Collect. decis. Apostolicar.* verb. *Festum in communi num.* 8. ubi affert Decretum *Sac. Congr. Rit. in Brundusina Massagna* 21. *Augusti* 1603. Monacell. *part.* 2. *tit.* 13. *formul.* 1. *num.* 13. ubi testatur se vidisse plures supplices Libellos hac in re Sacræ Congregationi Rit. porrectos pro confirmatione hujusmodi promissionum, & Votorum, fuisse rejectos, & præcise in *Urbevetana* 6. *Octobr.* 1696. *in Messanen. loci Milazzi* 23. *Januar. & in Alessanen. Terræ Cosani* 6. *Septemb.* 1692. 2 3

Hic juvat afferre Decretum super electione Sanctorum in Patronos a Sac. Rit. Congregatione de ordine S. D. N. Urbani VIII. emanatum die 23. Martii 1630. " Sacra Rituum Congregatio annuente Sanctissimo D. N. in electione Patronorum mandavit infrascripta in posterum servari debere, declarans quod aliter facta electio nulla sit ipso Jure. 4

I. Quod eligi possint in Patronos ii solum qui ab Ecclesia universali titulo Sanctorum coluntur, non autem Beatificatorum duntaxat.

II. Quod de Patrono Civitatis electio fieri debeat per secreta suffragia a populo mediante consilio generali illius Civitatis, vel Loci, non autem ab Officialibus solum, & quod accedere debeat consensus Episcopi, & Cleri illius Loci. Idemque servari debeat in Patrono Regni, qui pariter eligi debeat per secreta suffragia a populo singularum Civitatum Provinciæ; Et quod Repræsentantibus Regnum, Civitatem, vel Provinciam nullo competat facultas eligendi, Patronos, nisi ad hoc habeant speciale mandatum, & ulterius interveniat consensus Episcopi, & Cleri dictarum Civitatum.

III. Quod causæ electionis novorum Patronorum debeant in Sacra Congregatione deduci, & ab ea examinari, ac demum causa cognita ab eadem Congregatione approbari & confirmari.

Et ne præmissorum ignorantia ullo umquam tempore possit allegari, eadem Sacra Rituum Congregatio supradictum Decretum imprimi, & publicari mandavit. 5

Hoc decretum licet irritet electiones postea factas, non irritat tamen electiones Patronorum jam antea celebratas, ut respondit *Sacra Rit. Congr. in Trapanensi, Patronatus* 15. *Junii* 1633. *& in Pampilonensi Patronatus* S. Francisci *Xaverii*, in qua fuit approbata electio facta in Comitiis Regni Navarræ; Quæ resolutio tamquam juridice fuit per Rotam, proponente Reverendiss. Decano, approbata, considerato solum quod ad evitandum præjudicium electionis antiquissimæ S. Firmini debeat utterque tamquam Patronus coli, quod certo præsupponit validitatem electionis. Et in *Neapolitana Patronatus ejusdem S. Francisci sub die* 15. *Septembris* 1656., & in terminis electionis Patroni, qui ab Ecclesia universali titulo Sancti non colebatur, post dictum Decretum fuit observatum in admissione Beati pro tunc & nunc Sancti Jacobi de Marchia, cujus electio *anno* 1620. atque adeo ante Decretum editum celebrata fuit, & deinde *anno* 1647. admissa, & solemni repositione Statuæ in Thesaurum Neapolitanum comprobata. Quoad electiones ex post factas, & faciendas, est in viridi observantia, nam recurrentibus Universitatibus ad Sacram Cong. Rit. pro approbatione electionis in Patronum alicujus Sancti, si preces dictis requisitis sint destitutæ, rescribi solet: *Decreto de servato decreto Urbani VIII.* prout non semel se vidisse testatur 6

Mona-

Monacell. *part.* 2. *tit.* 16. *formul.* 10. *num.* 11. vel *pro concessione servata forma decreti Urbani VIII.* Aliis vero Universitatibus, quæ in electione, requisita talis decreti observarunt, & locus non est celebris notæ conceditur approbatio cum clausula: *Dummodo alium principalem Patronum, seu Protectorem non habeant.* & in una *Maceratien.* 30. *Martii* 1698 *pro Universitate Castri Veterani*, & in alia *Lycien.* 11. *Julii* 1699. *pro Universitate Terræ Monte-*
7 *roni.* Unde hic est advertendum quod in hujusmodi Patronorum electione fieri non debent promissiones servandi diem Festum Patroni electi, tamquam de præcepto, etiamsi ab Ecclesia universali sub tali ritu non colatur, nam has promissiones, & Vota Sacra Congregatio non admittit, nec approbat, sed rejicit, & tantum ex devotione servari posse concedit, ut respondit in *Theatina* 13. *Martii* 1694. pro Clero, & Populo nonnullorum Oppidorum, & sæpe alibi, ut patet supra *n.* 3.

8 Nullus Princeps Laicus, & nulla Potestas Sæcularis potest instituere, vel indicere dies Festos, seu præcipere observationem alicujus diei Festi; Sic expresse declaravit Innocentius X. 6. Octobris 1653. per suas litteras in forma Brevis, ut sequitur.

INNOCENTIUS PAPA X.

Ad perpetuam rei memoriam.

„ CUM nuper ad notitiam nostram non sine gravi animi nostri molestia pervenerit, quod dilecti Filii Senatus Mediolani per litteras datas die 20. Junii proxime præteriti, & dilectus Filius nobilis vir modernus Gubernator Status Mediolani, per Edictum publicatum die 30. ejusdem mensis Junii mandaverint observari diem Festum S. Dominici die 4. mensis Augusti cujuslibet anni in toto illo Statu, præcipientes, ut Populi, & subditi illius Status abstineant ab operibus servilibus, & artifices tabernas, & apothecas clausas teneant, prout servatur ceteris diebus Festis ex præcepto, & ulterius in Edicto prædicto exprimatur festivitatem esse celebrandam cum omni devotione, ac pietate Christiana: Nos, quibus universalis Ecclesiæ regimen a Domino commissum est, considerantes quam perniciosum auctoritati Ecclesiasticæ id esse possit, cum Principes Laici, quos in rebus Ecclesiæ obsequendi potius manet necessitas, quam auctoritas imperandi, non habeant facultatem imperandi dies Festos in honorem Sanctorum; de Venerabilium Fratrum nostrorum S. R. E. Cardinalium sacris litteris Præpositorum, quibus hoc negotium discutiendum commisimus, consilio prædictas litteras, & Edictum emanata auctoritate Laicali super observatione prædictæ Festivitatis S. Dominici, fuisse, & esse omnino nulla, nulliusque roboris, & momenti, nec aliquo modo servanda Apostolica auctoritate tenore præsentium declaramus. Sicque, & non aliter in præmissis per quoscumque Judices ordinarios, & delegatos, etiam causarum Palatii Apostolici Auditores, ac ejusdem S. R. E. Cardinales etiam de latere Legatos, & quosvis alios quacumque auctoritate fungentes, sublata eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate, judicari, & definiri debere, ac irritum, & inane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, decernimus. In contrarium facientibus &c. non obstantibus quibuscumque: Dat. Romæ apud Sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris die 6. Octobris 1653. Pontificatus nostri anno decimo.

9 Festum novum non potest cogi populus servare, nisi sit indictum ab Ecclesia, & si novum institui petitur supplicet populus: *Sac. Congregat. Rit. in Placent.* 20. *Apri-*
10 *lis* 1602. Festa nova de præcepto servanda non possunt institui invito populo; *Sac. Congregat. Rit. in Brundusina*
11 2. *Martii* 1602. *& in Hispalen.* 21. *Augusti* 1604. Festa Sanctorum, quæ de præcepto non servantur, si populus sponte voluerit observare, non est prohibendus, sed nullus est sub pœna cogendus, ut illa die ab operibus abstineat; *Sac. Congregat. Rit. in Brundusina Messagne* 21. *Augusti* 1604.

12 Festa de præcepto sunt inviolabiliter ab omnibus observanda, & sanctificanda; *Exod.* 34., ibi: *Sex diebus operaberis, & die septimo cessabis arare, & metere*; *Cap. Licet de Feriis, Cap. Unic. de Reliquiis, & venerat. in* 6. Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 12. *de Regular.*, & *eid. sess.* 25. *de refor. mat. in fine de delectu ciborum, jejuniis, & diebus Festis*; S. Pius V. Constit. incip. *Cum primum*, Urbanus VIII. Con-
13 stit. incip. *Universa*. Festa sanctificare est in illa die non la-
14 borare, sed Hymnis, & Canticis vacare; Concil. Colonien. 2. *part.* 9. *c.* 9. Neque a Festorum observantia excusat prætextus contrariæ consuetudinis, quia consuetudo mala inveterata quanto diuturnior, tanto periculosior; *C. Schisma* 24. *quæst.* 1., *& Cap. Cum tanto* 11. *de consuetudine*, ibi: *Cum tanto sint graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*, & ideo Mercatores Starchinonenses, qui sub aliqua asserta consuetudine prætendebant retinere apertas Apothecas diebus Festis, & in illis vendere merces, & necessitatem (ratione loci) vendendi, per testes, & legitimam consuetudinem auctoritate DD. reddere conabantur, fuerunt a Sacra Congregatione Concilii (in qua causam proponere curarunt) *sub die* 14. *Maji* 1679. rejecti, & rescriptum non licere: & cum non acquiescerent, reproposita eorum instantia 21. *Martii* 1692. iterum repulsi fuere, & injunctum, ut amplius non audirentur, *lib.* 33. *decret. fol.* 87. Propter necessitatem tamen, & causam pietatis, & circa res, 15
quæ facile pereunt, potest in diebus Festis laborari; *Cap. Licet, de Feriis*; Concil. Toletan. 22. *cap.* 7., & pluries decrevit *Sacr. Congreg. Rit.* & signanter *in Ravennaten.* 9. *Novemb.* 1600. *in Ulixbonen.* 30. *Martii* 1621. *& Sac. Congreg. Concil.* teste Quaranta *in Summa Bullar.* Verb. *Dies Festus*, & Pialec. *in praxi Episcop. part.* 2. *cap.* 3. *num.* 25. & sic etiam S. Pius V. Constitut. incip. *Cum primum*.

Ut autem sciatur quæ diebus Festis fieri liceant, vel 16
non, dantur hic novissimæ dispositiones emanatæ sub Clemente XI. & Benedicto XIII.

EPISTOLA ENCYCLICA CLEM. PP. XI.

Ad Archiepiscopos, & Episcopos Romandiolæ, ac 17
Provinciæ Urbinatis, necnon ad D. Cardinalem Abbatem Commendatarium Abbatiæ Nonantulanæ jussu Summi Pontificis conscripta, qua Festorum dierum sanctificatio, ac irrepentium abusuum extirpatio illis impense commendatur.

„ Essendo, che la Santità di nostro Signore sempre più coltivi nel suo cuore la sollecitudine, che nelli giorni Festivi dedicati specialmente al culto di Dio, si esercitino li Fedeli nell' assistenza a' Divini Offizj, ed opere di pietà e siccome in essi è ingiunto dalle sacre pagine l' astinenza dall' opere servili, così maggiormente devesi ciascuno astenere dall' esercizio, & applicazione ad atti vani, ed inonesti. Onde nella Lettera circolare spedita nell' anno 1701. primo del suo Pontificato giudicò essere delle prime cure del suo Apostolico Ministero ricordare agli Ordinarj il procurare l' Osservanza delle Feste con ingiungere, che si celebrino con modestia, divozione, e senza spettacoli, e profanità vietate dalli Sacri Canoni; Ora essendo giunto alle sue orecchie, che per avere più concorso di Popolo, che ne' giorni festivi si suole radunare nelle Città, e Luoghi, si pratichino ne' detti giorni Spettacoli d' Istrioni, Ciarlatani, maschere, e simili voluttuosi, e vani trattenimenti; Per tanto la Santità sua m' ha imposto, che io eccitti seriamente il zelo Pastorale di V. S., come con questa eseguisco a porgere rimedj a simili abusi, quando vi siano, e che omninamente con la sua autorità ordinaria, e con le pene dovute proibisca che nelli giorni festivi si faccino maschere, nè spettacoli, e radunanze d' Istrioni, Ciarlatani, Saltimbanchi, e simili anche con pretesto di solamente vendere, e distribuire medicamenti, e dove per l' uso tolerato si facciano in giorni di festa, nè si possa altrimente, e con prudenza, e soavità ovviare, almeno proibisca, che le cose espresse non seguano la mattina, ma dopo li Divini Offizj, e Vespero, e che detti Istrioni, Ciarlatani, e Saltimbanchi non usino parole, e gesti osceni, o distribuiscano simili canzoni, nè che segua avanti, o vicino le Chiese, e Monasterj di Monache, o Conservatorj di Zitelle. Non dubito che V. S. con tutta prontezza si conformerà al zelo di S. B. invigilando con tutta attenzione a quanto se le ingiunge &c. Roma 11. Gennaro 1719.

G. D. Card. Paracciani Prefetto.

V. Arciv. di Damasco Segretario.

EPISTOLA ENCYCLICA

Jussu ejusdem Sum. Pont. ad universos ditionis Ecclesiasticæ Archiepiscopos, & Episcopos conscripta, qua Monita alias data quoad Festorum dierum sanctificationem, & invectorum abusuum extirpationem instaurantur, eorumque executio ipsis enixe commendatur.

„ La Santità di Nostro Signore eccitata dal debito del suo Apostolico Ministero fino da' primi mesi del suo Pontificato per fare a tutti palese quanto avesse a cuore la puntuale Osservanza, e santificazione delle Feste, con lettera spedita da questa Sacra Congregazione in data delli 30. Luglio 1701. fè strettamente inculcare a' Vescovi di dovere con tutta la maggior attenzione procurare, che li giorni delle medesime Feste da' Fedeli commessi alla loro cura veramente si santificassero, con impiegarli nel culto di Dio, nell' assistenza a' Divini Officj, nell' ascoltar la Divina parola, e in altri esercizj, e opere di pietà, dovendosi per tal cagione astenere dall' opere servili, e molto più da' divertimenti vani, e scandalosi. L' istesso ricordo per ordine della Santità Sua fu rinnovato a' detti Vescovi con altra lettera della medesima Sagra Congregazione in data delli 16. Marzo 1703. §. Secondo vuole &c. Susseguentemente avendo sua Beatitudine considera-

derato, che nel tempo del Carnovale si moltiplicano le occasione de' mentovati divertimenti troppo ripugnanti alla Santità delle Feste, con altra lettera similmente circolare delli 11 Gennaro 1719. fè insinuare a' medesimi Vescovi di proibire ne' suddetti giorni di Festa assolutamente, se fosse possibile, le Maschere di qualsivoglia sorte, come anco gli spettacoli, radunanze d'Istrioni, Ciarlatani, e Saltimbanchi, ancorchè questi si valessero del pretesto di voler dare qualche divertimento al Popolo, per più facilmente vendere, e distribuire li loro medicamenti. Quando poi per la lunga tolleranza avutasi di simili abusi, eziandio ne' giorni Festivi, non si fosse giudicato opportuno di farne per detti giorni un'assoluta, e generale proibizione, come la Santità sua avrebbe desiderato, dovessero almeno omninamente, e strettamente ordinare, che in quei giorni tanto le Maschere, quanto le altre accennate azioni, non si facessero mai la mattina, ma solo potessero tolerarsi dopo pranzo, e dopo finiti li Vespri, e altri Offici Divini, come parimente dovessero invigilare, che in qualsivoglia tempo da' suddetti Istrioni, Ciarlatani, e Saltimbanchi si osservasse la dovuta modestia, nè si usassero parole, atti, e gesti osceni, anzi nè pure si distribuissero Canzoni simili; nè mai le accennate, o altre somiglianti azioni si permettessero in tali vicinanze delle Chiese, o Monasteri di Monache, o Conservatori di Zitelle, che o dall'une, o dall'altre potessero udirsi li suoni, o altri strepiti carnevaleschi.

Non ostanti però li accennati Ordini dati replicatamente, come si è detto, essendo pervenuto a notizia di Nostro Signore, che li medesimi in alcuni luoghi dello Stato Ecclesiastico siano poco osservati, nè dubitando la Santità Sua, che da tale osservanza siano provenuti, e provenghino quei flagelli, co' quali il Signor Iddio ci ha percossi, e ci percuote, anzi giustamente temendo, che dall'istesso fonte possino derivarne altri più gravi, che si minaccia, come lo stesso Dio se ne dichiarò in Ezechiele: " Sabbatha mea violaverunt vehementer; dixi ergo ut effunderem furorem meum super eos, & consumerem eos; " mi ha perciò strettamente comandato la Santità Sua, che io eciti di nuovo l'attenzione, e zelo di V. S. come faccio, a invigilare dal canto suo, che puntualmente, e interamente venga osservato tutto ciò, che si contiene nella suddetta lettera circolare, e che in oltre le notifichi, come parimente faccio, esser sua mente, che in niun tempo sia permesso alli Ciarlatani, Saltimbanchi, e Istrioni di far recite, Commedie, o Rappresentazioni, nelle quali operino, recitino, cantino, o comparischino Donne ancorchè mascherate; Scrivendosi perciò dalla Segretaria di Stato alli Signori Legati, e dalla Consulta alli Governatori dello Stato Ecclesiastico, che debbano omninamente tutto ciò proibire sotto gravi pene. Non dubito, che Ella sia per conformarsi pienamente, ed esattamente alle rette, e sante determinazioni del Sommo Pontefice, come ben richiede quell'efficacia, con cui per ordine della Santità Sua se le ne ingiunge l'esecuzione. E auguro a V. S. dal Signor Iddio ogni maggiore felicità. Roma 4. Gennaro 1721.

G. D. Card. Paracciani Prefetto.

F. Arcivesc. di Damasco Segretario.

18 Sub Benedict. vero XIII. promulgatum fuit sequens edictum.

E D I T T O

Per l'osservanza delle Feste.

Prospero del Titolo di S. Callisto della S. R. C. Prete Cardinal Marefoschi della Santità di Nostro Signore, Vicario Generale &c.

1. AVendo la Santità di Nostro Signore opportunamente provvisto fino dal principio del suo Pontificato, che le Funzioni Ecclesiastiche si facciano con quella divozione, e decoro, che si conviene, considerando col suo Pastoral zelo, che appartiene anche principalmente al culto divino la Santificazione delle Feste, per il rispetto dovuto alla Maestà Divina, che l'ha istituite, e riservate alla sua venerazione, e che i peccati particolarmente pubblici dei Profanatori, & Trasgressori di esse sogliono maggiormente provocare li castighi di Dio, siccome l'attestano le Divine Scritture, e lo dimostrano gli avvenimenti seguiti in diversi tempi: Onde per togliere alcuni abusi, e corruttele insorte nell'Osservanza delle medesime in quest'Alma Città, inerendo Sua Beatitudine alla disposizione de' Sacri Canoni, ai Decreti del Sacro Concilio di Trento, ed alle Costituzioni Apostoliche della san. memor. di Pio V., che incomincia *Cum primum Apostolatus*, e di Urbano VIII., che comincia *Universa*, ed alli Editti altre volte emanati da' Sommi Pontefici suoi Predecessori, particolarmente dalla san. memor. di Clemente IX. sotto li 12. Luglio 1668. e dalla san. memor. di Clemente XI. li 8. Febrajo, e 25. Maggio 1703. ricorda primieramente a tutti li Fedeli l'obbligo di santificarle imposto dalla Divina Legge sotto precetto di peccato mortale. Indi ordina, e comanda a ciascheduna Persona di qualsivoglia stato, grado, e condizione, che nei giorni Festivi di precetto, non ardisca lavorare vendere, aprir Botteghe, far mercati, ed altri negozi profani, ed illeciti in detti giorni, come anche qualunque opera servile, sotto pena, oltre la perdita delle robe, e merci, che si venderanno, contratteranno, o portaranno, di carcere, ed altre pene pecuniarie, e corporali ad arbitrio nostro, per le quali pene dovranno esser tenuti li Padroni, o Maestri per li Garzoni, li Padri di Famiglia per li Figliuoli, ed i Capi di Casa per li Servitori.

II. Di più espressamente proibisce sua Beatitudine a tutti i Padroni, ed Affittuari di Casali, Vigne, ed altri Territori, di far lavorare in giorni di Feste i Lavoranti di Campagna sotto le medesime pene, le quali si eseguiranno contro di loro, e loro Contadini irremissibilmente, ed in caso di necessità di vendemia, e raccolta, gli si concederà *gratis* da Noi, e dal Nostro Vicegerente licenza proporzionata al bisogno.

III. E perchè la dovuta Osservanza non venghi a rilasciarsi, sotto pretesto delle cose necessarie al vitto, ed uso quotidiano, agl'Infermi, e Convalescenti, sarà a piedi di questo annotato tutto quello, che per tal causa si tollera, dichiarando, che tutto il rimanente resta proibito, e col presente Editto si rivocano tutte le licenze, che da qualunque persona fossero state concesse nel particolare dell'Osservanza delle Feste; però occorrendo precisa necessità, o motivo di pietà, si concederà parimente *gratis* la licenza da Noi, o dal nostro Vicegerente.

IV. Intanto sua Beatitudine per maggiormente avvertire il Popolo del detto obbligo di osservare le Feste, incarica alli PP. Predicatori *pro tempore*, alli RR. Parrochi, e Confessori tutti d'inculcare frequentemente a' Fedeli, quanto importi al vivere Cristiano, e alla salute delle anime, e quanto sia opportuna, per placare lo sdegno della Maestà divina la Santificazione delle Feste, la quale non solo consiste in astenersi dall'opere servili, ma anche nell'impiegare quel Sacro tempo fruttuosamente, con assistere divotamente alla Santa Messa, e far altri esercizi di pietà Cristiana in Ringraziamento de' Benefizi ricevuti, e che continuamente si ricevono dall'Altissimo, e per implorare dal medesimo gli aiuti necessari alla salute eterna. E quei che sono ignoranti de' Misterj della Santa Fede, devono in detti giorni intervenire anche alla Dottrina Cristiana per essere istruiti, incaricando gravemente di quest'obbligo la Coscienza de' Padri di Famiglia de' Capi di Casa, Padroni di Botteghe &c. acciò facciano istruire quelli, che sono raccomandati alla loro Cura, delli quali perciò dovranno rendere stretto conto al Tribunale di Dio.

Quel che si tollera nelli giorni di Festa.

1. A' Mercanti, Librari, Regattieri, Scaroli, Berrettari, Coronari, Medaglieri, ed altre Professioni, ed Arti di cose non comestibili in evento, che l'ingresso alla Casa sia per la Bottega, si tollera, che possino solamente aprire, e serrare la Porta, e tener lo Sportello aperto, cioè quello di sopra per ricever il lume, purchè non lavorino, nè vendino. Quelli, che tengono la Casa separata dalla Bottega, o benchè unita, ma con Porta distinta, tenghino sempre serrato anche lo sportello, nè vendino, ed avvertino particolarmente li Mercanti di non angariare li loro Giovani in detti giorni.

2. A' Speziali, che possino dare le Medicine, ogni giorno, ed ogni ora, purchè non tenghino l'Insegna di fuori, e tenghino aperta la Porta tanto, che basti a vedere.

3. A' Macellari, Caprettari, e Salcicciari, se avranno Botteghe, vendino dentro di quelle, e tanto loro, quanto quelli, che hanno Botteghe tenghino le tende, le quali coprano il Banco del Macello in modo, che le Carni non si vedano.

4. A' Pescivendoli, che possino vendere il Pesce, e portarlo ancora alle Poste, e venderlo per Roma.

5. A' Pizzicagnoli, Fruttaroli, Erbaroli, e Melangolari, che vendino dentro le Botteghe con l'uscio solamente aperto, senza tener in mostra cosa alcuna.

6. A' Contadini, Vignaroli, Ortolani, e simili, che vengono a vendere frutti, o erbaggi ancora con Bestie, non si dia molestia alcuna.

7. Alli Rivenditori de' frutti, erbaggi, ed agrumi, si tollera, che possino venderli per le strade, o per se stessi, o con bestie. Ma stando fermi non li tenghino sopra Banchi d'alcuna sorte, nè gridino, il che s'intende proibito a tutti quelli, a' quali in luogo fermo si permette di vendere qualunque cosa ne' giorni di Festa.

8. A' Pollaroli, che vendino dentro le loro Botteghe, senza tenere in mostra Gabbia, nè altra cosa, e bisognando lo-

do loro per necessità de' Polli, di tenere la Porta aperta, siano obbligati a mettere la tenda, che copra la Porta.

9. Li Fornari non si molestino per tre ore dopo la levata del Sole: E li Molinari dalle 20. ore fino alla sera in conformità del rescritto della San. mem. d'Innocenzo XII. sotto li 29. di Luglio 1693.

10. A' Ciambellari, che possino vendere dopo le prime Messe, purchè non tenghino Tavola, ma solamente un Canestro in collo, o in terra lontano dalle Chiese, ed il medesimo si tollera a quelli, che vendono Confortini.

11. I Pelapiedi, e Tripparoli possino dopo aver udita la Messa andar vendendo per Roma fino a mezzo giorno, e questo si tollera per esser cosa, che si adopra la mattina.

12. Il medesimo si permette a coloro, che vendono i Latticini freschi, ed alli Contadini, che portano di fuori formaggi, Salami, Presciutti, e simili, possino andarli vendendo per Roma, o tenerli per le piazze nelle Ceste in terra senza Banco d'alcuna sorte.

13. Li Contadini, che vengono di fuori a vendere Grani, Biade, ed altre cose simili, potranno posarli in terra, e venderli, purchè si faccia senza grida.

14. Ad Osti, e Pasticcieri, che possino tener l'uscio aperto, dare da mangiare, o vendere, purchè tenghino le mostre coperte in modo, che dalle strade non si vedino quelli, che stanno a mangiare. Il medesimo si permette a' Magazzinieri di vino, e Bettolieri.

15. I Barbieri potranno solamente in caso di necessità medicar feriti, ed altri mali, e non altro, purchè ciò facciano a Bottega serrata, e con lo Sportello aperto, o colle tende all'invetriata.

16. A' Sarti, che possino rendere li lavori finiti colla Bottega serrata tenendo lo Sportello aperto, ed il medesimo si permette a' Berrettari.

17. A' Calzolari, che possino calzare le scarpe stando dentro le Botteghe tenendo solamente lo Sportello aperto.

18. Alli Collarari il poter restituir collari, manichini di già inamidati, o biancaria di già imbiancata, tenendo lo Sportello della Porta solamente aperto.

19. All'Artebianca il vendere robe commestibili a minuto, ed anche Carbone, o fascine con lo Sportello della Porta solamente aperto.

20. Alli Fienaroli si tollera il poter tagliare, o falciare, raccogliere, ed ammucchiare il fieno, ed anche di mettersolo fuori della Città in luogo sicuro, ma non già di trasportarlo dentro Roma.

21. Alli Cacciatori, Uccellatori, e loro Garzoni il vendere qualsivoglia sorte di carne di Caccia, ed Uccellami, tanto andando per Roma, come stando fermi in luoghi particolari.

22. Alli Orzaroli il poter vendere a minuto, a Porta chiusa, e col solo Sportello aperto.

23. A quelli, che vendono Carbone, e fascine a minuto si tollera l'istessa abilità.

24. A quelli, che vendono Acqua acetosa, Acqua Santa, o simili, portarle per Roma, e vendere ancora con bestie.

25. Parimente si tollerano quelli, che nell'Estate vanno vendendo per Roma Acque rinfrescative, o che le vendono nelle Botteghe, e con la sola Porta aperta.

26. Avvertendo, che tanto alli suddetti Ciambellari, come alli Venditori di Confortini, di Frutti, di Caccie, Erbaggi, Agrumi, Acque rinfrescative, ed altre cose, che si portano a vendere per la Città, che per la suddetta tolleranza, non si permette loro il poter appoggiarsi, o fermarsi a vendere sopra muri, scalinate, muricciole, cimiterj, e sotto portici d'alcuna Chiesa.

27. Li Ferracavalli dopo le Messe non s'impediscano di ferrar Cavalli, ed altre bestie, purchè non lavorino nella Fucina.

28. Li Ferrari, ed Arrotatori dopo le prime Messe potranno dare a' Contadini li ferri appartenenti alla Campagna, purchè ciò facciano tenendo solamente lo Sportello aperto. E per tutto il mese di Giugno si tollera alli medesimi il poter arrotare, ribattere, ed accomodare le falci, ed altri istromenti spettanti alla mietitura.

29. Li Contadini, e Vetturali, che hanno portato in Roma Grani, o Biade, ed altri frutti, potranno ritornarsene con i loro Animali, dopo che averanno udita la Messa. Il simile doveranno fare coloro, che partono da Roma per portar roba a' Casali, o Procoj, concedendosi solamente a quelli, ed alli sopraddetti che riportano robe mangiative per servizio, e bisogno proprio, e delle loro genti, ed il medesimo si permette a' Vignaroli, che ritornano alle Vigne, e Case loro.

30. L'Acquavita essendo cosa, che si adopra solamente la mattina, si permette che si venda la mattina fino a due ore avanti mezzo giorno, e non più.

31. Li Commedianti, Saltimbanchi, Ciarlatani, Schermitori, Ballarini, Saltatori, Ciechi, o altri Cantatori di Canzoni, o Istorie, etiandio di Divozione, non possino esercitar detti atti, nè fare Circoli, nè con quelli rivendere acque, rimedj, o altre cose.

32. Non si spandino su le Piazze, o altrove, nè si portino per Roma Stracci, Panni, Cappelli, Armi, ferramenti, o cose simili per vendere.

33. Gli Ebrei tenghino le loro Botteghe serrate, non lavorino in pubblico, non vendino, nè prestino cosa alcuna a' Cristiani, nè portino fardelli sotto, nè altre robe di sorte veruna.

34. Si proibisce giocare etiam a giuochi leciti appresso le Chiese, e Monasteri di Monache.

35. Li Semplicisti, e distillatori possino vendere come li Speziali, cioè purchè non tenghino l'insegna, nè cosa alcuna in mostra, o colla porta mezz'aperta in modo, che basti a vedere, però senza manipolare.

36. Li Lattaroli potranno vendere la mattina solamente, però dentro le Botteghe con mezz'uscio solamente aperto, nè tener in mostra cosa alcuna.

37. Li Caprari, e Cioncatori potranno vendere il latte, e latticini rispettivamente in conformità della tolleranza esposta nel primo Editto, e secondo il solito.

38. Li Fornari, e Vermicellari potranno vendere tutto il giorno il Pane, e le Paste, però dentro le Botteghe, con l'uscio solamente mezz'aperto, senza tener in mostra cosa alcuna.

39. Li Vaccinari secondo il rescritto della San. mem. di Urbano VIII. sotto li 26. Maggio 1629. potranno per evitare ogni pericolo d'infezione, trasportar le pelli dalli Macelli alla Dogana, indi al fiume per lavarle, se sono d'Agnelli, e poi alle Concie; così anche li Stringari con farci il lavoro puramente necessario, e che non patisce dilazione secondo le dichiarazioni notificate alli medesimi in un foglio a parte, tenendo però le Botteghe continuamente serrate, ed il detto trasporto solo se li permette nella seconda festa un'ora avanti mezzo giorno, quando sono due feste unite, e nel Sabbato all'istess'ora, se occorre in detto giorno festa di precetto. E li Cordari per la medesima causa potranno pigliare dalli Macelli gl'intestini degli Animali, lavarli nel fiume, e portarli in Bottega, però dalle 21. ore fino alla sera.

40. Li Cartari potranno cavar fuori ne' soliti Vicoli le carte pergamene, senza però farci lavoro alcuno, ma solo per asciuttarle.

41. Li Copisti si tolleranno per copiare solamente le scritture necessarie alli Tribunali per l'istesso, o seguente giorno, però in tale, o in altro modo, che non siano visti, e per la medesima ragione si tollera allo Stampatore Camerale per le scritture necessarie come sopra, e per li Bandi, che non patiscono dilazione.

42. Gli Osti potranno nel modo, che se l'è insinuato, trasportare dalle Grotte il vino secondo il solito, però dal primo di Maggio per tutto Ottobre.

43. Gli Orzaroli secondo la tolleranza 22. son tollerati per vendere a minuto, ed a porta chiusa, però in cambio dello Sportello, se li permette di tenere mezza porta aperta.

44. Quelli, che portano Erba per li Cavalli, ed altri Animali, potranno ciò fare, senza però lasciare la Santa Messa, il che anche s'incarica a tutti li suddetti, e ad altri Venditori, Bottegari, ed Artisti compresi nelle tolleranze espresse di sopra.

E perchè nel cap. *Licet in Feriis* tutte le dette tolleranze non devono permettersi *in majoribus Anni solemnitatibus*, quali sono secondo la Glosa le Feste di Natale, Pasqua, Ascensione, Pentecoste, ed Epifania, ne' quali giorni solo si permette alli Speziali, e Caprari la mattina per comodo degl'Infermi, ed alli Fornari di vendere il Pane, e dopo il mezzo giorno agli Osti, Macellari, Fruttaroli, Erbaroli, e Pollaroli.

Per ultimo incarichiamo d'ordine di N. S. alli Capimastri, Speziali, ed a tutti li Padroni di Botteghe, li quali sono tollerati di vendere, o di operare ne' giorni di Festa, non solo di procurare, che i loro Giovani, o Garzoni rispettivamente vadino a sentire la Santa Messa, ma anche concederli qualche spazio di tempo, per fare le loro Divozioni, e per assistere alla Dottrina Cristiana, o alla Predica, mandando or l'uno or l'altro a vicenda, acciò tutti siano pienamente istruiti nelle cose necessarie per la salute eterna.

Avverta ciaschedun puntualmente al presente Editto, e di non eccedere li termini discreti delle tolleranze suddette, perchè contro li Trasgressori si procederà alle pene imputate, non ostante qualsivoglia pretesto, o consuetudine in contrario, perchè N. S. affatto l'abolisce.

E affinchè non si possa allegare ignoranza alcuna da tutti quelli, che sono compresi, ed esclusi nelle suddette tolleranze, e per evitare li sbagli, che potessero seguire, per parte delli Esecutori, ordiniamo, che tutti, e ciascheduno Artista, Mercante &c. nominato nelle dette tolleranze debba tenere affisso nel suo Fondaco, Bottega ec. il presente Editto sotto la medesima pena, ed altre a nostro Arbitrio.

Dato in Roma dalla nostra solita Residenza questo dì 8. Febbrajo 1727.

P. Card. Vicario.

N. A. Cuggio Secret.

Die mense, & anno quibus supra supradictum Edictum affixum, & publicatum fuit ad Valvas Curiae Innocentianae, & in acie Campi Florae, ac etiam in aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Antonium Rosa Curiae Eminentissimi, & Reverendissimi Domini Almae Urbis Cardinalis Vicarii Mandatarium.

19 His adde, quod ad dubium, an liceat communitati, & hominibus Ripae habere mercatum die Sabbathi foris, vel extra Civitatem quando occurrat quod sit dies festivus in casu: *Sacr. Congr. Conc. in Ripana Mercatus die 2. Maji 1711.* respondit *negative, & amplius*.

20 Licentia laborandi diebus Festis semper est requirenda, etiamsi necessitas urgeat, aut pietas suadeat juxta notabile rescriptum *Sacrae Congregationis Concilii 22. Aprilis 1589.* amplexum *a Sacr. Congr. Episcop. & Regular. 12. Martii 1601.* in quo haec formalia verba leguntur: „Ceterum quoniam verendum est, ne privatis affectibus domestici cum rerum aliqui eo perducantur, ut hac Sacrarum Canonum indulgentia in aliis etiam casibus abutantur, iidem P.P. Illustrissimi adjiciunt, ad Ordinarii cujuscumque judicium, & censuram pertinere, ut dignoscant, num vere ulla ex causis supradictis subsit, propter quam liceat diebus Festis rebus servilibus vacare, ut nec dierum Festorum observantia ulla in re violetur, nec opera illis diebus summa cum ratione
21 permissa impediantur„. Concessio licentiarum laborandi diebus Festis spectat ad Episcopum, non autem ad Gubernatorem, vel Judicem Laicum; *Sacr. Congregationis Immunit. in Theatina 20. Septembr. 1639. & Sacr. Congr.*
22 *Concil. in Ruben. 2 Maji 1635.* Haec licentia laborandi diebus Festis debet dari in scriptis; *Sacr. Congreg. Episc.*
23 *in Civitatis Castellanae 21. Augusti 1615.* Licentiae laborandi diebus Festis non sunt exhibendae Judicibus Laicis, nec toleranda est hujusmodi praetensio, sed Episcopus illam concedat in scriptis, & in forma ad hoc, ut ostendi possit Ministris Laicis praetendentibus inobservantiam diei Festivi; *Sacr. Congr. Immunit. in Castren. 2. Maji 1629.* Sic etiam licentiae vendendi diebus festis sunt dandae a solo Episcopo, non autem a Gubernatore *Sacr. Congr. Immun. in Alatrina 21. Mart. 1642. lib. 5. decr. Paulut. pag. 168.*

25 Laicus non potest indicere, nec publicare bannimenta diei Festivi, sed spectat ad solum Episcopum hujusmodi publicatio; *Sacr. Congr. Immun. in Theatina 20. Septemb. 1639. lib. 3. decret. Paulut. pag. 102.* Quare Syndici Communitatis, qui excommunicati fuere ob proclamationem, & publicationem habitatoribus Loci Festorum S. Rochi, & Conceptionis B. M. Virginis (tunc enim haec Festivitas nondum erat de praecepto) tanquam de praecepto, si petant absolutionem, datur facultas Episcopo eos absolvendi, praevia tamen revocatione dictarum proclamationum; *Eadem Sac. Congreg. in Bitecten. 7. Septemb. 1693.*
26 *lib. 1. decret. Valleman. pag. 214.* Edictum Curiae Laicalis super diebus Festivis contra facultatem ab Episcopo concessam est nullum, & injungitur Nuncio Apostolico, ut informet, & interim curet, ne laedatur jurisdictio, & Immunitas Ecclesiastica; *Eadem Sacr. Congreg. in Bitecten. 16. Novembris 1694. lib. 1. decret. Valleman. pag.*
27 *156. & 1. Martii 1695. ibid. pag. 174.* Nec Curia Secularis potest impedire, quin Curia Ecclesiastica procedat etiam ad mulctas contra exercentes opera servilia, & rusticalia sine licentia, & absque necessitate in diebus Festivis de praecepto juxta dispositionem Sacri Concil. Trident. *Eadem Sacr. Congreg. in Segovien. 2. Junii 1693.*
28 *lib. 1. decret. Valleman. pag. 51.* Poena pro transgressione Festorum imponenda debet esse moderata, & si fuerit exorbitans, reduci debet ad arbitrium Ordinarii, & reliquum, si fuerit exactum, restitui; *Sacr. Congreg. Episcop. in Ravennaten. 16. Januar. 1601. in Bellicastren. 1. Se-*
29 *ptembr. 1603. & in Cortonen. 12. Decemb. 1642.* Neque debet excedere 5. vel 6. Julios in loca pia distribuendos, deducta tertia parte pro Executoribus, licet quis deprehensus fuerit in frequenti post publicatum Edictum; *Sacr. Congreg. Episcop. in Terracinen. 14. Septemb. 1594.* Neque pro poena debent bona confiscari; *Sacr. Congreg. Episcop. in Tropeien. 29. Aprilis 1683. & in Crotonen. 21. Junii 1604.* Nam Constitutio S. Pii V. incip. *Cum primum Apostolatus* de amissione Animalium, uti dicitur, non fuit quoad hanc partem usu recepta; Unde *Sacr. Congr. Episcop. in Camerina 11. Augusti 1617.* mandavit restitui mer-
30 ces, simul cum Animalibus pro transgressione Festorum confiscatas, seu ablatas: Data tamen idonea cautione de solvendo quod ordinatum fuerit ab eadem *Sacr. Congreg. et in Bovinen. 11. Aprilis 1635. & 14. Septembr. 1646. & 11. Januar. 1647.* Non obstante quod Animalia fuissent vendita, & eorum pretium distributum, quia ea jussit redimi, ac Domino restitui, retenta aliqua modica poena locis piis applicanda; *15. Julii 1606.* Sic apud Pignatell. *tom. 8. consult. 10. n. 16.* sed tamen standum est novissimis dispositionibus anno 1705. & 1727. emanatis, & supra adductis n. 17. 18. 19.

31 Si causae laborandi in die Festo vere subsint, Ordinarius tenetur licentiam dare; *Sacr. Congr. Episcop. in Bene-*
32 *ventana 12. Maji 1645.* Et tenetur ipsam dare *gratis*; Urban. VIII. Constit. incip. *Universa*; *Sacr. Congr. Concil. in Cremonen. 12. Maji 1635. in Messanen. 9. Julii 1644. in Syracusana 13. Novemb. 1647.* Episcopus aliter faciens mo- 33
nendus est, ut consulat conscientiae suae, prout monuit *Sacr. Congreg. Episcopum Bisaciae, vulgo Umbriatico 15. Januar. 1619. & Archiepiscopum Ulyssiponen. 9. Decembris 1627.* qui Constitutione Synodali prohibuerat Barbitonsoribus, ne tonderent barbas diebus Festis, quibus tamen aliquando licentia concedebatur recepta pecunia. Unde recurrentibus Barbitonsoribus rescriptum fuit: *Servandam esse Constitutionem Synodalem, & non esse concedendas licentias per pecunias*. Si tamen alicubi loca Pia 34
maxima egestate laborarent, tunc licite per modum hortationis pro illis sublevandis aliqua eleemosyna recipi posset, ut declaravit *Sacr. Congr. Episcop. in Casertana 29. Novemb. 1594.* Dispensare super Festorum observatione 35
spectat etiam ad Vicarium, licet Foraneum, non autem ad Archipresbyterum, sive Curatum, nisi Vicario absente; *Sac. Congr. Episcop. in Cerretana 2. Augusti 1594. & in Materana 18. Novemb. 1597.*

Dies Festos, quos Episcopi in sua Dioecesi servandos 36
praeceperint, deberi etiam ab Exemptis omnibus etiam Regularibus observari, statuit Concil. Tridentin. *sess. 25. cap. 12. de Regularibus* ibi: „Dies etiam Festi, quos in Dioecesi sua servandos idem Episcopus praeceperit, ab exemptis omnibus etiam Regularibus serventur„. Sed 37
num Episcopus possit in Dioecesi sua novos dies Festos instituere vigore hujus Decreti, & ex hoc Decreto, Sacra Congregatio censuit non esse hanc facultatem datam Episcopo; sic refert, & tenet Pignatell. *tom. 8. consult. 53. num. 3.* & hoc magis adhuc viget ex Constitut. Urban. VIII. incipient. *Universa* §. 3. per verba adducta supra *num. 2.* In casibus, in quibus Episcopi possunt suis sub- 38
ditis concedere facultatem laborandi diebus Festis, videtur etiam idem posse facere Praelatos Regulares, respectu suorum etiam subditorum Regularium, cum sint veri ipsorum Praelati habentes in illos jurisdictionem quasi Episcopalem; Azorius *tom. 2. Instit. moral. lib. 1. cap. 28.* Portell. *in dub. Regul. verb. Abbas, num. 11.* Lezana *in summa Quaestion. Regularium verb. Festi dies num. 12.* & alii. Hanc autem facultatem non possunt concedere Se- 39
cularibus, neque pro servitio suorum Monasteriorum, cum non sint ipsorum Praelati; Portell. *loc. cit. num. 11.* Lezana *loc. cit. numer. 12.* Rodriguez *tom. 2. q. Regular. q. 70. art. 2.* ubi quod privilegia Regularium dicit nul- 40
lum esse, quod viderit Regularibus concessum Privilegium, quo in diebus Festivis possint in opere suorum Monasteriorum operibus servilibus saeculares, & ipsi Religiosi occupari; quapropter, ut id licite facere, aut permittere possint, petere licentiam ab Episcopis, & Ordinariis tenentur, qui ad haec, & alia minima dispensanda habent a consuetudine auctoritatem; sine dicta enim licentia laborantes, & Praelati permittentes laborare in dictis diebus, peccato sunt irretiti, nisi aliqua necessitate praesenti, aut imminenti excusentur„. Haec ille, & refert etiam Lezana *loc. cit. num. 10.* Unde, ut dicit Portell. *in dub. Regul. verb. Laborare, Videant Praelati se peccare mortaliter, & facere peccare mortaliter alios, si..... tutunt, vel patiantur, quod in suis Conventibus seculares laborent, etiam gratis, sed ut licite fiat, & magna necessitas urgeat, debet obtineri licentia Ordinarii, vel ejus Vicarii*; quem sequitur Henno *t. 1. tract. in Decalogum disp. 3. q. 4. con. 1. 5.*

Festa mobilia in die Epiphaniae publicare debet Canonicus Junior juxta formam libri Caeremonialis, nisi alius 41
ex consuetudine Ecclesiae sit assignatus; *Sacr. Congr. Rit.* 42
in Asculana 16. Januarii 1617. Dies Festos in suis Ecclesiis annunciare nullatenus prohibentur Regulares; *Sacr. Congreg. Concil. in Bovinen. 2. Julii 1650.* Dierum Festo- 43
rum ad observantiam cogi possunt Regulares, sed non quo ad Octavam, & sunt servandae Rubricae Breviarii, & Decreta novissima *Sac. Congreg. Rit. Sacr. Congregat. Concil. 21. Julii 1659.* penes Sessium *in select. Canon. cap. 2. num. 13.* & Barbosa *collectan. in summa Apostolic. decis. verb. Dies Festi num. 4.* Dies Festus Titularis quoties 44
modeste, & sine abusu celebretur, non potest Monialibus prohiberi, ut respondit *Sacr. Congregat. Concil. in Hieracen. 26. Januar. 1692.* Festivitas alicujus Sancti cum 45
majori pompa celebrari debent in Ecclesia ejus nomini dicata; *Sacr. Congregat. Concil. in Bisinianen. 22. Februar. 1710.* Eadem die duae Ecclesiae vicinae non celebrent idem 46
Festum, sed Ecclesia moderna debet eligere alium diem; *Sacr. Congregat. Episcopor. & Regular. in una Messanen. 19. Martii 1581. & in Salonen. 20. Novemb. 1684.* his verbis: „Non debet eadem die celebrari Festum in duabus Ecclesiis vicinis, sed moderna debet eligere alium diem, & in simili habetur decisio Sac. Rit. Congregat. quae in controversia vertente inter PP. SS. Vincentii & Anastasii in Trivio (quibus per se speciale Breve Innocentius XII. concesserat, ut in feria secunda cujuslibet hebdomadae publice adorandum exponerent Sanctissimae Eucharistiae Sacramentum) & PP. SS. Duodecim Apostolorum de Urbe, qui sub eadem die in propria Ecclesia eamdem functionem explent, *sub die 13. Junii 1697.* censuit „consulendum esse Sanctissimo pro translatione Indulgentiae ad feriam quartam, addita perpetuitate;

„& facta

„ & facta relatione, Sanctitas sua benigne annuit, &
„ translationem Indulgentiæ approbavit.

47 Festum S. Antonii de Padua ex declaratione Sacræ Con-
gregationis Episcop. & Regular. potest ipso solemnitatis
die celebrari, tum a PP. de corpore observantiæ, tum
a Conventualibus, prout infra: „ Sacr. Congregatio &c.
„ acceptis narratis, auditisque partibus super hinc in-
„ de allegatis, censuit licere tam Fratribus Minoribus
„ Conventualibus, quam Observantibus Reformatis Sancti
„ Francisci in propriis suorum Ordinum Ecclesiis sole-
„ mnizare Festum S. Antonii de Paravio Confessoris ea
„ ipsa die, in quam inciderit: modo tamen Reformati
„ a Processionibus abstineant, Decretis, seu Litteris e-
„ jusdem Sac. Congreg. alias circa præmissa emanatis,
„ & reliquis in contrarium deductis, minime obstanti-
„ bus. Romæ 20. Septemb. 1658.

M. Cardinalis Ginettus.

Loco ✠ Sigilli.

Emil. Episcop. Camerinen. Secret.
In Regula hujus Congregationis fol. 334.

48 Et consimiliter fuit pronunciatum in Pretorio A. C. *die*
19. *Februar.* 1707. *in Alexandrina* inter Minores de Ob-
servantia, & Minores Conventuales, non obstante qua-
cumque ea de re inducta transactione, seu alia quavis
adstipulata amicabili compositione. Vid. verb. *Confrater-*
nitas art. 1. *n.* 35. *&* 36.

49 Si Festum Annunciationis B. M. Virginis occurrerit in
feria sexta in Parasceve, vel in Sabbato Sancto, trans-
fertur ejus Officium una cum præcepto audiendi Mis-
sam, & vacandi ab operibus servilibus ad Feriam secun-
dam post Dominicam in Albis protracto ad aliam diem
Festo in ea occurrente, nisi fuerit duplex primæ Clas-
sis; *Sac. Congregat. Rit.* 11. *Februar.* 1690. *approbante A-*
50 *lexandro VIII. die* 12. *ejusdem mensis, & anni.* Si tale
Festum venerit in Feria quinta in Cœna Domini, non est
transferendum præceptum audiendi Missam, & abstinen-
di a servilibus, sed omnino servandum est in prædicta
Feria V., adeoque per Ordinarios Locorum providendum
est, ut eo die pro Civitatum, & Pagorum qualitate, ac
Christifidelium in iis degentium numero plures missæ pri-
vatæ ante Celebrationem Missæ Conventualis pro præce-
pti adimplemento celebrandæ non desint, ita tamen, ut
antiquus mos Communionis Cleri in Missa solemni ejus
diei nullatenus omittatur; *Sic Sacr. Congreg. Rit.* 20. *Mar-*
tii 1660. *& die* 12. *Septembris* 1717. approbante Clem. XI.
die 27. *ejusdem mensis, & anni* 1716. & reperitur in Bul-
lario Clementis XI. *inter decreta Sacr. Congr. Rit. decret.* 25.
51 Idem pariter est dicendum, si in ipsa die inciderit Fe-
stum S. Joseph, ut decrevit. *Eadem Sacr. Congr. Rit.* 13.
52 *Septembris* 1692. si simul transferenda sint Festa S. Joseph,
& Annunciationis, prius debet reponi Festum Annun-
ciationis, deinde S. Josephi, seu cujuslibet æqualis ri-
tus, non obstante Decreto edito in contrarium *sub die* 11.
Junii 1682. Sic eadem Sac. Rit. Congregat. servari man-
53 davit *die* 14. *Junii* 1692. Hic advertendum venit, ut re-
cte advertit La Croix *lib.* 6. *part.* 2. *n.* 2055. *decret.* 295.
quod si alicubi in prædicta Feria 2. post Dominicam in Al-
bis, occurreret duplex primæ Classis, ibidemque An-
nunciatio celebraretur sub eodem ritu, adhuc duplex il-
lud esset transferendum, & celebranda Annunciatio. Si-
militer licet Annunciatio sit secundæ Classis, tametsi ha-
beretur reponendum Officium primæ Classis, nihilomi-
nus in prædicto casu esset agendum de Annunciatione.
Quod si Annunciatio ulterius protraheretur ob Festum
altioris Ordinis in ea Feria secunda alicubi occurrens,
non idem protrahenda esset obligatio audiendi Missam, &
54 vacandi ab operibus servilibus. Si festum S. Mathiæ oc-
currat Feria 4. Cinerum, non potest anticipari ejus Vi-
gilia, sed jejunium omnino servandum est ultimo die
Bacchanalium; *Sacr. Congregat. Rit.* 23. *Januarii* 1695.
(* Nisi aliter visum fuerit Summo Pontifici; Sic Bene-
dictus XIV. anticipari permisit anno 1751. *)

55 Festum SS. Corporis Christi instituit Urbanus IV. de
56 anno 1262. Constitut. incipient. *Transiturus*. Motiva præ-
cipua, & propriora, quæ ad ejusmodi celebritatem in-
stituendam summum Pontific. impulerant, duo præ-
sertim fuerunt. Unum refertur a D. Antonino 3. *part.*
tit. 19. *cap.* 13. §. 1. his verbis: „ Tunc cum Curia resi-
„ deba Urbanus in Urbe veteri, ubi in loco non mul-
„ tum distanti apud Vulsinium in quadam Ecclesia Sacer-
„ dote celebrante, miraculum factum est ex ipso Sacra-
„ mento; nam cum post consecrationem Sacramenti guttæ
„ aliquæ sanguinis ex Calice profluxissent in Corporale,
„ Sacerdos ad occultandum defectum suæ negligentiæ coo-
„ peruit partem Corporalis pluribus plicis hoc faciens;
„ sed repertum est per omnes plicas illas transisse. &
„ reliquisse ibi rubram ad modum Sanguinis formam Ho-
„ stiæ in pluribus partibus Corporalis; Quod quidem Cor-
„ porale ad perpetuam rei memoriam in Ecclesia Cathe-
„ drali Urbis veteris reservatum est „. Alterum moti-
vum exhibuit revelatio institutionis ejusdem festi qui-
busdam Religiosis personis facta: quod etiam indicat Ur-
banus Pontifex in dict. Constitutione, ibi: „ Intelleximus autem olim, dum in minori essemus officio con-
„ stituti, quod fuerat quibusdam Catholicis divinitus re-
„ velatum festum hujusmodi generaliter in Ecclesia cele-
„ brandum „. Certe id prius revelaverat Deus B. Julia- 57
„ næ Virgini Leodiensi Cisterciensis Ordinis, quod uti
accidit, refert Joan. Chapeavillus Canonicus Leodiensis
in tractatu de vera origine festi Corporis Christi, *his ver-*
bis: „ Tempore juventutis suæ quoties Christi Virgo Ju-
„ liana orationi incumbebat, magnum Dei signum, &
„ mirabile apparebat; apparebat inquam ei Luna in splen-
„ dore, cum aliquantula tamen sui sphærici corporis
„ fractione; quam cum multo tempore conspexisset, mi-
„ rabatur multum, ignorans quid illi protenderet „. Ex-
inde S. Juliana humiles preces Deo profundens divini
consilii particeps fieri meruit. *Tunc*, subdit idem Au-
ctor, „ revelavit ei Christus in Luna præsentem Eccle-
„ siam, in Lunæ autem fractione defectum unius sole-
„ mnitatis in Ecclesia figurari, quam adhuc volebat a suis
„ Fidelibus celebrari „. Inde Juliana nonnullis piis, & 58
Religiosis viris hæc detexit, præsertim Roberto Episco-
po Leodiensi, ac Jacobo ejusdem Ecclesiæ Archidiacono,
qui postea fuit idem Urban. IV. Hinc Ecclesia Leodiensis
prævio gravissimorum Theologorum consilio SS. Corpo-
ris Christi festivitatem celebrare cœpit; idque primo con-
tigit in Ecclesia S. Martini ejusdem Civitatis, ut refert
Bolland. *tom.* 1. *ad mensem Apr. pag.* 459. 465. *&* 477. &
inde Urbanus IV. festivitatem generaliter in Ecclesia ce-
lebrandam statuit.

Quamvis enim quotidie in SS. Missæ Sacrificio Augu- 59
stissimum Eucharistiæ Sacramentum veneretur, *Conve-*
nient tamen, dicit ipse Pontifex in dict. Constit. *Conve-*
nienter tamen arbitramur, & dignum, ut de ipso semel sal-
tem in anno ad confundendam specialiter hæreticorum per-
fidiam, & insaniam, memoria solemnior, & celebrior
habeatur. Itidemque, etsi in feria quinta Sanctioris Heb-
domadæ id specialius ab Ecclesia recolatur, tamen, ut
subdit idem Pontifex: *In die Cœnæ Domini, quo die ipse*
Christus hoc instituit Sacramentum, Universalis Ecclesia
pro Pœnitentium reconciliatione, Sacri confectione Chrisma-
tis, adimpletione Mandati, circa lotionem pedum, & aliis
plurimum occupata plene vacare non potest celebrationi hu-
jus maximi Sacramenti. Hinc, ut tanto Sacramento
debitus, pro humanis viribus, cultus exhiberetur, ejus
specialem celebritatem pro Feria V. post Octavam Pen-
tecostes instituit ipse Urban. IV. in dict. Constitut. incip.
Transiturus. Et hanc solemnitatem maxime commen- 60
davit Concil. Tridentin. *sess.* 13. *cap.* 5. *de Sacramento*
Eucharistiæ, ubi declaravit: *Pie, & Religiose admo-*
dum in Dei Ecclesiam inductum fuisse hunc morem, ut sin-
gulis annis peculiari quodam, & festo die præcelsum hoc, & Venerabile Sacramentum
singulari veneratione, & solemnitate celebraretur; atque
ut in Processionibus reverenter, & honorifice per vias, &
loca publica circumferretur: & infra Canon. 6. anathema
declaravit, qui dixerit Eucharistiæ Sacramentum „ Nec
„ festiva peculiari celebritate venerandum, neque in
„ Processionibus secundum laudabilem, & Universalem
„ Ecclesiæ ritum, & consuetudinem, solemniter circum-
„ gestandum „. Hæc omnia habentur apud Card. Pe-
tram *tom.* 3. *Comment. in Constitut.* 1. *Urbani IV. a n.* 4.
ad 10.

An autem Urbanus simul cum Festo decreverit Proces- 61
sionem solemnem, quæ hodie peragitur, non satis con-
stat. Affirmativam partem tenent aliqui ducti verbis ipsius
Urbani in Bulla Institut. Festi, ibi: „ Tunc singulari
„ alacri animo, pronaque voluntate conveniant, sua
„ studia laudabiliter exequendo; *& iterum*: Tam Cle-
„ rici, quam Populi gaudentes in cantica laudum sur-
„ gant, tunc enim omnium corda, & vota, ora, labia,
„ hymnos persolvant lætitiæ salutaris, quæ revera pro-
„ prie fiunt in Processionibus. Pro parte negativa alle-
gatur testimonium Genebrardi, qui postquam Festi hu-
jus institutionem descripsisset, pergit hoc modo: *Cen-*
tum annis post Papæ capit institutio Sacramenti, quo Cor-
pus Christi in ferculum fertur. Chronica Bussi; atque hinc
ad reliquas occidentis partes manavit. Daventrii au-
tem editus est libellus, quem citat *Nicolaus Serrarius*
lib. de Processionibus, ubi *art.* 9. hæc leguntur. „ Ve-
rum quamquam Apostolica mandata omnibus Ecclesiis di-
recta fuissent super celebranda nova de Venerabili Sacra-
mento solemnitate, omnes tamen Ecclesiæ obedire dis-
simulaverunt præter Ecclesiam Leodiensem, quæ ubi Apo-
stolicum Nuncium cum Bullis Decretalibus, ac Officio
apportatis honorifice suscepit tamquam devota filia, mox
quam celerrime obedivit, rejecto Officio, quod S. Julia-
na confici fecerat (a Joan. scilicet Monacho Leodiensi,
quod incip. *Animarum cibus*, ut refert Card. Petra
loc. cit. num. 9.) utens illo Officio, quod B. Thom. Aqui-
nas confecerat. Itaque ab adventu prælatarum Bulla-
rum tota, & sola Leodiensis Diœcesis præfatam solemni-
tatem singulis celebravit annis usque ad tempora Domi-
ni Joan. Papæ XXII. qui floruit anno Domini 1315. qui o-
mnes Constit. Clementis publicavit, & ad Universalia studia
transmisit. Et ultra illas Ordinationes Urbani IV. Clemen-
tinis Constitut. insertas, novas Indulgentias concessit,
atque Processionem ordinavit; Ex tunc igitur, & dein-

tens Solemnitas hæc per totius Orbis Ecclesias devotissime
accepta est ad honorem Patris, Filii, & Spiritus Sancti,
Amen. „ Sic prastile habetur in *Theatro vitæ humanæ*
verb. Processio sublitt. D. & E.
63 Festum Corporis Christi cum ejus Octava tempore In-
terdicti pulsatis Campanis, januis apertis, & alta voce
64 celebrari posse concessit Martinus V. constit. incip. *In-*
fallibile. In die Festo Corporis Christi non est jejunan-
dum, licet incidat in Vigilia S. Joannis Baptistæ, sed
anticipandum est jejunium die antecedenti, feria nimi-
rum quarta, prout jejunatur in ipsa Vigilia, de Vigi-
lia vero nihil eo anno fiet; ex Decret. Sacr. Rit. Cong.
65 edito 24. *Septembr.* 1638. & Constit. Urban. VII. incip.
Cum eveniret. In Festo Corporis Christi non est defe-
rendi in Processione Eucharistia sacerdotum humeris,
66 sed Celebrantis manibus; *Sac. Rit. Congreg.* 2. *Junii* 1618.
In Festo Corporis Christi non sunt canendæ cantiones
67 vulgari sermone; *Eadem Sac. Congr. Rit.* 21. *Martii* 1609.
In Festo Corporis Christi deferatur Eucharistia a Cele-
brante & in Vesperis diei octavæ, fiat Processio, defe-
68 ratur ab eo, qui cantavit Vesperas, modo saltem sit Ca-
nonicus in Collegiatis; *Ead. Sac. Congreg. Rit.* 12. *Junii*
1627. Si Episcopus in Festo Corporis Christi non deferat
Eucharistiam, Canonici tamen induant sacras vestes;
69 *Ead. Sac. Congr. Rit.* 17. *Martii* 1625. Non convenit quod
prima Dignitas celebret Missam ante Processionem SS. Sa-
cramenti, & deinde altera Dignitas minor gerat illud in
70 Processione; *Ead. Sac. Congr. Rit.* 31. *Junii* 1632. In Fe-
sto SS. Corporis Christi non est facienda Processio cum
Sacramento sine pluviali; *Ead. Sacra Cong. Rit.* 22. *Ja-*
nuar. 1701.
71 Festum Conceptionis B. M. V. Immaculatæ est ab o-
mnibus ubique servandum de præcepto, ex Decr. Clem.
XI. edito 6. *Decemb.* 1708. incip. *Commissi Nobis*. Et ipsa
die omnibus Christifidelibus Confessis, & Sacra Commu-
nione refectis visitantibus aliquam ex Ecclesiis tam Fra-
trum Ordinis Minorum S. P. Francisci de Observantia,
& Reformatorum nuncupatorum, quam Monialium dicti
Ordinis, & ibid. orantibus &c. Benedictus XIII. *die* 12.
Decembr. 1729. Decreto incip. *Ad augendam*, conces-
sit Indulgentiam plenariam perpetuam. Festum S. Jo-
72 seph est ubique de præcepto; *Sac. Congr. Rit.* 8. *Maji*
1621. mandante, & approbante Gregorio XV. & Urba-
no VIII. in cit. Constit. incip. *Universa*. Festum S. An-
73 næ est ubique de præcepto; Gregor. XV. 23 *April.* 1622.
Constitut. incip. *Honor Laudis*; & Urban. VIII. in dict.
74 Constit. incip. *Universa*. Festum S. P. Francisci fuit in-
dictum de præcepto observandum ubique a Sixto IV. in
Bulla, quæ habetur in Bullario Rodriquez *fol.* 317. &
318. & *a Sac. Congr. Rit.* 3. *Januar.* 1622. & 21. *April.*
1640. At postea 13. *Septemb.* 1642. ab Urbano VIII. Con-
stit. incip. *Universa*; hoc Festum non fuit amplius con-
numeratum inter Festa de præcepto, sed tantum de De-
75 votione. Festum omnium Sanctorum celebrandum est ad
supplendas negligentias commissas in propriis eorum So-
lemnitatibus, & Festivitatibus; *Clement. de Reliquiis*,
76 & *veneratione Sanctorum*, *cap. unico*. Festum SS. Fabia-
ni, & Sebastiani una simul celebratur, licet Titulus
Ecclesiæ sit tantum de S. Sebastiano, ut Sac. Congr. Rit.
respondit *in Cremonen.* 22. *Novembris* 1698. in qua sic
declaravit: *Festum S. Fabiani non transferatur, sed celebra-*
77 *tur una cum S. Sebastiano*. Festa etiam de Sanctis Veteris
Testamenti possunt celebrari; & patet experientia de se-
ptem Fratribus Machabæis cum Matre, de quibus 2. *Ma-*
chabæor. cap. 7. & eorum Festum celebratur *Kal. Augusti*.
Item de S. Jeremia, & S. Daniele, Elia, & Eliseo Pro-
phetis aliisque in Martyrologio Romano descriptis, qui-
bus sunt ædificatæ Ecclesiæ. Item de S. Joann. Bapti-
sta, & SS. Innocentibus, ut *in cap.* 1. *de consecrat. dist.* 3.
de S. Anna, & Joseph, & Venetiis coluntur SS. Job,
Jeremias, Simon, Moyses, & Zacharias Prophetæ, &
in tota Religione Carmelitana solemniter celebrantur
Festivitates SS. Eliæ, & Elisei ex concessione plurimo-
rum Summorum Pontificum apud Lezanam *consult.* 3. *n.* 7.
13. & 86. & sic expresse defendit Pignatell. *tom.* 5. *con-*
sult. 59. *per tot.* & Ursaya *Instit. Criminal. lib.* 1. *tit.* 10.
in additionibus num. 65. 66. 67. ubi refert, quod cum
aperitioni Ecclesiæ in honorem S. Job in Civitate Albani
impedimenta apposuisset Suffraganeus ejusdem Civitatis,
proposita causa in *Sacr. Rit. Congreg. die* 22. *Junii* 1680.
prodiit rescriptum, *Removenda esse impedimenta*. Cum-
que isti resolutioni non acquiesceret idem Suffraganeus,
reproposita causa *die* 31. *Augusti ejusdem anni* rescriptum
fuit: *In decisis & amplius causa non proponatur*. Festum
78 de Patrono principaliori loci est præceptivum cum obli-
gatione audiendi Missam, & vacandi ab operibus servili-
bus; *S. Cong. Rit.* 13. *Septembr.* 1642. Mercatus fieri non
79 potest in diebus Festivis de præcepto; *Sac. Cong. Episcop.*
in Sarnen. 12. *Julii* 1681.
80 Quoad Peregrinos, & Advenas circa Festa, Vide ver-
bo *Lex a num.* 40. *ad* 42.
81 Quoad Festa attendenda sunt varia quæ sequuntur.
Benedictus XIV. in sua Encyclica Epistola incip. *Ab*
eo tempore, ad Archiepiscopos, Episcopos, & Ordinarios
Status Ecclesiastici die 5. Novembris 1745. inter alia eru-
ditissime suo more de Festivitatibus tradita, refert quod
ab eo tempore, quo ad Summum Pontificatum fuit eve-
ctus, complures diversi ordinis illustres viri, itemque E-
piscopi, & Archiepiscopi in Italia, & extra commorantes, iteratis precibus institerunt, ut dies Festos ubique fere nimis auctos in sublevamen pauperis Christiani populi, & ad adimenda gravia absurda, quæ ex Festorum dierum multitudine, ac frequenti violatione, non sine aperto Religionis dispendio, oriri solent, imminuere dignaretur; Quare re expensa, negotii difficultatem probe intelligens, peculiari scripto publicis etiam typis vulgato, rationes varias, quibus ea imminutio fieri poterat, indicavit; Consilium pariter exquirens nonnullorum S. R. E. Cardin., Episcoporum Italiæ, aliarumque Regionum, Ecclesiasticorum Prælatorum, Theologorum, Jurisconsultorum, aliorumque virorum doctorum, an hujusmodi petitio esset exaudienda? Si vero illam exaudiri æquum esset, & congruens, ipsi quoque rationes suggererent, quibus utiliter, ac prudenter imminutio præscriberetur.

Quia vero petita ad id consilia, & responsa tam varia 82
fuere, ut fere sua cuique fuerit sententia quoad substantiam, & modum imminuendi dies Festos, in aliud tempus negotium tam arduum rejecit, eam in spem adductus, ut Episcopi cujusque Provinciæ, vel ditionis unanimi consensu, concordi pariter suffragio modum aliquem suggererent ex tot memoratis in laudato suo peculiari scripto, ac pro illius executione Pontificium assensum expeterent.

Interim plurima ad rem pergit adducere, & signanter 83
quod cum postremi Tarraconensis Concil. Patres regulam quamdam constituerunt dierum Festorum, quibus pro illorum continuatione, & discrimine populi Divino interesse Sacrificio, & servilibus operibus abstinere, & aliorum, quibus Missæ tantum interesse deberent, tributa postmodum libertate vacandi operibus servilibus, felic. record. Benedictus XIII. disposita in eadem Provinciali Synodo ad preces Episcoporum approbavit; Quo exemplo alii subinde Hispaniarum Antistites excitati, ipsi humiliter supplicarunt, ut ad minuendum nimis auctum Festorum numerum, liceret eis etiam servare Regulam in præfato Tarraconensi Concil. provide constitutam; quorum instantiæ, ipso annuente, exinde omnium fere Hispaniarum Diœceseon uniformitas in dierum Festorum celebratione, & situ exorta est.

Varii etiam Regni Poloniæ Episcopi ipsi per litteras 84
significarunt, suis in amplis Diœcesibus æstivo tempore incolas, agrorum culturæ, & aliis servilibus operibus, difficillime ab illis abstinere posse diebus Festis inter hebdomadam occurrentibus; Enixe propterea ipsum rogarunt, ut quæ per hebdomadam æstivo tempore occurrunt Festa, in dies Dominicos transferret, excepto Festo Assumptionis B. M. V. Quorum petitio per ipsum Sanctissimum, maturo præmisso examine exaudita, in Regionibus illis optatam ab Episcopis, & populis tranquillitatem peperit.

Complures alii Catholici Orbis, & præsertim Italiæ E- 85
piscopi, qua voce, qua scriptis improbantes abusum Mercatuum, & Nundinarum, quæ fieri solent diebus Festis, rationem ab ipso petierunt, qua grassanti in dies malo occurri possit? Et ipse respondit, quod inter modos propositos, atque servandos in imminutione, ac celebratione Festorum præcipuus ille est, quo inter ipsos Festos dies discrimen constituitur: Etenim in diebus Dominicis, itemque in Celebritatibus Domini, B. M. V. ac in aliis solemnioribus in memorato peculiari suo scripto indicatis, debet Christianus populus, nedum interesse Divino Sacrificio, sed etiam abstinere ab operibus vetitis: In ceteris vero Festis minus solemnibus imposita est Christifidelibus obligatio interessendi Missæ Sacrificio, tradita in reliquis cuique illorum potestate ea faciendi, quæ fieri solent diebus ferialibus.

Postremo, plurimis ab ipso eruditissime ad rem addu- 86
ctis, a nobis brevitatis gratia omissis, concludit, quod in transgressione Festorum nulla valet consuetudo, etiam immemorabilis, ut in *Barchinonen. Observationis Festorum*, contra Mercatores Barchinonenses, qui contendebant posse vendere merces suas diebus Festis, consuetudine ad id immemorabili fulci; *Sacra Congreg. Concil. die* 13. *Maji* 1669. respondit; *Id Mercatoribus non licere, quacumque consuetudine immemorabili nequaquam obstante*. Et denuo reproposita causa a dictis Mercatoribus validiore conatu objectæ consuetudinis immemorabilis insistentibus, eadem Sac. Congregat. 27. Mart. 1665. in priori sententia, & Decreto persistit, silentiumque Mercatoribus imposuit. Et in *Ripana Mercatus*, contendentibus Civibus Ripanis contra Edictum Episcopi prohibentis fieri Mercatus diebus Festivis, id sibi licere ex consuetudine immemorabili, ac proposito Dubio, *An liceat Communitati, & hominibus Ripæ habere Mercatum die Sabbathi intus, vel extra Civitatem, quando occurrat, quod sit dies Festivus in casu & c. Sacra Congreg. Concil. die* 1. *Maji* 1721. respondit, *Negative, & amplius*. Quod decretum sua auctoritate Apostolica comprobans instar Regulæ esse vult, ac in omnibus temporalis suæ ditionis Urbibus, & locis S. Sedi Apostolicæ mediate, vel immediate subjectis inviolabiliter observari præcipit; Refertque ad

id *cap. Omnes 1. de Feriis.* Constitut. 5. in ordine Bullarii S. Pii V, dicitque commentem esse sententiam, quod Mercatus fieri non possit diebus Festis, sed sit transferendus in antecedentem, vel subsequentem diem, si Festum inciderit; Ac huic Regulæ inhærens ipsemet facultatem concessit die 9. Maji 1742. Viro nobili Ferrariensi habendi Mercatum in suo Rure qualibet feria quinta, dummodo in illa incideret Festum de præcepto, quo casu Mercatus transfertur in feriam quartam. Qua de re omnem dubitandi ansam præcidens, mandat Episcopis omnibus temporalibus suæ Ditionis, ne Dioecesium suarum Urbibus, & locis Mercatus fieri festis diebus patiantur.

87 De Nundinis autem inter alia hæc ad litteram habet. „Inter Nundinas, quæ in Provinciis Nostris aguntur, illustriores, ut bene nostis, sunt Senogallienses protractæ multis diebus; cum Anconitanam Ecclesiam Senogalliensi finitimam regeremus, non sine moerore intelleximus, tempore Nundinarum ea omnia fieri Festo etiam die, quæ aliis hebdomadæ diebus Divino cultui non consecratis peragebantur; Huic malo occurrere satagentes, die 24. Augusti superioris anni Constitutionem nostram de Nundinis Senogalliensibus publicavimus, qua præter cetera jussimus, ut diebus Festis apothecæ clauderentur, neque matutinis horis, aut vespertino tempore, quibus Divina Officia in Ecclesiis celebrantur, vel Dei Verbum populo annuntiatur contractus fierent. Imminutum vero hac de causa sæcularibus negotiis tempus compensaturi, Nundinarum dies cum iisdem privilegiis, & immunitatibus opportune multiplicavimus: Executioni debitæ jussa Nostra hoc anno mandata, meliorem, atque utiliorem rerum ordinem pepererunt, magno omnium Civium, & bene moratorum hominum solatio.

88 „Ipsimet, Venerabiles Fratres, & Vos agite. Constituite Auctoritate Nostra, matutinas, & vespertinas horas, quibus Festo die quo Nundinæ habentur claudi debeant apothecæ, nec publica possint exerceri, commercia, ut qui ad Nundinas confluxerint Missæ Sacrificio, & Divinis Officiis intersint, aliisque Christianis operibus Festum sanctificent. Vigilate, ut plene, & exacte impleantur. Nos autem per publicum Edictum non prætermittemus extendere Nundinarum privilegia ad diem sequentem, qui Festus non erit, ut temporalia negotia paucarum horarum spatio propter Dei cultum, & animarum salutem intermissa, integri diei accessione commode peragantur.

89 „Hæc sunt, Venerabiles Fratres, quæ post maturum examen, auditamque gravium, atque doctorum Virorum sententiam de proposita quæstione, Vobis significanda censuimus, quibus omnibus Apostolicam Benedictionem peramanter impertimur.

„Datum Romæ apud S. M. M. die quinta Novemb. 1745. Pontificatus Nostri anno sexto.

90 Regulares teneri inter Festa de præcepto observare Festum sui Sancti Fundatoris, tam quoad Forum, quam quoad Chorum, colligitur ex concessione facta Ordini S. Benedicti a Benedicto XIII. die 23. Januarii 1727. omnibus utriusque sexus sub Regula ipsius Sancti militantibus indulgendo, quod quoties Festum Sancti Benedicti incidit in aliquam diem Majoris hebdomadæ, transferatur tamquam ad diem propriam ad feriam tertiam post Dominicam in Albis, *ut in celebratione Festi, & Officii Sancti Patriarchæ omnes Monachi, & Moniales ejusdem Regulam profitentes uniformiter conveniant*; sunt hæc verba Indulti, ubi, ut vides, cum Festum, & Officium distinctum ponatur, videntur importare diversa, adeoque festivitatem quoad forum per *Festum*, & Horas Canonicas quoad Chorum per *Officium*, qualem Decreti sensum facit Doctissimus P. Merati, dum in Indice Decretorum ad Breviarium spectantium num. 350. hæc notat verba *Festum S. Benedicti quoties incidit in aliquam diem majoris hebdomadæ ab omnibus utriusque sexus sub Regula Sancti Benedicti militantibus transferendum est tam quoad forum, quam quod Chorum, ut dictum est in allegato Decreto supra in Indice n. 270. emanato die 23. Januarii 1727.* Ibi quo num. 270. sequens affert Decretum: *Festum Sancti Benedicti, quod habet annexum forum, incidens in aliquam diem Majoris hebdomadæ transfertur ad feriam tertiam post Dominicam in Albis tamquam diem propriam, translato quocumque alio Officio, etiam æqualis ritus in eo occurrente, Sacr. Rituum Congreg. 6. Septembris 1727. in Fulden.* Idem antea statuerat pro omnibus Monachis, & Monialibus Ord. S. Benedicti Benedictus Papa XIII. die 23. Januar. 1727. Hæc ibi.

91 Ejusdem opinionis est Gayetus, qui *lib. 1. cap. 14. q. 2. 3. & 4. lib. 2. cap. 19. quæst. 3.* vult Festum S. Fundatoris debere esse de præcepto etiam quoad Forum, cum in Religione a se fundata instar Patroni principalis loci habeatur. Nec id repugnare videtur Constitutioni Urbani VIII. incip. *Universa* §. 2. quum ibi statuat, inter Festa de præcepto observanda etiam esse Festum principalis Patroni cujuscumque Civitatis, Oppidi, vel Pagi. Tum quia in occurrentia Fundatoris, seu Patroni Religionis, & Patroni principalis loci Regulares præferentes ad Patronum loci, solemnizant Festum sui Fundatoris ex variis Decretis Sacræ Rit. Congregationis & signanter in *Senogallien. 22. Januarii 1689. in una Urbis, & Orbis, 2. Julii 1701. in Bergomen. 25. Julii 1736. & in Mechlinien. 16. Februarii 1737.* relatis a Merati in Indice Decretorum ad Breviarium spectantium; & a P. Cavalieri *tom. 1. part. 2. cap. 26. de occurrentia, seu translatione Festorum*; Unde si Regulares tenentur ad festivandum etiam quoad Forum Festum principalis Patroni loci, quod apud ipsos cedit Festo sui Fundatoris, a fortiori tenebuntur ad Festum sui S. Fundatoris, per tritam Regulam, *Si id de quo minus videtur inesse & inest, igitur & de quo magis, & Authentic. Multo magis, Cod. de Sacrosanctis Eccles.* Accedit inveterata consuetudo apud Regulares celebrandi Vigiliam etiam cum Officio, & jejunio, & solemnizandi præ omnibus tamquam de præcepto Festum sui respectivi S. Fundatoris, quæ consuetudo est optima Legum interpres, *cap. Cum dilectus 8. de consuetud. leg. si de interpretatione 37. ff. de Legibus*. Quamvis alioquin eruditissimus P. Cavalieri *loc. cit. cap. 13. n. 2. in fine*, reputet Festum Fundatoris Religionis feriationem non importare, sed solemnitatem.

In veteri Lege celebrabantur, & adhuc celebrantur in dies ab Hebræis, ultra Sabbathum qualibet hebdomada in memoriam creationis Mundi, quolibet anno septem aliæ peculiares Festivitates, nempe Pascha, Pentecostes, Scenopegia, Encenia, Neomenia, Expiatio, & Collecta. 92

Prima igitur solemnitas erat *Pascha*, in qua Agnus immolabatur, & interdicto fermento, solis azimis panibus vesci licebat: Hæc solemnia septem diebus celebrabantur primo mense Hebræorum *Nisan* nostro Martio in plenilunio correspondente, Deo sic præcipiente in gratiarum actionem liberationis Israelitici populi ab Ægypto, & servitute Pharaonis, uti habetur *Levitici cap. 23. numer. 6.* ibi: *Quintadecima die Mensis hujus solemnitas Azymorum Domini est, septemque diebus Azyma comedetis, Dies primus erit vobis celeberrimus & sanctus; omne opus servile non facietis in eo.* 93

Secunda erat Festivitas *Pentecostes* hebraice nuncupata etiam *Sabaoth*, idest Festivitas post septem hebdomadas, solemnizata 50. diebus post Pascha mense *Sivan*, nostro Majo correspondente, in memoriam Legis a Deo traditæ Moysi in duabus lapideis tabulis, *Levitici capit. 23. numer. 16.* imperata his verbis: *Et vocabitis hunc diem celeberrimum, atque sanctissimum, omne opus servile non facietis in eo.* 94

Tertia erat *Scenopegia*, idest Festivitas Tabernaculorum, vulgo *Frascate*, & hebraice *Sukot* solemnizata septem diebus mense *Thisri* correspondente nostro Septembri, ad commemorandum beneficium Divinæ protectionis, & deductionis per desertum, ubi sub tentoriis, seu tabernaculis ipsi Hebræi habitaverunt pasti manna eis de Cœlo præstita; Et hæc Festivitas habetur præcepta Levitici capit. 23. numer. 34., ibi: *A quintodecimo die mensis erunt Feriæ tabernaculorum septem Diebus Domino.* 95

In his tribus assignatis Solemnitatibus tenebantur Hebræi quotannis Hierosolymitanum Templum invisere juxta præceptum eis impositum Deuteronomii cap. 16. ibi: *Tribus vicibus per annum apparebit omne masculinum tuum in conspectu Domini Dei in loco, quem elegerit, in solemnitate Azymorum, & in solemnitate Hebdomadarum, & in solemnitate Tabernaculorum.* 96

Quarta erat Festivitas *Enceniorum*, idest novæ purgationis, seu dedicationis Templi, & celebrabantur per dies octo mense *Casleu* correspondente nostro Novembri, in memoriam novæ dedicationis Templi factæ sub Juda Machabæo juxta id, quod habetur 1. Machabæor. cap. 4. num. 59. ibi: *Et statuit Judas, & Fratres ejus, & universa Israel, ut agatur dies dedicationis Altaris in temporibus suis ab anno in annum per dies octo a quinta, & vigesima die mensis Casleu cum lætitia, & gaudio.* 97

Quinta erat *Neomenia*, idest novilunium quæ Festivitas dicta *Tubarum* celebrabatur prima die mensis septimi, idest Septembris, in memoriam liberationis Isaac, quando Abraham invenit arietem hærentem cornibus, quem repræsentabant per cornua, quibus buccinabant: Hæcque Festivitas erat eis indicta Levitic. cap. 23. num. 24. ibi: *Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: Loquere filiis Israel; Mense septimo prima die mensis, erit vobis Sabbathum memoriale, clangentibus tubis, & vocabitur sanctum; omne opus servile non facietis in eo.* 98

Sexta erat Solemnitas *Expiationis* nuncupata a Judæis *Jom-hippurim*, ac celebrabatur decima die mensis septimi, idest Septembris, in memoriam illius beneficii, quo Deus ad preces Moysis propitiatus est peccato Idololatriæ populi de adoratione Vituli in Deserto, & tenebantur tali die ad strictum jejunium in signum veridicæ poenitentiæ juxta præceptum eis impositum *Levitic. cap. 23. num. 27.*, ibi: „Decimo die mensis hujus septimi dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur sanctus, affligetisque animas vestras in eo, & offeretis holocaustum Domino. Omne opus servile non facietis in tempore diei hujus. 99

Septima erat Festivitas *Collectæ*, seu *Cœtus* celebrata 100
die

die 22. mensis septimi, idest Septembris in octava Solemnitatis Tabernaculorum, ut sicut illa erat in memoriam Divinæ protectionis, & deductionis per desertum, sic hæc ultima in ejus octava commemoraret singulare Divinum beneficium, quo omnes in unum collecti, & unitim introducti fuerant in Terram Promissionis; & hæc Festivitas legitur eis indicta Levitic. cap. 23. num. 36., ibi: *Dies quoque octavus, erit celeberrimus, atque sanctissimus, & offeretis holocaustum Domino, est enim cœtus, atque collectæ; omne opus servile non facietis in eo.*

101 Extincta veteri Lege una cum dictis suis Festivitatibus, Sancta Mater Ecclesia nova Domini Sponsa in nova Lege usque in Mundi finem perseveratura, afflata, Sancto Spiritu, alias celebrandas Solemnitates substituit, uberius ac vivius figuras, ac Mysteria in illis contenta exprimentes. Sabbathi igitur loco substituta est Sanctificatio Dominicæ, quæ est prima dies a Deo creata, in qua manna primum Deus pluere fecit in deserto, in qua Christus resurrexit, in qua Spiritus Sanctus in Apostolos descendit, *ex Concilio Palestino celebrato sub Victore II.*

102 Paschati Azymorum successit Pascha Resurrectionis pro stabilienda puritate, & sinceritate vitæ Fidelium in evitando malitiæ, & peccati fermento, juxta illud Apostoli *1. ad Corinth. cap. 5. n. 7. & 8. Pascha nostrum immolatus est Christus; itaque epulemur non in fermento malitiæ, & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis, & veritatis. Ipse enim resurrexit propter sanctificationem nostram: ad Rom. cap. 4. num. 25.*

103 Festivitati Pentecostes Hebræorum pro Lege a Deo data Moysi in duabus lapideis tabulis respondet nostra solemnitas Pentecostes, in qua Spiritus Sanctus in igneis linguis supra Apostolos, & Discipulos descendit, imprimens in eorum cordibus legem Charitatis in his duabus præceptis restrictam; *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo..... & proximum tuum sicut te ipsum; In his duobus mandatis universa Lex pendet, & Prophetæ, Matth. cap. 22. n. 37. & seq.*

104 Festivitati Scenopegiæ, seu Tabernaculorum pro manna concessa ab Hebræis in deserto, respondet Solemnitas Sanctissimi Sacramenti Eucharistiæ, quæ est vera cœlestis manna hominis Dei clementia ad spiritualem, & perpetuam vitam animabus nostris elargita; *Patres vestri manducaverunt manna in deserto, & mortui sunt... Ego sum panis vivus, qui de Cœlo descendi, si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Joann. cap. 6. num. 49. & seq.*

105 Pro Festivitate Encæniorum, seu nova dedicatione, & restauratione Templi indictæ sunt dedicationes, & Consecrationes Ecclesiarum, & Solemnitates Beatæ Mariæ Virginis, quæ est *Templum Domini, Sacrarium Spiritus Sancti*, ut canit Ecclesia *in officio ejusdem Præsentationis 21. Novembris, Antiphona ad Magnificat in 1. Vesper.*

106 Neomeniæ, seu Festivitati Tubarum successit Solemnitas Apostolorum, qui sunt tubæ Spiritus Sancti, & annunciatores Christi mystici Hæc per universum Orbem, *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum. Psal. 18. n. 5. Euntes in Mundum universum, prædicate Evangelium omni creaturæ. Marc. cap. 16. num. 15.*

107 Festivitati Expiationis Idololatriæ commissæ in adoratione Vituli aurei in deserto, subrogatæ sunt solemnitates Sanctorum Martyrum, *qui tradiderunt corpora sua in mortem, ne servirent Idolis*, ut canit Ecclesia *in 2. Antiph. tertii Nocturni eorum Officii.*

108 Tandem Collectæ Hebræorum pro ingressu in terram Promissionis, correspondent Festivitates omnium Sanctorum, Confessorum, Virginum, & non Virginum, suis pro meritis ad cœlestem Patriam veram Promissionis terram evectorum: Quorum cuilibet dictum est a Domino: *Euge serve bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui, Matth. c. 25. num. 21.* Et omnes a nobis sic dupliciter deprecantur: *Quicumque in alta Syderum regnatis aula Principes, favete votis supplicum, qui dona Cœli flagitant;* Ecclesia *in Hymno ad Laudes Festi omnium Sanctor.* Sic D. Thomas *in Summ. 1. 2. quæst. 102. art. 4. ad decimum.* Clericatus *in suis operibus Italice impressis, verb. Encænia per tot.* & alii.

109 PRO SANTIFICATIONE FESTORUM juvat hic adducere varia loca, & motiva Sacræ Scripturæ.

Benedixit diei septimo, & sanctificavit illum, quia in ipso cessaverat ab omni opere suo, quod creavit Deus, ut faceret; *Genes. cap. 2. n. 3.*

Requies Sabbathi sanctificata est Domino; *Exod. cap. 16. num. 23.*

Sex diebus colligetis manna, in die autem septimo Sabbathum est Domini, idcirco non invenietur; *Exod. 16. num. 26.*

Videte, ut Sabbathum custodiatis, quia signum est inter me, & vos in generationibus vestris; *Exod. cap. 31. num. 13.*

Custodite Sabbathum meum; Sanctum est enim vobis; Qui polluerit illud, morte morietur; qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi sui... Omnis, qui fecerit opus in hac die, morietur; *Exod. cap. 31. num. 14. 15.*

Custodiant filii Israel sabbathum, & celebrent illud in generationibus suis; Pactum est sempiternum inter me, & filios Israel, signumque perpetuum; *Exod. cap. 31. num. 16.*

Septimus dies erit vobis Sanctus, Sabbathum, & requies Domini; Qui fecerit opus in eo, occidetur; *Exod. cap. 35. num. 2.*

Custodite Sabbatha mea... dabo vobis pluvias temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur; *Levitic. cap. 26. num. 2. & 4.*

Filii Israel invenientes hominem in solitudine colligentem ligna in die sabbathi, jussu Dei, eum interfecerunt; *Num. cap. 15. num. 33. ad 36.*

Dies septimus celeberrimus, & sanctus erit vobis; Omne opus servile non facietis in eo; *Numer. cap. 28. num. 15.*

Observa diem sabbathi, ut sanctifices eum, sicut præcepit tibi Dominus Deus tuus; *Deuteron. cap. 5. num. 12.*

Memento, quod & ipse servi eris in Ægypto, & eduxerit te inde Dominus Deus tuus in manu forti, & brachio extento, idcirco præcepit tibi, ut observares diem sabbathi; *Deuteronom. cap. 5. n. 15.*

Quæ est hæc res mala, quam facitis, & prophanatis diem sabbathi? Numquid non hæc fecerunt Patres nostri, & adduxit Deus noster super nos omne malum hoc, & super Civitatem hanc? Et vos additis iracundiam super Israel violando sabbathum; *2. Esdræ cap. 13 num. 17. 18.*

Neomeniam, & sabbathum, & festivitates alias non feram, iniqui sunt cœtus vestri; Kalendas vestras, & solemnitates vestras odivit anima mea, facta sunt mihi molesta, laboravi sustinens; *Is. cap. 1. n. 13. 14.*

Beatus vir... custodiens sabbathum, ne polluat illud custodiens manus suas, ne faciat omne opus malum; *Is. cap. 56. n. 2.*

Qui custodierint sabbatha mea......, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius a filiis, & a filiabus; nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit; *Is. cap. 55. num. 4. 5.*

Nolite portare pondera in die Sabbathi, nec inferatis per portas Jerusalem, & nolite ejicere onera domibus vestris in die Sabbathi, & omne opus non facietis; Sanctificate diem Sabbathi; *Jerem. cap. 17. num. 21. 22.* Sabbatha mea violaverunt vehementer, dixi ergo, ut effunderem furorem meum super eos in deserto, & consumerem eos; *Ezechiel. cap. 20. n. 13.* Odi, & projeci Festivitates vestras, & non capiam odorem cœtuum vestrorum; *Amos c. 5. n. 21.*

Judæi, qui per necessitatem Nicanorem sequebantur, eum increpabant, quod in Sabbatho vellet committere prælium. *Ne ita ferociter*, inquiebant, *& barbare feceris, sed honorem tribue diei Sanctificationis*; & post pauca; *Est Dominus in Cœlis, qui jussit agi septimum diem; 2. Mach. cap. 15. n. 2. & 4.*

Hæc ad eruditionem minus peritorum addere lubet, quæ de Sancto Bovone, seu Bovo confessore, ac ejus Festo traduntur.

Bobo, seu Bovus, vulgo S. Bovo, Nugherii, vulgo *Noghera* in Gallia Narbonensi ex nobilissimis, opulentissimis, ac Christianissimis Parentibus, Patre scilicet Adelfredo, & Matre Olinda natus, licet militarem vitam patrem imitatus ageret, virtutibus tamen Christiani magis ac magis in dies emicabat. Factus grandior Regionem ab irruentibus hostibus ex Hispania (quo tempore illa occupata Mauri, seu Saraceni vicina Galliæ loca excurrentes populabantur) tuebatur. Cum vero Fraxinetum insulam continenti, in quo Bobo Arcem loco ditiore habebat, proximam occupassent, finitimosque populos assiduis excursionibus, & deprædationibus vexarent, Arcemque Bobonis demoliri niterentur, is Beatissimis Apostolis Petro, & Paulo vovit, se depositis armis, orphanorum, & viduarum curam suscepturum, semelque quovis anno per totum vitæ suæ spatium ipsorum limina deinceps petiturum, si devictis hostibus victoriam reportasset. Quare cum illi per visum eum bono, ac fidenti animo esse jussissent, non modo Arcem in illam cum paucis per medios hostes ingressus defendit, sed etiam illos ab insula depulit; Nam cum Rex filius Præfecti conjuge per vim potitus esset, Præfectus injuriam ulturus Bobonem clam in insulam cum peditibus, & equitibus admittit, qui plurimis ex hostibus repente eos adortus occidit, Regi, & aliis ad nostram veram Fidem conversis parcens, insula penitus devastata, Regionem omnem finitimam omnino ab hostium metu liberavit.

Exinde vita fratris sui necessitati, Dei pro amore concessa, quod vovit fideliter adimplens, orphanorum, & viduarum cura suscepta, ac singulis annis limina Apostolorum petens, hoc in itinere Roma in Patriam rediens tandem gravi morbo correptus, animam Deo reddidit circa annum 986. die 22. Maji apud Vigueriam, seu Vicheriam, aut potius, ut antiquis placuit, Vicum Iriæ, quod Derthonensis

Dice-

Diœcesis inter ipsam Derthonam, & Papiam, ad fluvium Stafforam Oppidum est præclarum, nobile, & opulentum, ibique sepultus est, & si quod pecus, vel armentum transiisset super ejus tumulum, illico, corruens moriebatur, donec locus clatis lignis septus est, deindeque ad ipsius honorem fuit constructum Monasterium Ordinis Benedictini cum Ecclesia illi sacrata, posita prope viam, quæ magistra dicitur, in capite Suburbii S. Petro dicati, distante viginti circiter passus ab Ecclesia nova eidem S. Boboni, seu Bovo etiam sacrata cum Conventu PP. Cappucinorum.

112 In Ecclesia Collegiata S. Laurentii dicti præclari Oppidi quiescit Corpus ipsius S. Bobonis, qui aliter Bobus, vulgo S. Bovo appellatur, & ut Protector principalis, & Advocatus tam Cleri, quam Oppidi, & Territorii Viquerienlis dicta die 22. Maji solemni veneratione colitur, atque in Officio quotidiano, dum suffragia Sanctorum recitantur, ejus commemoratio celebratur: Ibique, & alibi variis claruit, & in dies claret miraculis, ut videre est in ejus Legenda, quæ extat Viqueriæ in pervetusto Legendario de Vitis Sanctorum, quo utebantur Canonici Collegiatæ Sancti Laurentii in recitandis lectionibus ad Matutinum in Festivitatibus Sanctorum, & apud eruditissimos Bollandianos *ad dictam diem 22. Maji*, doctissimum Philippum Ferrarium *in Catalogo Sanctorum Italiæ, & in Catalogo Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt*, & apud alios, ex quibus sunt hæc nostra collecta.

113 Quamvis tamen non omnes conveniant quoad diem sui decessus, & Festivitatis, aliis, inter quos dictus Ferrarius *loco citato*, assignantibus ad diem 23. Maji, aliis ad diem 25. ejusdem Maji, ut Veronæ coli asserit idem Ferrarius, aliis ad diem 22. ut rectius ex multis dicti Bollandiani *loc. cit.* insuper referentes, quod in Missali Mediolanensis Ecclesiæ anni 1522. & in Breviario ejusdem Ecclesiæ anni 1539. & 1560. secundum institutionem S. Ambrosii in Kalendario præfixo ista leguntur: *XI. Kalendas Junii S. Bovi Confessoris*, qui & Bovus appellatur Laudæ Pompejæ, & Viqueriæ, & passim alibi, tum in Officio, cum Missa de Communi Confessoris non Pontificis primo loco; Et quamvis discrepent Scriptores quoad locum in quo ipsius Sancti Corpus quiescat, aliis volentibus, ut supra, ipsum Viqueriæ, aliis autem Papiæ. Qui tamen facillime conciliari possunt, si asseratur, primitus fuisse quidem sepultum Viqueriæ, & ibidem per multum temporis quievisse, ubi adhuc in præsentiarum existit maximo cultu venerata insignis ejus Reliquia in Ecclesia præclarissimorum Patrum Cappucinorum ipsi Sancto sacrata; & ob ingentium bellorum pericula, & hostiles incursiones Papiam translatum, ac multis evolutis annis fuisse ibidem in Ecclesia S. Apollinaris repertum in arca lapidea die 6. Februarii cum ejusmodi inscriptione *Hic requiescit Corpus S. Bobonis*; multis luminaribus statim in ea Basilica, ac Stella supra tectum visis, ut ex aliis tradit dictus eruditissimus Ferrarius *loc. cit. in fine*.

114 Viqueriæ autem nihilominus recitantur sequentes Orationes mihi illinc identer transmissæ, prout reperiuntur conscriptæ in Breviariis præclarissimorum Patrum Cappuccinorum in eodem perinsigni Oppido degentium, ac in Ecclesia eidem Sancto Sacrata pie devoteque ipsum colentium, una cum pia ipsius Sancti Imagine impressa, & inscriptione adjecta.

ORATIO

S. Bovi Confessoris die 22. Maji.

PRopitiare nobis, quæsumus Domine famulis tuis per hujus Sancti gloriosi Confessoris Bovi qui in præsenti requiescit Ecclesia, merita gloriosa, ut ejus pia intercessione ab omnibus semper protegamur adversis. Per Dominum &c.

ALIA ORATIO EJUSDEM.

DEus, qui in præclara Sancti Bovi Confessoris tui inventione prœfulgidam de Cœlis stellam visibiliter radiare fecisti, ut ipsum in S. Apollinaris Ecclesia vere requiescere demonstrares: Concede propitius, ut quod a te suppliciter petimus, ejus pia nobis intercessione donetur. Per Dominum &c.

Inscriptio vero supradictæ ipsius Sancti Imagini adjecta, hæc est.

L'Immagine di S. Bovo Confessore, e Protettore dell'Insigne Luogo di Voghera, e difensore degli Armenti, una Reliquia del quale è con ogni riverenza collocata nella Chiesa de' Padri Cappuccini del detto Luogo, quale divotamente viene da' Popoli adorata, e tale Immagine è dedicata alla gloria di Dio, ed al merito dello stesso Santo, che ci preservi li bestiami, ed armenti, e ci difenda da ogni male.

Can. Gramineæ scul. Super. lic. 1717.

Supplementa Auctoris e II. Editione.

FEsti dies in pietatis operibus, non in negotiis sæcula- 115
ribus sunt transigendi. Benedictus XIV. tom. 1. Con-
stitut. 144. incip. *Ab eo tempore* §. 17. Festi dies non 116
sunt omnes æque solemnes. Idem *ib.* §. 7. Festorum die- 117
rum observantia arctiori præcepto fuit in lege veteri in-
juncta, quam nunc in Ecclesiasticis legibus. Idem *ibid.* §. 118
10. Festis diebus prohibentur mercatus rerum venalium. 119
Nundinæ vero tolerantur sub certis conditionibus, nempe
ut ipsis diebus Festis tempore nundinarum occurrentibus
apothecæ claudantur, & Religioni, ac pietati opera de-
tur. Idem *ibid.* & Constitut. 105. incipien. *Paternæ* 120
Charitatis, in qua, ut in Civitate Senogalliensi tempore
nundinarum diebus Festis de præcepto a servilibus operi-
bus abstineatur, prorogatur tempus ad dictas nundinas per
alios quinque dies peragendos.

" In Diœcesi, ubi adest consuetudo exercendi artem 121
barbitonsoriam, etiam die festo, permitti potest; sed tan-
tummodo definitis diebus, non vero omnibus. Benedict.
XIV. *Institut. Eccles.* 45. *per tot.* Opus est tamen servile,
nec nisi ex consuetudine tolerandum; *Ibid.* §. 2.

Opera servilia diebus festis prohibentur, ne ruralibus 122
quidem exceptis. Conceduntur tamen si urgeat vera & af-
fectata necessitas. Affectata vero illa diceretur, in qua
opera, quæ diebus præcedentibus fieri possent, ad diem
festum transferrentur. Petenda est tamen a Superiore fa-
cultas, si insurgat necessitas. Hanc vero facultatem da-
re solet Episcopus Parochis ruralibus in ordine ad ope-
ra agrestia, qualia se haberent oneratio plaustrorum, col-
lectio frugum, & fructuum; herbam secare, colligere fœ-
num; quando periculum imminet veræ tempestatis, vel
quando die sequenti transferenda fuit in Civitatem, nec
posset commode id differri. *Institut. Eccles.* 55. §. 33. &
seqq.

Molitores non possunt molitioni incumbere, etiamsi mo-
lendinum aqua, vel vento, seu jumentis volvatur; non
possunt, inquam, seclusa consuetudine, vel necessitate:
quæ necessitas si adsit, in Diœcesi Bononiensi facultas
non a Parocho, sed ab Archiepiscopo conceditur; *Ibid.*
§. 37.

Piscatio inter opera servilia, die festo vetita, referen- 123
da est; si tamen necessitas urgeat piscandi, eo quod sta-
tis diebus fiat transitus piscium, quo elapso temporis ar-
ticulo piscatio eorum nulla fieret; tunc pauperioribus pi-
scatoribus datum est ut operi illi incumbere possint, dum-
modo id non præstent die Nativitatis Domini, Epipha-
niæ, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, & Corporis
Christi, juxta ac olim concessum fuit Treviritanis ab
Alexandro III. de Synodo Diœcesi. *lib.* 13. *cap.* 18. §. 10.
ubi vid. "

Festi dies in Ecclesiis non Parochialibus ita sunt cele- 124
brandi, ut non avertatur populus ab Ecclesiis Parochiali. 125
Idem Constit. 52. incip. *Et si minime* §. 15. Festi dies Ec- 126
clesiæ Latinæ observari debent a Græcis degentibus in
Italia, & insulis adjacentibus. Idem Const. 57. incip. *Et si*
Pastoralis §. 9. Festorum dierum distributio per annum jux- 127
ta Kalendarium Gregorianum ab Italo Græcis est servan-
da. Idem *ibid.*

Festorum dierum imminutio communiter expetita, abs- 128
que Episcoporum consensu a Pontifice declaratur non sta-
tuenda. Idem in cit. Constitut. *Ab eo tempore* §. 15. Fe- 129
storum dierum reductio conceditur pro nonnullis Diœce-
bus Hispaniæ. Idem Constitut. 63. incip. *Cum sicut*. Fe- 130
storum dierum reductio conceditur pro Diœcesi Nicieni
cum conditionibus opportunis adhuc in istis Sacrum au-
diendi. Idem Constitutione 128. incip. *Inter sollicitas*. Fe-
sti dies æstivis mensibus occurrentes intra hebdomadas, ad 131
dies Dominicos transferuntur pro nonnullis locis Regni
Poloniæ ob agriculturæ necessitatem. Idem Constitut. 138.
incip. *Nuper*. Excepto Festo Assumptionis B. M. V. idem
ibid. Et nihil immutato quoad ordinem Divinorum Offi-
ciorum. Idem *ibid.*

Festorum dierum imminutio ab Urbano VIII. olim fa- 132
cta assignatur a Benedicto XIV. tom. 2. Const. 65. Incip.
Non multi menses. Nova eorumdem imminutio a multis 133
Episcopis, aliisque gravibus viris optatur. Idem *ibid.* Pon- 134
tifex nihil decreturus sine consilio, rationes in utramque
partem colligit, & varios illius exequendæ modos demon-
strat in peculiari dissertatione, quæ per Ecclesias fuit
transmissa. Idem *ibid.* Acceptis quadraginta diversi Ordi- 135
nis Consultorum sententiis, ex consensione majoris par-
tis generaliter præcipere statuit, sed peculiarem Episco-
porum instantiam expectare. Idem *ibid.*

Modum vero illum sibi servandum proponit, quem Tar- 135
raconensis Concilii Patres excogitarunt, ipsisque petenti-
bus Benedictus XIII. approbavit; Ut scilicet firmum re-
maneat præceptum audiendæ Missam; se liceat in aliqui-
bus Festis opera servilia exercere. Idem *ibid.* Dis- 137
sensiones inter doctos viros diversa sentientes exortæ cum
in Ecclesiasticæ pacis perturbationem vergerent, a Pon-
tifice sedantur, interdicta scriptorum, quorumcumque pu-
blicatione super hujusmodi reductionis negotio sub gravis-
simis pœnis, ac Censuris Papæ reservatis, ne quis in
pu-

posterum libros, scripturas, vel alia opera quæcumque audent typis imprimere, seu aliter in lucem edere, in quibus de imminutione dierum Festorum de præcepto, sive contra eam, agatur. Idem *ibid.*

138 Festorum aliquot dierum observantia in Regno Siciliæ citra Pharum, & in Diœcesibus Messanensi, & Panormitana reducitur juxta methodum supra expositam. Idem tom. 2 Constitut. 65. incip. *Cum sicut quadam*. Festis

139 dictis personati incedere fideles in universa ditione Ecclesiastica prohibentur. Idem Constit. 45. incip. *Inter cæteræ*. Item circumforanei saltatores, scurrones, & hujusmodi saltem matutinis horis, & ante expleta Officia Vespertina populum detinere vetantur. Idem *ibid.*

140 Hic juvat addere Catalogum italico idiomate impressum de' Vescovi, e Diocesi, cioè finora, cioè fino all'anno 1748 hanno ricercata, ed eseguita la facoltà di sminuire le Feste di precetto, quanto sia per potere attendere alle opere servili.

Nei Regni delle Spagne.

LE CITTA' E DIOCESI.

Di Ceuta. | Di Montegnedo.
Di Siviglia. | Di Malaga.

Per istanze fatte dal fu Re Cattolico

FILIPPO V.

LE CITTA' E DIOCESI

Di Vagliadolid. | Di Calahorra.
Di Salamanca. | Di Olivares.
Di Jaen.

LE CITTA' E DIOCESI

Di Compostella. | Di Tuy.
Di Plasentia.

LE CITTA' E DIOCESI

Di Guadix. | Di Dalbasiro.
Di Huelca. | Di Tarazona.
Di Teruel.

LE CITTA' E DIOCESI

Di Saragozza. | Di Oviedo.
Di Pamplona. | Di Tudella, e Villa di Fitero Nullius.
Di Albarazin.
Di Jacca.

LA CITTA' E DIOCESI

Di Cadice.

Alcune Università della Diocesi di Badajoz.

IN FIANDRA.

LA CITTA' E DIOCESI

D'Ipri.

IN SARDEGNA.

LA CITTA' E DIOCESI

Di Cagliari.

IN POLONIA.

LE CITTA' E DIOCESI

Di Cracovia. | Di Posnania.
Di Vilna. | Di Uladislavia.

IN GERMANIA.

LE CITTA' E DIOCESI

Di Liegi. | Di Bildez.

IN SICILIA.

LE CITTA' E DIOCESI

Di Siracusa. | Di Girgenti.
Di Patti. | Di Cefalù.

NELLO STATO ECCLESIASTICO.

LE CITTA' E DIOCESI

Di Fermo. | Di Ferentino.
D' Ascoli. | Di Sezza.
Di Montalto. | Di Terracina.
Di Ripa Transona. | Di Piperno.

IN TOSCANA.

LE CITTA' E DIOCESI

Di Pienza. | Di Chiusi.
Di Massa di Siena. | Di Grosseto.
Di Montalcino. | Di Soana.

NEL CONTADO DI NIZZA.

LA CITTA' E DIOCESI

Di Nizza.

Sic expresse in fine Libri *Raccolta di Scritture*, sub dat. *In Lucca 1749.*

Novæ additiones ex aliena manu.

Quatuor potissimum hic sunt discutienda: I. Quis possit indicere dies festos? II. Quid imponat observatio dierum Festorum? III. Quis possit dispensare super observatione dierum festorum? IV. Quis animadvertere possit in Violatores dierum Festorum? 1

Ad primum quod attinet, Potestati sæculari jus haud est indicendi hos de quibus agimus dies festos; *Capon. discept. 208. num. 25. Certi ad decis. 171. n. 8. seq.* Jus hoc est Summi Pontificis in toto Orbe, & Episcopi in sua Diœcesi. Non ignoro quod sunt, qui autumant, Episcopum post Constitutionem Urbani VIII. haud posse amplius dies festos indicere; *Capon. dict. discept. 208. n. 36. Ventriglia in Prax. Jur. Eccles. p. 1. ad not. 61 §. 1. n. 3.* Sed post alii, & quidem rectius sentiunt; quum (ut ait *Romaguer. ad Synodal. Gerunden. lib. 2. tit. 1. cap. 1. nu. 11.*) *textu aliter in ea solum legatur admonitio facta Episcopis, ut se abstineant publicare novas festivitates ultra in dict. Constitutione præscriptas, non autem clausula aliqua facultatem eis de jure communi competentem abdicans.* Consule etiam *Gonzal. in cap. fin. n. 17. de Feriis.* 2 3

Debet vero Episcopus dies festos indicere, cum consensu Cleri. An item adhibere debeat consensum populi, controversia est. Adhibere utique debere de jure vigore mox dicti *cap. final. de Feriis*, nequaquam vero de consuetudine, quæ jus in hac parte abrogavit, tenent *Romaguer. ubi supra num. 12. Fagnan. in cit. cap. final. num. 31. & sequent. de feriis*, *Zypæus notit. jur. pontificial. de feriis num. 3. Corrad. dict. decision. 171. numer. 16.* 4 5

Hinc autem patet quid sentiendum sit de propositione illa generali ab *Auctor n. 10.* his verbis firmata: *Festa de præcepto servanda indici non possunt invito populo.* Si enim intellexit *Auctor* de diebus festis indictis a Summo Pontifice, manifesto erravit, quum Summus Pontifex adhibere haud teneatur consensum populi. Sin autem de diebus festis intellexit ab Episcopo indictis, improbari nequit, quum sint & hodie qui sentiant, teneri Episcopum adhibere consensum populi. 6 7

Tametsi autem Potestas sæcularis indicere haud valeat dies festos, potest tamen dies festos a Summo Pontifice, vel Episcopo indictos munire adjectione pœnæ. *Fagnan. in cap. Conquestus n. 72. de feriis, Pignatell. consult. Canon. tom. 1. consult. 8. n. 2. Bellett. disquisit. Clerical. tit. de favor. Cleric. saecul. §. 5. a n. 101. Barbos. de offic. & potestat. Episcop. alleg. 105. n. 42.* 8

Quod concernit secundum, duo observatio Festorum imponit præcepta, alterum *affirmativum* audiendi Missam; *negativum* alterum cessandi ab operibus servilibus. Plures circa utrumque hoc præceptum occurrunt quæstiones. De piscatione præsertim disputatur, an ea veniat sub præcepto negativo? Vide si lubet *Romaguer. ad Synod. Gerund. lib. 2. tit. 1. cap. 5. per. tot.* 9

Quoad tertium, solius Superioris Ecclesiastici est dispensare super observatione dierum festorum. Potestati sæculari minime est jus hoc; *Pignat. consl. Canon. tom. 1. consl. 8. n. 3. Pitoja decis. Canon. lib. 1. decis. 7. num. 98.* An autem dicta dispensatio gratis, & quibus in casibus concedi debeat, tradunt *Capon. discept. 121.*, & rursus *discept. 231.* utrobique *fer. per tot. Barbos. de Paroch. cap. 10. per tot.* 11 12

Restat ut de quarto, & ultimo disseratur. Porro separandi sunt ii, qui ratione personæ subjecti sunt Episcopo, nam hos punire non potest nisi ipse Episcopus ob violationem dierum festorum. Quoad vero cæteros, locum esse præventioni inter Judicem Ecclesiasticum, aut sæcularem post Constitutionem Sancti Pii V. tenent *Capon. discept.* 13

14 *dissert.* 208. *n.* 27. *Tondut. de Prævent. p.* 2. *cap.* 29. *n.* 38., & *arg. Nicol. Lucubr. Canon. lib.* 2. *tit.* 6. *n.* 6. *Romaguer. ad Syn. Gerund. lib.* 2. *tit.* 1. *cap.* 1. *n.* 21. qui n. 22. subdit: „ Nec tamen
15 „ si ab Episcopo, aut alio ad quem spectat, verbo, aut „ scripto sit data licentia laborandi in talibus diebus, nam „ tali casu non possunt Potestates sæculares eos punire, e- „ tiamsi non exhibeantur tales licentiæ.

16 Verum si violatio versetur circa præceptum non *negativum*, sed *affirmativum*, congruentius videtur, ut procedat unus Judex Ecclesiasticus, non item Judex sæcularis. Confer *Rousseaud. de la Combe in sua Jurisprudentia Canonica verb. Festi dies num.* 3.

F E U D U M.

A R T I C U L U S I.

Feudum quoad ea, quæ concernunt ejus Originem, Naturam, & Divisionem.

S U M M A R I U M.

1 *Feudum, unde originem habeat, & trahat controvertitur inter Doctores.*
2 *Probabilius originem trahit a Longobardis.*
3 *Feudi nomen derivatur a fide, seu fidelitate.*
4 *Feudum definitur.*
5 *Exponuntur singulæ particulæ definitionis*, usque ad n. 9.
10 *Feudum dividitur primo in Feudum proprium, & improprium, & quid sit utrumque?*
11 *In dubio omne Feudum præsumitur proprium.*
12 *Secundo, dividitur Feudum in Regale, & non Regale, & quid sit?*
13 *Tertio, dividitur Feudum in Nobile, & Ignobile, & quid sit utrumque?*
14 *Quarto dividitur Feudum in Ligium, & non Ligium, & quid sit Feudum Ligium, & unde derivatur nomen* Ligium.
15 *Non potest quis a duobus Dominis distinctis, seu Regibus Feuda Ligia accipere.*
16 *Feuda Ligia non nisi a Supremis Principibus Superiorem non agnoscentibus dari possunt.*
17 *Feudum non Ligium quid sit?*
18 *Quinto dividitur Feudum in Ecclesiasticum, & Sæculare, seu Laicale, & quid sit utrumque?*
19 *Episcopi, & alii Clerici habentes Feudum Sæculare, seu Laicale in causa Feudali subjiciuntur Domino Sæculari.*
20 *Sexto, dividitur Feudum in Novum, & Antiquum, & quid sit utrumque?*
21 *Septimo, dividitur Feudum in Hæreditarium, & in Feudum familiæ, seu ex pacto, & Providentia, & quid sit utrumque?*
22 *Octavo, dividitur Feudum in Masculinum, & fœmineum, & quid sit utrumque?*
23 *Alii dicunt etiam illud Feudum esse fœmineum, in quo ex speciali Investitura & fœminæ succedere possunt, etsi primitus collatum sit Masculo.*
24 *In utroque tali Feudo fœmineo fœminæ nequeunt succedere, nisi Masculis deficientibus.*
25 *Nono, dividitur Feudum in Francum, & non Francum, & quid sit utrumque?*
26 *Decimo, dividitur Feudum in Reale, & Personale, & quid sit utrumque?*
27 *Feudum Personale aliud dicitur de Camera, & quid sit?*
28 *Aliud dicitur de Cavena, & quid sit?*
29 *Cavena quid sit?*
30 *Aliud est Guardiæ, & quid sit?*
31 *Aliud est Gastaldiæ, & quid sit?*
32 *Aliud est Soldatæ, & quid sit?*
33 *Cuncta dicta Feuda Personalia dicuntur tantum improprie Feuda.*

1 UNde originem trahat Feudum, controvertitur inter Doctores. Aliqui enim cum Zasio *in lib.* 2. *verb. Curias, ff. de origine Juris*, & Cujac. *in Comment. ad lib. Feud. in princ.* volunt, Feuda originem habere ex antiquo Romanorum Jure. Alii cum Luca de Penna *in leg. Quicumque Cod. de omni agro desert. lib.* 11. sustinent, Feuda cœpisse tempore Justiniani. Alii dicunt, Feuda a Gallis ad Germanos, Italos, Hispanos, & alias Europæ
2 Provincias venisse, ut potest videri apud Fachin. *lib.* 7. *cap.* 1. Communior tamen, ac probabilior tenet, Feuda originem habere, ac primitus concessa fuisse a Longobardis, qui Italiam occuparunt, diuque possederunt, quorum Feudorum consuetudines, Obertus de Orto, & Gerardus redegerunt ad earum legum Feudalium formam, quam habemus, ut testatur Card. de Luca *lib.* 1. *de Feudis disc.* 1. *n.* 5. Fachin. *lib.* 7. *cap.* 1. Harprecht. *in annot. ad Jul. Clar. in §. Feudum quæst.* 1. *n.* 11. Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 20. *n.* 1. Reiffenstuel *ibid. n.* 3., & complures alii. Et ratio est, quia in libris Feudorum sæpius fit mentio Longobardorum, & legum Longobardicarum, ut in *lib.* 1. *tit.* 1. *de Feudi cognitione*; Item *lib.* 2. *tit.* 8. *de Investitura*, rursus *lib.* 2. *tit.* 58. *de Natu. Feud.*, & sæpe alibi; Tum quia multa vocabula Feudalia arguunt linguam Longobardorum, veluti Morgenatica, Marchia, Marchio &c. Fachin. *lib.* 7. *controvers. cap.* 1. Harprecht. *loc. cit.* Engel *loc. cit.*, & alii. Feudi no-
3 men derivatur a Fide, seu Fidelitate, *lib.* 2. *Feud. tit.* 3. *Per quos fiat Investitura*, ibi: *Cum a Fidelitate Feudum dicatur, vel a fide*; Natura enim Feudi proprii est obligare Feudatarium, ut specialem exhibeat fidelitatem erga Dominum suum Directum, cujus est Vassallus, *cit. lib.* 2. *Feud. tit.* 3. *Per quos fiat Investitura*, ubi sic dicitur: *Nulla Investitura debet ei fieri, qui fidelitatem facere recusat*; Sic Rosental. *cap.* 1. *de Feud. conclus.* 7. *lib.* 1. Engel *lib.* 3. *decretal. tit.* 20. *n.* 2. & alii communiter.

4 Feudum proprie dictum est res immobilis alicui quoad dominium utile liberaliter, & perpetuo concessa sub onere fidelitatis, & obsequii personalis præstandi; *Est in re communis*, & habetur clare *ex §. final. lib.* 2. *feud. cap.* 23. ubi ita describitur: „ Est beneficium illud, quod ex „ benevolentia ita datur alicui, ut proprietas quidem rei „ immobilis beneficiatæ penes dantem remaneat, usus- „ fructus vero illius rei ita ad accipientem transeat, ut „ ad eum hæredesque suos Masculos, sive fœminas (si de „ his nominatim dictum sit) in perpetuum Domino ser-
5 „ viant. “ Dicitur primo *res immobilis*, *argum. cit. §. fin. lib.* 2. *feud. cap.* 23., ibi: *Rei immobilis*. Nomine autem rei immobilis non tantum veniunt res corporales, & solo cohærentes, ut Castra, & prædia, sed etiam Jura incorporalia, quæ immobilibus accensentur, ut Jura piscandi, venandi, jurisdictionem exercendi, vectigalia accipiendi, & similia; *arg. leg.*, & *§. final. Cod. de præscript. longi temp.* injuncta *Clement.* 1. *de rebus Eccles. alienand. vel non*. Sic etiam census, & reditus annui; *Clement. Exivi §. Cumque annui, de Verb. signif.*, ibi: *cumque reditus annui inter immobilia censeantur a Jure*. Dicitur secun-
6 do *Quoad Dominium utile*, ut denotetur Dominium directum, seu proprietatem remanere penes Dominum, qui Feudum concedit; *argum. cit. §. fin. lib.* 2. *feud. cap.* 23.,
7 ibi: *Ut proprietas quidem rei immobilis beneficiatæ penes dantem remaneat*. Dicitur tertio *Liberaliter*, ut denotetur Feudum proprie dictum esse *beneficium ex benevolentia*, ut dicitur in *cit. §. final. lib.* 2. *feud. cap.* 23. per quod differt ab Emphyteusi, in qua Domino directo ab Emphyteuta præstari debet canon annuus. Unde, si etiam in Feudo annua pensio constituatur, prout interdum fieri solet, tunc non est Feudum proprium, sed solum improprium. Non est tamen de substantia Feudi, ut mere gratuito fiat, nam etiam Feuda emi posse constat ex *cap. unico de Beneficio fratris*, Dummodo in mera pretio emptor, ut adhuc speciem Beneficii retineat. Dicitur quarto
8 *Perpetuo*, ut denotetur, quod Feuda proprie dicta non præcise ad certum tempus, vel generationem, uti aliquæ Emphyteuses, sed perpetuo conceduntur, ita ut ad Feudatarium, & ejus hæredes in perpetuum pertineant, ut expresse habetur *in cit. §. fin. lib.* 2. *feud. cap.* 23. Dici-
9 tur quinto *sub onere fidelitatis, & obsequii personalis præstandi*, ut denotetur, quod principale onus, & obligatio Feudatarii est, ut Domino directo, a quo tantum beneficium accepit, & sit fidelis, & nunquam aliquid contra eum machinetur sed potius consilio, & auxilio adjuvet præsertim eumdem ad bellum personaliter sequatur, vel alium sui loco *Domino* acceptabilem mittat, vel dimidium reditus Feudi unius anni Domino subministret pro bellis expensis; *lib.* 2. *cap.* 55. *§.* 1. *de Prohibita Feudi alienatione*.

10 Feudum dividitur primo in Feudum proprium, & improprium. Feudum proprium est illud, quod in omnibus veram naturam Feudi retinet juxta descriptionem, & explicationem supra datam, & simpliciter, & pure conceditur nulla temporis aut servitiorum facta determinatione; *§. penult. & ult. C. Quid sit Investitura*; *Et de concession. recti Feudi*: Item *cap.* 1. *Quibus modis feud. constit. potest*. Calvin. *Lexicon. Jurid. verb. Feudum*. Feudum improprium est illud, in quo per pacta specialia, seu per Investituram specialem a propria natura Feudorum recessum est. Feudum enim improprium censetur, quod conditionibus, vel obsequiis nominatim definitis est alligatum; *Cap.* 1. *de not. feud.*, & *§. fin. de capit. qui cur. vendi*; Calvin. *loc. cit.* In dubio autem omne Feudum præsumi-
11 tur rectum, & proprium, & si forsan in uno degeneret, in reliquis tamen adhuc propriam naturam retinet; *Cumico, de Feudo non habente propriam naturam*; Engel *loc. citat.*
12 *sub num.* 6. Secundo dividitur Feudum in Regale, & non Regale. Feudum Regale est, quod ab Imperatore, vel a Rege conceditur cum annexa Regali Dignitate, idest cum Jure Regalium, hujusmodi Feuda sunt Regnum, Electoratus, Ducatus, Principatus, Marchionatus, Comitatus, & cetera id-genus honoris beneficiæ, *arg. lib.* 2. *tit.* 14. *feud. cap.* 1. *Quis dicatur Dux*: Calvin. *loc. cit.* Vultejus *de feudis cap.* 8. *n.* 10., & alii passim. Non Regale est, quod Personam accipientis quidem nobilitat absque tamen Jure Regalium; *arg. cit. num.* 1. *tit.* 14. *feud. Cap. Unic. Qui feudare possunt*; Calvin. *loc. cit.* Vultejus *loc. cit.* Engel. *loc. cit. num.* 10. Reiffenstuel *lib.* 3. *decret. tit.*
13 20. *n.* 19., & alii. Tertio dividitur Feudum in Nobile, &

Ignobile. Feudum Nobile est illud, quod accipientis Personam nobilitat, vel si prius fuit, Nobilem ostendit, ut cum ab Imperatore, vel alio Supremo Principe conceditur; *cap. 1. Quis dicat Dux*. Feudum Ignobile est, quod a plebe, vel privatis personis dari solet, quæ ex defectu potestatis nullam nobilitatem conferre possunt Feudum ab ipsis accipientibus; *cap. 1. de his, qui Feudum dare possunt*, & *arg. lib. 2. Feud. tit. 10.*, & 53. Calvin. *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 18. Vultejus *loc. cit. num.* 9., & alii.

14 Quarto dividitur feudum in Ligium, & non Ligium. Feudum Ligium est illud, pro quo Vassallus ita strictam fidelitatem jurat uni Domino, ut ei militare, & servire tenetur contra quemcumque alium; *cap. 1. de Feudo Ligio lib. 2. tit. 99. de Feudo Ligio*. Unde hoc nomen *Ligium* videtur derivatum a *ligando*, seu verbo *Lige*, quod fœdus, & societatem arctissimam significat; Calvin. *loc. cit. verb. Ligius homo*; Engel *loc. cit. num.* 11. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 20. Hic non potest quis a duobus Re-
15 gibus Feuda Ligia accipere, *arg. cit. lib. 2. tit. 99. de Feudo Ligio*, Glossa *in Clement. Pastoralis verb. Homo Ligius, de re judicata*. Impossibile enim est promittere fidelitatem duobus contra quemcumque, cum hoc ipso, quod uni jam promiserit fidelitatem contra quemcumque nullo excepto necessario alter a fidelitate videatur exclusus; Clarus §. *Feudum quæst.* 11. Engel *loc. cit. nu-*
16 *mer.* 11. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 21. Hujusmodi Feuda Ligia non nisi a Supremis Principibus Superiorem non recognoscentibus dari possunt, alias enim necessario Superioritatis in juramento fidelitatis excipi deberet, sicuti semper censetur exceptus in quovis Feudo Ligio Romanus Pontifex, eo quod contra ipsum nullum fidelitatis juramentum præstari possit; *arg. Cap. Venientes* 19. *de Jurejurando*, ibi: *Cum prædictum juramentum non excusare non possit, in quo debet intelligi jus superioris exceptum*. Feu-
17 dum non Ligium est illud, pro quo Vassallus ita jurat, & debet fidelitatem Domino, ut tamen alicui alteri in eadem, vel simili causa fidelitatem debitam præstare valeat. Unde potest quis duo, vel plura feuda non Ligia a diversis Regibus, & Principibus accipere, dummodo in nullo fidelitatem contra Dominum aliquem feudi juret; *Sic praxis communis*.

18 Quinto dividitur feudum in Ecclesiasticum, & Sæculare, seu Laicale. Feudum Ecclesiasticum est, quod ab Ecclesiasticis Prælatis de bonis ad Ecclesiam spectantibus datur alicui sive Clerico, sive Laico; Vultejus *de Feudis lib. 1. cap. 8. num.* 19. Engel *loc. cit. num.* 9. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 15. & alii *communiter*. Feudum sæculare, seu Laicale est, quod a Principibus, vel aliis Dominis Sæcularibus, aut etiam a Clericis, de bonis tamen patrimonialibus, & Sæcularibus datur. Unde pro cognoscendo an aliquod Feudum sit Ecclesiasticum, vel Sæculare, debet spectari, non tam Persona feudum concedens, quam res ipsa in Feudum concessa, ita ut, si res sit Ecclesiastica, seu proprie ad Ecclesiam pertinens, feudum quoque erit Ecclesiasticum, etiamsi Laico sit concessum; & e contra, si res sit Laicalis vel Sæcularis, ipsum quoque Feudum erit Laicale, vel Sæculare, etiamsi concedatur Personæ Ecclesiasticæ, sive ipsimet Ecclesiæ, vel Monasterio; *arg.*
19 *cap. Ex transmissa 6. de Foro competent.* Unde multi Episcopi, & Prælati Ecclesiastici, qui specialia Territoria in feudum ab Imperatoribus acceperunt, ratione illorum Territorium considerantur ut cæteri Vassalli Sæculares Imperatorum, & coram eis in causa feudali comparere, & judicari debeant, eo quod universaliter quæstiones Feudales per Dominum Feudi terminentur; *cap. Ex transmissa 6, & cap. Verum 7. de Foro compotent.* Andreas Gailus *lib. 1. observ. 30. num. 4. & sequent.* Engel *loc. cit. num.* 9. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 16. & alii cum Fagnano *lib. 2. decretal. in cap. Verum 7. de Foro competent. num.* 1. 10. & 12.

20 Sexto dividitur in Feudum novum, & antiquum. *Feudum novum est*, quod Vassallus possessor non ab aliquo antecedente vi successionis, sed ab ipsomet Domino primum recepit, & cœpit in sua persona. *Feudum antiquum est*, quod prius jam ab alio ascendentium acquisitum per successionem ad alios devolvitur; *cap. 1. de success. Feud. c. 1. de success. frat. & grad. succed. in Feud. c. 1. de natur. success. Feud. cap. 1. §. Notum, Quod testes sint necess. & cap. 1. de frat. de novo Benefic. invest.* Calvin. *loc. cit. verb. Feudum antiquum* Jul. Clar. §. *Feudum q.* 8. *n.* 1. Engel *loc. cit. n.* 7. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 12. Pirhing *lib. 3. Decret. tit. 20. num.* 3. & alii communiter.

21 Septimo dividitur in Feudum hæreditarium, & in Feudum familiæ, seu ex pacto, & Providentia. *Feudum hæreditarium* est illud, in quo vigore Investituræ, non solum agnati primi Vassalli, seu acquirentis, sed etiam quicumque hæredes extranei, sive masculi, sive Fœminæ, sive ex Testamento, sive ab intestato venientes succedere possunt. Tale Feudum esse censetur si in Investitura hæc, vel similis clausula habeatur; *Concedo Feudum pro te, & tuis hæredibus quibuscumque*, Rota *part. 2. rec. dec. 391. num. 8. p. 11. dec. 112. num.* 7. & sæpe alibi; Jul. Clarus §. *Feudum quæst. 9. num.* 2. Fachin. *lib. 7. cap.* 6. Pirhing *loc. cit. num.* 3. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 24. & alii communiter *Feudum Familiæ, seu ex pacto, & providentia* est illud, in quo soli masculi a primo Vassallo per legitimum Matrimonium descendentes, jure agnationis & sanguinis succedunt, quia ordinarie in favorem, & conservationem Familiæ conceditur; *arg. lib. 2. Feud. tit. 2. in fine*, Vulteius *de Feudis cap. 8. num.* 35. Engel *loc. cit. num.* 8. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 23. & alii passim.

Octavo, dividitur Feudum in masculinum, & Fœmi- 22
neum. *Feudum masculinum* est illud, in quo vigore Investituræ soli masculi succedere possunt; *Communis Feudum Fœmineum* est illud, quod primitus collatum est Fœminæ, indeque Fœminas succedere patitur; *lib. 2. Feud.* 23
tit. 30. & 50. Alii dicunt etiam illud Feudum Fœmineum esse, in quo ex speciali investitura, & fœminæ succedere possunt, etiamsi primitus collatum sit masculo. In utroque tali Feudo Fœmineo Fœminæ nequeunt 24
succedere, nisi masculis deficientibus, ita ut, quamdiu masculus aliquis succedere poterit, & superstes sit, nulla fœmina, etsi propinquior ad successionem Feudi admittatur, textu expresso *in cit. lib. 1. Feud. tit. 8.*, ibi: *Tunc enim succedit filia, filiis non extantibus & lib. 2. tit. 30.* ibi: *Fœmineum Feudum, deficientibus masculis, ad filias pertinebit*. Nono dividitur in Feudum Francum, 25
idest liberum, & in non Francum. *Feudum Francum* est illud, pro quo Vassallus ad nulla servitia præstanda obligatur, & quod Francum liberum dicatur allegatur *lex in c. Ex litteris 1. de sponsalibus*, Calvinus *loc. cit. verb. Feudum Francum*. *Feudum non Francum* est illud, pro quo Vassallus obligatur ad certum genus servitii prout investitura determinatur; *arg. lib. 2. Feud. tit.* 25.; *Est communis*. Decimo, dividitur Feudum in Reale, & Personale. 26
Reale est illud, quod cum primo acquirente non extinguitur, sed etiam ad hæredes regulariter est transitorium, tam respectu Domini quam Vassalli, ut in *cap. 1. §. Cum vero. Conradus, de iis, qui feud. dare poss. cap. 1. de duob. fratrib. a cap. Invest. & cap. 1. §. fin. quibus mod. feud. amitt.* nam quilibet censetur suis hæredibus prospicere; *l. Pactum ff. de probationibus*; Calvin. *loc. cit. verb. feudum reale*; Reiffenstuel *l. c. n.* 30. & alii communiter. *Feudum Personale* est illud, in quo nullus hæres succedit, sed cum primo acquirente extinguitur; *Communis*.

Feudum Personale, varie subdividitur, aliud enim feu- 27
dum personale, dicitur *de Camera*, & est, cum alicui ex arca, seu ærario Domini directi certum stipendium solvitur, quamdiu vivit; *lib. 2. Feud. tit. 1. §. Sciendum*, Calvin. *l. c. Feudum de Camera*, Reiffenstuel *loc. cit. numer.* 30. & alii passim. Aliud dicitur *de Cavena* & est, 28
cum alicui, dum vivit, præstatur annona ex cellario, horreo, vel penario Domini. Cavena enim locus est, in 29
quo frumentum, vinum, oleum, & similia servantur: Calvin. *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit.* Rosental. *cap. 2. conclus.* 30. & alii passim, & de ipso etiam fit mentio in *cit. lib. 2. Feud. tit. 1. §. Sciendum*.

Item Feudum Personale aliud est *Guardiæ*, & est, quod 30
datur alicui ad dies vitæ, vel certum tempus sub onere, ut Vassallus Castrum, Arcem, Territorium, Domum &c. custodiat; *cap. Feud. habit. dist. cap. Conrad. cap. unic. de Feud. Guardiæ*. Calv. *loc. cit. verb. feud. Personale*. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 31. & alii; Aliud est *Gastaldiæ*, 31
& est quod datur alicui eo fine, ut domum, aut aliam rem Domini gubernet, administret, aut procuret, *lib. 1. feud. tit. 2.* Calvin. *loc. cit. verb. Feud. Gastaldiæ*, Reiffenstuel *loc. cit. n.* 31.; Aliud est *Soldatæ*, & est, cum alicui, non quidem ex certa Camera, vel Caverna, sed 32
simpliciter annua quantitas pecuniæ, vel vini, seu frumenti sub obligatione fidelitatis, & servitiorum præstatur, ita tamen, ut non tantum per mortem ipsius Vassalli, sed etiam per mortem Dantis expiret; *lib. 2. Feud. tit. 10.*, ibi: *Soldata est præstatio quædam annua gratuita, quæ a neutra parte transit in hæredem; morte enim Dantis, & accipientis interveniente finitur. Soldata vero dicitur, quia plerumque in solidorum donatione consistit, quandoque autem in vino, & annona consistit*; Azotius *lib. 10. de Feudis cap. 2. quæst.* 5. Reiffenstuel *l. c. n.* 31. Calvin. *loc. cit. verb. feudum Soldatæ*, ubi dicit, quod secundum *Cassiodorum Vegetium*, & *Frontinum* Solidatum in militia appellabant eum, cui stipendia ab Imperatore promissa erant; cum enim populus Romanus supra ducentos annos (ut Livius testatur propriis impendiis militasset, Anxuro capto, decreverunt Patres, ut stipendium milites acciperet, cui & vestem, & frumentum, ultra pecunias, equiti etiam equum dare solebant. Qui delecti auctorati dicebantur; temporis vero successu Matricula-
ri, & Solidati. Hæc ille. Cuncta hactenus recensita Feu- 33
da personalia dicuntur tantum improprie Feuda, cum non durent perpetuo, & non necessario constituantur super immobilibus: ut requiritur ad Feudum proprie dictum, textu expresso *in lib. 2. Feud. tit.* 23. & fuit dictum supra *a num.* 4. in expositione Definitionis proprie dicti.

Nono

Novæ additiones ex aliena manu.

DE Feudis *Auctor* egit in hoc & sequentibus duobus
articulis. Nos autem in additionibus ad eos differemus de feudis dumtaxat Ecclesiasticis, non item sæcula-
1 ribus; idque ne longe excedamus præfixos limites. Feu-
dum Ecclesiasticum in sensu stricto a feudo sæculari di-
stingui debet *ipso objecto*, ut illud dicatur, quod in re
Ecclesiastica; hoc vero, quod in re profana consisti-
tur; *Struvius in syntagm. Jur. Feudal. cap. 3. §. 4.*
2 Alii feudum Ecclesiasticum & illud dicunt, quod Ec-
clesia vel a Rege, vel a Principe, vel etiam a Privato
accepit, propterea quod in hoc genere Feudi non tam
consideratur persona Episcopi, aut Prælati, quam potius
3 ipsa Ecclesia. *Vide Cragium lib. 1. Feudor. §. 10.* sed con-
tradicentibus mox citato *Struvio* ubi supra, *Hertio in
Jurisprudent. Feudal. cap. 3. §. 13. Vultejo in Jure Feudal.
4 cap. 6. num. 8.* Et non immerito, nam hoc & sæculare
esse dicitur *in cap. 6. de For. Competent.*, ut etiam in Fo-
ro sæculari, non Ecclesiastico agendum sit de quæstioni-
bus, quæ circa id genus feuda exoriuntur, ut innume-
ros allegans firmat *Lanfredin. Respons. Eccles. 21. num. 22.*
5 Diversa autem est ratio Feudi Ecclesiastici in sensu stri-
cto, nam de eo in judicio Ecclesiastico feudali decernitur
6 ab Episcopo; *Cap. 7. de For. compet.* non habito respectu
Vasalli, sive Clericus, sive laicus sit, quum etiam hoc
in re Ecclesiastica judicio Ecclesiæ, seu Episcopi subsit.
7 De origine, tum occasionibus feudi Ecclesiastici in mox
8 dicto sensu stricto, non est una omnium sententia. Ad.
Bohemer. in Decretal. lib. 3. tit. 20. §. 1. & plur. sequent.
qui potissimam occasionem reponit in oblatione Bonorum
Ecclesiis hac intentione facta, ut rursus ab iisdem in
9 feudum offerentibus darentur. Hujus moris mentio habe-
tur *in Lege Bajuvariorum* apud *Baluz. tom. 1. Capitul.
part. 93. de anno 630.*
10 Nec convenit inter Auctores, utrum feudum Ecclesia-
sticum in dubio *proprium*, an *improprium* censeri debeat.
Utilis autem est hæc inspectio, nam *proprium* a commu-
ni feudorum natura haud declinat, *improprio* vero a pro-
pria feudi natura receditur.
11 Sunt qui tenent, feudum Ecclesiasticum magis *pro-
prium*, quam *improprium* in dubio præsumendum esse; pro-
pterea quod ea semper capienda est interpretatio, quæ
favet Ecclesiæ; Confer *Kitch. tom. 2. consil. 10. n. 57.*
12 At qui antiquitates perscrutati sunt, deprehenderunt-
que, primariam occasionem feudorum Ecclesiasticorum
natam esse, ut paulo ante innuimus, ex oblationibus Bo-
norum factis Ecclesiis ea intentione, ut rursus ab iisdem
darentur offerentibus in Feudum, tenent, feudum Eccle-
siasticum in dubio potius *improprium*, quam *proprium* di-
13 judicandum esse; Consule *Bohemer. in Decretal. lib. 3.
tit. 20. §. 26.* qui & aliis rationibus, iisque urgentibus
hanc tuetur opinionem. Rationem hanc attulit & *Garzon.
de Fœmin. ad Feud. recipient. n. 116. Quod*, scilicet, *Ec-
clesiæ a Summo Pontifice, & Deo defensæ non indigeant
auxilio manuali, vel armato, quum lacrymæ & jejunia
sint arma Ecclesiæ, quæ magis congruunt fœminis, quam
masculis, & illarum sint familiares, eoque magis acceptæ:*
14 ex quo infert, Feuda Ecclesiastica esse promiscua. *At le-
pida (ut inquit Bohemer. loco cit.) est hæc ratio, & ex
ignorantia veterum consiliorum nata; Maluit tamen Garzon.
aliquam afferre rationem, quam nullam. Forsan etiam respexit ad Feudorum horum plerumque naturam, quæ fre-
quentius loco servitiorum militarium onus Censum præstan-
di adjunctum habent, qualia feuda censualia impropria esse
nemo negabit.*
15 Major est dissensio, num feudum Ecclesiasticum subsit
16 *Juri Communi feudali*. Loquor de feudo Ecclesiastico in
suo sensu stricto, nam feudum, quod Ecclesia tenet a Lai-
co, subesse juri communi feudali plerique conveniunt.
17 Quod vero attinet ad feudum hoc Ecclesiasticum in sen-
su stricto alii distinguunt inter feudum Ecclesiæ oblatum,
& feudum quod Ecclesia primordialiter ex suo allodio
concessit, & illic quidem, non hic Jus commune feudo-
rum obtinere sentiunt, & quidem quatenus Juri Canoni-
co contrarietur, ita ut in subsidium ad Jus commune
feudale sit recurrendum; Consule hic omnino *Bohemer.
in Decretal. lib. 3. tit. 20. §. 28.*

ARTICULUS II.

Quoad ea, quæ concernunt illos, qui dare, accipere, & succedere possunt in Feudum.

SUMMARIUM.

1 *In Feudum dare possunt omnes, & soli rerum suarum administrationem habentes.*

2 *Etiam Plebei, & Fœminæ dare possunt in Feudum bona sua allodialia.*

3 *Episcopi, Abbates, ac ceteri Prælati, & Superiores*

Ecclesiastici adhibitis requisitis Juris solemnitatibus possunt in novum Feudum concedere bona Ecclesiæ.

4 *Immo Ecclesiarum Prælati possunt etiam sine Juris solemnitatibus in Feudum concedere bona Ecclesiastica ab antiquo in Feudum dari solita.*

5 *Etiam minor potest Antiquum Feudum concedere, licet non possit Novum.*

6 *Papa noviter assumptus in Summum Pontificem debet promittere, & jurare de non infeudandis Civitatibus, Oppidis, & locis S. R. E. & post Coronationem debet suis litteris confirmare.*

7 *Hujusmodi infeudationes consulentes, easque Summo Pontifici per se, vel alium insinuantes, vel suadentes Excommunicationis pœnam, confiscationis bonorum, & privationis Dignitatum, ac Beneficiorum eo ipso incurrunt.*

8 *Cardinales in assumptione pilei, & Sede Vacante in Conclavi jurare debent Constitutionem S. Pii observare, eique non contravenire, nec Pontificibus contrafacientibus consentire, nec absolutionem a juramento petere, nec oblatam, aut concessam acceptare.*

9 *Civitates, Oppida, Loca Romanæ Ecclesiæ etiam infeudari, seu alienari solita ad Sedem Apostolicam quomodolibet devoluta, & pro tempore devolvenda, eo ipso Cameræ Apostolicæ absque alia declaratione incorporata censentur.*

10 *Et etiam antequam devolvantur, non obstante declaratione contraria Gregorii XIV. prout ex post statuit Innocentius XI.*

11 *Dictam Bullam S. Pii V. declaratam ab Innocentio IX. confirmavit, & innovavit seque servaturum promisit, ac juravit Clemens VIII. & declarationem Gregorii XIV. revocavit, & annullavit, quod & fecerunt, & faciunt alii Pontifices successores, ut patet ex Regula 64. Cancellariæ.*

12 *Stantibus supradictis, clarum est hodie Papæ non licere quemquam investire de Feudo nondum aperto.*

13 *Feudum accipere potest quilibet, qui nominatim non reperitur prohibitus.*

14 *Feudum accipere potest etiam Fœmina.*

15 *Etiam Minorennis, & Pupillus.*

16 *Etiam Superior potest accipere Feudum ab inferiore.*

17 *Etiam Clerici Feuda accipere possunt.*

18 *Succedunt in Feudis primo loco descendentes Filii, & Nepotes.*

19 *Filii succedunt in capita æqualiter, & Nepotes in stirpes.*

20 *Filii æqualiter succedunt, quamvis sint ex diverso Matrimonio.*

21 *In Feudis individuis solus Primogenitus succedit, cujus filius tamquam nepos Patris præfertur secundogenito.*

22 *Filii adoptivi non succedunt in Feudis.*

23 *Nec succedunt filii illegitimi, quamvis legitimati, nisi forsan per subsequens Matrimonium legitimentur.*

24 *Immo succedere possunt etiam legitimati per rescriptum Principis, si Princeps specialiter ad similem successionem eos legitimat.*

25 *Quinimmo filii quoque etiam juste exhæredati, in Feudo succedunt, nisi Feudum dependeat ab hæreditate.*

26 *Ascendentes regulariter in Feudo non succedunt.*

27 *Dantur varii casus, in quibus ascendentes succedunt.*

28 *Deficientibus descendentibus, regulariter succedunt Collaterales Agnati, tam consanguinei, quam Germani, non item Cognati.*

29 *Deficientibus descendentibus, & fratribus, succedunt nepotes ex fratribus in capita, non in stirpem.*

30 *Deficientibus etiam nepotibus ex fratre, succedunt agnati illi, qui ex linea Defuncti Vasalli descendunt, quamvis adsint alii proximiores primo acquirenti ex alia linea venientes.*

31 *Tam descendentes, quam agnati collaterales succedunt in infinitum.*

32 *Quæ hactenus de successione Collateralium dicta sunt, intelligi debent de solis Feudis antiquis.*

33 *Clerici, & Religiosi in Feudis propriis servitium personale inconveniens statui indispensabiliter requirentibus succedere non possunt, immo prius habita dimittere debent.*

34 *Clerici, & Religiosi succedere possunt in Feudis propriis, si sint annexa Dignitati Ecclesiasticæ, aut si vi Investituræ, statuti, vel consuetudinis id eis competat.*

35 *Clerici, & Religiosi succedere possunt in Feudis Francis, hæreditariis, fœmineis, & in aliis impropriis.*

36 *In prædictis Feudis succedit etiam Monasterium bonorum capax loco sui Religiosi professi.*

37 *Solummodo tamen quamdiu talis Religiosus vivit, quo mortuo, transit ad alios agnatos proximos, vel agnatis deficientibus, ad Dominum.*

38 *Nisi sit Feudum perfecte hæreditarium, in quo non minus Monasterium, ac alii hæredes perpetuo succedere possunt.*

39 *In Feudis Regalibus Monasterium loco professi non succedit.*

40 *Succedit tamen in Oppidis, & Castris jurisdictionem habentibus.*
41 *Fœminæ & descendentes ab eis etiam masculi Regulariter in Feudis non succedunt.*
42 *Succedunt tamen in Feudis Fœmineis, vel ubi vi specialis pacti etiam fœminis succedere licet.*
43 *Dummodo tamen nullus masculus extet.*
44 *Fœmina in Feudo investita non repellitur a masculo postea nato.*
45 *Nisi tamen hic masculus tempore Investituræ jam fuerit in utero Matris.*
46 *Olim nulla dabatur in Feudis successio; at postea fuit moribus, & legibus introducta, & successive magis extensa.*

1 IN Feudum dare possunt omnes, & soli rerum suarum administrationem habentes textu expresso *in libr. 2. feud. tit. 3.*, ibi: *Investitura feudi non ab alio recte fit, nisi ab eo, qui legitimam bonorum suorum administrationem habet*; *Communis*. Etiam Plebei, & Fœminæ dare
2 possunt in Feudum bona sua allodialia, quorum liberam administrationem habent. De Fœminis habetur textus expressus *in cit. lib. 2. feud. tit. 3.*, ibi: *Fœminam quoque etiam novi feudi investituram facere posse plerique consentiunt*; & pro Plebeis stat ratio, quia, ubi Juris dispositio non resistit, *Quilibet rei suæ moderator, atque Arbiter existit*; *l. in re mandata Cod. mandati*. Nullibi autem reperitur dispositio Juris quoad hoc Plebeis resistens, quinimmo ipsi libri Feudales eis positive assistunt, dum universaliter absque ulla limitatione concedunt, quod quilibet habens bonorum legitimam administrationem possit ea dare in Feudum, ut patet in verbis adductis *sub n. 1.*
3 Episcopi, Abbates, ac cæteri Prælati, & Superiores Ecclesiastici, adhibitis requisitis Juris solemnitatibus, possunt in novum Feudum concedere bona Ecclesiæ; *Extravagant. Ambitiosæ, de rebus Eccles. alienandis*, ubi nova Infeudatio de bonis Ecclesiæ prohibetur solum fieri sine debitis Juris solemnitatibus; *Communis*. Immo Ec-
4 clesiarum Prælati possunt etiam sine Juris solemnitatibus in Feudum concedere bona Ecclesiastica ab antiquo in Feudum dari solita, seu antiqua Feuda, quando redeunt ad Ecclesiam, textu expresso *in lib. 1. Feud. tit. 1.* ibi: *feudum autem dare possunt Archiepiscopus, Episcopus, Abbas, Abbatissa, Præpositus, si antiquitus consuetudo eorum fuerit feudum dare*, & *in cap. Ex parte 2. de feudis*, ibi: *Ex parte tua nostro est Apostolatui reseratum, quod sæpius dubitasti, Utrum, cum contingit Vassallum tuum decedere, & ad te feudum ipsius redire, feudum ejus alii liceat tibi dare quamvis juramento tenearis adstrictus non infeudare de Novo, Romano Pontifice inconsulto.* Ad quod dubium inter alia a Med. Archiepiscopo sibi proposita, sibi respondit Innoc. III. Summus Pontifex; *in priori ergo casu feudum decedentis libere, si videris expedire, concedas*;
5 *Comm.* Etiam Minor potest antiquum feudum concedere, licet non possit novum, textu expresso *in cit. lib. 2. feud. tit. 3.*, ibi: *Investitura, quæ de veteri fit, etiam a Minore poterit dari*; Azorius *lib. 10. de feudis c. 5. q. 8.* Reiffenstuel *lib. 3. Decret. tit. 20. n. 48.* & alii.
6 Papa noviter assumptus in Summum Pontificem debet promittere, & jurare de non infeudandis Civitatibus, Oppidis, & locis Sanctæ Rom. Ecclesiæ, & post Coronationem debet suis litteris confirmare; Sic statuit S. Pius V. in constit. 35. incip. *Admonet §. 9.* quam Constitutionem confirmarunt Pontifices successores, Gregorius XIII. Constitut. 3. incipient. *Inter cetera*, Sixtus V. Constitut. 26. incipient. *Romanus Pontifex*, Innocent. IX. Consti-
7 tut. 1. incip. *Quæ ab hac Sancta Sede*. Hujusmodi infeudationes consulentes, easque Summo Pontifici per se, vel per alium insinuantes, vel suadentes Excommunicationis pœnam ac læsæ Majestatis etiam in primo capite, & confiscationis bonorum, privationisque Dignitatum, ac Beneficiorum eo ipso incurrunt; S. Pius V. in cit. Constit. in-
8 cip. *Admonet §.* Cardinales in assumptione palii, & sede vacante in Conclavi jurare debent prædictam Constitutionem observare, eique non contravenire, nec Pontificibus contra facientibus consentire, nec absolutionem a juramento petere, nec oblatam, aut concessam acceptare; S. Pius V. in cit. Constit. *Admonet §. 9.* Civitates,
9 Oppida, & Loca S. Romanæ Ecclesiæ, etiam infeudari, seu alienari solita ad Sedem Apostolicam quomodolibet devoluta, & pro tempore devolvenda, eo ipso Cameræ Apostolicæ absque alia declaratione incorporata censentur; Sanctus Pius V. in cit. Constitut. *Admonet §. 1.* Et
10 etiam antequam devolvantur, non obstante declaratoria contraria Gregorii XIV. facta in Consistorio secreto Romæ apud S. Marcum *die Vener. 13. Septembr* 1591. quia postea Innoc. IX. constit. 1. incip. *Quæ ab hac Sancta Sede §. 4.* definivit, dicta Constitutione S. Pii V. prohiberi quamcumque infeudationem, & alienationem Civitatum, & Locorum eidem Sedi tam immediate, quam mediate subjectorum, non solum post eorum devolutionem; sed etiam antequam devolvantur, & quamcumque in perpetuum, vel ad tempus prorogationem, & extensionem Infeudationum, & concessionum hujusmodi nondum finitarum, ipsorumque incorporationem quoad effectum impediendæ alienationis, prorogationis, & extensionis hujusmodi, non a die eorum devolutionis, sed a die ipsius Constitutionis, & etiam antequam devolvantur factam censeri, & in §. 5. præcepit S. Pii V. Constitutionem jurari debere juxta prædictam declarationem.

Dictam Bullam S. Pii V. ut præfertur declaratam ab 11
Innocentio confirmavit, & innovavit, seque servaturum promisit, ac juravit Clemens VIII. Constitut. 1. incipit. *Ad Romani Pontificis*; ubi etiam in §. 7. declarationem Gregorii XIV. tamquam destruentem S. Pii constitutionem, alienandique occasionem præbentem, ac minime necessariam revocavit, & annullavit, perinde ac si nunquam emanasset, declarans, eadem S. Pii V. Constitutione prohiberi Civitatum, & locorum in ea contentorum, tam quæ nunquam antea in feudum concessa, quam quæ alias sæpius infeudata, ac postmodum devoluta, aut etiam nondum devoluta fuerint infeudationes, & prorogationes investiturarum etiam ex causa necessitatis, aut evidentis, & veræ utilitatis factas, & faciendas ut latius in eadem Bulla §. 8. Idque exemplo firmavit, dum Ducatum Ferrariæ devolutum, sub Ecclesiæ ditione reposuit, & sub dispositione Bullæ Pianæ comprehendi voluit, ut in Constitut. 2. incip. *Sanctissimus*, & confirmavit Urbanus VIII. Constitut. 4. incip. *Sacrosancti*, & Innocentius X. Constitut. 3. incip. *In supremo*; & alii, ut patet expresse in Regula 64. Cancellariæ. Unde supradictis stantibus, clarum est hodie Papæ non li- 12
cere quemquam investire de feudo nondum aperto; & sic dispositio *cap. 1. Qui success. feud. dare tenean.* & *cap. Ex part. 12. de feudis*, quatenus permittit, ut infeudari possint bona feudalia ad Ecclesiam devoluta, juramento non obstante, locum non habet in Summo Pontifice, sed tantummodo in inferioribus Prælatis. Forma enim juramenti, qua se obstringit Papa, est longe diversa a juramento de non infeudando, quo se adstringunt Prælati Inferiores in terminis dicti *cap. Ex part. 2. de feudis*, ut expresse dicit Faenanus *ibid. n. 35.*

Feudum accipere potest quilibet, qui nominatim non 13
reperitur prohibitus; *lib. 2. feud. tit. 3.*, ibi: *Personam investituram accipientis non distinguimus; nam etiam servus investiri poterit*. Hinc feudum accipere potest etiam Fœmina; *libr. 2. feud. tit. 23. §. final.* & *tit. 30.* & pa- 14
tet experientia, cum passim videantur etiam Fœminis feuda concedi. Etiam Minorennis, & Pupillus, etiam 15
absque Tutore, vel Curatore potest conditionem suam meliorem facere, & consequenter feudum acquirere; *argum. cit. lib. 2. feud. tit. 3.* & *princip. Instit. de Auctorit. Tutor.*, ibi: *Namque placuit meliorem quidem conditionem licere eis (pupillis) facere, etiam sine Tutoris Auctoritate, deteriorem vero non aliter, quam cum Tutoris auctoritate*. Etiam Superior potest accipere Feudum ab 16
inferiore; *argum. cit. lib. 2. feud. tit. 3.* & *leg. 14. ff. de jurisdict.* In tali tamen casu Superior potest alium substituere ad servitia præstanda, ut docet experientia, & te- 17
net *Communis*. Item etiam Clerici feuda accipere possunt; *lib. 2. feud. tit. 40. §. final. cap. Ex transmissa 6.* & *c. Verum 7. de Foro competent.* ut patet experientia præsertim in Germania, ubi Episcopi, & Abbates ut plurimum habent feuda imperialia, ob quæ Imperatori, tamquam Domino directo in Bello servitia personalia per alios præstant; *Communis*.

Succedunt in feudis primo loco descendentes Filii, & 18
Nepotes; *lib. 2. feud. tit. 11. princ.*, ibi: *Mortuo enim eo, qui beneficium tenebat, prima causa liberorum est, filiis enim existentibus masculis, vel ex filio nepotibus, vel deinceps, per masculinum sexum descendentibus, ceteri removentur agnati*; *Communis*. Servatur au- 19
tem hic ordo succedendi, ut si plures sint, Filii succedant æqualiter in capita, nepotes vero cum filiis concurrentes in stirpes loco Patris Defuncti, jure nempe repræsentationis; *lib. 1. feud. cap. 8.*, ibi: *Si quis decesserit filiis superstitibus succedunt filii æqualiter, vel Nepotes ex filio loco Patris sui*; *Communis*. Filii æqualiter succedunt, 20
quamvis sint ex diverso matrimonio; *libr. 1. feud. tit. 1. §. 1.* ibi: *Quod hodie ita stabilitum habetur, ut ad omnes æqualiter filios pertineat*; *Communis*. In feudis individuis 21
ut sunt Marchionatus, Comitatus, Ducatus &c. solus Primogenitus succedit, cujus Filius tamquam nepos Patris præfertur secundogenito, ut patet experientia, & tenet *Communis*. Talia enim Feuda dividi expresse prohibentur *lib. 2. tit. 55. §. 1. vers. Præterea*, ibi: *Præterea Ducatus Marchionatus, Comitatus de cetero non dividantur*. 22
Filii adoptivi non succedunt in Feudis; *lib. 2. de feud. tit. 26. §. Omnes*; *Communis*; Nec succedunt filii illegiti- 23
mi quamvis legitimati; *lib. 2. de feud. tit. 26. §. Mutus*, 24
ibi: *Naturales filii licet postea fiant legitimi ad successionem feudi, nec soli, nec cum aliis admittuntur*, nisi forsan per subsequens matrimonium legitimentur, quia in tali casu æqualiter succedunt cum aliis legitimis; *communis*. Immo succedere possunt etiam legitimati per rescriptum Principis, si Princeps specialiter ad feudalem successionem eos legitimat; Fachin. *libr. 7. cap. 49.* Engel *libr. 3. decret. tit. 20. num. 22.* Reiffenstuel *ibid. nu. 71.* Quinimmo filii quoque etiam juste exhæredati in feudo succedunt, 25
nisi feudum dependeat ab hæreditate; *argum. leg. 11. §. 11.*

§. 15. ff. de Legatis 1. Filii enim succedunt in feudo proprio jure, non vi dispositionis testamentariæ, sed vi Investituræ; sic cum Julio Claro Reiffenstuel loc. cit. num. 98. & alii.

26 Ascendentes regulariter in feudo non succedunt lib. 2. feud. tit. 50. ibi: Successionis feudi talis est natura, quod ascendentes non succedunt, v. g. Pater Filio. Dantur
27 tamen casus, in quibus ascendentes ordinarie succedunt. Primo enim succedunt, quando feudum est hæreditarium; lib. 2. de feud. tit. 48. Secundo quando Filius propter merita Patris acquisivit Feudum; Corvin. Synop. Jur. feud. lib. 2. tit. 4. in fin. Engel. loc. cit. n. 26. Reiffenstuel loc. cit. n. 8. Tertio, quando ita habet consuetudo, & statutum loci. Quarto, quando in Investitura ita expresse cautum, & conventum fuit; arg. l. 2. feud. tit. 24. & 84. quia ex Reg. 85. jur. n. 6. Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur.

28 Deficientibus descendentibus regulariter succedunt collaterales agnati tam consanguinei, quam germani, non item cognati, l. 2. feud. tit. 11. ibi: Descendentibus deficientibus vocantur primo fratres, cum fratrum præmortuorum filiis; Deinde agnati ulteriores, & quod non succedant cognati habetur etiam expresse ibi: Ad cognatos beneficium non pertinet, nec beneficii successio; communis.
29 Deficientibus descendentibus, & fratribus succedunt Nepotes ex fratribus in capita, non in stirpem, quia in tali casu non succedunt jure repræsentationis, sed quivis jure proprio; arg. Novell. 118. cap. 3. communis. Defi-
30 cientibus etiam Nepotibus ex fratre succedunt agnati illi, qui ex linea defuncti Vasalli descendunt, quamvis adsint alii proximiores primo acquirenti ex alia linea venientes, l. 2. feud. tit. 50. ibi: Ad quos perveniat (Feudum) quæritur? Respondetur ad solos, vel ad omnes, qui ex illa linea sunt, ex qua ille (Defunctus) fuit, & hoc est, quod dicit ad proximiores pertinere. Communis.
31 Tam Descendentes, quam agnati collaterales succedunt in infinitum: de Descendentibus est textus apertus in l. 1. feud. tit. 1. §. 4. in fin. ibi: In masculis descendentibus novo jure extenditur in infinitum. De agnatis collateralibus habetur in l. 2. feud. tit. 11. & 50. ibi: Ex latere omnes masculos descendentes usque in infinitum; Commu-
32 nis. Quæ tamen hactenus de successione collateralium dicta sunt, intelligi debent de solis feudis antiquis, quia in feudo novo nullus Collateralium succedit, sed succedunt soli descendentes, quibus deficientibus, feudum ad Dominum redit, textu expresso in lib. 1. feud. tit. 1. §. 2. ibi: Si unus ex fratribus feudum a Domino acceperit, eo defuncto sine legitimo hærede, frater ejus in feudum non succedit, & concordat tit. 8. 14. & 20.

33 Clerici, & Religiosi in feudis propriis servitium personale inconveniens statui Clericali indispensabiliter requirentibus, succedere non possunt, immo prius habita dimittere debent, cum fiunt Clerici, textu expresso in lib. 2. feud. tit. 30. ibi: Ex hoc illud descendit, quod dicitur Clericum nullo modo in beneficium paternum debere succedere, etiamsi postquam habitum Religionis assumpsit, pœnituerit. Idem in omnibus, qui habitum Religionis assumunt, ut Conversi. Hi enim nec postea in feudo succedunt, & si quod habent, perdunt, concordat textus tit. 21. §. Qui Clericus, ibi: Qui Clericus efficitur, aut votum Religionis assumit, hoc ipso feudum amittit, cujus ratio redditur, in c. Unico, de Vasallo milite, qui arma &c. his verbis: eo quod desiit esse miles sæculi, qui factus est miles Christi, nec beneficium pertinet ad eum, qui non debet
34 gerere officium. Communis. Clerici, & Religiosi succedere possunt in feudis propriis, si sint annexa dignitati Ecclesiasticæ, aut si vi Investituræ, statuti, vel consuetudinis id eis competat, arg. lib. 2. de feud. tit. 40. & c. Verum 7. de Foro comp. & patet experientia, præsertim in Germania, ubi plures Episcopi, & Abbates in feudis propriis succedunt, Fachin. lib. 7. c. 45. Pirhing lib. 3. decr. tit. 25. n. 21. & 25. Reiffenstuel ibid. n. 19. & alii passim.
35 Clerici, & Religiosi succedere possunt in feudis Francis, Hæreditariis Fœmineis, & in illis, quæ nullum servitium personale requirunt, sed solum reale v. g. pensionem pecuniariam; immo etiam in illis, quæ requirunt servitium personale, compatibile tamen cum statu Clericali, vel si incompatibile, supplebile tamen per substitutum ex vi Investituræ, seu ex speciali concessione Domini, Communis, cum Pirhing l. c. n. 22. Fagn. in c. Quæ in Eccles. 7. de Const. Reiffenstuel. l. c. n. 100.

36 In prædictis feudis succedit etiam Monasterium bonorum capax loco sui Religiosi professi, Fagn. in cit. cap. Quæ in Ecclesiam 7. de Const. num. 60. Barb. lib. 3. Jur. Eccles. univers. cap. 31. num. 19. Jul. Clar. §. feud. q. 78. num. 2. Pirhing l. cit. num. 25. Reiffenstuel loc. cit. n. 101. Rota p. 12. recent. decis. 433. num. 15. & communis aliorum.
37 Solummodo tamen, quamdiu talis Religiosus vivit, quo mortuo, transit ad alios agnatos proximos, vel agnatis deficientibus, ad Dominum. Communis, cum mox citatis Doctoribus. Et ratio est quia, ut recte observat Engel lib. 3. decr. tit. 20. num. 24. alias conditio Domini directi foret deterior, cum Monasterium nunquam moriatur, & Feudum ordinarie, non ad quosvis, sed
38 tantum ad hæredes sanguinis transeat. Nisi sit feudum perfecte hæreditarium, in quo non minus Monasterium, ac alii hæredes perpetuo succedere possunt, Pelizarius in c. In præsentia 8. num. 48. de probat. Pirhing loc. c. num. 27. Reiffenstuel loc. cit. num. 102. & patet ex ipsa natura feudi hæreditarii, utpote cui proprium est ad quoscumque hæredes transire, ut fuit dictum art. 1. num. 21. In feudis
aut Regalibus, scilicet Regnis, Ducatibus, Marchionatibus, Comitatibus & hujusmodi, Monasterium loco professi non succedit. Communis cum Barbosa loc. cit. num. 1. Jul. Clarus q. 78. Engel loc. cit. num. 24. Pirhing loc. cit. num. 26. Reiffenst. loc. cit. num. 103. Et quantum ad Regna ratio est, quia, ut recte dicit Barb. loc. cit. num. 1. valde indecens videtur, quod Regia Dignitas, seu Imperatoria Majestas per Monachum, seu potius Monasterium repræsentetur, arg. c. Hoc nequaquam 43. caus. 7. q. 1. & Glossa in cap. Scripsit 26. verb. Dignitate, caus. 27. q. 7. recepta communiter, ut per Molin. de primog. lib. 1. cap. 13. num. 80. & per Barbos. loc. cit. num. 1. & alios apud ipsos. Et quantum ad Ducatus, Marchionatus, & Comitatus, tenet communis Doctorum, ac teste Barb. loc. cit. n. 2. recepta consuetudo, quia, ut recte dicit ipse, prædictæ Dignitates ea mente, ac tacita conditione a Regibus creantur, & conferuntur, ut Vasalli sua præsentia personali, & apparatu Regiam Majestatem in publicis actibus condecorare possint. Aliqui etiam tenent, quod Monasterium neque possit succedere in Oppidis, & Castris jurisdictionem annexam habentibus. At Barb. loc. cit. num. 3. cum multis contrarium verius, Jurique conformius censet, eo quod nullum assignari queat Juris fundamentum; ut cujus Monasterium succedere non possit in feudis habentibus jurisdictionem, cum ipsam jurisdictionem exercere, & judicium administrare possit per alios ad id idoneos, ut esse de praxi recte observat Reiffenstuel l. c. n. 104.

Fœminæ, & descendentes ab eis etiam masculi regulariter in feudis non succedunt, textu expresso lib. 5. §. 3. ibi: Hic autem notandum, quod licet filiæ, ut masculi, Patribus succedant, legibus tamen a successione feudi removentur, similiter & earum filii, nisi specialiter dictum fuerit, ut ad eas pertineat. Et tit. 8. §. Filia, ibi: Filia vero non succedit in feudo, nisi Investitura fuerit facta, ut filii, & filiæ succedant in feudo; Communis cum Rota recent. part. 3. decis. 780. num. 2. part. 4. tom. 2. decis. 107. num. 37. & tom. 3. decis. 741. n. 39. part. 7. decis. 131. num. 12. part. 14. decis. 78. num. 6. Succedunt tamen in Feudis fœmineis, idest primitus Fœminæ concessis, vel ubi vi specialis pacti etiam fœminis succedere licet; cit. lib. 5. tit. 1. & tit. 8. & lib. 2. tit. 30. ubi sic expresse habetur: Non succedit filia, nisi ex pacto, vel nisi sit fœmininum, tunc enim succedit filia Patri, & Matri; Annotat. ad decis. 262. num. 195. part. 8. Rotæ recent. & decis. 362. n. 4. part. 2. Dominus enim concedendo Fœminæ feudum, videtur recedere a Jure feudali, & Fœminas ad ejus successionem habilitare; Annot. ad decis. 262. num. 169. & seq. part. 8. Dummodo tamen nullus masculus extet, quia quamdiu adhuc superest aliquis Masculus Fœminæ non succedunt neque in feudo Fœmineo, textu expresso in lib. 2. feud. tit. 3. ibi: Si Fœmina habens feudum decesserit, quia Fœmineum est feudum, & sine pacto speciali, deficientibus masculis, ad filias pertinebit. Idem est de feudis, in quibus ex speciali pacto succedere possunt Fœminæ, lib. 1. feud. tit. 6. ibi: Si quis eo tenore acceperit feudum, ut ejus successores Masculi, & Fœminæ illud habere possint, relicto Masculo, Fœminæ ulterius non admittuntur, ut tit. 8. ibi: Tunc succedit filia filiis non extantibus; Rota rec. part. 1. decis. 115. num. 5. & Annot. ad decis. 262. num. 109. & sequent. part. 8. & decis. 237. num. 7. part. 12. Fœmina autem in feudo investita non repellitur a masculo postea nato; Engel loc. cit. numer. 20. & communis aliorum; arg. Regul. 73. Juris in 6. ibi: Factum legitime retractari non debet, licet casus postea eveniat, a quo non potuit inchoari. Nisi tamen hic masculus tempore Investituræ jam fuerit in utero Matris, Fœtus enim in utero gaudet privilegiis nati; l. 7. & penult. ff. de statu hominum, ibi: Qui in utero est, perinde ac si in rebus humanis esset, custoditur, quoties de commodis ipsius partus quæritur.

Ad complementum hujus Articuli observandum est, quod olim nulla dabatur in feudis successio. Postea tamen fuit moribus, & legibus introducta, ac successive magis extensa, ut clare habetur lib. 1. feud. tit. 1. ibi: Antiquissimo enim tempore sic erat in Dominorum potestate connexum, ut quando vellent, possent auferre rem in feudum a se datam. Postea vero eo ventum est, ut per annum tantum firmitatem haberent; deinde statutum est, ut usque ad vitam fidelis produceretur; sed enim cum hoc jure successionis ad filios non pertineret, sic progressum est, ut ad filios deveniret, in quem scilicet Dominus hoc vellet beneficium confirmare, quod hodie ita stabilitum est, ut ad omnes (Filios) æqualiter veniat; & infra: Hoc quoque sciendum est, quod Beneficium hoc adveniente ex latere ultra fratres patrueles non progreditur successione secundum usum ab antiquis constitutum, licet moderno tempore usque ad septimum gradum sit usurpatum, quod in masculis descendentibus novo Jure usque in infinitum extenditur.

No-

Novæ additiones ex aliena manu.

1 INspecta jam in additione ad articulum præcedentem
origine, cum natura feudorum Ecclesiasticorum, a-
gendum esset de legitima eorum Constitutione. In hac
autem legitima Constitutione Ecclesiasticorum feudorum
ad personas constituentes, tum recipientes, ad res, quæ
in feudum aliis dantur, & denique ad modum respicien-
2 dum esset. Et quia Constitutionibus Summorum Pontifi-
cum adempta videtur ea, quæ de jure communi compe-
tebat potestas infeudandi, prorsus inutile hodie videtur,
de legitima feudorum Ecclesiasticorum Constitutione dis-
serere. Vide tamen de ea, si lubet, *Boehmer. in Decret.
lib. 3. tit. 20. §. 29. & plur. seq.*

3 Illud vero hic haud est prætereundum, quod sub qua-
vis prohibitione non venit infeudatio illa, quæ nascitur
non ex bonis Ecclesiæ, sed ex allodialibus Laicorum re-
bus per oblationem illam solemnem, de qua in additio-
4 ne ad articulum superiorem verba fecimus; idque quia
infeudatio hæc non est alienatio, sed potius directi do-
minii acquisitio.

5 Neque obstare potest, quod Prælatus ita brevi manu
rem Ecclesiæ antea donatam, rursus tradere videatur. Non
est enim in *effectu* talis alienatio, quæ prohibita sit Jure
Canonico, immo commendata & approbata est.

ARTICULUS III.

Feudum quoad ea, quæ concernunt modos, quibus ac-
quiritur, causas, ob quas amittitur, & Jura, ac obli-
gationes, quas ratione ipsius habent tam Dominus,
quam Vassallus.

SUMMARIUM.

1 *Tribus potissimum modis Feudum acquiri potest, scili-
cet primo Pacto, & Investitura, secundo Præscriptio-
ne, tertio Successione.*
2 *Per pactum quid intelligatur?*
3 *Investitura quid sit?*
4 *Investitura alia propria, alia impropria, seu abusiva,
& quæ sit utraque?*
5 *Investitura necessario requiritur ad acquirendum Feudum.*
6 *Sufficit, etiamsi sit Investitura impropria, seu abusiva.*
7 *Investitura potest per alium, tam dari, quam accipi.*
8 *Feudum acquiritur etiam præscriptione triginta annorum.*
9 *Ad sic autem præscribendum contra Ecclesiam, vel
alia loca pia requiritur spatium quadraginta annorum.*
10 *Ad hanc præscriptionem requiritur bona fides.*
11 *Sufficit bona fides, etiam sit sine titulo.*
12 *Dominus directus contra Vassallum præscribere potest, ut
propria, & Allodiales res Vassalli evadat Feudales.*
13 *Ita etiam Vassallus contra Dominum directum præscri-
bere potest, ut ex re Feudali fiat allodialis Vassalli.*
14 *Feudum acquiritur etiam successione, remissive.*
15 *Feudum ob quatuor præsertim causas, amitti, ac fi-
niri potest, scilicet primo ob malam alienationem,
secundo ob non petitam rem feudalem, tertio ob
commissam feloniam.*
16 *Primo Vassallus Feudum amittit, si illud absque Do-
mini consensu alienet in casibus, in quibus consen-
sus requiritur.*
17 *Secundo amittitur Feudum, si contingente mutatione,
sive ex parte Domini, sive ex parte Vassalli ob mor-
tem, vel alium casum, intra annum, & diem de
novo non petitur Investitura.*
18 *Ut ob neglectam Investituræ renovationem Feudum
amittatur, necesse est, quod dolose, vel culpabili-
ter negligatur.*
19 *Hæc renovatio investituræ non est in usu in statu Me-
diolani.*
20 *Tertio amittitur Feudum per refutationem, seu re-
nunciationem, seu resignationem.*
21 *Feudum etiam absque consensu Domini licite, & va-
lide resignari potest in proximum successorum.*
22 *Extraneo nequit absque consensu Domini renunciari.*
23 *Resignatio, seu refutatio Feudi, quæ non cum consensu
Domini facta Extraneo, seu etiam ipsi Domino te-
net solum, quoad in talis Vassallus resignans vivit,
eo autem mortuo, redit ad proximos agnatos æque,
ac si non resignasset.*
24 *Quarto amittitur Feudum ob commissam feloniam, &
quid sit felonia?*
25 *Ad quos autem revertatur, an ad Dominum, vel
Agnatos Vassalli Feudum amissum ob aliquam ex
supradictis causis? remissive.*
26 *Assignatur jus competens Domino directo Feudi.*
27 *Assignantur obligationes Domini directi erga Vassallum.*
28 *Assignatur jus competens Vassallo.*
29 *Assignantur obligationes Vassalli erga Dominum dire-
ctum.*
30 *Obligatur Vassallus, ut contingente mutatione, sive ex
parte sui, sive ex parte Domini petat renovationem
investituræ, & Domino Fidelitatem juret.*
31 *Vassallus sine consensu Domini potest alienare Feuda hæ-
reditaria concessa sibi pro suis hæredibus, & qui-
buscumque dederit.*
32 *Item potest Vassallus sine consensu Domini alienare Feu-
dum proximiori agnato immediate in Feudum suc-
cessuro.*
33 *Item potest Vassallus etiam absque consensu Domini Feu-
dum alteri in Feudum dare, dummodo subinfeudan-
dus sit ejusdem conditionis cum Vassallo principali.*
34 *Item sine consensu Domini potest Vassallus Feudum ad
modicum tempus locare, dummodo locatio non sit frau-
dulenta alienatio.*
35 *Non potest tamen Vassallus sine consensu Domini Feu-
dum donare.*
36 *Nec hypothecare.*
37 *Nec permutare.*
38 *Nec testamento relinquere, aut legare.*
39 *Nec in solutum, nec in dotem dare.*
40 *Posset tamen Feudum in dotem dari sine consensu Domi-
ni, ubi particularis lex, vel consuetudo id concederet.*
41 *Item in dotem dari potest sine consensu Domini, ubi
mulier pro cujus dote Feudum datur, esset detenti
in Feudo proxime successura.*
42 *Item sine consensu Domini Mulier Feudataria potest
sibi ipsi in dotem Feudum dare dummodo det inæ-
stimatum.*
41 *In Regno Neapolitano mulier nequit id facere sine
consensu.*
44 *Vassallus sine consensu Domini nequit Feudum vende-
re, nec alio quocumque contractu, quo jus reale
transfertur, alienare.*
45 *Feudum novum potest Vassallus cum consensu Domini
quocumque contractu alienare.*
46 *Non item antiquum, nisi accedat etiam consensus agna-
torum.*
47 *Feudum antiquum male alienatum, si proximus agna-
tus suo tempore non revocat, possunt illud, eo mor-
tuo, agnati remotiores revocare.*
48 *Agnatis competit jus retractus Feudi absque eorum
consensu alienati.*
49 *Licitum est alienare Feudum ad ratificationem Domini,
seu sub clausula & conditione, si Dominus con-
senserit.*

TRibus potissimum modis Feudum acquiri potest, sci- 1
licet primo Pacto, & Investitura, secundo Præscri- 2
ptione, tertio Successione. Per pactum intelligitur con-
tractus ille Feudalis, quo Dominus sub certis conditio-
nibus, aut oneribus rem suam in Feudum concedit Feu-
datario, & Feudatarius a Domino recipit. Investitura 3
vero est actus ille solemnis, quo Feudatarius a Domino
directo, vel actualiter mittitur in possessionem rei Feu-
dalis, vel signum aliquod, v. gr. Vexillum, ensem, ha-
stam, annulum &c. juxta Regionis consuetudinem ac-
cipit ab ipso Domino sibi dicente, quod tali signo in-
tendit, & vere ei Feudum revera concedere, & illum
actualiter investire, *lib. 2. Feud. tit. 2.* Actus autem il- 4
le, quo Feudatarius a Domino directo vel ejus deputato
actualiter mittitur in possessionem Feudi, est, & dicitur
Investitura propria. Actus vero ille, quo traditur si-
gnum, est, & vocatur investitura impropria, seu abu-
siva, *lib. 2. Feud. tit. 2.* ibi: „ Investitura quidem pro- 5
„ prie dicitur possessio, abusivo autem modo dicitur in-
„ vestitura, quando hasta, vel aliud corporeum quodli-
„ bet porrigitur a Domino Feudi, se investituram fa-
„ cere dicente „. Investitura necessario requiritur ad ac-
quirendum Feudum, textu expresso *in lib. 1. Feud. tit.
25.* ibi: *Sciendum est, Feudum sine investitura nullo modo
constitui posse*: Rota *part. 1. recent. decis. 127. num. 9.
part. 5. tom. 1. decis. 93. num. 36.* Sufficit tamen sive sit 6
investitura propria, sive impropria, & abusiva; *lib. 2.
Feud. tit. 31. in princ.* ibi: „ Sciendum itaque est, Feu-
„ dum acquiri investitura &c. vel eo, quod habetur pro
„ investitura „. Investitura potest per alium tam dari, 7
quam accipi, *lib. 2. Feud. tit. 3. circ. fin.*, ibi: „ Verum
„ ipse, vel alius pro te investituram faciat, vel susci-
„ piat, nihil interesse putamus.

Feudum acquiritur etiam præscriptione triginta anno- 8
rum, textu expresso *in lib. 2. Feud. tit. 26. §. Si quis per*,
ibi: „ Si quis per triginta annos rem aliquam in Feu-
„ dum possedit & servitium Domino exhibuerit, quam-
„ vis de ea re non sit investitus, præscriptione tamen
„ triginta annorum se tueri potest „. Ad sic autem præ- 9
scribendum contra Ecclesiam, vel alia loca pia requiritur
spatium quadraginta annorum, cum tale spatium, seu
tempus requiratur universaliter ad præscribenda bona im-
mobilia contra Ecclesiam, vel aliam piam causam; *cap.
De quarta 4. cap. Ad aures 6. cap. Illud autem 8. & cap.
Quia judicante 9. de præscriptionibus.* Engel *lib. 3. decret.
tit. 26. num. 17.* Reiffenstuel *ibid. num. 66.* Rosenthal. *de
Feud. cap. 6. conclus. 78. num. 7.* & alii passim. Ad hanc 10
præscriptionem requiritur bona fides, *c. final. de præscript.*
ubi

ubi universaliter statuitur : *Ut nulla valeat absque bona*
fide præscriptio , tam Canonica , quam civilis ; Unde Re-
gula 2. Juris in 6. sic expresse habet. *Possessor malæ fidei*
11 *ullo tempore non præscribit* . Sufficit autem bona fides ,
etiamsi sit sine titulo , quia universaliter ad præscriptio-
nem longissimi temporis bona fides absque titulo sufficit ,
leg. sicut in rem Cod. de præscript. 30. vel 40. annor. cap.
Sanctorum 3. de præscriptionibus , & cap. 1. de præscrip.
in 6. Engel *loc. cit. num. 60.* & alii passim. Dominus di-
12 rectus contra Vassallum præscribere potest , ut propria ,
& allodialis res Vassalli evadat Feudalis , si nempe per
annos triginta a Vassallo ratione rei alicujus præstantur
servitia, vel alia onera Feudalia ; Julius Clarus. *§. feud.*
quæst. 19. & 45. num. 1. Engel *loc. cit. num. 17.* Reiffen-
13 stuel *loc. cit. num. 61.* & alii communiter . Ita etiam Vas-
sallus contra Dominum directum præscribere potest , ut
ex re Feudali fiat allodialis ipsius Vassalli , si nempe per
annos triginta bona fide nulla servitia , vel onera feuda-
lia præstet , *argum. leg. Omnes 4. Cod. de præscript.* Ab-
bas *in cap. Ad audientiam 13. de præscript. n. 17.* Engel
loc. cit. n. 42. Reiffenstuel *loc. cit. n. 67.* & alii .
14 Feudum acquiritur etiam successione , & de hac di-
ctum est abunde articulo antecedenti *a num. 18. usque in*
finem , vide ibi .
15 Feudum ob quattuor præsertim causas amitti , ac finiri
potest , scilicet Primo ob malam alienationem , Secundo
ob non petitam investituram , Tertio ob refutatem rem
16 Feudalem , Quarto ob commissam Feloniam . Primo igi-
tur Vassallus Feudum amittit , si illud absque Domini di-
recti consensu alienet in casibus, in quibus consensus re-
quiritur ; *lib. 1. feud. tit. 21. §. final. & lib. 2. feud. tit.*
30. ubi sic expresse habetur ; ,, Si Vassallus contra Con-
,, stitutionem Lotharii Regis beneficium alienaverit , si
,, totum , perdat totum , si partem , partem perdat , &
17 ,, ad Dominum revertatur ; *Communis* . Secundo amitti-
tur Feudum , si contingente mutatione , sive ex parte
Domini per mortem, sive ex parte Vassalli intra annum ,
& diem , de novo non petatur investitura , textu expres-
so in *lib. 2. feud. tit. 24.* , ibi : ,, Prima causa beneficii a-
,, mittendi hæc fuit , & adhuc est in plerisque Curiis ,
,, quod , si Vassallus per annum , & diem Domino suo
,, mortuo steterit , quod hæredem Domini sui investitu-
,, ram petendo , fidelitatem pollicendo non adierit , tam-
,, quam ingratus existens , beneficium amittit ; & e con-
,, verso , si Domino superstite Vassallus decesserit , & fi-
,, lius ejus per jam dictum tempus neglexerit petere in-
18 ,, vestituram , beneficio careat . Ut autem ob negle-
ctam investituræ renovationem Feudum amittatur , ne-
cesse est quod dolose, vel culpabiliter negligatur ; *lib. 2.*
feud. tit. 52. §. fin. ibi : ,, Sancimus , si Vassallus non do-
,, lose per annum , & diem steterit , quod a Domino sui
,, beneficii investituram non petierit , feudum non ob
19 ,, hoc amittat ,, . Hæc tamen renovatio investituræ non est
in usu Statu Mediolani , Cardin. de Luca *de feud. disc.*
20 *59. sub num. 7.* & plures alii cum Borell. *in summa decis.*
libr. 3. tit. 33. de feudis numer. 94. Tertio amittitur feu-
21 dum per refutationem , seu renunciationem , sive resigna-
tionem ; *libr. 2. feud. tit. 38.* feudum etiam absque con-
sensu Domini refutari , & valide resignari potest in proxi-
me succedentem ; *argum. libr. 2. tit. 38.* ibi : *Vassallus e-*
tiam sine Domini voluntate recte feudum refutare potest ;
22 Cardin. de Luca *de feud. decis. 13. num. 12.* & commu-
nis aliorum. Extraneo tamen nequit absque consensu Do-
mini renunciari , eo quod talis refutatio , seu renuncia-
tio esset vera alienatio, quæ absque consensu Domini fie-
ri nequit ; *lib. 9. feud. tit. 52. & 55.* & sæpe alibi . *Com-*
munis . Resignatio , seu refutatio feudi antiqui cum con-
sensu Domini facta extraneo , seu etiam ipsi Domino te-
net solum , quamdiu talis Vassallus resignans vivit , eo
autem mortuo , redit ad proximos agnatos , æque ac si
non resignasset *libr. 2. feud. tit. 26. §. Titius* , quia jus ,
quod agnatis ex antiqua investitura competit , alieno fa-
24 cto auferri non potest , *leg. Id , quod nostrum. 11. ff. de*
Regul. Jur. Quarto amittitur feudum ob commissam fe-
loniam , quæ felonia est terminus Feudalis , qui deli-
25 ctum Vassalli feudo privans significat , *lib. 2. feud. tit. 35.*
Ad quos autem revertatur , an ad Dominum vel agnatos
Vassalli Feudum amissum ob aliquam ex supradictis cau-
sis , vide apud Feudistas præsertim Julium Clar. *§. feudum* ,
Rosenthal. *de feudis* ; Fachin. *libr. 7. per totum* , & alios ;
26 Jus competens Domino directo feudi est jus proprietatis ,
& dominii directi in ipso feudo , seu re feudali , *libr. 2.*
feud. tit. 23. Et ulterius habet jus positivum consistens in
obligationibus , quibus eidem adstrictus manet Vassallus ,
27 quæ obligationes infra enumerabuntur . Obligationes au-
tem ipsius Domini erga Vassallum sunt specialiter se-
quentes . Primo , ut præstito fidelitatis juramento , Vas-
sallum illico in possessionem mittat, & si moram fecerit ,
omnem utilitatem Vassallo præstet , *libr. 2. feud. tit. 7.*
Secundo si Vassallum in re aliena , sive scienter , sive
ignoranter investiverit , tenetur eidem de evictione *li-*
br. 2. feud. tit. 8. dummodo Vassallus tempore investitu-
ræ nescivérit feudum sibi conferendum rem esse alienam ,
cit. libr. 2. tit. 8. ibi : ,, Qui enim alienæ rei sciens inve-
,, stituram acceperit , nisi pacto speciali sibi prospexerit ,
,, de evictione agere non poterit , & dummodo Vassal-
lus post litem motam, Dominum ut se defendat , debite
monuerit , *lib. 2. tit. 25.* Tertio , debet Vassallo reciproce
fidelitatem ; *cap. de forma 18. caus. 22. quæst. 5.* ibi : ,, Do-
,, minus quoque fideli suo in his omnibus vicem reddere
,, debet . Quod si non fecerit , merito censebitur male-
,, ficus , sicut ille , qui eorum prævaricatione , vel fa-
,, ciendo , vel consentiendo deprehensus fuerit perfidus ,
,, & perjurus " .
Jus competens Vassallo est Dominium utile in feudo , 28
ita ut rem feudalem libere administrare , feudo uti , &
frui , & ea omnia circa illud dispendere possit , quæ me-
liorem , non item quæ deteriorem reddunt conditionem
feudi ; *lib. 2. feudor. tit. 8.* Obligationes autem ipsius Vas-
salli erga Dominum directum sunt specialiter sequentes , 29
enumeratæ in *cap. de forma 18. caus. 22. quæst. 5.* ibi :
,, Qui Domino fidelitatem jurat , ista sex semper in me-
,, moriam habere debet , Incolume , Tutum , Honestum ,
,, Utile , Possibile , Incolume , videlicet ne sit in damnum
,, Domino suo de corpore suo . Tutum , ne sit in da-
,, mnum de secreto suo , vel munitionibus , per quas
,, tutus esse potest. Honestum , ne sit in damnum de sua
,, justitia , vel de aliis causis , quæ ad honestatem ejus
,, pertinere videntur . Utile , ne sit ei in damnum de suis
,, possessionibus, facile , vel possibile ne id bonum , quod
,, Dominus suus facere leviter poterat , faciat ei difficí-
,, le, neve id , quod possibile erat , reddat ei impossibile.
,, Ut fidelis hæc omnia nocumenta caveat , justum est ;
,, sed quia non sufficit abstinere a malo, nisi fiat id quod
,, bonum est , restat ut ex supradictis consilium , & au-
,, xilium Domino suo fideliter præstet , si beneficio di- 30
,, gnus vult , & salvus esse de fidelitate , quam juravit ,
qui textus habetur etiam *in lib. feud. tit. 6.* Obligatur in-
super Vassallus , ut contingente mutatione sive ex parte
sui , sive ex parte Domini per mortem, vel alium casum
petat renovationem investituræ , & Domino fidelitatem
juret ; *lib. 2. feud. tit. 51.*
Vassallus sine consensu Domini potest alienare feuda 31
hæreditaria concessa sibi pro suis hæredibus , & quibuscum-
que dederit , textu expresso in *libr. 2. feud. tit. 48.* ibi :
,, Si quis ea lege alicui dederit feudum , ut ipse , & sui
,, hæredes, & cui ipse dederit , habeat , respondeo , iste ,
,, qui accepit , poterit id vendere , vel donare , vel ali-
,, ter , si placuerit , etiam sine voluntate Domini aliena- 32
,, re " . *Communis* . Item potest Vassallus sine consensu
Domini alienare feudum proximiori agnato immediate in
feudum successuro . *Communis argum. leg. 1. feud. tit. 13.* 33
§. fin. & libr. 2. tit. 38. Item potest Vassallus etiam ab-
sque consensu Domini feudum alteri in feudum dare ,
dummodo subinfeudandus sit ejusdem conditionis cum Vas-
sallo Principali , ne fiat deterior conditio Domini , tex-
tu expresso *in libr. 2. feud. tit. 9. & tit. 34.* ibi : ,, Nec
,, Vassallus feudum sine voluntate Domini alienabit ; In
,, feudum tamen recte dabit , si secunda Persona sit ta-
,, lis quæ feudo servire potest , ut si dans miles est , &
,, ille , qui accepit feudum , inveniatur miles , ad hoc ut
,, feudum , si contigerit , Domino similiter servire , ut &
,, prior possit " . Idem habetur *tit. 26. §. 5. verb. Re ne-*
stum . Jul. Clarus *§. feud. quæst. 31.* Pirhing. *lib. 3. decr.*
tal. tit. 20. n. 18. Reiffenstuel *ibid. n. 124.* & communis 34
aliorum. Item sine consensu Domini potest Vassallus feu-
dum ad modicum tempus locare , dummodo locatio non
sit fraudulenta alienatio , uti esset locatio ad longum tem-
pus , textu expresso *in libr. 2. tit. 9.* ibi : *Potest locare ,*
nisi locatio esset fraudulenta alienatio.
Non potest tamen Vassallus sine consensu Domini feu- 35
dum donare , *libr. 1. feud. tit. 9. Communis* . Nec hypo- 36
thecare , *lib. 2. feud. tit. 55. Communis* . Nec permutare , 37
cit. lib. 2. feud. tit. 55. Communis . Nec testamento relin- 38
quere , aut legare , *lib. 1. feud. tit. 8. Communis* . Nec in 39
solutum dare , nec in dotem dare , *lib. 1. feud. tit. 9. §.*
donare . Rota *part. 5. tom. 1. decis. 167.* Card. de Luca *de*
feud. disc. 20. num. 2. & alii passim .
Posset tamen Feudum in dotem dari sine consensu Do- 40
mini , ubi particularis lex vel consuetudo id concederet
cum his leges , vel consuetudines generales cedant ; *ar-*
gum. cap. Cum tanto 11. de consuetud. Card. de Luca *de*
feud. disc. 20. n. 4. Item in dotem dari potest sine consen- 41
su Domini , ubi mulier , pro cujus dote Feudum datur ,
esset dotanti proxime in Feudo successura , quia tunc spe-
ciem refutationis constituere diceretur , quæ non est prohi-
bita alienatio, cum sit præventiva successio ; Cardin. de
Luca *de feud. cit. disc. 20. num. 5.* Item sine consensu
Domini mulier Feudataria potest sibi ipsi in dotem Feu-
dum dare , seu assignare , dummodo det , seu assignet inæ-
stimatum ; secus autem , si æstimatum ea vera æstimatio-
ne , quæ faciat emptionem , cum tunc esset formalis alie-
natio per viam contractus emptionis , & venditionis , qui
[illegible] dicitur , ut ita distinguendo firmant Isernia , &
Bald. in *cap. 1. §. Donare , Qualiter olim feud. poter. alie-*
nar. Capyc. *Investit. feud. verb. Pro dote vers. Aut su-*
mus in muliere : Aponte , *de potest. Prorog. de ascens. Reg.*
super dot. in princip. num. 3. Lerata , *Theat. feud. part.*
10. dilucid. 60. nu. 6. Borell. *in summa decis. part. 3. tit.*
4. de Jure dotium numer. 368. Rosenthal. *de feud. cap. 9.*
con-

concluſ. 9. *num.* 9. Card. de Luca *de Feud. cit. diſc.* 20.
43 *num.* 7. & alii paſſim. Non ſic autem in Regno Neapolitano, ubi neque mulier id facere poteſt ſine aſſenſu;
ita cum aliis Card. de Luca *de Feud. citat. diſc.* 20. n. 8.
44 Vaſſallus ſine aſſenſu Domini nequit Feudum vendere, nec alio quocumque contractu, quo jus reale transfertur, alienare, textu expreſſo in *lib.* 2. *feud. tit* 52. ibi:
„ Hac Edictali, Deo propitio, perpetuo valitura lege
„ ſancimus, ut nulli liceat Feudum totum, vel partem
„ aliquam vendere, vel pignorare, vel quoquo modo di-
„ ſtrahere, vel alienare, vel pro anima judicare ſine
„ permiſſione illius Domini, ad quem Feudum ſpectare
45 „ dignoſcitur „. Feudum novum poteſt Vaſſallus cum conſenſu Domini quocumque contractu alienare; *lib.* 1.
46 *feud. tit.* 13. §. *final.* Non item antiquum, niſi accedit etiam conſenſus agnatorum: alter, mortuo alienante, cedit iterum ad proximum agnatum ſine refuſione ullius pretii, niſi per annum ſciens taceat, textu clariſſimo in
47 *lib.* 2. *feud. tit.* 26. §. *Titius*; *Communis*. Feudum antiquum male alienatum, ſi proximus agnatus ſuo tempore non revocat, poſſunt illud, eo mortuo, agnati remotiores revocare; Fachinaeus *lib.* 7. *cap.* 12. Reiffenſtuel *loc. cit.*
48 *num.* 128., & communis aliorum. Agnatis competit jus retractus feudi abſque eorum conſenſu alienati; *arg. lib.* 2.
49 *feud. tit.* 9. §. *Porro*, & *tit.* 28. §. *Titius*; *Communis*. Licitum eſt alienare feudum ad ratificationem Domini, ſeu ſub clauſula, & conditione: *Si Dominus conſenſerit*; Jul. Clarus §. *Feudum quaeſt.* 41. *num.* 5. & communis aliorum.

Novae additiones ex aliena manu.

1 DE ſucceſſione in Feuda Eccleſiaſtica jam conſtituta, paucis hic agendum. Spectandae autem in primis ſunt literae Inveſtiturae, & juxta eas ſucceſſio regulanda eſt.

2 Quod ſi Literae inveſtiturae lateant, ſucceſſio in feuda haec Eccleſiaſtica regulari haud poteſt ſecundum Jus Longobardicum, propterea quod, ut ſupra in additione ad primum articulum diximus, in dubio feudum Eccleſiaſti-
3 cum non proprium, ſed improprium cenſeri debet. Confer *Boehmer. in decretal. lib.* 3. *tit* 2. §. 57. & *plur. ſequent.* *Hertium in Paraemiis Juris lib.* 2. *paraem.* 10. *in fin.* *Schilter. ad Rubric. Jur. feudal. Alaman.* §. 15. *Sand. tit.* 3. *conſuetud. feud. Geldr.* §. 7. *n.* 2. & *duob. ſequent.*

4 Hinc autem non ſequitur, feuda Eccleſiaſtica eſſe haereditaria, & alienabilia, quum qualitates hae feudi rationem, quoad maximam partem deſtruant, efficiantque, ut fere nunquam ad Eccleſiam reverti queant, & dire-
5 ctum ipſius dominium fere annihilent. Conſuetudine vero feuda Eccleſiaſtica accipere poſſe hanc naturam, ut mere haereditaria ſint, ita ut de iis teſtandi facultas permiſſa ſit, probat poſt alios *Boehmer. in decret. lib.* 3. *tit.* 2. §. 64.

6 In dubio autem foeminina potius, quam haereditaria feuda Eccleſiaſtica praeſumi debent, ut firmat idem *Auctor loco mox citato ſequenti* §. 65.

7 Num autem in feuda Eccleſiaſtica ſuccedant Aſcendentes, & Collaterales, qui a primo acquirente ſanguinem haud trahunt, non levis quaeſtio eſt. Porro ſi feuda haec Eccleſiaſtica mere haereditaria ſint, ſuccedunt in ea,
8 & hi. Quoniam vero non omnia feuda Eccleſiaſtica habent naturam hanc irregularem, contrarium in dubio eſt ſtatuendum. Confer iisdem *Boehmer. ubi ſupra* §. 66.

9 Quae dicta hactenus ſunt de ſucceſſione in feuda Eccleſiaſtica, quae conſtituta reperiantur, eumdem locum ſibi vindicant, quoad ſucceſſionem in feuda Eccleſiaſtica, ſi qua in poſterum conſtituantur ex ſolemni oblatione.

10 Reliquum eſt, ut verba faciamus de Felonia in his feudis commiſſa. Porro Praelatus non adeo rigide circa Feloniam commiſſam procedere valet, praeſertim ſi culpa magis, quam dolo commiſſa ea fuerit, utpote ſi debito tempore renovatio inveſtiturae non ſit petita; *Fritſmann.*
11 *lib.* 1. *de tribul. honor. cap.* 45. §. 21. Alias ſi gravius quid per dolum in Praelatum commiſſum ſit, privari feudo Vaſſallus poteſt. Vide exempla apud *Boehmer. eodem loco* §. 69.

12 Remiſſio Feloniae ſpectat ad Praelatum etiamſi inconſulto Capitulo ſuſcipiatur, niſi forſan conſenſio ſimul Capitulo debeatur. Caeterum an poſt Conſtitutionem *Urba-*
13 *ni VIII.* qua tum infeudandi, tum ſubinfeudandi poteſtas omnis adempta penitus eſt, competere amplius Praelato
14 poſſit remiſſio feloniae, dubitari, & non immerito poteſt.

15 De altera illa ſpecie feudi Eccleſiaſtici in *ſenſu lato*, in quo ſcilicet ipſa Eccleſia recipit in feudum, conſule *Boehmer. pluries citato loco a* §. 70. *ad fin.*

FIDEICOMMISSUM.

S U M M A R I U M.

FIdeicommiſſum eſt haereditas, vel pars illius, quam 1
Haeres a Teſtatore rogatur, vel jubetur alteri reſtituere; Eſt in jure communis; *arg. tot. tit. Cod. de fideicom.* &
Inſtit. de fideicom. haered. Haeres, qui jubetur, vel rogatur 2
reſtituere haereditatem, vel partem ejus, vocatur *Haeres fiduciarius*; item *Haeres gravatus*; *leg. Scias* 46. *ff. SC. Trebellian.* item vocatur *Haeres fideicommiſſarius*. Is vero, 3
cui jubetur reſtitui, vocatur *fideicommiſſarius* ſimpliciter; 3
§. *Sed quia* 3. *Inſtit. de fideicom. haered.* fideicommiſſum 4
dicitur ambitioſum Hominis placitum ad conſervationem bonorum in familia *part.* 6. *recent. deciſ.* 312. *n.* 4. Ante
legem XII. Tabularum erat incognitum, & ejus uſus in- 5
cepit temporibus Auguſti Caeſaris; Rota *part.* 5. *tom.* 1. *deciſ.* 36. *n.* 44., & *part.* 10. *deciſ.* 1. *n.* 64.

Fideicommiſſum aliud eſt univerſale, & aliud particu- 6
lare. Univerſale eſt quando tota haereditas, vel certa quota ejus debet alteri reſtitui; §. *In primis*, & §. *Praeterea*, *Inſtitut. de fideicom. haered.* Particulare eſt, quando non tota haereditas, vel certa quota, ſed ſolum res aliqua particularis reſtitui debet; *Inſtit. de ſingulis rebus per fideicommiſſum relict.* Fideicommiſſum particulare ſequitur natu-

7 naturam Legati, & Jure novo reipsa non differt: *lib. 1. ff. de Legat. 1.* Pirhing. *lib. 2. tit. 26. num. 72.* Reiffenstuel
8 *ibidem num. 605.* & alii passim. Item fideicommissum aliud est purum, seu absolutum, & aliud est conditionale. Fideicommissum purum, seu absolutum est, quod fit absque omni conditione apposita, & tale est, si Testator V. G. dicat: Petrum hæredem instituo, eumque rogo, vel mando eidem, ut totam, vel mediam hæreditatem restituat Paulo; *Est in re communis, arg. §. 1. Instit. de*
9 *fideicom. hæred.* Fideicommissum conditionale est, quod fit apposita aliqua conditione, ut si Testator dicat: Petrum hæredem instituo, voloque, ut si sine liberis decesserit, hæreditas restituatur Paulo. Hoc autem fideicommissum conditionale eveniente, seu purificata conditione evadit purum, seu absolutum; *arg. leg. Cedere diem 213. ff. de Verb. Sig. & leg. 1. ac 4. ff. Quando dies legat.*

10 Dictum fideicommissum subdistinguitur in restitutorium, & conservatorium. Fideicommissum restitutorium est illud, quod pure, & simpliciter ordinatur pro casu mortis, ut cum Testator Hæredem instituit, V. G. Titium, eique mandat, ut in casu suæ mortis totam, vel mediam hæreditatem restituat Cajo; & de hoc fideicommisso raro audiuntur quæstiones in Tribunalibus; cum in claris, & in expressis non intrent quæstiones, & argumenta; textu expresso *in leg. Ille aut ille 25. ff. de Legatis 3.*, ibi: *Cum in verbis nulla ambiguitas est, non debet admitti voluntatis quæstio.* Fideicommissum conservatorium est illud, quod instituitur cum expressa prohibitione alienationis, seu consignationis, ad hoc ut pro majori splendore, ac decore familiæ bona conserventur in agnatione vocata, & ne extra illam exeant; & tunc Hæres gravatus non potest illa alienare, vel obligare; *leg. Sancimus 7. Cod. de rebus alienis non alienandis*, cum similibus.

11 Rursus fideicommissum in casu mortis aliud est, quod simplex, ac ordinarium dicitur, non excludens Successorum pluralitatem, ac simultaneam concursum omnium, qui eumdem proximitatis gradum, vel æqualem statum habent; Et tunc Hæres gravatus non potest alterare ordinem a Testatore præscriptum, uni gratificando, & alium excludendo; *leg. omnia 32. §. in fideicommisso ff. de Legatis 2.* alias *leg. Cum ita legatur; leg. fin. Cod. de verborum signific.* cum similibus, Cardin. de Luca *de fideicommissis discurs. 16. num. 3.* Peregr. *de fideicommiss. art. 11. num. 7.* Bellon. Jun. *Consil. 1. a num. 34. ad 36.* Rota apud Seraphin. *decis. 874.* & apud Coccinum *decis. 497.* Et aliud est, quod pluralitatem successorum, seu plurium simultaneum concursum non admittit, sed uni tantum Personæ convenit; atque illud sub duplici vocabulo explicatur, *Primogenitura* scilicet, ac *Majoratus*; & hoc Fideicommissum regulatur eodem fere jure ac feudum; cum a Primogenituris ad feuda, vel e contra, quoties lex feudorum non urget, licitum sit arguere; Card. de Luca *de Feudis discurs. 55. num. 4.* Molina *de Primogenituris lib. 1. cap. 1. numer. 7.* Surdus *Consil. 241.* & alii Juristæ passim, apud quos plurima de omnibus aliis.

12 Substitutio est unius in alterius locum ad rem aliquam in ultima voluntate vocatio; *est in re communis.* Substitutio est duplex, directa, & indirecta. Directa est, per quam substitutus hæreditatem Testatoris consequitur immediate, & sine ministerio alterius primi instituti, uti si Testator dixerit: Petrus sit hæres, aut si hic non erit, sit Paulus. Indirecta est, per quam committitur fidei directi hæredis, ut hæreditatem tradat alteri, ideoque etiam dicitur Fideicommissaria, quia substitutus accipit hæreditatem non directe a Testatore, sed a Fideicommissario: Ut si Testator dixerit: Petrus sit meus hæres, quem rogo, seu gravo, ut quando morietur, hæreditatem totam, seu partem aliquam, Verb. Gr. mediam, vel ter-
13 tiam, vel certam rem Paulo restituat. Unde substitutio fideicommissaria est, qua hæres ex testamento, vel ab intestato decedens, vel absolute, vel sub conditione gravatur, seu obligatur hæreditatem totam, vel certam aliquam partem ejusdem, mediam V. G. vel tertiam, vel certam rem alteri restituere; *Est in re communis; arg. 1. §. 1. & 2. Instit. de fideicomm. hæred.*

14 In Fideicommisso universali ordinato ab ascendente, substitutiones intelliguntur factæ sub tacita conditione: *Si institutus, vel gravatus sine filiis decesserit*, ita ut quævis proles præferatur extraneo substituto, textu expresso *in leg. Cum avus 102. ff. de Cond. & demonstr. & leg. Cum acutissimi 30. Cod. de fideicom.*, ibi: *Si quis filium suum hæredem instituit, & restitutionis post mortem eam rogavit, non aliter hoc videtur dispensisse, nisi cum filius ejus sine sobole vitam suam reliquerit.* Ubi etiam hæc ratio subjungitur: *Quia merito præsumitur hæreditatem suam potius propriis descendentibus, quam alienis relinquere voluisse*; *Est communis cum Rota part. 5. rec. tom. 1. decis. 319. num. 11. part. 12. decis. 380. num. 5. par. 18. tom. 1. de-*
15 *cis. 102. num. 3. & 15.* & sæpe alibi. Non decedit sine liberis, qui unicam prolem, sive masculum, sive fœmellam habet, textu expresso *in l. 148. de Verb. Sig.*, ibi: *Non est sine liberis, cui vel unus filius, unave filia est*; *Communis.*
16 Si filius gravatus in testamento Patris hæreditatem alteri restituere *si sine liberis decesserit*, ingrediatur Religio-

nem, seu Monasterium bonorum capax, ibique profiteatur, excluditur substitutus, & succedit Monasterium; Rota *part. 8. decis. 34. num. 4., & seq. part. 12. decis. 455. num. 19., & sequent.* Testator enim præsumitur diligere Monasterium, sicuti filium instituti, & proinde sicuti prætulit substituto filios instituti, ita censetur voluisse præferre Monasterium; Rota *part. 3. decis. 358. num. 3., & sequent. part. 8. decis. 134. numer. 10., & sequent.* Covarruvias *lib. 1. variar. resolut. cap. 19.* Layman *lib. 3. tract. 5. cap. 9.* Pirhing. *lib. 3. Decretal. tit. 26. num. 74.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 624.* Authent. *Nisi rogati Cod. ad SC. Trebellian.* quæ desumpta est *ex Authent. de S. S. Episc. §. Sed & hoc Coll. 9. & cap. In præsentia 8. de probat.* ubi in simili casu proposito judicatum est ad favorem Monasterii contra substitutos.

Limitatur tamen primo conclusio in casu, quo Testator veram, & naturalem filiationem voluerit, puta si 17
dixerit *sine veris filiis*, vel *sine filiis legitimis, & naturalibus, aut ex corpore suo natis*, cum similibus; Rota *part. 3. decis. 358. num. 3., & seq. part. 6. dec. 179 num. 16. cum sequent. part. 8. dec. 134. num. 6. part. 12. decis. 434. num. 6.* Si enim Testator in conditione *si sine filiis* expresserit qualitates non competentes, nisi naturalibus, Monasterium non censetur consideratum loco filii; Rota *part. 3. decis. 358. num. 13., & sequent. part. 6. decis. 179. n. 17. part. 8. dec. 134. num. 6. part. 12. dec. 434. numer. 6.* Limitatur 18
secundo in casu, quo Testator tacite, vel expresse consideraverit conservationem agnationis, quo casu omnes Doctores conveniunt, Monasterium non excludere substitutos; Rota *part. 8. dec. 134. num. 15.* Et sic contingit in Primogenituris, ac Majoratibus, qui ad conservandum splendorem familiæ eriguntur; In his enim, exclusio Monasterio, succedere proximum agnatum tenent Doctores communiter cum Covarruvia *loc. cit. cap. 19.* Layman 19
loc. citat. cap. 9. Molina *disp. 621.* Azor. *tom. 1. lib. 13. cap. 8. q. 5.* Limitatur tertio in casu, quo hæres iniquo animo fraudandi substitutum fideicommissio ingrediatur Religionem; Menochius *lib. 4. Præsumpt. 83. num. 56.* Abbas *in cap. In præsentia 8. de probat. numer. 46.* Pirhing. *loc. cit. num. 76.* Reiffenstuel *l. citat. num. 626.* Sanchez *lib. 7. cap. 16. num. 57. & 55.* & alii; Et ratio est, quia fraus, & dolus nulli patrocinari debet; *cap. Sedes 15. c. Ex tenore 16. de rescriptis, cap. Tua 13. de Clericis non resid. leg. in Fundo ff. de rei vindic. leg. Cum hi ff. de transact. leg. Si Legatarius, Codice de Legatis.* Limitatur quarto 20
in casu, quo hæres gravatus inductus est ad ingressum Religionis suasionibus, & blanditiis Monachorum, tunc enim Monasterium nulla bona hujus Professi consequetur, adeoque nec substitutus excludetur; Menochius *loc. citat. num. 16.* Sanchez *cit. num. 62.* Pirhing. *loc. cit. sub* 21
num. 76. per Jura mox allegata. Limitatur quinto in casu, quo hæres ingreditur Monasterium bonorum in communi, & successionis omnino incapax; ut sunt Monasteria Minorum de toto corpore Observantiæ, & Cappucinorum; Tunc enim substitutus succedit statim a die professionis, quia professio in talibus Monasteriis quoad successionem æquiparatur morti naturali; Menoch. *loc. cit. numer. 81.* Pirhing. *loc. cit. sub num. 76.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 626.* Limitatur sexto in casu, quo alia causa 22
pia sit substituta, ut si Testator dixerit, si hæres meus sine liberis obierit, substituo Hospitale, Pauperes, Ecclesiam Parochialem, & hujusmodi, quando enim privilegiatus concurrit cum privilegiato, tunc privilegiis non attentis, servatur Jus commune, & sic licet hæres ingrediatur Monasterium, & ibi profiteatur, adhuc hæreditas est restituenda piæ causæ substitutæ, *arg. cap. Cum causa, de præbend. Communis* cum Pirhing. *loco citat.* Reiffenstuel *loco citat. num. 627.* Abb. & Gloss. *in cap. In præsentia 8. de probat.*

Fideicommissum regulariter loquendo vendi, pignorari, aut hypothecari nequit, textu expresso *in leg. fun-* 23
di §. Sed quia 2. Codice communia de Legat. ibi: „ Nemo itaque hæres ea, quæ pure sub certa die relicta „ sunt, vel quæ restitui aliis disposita sunt, vel substitutioni supposita, putet in posterum alienanda, vel pignoris, vel hypothecæ titulo assignanda; quia satis absurdum est, & irrationabile, rem, quam in suis bonis pure non possidet, eam ad alios posse transferre, vel hypothecæ, pignorisque nomine obligare, vel alienam spem decipere „; Rota *part. 5. tit. 1. decis. 408 numer. 9. part. 11. de-* 24
cis. 370. num. 1. Limita tamen primo si alienatio est necessaria pro solutione debitorum Testatoris, dummodo non alienentur immobilia, si pecunia, vel alia mobilia ad solvendum sufficientia adsint; Card. de Luca *de Fideicom. disc. 162. num. 5. & 8. & in Summa num. 305. & 306.* item *disc. 162. num. 8.* Tuschus *lit. C. concl. 253. n. 16.* Gloss. *in leg. Filius familias §. Divi ff. de Legat 1.* & alii passim; Et ratio est, quia non intendit prohibere alie- 25
nationem cum præjudicio Creditorum; *arg. leg. Creditoris arbitrio ff. ad leg. Falcid.* Limita secundo, si alienatio est necessaria pro competente dote; *Authent. Res quæ Cod. communia de Legat.* Tuschus *lit. F. concl. 204. num. 1.* citans communem. Vel pro alimentis gravati, & suorum descendentium; Card. de Luca *de Fideicommiss. disc. 170. & 171.* Tusc. *loco citato* Vel pro liberatione possessoris

ab hostibus, vel latronibus; Card. de Luca *de Fideicom.*
26 *& in summa n. 294.* Reiffenstuel *lib. 3 Decretal. tit. 26. num. 618.* & alii communiter. Limita tertio, si est necessaria distractio pro detractione competentis legitimæ, & Trebellianicæ, Baldus *leg. 4. consil. 163. num. 4.* Paritius *lib. 1. consil. 17. & 18.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 617.* Tulchius, & alii communiter. Et ratio est, quia detractio Legitimæ, & Trebellianicæ debetur de Jure; *Novell. 18. cap. 1. Authent. Novissima Cod. de inoffic. Testam. leg. 33. Cod. de inoffic. Testament. §. Sed quia 7. Instit. de Fideicomm. hæred. cum Concordantiis*, adeoque si non aliunde, quam vendendo haberi potest, venia dan-
27 bet. Limita quarto, si distractio est utilis, uti fit in casu permutationis Fideicommissi pro bono utiliori ipsi gravato, ac aliis substitutis; Card. de Luca *disc. de Fideicom. disc. 157. num. 7. & 8.* Reiffenstuel *loc. citat. num. 529.* & alii communiter. Cum enim in tali casu nulli fiat injuria, & damnum, sed commodum omnibus vocatis, & substitutis, præsumitur adesse tacitus omnium
28 consensus. Limita quinto, si alienentur res, quæ servando servari non possunt, dummodo pretium inde comparatum postea restituatur substitutis, ut applicetur in re
29 immobili; Card. de Luca *de Fideicomm. disc. 90. num. 9.* & communis aliorum. Limita sexto, si omnes vocati, & substituti, in quorum favorem Fideicommissum factum est, ad alienationem consentiunt, textu expresso in *leg. Quoties 11. ff. de Fideicom.*, ibi: ,, Quoties ab omni-
,, bus, qui alienatione facta ad Fideicommissum petitio-
,, ne adspirare possunt, venditio celebratur, aut quibus-
,, dam vendentibus alii consenserunt, contractus aucto-
,, ritas convelli nequaquam potest.

Nova Additiones ex aliena manu.

1 Si qua in Jure materia occurrit summopere illustranda hæc certe est de Fideicommissis, quum vix condatur Testamentum, in quo Fideicommissum haud ordinetur. Sed quum sciam me intra limites additionum continere debere, materiam, ut vellem illustrare nequeo, agam duntaxat de Fideicommisso Hæredi præsenti injuncto, cum de Fideicommisso conventionali, de quibus cæteroquin non omnes disserunt.
2 Quod attinet ad Fideicommissum hæredi præsenti injunctum, hoc inductum e *Lege finali Cod. de Fideicommis-*
3 *sis*; nullamque penitus requirit solemnitatem, sed debet
4 a Testatore præsenti Hæredi injungi. Inde namque tota hujus Fideicommissi validitas dependet, quod Testator præsentis hæredis Fidei commiserit restitutionem hæreditatis, ut manifestat contextus, & illustrat *Harpprecht. de Remed. Leg. final. Cod. de Fideicom. cap. 4. §. 10. & seq.* Non
5
6 igitur substitit Fideicommissum hoc, si hæres absens fuerit, ita ut ne valeat quidem schedula ad Absentem missa, cum deficiat fundamentum hujus Fideicommissi privilegiati; *Idem Auctor citato loco §. 13.*
7 Num ad validitatem hujus Fideicommissi requiratur insuper promissio hæredis, non conveniunt inter se Do-
8 ctores. Negativa mihi opinio semper arrisit. Disponit enim hic Testator in vim mortis, & ita tota illa dispositio ex ejus debet dependere arbitrio, ne factum hæredis requiratur: alioquin dicendum foret, hæredem contradicere posse, & contradicentem minime obligari, quod tamen admitti nequit; *Idem Auctor ubi supra §. 34.*
9 Sicuti autem tota hujus Fideicommissi substantia a Fide hæredum dependet, ita tantum per solam confessionem hæredum constare de eo debet adeo ut si confessionem facere nolint, *necesse habeant, vel Sacramentum subire, & omni inquietitudine se se relaxare, vel si recusandum existimaverint Sacramentum, omni modo exactioni Fideicommissi subjacere*: sunt ipsa verba *Legis finalis Cod. de Fideicomm.*
10 Ubi enim recusant subire juramentum, habentur pro confessis; confitentes autem absolute obligantur ad Fideicommissum præstandum; *Koller. dec. 62. num. 20. & sequent.*
11 Adeo autem sola Fides hæredum hoc sustinet fideicommissum, ut ne quidem sufficiat loco juris jurandi delati aliis probationibus, si fortasse duo adfuissent Testes, quorum testimonio probari posset, Defunctum præsenti hæredi fideicommissum injunxisse, quia ita fideicommissum dependeret a Fide Testium, non a Fide hæredum;
12 Quoties autem a Testium præsentia dependet fideicommissum, quinque ad minus esse debent, minimeque duo sufficiunt. Hæres vero, si delatum ipsi sit juramentum, non prohibetur conscientiam suam per alias probationes exonerare, veluti si probare absentiam possit; *Koller. dict.*
13 *dec. 62. num. 29. Finckelth. observ. 51. num. 7. & 11.* Hactenus de fideicommisso hæredi præsenti injuncto.
14 Fideicommissum conventionale est illud, quod in actu
15 inter vivos constituitur. Inductum est autem hoc fideicommissum moribus gentium.
16 An hoc fideicommissum conventionale esse possit universale, scilicet de tota hæreditate, vel parte ipsius,
17 dubitatur, & non immerito. Sicuti enim hæreditas pactis dari nequit, ita quoque per modum fideicommissi pactitia haud transfertur. At apud plerasque gentes prævaluit opinio affirmativa; *Stryckius in usu modern. Pandect. lib. 36. tit. 1. §. 6. Harpprecht. de fideicommiss. convention. § 2.*, & ita quidem, ut nec requiratur confirmatio Superioris.

Major dubitatio est, an fideicommissum hoc conven- 18
tionale constitui possit in favorem Tertii? De jure enim 19
Alteri per pactum Alterius acquiri nequit. Sed & possit receptum est; *Stryckius in usu modern. Pandect. dict. lib. 36. dict. tit. 1. §. 4.*

Inter omnes vero constat, in hoc fideicommisso con- 20
ventionali licet universali locum haud esse beneficio quartæ Trebellianicæ. Beneficium enim quartæ in fidei- 21
commisso condito in Testamento in favorem hæredis inductum est; idque quia cum hic suo facto se haud obstrinxerit ad restituendum, sed ad hoc ex solius Testatoris dispositione teneatur, meritoque ex bonis defuncti aliquid concedendum erat, quo eo promptius invitaretur ad adeundam hæreditatem, eamque restituendam. At hæ 22
rationes applicari nequeunt ad conventionale fideicommissum, quum promissor ex data fide obligetur ad restituendum, proptereaque minime oporteat per beneficia juris eum allicere ad implementum suæ obligationis; *Pistor. consil. 1. num. 205. Harpprecht. de fideicommiss. conventional. §. 41.*

FIDEJUSSIO, FIDEJUSSOR.

SUMMARIUM.

1 *Fidejussio quid sit?*
2 *Fidejussor unde dicatur, & quis sit?*
3 *Fidejussio quavis verborum forma, verbaliter, & in scriptis, immo inter absentes, & per Epistolam fieri potest.*
4 *Fidejussor dari, & Fidejussio constitui potest super quocumque debito, vel obligatione quomodocumque contracta.*
5 *Potest quis de sistenda Persona incarceranda fidejubere, quam si non sistit, ipse Fidejussor non incarceratur, sed punitur pœna pecuniaria.*
6 *Fidejussor dari potest non solum pro præsenti, sed etiam pro futura obligatione.*
7 *Fidejubere possunt omnes, qui liberam rerum suarum administrationem habent, & a lege non prohibentur.*
8 *Prohibentur autem primo Fidejubere milites, exceptis tamen veteranis honeste a militia dimissis.*
9 *Secundo, Fidejubere prohibentur mulieres etiam pro conjunctissimis personis.*
10 *Tertio, Fidejubere prohibentur Ecclesiarum Prælati, & Clerici.*
11 *Limitatur conclusio, si raro tantum in uno, vel altero casu fiat ex causa præsertim pietatis, vel charitatis.*
12 *Clericus Fidejubens debet de Patrimonialibus, vel quasi talibus, & non de Ecclesiasticis satisfacere, nisi forsan ex causa necessitatis, ac pietatis pro Ecclesia, vel alia causa pia contingeret Fidejussio, ad n. 13.*
14 *Item Fidejubere potest Clericus pro alio Clerico.*
15 *Item Clericus potest Fidejubere pro sua Ecclesia.*
16 *Clerici Fidejussio facta nimis frequenter de bonis Patrimonialibus, vel de aliis Ecclesiasticis redditibus ad ipsum pro honesta sustentatione plene spectantibus quamvis sit illicita, est tamen valida.*
17 *Quarto Fidejubere prohibentur Religiosi omnes, non tantum privati, sed etiam Superiores sine consensu majoris.*
18 *Limitatur conclusio in casu, quo Prælatus pro modica quantitate, & raro fidejubet.*
19 *Fidejussio a Prælato, vel privato Religioso contra Jura facta non solum est illicita, sed etiam invalida.*
20 *Fidejussor tenetur solvere totum, quod debitor principalis tempore Fidejussionis debebat, si hic non est solvendo: immo etiam usuras, si ita promisit.*
21 *Fidejussor non obligatur ad plus, quam debitor principalis.*
22 *Nec Fidejussor potest prius obligari, quam obligatus sit debitor principalis.*
23 *Si Fidejussor ad certum duntaxat tempus fidejussit, & Creditor sine consensu Fidejussoris tempus prorogat debitori, ad nihil amplius tenetur Fidejussor.*
24 *Fidejussor, quantum est ex simplici Fidejussione, non tenetur ad usuras, aut alias novas accedentes obligationes.*
25 *Tenetur tamen ad ipsas, si specialiter vel universaliter ad has quoque se obligavit.*
26 *Fidejussoris obligatio transit etiam ad ejus hæredes.*
27 *Si plures sint Fidejussores super eodem debito, tenentur omnes in solidum ita ut si solvendo non sint, ille teneatur, qui solvendo est, ad totum in solidum solvendum tenetur.*
28 *Si tamen alii confidejussores etiam sint solvendo, non potest creditor convenire unum solum pro toto debito, & convenitur potest excipere, & dicere ut singulos æqualiter pro suis partibus conveniat.*

29

29 *Si post factam legitime divisionem debiti inter fidejussores, aliqui fiant non solvendo, id accidit damno Creditoris.*

30 *Fidejussor regulariter conveniri non potest, nisi postquam fuit conventus, & excussus debitor principalis, & inventus, quod ipse non sit solvendo, sive in totum, sive in partem.*

31 *Hoc privilegio gaudet Fidejussor, si debitor principalis sit absens, & ipse praesens, nisi promittat sistere praesentem debitorem principalem intra tempus a Judice determinatum.*

32 *Nec Fidejussor gaudet tali beneficio, seu privilegio, si notorie constet debitorem principalem non esse solvendo.*

33 *Nec Fidejussor gaudet tali beneficio, si debitor sit difficilis conventionis.*

34 *Nec Fidejussor gaudet tali Beneficio excussionis, si ipsi expresse, vel tacite renunciavit, ut facere potest.*

35 *Nec Fidejussor gaudet tali Beneficio excussionis, si maliciose negat Fidejussionem, & postea convincatur.*

36 *Fidejussor in pluribus casibus potest petere liberationem a Fidejussione etiam antequam solvat.*

37 *Primus casus est, si debitor diu negligit solvere, seu in culpabili mora solvendi diu fuit.*

38 *Secundus casus est, si debitor principalis incipit esse prodigus, & dissipare bona sua.*

39 *Dummodo tamen tempore Fidejussionis sciente Fidejussore non coeperit debitor dilapidare bona sua.*

40 *Tertius casus est, si Fidejussor, ut pro debitore principali solvat, a judice condemnatur.*

41 *Quartus casus est, si inter Fidejussorem, & debitorem conventum sit, ut eveniente certa conditione, aut elapso certo tempore, liberaretur Fidejussor.*

42 *Quintus casus est, si Fidejussor ex rationabili causa vellet peregre proficisci in longinquas regiones.*

43 *Sextus casus est, inter debitorem, & Fidejussorem graves, vel capitales exortae sint inimicitiae, dummodo non sint exortae culpa Fidejussoris.*

44 *Principalis debitor tenetur de jure Fidejussorem relevare, & eundem reintegrare de omnibus per eum solutis.*

45 *Immo non solum tenetur conservare indemnem Fidejussorem pro summa, pro qua fidejussit, sed etiam pro omni damno, & interesse passo ratione Fidejussionis.*

46 *Fidejussor potest paciscì, & de jure aliquid recipere in compensationem imminentis periculi, quod subit in fidejubendo.*

47 *Etiamsi debitor existat idoneus.*

48 *Regulariter de stylo mercatorum persolvuntur pro Fidejussione duo in singula centenaria.*

49 *Creditor potest acceptare moderatum pretium, ut Fidejussorem liberet a Fidejussione periculosa, vel molesta, quam suscepit pro debitore.*

50 *Creditor compelli non potest, ut habito uno Fidejussore, admittat alium.*

51 *Si tamen creditor admiserit alterum Fidejussorem, liberatur primus.*

52 *Fidejussores plures, quando sunt omnes in solidum obligati, sicut respectu debitoris principalis sunt confidejussores, ita alter alteri ad invicem sunt etiam Fidejussores pro rata, & ratione solidi alter pro altero tenetur, & conveniri potest.*

53 *At vero, si alter ex confidejussoribus in solidum obligatis, solvit Creditori principali, potest repetere tantam partem adversus alios confidejussores.*

54 *Quilibet tamen confidejussor pro eo, quod solvit, habet actionem mandati contra debitorem principalem.*

55 *Insuper habet etiam Fidejussor actionem negotiorum gestorum adversus principalem debitorem, ad repetendum id, quod solvit, & indemnitatem consequendam.*

Fidejussio est contractus, quo quis alienam obligatio-
1 nem suscipit implendam, si debitor principalis non solverit; *Est in re communis, arg. Instit. princ. de Fidejuss.*,
2 *& leg. Saepe 65. ff. eodem* Fidejussor (sic dictus a *fide*, & *jubeo*, quasi fide sua jubens, ut alteri credatur, *leg. Creditor 60. §. 1. ff. Mandati, & leg. Ubi 75 §. Qui veroff. De V. O.*) est is, qui alienam obligationem in se suscipit, seu fidem suam interponit de solvendo debito casu, quo ipse illud non solverit; *Est in re communis, arg. Instit. princip. de Fidejuss.* Fidejussio quavis verborum forma oretenus, & in scriptis, immo inter absentes, & per Episto-
3 lam fieri potest; Engel *lib. 3. decretal. tit. 22. num. 2.* Reiffenstuel *ibidem num. 11.*, & communis aliorum. Fidejussor dari, & Fidejussio contrahi potest super quovis debito, vel obligatione quomodocumque contracta, textu
4 expresso *leg. 1. ff. De Fidejuss., & mandat.* ibi: „ Omni „ obligationi Fidejussor accedere potest; leg. Graece 8. §. „ 1. *ff. eodem*, ibi: „ Praeterea sciendum est, Fidejussorem „ adhiberi omni obligationi posse, sive re, sive verbis, „ sive consensu; §. 1. *Instit. de Fidejuss.*, ibi: Omnibus „ autem obligationibus adsumi potest, idest, sive re, sive „ verbis, sive litteris, sive consensu contrahatur, ac nec „ illud quidem interest, utrum civilis, an naturalis sit „ obligatio, cui adjicitur fidejussor.

Potest quis de sistenda persona incarcerandi fidejubere, quam si non sistit, ipse Fidejussor non incarceratur, 5
sed punitur poena pecuniaria, vel taxata a jure, decreto, consuetudine, vel arbitraria Judice, & quidem extraordinaria, si ex dolo Fidejussoris exhibitus non sit, vel aufugit, textu expresso in *leg. Si quis 4. ff. De Fidejuss.*, ibi: „ Siquis reum criminis, pro quo satisdedit, „ non exhibuerit, poena pecuniaria plectitur, posse tamen, si dolo non exhibeat, etiam extra ordinem esse „ damnandum; sed si neque in cautione, neque in decreto Praesidis certa quantitas comprehensa est, ac nec „ consuetudo ostendit, quae certam formam habet. Praeses de modo pecuniae, quae inferri oporteat, statuet.
Fidejussor dari potest non solum pro praesenti, sed etiam pro futura obligatione; *Leg. Stipulatus 6. §. 2. ff. De fidejuss.*, ibi: *Adhiberi autem fidejussor tam futurae, quam praecedenti obligationi potest.* 6

Fidejubere possunt omnes, qui liberam rerum suarum administrationem habent, & a lege non prohibentur; 7
Communis, arg. leg. 3. ff. De fidejuss. Prohibentur autem fidejubere, Primo, milites *leg. 8. §. 1. ff. Qui satisdare coguntur, & leg. Miles 31. Cod. de locatio*, ibi: *Milites fidejussores fieri prohibemus*; Excipiuntur tamen milites veterani honeste a militia dimissi, quia ipsi cum non teneantur amplius armis occupari, & bello interesse, possunt libere privata negotia, & commercia tractare, *arg. leg. 1. Cod. de Veteranis.* Secundo, fidejubere prohibentur mulieres, *leg. 1. ff. Ad SC. Vellejan.*, ibi: *Vellejano senatus consulto plenissime comprehensum est, ne pro ullis feminae intercederent*, idest fidejuberent, & haec prohibitio adeo stricte ligat mulieres, ut nec mater possit fidejubere pro filiis, *leg. Si cum Cod. SC. Velleian.* Nec filia pro parentibus, *leg. Si paternum 8. Cod. eodem* Nec Uxor pro Marito; *leg. 1. Cod. Ne uxor pro Marito*, Tertio fidejubere prohibentur Ecclesiarum Praelati, & Clerici; *Cap. Te quidem 39. caus. 11. quaest. 1.*, ibi: *Te quidem* (Episcopum alloquitur Papa) *oportet irreprehensibiliter vivere, & summo studio nisi, omnes vitae hujus occupationes abjicias, ne fidejussor existas &c.*, *& cap. 1. fidejuss.*, ibi: *Clericus fidejussionibus inserviens abjiciatur*, & concordat *Novell. 123. cap. 6.* Limitatur tamen conclusio, si raro tantum in uno, vel altero casu fiat ex causa praesertim pietatis, vel charitatis, *arg. cit. cap. Clericus 1. de fidejuss.* ubi solum prohibetur, ne Clericus sit *inserviens* Fidejussioni, quae particula frequentiam denotat, uti docet Gloss. *ibid. verb. Inserviens*, Abbas, *ibidem num. 1.* cum communi aliorum. Clericus autem fidejubens debet de patrimonialibus, vel quasi talibus, & non de Ecclesiasticis satisfacere, nisi forsan ex causa necessitatis, ac pietatis pro egeno, aut alia causa pia contingeret Fidejussio, Abbas *in cit. Cap. Clericus 1. de Fidejuss.*, & alii passim, quia Ecclesiam debitis gravare Clericus non potest, textu expresso in *Cap. Quorumdam 2. de solutionibus*, ibi: „ Firmiter inhibemus, ne quis praesumat Ecclesiam sibi commissam pro alienis gravare debitis. *Dicitur notanter* Nisi forsan ex causa necessitatis, „ aut pietatis pro egeno, aut alia causa pia contingeret „ Fidejussio „ quia cum in similibus casibus possit, immo subinde teneatur donare; *arg. Cap. Gloria Episcopi 12. quaest. 2.* juxta dicta *verb. Beneficiatus art. 1. num. 35. & seq.* multo magis poterit per Fidejussionem interim obligare redditus Ecclesiasticos etiam superfluos. 8 9 10 11 12 13

Item fidejubere potest Clericus pro alio Clerico; *Communis arg. cap. Pervenit 2. de Fidejussoribus*, ubi Papa fidejussionem Clerici pro Clericis factam non solum non improbat, sed mandat, ut a debitoribus eidem satisfiat, sicque tacite approbat. Item Clericus potest fidejubere pro sua Ecclesia; *Communis, arg. Cap. Quod quibusdam 4. de Fidejuss. leg. Cum Clericis 25. & leg. Omnes 33. §. 2. Cod. de Episcop.*, & *Clerici*. Clerici Fidejussio facta nimis frequenter de bonis patrimonialibus, vel de illis Ecclesiasticis redditibus ad ipsum pro honesta sustentatione pleno spectantibus, quamvis sit illicita, est tamen valida, & Clericus tenetur ei stare, & in defectum principalis debitoris de praefatis bonis satisfacere; Gloss. *in cit. Cap. Clericus 1. de Fidejuss. verb. Inserviens*; Barbos. *ibid. in fine*, ubi plures citat, Menoch. *de praesumption. lib. 2. praesumpt. 46 num. 5.* Engel *lib. 3. decretal. tit. 22. num. 5.* Reiffenstuel *ibid. num. 23.* Et ratio est, quia nullibi in Jure reperitur pro nulla declarata Fidejussio Clerici Saecularis. Nec refert quod sit prohibita: Quia, ut expresse dicitur in *Cap. Ad Apostolicam 16. de Regularibus*: *Quia multa fieri prohibentur, quae si facta fuerint, obtinent firmitatem.* 14 15 16

Quarto fidejubere prohibentur Religiosi omnes, non tantum privati, sed etiam superiores sine consensu majoris partis Capituli; de Religiosis privatis habetur textus expressus in *Cap. Quod quibusdam 4. de Fidejuss.*, ibi: „ Quod quibusdam Religiosis a Sede Apostolica est prohibitum, volumus, & mandamus ad universos extendi; ne quis videlicet Religiosus absque majoris „ partis Capituli, & Abbatis sui licentia pro aliquo fidejubeat... Idem est de Praelatis, si debitas juris solemnitates non adhibeant, per textum ex *cap. In quorumdam 2. de solutionibus*; Barbos. *in cit. Cap. Quod quibusdam 4.* 17

de Fidejuss. num. 5. Engel. *loc. cit. num.* 6. Reiffenstuel
loc. cit. num. 34., & communis aliorum: Religiosi enim
omnes sive Prælati, sive subditi nihil proprii habent, de
18 quo fidejubere possint. Limitatur tamen conclusio in ca-
su, quo Prælatus pro modica quantitate, & raro fide-
jubet, quia talis facultas ad liberam administrandi facul-
tatem pertinet; Pirhing. *lib. decretal. tit.* 22. *numer.* 12.
Reiffenstuel *ibidem num.* 35. Engel. *ibidem num.* 6. Silve-
ster verb. *Fidejussor quæst.* 4., & alii passim. Immo etiam
privatus Religiosus, qui beneficium cum potestate admi-
nistrandi reditus habet, etiam tacitam licentiam, raro,
& in modica quantitate fidejubendi habere censetur; Pir-
19 hing *loc. cit. numer.* 13. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 35., &
alii. Fidejussio a Prælato, vel privato Religioso contra
jura facta, non solum est illicita, sed etiam invalida.
Nec obligat Monasterium, & privat etiam Prælatum ad-
ministratione, tam spiritualium, quam temporalium;
Communis. Et quod talis fidejussio sit invalida, & Mona-
sterium, seu Ecclesia ad nihil teneatur, habetur expres-
se ex *Cap. In quorumdam* 2. *de solutionibus*, ibi: ,, Decer-
,, nentes ad solutionem talium debitorum Ecclesiam non
,, teneri. & ex cap. Quod quibusdam 4. de Fidejuss.,
,, ibi: Non teneantur conventus pro his aliquatenus re-
,, spondere. Et quod Prælatus incurrat dictam pœnam
,, privationis, patet ex cit. Cap. Quorumdam 2. de so-
,, lutionibus, ibi: Si quis autem contra præmissa venire
,, contempserit, ab administratione spiritualium, & tem-
,, poralium noverit se suspensum.
20 Fidejussor tenetur solvere totum id, quod debitor prin-
cipalis tempore fidejussionis debebat; si hic non est sol-
vendo, immo etiam usuras, si ita promisit, *arg. l. Fidejus-
sores* 68. *ff. De Fidejussor.* In *Cod. eadem leg. Si mandato* 8.
,, *cap. Quod cum eo, qui in alieno*, ibi: ,, Et sorti, &
,, usuris te parere oportere, si te his omnibus obligasti.
,, Quod si Fidejussor Creditori pecuniæ intercessisti, tene-
,, ri te ex obligatione explorati juris est. Fidejussor non
21 ,, obligatur ad plus, quam debitor principalis, textu ex-
,, presso in *leg.* 8. §. 7. *ff. De Fidejuss.*, ibi: Fidejussores
,, ita obligari non possunt, ut plus debeant, quam de-
,, bet is, pro quo obligantur: Nam eorum obligatio est
,, accessoria principalis obligationis, nec plus in acces-
22 ,, sione potest esse, quam in principali. Nec Fidejussor
potest prius obligari, quam obligatus sit debitor princi-
palis; textu expresso *in leg. Fidejussor* 57. *ff. De Fidejuss.*,
ibi: *Fidejussor antequam reus debeat, conveniri non potest.*
23 Si Fidejussor ad certum duntaxat tempus fidejussit, &
Creditor tempus sine consensu Fidejussoris prorogat debi-
tori, ad nihil amplius tenetur Fidejussor; *Leg. Item quæ-
ritur* 13. §. *Qui impleto* 11. *ff. Locati*. Et ratio est, quia
ex Regula 85. *Juris in* 6. *Contractus ex conventione legem
accipere dignoscuntur*, & sic Glossa *in* §. *Si quid vers. Sol-
verit Instit. de Fidejuss.* Layman *lib.* 3. *tract.* 4. *cap.* 29. *in
fine*; Reiffenstuel *loc. cit. numer.* 47., & alii passim.
24 Fidejussor quantum est ex simplici Fidejussione, non
tenetur ad usuras, aut alias novas accedentes obligatio-
nes, textu expresso in *leg. Fidejussores* 68. §. 1. *ff. De Fi-
dejussor.*, ibi: ,, Pro Aurelio Romulo conductore vecti-
,, galis centum annua Petronius, & alii fidejusserant,
,, bona Romuli Fiscus obligata sibi occupaverat, & con-
,, veniebat Fidejussores tam in sortem, quam in usu-
,, ras, qui deprecabantur, lecta subscriptione Fidejussio-
,, nis, quoniam in sola centum annua se obligaverant,
,, non in omnem conductionem; decrevit Fidejussores in
25 ,, usuras non teneri. Tenetur tamen ad ipsas, si specia-
liter, vel universaliter ad has quoque se obligaverit, tex-
tu expresso in *leg. Fidejussor* 10. *Cod. de Fidejuss.*, ibi: ,,
,, Fidejussor, seu mandator, si in usuras quoque obliga-
,, tus est, justam causam recusandi eas solvere non ha-
,, bet. & concordat *leg. Quæro* 54 *ff. Locati*. Fidejussoris
26 obligatio transit etiam ad ejus hæredes, textu expresso
in *leg. Fidejusserit* 24. *Cod. de Fidejuss.*, ibi: Fidejussoris quis-
,, dem hæres exemplo Fidejussoris tenetur, & §. 2. In-
,, stitut. de Fidejussoribus, ibi: Fidejussor non tantum
,, ipse obligatur, sed hæredem relinquit obligatum; Com-
,, munis.
27 Si plures sint Fidejussores super eodem debito, tenen-
,, tur omnes in solidum, ita ut si reliqui solvendo non
,, sint, ille solus, qui solvendo est, ad totum in solidum
,, solvendum teneatur, textu expresso in §. *Si plures sint
,, Fidejussores* 4. *Instit. de Fidejuss.*, ibi: ,, Si plures sint Fi-
,, dejussores super eodem debito constituti, quotquot e-
28 ,, sunt numero, singuli in solidum tenentur. Si tamen
,, alii confidejussores etiam sint solvendo, non potest Cre-
ditor convenire unum solum pro toto debito, & con-
ventus potest excipere, & dicere ut singulos æqualiter
pro suis partibus conveniat, prout expresse habetur ex
Epistola Divi Adriani Imperatoris in §. *Si plures* 4. *Instit.
,, de Fidejuss.*, ibi: ,, Ex Epistola D. Adriani compellitur
,, Creditor a singulis, qui modo solvendo sunt litis con-
,, testatæ tempore partes petere. *Concordat* lex Si con-
,, tendat 28 ff. eodem, lex Non recte 3. lex Fidejussor
,, 10. Cod. de Fidejuss., ibi: Is qui cum altero fidejussit
,, non solus conveniatur, sed dividatur actio inter eos,
29 qui solvendo sunt,,. Si post factam legitime divisionem
debiti inter confidejussores, aliqui fiant non solvendo,
id accidit damno Creditoris, qui sibi imputare debet,
quod illos compulsive non excusserit, & convenerit dum
adhuc erant solvendo. Non enim debet hoc damnum im-
putari aliis confidejussoribus, qui semel liberati, non pos-
sunt inviti reduci in pristinam obligationem; *leg. Inter
eos* 5. §. *Cum inter ff. De Fidejuss. leg. Litterarum* 16. *Cod. ea-
dem* Zoesius *ff. eodem tit. n.* 28. Pirhing. *loc. cit. num.* 21.
in fine.
Fidejussor regulariter conveniri non potest, nisi post- 30
quam fuit conventus, & excussus debitor principalis,
& inventus, quod ipse non sit solvendo, sive in totum,
sive in partem, textu expresso in ,, Authen. Præsente
,, Cod. de Fidejuss., ibi: Præsente tamen utroque (sci-
,, licet Debitore principali, & Fidejussore) non con-
,, venit intercessorem convenire, prius quam reus in-
,, ventus est minus idoneus, sive in totum, sive in par-
,, tem; Communis. Hoc tamen privilegio non gaudet Fi-
dejussor, si debitor principalis, sit absens, & ipse sit præ- 31
sens, nisi promittat sistere, seu afferre præsentem de-
bitorem principalem intra certum tempus a Judice deter-
minatum, *cit. Authent. Præsente Cod. de Fidejuss.*, ibi; Ab-
,, sente autem reo præsens intercessor jure quidem con-
,, venitur, ipso tamen desiderante Judex definiet tem-
,, pus, intra quod deducat reum primum convenien-
,, dum, ipsum in subsidium reservando, nam transacto
,, tempore compellitur satisfacere, cessis a Creditore a- 32
,, ctionibus. Nec Fidejussor gaudet tali privilegio, & be-
neficio, si notorie constet debitorem principalem non es-
se solvendo, quia tunc frustra fieret excussio; Engel *lib.*
3. *decretal. tit.* 22. *n.* 6. Pirhing. *ibid. n.* 21. Reiffenstuel
ibid. num. 52., & alii passim. Nec Fidejussor gaudet ta- 33
li beneficio, si debitor sit difficilis conventionis, quia po-
tens, injuriosus, & rixosus, ita ut difficiliter excuti pos-
sit; in tali enim casu æque incommodum est creditori
principalem debitorem convenire, ac in casu absentiæ
illius; Gail. *lib.* 2. *observ.* 77. *num.* 21. Mising. *cent.* 2. *ob- 34
serv.* 15 Pirhing. *loc. cit. num.* 21. Reiffenstuel *loc. cit.
numer.* 54. ex Harnoldo citante communem. Nec Fide-
jussor gaudet tali beneficio excussionis, si ipsi expresse,
vel tacite renunciavit, quod facere potest, quia tantum
in favorem illius est concessum; *leg. pen. Cod. de pactis*,
ibi: ,, Et regula Juris antiqui omnes licentiam habere
,, his, quæ pro se introducta sunt, renunciare. Et in
,, end. leg. penult. Cod. de pact. sic etiam expresse habetur.
,, Pacta autem conventa, quæ neque contra leges, ne-
,, que dolo malo inita sunt, omnino observanda sunt,
,, & concordat Regul. 85. *Juris in* 6. deducta supra num.
23., & sic tenet *Communis* cum Molina *disp.* 545. *num.*
12. Engel. *loc. cit. num.* 10. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 56. 35
Pirhing. *loc. cit. num.* 22. Mising. *loc. cit.* Nec Fidejussor
gaudet tali beneficio, si malitiose neget Fidejussionem,
& postea convincatur; *Communis* cum Barbos. *in cap. Per-
venit* 2. *de Fidejuss. num.* 6. Molina *loc. cit. vers. Item Fi-
dejussor.* Engel *loc. cit.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 55. Et
ratio est, quia mendacium aufert privilegium, *leg. penult.
Cod. contra jus, & utilitatem*, ibi: *Et si legibus consenta-
neum sermonem oratoriam mendax precator attulerit, careat fe-
nitus impetratis*. 36
Fidejussor in pluribus casibus potest petere liberatio-
nem a Fidejussione, etiam antequam solvat; habetur ex-
presse in *Cap. Eum pro quo* 5. *de Fidejussoribus*, ubi Gre-
gorius IX. enumerat tres his verbis: ,, Eum pro quo te
,, Fidejussorem obligasti, si diu in debiti solutione ces-
,, savit, aut dissipare bona sua cœpit, seu super hoc con-
,, demnatus fuisti, jure poteris convenire, ut te a Fi- 37
,, dejussione debeat liberare, & concordat *Leg. Lucius* 38.
,, *in fine ff. mandati*. Primus itaque casus, in quo Fide-
jussor liberationem a Fidejussione petere eamque debitor
præstare tenetur, est si debitor diu negligit solvere, seu
in culpabili mora solvendi diu fuit, *cit. Cap. Eum pro quo*, 38
& *cit. leg. Lucius* Pirhing. *loc. cit. num.* 18. Reiffenstuel
loc. cit. num. 66., & alii communiter. Secundus casus
est, si debitor principalis incipit esse prodigus, & dissi-
pare bona sua, ita ut Fidejussor sit in periculo, tunc
enim petere potest a Judice, ut liberetur, etiam ante-
quam solvat; *cit. cap. Eum pro quo*; & *cit. leg. Lucius*;
Communis. Dummodo tamen tempore Fidejussionis scien-
te Fidejussore non cœperit debitor dilapidare bona sua, 39
quia tunc Fidejussor hoc periculum sponte in se suscepis-
se censetur, ut recte docet Glossa communiter rece-
pta *in leg. Si pro ea* 10. *Cod. mandati*, Pirhing. *loc. cit. num.*
18. Gallus *loc. cit. num.* 9. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 68.
arg. leg. Si creditores ff. de privilegiis creditorum, & *leg.* 40
Si Fidejussor 7. *ff. Qui satisdare coguntur*. Tertius casus
est, si Fidejussor, ut pro debitore principali solvat, a Ju-
dice condemnatur, tunc enim illico, antequam solvat,
agere potest adversus debitorem, ut eam Fidejussione li-
beret, & indemnem servet; *cit. cap. Eum pro quo*, & *cit.* 41
leg. Lucius, & *leg. Fidejussor* 45 *ff. de Fidejuss.* Quartus ca-
sus (ultra dictos tres contentos *in cit. cap. Eum pro quo*,
& *cit. leg. Lucius*) est, si inter Fidejussorem, & debito-
rem conventum sit, ut eveniente certa conditione, aut
elapso certo tempore liberaretur Fidejussor; *arg. leg. pe-
nult. Cod. de pactis*, ubi expresse dicitur, *Pacta autem
conventa, quæ neque contra leges, neque dolo malo inita sunt*,

omni-

omnino reservanda sunt, & Regul. 85. *Juris in 6.*, ibi:
42 *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur*; *Communis*. Quintus casus est, si Fidejussor ex rationabili & justa causa, verbi gratia negotiationis, Officii, studiorum, & hujusmodi vellet peregre proficisci in longinquam regionem diu absuturus, adeoque periculum immineret; Abbas *in cit. Cap. Eum pro quo 3. de Fidejussoribus num. 5.* Barbos. *ibidem num. 16.* Pirhing. *loc. cit. n. 18.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 74. arg. leg. Filius familias 8. §. final. ff. de Procurat. l. Aut si 9., & leg. Aut longa 23. ff. eod.* Sextus casus est, si inter debitorem, & Fide-
43 jussorem graves, vel capitales exortæ sint inimicitiæ, dummodo non sint exortæ culpa Fidejussoris, quia alias posset sic pro suo libitu se liberare a Fidejussione, Barbos. *loc. cit. n. 14.* Pirhing. *loc. cit. n. 18.* Sard. *de alienat. lib. 1. q. 45. n. 75.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 72. arg. leg. Filius familias 8. §. final. ff. de Procurat.*

44 Principalis debitor tenetur de jure Fidejussorem relevare, eumque ab omni molestia indemnem conservare, ac eumdem reintegrare de omnibus per eum solutis; Rota *part. 1. decis. 373. num. 2. in fine, part. 5. tom. 2. decis. 256. num. 3. cum sequent., & num. 10. cum sequent. part. 13. decis. 305. num. 1. cum seq. part. 17. decis. 310. num. 1. part. 18. tom. 1. decis. 43. num. 1. decis. 69. n. 8. part. 18. tom. 2. decis. 561. n. 1.*, & sæpe alibi. Immo non solum tenetur conservare indemnem Fidejussorem pro summa, pro qua fidejus-
45 sit, sed etiam pro omni damno, & interesse passo ratione fidejussionis; Rota *part. 17. decis. 207. n. 7. part. 11. decis. 270. n. 1. part. 17. decis. 310. n. 1.* Fidejussor potest
46 pacisci, & de jure aliquid recipere in compensationem imminentis periculi, quod subit in fidejubendo; Rota *part. 6. decis. 69. n. 3. part. 3. dec. 139. num. 5. part. 13. decis. 121. num. 8., & sequent. & decis. 139. num. 9., & sequent.*
47 Et si nulli debitor existat idoneus, quia semper aliquod Fidejussori imminet periculum, Rota *part. 13. decis. 121. num. 15. & decis. 539. num. 16., & seq.* Regu-
48 lariter de stylo Mercatorum persolvuntur pro fidejussore duo in singula centenaria; Rota *part. 13. decis. 121. num. 5., & 13. & decis. 539. num. 6., & seq.* Creditor potest
49 acceptare moderatum pretium, ut Fidejussorem liberet a fidejussione periculosa, vel molesta, quam suscepit pro debitore; Molina, Sà, Roderic. Alloza cum la Croix *lib. 3. part. 2. num. 1107.* Creditor compelli non potest,
50 ut habito uno Fidejussore, admittat alium, sicuti compelli non potest, ut loco prioris hypothecæ admittat aliam, quia habet jus standi primo contractui; Roderic. *quæst. 12. num. 25.* La Croix *loc. cit. num. 1107.*, & alii.
51 Si tamen Creditor admiserit alterum Fidejussorem, liberatur primus; Castropal. §. 2. *num. 5.*, & 6. La Croix *loc. cit. num. 1107.*, & alii passim. Fidejussores plures,
52 quando sunt omnes in solidum obligati, sicuti respectu debitoris principalis sunt Confidejussores, ita alter alteri ad invicem sunt etiam Fidejussores pro rata, & ratione solidi alter pro altero tenetur, & conveniri potest; Ro-
53 ta *part. 5. tom. 2. decis. 487. num. 1. 2. & 3.* Ac ideo, si alter ex Confidejussoribus in solidum obligatis solvit Creditori principali, potest repetere ratam partem adversus alios confidejussores; Rota *part. 1. decis. 362. num. 5., & sequent. part. 3. decis. 350. n. 1. part. 5. tom. 2. decis. 487. n. 3., & seq., & decis. 617. num. 1. & sequent. part. 16. decis. 135. num. 14., & sequent. part. 17. decis. 330. num. 1. cum sequent.* Quilibet tamen Confidejussor, pro
54 eo, quod solvit, habet actionem mandati contra principalem debitorem; *l. 5. remunerandi 6. §. 2. ff. mandati*, & *§. 6. Instit. de Fidejuss.*, ibi: *Siquidem autem Fidejussor pro reo solverit, ei de eo recuperando causa habet cum eo mandati judicium.* Rota *part. 7. tom. 2. decis. 386. num. 23. part. 6.*
55 *dec. 222. n. 9., & seq.* Insuper habet etiam Fidejussor actionem negotiorum gestorum adversus principalem debitorem ad recuperandum id, quod solvit, & indemnitatem consequendam; *leg. Sed ubicumque 4. ff. de negotiis gestis*; Rota *part. 6. dec. 222. num. 10., & seq. par. 10. decis. 231. num. 3.* Fidejussor enim, solvendo non suum gerit, sed principalis debitoris negotium; Rota *part. 5. dec. 487. num. 5.*

Novæ additiones ex aliena manu.

1 INTER eos qui fidejubere prohibiti sunt refert *Author num. 12.* & Clericos, eosque fidejubere prohibitos esse contendit tam Jure Civili *in Novella 123. cap. 6.* quam Jure Canonico *in Can. 29. Caus. 11. quæst. 1. & in cap. 1. de Fidejussor.* Docet tamen *num. 16.* quod facta a Cle-
2 rico fidejussio illicita, non item irrita sit. At si revera
3 prohibiti fuissent Clerici fidejubere, irrita quoque esset fidejussio, nam in *novella 123. cap. 6.* quæ hanc in rem allegatur, habetur: *Quod contra fidejussores Clericos nulla sit danda actio*: & ita quoque sentiunt *Brunneman. Juris Eccles. univers. lib. 2. cap. 15. §. 32. Stryk. in us. modern. Pandect. lib. 46. tit. 1. §. 3. Lauterb. in tit. de Fidejuss. §. 13. Cyriac. controv. forens. 242. n. 9. & sequent. Hering. de Fidejussor. cap. 7. n. 239. & sequent.*

4 Meo autem judicio, nec Jure civili, nec Jure Canonico prohibiti in universum sunt Clerici fidejubere. Quod
5 enim attinet ad Jus Civile, *Novell. 123. cap. 6.* non omnem Clericorum, sed illam tantum prohibet fidejussionem, quæ *pro exactionibus fiscalium functionum, aut conductione publicarum & alienarum possessionum, aut curæ [illegible], aut procuratione litis suscepta*; idque quia [illegible] administratio negotiorum sæcularium Clericis est interdicta, 6
congruum visum fuit *Justiniano* irritam declarare fidejussionem illam, quam Clerici suscipiunt pro memoratis causis, ne per indirectum obligentur ex his Causis, ex 7
quibus obligari nequeunt. Si itaque in *novella hac* est exceptio, Regula in contrarium formanda est, quod Clerici ex fidejussionibus obligari queunt. Sunt & alii [illegible] *Novella 86. Leonis*. At ea prohibentur Clericis *sponsiones* 8
quæ sane fidejussiones haud sunt.

Nec Jus Canonicum Fidejussiones Clericorum prohi- 9
buit. Affertur primo loco Canon. Apostol. 19. quem alii 20. dicunt. At Canones Apostolicos *subdolos* fuisse, nec 10
ullum inde idoneum argumentum sumi posse, notum hodie notius est. *Canon. 29. caus. 11. quæst. 1.* desumptus est ex quibusquibus *Isidorii*. Accedit quod in eo inter alias quali- 11
tates, quæ in Episcopo desiderantur, hæc quoque ponitur: *Ne fidejussor existat*. At hinc, ut nemo non videt, erui nequit generalis prohibitio omnibus Clericis facta ne 12
fidejubeant. Restat ut disseramus de *Cap. 1. de Fidejussor.* 13
ubi legitur; *Clericus Fidejussionibus inserviens abjiciatur*: Desumptus dicitur textus ex *Concilio Carthaginensi* ut in- 14
dicat rubrica. At secundum nonnullos interpretes refer- 15
re videtur Canonem 19. vel 20. Apostolicum. Quidquid autem hujus rei sit, de Clerico fidejubente vix videtur 16
loqui. Lectio adhuc dubia est. Alii enim legunt *Fide-* 17
jussoribus inserviens. Alii *Fidejussionibus inserviens*; Pith. *in* 18
not. ad dict. cap. 1. At utra lectio amplectatur, sermo, est de iis Clericis, qui fidejussiones procurant, conciliant, & instar Proxenetarum sunt; *Böhmer. in Decretal. lib. 3. tit. 22. §. 10.* Proxima quoque est interpretatio *Granaziet. in dict. Cap. sub num. 4. Verius* (sunt ipsissima verba) *dicendum est ideo in specie nostri Textus fidejussionem Clericis fuisse prohibitam, non ex eo; quod ipsi Fidejussores esse non possunt, sed ex eo, quod principaliter spe lucri fidejussores se prebebant, & sic quasi fidejussionibus inservientes, seu debitorum Proxeneta, quod illicitum Clericis & animadversione dignum erat, ideo justa de causa tam gravi pœna puniebantur, quæ interpretatio deducitur ex verbis illius textus, ibi: Fidejussionibus inserviens; quod idem est ac si textus diceret: Fidejussionibus pro lucro se offerens*: Eademque fuit interpretatio *Morl. in Empo. Jur. tit. 8. quæst. 25. n. 34.* Quod si etiam standum sit interpretationi *Granaziet.* & 19
Morl. patet, non regulam sed exceptionem tradi, adeoque male regulam ab exceptione peti.

Visum est, quod nec Jure Civili, nec Jure Canonico 20
prohibiti sunt Clerici fidejubere. At si rem ex vero æsti- 21
mare velimus, Jus Canonicum potius fidejussiones Clericorum obligatorias supponit. Expresse enim *in cap. 2. de Fidejussor.* supponitur Clericos fidejussores eo devenisse ad solvendum debitum fidejussorium, nec tamen Pontifex revocavit eam sententiam, prout sane revocasset, si fidejussio eorum irrita fuisset. Idque ipsum supponitur *in c. 3. eod. tit.* Non ignoro plures reponere solere ideo huic 22
fidejussioni robur adscriptum fuisse, quod Clericus pro Clerico intercesserat. At se fundat hæc interpretatio 23
in erroneo illo principio, quod generatim fidejussio Clericorum omni juris vinculo sit destituta, id quod tamen de Jure Canonico, ut recognitum est, demonstrari nullo pacto potest.

De fidejussore in Criminalibus plures occurrunt quæ- 24
stiones, eæque in Foro frequentes. At de iis vide, ubi res postulat. *Stryk in us. modern. Pandect. lib. 46. tit. 1. §. 8. & plur. sequen.*

F I D E S.

S U M M A R I U M.

1 *Fidei vocabulum in Jure, & in S. Scriptura plures habet acceptiones.*
2 *Insuper fides accipitur pro Credulitate, & alia est Divina, & alia humana.*
3 *Fidei nomen accipitur ulterius pro collectione articulorum fide Divina credendorum.*
4 *Traditur fidei definitio.*
5 *Hac fide fidelis credit Deum, credit in Deum, credit Deo.*
6 *Hæc fides vocatur Catholica, & quare, nec non Orthodoxa.*
7 *Eadem fides fuit Patrum veteris testamenti, & nostra.*
8 *Affertur, & solvitur instantia.*
9 *Fides Divina quid sit secundum habitum, & secundum actum, & quomodo una, vel multiplex?*
10 *Fides non solum habitualis, sed & actualis fuit, est, & erit omnibus usum rationis habentibus pro quocumque statu necessaria necessitate medii ad salutem.*
11 *Fides explicita de existentia veri Dei, & quod sit justus remunerator, est necessaria ad salutem necessitate medii.*

12 *An*

12 *An autem Mysterium SS. Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri Jesu Christi sit explicite credendum necessitate medii? Variæ sunt Doctorum sententiæ.*
13 *Affertur prima sententia.*
14 *Affertur secunda.*
15 *Affertur tertia.*
16 *Affertur quarta.*
17 *Ex dictis sententiis prima tanquam probabilior est tenenda.*
18 *Affertur & solvitur notabilis instantia.*
19 *Omnes fideles, postquam ad usum rationis pervenerint, tenentur sub mortali necessitate præcepti explicite credere, & saltem quoad substantiam, seu crasso modo scire mysteria contenta in Symbolo Apostolorum, Orationem Dominicam, Præcepta Decalogi, Sacramenta maxime necessaria; reliqua vero tunc quando volunt suscipere.*
20 *Non sufficit fides ex testimonio humano, aut simili naturali motivo.*
21 *Omnes fideles, postquam ad usum rationis pervenerint, obligantur præcepto divino ad eliciendum quandoque actum internum fidei.*
22 *Non sufficit autem actum Fidei tantummodo semel in vita elicere.*
23 *Ad eliciendum actum fidei tenetur quilibet rationis capax, cum primum ei sufficienter fides proponitur.*
24 *Item ad eliciendum actum fidei tenetur quisque, cum graviter tentatur interius contra fidem.*
25 *Item ad eliciendum actum fidei internum tenemur, quando urget præceptum confitendi fidem exterius.*
26 *Item tenemur elicere actum Fidei per accidens, quoties urget præceptum alicujus virtutis exercendæ, quam sine fide non possumus exercere.*
27 *Item tenemur sæpius, & frequenter in vitæ decursu actus fidei elicere.*
28 *Nullo unquam casu, ne quidem ad mortis vitandæ causa, licet fidem negare externe, quamvis ea retineatur interne.*
29 *Imo neduum nullo unquam casu licet fidem negare externe, sed insuper tenemur de præcepto aliquando eam externe profiteri.*
30 *Duplex est præceptum Confessionis externæ fidei, scilicet negativum obligans semper, & pro semper, & affirmativum obligans quidem semper, sed non pro semper, at solummodo pro aliquo determinato tempore.*
31 *Per hoc affirmativum præceptum tunc præsertim obligamur ad externam fidei confessionem, quando per ejus omissionem subtraheretur honor debitus Deo, aut utilitas proximo impendenda.*
32 *Per se loquendo, si quis de fide interrogetur a persona privata, non peccat, si tacet.*
33 *Potest licite fides occultari fugiendo.*
34 *Non possunt tamen licite fugere Episcopi, aut Pastores, ubi eorum præsentia esset Ovibus pascendis, aut in fide confirmandis necessaria, etiamsi mors ipsis immineret.*
35 *Item licitum est occultare fidem signis, quæ ex se sunt indifferentia.*
36 *Illicitum tamen est occultare fidem signis illis, quæ ad profitendam falsam Religionem sunt instituta.*
37 *Laicis personis de mysteriis fidei publice, vel privatim disputare prohibitum est sub pœna excommunicationis ferendæ.*
38 *Hæc prohibitio non solum comprehendit disputationem fidei dubitativam, sed etiam disputationem fidei confirmativam.*
39 *Talis prohibitio comprehendit omnes Laicos, nedum indoctos, sed etiam doctos.*
40 *Possunt tamen Laici docti de fide disputare in casu necessitatis, aut* [illegible]
41 *Possunt etiam Laici* [illegible] *de fide disputatione materiali* [illegible]
42 *Non autem* [illegible] *, nisi in casu necessitatis* [illegible]
43 *Qui sint Orthodoxi* [illegible] *& qui Hæretici* [illegible] *etiam innuitur* [illegible]
44 *Quæ sit fides mortua, & quæ fides viva?*
45 *In damnatis, & Dæmonibus* [illegible] *fides Divina; quæ tamen est in eis* [illegible]
46 *Fidei divinæ mysteria non sunt præsumptuose exploranda, sed reverenter intellectu in obsequium fidei firmiter credenda; Licet autem non sint evidenter scibilia, sunt tamen evidenter credibilia: ubi & de vera* Neophytus.
47 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad num. 53.

1 FIDEI vocabulum generatim acceptum varias in Jure habet significationes, quas refert Glossa *ad Rubricam de Summa Trinitate, & Fide Catholica*, verb. *Fidei*, & alia Gloss. *in cap. Movet 22. q. 1.* vers. *Neque*. Quandoque quidem enim Fides sumitur pro fidelitate, seu securitate in servandis promissis, ut in c. *Noli 23. q. 1.* ibi: *Fides quando promittitur, etiam hosti servanda est, quanto magis amico?* Quo sensu videtur intelligendum illud ad Roman. 3. *Numquid incredulitas eorum fidem Dei evacuabit?* Idest fidelitatem, & veracitatem in promissis. Interdum pro fidelitate seu castitate tori, quod est unum ex tribus bonis matrimonii, ut in *cap. Omne 27. q. 2.* Aliquando pro Fidei Sacramento, sive pro Baptismo, ut in *cap. Nihil est aliud, de consecrat. dist. 4.* Nonnunquam pro ipsamet promissione, ut in *cap. 1. de sponsa duorum*, & §. *Venditor. Instit. de rerum divis.*, ibi: *Si is, qui vendit, Fidem* (hoc est promissionem) *emptoris prosequutus fuerit*, & sic accipitur fides 1. ad Timoth. cap. 5. cum dicitur: *Juniores viduas primam fidem irritam fecerunt*, idest voci promissionem non impleverunt. Item pro fiducia consequendi rem desideratam, aut promissam, ut *Matth.* 14., ibi: *Modicæ fidei quare dubitasti?* & Jacobi *cap.* 1., ibi: *Postulet in Fide nihil hæsitans.* Sumitur etiam pro conscientia, seu dictamine ipsius, *ut Roman.* 14. *& cap. ult. de præscriptionib.*, ibi: *Quoniam omne quod non est ex Fide* (idest secundum dictamen conscientiæ) *peccatum est*, & in hoc sensu dicitur quis *Possessor bonæ Fidei*, vel *malæ Fidei*, juxta quod possidet rem ut suam, cum dictamine, seu credulitate conscientiæ quod sit sua, vel quod non sit sua. Item sumitur pro æquitate in contractibus consideranda, qua ratione actiones quædam dicuntur esse bonæ Fidei, & aliæ stricti juris. §. *Actionum autem*, *Instit. de actionibus.* Item Fides sumitur pro Jure, & fama, quam quis habet, ut ei credatur, quo sensu illud Ecclesiastici 27. *Qui denudat arcana amici, Fidem perdit.*

Insuper & magis ad propositum Fides accipitur pro credulitate, seu assensu intellectus, qui adhibetur alicui aliquid asserenti; seu dicenti, quod non videtur, propter ejus auctoritatem; quo sensu dicitur Probis adhibendam esse Fidem; & quidem auctoritas hæc si sit Hominis dicitur *Fides humana*, si Dei, *Fides Divina*. Unde, ut habetur *in cap. In Deo 11. dist. 4. de pœnit. fides est de se non visis, & unde est meritum fidei.* 2

Tandem Fidei nomen accipitur pro collectione Articulorum Fide divina credendorum, sive pro objecto materiali ipsius, juxta illud Symboli D. Athanasii: *Hæc est fides Catholica, & cap. Hæc est fides 24. quæst. 1.*, ibi: *Hæc est fides, quam in Ecclesia Catholica didicimus, quamque semper tenuimus, & tenemus* & distinctissime habetur *in cap. Firmiter credimus 1. de Summa Trinitate, & fide Catholica.* 3

Hæc Fides definitur ab Apostolo *ad Hebræos* 11. his verbis: *Est autem fides, sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* 4

Hac Fide fidelis credit Deum, credit in Deum & credit Deo. Credere Deum est credere ipsum esse; credere in Deum, est credendo Deum amare, & amando in eum ire, ac membris ejus incorporari; credere autem Deo, est credere verbis ejus; Mon-ceil. *par. 2. tit. 16. formul. 3. n. 26.* 5

Hæc Fides vocatur Catholica, idest Universalis, quia per prædicationem Evangelicam toto Orbe Terrarum longe, lateque diffusa extitit, juxta illud Propheticum *Psalm.* 18., ibi: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines Orbis terræ verba eorum*, & illud Christi Domini *Marc. cap. ultim.* ibi: *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni Creaturæ*, & Actor. 1., ibi: *Eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.* Insuper est Universalis etiam quo ad tempus, nam numquam deficiet, sed semper durabit usque ad finem mundi, non obstantibus quibuscumque persecutionibus, sicut & ipsa *Sancta Ecclesia* Catholica juxta infallibilem Christi Domini promissionem *Matth.* 16. D. [illegible] *Petro* facta, ibi: *Tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ Inferi non prævalebunt adversus eam*, & aliam itidem infallibilem promissionem ab ipso factam *Matth.* 28., ibi: *Et ecce vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*, cum aliis similibus. Item Fides hujusmodi dicitur Orthodoxa [illegible] *n.* 43. 6

Eadem Fides fuit Patrum Veteris Testamenti, & nostra; *Est communis* inter Catholicos, & expresse tradit D. Augustinus *Epist.* 157. *ad Optatum*, ibi: *Unius mediatoris Dei, & hominum Jesu Christi saluberrima fide etiam illi justi salvi facti sunt, qui priusquam veniret in carne crediderunt in carne venturum: Eadem fides est & illorum, & nostra*; & in *tract.* 45. *in Joann.* 9. sic expresse dicit: *Ante Adventum Domini nostri Jesu Christi, quo humilis venit in carne, præcesserunt justi, sic in eum credentes venturum, quomodo nos credimus in eum, qui venit. Tempora variata sunt, non fides, quia & ipsa pro tempore variantur, cum varie annuntiantur, aliam formam habet*, Venturus est, *aliam formam habet*, Venit. *Mutatus est sonus* Venturus est, & Venit; *eadem tamen fides utrosque conjungit*, & eos, qui Venturum esse, & eos, qui eum Venisse crediderunt, *diversis quidem temporibus, sed utrosque per unum fidei ostium, hoc est per Christum videmus ingressos.* Et ad hoc propositum adducit Apostol. 2. *ad Corinth.* 4. dicentem: *Habentes eumdem spiritum fidei.* Et facit ad hoc id quod idem Apostolus scribit ad Hebræos *cap.* 11., ibi: *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti* (scilicet Patres antiqui Testamenti) *non acceptis repromissionibus, sed a longe eas aspicientes*, ex quo patet, quod licet a longe aspicientes, & solum implicite multa crediderint de Christo venturo; nondum acceptis repromissionibus, realiter tamen quoad substantiam juxta Fi- 7

dem

dem nostram defuncti sunt omnes isti, & sic una, & eadem Fides fuit Patrum Veteris Testamenti, & nostra.

7 Non valet objicere, quod multa nunc sint credenda de Fide, quæ prius de Fide non erant, adeoque mutata sit Fides. Non valet, inquam, quia aliud est dicere quod multa prius non erant tenenda de Fide, *quoad nos*, cum nondum fuissent ab Ecclesia ut talia declarata, & nobis proposita, & aliud est dicere quod multa prius non erant de Fide *quoad se*. Quamvis enim prius non obligaremur ad multa credenda de Fide explicite, ad quæ nunc post definitionem Ecclesiæ obligamur, nihilominus, tamen jam in re, & quoad se erant de Fide, æque ac nunc sint, & quoad Fidem in hoc sensu acceptam nulla facta est mutatio, nec unquam fiet per quamcumque declarationem Ecclesiæ, ex quo immutabiliter idem semper fuerit, sit, & semper erit objectum Fidei, ejusque articulorum quoad substantiam, & mutatio solum facta est quantum ad majorem ipsorum explicationem, & obligationem expresse profitendi, & credendi explicite illos articulos, qui solum ante credebantur implicite, utpote contenti in aliis credibilibus, sive articulis Fidei. Unde Fides *quoad substantiam*, *& quoad se* nunquam mutatur, neque creverunt successu temporis ejus articuli in hoc sensu, sed solum *quoad nos*; nempe quoad nobis impositam obligationem credendi multos articulos explicite, qui prius credebantur implicite; Ita S. Th. 2. 2. *qu.* 1. *art.* 9. *&* 10. S. Bonav. *in* 3. *dist.* 25. *art.* 2. *quæst.* 2. S. Augusti. *in Psalm.* 50. *circa fin. & serm.* 7. *de Sanctis*, *& lib.* 1. *Retract. cap.* 13. S. Leo *serm.* 3. *cap. de Nativit.* & communis aliorum.

9 Fides Divina spectatur secundum habitum, & secundum actum. Fides habitualis a Theologis dicitur, virtus, principium, & qualitas quædam supernaturalis, qua elevamur, & inclinamur ad credendum Deo, & illis, quæ nobis divinitus revelantur propter summam, & infallibilem ipsius supremi Revelantis auctoritatem. Fides actualis sunt actus, seu assensus ex illa virtute procedentes, quibus firmiter Deo revelanti, ac revelatis assentimus, unde Fides secundum habitum dicitur una, juxta illud Apostol. *ad Ephes.* 4. *Unus Deus, una Fides*; Secundum actum vero est multiplex: videlicet multi sunt actus Fidei, seu actus credendi: quandoque enim actum Fidei elicitur circa unum articulum, quandoque circa alium, quandoque circa omnes.

Fides non solum habitualis, sed & actualis, seu accepta pro ipso actu credendi aliquod supernaturale objectum, fuit, est, & erit omnibus usum rationis habentibus pro quocumque statu necessaria necessitate medii ad salutem; *Comm.* & patet expresse ex Apostolo *ad Hebræos* 11., ibi: *Sine fide impossibile est placere Deo, credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est, & inquirentibus se remunerator sit*. quæ verba communiter a Doctoribus intelliguntur non solum de Fide habituali, quam solum suscipiunt parvuli in Sacramento Baptismi, sed etiam de Fide actuali quorumdam mysteriorum, quandoque ab Adultis habenda. Unde merito ab Innocentio XI. *die* 2. *Martii* 1679. fuit damnata sequens propositio inter alias ordine 16. *Fides non censetur cadere sub præceptum speciale*

11 *& secundum se*. Fides explicita de existentia veri Dei, & quod is sit justus Remunerator decernens præmia justis, & improbis supplicia, omnibus adultis usum habentibus est necessaria ad salutem necessitate medii: *Communis*, & desumitur ex citatis verbis Apostoli *ad Hebræos* 11. *Sine fide impossibile est &c.* & expresse habetur ex propositione 22. inter damnatas ab Innocentio XI. de qua supra: *Nonnisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris*. An autem My-

12 sterium SS. Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri Jesu Christi sit explicite credendum necessitate medii, variæ sunt Doctorum sententiæ.

13 Prima sententia docet, fidem explicitam SS. Trinitatis, & Incarnationis post promulgationem Evangelii esse necessariam necessitate medii ad justificationem, & salutem æternam; Ita S. Thom. *in* 3. *dist.* 25. *q.* 2. *art.* 1. *q.* 7. *ad* 2. Sanctus Bonaventura *ibid. art.* 2. *q.* 3. Durand. *ibid. quæst.* 1. *num.* 9. Gabriel. *ibid. art.* 2. *conclus.* 3. Molina 1. *p. quæst.* 1. *art.* 1 *disp.* 2. Valent. 2. 2. *d.* 1. *quæst.* 2. *punct.* 4. Sanchez *lib.* 2. *in decal. c.* 2. *num.* 8. *& seq.* Coronado *controv.* 1. *de fide tract.* 10. *disp.* 2. *sect.* 2. *num.* 13. Felix Potestas *tom.* 1. *num.* 235. Mastrius, Sannig. Filiuccius, Bisseus, &

14 quamplurimi. Secunda sententia docet, fidem explicitam SS. Trinitatis, & Incarnationis etiam post promulgationem Evangelii non esse simpliciter necessariam necessitate medii ad justificationem, & salutem æternam; Ita Scotus *in* 4. *d.* 5. *q.* 2. *art.* 1. Vega *lib.* 3. *in Trid. cap.* 19. *&* 20. Medina *lib.* 4. *de recta in Deum fide*, *cap* 10 Cardin. *in quæst. Suario lib.* 2 *q* 5. *Sa*, *verb. Fides*, Castropal. *tom.* 1. *tract.* 4. *d.* 1. *punct.* 9 *num* 7. Hurtad. *de fide d.* 8. *diff.* 7. Azorius

15 *tom.* 5. *lib.* 8. *cap.* 6 *q.* 6. & plures alii. Tertia sententia docet, talem fidem explicitam esse necessariam necessitate medii, non ad justificationem, sed ad glorificationem; Ita Canus *de Sacramentis in genere part.* 2. Ledesma *in* 1. *part. quæst.* 9. *art.* 2. Castro *l. de lege pœnit. cap.* 14. Bannes 2. 2. *q.* 2. *art.* 8. *dub. ultimo* & alii. Quarta sententia docet, fidem explicitam horum Mysteriorum esse per se necessariam necessitate medii ad justificationem, & salutem æternam; per accidens autem, scilicet ratione ignorantiæ invincibilis, sufficere fidem explicitam eorum in voto: sicut enim Baptismus est necessarius necessitate medii in re, vel in voto, ita fides explicita eorum Mysteriorum est necessaria in re, vel in voto; Ita Suarez, *disp.* 12. *de fide sect.* 4. *num.* 11. Lugo Card. *disp.* 12. *de fide sect.* 4. *a num.* 38. Leander *part.* 6. *tract.* 2. *q.* 8. & probabilius Viva *ad propos.* 65. *Innocent. XI. n.* 10. & alii.

Ex supradictis sententiis prima tanquam probabilior est 17
tenenda; Colligitur ex Symbolo S. Athanasii, ibi: „Quicumque vult salvus esse, ante omnia opus est, ut „teneat Catholicam fidem . . . . . Fides autem Catholica „hæc est, ut unum Deum in Trinitate, & Trinitatem „in Unitate veneremur . . . Sed necessarium est ad æter„nam salutem, ut Incarnationem quoque Domini nostri „Jesu Christi fideliter credat ". Et ratio est: quia hæc duo mysteria sunt fundamentum totius nostræ salutis, nam in nomine SS. Trinitatis confertur Baptismus, sine quo nemo potest salvari. Per Christum vero sumus redempti, atque salvati, ipseque simul est verus Deus, verusque Dei Filius, per quem creati sumus. Nec valet objicere, quod, data nostra Conclusione, sequeretur, quod Gentilis, qui ignorantia invincibili horum Mysteriorum laboraret, & simul observasset præcepta naturæ, ac Deum ex toto corde diligeret, salvari non posset, ex eo quod non crederet explicite hæc mysteria, quæ ignorares; Hoc autem nullimode est dicendum. Non valet, inquam, sic objicere, quia, si quis Gentilis, vel alius a pueritia enutritus in sylvis invincibiliter ignoraret hæc Mysteria, utpote nunquam sibi proposita, servasset legem naturæ, & nunquam mortaliter peccasset, Divina providentia provideret, ut vel speciali lumine supernaturali interius illustraretur, vel ut ab aliquo alio hæc fidei Mysteria eidem proponerentur, ut ea explicite credere posset, prout in simili factum legitur Eunucho Reginæ Candacis *Actorum cap.* 18. & Cornelio Centurioni *Actorum cap.* 10. Sic S. Thomas *de veritate q.* 14. *art.* 11. *ad* 1. Scotus *in prolog. q.* 1. cum suis.

Omnes fideles postquam ad usum rationis pervenerint, 19
tenentur sub mortali necessitate præcepti explicite credere, & saltem quoad substantiam, seu crasso modo scire mysteria contenta in Symbolo Apostolorum, Orationem Dominicam, Præcepta Decalogi, Sacramenta maxime necessaria, ut Baptismum, Eucharistiam, & Pœnitentiam, Reipsa vero tunc, quando volunt suscipere; *Communis*; Unde merito ab Innocentio XI. die 2. Martii 1679. fuit damnata sequens propositio ordine 64. *Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum fidei, & etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat Mysterium SS. Trinitatis, & incarnationem Domini nostri Jesu Christi*. Non sufficit fides ex testimonio huma- 20
no, aut simili naturali motivo, quia Fides ad salutem supernaturalem necessaria, & quæ est radix nostræ justificationis ex Tridentino *sess* 6 *cap.* 8. ibi: *Fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis*, est fides stricta supernaturalis innixa testimonio divino, & nequit haberi ex puris naturalibus; quidquid olim contradixerint Pelagiani, & Semipelagiani hæretici. Immo meritum fidei consistit in hoc, quod independenter a naturalibus rationibus revelata credimus præcise, quia revelavit Deus, qui est infallibilis veritas. Hinc justissime fuerunt proscriptæ ab Innocentio XI. die, & anno citatis sequentes propositiones, scilicet 19 in ordine, ibi: *Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in se ipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium*; 20., ibi: *Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habet supernaturalem*; & 21. ibi: *Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis, immo cum formidine, qua quis formidet, ne non sit locutus Deus*; & 23. ibi: *Fides late dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit*.

Omnes Fideles, postquam ad usum rationis pervene- 22
rint, obligantur præcepto Divino ad eliciendum quandoque actum internum Fidei; *Communis*, & colligitur ex publicis Sacræ Scripturæ textibus, & signanter ex c. 16. *Marci*, ibi: *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ; qui crediderit, & baptizatus fuerit salvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur*; ex *cap.* 1. *ad Romanos*, ibi: *Justus autem ex Fide vivit. & cap.* 4. *ad Galatas*, ibi; *Ex fide justificat gentes Deus*, ex *cap.* 11. *ad Hebræos*, ibi: *Sine fide impossibile est placere Deo, credere enim oportet, &c.* Unde rectissime Alexander VII. die 24. Septembris 1665. damnavit sequentem propositionem primam in ordine, ibi: *Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei, & Charitatis ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium*. Non sufficit autem actum Fidei tantummodo semel in 23
vita elicere; *Communis*. Unde merito Innocentius XI. die, & anno citatis, damnavit sequentem propositionem in ordine 17., ibi: *Satis est actum Fidei semel in vita elicere*;

tere; & hanc aliam in ordine 65., ibi: *Sufficit illa mysteria* (scilicet Trinitatis & Incarnationis) *semel credidisse*.

23 Ad eliciendum actum Fidei tenetur quilibet rationis capax, cum primitus ei sufficienter Fides proponitur; communis, & colligitur *ex cap. 16. Marci*, ibi: *Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni Creaturæ; qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur*. Hinc Infideles adulti non excusantur amplius ab infidelitate, cum Mysteria Fidei ita illis credibilia proponantur, ut recta ratio eis dictet nostram Fidem esse veram, & contrariam sectam esse falsam. Unde Innocentius XI. die, & anno citatis juste damnavit sequentem propositionem in ordine 4., ibi: *Ab infidelitate excusabitur Infidelis non credens ductus opi-*
24 *nione minus probabili*. Item ad eliciendum actum fidei tenetur quisque cum graviter tentatur interius contra fidem; tunc enim tempus est resistendi contrariis actibus fidei, ut ex 1. *Petri cap. 5.*, ibi: *Cui* (Diabolo) *resistite fortes in fide*. Item ad eliciendum actum fidei internum
25 tenemur, quando urget præceptum confitendi fidem exterius; hanc enim recte, ac veraciter confiteri non possumus, nisi interior Fidei assensus accedat; Herincx *disput. 7. de fide quæst. 5. num. 77.* Passaeus *verb. Fides n. 16.* Sanchez *lib. 2. in Decalog. cap. 1. num. 2., & seq.* & alii pas-
26 sim. Item tenemur elicere actum fidei per accidens, quoties urget præceptum alicujus virtutis exercendæ, quam sine fide non possumus exercere, & sic eliciendus est actus fidei saltem implicitus, quoties eliciendus est actus Spei, aut Charitatis, unde S. Augustinus *cap. 7. Enchir.* sic habet: *Fides credit, Spes, & Charitas orant, sed sine fide esse non possunt*; quia nisi quis Deum credat, Deum
27 invocare, aut diligere non potest. Item tenemur sæpius, & frequenter in vitæ decursu actus fidei elicere. Huic autem obligationi satisfacimus per actum fidei, qui concurrunt in exercitio aliorum actuum bonorum, v. g. Spei, Charitatis Dei, Pœnitentiæ, Orationis, Recitationis Symboli, Formationis Signi Crucis, Audicionis Missæ, & hujusmodi; Sanning. *diss. 1. de fide quæst. 21. num. 3.* Herincx *disput. 7. de fide quæst. 6. num. 75.* Reiffenstuel *tract. 4. de virtutibus Theologicis dist. 2. q. 3. n. 34. & 35.* La Croix *lib. 2. n. 51.* & alii communiter.

28 Nullo unquam casu, adeoque nec mortis vitandæ causa licet fidem negare externe; *Est de fide, & communis* inter Catholicos, atque in Concilio Romano sub Cornelio Papa definita contra hæresim Elcesaitarum, & contra Gnosticos, & Priscillianistas, qui dicebant, posse instante persecutione negari fidem exterius, dummodo servaretur interius; teste enim Baronio ad annum 25., fuit in dicto Concilio damnata tanquam hæretica sequens propositio: *Licitum est exterius fidem negare instante persecutione, & sufficit eam in animo suo interius retinere*. Et veritas nostræ conclusionis habetur expresse in verbis Christi *Matth. 10.*, ibi: *Qui negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo*. Idem habetur *Marci 8.* & idem dicit Apostolus *2. ad Timoth. cap. 2.*, ibi: *Si negaverimus eum, & ille negabit nos*, & patet ex gloriosis
29 exemplis tot millium SS. Martyrum, qui mori maluerunt, quam fidem exterius negare. Imo nedum nullo unquam casu licet fidem negare externe, sed insuper tenemur de præcepto aliquando eam externe profiteri; *Communis*, & patet ex verbis Christi *Matth. 10.*, ibi: *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo*. & *Lucæ 9.*, ibi: *Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet*. Dici-
30 tur autem notanter *aliquando*, quia duplex est præceptum confessionis seu professionis externæ fidei, scilicet præceptum negativum de non negando fidem externe, quod obligat semper, & pro semper, cum nunquam liceat fidem exterius negare, quamvis retineatur corde, & interius; & præceptum affirmativum de confitendo fidem externe, quod obligat quidem semper, sed non pro semper, & solummodo pro aliquo determinato tempore. Un-
31 de per hoc affirmativum præceptum tunc præsertim obligamur ad externam fidei confessionem, quando per ejus omissionem subtraheretur honor debitus Deo, aut utilitas proximo impendenda; *sic communis Doctorum cum S. Thoma 2. 2. q. 3. art. 2.* ubi dicit, quod tale præceptum affirmativum obligat, ,, quando per dimissionem hujus confessionis subtraheretur honor debitus Deo, & utilitas ,, proximo impendenda, puta si aliquis interrogatus de ,, fide, taceret, & ex hoc crederetur, vel quod non haberet fidem, vel quod fides non esset vera, vel alii per ,, ejus taciturnitatem averterentur a fide. In hujusmodi ,, enim casibus confessio fidei est de necessitate salutis. Hinc merito Innocentius XI. *die 2. Martii 1679.* damnavit sequentem propositionem in ordine 18., ibi: ,, Si a potestate publica quis interrogetur, fidem ingenue confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum, consulo tacere, ,, ut peccaminosum per se, non damno.

Per se loquendo, si quis de fide interrogetur a persona 32
privata, non peccat, si taceat, quia tunc est potius contemptus personæ, quam fidei ipsius: Si vero tale silentium sit signum negatæ fidei, vel erubescentiæ de confitenda fide, aut proximo generet scandalum, & occasionem spiritualis ruinæ, tunc sic tacens graviter peccat; *Communis*. Potest licite fides occultari fugiendo; Tempore enim persecutionis licitum est Christianis fugere, seu 33
se occultare, ne interrogentur, & fidem confiteri compellantur; Unde id ipsum non tantum docuit Christus *Matth. 10.* dicens: *Cum persequentur vos in Civitate, fugite in aliam*; sed etiam ipsemet practicavit fugiens Herodis, & Judæorum persecutionem, ut notavit Gregorius Papa *in cap. persecutores 7. quæst. 1.* & ipsum imitati sunt inter plures alios S. Athanasius, & Paulus Apostolus, ut habetur *2. ad Corinth. 11.*, ibi: *Per fenestram in sportam dimissus sum, & sic effugi manus ejus*. Non possunt tamen licite fugere 34
Episcopi, aut Pastores, ubi eorum præsentia esset ovibus pascendis, aut in fide confirmandis necessaria, etiamsi mors ipsis immineret, quia tenentur magis diligere proximum in spiritualibus, quam nos in temporalibus. Joannis enim 10. dicitur expresse: ,, Bonus Pastor animam ,, suam dat pro ovibus suis; Mercenarius autem videt ,, lupum venientem, & dimittit oves, & fugit. " Item
licitum est occultare fidem signis, quæ ex se sunt indif- 35
ferentia, ut in Terris Turcarum, & Hæreticorum uti vestibus ibi indigenarum more communi ad vitandum mortis periculum, seu ad habendam permissionem ibi degendi pro servitio aliorum Catholicorum, seu pro alio justo fine. Sic etiam non delinqueret adversus fidei confessionem, qui ad occultandam Religionem, & ad evadendum mortis periculum diebus jejunii carnibus vesceretur in locis Hæreticorum, cum usus carnium sit etiam de se signum indifferens; *Viva ad propositionem Innocentii XI. n. 14. & 15.* Sanchez *lib. 2. cap. 4. num. 15.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 47.* & alii passim (a). Illicitum tamen est occultare fidem signis illis, quæ ad profitendam falsam Religionem sunt instituta. Sic illicitum est, immo peccatum est contra præceptum negativum fidei, sacrificare Ido- 36
lis, coram illis genua flectere, & hujusmodi. Illicitum esset uti vestibus Infidelium, si ab ipsorum Principibus essent institutæ in signum ad eorum sectam profitendam. Item illicitum esset templa Hæreticorum adire, eorum concionibus, & precibus interesse, si talia essent præcepta ad eorum sectam profitendam. Item illicitum esset diebus vetitis comedere carnes ab Infidelibus, & Hæreticis appositas ad dignoscendum, an quis sit Catholicus, si inde sequeretur notabilis Divini honoris diminutio, vel proximi scandalum. Unde Apostolus *1. ad Corinth. 8.* expresse dicit: *Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum*.

Laicis personis de Mysteriis fidei publice, vel priva- 37
tim disputare prohibitum est sub pœna Excommunicationis ferendæ, textu expresso *in cap. 2. de Hæreticis in 6. §. Inhibemus*, ibi: ,, Inhibemus quoque, ne cuiquam Lai- ,, cæ personæ liceat publice, vel privatim de fide Ca- ,, tholica disputare; qui vero contrafecerit, excommuni- ,, cationis laqueo innodetur. " Ita etiam iisdem expressis verbis habetur in Constit. 2. Nicolai III. incip. *Noverit* §. 19.: ,, Item firmiter inhibemus, ne cuiquam Laicæ ,, personæ liceat publice, vel privatim de fide Catholica ,, disputare, qui vero contrafecerit, excommunicationis ,, laqueo innodetur. " Et concordat Constitutio Gregorii IX. incip. *Excommunicamus*; & Constitutio Innocentii IV. incip. *Noverit* & *cap. Mulier 29. dist. 23.* & *cap. Cum ex injuncto 12. de Hæreticis* & tenent communiter Doctores apud Barbos. *in cit. cap. Quicumque* n. 14. & apud Cardin. Petra *tom. 3. comment. in Constit. 2. Nicolai III. n. 17.* (b) 38

Hæc prohibitio non solum comprehendit disputationem fidei dubitativam quæ fit animo improbandi, seu revocandi in dubium aliquem fidei articulum, quia hoc sensu disputare de fide est prohibitum tam Clericis, quam Laicis: *leg. Nemo Clericus, Cod. de Summa Trinitate*, sed comprehendit etiam disputationem fidei confirmativam, qua quis Laicus constans in fide ejus veritatem propugnat contra Hæreticos, & Infideles ex motivo eos convincendi; Cardin. Petra *loc. cit. n. 19.* & alii.

Telis

(a) In iis vero debet abesse scandalum, quo posito usus ille vestium, esus carnium, & alia hujusmodi illicita omnino sunt; abesse quoque debet periculum contemptus præcepti Ecclesiæ in eo, qui carnibus vescitur diebus jejunii, ut alibi ab Auctore expositum est.

(b) Vide notam ad Verb. *Clericus n.*, ubi ostensum est, iis temporibus, quibus Canones prohibentes Laicis cum Hæreticis de Fidei articulis disputare editi sunt Clericos vocari consuevisse illos, qui studiis erant addicti, & e contra Laicos, nominari illiteratos. Hinc patet, non absolute damnandum fore Laicum in controversiis apprime versatum, qui justis de causis cum hæretico de Fidei controversiis certamen iniret, cum cap. *Quicumque* & *cap. Noverit* & alia ab Auctore citata, eum nullatenus spectent, nec præfatis prohibitionibus comprehendatur.

39 Talis prohibitio comprehendit omnes Laicos, nedum indoctos, sed etiam doctos, & quantumvis ad tales disputationes cum Hæreticis suscipiendas idoneos; Gloss. in *gl. cap. Quicumque 2. de Hæretic. in 6. verb. Laicæ*, Albertin. *de agnoscen. assertion. quæst. 13. num. 5., & seqq.* Alphons. de Castro *de justa Hæretic. punit. cap. 19.* Villalob. *in Summa tract. 1. difficult. 7. §. 4.* Salell. *de mater. Tribunal. Fidei lib. 1. cap. 16. regul. 86. num. 85.* Del Bene *de Offic. Inquisit. part. 1. dubit. 155. petit. 6. n. 7.* Vercelli *de Apostol. Mission. tit. 2. de Fide quæst. 38. n. 11.* Petra *loc. cit. n. 22.* & alii. Et ratio est, quia hujusmodi disputatio non solum interdicitur Laicis, quia ipsi præsumuntur ad id minus idonei, & de rebus Fidei minus instructi, sed quia conveniens videtur, disputationes de rebus sacris a solis Ecclesiasticis, sacrisque personis suscipiantur, & non a Laicis, quemadmodum ipsis omnibus interdicitur prædicationis officium; *cap. Mulier 29. dist. 23. cap. Cum ex injuncto 12. & cap. Sicut 14. de Hæreticis*, ibi: „ Cum igitur nonnulli Laici prædicare præsumant, & „ verendum nimis existat, ne vitia sub specie virtutum „ subintrent. Nos attendentes, quod Doctorum ordo est „ in Ecclesia Dei quasi præcipuus, mandamus quatenus „ cum alios Dominus Apostolos dederit, alios Prophe„ tas, alios vero Doctores, interdicas Laicis universis „ cujuscumque ordinis censeantur usurpare Officium præ„ dicandi; „ Pegna *loc. cit. comm. 15. vers. Verum*; Petra *loc. cit. n. 2.* & alii.

40 Possunt tamen Laici docti de Fide discutere in casu necessitatis, aut evidentis utilitatis, veluti si nullus esset Ecclesiasticus idoneus, qui Hæretico simplicem plebem seducenti opponeretur, vel si disputationem suscipiat rogantibus Clericis; *arg. cap. Mulier 29. dist. 23.* Sic Coninch. *de infidelit. disp. 18. dub. 9. num. 145.* Becan. *de Fide cap. 15. quæst. 7. num. 6.* Petra *loc. cit. num. 23.* Sive Catholici sint in locis, ubi permixtim vivitur cum Hæreticis; Ledesma *in Summa tom. 12. tract. 1. cap. 5. conclus. 23.* Cajetan. *in 2. 2. quæst. 10. art. 7.* Sanchez *lib. 2. moral. cap. 6. num. 7.* Salell. *cit. regul. 86. n. 100.* Petra *loc. cit. n. 23.* Vercelli *de Apostolic. Mission. tit. 2. de Fide quæst. 83.* ubi alios casus enumerat, in quibus Laici docti disputare
41 possunt de Fide. Et sic pro aliquo ex dictis casibus intelligendi sunt Doctores sentientes Laicos doctos disputare posse de Fide, ut sentiunt aliqui, quos sequitur Diana *lit. 5. tract. 13. resol. 22.* Vel intelligendi sunt de Fidei disputatione materiali, hoc est ficta, quæ cum fiat inter Catholicos, uti contingit in nostris Academiis, ubi exercitii gratia etiam de rebus Fidei cum Laicis disputamus, ut melius veritatem attingamus, errores propulsemus, etiam Laicis est permissa, & licita; servatis tamen conditionibus, aut circumstantiis, debitis, quas recenset Doctissimus Suarez *de Fide disp. 20. sect. 1.* scilicet tum ex parte disputantium, ne sint viri indocti, seu rixosi, tum ex parte audientium, ne ob eorum simplicitatem decipi, aut scandalum pati contingat, ut etiam notaverat S. Tho-
42 mas 2. 2. *quæst. 10. art. 7.* Fidei autem disputatio formalis, hoc est vera, quæ habetur a Catholicis cum Hæreticis, vel Infidelibus ex motivo eos convincendi, & suadendi eis veritatibus nostræ veræ Fidei, & in qua disputantes non solum verbis, & argumentis, ut in disputatione materiali, & ficta, sed etiam animo, & sententiis inter se pugnant, est Laicis universis prohibita per Jura adducta *sub num. 26.* & cit. Doctores, & aliquam rationem *sub num. 28.*

43 Catholici dicuntur etiam Orthodoxi, quasi dicas sanæ fidei, ab Ortho græce, latine idem quod rectus, & doxa græce, latine idem ac opinio; e contra vero alii, videlicet Hæretici, & Schismatici dicuntur Heterodoxi, idest alterius opinionis a recta fide, quæ est grande Divinæ Misericordiæ donum secundum illud Apostoli 1. *ad Corinth. cap. 7. Misericordiam consecutus a Domino, ut sim*
44 *Fidelis*. Quod si qui Catholice credit peccati lethalis fuerit obnoxius, ejus fides dicitur mortua, eo quia est in homine mortuo ad gratiam ratione peccati, quod est mors animæ, & propter idem lethale fides est sine merito: e contra vero dum fidelis est in gratia, ejus fides dicitur viva, quia est in homine informato charitate, & gratia, quæ est vita animæ; & ratione ejusdem charitatis, & gratiæ fides est meritoria; ex quibus patet in quo different fides viva, & fides mortua, de qua *Jacobi c. 2. vers. 20. Fides sine operibus mortua est.*

45 In Damnatis, & Dæmonibus non adest Fides Divina, hæc namque supernaturale Dei donum est, & quoddam animæ ornamentum; damnati autem, & Dæmone tamquam finaliter proscripti supernaturalibus omnibus, ut de facili patet, denudantur a supremo justissimo Judice: & ideo &c. Quod si Divus Jacobus Epist. Cathol. *cap. 2. num. 9.* ait: *Et Dæmones credunt, & contremiscunt* non est sensus, quod Dæmones Fidem Divinam habeant; sed quia cum experiantur finaliter Infideles, & finaliter declinantes a Fide Catholica in æternum periisse, manifeste concludere coguntur ejusmodi Fidem esse verissimam, ac de ejus Auctore contremiscere: tum quia ad idem necessitantur Dæmones ex evidenti credibilitate *n. seq.* posita: igitur licet &c. non autem &c. Accedit etiam principalius, quod Dæmones credunt non Fide infusa, sed naturali, convicti scilicet miserabili experientia, qua primo in seipsis Vindicem Dei manum experiuntur; unde dum comparatur Fides peccatorum cum Fide Dæmonum id accidit, non quantum ad naturam, sed quantum ad sterilitatem, quatenus neutra proficit ad salutem. Est tamen Fides Divina in animabus Purgatorii, quia ex una parte tamquam ad gloriam destinatæ donis supernaturalibus sunt capaces; & ex alia parte cum adhuc in patria non sint, adhuc per speculum, & in enigmate vident, non vero facie ad faciem, sicut vident Beati, atque ideo &c. Nec obstat, quod sint in termino, quia licet sint in termino meriti, non sunt tamen in termino satisfactionis.

Tandem pro complemento præ oculis habendum præ- 46
sertim in tentationibus, quod sicut Judicia Dei abyssus multa, & imperscrutabilia, ut Sacræ litteræ testantur, & consequenter non spiritu præsumptionis investiganda, sed fideliter timenda, ita Fidei Divinæ Mysteria natura sua viatorum mentes excedentia, non sunt præsumptuose exploranda, sed captivato intellectu in obsequium Fidei sunt propter summam, & infallibilem Dei revelantis auctoritatem firmiter credenda. His accedit, quod plurima ex naturalibus, vel difficile, vel nullo modo capimus; *Sapient.* enim 9. *vers. 16.* legitur: „ Difficile æstimamus ea, „ quæ in terra sunt, & quæ in prospectu sunt invenimus „ cum labore; quæ autem in Cœlis sunt quis investiga„ vit? „ & *Ecclesiastes cap. 1. vers. 8. Cunctæ res difficiles, non potest eas homo explicare sermone*, sicut de facto liquet de fluxu, & refluxu maris, de Systemate mundi, ac de natura continui, ubi & arenula est lapis Lydius tenuitatem intellectus humani ultro contestans: & ita de innumeris aliis in tantum, quod philosophari quasi non videatur nisi pulchre imaginari. Supernaturalia ergo nostrum quis pertingere poterit? unde *Proverb. 25. vers. 27. qui scrutator est majestatis opprimetur a gloria*; & Jerem. 32. *vers. 19.* Dominus est *magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu*, & Ecclesiastici 3. *vers. 22. Altiora te ne quæsieris, & fortiora te ne scrutatus fueris, sed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita semper, & in pluribus operibus ejus ne fueris curiosus*; quare *Joan. 20. n. 29. Beati qui non viderunt, & crediderunt*. Licet autem Fidei Divinæ Mysteria non sint evidenter scibilia, sunt tamen ut optime docent Theologi evidenter credibilia juxta illud Psal. 92. *Testimonia tua credibilia facta sunt nimis*, & quidem ex multis motivis, sed præsertim ex octo viis a meo Doctore *quæst. 2. Prolog.* allatis; nempe ex pronunciatione prophetica, Scripturarum concordia, auctoritate Scribentium, diligentia Recipientium, rationabilitate contentorum, irrationabilitate aliorum, & ex Ecclesiæ stabilitate, ac miraculorum claritate; his inquam nostram Fidem, Scripturam, & Ecclesiam veras esse; & nonnisi a Deo profectas evincitur evidenter credibile; de quibus singillatim Doctor Subt. *loc. cit.* *Mastrius disp. 6. de virt. Theol. quæst. 10. art. 1.* Frassen, & alii passim. Consulantur ista præsertim a Missionariis, qui neophytos facere student, idest novos in fide; Neophytus enim dicitur a *Neo*, quod est novus, & *Phyter*, *dist. 48. cap. quoniam* Neophytus is dicitur, qui novus est in Fide, vel Religione.

Additio ex Auctore.

Fidei occultatio cum simulatione Mahumetismi damna- 47
tur a Benedicto XIV. tom. 1. Constit. 89. incipient. *Inter omnigenas* §. 3. In Fidei causa conniventiæ locus esse ne- 48
quit; Idem Constit. 114. incipient. *Redditæ* §. 5. Fides 49
plurium Mysteriorum explicita requiritur necessitate me- 50
dii præcepti; Idem Constit. 42. incip. *Et si minime*, in 51
qua ad id commendat præsertim Libellum de Clementis VIII. mandato a Cardinali Bellarmino editum, & approbatum pro tradenda Doctrina Christiana.

Fidei Christianæ favor Legum rigori congruas inter- 52
pretationes adhiberi suadet; Idem tom. 2. Constitut. 28. incip. *Postremo mense* §. 16.

A P P E N D I X

Sive novus de Fide

A R T I C U L U S.

Hactenus exposita satis perspicue, ac solide demonstrant, Christianum hominem ita paratum esse debere ad Fidem tuendam & eam dum debitus Deo honor, ac proximi utilitas exigit, palam quoque profitendam, ut persecutiones, carceres, cruciatus, mortemque potius debeat subire, quam eam verbis vel factis, explicite vel implicite negando, Deum debito per Fidei confessionem honore privare, atque contemnere. Quo autem facilius dubia solvi, & explicari queant, quæ orthodoxæ Religionis Ministris in Infidelium partibus solent passim occurrere circa particularia facta, ac casus nonnullos, quibus vel facto, vel implicite Catholica Fides violari videtur, brevem hanc instructionem addendam esse existimavimus, quam partim ex decretis depromsimus, quæ hac super re

re ex suprema Inquisitione, pro solvendis propositis a Missionariis dubiis, prodiere; partim ex Pontificiis Constitutionibus, quibus abusus damnantur, qui in nonnullis Infidelium, Hæreticorumque Regionibus, contra divinæ Fidei puritatem, in Christianam Religionem irrepserant.

1 PRIMO itaque Fidem facto suo negare dicitur, qui ea faciat, quæ ad falsi numinis, hæreticique hominis obsequium, & cultum referantur; Is enim facto suo falsam Religionem profitetur. Atque hanc ob rem supremæ Inq. decretis an. 1626. & an. 1669. definitum est, *nullo modo licere Christianis ob ulla causa, aut metu posse permitti, aut tolerari*, ut operam suam navent ædificandis, instaurandis verrendisque Templis falsis Numinibus, vel Auctoribus falsarum sectarum dicatis; aut eorumdem purgandis parietibus, & pavimentis, mundandis altaribus, aperiendis, claudendisque foribus. Atque hinc sequitur, rei de se malæ operam dare, ac facto negare Fidem, qui Idola, quæ Infideles colant, construant, vel falsi Numinis imagines pingant; quippe falsis Numinibus famulatum præbent, isque si non per se, per alios saltem obsequium cultumque exhibent.

2 Secundo, facto Fidem negant, qui ea faciant, quæ ritum falsum, sacrilegumque cultum comprobent, ratumque habeant; Id enim est Fidem orthodoxam, quæ hæc damnat, contemnere, falsamque Religionem opere profiteri. Ratum vero habent ritum, falsumque cultum, qui in Schismaticorum Hæreticorum, Infideliumque Templis organa, vel alia instrumenta pulsent, aut cantus concinendos componant, vel artem musicam alio modo exerceant. Hinc Const. quæ incip. *Omnium sollicitudinum*, qua Prædecessorum Decreta confirmantur circa ritus Madurenses &c. Benedictus XIV. approbat, & mandat observari Decretum Cardinalis Tournon. quo prohibetur; „ Nec imposterum Christifideles audeant nec in „ Pagodis, nec extra, tum occasione Sacrificiorum, tum „ quarumcumque solemnitatum superstitioso cultu imbu„ tarum, sonare, aut canere, sub pœna excommunicatio„ nis latæ sententiæ, cum nullo modo liceat Christi fa„ mulis Belial inservire. Ideoque, *subdit*, Missionarii non „ solum eos monere tenebuntur de prædicta prohibitio„ ne, verum etiam illam omnino executioni demanda„ re, & contrafacientes ab Ecclesia expellere, donec ex „ corde resipiscant, & publicis pœnitentiæ signis patratum „ scandalum emendaverint." Hoc modo Fidem negant etiam si, qui in Infidelium, & Hæreticorum scholis falsos eorumdem ritus & profana a Catholica Fide aliena dogmata doceant, *ex Decr. Sup. Inq. 2. Maji 1711.* Nam dum docent, facto suo approbant, falsamque profitentur Religionem.

3 Tertio, qui facto aliquo Orthodoxam Religionem in odium Fidei contemnat; ut qui imperante Infidele Principe in Catholicæ Fidei contemptum, Sacros Ritus spernat, carnes, quo prohibentur tempore, comedat, immolatis utatur, Christianorum Templa everrat, ex equo descendat dum ante fores transit Templi Idolorum; *ex Decret. Sup. Inq. 1647.* Is & Fidei professionem omittit, quam vigente illo Principis præcepto, quod vim interrogationis habet, palam facere debet, & Fidem exteriori contemptu negat.

4 Quarto, qui vestem induat, quæ ex instituto hominum usu recepto, & approbato, falsæ sectæ Professorem, sive falsæ Religionis Ministrum designet, ut lineam vestem talarem, quæ Mahumetanis Sacerdotibus est propria, vel fasciam quamdam, qua apud Indos Idolorum Sacerdotes utuntur; Is enim hoc modo falsæ sectæ professorem se se ostendit, ac virtualiter saltem Fidem negat; *Decr. Suprem. Inq. 8. Julii 1630.*

5 Quinto „ qui nomina Turcica, quorum nec memores „ esse deberent per labia sua, assumunt; abominanda „ Infidelium Templa quæ Moschæas vocant, frequentant; „ Ecclesiasticorum jejuniorum dies carnium esu profanant, „ & hæc eo fine, ut Mahumetani credantur, opera fa„ ciunt, quæ mendacium in re gravissima continent, & „ virtualem Fidei negationem, maxima cum Dei injuria, „ proximique scandalo includunt," quemadmodum legitur Constit. quæ incipit, *Inter omnigenas tom. 2. Bull. pag. 32.* in qua Benedictus XIV. abusus damnat nonnullos Fidei puritati contrarios, qui in Regno Serviæ, finitimisque regionibus in Christianam Religionem irrepserant; atque decernit, eos „ qui obstinate in hujusmodi vii impiorum „ pergere velint, incapaces esse Sacramentorum in vita, „ & si impœnitentes decesserint, suffragiorum post mor„ tem, ad quæ nullus Ecclesiæ Minister illos admittere „ præsumat; alioquin a proprio Episcopo Canonicis pœ„ nis plectendus erit.

6 Sexto, qui ritus usurpent falsæ Religionis professorivos; hujusmodi enim usu errores contra Christianam Fidem, quos indicant, se se approbare demonstrant, ac falsæ sectæ professores exterius manifestantur. Hinc in citata Const. *Inter omnigenas*, circumcisionis usus Mahumetanorum more, damnatur; Const. *Omnium sollicitudinum*, de qua supra, *Mulieribus*, in Regno Madurensi, & finitimis Regionibus, *prohibetur deferre collo appensum in signum contracti Matrimonii Taly, quod præfert imaginem licet informem Pulleyaris, seu Pylleyaris Idoli nuptialibus Ceremoniis præpositi*; & Christianis omnibus prohibetur „ cineres „ ex vaccæ stercore confectos, & ut pœnam Gentilium Pœ„ nitentiam a Rutren institutam redolentes, benedicere, „ eosque fronti Sacro Chrismate delinitæ impingere, sive „ quæcumque alia signa albi, vel rubei coloris quibus Indi „ superstitiosissimi, vel in fronte, vel in pectore, aut in „ alia quavis corporis parte utuntur, delere: Et Const. „ Ex quo singulari, *quæ est* de Ritibus Sinensibus, tom. 1. „ p. 118. *damnantur* cæremoniæ, ritus, & oblationes, „ quæ fiunt tum singulis mensibus in novilunio, & „ plenilunio, tum a Litteratis, & Magistratibus dum in „ gradus, sive dignitatis possessionem adeunt, vel post a„ deptam: Item oblationes, quæ fiunt in Templis, seu „ ædibus, Progenitoribus dicatis, & ritus oblationesque „ coram Progenitorum Tabellis in privatis domibus, sive „ eorum sepulcris, una cum Gentilibus, & etiam sepa„ tim ab illis: ac prohibetur, domi retinere Progenito„ rum Tabellas cum inscriptione, qua Thronus, sive sedes „ Spiritus designetur." Quod spectat ad ritus superstitiosos, vide appendicem ad caput de superstitione.

Nota. Si ritus indifferentes occurrant, tutius est, ut Catholici quoad fieri possit ab illis abstineant, ne cultu 7 peregrino, & Ecclesiæ Catholicæ ignoto verum Deum venerentur. Nunquam vero licet *Gentilium ritus adoptare, eosque in Christianos usus convertere, inconsulta Apostolica Sede*, ut Const. decernitur antea laud. *Omnium sollicitudinum*.

Implicite contra Orthodoxæ Fidei confessionem peccat, qui dum debitus Deo honor id postulet, libere Or- 8 thodoxam Fidem non profitetur; sed tacet, atque silentio suo alios in suspicionem ducit, se vel Fidem negare, vel eam profiteri erubescere. In Deum enim injuriosus est, qui veritatem ab ipso revelatam libere confiteri erubescit. Primo itaque peccat, qui interrogatus a publica potestate de sua Religione taceat, si interrogatio fit in odium Religionis; Si enim e. ob politicas Status rationes fieret, ut pecunia v. g. a Catholicis extorqueretur, debitus Deo honor ex confessionis silentio non subtraheretur. 2. Si silentium, attentis circumstantiis, non appareat omnibus implicita Orthodoxæ Fidei confessio.

Secundo peccat etiam, qui interrogatus a privata persona, Fidem palam non fateatur in iis circumstantiis, in quibus confessionis omissione Deus injuria afficeretur, & proximus 9 pateretur scandalum, hæc enim duo semper vitare tenemur. Ut si interrogatus prudenter ex suo silentio fluctuaturos in Fide Catholicos audientes; vel infideles Christianos derisuros, quod Fidem Christianam palam confiteri erubesceret.

Tertio. Quamquam persecutio in odium Fidei adversus Orthodoxos excitata in Deum injuriosa est, & inter- 10 rogationem, quæ ad Fidem confitendam cogit, involvit; tamen, ut optime Auctor demonstravit, qui eam fuga declinare studeat, non modo non negat, sed ipso facto Fidem quodammodo fatetur. Fuga autem non modo licita, sed quandoque etiam necessaria est; 1. Quoties Fideles timent, prævidentque periculum succumbendi tormentorum atrocitati, Fidemque negandi. Nam qui hujus periculi conscius Tyranni sævitiam non devitaret, Deum tentaret, qui sicut non deficit in necessariis, ita non abundat in superfluis. 2. Quando persona necessaria, ac maxime utilis sit communi Ecclesiæ bono; ut Augustinus *tract. 4*. *in Joannem* exemplo demonstrat Apostoli Pauli, qui ob Ecclesiæ utilitatem se furori Præpositi Damasci subduxit. 3. Declinandum martyrium est, dum prævideatur nemini profuturum, sed Tyrannum magis irritandum fore, & crudelius in Christianos sæviturum. 4. Licite etiam Episcopi, Parochi, & Missionarii fugiunt, ac quandoque sævientem Tyrannum declinare debent, si in ipsos solos sæviat, nec alii Ministri adsint, qui relictis ibi Christianis spiritualia subsidia suppeditare possint. *Manifestum est*, inquit S. Th. *lect. 3. in cap. 10. Jo. quod si quæratur sola Persona Prælati, possunt alii loco ipsius ad Gregis custodiam deputari, qui vice sui consolentur, & gubernent gregem: unde si sic fugiat, non dicitur dimittere oves, & hoc modo, & casu fugere licet*, Immo expedit aliquando hæc fuga, si ea impediri possit, ne Tyrannus in alios quoque Christianos sæviat; vel si redire posse sperent majori cum fructu. Sed Pastoribus, Sacrisque Ministris fugere non licet, si oves eorum indigent spirituali subsidio, si periculum sit ne dispergantur, & Fidem amittant, ac si ex eorum fuga scandalum paterentur fideles, atque infideles contemnendi Religionem occasionem sumerent. Tunc enim non solum charitatis, verum etiam justitiæ debito tenentur rudes instruere, dejectos roborare, & erigere, nutantes confirmare, omnesque ad dimicandum totis viribus, pro Dei gloria, & honore adhortari. Hinc proposito dubio, *An ad evitandum periculum liceat Missionariis a Missione discedere absque licentia Sac. Cong.* An. 1646. Sac. Cong. de Propaganda Fide respondit; *Tempore persecutionis esse magis necessariam Pastorum præsentiam ne Fideles pervertantur*.

Quarto, dum Infideles, vel Hæretici Sacras Imagines 11 conterant, & Crucifixum contumeliis afficiant, tenentur Fideles palam orthodoxam Fidem profiteri; debent enim, quoad fieri possit, injuriam Deo, & Sacris Imaginibus irrogatam propulsare, ac per publicam Confessionem palam facere orthodoxam Fidem, sacrasque Imagines honore dignas esse, Secluso vero periculo contemptus, licet

liceat Missionariis sacras Imagines donare Infidelibus, qui iis delectantur, tum amicitiæ pacisque fovendæ gratia, tum ad eos alliciendos ad amplectendam Fidem: Ex Decret. Suprem. Inquisit. 1674. Nefas vero est ex eodem Decreto iis sacros libros, ac vasa sacra tradere, qui in Religionis contemptum uti possint.

12 Quinto, dum Infideli, vel Hæretico Magistratu, imperante, Christianorum Ecclesiis, ædibus, aliisque locis libelli affiguntur orthodoxæ Religioni detrahentes, eamdemque contumeliis, & calumniis deturpantes, orthodoxi præcepto illo, quo illatam Deo injuriam vindicare, ac sublatum ei honorem restituere tenentur, in ea necessitate constituuntur, ut schedas auferre, libellis respondere, ac ad Judices delati palam orthodoxam Fidem profiteri debeant. At scripturis, quæ non publica auctoritate, sed privata fiunt, quæque Evangelicos Ministros injuriis, calumniisque afficiunt, & orthodoxæ Fidei adversantur, Ministri Sacri contraria opponere non prohibentur, dum tamen inde imminere non videant gravioris persecutionis periculum. Satius tamen erit injurias, calumnias, & blasphemias patienti animo ferre, ac negative se habere; Suprem. Inquisit. Decret. 1674.

13 Quæri hic etiam potest, *num de Fide cum Hæreticis, & Infidelibus disputare liceat? quibus & quomodo id liceat?* Quod ut rite expendatur, notare oportet, disputari de Fide idem esse, ac ad examen revocare Religionis Dogmata, atque argumentis demonstrare a Deo esse revelata. Id autem duplici fieri potest modo, privatim scilicet, & publice. Privata disputatio est, quæ in privato loco inter privatos fit, ita ut nulli, aut pauci auditores adsint; quomodo passim in Hæreticorum præsertim Regionibus Hæreticos inter atque Orthodoxos de Fide certari solet. Publica vero disputatio dicitur, quæ fit publico in loco, spectante populo, ac quandoque etiam arbitris constitutis. Privata disputatio cuique viro docto ab Hæretico provocato licita est, ac etiam expediens; primo, si prudenter judicet, Hæreticum desiderio cognoscendæ veritatis, vitandique erroris ad disputationem provocare; secundo, si prudenter speret disputatione illa privata ad orthodoxam Fidem provocantem hæreticum conversum iri; tertio, si silere non possit, quin audientes in Fide vacillent, Hæretici magis in errore confirmentur, ac Orthodoxa Fides contemptui exponatur; Nam quisque tenetur, proximi saluti, dum potest, consulere: contemnentes Fidem Orthodoxam ita compescere, ut inde Hæretici majoris contemptus, & derisionis occasionem non arripiant, & ne Deo injuria fiat, impedire, illatamque vindicare. Sed, temporis hujusmodi circumstantiis, *disputatio de rebus Fidei Laicis est prohibita. Sacerdotes nisi sint valde periti, ex consilio debent se abstinere, excusando se bonis verbis, & prætextibus; ex Decreto Sacr. Congr. de Prop. Fide 27. Februar. 1630.* Sed licet periti sint Sacerdotes, sive Missionarii, cavere omnino debent, ne Hæreticos ad disputandum provocent: in causa enim essent, ut Hæretici Orthodoxa dogmata refellendo, Hæreseos actus exercerent, ac Catholicam Fidem contemnerent; quæ duæ res grave per se peccatum faciunt; & ne colloquiis privatis disputationes de Fide miscendo, eosdem Hæreticos sine fructu ullo moveant ad Orthodoxæ Fidei contemptum, & ad Catholicorum, non sine Religionis detrimento, persecutionem. *Hæretici enim*, inquit Augustinus *lib. 15. contra Faustum cap. 2.* „ non „ disputationem amant, sed quomodo superare impudentissima pertinacia, ut congregent, quæ non pepererunt. „ Et S. Bernardus ser. 66. in Cant. Nec rationibus convincuntur, quia non intelligunt, nec auctoritate corriguntur, quia non recipiunt; nec flectuntur suasionibus, „ quia subversi sunt.

14 A publicis autem disputationibus cum Hæreticis Missionarii abstinere omnino debent. Sac. enim Cong. de Prop. Fide 8. Martii 1625. „ jussit publicas disputationes non fieri „ cum Hæreticis, quia plerumque vel ob loquacitatem, „ vel audaciam, aut circumstantias Populi acclamantis, „ veritas falsitate prævalente, opprimitur, & si aliquando „ hujusmodi disputationes recusari non possent, primum „ de illis certior fiat Sac. Cong. quæ juxta temporis, & „ personarum qualitatem, quid *agendum sit præscribet*. „ Quamobrem, cum Missionarii nonnulli ann. 1635. publicas de Religione disputationes cum Batavis Constantinopoli coram Vicario Patriarchali instituissent, „ Sanctissimus mandavit, significari Generalibus Regularium Pera commorantium, ut illis interdicerent, ne hujusmodi congressus, aut disputationes publicas inposterum facere præsumerent sub pœnis arbitrio „ *Sac. Cong. Sup. Inq.* Et *Sac. Cong. de Prop. Fide* die 19. Januarii 1644. cuidam Missionario in Armenia mandavit; „ ut a disputationibus cum Patriarcha Armenorum in Eriwan circa „ articulum duarum naturarum in Christo se abstineret.

15 Multo minus licitum est Missionariis sine expressa Romani Pontificis licentia conventum indicere Ecclesiasticum, in quo cum Hæreticis de Religione disputent. Hinc eadem Cong. die 27. Maji 1644. reprehendendum censuit P. D. Joannem Jusifchi Missionarium, „ Quod „ susceperit onus convocandi dictum conventum, sine „ Sedis Apostolicæ speciali mandato.

Porro si Romanus Pontifex hujusmodi conventum permittat, quinque sunt necessariæ conditiones, ut rite fiat. 16
1. Ut Hæretici, non sint Judices, & cum jure suffragii conveniant; sed ut instruantur, convincantur erroris, & corrigantur. 2. Ut non definiantur Fidei dogmata, sed definita a Conciliis, vel Apostolica Sede, a Deo revelata esse demonstretur. 3. Ne fiant coram plebe, sed coram doctis. 4. Ne sedeant tanquam Judices Laici, etiamsi sint Principes. 5. Non debent Catholici Prælati a Laico Principe cogi ad conventum, sed tantum invitari, & peti debet a Summo Pontifice licentia, ut possint ea de causa a propriis Ecclesiis abesse: Hæreticos autem, & Schismaticos poterit Princeps cogere, ut vocati a Prælatis Catholicis veniant ad reddendam rationem sui erroris, ut ita corrigi, & convinci possint.

Novæ additiones ex aliena manu.

Nomina Turcica, seu Mahumetana non licet Christifidelibus assumere, sibique imponere, ad evitandas pœnas, vel quamcumque utilitatem captandam; Benedict. XIV. Constit. incip. *Quod Provinciale* §. 1. Eisdem utentes Sacramentorum incapaces, ac suffragiorum post mortem indigni declarantur; Idem *ibid.* §. 4.

FIDEI PROFESSIO.

S U M M A R I U M.

1 *Jure Ecclesiastico obligantur ad emittendam Fidei professionem omnes baptizandi.*
2 *Hæretici ad Ecclesiam Catholicam redeuntes tenentur prius arbitrio Episcopi publice suam Hæresim abjurare, & Fidei Catholicæ professionem emittere.*
3 *Fidei professionem emittere tenentur omnes Magistri, Regentes Universitatum, & docentes quascumque scientias etiam Grammaticam, & alii cujuscumque artis, & facultatis professores, sive Laici, sive Clerici etiam Regulares illi fuerint, & qui ad aliquem gradum promoveri voluerint.*
4 *Fidei professionem emittere debent Advocati, Procuratores, Judices, Medici, Chirurgi, Confessarii omnes, & Concionatores saltem semel; respectu Prædicatorum tamen Sacra Congregatio Concilii in una Burgunten. declaravit neque Regulares prædicare volentes emittere teneri professionem Fidei, nisi ab Episcopo exigatur.*
5 *Item Fidei professionem emittere tenentur Bibliopolæ, & Typographi.*
6 *Contra Lectores, Magistros, Rectores, vel Cancellarios Gymnasiorum, promoventes ad Doctoratus, aliosve recensitos in Constit. Pii IV. incip.* In Sacrosancta, *si non emittant Fidei professionem, imponitur pœna nullitatis actorum, & aliæ imponuntur contra Rectores, & superiores quoscumque Universitatum, & Gymnasiorum.*
7 *Episcopi non exigens, nec recipiens a Doctoribus, & Scholaribus Fidei professionem, incurrit pœnam Interdicti ab ingressu Ecclesiæ.*
8 *Inferiores vero non recipientes ut supra, Excommunicationis latæ sententiæ, privationis Dignitatum, Beneficior. Offic. & Feudorum incurrunt pœnam.*
9 *Fidei professio est facienda a Græcis, & sub propria sua formula.*
10 *Fidei professio facta ab Imperatore Græcorum Lugduni eadem fuit cum illa, quam faciunt Latini.*
11 *Fidei professio, simul ac specialis promissio de eadem usque in finem sincera cordis devotione, ac constantissime retinenda debet emitti ab omnibus illis, qui ad Sacros Ordines sunt promovendi.*
12 *Item Fidei professionem facere tenentur promoti ad Episcopatum.*
13 *Omnes Episcopi in principio Concilii provincialis debent Fidei professionem emittere, & jurare observantiam Sacr. Concilii Tridentini.*
14 *Item Beneficiati omnes, & ii, qui in Synodo Diœcesana convenire debent, Fidei professionem tenentur emittere in prima Synodo, cui adfuerint.*
15 *Canonici, & Dignitates Ecclesiæ Cathedralis tenentur a die adeptæ possessionis ad minus intra duos menses Fidei professionem facere, non solum coram Episcopo, vel ejus Vicario Generali, sed etiam coram Capitulo.*
16 *Hanc Fidei professionem Canonici, & Dignitates Cathedralis tenentur facere per seipsos personaliter, & non sufficit per procuratorem.*
17 *Coadjutores Canonicorum, seu Dignitatum Cathedralium de rigore Juris communis, seu Concilii Tridentini non tenentur emittere professionem Fidei.*
18 *Nec talem professionem Fidei tenentur facere Portionarii, Vicarii temporales, & alii provisi de Cappellaniis in Ecclesiis Cathedrali.*

19 *Nec ad ipsam Fidei professionem emittendam tenentur jure Tridentini, & cit. Constitutionis Pii V. Canonici, & Dignitates Ecclesiarum Collegiatarum, & possidentes Beneficia inferiora non curata. Vide tamen verb. Canonicus, ubi late de spectantibus ad hanc Fidei professionem.*

20 *Prælati Regulares, qui præficiuntur Monasteriis, conventibus, Domibus, & aliis quibuscumque locis Regularium, an teneantur ad Fidei professionem?* ad num. 21.

22 *Regulares Concionatores non tenentur ad emittendam Fidei professionem, nisi ab Episcopis exigatur.*

23 *Additur ad rem notabilis Resolutio Sacræ Cong. Conc.*

24 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 26.

1 JUre Ecclesiastico obligantur ad emittendam Fidei professionem omnes baptizandi, *arg. cap. Prima igitur* 73. *dist.* 4. *de consecr.* Si autem aliqui baptizandi per se ipsos professionem Fidei emittere nequeant, ex quo credere, & loqui non valeant, ut parvuli, amentes, vel muti, tunc debet talis Fidei professio fieri per alium, nempe per Patrinum, textu expresso in *cap. Parvuli alio profitente* 74. *dist.* 4. *de consecrat* ibi: „ Parvuli alio profitente baptizantur, qui adhuc loqui, vel credere nesciunt, „ sicut etiam ægri, muti, & surdi, quorum vice alius „ profitetur, ut pro eis respondeat, dum baptizantur. „

2 Heretici ad Ecclesiam Catholicam, & Apostolicam redeuntes tenentur prius arbitrio Episcopi publice suam hæresim abjurare; *cap. Ad abolendam* 9. *de Hæreticis*, & hoc tutius fit emittendo Fidei Catholicæ professionem juxta formam de facto in Ecclesia adstatam, a Pio IV. ab omnibus universaliter observandam præscriptam in sua Constit. incip. *Injunctum nobis*. Immo antiquitus hæretici redeuntes ad unitatem Sanctæ Matris Ecclesiæ Catholicæ tenebantur Fidei professionem etiam per scripturam, atque obtatum libellum exhibere; *cap. Si qui voluerint* 8. *cap. Maximum* 19. & *cap. Donatum* 2. *caus.* 1. *quæst.* 7.

3 Fidei professionem emittere tenentur Doctores, Magistri, Regentes Universitatum, vel Gymnasiorum docentes quascumque scientias, etiam Grammaticam, & alii cujuscumque artis, ac facultatis Professores, sive Clerici, aut laici illi sint, vel cujuscumque Ordinis Regulares, qui docere, vel ad aliquem gradum promoveri voluerint; Pius IV. Constit. incipient. *In Sacrosancta*, ad cujus calcem tradit etiam propriam formulam: Et Sacra Congregatio Concilii declaravit comprehendi in dicta Bulla Pii IV. etiam docentes principia Grammaticæ, Musicæ, & aliarum artium, licet publicam scholam non faciant, sed in propriis domibus doceant. Sic refert Hieronymus a Sorbo in compendio privilegiorum Mendicantium verb. *Professio Fidei notabil.* 4.

4 Fidei professionem emittere debent Advocati, Procuratores, Judices, Medici, Chirurgi, Confessarii omnes, & Concionatores saltem semel; *Concil. Provincial. Mediolanens. V. tit. de Professione Fidei*, & sic statutum reperitur fere in omnibus Synodis Diœcesanis; & signanter in Synodo Alexandrin. de anno 1733. *tit.* 1. *de Fidei professione*, respectu Concionatorum tamen, *Sac. Cong. Conc. in una Bergomen.* declaravit, neque Regulares prædicare volentes emittere teneri professionem Fidei, nisi ab Episcopo exigatur, ut refert Nicolius *lucubrat. canon. lib.* 1.

5 *tit.* 1. *num.* 6. *verb. Concionatores*. Item Fidei professionem emittere tenentur Bibliopolæ, & Typographi; *Concil. Provincial. Mediolanen. VI. verb. Librorum editio nu-*

6 *mer.* 21. Contra Lectores, Magistros, Rectores, vel Cancellarios Gymnasiorum, promoventes ad Doctoratus, absolute recedentes in dict. Constit. Pii IV. incip. *In Sacrosancta*, si non emittant Fidei professionem, imponitur pœna nullitatis actorum, & aliæ imponuntur contra Rectores, & Superiores quoscumque Universitatum, & Gy-

7 mnasiorum; Pius IV. *ibi*. Episcopus non exigens, nec recipiens a Doctoribus, & Scholaribus Fidei professionem, incurrit pœnam interdicti ab ingressu Ecclesiæ; Pius IV.

8 in dict. Constitut. incipient. *In Sacrosancta*. Inferiores vero non recipientes ut supra Excommunicationis latæ sententiæ, privationis Dignitatum, Beneficiorum, Officiorum, & Feudorum incurrunt pœnam; Pius IV. *ibidem*.

9 Fidei professio est facienda a Græcis, & sub propria sua formula; Gregor. XIII. Constitut. incip. *Sanctissimus*. Talis tamen forma reformata fuit ab Urbano VIII. quam refert Nicolius in *suo compendio Episcop. verb. Fides*.

10 Fidei professio facta ab Imperatore Græcorum Lugduni eadem fuit cum illa, quam faciunt Latini; Gregorius X. Constit. incip. *Exultate*.

11 Fidei professio simul, & specialis promissio de eadem usque in finem sinceræ cordis devotione, ac constanti fide retinenda, debet emitti ab illis, qui ad sacros Ordines sunt promovendi; *cap. Quamquam* 6. *dist.* 23. Item

12 Fidei professionem facere tenentur promoti ad Episcopatum; *cap. Qui Episcopus* 2. *dist.* 23. *cap. O tatam* 4. *dist.* 100. Concil. Trident. *sess.* 24. *cap.* 1. *de reform.* Gregor. XIV. Constit. incip. *Onus Apostolicæ*. Formam autem hujus professionis Fidei, ac juramenti traditur in Pontificali Romano jussu Clementis VIII. edito; vid. verb. *Episcopus art.* 2. *n.* 17. & *sequent.* Omnes Episcopi in principio Concilii provincialis debent Fidei professionem emit- 13
tere, & jurare observantiam Sac. Conc. Tridentini, ut est injunctum in ipso Tridentino *sess.* 25. *cap.* 2. *de reformat.* ubi insuper statuit, quod si quis renuerit, statim denuncietur Summo Pontifici a Coepiscopis sub pœna divinæ indignationis, & interim prædictus renuens communione aliorum privetur. Item Beneficiati omnes, & ii, qui in 14
Synodo Diœcesana convenire debent, Fidei professionem tenentur emittere in prima Synodo, cui adfuerint; Concil. Trident. *cit. sess.* 25. *cap.* 2.

Canonici, & Dignitates Ecclesiæ Cathedralis tenentur 15
a die adeptæ possessionis ad minus intra duos menses Fidei professionem facere non solum coram Episcopo, vel ejus Vicario Generali, sed etiam coram Capitulo; Concil. Trident. *sess.* 24. *de reform. cap.* 12. *vers. Provisi*, & Pius IV. Constit. incip. *Injunctum Nobis*. Hanc Fidei 16
professionem Canonici, & Dignitates Cathedralis tenentur facere per se ipsos personaliter, & non sufficit per Procuratorem, ut pluries censuit Sacr. Congreg. Concil. & signanter in *Segustina* 18. *Apr.* 1590. & iterum *in alia causa die* 12. *Septemb.* 1620., & *in Calaguritana* 22. *Septembr.* 1696. & in *Calenten.* 6. *Febr.* 1726. adeoque propter talia decreta non sunt attendendi Doctores sustinentes posse fidei professionem emitti per Procuratorem specialiter Deputatum. Coadjutores Canonicorum, seu Di- 17
gnitatum Cathedralium de rigore Juris communis, seu Concil. Tridentin. non tenentur emittere professionem Fidei, quia Coadjutor durante Coadjutoria nondum est verus Canonicus; Barbos. *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 61. *num.* 13. & 14. & *de Canonic. cap.* 27. *num.* 12. Gonzalez *ad regul.* 8. *Cancell. Gloss.* 5. §. 9. *num.* 100. Garzias *de Benefic. cap.* 4. *cap.* 5. *num.* 74. & 76. & alii passim. Nec talem Fidei professionem tenentur facere Por- 18
tionarii, Vicarii temporales, & alii provisi de Cappellaniis in Ecclesia Cathedrali; Barbosa *lib.* 1. *Juris Eccles. univers. cap.* 2. *num.* 64. & *de Canon. cap.* 17. *num.* 13. Reiffenstuel *lib.* 1. *decretal. tit.* 1. §. 8. *num.* 166. Sanchez *lib.* 2. *in Decal. cap.* 5. *n.* 1. & alii passim; & ratio est, quia supradicti omnes non comprehenduntur sub illis personis, quas Concil. Tridentin. *cit. sess.* 24. *cap.* 12. *de reformat.* & Pius IV. in Constitut. incipien. *Injunctum nobis*, obligavit ad Fidei professionem, ut legenti patet; Unde cum ibi sancita a Tridentino, & Pio IV. sint pœnalia, & nova Juris inductiva, non debent extendi ultra personas expressas, nam pœnæ sunt restringendæ juxta Regul. 15. & 49. *Juris in* 6. Jurium enim correctio, quantum fieri potest, est evitanda, *cap. Cum expediat, de election. in* 6. proinde non censetur plus de priori lege mutatum, quam est expressum; *leg. Præcipimus Cod. de appell.* Nec 19
ad ipsam Fidei professionem emittendam tenentur jure Tridentini, & citat. Constitut. Pii IV. Canonici, & Dignitates Ecclesiarum Collegiatarum, & possidentes Beneficia inferiora non curata; sic decisum fuisse a *Sac. Congreg. Concil. die* 12. *Febr.* 1588. refert Garzias *de benefic. part.* 3. *cap.* 3. *num.* 11. & Barbosa in *Summa Apostolicar. decis. verb. Professio Fidei num.* 6. Vide tamen verb. *Canonicus art.* 4. *num.* 32. & 33. & per totum articulum, ubi late de iis, quæ Fidei professionem Canonicorum concernunt.

Prælati Regulares, qui præficiuntur Monasteriis, Con- 20
ventibus, Domibus, & aliis quibuscumque locis Regularium quorumcumque Ordinum, etiam Militarium, quocumque nomine appellentur, eamdem Fidei professionem emittere tenentur intra duos menses ab adepta possessione suæ prælaturæ per extensionem factam a Pio IV. in dict. sua Constitutione incip. *Injunctum*. Hanc tamen Pii IV. Constitutionem quoad hoc non esse in usu, & sic 21
Eminentissimos Cardinales, aliosque Viros doctissimos consuluisse notat Hieronymus a Sorbo in compendio privilegiorum Mendicant. verb. *Professio Fidei notabil.* 1. & sic tenent Sanchez *lib.* 2. *in Decalog. cap.* 5. *n.* 3. Portell. in *dub. Regul. verb. Professio Fidei num.* 3. Tamburin. *de jur. Abbat. tom.* 1. *disp.* 8. *qu.* 3. *num.* 3. Villalob. in *Summa tom.* 2. *tract.* 1. *difficult.* 6. *num.* 3. Diana *moral. resolut. part* 3. *tract.* 2. *resol.* 78. Reiffenstuel, *lib.* 1. *decretal. tit.* 1. *num.* 161. & alii, qui dicunt, in iis Religionibus, in quibus viget contraria consuetudo, non teneri Prælatos earum ad emittendam Fidei professionem, & hoc per generalia Juris principia, quod in istis, vel d. Constitutio Pii IV. quoad hoc numquam fuerit recepta, vel contraria consuetudine deinde abrogata; arg. cap. *Quanto* 11. *de consuetud.* Barbosa autem *de Offic. & potest. Episcop. part.* 3. *allegat.* 61. *num.* 7. cum variis aliis ibi citatis improbat 22
illum non usum; Et idem Barbosa in *Summa Apost. dec. verb. Professio Fidei num.* 3. refert, Sacram Congregationem Concilii decrevisse, quod *professionem Fidei emittere per Episcopos Locorum Ordinarios, si ita illis videbitur, sunt compellendi Regulares, antequam prædicationis munus incipiant* quod decretum, ut vides, concordat cum allato *sub num.* 4. *in dicta Bergomen.* relato a Nicolio, & clare demonstrat, quod Regulares Prædicatores tenentur solum Fidei professionem emittere, quando Ordinariis ita videtur, & ab illis exigitur.

Attendenda est hic sequens Epistola Sacræ Congregat. 23
Con-

Concilii directa Eminentissimo, & Reverendissimo Cardinali de Lambertinis, postea Summo Pontifici, & ab ipso relata *Volumine tertio*, *Notificatione 19. in fine*, ut sequitur.

Eminentissime, & Reverendiss. D. Observandiss.

Negotium, de quo agitur in adjunctis precibus nonnullorum Canonicorum illius Metropolitanæ, aliorumque Parochorum tam Civitatis quam Diœcesis, Eminentissimi PP. sic. Congregationis Concilii remittendum esse duxerunt arbitrio, & prudentiæ Eminentiæ Vestræ, cui proinde facultatem faciunt, ut Canonicus, & Parochus præscriptos, qui Fidei Professionem coram Ordinario, pro ut exponitur erronee, & contra dispositionem Sacri Concilii Tridentini emittere prætermiserint, ad novam Fidei Professionem faciendam coram Eminentia Vestra, sive ejus Vicario Generali admittere possit, eisdemque fructus suorum respective Beneficiorum a die adeptæ possessionis perceptorum, erogata tamen aliqua summa arbitrio Eminentiæ Vestræ taxanda in eleemosynam Christi Pauperum, liberaliter condonare valeat. Id Eminentiæ Vestræ significo, ejusque manus humillime deosculor,

Romæ 10. Novembris 1756.

Eminentiæ Vestræ

Humillim. & addictiss. Servus

A Card. Gentili pro Eminentiss. Præfecto.

Gratis & quoad Scripturam.

Bononien. Eminentiss. Archiepiscopo

C. A. Archiepisc. Philippen. Secret.

Alia ad rem. Vide verb. *Canonicatus artic. 4. per totum.*

Novæ additiones ex aliena manu.

DE materia hujus articuli, vide quæ diximus in additione ad verbum *Benefic. art. 1.* tum in additione ad verbum *Canonicus art. 4.*

1 Fidei professio exposcitur a Græcis ad unitatem Catholicæ Ecclesiæ redeuntibus; Bened. XIV. Const. incip. *Allatæ sunt* §. 17.

2 Fidem virtualiter negat Christifidelis, qui ad Religionem occultandam, & poenam aliquam declinandam, aut captandam utilitatem, Mahumetanum nomen assumit, & ob id ad Sacramentorum participationem non est admittendus; Benedictus XIV. Const. incip. *Quod provinciale* memato tota legenda, & observanda.

3 Fidei, Spei, & Charitatis actus a Parocho elata voce emittendi in Missa Parochiali: Vide infra sub verb. *Parochus.*

F I L I U S, F I L I I.

S U M M A R I U M.

1 *Filii alii sunt legitimi, & alii illegitimi, & qui sint legitimi, & naturales?*
2 *Filii nati ex Matrimonio clandestino inito in gradu licet ignoranter, prohibito, sunt illegitimi.*
3 *Sic etiam illegitimi censendi sunt filii nati ex matrimonio inito a parentibus scientibus impedimentum legitimum, quamvis non clandestine, sed in facie Ecclesiæ spreto omni interdictum contrahere præsumpserint.*
4 *Si autem unus tantum ex conjugibus ante matrimonium, vel ejus consummationem scivit impedimentum dirimens, alter vero idem ignorans bona fide contraxit, & consummavit matrimonium, filii inde nati censendi sunt legitimi.*
5 *Talis autem bona fides ex parte saltem unius conjugis debet perseverare, & adesse etiam tempore conceptionis, aliter si ante prolis conceptionem ei innotescat impedimentum dirimens, & consequenter cesset bona fides, proles erit illegitima.*
6 *Si cum dubio de latente impedimento, & non adhibita debita diligentia ad indagandam veritatem, conjuges contrahant, & consummant matrimonium, postea impedimentum detegatur, filii ex tali matrimonio procreati, erunt illegitimi.*
7 *Si autem dubium superveniat matrimonio jam contracto, & consummato, filii concepti stante hoc dubio erunt legitimi, quamvis lis de valore matrimonii in foro externo esset mota, & adhuc pendens, dummodo ante sententiam sint concepti.*
8 *Filii nati septimo mense post initum matrimonium habendi sunt pro legitimis.*
9 *Etiamsi nascantur ad initium dicti septimi mensis.*
10 *Sic etiam legitimi sunt habendi filii illi, qui nascuntur mense decimo.*
11 *Filii autem, qui nascuntur undecimo mense jam completo ordinarie pro illegitimis habentur.*
12 *Filii nati duobus diebus post decem menses, seu etiam circa medium undecimi mensis, secundum multos censendi sunt legitimi, maxime si Mater sit bonæ famæ, & Maritus usque ad ultimum suæ vitæ fuerit aptus ad generandum.*
13 *Immo multi volunt, quod in casu extraordinario etiam post completum undecimum mensem filius natus reputandus sit legitimus, præsertim, si mater nedum sit optimæ famæ, sed etiam sit cujusdam specialis corporalis dispositionis, & complexionis, & afferuntur exempla, & judicia.*
14 *Filii stante matrimonio nati censendi sunt legitimi, quamvis constet uxorem pluries adulterasse, & ipsi filii magis assimilentur adultero, quam Matris Marito.*
15 *Limita tamen in casu, quo ex Mariti absentia, infirmitate, vel alio impedimento probetur tempore conceptionis non potuisse Maritum copulam habere cum uxore.*
16 *Filii censendi sunt legitimi, quamvis Mater fateatur esse adulterinos, & n. 19. & seq.*
17 *Filii expositi, quorum parentes ignorantur, an censendi sint legitimi nec ne? ad n. 20.*
21 *Filii illegitimi qui sint?*
22 *Filii illegitimi alii sunt & dicuntur Naturales, alii Spurii, & alii ex damnato coitu.*
23 *Naturales qui sint de Jure Canonico?*
24 *Et qui sint de Jure Civili?*
25 *Illi, qui nascuntur ex Scorto, seu publica meretrice solent vocari Manzeres, vel Mamzeres.*
26 *Illi, qui nascuntur ex soluta, quæ nec est Concubina, nec publica meretrix, dicuntur Bastardi.*
27 *Spurii de Jure Canonico vocantur illi, qui sunt nati a parentibus, inter quos tempore conceptionis, vel nativitatis non poterat esse Matrimonium.*
28 *De Jure Civili autem non solum præfati, sed etiam Spurii illi dicuntur, qui a Meretrice pluribus accessum præbente, ita ut certus pater demonstrari nequeat, gignuntur.*
29 *Spurii in hac lege vocantur etiam* Quæsiti.
30 *Filii ex damnato coitu dicuntur illi, qui nascuntur parentibus, inter quos nec tempore conceptionis, nec tempore nativitatis poterat esse matrimonium.*
31 *Horum Spuriorum, seu natorum ex damnato coitu, alii & vocantur Nothi, qui videlicet nascuntur ex conjugato & soluta; Alii Adulterini, qui scilicet ex adulterio ex parte utriusque gignuntur, Alii Sacrilegi, idest, qui ex Religioso, vel Clerico in sacris constituto generantur. Alii Incestuosi, qui nempe ex parentibus affinitate, vel consanguinitate collaterali conjunctis nascuntur. Alii Nephrarii, idest qui ex patre, & filia, aliorumque ascendentium, & descendentium copula procreantur.*
32 *Filii illegitimi naturales legitimantur per subsequens Matrimonium inter parentes eorum legitime contractum.*
33 *Etiamsi Matrimonium non sit consummatum, sed præcisse ratum.*
34 *Et hoc quamvis Matrimonium contrahatur a senibus infirmis, aut etiam in periculo mortis.*
35 *Matrimonium immediate, vel mediate sequatur generationem filii illegitimi nati.*
36 *Filii illegitimi naturales legitimantur per subsequens Matrimonium, etiamsi fuerit clandestine contractum, dummodo sit validum, uti est in locis, ubi Concilium Tridentinum non est receptum.*
37 *Quinimmo filii illegitimi naturales legitimantur per subsequens Matrimonium, etiamsi tale Matrimonium non sit verum, sed tantum putativum ratione bonæ fidei, ut verum existimatum.*
38 *Non desunt tamen magni nominis Doctores contrarium sentientes.*
39 *Filii Spurii, seu nati ex damnato coitu, per subsequens Matrimonium non legitimantur.*
40 *Hoc tamen procedit solum in casu, quo uterque parens scit tale impedimentum contrahendi inter se pro tunc Matrimonium. Non autem in casu, quo unus ex parentibus sciverit, & alter ignoraverit.*
41 *Si parentes fuerint inhabiles ad contrahendum inter se Matrimonium pro tempore, quo fuit concepta, proles, & facti sint habiles pro tempore, quo proles nata est, talis proles per subsequens parentum Matrimonium legitimatur.*
42 *Sic etiam per subsequens Matrimonium legitimatur proles concepta tempore, quo parentes ratione affinitatis, vel consanguinitatis erant inhabiles ad contrahendum inter se, si ante nativitatem sublato per Dispensationem Apostolicam impedimento facti sint habiles, & Matrimonium contraxerint.*

43 *Le-*

44 *Legitimati per subsequens Matrimonium habentur in omnibus pro veris legitimis, perinde ac si ab initio ex legitimatis per subsequens Matrimonium possunt dari litteræ, seu attestationes, quod sint legitime nati.*

45 *Ex speciali tamen dispositione Sixti V. tales legitimati per subsequens Matrimonium non possunt promoveri ad Cardinalatum.*

46 *Filii illegitimi, nedum legitimantur per subsequens Matrimonium, sed etiam per Rescriptum Principis.*

47 *Papa nedum habet potestatem legitimandi quoscumque illegitimos quoad Ordines, Honores, & Dignitates, ac beneficia Ecclesiastica ubique terrarum, & quoad successionem hæreditariam, honores, & Dignitates sæculares in Terris temporali suæ jurisdictioni immediate subjectis; sed immo potest hoc etiam in Terris alienis, quamvis hoc regulariter non soleat facere.*

48 *In casu extraordinario revera Papa legitimat quoad temporalia etiam illegitimum non subditum.*

49 *Principes supremi Superiorem non agnoscentes possunt legitimare suos subditos sæculares illegitime natos.*

50 *Ex privilegio possunt legitimare etiam Legati Sedis Apostolicæ, & Comites Palatini.*

51 *Ad quos autem illegitimos, & ad quæ se extendat eorum facultas, desumendum est ex tenore Rescripti, aut privilegii a supremo respective Principe eis concessi.*

52 *De Jure solum illegitimi naturales, de consuetudine autem solent legitimari Rescripto Principis etiam omnes illegitimi.*

53 *Legitimati Rescripto Principis sæcularis non sunt habiles, nisi ad effectus Ecclesiasticos.*

54 *Legitimati vero a Papa sunt habiles ad effectus Ecclesiasticos, & ad effectus politicos maxime existentes sub ejus jurisdictione temporali.*

55 *Legitimati per subsequens Matrimonium per omnia æquiparantur legitime natis &c.*

56 *Non sic autem legitimati per Rescriptum Principis.*

57 *Illegitimi omnes prohibentur ordinari, nisi vel Religionem approbatam ingrediantur, vel cum aliquo ita fuerit dispensatum.*

58 *Illegitimi, si Religionem approbatam ingrediantur possunt ordinari, non vero ad Prælaturam assumi.*

59 *Ad Ordines Majores, & Beneficia Curata, sicut & ad Dignitates, Personatus, atque Canonicatus Cathedralium Ecclesiarum dispensat cum illegitimis solus Papa, & is, cui hanc facultatem ex speciali privilegio concesserit.*

60 *Episcopus cum illegitimis dispensat quoad Ordines minores, ac Beneficium simplex, & ad Canonicatus Ecclesiæ Collegiatæ, quoties non requirunt Ordinem sacrum, ad n. 61.*

62 *Capitulum Sede vacante potest dispensare cum illegitimis in iis, in quibus potest Episcopus.*

63 *Filius illegitimus dispensatus ad Ordines Minores non censetur dispensatus ad Beneficium etiam simplex.*

64 *Si vero sit dispensatus ad Ordines Sacros, hoc ipso videtur dispensatus ad obtinendum Beneficium simplex.*

65 *Illegitimus simpliciter dispensatus ad Beneficium, non potest obtinere, nisi unum, non autem duo simul.*

66 *Sic dispensatus simpliciter ad Beneficium potest solummodo obtinere simplex, non autem Beneficium Curatum, Dignitatem, aut Personatum.*

67 *Filius illegitimus nequit in Ecclesia ubi pater ejus Beneficium habet, vel habuit, quodcumque Beneficium obtinere.*

68 *Immo filius illegitimus in tali Ecclesia, nec etiam potest Sacristam, Musicum, aut aliud Ministerium agere.*

69 *Etiamsi fuerit legitime natus ante Clericatum parentis.*

70 *Filius Presbyteri quamvis legitimus, idest procreatus legitime ante Clericatum, nequit immediate succedere in Beneficio paterno.*

71 *Potest tamen filius legitimus Presbyteri succedere mediate in beneficio paterno.*

72 *Filius legitimus Presbyteri potest habere aliud dissimile Beneficium in Ecclesia, in qua pater ministrat.*

73 *Immo filius legitimus Presbyteri potest etiam præesse Ecclesiæ, in qua pater sine titulo aliquando ministravit.*

74 *Solus Papa dispensat, ut filius immediate succedat patri in Beneficio.*

75 *Potest tamen absque alia dispensatione Pater succedere immediate in Beneficio prohabito a filio legitimo.*

76 *Filiusfamilias quatuor præstare tenetur parentibus, scilicet amorem, obedientiam, reverentiam, & auxilium.*

77 *Contra amorem, quando filius graviter peccet?*

78 *Contra reverentiam, quando filius graviter peccet?*

79 *Contra obedientiam, quando filius graviter peccet?*

80 *Contra debitum auxilium, quando filius graviter peccet?*

81 *Bona filiorumfamilias alia sunt Castrensia, alia quasi Castrensia, alia Adventitia, & alia Profectitia. Quæ sint talia bona, & quid circa ipsa possint filii? remissive.*

82 *Filius peccat graviter, & tenetur ad restitutionem, si rationabiliter invito patre notabilem quantitatem surripiat de bonis paternis.*

83 *Quæ sit notabilis quantitas sufficiens ad mortale?*

84 *Filius peccat graviter, si expendat in res turpes, aut vanas contra voluntatem parentum notabilem summam ex pecunia sibi tradita ad honestos usus.*

85 *Insuper talis filius tenetur ad restitutionem.*

86 *Si filius alatur in loco distante a parentibus, poterit ex alimentis moderate aliquid insumere in lusus honestos, & similes honestas recreationes.*

87 *Filius in domo paterna laborans probabilius non potest petere salarium, nec si illud negetur, uti occulta compensatione.*

88 *Contraria sententia est etiam probabilis.*

89 *Si filius ob metum reverentialem patris, salarium petere non audeat, vel probe sciat, si petat, se repulsam laturum esse, non potest uti occulta compensatione; quidquid dicant Auctores contrariæ sententiæ usque ad n. 90.*

91 *Filius in extrema necessitate patris, & filii proprii tenetur potius subvenire patri, quam filio, quando non potest utrique.*

92 *Immo multi volunt potius patri, quam filio esse subveniendum etiam in alia æquali necessitate.*

93 *Econtra multi alii tenent absolute oppositum.*

94 *Filius in extrema necessitate Matris, & filii proprii, quando non potest utrique subvenire, tenetur etiam potius subvenire Matri.*

95 *Filius in extrema necessitate tenetur subvenire potius Patri, & Matri, quam propriæ uxori.*

96 *Immo prius quam uxori tenetur in extrema necessitate potius subvenire propriis filiis.*

97 *Extra autem extremam necessitatem debet potius filius subvenire propriæ uxori, quam parentibus, & propriis filiis.*

98 *Sunt tamen, qui volunt, nedum in extrema, sed etiam in gravi necessitate debere filium potius subvenire Patri, & Matri, quam uxori, & propriis filiis.*

99 *In communi necessitate tenetur filius potius subvenire proli suæ, quam parentibus.*

100 *Filius quantumvis obstrictus voto Religionis non potest Religionem ingredi existentibus Parentibus in extrema necessitate, cui non possint obsistere sine ope filii.*

101 *Si filius existentibus suis parentibus in extrema, vel gravi necessitate Religionem ingrediatur, & profiteatur, Professio est valida, sed illicita; Unde, si aliter ipsis subvenire nequeat, tenetur exire. Non tenetur autem, nec potest exire, si sine egressu possit ipsis subvenire suis operibus, & industria.*

102 *Filius Religiosus professus nequit e Religione exire ad subveniendum suis parentibus in extrema, vel valde gravi necessitate, nisi accedat suorum Superiorum placitum, & facultas.*

103 *Non desunt tamen magni nominis Doctores sustinentes contrarium.*

104 *Filiusfamilias, si sui parentes non sint in extrema, vel gravi necessitate constituti, potest etiam ipsis invitis statum Religiosum assumere.*

104 *Filius non solum inspecto Jure naturali, sed etiam Jure civili potest vendi a patre naturali, in extrema, & valde gravi necessitate, cui aliter subveniri non possit.*

105 *Immo antiquitus sancitum fuerat in lege Romuli quod absolute posset pater indistincte, & sine ulla necessitate filium cuicumque voluerit, vendere.*

107 *Filius tamen Sacerdos non potest a patre vendi neque in extrema egestate famis.*

108 *Nec filius, nec filia Matrimonio copulati possunt a patre vendi ob necessitatem famis.*

110 *Inspecto Jure naturali in extrema necessitate famis potest filius vendi etiam a Matre, & Avo.*

111 *Inspecto autem præcise Jure civili talis facultas vendendi filios ob famis extremam necessitatem non competit Matri.*

112 *Nec etiam talis facultas inspecto præcise Jure civili petit Avo, seu aliis ascendentibus.*

113 *Filius non tenetur credere Matri asserenti ipsum non esse legitimum.*

114 *Filius, nec pro foro interno tenetur sic credere Matri.*

115 *Etiamsi Mater juret ipsum non esse legitimum.*

116 *Etiamsi Mater in exonus suæ conscientiæ juret in articulo mortis.*

117 *Intellige hoc tamen de filio, qui non habet conscientiam læsam.*

118 *Filius pluribus modis liberatur a patria potestate. Et primo, per mortem naturalem Patris.*

119

119 *Secundo, per ejusdem Patris mortem civilem.*
120 *Tertio, per lapsum Patris in hæresim, etiam ante condemnationem.*
121 *Quarto, per electionem filii ad Patritiam, vel Consularem Dignitatem.*
122 *Quinto, per electionem filii in Episcopum; sic etiam per assumptionem ad Cardinalatum filius liberatur a patria potestate.*
123 *Sexto, per professionem filii, seu Patris in Religione.*
124 *Septimo, per emancipationem filii coram Judice factam.*
125 *Octavo, per adoptionem filii factam, non ab extraneo, sed ab Avo paterno, vel Materno.*
126 *Filii alendi sunt a suis parentibus.*
127 *Non solum legitimi, sed etiam Spurii.*
128 *Mater tenetur alere filium primo triennio, & pater post triennium usque ad emancipationem.*
129 *Nomine alimentorum respectu Matris intelligitur solum lac: Unde si proli alia necessaria subministraverit, sine animo donandi potest repetere a Patre.*
130 *Si autem Mater nequeat ipsa lac præbere filio tenetur Pater suis expensis Nutricem conducere. Si vero possit ipsamet, tenetur præbere, vel suis expensis Nutricem conducere.*
131 *In defectu Patris tenetur alere filios avus paternus vel alii ascendentes, & in defectu ascendentium paternorum hæc obligatio devolvitur ad Matrem.*
132 *Deficiente autem Matre tenetur filios alere Avus, aliique ascendentes Materni.*
133 *Filii, etiam Spurii, alendi sunt ab hæredibus parentum, aut a Fisco, si bona Patris ei sint addicta ob crimen distinctum a crimine hæresis, vel læsæ Majestatis.*
134 *Clericus potest filio Spurio alimenta suppeditare etiam ex bonis Ecclesiasticis.*
135 *Supradicta tamen de præstandis alimentis filiis intelligi debent, si filii non possint habere, unde se alant.*
136 *Filii spirituales an alendi sint a Patribus spiritualibus, scilicet a Patrinis?*
137 *Filii an possint, & ob quas causas exhæredari?* remissive.
138 *Filii quorum bonorum dominium habeant, & quid possint, vel non circa sua bona?* remissive.
139 *Filii quas eleemosynas facere possint?* remissive.
140 *Varia de filiis expositis*, remissive.
141 *Filius, an, & quando teneatur ad restitutionem mutui sine consensu Patris accepti?* remissive.
142 *Subnectuntur Supplementa Auctoris*, ad n. 152.

1 Filii alii sunt legitimi, & alii illegitimi; *Communis*.
Legitimi vel sunt legitimi tantum, quales sunt filii
adoptivi qui non a natura, sed a sola lege filii facti sunt,
vel sunt legitimi, & naturales simul, & illi filii legitimi,
& naturales sunt, & dicuntur omnes illi, qui ex
vere legitimo Matrimonio, aut saltem putative tali, publice,
seu in facie Ecclesiæ absque contradictione, ac bona
fide inito, nati existunt; *Communis arg. l. filium 6. ff.
de his, qui sui, qui sui, vel alieni, & princip. Instit. de
patria potest. & cap. Cum inter 2. Qui filii sint legitimi*,
ubi filii nati etiam in putativo matrimonio declarantur
legitimi præcisis his verbis: „ Filii eorum (qui bona fide
„ scilicet contraxerant) non debent exinde sustinere jacturam,
cum parentes eorum publice, & sine contra-
„ dictione Ecclesiæ, inter se contraxisse noscantur; Ideo-
„ que sancimus, ut filii eorum, quos ante divortium ha-
„ buerunt, & concepti fuerant ante latam sententiam,
„ non minus habeantur legitimi, & quod in bona pater-
„ na hæreditario jure succedant, & de parentum faeul-
„ tatibus nutriantur. “ Dicitur autem notanter, „ aut
„ saltem putative tali publice, seu in facie Ecclesiæ, &
„ absque contradictione inito „ quia *in c. Cum inhibitio 3.
de Clandest. Despons.* expresse statuitur, quod si quis clandestine,
seu sine prævus denunciationibus, aut contradicente
Episcopo, vel Parocho, *Matrimonium inire præsumpserit
in gradu prohibito* (Consanguinitatis v. g. vel Affinitatis)
*etiam ignoranter, soboles de tali conjunctione suscepta
prorsus illegitima censeatur de parentum ignorantia nullum
habitura subsidium.* Et subjungitur ratio his verbis:
„ Cum illi taliter contrahendo non experetes scientiæ,
„ vel saltem affectatores ignorantiæ videantur.
3 Dicitur etiam notanter *ac bona fide inito*, quia *in dict.
c. Cum inhibitio* statim sic expresse subjungitur: „ Pari mo-
„ do proles illegitima censeatur, si ambo parentes impe-
„ dimentum scientes legitimum præter omne interdictum
„ etiam in conspectu Ecclesiæ contrahere præsumpserint.
4 Si autem unus tantum ex conjugibus ante matrimonium,
vel ejus consummationem scivit impedimentum *dirimens*,
alter vero idem ignorans bona fide contraxit, & consummavit
matrimonium, illi inde nati reputantur legitimi,
quia textus cit. *Cum inhibitio*, dicit *ambo parentes*, & sic
recte docet Glossa communiter recepta ibidem *in d. verb.
Ambo parentes*, & habetur clare in *cap. Ex tenore 14.
Qui filii sint legitimi*, & tenent ibi Barb. n. 2. & Abbas
n. 3. & alii communiter. Talis vero bona fides ex parte
saltem unius conjugis debet perseverare, & adesse etiam 5
tempore conceptionis, alter si ante prolis conceptionem
ei innotescat impedimentum dirimens, & consequenter
bona fides cesset, proles erit illegitima, *arg. c. Ex tenore
14. Qui filii sint legitimi*; Pirhing *l. 4. dec. tit. 17. num. 14.*
Pontius *l. 11. c. 8. num. 3.* & communis aliorum.
Si cum dubio de latente impedimento, & non adhibita 6
debita diligentia ad indagandam veritatem conjuges contrahant,
& consummant matrimonium, & postea impedimentum
detegatur, filii ex tali matrimonio procreati,
erunt illegitimi; *c. Cum inhibitio 3. de clandestina despons.*
Et ratio est, quia abesset ignorantia affectata, quæ
æquiparatur scientiæ; *arg. l. Nec supina 6. ff. de Jur. & fact.
ignorant. & c. Eos 2. de temp. ord. in 6.* ibi: *Qui scienter vel
affectata ignorantia.* Si autem dubium superveniat Matrimonio
jam contracto, & consummato, filii concepti stante
hoc dubio erunt legitimi, quamvis lis de valore matrimonii
in foro externo esset mota & adhuc pendens, dummodo
ante sententiam sint concepti; *arg. c. Cum inter 2.
Qui filii sint legitimi*, ibi: „ Qui concepti fuerant ante
„ sententiam, non minus habeantur legitimi, & sic Barb.
ibid. cum communi aliorum.
Filii nati septimo mense post initum matrimonium ha- 8
bendi sunt pro legitimis, textu expresso in *Septimo 12. ff.
de statu hominum*, ibi: „ Septimo mense nasci perfectum
„ partum jam receptum est propter auctoritatem Doctissimi
„ Viri Hippocratis, & idcirco septimo mense natus est,
„ justum filium esse. “ Etiamsi nascantur ad initium dicti
septimi mensis; *arg. l. Intestato 3. §. fin. ff. de suis, & legit.*
ubi expresse deducitur, *eum, qui centesimo octogesimo secundo,
idest 182. die natus est, justo tempore videri natum*,
quod tempus, ut clare patet, septem menses solum in- 10
choatos constituit. Sic etiam legitimi sunt habendi filii illi,
qui nascuntur mense decimo; *l. Gallus 29. ff. de Liber.
& Posthum.*, ibi: Si post mortem in mensibus proximis na-
„ tus erit hæres suus esto. “ Filii autem, qui undecimo men- 11
se jam completo nascuntur, ordinarie pro illegitimis habentur;
*leg. Intestato ff. de suis & Legit. & Novel. 39.
cap. 2.* ibi: „ Mulier &c. undecimo mense perfecto peperit,
„ ut non esset possibile dicere quia de defuncto fuisset par-
„ tus, neque enim in tantum tempus conceptionis exten-
„ sum est. “ Dicitur tamen notanter *Undecimo mense
jam completo*, quia Gloss. ad *citat. Novellam verb.
Perfecto* vult, quod si filii nascantur duobus diebus post
decem menses, immo etiam circa medium undecimi men- 12
sis, ut cum aliis vult Engel *lib. 4. decret. tit. 17. n. 7.* Reiffenstuel
ibid. n. 22. Haunoldus *de Justit. & Jur. tract. 4. nu.
139.* censendi sint legitimi, maxime si Mater existat bonæ
famæ, castis, & honestis prædita moribus, & maritus
usque ad ultimos suæ vitæ dies fuerit ad generandum
aptus; *argum. cit. Novellæ 39. cap. 2.* ubi Imperator loquitur
de undecimo mense perfecto, seu completo, ibi: *Undecimo
mense perfecto peperit.* Immo multi volunt, quod 13
in casu extraordinario etiam post completum undecimum
mensem filius natus reputandus sit legitimus, maxime si
Mater nedum sit optimæ famæ, sed etiam sit specialis cujusdam
corporalis dispositionis, & complexionis, seu alia
in ipsa concurrant; propter quæ ex Medicorum judicio
potuerit sic tarde parere, ut quibusdam adductis exemplis
probat sic evenisse Gothofredus in *Notis. ad cit. Novellam
39. cap. 2. litt. C.* Quinimmo ex Judicio Pardenti
fuit reputatus legitimus partus quatuor decem mensium
ex eo, quod inter alia concurrentia Mater esset honestissimis
prædita moribus, ut refert Reiffenstuel *loc. cit. n.
23.* & ratio est, quia delictum non præsumitur, donec
probetur, *arg. l. Merito 51. ff. pro socio. & cap. Estote 2.
de Regul. Juris*, & in dubio favore innocentiæ prolium
sentiendum, ac judicandum est, *arg. cap. Ex tenore 14.
Qui filii sint legitimi*, ibi: „ In favorem prolis potius de-
„ clinamus, & l. Nuper Cod. de Natural. liber. ibi:
„ Et hoc favore sancimus liberorum. “ Accedit, quod *In
dubiis semper benigniora præferenda sint; l. Semper 56. ff.
de Regul. Juris.*
Filii stante Matrimonio nati censendi sunt legitimi, 14
quamvis constet uxorem pluries adulterasse, & ipsi filii
magis assimilentur adultero, quam Matris Marito; *arg. l.
Titium ff. de his qui sui vel alieni Jur.*, ibi: Non tamen
„ ferendum, Julianus ait, eum qui cum Uxore sua assidue mo-
„ ratus nolunt filium agnoscere quasi suum; *Et l. Miles
11. §. Defuncto ff. ad Leg. Jul. de Adulter.*, ibi: „ Nam
„ non utique crimen adulterii, quod mulieri, infanti
„ præjudicat: cum possit, & illa adultera esse, & impu-
„ bes defunctum Patrem habuisse. “ In dubio enim favendum
est proli; *arg. cit. cap. Ex tenore, & cit. l. Nuper*,
Limita tamen in casu, quo ex Mariti absentia, infirmi- 15
tate, seu impotentia, vel alio impedimento probetur
tempore conceptionis non potuisse maritum copulam habere
cum uxore, tunc enim filius sic natus, esset censendus
illegitimus, *argum. cap. Causam 4. Qui filii sint legitimi, & l. Filium 6. de his qui sui vel alieni*, ibi:
„ Mihi videtur, si constat aliquandiu maritum cum uxo-
„ re non concubuisse infirmitate interveniente, vel alia
„ causa ... ut generare non posset, hunc, qui in domo

natus

„ natus est, licet vicinis scientibus filium non esse: Com-
„ munis.
16 Filii censendi sunt legitimi, quamvis mater fateatur
eos esse adulterinos; argum. cap. Per tuas, de probatio-
nib. Barbosa ibid. num. 3. & Abbas num. 4. Engel loc.
cit. num. 3. Reiffenstuel loc. num. 11. ubi asserit, quod
Legistæ communiter reputant fatuum filium, qui credat
matri asserenti eum ex adulterio esse natum, alleganti
enim suam turpitudinem nulla cum alterius præjudicio
debetur fides; cap. Officii 9., & ibi Gloss. de pœnitent. &
remiss. Nicolius in Flosculis verb. Fides n. 14. alter Ma-
ter odio habens aliquem filium facile posset ei præjudi-
care, & hæreditatem ei auferre. Filios quoque expositos,
17 quorum parentes ignorantur, censendos esse legitimos te-
net Menochius de præsumptionib. lib. 5. quæst. 54. n. 20.
Mascard. de probationib. conclus. 799. Gonzalez in capit.
Conquestus 1. Qui filii sint legitimi num. 8. Reiffenstuel l.
cit. num. 14. Barbosa titul. de infant. & languid. exposit.
num. 3. & de Off. & potest. Episcop. part. 3. allegat. 51.
num. 150. ubi dicit, hanc sententiam esse magis commu-
nem, & pro ea citat plusquam 24. Doctores, qui moven-
tur ea ratione, quia in dubio sumenda est conjectura,
quæ delicti præsumptionem excludat, cum delictum non
præsumatur, donec probetur; arg. l. Merit. 51. ff. pro so-
cio, & cap. Estote 2. de Regul. Juris. Adducunt enim c.
Lator 5. & c. pervenit 11. Qui filii sint legitimi, ubi ad-
versario injungitur onus probandi illegitimum esse filium;
Et affertur etiam cap. Ex tenore 14. Qui filii sint legitimi,
& l. Nuper, Cod. de Natural. lib. 2. ubi in dubio sit præ-
sumptio pro favore prolis per verba addicta sub num. 13.
Non enim solum ob pudorem, & metum infamiæ, sed
etiam ob necessitatem parentum, instans periculum, vel
aliam urgentem causam liberi exponi solent, ut patet
in Moyse, Paride, & aliis. Vide infra num. 113. &
sequent.
18 Quod autem tales infantes expositi illegitimi censeri de-
beant, docent multi Doctores apud Amostaz de causis piis
lib. 4. cap. 11. num. 73. & juxta communiorem, & tutio-
rem sententiam late Pignatell. tom. 7. consult. 34. per tot.
Garzias de benefic. part. 7. cap. 2. num. 9. & sequent. ubi
quod debeat attendi universalis causa projectionis, quæ
verificari solet in illegitimis, Corrad. in prax. dispens. lib.
5. cap. 2. num. 1. Rota in noviss. decis. 790. num. 2. Se-
raphin. decis. 1801. num. 3. ubi docet expositionem infan-
tis in Hospitali Sancti Spiritus Urbis valde repugnare le-
gitimæ filiationi; & Romæ expositi apud Hospitale præ-
dictum pro illegitimis ab omnibus habentur, & dispensa-
tione indigent. Mandos. apud Garziam cit. part. 7. cap. 2.
num. 6. Corrad. cit. Gratian. disceptat. 34. num. 31. Gar-
zias in addit. ad part. 7. cap. 7. num. 7. Cardinal. Petra
comment. 22. Sixti IV. num. 14. ubi sub num. 11. cum
variis aliis dicit, quod tenenda sit tutior opinio, nempe
quod censeri debeant illegitimi, quoad suscipiendos Ordi-
nes, & indigeant dispensatione, cum urgens conjectura
sit pro illegitimitate eorum projectio. Et Sacr. Congregat.
19 Concilii in Sulmonensi 22. Februarii 1710. censuit: in ca-
su, de quo agitur pro dispensatione ad cautelam, quia ade-
rant conjecturæ hinc inde pro legitimitate, vel illegiti-
20 mitate. Et hanc sententiam comprobat praxis Romanæ
Curiæ, cum obtineantur pro expositis dispensationes A-
postolicæ ad Sacros Ordines, Corradus citat. num. 2.
& n. 9. dicit Hospitale Sanctissimæ Annuntiationis Nea-
polis obtinuisse privilegium, quod inibi expositi promove-
ri valeant ad Ordines per Archiepiscopum Neapolitanum
sine alia dispensatione, itaque hoc privilegium præsuppo-
nit illegitimitatem eorum.
21 Filii illegitimi sunt illi, qui non nascuntur ex Matrimo-
nio legitimo, vel saltem putative tali, bonaque fide in
facie Ecclesiæ contracto, Communis, argum. leg. Filium 6.
de his qui sui, vel alieni, & princ. Institut. de patria
potest. &. cap. Cum inter 2. Qui filii sint legitimi, &
cap. Cum inhibitio 3. de clandestina desponsatione. Filii
illegitimi alii sunt, & dicuntur naturales, alii Spurii, &
22 alii ex damnato coitu. Naturales de Jure Canonico sunt
23 illi, qui nati sunt a parentibus solutis, inter quos tempore
conceptionis, vel saltem nativitatis tunc poterat esse le-
gitimum matrimonium, sive dein Mater fuerit meretrix
publica, sive concubina patris: Communis. De Jure ta-
men Civili soli illi dicuntur Naturales, qui nati sunt ex
24 concubina soluta domi retenta a soluto loco Uxoris, &
non ex furtivo accessu, leg. 1. & sequent. ff. de concub.
25 Illi qui nascuntur ex scorto, seu publica meretrice, so-
lent vocari Manzeres; vel Mansseres; Glossa in cap. Nisi
cum pridem 10. de renunciat. verb. Manzeres. Illi qui
nascuntur ex soluta, quæ nec est concubina nec publica
26 meretrix, dicuntur Bastardi; Reiffenstuel l. 4. decret. tit.
17. n. 5. in fin.
27 Spurii de Jure Canonico vocantur illi, qui sunt nati a
parentibus, inter quos tempore conceptionis, vel nativi-
tatis non poterat esse matrimonium, argum. cap. Quanta
4. Qui filii sint legitimi, & dicuntur Spurii a spurcitia
per leges reprobata; Reiffenstuel lib. 4. decretal. tit. 17.
28 n. 2. De Jure civili autem non solum prædicti, sed etiam
illi Spurii dicuntur, quia meretrice pluribus accessum præ-
bente, ita ut certus pater demonstrari nequeat, gignun-
tur; argum. l. Vulgo 23. ff. de statu hominum, ibi „ Vulgo
„ quæsiti sunt qui patrem demonstrare non possunt, vel
„ possunt quidem, sed eum habent, quem habere non li-
„ cet, qui & Spurii appellantur." Ex qua lege, ut vi- 29
des, Spurii appellantur etiam Quæsiti.
Filii ex damnato coitu dicuntur illi, qui nascuntur a 30
parentibus, inter quos nec tempore conceptionis, nec
tempore nativitatis potuit esse Matrimonium; Novella
74. cap. 6. Unde nati ex damnato coitu de Jure Canonico
cum Spuriis conveniunt. Immo etiam de Jure civili, ex-
cepto quod nati ex concubina de Jure civili etiam Spurii,
non vero ex damnato coitu vocari possunt; leg. 1. & seq.
ff. de concubin. qui tamen concubinatus per Leges Ecclesiæ
sublatus est; cap. Nemo 4. caus. 32. qu. 4. Concil. Trident.
sess. 24. cap. 8. de reform. Horum superiorum, seu natorum
ex damnato coitu alii sunt, & vocantur Nothi, qui vi-
delicet nascuntur ex conjugato, & soluta; Reiffenstuel l.
4. decretal. tit. 17. num. 2. Alii adulterini, qui scilicet
adulterio ex parte utriusque gignuntur. Alii Sacrilegi,
idest qui ex Religioso, aut Moniali, vel Clerico in Sa-
cris constituto generantur. Alii Incestuosi, qui nempe ex
parentibus affinitate, vel consanguinitate collaterali con-
junctis nascuntur; §. Inter eas, Instit. de Nuptiis. Alii
Nefarii, idest qui ex patre, & filia aliorumque ascenden-
tium, & descendentium copula procreantur; §. Ergo, In-
stit. de Nuptiis.
Filii illegitimi naturales legitimantur per subsequens ma- 32
trimonium inter parentes eorum legitime contractum; c.
Conquestus 1. & cap. Tanta 6. Qui filii sint legitimi, ibi:
„ Tanta est vis matrimonii, ut qui antea sunt geniti,
„ post contractum matrimonium legitimi habeantur."
Concordat l. Divus Constantini 5. l. Nuper 11. l. Cum quis
17. Cod. de natur. liber. Etiamsi matrimonium non sit con- 33
summatum, sed præcise ratum; Engel lib. 4. decretal. tit.
17. num. 9. Pirhing ib. n. 36. Reiffenstuel ib. num. 13. Bar-
bos. in c. Tanta 6. Qui filii sint legitimi, & alii commu- 34
ter. Et hoc quamvis Matrimonium contrahatur a senibus
infirmis, aut etiam in periculo mortis; Barbos. loc. cit.
num. 8. Pirhig loc. cit. Reiffenstuel loc. cit. n. 32. Covar.
part. 2. de matrim. cap. 8. §. 2. num. 10. Pontius lib. 11. cap.
1. §. 2. num. 16. Azorius tom. 3. lib. 2. cap. 13. quæst. 11. &
communis aliorum. Sive matrimonium immediate, vel 35
mediate sequatur generationem filii illegitime nati, adeo
ut legitimetur filius, quamvis pater ejus non statim cum
matre, sed cum alia prius contrahat, & postea hac de-
functa, Matrimonium ineat cum Matre filii illegitimi:
Pirhing loc. cit. num. 36. Reiffenst. loc. cit. num. 33. Pon-
tius loc. cit. num. 15. Abbas in cit. Tanta 6. Qui filii sint
legitimi num. 3. Barbos. ibid. num. 7. & alii communiter.
Et ratio est, quia Jura allegata supra n. 32. plus non re-
quirunt, quam ut matrimonium legitimum inter parentes
prolis illegitimæ sequatur, nec specificant an mediate,
vel immediate fieri debeat, & ubi lex non distinguit,
neque nos distinguere debemus; cap. Quia circa 22. de
privileg. & l. De pretio ff. de Publiciana in rem action.
eo vel maxime quod favores sunt ampliandi; cap. Odia
15. de Regulis Juris in 6., ibi: Odia restringi, & favores
convenit ampliari, præsertim quando agitur de favore li-
berorum; cap. Ex tenore 14. Qui filii sint legitimi, ibi: In
favorem prolis potius inclinamus.
Filii illegitimi naturales legitimantur per subsequens ma- 36
trimonium, etiamsi fuerit clandestine contractum, dum-
modo fuerit validum, ut est in locis, ubi Concilii Tri-
dent. in disciplinalibus non est receptum; Barbos. in cit.
Cap. Tanta 6. Qui filii sint legitimi, Sanchez lib. 3. disp.
44. num. 2. Pirhing. loc. cit. num. 36. Reiffenstuel lo. cit.
num. 34. & alii. Quinimmo filii illegitimi naturales le-
gitimantur per subsequens matrimonium, etiamsi tale
matrimonium non sit verum, sed tantum putativum
ratione bonæ fidei, ut verum existimatum; Si quis e-
nim ex consanguinea fornicario concubitu suscipiat pro-
lem, & postea ignarus consanguinitatis cum ea contra-
hat bona fide matrimonium, proles illa erit legitima ra-
tione talis subsequentis matrimonii; argum. Cap. Ex te-
nore 14. Qui filii sint legitimi, Gonzalez in Cum inter 2.
eodem titul. num. 6. Pirhing loc. cit. num. 36. Pontius lib.
7. cap. 1. §. 2. num. 13. Covarruv. in 4. decretal. part.
2. cap. §. 2. Gabriel. in commun. conclus. lib. 6. de legi-
tim. conclus. 1. num. 4., & 5. & alii. Et ratio est, quia
filii nati ex putativo matrimonio pro legitimis declaran-
tur, textu expresso in Cap. Cum inter 2. Qui filii sint le-
gitimi; ergo filii prius illegitime nati per subsequens pu-
tativum matrimonium legitimantur, non enim apparet
ratio cur idem matrimonium putativum habeat vim fa-
ciendi ut filii legitime nascantur, & non habeat vim le-
gitimandi filios prius illegitime natos. Tum quia in du-
biis favorabilior Juris interpretatio est assumenda, Cap.
Estote 2. de Regulis Juris, præsertim cum agitur de favo-
re liberorum; Cap. Ex tenore 14. Qui filii sint legitimi.
Non desunt tamen magni nominis Doctores contrarium
sentientes, ut Abbas in Cap. Tanta 6. Qui filii sint legit.,
Engel lib. 4. decretal. tit. 17. n. 9. Reiffenstuel ib. num.
36. Zoesius ibid. nu. 13. Fachin. lib. 1. controv. cap. 41.
Molina tom. 1. tract. 2. de justitia & jure, disput. 171. n.
11. & alii.

Filii

39 Filii Spurii, seu nati ex damnato coitu, idest parentibus, inter quos nec tempore conceptionis, nec nativitatis poterat esse matrimonium, per subsequens matrimonium non legitimantur; *Communis Doctorum arg. cit. cap. Tanta 6. Qui filii sint legitimi*, in cujus summario sic præcise habetur: *Naturales legitimantur per subsequens parentum conjugium, Spurii vero non*. Hoc tamen procedit
40 solum in casu quo utrerque parens scit tale impedimentum contrahendi inter se pro tunc matrimonium, ex quo v. g. unus reperiatur uxoratus, & sic filius sciente utroque parente susceptus sit ex adulterio. Non autem in casu, quo unus ex parentibus sciverit, & alter ignoraverit; tunc enim bona fides alterutrius parentis ignorantis adulterium facit, ut filius ille legitimus fiat subsecuto inter eosdem parentes matrimonio, textu expresso in *cap. Ex tenore 14. Qui filii sint legitimi*, & tenet *communis Doctorum*. Dicitur autem notanter *inter quos nec*
41 *tempore conceptionis, nec nativitatis poterat esse matrimonium*, quia si parentes fuerint inhabiles ad contrahendum inter se matrimonium pro tempore, quo fuit concepta proles, & facti sint habiles pro tempore quo proles nata est, ut si v. g. vir vivente uxore sua aliam imprægnet, & postea Uxor moriatur, antequam adultera partum edat, proles ex tali adulterio concepta legitimatur per subsequens parentum matrimonium; Engel *lib. 4. decretal. tit. 17. num. 11.* Reiffenstuel. *ibid. n. 39.* Covarr. *de Matr. part. 2. cap. 8. §. 2. num. 2.* Pontius *lib. 11. cap. 3. num. 2.* Sanchez *lib. 8. disp. 7. n. 19.* Molina *cit. disp. 172. n. 4.* & alii plurimi. Et ratio est, quia universaliter in quæstionibus, in quibus est dubitatio de statu liberorum, attenditur tempus partus, vel conceptionis, prout nempe exigit favor, aut utilitas liberorum, textu expresso *in l. Nuper 11. Cod. de natural. lib.* concordat Novell. 89.
42 *cap. 8.* Sic etiam per subsequens matrimonium legitimatur proles concepta tempore, quo parentes ratione affinitatis, vel consanguinitatis erant inhabiles ad contrahendum inter se, si ante nativitatem sublato per dispensationem Apostolicam impedimento, facti sint inhabiles, & matrimonium contraxerint; Barbosa in *cap. Tanta 6. Qui filii sint legitimi n. 31.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 41.* & alii passim.

43 Legitimi per subsequens matrimonium habentur in omnibus pro veris legitimis, perinde ac si ab initio ex legitimo matrimonio concepti fuissent, unde æque ac legitime concepti succedunt in hæreditate ex testamento, & ab Intestato, sunt habiles ad Ordines, & Dignitates, tum sæculares, tum Ecclesiasticas, *arg. cit. cap. Tanta, & l. Cum quis 19. de natural. lib.* Novell. 20. *cap. 4.* Novell. 74. *c. 2. §. 2.* Institut. *de Hæred. ab intest.* & sic communis Doctorum cum Glossa *in cit. cap. Tanta verb. Legitimi*, ubi pro ratione adducit, quod subsequens matri-
44 monium omnia præcedentia purgat. Legitimatis per subsequens matrimonium possunt dari literæ, seu attestationes, quod sint legitime nati, & sic legitimati veniunt in dispositione hominum, & statutorum volentium, quod quis debeat esse legitime natus; Rechter. *part. 2. dec. 80. n. 17.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 43.* Ex speciali tamen di-
45 spositione Sixti V. facta anno 1590 in Constit. incip. *Postquam verus*, tales legitimati per subsequens matrimonium non possunt promoveri ad Cardinalatum.

46 Filii illegitimi, nedum legitimantur per subsequens matrimonium, sed etiam per Rescriptum Principis; *Communis*. Sic quidem Papa habet potestatem legitimandi illegitimos quoad ordines, honores, dignitates, ac Beneficia Ecclesiastica ubique terrarum, & quoad successionem hæreditariam, honores, & dignitates sæculares in Terris temporali suæ jurisdictioni immediate subjectis, *Commu-*
47 *nis*, textu expresso in *cap. Venerabilem 13. Qui filii sint legitimi*. Immo potest Papa legitimare illegitimos quoscumque etiam quoad successionem in hæreditate, & bonis temporalibus in Terris alienis, non tamen solet regulariter hoc facere, Pirhing. *lib. 4. decretal. tit. 17. n. 43.* Barbosa *in cit. cap. Per Venerabilem 13. Qui filii sint legitimi, n. 3.* ubi pro hac sententia citat Hostiensem, Goffredum, Germonium, Præpositum, & S. Rotam Roma-
48 nam, quæ, ut observat ipse, reprobat omnes alios contrarium sentientes. Et revera in casu extraordinario, & ubi communis necessitas, vel alia ardua causa urgeat, posse Papam legitimare quoad temporalia etiam illegitimum non subditum, ultra quam quod concedunt omnes Doctores, habetur expresse *in cit. Cap. Per Venerabilem §. Rationibus igitur*, ubi Papa dicit, hoc ei competere, tam ex veteri, quam ex novo testamento, ibi: „ Cunctis tam ex veteri, quam ex novo testamento tra-„ hentes, quod non solum in Ecclesiæ patrimonio (su-„ per quo plenam in temporalibus gerimus potestatem) „ verum etiam in aliis Regionibus, certis causis in-„ spectis temporalem jurisdictionem casualiter exerce-„ mus.

49 Principes supremi superiorem non agnoscentes possunt legitimare suos subditos sæculares illegitime natos; *Com-*
50 *munis, de certa*. Ex privilegio possunt legitimare etiam
51 Legati Sedis Apostolicæ, & Comites Palatini; *Commu-*

nis. Ad quos autem illegitimos, & ad quæ se extendat eorum facultas legitimandi, desumendum est ex tenore Rescripti, aut privilegii a Supremo respective Principe eis concessi, quia eorum facultas non potest se extendere ultra tenorem Rescripti, *arg. Cap. Cum dilecta 22. de Rescript., & leg. Diligenter ff. mandati*. De jure solum il-
legitimi naturales, de consuetudine autem solent legiti- 52
mari Rescripto Principis etiam omnes alii illegitimi;
Communis. Legitimati Rescripto Principis sæcularis non 53
fiunt habiles, nisi ad effectus politicos, & sæculares, &
nullatenus ad effectus Ecclesiasticos; *Communis*. Legiti- 54
mati vero a Papa fiunt habiles ad effectus Ecclesiasticos, & ad effectus politicos, maxime existentes sub ejus ju-
risdictione temporali; *Communis*. Legitimati per subse- 55
quens matrimonium per omnia æquiparantur legitime natis, & etiam vocari possunt legitime nati, & comprehenduntur in dispositione hominum, & statutorum requirentium, ut quis sit legitime natus; *arg. leg. Cum quis 10. de natur. lib.* Novell. 12. *cap. 4.* Novell. 74. *cap. 2. §. 2.* Instit. *de Hæred. ab intest. & Cap. Tanta 6. Qui filii sint legitimi*, & ibi Glossa communiter recepta. Non
sic autem legitimati per Rescriptum Principis, qui in 56
iis tantum æquiparantur legitime natis, ad quæ se extendit gratia Rescripti, quod est maxime attendendum, *arg. cap. Cum dilecta 22. de Rescriptis*.

Illegitimi omnes prohibentur ordinari, nisi vel Reli- 57
gionem approbatam ingrediantur, vel cum aliquo rite fuerit dispensatum, textu expresso *in cap. Ut filii 1. de filiis Presbyterorum ordinandis, vel non*, & in *cap. Is, qui 1. eodem tit. in 6.* Illegitimi, si Religionem approbatam in-
grediantur, possunt ordinari, non vero ad Prælaturam 58
assumi; *Cap. Presbyterorum, 1. dist. 56. & cit. Cap. Ut filii*. Ad Ordines majores & Beneficia Curata, sicut & Dignitates, Personatus, atque Canonicatus Cathedralium Ecclesiarum dispensat cum illegitimis solus Papa, & is,
cui hanc facultatem ex speciali privilegio concesserit; 59
Communis. Et ratio est, quia irregularitas ex defectu natalium proveniens, est solius Juris positivi humani, seu Ecclesiastici, supra quod sine dubio Papa, & is, cui id concesserit, potest dispensare, textu expresso *in cap. Propostuit 4. de concession. Præbendæ*. Et quod solus Papa possit dispensare ad supradicta, patet *ex cap. Nimis 18. de filiis Presbyterorum &c., & Cap. Is, qui 1. eod. tit. in 6. & cap.*
Quamvis 4. de Præbendis in 6. Episcopus cum illegitimis 60
dispensat quoad Ordines minores, ac Beneficium simplex, & ad Canonicatus Ecclesiæ Collegiatæ, quoties non requirunt Ordinem Sacrum, *Cap. Is, qui 1. de filiis Presbyteror. in 6.* Barbos. *de offic. & potest. Episcop. part. 2. alleg. 45. num. 20, & de Canonicis, & Dignitatib. cap. 13. num. 25.* Zerola *in praxi Episcopor. quæst. 1. verb. Canonica*, Garzias *de Benefic. part. 7. cap. 2. num. 69.* Reiffenstuel *lib. 1. decretal. tit. 17. numer. 11.* & alii passim.
Dicitur autem, quoties non requirunt Ordinem Sacrum, 61
quia, cum in tali Ordine nequeat dispensare Episcopus cum illegitimis, *ex cap. Ut filii Presbyterorum, & cap. Is, qui 1. eod. tit. in 6.* neque poterit dispensare in Beneficiis simplicibus, & Canonicatibus Collegiatæ, quoties requirunt Sacrum Ordinem; *arg. cap. Translato 3. de Constitut.* ac notat Glossa *in cap. Is, qui 1. verb. Tale. de filiis*
Presbyterorum in 6. Capitulum Sede vacante potest dispen- 62
sare cum illegitimis in iis, in quibus potest Episcopus, cum succedat Episcopo in iis, quæ sunt ordinariæ jurisdictionis, sicuti est talis dispensatio; Zerola *part. 1. praxis Episc. vers. Capitulum. §. Tertio*, Navarrus *consil. 7. de Filiis Presbyterorum*, Barbos. *loc. cit. num. 25.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 15.* & alii passim.

Filius illegitimus dispensatus ad Ordines minores, non 63
censetur dispensatus ad Beneficium etiam simplex, quia hæc duo sunt separabilia, atque executio Ordinum potest stare sine Beneficio; Barbos. *in tract. de Appellativa verborum significat. verb. Ordo in 6.* Reiffenstuel *loc. cit. numer. 21.* Garzias *de Beneficiis part. 1. cap. 6. num. 70., & seq.* cum aliis ibi citatis. Si vero sit dispensa-
tus ad Ordines Sacros, hoc ipso videtur dispensatus ad 64
obtinendum simplex Beneficium, ne alioquin in opprobrium Ordinis Clericalis mendicare cogatur; *arg. Cap. Propostuit 6. de Filiis Presbyterorum*, ibi: „ Quia indi-„ gnum est, ut ipse postquam est in Subdiaconatu ordi-„ natus omnino debeat Ecclesiastici Beneficii provisione „ carere &c. " & ibi Glossa *verb. Carere*, Abbas *num. 1.*
& alii. Illegitimus simpliciter dispensatus ad Beneficia 65
non potest obtinere nisi unicum, non autem duo simul, textu expresso *in cap. Is, qui 1. de Filiis Presbyteror. in 6 §. Ille vero*, ibi: *Nisi unicum Beneficium obtinere*. Sic dispensatus simpliciter ad Beneficium potest solummodo obtinere simplex, non autem Beneficium Curatum, Dignitatem, aut Personatum; Garzias *de Beneficiis part. 1. cap. 6. numer. 59* citans Rotam *decis. 2. de Filiis Presbyterorum in novis 1.* Rebuff. *tit. de dispensatione super defectu natalium numer. 51., & seq.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 19.* Barbosa, & alii passim. Et ratio est, quia talis dispensatio veluti odiosa est stricte interpretanda, scque ly *Beneficium* simpliciter positum pro solo simplici accipi

V debet,

debet, arg. *Cap. Nimis* 18. *de Filiis Presbyteror.*, *& cap.* 1. *qui* 1. *eodem in* 6 *& Cap. Quamvis pluribus* 4. *de praebend.* in 6.

67 Filius illegitimus nequit in Ecclesia, ubi Pater eius beneficium habet, vel habuit, quodcumque Beneficium obtinere; *Cap. Ad praesentiam* 2. *cap. Cum decorem* 15., *& Cap. Ad abolendam*, 16. *de Filiis Presbyteror.*, & expresse Concil. Trid. *sess.* 25. *cap.* 15. *de reformat.*, ibi: „Ut paternae incontinentiae memoria a locis Deo consecratis, „quos maxime puritas sanctitasque decet, longissime arceatur, non liceat Filiis Clericorum, qui non ex legitimo nati sunt Matrimonio, in Ecclesiis, ubi eorum „Patres Beneficium aliquod Ecclesiasticum habent, aut „habuerunt, quodcumque etiam dissimile beneficium obtinere. Nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare, nec pensiones super fructibus beneficiorum, quae „parentes eorum obtinent, vel alias obtinuerunt, habere, " Immo Filius illegitimus in tali Ecclesia nec

68 etiam potest Sacristam, Musicum, aut alium ministrum agere; Colligitur ex Concil. Trid. *loc. cit.*, ibi: *Nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare*, et sic fuisse decisum a Sac. Congregat. refert Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. p.* 3. *alleg.* 65 *num.* 20., & tenent Navarr. *consil.* 1. *qu.* 17. *de Constit.* Garzias *de Beneficiis part.* 7. *cap.* 3. *num.* 68. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 32., & alii passim. Etiamsi fue-

69 rit illegitime natus ante Clericatum parentis; et ratio est, quia etiam illegitime procreatis ante Clericatum militat ratio allata a Concil. Trid. *loc. cit.* scilicet *Ut paternae incontinentiae memoria a locis Deo consecratis arceatur*, et sic fuisse a Sacra Congregat. decisum refert Garzias *loco citato cap.* 3. *num.* 25., et sequitur Barbosa *loc. cit. allegat.* 65. *n.* 6. cum aliis.

70 Filius Presbyteri quamvis legitimus, idest procreatus legitime ante Clericatum nequit immediate succedere in Beneficio paterno, textu expresso *in Cap. Quoniam* 10. *& cap. Ad extirpandas* 11., *& cap. Michael* 13. *de Filiis Presbyteror.* Potest tamen Filius legitimus Presbyteri succede-

71 re mediate in Beneficio paterno textu expresso *in cap. Ex transmissa* 7. *de Filiis Presbyteror.* Barbosa *loc. cit. alleg.* 65. *n.* 16. Garzias *loc. cit. cap.* 3. *num.* 16. Pirhing. *lib.* 1. *decretal.*

72 *num.* 50. Reiffenstuel *loc. cit. n.* 34., & alii communiter. Filius legitimus Presbyteri potest habere aliud dissimile Beneficium in Ecclesia, in qua Pater ministrat, textu expresso in *cap. Ad haec* 11. *de Filiis Presbyter.* Immo Filius le-

73 gitimus Presbyteri potest etiam praeesse Ecclesiae, in qua Pater sine titulo quandoque ministravit, textu claro *in Cap. Consistentes* 8. *de Filiis Presbyter.* Tunc enim non fit successio in Ecclesia, vel Beneficio, cum istud Pater non

74 praehabuerit. Solus Papa dispensat, ut Filius immediate succedat Patri in Beneficio, textu expresso *in cap. Dilectus Filius* 17. *de Filiis Presbyteror.* Potest tamen absque alia

75 dispensatione Pater succedere immediate in beneficio praehabito a suo Filio legitimo, sic fuisse decisum a *sacra Congregat. Concilii* 22. *Decemb.* 1594 refert Garzias *de Beneficiis part.* 7. *cap.* 3. *num.* 39., & tenet Engel *loc. cit. decretal. tit.* 17. *n.* 3. Reiffenstuel *ibidem n.* 39. Barbosa *de Offic. & potest. Episcop. par.* 3. *alleg.* 65. *num.* 17. & alii communiter.

76 Filius familias (idem est de Filia familias) qui est filius naturalis, vel adoptivus sub patria potestate constitutus, quatuor praestare tenetur parentibus, scilicet amorem, obedientiam, reverentiam, & auxilium. Contra

77 amorem graviter peccat filius, si signa odii parentibus ostendat, & aspere tractet, si torvis oculis fere semper eos intueatur, ac ita aspere, & dure loquatur, ac si odio haberet, si grave malum v. g. mortem eis optet. Ad hoc faciunt duae propositiones merito damnatae ab Innocentio XI. *die* 2. *Martii* 1679. Prima, quae est in ordine 14. „Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia scilicet ei obventura est pinguis „haereditas. Secunda, quae est 15 in ordine: Licitum „est Filio gaudere de parricidio parentis a se in ebrietate perpetrato propter ingentes divitias inde ex hae-

78 „reditate consecutas. " Contra reverentiam graviter peccat Filius, si parentes etiam leviter, si graviter contristet, ad gravem iram provocet, si maledicta, convicia, & hujusmodi in eos committat, si paupertatem despiciat, vel nolit eos pro parentibus agnoscere, si in foro externo etiam de vero crimine accuset, extra crimen haeresis, proditionis, vel conjurationis in Principem, cum non est alius corrigendi modus. Contra obedientiam gra-

79 viter peccat filius, si in re gravi sit inobediens circa ea, quae pertinent ad gubernationem domus, ad bonos mores, vel ad animae salutem; si contra voluntatem parentis ducat Uxorem se indignam idest eam quia juxta suae regionis praxim nequeat contrahere sine dedecore; si sine justa causa nolit eam ducere, quam juste vult pa-

80 rens. Contra debitum auxilium graviter peccat filius, si non subveniat in gravi necessitate spirituali, vel corporali.

81 Bona Filiorumfamilias alia sunt Castrensia, alia quasi Castrensia, alia Adventitia, & alia Profectitia. Quae sint talia bona, & quid circa ipsa possint, vel non Filii, vid. verb. *Bona art.* 4. *a n.* 38. *usque ad finem*. Filius peccat gra- 82
viter, & tenetur ad restitutionem, si rationabiliter invito Patre notabilem quantitatem surripiat de bonis paternis; *Communis*. Quae autem sit notabilis quantitas sufficiens ad peccatum mortale, non satis conveniunt in hac 83
assignanda Doctores; Lessius enim *lib.* 2. *cap.* 12. *dubitat.* 13. *n.* 76. *de infantis furtivorum*, Navarr. Filliucius, & alii volunt filium non esse condemnandum peccati mortalis, si duos, vel tres aureos auferat a Patre divite; secus si a Mechanico exiguae fortunae. Salas de hoc rogatus respondit, filium unicum Patris habentis annue mille quingentos aureos, posse sine mortali auferre singulis annis viginti vel triginta aureos, quod Lugo *disp.* 16 *sect.* 4. non improbat, si parens non sit tenax, & filius jam adoleverit, simulque furetur ad usus honestos. Bonnes dicit, ad furtum grave filii parentis praedivitis requiri saltem quinquaginta aureos, quod Lugo *cit. disp.* 16. *num.* 70 merito rejicit, nisi forte esset Filius Principis, aut Magnatis, Cenedo apud Tamburin. *lib.* 8 *tit.* 2. *cap.* 5. *n.* 5. dicit, non fore mortale, si filius intra non furetur ultra sexdecim solidos Hollandicos; Fagundez, si non ultra quatuor, vel quinque. At quia in hoc generalis regula statui nequit, Sporer *tom.* 2. *tract.* 5. *in sept. & decim. praecept. Decal. cap.* 5. *sect.* 2. *n.* 77. merito dicit, quod prudens Confessarius arbitrari debet, non solum ex materia ablata, sed etiam ex circumstantiis personarum, scilicet ex Patris facultatibus, ejus genio, & affectu in filium, & filiorum pluralitate, vel paucitate, ex filii accipientis aetate, & rei acceptae usu, & similibus, semper tamen vitando extrema, ut nec temere peccati mortalis scrupulus iis injiciatur, nec etiam, quod sedulo cavendum, ansa praebeatur ad furandum de bonis parentum.

Filius peccat graviter, si expendat in res turpes, aut 84
vanas (ut in ludum, in compensationes, in foeminas) contra voluntatem parentum notabilem summam ex pecunia sibi tradita ad honestos usus, v. g. ad emendos libros vestes, ad solvendum didactra Magistris; Navarr. *cap.* 17. *num.* 164. Lessius *loc. cit. num.* 77. & alii passim.
Insuper talis filius tenetur ad restitutionem, cum ad 85
alium usum jus non habuerit, maxime si parens inde damnum acceperit, ita ut ratione talis mali usus facti a filio plus quam expendisset, debuerit pater expendere. Et si non possit restituere, tenetur adducere in divisionem, nisi forte constet alios tantundem expendisse, vel nisi parens condonaverit, aut pater, & fratres vanas, & turpes expensas scientes non petant satisfactionem quia in tali casu censentur condonare; Lessius *loc. cit. num.* 77. Burgh. *centuria* 2. *cas.* 56., & alii. Si Filius alatur in lo- 86
co distante a parentibus, poterit ex alimentis moderate aliquid insumere in lusus honestos, & si alios honestas recreationes, v. g. 5 ex 100. Item illud quod parcius vivendo reservat ex pecunia sibi emissa. *Communis*. Fi- 87
lius in domo paterna laborans probabilius non potest petere salarium, nec si illud surripere, aut occulta compensatione; Glossa *in leg. Cum oportet Cod. de bonis quae liberis quae liberis &c. verb. Ejus substantia.* Tenet Navarr. *lib.* 3. *cap.* 1. *n.* 75. Silvester *verb. Furtum* 1. *quaest.* 12. Molina *tom.* 1 *tract.* 2. *disp.* 214. Diez *in practic.* qq. q. 8. §. 2. Layman *lib.* 3. *tract.* 5. *part.* 3. *cap.* 8. *n.* 22. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *n.* 1034. aliique plurimi, quos citat, & sequitur Moya *n.* 6. *d.* 4. *q.* 1. Et ratio est, quia jura indistincte ajunt, quae ex re, sive substantia patris proveniunt, ipsi patri acquiri, Instit. *Per quas personas nobis acquiritur n.* 1., *& cit. leg. Cum oportet Cod. de bonis quae liberis &c.* Quid enim magis rationi congruum est, inquit Card. de Lugo *disp.* 5. *num.* 42. quam ut filius agricolae juvet patrem in agricultura, filius mercatoris in mercatura? praesertim cum sic addiscant illas artes teste Molina *loc. cit.* addens non facile fore tam audacem filium, qui ideo petat salarium. Tum quia si salarium petat, pater juste subtrahit victum, & vestitum, non enim tenetur haec dare filio potenti ea lucrari, adeoque salarium compensatur per sustentationem.

Contraria tamen sententia est etiam probabilis, & 88
hanc post Bartolum sustinere Navarr. *cap.* 17. *num.* 144. Angelus *verb. Furtum num.* 11 Lopez *part.* 2. *instruct. cap.* 21. Dicastill. *lib.* 2. *tom.* 2. *d.* 9. *n.* 187. Barth. *cas.* 80. Lessius *lib.* 2. *cap.* 12. *num.* 81. aliique apud Moyam *tom.* 6. *d.* 4. *quaest.* 1. qui *num.* 7. vocat hanc sententiam probabilissimam; Dian. *part.* 4. *tom.* 4. *resolut.* 66. vocat tutam. Et ratio iterum est, quia talis filius est veluti socius negotiationis, neque debet esse deterioris conditionis, quam famulus, vel extraneus, qui cum hero lucraretur juncta industria; quod magis valet, si filius sit emancipatus, aut illegitimus, uti notat Sanchez *in Consil. l.* 1. *c.* 2. *dub.* 8. Vel si opera, & obsequia praestita non sint ex iis, quae pater a filio potest jure paterno exigere, sed sint supra communem filii, tunc enim, ut recte notat Lugo *cit. disp.* 5. *n.* 43. posset filius velle stipendium sibi reddi. Si autem ob metum reverentiale Patris filius salarium 89
petere non audeat, vel probe sciat, si petat, se repulsam

sacu-

justitiam esse, volunt citati Doctores pro secunda sententia quod licitum sit filio uti occulta compensatione.
90 Quod tamen non auderem ego admittere, quia occulta compensatio non est licita, nisi ubi jus est certum, idest ut moraliter certo constet rem esse suam, aut sibi ex justitia deberi; *l. 4 de compensationibus*, ut dictum est *verb. Compensatio num. 3.*, & recte dicit La Croix *lib. 3. part. 1 num. 962.*, *& num. 1025.* Jus autem filii non est hic certum, quia nostra sententia est saltem probabilis, adeo ut &c. & videtur sic tenendum etiam ratione propositionis 37. inter damnatas ab Innocentio XI. 2. *Martii* 1679. ibi, „ Famuli, & Famulæ domesticæ possunt „ occulte heris surripere ad compensandam operam suam, „ si majorem judicant salario, quod recipiunt.

91 Filius in extrema necessitate Patris, & Filii proprii tenetur potius subvenire Patri, quam Filio, quando non potest utrique; D. Thomas 2. 2. *quæst. 26. art. 9. ad tertium*, Magister Sentent. *in 3. dist. 29.* Abulensis Matth. *cap. 22. quæst. 311* Coninch. *de Charitate disp. 25. num. 129.* Oried. *de Charitate contr. 8. punct. 5. num. 107* Diana *part. 10. tract. 13. resolut. 4 vers. Sed ergo in ejus favorem*, Busembaum *l. 2. tract. 3 dub. 1, sub num. 4.* La Croix *lib. 3. part. 1. num. 721.* Sporer. *tom. 1. tract. 3. in 4. præcept. Decalog. cap. 6. num. 134.* ubi dicit, esse communissimam, Felix Potestas *tom. 1. part. 2. num. 291.*, *&* *num. 2040*, & alii plurimi ex Theologis. Ex Jurisconsultis Cinus *in leg. 2. in fine Cod. de Patribus qui filios distrax.* Alterius *de patria potest. effectu 16. num. 31.* Bellamera *in cap. Per famosam leg. 42.* Præpositus *in cap. Cum haberet, de eo qui duxit in Matrimonium*; Surdus *de alimentis tit. 1. quæst. 92. num. 6.*, & varii alii. Immo mul-
92 ti volunt, potius Patri, quam filio esse subveniendum etiam in alia æquali necessitate, quando non potest utrique; sic Paschalis *de patria potest. part. 2. cap. 3. num. 63.* Pontanus *de alimentis tit. 1. cap. 9 num. 3.* Præpositus *in cap. cap. Cum haberet, de eo, qui duxit in Matrimon.* Surdus *de alimentis tit. 1. quæst. 94. num. 5.*, *& sequent.* Salicetus, seu Auctor ab eo relatus *in lib. 2. num. 7. in fine Cod. de patribus qui filios distrax.*, & alii. Ex Theologis D. Thomas *2. 2. quæst. 25. art. 9. ad tertium*; Magister *in 3. sent. dist. 29.* Cajetanus *2. 2. quæst. 31. art. 1. ad quartum*; Valentia *2. 2. disp. 3. quæst. 4 punct. 5. vers. Octavo sequitur*; Sanchez *de Matrim. lib. 9. disp. 4. num. 26.* Suarez *de Charitate fraterna disp. 9. sect. 4. n. 6.* Oried. *de Charitate controv. 8. punct. 5. num. 107.*, & alii plures apud Joannem Angelum Bossium *de effect. Matrimonii par. 2. cap. 22. §. 6. num. 1211.*

93 E contra multi alii tenent absolute oppositum, scilicet quod quis in concursu necessitatis Patris, & Filii teneatur potius alere filium; Sic Roccafull. *in sua praxi quid agendum part. 3. lib. 2. num. 45.* Bartolus *in leg. Nam quemadmodum ff. de Liber. agnos.* Paleotus *in cap. Cum haberet, de eo, qui duxit in Matrimonium*; Merlinus *de legit. lib. 1. tit. 3. decis. 5. num. 32.* Franciscus Maria Pratus *lib. practic. casu* 891. Alexander *in leg. in suis num. 3. ff. de lib. & posth.* Faber. *in § Jus naturale num. 3. Instit. de Jure nat.* Ancharanus *in cap. Cum haberet num. 13. de eo, qui duxit in Matrimonium*, Corduba a Lara *in leg. Si quis a liberis, in princip. num. 35. ff. de lig. agnos.* Joannes de Lignano *in tract. de amicitia 3. de subventione paterna*, *& finali numer. 16.* Antissiodorensis *lib 3. summæ tract. 3. cap. 5.* Fagundes *in Decalogum lib. 4. cap. 1. num. 12.* & alii apud Bossium *loc. cit. num. 1213. & 1214. & sequent.* & ille Rosignolus Contract. XV. de Matrimon. 2. *dispar. 2. n. 16. & 5* ubi absolute concludit, quod etiam stante extrema necessitate utriusque potius sit subveniendum filio quam patri, & adducit varias probationes, & resolvit argumenta contraria; Sic etiam tenet *in tomo de patria potestate discept. 3. cap. 4. num. 25 & 26.*

94 Filius in extrema necessitate Matris, & Filii proprii, quando non potest utrique subvenire, tenetur etiam potius subvenire Matri, quia antiquius, & excellentius debitum est erga parentes, qui nobis existendi causa, & principium post Deum fuerunt. Unde æquitas postulat, ut in extrema necessitate eos ab interitu ante omnes alios liberando eis veluti vicem rependamus; & quidem patri prius, & potius quam matri, quia pater priorem, & excellentiorem principii locum, & ordinem obtinet, quam mater, sicuti notaverunt S. Hieronymus *in cap. 44. Ezechielis*; S. Thomas *2. 2. quæst. 26 art. 10* Ricard. *dist. 29. art. 1, quæst. 9.* Layman *lib. 2, tract. 3, cap. 3 n. 6.* Sporer *loc. cit. n. 138.* ubi testatur esse communissimam.

95 Filius in extrema necessitate tenetur subvenire potius Patri, & Matri, quam propriæ Uxori; *Communis cum S. Thoma loc. cit. art. 9.* & Magister Sent. *in 3. dist. 29.* teste Sporer *loc. cit.* propter rationem numero antecedenti
96 assignatam. Immo prius quam Uxori tenetur in extrema necessitate potius succurrere propriis filius, quia prior est conjunctio parentum ad filios tamquam aliquid sui existentes. Hanc quoque Sporer *loc. cit.* dicit esse communissimam, quamvis alii improbabiliter aliter sentiant.

97 Extra autem extremam necessitatem debet potius filius subvenire propriæ Uxori, quam parentibus, & filiis, quia Maritus cum Uxore sit una caro; Genes. 2. *Relinquet homo Patrem suum & Matrem, & adhærebit Uxori*. Et ad Ephes. 5 *Vir diligat Uxorem tamquam carnem suam*. Sporer *loc. cit. num. 136.* & alii passim. Sunt tamen qui volunt, nedum in extrema, sed etiam in gravi necessitate 98 debere filium potius subvenire Patri, & Matri, quam Uxori, & Filiis; Sic Tamburin. *lib. 5. cap. 3. §. 5.* La Croix *lib. 3. par. 1. n. 722.* & alii. In communi necessitate tenetur filius potius subvenire proli suæ, quam 99 parentibus, quia proles est sub cura parentum, & ab illis etiam extra extremam, & gravem necessitatem jure postulat alimenta, non item parentes; 2. enim *ad Corinth. cap. 12.* sic habetur: *Non enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis*; *Communis*. Vide verb. *Necessitas*.

Filius quantumvis obstrictus voto Religionis non potest Religionem ingredi existentibus parentibus in extrema necessitate, qui non possint subsistere sine ope Filii; *Communis* cum S. Thoma *2. 2. quæst. 101 art. 4. ad tertium, & quartum*; Silvester *verb. Religio 6. quæst. 9.* Navarr. *in Manual. cap. 14. n. 12.* Astensis. *in Summa part. 1. lib. 1. tit. 24. art. 3. q. 4. art. 4.* Caietan. *2. 2. q. 189. art. 6.* Nec officit quod filius sit vinculo voti obstrictus, quia, ut recte notat Joannes Angelus Bossius *de effect. Matrimon. part. 2. cap. 23. n. 268.* & Rosignol *de Patria potest. discept. 3. n. 17.* Obligatio naturalis subveniendi pa- 101 rentibus extreme indigentibus antiquior est, & fortior obligatione voti, nec voto tolli potest. Si filius existentibus suis parentibus in extrema, vel gravi necessitate Religionem ingrediatur, & profiteatur, professio est valida, sed illicita, unde si aliter ipsis subvenire nequeat, tenetur exire. Non tenetur autem, nec potest exire, si sine egressu possit ipsis subvenire suis operibus, & industria, v. g. si a pœnitentibus, aliisque sibi benevolis petat eleemosynas ad subveniendum suis parentibus in extrema, seu gravi necessitate constitutis; vel si ex sibi a Religione attributis aliquid subtrahat, & illud conferat parentibus, vel si impletis consuetis muneribus præstandis in favorem Monasterii se exerceat in pingendo, scribendo, concionando, vel aliis operibus, ex quibus mercedem, seu eleemosynam aliquam acquirat, & conferat in subventionem parentum petita facultate a Superiore, & hujusmodi; Valentina *2. 2. disput. 7. qu. 1. punct. 2. vers. Puto omnes*; Suarez *tom. 3. de Relig. cap. 5. num. 12.* Sayrus *lib. 1. Clavis cap. 6. n. 18.* La Croix *lib. 4. n. 180.* Rosignol. *de Patria potest. loc. cit. n. 39.* & alii passim.

Filius Religiosus professus nequit e Religione exire ad 102 subveniendum suis parentibus in extrema, vel valde gravi necessitate, nisi accedat suorum Superiorum placitum, & facultas; S. Thomas *2. 2. quæst. 101. art. 4.* & ibi Caietanus, *& quodlib. 3. art. 16. & quodlib. 10. art. 9.* Alexander *tertia part. quæst. 33 memb. 4. quæst. 2.* Astensis *in Summa prima parte 1 tit. 24. art. 3. quæst. 4.* Lyranus *in Matth. cap. 15.* Silvester *verb. Religio 6. quæst. 9* Tabiena *verb. Pietas num. 3.* S. Antoninus, Armilla, Navarr., Sanchez, Layman, aliosque plures allegat Joannes Angelus Bossius *part. 2. de effect. Matrim. cap. 23 num. 1296.* La Croix *lib. 4. num. 180.* Et ratio est, quia professus in Religione non habet posse, nec velle, cum suam voluntatem, seque ipsum transtulerit in potestatem Religionis, a qua in omnibus dependere debet, adeout quidquid ipse contra voluntatem Superiorum suorum, inique agat, & consequenter non accedente Superiorum consensu, non poterit a Religione exire ad subveniendum extremæ seu valde gravi necessitati parentum, cum talis necessitas superveniens professioni jam emissæ inveniat subjectum im- 103 potens ad sic subveniendum. Non desunt tamen magni nominis Doctores sustinentes, posse Filium e Religione exire etiam contra voluntatem suorum Superiorum ad subveniendum parentibus in tali necessitate, quia dicunt ipsi, professus adhuc manet filius, & obligatio filii erga parentes ita est naturalis, & intrinseca, ut nequeat per ullum statum eximi; Sic Palacius *in 4. dist. 38. disput. 1.* Silvius *part. 1. verb. Egressus e Monasterio*; Vigueriius *lib. Instit. cap. 6. §. 7.* aliique plures apud Sanchez *in Decalog. lib. 4. cap. 20. num. 25.* & apud Mendo *dist. 3. num. 7.* & apud Rosignol. *de Patria potest. loc. cit. num. 49.*

Filius, filiave, si sui parentes non sint in extrema, 104 vel gravi necessitate constituti, potest etiam ipsis invitis statum Religiosum assumere; S. Thomas *2. 2. quæst. 189. art. 6.* Bartolus *in leg. 10. § Si parens ff. Si quis a parent. fuer. manu.* Palacius *in cap. Per vestras §. 11. num. 1. de donat. inter Vir. & Uxor.* & communis aliorum. Et ratio est, quia filius in statu eligendo est sui juris præsertim in his, quæ sunt Divini obsequii; Tum quia magis est obediendum vocanti Deo, quam parentibus carnalibus; Hinc Christus *Matth. 8.* reprehendit discipulum, qui nolebat eum statim sequi intuitu paternæ sepulturæ. Et S. Hieronymus *in Epist. ad Heliodorum*, quam refert D. Thom. *2. 2. quæst. 101. art 4.* ait: „ Per „ calcatum perge Patrem, per calcatam perge Matrem, „ Ad vexillum Crucis evola, summum genus pietatis est „ in hac re fuisse crudelem.

Filius non solum inspecto Jure naturali, sed etiam Ju- 105 re civili, potest vendi a Patre in extrema, & valde gra-

vi necessitate, cui aliter subveniri non possit. Quod hoc possit de Jure naturali, colligitur ex pluribus textibus Sacræ Scripturæ, ubi habentur plures venditiones filiorum factæ a parentibus, ut 2. *Nehemiæ cap. 5. Exod. 21. Deuteronomii 15.* quæ tamen ibidem non reprobantur, & certe non subsisterent, si essent Jure naturali vetitæ, & sic tenent Covarr. *variar. resolut. lib. 3. cap. 14.* Angelus *verb. Servitus num. 5. ad fin.* Sotus *de Justit. lib. 4. quæst. 2. art. 2. & in quarto dist. 29. q. 1. art 4.* Silvester *verb. Emptio quæst. 3. num. 6.* Rosella *verb. Emptio num. 26.* Tabiena *verb. Emptio num. 7. ad fin.* Azorius *Instit. moral. part 2. lib. 3. cap. 19. vers. Illud vero quæritur*, & alii passim. Quod hoc etiam possit de Jure civili, colligitur *ex textu in leg. 2. Cod. de patrib. qui fil. distrax.* & sic tenent Salicetus *in dict. leg. 2. n. 1.* ff. *de patrib. qui fil. distrax.* & ibi Baldus *num 3.* & Glossa, Navarr. *in Manual. cap. 13. num. 16.* Rebellus *de obligat. Justit. part. 1. lib. 1. quæst 9. num. 9.* Joannes Angelus Bossius *tract. de patr. potest. cap. 3. num. 5.* Villalobos *in Summa tom. 1.*
206 *tract. 10. differ. num. 7.* Lessius *de Justit. lib. 2. cap. 5. verb. Adverte.* Rosignol. *de patr. potest. loc. cit. num. 5.* & alii. Immo antiquitus sancitum fuerat in lege Romuli (de qua meminerunt Covarruvias *variar. resolut. lib. 3. cap. 14. num. 4. vers. Secundo*, Azorius *Instit. moral. part. 2. cap. 19. vers. Secundus effectus*, Rosignol. *loc. cit. num. 1.*) quod absolute posset pater indistincte, & sine ulla necessitate filium cuicumque voluerit vendere, sed barbara illa lex Romuli correcta est per textum *in leg. Cellius*, & *leg. Si in Emptione §. Liberum ff. de contrah. Empt. leg. Liberis §. Si quis sciens ff. de liberali caus.* per quæ jura est absolute statutum, quod patres nequeant vendere, seu donare filios, nec quisquam possit hominem liberum vendere.

207 Filius tamen Sacerdos non potest a Patre vendi, neque in extrema egestate famis; Surdus *de aliment. tit. 8. privil. 38. num. 16.* Barbosa *collect. ad leg. 2. num 8. Cod. de patrib. qui fil. distrax.* Covarruvias *lib. 3. variar. resolut. cap. 14. n. 4.* Pascialis *de virib. patr. potest. part. 1. cap. 3. num. 15.* Molina *de Justit. & Jur. tract. 2. disput 33. vers. Sciendum*, Azorius *part. 2. lib. 2. cap. 19. quæst. 6. vers. Si verus reges.* Joann. Angel. Bossius *tract. de patria potest. cap. 3. num. 9.* & alii, qui omnes adducunt pro ratione privilegium concessum statui Sacerdotali, cui derogare nequit necessitas patris, cum venditio caderet in dedecus talis status. Nec filius,
208 nec filia Matrimonio copulati possunt a patre vendi ob necessitatem famis; Covarruvias *loc. 3. variar. resolut. cap. 14. num. 4. & seq.* Castropalaus *de Justitia tract. 1. disput. unica punct. 9. num. 6. vers. At specifiare*; Molina *de Justitia, & Jur. tract. 2. disput 33. vers. Sciendum*, Azorius *Instit. moral. part. 2. lib. 2. cap. 19. vers. Si iterum reges.* & alii; quamvis enim stando Juri communi filii, & filiæ per Matrimonium non solvantur patria potestate, quia tamen vendi-
209 tio illorum caderet in detrimentum alterius conjugis, facultas parentum ad illam non extenditur. Nec etiam filius emancipatus potest vendi a Patre ob necessitatem famis; Paschalis *de vir. patr. potest. part. 1. cap. 1. num. 13.* Lessius *de Justitia lib. 2. cap 5. num. 17.* Pinellus *in rubr. Cod. de bonis matern. part. 2. num. 23.* & alii passim communiter. Facultas enim concessa Patribus *in cit. leg. 2. Cod. de patrib. qui filios distrax.* non est fundata solum ratione sanguinis, sed etiam ratione patriæ potestatis, a qua sunt exempti filii legitime emancipati, per textum in *§. Admonendi Instit. quib. mod. jus patria potest. solv. & leg. Cum in adoptionibus, vers. Si vero in fin. Cod. de adopt.*

210 Inspecto Jure naturali in extrema necessitate famis potest filius vendi etiam a Matre & Avo. Filii enim de Jure naturæ post Deum sunt obligati parentibus, a quibus esse acceperunt, adeoque parentum vitæ Jure naturali compelluntur suam libertatem postponere. Hinc in Sacris paginis Exod. 21. Deut. 16. 17. Nehemiæ cap. 5. non solum in ordine ad patrem, sed etiam ad Matrem permittitur talis venditio; & tenet Covarruv. *lib. 3. variar. resolut. cap. 14. n. 4.* Sotus *lib. 4. de Justit. quæst 2. art. 2.* Tiraquel. *lib. 1. de retract. § 16. n. 17.* Alcanius Clemens *de patria potest. part. 2. cap. 1. n. 9.* Molina *de Justitia tom. 1. disput. 33. vers. Sciendum.* Silvester *verb. Emptio n. 6.* Lessius *de Justit. lib. 2. cap. 5. n. 16.* & alii.

211 Inspecto tamen præcise Jure civili talis facultas vendendi filios ob famis extremam egestatem non competit Matri, quia Mater non habet tantam potestatem in filios, quantam habet pater, prout colligitur ex textu in *leg. Transactione Cod. de transaction.* adeoque in hoc non venit nomine patris, cui specialiter hoc privilegium concessum est *in cit. leg. 2. Cod. de patrib. qui filios distrax.* quod, cum sit contra filium, adeoque contra jus tertii, non est extendendum, sed strictissime accipiendum; *argum. cap. Odia 15. de Regul. Juris in 6.* Et sic tenent Salicetus *in dict. leg. 2. num. 2. Cod. de patrib. qui filios distraxer.* & ibi Glossa *verb. Crediderit.* Baldus *num. 4.* Pinellus *de Bon. patr. 2. n. num. 40. Cod. de bonis matern.* Gloss. *in princip. Instit. de patria potest.* Alcanius Clemens *de patria potest. c. 6. effect. 1. num. 20.* Sanchez *de Matrim. lib. 7. disput. 24. num. 16. & consil. moral. lib. 1. cap. 1. dub. 13. num. 2.* Rebellus *de obligat. Just. part 1. lib. 1. quæst. 9.* Joannes Angelus Bossius *tract. de patria potest. cap. 3. num. 28.* Molina *loc. cit. tract. 2. disput. 33. vers. Sciendum*, & alii.

Nec etiam talis facultas inspecto præcise Jure civili competit Avo, seu aliis Ascendentibus, quia quamvis appel- 212
latione Patris plerumque veniat etiam Avus, *leg. Parentum appellatione ff. de verb. signif.* in lege tamen strictissima, in qua ex dispositione Juris specialis privilegium contra filios, venit solummodo pater immediatus; Salicetus *in dict. leg. 2. num. 3. Cod. de patribus, qui filios distraxer.* Montalvo *lib. 7. ad fin. tit 16. part. 4.* Barbos. *collectan. ad dict. leg. 2. num. 10. Cod. de patribus qui filios distrax.* & ibi Baldus, Surdus *de aliment. tit. 8. privileg. 58. n. 29.* Sanchez *lib. 7. de Matrim. disput. 24. num. 16.* & alii.

Filius non tenetur credere Matri asserenti ipsum non 213
esse legitimum; Mater enim est incerta ad discernendum, an conceperit ex coitu mariti, an vero adulteri, cum supponatur pro eo tempore cohabitare cum marito, prout colligi potest ex textu *in leg. 1. §. Si mulier, ff. de liber. agnoscend.* ubi quod possit contingere dicitur, quod fœmina carnaliter cognita non sentiat conceptionem, adeoque ejus dicto non videtur firmiter credendum; *argum. leg. Lucius Titius ff. de condit. demonstrat.* Tum quia allegans suam turpitudinem, maxime ubi hæc potest esse in præjudicium tertii, ex vulgata regula non est fides præstanda; Glossa *in cap. Officii, de pœnit. & remiss.* hocque satis evincit textus *in leg. Mercalem, Cod. de condit. ob turp. caus. leg. Transactione Cod. de transact.* præcipue cum jura possint semper præsumere, quod assertio fuerit ex odio, vel aliquo alio pravo prætextu, prout haberi videtur *in leg. fin. ff. de probat.* Sic tenet Bartolus *in leg. Filium ff. de iis, qui sunt sui, vel alieni juris*; Menochius *de arbitr. judic. lib. 2. centur. 1. cas. 89. num. 5. & num. 27. vers. Extenditur quarto*; Mascard. *de probat. concl.* Mantica *de conject. ult. volunt. lib. 2. tit. 14. num. 8.* Decius *in cap. Per tuas num. 4. de probat.* Boerius *decis. 299. num. 6. in fin.* Joan. Navizani *in Sylva nupt. lib. 3. num. 50. vers. Præsertim quando filius*, Rosignolus *de patria potest. disceps. 1. cap. 7. num. 2.* Suarez *de Censuris disput. 50. sect. 2. n. 5.* Bonacina *de his, quæ pertinent ad usum Matrimonii quæst. 4. punct. 15. n. 21.* Syrus, & alii plures.

Filius nec pro foro interno tenetur sic credere Matri, 214
prout signanter notat Mantica *de conjectur. ult. volunt. lib. 1. tit. 14. num. 8. & 27.* Rosignolus *loc. cit. num. 6.* Filius enim habet fundatam intentionem suam in verbis matrimonii, cujus favor semper prævalet; *argum. leg. Miles §. Defuncta ff. de adult.* Etiamsi Mater juret ipsum 215
non esse legitimum; *cap. Per tuas 10. de probation.* & ibi Felinus *in princip. & num. 14.* & communiter Canonistæ, & ex Theologis, Suarez *tom. 5. de censur. disput. 50. sect. 4.* Silvester *verb. Adulterium num. 5.* Soto *nes 1. 2. q. 62. art. 6.* Bonacina *de iis, quæ pertinent ad usum Matrim. quæst. 4. punct. 15. num. 32.* & alii. Etiamsi Mater in 216
extremo tempore suæ confessionis esset in articulo mortis, & mandaverit suo confessario, ut post suum obitum hoc propalaret, quia nihilominus filius non tenetur eidem credere; Boerius *decis. 229. num. 7. vers. Et tertiam*, Joan. Baptista *de Herbatius de filiis famil. quæst. 45. n. 15.* Rosignol. *loc. cit. sub num. 7.* & alii. Unde Legistæ *in leg. Filium ff. de his, qui sunt sui, vel alieni juris*, quos citat Fagnan. *lib. 2. decretal. in cap. Cum esset 10. de testament. num. 104.* & sequitur Menochius *de arbitrariis judicum l. 2. cent. 1. num 58.* & Bartolus *in dict. l. Filium de iis, qui sunt sui, vel alieni juris*, fatuum reputant filium, si credat Matri asserenti eum ex adulterio esse genitum, ut fatuum reputarunt Regem, qui renunciavit, & dimisit Regnum, eo quod Mater Regina in articulo mortis asseruisset, Filium, qui jam Regnum assumpserat, non esse ex se, & marito Rege procreatum, sed ex se, & quodam milite, & teste Fagnano *loc. citat.* conveniunt Doctores, quod talis non tenebatur Matri credere in foro conscientiæ, quia non credit lex, cui debebat se conformare, & merito Bartolus *loc. cit.* ipsum arguit nimiæ levitatis, eo quod steterit verbis maternis, & subdit, quod, si ipse in tali casu fuisset, non deposuisset, quia matris verba non possunt filiis præjudicare quoad filiationem, per textum *in leg. Neque professio Cod. de testamentis, & leg. Non nudis Cod. de probationib.* & aliis concor-
dantibus. Intellige hæc tamen de filio, qui non habet con- 217
scientiam erroneam, *argum. dict. leg. Filium, de iis, qui sunt sui, vel alieni juris*, alioquin si veniat contra conscientiam, ædificat ad gehennam; *cap. fin. de præscript.* Fagnan. cum aliis *in lib. 5. decretal. cap. Officii 8. de pœnit. & remiss. numer. 20.* ubi in *Summario sub numer. 15.* dicit præcisis verbis, quod „ filius, qui matri eum Spurium „ asserenti fidem adhibuit, & Regno renunciavit, delu- „ ditur a Legistis, laudatur a Canonistis.

Filius pluribus modis liberatur a patria potestate. Pri- 218
mo per mortem naturalem patris, per textum *in §. 1. vers. Hic vero, Instit. Quibus modis jus patria potest. solv.* Se- 219
cundo per ejusdem patris mortem civilem, scilicet per deportationem in Insulam ob maleficium, prout habetur in *§. Cum autem, Instit. Quibus modis jus patria po-* 220
test. solv. Tertio per lapsum patris in hæresim etiam ante condemnationem, textu expresso in *cap. §. Filiorum autem filiorum, de hæreticis in 6.* Quarto per electionem filii
ad Patritiam, vel Consularem dignitatem; *leg. ult. Cod.* 221
de De-

de Decurionibus lib. 10. & leg. ult. Cod. de Consulibus lib. 12. & §. Filius familias Instit. Quibus modis jus patria po-
122 *test. solv.* Quinto per electionem filii in Episcopum; *cap. per venerabilem, Qui filii sint legitimi.* Sic etiam per assumptionem ad Cardinalatum filius liberatur a patria potestate. Glossa in Extravag. *Execrabilis, de praebend. inter communes, vers. solemnitatem*, Bartolus *in tract. de praestantia Card. part. 1. quaest. 1. num. 69.* Covarruvias *in cap. Quia nos numer. 5. de testament.* Rossius *de patr. potest. cap.*
123 *2. num. 36.* & communis aliorum. Sexto per professionem filii seu Patris in Religione; Sic communiter Doctorum, tum Juristarum, tum Theologorum: Ex Juristis Baldus *in leg. Sacrosanctae num. 1. Cod. de Episcopis, & Clericis*, Mynsingerius *in §. Filius familias Instit. Quibus modis jus patr. potest. solv.* Covarr. *in cap. Qui nos num. 5. de testament.* & alii plures, quos allegat, & sequitur Joann. Angel. Rossius *de patria potest. cap. 2. numer. 36.* Ex Theologis Molina *de justitia tom. 1. tract. 2. disput. 140. vers. Iterum autem*, Sanchez *in Summa lib. 5. cap. 5. num. 29.* Azorius *Instit. moral. part. 2. lib. 2. cap. 20. vers. Sexto;* Armilla *vers. Patria potestas*, Layman *lib. 3. de justitia*
124 *tract. 3. part. 3. cap. 8. sub num. 13.* ubi testatur de communi. Septimo per emancipationem filii coram Judice factam; *leg. ult. Cod. de emancip. lib. Instit. Quibus modis jus*
125 *patr. potest. solv.* Octavo per adoptionem filii familias factam non ab extraneo, sed ab Avo paterno, vel materno; *l. Cum in adoptivis §. Si vero Cod. de adoptionibus.*

126 Filii alendi sunt a suis parentibus; *leg. Si quis a libe-*
127 *ris ff. de agnoscend. & alend. liberis.* Non solum legitimi, sed etiam spurii. Quamvis enim Jure Caesareo parentibus interdictum esset alimenta praestare Spuriis, seu ex coitu damnato ortis, *Authent. Quibus modis naturales &c. §. penult. Authent. Ex complexu Cod. de incest. nuptiis, Authent. Licet Cod. de naturalibus liberis;* Jure tamen Canonico sancitum est, quod a parentibus moderata alimenta debeant praestari quibuscumque illegitime natis; *cap. Cum haberet 5. de eo, qui duxit in Matrimonium, quam polluerat adulterio*, ibi in fine: „ Sollicitudinis tamen tuae „ interest, ut uterque parentum liberis suis, secun-
128 „ dum quod eis suppetunt facultates, necessaria subministret „. Cum hac tamen advertentia, quod mater tenetur alere filios primo triennio, & post triennium tenetur pater usque ad emancipationem, ut colligunt recte Doctores ex *leg. Nec filium, Cod. de patria potest.*, & *cap. Ex litteris, de convers. infidelium*, ubi decernitur filium a patre alendum post triennium. Hinc deducti sunt hi vulgares versiculi:

Mater alit puerum trimum, trimoque minorem:
Majorem vero pascere patris erit.

129 Nomine alimentorum aliud intelligitur respectu Patris, & aliud respectu Matris; Respectu enim Matris intelligitur solum lac, plus enim quam lac non tenetur filio exhibere; Unde si proli alia necessaria subministraverit sine animo donandi, potest repetere a patre; *leg. Alimenta Cod. de negotiis gestis, & citat. leg. Si quis a liberis §. Si mater alimenta;* Azorius *Instit. moral. part. 2, lib. 2 cap. 5. quaest. 8.* Bonac. *de leg. disput. 6. quaest. unic. punct. 6. §. 1. num. 3.* Gobat *in Quinario tract. 5. cap. 28. num. 14. & 19.* La Croix *lib. 3. part 1. num. 697.* &
130 alii passim. Si autem mater nequeat ipsa lac praebere filio, tenetur pater suis impensis nutricem conducere. Si vero possit, planiter, tenetur praebere, vel suis impensis nutricem conducere; Azorius *loc. citat.* Bonac. *loc. citat. punct. 6. num. 5.* Gobat *loc. cit. num. 10. & 20.* La Croix
131 *loc. cit. n. 697.* & alii. In defectum patris, si is videlicet pauper sit, tenetur alere filios avus paternus, vel alii ascendentes, & in defectum ascendentium paternorum, haec obligatio devolvitur ad matrem, uti colligitur ex *l. Si quis a liberis ff. de liber. agnoscend. Iterum autem; & Authent. Si Pater Cod. de divortio in fine*, & tenent Thesaurus *decis. 212. num. 9.* Layman *loc. cit. num. 7.* Angelus, Armilla, Silvester *verb. alimenta*, & alii apud Gobat *in experient. tract. 10. num. 782.* quamvis addat
132 usum praesentem temporum esse contrarium. Deficiente autem matre, tenentur filios alere avus, aliique ascendentes materni; *leg. penult. ff. de filiis agnoscendis;* Lay-
133 man *loc. cit.* & alii. Vide verb. *Parentes num. 8.*

Filii etiam Spurii alendi sunt ab haeredibus; *Authent. Licet Cod. de naturalibus liberis;* Gobat *in Quinario loc. citnum. 31.* Covarruvias *in Epitome decretal. part. 1. cap. 8 §. 6. num. 21.* La Croix *loc. cit. num. 698.* & alii; Ano a filio, si bona patris ei sint addicta ob crimen distinctum a crimine haeresis, vel laesae Majestatis; Gobat
134 *loc. cit.* La Croix *loc. cit.* Bonacina *loc. cit. num. 10.* Clericus potest filio Spurio alimenta suppeditare etiam ex bonis Ecclesiasticis; Navarr. *in tract. de spoliis Clericorum §. 10. num. 11.* Azorius *loc. cit. cap. 12. quaest. 4.* Filliuc. *tract. 28. part. 3. num. 31.* Bonacina *loc. cit. num. 4.* Go-
135 bat *loc. cit. num. 19.* & alii *argum. cap. Pers. dist. 56 & cap. Cum haberet 5. de eo, qui duxit in Matrimonium.* Supradicta tamen de praestandis alimentis filiis, intelligi debent, si filii non possunt habere, unde se alant, *cit. leg. Si quis a liberis ff. de filiis agnoscend. §. Sed si filius*, Covarruvias *loc. cit. num. 13.* cum ceteris Jurisconsultis, Gobat *loc. cit. num. 24.* Layman *loc. cit. n. 7.* Reginal. *lib. 19. num. 39.* & alii. Alimenta enim debent praestari, si necessitas adsit, & non aliter; Thesaurus *loc. cit. num. 16.* Gobat *loc. cit. num. 21.* & alii passim. Unde si filius aliunde habeat sussicientem sustentationem, vel laborando honeste acquirere possit spectata qualitate personae, ac status sui, vel si sit artifex, parentes non tenentur ipsum alere; Tunc enim praesumitur posse seipsum alere; Thesaurus *loc. cit. num. 17.* Layman *loc. cit. num. 7.* Gobat *loc. cit. num. 24.* quandoquidem quilibet praesumitur ex suo opificio posse non solum ali, sed etiam ditari; Sic ex Baldo Gobat *loc. cit. num. 24.* Thesaurus *loc. cit.* & alii.

Filios spirituales esse alendos a patribus spiritualibus, 136
docent quidam Juristae apud Tiraquell. *Commentar. in leg. Si unquam Cod. de revocat. donat.* Gloss. *in verb. Susceperit liberos num. 31.* At, ut recte notant Gobat *loc. cit. numer. 39.* La Croix *loc. citat. num. 703.* & alii, nulla lex, vel consuetudo hoc probat, quod filii spirituales alendi sint a patribus Spiritualibus, si desint parentes naturales, unde talis opinio videtur minus probabilis; *Citati Doctores.*

Filii an possint, & ob quas causas exhaeredari? Vide 137
verb. Exhaeredatio.

Filii quorum bonorum dominium habeant, & quid pos- 138
sint, vel non circa sua bona? Vide verb. *Bona art. 4.* & verb. *Dominium.*

Filii quas eleemosynas facere possint? Vide verb. *Elee-* 139
mosyna.

Varia de filiis expositis. Vide verb. *Parentes a num. 20.* 140
ad 32. verb. *Expositi.*

Filius, an & quando teneatur ad restitutionem mutui 141
sine consensu Patris accepti? Vide verb. *Mutuum a num. 5. ad 19.*

Additio ex Auctore.

Filii ex Matrimoniis occultis nati fraudari nequeunt 142
bonis paternis, & avitis; Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 35. incip. *Satis Vobis* §. 9. Filii nati ex soluto & soluta legitimantur per subsequens Matrimonium; Idem Constitut. 113. incip. *Redditae* §. 2. Filii nati ex adulte- 144
rio, & constante Matrimonio, non legitimantur per sub- 145
sequens Matrimonium; Idem *ibidem* §. 3. *& per tot.* Si autem filii generati ex adulterio, nati sint post mortem legitimae uxoris, cum quantum ad hoc inveniantur Textus Textibus contrarii, cumque Doctores Doctoribus, Tribunalia Tribunalibus adversentur, non aliter disponeret in hoc casu Pontifex, quam secundum sententiam in Tribunalibus, & Curia illius Regionis receptam, in qua esset promovendum. Et in dubio proli favendum esse 146
censet; Idem *ibidem* §. 3.

Filii nati ex incestu legitimantur, accedente dispen- 147
satione *in radice Matrimonii;* Idem *ibidem* §. 40. Ut autem 148
obtineatur dispensatio in radice Matrimonii requiritur, quod proles nata sit ex copula non manifeste fornicaria, sed putative matrimoniali, quodque impedimentum, quo Matrimonii nullitas inducta est, non a Jure Divino, aut naturali, sed a Jure dumtaxat Ecclesiastico proveniat: Sicque, & non aliter, legitimatur proles incestuosa, vigore dispensationis, quae dicitur *in radice Matrimonii:* Idem *ibidem* §. 40.

Filii mulierum Christianarum ex Turcarum contuber- 149
nio geniti, quando ad Baptismum admitti debeant, nec ne? Vide in addit. ad verb. *Baptismus.*

Filii in potestate sunt Patris, non vero Matris; Idem 150
tom. 2. Constitut. 28. incip. *Postremo mense* §. 15. Ubi 151
tamen Fidei Christianae favor intercedit, potest Mater, invito Patre, filios ad Baptismum offerre; Idem *ibidem* §. 16.

Filii Judaeorum in parentum potestate sunt; Idem *ibid.* 152
§. 9. Non ideo tamen ipsis relinqui debent, quando constat baptizatos fuisse, etiam illicite; Idem *ibid.* §. 32.

Novae additiones ex aliena manu.

PAcifica haud est opinio *Auctoris num. 41.* quod habi- 1
litas ad Matrimonium, quam in Parentibus exigit legitimatio per subsequens Matrimonium, non requiratur tempore conceptionis, sed sufficiat tempore nativitatis. Communior tamen est sententia, Prolem non legitimari per subsequens Matrimonium, si tempore conceptionis inhabiles erant Parentes ad Matrimonium; *Zoes. in decret. lib. 4. tit. 17. num. 88.* rursus *in Pandect. lib. 25. tit. 7. num. 14.* & demum *in Codic. lib. 5. tit. 27. num. 14.* & demum in *Codic. lib. 5. tit. 27. quaest. 5.* *Stryk in us. modern. Pandect. lib. 4. tit 6. §. 3.* *Fumanf. consil. canon. 545. num. 6.* *Narmiane. lib. 1. select. Interpret. cap. 5. num. 5.* optime *Menoch. controvers. jur. lib. 24. cap. 5. num. 20.* *Pax Jordan. divers. Elucubr. tom. 2. lib. 10. tit. 18. num. 46.* *Gotresius jur. controvers. lib. 1. tom. 6. quaest. 10.* *Peregrin. de Fideicommiss. art. 24. num. 50.* *Fusar. de substit. quaest. 409. n. 15.* *Garz. de Benefic. part. 7. cap. 2. num. 36.* *Rot. in recent. decis. 100. num. 51. part. 5. tom. 1.* 2

Non obstat allegata ab *Auctore* Lex *Nuper Cod. de Naturalib. liber.* ubi in fine habetur, quod in quaestionibus de

statu

statu liberorum non conceptionis, sed nativitatis tempus, si iis sit favorabile, attendi debeat. „ Non obstat, „ ex proxime allegatis Zoes. in Codic. lib. 5. tit. 27 quæst. „ 5.) quia quum dicat inspiciendam esse qualitatem, „ quæ est tempore nativitatis, si ea sit Proli favorabi- „ lior non est accipienda de qualitate ex delicto compe- „ xus, sed ea quæ causatur ex instrumentis dotalibus „ confectis vel ante nativitatem vel postea, cui subjungi- „ tur supradicta decisio, ut nequaquam sit dicendum re- „ spicere qualitatem conjunctionis damnatæ, quæ uti „ dictum non purgatur per nativitatem Prolis eo tem- „ pore, quo conjuges esse possunt. Nam alias Imperator „ sibi contradiceret in dict. Leg. Nuper, in cujus „ principio ad legitimationem desiderat ut ea in contu- „ bernio habeatur, cum qua connubium esse poterat, „ quæ res respicit omnino copulam. quomodo si ea dam- „ nata fuerit non procedat legitimatio utpote deficiente „ uno ex requisitis.

3 Posita hac sententia, hoc venire solet in quæstionem, an locum habeat legitimatio per subsequens Matrimonium, si a morte primæ uxoris ad nativitatem Prolis effluxerint dies 182. in quibus concipi ea, & nasci potuit; *L. 12. ff. de stat. Homin. & L. 3. ff. de suis & legitim. Hæred.* & sic concurrerit habilitas ad matrimonium utroque tempore conceptionis, & nativitatis?

4 Porro negari haud potest, quod non obstante discordia Philosophorum, & Medicorum prævaluit in jure opinio
5 *Hippocratis*, qui in *libro de Partu septimestri* (ab Eruditis apocrypho existimato teste *Falreiis in exercit. de tempor. Humani Part. pagin. mihi 24.*) scripsit septimo mense inceptum, idest diebus 182. hominem nasci posse, ut videre est *in dict. Leg. 12. ff. de stat. Homin. & in dict. Leg. 3. §. 12. ff. de suis & legitim. Hæred.* At quod grandum est,
6 quod in jure nostro non aliter opinio hæc *Hippocratis* admissa sit, quam si is, de quo agitur ex justo præterea Matrimonio natus sit, ut satis evincitur ex dicto *L. 12. ff. de stat. Homin.* & innuunt *Noodt in Commentar. ad Pandect. lib. 1. tit. 6. §. super est*, ac *Bohemer. in exercit. in Pan-*
7 *dect. tom. 1. exercit. 20. §. 12.* Ita scilicet favore Matrimonii prudenti consilio Patrum hoc ad amputandas difficultates, quæ perpetuo inter conjuges duraturæ essent, si Partus septimo mense a die contracti Matrimo-
8 nii editus alii quam viro attribueretur. Quapropter non est cur nativitas tempore septimestri, quæ per naturam non est semper certa, & in jure unice admissa est in gratiam eorum, qui ex Matrimonio geniti sunt, extendatur ad eum, qui extra Matrimonium natus est.

9 Neque id novum in jure est. Favore quoque ejusdem Matrimonii receptum est, ut qui partus nascitur Marito cum Uxore cohabitante, nec manifesta impotentia præpedito, is attribuatur ipsi Marito, quamquamvis Uxor sui copiam aliis fecerit, ad vulgatissimum Textum *in L. Maritus 11. §. Quæ propter ff. ad Leg. Jul. de Adult.* At si ex-
10 tra Matrimonium genitus quis sit ex Muliere, quæ cum pluribus commercium habuit, quum cesset favor Matrimonii, nec ei partus adscribi valet, quem Mulier Parentem designavit, ut cum eodem postea Matrimonium contraxerit.

Gravior est quæstio, an ex dispensatione in *radice matrimonii* obtenta post contractum ipsum Matrimonium legitimetur ad omnes effectus Proles antea nata, perinde ac si ex justo Matrimonio nata esset?

11 Invaluit distinctio, quod aut impedimentum in Parentibus ad ineundum Matrimonium erat juris divini, & dicta dispensatio in radice Matrimonii efficere nequit, ut filii nati perinde legitimentur ac si ex justis nuptiis nati essent, sed vix eis tribuit legitimationem, quæ dicitur *per rescriptum*, quum nequeat Summus Pontifex dispen-
12 sando tollere nullitatem Matrimonii a Jure divino inductam. Aut vero impedimentum erat Juris Ecclesiastici, rursus distinguendum est, quod videlicet si Matrimonium nec de facto præcessit, dispensatio in radice Matrimonii operatur, ut in casu præcedenti, legitimationem Filiorum naturalium per rescriptum, idque quia ubi nullum præcessit Matrimonium non est radix in qua dispense-
13 tur. Sin autem de facto præcessit Matrimonium, quantumvis irritum ex dicto Juris Ecclesiastici impedimento, dubitandum non esse potest, quia attenta summa, qua Summus Pontifex pollet potestate, tollendi leges Ecclesiasticas quoad omnes effectus non solum ineuntes, sed & incursos, dispensatio in radice Matrimonii vim habeat perfectissime legitimandi Proles natas, eodem prorsus modo ac si ex legitimo Matrimonio nati essent, *Molin. de Primog. Hispan. lib. 3. cap. 2. num. 12. Fajard. de Legitim. per sub seqn. Matrim. Tiber. de Matrim. Ital. tom. 1. cap. 9. §. 2. num. 28. & plur. sequent. De Justis de dispensat. Matrim. lib. 1. cap. 7.*

14 Nec admitti potest opinio *Auctoris num. 44.* quod Le-

gitimati per subsequens Matrimonium veniant sub dispositione Hominis directa *ad Legitime natos*. Quum enim in his legitimitatis qualitas egregie tamquam propria, & vere requisita tempore nativitatis prædicari neque de Legitimatis per subsequens Matrimonium, qui non nisi per quamdam Juris fictionem habentur pro legitimis usque ab initio. Hinc est quod legitimati per subsequens Matrimonium venire nequeunt sub dicta dispositione ad legitime natos directa, *Mantic. controv. Jur. lib. 17. cap. 22. num. 18. &* ... *lib. 24. cap. 5. num. 34. Peregrin. de Fideicomm. artic. 24. a numer. 25. ad plur. sequent. Fajard. de Legitim. per subsequens Matrim. numer. 4. num. 337. Tiber. de Matrim. Ital. tom. 1. cap. 20. § 9. a num. 95. ad plur. sequent. Rot. in Romana Immissionis 21. Junii 1726. §. Recedendo. cor. bon. mem. Crispol. & in Romana Salviani 7. Maji 1728. §. Ut igitur cor. clar. mem. Caleagnan.*

15 Legitimati per subsequens Matrimonium quoad omnes juris effectus exæquati sunt vere legitimis in his, quæ proveniunt, vel a providentia ipsius Legis, vel ab Hominis dispositione Legi tamen conformi, nequaquam vero in his, quæ dependent a dispositione Hominis, quæ a Lege recedendo unice ad vere legitimos directa est, quum in his prout in aliis materiis dispositio Hominis faciat cessare dispositionem Legis, ut ex mox allegatis optime præ ceteris
16 dissetit *Rot. in Romana Immissionis 21. Junii 1726. Junii 1726. §. Si quidem, & plur. sequent. cor. bon. mem. Crispolto.*

17 Non incongrue hic quæritur, an quæ a statutis proveniunt, attribui debeant Legis providentiæ, ita ut ad ea indiscriminatim admittendi sint Legitimati per subsequens Matrimonium?

18 Si sermo sit de statutis conditis a Communitate, sive Ecclesiastica, sive laicali superiorem recognoscente, non Legis, sed Hominis providentiæ attribui debent, quæ ab illis proveniunt, nam ea nequeunt legibus accenseri; obligantque non uti Leges, sed uti pacta; *Huber. in Prælect. Jur. Roman. & Hodiern. part. 2. lib. 1. tit. 3. num. 11. Strauch ad Jus Justin. dissert. 5. thes. 6. Stryk juridic. dissert. tom. 5. disp. 11. cap. 1. a num. 7. ad plur. sequent. Ziegler. de jurib. majest. lib. 1. cap. 4. §. 16.* Atque hinc ne-
19 queunt Legitimati per subsequens Matrimonium indiscriminatim admitti ad ea, quæ proveniunt a statutis; Eo
20 vel maxime quod Legitimati per sequens Matrimonium pro vere legitimis habeantur, quoad ea dumtaxat, quæ proveniunt a Jure communi: *Add. Zoes. in Cod. lib. 5. tit. 27. let. F. Fajard. de Legitim. per subseq. Matrimon. resolv. 4. num. 301.*

FILIUS VIDUÆ NAIM.

Additamenta novissima Auctoris.

QUis fuerit filius Viduæ Civitatis Naim a Christo e mortuis revocatus, tradit inter alios eruditissimus Clericatus parte prima *Decis. Sacræ* ... Italico idiomate editæ dicens, quod vocabatur *Maternus*, ætatis viginti circiter annorum dives & nobilis, lubricam vitam, ducens cum Maria Magdalena tunc dicta Civitate Naim commorante, toto miliario a suo Castro Magdalo distante. *Et erat mulier in Naim mollem vitam ex mollitie possit alliciendo ad libidinem*, ut tradit Victor Antiochenus, relatus ab Alberto Magno *cap. 7. in Lucam.* Mortuo, Deo sic disponente, Materno, & a Christo in vitam restituto: is Magdalenam monuit de visis horrendis suppliciis, quibus torquentur peccatores, ipsam serio exhortans ad pœnitentiam de peccatis commissis, & ad omnimodam conversionem, ut & ipse decreverat, & facto jam cœperat. Magdalena monitis, & exhortationibus *Materni* obtemperans, illico penitus contrita convolavit ad pedes Jesu Christi existentis in eadem civitate, & ad mensam accumbentis in domo Pharisæi: „ Et ecce mulier, quæ „ erat in Civitate peccatrix, ut cognovit, quod accubuis- „ set in domo Pharisæi attulit alabastrum unguenti, & „ stans retro secus pedes ejus, & capillis capitis sui terge- „ bat, & osculabatur pedes ejus & unguento unge- „ bat. Luc. c. 7. 37. “ Et exinde uterque ad meliorem frugem vere conversi, fidelissimi sequaces facti sunt Jesu Christi, ut & fecit vidua Materni facta discipula, & famula Matris Deiparæ Virginis, ut notat laudatus Albertus Magnus *in cit. cap. 7. Luc.* Tandem post passionem, mortem, Resurrectionem, & Ascensionem Domini Nostri Jesu Christi a D. Petro Apostolo una cum Eucherio, & Valerio, ordinatus Maternus Episcopus, & ad convertendos Tungrenses, Colonienses, & Trevirenses, aliosque finitimos populos missus, sanctissime obiit Treviris Episcopus, & ejus festum colitur die 14. Septembris (a).

FISCUS. Vid. verb. *Pœna art. 2. num. 7.*

FŒMI-

(a) Hæc historia, si vera foret, quæstionem illam perantiquam, & probscuram solveret de muliere, quam D. Lucas *peccatricem* appellat. Verum quum de illa nondum liqueat (nec unquam liquebit, ait Ant. Sandini in Histor. Famil. Sacræ C. X. De Christo Domino): hæc ab Auctore nostro præposita pura puta fabella credendi est. Alia etiam falsitatis argumenta occurrent, si Auctores, qui de S. Materno scripserunt, consulas.

FŒMINA.

SUMMARIUM.

1 *Fœmina non est capax Ordinum.*
2 *Error quorumdam Hæreticorum, qui Fœminas ad Sacros Ordines admittebant.*
3 *Affertur, & solvitur instantia de Diaconissis, Presbyterissis, & Episcopissis.*
4 *Affertur, & solvitur instantia de fabula Papissæ Joannæ.*
5 *Potest tamen Fœmina habere potestatem Jurisdictionis, quamvis non possit habere potestatem Ordinis.*
6 *Fœmina habens talem Jurisdictionem est capax conferendi Parochialem, & Parochum nominandi, & instituendi, quem Ordinarius ad regimen animarum idoneum approbaverit.*
7 *Fœmina virtute talis Jurisdictionis, potest cum legitima causa privare Clericos sibi subjectos Beneficiis jam illis collatis.*
8 *Non potest autem Fœmina ipsos Clericos suspendere, neque Interdicere, & excommunicare.*
9 *Fœmina, quamvis sit docta, & sancta, non debet docere, maxime publice.*
10 *Fœminæ in Ecclesia debent tacere.*
11 *Fœmina, quamvis habeat Jurisdictionem, ut Abbatissa in subditas, non potest publice benedicere, sed solum eo modo quo parentes solent benedicere propriis filiis.*
12 *Fœmina non potest pro ministra servire Sacerdoti ad Altare.*
13 *Fœmina, si tantum ex levitate utatur veste virili sine prava intentione, periculo scandali, & libidinis, peccat tantum venialiter, alias mortaliter.*
14 *Fœmina tenetur sub mortali etiam abstinere ab ornatu muliebri ex se minus turpi, & ad lasciviam provocante, si prævideat aliquem in particulari probabiliter lapsurum.*
15 *Fœmina vane se ornans, & pigmentis, seu picturis se fucans ea intentione, ut aliorum oculos ad se trahat, & viros ad lasciviam provocet, peccat mortaliter.*
16 *Si autem Fœmina se ornet, & fucet ex quadam levitate, vel etiam quadam vanitate propter jactantiam quamdam, non semper est peccatum mortale, sed quandoque veniale.*
17 *Immo, si Fœmina se ornet, & fucet, seclusa recta intentione, consuetudine patriæ, & conditione status, non est peccatum.*
18 *Non est vetitum Fœminis faciei vitia occultare.*
19 *Et sic etiam licitum est Fœminæ se ornare sine pictura, ut viro suo magis placeat, vel ut futuri mariti præ aliis Fœminis licitam benevolentiam captet.*
20 *Fœmina denudans collum, vel pectus ex intentione mala, & maxime illum morem inducens, peccat mortaliter.*
21 *Fœmina sciens se turpiter amari ab aliquo particulari, quoties eum aspicit, vel ab eo aspicitur, peccat graviter, si ei se conspiciendam offert.*
22 *Hinc peccat Fœmina pergens ad hoc templum, ad hoc Sacrum, in quo est aliquis particularis, a quo turpiter amatur, quando potest aliud templum adire eo periculo vacuus. Item quando it per hunc vicum &c.*
23 *Immo volunt multi Fœminam scientem aliquem in particulari se turpiter amare, quoties eum aspicit, posse, & debere non tantum publica, sed etiam Sacro abstinere die Festo semel, atque iterum ad peccatum illud evitandum.*
24 *Alii tamen universaliter sustinent, quod ob evitandum præcise scandalum non sint omittenda ulla opera præcepta. Unde Fœmina sciens se ardenter amari ab aliquo particulari, qui erit in Templo, possit quidem die Festo abesse a Missa propter Charitatem, non tamen tenetur, & concedunt solum omitti debere, vel ad aliquod tempus differri actionem bonam, quæ est tantum consilii, ad numer. 25.*
26 *Fœmina in publicum prodiens quamvis sciat se ab aliquo in particulari turpiter amari, si hoc faciat ex necessitate, nullimode peccat, saltem non mortaliter, si faciat ex utilitate, aut ne se privet sua libertate, vel jure exeundi domo, aut standi ad ostium domus, vel fenestram.*
27 *Fœmina permittens tactum sui impudicum ex objecto vel osculum turpe, ac tactum in secreto, peccat mortaliter, si non impediat, quando commode potest.*
28 *Si vero tactus sint ex objecto honesti, vel, fiant in publico, ubi juxta morem regionis non possunt repelli, nisi ingerendo animis astantium suspicionem peccati, & infamando alterum, & tunc Fœmina non peccat permittendo similes tactus.*
29 *Aut tactus fiunt in secreto, seu etiam in publico sine suspicione illa, & periculo infamiæ repelli possunt, & tunc Fœmina peccat graviter permittendo similes tactus, oscula, & amplexus, si moraliter certo adversas malitiam, & libidinosum affectum tangentis, osculantis, & amplectentis.*
30 *Si autem dubitet, an similes tactus, oscula, & amplexus ab altero fiant mala anima, negant plurimi teneri Fœminam impedire; Bonacina tamen probabilius affirmat.*
31 *Fœmina acceptans munera ab amasio, quando est moraliter certo conscia de ejus libidinosa intentione, quamvis ipsa non consentiat ejus pravæ intentioni, regulariter peccat mortaliter.*
32 *Adducitur, & solvitur instantia.*
33 *Si autem semel tantum, ac iterum accipiat ab amasio munera, nec certo constet ei de libidinosa intentione, ac affectione donantis, tunc non peccat sic accipiendo.*
33 *Fœmina ob munera sibi liberaliter donata ab amasio, quamvis illicite accepta, ob ejus notam libidinosam intentionem, non tenetur ad ullam restitutionem, sed licite potest retinere.*
35 *Fœmineus sexus in quo sensu dicatur devotus?*
36 *Fœmina quædam viginti duos successive habuit maritos, & deinde nupsit viro, qui viginti sepelierat uxores.*
37 *Expenditur dictum Ecclesiastici, cap. 42. num. 14. Melior est enim iniquitas viri, quam mulier benefaciens.*

Fœmina non est capax Ordinum; *Cap. Nova 10. de* 1
pœnit. & remis. & est communis inter Catholicos
cum D. Cyrillo *super cap. 6. Joann.* D. Ambrosio *cap.*
15. in Epist. ad Roman. D. Chrysost. *in illud Secunde ad*
Timoth. 2. D. Thoma *in 4. dist. 25. quæst. 2. art. 1.* & 2
aliis communiter. Quidquid dixerint, & fecerint Hæretici, qui fœminas ad sacros Ordines admittebant, inter quos numerantur primo Cataphrygæ, quorum meminit D. Ambrosius *in prima ad Timoth. cap. 3.* Secundo Peputiani, & Pepuzitæ, de quibus D. Epiphanius *hæres. 49.* Tertio Gnostici, de quibus Tertullianus *lib. de præscript. hæretic. cap. 41.* Ultimo Wiclefistus, & Lutherus, qui docuerunt, mulieres fieri Baptismatis fonte ablutas statim Sacerdotissas consecrari, de quibus Thomas Valdensis *lib. de Sacrament. cap 59.* & Roffensis *art. 13. contra Lutherum*. Nec officit, quod in Jure fiat mentio Diaconis-
sæ, Presbyterissæ, & Episcopissæ, ut *in cap. Diaconis-* 3
sam 27. quæst. 1. & cap. Mulieres 19. dist. 32. & sæpe alibi. Non officit, inquam, quia, ut recte notant Baronius *ad annum Christi 34. num. 280.* Campanil. *in divers. Juris Canonic. rubr. 11. c. 2,* Vasques *t. 3. in 3. part. Disp. 245 c. 3.* & alii passim; ipsæ fœminæ tali nomine appellabantur, non quod sic essent ordinatæ, sed quia Viri earum erant assumpti ad Diaconatum, Presbyteratum, & Episcopatum, & ideo uxores Diaconorum Diaconissæ, Presbyterorum Presbyterissæ, & Episcoporum Episcopissæ dicebantur denominatione desumpta ab earum maritis. Nec eti-
am officit id, quod ab aliquibus asseritur, quod quædam 4
fœmina Joanna nomine ad Summum Pontificatum fuerit assumpta. Non officit, inquam, quia id, quod dicitur de Joanna, est mera fabula, talemque esse probant Bellarm. *lib. 3. de Pontifice Romano c. 24.* Baronius *t. 10. anno Christi 853. n. 86.* Papirius Masson. Gallus *in lib. de Urbis Episcopis*, Onuphrius Panvinius *in suis annotat. ad Platinam* Florimondus de Remundo *in lib. Error popularis de Joanna, seu Pontifice dicta Papissa*, Graveson, Ussaya, & alii passim. Vide verb. *Ordo art. 2. n. 16.*

Potest tamen Fœmina habere potestatem Jurisdictionis; 5
quamvis non possit habere potestatem Ordinis. *Communis*; Hinc Fœmina succedens in aliquo Officio, seu Dignitate, quæ habet aliquam Jurisdictionem annexam, quamvis alias capax non sit exercitii Curæ animarum, tamen efficitur capax, & potest per seipsam administrare Jurisdictionem, & committere exercitium Curæ Viro capaci talis potestatis, & Beneficia conferre, ut deducitur *ex cap. Dilecta, de Majorit. & obedientia*, & Rota *part. 10. decis. 44. num. 13.* & tenet Abbas *in cap. Cum Dilectus num. 22. de consuetud.* Felin. *in c. Cum venerabilis n. 36. de except.* Fagnan. *in c. Judæorum 3. de ætat. & qualitat. n. 14.* Joann. de Selva *de Benefic. q. 5. n. 1. & 5.* &
alii passim. Unde Fœmina habens Jurisdictionem, ut v. 6
g. Abbatissa, Priorissa, & hujusmodi, est capax conferendi Parochialem, & Parochum nominandi, & instituendi; quem Ordinarius ad regimen animarum idoneum approbaverit, ut declaravit *Sac. Cong. Concilii in una Mediolanens. 17. Dec. 1701.* Fœmina virtute talis Jurisdictionis 7
potest cum legitima causa privare Clericos sibi subjectos Beneficiis jam illis collatis, auferendo scilicet quod illis dedit, nempe titulum, & possessionem, nam posita hac ablatione censetur Pontifex conferre jus spirituale, quia sicuti Beneficium confertur dependenter a designatione Fœminæ, & collatione tituli, & possessionis, ita etiam censetur conservari Jurisdictio a Summo Pontifice dependenter ab iisdem, quibus sublatis etiam reliqua alia tolluntur. Rota *par. 9. tom. 1. decis. 429. num. 10. & 20.*

Non potest autem Fœmina ipsos Clericos suspendere 8
prout suspensio est Censura Ecclesiastica, sicuti neque interdicere aut excommunicare; nequit enim Fœmina Censuras ferre, quia caret spirituali jurisdictione, ut colligitur *ex cap. Dilecta, de Majorit. & Obedient.* & Rota
dicta part. 9. tom. 1. dec. 429. num. 17. & 18. Fœmina quam- 9
vis sit docta, & sancta, non debet docere, maxime publice, textu expresso in *c. Mulier 9. de consecr.* ibi: *Mulier*
quamvis docta, & sancta, viros in Conventu docere ... non præ- 10
sumat.

10 *sumat.* Fœminæ in Ecclesiis debent tacere, 1. *ad Cor. c.*
14. n. 34. & seq. ibi: „ Mulier in Ecclesiis taceant, non
„ enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut &
„ lex dicit: Si quid autem volunt discere, domi viros
„ suos interrogent. Turpe est enim Mulieri loqui in Ec-
11 „ clesia. Fœmina quamvis habeat Jurisdictionem, ut Ab-
batissa, seu Priorissa in subditas, non potest publice be-
nedicere, sed solum eo modo, quo parentes solent bene-
dicere pro suis filiis, cum munus benedictionis proveniat
ex potestate clavium, quæ non competit Fœminæ. *Com-*
12 *muniter* Fœmina non potest pro ministro servire Sacerdoti
ad Altare, sic expresse prohibetur in *Missali §. 1. de defecti-*
bus, & in *c. Inhibendum 1. de cohabitat. Clericor. & mulier.*
ibi: *Prohibendum quoque est, ut nulla fœmina ad Altare*
præsumat accedere, aut Presbytero ministrare. Et si mulier
subjungit la Croix *lib. 6. part. 2. num. 253. Et si mulier in*
Ecclesia tacere debeat, ut habetur 1. *ad Corinth. 14. multo*
magis abstinere a ministerio Altaris.

13 Fœmina, si tantum ex levitate utatur veste virili sine
prava intentione, periculo scandali, & libidinis pec-
cat tantum venialiter, alias mortaliter; Deuteronomii
enim *cap. 22. num. 5.* sic præcise habetur: *Non induetur*
mulier veste virili, nec vir utetur veste fœminea, abominabi-
lis enim apud Deum est, qui facit hæc. Nullo autem modo,
si utatur ex necessitate, quia necessitas facit licitum, quod
alias est illicitum; *c. Quoniam 1. q. 7. cap. Omnes 1. de Ver.*
cap. Consuluisti 3. de celebratione Missar. cum multis simi-
14 libus; in qualibet enim dispositione intelligitur excepta;
cap. Licet, de pœnit. & remiss. Fœmina tenetur etiam
abstinere ab ornatu muliebri ex se nimis turpi, & ad
lasciviam provocante, & hoc sub mortali, si prævideat
aliquem in particulari probabiliter lapsurum. Et ratio
est, quia nullum habet jus ad illum nimis turpem, &
lascivum ornatum, immo est ei prohibitus, adeoque tene-
tur ab eo abstinere ad evitandum peccatum alicujus in
particulari ab ipsa prævisi probabiliter lapsuri (a); Bu-
sembaum *lib. 2. cap. 2. art. 2.* & ibi La Croix *num. 55;* Spo-
rer *tom. 2. tract. 5. in quinct. præcept. Decal. cap. 1. sect. 2. num.*
39. & alii passim (b).

15 Fœmina vanitate se ornans, & pigmentis, seu picturis
se fucans ex intentione, ut aliorum oculos ad se tra-
hat, & viros ad lasciviam provocet, peccat mortaliter;
cap. Nec solo cultu, & satin. 12. & cap. Qui viderit mu-
lierem 13. caus. 32. quæst. 5. Unde S. Joan. Chrysostom. re-
latus, & refertus a Fagn. *lib. 3 decretal. in cap. Multa 1.*
Ne Clerici, vel Monachi numer. 68. sic ait: „ Mulier si se
„ decoravit & vocaverit ad se oculos hominum, etiamsi
„ plagam non intulerit, vindictam dabit extremam; ve-
„ nenum enim obtulit, etsi nullus qui biberit, inventus sit;
„ & concordant S. Augustinus *Epist. 265. alias 73. in cap.*
Fucare 58. de consecrat. dist. 5. S. Cyprian. *tract. de habitu*
Virg. post med. S. Clemens Alexandr. *in pædagog. lib. 3.*
cap. 1. S. Thomas 2. 2. *q. 169. art. 2. in corp.* S. Antoninus,
& alii communiter. Quapropter *Eccles. 4.* expresse di-
citur: *Ne accipias faciem adversus faciem tuam*, id est
faciem picturæ adversus faciem naturalem; & contra-
faciens debet timere illud Joel 2. *Omnis vultus redige-*
tur in ollam, idest vultus depictus in ollam infernalem,
ut explicat Fagnan. *loc. cit. num. 62.* & S. Cyprianus *de*
disciplina, & habitu Virginum sic expresse dicit: *Opus Dei*
est quod nascitur, Diaboli quod mutatur. Et in libro de
habitu Virginum incipient. *Disciplina custos, post med.* sic
ait: „ Non virgines tantum, aut viduas, sed & nuptas
„ puto, & omnes omnino fœminas admonendas, quod
„ opus Dei, & facturam ejus, & plasma adulterare
„ nullo modo debeant adhibito flavo colore, vel nigro
„ pulvere, vel rubore, aut quolibet lineamenta nativa
„ corrumpente medicamine. *Et postea subdit:* Manus Deo
„ inferunt, quando illud, quod ille formavit, reformare
„ contendunt. impugnatio illa divini operis prævaricatio
„ est veritatis. Deum videre non poteris, quando oculi
„ tui non sunt, quos Deus fecit, sed quos Diabolus infe-
16 „ cit, de inimico tuo compta cum illo pariter arsura.

Si autem Fœmina se ornet, & fucet ex quadam le-
vitate, vel etiam quadam vanitate propter jactantiam
quamdam, non semper est peccatum mortale, sed quan-
doque veniale; S. Thomas 2. 2. *quæst. 169 art. 2. in cor-*
17 *pore.* Fagnan. *loc. cit. n. 69.* & alii passim. Immo si Fœ-
mina se ornet, & fucet, servata recta intentione, con-
suetudine patriæ, & conditione status, non est peccatum;
sic S. Thomas 2. 2. *q. 169. art. 1. in corp. & in c. 3. 1. Epist.*
ad Timoth. lect. 2. sub fin. Alexander Alens. *in summ. Theo-*
log. p. 2. q. 134 membr. 1. ubi sic præcise dicit: „ Licet se-
„ cundum nobilitatem Personæ, secundum consuetudinem
„ Terræ, secundum Dignitatem Officii ornare se vesti-
„ bus pretiosis, ita tamen, quod absit libido in voluntate,
„ & scandalum in exteriori opere. Unde S. Thomas in 18
cit. q. 169. art. 2. ad 2. subjicit, quod non est licitum
fœminis facere vitia ne alitare, quod probat his verbis au-
ctoritatem Apostoli adhibens: „ Aliud est fingere pulchri-
„ tudinem ex aliqua causa provenientem puta ægritudi-
„ ne, vel aliqua hujusmodi, hoc enim licitum est. Quia
„ secundum Apostolum 1. ad Corinth. 12. Quæ putamus
„ ignobiliora membra corporis esse, his honorem abundan-
„ tiorem circumdamus. Quo fit, ut forte non peccaverit
quidam ex Proceribus, qui cum morbo gallico tabesceret,
ostro pingebat pallentes genas, de quo Urbanus VIII. fe-
stive fertur dixisse: *Paris mimo pictus ibero, inter autem Gal-*
lico. Et sic etiam licitum est fœminæ se ornare sine pi- 19
ctura, ut viro suo magis placeat, vel ut futuri mariti præ
aliis mulieribus licitam benevolentiam captet. S. Thomas
in *cap. 3. Isaiæ in fin.* ubi sic expresse dicit: *similiter si faciat,*
ut placeat decenter viro suo, quem habet, vel quem accipere
debet, & ne ab aliis mulieribus retrahatur, non peccat;
Pontas verb. *Ornatus muliebris cas. 3.* & alii.

Fœmina denudans collum, vel pectus ex intentione 20
mala, & maxime illum morem inducens, peccat morta-
liter (c). Elizalde *in Regul. morum lib. 3. q. 13. §. 9.* Pi-
gnatell. *tom. 7. consult. 55. a num. 27. usque ad fin.* La
Croix *lib. 3. n. 248.* cum plurimos ibi citatis. Unde Ur-
taya *Instit. crimin. lib. tit. 5. n. 50.* notat sub excommunica-
tionis pœna prohiberi posse ab Episcopis, ne mulieres in-
cedant discoopertæ brachiis, vel pectore nudatæ, quia
sunt incitamenta ad libidinem, & peccata, ut ex maturia
turpe sa in Urbe mandavit San. mem. Innocent. XI. cujus
Edictum referunt, & exornant P. Marcetus *in libercul.*
cui titulus: Rimedii per curare la vanità femminile. Franc.
de Re *moral. consult. 17.* Reyuald. *tom. 5. cap. 27 §. 3.*
n. 1. Quamobrem S. Cyrillus Alexandrinus *lib. 2. pæda-*
gog. cap. 3. sic expresse scribit: „ Nullo modo permitten-
„ dum est mulieribus, ut appareant aliquid corporis de-
„ nudantes, ne ambo prolabantur. hi quidem, ut qui ad
„ videndum incitentur; illæ vero, ut quæ in se virorum
„ intuitum attrahant. Semper autem tamquam præsente
„ Domino honeste versandum est, ne nobis quoque sicut
„ Corinthiis succensens dicat Apostolus: Convenientibus
„ vobis non licet Dominicam cœnam manducare; & S.
„ Hieronymus *Epist. 8. ad Demetriadem* de publicis celebri-
„ quis illam informans sic ait: Illa tibi sit pulchra illa
„ amabilis, illa habenda inter socias, quæ se nescit esse
„ pulchram, quæ negligit formæ bonum, & procedens
„ ad publicum non pectus, & colla denudat, nec pallio
„ revoluto cervicem aperit, sed quæ celat faciem, & vix
„ uno oculo, qui viæ necessarius est, patente ingredi-
tur. 21

Fœmina sciens se turpiter amari ab aliquo particula-
ri, quoties eum aspicit, vel ab eo aspicitur, peccat gra-
viter, si data opera ei se conspiciendam offert; Layman
lib. 2. tract. 3. c. 12. Sanch. Bonacina, Diana, & alii
passim cum Busembau, & La Croix *lib. 2. dub. 5. art. 2.*
n. 243. Sporer *tom. 2. tract. 5 in quint. præcept. Decalogi cap.*
1. sect. 2. num. 35. Hinc peccat fœmina pergens ad hoc 22
templum, ad hoc sacrum, in quo est aliquis particularis,
a quo turpiter amatur, quando commode potest aliud tem-
plum adire eo periculo vacans. Item quando se per hunc
vicum potens commode ire per alium. Item quando e
domo egreditur sciens eum expectare spectandam; sic
cum aliis Sporer *loc. cit. n. 36.* Immo volunt multi ab- 23
solute cum Busembau *loc. cit.* & probabilius cum La Croix
loc. cit. num. 244. Fœminam scientem aliquem in parti-
culari se turpiter amare, quoties eam aspicit, posse, &
debere non tantum publico, sed etiam Sacro abstine-
re die Festo, semel, atque iterum, ad peccatum illud 24
evitandum. Alii tamen cum Castropalao *tract. 6. disp. 6.*
Part. 16. Diana *part. 5 tom. 7. resolut. 21. & 22.* & Pas-
qualig. *de Sacrificio quæst. 1347.* universaliter sustinent,
quod ob vitandum proxime scandalum non sint omittenda
illa opera præcepta. Unde Tamburin. *in Decalog. lib. 4. cap.*
2. §. 7. num. 8. docet, quod Fœmina sciens se ardenter
amari ob aliquo particulari, qui erit in Templo, possit qui-
dem die Festo abesse a Missa propter charitatem, non ta-
men teneatur, quia hoc est scandalum non datum, sed ac-
ceptum, quod homo non tenetur vitare cum tanto detri-
mento omissionis Missæ die Festo, sic docet etiam Illsung.
tract. 3. num. 111. dicens, ne quidem semel teneri omitte-
re. Concedunt tamen Castropol. Diana, & alii apud ip- 25
sos *loc. cit.* omitti debere, vel ad aliquod tempus differri
actionem bonam, quæ est tantum consilii.

Fœmina in publicum prodiens, quamvis sciat se ab ali- 26
quo in particulari turpiter amari, si hoc faciat ex necessita-
te,

(a) Peccat mulier, si non abstineat ab ornatu nimis turpi, etiamsi non prævideat aliquem probabiliter lapsurum; cum enim prohibitus ei sit turpis ornatus, qui ad peccandum homines provocet, palam est graviter eo utentem peccare, etsi non prævideat aliquem lapsum.

(b) In verbo illo *nimis* habent fortasse insidiæ, & deceptiones, lascivæque mulieres nunquam nimis turpem cre-
dent turpem ornatum. Legantur Auctores citati a Bened. XIV. De Synod. Diœc. l. 11. c. 12.

(c) Etiam seclusa intentione mala graviter peccat mulier illa. Nam denudatio illicita est non solum ob pravam mulieris intentionem; sed etiam quia de se mala est, inducens homines ad peccandum.

te, nullimode peccat, & faltem non mortaliter, si faciat ex utilitate, aut ne se privet sua libertate, vel jure exeundi e domo, aut standi ad ostium domus, vel fenestram; Sanchez, Cajetan. Bonacina, Diana *part.* 1. *tom.* 15. *resolut.* 30. Sporer *l. cit. num.* 35. qui *n.* 37. subjungit concentire omnes, fœminam ob illam causam non teneri ad longum tempus abstinere a publico, vel actionibus vel se indifferentibus, v. g. ad longum tempus non aspicere per fenestram, non ad januam domus suæ stare, vel assidere, sed solum semel, & iterum, donec alter advertere possit se fugi ab illa. Quod si enim alterius turpis amor diutius duret, non erit amplius ex infirmitate, & scandalum pusilli; sed potius ex occasio erit ex propria amantis malitia, & non est fœmina, quæ per libertate sua jure utitur; unde deinceps non est de his curandum (a).

27 Fœmina permittens tactum sui impudicum ex objecto, vel osculum turpe, ac venereum in secreto, peccat mortaliter, si non impediat, quando commode potest, quia concurrit ad actum intrinsece, & moraliter malum; Sporer *loc. cit. num.* 41. La Croix *cit. num.* 249. & alii com-
28 muniter. Si vero tactus fiat ex objecto honesti, ut oscula in facie, tactus genarum compressio manuum, & sola tangentis prava intentione libidinosi fiat, id advertente fœmina, distinguendum est: vel fiunt in publico, ut in Choreis, in convivio &c. ubi juxta morem regionis non possunt repelli, nisi ingerendo animis adstantium suspicionem peccati, & infamando alterum, & tunc fœmina non peccat permittendo similes tactus, quia in se per se non mala adest excusatio sufficiens, ne scilicet ratione moris, & consuetudinis regionis in suspicionem malitiæ
29 apud spectantes veniat tangens repulsus, alias bonæ famæ. Aut tactus fiunt in secreto, seu etiam in publico, & sine suspicione illa, & periculo infamiæ, repelli possunt, & tunc fœmina peccat graviter permittendo similes tactus, oscula, & amplexus, si moraliter certo advertat malitiam, & libidinosum affectum tangentis, osculantis, vel amplectentis; Sporer *loco cit. numer.* 41. Azorius, aliique cum Bonacina *de matrim. quæst.* 4. *part.* 9.
30 *num.* 10. Si autem dubitet, an similes tactus, oscula, & amplexus ab altero fiant malo animo, Filliuccius, & Tamburin. *in Decaleg. lib.* 5. *cap.* 1. §. 4. *nu.* 25. La Croix *loc. cit. nu.* 249. Sporer *loc. cit. n.* 41. & alii negant teneri impedire, quia in dubio nemo præsumendus est malus; Bonacina tamen probabilius affirmat, quia vix abest culpa, & fœmina utitur jure suo, consulitque saluti proximi (b).

31 Fœmina acceptans munera ab amasio, quando ei moraliter certo constet de ejus libidinosa intentione, quamvis ipsa non consentiat ejus pravæ intentioni, regulariter peccat mortaliter, quia sic fovet impurum ejus amorem,
32 ac desiderium, & spem copulæ aliquando obtinendæ. Nec refert, quod fœmina dicat se nolle consentire ejus pravæ intentioni, quamvis munera acceptet, nam reipsa acceptando adhuc relinquit spem in amasio, quod vi munerum possit tandem facilius eam expugnare; Sporer *tom.* 2. *tractat.* 5. *in septim. & decim. præcept. Decalogi cap.* 5. *num.* 141. La Croix *loco cit. num.* 264. & alii. Si
33 autem semel tantum, ac iterum accipiat ab amasio munera, nec certo constet ei de libidinosa intentione, ac affectione donantis, tunc non peccat sic accipiendo; Sporer
34 *loc. cit. n.* 141. & alii. Fœmina ob munera sibi liberaliter donata ab amasio, quamvis illicite accepta ob ejus notam libidinosam intentionem, non tenetur ad ullam restitutionem, sed licite retinere potest; Et ratio est, quia fœmina accipiendo non peccavit contra justitiam; impurus enim amasius liberaliter ea donavit sciens fœminam non acceptare cum pacto copulæ, ut supponitur, quamvis ipse eam speraverit. Unde si sua spe frustratus amasius munera prodegit, sibi imputet, & suæ libidinosæ credulitati; Molina *tom.* 1. *disp.* 95. Lugo *disp.* 10. *num.* 49. & cum aliis Sporer *loc. n.* 141. (c).

35 Fœmineus sexus in quo sensu dicatur *Devotus* notat Macr. *in Hierolexic. verb. Antiphona in fin.*, ibi: Est etiam alia difficultas in illa quidem Virginis Antiphona, quæ inter consuetas Officii commemorationes habetur super verba: *Intercede pro devoto fœmineo sexu*, ac si sexus alius devotus non esset? Respondetur tamen, hoc nomen *Devotus* hic non significare piam, ac teneri cordis erga Deum personam, sed quæ Deo se devovit, ut sunt Moniales, & similes; Quæ Antiphona desumpta est ex D. Augustino, *in Serm.* 21. *Annunt.* cujus mens fuerat distinguere Clerum, & Moniales a populo juxta Ecclesiæ universalis consuetudinem in Feria sexta Parasceve, ubi de iisdem habentur distinctæ orationes. In hoc etiam sensu D. Agatha dixerat: *Soror mea Lucia, Virgo Deo devota*, quia voto perpetuæ Virginitatis se Deo dedicaverat. Ita pariter *in Concilio Tolet. canon.* 16. habetur, devotam peccantem recipiendam in Ecclesiam; Sic apud Ursayam *in Miscellaneo secundo Sacro, & Profano, Canonico, & Civili*, verb. *Fœmineus sexus*.

Fœmina quædam viginti duos successive habuit maritos, 36
& deinde nupsit viro, qui viginti sepeliverat uxores: qui postmodum vincens superstes remansit, & Populus Romanus coegit eumdem virum abstinere a lugubri funere, & lauro coronatum, Palma in manibus tenta, tanquam victorem uxoris cadaver ad tumulum associare jussit; Sic Vincent. de Justis *de Dispensat. lib.* 2. *cap.* 9. *n.* 16. Majolus *de irregularitatibus, libr.* 1. *cap.* 33. Corrad. *in praxi dispensat. lib.* 7. *c.* 2. *n.* 81. & alii apud ipsos.

Expenditur dictum Ecclesiastici *cap.* 42. *num.* 14., ibi: 37
Melior est enim iniquitas viri, quam mulier benefaciens; idest melior est pro bono tuo spirituali, quatenus magis tibi proderit, minoris periculi erit, minusque tibi nocebit vir iniquus, qui sua iniquitate, & malitia injuste te vexet, ac bonis temporalibus spoliet, quam Mulier blanda, & benefaciens, quæ suis blanditiis, & beneficentiis ad ejus concupiscentiam te adducat, bonisque omnibus spiritualibus te denudet: vir enim iniquus, ac malignus te injuste vexando etiam exercebit patientiam, quæ necessaria est, ut æternæ reportentur promissiones, sicut docet Apostolus *ad Hebræos cap.* 10. *num.* 36., ibi: *Patientia enim vobis necessaria est, ut reportetis promissiones*; & *Luc. cap.* 21. *numer.* 19. *In patientia vestra possidebitis animas vestras*; mulier vero benefica munusculis suis, ac blanditiis labiorum suorum venenum libidinis, & ignem lasciviæ usque ad perditionem devorantem in te succendet, ac in laqueum æternæ captivitatis te protrahet, juxta illud Proverbiorum *cap.* 7. *a numer.* 21. *ad* 23., „ ibi: Irretivit eum multis sermonibus, & blanditiis „ labiorum protraxit illum, statim eam sequitur, qua„ si bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciviens, „ & ignorans quod ad vincula stultus trahatur, donec „ transfigat sagitta jecur ejus; velut si avis festinet ad „ laqueum. & nescit quod de periculo animæ illius agi„ tur“. Unde Ecclesiastici *citat. cap.* 42. antequam *num.* 14. dicatur: *Melior est enim iniquitas viri, quam &c.* numero immediate antecedenti dicitur: „ In medio „ mulierum noli commorari, de vestimentis enim pro„ cedit tinea, & muliere iniquitas viri“, Sic Sacri Expositores passim in Prælaudat. *capit.* 42. *numer.* 14. *Ecclesiastici*.

Novæ additiones ex aliena manu.

FOeminæ (ait Ulpianus in L. 2. ff. de Regul jur.) ab 1
„ omnibus officiis civilibus, vel publicis remotæ „ sunt, & ideo nec Judices esse possunt, nec Magistratum gerere, nec postulare, nec pro alio intervenire, „ nec procuratores existere“. Varii Auctores varie celebrem hanc de Fœminis Regulam juris sunt interpretati. Unus autem *Jacobus Gothofredus* meo judicio verum ejus sensum est assequutus,

Publica, & civilia officia non sunt hic pro iisdem ac- 2
cipiunt *Cujacius*, & *Petrus Faber*, sed observante *Jacobo Gothofredo* distinguenda sunt publica officia ab officiis 3
civilibus, ita quidem ut publica civilia quoque sint, non retro omnia civilia publica. Et in hunc modum particula *Vel* posita est inter genus, & speciem, quod non est novum,

Publica autem officia, ut monet idem *Jacobus Gotho-* 4
fredus, non dicuntur hic ratione finis, vel loci, verum 5
ratione auctoritatis, quæ scilicet cum publica exercentur auctoritate, cujusmodi duo tantum exempla hac Regula commemorantur, Judicem esse (pedaneum scilicet, seu causæ disceptatorem), & Magistratum gerere cum jurisdictione, & imperio, a quibus obeundis Fœminæ prohibentur. Civilia vero sunt ea quoque ministeria, ii actus, 6
qui partim in Civitatis vel Judiciorum conspectu in Comitiis exercentur, partim privatim in cœtus alicujus Virorum ore, seu conspectu, modumque excedunt domesticæ curæ, cujusmodi tria exempla hic commemorantur, *Postulare*, 7
idest *Advocare*, *pro alio intervenire*, & *procuratorem existere*, a quibus quoque obeundis prohibentur fœminæ.

(a) *Volunt multi absolute cum Busembau*, inquit Auctor num. 23. *fœminam scientem aliquem in particulari se turpiter amare, quoties eam aspicit, posse, & debere non tantum publico, sed etiam sacro abstinere die festo*, num. vero 26. vult fœminam iisdem in circumstantiis constitutam, peccare tantum venialiter, si, ne se privet sua libertate, domo exeat per fenestram aspiciat, ad januam domus suæ stet, vel assideat. Harum autem fere contradictoriarum opinionum, quænam sit amplectenda, prudens judicet lector.

(b) Si Mulier dubitet actus illos malo fieri animo impedire, & prohibere illos tenetur; alioquin proximi saluti non consuleret, & semetipsam quoque periculo exponeret peccandi, cum sine commotione, ac delectationis periculo vix amplexus, & oscula illa contingant.

(c) Rogarem hic Auctorem, num credat mulierem peccare, quæ impurum in amasio foveat amorem? Si ita opinetur; ut opinari revera censeo: Rursum rogo num acceptatio donorum amorem illum foveat? Num prudenter suspicari possit ab hujusmodi amore prava oriri posse desideria? Ita sane. Ergo acceptando dona nequit esse immunis a culpa.

5 Male autem Græci Interpretes, ut & *Glossa*, *Cujacius*, & alii, *interventionem pro alio*, hic de *Fidejussoria in-*
9 *tercessione* accipiunt. Interveniendi voce, ut post *Petrum Fabrum* probat *Jacobus Gothofredus*, non fidejussoria intercessio intelligi debet, verum judicialis quædam opera, & civile officium, cognitoriæ, & procuratoriæ simile.

10 Ratio vero hujus prohibitionis, sive Regulæ circa fœminas non fuit Muliebris sexus levitas, non item infir-
11 mitas, & conditio fragilitatis, nec periculum rei familiaris, verum semotæ fuere fœminæ ab officiis publicis ob honestatem sexus, ob verecundiam, & stolæ matronalis decus. Consule toties laudatum *Jacobum Gothofredum hic*.

FORNICATIO. Vide verb. *Luxuria a num. 3. ad 9.*, & verb. *Pœna art. 2. num. 101. & 105.*

FORTITUDO. Vide verb. *Virtus num. 120.*

FORUM, SEU FORUS.

SUMMARIUM.

1 *Nomen Fori varias habet significationes, aliquando enim in Masculino, & aliquando in Neutro genere sumitur.*
2 *Forum in neutro genere, unde veniat, & pro quo accipiatur? ad n. 3.*
4 *Forus in masculino genere quid sit?*
5 *Forus competens idem est ac Tribunal Judicis, cujus jurisdictioni Reus, qui convenitur, subjectus existit.*
6 *Si Reus habet multiplicem Forum, in electione Actoris est eum, in quo maluerit, Foro convenire.*
7 *Reus coram incompetente Judice conventus impune non comparet, &c.*
8 *Orta quæstione de competentia Fori inter Judicem Ecclesiasticum, & Laicum, debet cognoscere Ecclesiasticus.*
9 *Plurimi sunt modi generaliter loquendo sortiendi Forum.*
10 *At modi ordinarii, & speciales sortiendi Forum sunt quatuor.*
11 *Primus modus specialis sortiendi Forum est ratione delicti.*
12 *Delinquens, si adhuc est in loco delicti, tam respectu Personæ, quam respectu bonorum etiam alibi existentium, est de jurisdictione illius loci, in quo delictum fuit commissum, dummodo executio sententiæ quo ad bona alibi existentia fiat a Judice, in cujus Territorio bona condemnati existunt.*
13 *Si delictum sit inchoatum in Territorio unius Judicis, & finitum in Territorio alterius, tunc probabilius uterque Judex potest procedere: & si concurrant, datur locus præventioni.*
14 *Contrarium est etiam probabile.*
15 *Secundus modus specialis sortiendi Forum est ratione contractus.*
16 *Contractus hic non accipitur stricte, sed latissime.*
17 *Dantur tamen plures casus, in quibus contrahentes nequeunt conveniri in loco contractus. Primo quando inter partes contrahentes ita conventum fuit.*
18 *Secundo, quando quis tanquam Advena, & Viator contrahit in aliquo loco, mox inde discessurus, & hoc scitur ab altera parte contrahente.*
19 *Hoc autem est intelligendum de vero Advena, seu Viatore, qui habet alibi certum domicilium, non vero de vagabundis per mundum, nullibi certum domicilium habentibus.*
20 *Tertio, quando agitur de contractu dotis.*
21 *Excipe tamen nisi partes contrahentes aliter inter se convenerint.*
22 *Tertius modus specialis sortiendi Forum est ratione domicilii.*
23 *Hinc appellatione suæ Diœcesis in dubio intelligitur Diœcesis Domicilii, seu habitationis, non autem originis, vel alia.*
24 *Sic etiam appellatione subditi, seu subjecti in dubio venit duntaxat subditus, vel subjectus ratione Domicilii.*
25 *In foro Domicilii potest quis conveniri etiam pro delictis alibi commissis, ac pro contractibus alibi gestis, & super rebus alibi sitis.*
26 *Judex Domicilii potest procedere contra subditum, nedum præsentem, sed etiam absentem, & ubicumque existentem.*
27 *Habens Domicilium habitationis æqualiter in duobus locis censetur sortiri forum in utroque.*
28 *Mutatio Domicilii non perimit instantiam coram Judice illius Domicilii jam captam.*
29 *Quartus modus specialis sortiendi forum est ratione rei, de qua contenditur.*
30 *Et hoc procedit sive res sit immobilis, sive mobilis.*
31 *Præter quatuor recensitos modos speciales sortiendi forum, datur quoque alius modus generalis sortiendi forum, scilicet ratione communis Patriæ, vel communis Superioris in Romana Curia. Unde quilibet solum Clericus, sed etiam Laicus potest super Ecclesiasticis, ac spiritualibus causis conveniri coram Summo Pontifice, seu in Romana Curia.*
32 *Neque dispositioni dictæ Decretalis in cap. Licet fuit quidpiam derogatum per Concil. Trident. sess. 24. cap. 20. de reform.*
33 *Fori privilegio quinam gaudeant? remissive.*
34 *Per privilegium fori quid intelligatur?*
35 *Hoc fori privilegio gaudet Clericus non obstante Irregularitate contracta ob homicidium.*
36 *Etiamsi Clericus non habeat requisita Sac. Conc. Trid. remittendus est Episcopo illum repetere volenti.*
37 *Clericus gaudet privilegio fori quoad Personam, etiamsi post delictum, & processum Clericatum assumpserit.*
38 *Clericus successor Laici non ligatur instantia inchoata coram Judice Laico.*
39 *Clericus provocans fratrem Laicum ad divisionem convenire debet coram Judice Laico uti Judice Rei conventi.*
40 *Clericus laudatus non potest declinare forum Judicis Laici, quando sententia dirigitur contra Laicum laudantem, secus si dirigatur contra Clericum laudatum.*
41 *Filius legitimus Clerici ante Clericatum susceptus, gaudet privilegio fori durante vita Patris.*
42 *Et licet gaudeat privilegio fori, non ideo est incapax effectuum Communitatis.*
43 *Verum filii Clericorum non gaudent privilegio fori post mortem Patris.*
44 *Filius Clerici Græci, quatenus sit legitimus, vivente Patre gaudere debet privilegio fori.*
45 *Filii Græcorum ritus Græci redeuntes ad convivendum cum Matribus Viduis gaudere debent privilegio fori.*
46 *Fori privilegio gaudet ille, cui reservata fuit pensio Ecclesiastica.*
47 *Etiamsi non incedat in Habitu & Tonsura.*
48 *Fori privilegio gaudent Prothonotarii Honorarii, etiamsi Ecclesiæ non inserviant, nec servitio alicujus Ecclesiæ adscripti sint, dummodo in habitu Clericali incedant.*
49 *Fori privilegio gaudet de præsenti Laicus pro tempore, quo fuit Clericus.*
50 *Fori privilegio gaudet Clericus, qui ante carcerationem reassumpserat habitum.*
51 *Equites Regulares quorumcumque Ordinum Militarium gaudent fori privilegio.*
52 *Fori privilegio non gaudent illi, qui in accendendis lampadibus, & aperiendis Ecclesiæ portis deserviunt.*
53 *Filius Cancellarii Curiæ Episcopalis non gaudet privilegio fori.*
54 *Filius Titii quondam Fiscalis Curiæ Episcopalis non gaudet privilegio fori.*
55 *Filius, seu Nepos substitutus bonorum Mensæ Episcopalis non gaudet privilegio fori.*
56 *Filii Colonorum Ecclesiasticorum, etiamsi sint partiarii non gaudent privilegio fori.*
57 *Attamen filii Colonorum partiariorum Mensæ Episcopalis, & alii de eorum Familia habitantes cum eisdem Colonis, & bona ejusdem mensæ colentes, gaudent privilegio fori, prout gaudent ipsi Coloni.*
58 *Sæpe per Forum intelligitur Judicium, Jurisdictio, Potestas. Et in hoc sensu dicitur, quod aliqua causa pertineat ad forum Ecclesiasticum, si pertineat ad Judicium, Jurisdictionem, seu Potestatem Ecclesiasticam, & quod aliqua spectet ad forum sæculare, si pertineat ad Judicium, Jurisdictionem, & Potestatem sæcularem, & quod aliqua sit mixti fori, si pertineat ad utram Jurisdictionem, seu Potestatem.*
59 *Causa mixti fori dicitur illa, quæ in utroque foro, tam Ecclesiastico, quam Laicali tractari potest, ita ut detur locus præventioni. Sic causa mixti fori est quando Persona est sæcularis, & pœna statuta est a Jure Canonico, & tunc datur locus præventioni.*
60 *Unde causa rixæ secutæ inter mulieres in Ecclesia spectat ad Gubernatorem stante præventione reali.*
61 *Punitus ab uno Judice super crimine mixti fori, non potest amplius regulariter accusari, & puniri in altero foro.*
62 *Forum aliud dicitur externum, seu Forum Fori, & aliud internum, seu Forum poli, vel conscientiæ, & quid sit utrumque?*
63 *Forum internum aliud dicitur Pœnitentiæ, & aliud non Pœnitentiæ, & quid sit utrumque, & in quo differant?*
64 *Forum contentiosum unde dictum, & quando aliqua res dicatur ad ipsum deducta?*

NOmen Fori varias habet significationes, aliquando e- 1
nim in masculino, & aliquando in neutro genere poni-

2 gantur. Forum in neutro genere venit a *Ferendo*, sic di-
ctum ab eo, quod controversiæ, & res venales illuc feran-
tur; M. Varro *lib.* 1. *de lingua latina*, Calvin. *Magno Le-*
xico Juridico verb. Forum neutrius generis. Sic dicitur Forum
Boarium, Piscarium, in quo boves, vel Pisces venduntur,
3 Calvin. *loc. cit. verb. Forum Boarium*. Forum in neutro
genere magis proprie accipitur pro districtu, seu Terri-
torio cujusque Judicis, intra quod in facinorosos animad-
vertere potest; *Leg. Pupillus §. Territorium*, *ff. de verb.*
signific., & post Hostiens. notat Abbas ad *Rubr. de Foro*
4 *competente*, & alii passim. Forus in masculino genere
describitur, *quod sit exercendarum litium locus a Fando*
dictus, *sive a Forando Rege*, *qui primus Græcis legem*
dedit. Sic ad litteram in *Cap. Forus* 10. *de verb. signific.*
Alio nomine dicitur Tribunal, ut *leg.* 2. *ff. de judi-*
ciis, Item Auditorium, *leg. contra Pupillum*, *ff. de Re*
judicata.

5 Forus competens idem est, ac Tribunal Judicis, cujus
Jurisdictioni Reus, qui convenitur, subjectus existit.
Nominatur autem hæc Definitio Fori competentis ponitur
in ordine ad Reum, quia generale est, ut Actor Forum
sequatur Rei; *Cap. si Clericus* 5. *de Judice compet.*, ibi:
„ Cum Actor Forum Rei sequi debeat; & cap. Cum si
„ 8., ibi: Cum sit generale, ut Actor Forum Rei se-
„ quatur, & l. ultim. Cod. Ubi in rem actio &c. „ Si
Reus habet multiplicem Forum, in electione Actoris
est, eum, in quo maluerit foro, convenire; Glossa in
cap. Dilecti 17. *de Foro competent. vers. Ubi domicilium*;
6 *& leg. ult. Cod. Ubi in rem actio &c.* id probans in *leg.* 2.
§. Plane, si per ff. secta de judiciis, & sic communis Ca-
nonistarum, ut refertur, & tenet Fagnan. in *Cap. Licet*
7 20. *de foro compet. num.* 41. Reus coram incompetente
Judice conventus, impune non comparet opponendo ex-
ceptionem fori dummodo tamen hæc exceptio proponatur
statim ab initio ante litis ingressum, ne reo sciente, & conivente procedatur ad alia, & sic videatur is
in talem Judicem consensisse, ejusque personam appro-
basse, ac jurisdictionem prorogasse, *leg. Consensisse* §. 1.
ff. de judiciis, & patet hoc in *leg. ultim. Cod. de excep-*
tionibus, & amplius declarat Glossa in *Cap. Exceptio-*
nem, *vers. In dilatoriis*, *de exceptionibus*, & Abbas *ibid.*
num. 17., & alii.

8 Circa quæstione de competentia fori inter Judicem Ec-
clesiasticum, & Laicum, debet cognoscere Ecclesiasti-
cus; habetur expresse in *cap. si Judex* 12. *de sentent. ex-*
commun. in 6. Ubi Bonifacius VIII. loquendo de malefacto-
re, qui captus a Judice seculari dicit se esse Clericum,
decidit aperte, & absolute, quod tunc cognitio hujus
causæ spectat ad Judicem Ecclesiasticum, vocato tamen
Judice seculari, ibi: „ Si Judex Laicus malefactorem
„ captum detineat, & is se Clericum dicens ad Curiam
„ Ecclesiasticam petat remitti, vel curia ipsa eum tan-
„ quam suum Clericum repetat a Judice ipsum asserente
„ Clericum, ac ob hoc minime remittendum, dubitatio-
„ nis hujusmodi, an scilicet sit, qui repetitur Clericus
„ ad Judicem Ecclesiasticum (quia de re Ecclesiastica,
„ & spirituali, vocato tamen Judice seculari, vel alio,
„ cui interest) cognitio pertinebit. Ob quem textum adeo
clarum dictam conclusionem tenuit Rota *decis.* 3. *alias*
201 *tit. de sentent. excommunic. in novis*; & tenent Ca-
nonistæ communiter cum Glossa *ibid. in princip.* ubi di-
cit, *quod talis Pontificia decisio est expediens*, *& utilis*
valde, *& sæpissime practicatur*, & Covarruvias *Pract.*
Quæst. cap. 33. *circa init.* recte monet quod sit semper
præ oculis habenda, & Felinus in *cap. Pastoralis num.* 4.
de Rescript. advertit Lectorem, ut hujus nunquam sit
oblitus; & sic Barbosa in *cit. cap. Si Judex num.* 3. Spe-
rell. *decis.* 8. *Fori Ecclesiastici num.* 23., *& decis.* 24. *n.* 19.
allegans alios. Julius Clarus *lib.* 5. *Practic. crimin.* §. *fin.*
quæst. 36. *num.* 21. Farinacius in *appendice de Immunit.*
Eccles. num. 367., *& lib.* 1. *Praxis criminal. q.* 8. *n.* 33.
citans plurimos alios. Jason in *leg. Ex quacumque n.* 19.
ff. si quis in jus vocatus &c. post Anton. de Butrio in
Cap. Ceterum col. 4. *de Jud.* & Joan. de Imola ibid. sub-
jungens, quod hoc communiter tenetur.

9 Quamvis sint plurimi modi sortiendi Forum, quorum
multos enumerant in *cap. Licet* 20. *de foro competent.*
Hostiens. *n.* 3. Joan. Andr. *n.* 2., & Fagnan. *n.* 27. & ad
sexaginta duo recenset Speculator in *tit. de competent.*
10 *Judic.* §. 1. tamen modi ordinarii, seu speciales sortien-
di forum sunt quatuor, qui expresse enumerantur a Gre-
gor. IX. in *d. cap. Licet* 20. *de Foro compet.*, ibi: Ra-
„ tione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei,
„ de qua contra possessorem causa movetur forum regu-
11 „ lariter quis sortitur „. Primus igitur modus specialis
sortiendi forum est ratione delicti, in cujus enim Terri-
torio quis delinquit, ejus jurisdictioni subjicitur, licet a-
lias ei subjectus non sit; *Cap. Postulasti* 14. *& cap. Licet*
20. *de foro competent. cap. De illis* 1. *de Raptoribus*, *&*
Cap. Placuit 6. *quæst.* 3., *& Authent. Qua in Provincia*,
Cod. Ubi de criminibus agi oportet, ubi sic expresse habe-
tur; *Qua in Provincia quis deliquit*; *aut in qua pecunia-*
rum, *aut criminum reus sit*, *illic etiam juri subjaceat*.

12 Delinquens, si adhuc est in loco delicti, tam respectu
Personæ, quam respectu bonorum etiam alibi existen-
tium, est de jurisdictione Judicis illius loci, in quo deli-
ctum fuit commissum, dummodo executio sententiæ,
quoad bona alibi existentia, fiat a Judice, in cujus
Territorio bona condemnati existunt. Sic clare deducitur
ex *cap. Postulasti* 14. *de foro competent.* ubi decisum habe-
tur, quod, quando Clericus habet Beneficium in una
Diœcesi, in alia vero delinquit committendo crimen di-
gnum privatione Beneficii, tunc Episcopus Diœcesis, in
qua deliquit, sententiam pronunciet super Clericum pri-
vando ipsum Beneficio, & executio talis latæ sententiæ
quoad privationem Beneficii fiat ab Episcopo, in cujus
Diœcesi Beneficium existit, ibi: „ Respondemus, quod
„ per Episcopum, in cujus Diœcesi deliquit, sententia
„ promulgari poterit in eumdem, sed ab eo, in cujus
„ Diœcesi Beneficium obtinet, erit quoad illud execu-
„ tio facienda. Et sic textum illum intelligit Glossa *ibid.*
„ verb. *Executio facienda* præcisis his verbis: Et sic iste
„ Episcopus, cui subest illa Ecclesia istius Clerici, pri-
„ vabit, nisi per sententiam ab alio Episcopo latam „
quam sequuntur Speculator *tit. de executione sententiæ*,
§. Nunc dicendum num. 13. *verb. Item facit*, Abbas in
cit. cap. Postulasti num. 7. Reiffenstuel *lib.* 2. *decretal. tit.*
2. *num.* 48., *& sequent.*, & alii passim. Atque idem de-
cisum habetur de simili in *cap. Romana* 1. *de foro compet.*
in 6. §. *Contrahentes*, ubi unus Episcopus decernit missio-
nem faciendam in bona, quæ reus contumax in sua e-
tiam Diœcesi obtinet, quam deinde ad alius requisitio-
nem alter Episcopus exequitur.

Si delictum sit inchoatum in Territorio unius Judicis, 13
& finitum, seu consummatum in Territorio alterius, ut
si quis existens in Territorio Alexandrino explodat sclo-
petum, & occidat hominem existentem in Territorio Der-
tonensi, probabilius est, quod tunc tam Judex Alexan-
drinus, quam Dertonensis possint contra Reum procede-
re, & si concurrant, detur locus præventioni. Ita Abbas
in *Cap. Licet* 20. *de foro compet. num.* 25. Joan. Andr. in
Cap. in obscuris n. 5. *§. Postremo*, *de Reg. Juris in* 6. Fa-
rinacius *tom.* 1. *criminal. lib.* 1. *tit.* 1. *quæst.* 7. *num.* 46.
allegans plures alios, & inquiens, quod hæc sit verius,
Reiffenstuel *lib.* 2. *Decretal. tit.* 2. *num.* 75., *&* 78. Julius
Clarus *lib.* 5. *Criminalium* §. *final. quæst.* 38. *num.* 11. af-
ferens ita communiter servari. Et ratio est, quia, qui
explodit sclopum ex uno Territorio, & occidat hominem
existentem in alio, in utroque Territorio delinquit, &
utrumque Territorium ex tali delicto læditur, seu inju-
riam patitur, nam etiam ille jam nocens est, qui mittit
lanceas, & sagittas in mortem; *Cap. Sicut noxius est* 1. *de*
præsumptionibus, ibi: *Sicut noxius est*, *qui mittit lanceas*,
& sagittas in mortem &c. adeoque, ut crimen maneat
impunitum, merito utrique Judici tribuitur potestas in
solidum. Fateor tamen, quod probabile etiam est, quod 14
solus ille sit competens Judex, in cujus Territorio con-
summatum est delictum, & nullatenus ille, in cujus Ter-
ritorio est inchoatum. Sic tenent Bartolus in *leg. Libel-*
lorum num. 7. *ff. de accusat.* Felinus in *d. cap. Licet* 20.
num. 13. Aretinus *ibid. num.* 7. quorum sententiam ap-
probat Fagnan. *ibid. n.* 3. ac probabilem censet Pirhing.
lib. 2. *Decretal. tit.* 2. *n.* 28.

Secundus modus specialis sortiendi Forum est ratione 15
Contractus, ut si quis in alieno Territorio per se, aut
per alium contrahat, vel contraxisse fingatur, eo quod
in tali loco sese soluturum promiserit, possit ibidem super
tali contractu conveniri, etiamsi domicilium ibi non ha-
beat; *cit. Cap. Licet* 10. *de foro compet. leg. Heres ab-*
sens, *& leg. Omnem obligationem*, *ff. de judiciis*. Contra-
ctus tamen non accipitur hic stricte, prout esse dicitur 16
ultro, citroque obligatorius, ut Emptio, venditio, so-
cietas, juxta textum in *leg. Labeo*, *ff. de verb. signific.*
sed latissime pro omni eo, quod obligationem inducit, e-
tiamsi obligatio nascatur ex parte unius tantum, *ut in leg.*
Omnem obligationem, *ff. de judiciis*, *& leg. Heres absens*,
ff. eodem, & secundum Glossam in *cit. cap. Licet vers.*
Ratione contractus, Abbat. *ibid. n.* 19. Hostiens. *ibid. n.* 5.
Barr. *ibid. n.* 11. Fagnan. *ibid. n.* 5.

Dantur tamen plures casus, in quibus contrahentes ne- 17
queunt conveniri in loco contractus. Primo, quando in-
ter partes contrahentes conventum fuit, ut non in loco
contractus, sed alibi V. G. in loco domicilii teneantur
respondere, si forsan in posterum lis oriri contingat su-
per talem contractum, prout limitatur *cit. leg. Heres ab-*
sens §. *Proinde*, *ff. de judiciis*. Ut enim dicitur in *Re-*
gula 85. *Juris in* 6. *Contractus ex conventione legem acci-*
pere dignoscuntur. Secundo, quando quis tamquam Adve- 18
na, & Viator contrahit in aliquo loco mox inde disces-
surus, & hoc scitur ab altera parte contrahente; tunc
enim non tenetur ibi respondere, nisi voluerit, sed ha-
bet jus revocandi domum, seu ad forum sui domicilii,
cit. leg. Heres absens §. *Proinde*, *ff. de judiciis*, ubi da-
tur hæc ratio, quia durissimum est quotquot locis quis
navigans, vel iter faciens delatus est, tot locis se defen-
dere. Sic enim a suscepto itinere, aliisque negotiis suis 19
magno cum damno posset sæpe sæpius impediri. Hoc au-
tem est intelligendum de vero Advena, seu Viatore, qui
habet alibi certum domicilium, non vero de Vagabun-
dis per mundum nullibi certum domicilium habentibus,

quia isti possunt conveniri, non solum in loco contractus, sed ubicumque reperiantur, ne alioquin Creditores jus suum perdant. Glossa marginalis *in cap. Licet 20. de foro competent. vers. aut domicilii*, & Glossa in *lege Heres absens §. Proinde verb. delebit, ff. de judiciis*. Quam Glossam sequitur Bartolus *ibidem §. Quaero quid si Debitor*, Joann. Andr. *in cit. cap. Licet 20. de foro competent. num.* 11. Fagnan. *ibidem num.* 26. Felin. *ibidem num.* 20. Pirhing. *lib.* 2. *Decret. tit.* 2, *num.* 15. Reiffenstuel *ibidem num.* 96. *&* 87. Sanchez *l.* 3. *de Matrimon. disp.* 25. *nu.* 5. & alii passim. Et id deducitur *ex l.* 1. *C. Ubi quis de Curiali &c. & l.* 1. *C. Ubi de crimin. agi oport.* juncta Glossa *ibid. in verb. Reperiuntur* de talibus Vagabundis ibid vulgatum allegante: *Ubi te invenero, ibi te judicabo*: Ve-
20 rùm, quando agitur de contractu dotis, quia pro hoc contractu illud habetur speciale, quod non inspiratur locus contractus, seu in quo instrumentum dotis factum est, sed locus, ubi vir habet domicilium, & in cujus domicilium etiam ipsa mulier per conditionem Matrimonii est iura, eo quod sequatur forum Mariti, *leg. Exigere* 65. *ff.*
21 *de judiciis*, & ibi Glossa, & Doctores communiter. Excipe tamen, nisi partes contrahentes aliter inter se convenerint juxta Regulam 85. *Juris in* 6. tradi*tam supra num.* 17.
22 Tertius modus specialis sortiendi forum est ratione domicilii; *cap. Ex parte* 15. *& cap. Licet* 20. *de foro competent.*, *l. Cives, Cod. de Incolis lib.* 10., & hic proprie dicitur verus, & naturalis forus, ut tradunt *in dict. cap. Licet* Innocent. *num.* 3. Butrius *num.* 16. Felin. *num.* 23. Fagnan. *num.* 9. & alii passim. Hinc appellatione *suae*
23 *Dioecesis* in dubio intelligitur Dioecesis domicilii, seu habitationis, non autem originis, vel alia, Glossa singularis *in cap. statutum verb. Unam dictam, de Rescript. in* 6. asserens sic servari in Curia Romana; Felin. *in cit. cap. Licet* 20. *de foro compet. num.* 21. citans alios, Fagn. *ibid. num.* 10. Compostell. *in cap. Nonnulli in* 4. Glossa *de Rescript.* Speculat. *in tit. cit. §.* 1. *circa princip.* Reiffenstuel
24 *loc. cit. num.* 25. & alii. Sic etiam appellatione *subditi*, seu *subjecti* in dubio venit duntaxat *subditus*, vel *subjectus* ratione domicilii, *arg. leg. Cives, Cod. de Incolis lib.* 10. & sic Glossa *in cap. Nuper verb. Absolutio de sent. Excomm.*, & Glossa *in Clement.* 1. *verb. Subditos, de foro competent.* quam ibi omnes sequuntur, teste Fagn. *in cit. cap. Licet num.* 10.
25 In foro domicilii potest quis conveniri etiam pro delictis alibi commissis; *Leg. Si cui, Authent. Qua in Provincia, Cod. Ubi de crimin. agi oportet*; ac pro contractibus alibi gestis, *Cap. Delicti* 17. *de foro compet.*, & super rebus alibi sitis; *Leg. ultim. Cod. de Praescript. long. tempor.* Et sic tenent Abbas *in cap. Si quis Clericus* 1. *numer.* 6. *in cap. Cum contingat* 12., *& Cap. Licet* 20. *numer.* 38. *de foro compet.* Felin. *in cit. cap. Licet num.* 23.
26 Fagnan. *ibid. num.* 12. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 28., & alii. Judex domicilii potest procedere contra subditum, verùm praesentem, sed etiam absentem, & ubicumque existentem, nam potest ab ipso citari quoad omnes effectus, scilicet ut procedat contra eum, vel ad missionem in possessionem, vel ad condemnationem, si citatus causae patiatur, quia ubicumque sit, ejus subditus remanet, & citatio decernitur in proprio Territorio ipsius Judicis, licet nuntius exequatur extra Territorium; nam actus nuntii citationem exequentis, ut citatus futurae litis notitiam habere possit, est nudum duntaxat ministerium executionis, & non actus jurisdictionis, & ideo potest exerceri extra Territorium, ut notatur *in Cap. Novit, de offic. Legati, & in cap. Romana §. Contrahentes, de foro competenti in* 6., *& in leg. omnes, verb. Verum si apparitor, C. de Episc., & Cleric.*, & tenent Hostiens., & Joann. Andr. *in cap.* 7. *de raptor.* Abbas *in cit. cap. Licet* 20. *de foro compet.* Fagnan. *ibid. nu.* 12. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 30. & alii.
27 Habens domicilium habitationis aequaliter in duobus locis, eo quod utrobique aequaliter per anni decursum commoretur, tunc in utroque loco censetur sortiri forum, & utrobique potest conveniri. Colligitur *ex cap. Ex part.* 15. *de foro competent.*, & tenent Glossa *ibid. verb. Andegavensi*, Abbas *ibidem num.* 8. & alii passim Doctores, teste Reiffenstuel *loc. cit. numer.* 32., & concordat textus *in leg. Labeo, & leg. Assumpto §. fin. ff. Ad mu-*
28 *nicipalem*. Mutatio domicilii non perimit instantiam coram Judice illius domicilii jam coeptam, textu expresso *in cap. Proposuisti* 16. *de foro compent.*, ibi: „ Proposuisti nobis quod quidam subditus tuus ad petitionem cujusdam adversarii sui a te legitime citatus ad causam, quia postmodum jurisdictionis alterius esse coepit, tuum intendit judicium declinare. Porro tuae prudentiae dubium esse non credimus, quod is in praedicta causa jus revocandi forum non habet, quasi ab alio jam praeventus. „ Unde clare patet ex textu, quod legitime citatus coram hujusmodi Judice citante causam prosequi debet, non obstante, quod post citationem mutaverit domicilium. *Communis*.
29 Quartus modus specialis sortiendi forum est ratione rei, de qua contenditur. Unde coram illo Judice, in cujus territorio res litigiosa existit, vel illius possessio habetur, potest quis conveniri, textu expresso *in cap. Licet* 20. *de foro compet.*, ibi: „ Ratione .... rei, de qua contra possessorem causa movetur ..... forum regulariter quis sortitur, & concordat *cap. Sane* 3. *eod. & leg.* 1. *cum seq. Cod. Ubi in rem actio*. Et hoc procedit sive res sit immo- 30
bilis, sive mobilis; *leg. Quod legatur §. Si autem ff. de foro compet. & leg. ultim. Cod. Ubi in rem actio*. Ita Glossa *in cit. cap. Licet* 20. *de foro compet. verb. Contra possessorem*, Innocent. *ibid. num.* 1. *Hostiens. numer.* 5. Fagnan. *ibid. n.* 20. & alii passim.

Praeter quatuor supra recensitos speciales modos sortien- 31
di forum, datur quoque alius modus generalis sortiendi forum, videlicet ratione communis patriae, vel communis Superioris in Romana Curia. Roma enim communis est Patria; *leg. Roma ff. Ad municip.* & Ecclesia Romana omnium Ecclesiarum Mater est, & Magistra; *cap. Licet* 20. *de foro compet.* & Papa est Judex ordinarius singulorum; *c. Cuncta per mundum* 9. *q.* 3. Unde quilibet non solum Clericus, sed etiam Laicus potest super Ecclesiasticis, ac spiritualibus causis conveniri coram summo Pontifice, seu in Curia Romana, ibique conventus non habet jus declinandi forum, licet ibi non delinquat, nec contrahat, nec habeat domicilium, seu possessionem alicujus rei; *Est communis*, Et hoc expresse decisum *in c. Licet* 20. *de foro compet.*, ibi: „ Licet ratione delicti, seu contractus, aut domicilii, sive rei, de qua contra possessorem causa movetur, quibus forum regulariter quis sortitur, Episcopus vester apud Sedem Apostolicam conventus non fuerit. Quia tamen omnium Ecclesiarum mater est eadem, & Magistra, rite compelli potuit, ut de suis adversariis responderet „. Papa enim, ut jam fuit dictum, est Judex ordinarius singulorum; *cit. c. Cuncta per mundum* 9. *q.* 3. & totus mundus est sibi Territorium quoad causas spirituales, ut patet ex auctoritate per Christum sibi demandata *Matth.* 16., ibi: „ Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Coelis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in Coelis, & concordat *cap. Duo sunt* 10. *& cap. Si Imperator* 11. *dist.* 96. *& cap. Solitae, de majorit. & obedient.* cum similibus.

Neque dispositioni dictae Decretalis *in cap. Licet*, qua 32
deciditur, ut quilibet in Romana Curia conveniri possit super Ecclesiasticis, & spiritualibus causis, fuit quidpiam derogatum per Concilium Tridentinum *sess.* 24. *cap.* 10. *de reformat.* quamvis ibi statuatur, quod „ causae omnes ad forum Ecclesiasticum quomodolibet pertinentes, etiamsi Beneficiales sint, in prima instantia coram Ordinariis locorum duntaxat cognoscantur; atque omnino saltem intra biennium a die motae litis terminentur „. Sub illis enim verbis; *Coram Ordinariis locorum duntaxat cognoscantur*, non solum, ut optime respondet Fagnan. *in citat. cap. Licet num.* 25. comprehenditur Ordinarius loci domicilii, sed etiam Ordinarius cujusque loci, ubi quis ex Juris Praescripto forum sortitur, sive id contingat ratione Ordinis, vel Beneficii; *cap. Cum nullus, de temp. ordin. in* 6. sive ratione delicti, contractus, ac rei litigiosae; *cap.* 1. *de privileg. in* 6. & consequenter comprehenditur etiam Ordinarius loci Romanae Curiae, cum in ea quilibet non solum Clericus, sed etiam Laicus in causis Ecclesiasticis, & spiritualibus forum sortiatur, & Papa sit Ordinarius singulorum, ut dicit Glossa final. *in citat. cap. Licet* 20. *de foro competent.* & totus mundus sit ei territorium, ut jam dictum est *supra num.* 31. per Jura ibi citata.

Fori privilegio quinam gaudeant? Vide *verb. Clericus*, 33
artic. 2. Per privilegium fori intelligitur illud, vi cujus 34
quis exemptus est ab omni potestate, & jurisdictione fori saecularis, adeo ut non possit amplius a Judice saeculari in judicium trahi, carcerari, vel puniri, sed duntaxat a Judice Ecclesiastico, ut colligitur *ex cap. Si Imperator* 11. *distinct.* 96. & sic tenet *communis Doctorum*. 35
Hoc fori privilegio gaudet Clericus non obstante irregularitate contracta ob homicidium, *Sacr. Congregat. Immun. in Alatrina* 13. *Augusti* 1638. *lib. Decret. Rocci pag.* 112. Etiamsi Clericus non habeat requisita Sacr. Concilii
Trident. remittendus est Episcopo illum repetere volenti; *Sacr. Congregat. Immunit. In Tudertina* 12. *Septem-* 36
bris 1645. *lib.* 3. *Decret. Paulut. pag.* 263. Clericus gau- 37
det privilegio fori quoad personam, etiamsi post delictum & processum Clericatum assumpserit; *Ead. Sacr. Congr. in* 38
Regien. 28. *Maji* 1626. *lib.* 1. *Decret. Paul. pag.* 2. *& in Januar.* 16. *Decemb.* 1642. *lib.* 2. *Decret. Paulut. pag.* 191.
Clericus successor Laici non itratur instantia inchoata co- 39
ram Judice Laico, *Ead. Sacr. Congr. in Nullius* 27. *Septembris* 1632. *lib.* 2. *Decret. Paul. pag.* 140. *& in Hyeracen.* 12. *Octobris ejusdem anni* 1632. *lib.* 2. *Decret. Paulut.* 40
pag. 142. Clericus provocans Fratrem Laicum ad divisionem, convenire debet coram Judice Laico uti Judice Rei
conventi; *Ead. Sacr. Congr. in Nullius* 9. *Octobris* 1635. 41
lib. 2. *Decret. Vallem, pag.* 235. Clericus laudatus non potest declinare forum Judicis Laici, quando sententia dirigitur contra Laicum laudantem, secus si dirigatur contra Clericum laudatum; *Ead. Sacr. Congr. in Bojanen.* 4. *Septemb.* 1640. *lib.* 3. *Decret. Paul. pag.* 128.

Filius legitimus Clerici ante Clericatum susceptus gau- 42
det privilegio Fori, durante vita Patris; *Sacr. Congregat. Immun-*

Immun. in Callen. 18. *Martii* 1631. *lib.* 2. *Decret. Paul.*
pag. 99. Et licet gaudeant privilegio Fori, non idem est in-
42 cap x Officiorum Communitatis; *Ead. Sacr. Congreg. in Ur-*
banien. 13. *Junii* 1640. *lib.* 3. *Decret. Paul.* 120. Verum filii
43 Clericorum non gaudent post mortem Patris privilegio Fo-
ri; *Ead. Sacr. Congr. in Bergomen.* 28. *Novemb.* 1653. *lib.* 3.
Decret. Paul. pag. 24. Filius Clerici Græci, quatenus sit
44 legitimus vivente Patre, gaudere debet privilegio Fori; *Ead.*
Sacr. Congregat. in Hydruntina 29. *Septembris* 1624. *lib.*
Scripturarum vet. pag. 19. & *in Cajacen.* 21. *Martii* 1645.
lib. 3. *Decret. Paul. pag.* 247. Filii Græcorum Ritus Græci
45 remanentes ad conversandum cum Maritous Viduis gau-
dere debent privilegio Fori; *Ead. Sacr. Congr. in Nullius*
S. Mariæ del patire 15. *Martii* 1688. *lib.* 2. *Decret. Altovit.*
46 *pag.* 1346. Fori privilegio gaudet ille, cui reservata fuit
pensio Ecclesiastica, cum ad hunc effectum pensionem ob-
tinens habeatur pro Clerico; *Sac. Cong. Conc. teste Didaco*
Narbona de ætate ad humanos actus requis. anno 34. *quæst.* 53.
num. 20. & *Armendar. in addit. ad recopil. legum Navarræ*
47 *lib.* 2. *tit.* 19. *de Foro compet. num.* 3. & 7. Etiamsi non in-
cedat in Habitu, & Tonsura; *Ead. Sacr. Congregat. Conc.*
apud Nic. Garziam *de benefic. part.* 1. *cap.* 5. *num.* 70. &
novissime *Ead. Sac. Congreg. Conc. in Portugallen.* 10. *April.*
1622. apud Barbos. *de Off. & potest. Episcop. part.* 3. *allig.*
57. *n.* 151. & *in summa Apostolicar. decision. verb. privile-*
gium num. 7.
48 Fori privilegio gaudent Protonotarii Honorarii, etiamsi
Ecclesiæ non inserviant; *Sac. Congreg. Conc. sub die* 9.
Julii 1626. nec servitio alicujus Ecclesiæ adscripti sint,
quomodo in habitu Clericali incedant; *Ead. Sacr. Congr.*
in Toletana 27. *Martii* 1632. quam refert Bonsadin. *in Tor-*
49 *sino Ecclesiastico dec. resol.* 17. *num.* 20. Fori privilegio gau-
det de præsenti Laicus pro tempore, quo fuit Clericus;
50 *Sacr. Cong. Immunit. in Nullius Garepoli* 9. *Sept.* 1631. te-
ste Bonsadin. *dict. res.* 17. *num.* 25. Fori privilegio gau-
det Clericus, qui ante carcerationem reassumpserit habi-
tum; *Sacr. Cong. Immun. in Rossanen.* 18. *Martii* 1631. apud
51 Bonsadin. *dict. res.* 17. *num.* 24. Equites Regulares quorum-
cumque Ordinum Militarium gaudent Fori privilegio *Sacr.*
Congr. Immun. in Assisien. de mense Decembris 1627. in
qua annuente Sanctissimo mandavit, Placidum Benignum
Equitem Christi ad Forum Ecclesiasticum esse remitten-
dum, de quo meminit Sperell. *dec.* 2. *num.* 120. *Ead. Sacr.*
Cong. in Mantuana 25. *Septembris* 1617. censuit Equitem Re-
ligionis Constantinianæ inquisitum, & carceratum a Mi-
nistris Ducalibus consignari Episcopo Mantuano una cum
originali processu facto, quamvis nullo, qui ut delegatus
causam agnoscat, audito Procuratore Ducali, & facta
consignatione, ut supra, mandavit, quod Dux absolvere-
tur, & omnes complices ab Episcopo, apud Sperell. *de-*
cis. 2. *num.* 120. Barbos. *in Summa Apostol. dec. verb. Eques*
Regularis num. 4.
52 Fori privilegio non gaudent illi, qui in accendendis
lampadibus & aperiendis Ecclesiæ portis deserviunt *Sacr.*
Cong. Episcop. & Regul. sub die 18. *Januarii* 1603. apud Bar-
53 bos. *in Summa Apostolic. dec. verb. Fori privilegium num.* 19.
Filius Cancellarii Curiæ Episcopalis non gaudet privile-
54 gio Fori; *Sacr. Congr. Immun. in Interamnen.* 1. *Febr.* 1661.
lib. decr. Rocc pag. 213. Filius Tirii quondam Fiscalis Cu-
riæ Episcopalis non gaudet privilegio Fori; *Eadem Sacr.*
55 *Congr. Immun. in Belcastrensi.* 8. *Aprilis* 1642. *lib.* 3. *decr.*
Paul. pag. 172. Filius seu Nepos substituti Economi Men-
sæ Episcopalis non gaudet privilegio Fori; *Ead. Sacr.*
56 *Congr. Immun. in Ravennaten.* 28. *Januarii* 1681. *lib.* 2. *decr.*
Altov. pag. 2146. Filii Colonorum Ecclesiasticorum, etiam-
si sint partiarii non gaudent privilegio Fori; *Eadem Sacr.*
Congreg. Immun. in S. Agathæ Gothorum 4. *Junii* 1630. *lib.* 2.
decr. Paul. p. 41. Attamen Filii Colonorum Partiariorum
57 Mensæ Episcopalis, & alii de eorum Familia habitantes cum
eisdem Colonis, & bona ejusdem Mensæ colentes, gaudent
privilegio Fori, prout gaudent ipsi Coloni; *Ead. Sacr. C.*
Immun. in Urbevetana 6. *Martii* 1635. *lib.* 2. *decret. Paul.*
pag. 238. in Civitatis Ducalis 13. *Julii* 1635. *lib.* 3. *decret.*
Paul. pag. 65. in Interamnen. 16. *Junii* 1641. *dict. lib.*
pag. 151. in Avignona 23. *Decembris* 1679. *lib.* 2. *decret.*
Altovit. pag. 1902.
58 Pro complemento verbi *Fori* notandum, quod sæ-
pe per Forum intelligitur *Judicium, Jurisdictio, Pote-*
stas. Et in hoc sensu dicitur, quod aliqua causa per-
tineat ad Forum Ecclesiasticum, si pertineat ad Judi-
cium, Jurisdictionem, seu Potestatem Ecclesiasticam, &
quod aliqua spectet ad Forum sæculare, si pertineat
ad Judicium, Jurisdictionem, & Potestatem sæcularem,
& quod aliqua sit mixti Fori, si pertineat ad utram-
59 que Jurisdictionem, seu Potestatem. Causa mixti Fori
dicitur illa, quæ in utroque Foro tam Ecclesiastico, quam
Laicali tractari potest, ita ut detur locus præventioni;
Sic colligitur *ex cap. Sicut quædam* 23. *quæst.* 5. & *cap.* 1.
de Offic. Ordin. ac notat *Sacr. Congreg. Immunit. in So-*
rana 28. *Februarii* 1631. apud Pignatell. *tom.* 5. *consult.* 2.
num. 58. Sic causa mixti Fori est, quando persona est Sæ-
cularis, & pœna statuta est a Jure Canonico, & tunc
datur locus præventioni; Sperell. *dec.* 9. La Croix *lib.* 4.
60 *num.* 1412. Florentinus, Delbene, & alii. Unde causa ri-
xæ secutæ inter Mulieres in Ecclesia spectat ad Guber-
natorem stante præventione reali; *Sacr. Congregat. Im-*
mun. in Signina 17. *Julii* 1663. *lib. decret. Rocc pag.* 196.
Punitus ab uno Judice super crimine mixti Fori non po- 61
test amplius regulariter accusari, ac puniri in altero Fo-
ro, quia nec Deus judicat bis in idipsum; Nahum *cap.* 1.
& *cap. sicut plerris* §. *Adhortatus de pænit. dist.* 3. Nec
de delicto unius hominis sæpius quæritur; *cap. de his cri-*
minibus 7. *de accusation.* Simulque bona fides non patitur,
ut semel exactum, iterum exigatur; *Regul. Bis facta in* 6.
Et sic tenent Abbas *in cap. Tuæ n.* 5. *de Procurator.* &
cap. Cum sit generale num. 1. *de foro compet.* Covarruvias
lib. 2. *var. resolut. cap.* 10. *num.* 6. Barbos. *in cap. Felicis*
num. 38. *de pœnis in* 6. & alii ab his citati.
Forum aliud dicitur externum, sive *Forum Fori*, in 62
quo tractantur causæ in ordine ad externam gubernatio-
nem Reipublicæ, sive Ecclesiasticæ, sive Sæcularis. Et
aliud internum, sive *Forum poli*, seu *Conscientiæ*, quod in-
tus in mente hominis, ubi conscientia est, exercetur; *Com-*
munis. Forum internum aliud dicitur *Pœnitentiæ*, in quo 63
aliquid geritur interveniente Sacramento Pœnitentiæ, sive
Absolutione Sacramentali: Et aliud non Pœnitentiæ, in
quo aliquid geritur sine Sacramento Pœnitentiæ, uti si
aliquis extra Sacramentum absolvatur a Censura, vel Reser-
vatione peccati. Unde ex his patet, Forum *Pœnitentiæ*,
& *Conscientiæ* non esse idem. Nam Forum *Conscientiæ* est
quid commune Foro Sacramentali, & non Sacramentali. Fo-
rum autem Pœnitentiæ comprehendit solum Forum Sacra-
mentale; *Communis*. Forum contentiosum dicitur ex eo; 64
quod in illo contenditur, seu litigatur: Unde illud dici- 65
tur deductum ad Forum contentiosum, super quo ad Ju-
dicem jam delato facta est contestatio litis, *arg. c. Ex par-*
te 10. *de verb. significat.*; *Communis*.

Novæ additiones ex aliena manu.

Libet paucis disserere de Foro duntaxat Ecclesiastico
competenti. 1
Forum Ecclesiasticum competens est vel ratione causarum,
vel personarum. Si ratione causæ forum Ecclesiasticum 2
fundatum est, ratio haud habetur Personarum *Christian.* 3
Michael Bobpius de Laici For. Eccles.
Causæ ad Forum Ecclesiasticum spectantes vel sunt ci-
viles, vel Ecclesiasticæ, vel mixtæ. 4
Causæ civiles etsi regulariter ad Forum Ecclesiasticum
haud pertineant *C.* 7. *Qui filii sint legitim.* ex accidenti ta- 5
men pertinere pluribus modis ad ipsum queunt.
I. *Ratione peccati* circa causam civilem sub prætextu
Juris commissi, vel committendi, adeoque præcavendi. 7
Quem in finem quicunque Laici denunciari possunt judi- 8
cio Ecclesiastico, ut præcaveatur, ne sub prætextu juris
peccatum committatur. Pone esse statutum quo præscri-
bens sive cum bona, sive cum mala fide tutus sit. Ad-
versus eum, qui cum mala fide præscripsit nullum in Fo- 9
ro sæculari suppetit remedium. At denunciari hic potest
Foro Ecclesiastico, ne sub prætextu Juris committat pec- 10
catum. Vide alia exempla apud Fehn. *in cap.* 13. *num.* 5.
& *seq. de judic. tum apud Scac. de judic. lib.* 1. *cap.* 43. 11
num. 4. Denunciatio hæc dicitur evangelica, &, ut vi-
des, introducta est, ut Judex Ecclesiasticus imploratus su- 12
per quacunque causa procedere queat, si peccatum immi-
nere videatur. Scripsit contra eam *Thomasius in dissertat.*
de usu practic. denunt. evangel. At ex ipsis Protestantibus
ipsam tenent *Brunnemann. Jur. Eccles. lib.* 3. *cap.* 6. §. 9.
de Jena in tract. de denunc. evangel.
II. *Ratione denegatæ justitiæ*. Si enim Judex laicus suo
desit officio, nec inter egentes justitiam administret, de cau- 13
sa cognoscere potest Judex Ecclesiasticus, ut si supplere
possit defectum Judicis sæcularis; *C.* 6. *de Foro compe-*
tent. ibique *Gonzalez n.* 5. Sed an denegata justitia a Ju- 14
dice Ecclesiastico de causa cognoscere queat Judex laicus,
magna controversia est. At contrariam tenent sententiam
Gonzalez in cap. 17. *fer. per tot. de judic. Ansald. de Ju-* 15
risdict. part. quæst. tit. 21. aliique.
Adde III. possunt causæ de omnibus, & quibuscunque 16
negotiis quibus juramentum accessit *cap.* 13. *de Judic.* &
cap. 3. *de For. compet. in* 6.
Causæ Ecclesiasticæ vel sunt civiles, vel criminales. 17
Civilium nomine veniunt quæcumque causæ de Rebus 18
spiritualibus, vel annexis spiritualibus inter quas jurispa-
tronatus eminet; *cap.* 3. *de Judic.* cognoscere de iis de- 19
bet Judex Ecclesiasticus, tum in petitorio tum in posses-
sorio si reus sit Clericus; *Barbos. Jur. Eccles. univ. cap.*
29. *num.* 73. & *seq. Weistner in decretal. lib.* 2. *tit.* 12.
num. 116. Quod si reus sit laicus cognoscere & de ipsis in 20
possessorio debet Judex Ecclesiasticus, si titulus quoque ex-
pendendus, vel saltem colorandus; *Oliva de For. Eccles.*
par. 1. *quæst.* 8. *num.* 58. & *seq. Sperell. dec.* 8. *num.* 25.
Criminalium vero nomine veniunt causæ de delictis 21
Ecclesiasticis, ut sunt delicta Hæreseos, Schismatis, Aposta-
siæ, Simoniæ &c. de quibus & Judex Ecclesiasticus de-
bet cognoscere.
Causæ mixti fori illæ sunt, quæ tam coram Judice lai- 22
co, quam coram Judice Ecclesiastico agitari queunt, ita
ut operetur præventio. Ad eas referuntur causæ misera-
bilium personarum *cap.* 26. *de verb. Signif. in fin.* licet
alii contradicant *ob cap.* 11. *de For. compet.* Confer tamen
Oliv.

Oliv. de Jur. Ecclesiast. part. 3. quæst. 40. Item contractuum usurariorum *VVer. de Jur. Consuet. c. 27. sect. 19.* concubinatus, adulterii stupri, incestus, & aliorum delictorum carnis *Tondut. de præventi. part. 2. cap. 28.* tum aliorum criminum, turbationi scilicet sacrorum, violationis festorum &c.

Hactenus de Foro Ecclesiastico competente ratione causarum. Agendum nunc de Personis, quæ ei subjiciuntur in causis civilibus.

24 Ei subjiciuntur Clerici cujuscumque generis & ita quidem, ut nec per prorogationem voluntariam tametsi juramento confirmatam queant Judicis sæcularis cognitioni
25 sese subjicere; *cap. 12. de For. competent.* nec reconveniri queant coram eodem Judice sæculari; *cap. 12. eod. titul.*
26 Ceterum quoad Clericos, qui nondum sacris Ordinibus sunt initiati, *Concilium Tridentinum* ita statuit: „ Fori „ privilegio non gaudeant Clerici prima tonsura initiati, „ aut etiam in minoribus Ordinibus constituti nisi Be„ neficium Ecclesiasticum habeant, aut Clericalem ha„ bitum, & tonsuram deferentes alicui Ecclesiæ ex man„ dato Episcopi inserviant, vel in Seminario Clericorum,
27 „ aut in aliqua Schola, vel Universitate de licentia Epi„ scopi quasi in via ad majores ordines versentur.
28 Extensum autem est hoc privilegium Clericorum ad totam Familiam ipsorum. Quinam autem veniant sub Familia Clericorum explicant *Klock. vol. 1. consil. 39. n. 44. Krautwald. Jur. Eccles. univers. lib. 3. cap. 1. §. 12.* Illud tamen certum est, non venire Famulos conductos; *Gonzal. in cap. 10. num. 3. & seq. de Offic. Archidiac. Barbos. Jur. Eccles. univers. lib. 1. cap. 39. §. 2. num. 57.*
29 Item extensum est ad servos dotales Ecclesiarum; *Gonzal. in cap. 10. num. 4. de Offic. Arch. Stamm. de servit. pers. lib. 11. cap. 7. num. 6.* & conveniunt de hodiernis etiam servis dotalibus *Zeigler. de dot. Eccles. cap. 12. §. 39. Schilter. in Prax. Jur. Roman. exerc. 6. §. 74. in fin.*
30 Et in aliquibus locis extensum est præterea ad Scholarum Publicarum præceptores.
31 Nota hic, quod hoc privilegium Fori est immutabile, quum Clerici qui characterem receperunt, laicorum sortem induere nullo modo queant, sed etiam depositi, vel suspensi Clerici maneant, & privilegio Fori fruantur; *Gonzalez in cap. 10. num. 11. de Judic. VVeisner in decr.*
32 *tit. de Pœnit. num. 73.* Quod si vero degradatio solemnis accessit, tum demum in laicalem conjiciuntur statum, & brachio sæculari traduntur, privantur omni Fori privilegio; *cap. 2. de Pœnit. in 6.*
33 Tum nota, Forum Ecclesiasticum prædominari, si vel maxime in una eademque causa Clericus cum Laico sit conveniendus, cum continentia causæ non sit dividenda, & hoc modo dignius Forum, quale est Ecclesiasticum, sit præferendum; *Berlich. part. 2. dec. 220. nu-*
34 *mer. 24.*
35 Ceterum non aliter Clerici Fori privilegio gaudent, quam si Reorum vices teneant. Sin autem conveniant Laicum, coram Judice Laico litigare tenentur; *c. 5. de For. competent.* quum Actor sequi debeat Forum Rei. Facile
36 autem est & hoc decidere, an Clerici modo concursus Creditorum, cum *ex leg. diffamari*, conveniri queant coram Judice sæculari. Vide tamen *Stryk. ad Brunneman. tract. de concurs. Credit. cap. 1. §. 2. & Mev. part. 3. de-*
37 *cis. 213.* Quid si denuncianda sit lis Clerico, qui de evictione tenetur? Vide *Burgund. de evict. cap. 67. num. 3. & seq.*
38 Nec Clerici, aliique gaudent privilegio Fori, quum non principaliter lis primum contra eos movetur, sed jam mota contra eos continuatur, idque quia litis pendentia haud mutatur per intervenientem mortem Rei; *Oliva de For. Eccl. par. 3. quæst. 34. num. 23.*
39 In causis criminalibus Clerici quoque subjiciuntur Foro Ecclesiastico, de quovis crimine conveniantur, nec aliter ad Forum sæculare trahendi sunt, quam ut supra diximus postquam degradati fuerint. Quod si dubitetur
40 utrum delinquens sit Clericus an laicus, cognitio ad Judicem Ecclesiasticum spectat; *Oliva de For. Eccles. part. 3. quæst. 20. num. 64.*
41 Sunt tamen & alii casus, in quibus Clerici Fori privilegium in criminalibus amittunt; veluti si Clerici sint Assassini, vel eorum fautores, & submissores; *cap. 1. de Homicid. in 6.* si in habitu sæculari inventi fuerint delinquentes; *cap. 1. de Apost.* si post delictum commissum Clericatum susceperint in fraudem Legis *Corvin. de Person. & Benefic. Eccles. lib. 3. cap. 22. num. 9. Barbos. Jur. Eccles. univers. lib. 1. cap. 39. §. 2. num. 69. & sequent.*

FRANCHITIÆ.

1 Franchitia Ecclesiasticorum non potest nec debet reduci. *Sacr. Congreg. Immun. in Aquilana 3. Martii 1641. lib. 5. decret. Paul. 138.*
2 Quare nihil innovandum est circa diminutionem Franchitiæ Clericorum, sed servandum est solitum. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Sulmonen. 10. Jan. 1639. lib. 3. decretal. Paul. pag. 84.* Hoc idem decitur de Franchitiis Monialium. *Eadem Sacr. Congr. in Sarnen. 7. Maji 1658. lib. decr. Rocci pag. 89.*

Ecclesiastici gaudent Franchitia, non obstante transactione, quæ ex defectu B eneplaciti Apostolici est omnino irrita, & non confirmanda. *Ead. Sacr. Cong. Immun. in Consentina 21. Septemb. 1633. lib. 2. Decr. Paul. p. 178.* 3

Episcopus quamvis absens debet gaudere Franchitia pro fructibus suorum bonorum *Ead. Sac. Cong. Immun. in Agrigentina 20. Febr. 1629. lib. 1. decr. Paul. pag. 124.* 4

Sic Clerici quacumque de causa absentes gaudent Franchitia sibi competente. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Biselien. 25. Maji 1638. lib. 3. decr. Paul. pag. 61. in Bojanen. 30. Junii 1643. lib. pag. 183. in Aquilana 31. Decemb. 1667. lib. 1. decret. Altovit. pag. 187. in Nullius Altamuræ 7. Maji 1671. lib. pag. 486. in Juvenacen. 16. Novembr. 1688. lib. decr. Martelli pag. 369.* 5

Amplia I. Etiam pro tempore, quo Clerici fuerint negligentes illam petere a Gabellariis, qui hoc ignorantes non dederunt exitum Communitati pro ipsius bonificatione. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Nullius Terlitii 16. Novemb. 1688. lib. decr. Martel. pag. 370.* 6

Amplia II. Quamvis abfuerint ob metum Inquisitionis. *Ibidem.* 7

Amplia III. Quamvis absentes non incedant in habitu, & tonsura ac velut Laici inserviant personis privatis. *Ibidem.* 8

Amplia IV. Quamvis absentes causa carcerationis secutæ de Ordine A.C. in eadem Terlitii 21. *Jan. 1676. lib. 1. decret. Altovit. pag. 1200.* 9

Amplia V. quoad absentem ob periculum vitæ. In eadem *d. lib. pag. 1486. anni 1677.* 10

Amplia VI. Quamvis absentes ratione peregrinationis ad Annum Sanctum; pro tempore tamen dictæ peregrinationis. Bituntina 12. *Junii 1675. lib. 1. decret. Altov. pag. 1108.* 11

Pariter debentur absenti causa studii. Materanen. 7. *Maji 1704. lib. 3. decret. Vallem. pag. 579. & 13. Junii D. A. & l. p. 589.* Bovinen. 12. *Junii D. A. & l. p. 582.* 12

Item absenti ex causa infirmitatis, Salernitana 10. *Maji 1704. lib. 3. decret. Vallem. pag. 580.* 13

Item absenti qui discit cantum Gregorianum. Materanen. 4. *Junii 1704. lib. 3. decret. Vallem. pag. 585.* 14

Tandem Franchitiæ debentur Ecclesiasticis absentibus studiorum causa, vel ob lites pro Capitulo, aut pro suis bonis Ecclesiasticis, Juvenacen. 31. *Julii 1674. lib. 1. decret. Alt. pag. 975.* Montis Calvi 18. *Junii 1680. lib. 2. decr. Alt. pag. 1988.* Nullius Castellanetæ 12. *Jan. 1694. lib. 1. decr. Vallem. pag. 93.* Oritana 12. *Decemb. 169. lib. 19. decr. Vallem. pag. 271.* 15

Porro Gabellarii, qui debent bonificare Franchitias Ecclesiasticis Existentibus, seu commorantibus in loco Terlitii, tenentur bonificare etiam Ecclesiasticis concivibus, qui eodem tempore sunt absentes ex quacumque causa. Juvenacen. 16. *Novemb. 1688. lib. decret. Mart. pag. 369.* Terlitii *d. die pag. 370.* 16

Limita tamen, dummodo tempore absentiæ aliis iis bonificata non fuerit Franchitia, Lycien. 8. *Decemb. 1688. lib. decr. Martelli pag. 384. & 29. Novemb. 1692. l. 1. decr. Vall. pag. 5.* Bireäten. 28. *Martii 1693. l. 1. decr. Vall. p. 33.* Ruben. 18. *Julii 1700. l. 2. decr. Vallem. pag. 301.* 17

Sic Clerico, qui per annos quindecim a patria abfuerat, & incertum nesciebatur an viveret, non debetur franchitia. Melphien. 31. *Jan. 1703. l. 3. dec. Vall. pag. 471.* 18

Franchitia non debetur Sacerdoti pro bonis in Territorio loci, ubi non moratur. Tranen. 2. *Dec. 1670. l. 1. decr. Alt. pag. 5.* 19

Sic Clericus Advena habens domicilium in alia Diœcesi, ibidem debet frui franchitia farinæ, non obstante decreto, vel sententia Curiæ Episcopalis contra Clericos Advenas. Salernitana 4. *Septemb. 1703. lib. 3. decr. Vallem. pag. 515.* 20

Similiter franchitia competit Clerico in loco sui domicilii a multis annis, non in loco suæ originis, & in quo ordinatus fuit. Lycien. 21. *Jan. 1687. l. decr. Martelli pag. 40.* 21

Asserta consuetudo, quod Clericis absentibus competat medietas franchitiæ farinæ probanda est intra terminum sex mensium ab Episcopo præfixum. Motulen. 5. *Maji 1699. lib. 2. decr. Vall. pag. 218.* 22

Franchitia debetur Clericis in ea quantitate, quam ab antiquo habere consueverunt etiam respectu colentium bona Ecclesiæ Beneficiorum ac Patrimonialia, necnon respectu Custodum animalium tam Ecclesiæ, quam Clericorum, quos quidem colentes, & Custodes Sac. Congregatio censuit non teneri solvere Gabellam dictam *del Foco.* Bovinen. 21. *Jan. 1644. l. 3. decr. Paulucci pag. 229.* 23

Unde Episcopus circa franchitias Ecclesiasticorum curet omnino servari consuetudinem solitam, nec permittat quid innovari in eorum præjudicium. Thelesina 24. *Maji 1670 l. 1. decr. Alt. pag. 434.* 24

Apochæ renuntiationis franchitiæ Molituræ seu *del Macinato*, quamvis ad tempus factæ ab Ecclesiasticis in favorem Communitatis laicalis non sustinetur. Cathacen. 3. *Decemb. 1685. l. decr. Mart. pag. 15.* 25

Nullo

26 Nullo modo annuendum est petitioni Ecclesiasticorum circa remissionem partis Franchitiæ ad septennium in favorem Communitatis; *Caven.* 24. *Maji* 1634. *lib.* 3. *decret. Paul. pag.* 229.

27 Non est concedenda facultas Capitulo, & Clero donandi medietatem Franchitiæ, qua Personæ Ecclesiasticæ fruuntur; *Ecclesia S. Marci* 12. *Decembris* 1635. *lib.* 3. *decretal. Paul. pag.* 268.

28 Sacra Congregatio censuit, Capitulum, & Presbyteros Terræ Carovineæ, qui medietatem Franchitiæ Farinæ absque facultate Sac. Congreg. mutuam dederunt Communitati in subsidium Universitatis, & pauperum, non incurrisse Censuras, attentis circumstantiis in casu, de quo agitur: at Episcopus mandet restitui mutuum; *Ostunen.* 28. *Aprilis* 1665. *lib.* 3. *decret. Paul. pag.* 634.

29 Denegatur Episcopo posse applicare Franchitias Clericorum Monasterio in poenam eorum, qui non habent requisita Sacri Conc. Trid. *Aquilana* 23. *Septembris* 1659. *lib. decr. Rocci pag.* 207.

30 At facultas, ut Ecclesiastici pro reparatione Ecclesiæ Parochialis cedant quibusdam Franchitiis ad quinquennium, conceditur; *Lyccien.* 13. *Septembris* 1701. *lib.* 3. *decretal. Vallem. pag.* 379.

31 Circumscripta reductione Franchitiæ Clericorum facta per Vicarium, servanda est primæva taxatio, scilicet pro Sacerdotibus tumulorum viginti quatuor, pro constitutis in Sacris Ordinibus tumulorum decem & octo, & pro Clericis in Minoribus duodecim; *Cosentina* 27. *Aprilis* 1632. *lib.* 1. *decret. Paulut. pag.* 123.

32 Clericis competit Franchitia duodecim tumulorum, donec ab eis probata sit consuetudo pro majori quantitate; *Neriton.* 24. *Aprilis* 1663. *libr. decretal. Rocci pag.* 481.

33 Per modum provisionis resolutum fuit circa quantitatem controversam Franchitiarum competentium Ecclesiasticis deberi solitam locorum finitimorum; *Bituntina* 26. *Januar.* 1673. *lib.* 1. *decret. Altovitii pag.* 796.

34 Ecclesiastici Civitatis Ruben. sunt manutenendi in possessione exigendi franchitiam farinæ ad rationem rotulorum quinquaginta pro qualibet tumulo; at iisdem non debentur franchitiæ pro rata Gabellæ diminutæ, nec pro tempore absentiæ habeant, Ruben. 11. *Aprilis* 1690. *lib. decr. Martelli pag.* 598.

35 Pariter Clerici Ruben. Civitatis manutenendi sunt in solita Franchitia pro musto, *ib.*

36 Ecclesiastici possunt vendere franchitiam sibi competentem; Bovinen. 7. *septemb.* 1636. *lib.* 3. *decret. Paul. pag.* 14. Anglonen. 7. *Julii* 1633. *l.* 2. *decret. Paul. pag.* 158. Asculana 12. *Septembris* 1673. *l.* 1. *decret. Altov. pag.* 839.

37 Quare Edictum prohibens contrahere, vel vendere farinam non comprehendit Ecclesiasticos. Ruben. 11. *Apr.* 1690. *lib. decr. Mart. pag.* 595.

38 Et Episcopus debet procedere sua ordinaria facultate contra prohibentes, ne Laici emant Franchitias, quæ Ecclesiasticis superfluunt. Nullius Altamuræ 23. *Martii* 1665. *l.* 3. *dec. Alt. pag.* 155.

39 Clerici, qui ob paupertatem, vel aliam causam legitimam nequeunt emere frumentum pro sua quantitate Franchitiæ, & vivunt pane vendibili, possunt vendere suam Franchitiam. Oritana 6. *Maji* 1631. *lib.* 2. *decret. Paul. pag.* 77.

40 Pariter Franchitia integra competit Clericis, etiamsi non habeant famulos, & vivant aliorum expensis, Sulmon. 21. *Martii* 1646. *lib.* 3. *dec. Paul. p.* 276.

41 Sacerdotes, & Clerici gaudere debent Franchitia simpliciter pro quantitate frumenti eisdem necessaria, & idem nihil innovandum est in præscribendo eis certam quantitatem franchitiæ. Bovinen. 17. *Dec.* 1641. *lib.* 3. *decret. Paul. pag.* 165.

42 Franchitia duorum tumulorum concedi solita aliis Canonicis, debetur etiam Canonico Clerico. Tranen. 6. *Jun.* 1673. *lib.* 1. *dec. Alt. pag.* 810.

43 Quando Communitas Laica auget exactionem pro molitura solvi consuetam, nihil innovandum est quoad Ecclesiasticos. Policastren. 2. *Octobris* 1691. *lib. decret. Grim. pag.* 16.

44 Quoad assignationes factas franchitiarum Episcopi tueantur, tam de jure, quam ratione conventionum cum Sede Apostolica. Neapolitana, & aliarum Civitatum Regni 12. *Febr.* 1668. *leg.* 4. *decr. Paul. pag.* 5.

45 Ecclesiasticus potest gaudere franchitia etiam pro Conjunctis, & familiaribus, qui in eadem domo ejus expensis vivunt. Caven. 27. *Apr.* 1632. *l.* 1. *decret. Paul. pag.* 123. Teramen. 18. *Julii* 1562. *leg. decretal. Rocci pag.* 417. & sæpe alibi.

46 Non debent vero gaudere franchitia pro Conjunctis, & aliis, quando non vivunt eorum expensis. Capuana 12. *Martii* 1645. *lib.* 3. *decr. Paul. p.* 246.

47 Clerico petenti franchitiam non tantum pro sua persona, sed etiam pro omnibus suis famulis actualibus, Sac. Congreg. respondit non competere franchitiam in majori quantitate expressa, seu taxata in concordia pro Clerico simplici. Aquilana 18. *Dec.* 1668. *l.* 1. *dec. Altovitii pag.* 297.

48 Franchitia panis non extenditur ad panem laboratorum Clerici, seu ut dicitur *de' Massari di campagna*. Tranen. 2. *Oct.* 1666. *lib.* 1. *dec. Altovitii p.* 272.

Ecclesiasticis Episcopo inservientibus, & viventibus ejus expensis, ac manducantibus ex ejus pane competit Franchitia Farinæ, quam vendere possunt. Melphien. 13. *Maji* 1692. *lib. decr. Grimaldi pag.* 129. Laquedonen. 14. *Octobris* 1630. *lib.* 2. *dec. Paul. pag.* 62. *&* 26. *Augusti* 1636. *lib.* 3. *decret. Paul. pag.* 12. 49

Episcopo competunt Franchitiæ etiam pro famulis Laicis, quibus assignat partem panis in deductionem salarii, sed non competunt eisdem famulis *in cartella*, sicut Ecclesiasticis. In eadem Melphien. *ibid.* 50

Eremitis non habentibus requisita necessaria non debentur Franchitiæ. In dicta Melphien. *ibid.* 51

Clerici annorum triginta, aut quadraginta non transeuntes ad Ordines Sac. & incumbentes operibus Sæcularibus, gaudent Franchitiis. Hydruntina 11. *Junii* 1675. *lib. decret. Altov. pag.* 1109. 52

Clericus non incedens in habitu, & tonsura gaudet suis Franchitiis, usque ad sententiam declaratoriam decidisse a Privilegiis Clericalibus. Lucyen. 21. *Januarii* 1687. *lib. decr. Mart. pag.* 40. 53

Clerici convictores Seminarii gaudentes suis Franchitiis pro tempore, quo recipiunt victum in Seminario, non debent separatim frui Franchitia respectu Clericatus, Neritonen. 12. *Julii* 1677. *lib.* 2. *decr. Altov. pag.* 1610. 54

Puellæ viventes in Conservatoriis, asservantes Sacramenta in eorum Ecclesia, & observantes Clausuram, gaudent Franchitiis debitis Personis Ecclesiasticis. Aquilana 23. *Junii* 1676. *lib.* 1. *decr. Alt. p.* 1265. 55

Gabellarii non possunt diminuere Rectori, ac Magistro Seminarii Cathedralis consuetam franchitiam farinæ. Salernitana 2. *Novembris* 1655. *lib.* 1. *decret. Vallem. pag.* 84. 56

Gabellarii non possunt denegare franchitiam Ecclesiasticis sub prætextu, quod cum mittunt triticum ad Molendinum, non deferunt cartulam, vulgo *Bolletta* ab iisdem Gabellariis subscriptam. Nullius Altamuræ 7. *Novembris* 1693. *lib.* 1. *decr. Vallem. pag.* 85. 57

Temperamentum captum ab Episcopo, quod Ecclesiastici diurno tantum tempore introducant farinam in Civitatem, ut melius observetur, an abutantur eorum franchitia? approbatur. Et Officialis ad hoc observandum ab Episcopo est deputandus. Caven. 4. *Sept.* 1668. *libr. decr. Alt. pag.* 275. 58

F R A N C I S C A N I.

Additio ex Auctore.

Franciscani Missionarii in Ægypto laborantes laudantur a Benedicto XIV. tom. 1. Constitution. 129. incipien. *Ea quamvis tempore* §. 2. Franciscani Institui sujectis quoad Jurisdictionem Parochum ex documentis S. P. Francisci, & S. Bonaventuræ demonstrantur; *ibid.* §. 15. ubi adductis verbis Testamenti dicti S. Patris Francisci, & S. Bonaventuræ in tractatu: „Quare Fratres Minores prædicent, *subjungit*: Licere tantum Fratribus Ordinis Minorum Sancti Francisci Custodiæ Terræ Sanctæ Parochialia munia obire erga Græcos Melchitas, eisque Sacramenta administrare in iis locorum & temporum circumstantiis, quibus omnino deficiat modus habendi Parochum, aut alium Antistitem Græci Ritus.“ 1 2 3

Franciscani Observantes Missionarii a quibusdam Ecclesiis, & Missionibus Cocinchinæ discedere jubentur Decreto Visitatoris Apostolici: Idem Constitution. 121. incipien. *Quamoper* §. 17. Inde appellant ad S. Sedem; Idem *ibidem* §. 9. Et decreta prius confirmata revocantur, ipsique in pristinum restituuntur: Idem *ibidem* §. 11. Adjecta lege conservandi Missiones sibi adjudicatas, easque non deserendi; Idem *ibidem* §. 15. Iisque permittitur prædicare in Regnis Ciampæ, & Cambojæ; non tamen aliis exclusis; Idem *ibidem* §. 16. 4 5 6 7 8

De Franciscanis plura verb. *Minoritæ*, ubi de eorum Missionibus in unum congesta sunt decreta Benedicti XIV. a *num.* 1. *ad* 12. Vide etiam verb. *Alimenta num.* 118. verb. *Alternativa num.* 15. *ad* 17. *Cappucini num.* 1. verb. *Doctrina Christiana num.* 1. verb. *Indulgentia articul.* 5. verb. *Religiones Regulares articul.* 5. verb. *Tertiarii*, *Tertiariæ*, verb. *Visitatio*, *visitare num.* 123., & verb. *Votum artic.* 2. *num.* 130., & sequentib.

F R A U S.

S U M M A R I U M.

1 Fraus omnis est prohibita de jure naturali.
2 Unde fraus in omni dispositione semper intelligitur excepta.
3 Fraus, & dolus nulli patrocinari debent.
4 Temporis intervallum fraudis suspicionem excludit.
5 Sic econtra fraus arguitur ex brevitate temporis.
6 Fraus, & collusio dicuntur esse delicta, nec præsumuntur, nisi probentur.
7 Nec ad fraudem probandam admittuntur conjecturæ.
8 Nisi conjecturæ sint legales, evidentes, ac perspicuæ.
9 Quæ tamen conjecturæ eliduntur a potentioribus ad effectum fraudem excludendi.
10 Adeo ut ad prædictum effectum lata sit admittenda interpretatio.
11 Immo suspicio fraudis ex qualitate personarum tollitur.
12 Et ideo in Viro nobili non est fraus præsumenda.
13 Minus fraus præsumitur in Persona constituta in Ecclesiastica Dignitate.
14 Sicuti nec in Infante potest considerari fraus.
15 Tollitur etiam, & cessat fraudis, ac doli suspicio in iis, quæ palam, ac publice fiunt.
16 Et sic tollitur in Hærede palam, ac publice possidente.
17 Nec fraus præsumitur in eo, cui nullum commodum ex actu resultat.
18 Eumdem effectum quoad fraudis exclusionem operatur actus ratihabitio, & geminatio.
19 Operatur quoque prædictum effectum conscientiæ exoneratio.
20 Attenditur etiam deficientia causæ fraudandi ad effectum excludendi quamlibet fraudis suspicionem.
21 Quo casu conjecturæ pro fraude inducenda adductæ non operantur.
22 Quare fraude cessante, cessare debet quoque dispositio ad obviandum fraudibus.
23 Fraus, & deceptio deducitur ex circumstantia temporis, actus gesti, & ex qualitate actum gerentis.
24 Item ex inverisimilitudine.
25 Hinc fraudis suspicione non caret volens fingere id quod non est.
26 Nec dicta caret suspicione, qui majoribus abundat cautelis in rebus suspectis.
27 Actus fraudulentus revocari non potest, nisi ab eo, cujus in fraudem factus est.
28 Et fraudantis bona prius excutienda sunt, antequam quis contra Tertium agere permittatur.
29 Ubi agitur de fraudibus, omnia sunt rejicienda, etiamsi ageretur de causis piis.
30 Hinc Leges, in quantum possunt, resistunt fraudibus.
31 Ideoque fraudibus, quantum fieri potest, est occurrendum, & via præcludenda.
32 Adverte tamen, quod fraus, & deceptio possit stare in multis sine læsione.
33 Et quod sæpe cum veritate fiat, atque misceatur.

1 FRaus omnis est prohibita de jure naturali, & quidquid ratione fraudis prohibetur tamquam jus naturale de similibus ad similia extendatur l. 1. & l. Ult. ff. Si quid in fraud. patr. l. Cum hi §. Si cum lex, de transact. Fagnan. lib. 2. decret. In præsentia 8. de probation. num. 64. Unde fraus in omni dispositione semper intelligitur excepta,
2 l. Imperialem §. 1. De prohibit. Feud. alien. Federic. Afflict. dec. 151. num. 3. Fagnan. lib. 1. decretal. in cap. Magnæ 1. de obligatis ad ratiocinia &c. num. 30. cum aliis relatis ab Aleiat. cons. 69. num. 10., & sequent. libr. 8. Put. decis. 134 circa fin. vers. Si autem lib. 3. Fraus enim, & dolus nulli patrocinari debent; cap. ex litteris 2. de
3 Dolo, & contumacia, ibi: Nos attendentes malitiam, & dolum nulli patrocinari debere, c. Sedes 15. de Rescriptis, ib: Quia fraus, & dolus ei patrocinari non debent; cap. Ex tenore 16. Cod. ibi: Quia fraus, & dolus alicui patrocinari non debent; Cap. Tuæ 12. de Cleric. non resident., ibi: Cum fraus, & dolus nemini debeat patrocinium impertiri; & l. in fundo, ff. de rei vindic. ibi: Neque malitiis indulgendum est; leg. Cum hi, ff. de transact. ibi: Non debet ei sua aperta malitia, & leg. Si Legatarius, Cod. de Legatis, ibi: Ut non accipiat fructus suæ calliditatis, cum aliis apud Rotam decis. 53. n. 103. coram Pratiligerio.
4 Temporis intervallum fraudis suspicionem excludit; l. 4. §. 4. Si ab ignoto, ff. de Manumiss. Ita cum multis aliis, Fa-
5 gnanus in cit. c. Magnus n. 37. Si econtra fraus arguitur ex brevitate temporis; c. Officii, de elect. l. Si venter §. fin. de privileg. Creditor. Et sic cum multis aliis Fagnan. loc. cit.
6 n. 38. Fraus, & collusio dicuntur esse delicta, nec præsumuntur, nisi probentur. Rota p. 5. tom. 1. dec. 131. num. 1. part. 9. tom. 1. decis. 26. n. 5. p. 14. dec. 126. n. 17. p. 17. dec. 105.
7 n. 15. Nec ad fraudem probandam admittuntur conjecturæ. Rota part. 1. tom. 1. decis. 26. num. 21. p. 13. dec. 405. n. 8
8. Nisi conjecturæ sint legales, evidentes, ac perspicuæ, 9
Rota ibidem, & p. 16. decis. 2. n. 6. Quæ tamen conjecturæ eliduntur a potentioribus ad effectum fraudem excludendi. Rot. ibid. n. 7. Adeo ut ad prædictum effectum lata 10
sit admittenda interpretatio. Annotat. ad decis. 16. num.
7. part. 8. Rota recent. Immo suspicio fraudis ex qualitate 11
personarum tollitur. Rota part. 13. decis. 421. n. 11. Et 12
ideo in Viro nobili non est fraus præsumenda. Rota part.
9. tom. 1. dec. 472. num. 11. part. 17. decis. 207. num. 6. 13
Minus fraus præsumitur in persona constituta in Ecclesiastica Dignitate. Rota ibidem. Sicuti nec in Infante po- 14
test considerari fraus. Rota part. 19. tom. 2. decis. 529. num. 14.
Tollitur etiam, & cessat fraudis, ac doli suspicio in iis, 15
quæ palam, ac publice fiunt. Rota part. 2. dec. 206. num.
10. Et sic tollitur in hærede palam ac publice possidente, 16
Rota part. 14. dec. 81. num. 9. Nec fraus præsumitur in eo, 17
cui nullum commodum ex actu resultat. Rota p. 2. decis.
206. num. 11. Eumdem effectum quoad fraudis exclusio- 18
nem operatur actus ratihabitio, & geminatio. Rota part.
14. dec. 97. num. 12. Operatur quoque prædictum effectum
conscientiæ exoneratio. Rota p. 9. tom. 1. decis. 25. n. 18. 19
Attenditur etiam deficientia causæ fraudandi ad effectum 20
excludendi quamlibet fraudis suspicionem. Rota part. 1.
dec. 405. nu. 8. & dec. 529. n. 3. p. 13. dec. 336. n. 10. Quo casu 21
conjecturæ pro fraude inducenda adductæ non operantur.
Rota ib. n. 12. Quare fraude cessante, cessare debet quoque dispositio ad obviandum fraudibus. Rota part. 3. dec. 22
462. num. 3.
Fraus, & deceptio deducitur ex circumstantia tempo- 23
ris, actus gesti, & ex qualitate actum gerentis, Rota p.
13. dec. 243. num. 8. Item ex inverisimilitudine. Rota ib.
n. 10. Hinc fraudis suspicione non caret volens fingere 24
id, quod non est. Rota part. 6. dec. 539. num. 10. Nec dicta caret suspicione, qui majoribus abundat cautelis in 25
rebus suspectis. Rota part. 10. decision. 505. num. 12. part.
17. decision. 256. num. 10. Actus fraudulentus revoca- 26
ri non potest nisi ab eo, cujus in fraudem factus est, Ro- 27
ta p. 18. tom. 1. decis. 309. num. 10. & sequ. Et fraudantis 28
bona prius excutienda sunt antequam quis contra Tertium agere permittatur. Rota p. 16. dec. 413. n. 13. & seq. 29
Ubi agitur de fraudibus, omnia sunt rejicienda, etiamsi
ageretur de causis piis. Annotat. ad dec. 16. num. 5. part.
8. Rota recentior. Hinc leges in quantum possunt, resistunt fraudibus. Ibidem n. 1. & seq. vide supra num. 3. 30
Ideoque fraudibus, quantum fieri potest, est occurrendum,
via præcludenda. Rota part. 3. decis. 43. nu. 5. & dec.
386. n. 4. p. 6. dec. 229. n. 12. & decis. 245. num. 4. p.
10. dec. 332. n. 11. Adverte tamen quod fraus, & deceptio
possit stare in multis sine læsione. Rota part. 5. tom. 2.
decis. 497. n. 165. Et quod sæpe cum veritate fiat, atque
misceatur. Rota p. 15. decis. 351. n. 4.

Novæ additiones ex aliena manu.

DE Fraude, quæ in titulo Pandectarum de Regulis Ju- 1
ris sunt Leges; Scilicet Lex 78. & Lex 79. In Ge-
„ neraliter (ait Lex 78.) quum de fraude disputatur, non
„ quod habeat Actor, sed quod per Adversarium habere
„ non potuerit considerandum est; Fraudis (sunt verba
„ Legis 79.) interpretatio semper in jure civili non ex
„ eventu dumtaxat, sed ex consilio quoque deside-
„ rat.
Utilis esset expositio utriusque hujus Legis pro defini- 2
tione etiam quæstionum, quæ in foro agitantur. Sed ne 3
nimius sim, omissis aliis qui commentarios edidere ad titulum hunc de Regulis juris, Revardo quoque, & Petro
Fabro, consule unum *Jacobum Gothofredum*.

FRUCTUS ECCLESSIASTICORUM, ET PRÆSERTIM BENEFICIATORUM.

Referuntur ad rem sequentia decreta a Riccio *in Synopsi verb. Fructus.*

FRuctus universi Ecclesiasticorum, qui colliguntur in 1
bonis, tam Beneficialibus, quam Patrimonialibus, sunt
exempti ab oneribus, & impositionibus laicis, nec ullo modo est admittenda restrictio ad certam ratam, & portionem; *Sacr. Congr. Immunit. in Ortonen. 24. Julii 1634. lib. 2. decr. Paul. pag. 196. in Lavellen. 27. Feb. 1675. lib. 2. decr. Altovit. pag. 1314.*
Ecclesiastici non possunt impediri asportare fructus re- 2
collectos in bonis propriis, nisi adsit indigentia Civitatis
Sac. Congr. Immunit. in Assisen. 22. Januarii 1629. lib. 1. decr. Paul. pag. 121.
Recurrentes ad Judices laicos, ut impediant Ecclesiasti- 3
cis collectionem fructuum, Censuras incurrunt; *Ead. Sac. Cong. Immunit. in Aprutina 2. Dec. 1698. lib. 2. decr. Vallem. pag. 188.*
Contra Gubernatorem retinentem fructus Beneficii cu- 4
jusdam Ecclesiastici, injungitur Episcopo, ut viriliter tueatur; *Ead. Sac. Cong. in Aquilana 1. Januarii 1695. lib. 1. decr. Vallemen. pag. 165.*

5 An Laici sint præferendi in emptione fructuum decimalium, cognitio spectat ad Judicem Ecclesiasticum; *Eadē Sacr. Congreg. in Augustana 22. Aprilis 1693. lib. 2. decr. Valleman. pag. 148.*

6 Recurrentes ad Potestatem laicam, ut impediant decreta Episcopi pro libertate venditionis fructuum decimalium, excommunicantur; *Ibidem.*

7 Prævia renunciatione dictis recursibus, & reintegrata parte, absolvuntur etiam in forma privata; *Ibidem.*

Cætera de Fructibus, sive redditibus Beneficiatorum vide verb. *Beneficiatus art. 1. 2. & 3.* & verb. *Dominium art. 2.*

Novæ additiones ex aliena manu.

1 DE Fructibus Beneficiorum frequentes sunt controver-
2 siæ. Si obierit Beneficiatus, fructus nondum exacti de jure communi spectant ad successorem in Beneficium, & quidem etiamsi cesserit dies eorum solutionis vivente adhuc Beneficiato; *Rot. in Burgen. Canonicatus super fructibus 28. Junii 1745. §. 4. coram clar. mem. Millin.* ubi
3 quod in Hispaniis ex consuetudine ubique recepta spectent ad Hæredem Beneficiati.

4 Idem juris obtinet, si Beneficiatus Beneficium resigna-
5 verit; Illud vero peculiare in Resignatione occurrit, quod Resignatario debentur fructus Beneficii resignati a die admissæ resignationis, etiamsi ipse Resignatarius possessionem Beneficii resignati non apprehenderit; *Piton. discept. Eccles. 71. num. 23. Pacif. de Resignat. lib. 1. quæst. 6. n. 27. & seq. Rot. cor. Cavaler. decis. 104. num. 1. & seq. & in dict. Burgen. Canonicatus super fructibus 28. Junii 1745. §. 3. cor. clar. mem. Millin.*

6 In locis in quibus fructus Beneficii nondum exacti non spectant ad successorem in Beneficium; sed ad Hæredem, vel ad Cameram Apostolicam, quæri solet, an subrogatus in juribus defuncti prætendere queat fructus ipsi de-
7 functo debitos? sed negativa amplexa fuit sententia a Rota, idque quia nisi in subrogatione fiat expressa mentio fructuum, intelligitur subrogatio quoad jus defuncti quod erat in lite, non item quoad fructus decursos, ut respondit *Rota in dict. Burgen. Canonicatus super fructibus 28. Junii 1745. §. 9. cor. clar. mem. Millin. in Aurien. Parochialis super fructibus 24. Januar. 1755. §. 5. cor. Illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernatore.*

8 Major in iisdem locis est dubitatio de Acrumulato, an is prætendere possit fructus decursos per id temporis, quo primo loco Præsentatus litem sustinuit super Beneficio? At definitum quoque fuit minime posse prætendere; Confer Rotam in dict. *Aurien. Parochialis super Fructibus 5. Maji 1754. §. 6. & plur. sequent. cor. Illustriss. Figueroa, & 24. Januarii 1751. §. 7. & plur. seq. cor. Illustriss. Caprar. Alm. Urb. Gubernatore.*

9 Translato ab una ad alteram Ecclesiam & cujus temporis fructus debeantur, plene distinctis variis casibus agit *Bohemer. in decretal. lib. 1. tit. de Translat.*

F R U M E N T U M.

Referuntur ad rem sequentia decreta a Riccio *in Synopsi verb. Frumentum.*

1 EDictum taxæ super pretio frumenti editum a Curia Magni Magistri afficere non potest Ecclesiasticos, sed si concurrat publicum bonum, injungi potest Episcopo, ut pro Ecclesiasticis publicet Edictum simile, non tamen relative ad Edictum Laicum, *Sac. Cong. Imm. in Melevitana 1. Decembris 1648. lib. 4. dec. Paul. pag. 58.*

2 Non est permittendum Ecclesiasticos comprehendi in prohibitione Laicorum vendendi, & emendi frumenta, sed urgente necessitate potest Ordinarius suo peculiari Edicto Ecclesiasticis prohibere. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Ragusina 10. Junii 1636. lib. 3. dec. Paul. pag. 7.*

3 In venditione frumenti, Bladarum, & similium Ecclesiastici non tenentur servare taxam, & alias ordinationes editas a potestate laica; sed Episcopus sua ordinatione constituat eamdem taxam pretii justi, & contra Transgressores procedat. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Melevitana 21. Martii 1646. lib. 3. decr. Paul. p. 276. Boven. 17. Maii 1695. lib. 1. dec. Vall. p. 189.*

4 Episcopus potest in casu necessitatis proprio Edicto statuere pretium frumenti Ecclesiasticorum, eosque cogere ad venditionem, reservata tamen pro usu, & sustentatione ipsorum æqua, & proportionata quantitate. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Casalen. 12. Februarii 1695. lib. 1. decr. Vallem. pag. 171.*

5 Injungitur Episcopo, ut pro currenti anno, attenta gravissima penuria, præfigat proprio Edicto justum pretium frumento Ecclesiasticorum, & obliget auctoritate Sac. Cong. Ecclesiasticos, tam Seculares, quam Regulares ad venditionem frumenti, reservata tamen pro usu, & sustentatione eorum ex quantitate quæ æqua, & proportionata omnibus consideratis ab eodem Episcopo reputata fuerit. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Neocastren. 1. Decembr. 1695. lib. 2. dec. Vallem. p. 61.*

6 Quatenus Episcopus judicet talem esse penuriam frumenti, ut sit expediens prohibere Ecclesiasticis extractionem, eam prohibeat proprio Edicto, nulla facta mentione, vel habita relatione ad Edictum Laicale. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Neocastr. 8. Augusti 1695. lib. 1. decr. Vallem. pag. 66.*

Mandatur Episcopis, & Archiepiscopis Regni, ut, at- 7
tenta penuria, vendant eorum frumenta, & respective vendere faciant a Personis Ecclesiasticis pro pretio tamen per eosdem cum emptoribus concordato, & quatenus non concordet, vendant pro pretio justo judicato arbitrio Episcoporum. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Neapolitana 10. Novemb. 1648. lib. 4. decr. Paul. p. 63.*

Tempore penuriæ, ut dicitur *le rassegne* Frumentorum, 8
& Bladarum Ecclesiasticorum faciendæ sunt per Ecclesiasticos Curiæ Episcopalis, & ab Episcopo arbitranda est quantitas, qua indiget unusquisque Ecclesiasticus. Frumentum vero, & Bladæ asserventur in loco ipsi Episcopo beneviso & sub custodia Deputati ab ipso Episcopo. Et ut dicitur *si friani* in furno Ecclesiasticorum, si quem habent. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Civitatis Castelli 14. Jan. 1630. lib. 2. decr. Paul. pag. 23.*

Perquisitio frumentorum in locis immunibus est prorsus 9
prohibita Laicis *Ead. Sac. Cong. in Florentina 15. Decemb. 1648. lib. 4. decret. Paul. pag. 66.*

Dantur litteræ circulares Episcopis Status Ecclesiastici 10
pro perquisitione frumenti in locis immunibus ad effectum faciendi ejus assignationem Ministris abundantiæ, soluto competenti pretio *Ead. Sacr. Congr. Immun. 20. Aug. 1678. lib. 2. decr. Alt. p. 1620.*

Datur facultas perquirendi, & extrahendi frumentum 11
ad effectum consignandi pro servitio Abundantiæ Civitatis. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Interamnen. 2. Aprilis 1678. lib. 2. decretal. Altovitti pag. 1515.*

Episcopus pro extractione frumenti mensæ Episcopalis 12
de loco ad locum in eodem Gubernio non tenetur recipere Bullettinum. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Fanen. 17. Novembris 1671. lib. 1. decret. Altovitti pag. 618.*

Contra Ministros laicos impedientes exactionem frumen- 13
ti debiti cuidam Beneficiato Episcopus tuetur efficaciter, adhibitis etiam Juris remediis. *Ead. Sac. Cong. Imm. in Cajetana 30. Martii 1695. lib. 5. dec. Vall. pag. 180.*

Idem mandet restitui frumentum executatum in loco 14
immuni per ministros laicos spectans ad Ecclesiasticum. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Aquilana ibid.*

Frumenta Ecclesiasticorum non tenentur ad Gabellam 15
introductionis. *Ead. Sac. Cong. Imm. in Camerinen. 10. Febr. 1680. lib. 2. decret. Alt. pag. 1923.*

Frumentum recollendum in bonis propriis Ecclesiastici 17
potest asportari, nec in hoc potest impediri, nisi adsit indigentia Civitatis. *Ead. Sac. Cong. Imm. in Assisien. 22. Jan. 1629. lib. 1. decr. Paul. pag. 121.*

Sacra Congregatio inclinat Clerum Sæcularem, & Re- 17
gularem non teneri ad recipiendam portionem frumenti horrei publici, de qua agitur, sed in omnem casum distribuendum esse per capita comprehensis etiam Equitibus, & omnibus aliis. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Melevitana 6. Octob. 1638. lib. 3. decr. Paul. pag. 74.*

Nuncio Neapolis scribitur, non esse extendendam fa- 18
cultatem extrahendi frumenta, ita ut etiam cum deputatione personæ Ecclesiasticæ minime liceat Commissario Regio extrahere frumenta recondita in locis immunibus, etiamsi forsitan empta contra formam Pragmaticæ. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Neapolitana 28. Sept. 1674. lib. 1. decret. Vallem. pag. 149.*

Conceduntur Gubernatori Piceni de ordine Sanctissimi 19
Litteræ perquisitionis in forma quoad frumenta recondita in locis immunibus. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Macer. 10. Octobris 1671. lib. 1. decret. Altovitti pag. 610.*

Gubernator Marchiæ vigore asserti Brevis non potest 20
prohibere Episcopo Auximano, ejusque Colonis partiariis, ne absque sua licentia in scriptis extrahant de loco ad locum infines Provinciæ frumentum in terris Episcopi collectum. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Auximana 10. Decemb. 1647. lib. 4. decret. Paul. pag. 35.*

Idem Gubernator non potest cogere Ecclesiasticos ad 21
asportandum in horrea publica partem suorum frumentorum. *Ead. Sac. Cong. Immun. ibidem.*

Idem non potest præcipere Ministris Montium frumen- 22
torum, ne absque sua licentia distribuant in singulos annos statutis temporibus frumentum pauperibus. *Ead. Sac. Cong. Immun. ibidem.*

Circa Edicta publicata a Gubernatore Perusiæ super as- 23
signatione frumentorum præcipitur eidem, ut publicet novum Edictum totaliter conforme Edicto Eminentissimi Camerarii *die 19. Augusti 1697.* cum revocatione Edicti publicati ab eodemmet Gubernatore, seu Præside die 14. d. mensis *Ead. Sac. Cong. Immun. in Perusina 30. Septembr. 1704. lib. 3. decr. Vallem. pag. 618. & seq.*

Communitas Oppidi Centi in Legatione Ferrariensi te- 24
netur ad recipiendum frumentum Mensæ Episcopalis Bononiensis (cum jam se ad hoc obligaverit, dummodo d. Mensa claudeset furnum in d. loco) recollectum in territorio Centi pretio majori Calmerii de mense Novembris, & Decembris, dummodo d. frumentum sit mercantile & plane mundum. Tenentur pariter ministri d. Mensæ infra tenum men-

mensem Octobris notificare ministris Annonae, se promptos esse ad vendendum frumentum, & exprimere quantitatem tradendam. *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Bonon. 5. Januarii 1696. lib. 2. decr. Vallem. pag. 2.*

25 Injungatur Eminentissimo Legato, ut praefigat terminum 15. dierum d. Communitati Centi ad emendum frumentum d. Mensae Archiepiscopalis, quo elapso liceat eidem Mensae aperire furnum ad effectum, ut dicitur *di spianare* praefatum frumentum. *Ead. Sacr. Cong. Immun. in Bononien. 17. Martii 1696. l. 2. decr. Vallem. pag. 12.*

26 Appaltatores Pistrinorum tenebuntur se accommodare appretiari in saltu super triticum Ecclesiasticorum, eorum res interterunt. *Ead. Sacr. Congreg. Immun. in Tudertina 27. Julii 1683. lib. 3. dec. Alt. pag. 211.*

27 Ad supplicationem Reipublicae Lucanae a Sanctissimo Sacr. Congr. remissam petentis frumentum Ecclesiasticorum debere vendi Ministris Reipublicae & prohiberi Ecclesiasticis vendere panem minutatim confectum ex frumento recollecto in bonis propriis Ecclesiasticorum, Sacr. Congr. auditis informationibus deductis ab utraque parte censuit, si Sanctissimo placuerit, posse praefato Clero, Jus, & libertatem eidem ex dispositione Sacrorum Canonum, & declarationibus Sacr. Congr. competentem vendendi minutatim panem confectum ex frumento in bonis propriis recollecto suspendi per septennium proximum futurum cum infrascriptis conditionibus.

I. Quod Ecclesiastici utriusque Cleri intra mensem Septembris declarare debeant in actis Curiae Episcopalis, an velint dare frumentum recollectum in propriis bonis Ministris publicis; & in qua quantitate; factaque declaratione cum oblatione frumenti, teneantur tradere quantitatem oblatam, & ad id cogi debeant per Curiam Episcopalem.

II. Quod tota quantitas Frumenti a Clero tam Urbano, quam Forensi intra sex milliaria respective tradenda, non excedat staria duodecim millia.

III. Quod frumentum praefatum solvi debeat, vel pretio currenti de tempore traditionis cum augumento duorum Juliorum Romanorum pro quolibet rubio Romano, vel majori, & altiori pretio, quo fuerit venditum frumentum in locis publicis Civitatis de mensibus Novembris, & Decembris. Et casu, quo Ecclesiastici vendere velint frumentum ante praedictos menses Novembris, & Decembris, tunc teneantur Ministri publici illud recipere, & solvere pretio currenti de tempore traditionis cum praefato augumento duorum Juliorum.

IV. Quod frumentum debeat mensurari ad mensuram consuetam in platea Civitatis, ubi publice venditur, & tam mensura, quam consignatio fieri a Clero Urbano intra Civitatem in horreis, vel domibus, in quibus Ecclesiastici illud retinent. Frumentum vero dandum a Clero Forensi teneantur Ministri Annonae suscipere ex horreis, vel domibus, ubi frumentum repetatur, & propriis sumptibus transportare, pretiumque solvere utrique Clero in actu consignationis frumenti, quod esse debeat qualitatis recipientis & ut vulgo dicitur *Mercantile*.

V. Quod quolibet anno in mense Septembris eligantur duo Periti, alter a Curia, alter a Ministris Annonae, quorum judicio standum sit super qualitate frumenti consignandi & quatenus eligatur etiam Tertius, qui in casu discordiae Peritorum, suum tunc debeat ferre judicium cui partes stare debeant.

VI. Quod Ministri publici teneantur declarare in mense Octobris, an velint accipere frumentum oblatum ab Ecclesiasticis. Et eveniente casu, quo illud non recipiant cum praedictis conditionibus, sit in omnium, & singulorum Ecclesiasticorum arbitrio redire ad usum Canonicae libertatis vendendi minutatim panem confectum ex frumento recollecto in propriis bonis, quod pariter eisdem liceat casu, quo praedicti Ministri patiantur, seu tolerent aliquem Laicum minutatim vendere in Civitate panem ex proprio frumento confectum.

Alia insuper adjecta clausula, quod praesens indultum per septennium sit servandum, & nullo unquam tempore ad exemplum trahi possit. *Ead. Sacr. Congreg. Immun. in Lucana 20. Martii 1699. lib. 2. decret. Vallem. pag. 209.*

28 Additur pro declaratione praefati Decreti, quod pro pretio regulando Frumenti vendendi ab Ecclesiasticis Ministris, habeatur ratio ad pretium illius Frumenti, quod in locis publicis venditur, & dicitur *da panizare*, non autem ad pretium Frumenti, quod dicitur *da Seme*. In reliquis in decis. *Ead. Sacr. Congr. Immunit. in ead. 25. Martii 1700. lib. 2. Decr. Vallem. pag. 278.*

FUGITIVUS A RELIGIONE. Vide verb. *Apostata a num. 19. ad 61.*

FUNDATOR BENEFICII. Vide verb. *Beneficia art. 2.*, & verb. *Cappellania*.

FUNERALIA, FUNERA. Vide verb. *Sepultura*.

F U R N U S.

FUrni spectantes ad Ecclesiasticos gaudent exemptione, 1
Sacr. Congr. Immun. in Nepesina 20. Martii 1630. l. 2. Decr. Paul. pag. 33.

Capitulum, & Clerus habere possunt furnum proprium, 2 eoque uti, & locare ad usum furni personae sibi benevisae ad effectum, ut dicitur *di spianare* eorum frumenta. *Ead. Sacr. Congreg. Immun. in Eugubina 9. Martii 1632. lib. 2. Decr. Paul. pag. 116.*

Clerici, & Ecclesiastici possunt aperire furnum ad effectum *di spianare* eorum frumenta, dummodo sint recollecta 3 in propriis bonis, tam Ecclesiasticis, quam Patrimonialibus. *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Ravennaten. Spoletana, & aliis 25. sept. 1627. l. 1. decret. Paul. pag. 67. Civitatis Plebis 9. Septembr. 1679. lib. 4. Decr. Alt. pag. 1831. & 20. Febr. 1680. d. lib. pag. 1632.*

Super competentiis Episcoporum in aperitione Furni 4 visum fuit Sacr. Congreg. particulari desuper habitae non posse, nec expedire Decretum, seu regulam generalem praescribere ob diversas rationes, & circumstantias, quae in unoquoque loco intercedunt; sed quod in casibus particularibus provideatur insimul per utramque Sac. Congr. scilicet Immunitatis, & boni Regiminis. *Ead. Sacr. Cong. Immun. die 21. Julii 1699. lib. Decr. Martelli pag. 499.*

Sacr. Congreg. ex remissione Sanctissimi pluries auditis 5 Ecclesiasticis & Appaltatoribus Veliternis quoad expensas factas pro aperitione Furni Ecclesiasticorum, censuit, quod praevia solutione scutorum quinquaginta, & facta obligatione per Appaltatores de solvendo insuper quidquid fuerit judicatum, nec non soluto pretio frumenti Ecclesiasticorum ad rationem Juliorum quadraginta trium pro quolibet rubro, quod pretium pro medietate solvatur in consignatione Frumenti, & alia medietas per totum Februarium, immediate proximum, claudatur furnus Ecclesiasticorum. In futurum vero, servatis litteris S. Congreg. Boni Regiminis quoad interpellationem, declaravit taxari pretium frumenti Ecclesiasticorum ad rationem taxae, ut dicitur *del spiano*, alias licere Ecclesiasticis aperire Furnum. Omnia approbavit Sanctissimus, & mandavit publicari hujusmodi Decretum. *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Veliterna 29. Decembris 1674. lib. 1. Decret. Altovit. pag. 1428.*

Licet Episcopo uti libertate aperiendi Furnum, quan- 6 do Appaltator panis vendibilis recusat emere frumentum mensae Episcopalis juxta ordines Sacr. Congr. Boni Regiminis. *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Tudertina 9. Decembris 1679. lib. 2. Decr. Altov. pag. 1891.*

Episcopus claudat Furnum, dummodo Appaltator se 7 obliget emere frumenta suae Mensae Episcopalis in pretio, & quantitate declaranda a Sacr. Congreg. *Ead. Sacr. Congreg. Immun. in Aquipendii 9. Febr. 1694. libr. 1. Decret. Vall. pag. 104.*

At quia concordare non potuit super quantitate, & 8 pretio, ideo Sac. Cong. a decisis recessit, & declaravit, licere Episcopo aperire Furnum. *Ead. Sacr. Congr. Immun. in eadem 7. April. d. Anni, & lib. pag. 115.*

Item Episcopo Faventino licet aperire Furnum, nisi 9 Appaltator intra 15. dies offerat se empturum frumenta Mensae Episcopalis pretio currenti cum augumento vigesimae. *Ead. Sacr. Congr. Immun. In Faventina 20. Martii 1695. d. l. pag. 187.*

Item licet Episcopo Camerinen. nisi intra 15. dies Com- 10 munitas se offerat cum effectu emere frumentum collectum in tota Diocesi cum augumento vigesimae, ut in praedicta Faventina. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Camerin. 12. Januar. 1709. lib. 2. Decret. Vall. pag. 265.*

Sic licet Em. Commendatario aperire Furnum, facta ta- 11 men declaratione in principio mensis Octobris quantitatis frumenti, ut dicitur *de spianare*. Et quatenus Em. Abbas non deveniat ad declarationem, servetur Decretum in Faventina. *Ead. Sac. Cong. Immu. in Assisien. 1. Octobris 1705. lib. 3. Decret. Vall. pag. 123.*

Licet Em. Cardinali *fare spianare*, ut dicitur, in pro- 12 prio Furno frumentum recollectum in bonis Patrimonialibus, & Beneficiorum, attento, quod Abundantiarii recusent emere frumentum ipsis exhibitum debitis temporibus. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Cesenat. 18. Octobr. 1681. lib. 2. Decret. Altovit. pag. 2271.*

Quando Priores communicatis praesumunt impedire E- 13 piscopum in sua libertate aperiendi Furnum, recusantibus ipsis emere frumentum Mensae Episcopalis, Sac. Congregat. rescripsit: Detur Decret. in Faventina sub die 20. Martii 1695. secundum quod Episcopus se gerat. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Faventina 24. Octobris 1699. lib. 2. Decret. Vallem. pag. 252.*

Licet Ecclesiasticis, qui recipiunt franchitias Farinae in 14 cartella retinere furnum pro usu proprio. *Ead. Sac. Cong. Imm. in Melphien. 13. Maii 1692. lib. Decr. Grimaldi p. 159.*

Non licet Gubernatori violare furnos Ecclesiasticorum. 15
Ead. Sac. Congr. Immun. in Urbevetana 9. Novemb. 1695. lib. 1. decret. Vallem. pag. 227.

Eccle-

16 Ecclesiastici coquentes panem in furno publico Baronis, in quo solvunt omne onus furnatici, quatenus voluntarie utantur tali furno, tenentur ad solutionem d. oneris. *Ead. S. Cong. Immun. in Lycien. 28. sept. 1694. lib. 1. Decr. Vall. pag. 148.*

17 Communitates, qui destruxerunt furnos Ecclesiasticorum, absolventur, quatenus supplicent, & reædificent furnos destructos. *Ead. Sac. Cong. Imm. in Brundusina 1. Novembris 1681. lib. 2. decr. Alt. pag. 2279.*

18 Furni intra Claustra Regularium existentes, pro ipsorum usu tantum inservire debent. *Ead. Sac. Cong. Imm. in Neapolitana 4. Decemb. 1628. lib. 1. decr. Paul. pag. 215.*

19 Et non possunt a Laicis impediri, ne ædificentur. *Ead. Sac. Cong. Imm. in Baren. 28. Junii 1704. lib. 3. decret. Vall. pag. 590.*

20 Nuncius provideat circa furnos Regularium Neapolis, ut illis utantur tantum pro eorum usu. *Ead. Sac. Congr. Imm. in Neapolitana 2. Decemb. 1681. lib. 2. Decret. Alt. pag. 2292.*

21 Eadem Facultas circa furnos Ecclesiasticorum Neapolis conceditur Archiepiscopo. *Ead. Sac. Cong. Imm. in ead. 27. Januarii 1692. lib. 3. decr. Alt. pag. 3.*

22 Quando Regulares, & Moniales vendunt fraudulenter panem coctum in propriis furnis, in præjudicium Communitatis, Archiepiscopus procedat pro sua prudentia cum facultatibus Sac. Congreg. ne sequantur fraudes sub pœnis gravibus, & quo ad Regul. etiam privationis vocis activæ, & passivæ, non tamen Censurarum. *Eadem Sacr. Cong. Imm. in Panormitana 25. Maji 1685. lib. 3. decr. Alt. pag. 446.*

23 Ad evitandos abusus furnorum Ecclesiasticorum in locis immunibus, nec non ut confugiti non interveniat furnis positis intra Claustra, ut plurimum habentes januas correspondentes in viis publicis, & tandem ad evitandas fraudes in præjudicium Annonæ Civitatis Neapolitanæ, & ad Instantiam Electorum d. Civitatis; Sac. Cong. decrevit, licere Ecclesiasticis, vel retinere proprios furnos intra Claustra inserviendos, & exercendos per proprios Ministros, vel illos etiam locare personis sibi benevisis, extra tamen locum immunem: Et Emin. Archiepiscopus & D. Nuncius respective ad proprios subditos procedant ne fraudes committantur, & fraudentes puniat. *Ead. Sac. Congr. Imm. in Neapolitana 10. Martii 1693. lib. 1. decr. Vallem. pag. 30.*

FUR, FURTUM.

SUMMARIUM.

1 *Fur, & latro aliquando sumuntur tanquam synonima.*
2 *Aliquando sumuntur tamquam quid diversum.*
3 *Aliquando sumuntur sic, ut dicatur Latro, qui stat in Sylvis, ut spoliet transeuntes, & Fur de nocte in domibus.*
4 *Aliquando Fur appellatur nocturnus, & latro diurnus.*
5 *Hæc tamen differentia confunditur in l. Itaque &c. & in cap. Si quis fodiens 3. de homicidio.*
6 *Unde Fur proprie appellatur, qui clam furatur, nec distinguitur, an noctu, vel interdiu; Latro vero, qui palam furatur.*
7 *Furtum unde dicatur?*
8 *Furtum quid sit?*
9 *Furti species ordinarie assignantur quinque, nempe Furtum simplex Sacrilegium, Plagiatus, Peculatus, & Abigeatus.*
10 *Furtum simplex est, quod in solo furandi actu sine concurrentia alterius delicti consistit.*
11 *Sacrilegium quid sit?*
12 *Plagiatus, seu Plagium quid sit?*
13 *Peculatus quid sit?*
14 *Abigeatus quid sit?* ad n. 15.
16 *Addunt aliqui sextam Furti speciem, nempe Rapinam, at revera Rapina specie differt a Furto.*
17 *Rapina quid sit?*
18 *Furtum, & Rapina ex genere suo est peccatum mortale, licet quandoque parvitas rei furto ablatæ excuset a mortali.*
19 *Affertur, & solvitur Instantia.*
20 *Non potest pro regula universali statui una certa, & determinata quantitas materiæ furtivæ requisita, & sufficiens ad peccatum mortale; sed taxanda est judicio prudentum, tam ex quantitate rei ablatæ, quam ex circumstantiis personæ, loci, temporis, & hujusmodi*, ad n. 22.
23 *Quantitas furti respective gravis potest colligi ex statu respectivo diversarum personarum.*
24 *Hinc materia gravis furti, & quantitas sufficiens ad peccatum mortale censetur probabiliter ea, quæ ad congruam sustentationem unius diei sufficit illi personæ, cui injuria furti infertur.*
25 *Furtum potest esse grave peccatum in pluribus casibus, etiamsi materia furata in se sit levis, & assignantur.*
26 *Furtum non committitur in pluribus casibus, quamvis aliena surripiantur, & assignantur.*
27 *In extrema necessitate licitum est auferre rem alienam, quatenus ad eam sublevandam necesse est, adeout talis, neque furtum committat, neque peccet.*
28 *In extrema necessitate, si quis non possit per se ipsum aliena auferre ad sibi subveniendum, potest ejus loco quivis alius ex proprio subvenire non potens.*
29 *Si Dominus, aut detinens bona sit in pari necessitate, non potest extreme egens, neque alius pro se surripere ipsi Domino, aut detinenti.*
30 *In gravi duntaxat necessitate non est licitum aliena surripere.*
31 *Si tamen necessitas gravis sit urgens, adeo ut adsit simul periculum labendi in necessitatem extremam, tunc licitum est surripere necessaria ad illam necessitatem sublevandam.*
32 *Si tota Respublica sit in necessitate gravi, possunt licite auferri a divitibus superflua, quæ necessaria sunt ad Rempublicam sublevandam.*
33 *Qui in extrema necessitate rem alienam abstulit, & pro sua indigentia absumpsit, quamvis postea ad meliorem fortunam devenerit, nunquam tenebitur restituere.*
34 *Si tamen res accepta in extrema necessitate non sit absumpta, sed adhuc extitat, tunc est restituenda.*
35 *Qui rem accepit ante extremam necessitatem, sive ex delicto, sive ex contractu, &c. & in extrema necessitate absumpsit, tunc superata necessitate, si ad meliorem fortunam redierit, tenebitur restituere in æquivalenti.*
36 *Est tamen æque probabilis, immo jam communior opposita sententia.*
37 *Qui per furta minuta intendit ditescere, & conquirere notabilem pecuniæ quantitatem, peccat mortaliter illa prava intentione, & quovis externo furto minuto ex vi illius intentionis deliberatæ proveniente.*
38 *Non committit tamen tot distincta furta mortalia, quot sunt distincta furta minuta, sed continuat solum jam cœptum.*
39 *Qui furatur quid modicum, animo tamen, & voluntate plura furandi, si posset, peccat mortaliter.*
40. *Qui furatur materiam levem, quæ cum aliis præcedentibus furtis complet materiam gravem, si habet voluntatem eam cum aliis retinendi, peccat graviter ratione injustæ gravis detentionis.*
41 *Non quidem sub mortali tenetur restituere totam illam summam, sed solum illam partem, quæ constituit quantitatem notabilem in grave damnum proximi, & ea restituta, non retinetur amplius talis quantitas notabilis.*
42 *Affertur, & solvitur instantia.*
43 *Affertur, & solvitur alia instantia.*
44 *Peccat graviter, qui post levia furta, quæ non potest restituere, addit aliud leve, quo compleatur quantitas gravis.*
45 *Si tamen haberet efficacem voluntatem restituendi priora saltem usque ad materiam levem, excusaretur a mortali.*
46 *Qui semel complevit materiam gravem, & iterum furatur aliud leve, quod cum priore materia ablata facit unum, si nondum pœnituit de furtis præcedentibus, nec restituere proposuit, probabilius peccat iterum mortaliter toties, quoties denuo furatur modica ab eodem.*
47 *Si autem talis jam pœnituit de furtis præcedentibus, & restituere vere proposuit, tunc furando iterum minuta, peccat tantum venialiter, donec rursus attingat quantitatem notabilem sufficientem ad furtum mortale.*
48 *Furta parva coalescunt, etiamsi fiant in diversis negotiis.*
49 *Furta minuta usque ad notabilem summam concrescentia constituunt peccatum mortale cum obligatione restituendi sub mortali, non solum cum fiunt ab eodem eidem, sed etiam cum fiunt ab eodem diversis Dominis.*
50 *Restitutio a talibus furantibus minuta a diversis Dominis quomodo sit facienda?*
51 *Furta minuta facta eidem a diversis non motentibus se mutuo, quamvis ipsi advertant per omnia dicta furta simul sumpta causari eidem grave damnum, probabilius non constituunt peccatum mortale in singulis, nec sub mortali obligant ad respectivam restitutionem.*
52 *Plurimi tamen tenent contrarium.*
53 *Sive quis furtis minutis furetur ab eodem, sive a diversis, sive plures ab eodem furentur, ad contrahendum peccatum mortale requiritur major quantitas, quam illa, quæ simul ablata constitueret peccatum mortale.*
54 *Item major quantitas requiritur, si plura furta minuta fiant pluribus, quam si uni soli.*
55 *Item major requiritur quantitas in furtis factis, sive eidem, sive diversis, quando fiunt per majora temporum intervalla, quam quando brevi tempore successive fiunt.*
56 *Furta Domesticorum, Uxorum, Maritorum, Filiorum, Parentum, Religiosorum, Famulorum &c. facta invito rationabiliter Marito, Uxore, Patre, Filio, Prælato, Domino &c. sunt vere furta.*
57 *Talia Domesticorum furta, ut mortalia sint, regulariter requiritur major materiæ quantitas, quam in furtis Extraneorum.*

58 *Hinc contra tales personas Domesticas non conceditur in foro externo Actio poenalis, & famosa furti, sed tantum, alia minor, scilicet Actio rerum amotarum, & quidem Actio furti non datur contra conjuges.*

59 *Similiter Actio furti non datur contra filios, & servos.*

60 *Item Actio furti non datur contra famulos, ac mercenarios apud Dominum degentes, si levia, & modica furta commiserint.*

61 *Secus autem, si eorum furta sint gravia, & nimis multiplicata.*

62 *Famuli, Ancillæ, & Operarii apud Dominum degentes ordinarie non peccant graviter surripiendo esculenta, & poculenta consumenda in usus proprios, nisi forent excessiva. Secus in aliis materiis.*

63 *Reliqua de furtis Famulorum, remissive.*

64 *Parentes, qui quantitatem notabilem surripiunt ex bonis, quorum filii habent dominium, & administrationem, si ipsi filii sint rationabiliter inviti, peccant graviter, & tenentur ad restitutionem, sicut extranei.*

65 *Filii etiam peccant mortaliter, si quantitatem notabilem surripiunt ex illis bonis, quorum dominium, vel usufructus spectat ad Patrem.*

66 *Reliqua de furtis Filiorum, remissive.*

67 *Maritus peccat graviter cum onere restitutionis, si dissipat bona Uxoris paraphernalia, dotalia, immo & communia sine ejus licentia.*

68 *Sic etiam Uxor graviter peccat, si ex bonis, quorum dominium, aut administrationem habet Maritus, quantitatem notabilem surripiat ipso invito.*

69 *Reliqua de Uxore quoad bona Mariti, remissive.*

70 *Religiosi surripientes de bonis Monasterii quantitatem notabilem, duplex peccatum mortale incurrunt, unum furti contra justitiam, & aliud proprietatis contra votum paupertatis.*

71 *Eadem quantitas requiritur, & sufficit in Religioso ad furtum mortale, & ad mortalem transgressionem Voti paupertatis, quæ sufficit ad furtum mortale sæcularium, exceptis esculentis, & poculentis.*

72 *Res furtivæ inventæ apud Furem a Judice apprehensum, non Fisco, nec Judici, nec Officialibus ejus, sed Domino restitui debent, non obstante consuetudine, aut Statuto contrario.*

73 *Qui rem alienam alicubi inventam accepit animo retinendi, & Domino comparente non restituendi, vere furtum facit, & Actione furti tenetur.*

74 *Hinc, si aliquam rem invenit, ignorans cujus sit, tenetur de rei Domino debite, & sufficienter indagare, alioquin, si hanc indagationem omittat, & rem retineat, Furti tenetur.*

75 *Reliqua ab hoc n. 75. usque in finem ad n. 96. satis summarie sunt relata in ipsis Decretis a D. Petro Andrea Riccio in sua Synopsi, verb. Fur, Furtum collectis.*

76 *Affertur egregium dictum Catonis de furibus.*

1 FUR, & latro aliquando sumuntur tamquam Synonima, ut in Cap. Suscepimus 10. *de homicidio*, ubi textus prius vocat, & dicit *latrones*, ibi: *Ingredientes de nocte quidam latrones ad eos*, & postea vocat, & dicit *Fures*, ibi: *Et fures se solvere nitebantur*, & sic ibi notat Abbas in 1. notabil., & in cap. *Interfecisti furem* 2. *de*
2 *homicid.* in 1. notabil. ibi etiam Marian. Soccin. n. 2. Fagnan. in c. *Suscepimus* num. 2. Aliquando autem fur, & latro sumuntur tamquam quid diversum, ut in cap. *Interfecisti* 2. *de homicid.*, ibi: *Interfecisti furem, aut latronem*, ubi, ut videtis, textus dicit alternative, *furem*, aut
3 *latronem*, ut notat Fagnan. *ibid.* num. 2. Aliquando vero sumuntur sic, ut dicatur latro, qui stat in silvis, ut spoliet transeuntes, & fur de nocte in domibus, *ut in Authent. Ut nullus Judic. §. penult. collat. 9. & leg. 1. Cod. Depos.*, & notat Glossa in cap. *Cum quorum §. Damna*, in *verb. Subreptum*, *ff. Pro socio*, Fagnan. in *cit.*
4 *cap. Suscepimus num.* 3. Aliquando tandem *fur* appellatur nocturnus, & *latro* diurnus, ut post Gottofred. notat Butrius in *cit. cap. Interfecisti num.* 6., & Joan. de Anania *num.* 1., & Cardinal. in *cit. cap. Suscepimus in* 1. *notabil.*
5 Hæc tamen differentia confunditur in *leg. Itaque §. Lex, ff. ad leg. Aquil.*, & in *cap. Si perfodiens* 3. *de homicidio*, Ubi Fur appellatur non tantum nocturnus, sed etiam diurnus, ibi: *Si fur nocturnus occidatur, si autem diurnus fuerit &c.* Unde dicendum est, quod Fur proprie
6 appellatur, qui clam furatur, ut in *leg.* 1. *ff. de furtis*, nec distinguitur, an noctu, vel interdiu, & ita intelligitur textus in *cit. cap. Si perfodiens*. Latro vero, qui palam furatur, ut per Doct. in *Authent. sed novo, Cod. serv. fugit.* Florian. in *leg.* 3. *in princip. ff. ad leg. Aquil.* Fagnan. in *cit. cap. Suscepimus num.* 4.

7 Furtum dicitur a *furvo*, idest *nigro*, eo quod *clam, & in obscuro fiat, & plerumque de nocte*, ut dicitur in
8 *leg.* 1. *in princip. ff. de furtis*. Furtum est occulta, & injusta rei alienæ ablatio invito rationabiliter Domino. *Est in re communis* apud Theologos; Et concordat textus in *leg.* 1. §. *final. ff. de furtis*, ibi: Furtum est contrectatio rei fraudulosa, lucri faciendi gratia, vel ipsius rei, vel etiam usus ejus, possessionisve. Furti species 9
ordinarie assignantur quinque nempe Furtum simplex, Sacrilegium, Plagiatus, Peculatus, & Abigeatus. Furtum 10
simplex est, quod in solo furando actu sine concurrentia alterius delicti consistit. Sacrilegium est, quo Sacrum 11
de Sacro, vel Sacrum de non Sacro, vel non Sacrum de Sacro surrepitur, textu expresso in *Cap. Quisquis* 21. *caus.* 17. *quæst.* 4., ibi: Sacrilegium committitur auferendo Sacrum de Sacro, vel non Sacrum de Sacro, sive Sacrum de non Sacro. Plagiatus, seu Pla- 12
gium est, quo quis dolose surripit Hominem sui Juris existentem, vel Servum alienum, sive detineat illum, vel vendat, donet, permutet, vel alio contractu, quo Dominium rerum transfertur, aliis tradat; *leg.* 1. & *seq. ff. ad leg. Fabiam, de Plagiariis*. Hac ratione, si homo, qui surripitur, est sui juris, non est proprie furtum, quia libera persona sub nullius est dominio; §. *Item Juris, instit. de usuc. Suppl.* Si vero homo, qui surripitur, est sub alterius potestate, vel dominio, tunc est proprie furtum; §. *Interdum, instit. de obl. quæ ex delict.* Pe- 13
culatus est, quo quis pecuniam ad ærarium publicum, aut Fiscum Principis pertinentem, seu Communitatis bona publica in suos usus privatos convertit, *leg.* 1. *leg. Lege* 4. *in princ.*, & §. *final. leg. Sacrilegi* §. *Labeo. ff. ad leg. Jul. Pecul.*, & §. 9. *Instit. de pub. jud.* Abigeatus est fraudulenta Ovium, Boum, Equorum, 14
& aliorum id genus pecorum ex pascuis, aut armentis subtractio, & quodammodo deprædatio; *l.* 1. §. 1. *ff. de Abigeis*. Dicitur autem notanter *ex pascuis, aut armen-* 15
tis, quia, si quis oves errantes, vel equos in solitudine relictos abduxerit, non est Abigeus, sed fur potius, *ut l.* 1. §. 1. *ff. de Abigeis*, *l.* 47. *tit.* 14. Sic etiam notanter dicitur *subtractio*, & *quodammodo deprædatio*; quia ad hoc, ut quis dicatur Abigeus, non sufficit quod subtrahat, seu surripiat unam ovem, aut unum equum, vel unum bovem, sed requiritur, quod plures surripiat, & quodammodo deprædetur. *Abigeus* enim non est, sed simplex fur, qui de grege Ovium minus, quam decem, & de grege porcorum minus, quam quinque abducit, textu expresso *in l. final. ff. de furtis*.

Addunt aliqui sextam furti speciem, nempe Rapinam, 16
sed cum furtum, & Rapina specie differant, ut docet communissima DD. cum S. Thoma 2. 2. *quæst.* 66. *art.* 4. non recte hæc illius species constituitur. Ratio autem distinctionis specificæ inter furtum, & rapinam est, quia præter injustitiam furti, scilicet injustam usurpationem rei alienæ, rapina continet aliam speciem injustitiæ circa personam, & honorem proximi. Vim enim alicui inferre est species contumeliæ lædentis honorem proximi. Sic recte notat S. Thomas *loc. cit. art.* 9., & cum ipso alii passim Doctores. Unde rapina definiri potest, quod sit 17
injusta ablatio, seu contrectatio rei alienæ externæ cum vi facta Domino, vel legitimo detentori. *Est in re communis*.

Furtum, & rapina ex genere suo est peccatum mortale, licet quandoque parvitas rei furto ablatæ excuset a 18
mortali. *Est communis*; & patet *ex cap.* 20. *Exod.*, ibi: „Non furtum facies, ex cap. 5. Zachariæ, ibi: Hæc est „maledictio, quæ egreditur super faciem omnis terræ, „quia omnis fur .... judicabitur, ex cap. 2. Habacuc, „ibi: Væ ei, qui multiplicat non sua, & ex 1. ad Corinth. cap. 6., ibi: Neque fures, neque rapaces ..... „regnum Dei possidebunt. Nec vales objicere, quod 19
„Proverb. 6. expresse habetur, quod: Non grandis est „culpa, cum quis furatus fuerit. Non valet inquam, „quia, ut recte exponit V. Beda: Furtum non ex sui „æstimatione, sed ex comparatione peccati majoris, „scilicet adulterii, non grandis esse culpæ perhibetur „. Revera enim furtum ex genere, & objecto suo est peccatum levius omnibus aliis peccatis in Decalogo prohibitis, ceteris paribus, & hoc clare patet, quia peccata contra præcepta primæ tabulæ, cum versentur circa ipsum Deum, ejusque cultum, utique sunt graviora furto versante circa hominem tantum. Alia autem peccata contra præcepta secundæ tabulæ, cum versentur aut circa proximi personam, aut bonum vitæ, famæ, honoris, sunt etiam ex genere suo, ceteris paribus graviora furto versante circa bona externa fortunæ proximi, quæ sunt longe inferioris ordinis, ut de se patet, & ut recte notat Suarez *tom.* 2. *tract.* 5. *in VII. & X. Præcep. Decalog. cap.* 5. *num.* 21.

Quænam quantitas materiæ furtivæ requiratur, & suf- 20
ficiat ad peccatum mortale, non potest una certa, & determinata taxari, sed taxanda est arbitrio Prudentum, tum ex quantitate rei ablatæ, tum ex circumstantiis Personæ per furtum læsæ, temporis, loci, & hujusmodi. Malitia enim, & gravitas furti provenit ex damno, quod Proximo injuste infertur, damnum autem non est æquale respectu omnium, ex jactura ejusdem quantitatis, ac rei; Siquidem majus censetur damnum ex re ablata, si auferatur pauperi, minus si Diviti: majus, si tempore penuriæ, minus si tempore abundantiæ; majus si auferatur pecunia in loco, ubi modica reperitur, minus ubi argen-

argentum, & aurum est in abundantia. Unde cum in
21 assignanda quantitate sufficienti ad constituendum peccatum mortale non satis inter se conveniant Doctores, ita ut propemodum tot sint sententiæ, quot capita, assignando alii, ut *Navarrus*, nimis stricte solum dimidium Regalem, vel Julium, seu unum Paulum, vel paulo plus. Alii cum *Cordubo* unum Regalem, scilicet duos Paulos circiter. Alii cum *Molina*, *Rebell*, *Lessio* duos Regales, idest quatuor, vel quinque Paulos, seu duos Julios. Alii cum *Valentia*, *Sayro* tres Regales vel Julios, idest medium Florenum circiter. Alii cum *Sanchez* quatuor Regales, idest medium Talarum, vel unum Florenum circiter. Alii tandem sexe cum gelo *Sylvestro*, *Angelo* unum,
22 vel duos Aureos, seu Ducatos. Alii tandem Laxissime 300 Aureos. Hinc in tanta opinionum varietate tenenda est probabilior, & communior Doctorum sententia, quod non possit pro regula universali statui una certa quantitas pecuniæ, quæ sit materia absolute gravis, sive quæ ad mortale requiratur, & sufficiat respectu omnium, sed taxanda sit judicio prudentum tam ex quantitate rei ablatæ, quam ex circumstantiis personæ, cui aufert, temporis, loci, & hujusmodi. Reiffenstuel *in Theolog. moral. tract. 9. de præcept. Decalog. dist. 5. quæst. 1. num. 7.* Sporer *loc. cit. num. 18.* Moya *tom. 3. disp. 3. quæst. 3. cap. 1. §. 2.* Gormaz *a n. 963.* La Croix *lib. 3. part. 1. num. 983. & seq.* & alii passim.

23 Quantitas igitur furti respective gravis potest sic esse, ut respectu cujuscumque etiam destituti Regis sint duo Aurei, seu duo Ducati, pro quibus veniunt quatuor Imperiales, seu sex Pauli Regales, aut sexdecim Julii, seu quadraginta octo Pauli, vel circiter centum sexaginta Crucigeri; respectu inferioris Principis unus Aureus, seu unus Ducatus, aut duo Imperiales, vel quatuor Floreni, seu sexdecim Regales, aut Julii; respectu viri perillustris, aut mercatoris valde divitis unus Imperialis, seu duo Floreni, aut octo Regales, vel Julii, aut viginti quatuor Pauli; respectu Mercatoris mediocriter divitis medius Imperialis, seu medius Talarus, vel unus Florenus, aut quatuor Regales, seu quatuor Julii; respectu Civis mechanici tertia pars Imperialis, seu Talari, aut octo Pauli; respectu tenuioris civis, vel Rustici duo Regales, seu duo Julii, aut sex Pauli; respectu hominis utcumque pauperis unus Regalis, & dimidius, seu unus, & dimidius; respectu plane pauperis etiam unicus Regalis, seu unicus Julius, aut tres Pauli, vel decem circiter Crucigeri, & sic de omnibus intermediis loquendum est cum proportione. Ratio autem hæc est, quia dicta taxata quantitas videtur requiri, & sufficere respective ad singulorum sustentationem pro integra die, adeoque per ejus ablationem censebuntur pati grave damnum, & esse graviter inviti, merito enim ab omnibus melius æstimatur posse pro una die honeste subsistere, & cui hoc tollitur, vere redditur miserabilis pro illa die, & per consequens censetur illi dari causa gravis contristationis, & dissolvendæ amicitiæ, quod secundum communem sensum est gravis injuria. Hinc mate-
24 ria gravis furti, & quantitas sufficiens ad peccatum mortale censetur probabiliter ea, quæ ad congruam sustentationem unius diei sufficit illi homini, cui injuria furti infertur. Sanc. *disp. 10. de justitia quæst. 1. num. 7.* Laymann *lib. 3. tract. 3. p. 1. c. 1. num. 3.* Sporer *loc. cit. num. 23.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 9.* Gormaz *num. 699.* La Croix *loc. cit. num. 985. cum sequentibus, & in ea consentiunt alii, potius sive Elbung. tom. 4. d. 3. num. 147.* Marchant. *Tribun. part. 2. tract. 8. tit. 1. quæst.*, & re ipsa huc concidunt Bonacina, Petrus Navarrus, & alii cum Lug. *disp. 16. sect. 1.*

25 Furtum potest esse grave peccatum in pluribus casibus, etiamsi materia furata in se sit levis. Primo, si materia furata sit Domino valde proficua, ut Sartori acus, quam unicam habet, nec habere aliam potest, qua se alat. Lessius *lib. 2. cap. 12. num. 33.* & communis aliorum. Secundo, si in furando rem levem fuerit intentio furandi notabilem quantitatem, si adfuisset copia, & commoditas. *Communis*. Tertio, si materia levis fuerit furata in finem mortaliter peccaminosum. *Communis*. Quarto, si materia levis furatur Domino valde pauperi, & indigenti. *Communis*. Quinto, si Dominus habuerit justum, & rationabilem aliquem specialem affectum ad talem rem, ob cujus ablationem periculum sit, ne tamquam nimis iracundus prorumpat in mortales blasphemias, seu alias colerice mortaliter peccet, dummodo tamen fur ante furtum habuerit sufficientem cognitionem de tali speciali affectu, & periculo. *Communis*. Sexto, si res auferatur cum notabili violentia. *Communis*.

26 Furtum non committitur in pluribus casibus, quamvis aliena surripiatur. Primo non committitur, cum quis aufert rem alterius sciens illum, etiamsi sit, non tamen debere esse invitum rationabiliter. *Communis*. Secundo non committitur furtum, cum quis aufert aliena ipso Deo supremo rerum omnium Domino facultatem dante, qua ratione Israelitæ spoliarunt Ægyptios. *Communis*. Tertio non committitur, cum quis aufert gladium a furioso, vel alias occisuro. *Communis*. Quarto non committitur, cum quis aufert libros hæreticos a non habente legendi facultatem. *Communis*. Quinto non committitur, cum Uxor V. G. aufert a Marito pecunias, ne ludis, aut commessationibus prodigat, aut Vinum, ne inebrietur. *Communis*. Sexto non committitur, cum quis accipit rem alienam, tamquam sibi debitam ob justam compensationem. *Communis*. Septimo non committitur, cum quis pro se, vel proximo in extrema necessitate constituto alienum accipit quantum necessarium est ad sustentationem, sed de hoc infra. In his enim, & similibus casibus Dominus esset irrationabiliter invitus sibi rem talem auferri. *Sic communis Doctorum* (a).

In extrema necessitate licitum est auferre rem alienam, 27
quatenus ad eam sublevandam necesse est, adeo ut talis neque furtum committat, neque peccet; *Communis* cum S. Thom. 2. 2. *quæst. 66. art. 7.* Scoto *in 4. dist. 15. quæst. 2. ad 5.* & habetur ex *cap. Exiit §. Nec quidquam, de verb. signific. in 6.*, ibi: „Nec jure poli in extremæ necessitatis articulo providendum sustentationi naturæ via omnibus extrema necessitate detentis concessa præcluditur, cum ab omni lege extrema necessitas sit exempta". Et ratio est, quia in extrema necessitate constitutus habet jus naturale, immo & obligationem conservandi vitam, adeoque etiam sibi applicandi media necessaria; neque per hoc fraudatur, quia ille, cui surripit, non est, nec potest esse rationabiliter invitus, quia in extrema necessitate omnia sunt communia quoad jus utendi in ordine ad conservationem vitæ; de ratione autem formali furti est, quod fiat Domino rationabiliter invito, ut patet ex ejus definitione. Unde cum Domi- 28
nus in tali extrema necessitate nequeat esse rationabiliter invitus, talis surripiens bona alterius non dicitur furari, uti notant communiter Doctores cum S. Thoma 2. 2. *quæst. 65. art. 5.* In extrema necessitate si quis non possit 29
per se ipsum aliena auferre ad sibi subveniendum, potest ejus loco quivis alius ex proprio subvenire non potens, uti habet communis cum D. Thoma 2. 2. *quæst. 66. art. 7. ad 3.* & Scoto *loc. cit.* Tunc enim surripiens est veluti instrumentum indigentis. Si Dominus, aut detinens bona sit in pari necessitate, non potest extreme egens, neque alius pro eo surripere ipsi Domino, aut detinenti, quia tunc duplici jure res illa Domino, aut detinenti debetur, primo propter æqualem extremam necessitatem, secundo propter dominium, & possessionem; in pari enim causa melior est conditio possidentis; Sic Scotus *in 4. dist. 15. quæst. 2. ad 5.* & communis aliorum.

In gravi duntaxat necessitate non est licitum aliena sur- 30
ripere, colligitur *ex cap. Si quis 3. de furtis*, ibi: „Si quis propter necessitatem famis, aut nuditatis furatus fuerit cibaria, vestem, vel pecus, pœniteat hebdomadas tres", ubi, ut vides, fames, & nuditas supponunt surripientis necessitatem, & quidem valde gravem, unde si hac necessitate non obstante talis surripiens censetur pœnitentia dignus, cum pœnitentia supponat peccatum, censetur non excusari a furto peccaminoso. Hinc justissime ab Innocentio XI. die 2. Martii 1679. fuit damnata sequens propositio 36. in ordine, ibi; *Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in gravi*. Ita communiter Doctor Subtilis *loc. cit.* Mastrius *disput 9. Theolog. moral. num. 21.* appellant hanc sententiam communiorem, & veriorem, & Sporer *loc. citat. num. 105.* vocat eam verissimam, La Croix *loc. cit. num.* 955. & alii passim, quamvis nonnulli apud Lugonem 31
disput. 26. de justit. & jure num. 153. Dianam *part. 2. tract. 3. Miscellan. resol. 19.* & apud Sporer *loc. cit. num. 104.* male oppositam sententiam probabilem censuerint. Si tamen necessitas gravis sit urgens, adeo ut adsit simul periculum labendi in necessitatem extremam, ut si morbus gravis probabiliter in futurum lethalis, aut perpetuus, nisi remedio tempestivo ei occurratur, si quis sit in probabili periculo incidendi in captivitatem, vel infamiam gravissimam, nisi equo alieno adjutus elabatur, & his similia: tunc licitum est surripere necessaria ad illam necessitatem sublevandam, quia tunc censetur extrema esse moraliter præsens, cum sit proxima, aut saltem sit illi æquivalens; pari enim modo naturæ indultum est, ut gravem necessitatem, quæ facile vergit ad extremam, æque ac ipsam extremam necessitatem, a se quisque, quoquo modo potest, avertat; Lugo *loc. citat. num. 154.* Lessius *num. 71.* Sporer *loc. cit. num. 103.* Hannold. *de justitia tom. 1. tract. 2. a num. 347.* Carden. *in 2. Crisi dist. 23. num. 17.* & saltem *in 1. Crisi dist. 30.* La Croix *loc. cit. num. 957.* Tamburin. *lib. 8. tract. 2. cap. 9. §. 1,* 32
ubi dicitur hanc sententiam esse certam. Si tota Respublica sit in necessitate gravi, possunt licite auferri a divitibus superflua, quæ necessaria sunt ad Rempublicam sublevandam. Et ratio est, quia necessitas gravis Reipublicæ æquivalet, immo superat necessitatem, quam habe-
ret

(a) Vera Auctor scribit; cave vero, ne putes retinere res illas hominem posse, nec ad restitutionem, vel compensationem teneri, jam remoto periculo, vel sublata necessitate; Vide explicationes aliis in locis.

ret unus privatus, uti cum S. Thoma, & aliis docet Carden. *loc. cit. n.* 16. La Croix *loc. cit. n.* 956.

33 Qui in extrema necessitate rem alienam abstulit, & pro sua indigentia absumpsit, quamvis postea ad meliorem, & pinguiorem fortunam devenerit, nunquam tenebitur restituere; Sic Scotus *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. & *communis aliorum*. Et ratio est, quia is usus fuit pure suus, & rei tunc acceptæ, quatenus sibi necessaria fuit, dominium sibi comparavit, cum res illa per talem justam acceptionem facta sit accipientis, ut patet ex D. Th. 2. 2. q. 66. a. 7. & ex communi aliorum. Si autem res accepta in extrema necessi-

34 tate non sit absumpta, sed adhuc existat, ut equus, vestis, & hujusmodi, & tunc est restituenda; *Communis*. Et ratio est, quia extrema necessitas tribuit solum tantum juris in rem alterius, quantum necessarium est ad illam sublevandam. In proposito autem non erat necessaria res adhuc existens, sed solum ejus usus, adeoque extreme egens occupando illam, solum comparavit sibi dominium utile rei, dominio directo adhuc remanente penes pristinum Dominum, & per consequens res adhuc existens post superatam necessitatem erit restituenda Domino. Qui rem accepit ante extremam necessitatem, sive ex delicto, fur-

35 to v. g., sive ex contractu, v. g. Deposito, Commodato, Locato, vel quovis alio titulo, & in extrema necessitate absumpsit, tunc superata necessitate, si ad meliorem fortunam redierit, tenebitur restituere in æquivalenti; Ita *in* 4. *dist.* 15. *q.* 2. *art.* 4. *resp. ad arg.* Adrian. *in* 4. *de restitut.* §. *Quia dictum est de lucro*. Navarr. *cap.* 17. *n.* 61. Covarruv. *reg. Peccatum p.* 2. §. 1. *n.* 4. Molina C. *de restit. n.* 3. *in princip.* Less. *lib.* 2. *c.* 16. aliique cum Sporer *loc. cit. n.* 101. Et ratio est, quia tunc egenus rem illam, seclusa necessitate, alio titulo debet Domino suo, quæ obligatio per supervenientem necessitatem extremam non extinguitur, sed sopitur, adeout superata necessitate, Domino compensanda est æque, ac antea compensari debuisset, maxime quia si antea res furto ablata, & postea in extrema necessitate absumpta, non deberet restitui, superata necessitate ab eo, qui eam ante dictam necessitatem furatus fuerat, sequeretur, quod quis posset commodum reportare ex sua malitia; malitia autem, & iniquitas nulli debet prodesse; *arg. c. Sedes* 15. & *c. Ex tenore* 16. *de rescriptis*, *c. Tua* 12. *de Clericis non resident. c. Ex litteris* 2. *de dolo*, & *contum.*, & aliis similibus.

36 Est tamen æque probabilis, immo teste Sporer *loc. cit. n.* 102. jam communior opposita sententia, quod nempe, qui rem ablatam, vel apud se depositam, commodatam, impignoratam, locatam &c. urgente necessitate absumpsit, nihil restituere absumpsit, nihil restituere debet, postquam ad meliorem fortunam pervenit, sic expresse Angelus *verb. Furtum* §. 37. Silvester *verb. Furtum q.* 5. & *verb. Eleemosyna in fine*, Jul. Clar. *lib.* 5. §. *Furtum n.* 25. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *p.* 2. *cap.* 1. *n.* 7. Sporer *loc. cit. n.* 102 & alii. Et ratio est, quia, qui rem alienam bona fide absumpsit, liberatur ab onere restitutionis, ut fert communis opinio, talis autem in extrema necessitate, nedum bona fide rem alienam, sed immo tamquam Dominus ejus effectus, & suam reputans, absumpsit, adeoque non tenetur pro ea ad restitutionem. Neque ei patrocinatur iniquitas, si rem ante furatus fuit, sed superveniens extrema necessitas, ad quam sublevandam, sicuti potest de præsenti auferre rem alienam, & ipsam absumere sine ullo onere restitutionis, ita sine onere restitutionis potest absumere rem alienam de præterito ablatam.

37 Qui per furta minuta intendit ditescere, & conquirere notabilem pecuniæ quantitatem, peccat mortaliter illa prava intentione, & quovis externo furto minuto ex vi illius intentionis deliberatæ procedente; *Communis*. Et ratio est, quia talis intendit accipere rem alienam magni momenti invito Domino, cumdemque singula externa furta procedunt ex intentione mortifera furandi notabilem quantitatem notabilem, adeoque talis singulis furtis minutis peccat mortaliter. Hinc de furibus dicitur *Deuteron.* 25.

38 *Non habebis in sacculo diversa pondera majus, & minus. Abominatur enim Deus eum, qui facit hæc*. Et Prov. 11. *Statera dolosa abominabilis est apud Deum*. Notent tamen Lessius *lib.* 2. *de justitia cap.* 12. *dub.* 7. *num.* 48. Sporer *loc. cit. num.* 35. & alii, non committi tot distincta furta mortalia, quot sunt furta minuta, sed continuari solum jam cœptum, quia omnia furta minuta & detentiones acceptorum continent una continuæ executio illius mortalis intentionis. Quod etiam in furtis gravibus repetitis, & sub una intentione unitis usuvenit. Qui furatur quid modicum, animo tamen, & voluntate plura furandi, si posset, peccat mortaliter; *Communis* 39 *ac certa*. Et ratio est, quia talis, quantum est ex se, si adesset copia, & commoditas, habet pravam voluntatem, & mortiferæ voluntatis, & affectus. Unde recte monet Layman *loc. cit. n.* 3. esse a Confessariis examinandos illos pœnitentes, qui confitentur modicum quid esse furatos, an habuerint voluntatem, & affectum plura furandi, si adfuisset copia, & commoditas.

Qui furatur materiam levem, quæ cum aliis præceden- 40 tibus furtis complet materiam gravem, si habet voluntatem eam cum aliis retinendi, peccat graviter ratione injustæ gravis detentionis, quia licet priora præcedentia furta minuta quoad ablationem fuerint solum venialia, tamen accedente materia complente quantitatem sufficientem ad mortale ratione injustæ detentionis exurget peccatum mortale, & obligatio restituendi sub mortali. Et ratio est, quia illud opus, quo injustum grave damnum proximi completur, mortale est; per illud autem ultimum furtum, quo quis advertit se pervenire ad summam gravem, verb. grat. furando ultimum Paulum, vel ultimum Regalem, seu ultimum Julium complentem Talarum, vel Imperialem, seu ducatum, respective completur grave damnum proximi, adeoque illud ultimum furtum unius Pauli, Regalis, seu Julii mortale est, non quidem secundum se absolute, sed cum habitudine ad furta 41 præcedentia consideratum. Unde talis secundum omnes sub mortali tenetur restituere summam notabilem furtis minutis congregatam; Sporer *loc. cit. n.* 37. & 40. Cardenas *in* 2. *Crisi dissert.* 23. *n.* 90. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *n.* 244. & ipso teste alii communissime. Hinc Innocent. XI. *die* 2. *Martii* 1679. merito damnavit sequentem propositionem 38. in ordine: *Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcumque sit magna summa totalis*. Non quidem, ut notat Sporer *loc. cit. n.* 37. sub mortali tenetur restituere totam illam summam, sed solum illam partem, quæ constituit quantitatem notabilem in grave damnum proximi, qua que restituta, non retinetur amplius quantitas notabilis cum gravi damno proximi secundum communem DD. apud Cardin. de Lugo *disput.* 16. *sect.* 3. *de justitia n.* 41. 42 Nec valet dicere, quod non plus noceat ultimum furtum, quam præcedentia, adeoque omnia esse venialia tantum. Non valet, inquam, quia respondetur distinguendo antecedens. Non plus nocet absolute secundum se sumptum, conceditur antecedens, non plus nocet respective, & ut est conjunctum cum furtis præcedentibus, negatur. Ultimo enim furto minuto completur materia notabilis sufficiens ad peccatum mortale, cum auferatur jam integer Florenus, vel respective Ducatus, qui non ablatus erat furtis præcedentibus. Nec etiam valet objicere, quod pec- 43 cata venialia quantumcumque multiplicata nunquam efficiunt mortale. Non valet, inquam, quia hoc verum est, quando peccata venialia sunt omnino disparata absque omni connexione ad invicem in materia, vel effectu causato, ut in cogitationibus inutilibus, verbis otiosis, mendaciis jocosis &c, etiam in infinitum multiplicatis. Falsum autem hoc est, quando sunt ita connexa, ut ultimum veniale compleat materiam notabilem sufficientem ad peccatum mortale, ut in nostro proposito, ubi, quamvis furta, seu peccata venialia, ut talia in individuo, non faciant unum mortale, ultimum tamen furtum, quod secundum se solum esset veniale, hic & nunc ratione connexionis cum præcedentibus furtis fit mortale.

Peccat graviter, qui post levia furta, quæ non potest 44 restituere, addit aliud leve, quo completur quantitas gravis; Lugo *disput.* 16. *sect.* 3. *num.* 39. Illsung *tom.* 4. *defunct.* 3. *num.* 157. Sporer *loc. cit. num.* 39. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 1006. Diastill. *lib.* 2. *tract.* 2. *distinct.* 9. *num.* 55. & alii contra Lessium, & Granado. Et ratio est, quia ut recte dicit Lugo *loc. citat.* malitia furti non oritur ex commodo, quod furi ex retentione provenit, sed ex damno, quod proximus ex ablatione patitur. In casu autem posito, sive fur restituere possit, sive non possit priora furta, eodem per ultimum furtum facit, quod proximus grave detrimentum patiatur, cum ante ultimum hoc furtum patiebatur solum detrimentum leve, adeoque, etiamsi non possit fur restituere præterita, curare debet, ne ex illis, & hoc alio proximus grave detrimentum patiatur, quod facere potest vitando hoc ultimum furtum (a). Si tamen 45 haberet efficacem voluntatem restituendi priora saltem usque ad materiam levem, excusaretur a mortali, uti no-

(a) Malitia furti non oritur ex commodo, quod furi ex retentione provenit, sed ex damno, quod proximus ex ablatione patitur. Ita Lugo ab Auctore citatus. Hoc principio casus plures, Lector, aliter solves, ac solvat Auctor noster. Ex. gr. num. 47. Si talis jam pœnituit de furtis præcedentibus, & restituere vere proposuit, oblivisci nequit damni, quod proximus ex ablatione rei patitur. Ergo tunc iterum minuta furando primum grave damnum proximi auget, & propterea iterum mortaliter peccat. Et num. 51. Quicumque advertit per suum furtum quamvis minutum uni eidemque grave damnum inferri, peccat mortaliter. Et ratio est, quia qui advertit ipse causa est damni gravis, adeoque sub gravi tenetur ad restitutionem. Suppositio Auctoris in exemplum deducta nihil valet quum exempla contraria fingi possint.

notant Molina, Rebell. Sanchez, aliique cum Lugo *loc. cit.* 46 *a num.* 40. La Croix *loc. cit. n.* 1006. Qui semel conflavit materiam gravem, & item furatur aliud leve, quod cum priore materia ablata facit unum, si nondum poenituit de furtis praecedentibus, nec restituere proposuit probabilius peccat iterum mortaliter toties, quoties denuo furatur modica ab eodem, quia tunc semper habet explicitam, vel implicitam saltem voluntatem augendi damnum notabile proximi, & retinendi notabilem quantitatem rei alienae 47 semper majorem, & majorem. Si tamen talis jam poenituit de furtis praecedentibus & restituere vere proponit, tunc furando iterum minuta peccat tantum venialiter, donec rursus attingat quantitatem notabilem sufficientem ad furtum mortale, quia tunc per poenitentiam, & restituendi propositum abrupit continuationem furtorum praecedentium cum sequentibus, & sequens materia furti non concrescit amplius cum praecedenti, sed manet per se sola, & venialis; Lugo *loc. cit. a num.* 43. Dicastill. *loc. cit. num.* 39. Sporer *loc. cit. num.* 39. La Croix *loc. cit. num.* 1007. Antoine *de peccat. dict.* 23, *num.* 233. Ovied. 48 *de Peccat. contr.* 5, *num.* 114. & alii. Furta parva coalescunt, etiamsi fiant in diversis negotiis, ut si quis defraudet eundem semel venditione, semel cambio, semel furando &c. quia licet diversa sint negotia, in quibus furta committuntur, in omnibus tamen causatur damnum ejusdem rationis Sanchez *in Dec. lib.* 7. *cap.* 21. *num.* 16. La Croix *loc. cit. num.* 1008. contra Rebell. Tanner. & Dianam.

Furta minuta usque ad notabilem summam concrescentia constituunt peccatum mortale cum obligatione restituen- 49 di sub mortali non solum cum fiunt ab eodem eidem, ut ubique modo fuit suppositum, & conclusum, sed etiam cum fiunt ab eodem diversis Dominis; Sic Molina *tom.* 3. *disp.* 689. Lessius *lib.* 2. *de justitia cap.* 12. *dubit.* 7. Layman *lib.* 3. *part.* 1. *cap.* 1. *num.* 6. Sanchez *lib.* 7. *moral. cap.* 5. Sporer *loc. cit. num.* 43. Lugo *disp.* 16. *sect.* 2. *num.* 48. ubi dicit, quod rejicitur communiter sententia contraria Joannis Medinae, Angeli, Petri Navarrae, & aliorum dicentium, illa minuta furta non constituere peccatum mortale cum obligatione restituendi sub mortali, etiamsi fiant animo comparandi magnam quantitatem, quia, dicunt ipsi, singulis Dominis parum nocent: Ratio autem nostra est, quia licet talis minuta furando a diversis Dominis non inferat notabile damnum singulis seorsim, & actualiter, infert tamen notabile grave damnum omnibus collective, seu ipsi Communitati, vel Reipublicae saltem habitualiter, & consecutive quatenus scilicet, si talis modus furandi minutatim a diversis Dominis non esset graviter prohibitus, sequerentur maxima incomoda, & inconvenientia contra publicum, & contra indemnitatem etiam singulorum Civium, sequeretur etiam non peccare mortaliter eum, qui ex granario tritici totius Communitatis furaretur magnam quantitatem, quia singulis civibus parum nocet. Item sequeretur non peccare mortaliter contra justitiam eum, qui sine justo titulo exigeret tributa, seu gabellas, etsi minutas ab omnibus transeuntibus per aliquem pontem, quia singulos levissime lederet. Item sequeretur posse aliquem sine peccato mortali in venditionibus uti ponderibus, & mensuris modice falsificatis, & diminutis, quod tamen est ubique gravissime prohibitum, & in Sacra Scriptura damnantur, qui talia agunt; *Deuteronom.* 25., ibi: *Non habebis in sacculo diversa pondera majus, & minus ... abominatur enim Deus, qui facit hoc; Proverb.* 31., ibi: 50 *Statera dolosa abominatio est apud Deum*; Restitutio autem a talibus furantibus minuta a diversis Dominis, v.g. per falsa pondera, per alteratas mensuras, & hujusmodi facienda est iis, a quibus acceperunt quantum possunt, v.g. in simili occasione furta minuta commissa Dominis minutim supplendo, aut si ii ignorentur, vel amplius conveniri non possint, talia pauperibus erogando, prout in simili dicitur in *cap. Cum tu* 5. *de Usuris*.

51 Furta minuta facta eidem a diversis non moventibus se mutuo, quamvis isti advertant per omnia dicta furta simul semper causari eidem grave damnum; licet probabilius non constituunt peccatum mortale in singulis, sub mortali tamen obligant singulos ad respectivam restitutionem quidquid dicant Sanchez *lib.* 7. *moral. cap.* 21. *numer.* 22. Lessius *lib.* 2. *cap.* 12. *dubit.* 9. Tanner. *tom.* 3. *disp.* 4. *quaest.* 6. *dub.* 9. *num.* 181. Diana *part.* 2. *tract.* 17. *resol.* 42. Lugo *disp.* 16. *sect.* 2. *num.* 55. Sotus *in* 4. *dist.* 21. *quaest.* 1. *art.* 2. & Clarius *lib.* 4. *de justitia quaest.* 7. *art.* 3. *colum.* 6. Malderus *de Furto tract.* 4. *cap.* 1. *dub.* 5. *concl.* 3. Salas *in* 1. 2. *tract.* 13. *disput.* 16. *sect.* 27. *num.* 92. Sporer *loc. cit. num.* 47. Ovied. *de peccatis controvers.* 3. *num.* 115. La Croix *lib.* 3. *part.* 1. *num.* 1010. Illsung. *tom.* 4. *disp.* 3. *num.* 154. & alii. Et ratio est, quia singuli non sunt causa neque physica, neque moralis damni ab aliis causati, sed tantum illius, quod per se inferunt, quod est leve, & exiguum, ut supponitur, adeoque non peccant singuli graviter, sed tenentur sub gravi ad restitutionem, saltem ex charitate, alioquin sequeretur, quod posito ad furtum mortale sufficere decem Regales, seu decem Julios, & Paulus jam abstulisset novem, Antonius autem conscius absque ulla cooperatione, auferret solum unum Regalem, vel unum Julium, peccaret mortaliter, & Paulus solum venialiter, quo nihil absurdius; adeoque quamvis furta minuta facta eidem a diversis accedant ad summam notabilem, illi diversi furantes non peccant singuli mortaliter, sed sub mortali tenentur singuli ad restitutionem, saltem, ut diximus, ex charitate.

Plurimi tamen apud Lugo *l. cit. n.* 54. ut Suarez, Vasquez, Navarrus, Medina Major, Corduba, Rodriquez, 52 Salonius, Rebellius, Angelus, Ledesma, Sayrus, Petrus Navarra, Covarr. Molina, Turrianus, Bonacina, Filliucius, tenent contrarium, scilicet quod singuli peccent graviter, & sub gravi teneantur ad restitutionem, quia dicunt ipsi scienter concurrunt singuli ad grave damnum ejusdem, & consentiunt in illud. At ut recte notat Sporer *l. cit. n.* 47. *in fine* tale fundamentum, seu principium est solum verum, quando influit in totum damnum moraliter jussu, consilio &c. quod nos ultro fatemur, nam certum est, si plures communi consensu, consilio, vel cooperatione, ingressi v.g. in Vineam, ita notabiliter furentur, singulos peccare mortaliter & obligari ad restitutionem in solidum, scilicet in defectu aliorum, quia singuli sunt causa moralis totius damni; Sicuti etiam si unus suo malo exemplo efficaciter moveat alios ad furandum, v.g. si ex cohorte militum, aut peregrinorum transeuntium, unus principalis, ut capitaneus, vel conductor primus furetur ex vinea aliquos racemos, aut ex viridario aliqua poma praevidens suo malo exemplo alios ad simile furtum efficaciter movendos, reus est furti mortalis, debetque deficientibus sociis totum damnum resarcire, quia perinde est, sive quis facto, sive exemplo, sive verbo sit causa mortalis damni illati.

Advertendum tamen est, quod sive quis furtis minutis 53 furetur ab eodem, sive a diversis, sive plures, sive diversi ab eodem furentur ad contrahendum peccatum mortale requiritur major quantitas, quam illa, quae simul ablata constitueret peccatum mortale, v.g. plus dimidio. Et ratio est, quia Domini non sunt ita inviti ad furta successive, seu per intervalla facta, quam ad furtum rei notabilis simul factum, & ordinarie non tantum damnum infertur; Molina *tom.* 3. *disp.* 689. Sanchez *lib.* 7. *mor. cap.* 5. Lugo *disp.* 16. *n.* 15. Sporer *l. c. n.* 44. & alii passim. Item 54 major quantitas requiritur, si plura furta minuta fiant pluribus, quam si uni soli, quia tunc omnes, & singuli non tam grave damnum patiuntur actualiter & ordinarie illud patiuntur minus inviti, quam unus solus, qui totum illud damnum per plura minuta furta causatum cogatur in se uno sustinere. *Communis cum praecitatis.* Item ma- 55 jor requiritur quantitas in furtis factis sive eidem, sive diversis, quando fiunt per majora temporum intervalla, quam quando brevi temporis successu fiunt, quia eo magis deficit unius damni connexio, & domini minus inviti censentur. Unde licet Imperialis, seu respective Ducatus v.g. simul, vel successive brevi tempore ablatus constitueret peccatum mortale, tamen successive per longum tempus, utpote duorum, vel trium annorum surreptus non concrescit in peccatum mortale. Et si pluribus tanto temporis intervallo absque ditescendi proposito talia furta minuta fierent, etiam duo, vel tres Aurei non sufficerent ad mortale peccatum. Haec autem omnia attentis circumstantiis personarum, locorum, & temporum judicio prudentis Confessarii relinquuntur.

Furta domesticorum, Uxorum, Ministrorum, filiorum, 56 parentum, Religiosorum, famulorum &c. facta invito rationabiliter Marito, Uxore, Patre, Filio, Praelato, Domino &c. sunt vera furta, quia omnes illi vere usurpant rem alienam invito rationabiliter Domino; *Communis.* 57 Talia domesticorum furta, ut mortalia sint, regulariter requiritur major materiae quantitas quam in furtis extraneorum; quia paterfamilias v.g. non est ordinarie ita invitus, quod res sua a Domesticis surripiatur, quam surriperetur ab extraneis; *Communis.* Hinc contra tales per- 58 sonas domesticas, uxorem, filios, famulos &c. in foro externo non conceditur Actio poenalis, & famosa furti, sed tantum alia mitior Actio rerum amotarum. Et quidem inter conjuges propter reverentiam, & honorem Matrimonii non dari rigorosam Actionem furti, sed tantum Actionem rerum amotarum, habetur expresse *in leg.* 1., *& seq. ff. de actione rerum amotarum, in leg. Si quis* 52. *ff. de furtis; & leg. Manifestissimi* 22. §. 4. *Cod. eod.* ubi ulterior ratio additur his verbis: *Quia lex ita atrocem actionem dare, in personam ita sibi conjunctam erubuit.* Simili- 59 ter contra filios, & servos non datur Actio furti, textu expresso in *§. Hi, qui* 12. *Instit. de obligat. ex delicto, leg. Ne cum* 16., *& leg. Servi, & filii* 17. *princip. de furtis*, ibi: *Servi & filii nostri furtum quidem nobis faciunt, ipsi autem furti non tenentur, neque etiam qui potest in furem statuere, necesse habet adversus furem litigare; ideirco nec Actio ei a veteribus prodita est.* Item 60 contra famulos, ac mercenarios apud Dominum degentes non datur Actio furti, si leviora, & modica furta committuntur, *leg. Respiciendum ff. de poenis.* Secus au- 61 tem, si eorum furta sint gravia, vel nimis multiplicata, quia tunc etiam poena corporali puniri solent, ut ex commu-

commu-

mune DD. notat Jul. Clar. *lib. 4. sentent. §. Furtum num. 21.* apud Laymen *loc. cit. num. 4.*

62 Famuli, ancillæ, & Operarii apud Dominum degentes ordinarie non peccant graviter surripiendo esculenta, aut poculenta communia in usus proprios, nisi forent excessiva, secus in aliis materiis; *Communis* quoad utramque partem: quoad primam etiam patet, quia Domini respectu illorum non solent esse inviti, quoad substantiam, sed tantum quoad modum quandoquidem si illa peterentur, concederentur, dummodo tamen sint esculenta, & poculenta communia, idest famulantibus ordinaria, non autem extraordinaria, rariora, & delicatiora, & dummodo illa surripiant in usus proprios, quia si illa surripiunt ad dandum parentibus, amasiis, amicis, ad vendendum, ad ludos, ad compotationes, meretricia, & alia hujusmodi, committunt furtum
63 mortale obnoxium restitutioni, ubi quantitas notabilis, etiam per minuta furta, ablata est, quia respectu illorum est simpliciter, & rationabiliter invitus Dominus. Quoad secundam partem etiam patet; quia in aliis materiis, v. gr. pecunia, vestibus, linteis, & hujusmodi peccant sicuti cæteri mortaliter, imo gravius, cum illorum cura sit eorum fidelitati, & custodiæ commissa, & ideo longe gravius puniuntur furta domestica, quam alia, quia hujusmodi furta, quæ a Servitoribus & famulis committuntur, dicuntur notoria a Caball. *crimin. resolut.* 104. *nu.* 34. *cum sequent.* Raynald. *in observation. crimin. cap.* 14. *nu.* 199. *cum sequent.*, & *in Voto* 168. *nu.* 5. & in sæculari puniuntur pœna ultimi supplicii, secundum Fulin. §. *Alia deinde*, *Instit. de public. Judic.* Farinaccius & alii cum Raynald. *in cit. Voto* 168. *num.* 5. Reliqua de furtis famulorum vide verb. *Famulus*.

64 Parentes, qui quantitatem notabilem surripiunt ex bonis, quorum filii habent dominium, & administrationem, ut sunt bona castrensia, aut quasi castrensia, si ipsi filii sint rationabiliter inviti, peccant graviter, & tenentur ad illorum restitutionem, sicuti extranei, *argum. cap. Qui abstulerit 6. caus.* 12. *quæst.* 1., & *leg. 2. Castrense ff. de peculio castrensi*, vide verb. *Bona artic.* 4. In dicto enim casu de facto rem alienam accipiunt invito rationabiliter Domino, adeoque &c. *Communis*. Filii etiam peccant mortaliter, si quantitatem notabilem surripiant ex illis bonis, quorum dominium, vel usus fructus spectat ad
65 patrem; *Prov. enim* 28. sic expresse habetur: *Qui subtrahit aliquid a Patre suo, & a Matre, & dicit hoc*
66 *non esse peccatum, particeps homicidæ est*; *Communis*. Reliqua de furtis filiorum, vid. verb. *Filius*, verb. *Bona artic.* 4. Maritus peccat graviter cum onere restitutio-
67 nis, si dissipet, & dilapidet bona Uxoris paraphernalia, dotalia, imo, & communia sine ejus licentia; *leg. Hac leg.*, *Cod. de pactis conventis*, Vide vero. *Bona artic.* 4.
68 Sic etiam Uxor graviter peccat, si ex bonis, quorum dominium, aut administrationem habet maritus, quantitatem notabilem surripere rationabiliter ipso invito; *Communis*. Unde merito a Clero Gallicano *anno* 1700. condemnata fuit sequens propositio: „ Potest Uxor vi-„ ro surripere pecuniam etiam ad ludendum, si mulier „ talis sit conditionis, ut ludus honestus pro loco cum
69 „ alimentis, & victu habeatur. " Reliqua de Uxore
70 quoad bonis mariti, vide verb. *Bona artic.* 4. Religiosi surripientes de bonis Monasterii quantitatem notabilem, duplex peccatum mortale incurrunt, unum furti contra justitiam, & alterum proprietatis contra votum pauper-
71 tatis; *Communis*. Et ratio est, quia quamvis Religiosi sint ut Monasterium, quasi filii familias, immo & illius membra, quia tamen ratione voti paupertatis sunt omnis proprietatis incapaces, ideo quidquid surripiunt invito rationabiliter Prælato, furtum est, & actus proprietatis. Eadem autem quantitas requiritur, & sufficit in Religioso ad furtum mortale, & ad mortalem transgressionem voti paupertatis quæ sufficit ad furtum mortale Sæcularium, exceptis tamen esculentis, & poculentis, in quibus, quia Superior ordinarie magis invitus est quoad modum, quam quoad substantiam, major requiritur quantitas ad mortale; *Communis* Doctorum sententia apud Molinam *disp.* 86. Sanchez *lib.* 7. *moral. cap.* 10. *num.* 5. Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 2. *cap.* 1. *quæst.* 5. Sporer *loc. citat.* 62. ubi subjungit, quod in hac communi sententia damnatur Religiosus, si de bonis Monasterii tenuis surripiat unum Florenum, & de bonis Monasterii opulentis surripiat ducatum.

72 Res furtivæ inventæ apud furem a Judice apprehensum, non Fisco, nec Judici, nec Officialibus ejus, sed Domino restitui debent, non obstante consuetudine, aut statuto contrariis; Sic expresse declaravit Carolus V. *in Constit. crimin. art.* 207. & Fridericus I. *leg. in recessu* 1559. qui ambo etiam statuta, & consuetudines contrarias tanquam veros abusus, & corruptelas Juri divino, & naturali contrarias reprobarunt. Et revera iniquum, & Juri naturali contrarium est, quod quis cum jactura alterius locupletetur, & Domini res sine facto, & consensu illius in alium transferantur; *l. Nam hoc* 14. *ff. de condict. indeb.*, ibi: *Nam hoc naturæ æquum est, neminem alterius detrimento fieri locupletiorem*; *Et cap. Locupletari* 48. *de Regul. Juris in* 6., ibi: *Locupletari non debet aliquis cum alterius injuria, vel jactura*. Sicuti etiam omnino iniquum, & rationi naturali contrarium est ex facto unius alterum prægravari, & delictum unius in alterius perniciem trahi, *leg.* 1. *ff. de alien. Jud. mut. caus.* ibi: *Omnibus modis Proconsul. id agat, ne cujus deterior causa fiat ex facto alterius*. Qui rem alienam 73
alicubi inventam accipit animo retinendi, & Domino comparenti non restituendi, vere furtum facit, & Actione furti tenetur, textu expresso *in leg. Falsus* 43. §. 4. *ff. de furtis*, ibi: *Qui alienum quid jacens lucrifaciendi causa sustulit, furti obstringitur, sive scivit, cujus sit, sive ignoravit, nihil enim ad furtum minuendum facit, quod, cujus sit, ignoret*. Hinc si quis aliquam rem invenit, igno- 74
rans cujus sit, tenetur de rei domino debite, & sufficienter indagare, v. gr. per promulgationem ex Cathedra, vel per Præconem, vel per schedulam publico loco affixam juxta qualitatem, & æstimationem rei inventæ, aliter, si hanc indagationem omittat, & rem retineat, Furti tenetur, *arg. leg. Falsus* 43. §. 4., & 7. *ff. de furtis*, quia animo retinendi fraudulenter eam accepisse censetur. Si autem post dictam, vel consimilem diligentem indagationem nulla amplius spes de Domino comparituro apparet, probabilius tenetur hujusmodi rem inventam pauperibus, vel ad pias causas erogare, cum hæc credatur voluntas Domini; Sic S. Thomas 2. 2. *q.* 66. *art.* 5. *ad* 2. Covarruvias *Regula Peccatum part.* 3. §. 1. *nu.* 2. Navarrus *in Manual. cap.* 17. *num.* 171. Molina *de Justitia, & Jure tract.* 2. *disp.* 746. & alii passim contra aliquos contrarium sustinentes cum Reiffenstuel *lib.* 5. *decretal. tit.* 18. *num.* 20. 21., & 22. Vide verb. *Dominium artic.* 3. ubi abunde de his, & similibus.

Fur Pyxidis in Ciborio, in qua servatur SS. Eucharistiæ Sacramentum, sparsis particulis in Ciborio bene, 75
& valide fuit ab Episcopo extractus ab Ecclesia, & causa remittitur ad S. Officium *Sacr. Congr. Immunit. in Lucana* 2. *Decembris* 1681. *lib.* 2. *decr. Alt. pag.* 2290.; Et
quatenus Sac. Congreg. S. Officii renuat procedere in hac 76
causa, Episcopus procedat ipse juxta suas ordinarias facultates; *In eadem* 23. *Januarii* 1682. *lib.* 3. *decr. Altop. part.* 8.

Fur Pyxidis cum indecenti projectione SS. Sacramenti 77
in Terram, mandante Sanctissimo, cum istud sit crimen læsæ Majestatis Divinæ, & Hæresis, consignatur a Curia Ecclesiastica, in cujus foro est exemptus, Curiæ Sæculari condigne puniendus; *Eadem Sac. Congr. Immun. in Syracusana* 6. *Aprilis* 1692. *lib.* 1. *Decr. Paul. pag.* 132. Et sic statuit etiam Innocentius XI. Constit. 1. incipient. *Ad Nostri Apostolatus auditum*.

Mandatur Archiepiscopo, ut extrahat a loco immuni 78
furem Sacrilegum Pyxidum a Tabernaculo, ac retineat in carceribus Ecclesiasticis, etiam adhibita particulari custodia, conficiat processum, ac transmittat; *Ead. Sac. Cong. Immun. in Neapolitana* 22. *Jan.* 1697. *lib.* 2. *Decr. Vallem. pag.* 71.

Furans vero Pyxidem, seu vas Sacrum gaudet immu- 79
nitate Eccles. si tempore furti non esset in Pyxide Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum; *Eadem Sacr. Congr. in Squillacen.* 26. *Maji* 1672. *lib.* 2. *Decr. Paul. pag.* 168. Si do- 80
quatenus constet particulas repertas apud furem Sacrilegum non esse consecratas fur restituendus est Ecclesiæ, de rebus vero furto sublatis Episcopus disponat prout juris; *Eadem Sacr. Congregation. Immunitat. in Eugubina* 3. *Februarii* 1674. *lib.* 1. *De cretal. Altovitii pag.* 295.

Fur rerum Sacratum, & signanter Pyxidis, sine tamen ss. Particulis, pacifice, & quiete degens in loco furti gaudet Immunitate; sed annuente Sanctissimo condemnatur ad pœnam extraordinariam exilii; *Eadem Sacr. Congr. Imm. in Civitatis Castellanæ* 10. *Junii* 1681. *lib.* 1. *Decr. Alt.* 81
pag. 2204. Item furans in Ecclesia argenta, & alia pretiosa B. M. V. oblata de rigore non privatur Immunitate, ex licentia tamen Sanctissimi potest puniri pœna Triremium; *Eadem Sacr. Congregation. Immunitat. in Placentina* 21. *Novembr.* 1651. *lib.* 2. *Decr. Paul. pag.* 238. *in Mantuana* 14. *Novemb.* 1645. *lib.* 3. *Decretal. Paul. p.* 264.

Fur sacrilegus quatuor lampadarum argentearum in Ec- 83
clesia, & postea confugiens ad aliam Ecclesiam, & eandem exiens ab illa tempore, quo Baroncellus dedita opera eum expectabat, ut carceraret, sicuti de facto carceravit, gaudet Immunitate; Sed mandante Sanctissimo retinetur in carceribus Ecclesiasticis & conficitur processus a Curia Episcopali, attentis gravibus delicti circumstantiis; *Eadem Sacr. Congr. Immun. in Spoletana* 3. *Julii* 1674. *lib.* 1. *Decr. Alt. p.* 963.

Furans in Ecclesia gaudet Immunitate, sed potest pu- 84
niri aliqua pœna leviori; *Eadem Sacr. Congr. Immun. in Squillacen.* 18. *Martii* 1631. *lib.* 2. *decretal. Paul. p.* 100.

Simplices fures gaudent Immunitate, adeoque sunt re- 85
stituendi Ecclesiæ; *Eadem Sacr. Congregation. Immunitat. in Sorana* 24. *Januarii* 1698. *lib.* 2. *Decretal. Vallem. p.* 133.

Sindones, & pecuniæ restituantur integre, reservatis 86
juribus repetendi alimenta præstita furibus carceratis, quibus de jure; *Eadem Sacram Congregat. Immunitat. lib.*

Cum

Cum facultate Sac. Congregat. possunt extrahi Fures
87 ab Ecclesiis ad correctionem, quando reperiuntur actua-
liter furantes; *Eadem Sac. Congregat. Immun. in Urbevetana*
na 5. Junii 1694. lib. 2. Decret. Vall. pag. 127. Curia Epi-
88 scopalis non potest absque dicta facultate extrahere Fu-
res, nec res furto sublatas; *Eadem Sac. Congregat. Immun.*
in Perusina 1. Martii 1695. dict. lib. pag. 176. Neque ad
89 effectum vitandi popularem tumultum; *ibidem.* Et si ex-
90 traxerit, Sac. Congregat. mandat Episcopo, ut faciat
restitui; *ibidem.*
91 Episcopus cum facultate Apostolica potest extrahere
res furto sublatas, dummodo non permittat consignari
Judici Laico pro corpore delicti; *Eadem Sac. Congregat.*
Immunit. in Ravennaten. 5. Novembris dict. An. & lib. pag.
92 *227.* Verum jussu Sanctissimi injungitur Episcopo Faven-
tino, ut consignet Curiæ Legationis Ferrarien. septem
fures detentos in suis carceribus una cum processu con-
tra illos formato cum solita præservatione; *Ead. Sac.*
Congreg. Immun. in Faventina 17. Aprilis 1694. lib. 1. De-
cret. Vallem. pag. 119.
93 In causa furti nocturni cum qualitate *di scalata*, ut
dicitur, & cum fractura portarum, jussu Sanctissimi da-
tur Legato Urbini facultas examinandi Cancellarium Vi-
carii Foranei, ac procedendi contra eum, si culpabilis
reperiatur; *Eadem Sac. Congregat. Immun. in Urbinaten. 25.*
94 *Maji 1694. dict. lib. p. 123.* Deinde idem Sanctissimus præ-
cepit dict. Episcopo, ne ulterius procedat in eadem cau-
sa, sed procedat Tribunal Legationis; *In eadem 3. Junii*
ibidem.
95 Quamvis latro extractus gaudeat Immunitate Eccles. at-
tamen conceditur facultas Ordinario ipsum retinendi ali-
quo tempore in carceribus pro exemplo aliorum, ac at-
tenta mala ipsius qualitate, & circumstantiis facti; *Ea-*
dem Sac. Congregat. Imm. in Pisana 23. Aug. 1633. lib. 2.
Dec. Paul p. 169.
96 Annuente Sanctissimo conceditur Ministris Montis Pie-
tatis Forolivien. ut possint offerre de pecuniis Montis
præmium scutorum 300. Detectori, seu Propalatori fur-
ti facti cum fractione muri in dicto Monte scutorum 2100.
ac etiam conceditur de mandato Sanctissimi facultas Em.
Legato promittendi impunitatem alicui complici in deli-
cto arbitrio Eminentiæ suæ; *Ead. Sacr. Congreg. Imm.*
in Forolivien. 16 Maji 1697. lib. 2. Decret. Vallem. pag 80.
Fures rerum privatarum in compedibus vitam agere, 97
publicarum in auro, & purpura conspicuos incedere, ait
Cato in *sentent.* apud *Ursayam in 1. Miscellanee sacro, &*
profane lit. F. num. 173.

Nova additiones ex aliena manu.

AN civilis pœna dupli, vel quadrupli prout furtum 1
erat manifestum vel non manifestum, a jure Roma-
no statuta adhuc obtineat, negat *Groenewegen. de Legib.*
Abrogat. Instit. lib. 4. tit. 1. § 4. num. 1.
Quoad pœnam publicam, eadem non est pro furto 2
cum violentia commisso, ac pro furto non violento.
Quoad vero ipsum furtum non violentum oportet distin-
guere, num sit primum, an secundum, an tertium.
Valor etiam rei furtivæ inspiciendus est in hoc furto
non violento. Tum illud videndum, an sit domesticum. 3
Vide de varia furti pœna publica, prout varium est
ipsum furtum, egregie differentem *Stryk. in usu modern.* 4
Pandect. lib. 47. tit. 2. § *ser. per tot.*
Illud breviter est examinandum, an pœna mortis pro
furto sit justa. Negant aliqui, quia nulla est proportio
inter pœnam hanc, & delictum. Addunt, quod jure di-
vino non pœna mortis, sed dupli, quatrupli &c. solum 5
in Fures statuta est *Exod. 2. v. 1. seqq.* At affirmant
Carpzov. Prax. crimin. quæst. 77. Hoppius in Comment. ad §.
5. Instit. de Obligat. quæ ex delict. nascuntur. in usu hodiern. 6
In irrogatione enim pœnarum non ad delicti quantita-
tem, id est ad rem circa quam delinquitur, sed ad qua- 7
litatem, idest dolosam legis transgressionem, & exinde
propullulantem turbationem Societatis humanæ respicien-
dum est. Hinc nullum dubium est, quin pœna mortis 8
pro justa haberi debeat. Quod vero attinet ad Legem 9
Mosaicam, quum ea in parte hac, in qua de furto di-
sposuit, sit mere forensis, nihil impedit quo minus Prin-
ceps duriorem quoque pœnam circumstantiis ita exigen-
tibus Furibus dictare valeat.

G

GABELLA, GABELLARIUS.

SUMMARIUM.

1 *Gabella unde dicta?*
2 *Gabella, Dacia, Talea, Passagium, Pontiragium, Guidagium, & hujusmodi sunt species cujusdam tributi, & exactiones. & præcipuorum horum tributorum, & exactionum nomina, & significata hic recensentur.*
3 *Appellantur istæ exactiones, seu contributiones, aliquando tributum, & quare?*
4 *Tributum stricte sumptum quid sit?*
5 *Tributum dividitur in ordinarium, & extraordinarium, & quid sit utrumque?*
6 *Tributum adhuc dividitur in tributum, quod imponitur personis, & in tributum, quod imponitur rebus.*
7 *Aliquando* Vectigal, *& quid sit?*
8 *Aliquando* Portorium, *&* Portorium, *& quid sit?*
9 *Aliquando* Guidagium, *seu* Pedagium, *& quid sit?*
10 *Aliquando* Census, *& quare?*
11 *Aliquando* Collectæ, *& quare?*
12 *Aliquando* Præstantiæ, *& quare?*
13 *Aliquando* Stipendium, *& quare?*
14 *Aliquando* Gabella *& quid sit?*
15 *Dicta nomina licet ad diversa tributa significanda imposita sint, usu tamen confunduntur, & hic nomine* Gabellæ *intelligimus quodcumque tributum seu quascumque exactiones, quocumque nomine appellentur.*
16 *Ad justitiam Gabellarum tres potissimum conditiones requiruntur.*
17 *Assignatur prima Conditio.*
18 *Assignatur secunda Conditio.*
19 *Si causa sit perpetua, perpetua etiam potest imponi Gabella, si vero causa sit solum temporalis, & transitoria, ea cessante, debet etiam cessare Gabella.*
20 *Assignatur tertia conditio.*
21 *Imponentes Gabellas, novas sine dictis conditionibus præter restituendi obligationem, incurrunt.*
22 *Assignantur plures casus, in quibus Principes non solum gravissime peccant, sed etiam ipso facto Excommunicationi subjacent, & ad restitutionem tenentur.*
23 *Defraudantes Gabellas peccant pro materia quantitate graviter, vel leviter, & ad restitutionem tenentur.*
24 *Subditi, & quicumque alii negotiatores secundum graves Doctores non obligantur in conscientia solvere Gabellas, antequam petantur ab Exactoribus.*
25 *Affertur ratio pro nostra conclusione.*
26 *Non solum subditi, sed etiam exteri tenentur ad solvendas justas Gabellas.*
27 *Emens ab eo, a quo scit defraudari Gabellas certo justas, si vere cooperatur defraudationi, tenetur ipse Gabellam solvere pro Venditore, secus si non cooperetur.*
28 *Quando certo, aut satis probabiliter constat Gabellas in toto, vel ex parte injuste esse impositas, tunc potest quis eas, vel ex toto, vel ex parte subterfugere, & defraudare. Immo potest insuper uti occulta compensatione, casu, quo in foro externo cogeretur ad solvendum.*
29 *Quando est dubium de justitia Gabellarum, sive dubium sit negativum, sive positivum, non datur in conscientia obligatio eas solvendi.*
30 *Affertur, & solvitur instantia.*
31 *Affertur consilium gravium Doctorum pro praxi Confessariorum.*
32 *Gabella antiquitus solvebatur ob translationem Cadaveris de uno loco ad alterum, & id duravit apud Romanos usque ad tempus Imperatorum Valentiniani, Theodosii, & Arcadii.*
33 *Prædicti Imperatores Gabellam abstulerunt. Unde nunc de jure communi, quando corpora transferuntur de uno ad alterum locum, ut ibi tumulentur in transitu per Oppida, vel Parochias, seu in pontibus Vectigal, seu Portorium, seu qualemcumque aliam Gabellam nullimode exigere licet.*
34 *Idem dicendum de Parochis prætendentibus aliquam portionem, seu stipendium percipere in translatione Cadaveris per ipsorum Parochias.*
35 *Gabellarii, seu Lebanerii exigentes Gabellam in excessu, tenentur ad restitutionem, & possunt puniri.*
36 *Neque consuetudo præterita excusat.*
37 *Reliqua* usque ad n. 71. *satis summarie referuntur in Decretis adductis.*

GAbella descendit a *Gabbia* voce Syriaca significante 1
Publicanos, qui conducebant vectigalia exigenda,
& Ministros eorum, apud Romanos quidem functionem
honestissimam, quæ non nisi equestri Ordini conferri so-
lebat, apud Judæos autem, & Græcos infamissimam, &
plane invidiosam, ut eorum libertati contrariam; Spon- 2
dan. *ad ann. 31. n. 26.* Nicol. *in Flosculis verb. Gabella n.*

1. Gabella, Dacia, Talia, Passagium, Pontivegium, Guidagium, & similes voces, quæ apud Italos sunt species certi tributi, & exactionis, nemo ignorat esse ab interpretibus e trivio sermonis italici collectas; Lexicon Calvin. verb. *Gabella*. Unde quia multi sunt modi exigendi tributa, & hæc variantur ex personis, a quibus exiguntur, ex rebus, de quibus solvuntur, ex titulis, propter quos petuntur, ex tempore, ex loco, ex quantitate, & aliis pluribus circumstantiis; ideo innumera videntur esse genera tributorum veterum, & novorum, quorum præcipuorum nomina, & significata ad uberiorem notitiam hic recensentur.

3 Appellantur igitur istæ exactiones, seu contributiones aliquando *Tributum*, sic dictum a contributione, vel ex eo, quod militibus tribuatur; Ulpian. *de verb. signific. leg. 77. in fin.* & Festus *lib.* 17. Lexicon Calvin. verb. *Tributum*. Unde tributa postquam Augustus cum populo provincias partitus est, appellari cœpta sunt, quæ bello victæ Provinciæ populo quotannis pendebant; Lexicon Calvin. *loc. cit.* Tributum stricte sumptum est pensio, quæ
4 subditis imponitur Principi solvenda adhoc, ut statum suum tueri, & communibus utilitatibus, ac necessitati-
5 bus utrique prospicere possit; *Est in re communis*, Dividitur in ordinarium, & extraordinarium. Ordinarium est, quod singulis annis ad dictum locum ex lege nova, vel antiqua in certa quantitate solvitur. Extraordinarium est, quod non in singulis annis, nec aliis certis, ac determinatis temporibus, sed ingruentibus extraordinariis necessitatibus ex mandato Principis juxta determinationem ejusdem a subditis solvi debet, prout plerumque fit tempore belli. Hujusmodi extraordinaria tributa alias vocantur *Exactiones*, Taleæ, seu Taleæ, ita ut horum omnium nomine aliud non significetur, quam extraordinaria *pensio*, seu *Tributum*, ut Alciat. super verb. *Extraordinarium in leg. Placet de Sacrosanct. Eccles.* Calvin. in *Lexico Juridic. verb. Talea* ubi etiam dicit, quod Talea pro exactione est barbarum prorsus vocabulum, natum e schola imperitorum Latinitatis, cui multa id genus similia debemus. Tributum adhuc subdividitur in
6 duo membra. Unum est, quod singulis personis, seu capitibus, nulla habita ratione facultatum, ponitur, & *capitatio* vocatur, cujus impositio modica solet esse, cum a singulis etiam minime fortunæ famulis, & famulabus præstetur. Alterum vero, quod secundum æstimationem bonorum, quæ quivis possidet, taxatur, & imponitur; *leg. 3. ff. de censibus, leg. 42. ff. de pact. leg. 32. in fin. de usufruct.*

7 Aliquando *Vectigal*, quod est id, quod rebus Civitati invectis, vel evectis publico solvitur; Alciat. *in commentar. ad Leg. inter publica ff. de verb. signific.* Calvin. *in cit. Lexico verb. Vectigal.* Vectigalium jus proprie dicitur redditus, qui Principi, vel Reipublicæ pro evectione, & invectione mercium in compensationem salvi conductus,
8 ac reparationem viarum, ac pontium in certo loco penditur; Ita cum aliis Calvin. *loc. cit.* Aliquando *Portorium*, & hoc Vectigal est, non tantum quod in portu, sed, & quod in transitu portui pro exportandis mercibus solvitur; *leg. 203. ubi vide Gadeum ff. de verb. signific. leg. 3. Cod. de Vectigal. leg. 60. §. 3. ff. locat.* Unde publicani, qui hoc Vectigal redemerunt, Portitores dicuntur; *Portorium* rerum venalium dicit Cic. *in Pison.*, & cum aliis Calvin. *in cit. Lexico, verb. Portorium*. Aliquando *Guidagium*,
9 & est illud, quod transeuntes dant pro salvandis hominibus, qui secure deducant pro loca vel alias loci securitatem præstant; Glossa *in cap. Quamquam in princip. de censibus in 6.* Quod idem stricte loquendo significat *Pedagium*: *Guidagia* enim sunt quasi *Pedagia*; *Cap. Super quibusdam 26. de verb. signific.* Joann. Andr. *in cit. cap. Quamquam de censibus in 6.* Calvin. *in cit. Lexico verb. Guidagia*, Schardius *verb. Pedagium*. Unde capiens *Pedagium*, seu *Guidagium* debet dare salvum conductum, & territorium ejus tenere securum, adeout teneatur ad resarciendum damnum, si transeuntes a raptoribus, vel aliis vias infestantibus, damnum patiantur; Calvin. *in cit. Lexico verb. Pedagia*, cum Archidiacono, & Baldo *ibi cit.* Schardius verb. *Pedagium*, Reiffenstuel *lib. 3. Decr. tit. 39. n. 39.* & alii. Guidagium, seu Pedagium, est quod datur aliqui pro securo conductu transeundi per terram alicujus; *Cod. de raptoribus 36. part. 3.* Calv. *loc. cit. verb. Guidagium*. Aliquando *Census*, quia censebantur singulorum
10 facultates ad ejus solutionem. Card. de Lugo *de justit. & jure disp. 36. n. 1.* Aliquando *Collecta*, quia colliguntur
11 a singulis, seu *Præstatoria*, quia præstantur, Lugo *loc.*
12 *cit.* Aliquando *Stipendium*, quia per stipes colligitur, Lu-
13 go *loc. cit.* Aliquando *Gabella*, &c. est illud tributum,
14 quod in Civitatibus, & Pagis pro certis rebus, vino, cerevisia, frumento, carnibus, vel aliis mercibus solvitur, Calv. *in cit. Lexico Juridic. verb. Gabella*. Dicta ta-
15 men nomina, licet ad diversa tributa significanda imposita sint, usu tamen confunduntur, & uno nomine cetera Tributa, seu Gabellas Communitatis nominibus significare solemus. Unde hic pro nomine *Gabella* intelligimus quodcumque Tributum, seu quascumque Exactiones quocumque nomine appellentur.

Ad justitiam Gabellarum, Tributorum, & hujusmodi, 16
tres potissimum conditiones requiruntur. *Communis*. Prima est, ut legitima auctoritate imposita sint. Unde Ga- 17
bellas, Tributa, & hujusmodi imponere, & exigere possunt solis Principes supremi in terris suis alium Superiorem non agnoscentes, aut ii, qui a supremis Principibus privilegio, aut legitima consuetudine jam præscriptam facultatem has Gabellas, Tributa, & hujusmodi imponendi, consecuti sunt. *Communis, ac certa, argument. cap. Innovamus 10. de censibus, & cap. Super quibusdam 26. de verb. signific.* Secunda est justa causa, videli- 18
cet Principis decens sustentatio; considerato ejusdem statu, dignitate, & meritis in Rempublicam. Necessitas, seu magna utilitas communis Reipublicæ. Expunctio debitorum pro communi necessitate, seu utilitate Reipublicæ contractorum, & hujusmodi; *Communis*. Si causa necessitatis, vel utilitatis sit perpetua, V. G. 19
conservatio murorum, pontium, Custodia Civitatis, & hujusmodi, perpetua etiam potest imponi Gabella, Tributum, & hujusmodi. Si vero causa sit solum temporalis, & transitoria, ut defensio contra hostem tempore belli, reparatio destructorum per hostes, & hujusmodi, tunc ea causa cessante, debet cessare etiam Gabella, 20
Tributum, & hujusmodi; *Communis, ac certa*. Tertia conditio est modus debitus imponendi gabellas, & Tributa, ut videlicet exactio, seu contributio non sit nimia, sed moderata, & juxta mensuram causæ, vel necessitatis, ob quam contribui debet, & secundum proportionem facultatum singulorum, ut non aliis plus alii minus graventur, quam justum sit; *Communis*.

Imponentes gabellas nova Pedagia, & hujusmodi sine 21
dictis conditionibus præter restituendi obligationem incurrunt ut expressis verbis habetur in §. 5. *ejusdem Bullæ*, ibi: „ Item excommunicamus, & anathematizamus „ omnes, qui in Terris suis nova Pedagia, seu gabel„ las, præterquam in casibus sibi a Jure, seu speciali „ Sedis Apostolicæ licentia permissis imponunt. " Unde hic juvat adducere ad litteram, quæ habet Reiffenstuel *lib. 3. Decret. tit. 39. num. 42.*, ibi: „ Colliges, Princi„ pes non tantum gravissime peccare, sed etiam ipso fa„ cto Excommunicationi subjacere, ac insuper ad restitu- 22
„ tionem teneri „ I. Quoties sine justa causa publica „ nova " Tributa, Vectigalia, gabellas, *vel alias* Exactiones, „ qualitercumque eas baptizent, imponunt sub„ ditis. II. Si plus exigunt, quam causa ipsa requirit. „ III. Si causa justa cessante continuant, nisi nova emer„ gat. IV. Si antiqua *Tributa*, aut *Vectigalia* augent ab„ sque justa causa. V. Si antiqua, & extraordinaria „ Tributa, aut Vectigalia per se jam essent sufficientia „ ad causam, vel necessitatem præsentem tollendam. „ Peccant etiam VI. Si nimiis, & excessivis luxu, pom„ pa, lusu, conviviis, donationibus, recreationibus, „ ædificiis &c. omnino exhauriant æraria, vel etiam „ debitis Cameram gravent, ut quavis urgente necessita„ te cogantur statim indicere nova Tributa, Vectigalia, „ gabellas, & id genus Exactionum, cum alias antiqua „ Tributa, & Ærarium ad tollendas similes necessitates, „ vel omnino sufficientia fuissent, vel certe cum magno „ sublevamine pauperum multum contribuere potuis„ sent. Et in hoc habent, quod multum attendant Con„ siliarii, & Confessarii Principum, ne alias vel mori„ cantes, vel adulantes politici, vel displicere timentes, „ & se, & Principes in æternum perdant, simulque mi„ seros subditos plurimis, iisque gravibus oneribus, & „ Exactionibus emungant. Certe severe scribunt de hac „ materia cuncti Doctores, hactenus Reiffenstuel.

Defraudantes Gabellas, Tributa, Vectigalia, & alia 23
hujusmodi peccant pro materiæ quantitate graviter, vel leviter, & ad restitutionem tenentur; *Est communior*, & reipsa vera sententia DD., & signanter hanc tenent Lugo *disp. 36. sect. 4.* Lessius *lib. 2. cap. 33. dub. 1. num. 8.* Molina *disp. 674.* Layman *lib. 3. tract. 3. part. 1. cap. 3. numer. 5.* Covarruv. *in cap. Peccatum de Regul. Jur. in 6. part. 2. §. 5. numer. 1. & 5.* Diana *part. 1. tract. de Legibus resol. 19.* Navarr. *in manual. cap. 17.* La Croix *lib. 3. part. 2. numer. 269.* Sanchez *lib. 1. consil. cap. 4. dub. 1. numer. 8.* Sporer *loc. cit. num. 150.* Gabriel, Silvest. Cajetan. Medina, Sotus, Sayrus, Corduba, Turrianus, Vega, aliisque congestis Suarez *lib. 5. de legibus cap. 15.* Vasquez *de restitut. cap. 6. §. 2. dub. 2.* Alfonsus de Castro *lib. 1. de lege Pœnali cap. 9. & 11.* ubi dicit, conclusionem adeo esse certam, ut contraria doctrina sit error. Reiffenstuel *loco citato numer. 45.* ubi di- 24
cit, esse communissimam aliorum contra Angelum, Henricum, Durandum, aliosque satis graves Doctores dicentes, subditos non obligari in foro conscientiæ solvere ejusmodi Gabellas, & tributa, antequam petantur ab Exactoribus, quia, ut volunt ipsi, Lex pœnalis non obligat in conscientia, nisi ad pœnam post Judicis condemnationem; Lex autem Gabellarum, Vectigalium, & hujusmodi solvendarum pœnalis est, quia Magistratus intentio esse videtur, ut subditi, vel negotiatores, aut Gabellas, & Vectigalia solvant, aut si non solvisse deprehendantur, pœ-

nam

nam solvant, quæ communiter debet esse pœna commissi, vel caducitatis, seu confiscationis mercis. Nec per hoc derogatur bono communi, nam unus defraudans deprehensus abunde solvet pro viginti occulte elapsis. Et hanc sententiam tenent etiam Tabina verb. *Pedagium continuf.* 3. Beja *part.* 3. *cas.* 13., & in eamdem inclinant Sotus *lib.* 3. *quæst.* 6. *art.* 7. *in fin.* Toletus *lib.* 5. *cap.* 73., & probabilem censet Lessius *lib.* 2. *cap.* 33. *num.* 55. Bonac. *de restit. disp.* 2. *quæst.* 9. *punct.* 1. *num.* 3., & alii.

25 Ratio autem nostræ conclusionis est, quia justitia commutativa obligat semper in conscientia, etiam antequam petatur debitum; Justæ autem Gabellæ, justa Tributa, & Vectigalia sunt debita Principi ex justitia commutativa, tamquam Jure naturæ debitum stipendium ad suum statum, & bonum publicum sustinendum, justitia enim commutativa postulat Principi publica onera compensari ab iis, quorum gratia sustinet ea, quia *dignus est operarius mercede sua*. Tum quia lex, vel mandatum Superioris justum obligat in conscientia, juxta certissimam apud Covarruv. *in cap. Peccatum de Regul. juris in* 6. *part.* 2. §. 5. *num.* 1. juxta illud Pauli *ad Roman.* 13., ibi, *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit, non est enim potestas, nisi a Deo, quæ autem sunt a Deo, ordinatæ sunt, itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, sibi ipsi damnationem acquirunt*. Adeoque justæ Gabellæ, & justa tributa, Vectigalia, & hujusmodi præcepta a justa lege Principis sunt in conscientia solvenda; Tum etiam quia obligatio solvendi gabellas justas, justa tributa, vectigalia, & hujusmodi est de jure divino, adeoque obligat in conscientia; *Ad Romanos enim cap.* 13. dicitur expresse: *Ideo enim, & tributa præstatis, Ministri enim Dei sunt in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum, cui Vectigal, Vectigal.* & *Matth.* 21. Christus ipse quæstione facta de hac materia, ostenso sibi Numismate census dixit: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo.* Immo non tantum verbo, sed, & exem-
26 plo docuit justas Gabellas, & justa Tributa, Vectigalia, & hujusmodi esse solvenda, dum *Matth.* 17. pro se, & Petro Tributum solvit.

Non solum subditi, sed etiam exteri tenentur ad solvendas justas Gabellas, Vectigalia, Pedagia, Guidagia, quia quoad usum Pontium, Fontium, Viarum, & hujusmodi Gabella etiam exteris ideo imposita justificatur, cum ad illorum etiam utilitatem cedat; Sic recte Medina, Suarez, Vasquez, Azorius, Filiuccius, aliique cum Sanchez *disp.* 45. *numer.* 9. Bonacina *loco cit. num.* 4. La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *numer.* 275. Emens ab eo, a quo
27 scit defraudari Gabellas certe justas, si vere cooperetur defraudationi, tenetur ipse Gabellam solvere pro Venditore, quia Gabella est onus reale, quod cum merce transit ad ementem, & ipse, ratione suæ veræ cooperationis, esset causa damni, adeoque tenebitur resarcire in defectu Venditoris; *Communis.* Si vero non cooperetur, sed tantum permittat, Molina, Lessius, Bonacina, Dicastill. *dub.* 9. Sanchez *dub.* 12. Sporer *loc. cit. numer.* 151., & alii dicunt non teneri, quia Gabella non est stricte onus reale gravans mercem, sed merx tantum est veluti hypotheca obligata pro gabella, si fiat excussio, & intentetur actio.

28 Quando certo, aut satis probabiliter constat, gabellas, Tributa, & hujusmodi ex toto, vel ex parte injuste esse imposita, tunc potest quis ea, vel ex toto, vel ex parte subterfugere, & defraudare. Immo potest insuper occulta compensatione uti, casu, quo in foro externo, uti ordinarie fit, ad solvendum cogeretur; Sic Layman. *lib.* 3. *tract.* 3. *part.* 2. *cap.* 3. *num.* 5. Molina *disp.* 674. Silvester *verb. gabella* 3. *quæst.* 3. *art.* 14. Reiffenstuel *lib.* 5. *decretal. tit.* 39. *num.* 43. & post alios Sporer *loc. cit. num.* 152. dicens ita pro certo tenere omnes. Et ratio est, quia unicuique jure naturæ concessum est damnum suum injustum impedire, vel resarcire, quatenus licite fieri potest, in eo autem casu exactionis gabellarum injustarum, seu quorumcumque injustorum Tributorum subditi patiuntur damnum injustum, quod alia ratione impedire non possunt, nisi subterfugiendo solutionem vel si jam solvere coacti sint, occulte compensando, dummodo serventur conditiones justæ compensationis, ut patet ex dictis verb. *Compensatio*, adeoque &c. Quando est dubium de justitia, absque eo, quod sit aliqua ratio probabilis pro, aut contra, sive dubium 29
sit positivum, dum scilicet dubitatur de tali justitia, ex eo quod pro utraque parte sint rationes probabiles, non datur in conscientia obligatio ea solvendi; Ita communior, & verior, ac in praxi tuta sententia, quam tenent Lugo *de just., & jure disp.* 36. *sect.* 6. Sanchez *lib.* 2. *consil. cap.* 4. *dub.* 6., Molina *disp.* 674. *num.* 6., & 9. Azorius *part.* 3. *cap.* 22. *quæst.* 7. Diana *p.* 7. *tract.* 17. *resol.* 59. Sporer *loc. cit. num.* 154. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 44 Cajet. Silvester, Medina, Armilla, Gabriel, Corduba, & communis fere omnium, teste Cardin. de Lugo *loc. cit. arg. cap. Pervenit* 5. *de censibus*, & *cap. Quamquam* 4. *eodem in* 6. Et ratio est, quia in dubio debiti melior est conditio possidentis, *arg. cap. In pari* 65. *de Regul. Juris in* 6., & ei, qui petit, incumbit probatio debiti. In proposito autem subditus possidet adhuc bona fide res suas, & Princeps petit gabellas, Tributa, & hujusmodi, ut sibi debita, adeoque, donec a Principe probetur justitia gabellarum, Tributorum, & hujusmodi, subditus non tenetur solvere. (a)

Nec valet objicere, quod in dubio justitiæ legis, & 30
præcepti præsumendum est pro justitia, & parendum Legislatori juxta communem. Non valet, inquam, quia verum quidem est, quod in dubio justitiæ legis, & præcepti præsumendum est pro justitia, & parendum Legislatori, quando non agitur de ipso Legislatoris interesse proprio, qui tunc præsumi potest partialis, ut quando non agitur de interesse ipsius subditi, seu inferioris, cujus rem suam possidentis meliori, & potiori conditioni præjudicari non debet. Et in nostro casu præsumptio non stat pro ipso Legislatore, cum, ut patet, agatur de ipsius interesse, & etiam de interesse subditi melioris, & potiori conditione adhuc bona fide res suas possidentis. Tum quia novæ Gabellæ, Tributa, Pedagia, & hujusmodi damnantur, & reprobantur, cum in Jure civili, *leg. Non solent Cod. Vectigalia nova*, cum in Jure Canonico, *cap. Quamquam* 4. *de censibus in* 6., ibi: *Quamquam Pedagium, Exactiones, tam Jure Canonico, quam Civili regulariter merito sint damnata*, adeoque solvendæ non sunt, quando de eorum justitia aperte non constat; *argum. cap. Pervenit* 5. *de censibus*, eo quod contra ipsas Gabellas, Tributa & hujusmodi militet utrumque Jus, tam Civile, quam Canonicum per textus
vos citatos. Hinc pro praxi Confessariorum placet re- 31
ferre consilium Molinæ *tom.* 2. *de justitia disput.* 673. *num.* 9. valde laudatum a Card. de Lugo *cit. disp.* 36. *sect.* 4. *num.* 42. a Sporer *loco cit. num.* 156. La Croix *loco cit. num.* 281. & ab aliis, & est, quod quando evidenter, vel satis probabiliter non constat de justitia Gabellæ, Tributi, & hujusmodi, solvant, & non defraudent, ne nimis laxentur habenæ in præjudicium Reipublicæ, & in spretum legum, & præceptorum Supremorum Principum. Post factum autem, & post jam defraudatas Gabellas, & hujusmodi in ipso dubio, & incertitudine justitiæ ipsarum non

(a) Videat hic prudens lector, num Censores legere æquo animo possint doctrinam numeris 28., 29., & 30. expositam. Fac enim in dubio de justitia tributorum licere aut dolo solutionem declinare, aut quidquid solutum sit occulte compensare, ubi tunc Principes securi esse poterunt de suis ex solutione tributorum proventibus. Cum enim plerumque justæ causæ, quæ Principem ad tributa exigenda movent, occultæ sint, atque Populo incognitæ, & cum pauci ex plebe sint homines, qui justam agnoscere, ac decernere tributorum causam valeant; nec aliunde desint, qui causa etiam incognita, tributorum injustitiam prædicent, facile erit, si non omnibus, plerisque, saltem de tributorum justitia dubitare. Quamobrem pauci semper erunt in Republica homines, qui se ad tributa solvenda obligatos credant. Ubi ergo tunc esset debitum præcepto Principis obsequium? Ubi debita eidem subjectio? Nam semel facta populo, ob dubium in ejus mente ortum de tributorum injustitia, libertate, statim Princeps veluti tyrannus contemnitur, ac animus debitam ei subjectionem exuit: Satius ergo est asserere cum Antoine de justitia, & jure *cap.* 5. *quæst.* 17. in dubio de justitia tributorum solvendum omnino esse „ quia in dubio justitiæ debet præsumi „ pro justo præcepto superioris possidentis jus præcipiendi, & exigendi tributa, quod jus est altius, & majus jure, quod habent subditi in bona quæ possident. Præterea Princeps sæpe habet causas justas occultas. Immo etiamsi „ essent evidenter injustæ sive ex toto, sive ex parte, tamen solvenda sunt, cum exiguntur, ad vitandum scandalum, ac perturbationem publicam, ob quam causam quisque juri suo cedere debet." Hæc quantum ad solutionem; ad compensationem vero quod attinet, satis notum est ex iis quoque, quæ Auctor exposuit ubi de compensatione tractavit, compensationem permitti non posse, nisi in casu certo. Dubium ergo de tributorum injustitia satis non est ad compensationem hujusmodi permittendam. Accedit etiam, doctrinam hanc perniciosam Reipublicæ esse, se cum fovendo adversus ipsam occultas compensationes, ad occulta eidem inferenda damna homines alliciat; ut consideranti patet.

Ex iis facile etiam est agnoscere, tutam non esse doctrinam num. 31. expositam. Si enim subditi, etsi dubitant de tributorum injustitia, solvere illa tenentur ob superius allatas rationes, cogendi a Confessariis sunt ad restitutionem ii, qui subterfugiis solutionem declinaverint. Neque enim ex difficultate, quam patitur pœnitens ad restituendum, moveri Confessarius debet ad eum absolvendum a restitutione. Confessarius enim Judex est, qui cogere pœnitentem debet ad suum cuique tribuendum.

non sunt cogendi pœnitentes ad restitutionem, ne nimis graventur, & illa quærentur animo, cum ex mille in similibus casibus vix unus restitutionem faciat. Unde, ut refert Card. de Lugo loc. cit. & ex ipso Rosignolus de restitutione, 2. tract. XI. sub num. 14. Potentissimus Hispaniarum Rex Philippus II. Ministris conquerentibus contra fraudantes Gabellas, Vectigalia, & hujusmodi sic respondit: Sinite eos, furantur enim de suo.

32 Gabella, Vectigal, seu Portagium, quamvis antiquitus solveretur ob translationem Cadaveris de uno loco ad alterum, juxta leg. Funeris 37. ff. de relig. & sumpt. fun., ibi: Vectigalia, idemque duraverit apud Romanos usque ad tempus Imperatorum Valentiniani, Theodosii, & Arcadii, quapropter bene carpit Romanos Xiphilinus in Nerone, ibi: scitis quantum pendamus pro mortuis? Romanis solis, etiam mortui tributum, ut aliquid ex his accipiant, neque enim mori licet apud eos sine tributo, & mulcta; Bysoldus de Ærario publico cap. 4. §. 17. Pancirol. in Thesauro lib. 3. cap. 31. Cujacius observ. lib. 5. cap. ult. & lib. 21. observat. cap. 21. Petrus Gre-
33 gorius de Republica lib. 3. cap. 6. a num. 21. Prædicti tamen Imperatores lege lata hæc Vectigalia abstulerunt, liberumque reliquerunt corpora de uno ad alium locum transferre, in leg. ultim. Cod. de Religios. & sumpt. funer. Unde de jure communi loquendo, quando corpora de uno ad alium locum transportantur, ut alibi funerentur, aut tumulentur, in transitu per Oppida, vel Parochias, per quas corpus transfertur, vel in pontibus Vectigal, seu Portagium nullimode licet exigere, ex dict. leg. ultim. Cod. de Relig. & sumpt. funer. ubi Vectigal pro transferendo corpore de uno ad alium locum percipere expresse interdicitur. Et sic non posse exigi Gabellam pro extractione, introductione, vel transitu cadaveris, reprobatis contrarium sentientibus, nervose probat Card. de Luca de Regal. disc. 166. occasione prætensionis excitatæ pro cadavere Card. Giberti Borromæi, qui obiit in Oppido Nepesini, & transportatus fuit ad Urbem, & in hoc relatione, ita vivæ vocis oraculo decisum fuisse a San. Mem. Alexandri VII. occasione ejusdem prætensionis Dohaneriorum pro translatione cadaveris Infantis Margaritæ de Sabaudia, quæ in Urbe pie decedens Assisii sepulturam elegerat; Quem aliis adductis sequitur Add. ad Pamphil. decis. 323. num. 9. Uraya justitus. crimin. lib. 8. num. 40. & late sic etiam tenet cum pluribus aliis Amostaz tom. 2. lib. 6. de causis piis a num. 40., ubi sub num. 44. subjunxit, quod cadavera ad mercimonium trahere, & quæstum de eis percipere odiosum est, cap. Quæsita 12. & cap. Postquam 13. caus. 13. quæst. 2. Unde nulla valet considerari ratio, ut simile Portagium,
34 seu Vectigal percipi possit in translatione cadaverum. Et num. 45. addit, similiter esse dicendum de Parochis volentibus aliquam portionem, seu stipendium per opere ex translatione Cadaveris per ipsorum Parochias, hoc enim nullo jure directum est.

35 Gabellarii, seu Dohanerii, exigentes Gabellam in excessu tenentur ad restitutionem, & possunt puniri; leg. Licitatio alias licitatio 9. §. Quod illicite ff. de Publicanis, & leg. 3. Cod. Vectigalia nova, per quæ jura deciditur Publicanum exigentem Gabellam in excessu, & ultra modum teneri ad restitutionem, quinimmo & puniri posse disponit textus in leg. 2. Cod. Vectigalia nova. Bajard. ad Clar. §. Furtum, Galeott. respons. fiscal. 10. num. 17. cum seqq. Card. de Luca lib. 2. de Regalibus disc. 71. nu-
36 mer. 4. Neque consuetudo præterita excusat, quoniam illa tanquam contra legem censenda est potius corruptela frequenter, & de facili per hujusmodi Publicanos, & Gabellarios, seu Dohanerios induci solita, ideoque ubi etiam, non per ipsosmet, sed per prædecessores introducta esset, id operari posset excusationem a delicto & a pœna, non autem a restitutione exacti; Franc. Marc. decis. 431. Fachin. consil. 61. lib. 2. Guttier. de Gabell. quæst. 3. num. 14. apud quos ceteri. Hinc, ut recte notat Sporer loc. cit. num. 144. cautissime debent procedere Confessarii circa Gabellarios, Telonarios, & similes Officiales, qui inscio Principe propria auctoritate certas expensiones sibi exigunt, & in consuetudinem deducunt, nunquam, aut difficulter obrogandam. Quamvis enim aliquando excusari videantur ob justam causam, vel compensationis ob defectum stipendii, vel extraordinarii laboris, & molestiæ, vel quod homines benevolentia, vel gratitudine ultro liberaliter donare videantur, omnia tamen periculosa, & caute trutinanda a Confessario; Hæc Sporer.

37 Gabella carnis noviter imposita non est solvenda a Clericis; Eadem Sacra Congregatio Immun. in Asculana 30. Maji 1628. lib. 1. decret. Paul. pag. 94.

38 Gabella vini, vulgo della Foglietta, non est solvenda a Vendentibus vinum in Civitate Lauretana, nisi Venditores sint caupones, vel ut dicitur dare da mangiare. Nec huic resolutioni obstat Constit. Clementis VIII. super extinctione recentiorum Vectualium; Eadem Sacr. Congreg. Immun. in Lauretana 18. Julii 1629. lib. 1. Decret. Paul. pag. 145.

39 Clerici, & Ecclesiastici vendentes vinum recollectum in propriis bonis minutatim in suis domibus, non tenentur ad Gabellam vulgo dictam della foglietta; & cognitio fraudum, quæ desuper fieri possunt, spectat ad Judicem Ecclesiasticum; Ead. Sacr. Congregat. Immun. in Ravennaten. Spoletana, & aliis 25. Sept. 1627. lib. 1. Decret. Paul. pag. 67. Nolana 26. Jan. 1644. lib. 3. Decret. Paul. pag. 218. Theatina 15. Martii 1661. lib. Decret. Ricci pag. 323. Faventina 25. Januar. 1677. lib. 2. Decret. Alt. pag. 1336.

Sacra Congregat. inhærendo decretis alias factis censuit, personas Ecclesiasticas, tam Sæculares quam Regulares vendentes vinum minutatim in propriis locis, & domibus, recollectum in eorum bonis, non teneri ad solutionem Gabellæ etiam vigore Constitut. Sixti V. dummodo ibidem non dent, ut vulgo dicitur, da mangiare, exca faccino locale, a quibus debent abstinere ratione honestatis Clericalis; cognitionem autem fraudum, quæ desuper committi possunt, spectare ad Judicem Ecclesiasticum; Eadem Sacr. Congregat. Immun. in Asculana 23. Januar. 1656. lib. 3. decret. Paul. pag. 268. 40

Ecclesiastici non tenentur ad solutionem Gabellæ dictæ della foglietta pro vino vendito in propriis domibus 41 minutatim, & recollecto in eorum bonis, cum Communitas nunquam appaltaverit dict. Gabellam juxta præscriptum Bullæ Sixti V. sed solum juxta quædam Capitula Communitatis; Ead. Sacr. Congregat. Immun. in Auximana 2. April. 1680. lib. 2. decret. Altov. pag. 1954. Item non tenentur ad Gabellam pro vino minutatim ven- 42 dito, & pignus desuper factum est iis restituendum; Ead. Sacr. Congregat. Immun. in Callien. 1. Aprilis 1704. lib. 5. decret. Vallemani pag. 568.

An Ecclesiastici vendentes vinum minutatim possint 43 permittere, ut ementes bibant vinum emptum, dum degunt in eorum Cellis Vinariis, seu Anditis, & ibi manducent res comestibiles per ipsos emptores secum latas? Sacr. Congregat. respondit: Serventur litteræ Sacr. Congregat. Sublevaminis sub die 4. Junii 1656. in Tudertina, quibus hoc cavetur, & dicitur esse facere (ut vulgo aiunt) Bettolam; Ead. Sacr. Cong. Immun. in Faventina 5. Martii 1697. lib. 2. decret. Fallem pag. 78. In Tolentina 15. Aprilis 1699. ibi pag. 215. in Firmana 19. Augusti 1704. lib. 3. decret. Vallem. pag. 605. Quare Ecclesia- 44 stici, vel se abstineant a venditione Vini minutatim cum permissione ementibus manducandi, vel solvant Gabellam dictam della foglietta; Ead. Sacr. Congregat. Immun. in Camerinen. 4. Decemb. 1680. lib. 2. decret. Altov. pag. 2105.

Vinum Ecclesiasticorum non potest vendi in caupona sine solutione gabellæ dictæ della foglietta; Ead. Sacr. Con- 45 gr. Immun. in Senogallien. 12. Julii 1678. lib. 2. decret. Altov. pag. 2615.

Pro vino recollecto in propriis bonis, quod Canonici 46 Lateranenses fecerunt vendere in domo per eos conducta, in qua non debet Gabella dicta della foglietta, si ibi non vendantur comestibilia ad edendum; Ead. Sacr. Congregat. Immun. in Ravennat. 1. Decemb. 1638. lib. 3. decret. Paul. pag. 81.

Vinum, quod ab Ecclesiasticis traditur ad vendendum, 47 assignata certa mercede ei, qui curam habet vendendi, debet esse omnino exemptum a qualibet Gabella vino imposita; Ead. Sacr. Congr. Immun. in Ulixiponen. 1. Decembr. 1638. lib. 3. decret. Paul. pag. 82.

Canonici non tenentur ad Gabellam pro eo, quod mi- 48 nutatim vendant vinum absque comestibilibus; Ead. Sacr. Congr. Immun. in Lauretana 27. Julii 1654. lib. 2. decret. Paul. pag. 193.

Personæ Ecclesiasticæ sive vendentes, sive ementes vi- 49 num minutatim non comprehenduntur sub Gabella imposita vendentibus, & ementibus Vinum; Ead. Sacr. Congr. Immun. in Nolana 12. Julii 1649. lib. 4. decret. Paul. pag. 123. Gaudere debent exemptione a Gabella vini, tam 50 personæ Ecclesiasticæ vendentes, quam ementes ab illis; Ead. Sacr. Congr. Immun. in Taurinen. 11. Septemb. 1654. lib. 2. decret. Paul. pag. 202. Conversana 14. Jan. 1653. lib. 3. decret. Paul. pag. 5.

Taxatio quoque exemptionis, seu Franchitiæ super one- 51 ribus vini, & molituræ singulis Ecclesiasticis assignandæ non spectat ad Judices Laicos, nec cognitio controversiarum quæ illorum occasione oriri possunt, sed ad Judicem Ecclesiasticum, prævio tamen beneplacito Apostolico; taxatio insuper vini, & frumenti non est facienda pro singulis tantum Ecclesiasticis, sed etiam pro omnibus, qui vivunt expensis Ecclesiasticorum; Ead. Sacr. Congregat. Immun. in eadem Taurinen.

Rata, seu portio vini spectans ad Ecclesiasticos est 52 duntaxat exempta ab oneribus, cognitio vero super hujusmodi portione spectat ad Judicem Ecclesiasticum. Ad obviandas fraudes committendas ab Ecclesiasticis, quarum cognitio spectat ad Judicem Ecclesiasticum, hic pro opportuna provisione prohibere potest Ecclesiasticis, ne recipiant in propriis Cellis vinariis vinum laicorum, nec proprium vinum reponant in Cellis vinariis laicorum; Ead. Sacr. Congr. Immun. in eadem Taurinen.

Vina recollecta in Feudis Ecclesiasticis excipiuntur ab oneribus; In eadem Taurinen. 53

Per-

54 Personæ Ecclesiasticæ gaudent exemptione a Gabella Vini, dummodo non adsit fraus: *Ead. Sacr. Cong. Immun. in Januens. 9. Aprilis 1647. lib. 4. decret. Paul. pag. 10.*

55 Banimenta laicalia super venditione vini non possunt comprehendere Ecclesiasticos; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Lycien. 30. Junii 1632. lib. 2. decret. Paul. pag. 130.*

56 Absque solutione ullius Gabellæ Episcopus potest vendere vinum propriæ Mensæ, dummodo nihil indecens intercedat: *Eadem Sacr. Congregat. Immun. in Asculana 5. Aprilis 1672. lib. 1. decret. Altovitipag. 677.*

57 Episcopus tuetur jura Ecclesiasticorum vendendi vinum minutatim recollectum in eorum bonis, vel in propriis domibus, vel in apothecis in Civitate ad hunc effectum electis, & per laicos ad hunc effectum deputatos contra Edictum Gabellariorum prohibens cuicumque recipere vinum ad effectum vendendi sine eorum licentia: *Ead. Sacr. Congreg. Immun. in Calliens. 24. Aprilis 1603. lib. 1. decret. Vailem. pag. 17.*

58 Ecclesiasticus Faventinus introducens Ravennam proprium vinum, partim per aquam, partim per viam Terræ, tenetur tantum ad Gabellam vini introducti per aquam; *Eadem Sacra Congregatio Immun. in Faventina 20. Novembris 1685. lib. 3. decret. Alteu. pag. 509.*

59 Ecclesiastici medio eorum juramento assignent quantitatem vini recollecti per ipsos in propriis bonis, & deinde consignent attestationem mulioni de vino, quod extrahetur, ad evitandas fraudes *Ead. Sac. Congr. Immun. in Faventina 4. Maji 1688. lib. decret. Marr. pag. 282.*

60 Denegatur facultas petita, quod Ecclesiastici teneantur consignare notam vini deputato Civitatis ad effectum illud appretiandi, etiamsi adsint conditiones, quod pretium debeat esse justum, & Ecclesiastici non teneantur solvere Gabellam, & etiamsi una cum Ordinario consenserint; *Ead. Sacr. Congregat. Immun. in Salernitana 26. Febr. 1636. lib. 2. decret. Paul. pag. 243.*

61 Quoad exemptionem a Gabella vini, ut dicitur, a minuta dantur D. Nuncio Litteræ adinstar earum, quæ datæ fuerunt Episcopo Lucano sub die 26. Nov. 1655 quibus ei injungebatur, ut prohiberet Regularibus suæ jurisdictionis ne venderent comestibilia, sive cocta, sive cruda Sæcularibus quovis prætextu sub pœnis sibi benevisis: *Ead. Sacr. Congregat. Immun. in Neapolitana 12. Martii 1694. lib. 1. decret. Paul. pag. 177.*

Notæ additiones ex aliena manu.

1 DE Gabella sine Beneplacito Apostolico imposita Venditoribus laicis super rebus ad victum necessariis, puta carne, vino &c. an ea lædere censeatur immunitatem Ecclesiasticam, non incongrua est hic quæstio.

2 Examinavit eam ex professo *clar. mem. Cardinal. Lanfredinus* occasione talis Gabellæ anno 1740 impositæ a Senatu Civitatis Ulissiponen. auctoritate Regis; & affir-
3 mativam tenuit sententiam, idque quia licet Gabella non sit imposita Personis Ecclesiasticis, sed Laicis, onus tamen novæ illius Gabellæ afficit non minus Ecclesiasti-
4 cos quam Laicos; & hoc quia res illæ, æque Ecclesia-
5 sticis, ac Laicis sunt necessariæ, & ab omnibus cariori
6 pretio sunt emendæ propter impositam gabellæ onus. Læsa autem dicitur Ecclesiastica libertas, etiamsi indirecte, & tacite graventur Ecclesiastici, præsertim in qua Summus Pontifex excommunicationem fert in Principes, qui Ecclesiasticis etiam indirecte gabellas imponunt.

7 Idque procedere ait, etiamsi gabella, de qua disseritur, imposita sit ob communem utilitatem tam Laicorum, quam Ecclesiasticorum. Hæc enim communis utilitas in-
8 stans præbere valet causam impetrandi a Summo Pontifice facultatem gravandi etiam Ecclesiasticos, nequaquam vero potis est sustinere gabellam sola auctoritate Magistratus sæcularis impositam. Consule mox laudatum *Auctorem Ressens. Ecclesiastic. 25. per tot.*

9 Cæterum si agatur de gabella absque Apostolico Beneplacito imposita super aliis rebus, licet eius onus per accidens afficiat Ecclesiasticos, non dicitur lædere libertatem Ecclesiasticam, adeoque sustinetur; *Idem Auctor, ubi supra num. 11., ibi: Atque hinc facile declinatur auctoritas Molinæ, quam specialiter laudat Theologus Lusitanus in tract. 2. disput. 663. num. 6., ubi agens de vectigali nuncupato* Alcavala*, quod Laicis impositum est, pro venditione rerum tam mobilium, quam immobilium, probat eam non repugnare Ecclesiasticæ immunitati per hoc, quod Clerici easdem merces cariori pretio emere cogantur. Etenim observandum est, quod cum Rex Alphonsus XI. ad Mauros ex Hispaniis depellendos cogitaret de imperando tributo, quod a Nobilibus, non autem a plebe solvendum esset, Nobiles, ut suam a tributis exemptionem servarent illæsam, obtulerunt se soluturos trigesimam, aut vigesimam partem pretii rerum emptarum, quæ venderentur, indeque ortum est vocabulum* Alcavala*: idest:* Alquovala*; atque ita fieri cœpit sub annum 1342. Promptum itaque est intelligere, quod in origine impositionis hujus tributi non venit in mentem cogitatio, & desiderium gravandi Clericos, sed sincere, & bona fide fuit duntaxat cogitatum de exigendo hoc tributo a Laicis, ex pretio ad eos pervenien-te, dum res suas venderent. Idcirco autem Molina loquit immerenti non esse, quod ratione talis oneris per accidens augeatur pretium, quo indiscriminatim res illæ emuntur sive a Laicis, sive a Clericis; prout etiam contingit in portoriis, sive Gabellis, quas Mercatores solvunt pro transvectione Mercium venalium, cum in his vectigalibus imponendis vere non alter habeatur respectus, quam ad ipsos Mercatores, qui negotiationis causa Merces asportant; ideoque per accidens fit, quod inde augeatur pretium, quodque etiam Clerici emptores earum Mercium idem pretium solvant, quod Laici, prout ex exemplentitur ipse Molina.*

GEOMANTIA. Vide verb. *Superstitio num. 16.*

GRADUS AFFINITATIS, & CONSANGUINITATIS. Vide verb. *Affinitas art. 2. num. 14.* & verb. *Impedimenta art. 1. a num. 32.*

G R Æ C I.

Additio ex Auctore.

GRæcæ Ecclesiæ laudabiles consuetudines, jejunia, ritusque immutari nequeunt inconsulta Sede Apostolica. Benedict. XIV. tom. 1. Const. 87. incip. *Demandatam §. 3.* 1

Græci Italiæ, & Insularum adjacentium subjiciuntur ordinariæ Jurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcoporum Latinorum in quorum Diœcesibus manent. 2
Item Constitut. 57. incip. *Et si pastoralis §. 9* Ita tamen 3
ut iidem Episcopi Vicarium Græcum retineant pro negotiis, & causis Græcorum; Idem *ibid.* Quemadmodum 4
Metropolitanus pro causis Græcorum vigore appellationis ad se delatis Judicem Græcum deputare debet. Idem 5
ibid. Si vero proprium Ordinarium Græcum habeant, ab Episcoporum Latinorum jurisdictione, & visitatione exempti esse debent. Idem *ibid.*

Græcorum filii quo ritu baptizari debeant; Vide verb. 6
Baptismus. Infantes Græcorum ad ejus Parochi jurisdi- 7
ctionem pertinent, cujus ritu sunt baptizati. Laud. Pontifex in cit. Constitut. 57. §. 2.

Græcorum Ordinationes in Italia duobus Episcopis de- 8
legantur; uni Romæ commoranti, & alteri in Calabria in Collegio Corsino. Idem *ibid.* §. 7. Exclusis schismaticis 9
Episcopis, & etiam Latinis, quantumvis locorum Ordinariis. Idem *ibid.* Prædicti tamen Episcopi ad Ordinationes Græcorum deputati, nullam habent ordinariam juris- 10
dictionem; Nec ordinare possunt aliquos absque dimissoriis Ordinariorum, præter Alumnos Collegii Corsini. 11
Idem *ibid.* Tam ipsi quam alii quicumque Episcopi Græci Latinos ordinare prohibentur, sub pœna suspensionis. Idem *ibid.*

Græci ordinati ritu Latino cum dispensatione Aposto- 12
lica, promoveri possunt ad reliquos Ordines ritu Græco. *Si vero ordinati fuerint ritu Latino absque dispensatione, coguntur remanere in ritu Latino, maxime si post susceptos Ordines latine vixerint.* Idem *ibid.* §. 7.

Græcis Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis permit- 13
titur retentio uxoris, quam ante Ordinem Sacrum duxerint unicam, & virginem. *Si vero bigami sint,* ad Sa- 14
cros Ordines promoveri non possunt. Et si post Ordines 15
susceptos Matrimonium contrahant, separandi sunt, & ab Ordine deponendi. Idem *ibid.* §. 7.

Græci Laici communicari possunt sub specie azymi in 16
Ecclesia Latina, ubi desit Ecclesia Græca. Numquam vero latini sub specie fermentati. Idem *ibid.* §. 6. Græ- 17
ci non aliis Libris Ecclesiasticis in Sacramentorum administratione, & Missis, Divinisque Officiis celebrandis uti possunt, nisi iis, qui per Congregationem a S. Sede Apostolica emendationi librorum hujusmodi deputatam, correcti, typisque impressi fuerint. Idem *ibid.* §. 9.

Græcorum, & Latinorum præcedentiæ desumi debent 18
a dignitate personali, ab Ordine, & antianitate. Idem
Constitut. 57. incip. *Et si Pastoralis §. 9.* Græco Melchi- 19
tæ Latino ritu baptizati de præterito eligere possunt, quo ritu vivere velint. In posterum vero sic baptizati, Græcum ritum sequi tenentur. Idem Constit. 87. incip. *Demandatam §. 18.*

Græca lingua legitur Evangelium, & Epistola in Mis- 21
sa Pontificali Papæ. Et id olim fiebat per Monachos Ba- 22
silianos Cryptæ Ferratæ; donec ad Alumnos Collegii
Græci minus illud translatum est. Idem tom. 2. Consti- 23
tut. 33. incip. *Inter multa* Græci sine ullo proprii Ritus 24
detrimento Latinorum Antistitum jurisdictioni subsunt. Idem *ibid.*

Apud Græcos gradus octavus consanguinitatis, vel af- 25
finitatis respondet quarto gradui apud Latinos. Et in hujusmodi gradu Matrimonia prohibentur. Idem cit. Constit. 57. incip. *Et si pastoralis §. 5.*

A Græcis in Sacris Ordinibus constitutis recitari de- 26
bent Horæ Canonicæ. Idem *ibid.* §. 7.

Græci in Latinorum Episcoporum Diœcesibus commo- 27
rantes impediri non debent, ne suis ritibus vivant. Idem
Constit. incip. *Allatæ sunt §. 13.* A Græcis Orientalibus 28

riti-

ritibus non licet ad latinum transire absque dispensatio-
ne Apostolica. Idem *ibid.* §. 21. Græci, qui ritus suos
29 ita sectantur, ut latinos damnent tamquam improbos,
sunt hoc ipso hæretici. Idem *ibid.* §. 32. Græci non sunt
30 a latinis Ecclesiis arcendi, ubi præsertim propria carent
Ecclesia. Idem *ibid.* §. 43.

31 Uxores ante ordinationem ad Ordines sacros acceptas
jure retinent Græci Sacerdotes. Idem Constit. incip. *Al-
lata sunt* §. 13. & 22. Vide supra num. 13. ad 15.

32 Italo Græcis duo constituti sunt Græci Episcopi, qui
eosdem ad Ordines promoveant. Idem Const. incip. *Al-
lata sunt* §. 15. Constitutiones pro Italo Græcis editæ
Græcos Græcis Episcopis subjectos non afficiunt. Idem
ibid. §. 15. & 16. Nec ipsis Italo Græcis licet sine di-
spensatione Apostolica ad latinum ritum transire. Idem
ibid. §. 21.

33 Italo-Græci mentionem Romani Pontificis in Missa fa-
cere debent. Idem Constit. incip. *Ex quo primum* §. 17.
Italo-Græci quoad commemorationem in Missa haben-
34 dam, latinam disciplinam sequi tenentur. Ideoque, nec
Episcoporum, nec Patriarcharum Orientalium comme-
morationem facere debent in Sacrificio Missæ. Idem *ibid.*
§. 21. Italo-Græci Kalendario novo uti debent: Atta-
35 men quandoque ex peculiaribus circumstantiis iisdem per-
missus est veteris Kalendarii usus Idem dict. Constit. *Al-
lata sunt* §. 44.

GRASSATOR, GRASSATIO.

1 GRassator viarum, quamvis a multis cum latrone con-
fundatur, stricte tamen loquendo unus differt ab
alio. Nam Grassator dicitur ille, qui in itineribus fre-
quentatis, aut stratis publicis prædæ causa homines vio-
lenter, absque tamen occisione aggreditur. Ita definitur
ex Bulla Gregor. XIV. incip. *Cum alias* §. 3. ibi: *Viarum
Grassatores, qui itinera frequentata, vel publicas stratas ob-
sident, ac viatores ex insidiis aggrediuntur*, ubi ut vides,
nulla fit mentio de occisione. Latro autem publicus di-
citur ille, qui violanter cum armis homines aggredi-
tur, & spoliat cum occisione. Amenio *de pœnis tit.* 2. §.
6. *Latrocinium* 3., & 4. Reiffenstuel *lib.* 5. *decr. tit.* 49.
num. 34. Officiales Curiæ *quoad Immunitatem Eccl. num.* 4.
& alii passim. Concordat, & distinctionem inter Latro-
nes, & Grassatores faciat *l. Capitalium* 28. §. 10. *ff. de
pœnis*, ibi: *Grassatores, qui præda causa id faciunt, proxi-
mi latronibus*.

2 Tam grassator viarum, quam publicus latro non gau-
det immunitate Ecclesiastica; *cap. Inter alia 6. de Immun.
Eccl.* Gregorius XIV. Constit. incip. *Cum alias*, & no-
vissime Benedict. XIII. Constit. incip. *Ex quo*.

3 Grassator viarum, ut careat immunitate Ecclesiastica,
requiritur, I. ut non una tantum, vel altera vice, sed
sæpius grassetur, & homines aggrediatur. II. Ut aufe-
rendi causa id fiat. III. Ut in itineribus frequentatis,
ac stratis publicis hoc agat. IV. Ut de hoc constet no-
torietate Juris, vel facti. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 94.
& alii passim, & ita sæpius decrevit Sac. Congregatio.
Immunit. ut patet in sequentibus decretis.

4 Grassatores non privantur Immunitate Ecclesiastica,
nisi reiteratis vicibus delictum Grassationis commiserint.
Ead. Sac. Congr. Imm. in Beneventana 20. *Nov.* 1640. *lib.* 3.
decr. Paul. pag. 135. Immo de Jure requiritur trina Gras-
5 satio ad hoc, ut quis privetur Immunitate Eccles. *Ead.
Sac. Cong. Imm. in Aprutina* 14. *Novembris* 1645. *lib.* 2.
decretal. Paul. pag. 167.

6 Et insuper requiritur plena, & concludens probatio quo-
ad trinas Grassationes, ut quis privetur privilegio Im-
munitatis. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Laudens.* 7. *Novem-
bris* 1651. *l.* 4. *decret. Paul. pag.* 163.

7 Verumtamen justificatis pluribus Grassationibus in pu-
blicis viis commissis, extractus immunitate non gaudet, &
consignandus est Curiæ Sæculari. *Ead. Sac. Cong. Immun. in
Brugnaten. seu in Florentina* 11. *Martii* 1681. *lib.* 2. *decre-
tal. Altov. p.* 2165.

8 Grassator publicus, qui commiserat sex homicidia, &
postea assumpserat habitum Laici in Religione, carce-
ratus ab Episcopo ante professionem, annuente Sanctis-
simo exuto habitu Regulari, conceditur justitiæ Sæcula-
ri. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Mediolanen.* 16. *Septembris*
1625. *liber. script. vet. pag.* 71.

9 Quando vero legitime non probantur prætensæ Gras-
sationes, extractus est restituendus. *Ead. Sac. Cong. Imm.
in Cremonen.* 2. *Maji* 1661. *l. decret. Ricci pag.* 232. *in Fe-
sulana* 11. *Septemb.* 1685. *l.* 3. *decret Alt. pag.* 485.

10 Sic quando delictum non est commissum in publica
via gaudet Reus Immunitate. *Ead. Sac. Cong. Imm. in Al-
bingen.* 22. *Jan.* 1627. *l.* 1. *decr. Paul pag.* 33.

11 Mandatur Nuncio, ut constito quod Reus commiserit
unicam Grassationem, reintegrata Ecclesia annuat pro
pœna extraordinaria, citra pœnam tamen sanguinis. *Ead.
Sac. Cong. Imm. in Neapolitana* 2. *Dec.* 1666. *l.* 1. *decret. Altovit.
pag.* 75.

12 In causa Grassationis annuente Sanctissimo datur Gu-
bernatori facultas examinandi personas Ecclesiasticas, &
Ministros Religionis Hierosolymitanæ, eosque cogendi
in casu renitentiæ etiam per alium (modo sit Clericus)
cum solita præservatione, & procedendi contra easdem
personas, dummodo denuncientur. *Ead. Sac. Cong. Imm.
in Viterbien.* 19. *Februarii* 1695. *leg.* 1. *decret. Vallem. pag.*
172.

Supradicta autem modo sunt corrigenda, & regulanda 13
juxta novissimam dispositionem Benedicti XIII. Const. in-
cip. *Ex quo* §. 3. ubi sic præcise statuit: „ Cum itaque
„ prædicta Gregoriana Constitutione cautum sit, ut pu-
„ blicis latronibus, viarumque Grassatoribus, qui itine-
„ ra frequentata, vel publica stratas obsident, aut via-
„ tores ex insidiis aggrediuntur, immunitas Ecclesiasti-
„ ca minime suffragetur; non levis autem inter Docto-
„ res emerserit controversia, an quis ex unico actu pu-
„ blicus latro, & Grassator dici possit, vel plures ad
„ id actus requirantur: Nos ejusmodi controversiam di-
„ rimere intendentes unicam tantum grassationem in via
„ publica, aut vicinali admissam sufficere ad hoc ut quis
„ publicus latro, & grassator dici valeat, dummodo ta-
„ men grassati mors, aut membrorum mutilatio secu-
„ ta fuerit, tenore præsentium definimus, & declara-
„ mus.

GRATIA UT EST DONUM DEI.

S U M M A R I U M.

1 *Gratia generatim sumpta quid sit?*
2 *Gratia per respectum ad finem, ad quem datur; dividi-
tur in Gratiam gratis datam, & in Gratiam gratum
facientem, & quæ sit utraque?*
3 *Gratiæ gratis datæ novem sunt species, & enumeran-
tur.*
4 *Gratia gratum faciens alia est habitualis, & alia actua-
lis & quæ sit utraque?*
5 *Gratia habitualis sanctificans est duplex. Prima scili-
cet, & Secunda, & quæ sit utraque?*
6 *Gratia sanctificans actualis est triplex, scilicet Exci-
tans, seu præveniens, Adjuvans, seu concomitans,
Subsequens, seu complens.*
7 *Gratia excitans, seu præveniens quid sit?*
8 *Gratia adjuvans, seu concomitans quid sit?*
9 *Gratia subsequens, seu complens quid sit?*
10 *Gratia excitans dividitur in sufficientem, & efficacem,
& quæ sit utraque?*
11 *Homini lapso datur interior Gratia mere sufficiens, quæ
defectu consensus liberi arbitrii frustratur effectu a Deo
ultimate intento.*
12 *Adducitur, & solvitur instantia.*
13 *Adducitur, & solvitur alia instantia.*
14 *Adducitur, & solvitur adhuc alia instantia.*
15 *Gratia sufficiens datur omnibus.*
16 *Homo potest cum Gratia Divina, quæ nulli deest, omnia
Dei præcepta observare.*
17 *Facienti quod in se est ex viribus gratiæ Deus non dene-
gat Gratiam.*
18 *Nullatenus autem potest homo solis naturæ viribus Gra-
tiam actualem etiam salutis initialem consequi.*
19 *Gratia æqualis potest esse respectu unius sufficiens, & re-
spectu alterius efficax.*
20 *Immo aliquando convertuntur, qui minorem habent Gra-
tiam, & non convertuntur, qui habent majorem.*
21 *Gratia in actu secundo redditur efficax per cooperationem
voluntatis humanæ elevatæ per Gratiam adjuvantem.*
22 *Efficacitas Gratiæ potest spectari in actu primo, & in
actu secundo.*
23 *Gratia Divina non necessitat voluntatem humanam ad
bonum.*
24 *Reliqua de Gratia*, remissive.

GRatia est donum Dei gratis homini concessum ex me- 1
ritis Christi, reddens hominem Deo gratum, vel
capacem eliciendi opera ad finem ultimum supernatura- 2
lem conducentia. *Est in re communis*. Gratia per respe-
ctum ad finem, ad quem datur dividitur in Gratiam
gratis datam, & in Gratiam gratum facientem. Gratia
gratis data specifice sumpta est illa, quæ præsertim ad
aliorum utilitatem, & salutem procurandam homini a
Deo conceditur. *Est in re communis*. Gratia gratum fa-
ciens est illa, quæ ad ipsius recipientis salutem, & Dei
gratiam obtinendam primario conceditur. Gratiæ gratis
datæ novem sunt species, quas enumerat Apostolus 1. *ad* 3
Corinth. 12. ibi; „ Per spiritum alii datur sermo sapien-
„ tiæ, alii sermo scientiæ, alteri fides, alii gratia sani-
„ tatum, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii di-
„ scretio spirituum, alii genera linguarum, alii inter- 4
„ pretatio sermonum „. Gratia gratum faciens alia est
habitualis, & alia actualis. Habitualis est qualitas su-
pernaturalis inhærens permanenter homini, ipsumque
formaliter, & intrinsece sanctificans reddendo ipsum Deo
gra-

gratiam. Gratia actualis est aliqua motio in nobis Divinitus excitata, qua transeunter illustratur intellectus ad bonum, & malum cognoscendum, vel pulsatur voluntas ad illud prosequendum, & illud fugiendum in ordine ad
5 beatitudinem. Gratia habitualis sanctificans est duplex; prima scilicet & *Secunda*. *Prima* gratia dicitur, qua homo peccator primo justificatur, atque ex inimico amicus Dei, constituitur, inde dicta *prima*, quia nullam aliam Gratiam habitualem præsupponit, cum ipsa immediate fit in passive peccati mortalis, & talis Gratia prima per se confertur per Sacramenta mortuorum, Baptismum scilicet, & Pœnitentiam. Gratia *secunda* dicitur Gratiæ prioris augmentum, & omnis Gratia sanctificans habitualis præsupponens in suscipiente primam, seu est illa, quæ confertur homini jam in Gratia constituto, indeque dicta *secunda*. Et talis Gratia secunda per se confertur per Sacramenta vivorum scilicet Confirmationem, Eucharistiam, Ordinem, Extremam Unctionem, & Matrimonium. Item talem Gratiam secundam acquirimus meritorie per omnem, actum meritorium, factum scilicet in statu Gratiæ.
6 Gratia sanctificans actualis est triplex, scilicet Excitans, seu præveniens, Adjuvans, seu concomitans, subsequens, seu complens. Hæc Gratiæ divisio desumitur ex Scriptura Sacra; Nam prævenientis fit mentio *Ps.* 20 *Prævenisti eum in benedictionibus dulcedinis*. Concomitantis 1. ad *Corinth.* 15. *Laboravi, non ego autem, sed gratia Dei mecum*. Et subsequentis *Ps.* 22. *Misericordia tua subsequetur me*. Hujus triplicis Gratiæ meminit Concilium Trident. *sess.* 5. *cap.* 16. ubi sic dicit: „ Ipse Christus Jesus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in „ palmites, in ipso justificatos, jugiter virtutem influit, „ quæ virtus bona eorum opera antecedit semper, & „ concomitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pa„ cto Deo grata, & meritoria esse possent „. Gratia ex-
7 citans, vel præveniens est supernaturalis motio animæ ad bonum aliquod volendum, vel malum fugiendum; dicitur enim *excitans*, quia excitat hominem velut dormientem, dicitur *præveniens*, quia voluntatem prævenit, dicitur *antecedens*, quia antecedit consensum nostrum. Gratia concomitans, seu adjuvans est illa, per quam Deus
8 cum volumus, & sic volumus, ut facimus, nobiscum cooperatur ad illud volendum, & exequendum, ad quod prævie excitavit. Hocque colligitur ex S. Augustino *lib. de gratia*, *& liber. arbitr. c.* 13. ibi: „ Ut velimus, in„ quit, sine nobis operatur, cum autem volumus, & sic „ volumus, ut faciamus nobiscum cooperatur „. Dicitur enim *concomitans*, quia concomitatur liberum voluntatis usum, dicitur *adjuvans*, quia hominem jam motum, aut excitatum adjuvat ad bonum opus actu perficiendum, vel malum evitandum; dicitur *cooperans*, quia actionem bonam, ad quam Deus prævie excitavit, nobiscum conficit. Gratia subsequens, seu complens est illa, quæ libe-
9 rum voluntatis consensum sequitur, corroborat, & confirmat, de hac gratia loquitur S. Augustinus in *Enchirid. c.* 32. ubi postquam de gratia præveniente dixisset; *nolentem prævenit, ut velit*, de subsequente subdit: *Volentem subsequitur ne frustra velit*. Dicitur enim subsequens, quia subsequitur justificationem, & dat homini justificato, ut in sanctitate accepta confirmetur, ac perseveret; dicitur *Complens*, quia corroborando hominem justificatum tribuit operi bono cœpto ultimam perfectionem, & complementum, ne justus iterum fiat impius, & ne a tali bono opere cœpto deficiat, & cadat. Unde S. Fulgentius *l.* 1. *ad Monimum c.* 11. de subsequente sic loquitur, sicuti & de præveniente præclare ait: „ Prævenit impium, ut fiat ju„ stus; subsequitur justum, ne fiat impius „. prævenit eli„ sum, ut surgat, subsequitur elevatum, ne cadat.
10 Gratia excitans dividitur in sufficientem, & efficacem. Gratia sufficiens specifice sumpta est illa, quæ licet præbeat vires sufficientes ad ponendum effectum, ad quem ultimate datur, non ponitur tamen effectu consensus ex parte hominis. Efficax vero est illa, quæ semper, & infallibiliter infert effectum ultimate intentum, & cooperationem liberi arbitrii. Utriusque hujus gratiæ meminit Scriptura, de sufficienti 2. *ad Corinth.* 15. ibi: *Sufficit tibi gratia mea*; & *ad Philipp.* 4. ibi: *Omnia possum in eo, qui me confortat*. Efficacem commendat Ezechiel c. 36. ibi: *Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam, ut in præceptis meis ambuletis*, & Paulus *ad Philippen.* 2. ibi: *Deus est, qui operatur in nobis velle, & perficere*. Homini lapso datur interior gratia mere sufficiens, quæ
11 defectu consensus liberi arbitrii frustratur effectu a Deo ultimate intento. *Est certissima* apud Catholicos contra Pelagianos, qui gratiam omnem rejecerunt, & contra Calvinum, & Lutherum, qui omnem gratiam efficacem esse voluerunt, & ita efficacem, ut voluntas juxta Calvinum omnino rapta, & necessitate operetur, immo juxta Lutherum, ut in actibus bonis mere passive se habeat nihil operando, & contra Bajum, & Jansenium, qui ultimus *lib.* 3. *de Gratia Christi c.* 3. dicit gratiam sufficientem esse monstrum quoddam singulare gratiæ. Veritas nostræ conclusionis patet clare ex pluribus locis Sacræ Scripturæ *Isaiæ cap.* 5. sic dicitur „: Habitatores Hierusalem, & viri Juda judicate inter me, & vineam meam, quid debui ultra facere vineæ meæ, & non feci? Expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas „ ubi, ut vides populus habet gratiam interiorem, qua bene operari poterat; illa autem gratia non erat efficax quia non habuit effectum, quoniam loco uvarum fecit labruscas: ergo erat sufficiens, adeoque homini lapso datur interior gratia mere sufficiens, cui resistitur. *Matthæi* 23. sic habetur „: „ Hierusalem, quæ occidis Prophetas, quoties volui con„ gregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat „ pullos; & noluisti; Isaiæ 65. & ad Romanos 10. *sic di„ citur*: Tota die expandi manus meas ad Populum non „ credentem & contradicentem „. *Proverb.* 1 *Vocavi, & re„ nuistis*. *Actor.* 7. *Vos semper Spiritui Sancto resistitis*. 2. *ad Corinth.* 6. *Exhortamur, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*, ex quibus aperte patet, dari gratiam sufficientem ad salutariter operandum, alias non posset juste Scriptura viam salutis negligentes increpare, & patet etiam, non omnem gratiam esse efficacem, nam inutiliter hortaretur Apostolus Corinthios, ne in vacuum gratiam Dei recipiant. Hinc merito Innocentius X. in Const. incip. *Cum occasione*, damnavit ut hæreticam sequentem propositionem Jansenii secundam in ordine: *Interiori Gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur*, & dict. Innocentii Constitutionem una cum aliis confirmavit, & innovavit Clemens XI. Constit. incip. *Vineam Domini Sabaoth*, ex qua damnata propositione aperte constat & sequitur quod gratiæ aliquando resistitur, si autem resistitur, non est efficax, ideoque tantum sufficiens.

Nec valet objicere illud *Joan.* 6. ubi expresse dicitur: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum* quod D. Augustinus *lib. de prædestin. Sanctorum c.* 8. intelligat de tractione efficaci, adeoque gratiam sufficientem non dare posse ire ad Deum, & consequenter esse superfluam. Non valet, inquam, quia supposito, quod fiat ibi mentio tractionis efficacis, distinguitur antecedens. *Nemo potest &c.* absolute loquendo negatur antecedens: omnis enim habens gratiam sufficientem potest absolute credere, & sequi Christum, cum nihil aliud requiratur ex parte gratiæ, Nemo potest &c. ex suppositione quod Deus viderit non venturum, conceditur antecedens, sed nihil inde contra nos. 12

Item non valet objicere illud ad *Romanos* 9. ubi dicitur: *Non est volentis, neque currentis, sed miserentis Dei*, quod posset dici, si daretur gratia, cui homo posset consentire, vel dissentire, quia in tali casu esset etiam volentis. Non valet, inquam, quia respondetur distinguendo antecedens. Non est volentis ex propriis viribus, conceditur antecedens. Non est volentis quatenus gratia excitati, & adjuti negatur antecedens. Item non valet objicere, quod Deus nihil facit frustra, sed frustranea est gratia sufficiens, cum nunquam habeat effectum adeoque &c. Non valet inquam, quia respondetur distinguendo minorem. Est frustranea ex parte Dei, negatur minor; semper enim habet effectum præcisum, & generalem, ad quem Deus illam tribuit, qui est instruere homines de mediis necessariis ad salutem; ipsisque præbere sufficientem illius obtinendæ potentiam; Est frustranea ex parte hominis potentis, & nolentis ex sua malitia ipsi assentiri, conceditur minor. Unde gratia sufficiens de se nobis bona est, utilis, proficua, medicinalis, cum det homini omnia, quæ ad actum primum completum sunt necessaria, ita ut nihil aliud requiratur ex parte Dei, ut quis possit plane operari salutariter. Hinc merito Alexander VIII. die 7. Decemb. 1690. damnavit inter alia sequentem propositionem 6. in ordine: „ Gratia sufficiens statui nostro non „ tam utilis, quam perniciosa est, sic, ut proinde me„ rito possimus petere, a gratia sufficienti libera nos „ Domine. 13

14

Gratia sufficiens datur omnibus. *Est communis* inter Catholicos contra Calvinum, & alios hæreticos, & habe- 15
tur clare ex variis Scripturæ locis, *Joan. enim* 1. dicitur expresse: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Quod omnes Patres de lumine gratiæ intelligunt, & signanter S. Augustinus *lib.* 1. *de Genes. contra Manich. cap.* 3. ubi sic dicit: „ Illud autem non irrationabilium animalium oculos pascit, sed „ pura corda, quæ Deum credunt, & ad ejus præcepta „ servanda convertuntur, quod omnes homines pos„ sunt, si velint, quia illud lumen illuminat omnem ho„ minem venientem in hunc mundum „. *Ad Rom.* 8. ibi: „ Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro no„ bis omnibus tradidit illum. Quomodo non etiam cum „ illo omnia nobis donavit? 1. ad Timoth. 2. „ ibi: *Omnes homines vult — ad agnitionem veritatis venire*, & 2. *ad Tim.* 2. ibi: *Deus vult omnes homines salvos fieri*. *Ps.* 18. ibi: *Non est, qui se abscondat a calore ejus*. *Ezech.* 22. ibi: *Nolens aliquos perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti*, & alibi sæpe consimiliter. Homo potest cum gratia
Divina, quæ non sibi deest, omnia Dei præcepta observare. 16
Est communis inter Catholicos contra hæreticos nostri temporis, & habetur ex S. Scriptura *Matth.* 11. ibi: *Jugum meum suave est, & onus meum leve*, *Luca c.* 1. de Zacharia, & Elisabeth dicitur: *Erant justi ambo ante Deum incedentes in omnibus mandatis, & justificationibus Domini* 1. *Joan.* 5. ibi: *Mandata ejus gravia non sunt*. *Ad Philipp.* 4. ibi: *Omnia possum in eo, qui me confortat*, & sæpe alibi consimiliter.

Facienti quod in se est viribus gratiæ Deus non denegat gratiam. *Est communis*, & colligitur ex *Zach.* 1. 17
ibi: *Convertimini ad me*, nempe per gratiam prævenientem,

tem, *& converrar ad eos* per gratias ulteriores, & tandem per gratiam reconciliantem, & justificantem. Unde Sanct. Thomas *in quæst. disputat. q. 14. de Fide art. 11. ad 1.* sic ait: *Si aliquis nutritus in Silvis, vel inter Bruta animalia ductum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni, & fuga mali, scilicet cum auxilio gratiæ, certissime est tenendum, quod & Deus per internam inspirationem revelaret ea, quæ sunt ad credendum necessaria, vel aliquem Fidei Prædicatorem ad eum dirigeret, sicuti misit Petrum ad Cornelium.* & idem S. Doctor *q. 14. de veritate art. 11. ad 2.* expresse dicit: *Si nos fecerimus, quod in nobis est, ut scilicet ductum naturalis rationis sequamur, Deus non deficiet in eo, quod est nobis necessarium.*

18 Nullatenus autem potest homo solis naturæ viribus gratiam actualem etiam salutis initialem consequi. Est contra Pelagianos, & Semipelagianos, & habetur clare ex variis Scripturæ locis; *Joannis 6.* sic dicitur: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Item *Joannis 15.* habetur: *Sine me nihil potestis facere.* *2. ad Corinth. 3.* sic dicitur: *Non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est,* & similiter alibi sæpe. Unde S. Augustinus *lib. 2. contra duas Epist. Pelagian. cap. ult.* sic expresse concludit: *Nemo potest bonum inchoare sine Domino,* & S. Bernard. *tract. de gratia, & liber. arb. versus finem* sic præcise dicit: *A Deo sine dubio fit salutis exordium, nec si per nos, nec nobiscum.*

19 Gratia æqualis potest esse respectu unius sufficiens, & respectu alterius efficax. Colligitur clare ex Sac. Scriptura *Matthæi enim 11.* sic præcise habetur: *Væ tibi Corozaim, Væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro, & Sydone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cinere, & cilicio egissent pœnitentiam,* quibus verbis Christus ostendit, quod si gratiæ eædem, quæ sunt concessæ habitantibus Corozaim, & Bethsaidæ, concessæ fuissent Tyriis, & Sydoniis, certe cum illis egissent pœnitentiam adeoque eadem gratia fuisset efficax respectu Tyriorum, & sufficiens respectu aliorum. Immo aliquando convertuntur illi, qui minorem habent gratiam, & non convertun-

20 tur, qui majorem habent, ut colligitur ex *Matthæi 12.* ubi Christus Judæos reprehendens dicit: *Viri Ninivitæ surgent in Judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ:* Jonæ autem prædicatio fuit minor gratia in Ninivitis, quam in Judæis multa, & maxima Dei auxilia; adeoque Ninivitæ cum minori gratia conversi sunt, & non Judæi cum majori. Tum quia certum est, aliquos superiores Angelos cecidisse, minores vero perseverasse in gratia; Gratia autem fuit major in superioribus, cum gratia Angelis data sit cum proportione ad naturam. Sic etiam probabile est, Judam accepisse majores gratias pluribus prædestinatis. Hinc deducitur gratiam in actu secundo

21 reddi efficacem per cooperationem voluntatis humanæ elevatæ per gratiam adjuvantem; colligitur ex *2. ad Corinth. 6.* ubi Apostolus clamat nobis, ne in vacuum gratiam Dei recipiamus; ibi: *Exhortamur, ne in vacuum Gratiam Dei recipiatis;* quibus verbis videtur clare monere, ut demus efficaciam gratiæ, adeoque pendet a cooperatione nostra, non quidem nuda, sed elevata per gratiam adjuvantem, & hoc est conforme Concilio Tridentino *sess. 6. can. 4.* ubi asseritur, esse in potestate liberi arbitrii consentire, vel dissentire vocationi; sic enim liberi arbitrii cooperatio reddit gratiam efficacem; & concordat ratio, quia non alia ratione gratia in actu secundo dicitur efficax, nisi quia voluntas consentit, & non aliunde est efficax, nisi quia voluntas dissentit adeoque &c. Dicitur autem notanter: *Gratia in actu secundo,* quia

22 efficacitas gratiæ potest spectari in actu primo, hoc est, in quantum potest habere suum effectum, & sic gratia habet efficacitatem in actu primo ab ipso Deo, qui idem concedit illam homini, ut per illam operetur voluntas nostra. Et potest etiam considerari in actu secundo, in quantum scilicet suum effectum obtinet, & de efficacitate gratiæ sic sumpta in actu secundo procedit conclusio.

23 Gratia divina non necessitat voluntatem humanam ad bonum, nam voluntas gratiæ resistere potest. *Est communis* inter Catholicos contra Calvinistas, Lutheranos, & Jansenistas, & habetur clare ex Sacræ Scripturæ locis: *Proverb. 1.* ibi; *Vocavi, & renuistis.* *Actorum 6.* ibi; *Vos semper Spiritui Sancto resistitis:* *Ad Romanos 10.* ibi: *Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & contradicentem.* *Matth. 23.*, ibi: *Quoties volui congregare filios tuos .... & noluisti?* *2. ad Corint. 6.*, ibi: *Exhortamur, ne in vacuum Gratiam Dei recipiatis.* *Genes. 4.*, ibi: *Sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.* *Ecclesiastici 31.*, ibi: *Qui potuit transgredi, & non est transgressus,* & sæpe alibi consimiliter. Accedit ratio, quia si homo non esset liber, non posset mereri, nec demereri, nec puniri, quare Scotus in *1. dist. 39.* inquit: *Negantes libertatem exponendos esse tormentis, quousque credant possibile esse eos non torqueri.* Hinc Innocentius X. in Constitut. incip. *Cum occasione,* damnavit ut hæreticam sequentem Jansenii propositionem, secundam in ordine: *Interiori Gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur,* & ut falsam, & hæreticam damnavit etiam hanc sequentem, quartam in ordine: *Semipelagiani admittebant prævenientis Gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus etiam ad initium Fidei, & in hoc erant Hæretici, quod vellent eam Gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.* Reliqua de gratia quære apud Theologos.

APPENDIX PRIMA.

In Articulo de Christi Gratia plura in Auctore desiderantur, & quæ exposita sunt, noster Scotistarum Scholæ opinionem indicant, & inter hæreticos stabilire videntur Auctores illos Catholicos, qui negantes dari gratiam sufficientem obcæcatis, & induratis, hanc dari omnibus negant; ut præterea alia argumenta ab eodem adhibita sunt, ut quis suspicari facile possit, reprehendere eum voluisse Thomistarum, & Augustinianorum de gratia efficaci opiniones. Hac de causa duas hasce addidi Appendices; in hac prima de vitio, atque errorum crimine agam, qui Bajanismi, & Jansenismi catholicas opiniones insimulant, in altera vero principaliores opiniones designabo, quæ notari erroris nequeunt.

VEnio itaque ad grave eorum crimen explicandum, qui Thomistas, Augustinianos, & Theologos saniores morum regulas edocentes, Jansenismi accusant. Principio vero statuo, gravem esse culpam in re gravis momenti Apostolicæ Sedi non obtemperare, ejusque præcepta sub onere sanctæ obedientiæ, & sub gravissimis pœnis imposita palam contemnere. Id enim Catholicis est omnino exploratum. Videamus modo Apostolicæ Sedis Decreta, & Constitutiones. Mitto latas in causa Baii Con- 1
stitutiones, atque rem ex Innocentii XI. decreto exordior. Is itaque die 2. Martii anni 1679. *omnibus in virtute sanctæ obedientiæ præcepit, ut tam in libris imprimendis, et MSS., quam in thesibus, disputationibus, ac prædicationibus, caveant ab omni censura, & nota, necnon a quibuscumque conviciis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec a Sancta Sede recognita super iisdem propositionibus judicium proferatur.* Dein- 3
de Innocentius XII. die 6. Januarii an. 1694. decreto suo sancivit, *ne quis traducatur invidioso nomine Jansenismi, nisi prius legitime constiterit, aliquam ex quinque propositionibus docuisse, ac tenuisse.* Vides Apostolicæ Sedis præcepta. Parent ne decretis, præceptisque hujusmodi, qui Thomistas, Augustinianos, ac Theologos eorum opinionibus non faventes Jansenianos palam prædicant? Sed rem persequamur. Satis nota est celeberrima Constitutio, quæ 4
incipit *Unigenitus*. Cum ea promulgata nonnulli Quesnelliani, & Jansenistæ insimulare cœpissent assertores gratiæ per se efficacis, ac saniores morum regulas edocentes, re ad Clementem XI. Pont. Max. delata ann. 1718.
v. Kalendas Septembris Constitutionem edidit, cujus initium est *Pastoralis*, in qua ad eos coercendos, qui Scholarum opiniones cum damnatis in Bulla *Unigenitus* propositionibus confundebant: „Ceterum, *inquit*, in hoc ipso „ præpostero judicio confusum caligantes modum non „ dereliquerunt; nisi enim excæcaret eos malitia eorum, „ ac nisi diligerent magis tenebras, quam lucem, ignorare non deberent, sententias illas, ac doctrinas, quas „ ipsi cum erroribus per nos damnatis confundunt, pa- 5
„ lam, & libere in Catholicis Scholis, etiam post editam a nobis memoratam Constitutionem sub oculis nostris doceri, atque defendi, illasque propterea minime „ per eam fuisse proscriptas. Verum supercecidit ignis „ contentionis, & non viderunt solem lucidissimæ veritatis. „ Cum vero hæc satis non fuerint ad eos compescendos, qui partium studio incitati, atque superbiæ spiritu ducti, proprias alienis opinionibus præponere, & de adversariis victoriam, ac veluti reportatum trium- 6
phum canere student; Clemens XII. die 2. Octobris anno 1733. novam Constitutionem edidit, quæ incipit, *Apostolica providentia officio*, in qua celeberrimæ Constitutionis *Unigenitus* mentione præmissa, in hunc modum loquitur: *Nos paterna quoque sollicitudine inhærentes magnopere dolemus, tenebras a dissensionis filiis effusas nondum ex quorumdam mentibus satis esse discussas, sed plerosque etiam nunc intolerabili pertinacia contendere, censura laudatæ Constitutionis doctrinam Sanctorum Augustini, & Thomæ de divina Gratiæ efficacia esse perstrictam. Ut igitur nullas charitatis partes ad revocandos errantes nobis reliquas faciamus, universis, & singulis Christifidelibus, quacumque dignitate, etiam Episcopali, & majori fulgentibus, in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus, & sub comminatis pœnis mandamus, ne disputantes, aut docentes sive in Scholis, sive in concionibus, sive scriptis editis, sive aliter propositiones defendant, aut enuncient, quæ antedictas Novatorum calumnias firmare, & promovere possint; Mentem tamen eorumdem Prædecessorum perspectam habentes, volumus aut per nostras, aut per ipsorum laudes Thomisticæ Scholæ delatas, quas iterato nostro judicio comprobamus, & confirmamus, quidpiam esse detractum cæteris Catholicis Scholis diversa ab eadem in explicanda divinæ gratiæ efficacia sentientibus, quarum etiam erga hanc Sanctam Sedem præclara sunt merita, quominus sententias eas defensare pergant, quas hactenus palam, & libere ubique, etiam in hujus Almæ Urbis luce docuerunt, & propugnarunt. Quamobrem fel. record. Pauli V., & aliorum prædecessorum nostrorum ad restringendum dissensionum fomitem vestigiis prosequentes, & saluberrima mandata renovantes, auctoritate quoque nostra omnibus, & singulis superius expressis interdicimus, & prohibemus sub iisdem pœnis, ne vel scribendo, vel*

discep-

*disputando, vel alia qualibet occasione Notam, aut censu-
ram ullam theologicam iisdem Scholis diversa sentientibus
inurere, aut earum sententias conviciis, aut contumeliis
insectari audeant, donec de iisdem controversiis, hæc San-
cta Sedes aliquid definiendum, ac pronunciandum censuerit.
Pacem siquidem, quam cum veritate diligendam Dominus
præcipit, inter Catholicæ filios fovere, & communire de-
bemus, & curamus, ut conjunctis diversarum licet Schola-
rum studiis firmius sit adversus erroris insidias præsidium.*
7 Accedunt etiam Litteræ in forma Brevis Benedicti XIII.
ad universos Fratres Ordinis Prædicatorum adversus calum-
nias doctrinæ SS. Augustini, & Thomæ intentatas, quarum
initium est, *Demissas preces*. In iis itaque habetur; *Eos*,
qui Constitutione Unigenitus *damnatam Augustinianam, &
Thomisticam doctrinam assererent, Apostolicæ auctoritati
detrahere*; atque ita concluditur: *Magno igitur animo con-
temnite, dilecti Filii, calumnias intentatas sententiis vestris
de Gratia præsertim per se, & ab intrinseco efficaci, ac de
gratuita Prædestinatione ad gloriam sine ulla prævisione me-
ritorum, quas laudabiliter hactenus docuistis, & quas ab
ipsis Sanctis Doctoribus Augustino, & Thoma se hausisse, &
Verbo Dei, summorumque Pontificum, & Conciliorum decre-
tis, & Patrum dictis consonas esse commendabili studio Schola
vestra gloriatur. Cum igitur bonis, & rectis corde satis con-
stet, ipsique calumniatores, nisi dolum sequi velint, satis
perspiciant, SS. Augustini, & Thomæ inconcussa, tutissima-
que dogmata nullis prorsus antedictæ Constitutionis censuris
esse perstricta; ne quis in posterum eo nomine calumnias
serere, & dissensiones texere audeat, sub canonicis pœnis
districte inhibemus. Pergite porro Doctoris vestri opera So-
le clariora sine ullo prorsus errore conscripta, quibus Ec-
clesiam Christi mira eruditione clarificavit, inoffenso pe-
de decurrere, ac per certissimam illam Christianæ doctri-
næ regulam sacrosanctæ Religionis veritatem, incorruptæ-
que disciplinæ sanctitatem tueri, ac vindicare &c.*
8 En Apostolicæ Sedis decreta, præcepta, ac latas in con-
temptores pœnas. At quæ sub præcepto, & in virtute
sanctæ obedientiæ, ac sub canonicis pœnis vetita sunt, ea
gravem præ se obligationem ferre, nemo ignorat. Ita vero
Apostolica Sedes vetat Jansenismi notare opiniones, quæ in
Scholis a Thomistis, & Augustinianis traduntur, quæ palam
Romæ sub Pontificis oculis docentur, & propugnantur, &
quæ ab Auctoribus Catholicis proponuntur, dummodo per
legitimam causam probatum non sit, sensum illas involve-
9 re damnatorum errorum. Quis ergo non videt, peccare
eos, qui invidiosis hujusmodi nominibus viros catholicos
traducant, ac publicos etiam esse Apostolicæ Sedis con-
temptores?
10 At convicia, & calumniæ hujusmodi non solum inobe-
dientiæ, & contemptus Apostolicæ Sedis reatum habent,
sed injuriam maximam secum ferunt, ac alia quampluri-
ma, quæ peccatum augeant. Nam crimen hæreseos maxi-
mum est, ac maximam secum fert infamiam. Ergo gra-
vissima viro præsertim Ecclesiastico, vel Regularium Or-
dini injuria fit, dum hæreticus prædicatur, & gravissimum
peccatum hujusmodi convicium est. Accedit præterea
11 odium, quod inde sequitur, & publicæ inter Ecclesiasti-
cos viros inimicitiæ, atque lites, quæ res Populo Chri-
stiano sunt maximo scandalo, atque hæreticis occasionem
præbent contemnendi Ecclesiam Catholicam, fidemque Or-
thodoxam. Quænam vero etiam apud benigniores Theolo-
gos doctrina est, quæ a gravissima culpa mala hæc va-
leat excusare? Non solum enim charitas in re gravissima,
sed etiam justitia manifeste læditur, ut ex iis, quæ de
Charitate & Justitia disputata sunt, manifestum est.
12 Dicet vero aliquis, non posse opiniones illas censura
notari, sed fas esse Theologo, qui in opposita senten-
tia versetur, Thomisticas, vel Augustinianas opinio-
nes ita confutare, ut ex earum opinione Bajanismum,
vel Jansenismum consequi argumentetur. Ut enim cuique
licet omni argumentorum genere contrarias opiniones re-
fellere, ac proprias tueri, ita etiam licitum cuique erit
ob absurda, quæ inde sequerentur, opiniones illas rejice-
re, quia veris illis constitutis, vera quoque adstruere o-
porteret Baji, Jansenii, Quesnelliique theses.
13 Non nego, licite id fieri posse, immo & quandoque
hujusmodi oppositiones plurimum conferre censeo ad ex-
ponendum Catholicum dogma, & ad aperiendum, expli-
candumque discrimen, quod inter damnatas ab Ecclesia
propositiones, & Catholicorum opiniones intercedit. Qua-
mobrem, si servatis Charitatis legibus, ac eo tantum ani-
14 mo hujusmodi argumenta urgeantur, ut veritas magis ma-
gisque clarescat, & ut certi inter damnatam doctrinam,
atque Orthodoxas opiniones limites detegantur, laude di-
gni Theologi haberentur. Sed si fallaces illas ratiocina-
tiones, quas adhibent, tanti faciant, ut certos se esse ja-
15 ctitent, opiniones illas, Bajanas, Jansenianasque esse, at-
que ita prædicent, tum peccant revera contra Apostolicæ
Sedis præceptum, & Apostolicam Sedem contemnunt,
cum pluris faciant privatam eorum opinionem, quam il-
lius judicium, & mandatum: peccant etiam contra cha-
ritatem, & justitiam, quia lædunt quam maxime famam
proximi sui, illumque ad odium, & dissidia talia provo-
cant, ut maxima inde in Christiano Populo scandala se-
quantur; ac demum Catholicæ Religioni plurimum ob-
sunt, tum ob honorem, quem præbent damnatis sectis,
dum cum iisdem Theologos nostros sentire prædicant;
tum ob derisionem, cui apud illas sectas exponunt judi-
cium Ecclesiæ, quod veluti iniquum traducitur, quasi
in aliis damnasset, quod in aliis tolerat, ac aperte permit-
tit; tum denique, quia ita difficiliorem faciunt errantium
conversionem. Hæc vero tanti mihi momenti semper vi- 16
sa sunt, ut non modo convicia hæc, sed etiam hujusmo-
di argumentandi rationem horruerim. Neque enim facile
fieri posse censeo, ut ita argumentando scandalum apud
simpliciores præcaveri possit, & ut animus in eo, qui ita
agit, desit in opinionem contrariam, illiusque assertores
invidiam conciliandi. Accedit etiam, argumenta hujusmo-
di mera esse sophismata, posita jam definitione Ecclesiæ, 17
quæ decrevit opiniones illas a damnatis erroribus esse o-
mnino diversas. Et quis enim ignoret, in re Theologica
purum putumque sophisma esse ratiocinium illud, quo
probari quidpiam contenditur, quod judicio Ecclesiæ ad-
versetur? Quis ergo dicat non perverse agere, qui usu
sophismatum violant charitatem, scandala creant, &
ad minus periculo se se exponunt lædendi in re gra-
vissima famam proximi, & contemnendi Ecclesiam?
Denique muneri desunt suo Scholastici illi, qui hujus-
modi ratiocinandi rationem adhibent. Nam Scholasticæ 18
Theologiæ institutum, ac Theologi officium est explica-
re orthodoxa dogmata, Novatorum adversus ea sophis-
mata solvere, ac discrimen ostendere, quod inter pro-
scriptos errores, & Catholicorum intercedit; Hac enim
unice de causa Theologia Scholastica utilis dici potest;
quodnam enim aliud est bonum, quod ejus usu Religio-
ni, atque Ecclesiæ afferri possit? Numquid ingenii osten-
tatio, gloriosa apud homines, aut seria occupatio, quæ
otium excludat? At priora duo Ecclesiæ malum potius,
quam bonum afferunt, tertium vero inutile prorsus est,
nisi ex occupatione illa quidpiam erui valeat, quod Re-
ligioni prosit. Age vero, qui tanto conatu student
Thomisticas, vel Augustinianas, aut aliorum Catholico-
rum hominum opiniones Jansenianas ostendere, an non
potius confundere orthodoxas opiniones cum erroribus
videntur, quam discrimen detegere, & explicare? An
non favent potius, quam noceant errori proscripto,
dum illum cum Catholici hominis opinione confunden-
do, occasionem Novatoribus præbent sub velo ortho-
doxæ opinionis tegendi errores, ac hæreses? Ubi tunc
est bonum, quod Ecclesiæ affert Theologia Scholasti-
ca? Nam ita potius errori, quam veritati Catholi-
cæ præsidio est. Nec dici potest, obscuram hac in re
materiam esse; etenim Ecclesiæ definitio, quæ Schola-
rum opiniones immunes ab errore declarat, perspicua
est. Theologi Thomistæ, & Augustiniani perspicue 19
explicant discrimen inter proprias, & damnatas sen-
tentias, atque id egregie quoque eveniat. Ut ii ergo
id faciunt, cur conjunctis viribus adversus errorum in-
sidias ex horum etiam principiis, agere Theologi reliqui 20
non poterunt? Ita sane prudentiores omnes faciunt,
dum contra Semipelagianos disputanda, eos constituta
quoque *scientia media* confutant, etsi hæc hujus ali-
quando erroris insimulata fuerit. Quare ergo Thomisti-
ca, vel Augustiniana, aut quæcumque alia constituta
hypothesi refellendi non erunt Lutherani, Janseniani-
que? Hac via Catholicorum honori, Ecclesiæque bo-
no consulitur, & conjunctis viribus ut Apostolica Se-
des jubet, hæreses impugnantur. Hæc quantum ad Mo-
nitum: quoad explicationem Catholicarum opinionum,
earumque a Janseniano errore discrimen, vide sequentem
Appendicem.

APPENDIX ALTERA.

*In qua discrimen ostenditur inter Catholicas opiniones,
& Jansenianam hæresim; Ut vero clarior res fiat,
exponuntur varii hominis status ad Gratiam compa-
rati.*

Status hic sumitur pro conditione illa, sub qua hu- 1
manæ Natura ad suum ultimum finem juxta provi-
dentiæ leges comparata, concipitur: quo sensu ii, qui
ultimum finem possident, eoque fruuntur, in statu
termini; qui vero per virtutes, ac bona ad illud per-
venire contendunt, in statu viæ positi dicuntur. Dum
hominem spectamus veluti in via positum, per quam 2
juxta providentiæ ordinem ad finem pervenire stu-
deat, triplicem distinguimus ipsius statum: hoc est,
innocentiæ, naturæ lapsæ, & naturæ per Christi gra-
tiam reparatæ. Status innocentiæ ille est, in quo fuit
Adamus a Deo positus a doloribus, miseriis, ac mor- 3
te immunis, cum ea naturæ integritate, per quam
sensus affectusque perfectæ rationis imperio subesset, &
cum originali justitia ac gratia sanctificante. Status na-
turæ miseræ est illa Adami posterorum conditio, qui non-
dum per Baptismum ab originaria, quæ ex eodem Ada- 4
mo trahitur, culpa liberati sunt. Status denique na-
turæ reparatæ, is est, in quo sunt homines Chri-
sti liberati, & redempti. Atque ii status sunt, in 5
quibus revera homo aut fuit, aut nunc est. Disput-

tari quoque solet de statibus, qui non fuere, sed esse
possint, qui possibiles appellantur, & inquiri:

6 I. Num possibilis sit status puræ naturæ, in quo homo
sine vitio, & sine gratia esset, subjectus tamen infirmita-
tibus, aliisque miseriis, quibus nunc sumus obnoxii?

7 II. Num possibilis sit status naturæ integræ, in quo su-
pernaturali auxilio careret homo, nec ad supremam esset
beatitudinem elevatus, sed iis naturæ præsidiis donaretur,
quibus immunis fieret a nostris miseriis, ac per naturales
virtutes iis respondendentem beatitudinem comparare sibi
posset?

8 III. Denique num possibilis sit status naturæ lapsæ,
non reparandæ, in quo fuisset homo post Adæ peccatum,
si Deus infinita sua misericordia eum non liberasset. De
iis ergo statibus primum dicendum est.

9 Atque a recensendis proscriptis erroribus exordior. Pe-
lagiani initio V. Ecclesiæ sæculi negantes Originale pec-
catum, Adamum dixere ita fuisse a Deo conditum, ut
nunc homines nascuntur, sine ullo naturæ adjutorio, &
sine supernæ gratiæ auxilio. Horum hæresim excitavere
10 ineunte sextodecimo sæculo Sociniani, originarium cul-
pam negantes, ac docentes Adamum mortalem, ac iis o-
mnibus obnoxium conditum fuisse miseriis, quibus nos
11 premimur. his proxime accedunt Arminiani, qui juxta
Limborchii explicationem, in Adamo nullum supernatu-
rale donum, nullamque indebitam prærogativam agno-
scunt, licet scientia aliqua ei in illo statu necessaria do-
natum fuisse asserant, eaque rectitudine, qua nec inor-
dinate concupisceret, nec concupiscere posset; quia cum
lex tunc non esset, liberrimus voluntatis usus sine culpa
erat; Et licet contra Pelagianos, ac Socinianos doceant,
a morte futurum fuisse immunem, virtute fructus arbo-
ris vitæ, quo in Paradiso uti potuisset, statuunt nihilo-
minus, hominem viribus naturæ, quas etiam in præsen-
tia habet, Deo ultimo fini, ac supremo bono proportio-
natum esse, ac ad illius possessionem pervenire posse; &
Adamum peccato suo, secluso pravo exemplo, nihil pror-
sus homini nocuisse.

12 Contra vero Calvinus, Lutherus, Bajus, Jansenianî-
que, hominem ob Adami peccatum, ita vitiatum in na-
tura, ac depravatum effinxere, ut non tantum quælibet
indebita in eo prærogativa desideretur, sed etiam natu-
rales, ac propriæ ipsius virtutes, ac perfectiones, quibus
ante illius peccatum Deo ita proportionatus erat, ut so-
lis naturæ viribus cognoscere, amare, ac bono libertatis
usu facile Deum consequi potuisset. Dicam paucis, om-
nia concessa Adamo bona, integritatis, justitiæ, innocen-
tiæ, quibus a passionibus, infirmitate, ac morte immunis
erat, & facile virtutem sectari, sancteque vivere poterat,
naturæ fuisse proprietates, & appendices tradunt. In eo
ergo cum Pelagianis, Socinianisque conveniunt, quod
13 hominem omni bono supernaturali, ac superna gratia, de-
stitutum, initio a Deo conditum asserant, & quod solæ
ei naturæ vires ad finis consecutionem sufficerent; dissi-
dent vero, quia nunc nonnullis naturæ proprietatibus,
& perfectionibus spoliatum asserunt. Ita vero Calvinum
14 docuisse, verba hæc satis aperte declarant, quæ a Bellar-
mino recensentur de Gratia primi hominis cap. 1. Ergo
animam hominis Deus mente instruxit, qua bonum a ma-
lo, justum ab injusto discerneret; ac quid sequendum vel
fugiendum sit prævente rationis luce videret. Huic adjun-
xit voluntatem, penes quam est electio. His præclaris do-
tibus excelluit prima hominis conditio. Vides, nullam fie-
ri supernaturalis gratiæ mentionem, sed libertatis tantum
per peccatum amissæ, & naturalis cognitionis per illud
obtenebratæ, ut ipse alibi exponit. Lutherus vero Com-
ment. in 3. Genes. caput clarius loquitur, qui, postquam
15 dicit, justitiam non fuisse quoddam donum, sed fuisse na-
turalem, ut natura Adæ esset, diligere Deum, credere
Deo, agnoscere Deum, subdit, Hæc tam naturalia fuere in
Adamo, quam naturale est quod oculi lumen recipiunt.
Et infra: Porro hæc probant, originalem justitiam esse de
natura hominis; ea autem per peccatum amissa, non man-
sisse integra naturalia, ut Scholastici delirant. In eandem
16 abiere hæresim Bajus, ejusque sectatores. Vide Baji pro-
positiones circa gratiam Angelorum, & primi hominis,
1. 3. 7. 9. 21. 23. 24. 27. 75. 76. in quibus asserit, An-
geli, primique hominis merita non recte vocari gratiam;
felicitatem, quam consecuti sunt Angeli, quamque per-
severando assecutus esset Adam, non gratiam, sed merce-
dem fuisse; merita primi hominis munera fuisse creatio-
nis, ac exaltationem humanæ naturæ in divinæ confor-
tium, idest justitiam, & sanctificationem, sive in filii
Dei adoptionem, naturalem dicendam esse, non supra
naturæ ordinem atque indebitam; naturalem itidem sive
juxta naturæ conditionem fuisse immortalitatem. Deni-
que iisdem Theologos ajentes; Adamum supernaturalibus,
17 & gratuitis donis ac auxiliis instructum, ut fide, spe, &
charitate Deum coleret. Hæc vero cum ita se habeant,
quis non videt, Bajum cum Calvino, ac Luthero sensis-
se, hominem a Deo initio formatum cum debitis ipsius
naturæ perfectionibus, ea fuisse mente, ac libertate præ-
ditum, qua bonum malumque discernere, sancte vivere,
ac æternam adipisci beatitudinem potuisset, si vellet, qua-
ve perfecte corpus, ejusque motus deprehenderet, ac ne-
tu suo facile regeret; corpus denique habuisse, nec infir-
mitatibus, nec morti obnoxium? Ita sane ipsius senten-
tiæ declarant, atque ita expositæ illæ fuere a celebriori-
bus Theologis, scilicet a Bellarmino de Grat. primi ho-
minis lib. 1. cap. 1., ab Aloysio Turriano in Tract. con-
tra Bajum cap. 1. §. 1. a Vasquesio, a Suaresio proleg. 6.
de Grat. cap. 2. n. 5. a Ripalda, Gonetto, Estio, Fran- 18
cisco Macedo, aliisque. Hoc vero posito, quis non vi-
det, turpiter eos errare, qui censeant, cum Bajo sen-
tire, negantes possibilem statum puræ naturæ, quia hic
propositione 55. dixerat: Deus non potuisset ab initio talem
creare hominem, qualis nunc nascitur? Nam Bajus pu-
ram naturam hominis eam credidit, quæ in Adamo fuit,
nunc vero non puram, sed depravatam, vitiatam, ac in
naturalibus corruptam ob peccatum esse, & a Deo vi-
tiatam fieri non potuisse naturam, asserit. At qui negant
inter Catholicos, naturam puram a Deo creari po-
tuisse, ex aliis principiis id eruunt, quæ non sunt
improbata, ut infra ostendemus. Redeo nunc ad rem.

Neque dubitari potest, quin in eadem cum Bajo hæ- 19
resi fuerit Jansenius damnati illius systematis propagna-
tor acerrimus, cum recensendo Adamiticæ culpæ conse-
ctaria ea doceat, quæ ex pravis Baji principiis sequun-
tur, de quibus infra dicemus. Interim indicare sufficiat 20
Quesnellianas illas theses, quæ eumdem errorem prælese-
runt; Sunt vero 34. 35. 36. 37. in quibus declarat, A-
dami gratiam, quæ sequela fuit creationis, debitam ad-
huc integræ naturæ fuisse, & humana duntaxat produ-
xisse merita; ac discrimen designando, quod gratiam sta-
tus innocentiæ, atque Christi gratiam intercessit, ait,
illam quemque in propria persona recipere debuisse; hanc
vero in persona Christi; ac illam sanctificando hominem
in semetipso fuisse ei proportionatam; hanc vero nos in
Christo sanctificando, omnipotentem esse, ac Dei Unige-
nito Filio dignam. Quis sane perspicue designare viden-
tur, voluisse Quesnellium adstruere integritatem, ac san-
ctitatem, ceterasque Adami prærogativas, naturæ non-
dum per culpam depravatæ, inseparabilem conditionem,
ac debitas proprietates fuisse. Id vero ne gratis videatur
assertum, celebres nonnullos Theologos indicandos cen-
sui, qui rem ita explicaverunt. Vide Jacobum Fonta-
nam tom. 1. Constitut. Unigenitus propugnatæ pag. 747. &
seq., Instructionem Pastoralem editam, ac probatam post
comitia Cardinalium, Archiepiscoporum, & Episcoporum
Galliæ anno 1714. Henricum Cardinalem Bissy in tract.
Theologico adver. Quesn. &c. Gregorium Selleri Sac. R.
Eccl. Cardinalem in principio Tomi VI. aliosque Theo-
logos.

Habes itaque hæreses contra Catholica de statu inno- 21
centiæ dogmata, quæ credere nos cogunt, Adamum in
illo fuisse statu positum, supernaturali gratia instructum,
per quam in sanctitate & justitia constituebatur, & a mor-
te, miseriisque immunem; nec denique concupiscentiæ,
& passionibus subjectum, cum affectus rationis imperio
omnino subditi essent.

Dum hæc intacta maneant, nil est quod in Scholasti- 22
corum opinionibus reprehendas, quæ versantur, vel circa
instans, in quo fuit illi gratia collata; vel circa distinctio-
nem originalis justitiæ a charitate; vel circa necessitatem
gratiæ per se efficacis, ultra sufficientem, vel circa na-
turam habitus supernaturalis auxilii, aliudve simile. Dum
enim statuas habuisse supernaturale auxilium, sine eo nil
agere potuisse, quod ad æternam felicitatem conferret,
ac liberum sub hoc auxilio mansisse, Fides nostra justa
tecta servatur, sive dicas, gratiam sanctificantem ha-
buisse, & sufficientem qua bene agere posset, si vel-
let; sive auxilium efficax ultra sufficiens ad salvandam
dependentiam a Deo, necessarium ei fuisse ad agen-
dum opineris; sive putes supernam dilectionem divini-
tus eidem inspiratam, ac in eo permanentem charita-
tem fuisse, qua sanctus Deoque charus esset, & qua,
si vellet, bene agere, ac in accepta justitia perseve-
rare potuisset, quin etiam novo auxilio adjuvaretur,
sive alio modo Scholasticis etiam ignoto explices in-
hærentem, aut permanentem in eo sanctitatem, & ju-
stitiam, & supernum adjutorium, sine quo bene a-
gere, ac perseverare non poterat. Idem de integri-
tate, aliisque privilegiis dicas; nam modo rationis
in affectus imperium adstruas, ac immunem illum a
morte fuisse concedas, nil vetat, quominus vel in
gratia supernaturali, vel in naturali rectitudine vim
illius imperii constituas, & quominus una, vel al-
tera hypothesi, qua id contigerit ratione, demonstres;
sicut liberum cuique est investigare, quo modo ab
infirmitatibus, & morte futurus fuisset immunis, dum
tamen legem fateatur, qua a moriendi necessitate libera-
retur.

Pauca nunc de statu puræ naturæ dicemus, idque ex 23
eo quod Sporerius, sive illius supplementi auctor, alii-
que confidenter asserant, Bajanos, Jansenianosque esse,
qui hunc possibilem negant, sed ducti principiis superius
a nobis expositis, quæ sunt hæreseos ab Ecclesia notata. Si
ergo Theologi sint, qui principia illa improbent, ac alia via
adstruere conentur, vel Deum hominem concupiscentiæ
rationi rebelli subjectum condere initio non potuisse, vel
de-

debuisse etiam illum supernaturali gratia donare, cur damnati erroris contra Apostolicæ Sedis sententiam arguuntur? Sunt vero quamplures, qui hominem fieri potuisse, qualis nunc nascitur, negent, ac nonnulli etiamqui attenta divina providentia, nequidem sine gratia condi posse propugnent. Ex iis autem nemo cum Jansenianis convenit in damnatis erroribus. Ii enim, ut vidimus integritatem justitiamque originalem; & sanctitatem debitas naturæ proprietates adstruebant. Contra vero Augustiniani, aliique Theologi Orthodoxi, hæc indebita homini esse, ac sanctitatem gratuitum donum supernaturale fatentur. Negant vero posse hominem fieri concupiscentiæ subjectum; quia hanc effectum peccati, ad peccatum inclinantem; & contra naturam esse hominis rationalis juxta SS. Augustinum, & Thomam opinantur. Quid vero in hoc est revelationi, ac definitioni Ecclesiæ contrarium?

25 Dicent forsasse, damnatam esse Baji propositionem, quæ
26 hominem fieri potuisse negat, sicut nunc nascitur. Sed jam dixi, quo sensu hæc proscripta fuerit, ac celebriores Theologi asserunt, hanc unam ex illis esse, quæ aliquo pacto defendi possunt, licet attentis Baji principiis jure meritoque proscripta in eo fuerint. Videatur Petrus Manlius de *Peccato Originali quæst.* 4. ubi plurima profert ex Augustino, Thoma, Bonaventura, Alensi, aliisque Theologis, qui probant concupiscentiam esse ab appetitu sensitivo distinctam, ac perversam affectionem, sive qualitatem, quæ Deum auctorem habere nequeat. Accedit etiam, quod si ex illa fas esset inferre, potuisse revera Deum hominem facere qualis nunc nascitur, cum nunc peccato nascatur infectus, ita quoque fieri potuisse oporteret, quo nihil absurdius.

27 Alii vero censent, non solum fieri a Deo non posse hominem concupiscentiæ subjectum, sed nec etiam supernaturali gratia destitutum; non quod hæc naturæ sit debita, cum donum sit gratuitum, & supernaturale, sed quia posito homine ad imaginem Dei formato, ac amante Deum, atque in ipsum veluti in ultimum finem suum tendente, illumque appetente, providentiæ ordo postulet, ut ea ipsi concedantur, quæ ad illius consecutionem sunt necessaria; & sicut alii Theologi tenent Deum ex providentiæ lege, asserunt ad unicuique dandum in hoc statu auxilia sufficientia Redemptoris, quibus possint homines expedite, & proxime mandata servare; quæ tamen auxilia etsi ex illa lege debita ad veram tamen gratiam pertinere fatentur; ita illi quod hominis naturam exprimere asserant imaginem Dei, innatum Dei clare videndi appetitum, & esse non possit, quin Deum amet, quem tamen nequit sine gratia diligere, nequidem ut naturæ auctorem, in quocumque statu ex providentiæ, & justitiæ lege homini gratiam Conditoris deberi opinantur, ut mandata servare, Deum auctorem suum diligere, ac optatam beatitudinem consequi valeat.

28 Opinio hæc Novatorum supra expositam hæresim detestatur, atque in tribus fundatur principiis, in quibus Theologi pro libito disceptare salva Fide possunt: Nam asserunt, I. Hominem natura sua ad imaginem Dei esse. II. Fieri non posse, quin indito naturæ appetitu feratur in Deum ipsius auctorem, ac finem clare videndum. III. Amare non posse Deum ne quidem ut naturæ auctorem, quin superna gratia a creaturis & supra se ipsum elevetur, ac dirigatur in Deum propter se amabilem. Hæ vero opiniones sunt, quæ revelatis principiis, & Ecclesiæ definitionibus non adversantur, & quæ in Scholis Catholicis semper apud nonnullos viguere. Ex hujusmodi prin-
29 cipiis erunt, Deum condito homine rationali, vi suæ providentiæ, debere illi gratiam conferre, qua suum auctorem diligere possit servare mandata, & in finem suum pervenire; qua gratia is, qui est natura servus, adoptatus, ut libere serviat, & suum dominum colat, & jus habeat ad illam hereditatem, sine qua beatus esse non
30 possit. Ubi nam hæc opinio ab Ecclesia proscripta est? Immo Apostolica Sedes, ut improbat eos, qui contrariam, quæ communior est, Pelagianismi, & Manichæismi cum Jansenio insimulant; ita eos reprehendit, qui hanc Jansenianismi accusant. Atque hæc una ex illis Scholæ opinionibus est, quæ a Catholicis etiam Romæ sub oculis Pontificis propugnatur; Mitto enim Contensonium celebrem e Dominicana familia Theologum, aliosque, qui etiam jam Operibus variis in locis puræ naturæ statum impossibilem tradidere, Cardinalis Norisius, Fulgentius Bellelli, & Laurentius Berti Romæ hanc propugnaverunt opinionem, ac in editis in lucem Operibus asseruere, & eamdem traditam vidi ac publice propugnatam, non solum in Schola Augustinianensium, sed etiam a Monachis Cassinensibus in Monasterio S. Callisti, & a Viro Clarissimo Antonio Francisco Vezzosi Clerico Regul. in Conventu S. Andreæ de Valle. Sed hæc satis de statu innocentiæ, & naturæ puræ.

31 Disputandum nunc est de statu naturæ lapsæ, hoc est de misera illa conditione, in qua humanum genus ob Adami culpam nunc reperitur, spoliatum nempe naturæ indebitis donis; miseriis, quibus premimur, concupiscentiæ, potestati Dæmonis, Deique indignationi subjectum, ac Adamitica ipsa culpa per generationem propagata infectum. Orthodoxa Fides docet, omnes homines ex Ada- 32
mo propagatos, etiam ex Fidelium parentibus ortos, originali peccato infectos nasci, esse jure ad æternam felicitatem privatos, filios iræ, atque vindictæ, & æternæ damnationi obnoxios. Hæreticorum nonnulli, ut Pelagiani, Sociniani, & Arminiani, Originale peccatum negant. Lutherani vero, Calviniani, ac Janseniani nimium illius effectus extollunt. Nam per illud liberum arbitrium omnino extinctum prædicant, ac rationem misere obtenebratam, depravatamque ipsam naturam. Ad Lutheranos, Calvinianosque quod spectat, præter quam quod peccatum originale in concupiscentia formaliter positum asserunt, quæ etiam in baptizatis remanet, ajunt, Baptismum tegere tantum, aut radere, non vero tollere originale peccatum, & editi contra eosdem in Concilio Tridentino Canones palam faciunt, docuisse etiam perditum omnino Adami culpa fuisse liberum arbitrium. In quam hæresim abiisse quoque Bajum, Jansenium, atque Quesnellium, eorum damnatæ propositiones ostendunt, ex quibus constat, in homine post Adami peccatum libertatem deesse indifferentiæ, ad merendum, & demerendum satis esse, ut a coactione immunis sit, nec requiri ut a necessitate antecedente, & inevitabili sit liber. Hinc ajunt, peccare homines damnabiliter, etiam in iis, quæ vitare nequeunt indeliberatos concupiscentiæ motus esse vera peccata; impossibilia Deum jubere, ac hominibus quoque justis impossibilia esse aliqua Dei præcepta, atque iis similia, quæ clariora sunt eorum exposita hæresi.

Omnes ergo Novatores isti, ajunt, Adamum per volun- 33
tarium peccatum dona naturæ debita amisisse, & inter alia libertatem indifferentiæ, & claram cognitionem eorum, quæ ad jus naturæ pertinent. Quamobrem ignorantia eorum, quæ ad naturæ legem pertinent, & agendi, peccandique necessitas, atque concupiscentia rebellis, veluti voluntaria in Adamo volitæ reputantur. Ideoque invincibilis juris naturæ ignorantia a culpa non excusat, indeliberati concupiscentiæ motus peccata sunt contra præceptum *Non concupisces* & operationes omnes, quamquam necessariæ, ut sunt opera omnia Infidelium, secundum hypothesim Jansenianam, sunt peccata, quia necessitas illa, qua inevitabiliter fiunt, ex voluntaria, & libera Adami culpa, cum quo nos quoque peccavimus, orta est, ac remanet in homine etiam postquam per Baptismum sit originale peccatum sublatum.

Itaque homo post Adami peccatum libertatem amisit, 34
ac necessario agit quæcumque operatur. Quamobrem spectari juxta Novatores hujusmodi debet, veluti agens necessarium delectatione, ad ea, quæ operaturus sit, determinatum. Itaque sicut bilanx alterutra sui pondere, & sicut lanx quæ majori premitur pondere necessario inclinatur, ita necessario in eam trahitur partem hominis voluntas, in quam major delectatio urgeat. Hæc est vera Jansenianæ hæresis imago a Luthero, & Calvino delineata, sed a Bajo, Jansenio, atque Quesnellio veluti aliquo velo obducta. Videant vero ii, qui Augustinianos, ac Thomistas, Jansenianismi insimulant, num jure horum de libertate hominis sententia, cum Jansenii systemate confundatur? Nam ii omnes fatentur per Adami peccatum attenuatas quidem esse liberi arbitrii vires, sed manere adhuc indifferentiæ libertatem.

Sed antequam ad aperiendum discrimen veniamus, quod 35
inter hos Novatores Catholicosque Theologos intercedit, observare necesse est, tria alia illos statuere, quæ sunt cum recensito errore connexa; scilicet amissam cum libertate fuisse naturalis legis cognitionem, castumque amorem Dei integræ naturæ debitum, ac loco illius dominantem cupiditatem successisse. Cum vero in homine necessitas, ignorantia legis, & vitiosa cupiditas ob peccatum initio libere in Adamo commissum, asserere non verentur, ad peccatum, & demeritum agendi necessitatem non obesse, sed libertatem sufficere libere in Adamo amissam, eamdemque ob causam peccata esse, quæ ex ignorantia etiam invincibili contra naturæ legem fiunt; atque dominantis concupiscentiæ motus. Hæc basis est Janseniani Systematis. Ut vero pessimas, quæ inde nascuntur consequtiones, intelligere valeamus, duo illi amores, sive duæ illæ delectationes exponendæ sunt, quibus veluti pondere necessario flectitur, agiturque voluntas. Sunt ii duo amores, amor mundi, qui vitiosa cupiditas, ac terrena quoque delectatio dicitur, & amor Dei, sive charitas a Deo inspirata. Nullam in homine actionem esse contendunt quæ aut ex vitiosa illa cupiditate, aut ex charitate perfecta non oriatur. Quamobrem, quæ ex charitate non sunt, ea omnia ex cupiditate, ideoque vera peccata esse prædicant: Hinc omnia opera Infidelium, & peccatorum cum ex charitate non fiant, veluti ex vitiata radice prodeuntia infecta esse, atque peccata ajunt: Hinc vel ipsum timorem gehennæ quo peccator ad conversionem disponitur, actusque reliquos qui a charitate non oriantur, cujusque generis sint, vera peccata esse definiunt. Hac de causa, ajunt, liberum arbitrium sine sanctificante gratia nisi peccatum operari posse, atque gratiam omnem extra dominantem charitatem, etiam sufficientem, excludunt. Hæc indicasse sufficiat; ut inde concludere clare possim, toto Cœlo

Thomistarum, Augustinianensium, aliorumque Theologorum opiniones, ab horum Novatorum erroribus dissidere. Nam ut incipiam a libero arbitrio:
39 Quis ex his est, qui Adami peccato extinctum asserat?
Numquid illud perimit gratia efficax? At hæc infirmo,
& attenuato arbitrio a Deo datur, ut illud roboret, adjuvet,
perficiat, modo tamen ejusdem induli consentaneo, libero scilicet, cum libera sit illius indoles; Gratia
enim efficax, quæ lapsis hominibus datur, medicinalis
est, neque præsumi potest, peritum medicum cognito
ægroti morbo medicinam porrigere, quæ illum occidat.
Quis ergo credat, Deum divinum medicum, cui arbitrii
infirmitas cognita est, congruam medicinam non porrigere? Si Adami peccatum non extinxit arbitrium, numquid medicina divina illud interficiet? *Si non occiditur
per vulneratorem*, inquit Prosper, *numquid per medicatorem?* Quod medicus gravi infirmitati, natura sua efficax
remedium porrigat, idcirco ægroti natura detrimentum
accipiet? Paucis dicam, efficax gratia actio est Dei Omnipotentis, qui non tollere, sed roborare, juvare, perficere vult libertatem; ergo perficit, non minuit, non
extinguit: alioquin effectus infinitæ causæ virtuti non
40 responderet. Dices: intellectu difficile est, qua ratione
id cum arbitrio concilietur. At mysterium est, ut ait
S. Augustinus, quid ergo mirum?
41 Hæc vero non ad Thomistas tantum, sed etiam ad
Augustinianos pertinent. Si enim medicinalis efficax gratia a Deo ad perficiendum libertatis usum destinata est,
sive hæc præmotio dicatur, sive divina inspiratio, sive
dilectio, sive delectatio prævia, ac victrix, semper Dei
actio est, atque effectum parit, quem Deus vult. Quid,
si dicant, moralem necessitatem afferre prævia m prædominantem delectationem? Quis unquam hanc proscripsit
opinionem? Sed ut os obstruatur imperitis nonnullis, quibus Sorbonicus ille Turnelius imposuit, dum afferuit, delectationem superiorem, seu relative victricem basim constituere Janseniani systematis, paulo fusius rem agam.
42 Opinio hæc, damnata jam Janseniana hæresi, propugnata fuit a Fabrio Pontio, Augustino Bergensi, Manso,
Macedo, Haberto, Cardinali Lauria, Cardinali Norisio,
aliisque; & Romæ sub oculis Pontificis Summi tradita &
propugnata fuit ab Augustinianis, & Monachis Cassinensibus, ac aliorsa, & typis tradita a Laurentio Berti, aliisque. Numquid passa id fuisset Apostolica Sedes, cujus
judicio Janseniana hæresis damnata fuit, si res ita se haberet, ut Turnelius afferit? Immo plures hæc doctrina
expensa fuit, ac post illius examen, Norisius Cardinalis
renunciatus fuit, ac Berti laudatus. Sed autem Molinianis ipsi propugnant gratiam relativam, comparatam malitiæ gradibus, quæque respectu Syriorum est efficax seu
43 victrix, & respectu Corozaitarum inefficax est? Numquid hæc a Jansenianis differt, quia gratiam, non vero
inspirationem, lumen cœleste, sanctam delectationem vocant? At hic non est de nominis appellatione contentio. Itaque cum jam sit notum, Jansenianos extinctum
asserere arbitrium per peccatum Adami, jam patet fundamentum systematis; ac delectatio illa victrix in Jansenio non potest libertatem, quæ non est, tollere, sed naturam necessarie operantem flectere debet; ut ab aliis
vero usurpata, juvat, fovet, perficitque libertatem, ut
alia quæcumque efficax gratia.
44 Dissident præterea Thomistæ, Augustiniani, aliique ab
illis Novatoribus: Quia isti præter dominantem charitatem, nullam aliam gratiam agnoscunt, ac sufficientem
damnant. Contra vero Thomistæ sufficientem adstruunt,
quæ vere potentiam perficit, ac dat posse operari, atque
hanc ab efficaci diversam statuunt, concordesque asserunt non prædestinatis tantum, sed Catholicis, Hæreticis, ac etiam Infidelibus, licet nonnulli eorum cum aliis
Catholicis sentiant, non dari parvulis decedentibus in
utero Matris, ac obcæcatis nonnullis peccatoribus, &
45 Infidelibus. Qua in re consentientes quoque habent Augustinianos, qui gratiam sufficientem, usurpata ab Augustino phrasi, etiam parvam vocare solent, quod concupiscentiæ conatus non vincat: Differunt vero illi a Thomistis, quia sine novo auxilio, hanc satis esse ajunt ad
orandum, si homo velit, ut gratiam uberiorem ad vincendum aptam obtineat.
46 Aliud est Augustinianæ doctrinæ caput, quod cum
damnatis erroribus aliqui imperiti confundunt, quod scilicet ii doceant, hominem teneri ad actiones suas humanas in Deum ultimum finem dirigendas, nec posse eas
ita in Deum referre sine gratia. At a Jansenianis, Bajanisque hæc opinio longe diversa est, cum Augustiniani
dicant, tantum vel actu vel virtute in Deum referendas;
cum adstruant, præsto esse infidelibus, & peccatoribus
etiam legem non observantibus, gratiam, qua ita actiones
dirigant suas; cum fateantur, non ita esse mentem ab
originali culpa depravatam, ut motus aliquos bonos natura sua habere non possit, ac non habeat, & ut gratia
destituta necessario ad peccandum trahatur. Nam beatitudinis amor, qui in natura est, bonus est naturæ motus & si qui sint actus, qui ad Deum non referantur
juxta Augustinianos, non sunt mali, ac lethalia peccata, quæ ab infecta dominante cupiditate inficiantur, sed
mali tantum dici possunt ob defectum rectæ ordinationis, ac fere semper culpæ venialis, ac levissima sunt.
Rursum gehennæ metum in pœnitente bonum, ac salutarem fatentur, & Novatores hæc in re validissime confutant, licet asserant esse præterea ad justificationem obtinendam necessariam initialem charitatem, qua & Deum
pœnitens diligere incipiat, & se se a creatura avertere,
atque convertere ad Creatorem. Hanc opinionem censura notari posse vetuit Apostolica Sedes, ut videre est
in superiore appendice. Vides ergo, quam late dissent
Catholicorum opiniones a damnatis sententiis.
Sed unum adhuc monendum superest, scilicet, notandos non esse Catholicos, qui salva Fide, quæ credimus 47
hominem justificari per gratiam eidem inhærentem, gratiam ei necessariam esse ad bene agendum etiam ad initium Fidei, eamque iis conferri omnibus, quos supra
diximus, atque hanc arbitrii libertatem juvare, & roborare, non admittere; diverso a recepto in Scholis modo
supernaturalium donorum, & gratiæ interioris naturam
explicent. Nam id Philosophi potius muneris est modum
declarantis, quo actiones nostræ fiant, habitusque in anima insint, quam Theologi revelationem divinæ proponentis, atque consecutiones ex ea deducentis. Quis ergo re- 48
prehendat illos, qui sanctificari animam per charitatem
asserant, & charitatem esse vel Dei in nobis permanentem actionem, vel inspiratam divinitus dilectionem, quæ
naturam elevet, elevatam ad Deum amandum, ejusque
amore agendum inclinet, adjuvetque etiam ut vere actu
diligatur Deus, vel Dei amore quidquam agatur? Si hæc
salva libertate fiant, quid est, quod damnari possit, præsertim cum aliæ etiam divinæ in homine gratiæ operationes, juxta definitam ab Ecclesia doctrinam explicentur? Dum necessitas gratiæ salvantur ad initium Fidei, 49
ad sanctitatem, ad credendum, sperandum, agendumque
ut oportet, libertas una cum gratia operante, & mysterium in concilianda gratia cum libero arbitrio salva fides, ac Ecclesiæ doctrina est.

GRATIA, UT EST GRATIOSUM RESCRIPTUM.

S U M M A R I U M.

1 *Gratia a Papa concessa, eo mortuo, non revocatur, etiamsi adhuc res integra maneat.*
2 *Intellige tamen de gratia jam facta, secus autem de gratia facienda.*
3 *Affertur ratio disparitatis.*
4 *Gratia facta ad beneplacitum concedentis durat, donec ille eam revocaverit.*
5 *Aut donec ipse concedens moriatur.*
6 *Gratia concessa ad beneplacitum Sedis Apostolicæ non expirat morte Papæ concedentis.*
7 *Gratia facta ad beneplacitum Personæ, & Dignitatis, quo perpetua est, an expiret morte concedentis?*
8 *Gratia concessa cum clausula, donec revocaverimus, donec aliud duxerimus ordinandum, & hujusmodi, durat perpetuo, nisi a concedente, vel successore ipsius revocetur.*
9 *Gratia solo verbo Papæ perficitur, etiam litteris non expeditis.*
10 *Gratia recipit robur, ac virtutem suam, & regulatur a sola signatura Papæ a die ejusdem datæ.*
11 *Gratia Papæ per solam signaturam perficitur.*
12 *Scriptura autem, seu Litteræ Apostolicæ requiruntur tantum ad probationem gratiæ.*
13 *Optimum dictum Gonzalez circa hoc.*
14 *Gratia concessa per Pontificem prædecessorem absque expeditione Bullarum, est exequenda per successorem Expeditis Litteris sub forma:* Rationi congruit.
15 *Talis Regula, suffragatur tantum quoad Pontifices nominatos.*
16 *Hæc regula, seu hic modus expediendi Litteras ab Antecessore, vel Antecessoribus non expeditas, desumptus fuit ex jure communi.*
17 *Novus Papa nullam facit gratiam de novo, sed solum testatur de gratia concessa, & eam exequitur.*
18 *An ista expeditio requirat, ut supplicatio sit signata tempore antecessoris, vel sufficiat, si gratia sit facta solo verbo Papæ, variant Doctores.*
19 *Mos inolevit, quod supplicationes signatæ, statim mortuo Papa, consignentur Collegio Cardinalium sigillatæ, ut præsententur futuro Pontifici.*
20 *Gratiam non suspendit Clausula;* Ex nunc prout ex tunc, *quando est apposita in collatione de vacanti; secus si de vacaturo.*
21 *Dicta clausula operatur, quod unum tempus alteri inesse dicatur.*
22 *Gratia expectativa concessa cum clausula;* Ex nunc prout ex tunc, *retrotrahitur ad tempus datæ ipsius gratiæ.*

23 *Gra-*

23 *Gratia ita dicitur perfecta, si Papa concedat exspectativam de Beneficio vacaturo cum Clausula: Ex nunc* prout ex tunc, *ut non expiret morte concedentis*.
24 *Gratia conditionalis expirat per mortem Papæ concedentis ante illius purificationem*.
25 *Gratia dicitur conditionalis per tacitam conditionem*, si preces veritati nitantur.
26 *Dicitur etiam conditionalis emanata cum clausulis*: Ut asseris, Dummodo; Constituto; si ita est, *& aliis hujusmodi*.
27 *Gratia concessa sub aliqua conditione, regulari debet ab ipsa conditione*.
28 *Ad quem effectum requirit, præcisam, & concludentem justificationem*.
29 *Et interim stat in suspenso, nec capi potest alia provisio, donec per necessarias probationes verificetur*.
30 *Gratia conditionalis, cessat, cessante, vel non purificata conditione*.
31 *Purificata vero conditione, perinde est, ac si ab initio simpliciter emanasset*.
32 *Gratia alicui concessa præterquam in certo casu, si ille casus evenerit, cessat*.
33 *Gratia concessa cum aliqua limitatione subsistit, donec venerit casus limitationis, & interim dicitur pura*.
34 *Gratia concessa cum Clausula*: dummodo tempore datæ præsentium non fuerit alteri Jus quæsitum, *constituto quod alter habeat legitimum jus, resolvitur, ac si non fuisset concessa*.
35 *Gratia Apostolica facta sine præjudicio alterius, habetur pro non facta, si ex ea resultet aliquod præjudicium*.
36 *In omni casu Clausulæ præservativæ reddunt gratiam conditionalem; & præservant jus alteri ex antecedenti provisione quæsitum*.
37 *Per gratiam*: Si neutri *acquiritur beneficium, quando neuter litigantium super illud jus habet*.
38 *Gratia* Si neutri *est conditionalis, dummodo scilicet per eventum litis apparuerit jus competere*.
39 *Gratia* Si neutri *ita pendet a futuro litis eventu, ut ante quam operetur effectum suum, debeat exspectari dictus eventus*.
40 *Gratia* Si neutri *non habet locum nisi quando beneficium est litigiosum lite nondum extincta*.
41 *Gratia* Si neutri *requirit litem de tempore datæ gratiæ*.
42 *Gratia* Si neutri *non conceditur pro lite movenda*.
43 *Gratia* Si neutri, *ut suffragetur, debet ultra litem verificari duplex conditio videlicet quod beneficium vacet, & quod neutri jus competat*.
44 *Quibus probatis scilicet vacatione beneficii, lite inter provisos, & non jure utriusque, habet executionem paratam*.
45 *Satis probatur lis, seu beneficium esse litigiosum ex commissione causæ appellationis, ex citatione cum inhibitione, & illius executione*.
46 *Non jus impetrantis probatur ex ipsiusmet impetrantis confessione, & ex non justificatione prioris gratiæ*.
47 *Beneficii vacatio probatur per mortem ultimi legitimi possessoris, & non factam adhuc de illo ullam legitimam Canonicam provisionem*.
48 *In Gratia* Si neutri *attenditur data, non autem expeditionis tempus*.
49 *Gratia* Si neutri *debet præsentari infra novem menses, & pro illius executione instari, alias remanet nulla*.
50 *Item debet intimari, quando agitur de privatione; Verum ut dicatur intimata &c.*
51 *Gratia* Si neutri *non est subreptitia, ex eo quod non sit facta mentio, quod collitigans sit provisus Apostolicus*.
52 *Gratia* Si neutri *ex Stylo Datariæ conceditur proviso Apostolico etiam contra alium provisum Apostolicum*.
53 *Gratia* in forma dignum, *non est conditionalis*.
54 *Clausula* in forma dignum *posita in gratia operatur, ut beneficium habeatur pro collato, remanente solum suspensione circa executionem ratione examinis, & collationis faciendæ ab Executore*.
55 *Ubi hujusmodi gratia sit justificata, tribuit non solum jus ad rem, sed etiam jus in re*.
56 *Sequuta morte Provisi* in forma dignum, *antequam dignus repertus, seu declaratus fuerit, beneficium non vacat per mortem illius, sed per mortem ultimi possessoris*.
57 *Gratia* in forma dignum *censetur facta a die ejus datæ, ita ut excludat gratiam alterius postmodum impetratam*.
58 *Ab Executore cum Clausula* in forma dignum *appellare licet, & possessio interim capta est attentata*.
59 *Hoc tamen est intelligendum, quando alius est in possessione, & adest legitimus contradictor*.
60 *Provisus per Sedem Apostolicam* in forma dignum *de Canonicatu, cujus Ordinem requisitum jam habet, examinandus non est ab Ordinario super Litteratura, seu Idoneitate scientiæ &c.*

GRatia, quam Papa concesserit, eo mortuo non revo- 1
catur, etiamsi adhuc res integra maneat; *cap. Si super
gratia 9. de Offic. Delegat. in 6.*, ibi: *Ipsa gratia si-
lere nequaquam sit in ejus executionem processum, morte non
permittur concedentis*; *cap. Si cui 36. de præbend. eodem
in 6.* ibi: *Hujusmodi concessio (quam, cum specialem gra-
tiam contineat, decet esse mansuram) non expirat, etiam
re integra per obitum concedentis*; Gonzal. *ad regul. 8.
Cancellar. gloss. 12. in princip. num. 33. & sequent.* ubi in
pluribus exemplis hoc ipsum demonstrat, Barbos. *de Offic.
& Potest. Episcop. libr. 1. num. 8.* Card. de Luca *de Pen-
sion. disc. 1. numer. 25.* Reiffenstuel *lib. 1. Decretal. tit. 3.
num. 152.* ubi testatur de communi circa gratiam jam fa-
ctam, ut supponit nostra conclusio. Secus autem circa 2
gratiam faciendam, idest quando Rescriptum Apostoli-
cum continet gratiam primum faciendam, seu concessam
non in proprium recipientis favorem, sed in alterius dun-
taxat favorem, quia tunc ejusmodi gratia facienda expi-
rat morte concedentis re adhuc integra, textu expresso
in cit. cap. Si cui 36. de præben. in 6. §. final., ibi: *Se-
cus si super provisione tertiæ personæ facienda sit data po-
testas eidem non ob suam, sed ejus, cui provideri manda-
tur gratiam, vel favorem illa quidem expirat omnino,
si concedens re integra moriatur*. Et ratio disparitatis est
clara, quia circa gratiam jam factam, seu quando Re- 3
scriptum Apostolicum continet *gratiam factam*, jam illi,
cui talis gratia facta est, fuit jus acquisitum, quod non
decet ei amplius auferri ratione solius mortis concedentis.
E contra vero *circa gratiam faciendam*, seu quan-
do Rescriptum Apostolicum continet *gratiam primum fa-
ciendam*, nulli adhuc Jus quæsitum fuit; unde nullum
est inconveniens, quod talis gratia veluti primum facien-
da expiret morte concedentis re adhuc integra, seu cum
in ejusdem executione needum cœptum est procedi.

Gratia facta ad beneplacitum concedentis, durat, do- 4
nec ille eam revocaverit, quia illud beneplacitum nulli
subjacet legi, adnotat. *in leg. Fideicommissa §. Quamquam;
ff. de Legat.* ibi glossa verb. *Voluerit*, Natt. *consil. 608.
num. 5. vol. 3.* Cosier. *de jurisd. ordinaria in exemption.
part. 3. quæst. 5. num. 3.* Barbosa *clausula 3. num. 2.* & alii
passim. Aut donec ipse concedens moriatur, quia morte 5
voluntas solvitur, & extinguitur, textu expresso *in cap.
Si gratiose 5. de rescriptis*, ibi: *Hujusmodi gratia per ejus
obitum (per quam ipsius beneplacitum omnino extinguitur)
eo ipso expirat*. *Et sic communis* Doctorum cum Barbosa
loco cit. & Reiffenstuel *loco cit. num. 265.* Card. de Luca 6
disc. 40. numer. 4. Gratia concessa ad beneplacitum Sedis
Apostolicæ, aut interim, dum Sedes Apostolica voluerit,
non expirat morte Papæ concedentis, sed opus est ex-
pressa revocatione, textu expresso *in dict. cap. Si gratio-
se*, ibi: *Secus autem si usque ad Apostolicæ Sedis bene-
placitum gratia concedatur prædicta; tunc enim quia Se-
des ipsa non moritur, durabit perpetuo, nisi a successo-
re fuerit revocata*; *Sic etiam communis* cum præcitatis.
Si gratia fieret, & concederetur ad beneplacitum Perso- 7
næ, & Dignitatis, quæ perpetua est, aliqui volunt,
quod præponderet Dignitas, & sic quod illa gratia mini-
me extinguatur morte concedentis, cum Dignitas sit per-
petua; ita Joan. Andr. *in dict. cap. Si gratiose num. 6.
in fine*. Alii autem volunt, quod præponderet nomen,
quod præcedit, & sic quod gratia non extinguatur, si
præcedat nomen Dignitatis; *argum. cap. Quoniam 14. de
Offic. & potest. Judic. Delegat.* quia Dignitas non mori-
tur, neque variatur per mortem, & variationem perso-
næ; *cit. cap. Si gratiose 5. de rescript. in 6.* & quod ex-
tinguatur, si præcedat nomen personæ, quia tunc sequi-
tur personam, & veluti accessoria extinguitur cum per-
sona, *argum. cap. Privilegium personale 7. de Regul. Ju-
ris in 6. & cap. Accessorium 42. de Regulis Juris etiam
in 6.* Et sic tenet Imola *in dict. cap. Si gratiose*; ut eum
referunt Dominicus *ibid. n. 6.* & Franch. *in fine*, & Bar-
bosa *loc. cit. num. 6.* Gratia concessa cum clausula *donec
revocaverimus*, *donec aliud duxerimus ordinandum*, & 8
hujusmodi, durat perpetuo, nisi a concedente, vel suc-
cessore ipsius revocetur, neque expirat morte concedentis;
Sic Barbosa *clausul. 43. num. 21.* Theodor. de Rub. *in
singul. Rotæ tom. 2. part. 4. clausul. 190.* Reiffenstuel *loco
cit. num. 263.* Menochius *de Arbitr. judic. lib. 1. qu. 69.
num. 12.* citans communem aliorum contra Bartolum;
Et ratio est, quia ad revocationem requiritur actus posi-
tivus contrarius, qualis non habetur per solam mortem
concedentis, nam aliud est voluntatem cessare, & aliud
eam revocare. Prius fit per mortem; *libr. 4. ff. Locati*;
posterius autem requirit factum quoddam, nempe novam
dispositionem, & expressionem ipsius revocationis; Me-
nochius *consil. 360. num. 9.* cum aliis, Barbosa *loc. citat.*
Reiffenstuel *loc. cit.*

Gratia solo verbo Papæ perficitur etiam Litteris non 9
expeditis; *cap. Inquisitiones 25. quæst. 1. Clementin. Du-
dum de Sepulturis §. ultim.* Archidiacon. & Joan. Andr.
in proœm. 6. Decretal. Felin. *in cap. In nostra in fin. de
rescript.* Pyrrhus Corrad. *Praxi dispens. Apostolic. libr. 1.
cap. 6. num. 4.* Rota *part. 1. rec. decis. 585. num. 1. part. 7.
decis. 218. num. 7. part. 8. decis. 79. n. 21.* Gratiam recipit

10 robur, & virtutem suam, & resultat a sola signatura Papæ a die ejusdem datæ, Rota *part. 2. decis. 327. n. 1. & seq. part. 8. decis. 70. num. 17. part. 17. dec. 270. n. 4. part. 18. tom. 2. decis. 469. num. 5. part. 19. tom. 2. decis.*
11 648. *num.* 4. Gratia Papæ per solam signaturam perficitur; Rota *part. 6. decis. 38. num. 80. & sequent. part.*
12 17. *decis.* 270. *num.* 5. Scriptura autem, seu litteræ Apostolicæ requiruntur tantum ad probationem gratiæ; Rota *locis mox citatis*, Mascard. *de probationibus concl.* 843. *num.* 10. Pyrrus Corrad. *loc. cit. num.* 7. Gonzalez
13 *ad Regul. 8. Cancellar. Gloss. 2. numer. 47.* ubi dicit, quod in lingua Principis stat gratia, & in scriptura testimonium, & in executione commodum. Gratia con-
14 cessa per Pontificem Prædecessorem absque expeditione Bullarum est exequenda per successorem expeditis litteris sub forma: *Rationi congruit*; Card. Petra *tom. 5. in comment. in Constit. 1. Pii II. numer. 12.* ubi tradit etiam tenorem talium Litterarum; Rota *p. 12. dec. 125. n. 5.* & habetur ex Regula *decima* Cancellariæ, in qua super litteris non expeditis solet concedi facultas expeditionis pro gratiis factis, & non expeditis a duobus An-
15 tecessoribus Pontificibus tantum. Unde Regula tantum quod nominatos Pontifices suffragatur, quia ceteri non nominati exclusi censentur: Amyden. *de Stylo Dataria lib. 1. cap. 21. num. 14.* Card. Petra *loc. cit. num. 15.* & alii passim.

16 Hæc regula Cancellariæ, seu hic modus expediendi litteras ab Antecessore, seu antecessoribus non expeditas, desumptus fuit ex Jure communi, *in c. Litteris, de Rescriptis.* Ex quo Canone arguunt DD. Pontifices successores ex congruenti ratione debere exequi gratias, quas concesserunt Prædecessores, & morte præventi exequi non potuerunt; Barbos. *in tit. c. Litteris num. 5.* Mandos. *in Regula de Litteris in forma Rationi congruit expediendis quæst. 2. num.* 5 Rota *de execut. Litterarum Apostolicarum part. 1. cap. 2. num. 19. & sequent.* Card.
17 Petra *loc. cit. num. 16.* Hinc novus Papa nullam facit gratiam de novo, sed solum testatur de gratia concessa, vel exequitur eam, juxta verba Gregorii IX. *in cit. c. Litteris*, ibi: *Cum factum Prædecessoris nostri potius,*
18 *quam nostrum fuerimus prosecuti.* An illa expeditio requirat, ut supplicatio sit signata tempore antecessoris, vel sufficiat, si gratia sit facta solo verbo Papæ? Variant Doctores; Rebuffus *ad Regul. 10. Cancell. num. 8.* dicit vidisse hujusmodi Litteras expeditas per Successorem super Gratia viva voce facta ab Antecessore, sed Jure probata; Mandos. *loc. cit. quæst. 11.* affirmat in Gratia etiam verbo facta, si Papa statim moriatur, vel æger stat usque ad mortem, ut expediantur istæ Litteræ in forma: *Rationi congruit*; Secus si diu super vivat, quia sibi imputet impetrans, si supplicationem signari omiserit; Glossator antiquus hujus Regulæ decimæ *num. 2.* quem sequitur Amyden. *loc. cit. numer. 18.* dicit non posse expediri has litteras, nisi in gratia per supplicationem signata; Corrad. vero citatus. Card. Petra *loc. cit. num. 21.* dicit, quod, si Papa mandaverit expediri, Jure expedirentur sub ipso, sed ex Stylo non solent expediri hæ Litteræ, nisi signata fuerit supplicatio tempore Antecessoris, quia mora non obtinendi supplicationem signatam debet impetranti nocere, quia *ex Regula 25. Juris in 6. Mora sua cuilibet est nociva*, & idem docet Rota *loc. cit. num. 25.* Card. Petra *loc. cit. sub n. 21.* ubi dicit, quod vere si deberent expediri litteræ hujusmodi, super gratia solo verbo facta, plures fraudes occurrere possent pro probanda tali gratia per testes, aut
19 alio modo. Hinc inolevit mos, quod supplicationes signatæ statim mortuo Papa consignentur Collegio Cardinalium sigillatæ, ut præsententur futuro Pontifici, & sic supplicatione signata gratiæ non expirant morte Papæ concedentis etiamsi litteræ expeditæ non sint, sed sunt expediendæ per Papam Successorem sub dicta forma: *Rationi congruit*; Rota *part. 18. tom. 3. decis. 808. num. 15.* Cardin. de Luca *de Pensionibus disc. 44. num. 6.* Rota *loc. cit. num. 18. & 24.* Card. Petra *loc. cit. sub num. 21.* & alii passim.

20 Gratiam non suspendit Clausula: *Ex nunc prout ex tunc*, quando est apposita in relatione ad vacantia; secus si ad vacatura; Cassad. *decis. 3. numer. 15. de præbend.* Crescent. *decis. 7. numer. 13. & 19. de concess. præbend.* Achill. *decis. 7. num. 4. de rescript.* & fuit dictum *in una Ilerden. Canonicatus 25. Octobris 1593. coram Card. Pamphil.* ut refertur: Mart. *clausul. 54. num. 2.* Aloysius Ricc. *in Collect. decis. part. 1. Collect. 753. in princip.* Barbosa
21 *clausul. 61. num. 5.* Dicta enim clausula operatur, quod unum tempus alteri inesse dicatur; Rota *part. 3. decis. 770. num. 3. part. 5. tom. 1. decis. 350. num. 9. & com-*
22 *munis Doctor.* cum Barbosa *loc. cit. num. 6.* Gratia expectativæ concessa cum clausula: *Ex nunc pro ut ex tunc*, retrotrahitur ad tempus datæ ipsius gratiæ; Felin. *in cap. Licet causam num. 6. de probat.* Alexander *consil. 211. num. 23.* unde perinde est, ac si Papa tempore datæ primam gratiam contulisset; Crescent. *decis. 4. lib. 2. alias decis. 7. numer. 13. de concession. præbend.* Ferret. *consil. 314. num. 7. lib. 2.* Barbosa *loc. cit. numer. 7.* Rota
23 in *Anconitana Canonicatus 8. Octobris 1592. coram Penna*. Gratia ita dicitur perfecta, si Papa concordat expectativam de beneficio vacaturo cum clausula; *Ex nunc pro ut ex tunc*, ut non expiret morte concedentis, ut fuit dictum in una *Calagurritana Canonicatus 1. Junii 1591. coram Penna*, cujus meminerunt Gonzalez *ad Regul. 8. Cancellar. Gloss. 12. num. 43. versic. Sic etiam Lotter. de re beneficiar. lib. 1. quæst. 29. num. 34.* Barbosa *loc. cit. num. 9.*

Gratia conditionalis expirat per mortem Papæ conce- 24
dentis ante illius purificationem; Card. de Luca *de pension. disc. 1. num. 14.* Gratia dicitur conditionalis per ta- 25
citam conditionem, *si preces veritate nitantur*; Rota *part.* 26
13. dec. 353. num. 1. Dicitur etiam conditionalis emanata cum clausulis, *Ut asseris, Dummodo, Constito, Si ita est, & hujusmodi aliis*; Rota *part. 5. tom. 1. decis. 142. num. 5. part. 7. decis. 157. num. 3. & part. 17. decis. 41. num. 2. part. 19. tom. 1. decis. 379. num. 9.* Gratia con- 27
cessa sub aliqua conditione, regulari debet ab ipsa conditione, Rota *part. 11. decis. 206. num. 6. part. 14. decis. 536. num. 86.* Ad quem effectum requirit præcisam, & 28
concludentem justificationem; Rota *part. 7. decis. 157. num. 3. part. 13. decis. 341. numer. 2. part. 14. decis. 15. num. 12. part. 19. tom. 1. decis. 379. num. 9. & 10.* Et in- 29
terim stat in suspenso, nec capi potest alia provisio, donec per necessarias probationes verificetur; Rota *p. 10. decis. 122. num. 21. part. 19. tom. 1. decis. 379. num. 10.* Hinc fit quod gratia conditionalis cessat, cessante, vel 30
non purificata conditione; Rota *part. 4. tom. 1. decis. 184. sub num. 1. decis. 641. num. 2. part. 7. decis. 237. n. 5. p. 11. decis. 187. num. 11. part. 14. decis. 82. numer. 14. part. 15. decis. 147. num. 19. part. 16. decis. 186. num. 4. part. 18. tom. 2. decis. 416. num. 3.* Purificata vero condi- 31
tione perinde est, ac si ab initio simpliciter emanasset; Rota *part. 13. decis. 62. num. 17.*

Gratia alicui concessa, præterquam in certo casu, si 32
ille casus evenerit, cessat, Rota *p. 14. decis. 536. num. 124.* Et gratia concessa cum aliqua limitatione subsistit, 33
donec venerit casus limitationis, & interim dicitur pura; Rota *ibidem num. 18.* Gratia concessa cum clausula: 34
dummodo tempore datæ præsentium non fuerit alteri jus quæsitum, constito quod alter habeat legitimum Jus, resolvitur, ac si non fuisset concessa; Rota *p. 9. tom. 1.* 35
decis. 254. n. 9. Prout gratia Apostolica facta sine præjudicio alterius, habetur pro non facta, si ex ea aliquod præjudicium resultet; Rota *p. 4. t. 2. decis. 260. num. 13. & seq. p. 18. t. 2. decis. 495. n. 10.* Facta enim cum præservativa Juris alterius, vel sine derogationem, eidem tertio præjudicare non potest; Rota *p. 18. tom. 1. decis.* 36
139. num. 24. Et in omni casu clausulæ & præservativæ reddunt gratiam conditionalem, & præservant Jus alteri antecedenti provisione quæsitum; Rota *p. 19. t. 2. decis. 566. n. 21.*

Per gratiam *Si neutri* acquiritur Beneficium, quan- 37
do neuter litigantium super illud Jus habet; Barbosa 38
clausula 164. num. 2. cum aliis ibi citatis. Gratia *Si neutri* est conditionalis, dummodo scilicet per eventum litis apparuerit neutri jus competere; Rota *part. 4. tom. 1.* 39
decis. 220. num. 6. Gratia *Si neutri* ita pendet a futuro litis eventu, ut antequam operetur effectum suum, debeat expectari dictus eventus; Barbosa *dict. clausula 164. num. 5.* cum multis ibi citatis; Rota *part. 2. decis. 726. num. 3.* Et interim nullum jus tribuit, non impleta conditione, seu non impleto tali eventu, Rota *part. 19. tom. 1. decis. 223. num. 18.* Gratia *si neutri* non habet 40
locum, nisi quando Beneficium est litigiosum lite nondum extincta; Gonzal. *ad Regul. 8. Cancellar. Gloss. 32. num. 4.* Azor. *Institut. moral. part. 2. lib. 7. cap. 71.* Barbosa *loc. cit. num. 6.* Immo Gratia *si neutri* requirit litem de tempore datæ gratiæ; Garzias *de benefic. part. 6. cap.* 41
2. num. 252. & seq. Mantic. *decis. 56. numer. 1.* Verall. *decis. 34. num. 1. & sequent. part. 2.* & fuit resolutum *in Gerundensi Hebdomadariæ 13. Junii 1602. coram Patriarcha Pamphilio* impressa per Farinac. *decis. 456. numer. 1. part. 2. recent.* Siculi enim piscis nequit esse sine aqua, ita nec gratia *si neutri* sine lite, ut fuit dictum a Rota *in Salmantina Archidiaconatus 16. Junii 1581. cor. Rubeo.* Unde gratia *Si neutri* non conceditur pro lite mo- 42
venda; Barbosa *loc. cit. n. 8.* Verall. *decis. 34. n. 4. p. 2.* & fuit resolutum a Rota *in Verdun. Canonicatus* impressa per Nicol. Garziam *de Benefic. part. 1. cap. 3. num. 44.* Gratia *Si neutri*, ut suffragetur, debet, ultra litem, ve- 43
rificari duplex conditio, videlicet, quod Beneficium vacet, & quod neutri jus competat; Barbosa *d. clausula 164. n. 4.* cum multis ibi citatis; Rota *part. 2. decis. 726. num. 1.* Quibus probatis, scilicet vacatione Beneficii, li- 44
te inter Provisos, & non jure utriusque, habet executionem paratam; Rota *part. 12. decis. 208. n. 12. part. 17. decis. 298. n. 1.*

Satis autem probatur lis, seu Beneficium esse litigio- 45
sum ex commissione causæ appellationis, ex citatione cum inhibitione, & illius executione; Rota *p. 2. decis. 81. num. 1. & decis. 455. n. 1.* Non jus impetrantis pro- 46
batur ex ipsiusmet impetrantis confessione, & ex non justificatione prioris gratiæ; Rota *part. 2. decis. 699. n. 2. & decis. 736. n. 6. part. 5. tom. 1. decis. 68. n. 3.* Beneficii
vaca-

vacatio probatur per mortem ultimi legitimi possessoris,
& non factam adhuc de illo ullam legitimam canonicam
provisionem. Unde, ad hoc ut sit valida Gratia *Si neu-*
tri, debet fieri mentio illegitimæ, & non Canonicæ
provisionis adversarii, seu ipsius intrusionis, & fructuum
malæ perceptionis; Fiamin. *de resignat. lib. 2. quæst. 3.*
num. 43. Barbosa *loc. cit. num. 12.* Rota *part. 2. decis.* 105.
48 *sub num. 1.* In Gratia *Si neutri* attenditur data, non au-
tem expeditionis tempus; Rota *part. 11. decis. 124. n. 52.*
49 Gratia *si neutri* debet præsentari infra novem menses,
& pro illius executione instari, alias remanet nulla;
50 Rota *part. 18. tom. 1. decis.* 273. *num. 11.* Item debet in-
timari, quando agitur de privatione; Rota *part. 2. de-*
cis. 99. num. 4. Verum, ut dicatur intimata, sufficit eum,
contra quem agitur, fuisse citatum ad dicendum con-
tra gratiam; Rota *ibidem*. Gratia *Si neutri* non est sub-
51 reptitia, ex eo, quod non sit facta mentio, quod colli-
tigans sit provisus Apostolicus; Gregor. *decis. 150. per*
totam, ubi *num. 3.* dicitur quod hæc gratia ex Stylo Da-
tariæ conceditur proviso Apostolico etiam contra alium
provisum Apostolicum, & *num. 6.* quod non est præju-
52 dicialis, quia non habet locum, nisi data invaliditate
gratiæ partis adversæ; Barbos. *loc. cit. numer. 16. &*
17.

53 Gratia in *forma dignum* non est conditionalis, quia illa
verba *quatenus idoneus reperiatur*, respiciunt qualitatem
idoneitatis, quæ de jure inest, & potius sonat in moni-
tionem, & instruunt Executorem, ut intelligat, qualis
esse debeat ille, cui providet, & sic non reddunt gra-
tiam conditionalem, quoad ejus substantiam, sed tantum
respectu executionis, & provisionis faciendæ, quæ est
dilata in tempus postquam idoneus repertus fuerit. Licet
enim ista conditio impediat executionem gratiæ, donec
constet de idoneitate impetrantis, tamen non impedit
acquisitionem, si in rei veritate impetrans sit habilis, &
sic ipsa suspensio est circa executionem, non circa ac-
quisitionem juris, cum qualitas idoneitatis sit pura, &
certa in rerum natura, licet a nobis ignorata, ante-
quam examinetur, & conditio de præterito, vel præ-
senti non suspendit; *l. Cum ad præsens ff. Si certum pe-*
tatur, leg. Institutio talis ff. de condition. Sic Barbosa *clau-*
sula 16. num. 1. Rota *part. 4. tom. 3. decis. 539. num. 1.*
part. 10. decis. 132. num. 19. part. 17. decis. 126. num. 11.
& 12. Et quod talis gratia non sit conditionalis quoad
substantiam, sed suspensiva solum executionis, donec
constiterit Provisum esse dignum, resolutum fuit a Rota
54 *part. 1. decis. 711. num. 2.* Clausula enim *in forma di-*
gnum posita in gratia operatur, ut Beneficium habeatur
pro collato, remanente solum suspensione circa execu-
tionem ratione examinis, & collationis ab Executore
faciendæ; Rota *part. 16. decis. 141. num. 33.* Hinc ubi
55 hujusmodi gratia *in forma dignum* sit justificata, tribuit
non solum jus ad rem, sed etiam in re; Rota *part. 17.*
decis. 207. num. 46.

56 Secuta morte Provisi *in forma dignum*, antequam di-
gnus repertus, seu declaratus fuerit, Beneficium non va-
cat per mortem illius, sed per mortem ultimi possessoris;
Barbos. *dict. clausul. 56. num. 7.* cum aliis ibi citatis; Ro-
ta *part. 5. tom. 2. decis. 539. num. 21. & decis. 569. nu. 25.*
57 Gratia *in forma dignum* censetur facta a die ejus datæ,
ita ut excludat gratiam alterius postmodum impetratam;
Rota *part. 5. decis. 513. num. 3.* Quando gratia est con-
cessa *in forma dignum*, Executor fit mixtus; Garzias *de*
Benefic. part. 6. cap. 2. num. 126. & 127. ubi citat varias
decisiones Sac. Rotæ, Barbos. *loc. cit. num. 8.* ubi addu-
58 cit etiam varias Sac. Rotæ decisiones. Unde ab Execu-
tore cum ista clausula *in forma dignum* appellare licet,
& possessio interim capta est attentata; Sic sæpe fuit re-
solutum in Sacra Rota, & signanter *in una S. Agathæ*
Gothorum, in Zamorensi Beneficiorum, & in Nullius Sa-
crificæ 16. Octobr. 1601. coram Penna, & in Barcinonensi.
Parochialis 10. Decembris 1601. coram Card. Sacrato, &
decis. 791. sub num. 2. part. 1. recent. apud Barbos. *loc. cit.*
59 *n. 9.* Hoc tamen est intelligendum, quando alius est in
possessione, vel adest legitimus Contradictor; tunc enim
datur appellatio propter præjudicium possessoris; Secus
quando nullus est in possessione, nec adest legitimus con-
tradictor; Rota *part. 4. tom. 2. decis. 333. num. 5. & seq.*
60 Barbosa *loc. cit. num. 10.* ubi adducit alias decisiones Sa-
cræ Rotæ, & testatur de communi. Provisus per Sedem
Apostolicam *in forma dignum* de Canonicatu, cujus Or-
dinem requisitum jam habet, examinandus non est ab
Ordinario super litteratura, seu idoneitate scientiæ; si
vero qui Sacros Ordines nondum susceperunt, examinan-
di sunt, an illa habeant adjumenta doctrinæ, quæ ex
præscripto Sacri Concilii Tridentini necessaria sunt illi
Sacro Ordini, qui Canonicatui, quem consequi volunt,
erit annexus; Sic decisum fuisse a Sac. Congreg. Concilii
referunt Garzias *de Benefic. part. 6. cap. 2. num. 234.* Bar-
bosa *de Canonic. & Dignitat. cap. 13. num. 7. & 8. & in*
Summa Apostolicar. decision. verb. Examen, Examinare
num. 10. Pagnan. *lib. 1. Decret. in cap. Accepimus 13. de*
ætat. & qualit. num. 14. ubi dicit sic a Sacr. Congregat.
Concil. fuisse responsum Card. Borromæo.

Novæ additiones ex aliena manu.

DE Gratia *derogatoria Jurispatronatus in totum*, de 1
Gratia *pro præsentato cum derogatione medietatis vo-*
cum, cum de Gratia *si neutri*, quæ concedi quotidie a Da-
taria solent, haud abs re videtur, pauca hic adnotare.

Ut locus esse queat *Gratiæ derogatoriæ Jurispatronatus* 2
in totum, ante vacationem Beneficii lis debet inter Pa-
tronos pendere, tum nemo ex ipsis debet existere in pa-
cifica quasi possessione præsentandi.

Ad primum requisitum quod attinet, litis pendentia 3
satis probatur ex præcedenti instantia facta coram Judice
competenti, quod jus præsentandi ad Instantem pertineret
cum productione nonnullorum jurium, eaque instantia
intimata aliis Patronis. Minimeque obstat si citati non 4
comparuerint, quia ad hujus gratiæ validitatem non est
necessaria litis contestatio, sed sufficit eam fuisse intro-
ductam. Maxime si Summo Pontifici expressa fuerit sim- 5
plex hæc litis introductio. Pariter nec obstat si a litis in- 6
troductione effluxerint triginta & amplius anni, quia in-
stantia de jure Canonico est perpetua, & pro extincta
non habetur, nisi vel supervenerit sententia illius extin-
ctionem decernens, vel cum lapsu temporis concurrat ma-
lum jus Actoris. Confer de his omnibus Rotam *in Cam-*
plen. Capellaniæ 28. Novembr. 1746. cor. clar. mem. Mellin.

Cæterum si instantia non fuerit legitime intimata, vel 7
reproducta, deest requisitum pendentiæ litis; Rot. *in Colo-*
nien. Parochialis de Vittembergh. 16. Januarii 1747. cor. bon.
mem. Vicecom. Idem est si fuerit affectate introducta; *Rot.* 8
in Januen. Jurispatronatus 27. Martii 1748. & 14. Junii
ejusdem anni cor. Illustriss. Molin. ubi quod lis re judicata 9
sublata non est subjectum gratiæ derogatoriæ Jurispatro-
natus in totum, etiam obtenta commissione restitutionis
in integrum si elapsis centum annis nihil actum sit.

Alterum requisitum est, quemadmodum supra innui- 10
mus, ut nullus Patronus existat in pacifica quasi posses-
sione præsentandi. Cæterum si sit Patronus, qui in paci-
fica quasi possessione præsentandi existat, cessat ratio re-
servationis reposita in incertitudine Personæ præsentare
debentis, adeoque frustra impetratur gratia derogatoria
Jurispatronatus in totum, quum non intendat Summus
Pontifex præjudicium illi irrogare; *Rot. in dict. Colonien.*
Parochialis de Vittembergh. 16. Januarii 1747. cor. bon. mem.
Vicecom.

Intellige tamen si existat ex *persona propria*, non item 11
ex persona sui Auctoris; *Rot. in dict. Camplen. Capellaniæ*
28. Novembris 1746. coram clar. mem. Mellin. In Jurepa-
tronatus vero familiari suffragari & quasi possessionem
præsentandi Auctoris ad impediendam dictam Gratiam, re-
spondit idem sacrum Tribunal in *Compostellana Parochia-*
lis S. Thirsi 8. Martii 1744. coram bon. mem. Nunez, &
15. Februarii 1745. cor. bon. mem. Vicecom. Hæc de gra-
tia *derogatoria Jurispatronatus in totum*.

Ad gratiam vero *pro præsentato cum derogatione medie-* 12
tatis vocum satis est fuisse præsentatum a Patronis exi-
stentibus in quasi possessione præsentandi pro medietate
ad formam ultimi status. Quiniam potest obtineri hæc 13
gratia ante hanc præsentationem, sufficitque quod ea,
intra quadrimestre superveniat, *Rot. in Papien. Beneficii*
4. Maji 1745. Cor. Illustrissimo Thiena, & 15. Martii 1748.
cor. Illustriss. Clement. & in Colonien. Vicariæ 12. Junii
1750. cor. R. P. D. Canillac.

In hac Gratia quasi possessio Auctoris prodest Successo- 14
ri, qualecumque sit Juspatronatus. Nec attenduntur ex- 15
ceptiones, quamcumque indaginem admittentes; *Rot. in*
dict. Camplen. Capellaniæ 28. Novembris 1746. cor. clar.
mem. Mellin.

Validitati hujus gratiæ, non obstat sententia super in- 16
stitutione alterius Præsentati lata jam ab Ordinario. Di-
versum tamen esset si Ordinarius gratificationem illi con- 17
cessisset. De cætero si gratificatio, & gratia præseferant 18
datam ejusdem diei, præsumptio est pro anterioritate gra-
tiæ, nisi concludenter probetur, quod per aliquod spa-
tium ejusdem diei Ordinarii sententia præcesserit, *Rot.*
in Colonien. Personatus 22. Novembris 1743. cor. bon. mem.
Nunez, & 25. Januarii 1745. cor. Illustriss. Caracc. Alm.
Urbis Gubernatores, & 14. Februarii 1746. cor. R. P. D.
Canillac, & 13. Martii 1747. cor. bon. mem. Vicecom.

Nec obstat si reticeatur alterum Præsentatum a Patro- 19
no habente medietatem Jurispatronatus esse filium ejus-
dem, dummodo is, qui dictam gratiam obtinuit sit Con-
sanguineus, & agatur de jure patronatus hæreditario;
Rot. in dict. Colonien. Personatus. Quod si Præsentatus 20
a Patronis habentibus medietatem Jurispatronatus sit in-
super unus ex Patronis, dicta gratia vitiatur ex ejus re-
ticentia; *Rot. in Tuden. Parochialis de Lovaderes 9.*
Maji 1749. & in confirmatoria 28. Novembris ejusdem
anni 1749. cor. Illustriss. Molin.

Restat, ut verba faciamus de gratia *Si neutri*. Ejus re- 21
quisita sunt non jus utriusque, & litis pendentia. Quo-
ad vero illum, qui impetrat gratiam hanc, hoc ipso quod 22
eam impetrat, fatetur nullum sibi jus competere, ut di-
xit *Rot. in Mindonien. Parochialium 16. Februarii 1748.*
cor. bon. mem. Lana.

Lis

23 Lis per renunciationem sublata inefficax est ad sustinen-
24 dam dictam gratiam. Idque etiamsi affectate renovata sit.
25 Quando autem dici possit affectate renovata, vide apud *Rot. in Colonien. Parochialis 22. Januarii 1748. cor. Illustrissimo Clemente.*

26 An Gratia hæc impetrari queat a Tertio, affirmandum videtur secundum ea, quæ firmavit *Rota in Cæsenaten. Vicariæ 14. Maji 1727. coram bon. mem. Gamacbi.*

27 Quando & ex quibus clausulis dicta gratia impetrata dici queat, ad majorem cautelam adi *Rotam in Vercellen. Cappellaniæ 29. Novembris 1720.*, & *in confirmatoria 5. Junii 1722. cor. bon. mem. Fojcar.*

GUBERNATOR.

1 GUbernator non comprehenditur sub nomine Magistratus Civitatis; *Sacr. Congr. Rit. in Alexandrina 15. Martii 1608. in 4. dubio*, teste Sellio *in select. Canon. cap. 27. n. 18.* Barbosa *in summa Apostolicar. decision. verb. Gubernator num. 1.*

2 Gubernatori Provinciæ non debet textus Evangelii osculandus porrigi; *Sacr. Congr. Rit. in Cusentina 17. Julii 1614.* & *in Tropien. 3. Junii 1617.* ubi quod nec etiam debet in processionibus simul cum Episcopo incedere, quas refert Sellius *dict. cap. 27. n. 30.*

3 Gubernator Civitatis Lauretanæ præcedit juxta consuetudinem Vicario Generali; *Sacr. Congregat. Rit. in Lauretana 9. Maji 1669.* quam citat Sellius *dict. capit. 27. num. 31.*

4 Gubernator, & Magistratus recusantes contra solitum accedere ad Ecclesiam Cathedralem, debitis remediis cogendi sunt, ut accedant; *Sacr. Congr. Rit. in Fanen. 1. Septembris 1607.* penes Antonin. Dianam *moral. resolut. part. 5. in fine, in collect. declaration. nu. 49.* Lezanam *in sum. q. q. Regul. tom. 3. verb. Ecclesia n. 18.*

5 Gubernator Civitatis non debet habere Sedem, seu locum in Choro, nec supra, nec inter Canonicos, sed omnino extra Chorum in loco decenti; *Sacr. Congregat. Rit. in Signina 4. Junii 1615.* referente Sellio *dict. cap. 27. num. 32.*

6 Gubernator Civitatis debet habere Sedem pro audienda concione apud Episcopum, quæ tamen non sit major, nec pulchrior Sede ipsius Episcopi, & neutra sit coloris rubri; *Sacr. Congreg. Rit. in Perusina 3. Octobris 1615.* cujus meminit Ald. *in compend. Canon. resol. lib. 1. tit. 16. num. 59.*

7 Gubernatori Prælato solita Sedes cum strato in Ecclesia paranda est; *Sacr. Congr. Rit. in Fulginat. 30. Januar. 1610.* apud Aldan. *dict. tit. 16. n. 71.*

8 Gubernator Civitatis, quæ est caput Provinciæ, thurificandus est, & pacem habere debet ante Vicarium Episcopi; etiam absente Episcopo; in aliis vero minoribus Civitatibus post Episcopum thurificari, & pacem habere debet, sed absente Episcopo ei præfertur Vicarius; *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. sub die 30. Junii 1592.* quam adducit Aldan. *dict. tit. 16. n. 62.*

9 Gubernator Status, ubi viget consuetudo, thurificandus est ante Barones, & Curatos Ecclesiarum; *Sac. Congreg. Rit. in Gotrah. in Sardinia 5. Julii 1613.* teste Aldan. *dict. tit. 16. n. 63.*

10 Gubernator Protonotarius cum habitu prælatitio, idest rochetto, & mantelletta Divinis assistens, thurificandus est ante Canonicos immediate post Episcopum; *Sac. Congregat. Rit. in Faventina 5. Jul. 1603.* attestante Aldan. *dict. tit. 16. n. 64.*

11 Gubernator dignissimus, & perpetuus thurificandus est immediate post Episcopum, & ante Canonicos etiam paratos; *Sacr. Congr. Rit. in Alexandrina 15. Martii 1608. in respons. ad 4. dub.* penes Sell. *dict. cap. 27. n. 34.* & Barbos. *Summa Apostolic. decis. verb. Gubernator n. 11.*

12 Gubernator Civitatis etiam non Prælatus, thurificandus est immediate post Canonicos assistentes ante alios Canonicos; absente vero Episcopo immediate post Vicarium Generalem; *Sacr. Congr. Rit. in Faventina 9. Maji 1606.* & *in Fanen. 1. Septembris 1607.* apud Sellium *dict. cap. 27. n. 35.* etiamsi Gubernator sit uxoratus; *Ead. Sac. Congr. in Faventina 17. Novemb. 1607.* cujus meminit idem Sellius *dict. cap. 27. n. 36.*

13 Gubernatores Civitatum Sedis Apostol. quando sunt Referendarii, & Prælati, & utuntur rochetto, post Episcopum, & assistentes, ante Canonicos juxta Consuetudinem thurificandi sunt; *Sacr. Congreg. Rit. in Cæsenaten. 7. Decembr. 1601.* quam refert Aldan. *dict. tit. 16. n. 65.*

14 Gubernator thurificari debet post Dignitates, & Canonicos tam Ecclesiæ Cathedralis, quam Collegiatæ; *Sacr. Congr. Rit. in Camplen. 28. Januar. 1612.* quam citat Aldan. *dict. tit. 16. n. 66.*

15 Gubernator Civitatis thurificandus est duplici, non triplici ductu thuribuli; *Sacr. Congr. Rit. in Civitatis Ducalis 11. Novembr. 1614.* apud Sellium *dict. cap. 2. n. 38.*

16 Gubernatores Capitulares electi a Capitulo, Sede vacante, non debent præcedere Decano, & Canonicis aliis ipsis dignioribus; *Sacr. Congr. Rit. in Elboren. 25. Januar. 1603.* de qua Sellius *dict. cap. 27. num. 39.* Licet ad ipsos tantum, & non ad Decanum, & alios Canonicos non electos pertineat decidere, & votare in iis, quæ pertinent ad curam ei commissam; *Ead. Sacr. Congr. in d. Elboren. 5. Julii 1603.* penes Sellium *d. cap. 27. n. 30.*

17 Gubernator Judex, & alii Ministri non possunt prohibere Executoribus Curiæ Laicæ, quo minus exequantur monitoria, & mandata Curiæ Eccles. etiam nulla ab eis petita licentia, seu assensu; *Sacr. Congr. Immun. in Macerat. 2. Septembr. 1664. libr. Decret. Rocci pag. 178. in Vercell. 30. Junii 1632. lib. 2. Decr. Paul. part. 131.*

18 Gubernator debet permittere Episcopo liberum usum Birruariorum, & carcerum Laicalium; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Civitatis Castellanæ 19. Julii 1679. lib. 2. Decret. Albovitti pag. 180.*

19 Quare Gubernator carcerans Balivum Curiæ Laicæ, eo quod ei præsentaset præceptum Curiæ Episcopalis, excommunicatur; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Sutrina 13. Januarii 1703. lib. 3. Decret. Valemani pag. 468.*

20 Gubernator denegans claves carcerum communium Curiæ Ecclesiasticæ graviter reprehenditur; *Ead. Sacr. Congreg. Immun. in Civit. Castellanæ 28. Februarii 1661. lib. Decret. Rocci pag. 386.*

21 Gubernator pariter reprehenditur graviter, & acriter pro carceratione Birruarii Curiæ Episcopalis, & ipsi injungitur, ut sine mora eum relaxet cum refectione damnorum; *Ead. Sacr. Congreg. Immun. in Camerin. 9. Martii 1649. lib. 4. Decret. pag. 73.*

22 Gubernator non potest cogere Colonos bonorum Patrimonialium Episcopi ad mittendum eorum animalia pro servitio, & reparatione viarum, nisi habeat a S. Sede facultatem specialem; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Macerat. 15. Decembr. 1654. lib. 5. decis. Paul. pag. 60.*

23 Nec potest prohibere Notariis, & Officialibus Curiæ Episcopalis, quin exercere possint Officia publica Communitatis; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Firmana 8. Aprilis 1631. lib. 2. Decret. Paul. pag. 74.*

24 Gubernator declaret per suum Edictum circa damna data non esse cogendos Ecclesiasticos ad dandas querelas pro damnis datis in bonis Ecclesiasticis in Curia Gubernatoris; *Ead. Sacr. Congregat. Immun. in Massana 2. Junii 1693. lib. 1. Decret. Vallem. pag. 50.*

25 Non potest, nec debet Episcopus permittere Clericum incedentem in habitu, & Tonsura gerere vices Gubernatoris Laici absentis; *Ead. Sacr. Immun. in Civitatis Plebis 25. Januarii 1650. lib. 4. Decret. Paul. pag. 97.*

26 Gubernator contra eum, qui in fraudem reassumpsit habitum Clericalem, potest prosequi causam quoad bona, non autem quoad personam; *Eadem Sacr. Congr. Immun. in Reatina 10. Septembris 1629. lib. 2. Decr. Paul. part. 6. in Nullius S. Laurentii in Campo 17. Decemb. 1630. lib. 2. Decret. Paul. pag. 68.*

27 Injungitur Gubernatori, ut faciat suos Birruarios excommunicatos parere, alias illos removeat; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Maceraten. 16. Junii 1651. lib. 4. Decr. Paul. pag. 163.*

28 Facto verbo cum Sanctissimo, injungitur Gubernatori, ut non impediat, quatenus Episcopus procedat ad pœnas spirituales contra Birruarium, qui Clericum offendit, etiamsi Gubernator prævenerit in captura; *Eadem Sacr. Congr. Immun. in Maceraten. 20. Junii 1656. libr. 5. Decret. Paul. pag. 100.*

29 Gubernator non habet potestatem visitandi molendina Ecclesiasticorum, nec molestandi Molitores affictuarios eorumdem; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Verulana 2. Octobris 1691. lib. Decret. Gritti, pag. 18.* 30 Nec visitandi Furnos Ecclesiasticorum; Vide verb. *Furnus n. 15.*

31 Gubernator tenetur declarare in suo Edicto, quo prohibetur indistincte, ne quis possit emere, & vendere frumenta absque ejus licentia, non comprehendi Ecclesiasticos; *Ead. Sacr. Congreg. Immun. in Guardien. 6. Augusti 1694. lib. 1. Decret. Vallem. pag. 107.*

32 Nec potest impedire seu punire Larvatos die festo de licentia Episcopi; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Civitatis Castellanæ 6. Februar. 1694. dict. lib. p. 102.*

33 Gubernatori, quamvis sit Clericus conjugatus, datur facultas procedendi contra Personas Ecclesiasticas, & quomodocumque exemptas, nec non examinandi; easque in casu renitentiæ cogendi cum solita præservatione; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Perusina 2. Junii 1703. libr. 3. Decret. Valem. pag. 492.*

34 Item quamvis non sit Clericus datur facultas procedendi contra Clericum; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Americana 24. Martii 1688. lib. Decret. Martelli pag. 257.*

35 Jussu Sanctissimi aliquando Episcopus consignat Gubernatori corpus delicti; *Eadem Sacr. Congr. Immun. in Aquipendii 11. Decembris 1694. lib. 1. Decret. Vallem. pag. 160.* & *alibi.*

36 Injungitur Gubernatori, qui mandaverat carcerari reum in loco immuni, ut ipse una cum aliis Ministris suæ Curiæ omnino adeant Episcopum pro absolutione a Censuris incursis, & simul injungitur Episcopo, ut benigne illos recipiat, & dictum Gubernatorem, & Magistratum absolvat privatim, alios vero officiales inferiores publice in forma Ecclesiæ consueta; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Narnien. 4. Aug. 1627. lib. 1. Decret. Paul. fol. 59.*

37 In casu occisionis mulieris cum fœtu Sanctissimus tribuit Gubernatori facultatem procedendi, & injungit Curiæ Archiepiscopali Firmi, ut consignet carceratum eidem Gubernatori; *Eadem Sacr. Congr. Immunit. in Asculana, seu Firmana 15. Maji 1694. lib. 1. decret. Vallem. pag. 122.*

38 Ad tuendam publicam quietem a Bannitis, & Facinorosis datur Gubernatori Asculi facultas procedendi contra Personas Ecclesiasticas, tam sæculares, quam Regulares, & quovis alio titulo privilegiatas, easque examinandi, & cogendi absque incursu Irregularitatis; *Eadem Sac. Congr. Immunit. in Asculana 20. Octobris 1694. lib. 1. decret. Vallem. pag. 152.* Etiam extra Jurisdictionem; *Eadem Sacr. Congreg. Immun. in ead. 1. Martii 1695. dict. lib. pag. 175.*

Recensentur aliqui Gubernatores Excommunicati.

1 Datur Episcopo Narnien. facultas absolvendi privatim Gubernatorem, ejusque Cancellarium ob carcerationem cujusdam Rei habilitati a Curia Episcopali ad habendam Civitatem loco Carceris; impositis pœnitentiis salutaribus, ac de consensu Partis: & quatenus hæc sit absens a dict. Civitate, recipiat idoneam cautionem de reficiendis damnis juxta summam liquidandam; *Eadem Sac. Congr. Immunit. in Narnien. 7. Novembr. 1693. lib. 1. decret. Vallem. pag. 85.*

2 In honorem Festi Paschalis absolvitur cum reincidentia Gubernator, & Ministri Curiæ Laicalis, eo quia processerunt in quadam causa Clerici conjugati, & carcerarunt successive ejus consanguineos ob recursus ab ipso factos ad Curiam Episcopalem, dummodo non existant in aliqua actuali læsione Immunitatis Ecclesiæ & se obligent de parendo mandatis Papæ; *Eadem Sacr. Congr. Immunit. in Polycastren. 30. Martii 1694. lib. 1. decret. Vallem. pagina 113.*

3 Episcopus absolvat cum reincidentia Gubernatorem Civitatis N. qui violenter posuit ut dicitur *in Bruco* in Ecclesia, quatenus judicet dignum tali gratia, & pro sua prudentia id expediens judicaverit; *Eadem Sac. Cong. Immunit. in Iserniens. 30. Octobris dict. anni, & lib. pagina 154.*

4 Gubernator, & Satellites, qui carcerarunt Balivum Curiæ Episcopalis, absolvuntur in forma privata, & abolitis prius actis factis per Curiam Laicalem, & refectis damnis ob dict. carcerationem ipsi latis; *Eadem Sac. Congr. Immunit. in Imolen. 10. Januar. 1693. lib. decret.
5 Marr. pag. 561.* Item absolvuntur Gubernator, & complices ob recognitionem corporis defuncti factam in Ecclesia absque facultate Apostolica; *Eadem Sac. Cong. Immunit. in Nullius S. Marci 21. Novembr. 1693. lib. 1. decret. Val-
6 lem. pag. 87.* Item Gubernator, qui propria auctoritate extrahi fecerat ab Ecclesia cadaver ad effectum recognoscendi corpus delicti; *Eadem Sac. Congr. Immunit. in Perrara eadem die pag. 87.*

7 Item Gubernator Atini, Ministri, & Executores Curiæ Laicalis ob carcerationem, & læsionem Clericorum;
8 *Eadem Sacr. Congr. Immunit. in Atini 17. April. 1694. dict. lib. pag. 129.* Insuper ob carcerationem Cursoris Curiæ
9 Episcopalis; *Eadem Sacr. Cong. Immunit. Ibidem.* Præterea fulminentur censuræ contra dictum Gubernatorem, eo quod vulneraverit Cursorem dict. Curiæ; *Eadem Sacr.
10 Congr. Immunit. Ibidem.* Rursum idem Gubernator absolvitur impositis gravibus pœnitentiis salutaribus, quia carceraverat duos Clericos Salvaticos; *Eadem Sacr. Congr. Immunit. in ead. 9. Julii 1695. dict. lib. pag. 200.*

11 Contra Gubernatorem Minerbinen. Episcopus procedat ad aggravationem Censurarum super eorum contemptu, & procedat etiam juridice super Edicto læsivo libertatis Ecclesiasticæ, eo quia prohibebat sæcularibus emere, & recipere panem Franchitiarum Ecclesiasticis debitarum; *Eadem Sacr. Congreg. Immunit. in Minerbinen. 6. Novembr. 1694. lib. 1. decret. Vallem. pag. 155.*

12 Et injungitur Nuncio Apostolico, ut instet apud dict. Proregem, ut condigne puniat Gubernatorem pro publi-
13 catione præfati Edicti; *Eadem Sacr. Cong. Immunit. ibid.* Rursum contra præfatum Gubernatorem denuo proceditur ad aggravatorias ob spretum Censurarum; *Eadem Sacr. Congr. Immunit. in ead. 3. Decembr. dict. anni, & lib. pag. 166.*

14 Prævia consignatione carceratorum in manibus Curiæ Ecclesiasticæ, præstita cautione de in omnibus parendo mandatis Ecclesiæ, detur facultas absolvendi dict. Gubernatorem cum reincidentia post mensem, quatenus se gesserit cum debito respectu erga Censuras, saltem ab initio Quadragesimæ; *Eadem Sacr. Congr. Immunit. in ead. 26. Martii 1695. dict. lib. pag. 179.*

15 Denuo injungitur Episcopo, ut procedat prout de jure contra Gubernatorem dict. Civitatis, & alios pro Edictis læsivis Ecclesiasticæ libertatis, & ut supra num. 12. extractione a loco immuni, & in reliquis ad ulteriora procedat super spretu Censurarum; *Eadem Sacr. Congr. in ead. 19. Aprilis dict. anni, & lib. pag. 183.*

16 Insuper quia carceraverat duos Clericos salvaticos, datur facultas eumdem absolvendi constito de reintegratione Ecclesiæ, & prævia obligatione de non incurrendo amplius in similia, & impositis gravibus pœnitentiis salutaribus; *Eadem Sacr. Cong. Immunit. in ead. dict. anni, & lib. pag. 200.*

Gubernatorem Catinalen. ejusque Ministros prævio deposito penes personam Eccles. summæ ex qua Custode animalium Clerici carcerati, eo quia Clericus non obedierat Edicto edito circa animalia, Episcopus absolvat cum reincidentia, quatenus humiliter petat; *Eadem Sacr. Congreg. Immunit. in Carinolen. 19. Julii 1695. lib. 1. decret. Vallem. pag. 203.* 17 Insuper contra eumdem procedat super spretum Censurarum; *Eadem Sacr. Congr. Immunit. in ead. 6. August. dict. anni. & lib. pag. 207.* 18

Constito de reparatione Ecclesiæ violatæ ob extractionem confugiti in eadem, arbitrio Episcopi absolvitur private Gubernator, alii vero in forma consueta, prævio tamen consensu omnium interesse habentium, qui sunt in Diœcesi, & prævia cautione de reficiendis damnis, & parendo mandatis Ecclesiæ; *Eadem Sacr. Congr. Immunit. in Teanen. 4. Junii 1695. dict. lib. pag. 193.* 19

Sic Gubernator Avellinen. absolvitur private, ejus autem Minister publice ob carcerationem Clerici; *Ead. Sac. Cong. Immunit. in Avellinen. 8. Maji 1694. dict. lib. pagina 21.* 20

Gubernator Verulanus, seu ejus Curia excommunicatur, quia visitavit Molendina Ecclesiasticorum, & carceravit Molitores affictuarios eorumdem; *Eadem Sacr. Congr. Immunit. in Verulana 2. Octobr. 1691. lib. decis. Grim. pag. 18. in Vigilien. 12. Novemb. 1704. lib. 3. decret. Vall. pag. 627.* 21

Gubernator Castri Turris absolvitur, dummodo revocet præceptum factum Officialibus Confraternitatis de non egrediendo a d. loco, nisi soluta dote quibusdam mulieribus debita ab ipsa Confraternitate, & revocet omnia acta læsiva libertatis Ecclesiasticæ; *Eadem Sacr. Congregat. Immun. in Alatrina 13. Decemb. 1692. lib. 1. Decret. Vallem. pag. 10.* 22

Proceditur contra Gubernatorem retinentem fructus cujusdam Beneficii; *Ead. Sacr. Congregat. Immun. in Aquilana 1. Januar. 1695. dict. lib. pag. 165.* 23

Attenta reintegratione Ecclesiæ, & præstito consensu Partis, ac juramento de non incurrendo amplius in similia, absolvitur Gubernator cum suis Ministris ob carcerationem Clerici, & sequestrationem rerum ejusdem; *Eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Materanen. 12. Novemb. 1695. lib. 1. decret. Vall. pag. 227.* 24

Item constito de reintegratione, & cum supradictis conditionibus absolvitur Gubernator private, sed servata forma, alii vero in forma consueta, qui carceraverant Custodes animalium Clerici; *Eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Carinolen. 17. Decemb. dict. anni, & lib. pagina 235.* 25

Gubernator, ejusque Ministri absolvuntur cum reincidentia, prævia cautione de parendo mandatis Ecclesiæ, & quatenus humiliter, & personaliter petant; *Eadem Sac. Congregat. Immunit. in S. Severina 17. Decembris dict. anni, & lib. pag. 246.* 26

Attenta abolitione actorum, & prævia obligatione de abstinendo a similibus absolvitur Gubernator, qui processum formaverat Sacerdoti; *Eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Asculana 31. Augusti 1700. lib. 2. decret. Vallem. pag. 511.* 27

Præmissis consuetis conditionibus, & facta obligatione de servando in posterum debitum respectum Immunitati, & Jurisdictioni Ecclesiasticæ, absolvitur Gubernator cum suis Ministris ob carcerationem Clerici; *Eadem Sacr. Congregatis Immunit. in Nepesina 18. Septembris dict. anni, & lib. pag. 314.* 28

Gubernator Frosinonis absolvi potest a Confessario, ejus autem Ministri absolvantur ab Episcopo privative ob carcerationem detentorum in carceribus Laicis vigore mandati Curiæ Episcopalis; *Ead. Sac. Congr. Immunit. in Verulana 3. Augusti 1695. lib. 1. decret. Valleman. pag. 154.* 29

Locumtenens Frosinonis, eo quod testem examinatum in Curia Ecclesiastica super loci Immunitate carceraverat, urgent accedere ad Urbem; *Eadem Sacr. Congr. Immunit. in Verulana 14. Januarii 1698. lib. 2. decret. Vallem. pag. 138.* 30

Locumtenens positis solitis conditionibus absolvitur in forma Ecclesiæ consueta ob perquisitiones in Ecclesia factis; *Eadem Sacr. Congr. Immunit. in Hydruntina 9. Februarii 1694. lib. 1. dec. Valleman. pag. 105.* 31

Imposita aliqua eleemosyna arbitrio Episcopi absolvitur Locumtenens Oppidi N., qui extraxerat ab Ecclesia homicidam præcise ad vitandum tumultum Populi acriter concitatum; *Eadem Sacr. Congr. Immunit. in Aquen. 28. Septemb. 1694. lib. 1. dec. Vallem. pag. 148.* 32

Gubernator Placentiæ in Hispania aliorum auxilio Confugam violenter ab Ecclesia extraxit, ac per Civitatem publice fustigatum in Ecclesiam reposuit; Constito autem, quod idem Gubernator, & alii abstinuerint ab exercitio quorumcumque munerum, & se gesserint in omnibus tamquam Censuratos per mensem; & prævia satisfactione partis, & quatenus Oratores humiliter petant, datur Episcopo facultas absolvendi Guber- 33

natorem in Sacello Episcopali in forma Ecclesiæ; alios vero in Ecclesia, servata forma pariter, soluta prius tamen per Gubernatorem eleemosyna in summa duplarum 150., & per alios omnes in summa duplarum viginti quinque, eroganda in aliquo patenti opere in reparationem injuriæ Ecclesiæ illatæ arbitrio Episcopi; *Eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Placentina Hisp. 18. Augusti 1699. lib. 2. decret. Vallem. p. 240.*

34 Gubernator, Magistratus, & alii Censurati ob violentias Ecclesiæ illatas in violenta collocatione scamni, prævia remotione ejusdem scamni, absolvuntur arbitrio Episcopi etiam in forma privata, si humiliter petant; *Eadem Sac. Cong. Immunit. in Isernien. 6. Martii 1695. lib. 1. decret. Vallem. pag. 174.*

35 Gubernatori Urbis nulla competit jurisdictio in Civilibus contra Clericos, & Loca Pia; Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 125. incip. *Romana Curia* §. 23. Exceptis
36 causis mercedis, & summæ intra scuta 25. etiamsi adsit obligatio Cameralis; Idem *ibidem* §. 24.

37 Gubernatore Civitatis, aut Loci Ditionis Ecclesiasticæ decedente, non licet Magistratibus, sive Consiliis, sub-
38 rogare Pro-Gubernatorem; Idem Constitut. 127. incip.
39 *Sepulcrum* §. 7. Non obstante quacumque consuetudine,
39 aut quasi possessione; Nisi doceant de expresso privilegio a Sede Apostolica sibi concesso; Idem *ibid.* §. 7. & 8.

40 Gubernatoribus Prælatis Civitatum Ditionis Ecclesiasticæ decedentibus, subrogantur ipso facto eorum Locumtenentes cum facultatibus, & emolumentis; Idem
41 *ibidem* §. 1. Gubernatoribus non Prælatis substituuntur similiter Procuratores Fiscales; Idem *ibidem* §. 2. & 3.
42 Gubernatoribus a Præfectis, sive aliis Gubernatoribus dependentibus subrogari jubetur aliquis Pro-Gubernator;
43 *ibidem* §. 4. In Legationibus Romandiolæ, & Ferrariæ hujusmodi subrogatio pertinet ad Cardinales Legatos, si-
44 ve Præsides Provinciarum. In Legationibus autem Bononiæ, & Urbini spectat ad eos, ad quos pertinet deputatio Gubernatorum; Idem *ibidem* §. 5., & 6.

45 Gubernatoris Urbis Tribunal certo Judicum, & Notariorum numero constare debet, quibus omnibus certa emolumenta assignantur a Benedicto XIV; tom. 2. Con-
46 stitut. 42. incip. *Rerum humanarum*. Eisdem certa summa annua attribuitur pro expensis commissionum, ex qua si quid reliquum fuerit in fine anni, inter omnes æqualiter dividendum erit; Idem *ibid.* Gubernatori Urbis pro-
47 hibetur ullum Judicem, Notarium, aut Substitutum admittere supra numerum a Pontifice statutum. Idem *ibid.*
48 Gubernator Urbis cibaria taxare debet pro Judicibus, & Commissariis ad commissiones prodeuntibus, & idem annua scuta centum loco præmii partiri potest inter eos,
49 qui diuturniores se præstiterint; Idem *ibid.* Gubernatori Urbis S. R. E. Vice-Camerario concessum est Rocchettum per Urbem deferre, & lemniscos nigros equorum capiti appensos habere. Idem *in Appendice n. 5. pag. 30.*

50 Gubernatorum per Ditionem Ecclesiasticam constitutorum controversiæ Cæremoniales cum Episcopis definiuntur, & assignantur certæ Cæremoniales Leges, quas erga Episcopos servare jubentur, Idem tom. 1. Constitut. 38. incip. *Quod Apostolus*, & tom. 2. *in Appendice num. 3. pag. 11.*, & *sequent.* ubi ad longum adducuntur, & ibi brevitatis gratia videndæ relinquuntur.

GUIDAGIUM, SEU PEDAGIUM. Vid. verb. *Gabella num. 9.*

G U L A.

S U M M A R I U M.

1 *Gula quid sit?*
2 *Quinque sunt modi, quibus peccatum Gulæ solet committi, & assignantur.*
3 *Præpropere, quando quis dicatur peccare peccato Gulæ?*
4 *Laute quando peccetur?*
5 *Nimis, quando peccetur?*
6 *Ardenter, quando peccetur?*
7 *Studiose, quando peccetur?*
8 *Gula, comessatio, potatio ordinarie per se est solum peccatum veniale.*
9 *Per accidens tamen potest evadere peccatum mortale multipliciter.*
10 *Illicitum est comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem.*
11 *Satietas potest duo significare, & quænam?*
12 *Ebrietas quid sit?*
13 *Ebrietas formalis, & voluntaria est peccatum mortale.*
14 *Probabilius licitum est se inebriare ex præscripto Medici ad recuperandam sanitatem, si desit aliud medium.*
15 *Tarti alii contrarium sentiunt.*
16 *Sic probabilius licitum est se inebriare ad vitandam mortem ab aliis intentatam, dummodo absit scandalum, neque cedat in contemptum Religionis, & virtutis.*
17 *Multi alii contrarium sentiunt.*
18 *Alterum inducere, seu provocare ad illicitam ebrietatem, semper est peccatum ex genere suo mortale.*
19 *Sic peccant Caupones, si inebriandos, finem vendendi, & lucrandi prætextu ad potum continuandum provocant.*
20 *Immo mortaliter peccant Caupones, qui potum ministrant iis, quos jam prævident inebriandos, si ex denegatione non timeantur gravia incommoda.*
21 *Judex, qui inebriat reum, ut sic inducat ad fatendum crimen, dupliciter peccat.*
22 *Si quis reum ad mortem damnatum & rite dispositum inebriaret eo fine, ne cruciaretur, & mortem non sentiret, peccaret graviter.*
23 *Injuste detentus in carcere non peccat inducendo Custodes ad materialem ebrietatem.*
24 *Peccat tamen, si inducat ad ebrietatem formalem, etiamsi adesset periculum mortis.*
25 *Si autem juste detineatur in carcere, peccat, licet ad materialem tantum ebrietatem inducat.*
26 *Si grave malum non possit aliter impediri, nisi aliter inebrietur, licet eum inducere ad ebrietatem materialem.*
27 *An hoc casu liceat eum inducere ad ebrietatem formalem ipsi voluntariam, & culpabilem? Variant Doctores.*
28 *Qui in ebrietate scit se solere percutere Uxorem, Filios, aliosque Domesticos, aut damna inferre aliis, peccat etiam contra pietatem, aut justitiam, si se inebriet, & tenetur ad damna causata.*
29 *Bibere in sanitatem aliorum potest esse licitum, si ea ipsa nihil aliud contineat, quam sanitatis apprecationem.*
30 *Si autem per talem potum intenderet, & vellet quis inducere Deum ad sanitatem alteri dandam, esset peccatum superstitionis.*
31 *Suadetur Principibus, ne permittant hujusmodi vinalia vota pro sua salute fieri.*
32 *Gulæ filiæ sunt quinque scilicet: Hebetudo mentis, Inepta lætitia, Multiloquium, Scurrilitas, Immunditia.*
33 *Quid intelligatur per Hebetudinem mentis, & quale sit peccatum?*
34 *Quid intelligatur per ineptam lætitiam, & quale sit peccatum?*
35 *Quid intelligatur per Multiloquium, & quale sit peccatum?*
36 *Quid intelligatur per Scurrilitatem, & quale sit peccatum?*
37 *Quid intelligatur per Immunditiam, & quale sit peccatum?*

GULA est inordinatus, seu immoderatus appetitus, 1
cujusque cibi, ac potus; *Est in re communis.* Quinque sunt species, seu modi quibus peccatum Gulæ solet committi; Sic S. Gregorius *lib. 3. moral. cap. 17.* 2
Quinque modis Gula vitium tentat, aliquando namque indigentiæ tempora prævenit, aliquando lautiores cibos quærit, aliquando quæ sumenda sunt, accuratius præparari appetit, aliquando in ipsa quantitate sumendi mensuram necessitatis excedit, aliquando in ipso æstu immensi desiderii peccat. S. Gregorium sequitur D. Thomas 2. 2. *quæst. 148.*, & *communis aliorum*, & prædicti quinque modi comprehenduntur in hoc versu a S. Thom. *loc. cit.* adducto:

Præpropere, laute, nimis, ardenter, studiose.

Præpropere quis dicitur peccare peccato Gulæ, quando tempora indigentiæ prævenit. Unde si in die jejunii notabiliter præveniat tempus ordinarium refectionis sine necessitate, peccat mortaliter, si autem aliis diebus, vel nimis mane, vel ante orationem, vel sæpius quam deceat, comedat, & bibat, peccat solum venialiter. Hic juvat adducere duos sequentes veteres versus: 3

Qui semel est, Deus est; homo qui bis; bestia qui ter.
Qui quater Dæmon, qui quinquies est sua mater.

Laute quis dicitur peccare peccato Gulæ, quando nimia sollicitudine quærit cibos pretiosos, delicatos, aut particulares, & similiter pretiosiora, & delicatiora vina ex sola Gulæ aviditate. Si autem propter infirmi consolationem, Principis, amicorum, seu consanguineorum adventum, convivii occurrentiam, vel ordinariam festivitatis certis diebus recreandi consuetudinem, quærantur cibi pretiosiores, delicatiores, & rariores, nullum ordinarie committitur peccatum. Unde S. Augustinus *lib. 3. de Doctrina Christiana c. 12.* sic ad rem dicit: „ In omnibus talibus, non usus rerum, sed libido utentis in culpa est. Fieri enim potest, ut sine aliquo vitio cupidinis, vel voracitatis pretiosissimo cibo sapiens utatur; insipiens autem fœdissima Gulæ flamma in vilissimum ardescat; " Idem ait S. Gregorius *lib. 30. moral. cap. 14. Neque enim cibus*, inquit, „ sed appetitus in vitio est, unde, & lautiores cibos plerumque sine culpa sumimus, & abjectiores non sine reatu conscientiæ degustamus. 4

Nimis quis dicitur peccare peccato Gulæ, quando nimiam, & immoderatam cibi, & potus quantitatem ab- 5
sor-

forbet; quia tamen difficile est limites debitæ comestionis, & potationis non excedere, cum venter sit exactor inquietus, nisi temperantiæ frenum ei injiciatur; (Unde S. Gregorius *lib. 5. moral. c. 14.* dicit: *Quia per esum voluptas necessitati miscetur, quid necessitas petat, & quid voluptas suppetat, ignoratur*:) Ideo debet unusquisque complexionem suam consulere, & inde sibi regulas præscribere, semper in mente retinens id, quod dicit Card. Bona *in Manud. ad Cælum cap. 4. §. 1.* scilicet quod *pauci sunt infirmi, quos Gula ad ægritudinem non adegerit*; & *ibidem §. 2. in fine*, quod *Gula multo plures occidit, quam Gladius*. Unde recte poeta, prout refert Urlaya *in Miscellaneo sacro, & profano verb. Gula*.

Gulæ pone metas, ut sit tibi longior ætas.

6 *Ardenter* quis dicitur peccare peccato Gulæ, quando cibum, & potum nimis avide sumit, quod contingere potest etiam in cibis, & potionibus vilioribus, ut patet experientia in Esau, qui nimis avidus lenticulæ fratris sui Jacob ea primogenita sua stulte commutavit; Unde S. Augustinus *lib. 10. Confess. cap. 31.* ait: *Non ego immunditiam obsonii timeo, sed immunditiam cupiditatis ..... Scio Esau lenticula concupiscentia deceptum.*

7 *Studiose* quis dicitur peccare peccato Gulæ, quando nimis accuratam, & exquisitam in ciborum condimentis præparationem exquirit. Unde Ugo *de disciplina cap. ultim.* dicit: *Quidam sunt, qui præparandis cibis nimium studium adhibent, infinita decoctionum genera excogitantes, modo mollia, modo dura, modo calida, modo cocta, modo assa desiderant, & tanta sollicitudine præparantur, ut devoratis jam quatuor, aut quinque ferculis, prima non impediant novissima, semper novos sapores desiderans instar fœminarium prægnantium ..... Ad irritandam autem Gulam hæc sunt, non ad sustentandam naturam, ad aviditatem explendam, non ad necessitatem supplendam.*

8 Gula, commessatio, potatio ordinarie per se est solum peccatum veniale, quia nimirum excessus non enormis in re alias indifferenti, vel licita, non nisi venialis culpa est; Sic S. Augustinus *serm. 4. in die Animarum tom. 10.* ubi ait: *Quoties aliquis in cibo, aut potu plus accipit, quam necesse sit, ad minuta peccata pertinere noverit*; & S. Thomas 2. 2. q. 148. *art. 2.* sic dicit: *Si vero in vitio Gulæ intelligatur inordinatio concupiscentiæ tantum secundum ea, quæ sunt ad finem, utpote quia nimis concupiscit delectationes ciborum .... est peccatum veniale.* Per accidens tamen

9 potest evadere peccatum mortale multipliciter (a) I. Ratione enormis excessus, & deformitatis contra virtutem temperantiæ, qua homo statum naturæ rationalis enormiter, & horrende deturpat, maxime qui scienter, & ordinarie se infarcit, & ingurgitat usque ad vomitum, & qui ex proposito commessat, & potat in excessu, ut vomat; talis enim Gula, commessatio, & potatio *ad Roman. 13. Galat. 5. 1. Petr. 4., & in Epistola Judæ num. 12.* inter peccata mortalia enumeratur. II. Ratione scandali, dicit enim Apostolus *1. ad Corinth. 8. Si esca scandalizat fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.* III. Ratione gravis nocumenti corporis, ut qui ex nimia commessatione, & potatione prævidet, aut prævidere debet contracturum se morbum notabilem, ut enim dicitur *Ecclesiastic. 37. Propter crapulam multi perierunt.* IV. Ratione gravis nocumenti animæ, & cum quis advertit ex nimia ingurgitatione sibi caussari graves motus libidinosos, quibus ordinarie consentire solet. V. Ratione impotentiæ servandi præcepta graviter obligantia, ut solvendi debita, aliendi familiam, studendi in Judice, aut Advocato, ubi res urget, & hujusmodi. VI. Ratione ultimi finis positi in cultu Ventris, ut faciebant olim Epicurei, de quibus Apostolus *ad Philippens. 3.* dicit: *Quorum Deus venter est*; & *ad Roman. 16. Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri.*

Illicitum est comedere, & bibere usque ad satietatem 10
ob solam voluptatem. Innocentius enim XI. *die 2. Maji* 1679. expresse damnavit sequentem propositionem inter ordine 8. *Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modo non obsit valetudini, quia licite potest appetitus naturalis suis actibus frui.* Hic ad damnatæ propositionis intelligentiam est advertendum, quod 11
satietas potest duo significare, vel comestionem, & potationem talem, qua satisfit fami, & siti; vel talem, quæ fiat in majori quantitate, quam requirit sustentatio. Si sumatur primo modo comedere, & bibere usque ad satietatem, nullum est peccatum, si secundo modo, est peccatum; Sic ex S. Augustino *tom. 10. serm. 4. in die animarum*, ex S. Gregorio *lib. 30. moral. cap. 17.* ex S. Isidoro relato, & secuto a S. Thoma 2. 2. *quæst. 148. art. 4.* probat Cardenas *in 2. Crisi dissertat. 7. num. 26.* Sanctus enim Augustinus *loc. cit.* sic ait: *Quoties aliquis in cibo, & potu plus accipit, quam necesse est ad minuta peccata pertinere noverit.* S. Gregorius *loc. cit.* ait, committi peccatum Gulæ, cum quis *in ipsa quantitate sumendi mensuram necessitatis excedit*; S. Isidorus *loc. cit.* affirmat peccare gulosum, dum excedit in cibo *secundum quantum*; S. Thomas *loc. cit. in dicto versu* dicit, quod committitur peccatum 12
Gulæ, cum quis *Nimis* comedit. (b)

13 Ebrietas est excessus voluntarius in potu voluptatis gratia factus usque ad privationem usus rationis; *Est in re communis.* Ebrietas formalis, & voluntaria est peccatum mortale; *Est communis* cum S. Thoma 2. 2. *q. 150. art. 2.* & habetur ex Sacra Scriptura; *ad Galatas* enim *5. Ebrii excluduntur a Regno Dei*, & *Isaiæ 5.* legitur: *Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam .... Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & Viri fortes ad miscendam ebrietatem.* Væ autem non usurpat Scriptura, nisi contra peccatum mortale. Probabilius licitum est se inebriare 14
ex præscripto Medici ad recuperandam sanitatem, si desit aliud medium (c); Et ratio est, quia sicuti licitum est se in perpetuum privare brachio, vel pede, ut servetur totum corpus, ita multo magis ad breve tempus usu rationis; non enim est inebriatio formalis, quia non est voluptatis gratia, ut requiritur ex data definitione, sed materialis, & ex justa causa cum talis ebrietas sit re ipsa necessaria ad conservationem vitæ; Sic tenent Silvester verb. *Ebrietas quæst. 3.* Sa *eodem verb. num. 4.* Armilla *eodem verb. num. 5.* Naldus *eodem verb. num. 2.* P. Ledesma *tract. 23. cap. 3.* Navarr. *cap. 23. num. 119.* Tolet. *lib. 8. cap. 61.* Tanner 2. 2. *disp. 3. quæst. 4. numer. 53.* Diana *part. 6. tract. 7. resol. 41.* Bonacina *tom. 2. d. ult. quæst. 1. part. 2. propos. 1. num. 3.* Alv. 1. 2. *d. 147. num. 6.* Reginald. *lib. 22. cap. ult. numer. 55.* Baldell. *lib. 3. d. 30. numer. 23.* Rayn. *de virt.*, & *vit. lib. 6. sect. 2. cap. 6. numer. 113.* Joan. Pontius *d. 22. quæst. 13. numer. 103.* Stephan. *tom. 1. d. 5. numer. 76.* Loth. *tract.*

(a) Ne quis in errorem inducatur verbis illis *enormiter*, *horrende*, quæ laxiorem sane præseferre videntur theologiam: legat S. Thomam 2. 2. q. 148., nonnullosque alios, qui de rebus moralibus pertractarunt.

(b) Damnata ab Innoc. XI. propositio eo videtur exposita consilio ab Auctore nostro, ut licitum esse velit intendere delectationem, quæ capitur ex cibo, & potu moderato; quemadmodum a Sanchesio, Escobario, Moya, aliisque benignioribus Theologis propugnatur. Cum solam cibi vel potus quantitatem respicere propositionem illam contendat, facile est intelligere, Ferrarium nostrum opinari improbatam a Summo Pontifice non esse delectationem, quam pro fine habeat ultimo comedens, & bibens ad satietatem. Sed quis æquo animo feret hanc interpretationem? Voluptas sane & sapor cibi, & potus peccatum non est; quia *non solum cibo, sed etiam cibi sapore indiget infirmitas corporis*, inquit August. *lib. 4. contra Julian cap. 14.* sed qui manducant, & bibunt ob solam voluptatem, semper peccant saltem venialiter; nam inordinatus tunc est eorum appetitus, quo fruuntur utendis, ideoque peccatum gulæ, juxta traditam definitionem. Audiatur S. Thoma 2. 2. *quæst. 189. art. 2. Homines*, inquit, *gulæ dediti, ventri suo, tanquam ultimo fini famulantur*, ut Rom. XVI. *ait Apostolus. Hujusmodi enim Christo Domino nostro non serviunt, sed ventri.* Item *ad* Philippen. III. *Quorum Deus venter est. Si vero in vitio gulæ*, subdit idem Doctor, *intelligatur inordinatio concupiscentiæ, secundum ea, quæ sunt ad finem, utpote quia nimis concupiscit delectationem ciborum, non tamen ita quod propter hoc faceret aliquid contra legem Dei, est peccatum veniale.*

(c) Ebrietas jure naturali, & divino prohibita est. Itaque a supremo Medico, in cujus manu salus, & vita hominis est, omnino damnatur. Quis ergo Medicorum pro medicina præscribet, quod supremus vitæ Dominus execratur? Docet utique S. Thom. largiorem potum sanitatis causa sumi posse ad vomitum excitandum, sed subdit 2. 2. *quæst. 150. art. 2. ad 3.* „ Nec tamen ad vomitum requiritur, quod sit potus inebrians, quia etiam potus aquæ „ tepidæ vomitum causat: & ideo propter hanc causam non excusaretur aliquis ab ebrietate. " Sed abstineo ab ulteriori confutatione, quia casus chimæricus est; Neque enim designari morbus potest, cujus necessaria, & unica medicina ebrietas sit, sicut morbis occurrunt in brachio, vel alio membro, quos sola membri amputatio curare, & sanare possit. Quamobrem frustra in ebrietatis favorem hæ ac iis similes opiniones excogitatæ a Probabilistis fuere; neque tutæ haberi possunt opiniones, quas Auctor infra recenset n. 16. 23., & 26. quas conferre juvat, cum doctrina S. Cæsarei *serm. 295.* in Appendice oper. S. Augustini: „ Solent, inquit, Ebriosi, ut dicant: Persona potens me „ cogit ut amplius bibam, & in convivio Regis non potui aliud facere. Ad excusandas excusationes in peccatis „ ista prætendimus, & quod implere nolumus, non potuisse nos dicimus ... Etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi di„ ceretur: aut bibes, aut morieris: melius erat ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima mo„ reretur. Item *serm. 292.* Qui alterum cogit ut se plusquam opus est, bibendo inebriet, minus malum ei erat, „ si carnem ejus vulneraret gladio, quam animam ejus per ebrietatem occideret.

tract. 18. *art.* 8. Illsung. *tract.* 4. *d.* 1. *n.* 54. Layman *lib.* 3. *sect.* 4. *n.* 5. Busembau *lib.* 5. *dub.* 5. *art.* 2. Sporer *tom.* 1. *tract.* 1. *cap.* 7. *sect.* 2. *n.* 62. La Croix *lib.* 5. *n.* 311. aliique plurimi citati ab ipso *n.* 309. Varii au-
15 tem alii cum Mendo *d.* 13. *q.* 14. Henno *tom.* 1. *tract.* 1. *de peccatis actualib. disp.* 4. *art.* 3. *conclus.* 1., & apud ipsum S. Antoninus, Silvius, & alii sustinent contrarium, quia, dicunt ipsi, ebrietas est intrinsece mala, & per se loquendo est peccatum mortale, adeoque nunquam potest esse licita. At revera ebrietas est solum intrinsece mala, cum est facta *voluptatis gratia*, non autem cum est facta ex justa causa, qualis est conservatio vitæ non alio medio conservabilis.

16 Sic probabilius licitum est se inebriare ad vitandam mortem ab alio intentatam, dummodo absit scandalum, neque cedat in contemptum Religionis, & virtutis temperantiæ a Christianis servandæ. Et ratio est, quia si ad redimendam vitam a Tyranno fas est sibi ipsam manum, vel pedem amputare, cur non etiam rationis usum ad breve tempus sibi adimere? Lessius *lib.* 4. *cap.* 3. *d.* 4. *n.* 37. Layman *loc. cit. n.* 5. Busembau *loc. cit. n.* 3. Azor.,
17 Reginald., Baldell., La Croix, & alii. Contrarium tamen sentiunt multi alii nitentes pro se adducere Divum Augustinum *serm.* 231. *de tempore*, ubi sic habet: *Etiamsi ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, aut bibas, aut morieris, melius erat, ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur.* Sed S. Augustinus, ut exponunt Lessius, Dicastill., Illsung. apud La Croix *loc. cit. n.* 311. loquitur de casu, quo in contemptum Religionis, vel virtutis bibendum esset, quod, & concedit etiam nostra conclusio. Fateor tamen, contrariam opinionem esse vere probabilem, quinimmo Henno *loc. cit. conclusion.* 2. dicit esse communem contra paucos.

18 Alterum inducere, seu provocare ad illicitam ebrietatem semper est peccatum ex genere suo mortale; Sic S. Augustinus *serm.* 231. *de tempore*, ubi sic habet: *Certa bibendi lege contenditur, qui poterit vincere, laudem meretur ex crimine .... Ob infelicitas generis humani. Quam multi inveniuntur, qui ebriosos, & luxuriosos amplius, quam oportet, cogunt bibere, & ante ostium pauperibus petentibus, vel unam calicem dissimulant dare ... Quando animalia ducuntur ad aquam, ubi saturaverunt sitim suam, etiamsi supra aquam ipsam diutius teneantur, expleta sitis bibere volunt omnino, nec possunt; considerent ebriosi, si non pejores animalibus judicandi sint ... Et quod pejus est, aliquos Clerici, qui hoc deberent prohibere, ipsi cogunt aliquos plus bibere, quam expedit .... Si & tu, & alium inebriaveris hominem amicum, habebis Deum inimicum.* Sic S. Ambrosius *de Elia & jejunio cap.* 13., & 14. graviter tales reprehendit, qui ad vini haustus se mutuo provocant, verisimiliter prævidentes in se, vel altero ebrietatem secuturam esse. Et S. Augustinus citat. *serm.* 231. *de tempore*, sic expresse ad rem loquitur: „Qui enim alterum cogit, ut se plus quam „opus est, bibendo inebriet, minus malum ei erat si „carnem ejus vulneraret gladio, quam animam ejus per „ebrietatem necaret." Sic graviter peccant Caupones,
19 si inebriandos; plura vendendi, ac lucrandi prætextu, ad potum continuandum provocent, nam si teste Apostolo *ad Romanos* 1. digni sunt morte, non tantum qui male agunt, sed etiam qui male agentibus consentiunt, a fortiori digni erunt morte, qui alios ad male agendum
20 provocant, & inducunt; *Communis*. Immo mortali peccant caupones, qui potum ministrant iis, quos inde prævident inebriandos, si ex denegatione non timeantur gravia incommoda, *Communis, & certa*, teste Henno *loc. cit. art.* 4. *conclus.* 2.

21 Judex, qui inebriat reum, ut sic inducat ad fatendum crimen, dupliciter peccat; primo peccat tantum, & eo genere peccati, quantum, & quo illi, qui illicite aliquem ad ebrietatem provocant. Secundo peccat etiam contra justitiam, quia vult ab invito extorquere confessionem, quare gravi injuria illum afficit; *arg. cap. Qualiter, & Quando* 17. *de accusat.* Hinc ex illa scientia, utpote illegitima nec juridica illicite procederet ad torturam, vel ad sententiam; Baldell. *lib.* 5. *disp.* 30. *n.* 19. Lessius *lib.* 2. *cap.* 29. *dub. ult. n.* 173. Clarus *in practica criminali q.* 51. Glossa, & DD. *in l. penult. ff. de quæst.* Si quis
22 reum ad mortem damnatum, & rite dispositum inebriaret eo fine, ut cruciatus, & mortem non sentiret, peccaret graviter, quia hic non est finis potus, neque est ratio sufficiens tollendi rationem pro eo tempore quam maxime necessariam; Dicastill. *lib.* 2. *de justitia, & jur. disp.* 3. *dub.* 11. *n.* 146. Tanner *tom.* 3. *disp.* 2. *quæst.* 6. *dub.* 8. Gobat *tom.* 2. *cap.* 13. *n.* 38. & alii. Injuste de-
23 tentus in carcere non peccat inducendo Custodes ad materialem ebrietatem, cum in tali casu, ex quo ebrietas ipsis Custodibus non sit voluntaria, ipsi inculpabiliter inebrientur, & aliunde injuste detentus utatur jure suo ad se liberandum a tali injustitia sine propria, & custodum culpa. Peccat tamen, si inducat ad ebrietatem for-
24 malem, etiamsi adesset periculum mortis, quia est intrinsece malum inducere aliquem directe ad peccatum, quidquid contra dicere videatur Lessius *lib.* 4. *de justitia*
25 *cap.* 3. *n.* 35. & Baldellus *lib.* 5. *disp.* 30. Si autem juste detinentur in carcere, peccat, licet ad materialem tantum ebrietatem inducat, partim quia inducit ad aliquid de se malum: partim quia est causa injuria gravium malorum, quæ patientur Custodes; Gobat *tom.* 2. *cap.* 13. *n.* 30. La Croix *lib.* 5. *cap.* 3. *dub.* 5. *art.* 2. *numer.* 332. & alii.

Si grave malum non possit alia via impediri, nisi Auctor inebrietur, licet eum inducere ad ebrietatem materialem ei penitus involuntariam, ut scilicet præter intentionem, ideoque inculpabiliter inebrietur, v. g. præbendo tali homini vinum fortissimum, seu medicatum, cujus vi ignorata inebrietur, & sic omittat grave illud malum jam ideatum, & præparatum, exempli gratia proditionem Urbis, incendium communium, & publicorum scripturarum, adductionem, seu deprædationem publici ærarii, & hujusmodi. Tunc enim videtur adesse justa causa sic eum materialiter inebriandi, & aliunde non induceretur ad peccatum formale, cum talis ebrietas esset ipsi penitus involuntaria; Sic Lessius *lib.* 4. *c.* 3. *dubit.* 4. *n.* 37. Sanchez *lib.* 2. *de Matrimon. disp.* 11. Busembau *lib.* 5. *cap.* 3. *art.* 2. *num.* 5. Diana, Medina, Gobat, & alii. An autem hoc casu liceat eum induce- 27
re ad ebrietatem formalem ipsi voluntariam, & culpabilem, variant Doctores; Lessius *loc. cit. n.* 32. affirmat, quia, incipit, licet suadere, & inducere ad minus malum, ut impediatur majus. Rectius tamen negant Arsdekin in *sq. singul. q.* 11. Burgh. *cent.* 3. *cas.* 63. Layman *lib.* 3. *sect.* 4. *num.* 6. Busembau *loc. cit.* & alii. Qui in ebrietate scit se solere percutere Uxorem, Filios aliosque Domesticos, aut damna inferre aliis, peccat etiam contra pietatem, aut justitiam, si se inebriet, teneturque compensare damna in tali ebrietate aliis illata, cum sint satis prævisa in causa, neque adhibeatur sufficiens, & requisita præcautio, Gobat *tom.* 1. *tract.* 5. *cap.* 19. *sect.* 1. La Croix *lib.* 5. *n.* 334. & alii passim.

Bibere in sanitatem aliorum, v. g. Regum, Principum, Magnatum, amicorum, & hujusmodi, est mos satis antiquus, ut ex Ovidio, Horatio, atque aliis ostendit Forneros *lib.* 3. *de temulentia male cap.* 16. & potest esse laudabilis, & licitus, si re ipsa nihil aliud contineat, quam sanitatis apprecationem, cum sic consuetudo usitatissima in conviviis etiam Clericorum, & Religiosorum modestiæ laude non carentium dummodo tamen non interveniat in similibus potationibus aliqua ad vini haustus mutua provocatio cum solito periculo ebrietatis, ut
ad rem S. Augustinus, & S. Ambrosius adducti supra *sub n.* 18. Si autem per talem potum intenderet, & vellet quis inducere Deum ad sanitatem alteri dandam, esset peccatum superstitionis, quia esset per actum per se indifferentem, & non spectantem ad Dei gloriam velle movere, & inducere Deum ad aliquid faciendum, quod est superstitiosum, cum ex S. Thoma 2. 2. *q.* 93. *art.* 2. *in corpor.* & communi aliorum actus superstitionis exerceatur, quoties ad Dei gloriam facimus aliquid, quod ad Dei gloriam non pertinet. Tum quia potest esse peccatum, cum tales propinationes sæpissime fiant ex sola adulatione, & talia pocula ut plurimum ebibantur cum præsentissimo periculo lædendi mentem, sanitatemque propriam, vel alienam. Unde, ut refert Gobat *tom.* 2. *tract.* 5. *cap.* 14. *sect.* 8. *n.* 68. scite scripsit quidam sibi notus Medicus,

Quo tibi potatum, plus est in ventre salutum,
Hoc minus a petis hisce salutis habes.

Hinc S. Ambrosius *de Elia, & jejunio cap.* 7. sic ait: *Quid autem obtestationem potantium loquar? Quid memorem sacramenta quæ violare nefas arbitrantur? Bibamus, inquiunt, pro salute Imperatorum, & qui non biberit, sit reus in devotione. Videtur enim non amare Imperatorem, qui pro ejus salute non biberit. O pia devotionis obsequium; Bibamus pro salute exercituum, pro Comitum virtute, pro filiorum sanitate. Et hæc vota ad Deum pervenire credunt. O stultitiam, qui ebrietatem sacrificium putant;* Unde Fornerus *loc. cit. cap.* 19. suadet Principibus, ne permittant hujusmodi vinaria vota pro sua salute fieri, ne Deus irritatus peccatis, quæ intervenire solent, morbo potius illos plectat, quam sanitate donet; Vid. Gobat *loc. cit. sect.* 8. *per tot.* La Croix *loc. cit. n.* 327. Forner. *loc. cit. cap.* 19.

Gulæ filiæ quinque assignantur a S. Gregorio *lib.* 3. 31
moral. cap. 17. (*aliter* 31.) a S. Thoma 2. 2. *quæst.* 148. *art.* 6. *in corp.* a S. Antonino *part.* 6. *tit.* 6. *cap.* 4. *ante* §. 1. & sunt: Hebetudo mentis, Inepta lætitia, Multiloquium, Scurrilitas, Immunditia. *Per Hebetudinem* mentis intelligitur obtusio intellectus orta ex ciborum, & poculorum fumositate, caput perturbans, atque impediens operationes intellectus, ac rationis, ut non possint penetrare ea, quæ ceteroquin possent, ac deberent, & ideo monuit Christus *Luc.* 21. *Attendite autem vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula, & ebrietate.* Unde S. Joannes Crysostom. *homil.* 44. *in Joann.* sic ait: „Nihil gula perniciosius, nihil ignominiosius est; hæc „obtusum, & crassum ingenium, hæc carnalem ani„mam reddit, hæc excæcat intellectum, nec sinit, ut „quidquam perspiciat;" Tunc solum per eam aggravatur

malu-

33 malitia gulæ, quando per eam impeditur cognitio illorum, quæ quis scire debet, v. g. necessaria ad salutem, & necessaria ad recte fungendum officio proprio, & hujusmodi; S. Antonin. loc. cit. Baldell. *Theolog. moral. lib. 3.*
34 *disp. 2. num. 1.* & alii. *Per ineptam lætitiam* intelligitur lætitia vaga, & incomposita reddens hominem inaniter hilarem, & eum excitans ad stulte, obscœne, aut infamatorie loquendum, ad ridicule saltandum, ludendum, & hujusmodi; Unde *Exodi* 32. dicitur: *Sedit populus manducare, & bibere, & surrexerunt ludere*, & S. Gregorius *lib. 1 moral. cap.* 4. (alias 5.) sic ait: *Pene omnes epulas comitatur voluptas, nam cum corpus in refectionis delectationem resolvitur, cor ad inane gaudium relaxatur.* Ordinarie loquendo non excedit peccatum veniale, nisi adhibeantur gestus, saltus, aut verba ad grave peccatum
35 inducentia, vel grave malum causantia. *Per Multiloquium* intelligitur certa quædam superflua loquacitas, per quam augetur moraliter gulæ malitia, quando potus, vel cibus ingestus causa est gravis de rationis, secretum revelationis, & hujusmodi. Unde *Proverb.* 10. dicitur; *In multiloquio non deerit peccatum. Per Scurrilitatem*
36 intelligitur certa jocularitas, qua excitatur risus per verba inhonesta, aut etiam per actus exteriores inhonestos; S. Thom. *loc. cit. art.* 6. S. Antonin. *loc. cit.* §. 5. Unde S. Chrysostom. *homil.* 57. *ad popul.* sic ait: *Ubi ebrietas, ibi Diabolus, ubi turpia verba, ubi scurrilitas, illic Dæmones cæteri agunt &c.* Scurrilitas si sit in materia indifferenti cum solo excessu in jocis, & facetiis, est tantum venialis. *Per immunditiam* intelligitur inordinata 37
emissio quarumcumque superfluitatum, sive per vomitum, sive per pollutionem; S. Thomas *loc. citat. art.* 6. Gobat *tomo* 1. *tract.* 5. *cap.* 23. *num.* 209. Unde Apostol. *ad Ephes.* 5. 5. dicit; *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria*, & S. Hieronymus *Epist.* 83. *ad Oceanum* sic habet: *Venter mero æstuans cito despumat in libidines, in vino luxuria, in luxuria voluptas, in voluptate impudicitia est.* Ordinarie Immunditia est solum peccatum veniale, potest tamen esse mortale, si inde sequatur notabile damnum in corpore, vel bonis fortunæ, aut in aliorum scandalum, aut ex excessivo potu, & cibo intendatur, vel prævideatur, & directe procuretur voluntaria pollutio.

* Haud mirum, si in hoc titulo de gula, multa Auctor, vel indulgeat, aut facile a gravitate excuset, cum semper illorum Theologorum sententiis adhæreat qui consuunt pulvillos sub omni cubito manus.

Adeat Lector *Nat. ab Alex. Theol. Dogm. & Mor. l.* 3. *c.* 10. *de gula*, ubi Sanctissima Scripturarum Sanctorumque Patrum Doctrina edificet ea omnia, quæ ad hoc capitale vitium pertinent.

H

HABITUS.

SUMMARIUM.

1 *Habitus non facit Monachum, sed Professio regularis.*
2 *Ut Professio regularis faciat verum Monachum, debet Novitius per integrum annum probationis deferre Habitum Monachalem, aliter Professio est invalida.*
3 *In Habitu Sæculari nequit fieri Novitiatus.*
4 *Habitus Novitiorum est triplex pro diversitate Religionum, & assignatur.*
5 *Deferre habitum Novitiorum non est de essentia, & necessitate anni probationis ad validitatem Professionis, sed sufficit deferre Habitum Religionis, seu Professorum.*
6 *Novitius deferens per annum Habitum Religionis, completo integro anno probationis censetur tacite professus, si Habitus, quem defert, sit patenter indistinctus ab Habitu Professorum, & aliunde concurrant aliæ qualitates requisitæ.*
7 *Secus autem, si Habitus Novitiorum sit patenti distinctione distinctus ab Habitu Professorum.*
8 *Nec requiritur protestatio ad hujusmodi Professionem præcavendam.*
9 *Nec nocent antiqua Jura, quia censentur correcta per Clementinæ.* Eos, qui 2. de Regularibus.
10 *Habitus Religionis debet patenter deferri, non autem occulte.*
11 *Potest autem Religiosus Habitum occulte deferre, seu etiam deponere, & alium induere, absque ulla culpa, si id faciat ex aliqua justa, & rationabili causa.*
12 *Religiosus dimittens temere Habitum suæ Religionis, est ipso facto excommunicatus.*
13 *Habitus dimissio dicitur temeraria ad incurrendam hanc excommunicationem, cum fit animo vagandi, & sine rationabili causa, secus si ex justa causa.*
14 *Religiosus temere exiens a Claustro cum Habitu ita abscondito, ut a circumstantibus cognosci nequeat, cujus Ordinis sit Religiosus, incurrit dictam Excommunicationem.*
15 *Religiosus dimittens Habitum temere, sed intra Claustra, non incurrit dictam Excommunicationem.*
16 *Non incurrit dictam Excommunicationem Religiosus, qui intra, vel extra septa ex quadam levitate dimittit Habitum suæ Religionis; & assignantur varii casus.*
17 *Nec etiam dictam censuram incurrit, si Habitum dimittat ad finem domestice manendi per totam diem in Camera, vel alibi, dummodo Sæcularium conspectui non se exhibeat.*
18 *Nec item incurrunt dicta Censura propter dimissionem Habitus, si fiat animo adeundi pro brevi tempore ad lupanar, vel aliud turpius peragendum.*
19 *Religiosus tenetur semper portare Habitum suæ Religionis.*
20 *Verum ly* semper *debet intelligi moraliter.*
21 *Religiosus an teneatur deferre, seu tenere proprium Habitum, & dormire cum ipso sub culpa, & sub quo,* usque ad num. 22.
23 *Habitum suorum Ordinum debent deferre Regulares ad Cardinalatum assumpti.*
24 *Sic Episcopus Regularis tenetur portare Habitum suæ Religionis.*
25 *Episcopi, & Cardinales Regulares, quamvis peccent, si sine causa Habitum Religionis deponant, non incidunt tamen in dictam Excommunicationem latam in cap. Ut* periculosa.
26 *Habitu Clericorum Sæcularium, qui in Episcopos creantur, uti possunt Canonici Regulares ad Episcopatum assumpti; nunc autem quoad Habitum Episcoporum, & Cardinalium Regularium attendenda est novissima Constitutio Benedicti XIII. quæ affertur.*
27 *Habitus, & color peculiaris suis præscriptus pro discretiva visibiliter servanda in quolibet Ordine Regulari.*
28 *Quam diversitatem Habitus, & præceptum servandi formam illius juxta præscriptum a Constitutionibus procedi etiam quoad Moniales, decrevit Sac. Congr. Concilii.*
29 *Una Religio non debet, nec potest assumere Habitum alterius Religionis.*
30 *Clerici sæculares nequeunt deferre Habitum Regularium, & e contra.*
31 *Pueri quoque sexto ætatis suæ anno expleto non possunt amplius, neque ex devotione Habitum Religiosum deferre, sed ipsum debent statim deponere.*
32 *Novitio exeunti non est restituendus Habitus Religionis, sed illius pretium.*
33 *Præfinitur tempus pro illis, qui Habitu Tertiariorum vestiti cum Claustralibus habitant, & pœnæ in Superiores transgressores,* usque ad n. 35.
36 *Prohibentur disputationes super vera forma Habitus Sancti Francisci.*
37 *Interdicuntur libri omnes tractantes de vera successione Filiorum Sancti Francisci, & vera forma Caputii.*
38 *Insuper inscriptiones omnes imaginum SS. Francisci, & Antonii de Padua, in quibus asseritur talem formam Habitus esse eamdem, qua ipsi usi fuerunt &c.*
39 *Suspenduntur quoque, & prohibentur Imagines S. Augustini, & S. Nicolai de Tolentino, & aliorum Sanctorum ejusdem Ordinis impressæ, & depictæ a Fratribus discalceatis Augustinianis in eorum Habitu.*
40 *Imagines Domini nostri Jesu Christi, & Deiparæ Virginis Mariæ, ac Angelorum, Apostolorum, Evangelistarum, aliorumque Sanctorum, & Sanctarum nequeunt sculpi, aut pingi cum Habitu peculiari alicujus Ordinis Regularis, seu alio modo in Ecclesia Catholica inconsueto, & jam sic sculpta, & picta prohibentur teneri, & publice aspectui exponi, & mandantur ab Ecclesiis, & ab aliis locis quibuslibet amoveri, & deleri sub gravissimis pœnis.*
41 *Habitum Fratrum Mendicantium osculantibus sunt concessæ Indulgentiæ, & quæ?*
42 *Tales Indulgentias lucrari possunt iidemmet Regulares.*
43 *Eligentes mori, & sepeliri cum Habitu Fratrum Minorum, & respective Monialium S. Claræ, & Sororum Tertiæ Regulæ lucrantur inter alias Indulgentiam plenariam, ad quam lucrandam sufficit Habitum prædictum petere, ac super se usque ad mortem habere, ac in eo sepeliri, etiamsi ante mortem non induatur.*
44 *Eligentes sepeliri in aliquo Habitu Religiosorum sive Minorum, sive aliorum, debent, ut lucrentur Indulgentias,*

tiat, recipere habitum a Superiore illius Religionis, cujus est Habitus, vel ab alio de ejus mandato.

45 *Volentes sepeliri cum Habitu Religiosorum non est de necessitate, quod tumulentur in Ecclesiis eorum, quorum est Habitus, sed possunt sepeliri ubi sepulturam elegerent.*

46 *Corpora volentium sepeliri cum prædicto Habitu possunt deferri ad sepulturam sine alio pallio, vel tegumento superimposito, non obstante quacumque ordinatione, vel prohibitione Ordinariorum locorum, etiam sub Censuris facta.*

47 *Sæculares utentes Habitu Religiosorum ignominiose in ludis, vel in lasciviis, peccant mortaliter, & incurrent graves pœnas, & possunt puniri etiam per Judices Sæculares.*

48 *Sic mortaliter peccaret, qui Habitum traderet ad lusum profanum, aut ad facinus exequendum.*

49 *Moniales tempore Bacchanalium recreationis gratia nequeunt dimittere proprium Habitum, & assumere alium Sæcularem, præsertim virilem.*

50 *Fœmina non potest uti veste virili, nec vir veste fœminea, & si hoc fiat sine prava intentione, periculo scandali, & illudinis, erit tantum peccatum veniale, alias mortale, & si fiat ex necessitate, nullum erit peccatum.*

51 *Habitum, & Tonsuram deferre tenentur Clerici beneficiati, non solum in sacris constituti, sed etiam in Minoribus, & Tonsurati sub pœna privationis ipso facto beneficiorum, & pensionum absque alia monitione.*

52 *Habitum decentem, atque vestem Talarem deferre tenentur percipientes fructus, vel pensiones ex Beneficiis Ecclesiasticis excedentes valorem 60. ducatorum Auri de Camera.*

53 *Habitum dimittens Clericalem potest illum iterum reassumere, non obstante Irregularitate superveniente, & Ordinarii prohibitione.*

54 *Clericalis vestis Laicis Curialibus permittitur præter Collare, quod sit a Collari Clericorum diversum.*

55 *Cætera usque ad num. 63. non indigent summario, cum satis summarie referantur in decretis adductis.*

64 *Alia concernentia Habitum Clericalem, remissive.*

65 *Alia concernentia Habitum Religiosum, remissive.*

66 *Habitus quoad Tertiarios, remissive.*

67 *Utens Habitu honorifico alicujus, ab eo inhiberi potest.*

68 *Habitus parvi an benedici debeat a Parochis, vel a Religiosis postea introductis in eadem Parochia?*

69 *Canonici Regulares Lateranenses obtinentes ex Indulto Apostolico Beneficium sæculare, an teneantur deferre Habitum Regularem?*

70 *Subnectuntur Supplementa Auctoris.*

1 HAbitus non facit Monachum, sed Professio regularis textu expresso *in cap. Porrectum 13. de Regularibus: Cum Monachum non faciat Habitus, sed Professio regularis.* Et est communis DD. sententia cum Glossa *in dict. cap.*
2 *Porrectum v. Non faciat Habitus.* Ad hoc tamen, ut Professio regularis faciat verum Monachum, debet Novitius per integrum annum probationis deferre habitum Monachalem, seu Regularem, aliter professio est invalida; Concil. Trid. c. 15. *sess. 25. de Regularibus*, & sic tenent communiter Doctores, & Gloss. in *c. final. verb. Habitus 17. quæst. 2. & in cap. Super eo de Regularibus*, ubi expresse dicit, probationem debere fieri in habitu Monachali, & *cap. Statuimus, de Regularibus, Alioquin, inquit, non posset probare austeritatem Monachalem, quæ magna ex parte in vesti-*
3 *bus consistit.* Et quod in habitu Sæculari nequeat fieri Novitiatus, expresse decrevit *Sac. Congr. Episcop. & Regul. in una Senogallien. 17. Aprilis 1602., & in una Mediolan. 25. Octobris ejusdem anni 1602.*

4 Habitus Novitiorum est triplex pro diversitate Religionum, ac Constitutionum earum, & consuetudinis, ut bene advertit Glossa communiter recepta *in Clement. Eos, qui 2. de Regularibus verb. Deinceps.* Primo enim, in aliquibus Religionibus est penitus indistinctus ab habitu Professorum, de quo *in cap. Statuimus 23. de Regularibus, & in cap. Is qui 1. de Regularibus in 6.* Secundo in nonnullis Religionibus est quidem distinctus, sed latenter, seu non patenter, ut si habitus Professorum solet benedici, non habitus Novitiorum; *d. cit. cap. Statuimus 23. de Regularibus, & cit. cap. Is, qui 1. de Regularibus in 6.* Tertio, in pluribus Religionibus est patenter & manifeste distinctus ab habitu Professorum; *cap. Constitutionem 3. de Regularibus in 6.* v. gr. quia habitus Novitiorum est albus, Professorum vero niger, vel quia habet alia externa patentia signa, uti in mea Religione, & Provincia, ubi ad Novitiorum habitus appenduntur petra ad distinctionem habitus Professorum.
5 Deferre habitum Novitiorum non est de essentia, & necessitate anni probationis ad validitatem Professionis, sed sufficit deferre habitum Religionis, seu professorum, quia etsi de Jure communi Canonico Novitiatus debeat omnino, & simpliciter fieri in habitu Regulari, ut dicit Glossa *in cap. Si quis 3. caus. 17. quæst. 2. in verb. Habitus*, & habetur in *cap. 1. Super eo, de Regularibus*, ibi: *Religionis Habitum susceperunt, & cap. Statuimus 23. eod. tit.*, ibi: *Ante susceptum Religionis habitum*; Nihilominus in citatis locis nihil in specie dicitur de habitu Novitiorum, sed tantum de habitu Religionis, qui æque se extendit ad habitum Novitiorum, & Professorum, etiamsi inter se reperiantur in aliqua Religione distincti. Quis enim diceret, quod in mea Religione, & provincia habitus delatus per integrum annum Novitiatus, solum ex quo non habuerit appensa supradicta parvula petra, non sufficeret ad validitatem Professionis expressæ, concurrentibus omnibus aliis requisitis? Tum quia ex supradictis in pluribus Religionibus habitus Novitiorum est penitus indistinctus ab habitu Professorum, ut in specie de suo præclarissimo Ordine Prædicatorum testatur Doctissimus Donatus *in praxi Rerum Regul. tom. 2. tract. 10. quæst. 23. num. 1*, dicens, quod Novitiorum, & Professorum est unus, & idem omnino habitus, sola benedictione distinctus, & tamen validissimæ sunt Professiones. Unde secundum Jura supracitata debet intelligi Concilium Tridentinum *in cap. 15. sess. 25. de Regularibus* ibi: *Nec qui minori tempore quam per annum post susceptum habitum* (supple Religionis) *in probatione steterit*, ut bene advertit Suarez *tom. 3. de Relig. lib. 15. de ingressu cap. 14. num. 10.* Donatus *tom. 4. tract. 11. quæst. 4. num. 4.* Et patet ex eo, quia per Trid. *loc. cit.* non annullatur Professio tacita, quæ incurritur per annalem probationem etiam cum habitu Professorum; *cap. Ad nostram 8. de Regularibus, & Clement. Eos qui 2. de Regularibus*, & notat Pellizar. *in tract. de Monialibus cap. 2. sect. 2. quæst. 13. num. 40.* Donatus *loc. cit. num. 4. & 6.* respondit Sacr. Congreg. Concil. ut refert Armendar. *in addit. ad recopilat. legum Navarræ lib. 3. tit. 18. de Relig. num. 6.* Navarr. *in sua Laterna Regular. verb. Professio num. 24.*

Hinc Novitius deferens per annum Religionis habitum, completo integro anno probationis, censetur tacite Professus, si habitus, quem defert, sit patenter indistinctus ab habitu Professorum, & aliunde concurrant aliæ qualitates requisitæ; *Clement. Eos qui 2. Regularibus* per expressa verba infra adducenda; Donatus *tom. 3. tract. 10. quæst. 12. num. 1.* cum aliis infra citandis. Secus autem si habitus Novitiorum sit patenti distinctione distinctus ab habitu Professorum, nempe in colore, forma, & scissura, prout in Ordine Minorum; habetur utriusque conclusionis decisio expressa *in cit. Clement. Eos, qui 2. de Regularibus* ibi: „Eos qui, alias tamen in discretionis constituti ætate Novitiorum habitum in aliqua Religione per annum portaverint, hoc ipso Religionem illam decernimus esse professos. Nisi hujusmodi habitus in colore, scissura, vel forma se distinctum patenter exhibeat ab Habitu Professorum;“ Sic Silvester *verb. Relig. 3. quæst. 19. vers. 3. inducitur*, Navarr. *de Regular. consil. 41. num. 1. in 1. edition., & comm. 4. eod. tit. num. 72 & 74.* Rodriq. *in compend. resolut. 101. in fin.* Donat. *loc. cit. num. 2* & alii. Nec requiritur protestatio ad hujusmodi Professionem præcavendam; Miranda *tom. 1. Manual. Prælat. quæst. 24. art. 10. in fine*, quia ipsummet signum, quod patenter defertur, & quod a Professis distinguit, est sufficientissima protestatio; Panormit. *in cap. Ex parte, & cap. Postulasti, de Regularibus.* Donat. *loc. citat. num. 3.* Nec nocent antiqua Jura, quia censentur correcta per dictam Clementin. *Eos, qui 2. de Regularibus* Donat. *loc. cit. num. 5.* Immo Silvester *loc. cit.* dicit, quod talis delatio quantumque producta etiam ad centum annos nunquam talem Professionem induceret.

Habitus Religionis debet patenter deferri, non autem occulte; Nullus enim Religiosus de Jure communi potest habitum sui Ordinis dimittere, ut constat ex *cap. Ut periculosa 2. Ne Clerici, vel Monachi in 6.* & ex Tridentino *sess. 25. de Regularibus cap. 19. in fin.* ubi sic expresse habetur: *Nec detur licentia cuiquam Regulari occulte ferendi habitum suæ Religionis*, & sic docet Navarr. *lib. 3. de Regul. consil. 51. num. 3. & consil. 53. num. 1.* Donat. *tom. 1. tract. 3. num. 2* & alii passim.

Potest autem Religiosus habitum occulte deferre, sed etiam deponere, & alium induere absque ulla culpa, dum transiturus est per loca Infidelium, vel Hæreticorum cum periculo vitæ, aut detrimentum servitutis, verberum, vel alterius gravis incommodi, & ut evadat incolumis, neque cognoscatur ab hostibus ipsum ad necem insectantibus, & hujusmodi; *arg. cap. Deus quæst. 11. de vita, & honestate Clericor.* sicuti ob similes rationabiles, & justas causas potest Clericus occulte deferre suum habitum Clericalem, & alium induere; Barbosa *in Clementin. [illegible] 2. de vita, & honestate Clericor.* [illegible] *verb. habitus §. Additio num. 1.* Reiffenstuel *lib. 3. Decret. tit. 1. num. 112. & 117.* Bonacina *tom. 3. de Censuris disput. 3. quæst.*

quæst. 5. punct. 6. num. 2. Sanchez, Cajetan. Aragon. & alii communiter post Glossam *in cap. Clericus 5. de vita, & honestate Clericor. verb. Relaxaverint*, ubi id declarat exemplo Clerici, qui a Papa reprehensus, quod sine Tonsura, & Habitu Clericali Romam accessisset, sequentibus versiculis se excusavit:

Totius ut peterem Lanæ sub imagine Romam,
Fas fuit, ut flavam luxuriare comam.

12 Religiosus dimittens temere habitum suæ Religionis est ipso facto excommunicatus, textu expresso *in cap. Ut periculosæ 2. Ne Clerici, vel Monachi in 6.* ibi: „ Ut periculosa evagandi materia subtrahatur, districtius inhibemus, ne de cetero aliquis quancumque Religionem tacite, vel expresse professus in scholis, vel alibi temere habitum Religionis suæ dimittat, nec accedat ad quævis studia litterarum, nisi a suo Prælato cum consilio sui Conventus, vel majoris partis ejusdem, sibi eundi ad studium licentia primitus sit concessa: si quis autem horum temerarius violenter exciterit, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto „.

13 Habitus dimissio dicitur temeraria ad incurrendam hanc excommunicationem, cum sit animo vagandi, & sine rationabili causa, secus si ex justa causa: Barbosa *in dict. cap. Ut periculosæ num. 5.* Suarez *tom. 5. disp. 15. sect. 4. num 27. & 29.* Sanchez *in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 6. cap. 8. numer. 51.* & alii passim. Religiosus temere exiens e Claustro cum habitu ita abscondito, ut a circum-
14 stantibus cognosci nequeat, cujus Ordinis sit Religiosus, incurrit dictam excommunicationem, quia licet non dimittat habitum materialiter, dimittit tamen formaliter, in quantum est talis Religionis protestativus, & sine illo, sive dimisso, sive abscondito, non cognoscitur quod sit hujus, vel illius Religionis; Bannes *2. 2. quæst. 12. art. 1. quæst. 3. dub. 2. conclus. ultim.* Cajetan. *in Summ. verb. Excommunicatio capit. 61.* Donat. *prax. Rerum. Regul. tom. 1. part. 2. tract. 6. quæst. 8.* Navarr. *in Manual. cap. 27. num. 131.* Suarez *tom. 4. lib. 3. cap. 5. num. 22.* Rodriq. *tom. 1. quæst. 32. art. 2.* Sanchez *loc. cit. cap. 8. num. 73.* & Cum variis aliis Barbosa *loc. cit. sub num. 5.*

Religiosus dimittens Habitum temere, sed intra
15 Claustra, non incurrit dictam excommunicationem, quia ipsa incurritur ob dimissionem habitus factam ad finem libere vagandi, ut aperte habetur in principio ipsius *Cap. Ut periculosa* ibi: *Ut periculosa vagandi materia subtrahatur*, & cessante causa finali Legis, cessat legis dispositio; *leg. Adigere §. 2. ff. de jure patronat.* maxime si sit pœnalis, ut est ista, de qua agitur, cum Lex pœnalis sit potius restringenda, quam amplianda; *cap. Odia 15. & cap. In pœnis 49. de Regul. Juris in 6.* Talis autem Religiosus in nostro casu, dum existit intra septa Monasterii, ut supponitur, non potest dici, quod actu vagetur extra illud, adeoque non incurrit dictam pœnam, seu Excommunicationem; Donat. *loc. cit. quæst. 9. per tot.* Angelus *verb. Excommunicatio 7. casu 27.* & alii. Non incur-
16 rit dictam Excommunicationem Religiosus, intra, vel extra septa ex quadam levitate dimittit habitum suæ Religionis, v. g. ut quietius dormiat, melius studeat, expeditius currat, aut saltet, aut lapidem projiciat, ut habitum purget, vel accommodet, ut se in Balneo melius lavet, & hujusmodi; quia non censetur facta dimissio habitus ex contemptu legis; Suarez *tom. 5. de censur. disp. 23. sect. 4. num. 29.* Donat. *loc. cit. quæst. 7. num. 2.* Sanchez *loc. cit. cap. 8. num. 55.* Navr. *lib. 3. cap. 33. num. 13. & 14.* Barbosa *loc. cit. num. 6. & 8.*, & alii apud ipsum. Nec etiam dictam Censuram incurrit, si habitum
17 dimittat ad finem domestice manendi per totam diem in Camera, vel alibi, dummodo sæcularium conspectui non se exhibeat, quia talis dimissio habitus non dicitur facta ad finem vagandi; Cajetan. *verb. Excommunicatio*
18 *cap. 61.* Donat. *loc. cit. quæst. 7. num. 2.* & alii. Nec item incurritur dicta Censura propter dimissionem Habitus, si fiat animo adeundi pro brevi tempore ad lupanar, vel ad aliquid impium peragendum (a) Sanchez *loc. cit. cap. 8. num. 56.* Donat *loc. cit. quæst. 7. num. 3.* Barbosa *loc. cit. num. 6.* & alii.

19 Religiosus tenetur semper portare habitum suæ Religionis colligitur *ex cap. Sanctimonialis Virgo 24. dist. 23.*, ibi: *In talibus vestibus applicetur, qualiter semper usura est Professioni, & Sanctimoniæ aptis*, & *cap. Vidua 15. 20. quæst. 1.*, ibi: *Tunc accepta a Sacerdote apta Religionis Professionis veste, in quocumque loco consistens constanter ea utatur.* Cum enim habitus sit signum protestativum propriæ Religionis, adstringuntur Professi illum semper, & in omni occasione portare, ex Concil. Trident.
20 *sess. 14. cap. 6.* Verum illud *semper* debet intelligi moraliter, hoc est seclusis causis rationabilibus occultandi, vel dimittendi habitum Religionis propriæ, ut sunt illæ assignatæ sub num. 11. & aliæ consimiles; Donat. *loc. cit. qu. 5. per totam.* An tamen Religiosus teneatur deferre proprium habitum etiam in lecto, & dormire cum ipso sub culpa? Respondent Doctores, quod de Jure communi 21
non licet Religioso Professo dormire sine habitu absque peccato nisi ab eo excusetur ex aliqua causa rationabili, ut colligitur expresse *ex cap. Vidua 15. caus. 20. quæst. 1.* ibi: *Sed in lectulo quiescens*, & *cap. Sanctimonialis Virgo 24. dist. 23.* cujus verba relata sunt sub num. 19. An 22
autem dormire sine habitu sit peccatum veniale, seu mortale? relictis brevitatis gratia diversis Doctorum opinionibus, quorum aliqui volunt esse peccatum mortale, maxime si sit cum scandalo; Respondeo cum sapientissimo Donato *loc. cit. q. 10. num. 16.* quod ad hoc dignoscendum unusquisque Religiosus debet attendere tenorem suæ Regulæ, & particularium Constitutionum sui Ordinis; Quæ si de hoc, quod quæritur, nihil dicant, recurrendum est ad Jus commune, nempe ad dict. *cap. Vidua 15. caus. 20. quæst. 1. & cap. Sanctimonialis Virgo 24. dist. 23.* quæ duo capitula, cum non sint præceptiva, sed consultiva, & inter consilium, & præceptum magni intersit, videtur dicendum, quod dormientes sine habitu, dempto contemptu, & scandalo, non peccent ne quidem venialiter, etsi alias sint castigandi.

Habitum suorum Ordinum debent deferre Regulares 23
ad Cardinalatum assumpti; Greg. XIV. Constitut. incip. *Sanctissimus*, Benedictus XIII. Constit. incip. *Custodes*. Sic Episcopus Regularis tenetur portare habitum 24
suæ Religionis *Communis* cum Henriq. *in Summa lib. 10. cap. 32. §. 5. & c. 33. in fine*, Valent. *2. 2. disput. 10. quæst. 3. punct. 8.* Azor. *parte 1. lib. 12. cap. 7. quæst. 4.* Bartholomæus S. Fausto *in Thesauro Relig. lib. 6. quæst. 199.* Barbosa *super Tridentin. sess. 25. de Regularibus cap. 19. numer. 38.* Lessius *de Justitia lib. 2. cap. 40. dubit. 14. num. 113.* Petrus de Ledesma *in Summa part. 2. tract. 32. cap. 3. ad fin.* Fr. Joan. a Cruce *de statu Relig. 1. cap. 7. dubit. 4.* Sanch. *in præcepta Decalogi tom. 2. lib. 6. num. 21.* & ex multis probat Roncinq. *Addition. ad summ. verb. Episcopus, cap. 68. conclus. 6.* maxime ex Concilio Lateranensi, & addens Sixtum V. semper gestasse Habitum Regularem Ordinis, ut de facto vidimus etiam hisce nostris temporibus Benedictum XIII. semper eum gestasse, & citat Cæremoniale Papæ Clementis VIII. ubi jubetur, quod Episcopus Monachus non portet Rocchetum, sed vestes coloris sui Habitus Regularis cum biretto nigro, & galero circum circa fibrato ejusdem coloris. Et sic novissime statuit sub pœna suspensionis ab exercitio Pontificalium ipso facto incurrenda Benedictus XIII. cit. Constit. incip. *Custodes* relata per extensum a D. Ursaya *tom. 6. part. 2. descrptat. 17. num. 6.* ubi multa ad rem; quæque etiam a nobis ad litteram afferuntur infra sub num. 26.

Episcopi autem, & Cardinales Regulares, quamvis 25
sine causa Habitum Religionis deponant, non incidunt in Excommunicationem latam a Bonifacio VIII. *in cit. cap. Ut periculosa 2. Ne Clerici, vel Monachi in 6.* quia Episcopi, & Cardinales licet teneantur deferre Habitum suæ Religionis, & certe peccarent, si talem Habitum non deferrent, ut docet Cardin. Petra *tom. 4. Comment. in Constit. 1. Eugenii IV. numer. 22. & tom. 5. in Constit. 9. Sixti IV. sub num. 17.* tamen sunt extra Religionem, quo ad vim coactivam, ita ut requiratur mentio specialis eorum, & non possint venire sub nomine, & natura Professorum, de quibus loquitur Bonifacius VIII. *in cit. cap. Ut periculosa*, quotiescumque elevati fuerint ad dignitatem Episcopalem; maxime quia cessat causa, & ratio textus ne vagentur Professi extra obedientiam Superiorum Habitu dimisso, quod non est verificabile in Regularibus Episcopis, & Cardinalibus, Passerin. *tom. 1. de statu homin. quæst. 185. art. 8. num. 142.* Diana *part. 2. tract. 2. de dub. Regul. resolut. 50.* Card. Petra *tom. 5. Comment. in Constit. 9. Sixti IV. num. 17.* Barbosa *super Tridentin. sess. 25. de Regularib. cap. 19. num. 49.* Azorius *loc. cit. lib. 12. cap. 11. quæst. 4.* Sanchez *loc. cit. cap. 6. num. 23.* Bartholomæus a S. Fatio *loc. cit. quæst. 200.* Fr. Emman. *tom. 1. quæst. 58. art. 3.* Sanct. rell. *de Apostasia cap. 1. num. 15.* Bonacina, & alii passim, contra Majol. *de Irregul. lib. 2. cap. 2. num. 13.* Fulv. Pacianum *consil. 131. num. 42. volum. 1.* Surd. *de aliment. tit. 8. privileg. 70. num. 10.* Henriq. *lib. 10. cap. 33. in fin.* & alios existimantes Episcopum Regularem omittentem Habitum, & assumendo illam albam, & candidam vestem, quæ ab Episcopis exterius defertur, incurrere excommunicationem latam contra Monachos deponentes proprium Habitum *in cit. cap. Ut periculosa 2. Ne Clerici, vel Monachi in 6.* Habitu Cle- 26
ricorum Sæcularium, qui in Episcopos creantur, uti possunt Canonici Regulares ad Episcopatum assumpti. Leo X. Constitut. incip. *Dudum*. Nunc autem quoad concernentia habitum & varia alia Episcoporum, & Regularium attendenda est novissima Constitutio Benedicti XIII. quæ ut ab omnibus percipiatur, hic ad litteram datur.

Custodes super muros Jerusalem a Christo Domino con-

(a) Non video, cur non incidat in censuram dimittendo habitum ad breve tempus propter pravum illum finem; dimissio enim habitus eo tunc animo fieret, quo liberius concupiscentiæ, & libidini deserviret.

constituti, de omnibus Sacrorum virorum Ordinibus in eo, quo decet, sanctiori disciplinæ splendore servandis magnam vigilantiam, & sollicitudinem gerere debemus; tum vero illud nobis incumbit, ut qui e Regularium, Monachorum, & Mendicantium institutis ad onus Episcopale admoventur, majoris observantiæ, & virtutum specimine gregi sibi subjecto præluceant, primævique instituti, cui nomen dederunt, insignia more majorum perpetuo retineant non solum in Monastica, & Regulari professione, sed etiam in specialibus indumentis, inque rasili tonsura ad planitiem cutis in summo capite circumducta, vel eo gyro, & forma, quibus quisque, ut sui Ordinis Regularis, Monastici, & Mendicantes peculiaribus, signis, pridem solemni ritu vitam Deo consecraverat.

Mœrorem, quem tam diu animo premimus, celare diutius non possumus, nec debemus; quippe quem post nostram humilitatem ad summum Apostolatum evectam, præclarum doctrina, & pietate præstantium expostulationes auxerunt, nimirum quod nonnulli Episcopi ex Regularium, Monachorum, & Mendicantium familiis assumpti reperiantur, qui brevioribus vestimentis pristinæ suæ professioni minime congruis, sed quibus tantum inferiores Clerici seculares uti soleant, se in ipsa etiam civitatum frequentia palam spectandos pati non erubescant, longasque tunicas a suorum Ordinum conditionibus præscriptas & eorumdem vitæ sanctimonia quodammodo consecratas induere detrectantes, etiam contra Cæremoniales Episcoporum sanctiones, a Romanis Pontificibus antecessoribus nostris probatas, summa omnium admiratione vestes sericas præferant; eo quoque impudentiæ, sui status plane immemores, progressi, ut albas chirothecas ad ostentationem gerant, inque Pontificalibus Ecclesiæ functionibus, unde omnis arrogantiæ typhus, & fucus abesse debet, superpelliceum Episcopis Monachis, vel ex Ordinibus Mendicantium proprium abjicientes, rocchetum Præsulum ex Clericis secularibus, vel regularibus assumptorum temere adhibeant, nec desit, qui colores a suo instituto omnino abhorrentes in exterioribus vestibus jactare non dubitaverit. Hæc quam dedeceant Episcopos, qui ex Monachorum, & Mendicantium regulis non sine Spiritus Apostolici afflatu conscriptis, modestiam Sacerdotalem numquam ex suis animis obliterandam, ceterasque virtutes aliis propinandas haurire debuissent, quasque in majori gradu, quo Spiritus Sanctus eos posuit, auctas retinere oporteret; non tam nostris verbis dicemus, ne ipsi, qui regulam Ordinis Fratrum Prædicatorum, quam professi fuimus, & profitemur, quique onus Episcopale per totos quinquaginta annos sustinens ejusdem nostri Ordinis sacros ritus, disciplinamque, Deo juvante, in omnibus observare studuimus, ex privato affectu loqui videamur: sed iis verbis dicent Romani Pontifices, qui nobis in eorum locum longe impari merito suffectis exempla, quæ sectari debeamus, reliquerunt. Dicent Concilia ab iisdem probata; auctorum Ecclesiasticorum, quos honoris causa Patres, Doctoresque appellamus, documenta memorabunt.

Ut ergo a primis, hoc est a Romanis Pontificibus ordiamur, piæ memoriæ record. Innocent. Papa III. Pennensem Episcopum Ordinis Cisterciensis olim Abbatem propterea graviter objurgavit, quod post acceptum Episcopatum *in sui Ordinis injuriam ageret in pluribus, ut asserunt, & propriæ conditionis oblitus pileatus sella, & chirothecis sericatis uteretur, nusquam se gereret tamquam Monachum, & Cisterciensis Ordinis observantias non custodiret, a quibus eum Pontificalis dignitatis susceptio non absolverat*, sed earumdem onus ei magis auxerat. Si ad Concil. itaque evolvenda hinc processerimus, nobis se offeret Canon 27 Concil. Œcumenici VIII., seu Constantinopolitani IV. decernens, illos, qui Monasticam vitam amplexi, *Episcopalem meruerunt honorem, conservare schema, & amictum Monasticorum indumentorum, & ipsam beatam vitam, nullamque habere potestatem deponendi jam dictum schema propter typum, & corruptam voluntatem, ne per hoc inveniatur propriorum transgressor pactorum*. Postremo *Episcopum, qui Monasticorum vestium schema deposuerit, aut corrigendum, aut deponendum statuit*. Hæc rata habuit Canon 16. Concil. Œcumenici XIII sive Lateranensis IV. sub tam dicto Innocentio Papa III. definiens *Episcopos Monachos deferre habitum Monachalem*. Hoc idem postea sanxit Synodus Londinensis ab Othobono S. R. E. Diacono Cardinali S. Hadriani, & Apostolicæ Sedis Legato celebrata, cujus Canon. V. *iis, qui de Monasteriis, vel de regularibus locis in Episcopos sunt assumpti, vel de cetero assumentur, suum deferre habitum regularem* speciatim injicit. De inconvenientia, & dedecore habitus splendidi in Episcopis sæcularibus, eoque magis in regularibus, extat Canon 16. Concil. Nicæni II. Sed nostrorum temporum regulares Episcopos instruentem audiamus Ferrandum Carthaginensis Ecclesiæ Diaconum de B. Fulgentio Ruspensi Episcopo testantem, Episcopatum sine aliqua ambitione ab illo susceptum, *ut ita factum Episcopum, ut esse desisteret Monachum; sed eum, accepta Pontificis dignitate professionis pristinæ servasse integritatem, numquam pretiosa vestimenta gestasse, orarii, scilicet Episcopi, numquam usum, sed pelliceo cingulo, tamquam Monachum*. Nec vero soli Episcopi, sed & ipsi Romani Pontifices eadem Religione se obstringi voluerunt. De Magno enim Gregorio intelligimus, una cum ipsius corpore inventum balteum, *qui speciem professionis regularis, nimirum a S. Benedicto statutæ, manifestaret*. De Eugenio III. legimus, *laneam tunicam carni ejus adhæsisse, & diebus ac noctibus cucullam vestitum intus Monachi habitu, vel potius extra se Pontificem, & moribus, & vestibus exhibere consuevisse*. Denique Doctor Ecclesiæ B. Thomas Aquinas, ob Sanctioris Doctrinæ excellentiam Angelici elogio cognominatus, cujus hodie festa recolimus, diserte docuit: *si qua sunt in regularibus observantiis, quæ non impediant Pontificale Officium, sed magis valeant ad perfectionis custodiam, sicut est continentia, paupertas, & alia hujusmodi; ad hæc remanet Religiosus, etiam factus Episcopus, obligatus; & per consequens ad portandum Habitum suæ Religionis, qui est hujus obligationis signum*.

Hæc in sacris, receptisque Ecclesiæ Codicibus de exteriori amictu, & habitu Episcopi regularis sancita reperimus, quæ nostrates ejusdem disciplinæ Episcopi sibi dicta meminerint. Rasilem capitis coronam in orbem expressam ad humilitatem docendam regulæ Monasticæ, Constitutiones, Usus, & consuetudines statutis anni temporibus earumdem Sacris a nimis renovandam præscribunt: quos postea Episcopali charactere insignitos ea maxime distinguendos nemo in dubium vocaverit. Hæc tamen, quæ ex venerandis Ecclesiæ monumentis adduximus, cum per humanam corruptelam, nisi eis occurratur, nobis ipsis spectantibus, in desuetudinem abire videantur, hac nostra Constitutione Apostolica, firmum robur perpetuis futuris temporibus habitura, ea omnia confirmantes, & renovantes statuimus, atque sancimus, ut ex Monastico, Regulari, & Mendicantium instituto ad Episcopatum seu quamcumque aliam dignitatem etiam S. R. E. Cardinalium jam evecti, & in posterum evehendi, universis, & singulis suæ Regulæ Officiis, & obligationibus, quæ Pontificale, sive cujuscumque alterius dignitatis, aut Cardinalatus Officium minime impediant, perpetuo subsint, & proinde sui Monastici Ordinis, sive alterius regulæ Mendicantium insignia, & propria indumenta lanea, ipsoque peculiari colore distincta, retineant quoque, & ad cutis planitiem in summo vertice, vel eo gyro & forma expressam coronam præferant, quibus antea cum intra eorumdem regularium Ordinum claustra Deo militarent, ex solemni sua professione induere, & coronam præferre tenebantur, a cujus professionis obligationibus per munus Episcopale neutiquam absolvuntur, aut ullo pacto eximuntur. Propterea hujusmodi Episcopis ex familiis Regularium, Monachorum, & Mendicantium assumptis in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus, & mandamus, ut omnia, & singula præsentibus litteris nostris hactenus recensita unusquisque observare non differant. Si vero, quod absit, hoc agere contempserint, vel neglexerint, eos pœna suspensionis ab exercitio Pontificalium ipso facto incurrenda tamdiu innodatos esse declaramus, donec a contumacia resipiscentes ejusdem suspensionis relaxationem meruerint obtinere.

Quia vero pastoralis nostræ sollicitudinis est non solum excubare pro optimo statu, & conservatione Regularis observantiæ in Religiosis viris, qui ex Monasticis, & Mendicantibus institutis ad onus Episcopale assumuntur; sed etiam prospicere, ne illi, qui ex his ceterisque universis Regularibus Ordinibus ad ejusmodi gradum evecti Ecclesiæ sibi commissæ postmodum se abdicaverint, ita vivant, ut qui eos primum in claustris Monasteriorum, deinde in culmine Episcopali conspexerant, quique ipsos demum curarum Episcopalium onere subductos victuri essent, eos agnoscere nullo modo possint, quod ideo ad Episcopatum irrepserint, ut hac via Regularem observantiam deserent, & extra sua claustra, quasi nullum umquam Religiosum Ordinem professi, vitam ducerent; hæc animum nostrum, omnium quorumcumque Ordinum Regularium honoris amantissimum permovent, ut Apostolica auctoritate approbemus, confirmemus, & tamquam præsentibus inserta habeamus Decreta duo ab antecessoribus nostris felicis recordationis Alexandro VII. die 20. Julii anno MDCLXII. & Clemente XI. die 11. Junii MDCCXV. vulgata; quibus Decretis Regulares ad transmarinos Episcopatus, sive Vicariatus Apostolicos translati, vel etiam Ecclesiarum administratores, aut visitatores creati, quotcumque in locis, & Ecclesiis sibi in Episcopalis dignitatis adsignatis minime sederint, vel Episcopatum dimiserint, aut munere suo perfuncti fuerint, seu quomodocumque a Schismaticis, vel infidelibus impediti munus Episcopale exercere non possint, jubentur ad pristina suorum Ordinum claustra reverti cum reliquis confratribus suis sub eodem instituto Religiosam vitam ibidem acturi.

Hujusmodi autem Episcopi tam pro disciplinæ regularis instinctu ad suos redeuntibus Apostolica largitate concedimus, ut in sua Provincia quodcumque Ordinis sui Cœnobium, & Monasterium, ubi commode, & religiose degere possint, sibi pro libitu eligant; ideoque volumus, & præcipimus, ut illorum Præsides, & Superio-

res

res Regulares construas eis, & honestas cellulas in Cœnobiis, & Monasteriis ab eisdem electis adsignet. Itaque Monachis, Mendicantibus, & cujuscumque Ordinis Regularibus, qui onere Episcopali sibi imposito deinceps quandocumque etiam ultro se abdicaverint, præcipimus, eisque monemus in Domino, ut ad suorum Ordinum cellulas ultro quoque regrediantur: qua in re sanctitate, & doctrina illustrium, & magnorum, Præsulum exempla eis imitanda proponimus, Cœlestini Papæ V, antecessoris nostri, Gregorii Nazianzeni, Petri Damiani, aliorumque ob virtutes Sacerdotales omnium sæculorum præconiis maxime dignorum Antistitum, ut integrum silentio prætereamus, & muneribus clarum Archiepiscopum Joannem a Porta Aleriensem Episcopum, & S. R. E. presbyterum Card. tituli Pammachii, a felicis recordationis Innocentio Papa VIII. renunciatum. Is enim, annuente Pontifice, dimissis dignitatibus, vetus propositum in Sacram Camaldulensium Eremum confugiendi resumere, atque ultro executioni mandare sanctum existimavit. Ubi vero, quod minime credimus, ideo regulares paternis nostris monitis aures accommodare noluerint, his nostris perpetuum robur habituris decernimus, volumus, & præcipimus, ut Monachi, Mendicantes, & cujuscumque alterius instituti Regulares, speciali etiam mentione digni, qui Episcopatu sibi pridem collato quacumque de causa se in posterum abdicare petierint, clausura suæ Religionis repetere omnino teneantur, & debeant; iis tantum exceptis, qui a nobis, sive a Romanis Pontificibus antecessoribus, aut successoribus nostris obtinuerint, vel obtinebunt facultatem expressam vivendi extra claustra sacro alicui muneri, quod cum vita claustrali exerceri non posset, ex peculiari voluntate nostra, vel eorumdem antecessorum, aut successorum nostrorum specialiter addicti: quod quidem munus respiciat servitium, & obsequium nostrum, vel successorum nostrorum, sive hujus Sanctæ Apostolicæ Sedis. Eis autem, vel eorum cuilibet qui hanc Constitut. violare tentaverint, vel eam quomodocumque neglexerint, omnium usum Pontificalium etiam cum facultate, & permissione cujuscumque Episcopi exercendorum, penitus & undequaque interdicimus; sique perseveraverint in contumacia non redeundi ad claustra, post annum sint eo ipso suspensi a Divinis.

Omnia vero, & singula Romanorum Pontificum Decreta, Conciliorum Canones, Patrum dicta, sententias, regulas, Constitut. Usus, Consuetudines, itaque his nostris litteris memorata, post maturam hac de re habitam deliberationem, ex certa scientia, auctoritate nostra confirmamus, innovamus, & stabilimus, atque plenario robore perpetuis futuris temporibus servanda sancimus, præsentesque semper validas fore, sicque & non aliter per quoscumque Judices semper judicari, interpretari, & definiri debere statuimus. Quidquid autem secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari, irritum, & inane decernimus, non obstantibus privilegiis, concessionibus, ordinationibus, aliisque contrariis quibuscumque. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, confirmationis, innovationis, sanctionis, declarationis, suspensionis, præcepti, decreti, interdicti, & voluntatis infringere, vel ei temerario ausu contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud S. Petrum anno Dominicæ Incarnationis millesimo septingentesimo vigesimo quinto, nonis Martii Pontificatus nostri anno secundo. *Anno a Nativitate Domini millesimo septingentesimo vigesimo sexto, indictione quarta die vero 4. mensis Aprilis, Pontificatus autem SS. in Christo Patris & D. N. D. Benedicti Divina Providentia Papæ XIII. anno secundo, supradictæ Litteræ Apostolicæ affixæ, & publicatæ fuerunt ad valvas Basilicarum Lateranensis, Principis Apostolorum, & S. Mariæ Majoris de Urbe, & in acie Campi Floræ, ac aliis in locis solitis, & consuetis per me Dominicum de Martinis Cursorem.*

P. Card. Prodatarius.

F. Card. Oliverius.

Visa de Curia

J. Archiepiscopus Ancyranus.

Lucas Martinettus.

Nicolaus de Cappellis Cust. Mag.

27 Habitus, & color peculiaris fuit præscriptus pro discretiva visibiliter servanda in quolibet Ordine Regulari. Passerin. *de statu hom. t. 2. q. 187. art. 6. num. 13. & 17.* 28 & alii passim. Quam diversificationem habitus, & præceptum servandi formam illius juxta præscriptum in Constitut. procedere etiam quo ad Moniales, sub Regula approbata per Sedem Apostolicam viventes, præcise resolvit *Sac. Cong. Concil. 27. Aprilis 1686. in Romana delationis Ha-* 29 *bitus*. Unde una Religio non debet, nec potest assumere Habitum alterius Religionis, & ad hoc variæ Religiones obtinuerunt expressa privilegia a S. Sede, ne eorum Habitus ab aliis assumeretur; uti de PP. Prædicatoribus referunt Constitut. Gregor. IX. & Innocentius IV. ambæ incip. *Quia confusio Habitus*, Gregor. XI. incip. *Virtute conspicuos*, Clem. VIII. & Alexandr. VII. ambæ incip. *Ex injuncto Nobis*, & Benedict. XIII. incip. *Pretiosus in conspectu*, & de Minoribus Gregor. IX. Constitut. incip. *Regularem vitam*, Clem. IV. Constit. incip. *Virtute conspicuos*, Urban. VIII. Constitut. incip. *Cum sicut*, & de mandato Innocent. XI. ad instantiam Procuratorum Generalium Ordin. Minor. de Observantia, & Reformator. & Cappuccinor. *Sac. Congr. Episcop. & Regul. 11. Martii* 1686. & novissime Benedict. XIII. Constit. incip. *Alias emanarunt* edita ad instantiam Procuratoris Ordinis Minorum de Observantia, quæ ad litteram cum aliis Urbani VIII. refertur sub verb. *Exemtio num. 20.* Et eodem privilegio gaudent omnes Regulares Ordines, sive per speciales concessiones Apostolicas, sive per communicationem. Rodriq. q. 76. art. 1. Portell. *dub. Regul. verb. Habitus num. 6.* & alii passim.

Et sic per eamdem rationem prohibitus est Clericis Sæ- 30 cularibus habitus Regularium, & Regularibus habitus Clericorum Sæcularium; Hinc in Concil. Aquisgrani anno 816. apud Gonzalez *in c. Intelleximus num. 4. de stat. & qualit.* habetur: *Reprehensibilem, & Ecclesiastica moderatione dignum apud plerosque Canonicos comperimus usum, eo quod contra morem Ecclesiasticum cucullas, quibus solis Monachis utendum est, induant; cum utrique illorum Habitum usurpare non debeant, a quorum professione quodammodo distant, quia sicut eis indecens est, ut arma militaria more Laicorum gestent, ita nimium inhonestum, & valde indecorum est, ut alterius propositi indumenta sibi imponant.* Cuculla enim est talaris vestis, *Flochus dicta*, propria & distinctiva Monachorum. Clem. c. *Ne in agro, de statu Monachorum*, Gonzalez *in cit. c. Intelleximus sæ. num. 4. de stat. & qualit.* & cum aliis. Card. Petra *loc. cit. num. 14.* Pueris quoque sexto ætatis suæ anno exple- 31 to non licet, neque possunt ex devotione habitum Religiosum deferre, sed ipsum debent statim deponere, prout *sub die 10. Januarii 1627.* fuit rescriptum Neapoli Cardinali Boncompagno, ut per extensum refert Lantusch. *Theatr. regul. verb. Habitus num. 1.* Novitio exeunti non 32 est restituendus habitus Religionis, sed illius pretium. Sic decisum fuisse a *Sacr. Cong. Concil.* referunt Novarius *in Lucerna Regul. verb. Habitus num. 6.* Barbosa *in sum. Apostolic. dec. eod. verb. Habitus num. 9.* Lezana *in sum. qq. Regul. tom. 1. c. 15. num. 38.*

Super admissione ad habitum, ejusdemque concessione 33 Tertiariis cum Claustralibus habitantibus, servari debet decretum Congr. super statu Regularium, quam licet Innocentius XII. sub die 4. Aprilis 1698. Constit. *Debitum* extinxerit, & suppresserit, singulas tamen facultates, eidem quomodocumque a Prædecessoribus concessas, illis exceptis, quas Congregationi super disciplina Regulari, præfatis Litteris impertitus est, in Congregationem Episcoporum, & Regularium transtulit, ex speciali mandato Sanct. mem. Clementis X. sub die 16. Maii 1675. ea de re editum tenoris qui sequitur.

"Etsi decretis Sacræ Congregationis super statu Regularium de mandato Summorum Pontificum Innocentii X. & Alexandri VII. jam pridem editis pro Novitiis recipiendis statutum sit, ut omnes, qui ad habitum probationis se recipi postulaverint, diligenter examinentur, ac per vota secreta probentur, quique idonei reperti fuerint, ætate, aliisque requisitis, ad præscriptum Apostolicarum Constitutionum ac Statutorum Ordinis; nec quispiam censeatur habilis ad hujusmodi habitum suscipiendum; ut Clericus, nisi annum ætatis suæ decimum quintum, neque ut Conversus nisi annum vigesimum expleverit: nihilominus in pluribus Religionibus Italiæ, & Insularum adjacentium, aliquibus ab hinc annis introductum est, ut recipiantur adolescentes Laici non quidem pro Conversis, ut annum probationis incipiant, & finito tempore Novitiatus admittantur ad Professionem, sed pro Tertiariis, vel Oblatis, seu Donatis eisque tradatur habitus, ut vocant sine Capucio, illis dari consueto, ut sic inserviant alicui Regulari particulariter, aut pluribus, vel omnibus communiter, & nonnunquam pueri, & adolescentuli recipiantur in Monasteriis non ut Novitii, sed ut hospites, seu postulantes se recipi pro Clericis ad habitum probationis, & parva veste induti plures menses, quinimmo & annos sic detinentur intra Clausura, donec compleverint annum ætatis decimum quintum Clericis ut supra præscriptum ad annum Novitiatus inchoandum; idque prætextu, ut interea fiat experimentum de ipsorum indole, & aptitudine ad Religionem, & aliquando etiam in eadem veste iidem pueri, & adolescentuli admittantur in Novitiatibus & cum Novitiis degant ad hoc, ut eorum voces pueriles in Choro cum vocibus Professorum misceantur, dum Divina peraguntur Officia.

Quoniam vero secundum Canonicas Sanctiones, & 34 Juris regulas, cum quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debeat admitti, & memorati abusus irrepserint in fraudem Legis, & eo fortiorem Decretorum ut supra editorum in Religionum dispendium, ac non sine multorum admiratione, & scandalo; idcirco eadem

„ Sacra Congreg. ut in dies crescat in Ecclesia Dei Sacrarum Religionum splendor, & veneratio, ex speciali mandato Sanctissimi D. N. D. Clementis Divina providentia Papæ X. hoc præsenti decreto in virtute Sanctæ Obedientiæ præcipit omnibus, & singulis Superioribus Generalibus Provincialibus, & Localibus, quocumque nomine ac titulo appellatis quorumcumque Ordin. & Congr. tam mendicantium, quam non mendicantium, ut de cetero neminem pro Tertiariis, vel Oblatis, seu Donatis, aut Commissis, vel servientibus, nec pro hospitibus, seu postulantibus, vel Cantoribus, aut alio quocumque nomine nuncupatis, aut quovis prætextu, vel causa, aut quæsito colore recipiant, seu admittant ad habitum intra Clausura, nisi vigesimum ætatis suæ annum expleverint, omnesque sic receptos, seu admissos (iis tantum exceptis, qui completa ætate annorum quindecim pro Clericis, seu Choristis in habitu Novitiorum annum probationis agunt) a Monasteriis, seu Domibus Regularibus omnino amoveant & ejiciant infra terminum duorum mensium, inchoandum a die intimationis præsentis Decreti faciendæ Procuratoribus eorumdem Ordinum, & Congregationum in Romana Curia existentibus.

35 „ Quod si prædicti Superiores præsenti Decreto per omnia non paruerint, aut in aliqua ejus parte contravenerint, pœnam privationis Dignitatum, & Officiorum, quæ tunc temporis obtinebunt, ac perpetuæ inhabilitatis ad illa, vel alia in posterum obtinenda, vocisque activæ, & passivæ ipso facto absque alia declaratione incurrant, non obstantibus quod omnia suprascripta, privilegiis, indultis, & consuetudinibus, ceterisque contrariis quibuscumque.

Datum Romæ 16. Maji 1675.

36 Prohibentur disputationes super vera forma habitus S. Francisci; cum enim in dies orirentur lites inter Patres Conventuales, & Cappuccinos circa veram formam habitus, & Caputii Seraphici Ordinis, Urbanus VIII. *die 14. Decembris 1630. mandavit eisdem sub excommunicationis pœna ipso facto incurrenda, nec non privationis vocis activæ, & passivæ, aliisque etiam corporalibus arbitrio Sanctitatis suæ pœnis, ne audeant de cetero voce, vel scripto de hujusmodi materia tractare, donec ab eadem Sanctitate sua aliter fuerit ordinatum. Joannes Antonius Thomasius S. Roman. & Universal. Inquisition. Notarius.* Sic

37 apud Lantulch. *Theatr. Regul. verb. Habitus n.* 11. Interdicuntur libri omnes tractantes de vera successione Filiorum S. Francisci, & vera forma Caputii. Alexander enim VII. hæc mandavit sequentia decreta, & in Indice librorum prohibitorum apponi, videlicet: *Libri omnes impressi, & qui inconsulta Sacra Congregatione imprimentur, tractantes controversiam de vera, & non interrupta successione Filiorum S. Francisci, & de vera forma caputii ejusdem, prohibentur sub pœnis in Indice librorum prohibitorum contentis die 20. Junii 1658. Inscriptiones omnes Ima-*

38 *ginum SS. Francisci, & Antonii de Padua, in quibus dicitur formam Habitus, qua depicti sunt, esse eamdem, qua ipsi usi fuerunt, vel in quibus asseritur in hoc, vel illo Ordine S. Francisci esse veram, legitimam, & non interruptam ejusdem S. Patris in Filiis successionem, inhærentes decreto alias edito die 20. Junii 1658. prohibentur.*

Romæ 20. Novembris 1663

39 Suspenduntur quoque, & prohibentur imagines S. Augustini, S. Nicolai de Tolentino, & aliorum Sanctorum ejusdem Ordinis impressæ, & depictæ a Fratribus Discalceatis Augustinianis in eorum habitu, prout in Decreto *Sacr. Rit. Congregat. edito die 19. Decembris 1637.* quod ab Urbano VIII. approbatum, & confirmatum Constitut. incip. *Exponi nobis*, *la* 240. *tom. 5. Bullar.* Ex post tamen ista suspensio, & prohibitio fuit revocata per varia posteriora Pontificia Rescripta, de quibus vide quæ adducuntur in verb. *Imagines*, *sub nu.* 39. ubi inter alia occurrit Rescriptum Benedicti XIII. specialiter attendendum. Prohibentur sculpi, aut facere pingi Imagines Do-

40 mini Nostri Jesu Christi, & Deiparæ Virginis Mariæ, ac Angelorum, Apostolorum, Evangelistarum, aliorumque Sanctorum, & Sanctarum cum habitu peculiari alicujus Ordinis Regularis, seu alio modo in Ecclesia Catholica inconsueto, & jam sic sculptæ, aut pictæ prohibentur teneri, & publico aspectui exponi, & mandatur ab Ecclesiis, & aliis locis quibuslibet amoveri, & deleri. Et Regulares, & Moniales parere negligentes possunt a locorum Ordinariis, & Legatis Apostolicis juris remediis, & etiam Censuris Ecclesiasticis, & aliis arbitrio eorum ad observantiam cogi, & quo ad loci Superiores etiam privationis officii, ac vocis activæ, passivæ pœnis compelli. Sic expresse statuit Urbanus VIII. 15. Martii 1642. Constit. incip. *Sacrosancta Tridentina la* 163. *Bullar. Cherub. t.* 4.

41 Habitum Fratrum Mendicantium osculantibus concessit Joan. XXII. quinque annos, & totidem quadragenas de injunctis pœnitentiis, qui sunt dies 2275. Sic referunt Casarrub. *verb. Indulgentia quoad Sæculares* §. 9. *num.* 4. Fr. Emanuel. *q. Regul. tom.* 2. *qu.* 76. *artic.* 10. Laurent. de Peyrinis *de privileg. Regul. ad Constitut.* 3. *Sixti IV. numer.* 5. Barbosa *in Summ. Apostol. decis. verb. Habitus num.* 6. & alii passim. * Vide tamen dicta verb. *Indulgen-*

tia art. 5. num. 48. * Talem Indulgentiam lucrari possunt 42

indemnius Regulares, quia conceditur omnibus Christifidelibus Habitum osculantibus, inter quos Fratres deterioris conditionis esse non debent; Nec indulgentia hæc revocata est per Paulum V. quia non est concessa Fratribus immediate, sed omnibus etiam sæcularibus. Lantulch. *Theatr. Regular. verb. Habitus num.* 10. Cum habitu Fratrum 43

Minorum morientibus, vel cum eo sepeliri eligentibus, Clemens IV. Nicolaus III. & Urbanus V. concesserunt remissionem tertiæ partis peccatorum. Casarrub. *in Compend. Privileg. verb. Indulgentiæ quoad Sæculares* §. 6. *numer.* 1. 2. & 3. Leo X. concessit indulgentiam plenariam morientibus cum habitu Fratrum Minorum, vel cum habitu Sororum Tertiæ Regulæ Sancti Francisci sub obedientia Ministrorum Generalium, & Provincialium degentium, ad quam lucrandam indulgentiam declaravit idem Pontifex sufficere habitum prædictum petere, ac super se usque ad mortem habere in eo sepeliri, etiamsi ante mortem non induatur. Casarrub. *loco citat. numer.* 6. 7. & 8. Alexander VI. concessit, ut mulieres suscipientes ante mortem, vel post mortem, habitum Sanctæ Claræ habeant talem relaxationem peccatorum, qualem habeant viri pro habitu Fratrum Minorum. Casarrub. *loc. cit. n.* 5.

Eligentes sepeliri in aliquo habitu Religiosorum sive 44

Minorum sive aliorum habentium eadem privilegia per speciales concessiones, aut per communicationem, debent, ut lucrentur Indulgentias, recipere habitum a Superiore illius Religionis, cujus est habitus, vel ab alio, cui ille duxerit committendum, & non ab aliis quavis auctoritate fulgentibus. Sixtus IV. in Bulla aurea; Unde prædictum habitum dare non potest particularis Frater subditus, neque Confessarius Monialium, neque quivis alius, nisi id sibi a Prælato concedatur. Portell. *dub. Regul. verb. Habitus, addito ad additionem, & verb. Sepultura num.* 9. Non est autem necesse, ut habitum petentes debeant aliquam eleemosynam Fratribus pro habitu, quia Bullæ Pontificiæ illas indulgentias concedentes nihil loquuntur de obligatione dandi eleemosynam pro illo. Rodriquez *tom.* 2. *qu. Regul.* 75. *art.* 16. *ad fin.* Portell. *loc. cit. verb. Habitus.* Lantulch. *loc. cit. nu.* 6. Vo-

lentes sepeliri in habitu Religiosorum, non est de necessitate, quod tumulentur in Ecclesiis eorum, quorum est 45

habitus, sed possunt sepeliri, ubi sepulturam elegerint; prout eorum relinquitur arbitrio a Leone X. Constit. incip. *Dum intra*, ibi: *Volentes quoque sepeliri in Habitu eorumdem Fratrum in Claustro non degentes, sed in propriis domibus inhabitantes, in corum arbitrio relinquitur sepulturam sibi libere eligere possunt.* Sixtus IV. statuit quod

corpora volentium cum prædicto habitu sepeliri, deferantur ad sepulturam sine alio pallio, vel tegumento superimposito, non obstante quacumque Ordinatione, vel prohibitione Ordinariorum locorum, etiam sub censuris facta. Sic refert Casarrub. *loc. cit. verb. Sepultura n.* 15. Vide verb. *Vestis n.* 17. 46

Sæculares utentes habitu Religiosorum ignominiose in 47

ludis, vel in lasciviis, peccant mortaliter, & per *l. Authent. de Sanctiss. Episcop.* §. *ultim.* plectuntur exilio, & insuper incurrunt alias pœnas civiles, & possunt puniri etiam per Judices Sæculares. Silvester *verb. habitus num.* 3. & alii. Sic mortaliter peccaret, qui habitum tra- 48

deret ad lusum profanum, aut ad facinus exequendum. Sanctorus *in compend. verb. habitus num.* 3. *ex Constitut. Ordinis cap.* 2. *Statut.* 71. *quæst.* 4. Hinc locorum Ordinarii, aliive Prælati Regulares non debent dare licentiam, 49

nec permittere, quod Moniales tempore Bacchanalium recreationis gratia dimittant proprium habitum, & assumant alium Sæcularem præsertim virilem, ut *Sac. Congr. Episc. & Regul. rescripsit Episc. Ferr.* 27. *April.* 1654. Fœmina enim non potest uti veste virili, nec vir veste fœ- 50

minea, & si hoc fiat sine prava intentione, periculo scandali, & libidinis, erit tantum peccatum veniale, alias mortale; *Deuter. enim cap.* 22. *n.* 5. sic expresse habetur: *Non induatur mulier veste virili, nec vir utatur veste fœminea abominabilis enim apud Deum est, qui facit hoc*; Nullum tamen erit peccatum si hoc faciat ex necessitate, quia necessitas facit licitum, quod alias est illicitum; *cap. Quoniam* 1. *quæstion.* 7. *cap. Omnes* 1. *de fer. cap. Consiluisti* 3. *de celebr. Missar.* In qualibet enim dispositione necessitas intelligitur excepta; *cap. Liceat, de pœnit. & remiss.* (a).

Habitum, & Tonsuram deferre tenentur Clerici Be- 51

neficiati non solum in sacris constituti, sed etiam in Minoribus, & Clerici Tonsura insigniti sub pœna privationis ipso facto, ipsoque jure Beneficiorum, & pensionum absque ulla monitione ac Judicis decreto, sed Beneficia ipsa libere aliis conferri possunt, & pensiones cassatæ, & extin-

(a) Quod abominabile apud Deum est, peccatum duntaxat veniale esse non videtur.

extinctæ dicuntur. Sixtus V. Constitut. 91. incip. *Cum*
52 *Sacrosanctum*. Habitum debitum decentem, atque vestem
talarem deferre tenentur percipientes fructus, vel pensiones ex Beneficiis Ecclesiasticis excedentes valorem 60.
ducatorum auri de Camera. Idem Sixt. V. in dict. Con-
53 stit. *Cum Sacrosanctum*. Habitum dimittens Clericalem
potest illum reassumere non obstante irregularitate superveniente, & Ordinarii prohibitione. *Sacr. Cong. Concil.*
in Maceraten. 27. Junii 1630. & in Regien. 29. Novembris 1692. apud Monacell. *supplement. ad tom. 2. n. 199.*
54 Clericalis vestis Laicis Curialibus permittitur, præter
Collare, quod sit a Collari Clericorum diversum. Benedict. XIII. in *Concilio Romano tit. 16. cap. 4.* ibi: „ Laicis vero Curialibus cum sæpe sit eis in Palatio nostro
„ Apostolico versandum, sæpissime etiam cum Cardinalibus, & Prælatis agendum, togam Clericalem nigram
„ communem facimus; & Collaria Clericorum propria,
„ sive rotundæ sint formæ, sive quadratæ, penitus prohibemus eisdem, & prohibita jam sibi esse sciant, tenore servato nostri Edicti die 22. Januarii 1725. expe-
„ diti.
55 Irregularitas ex homicidio voluntario non impedit reassumptionem habitus Clericalis, & Episcopus procedat
prout de jure. *Sac. Cong. Immun. in una Civitatis Ducalis 10. Martii 1693. lib. 2. decret. Vallem. pag. 206.* Cle-
56 ricus reassumens habitum post commissum homicidium
gaudet privilegio quoad personam tantum. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Gravinen. 7. Julii 1699. d. lib. pag. 230.*
57 Item Clericus, qui post renunciationem Clericatus inquisitus a Curia Laica, denuo reassumpsit habitum, gaudet privilegio quoad personam tantum. *Ead. sacr. Congr. Immun. in Spoletana 20. Novembris 1696. lib. 2. decret. Vallem. pag. 49.*
58 Similiter Clericus, qui per duas vices renunciavit privilegio Clericali, & ista renunciatio accepta fuit ab
Ordinario, potest denuo reassumere habitum, & tandem. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Marsicen. 22. Aprilis 1692. lib. dec. Grim. pag. 121.*
59 Inquisitus de pluribus delictis, & obligatus ad ratiocinia ob officium Syndici Communitatis, de consensu Episcopi reassumens habitum Clericalem, licet habeat uxorem, & Filios, gaudet privilegio Fori quo ad personam,
non quo ad bona. *Ead. Sac. Cong. Immun. in Soranæ 2. Junii 1693. lib. 1. decret. Vallem. pag. 51.*
60 Item gaudet privilegio Fori Clericus reassumens habitum, postquam exercuit officium Notarii, administravit
publicum Archivium, ac alia officia Laicalia. *Ead. Sacr. Cong. Immun. in Narnien. 30. septemb. 1698. lib. 2. decr. Vallem. pag. 178.*
61 Clericus conjugatus soluto Matrimonio rite potuit reassumere habitum cum Decreto Episcopi. *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Auglonen. 19. Augusti 1698. lib. 2. decret. Vallem. pag. 169.*
62 Archiepiscopo injungitur, ut adducat rationes cur deneget reassumptionem habitus Clericalis. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Tranen. 2. Decemb. 1692. lib. 1. decret. Vallem. pag. 8.*
63 Quidam Episcopus denegans, seu impediens reassumptionem habitus adduxit sequentes causas:
I. Quod toto tempore habiti Matrimonii cum Virgine, & unica non incesserit in habitu.
II. Quod non posset promoveri ad superiores Ordines ob imperitiam, & podagræ morbum.
III. Quod non reddiderit rationes administrationum locorum piorum juxta Ordines Episcopi.
IV. Quod exercuerit macellum, & lanidariam.
V. Quod esset Usurarius.
At cum primæ tres causæ militent in promovendis, non in promotis, duæ autem ultimæ non justificentur, Sac. Cong. pronunciat. Orator utatur jure suo quoad reassumptionem habitus *Ead. Sac. Cong. Imm. in una Civitatis Ducalis 15. Jan. 1699. lib. 2. decr. Vallem. pag. 197.*
64 Alia quo ad habitum Clericalem. Vide verb. *Clericus art. 1.*
65 Alia quoad habitum Religiosum. Vide verb. *Apostata*, *Conventus*, *Novitius*.
66 Habitus quo ad Tertiarios. Vide verb. *Tertiarii*.
67 Utens habitu honorifico alicujus, ab eo inhiberi potest. Urlaya *Instit. Crim. tit. 10. §. 4. nu. 77.* Abbas *in Cathal. Glor. Mund. part. 1. consider. 32. & seq.* Menoch. *de Arbitr. cas. 18. num. 23. & seq. l. 2.* Ursell. *conclus. legal.*
68 171. *num. 8.* & alii passim. Benedictio parvorum habituum facienda est a Patribus Carmelitis in illis locis, in quibus Conventum habent, etiamsi ante fundationem dictorum Conventuum facta fuisset a Parochis, vel a Cappellanis Confraternitatum; A quibus pariter Patribus facienda est Processio in die Dominica infra Octavam propriæ Festivitatis, cum facultate tamen Confratribus illam associandi, vel faciendi aliam Processionem posteriori die. Vertente enim controversia intra Patres Carmelitas discalceatos Loci Biumii Varadii, & Confraternitatem Beatæ Mariæ V. de Monte Carmelo super d. Confraternitatis translationes ad Ecclesiam prædictorum Patrum, eaque delata ad S. Congr. Episcop. & Regul. prodiit *die 13. Septemb. 1607. Confraternitatem non esse transferendam*

& cum SS. profanatione, & quia præfata Confraternitas benedictionem parvorum habituum, qui distribui solent a PP. Carmelitis impugnare, & Processionem similiter fieri solitam quolibet anno in Festivitatem Beatæ V. ad sui libitum celebrare prætendebant, hinc pro parte dictorum Patrum *die Martii 1709.* proposita causa in d. Sac. Cong. Episcop. & Regular. per Emin. Card. Corsinum, & post Clemens. XII. Summum Pontificem, fuit rescriptum:
„ Benedictionem, & distributionem parvi habitus spectare
„ in posterum ad Superiorem Conventus Patrum Carmelitarum, & quoad Processionem videatur particulari-
„ ter.
Reproposita vero die 22. Junii ejusdem anni 1708. fuit rescriptum: *Quoad benedictionem, & distributionem Habitus parvi persistendum in decisis. In reliquis ad Emin. Archiepiscop. pro concordia.*
Tertia tandem vice iterum proposita die 10. Aprilis 1710. rescriptum fuit: *Quoad benedictionem, & distributionem habitus parvi persistendum in decisis 1. Martii & 22. Junii 1708.* „ Quoad Processionem vero, illam facien-
„ dam prius esse die Dominica infra Octavam per Patres
„ Ordinis, cum facultate Confratribus, vel illam associan-
„ di, vel aliam Processionem alia die posteriori facien-
„ dam „. Sic refert Urlaya *tom. 3. part. 1. disc. 24.* ubi egregie rem tractat suo more per totum.
Cum quidam Canonicus Regularis Lateranensis obtinuisset Indultum Apostolicum retinendi Beneficium Parochiale cum Clausula *servata forma Decreti Clementis X.* dubitatum fuit: Primo, an teneatur deferre habitum Regularem, tam in functionibus Ecclesiasticis, quam extra Ecclesiam? Et secundo, an eidem competat regressus, seu reintegratio ad bona renunciata occasione Professionis Regularis? Et Sac. Cong. Concilii in Firmana 23. Maji 1722. censuit: Ad primum, ad mentem ut servaretur solitum. Ad secundum, Affirmative quoad usum tantum. Sic refert Card. Petra *tom. 5. comment. ad Constitut. 9. Sixti IV. sect. unic. sub num. 5.* 69
Habitus viatorius ad formam habitus per *Prælatos*, & Familiares Pontificis extra Urbem gestari soliti servato tamen nigro colore. Advocatis Consistorialibus conceditur a Benedicto XIV. tom. 1. Constitut. 106. incip. *Inter conspicuas* §. 13. 70
Alia ad rem. Vid. verb. *Eremita a num. 18.* & Verb. *Vestis. num. 17.*

Novæ additiones ex aliena manu.

A Reprehensione excusari nequit *Auctor*, qui tum hic 1
num. 59. tum in *verb. Imagines* pariter *n. 39. Suspenduntur quoque* (ait) *& prohibentur Imagines S. Augustini, S. Nicolai de Tolentino, & aliorum Sanctorum ejusdem Ordinis impressæ & depictæ a Fratribus Augustinianis discalceatis in eorum habitu*. Licitum utique fuit, ut 2
ipse tradit, a Sac. Rit. Congr. die 19. Decembris 1637. tale decretum, at illius decreti asperitas primum, & ab ipso Urbano VIII. (qui cæteroqui illud confirmaverit) cœpit demulceri, ac temperari Constit. *Divinæ Majestatis 19. August. 1641.*, qua Fratribus ejusdem Ordinis Pro- 3
vinciæ Galliarum ejusmodi Imagines depingendi, imprimendive denuo facta fuit potestas, donec tandem post varios alios casus trica omnis a Benedicto XIII. e medio fuerit sublata. Hic enim supplici pro hac eadem re sibi 4
oblato libello a Fratrib. Augustinianis Discalceatis juxta eorum vota rescripsit die 16. Dec. 1729. his verbis: *Sanctissimus petitis benigne annuit, & proinde firma remanente Constitutione confirmativa privilegiorum a S. Sede concessorum Ordini Eremitarum S. Augustini per Sanctitatem suam emanata Kalend. Januarii 1727. atque ejus motu proprio 21. Martii 1729. declaratorio ejusdem Constitutionis mandavit: non molestari Patres Excalceatos ipsius Ordinis S. Augustini, seu alios quoscumque in depingendo, aut quovis alio modo repræsentando Excalceatos, & cum eorum habitu Sanctos, seu Beatos ejusdem Ordinis; Immo licere eis, & licitum esse Sanctos, & Beatos ipsos depingere, & repræsentare, prout pie hactenus depinxerunt, seu depingendos, vel repræsentandos curarunt, etiam ad tenorem Constitutionis fel. mem. Urbani VIII. incipient. Divinæ Majestatis latæ anno 1637. ac insuper eosdem PP. impediri non posse, immo etiam licere illis sive publice, & solemniter, sive privatim benedicere, & distribuere Cingulos, seu Cincturas S. Monicæ, & Paniculos S. Nicolai Tolentinatis juxta declarationem Congregationis Episcoporum, & Regularium 30. Septembris 1622., ab eadem Congregat. confirmatam 16. Julii 1627., & ita ab omnibus servari mandavit, perpetuumque super his silentium imposuit Constitutione, & motu proprio supradictis, quam & quem in hac parte moderavit, aliisque quibuscumque etiam necessario exprimendis in contrarium non obstantibus.*

HÆREDITAS.

SUMMARIUM.

1 *Hæreditas quid sit?*
2 *Tota Hæreditas a Jure vocatur As, & nisi aliter exprimat Testator, dividitur in duodecim partes, seu uncias, quæ singulæ pro numeri diversitate diversa sortiuntur nomina, quæ assignantur.*
3 *Hæreditatis nomine veniunt omnes & singulæ res, jura, & commoda, sive parva, sive magna defuncti, quæ Hæres titulo hæreditatis acquisivit, vel acquirere potuisset, item omnes actiones activæ utiles ad aliquid prosequendum, vel acquirendum.*
4 *Appellatione hæreditatis veniunt omnia bona ubique existentia, tam mobilia, quam stabilia, & etiam omnia credita, tam activa, quam passiva, & pariter Juspatronatus.*
5 *Non veniunt tamen hæreditatis nomine Legata, & minus Prælegata?*
6 *Hæreditatis petitio quid sit?*
7 *Adire hæreditatem aliud non est, quam se pro hærede declarare, seu hæreditatem amplecti, agnoscere, vel admittere.*
8 *Aditio hæreditatis variis modis contingere potest, scilicet verbis, factis, aut aliis signis, &c.*
9 *Hæreditatem adire potest omnis, qui se obligare potest.*
10 *Ad hoc, ut hæreditatem adire quis possit, debet ei prius ex testamento, vel ab intestato esse delata hæreditas, ac sufficienter constare, quod adire valens sit certo Hæres.*
11 *Hæreditas ad hoc, ut transmittatur ad hæredes hæredis, debet prius esse adita, excepto casu, quo hæres suus nondum adiit hæreditatem.*
12 *Per aditionem hæreditatis acquirit quis jus, & dominium omnium rerum hæreditariarum, quas defunctus habuit.*
13 *Nec requiritur, quod earum possessionem actu, & corporaliter accipiat.*
14 *Possessio tamen ipsa non acquiritur per solam aditionem hæreditatis, nisi quis eam naturaliter etiam apprehendat.*
15 *Aditio hæreditatis transfert in hæredem omnem obligationem defuncti, etsi vires hæreditatis excedat, casu quo non fecerit inventarium, vel sine beneficio legis, & inventarii hæreditatem adierit.*
16 *Hinc post aditionem hæreditatis tenetur hæres solvere cuncta Legata, & Fideicommissa, totamque adimplere voluntatem defuncti, ita tamen ut detrahere possit a Legatis, non tamen piis, Falcidiam, vel a Fideicommissis Trebellianicam, si fecit inventarium.*
17 *Hæreditas repudiari, vel adiri debet, alias habetur pro derelicta.*
18 *Pro parte acceptari, & pro parte repudiari non potest.*
19 *Repudiatio hæreditatis est hæreditatis jam delatæ recusatio, seu rejectio, vel non admissio.*
20 *Hæreditatem repudiare potest omnis, qui eam acquirere potest.*
21 *Ordinarie loquendo, qui semel hæreditatem adiit, eam repudiare amplius non potest, sicut e contra, qui eam repudiavit, illam adire amplius nequit.*
22 *Limitatur autem conclusio in hærede suo, & in Minore.*
23 *Renunciatio hæreditatis est cessio, seu remissio Juris, quod quis ad hæreditatem habet, vel habere potest.*
24 *Renunciatio futuræ hæreditatis alicujus adhuc viventis incerti, seu in genere, licite, & valide fieri potest etiamsi fiat in favorem tertii.*
25 *Quævis renunciatio hæreditatis hominis adhuc viventis, etiam in alterius favorem facta, valet, si fiat cum illius consensu, quem non revocet usque ad mortem.*
26 *Renunciatio autem de hæreditate viventis, sine hujus consensu facta non valet.*
27 *Nec talis renunciatio valet, quamvis juramento confirmata sit.*

1 HÆreditas nihil aliud est, quam universum jus defuncti, textu expresso in *leg. Hæreditas 62. ff. de Regul. Jur.*, *Hæreditas nihil aliud est, quam successio in univer-*
2 *sum jus, quod defunctus habuit*. Hæreditas tota communiter a Jure vocatur *As*, & nisi aliter exprimat Testator, dividitur in duodecim partes, seu uncias, quæ singulæ pro numeri diversitate, diversa sortiuntur nomina, omnes autem simul sumptæ *Assem* constituunt; Unde Hæres totius hæreditatis, Hæres ex *Asse* nominatur, *arg. §. Hæreditas, 5. Instit. de hæred.* ubi etiam habetur, quod in potestate Testatoris sit, in quot partes hæreditatem dividere velit, ibi: *Hæreditas plerumque dividitur in duodecim uncias, quæ Assis appellatione continentur: habent autem & hæ partes propria nomina ab uncia usque ad Assem, utpote hæc; Sextans* idest sexta pars Assis, quæ facit duas uncias: *Quadrans* sive quarta pars Assis continens tres uncias; *Triens*, sive tertia pars Assis complectens quatuor uncias totius Assis; *Quincunx*, sive quinque unciæ; *Semis*, sive dimidium Assis comprehendens sex uncias; *Septunx*, sive septem unciæ; *Bes*, idest octo unciæ; *Dodrans*, sive novem unciæ; *Dextans*, sive decem unciæ; *Deunx*, sive undecim unciæ; & tandem *As*, sive omnes partes simul sumptæ, seu tota hæreditas.

Hæreditatis nomine veniunt omnes, & singulæ res, 3
jura, & commoda, sive parva, sive magna defuncti, quæ
Hæres titulo hæreditatis acquisivit, vel acquirere potuisset; item omnes actiones activæ utiles ad aliquid prosequendum, & acquirendum; *Communis, arg. leg. Qui Filiisfamilias 14. ff. de hæred.* Rota *part. 2. decis. 182. num. 3. part. 7. dec. 164. num. 13. part. 12. decis. 271. num. 3. part.*
13. decis. 64. num. 11. Appellatione hæreditatis veniunt 4
omnia bona ubique existentia; Rota *part. 10. decis. 146. num. 13.* & veniunt etiam omnia credita, tam activa, quam passiva; Rota *part. 7. decis. 257. num. 3.* Venit pariter Juspatronatus; Rota *part. 10. decis. 240. n. 11.* Immo veniunt non solum bona stabilia, sed etiam mobilia; Rota *part. 2. decis. 518. num. 2.* Hæreditas etiam comprehendit omnes species quorumcumque bonorum undequaque provenientium, quæ apud Defunctum reperiuntur; Rota *part. 4. tom. 3. decis. 664. num. 9. cum sequent.*
Non veniunt tamen hæreditatis nomine Legata; Rota 5
part. 3. dec. 160. num. 6. & decis. 474. num. 1. & minus veniunt Prælegata; Rota *ibidem*.

Hæreditatis petitio est actio, qua quis hæreditatem, 6
vel totam, vel pro parte petit, seu vindicat ab eo, qui illam pro hærede, aut pro possessore possidet; Calvin. *in Lexico Jurid. verb. Petitio hæreditatis, arg. leg. Licet minimam 10. ff. de hæredit. petit. & leg. 27. ff. de rei vindicat.* Pro hærede autem possidet qui putat se hæredem esse; *leg. Pro hærede 11. ff. de hæred. petit.* Pro possessore vero possidet, qui causam suæ possessionis aliam reddere nequit quam quia possidet; *cit. leg. 11. & sequent. ff. eodem*. Uterque scilicet, & qui jus pro hærede, & qui possessor possidet, regulariter tenetur petitione hæreditatis; *leg. Regulariter 9. ff. eod.* Adire hæreditatem aliud non est, 7
quam se pro hærede declarare, seu hæreditatem amplecti, agnoscere, seu admittere; *leg. Pro hærede 20. & leg. Gevit 88. ff. de acquirend. hæredit. Est in re Communis*. Aditio hæreditatis variis modis contingere potest, 8
scilicet verbis, factis, aut aliis signis, dummodo tacite, vel expresse qui significet, quod se pro hærede declarare habere, aut agere velit; *leg. Pro hærede 20. & leg. Gevit 88. ff. de acquirend. hæred. Est in re communis*. Hæ- 9
reditatem adire potest omnis, qui se obligare potest: *Communis*. Ad hoc autem ut hæreditatem adire quis pos- 10
sit, debet ei prius ex testamento, vel ab intestato esse lata hæreditas, ac sufficienter constare, quod adire volens, sit certo hæres Donell. *lib. 7. Comment. cap. 4. n. 16.* & alii passim.

Hæreditas ad hoc, ut transmittatur ad hæredes hære- 11
dis, debet prius esse adita; non adita enim non transmittitur, excepto casu, quo hæres *suus* nondum adiit hæreditatem, textu expresso *in leg. 1. §. In novissimo* ibi: *Hæreditatem etenim, nisi fuerit adita, transmitti, nec veteres concedebant, nec nos patimur, exceptis liberorum personis*; Rota *part. 6. decis. 22. num. 6. & sequent. part. 7. decis. 74. num. 5. & decis. 106. num. 2. part. 16. decis. 35. num. 8.* & sæpe alibi; est enim necessaria hæreditatis aditio ad effectum transmissionis; Rota *part. 11. decis. 400. num. 10. part. 13. decis. 137. num. 15.* Per aditionem hæ- 12
reditatis acquirit quis jus, & dominium omnium rerum hæreditariarum, quas defunctus habuit, textu expresso in *leg. Cum hæredes, 23. ff. de acquir. & amit. possess.* ibi: *Adita hæreditate omnia Jura ad nos transeunt*. Nec re- 13
quiritur, quod eorum possessionem actu, & corporaliter accipiat, quia aditio hæreditatis solo animo fieri potest, & in nuda voluntate consistit, dummodo et sufficienter per signa externa constet, *§. final. Instit. de Hæred. qualitat. & differ.*, ibi: *Nuda voluntate extraneus hæres fit*. Possessio tamen ipsa non acquiritur per solam aditio- 14
nem hæreditatis, nisi quis eam naturaliter etiam apprehendat, textu expresso *in cit. leg. Cum hæres 23. ff. de acquir. & amit. possess.*, ibi: *Adita hæreditate omnia quidem Jura ad nos transeunt; possessio tamen, nisi naturaliter comprehensa, ad nos non pertinet*, & ratio est, quia possessionem sic dictam a pedum positione, *leg. 1. ff. eodem*, adipiscimur corpore, & animo, neque per se animo, neque per se corpore, ut dicitur *leg. 3. princip. ff. eod. Et est communis*.

Aditio hæreditatis transfert in hæredem omnem obli- 15
gationem Defuncti, etsi vires hæreditatis excedat, casu quo non fecerit inventarium, vel sine beneficio legis, & Inventarii hæreditatem adierit; *leg. final. §. Sin autem C. de Jure deliber. & cap. In litteris 5. de Raptorib. Est communis Doctorum*. Hinc post aditionem hæreditatis te- 16
netur hæres solvere cuncta Legata, & Fideicommissa, totamque adimplere voluntatem Defuncti, ita tamen ut detrahere possit a Legatis, non tamen piis, Falcidiam, vel a Fideicommissis Trebellianicam, si fecit inventarium. *leg. 1. C. de Sacros. Eccles.* & est communis, *ac certa*. Dicitur autem notanter: *Si fecit inventarium*, quia sine bene-

beneficio Legis & Inventarii adiit hæreditatem, Falcidiam
detrahere non potest, textu claro in *leg. fin. Cod. de jure
deliber.* Et probabilius nequit etiam detrahere Trebellia-
nicam; Haunold. *part. 4. tit. 16. cap. 3. n. 11.* Covarruv. *cap.
16. §. 11. num. 6. de Testam.* Clarus §. *Testamentum q. 66.* &
alii, quia, ut recte dicit Rota, inter hæredem adeuntem
hæreditatem sine beneficio Legis, & inventarii, & Lega-
tarios, & Fideicommissarios censetur iniri quasi contra-
ctus, ratione cujus hæres remanet ipsis obligatus; Dicta
Rota *p. 5. tom. 1. decis. 19. num 9. tom. 2. decis. 458. num. 4.
& 12. part. 9. tom. 1. decis. 79. num. 2. part. 13. decis. 242.
num. 42.*

17 Hæreditas repudiari, vel adiri debet, Rota *part. 6. dec.
352. num. 23.* alias habetur pro derelicta, Rota *ibid.* Pro
18 parte autem acceptari, & pro parte repudiari non potest;
Rota *part. 5. tom. 1. decis. 275. num. 15. & sequent.* Repudia-
tio autem hæreditatis est hæreditatis jam delatæ recusa-
19 tio, seu rejectio, vel non admissio; *Communis.* Dicitur
notanter *Hæreditatis jam delatæ*, quia quæ nondum est
delata, repudiari non dicitur, textu claro *in l. 1. §. De-
lectalis ff. de success. edict.* Dicitur autem hæreditas dela-
ta alicui, quando mortuo jam illo, de cujus hæreditate
quæritur, potest sine ullo impedimento hæreditatem, si
vult, statim adire, & acquirere, vel repudiare; Baldus
in leg. Potuit, Cod. de jure deliber. Calvin. *in Lexico Ju-
rid. verb. Delata*, Molina *disput. 274. num. 20. & commu-
nis* aliorum. Hæreditatem repudiare potest omnis, qui
20 eam acquirere potest; *leg. Is 16. ff. de acquirend. hære-
21 dit. Communis.* Ordinarie loquendo, qui semel hæredita-
tem adiit, eam repudiare amplius non potest, sicut e
contra, qui eam repudiavit, illam adire amplius nequit;
leg. Sicut 4. Cod. de repud. hæredit. Communis cum Ro-
ta *p. 1. dec. 495. num. 7. in fine part. 3. decis. 288. n. 2. p. 11.
dec. 19. num. 8. part. 12. decis. 358. num. 2. part. 13. decis. 232.
num. 5.* & sæpe alibi. Dicitur autem *ordinarie loquendo*,
22 quia limitatur conclusio in hærede *suo*, utpote qui repu-
diatam hæreditatem, adhuc adire potest, intra triennium;
si nondum alienata est; *leg. Si suus Cod. de repud. hæ-
redit.* Rota *part. 15. decis. 130. n. 11.* & limitatur con-
clusio etiam in Minore, Rota *part. 12. dec. 358. n. 3.*

23 Renunciatio hæreditatis est cessio, seu remissio juris
quod quis ad hæreditatem habet, vel habere potest, *arg.
24 leg. 1. Cod. de Pactis.* Est in re *Communis.* Renunciatio
futuræ hæreditatis alicujus adhuc viventis incerti, seu in
genere licite, & valide fieri potest, etiamsi fiat in favo-
rem tertii, *arg. leg. 3. ff. Pro socio*, Sanchez *l. 7. moral cap.
2. num. 31.* Laymann *lib. 3. tract. 5. cap. 7. num. 3.* Reiffenst.
lib. 3. Decret. tit. 26. num. 544 & communis aliorum; Et
ratio est, quia in hujusmodi renunciatione abest periculum
voti captandæ mortis, quod alia jura prohibent re-
nunciationem hæreditatis futuræ hominis adhuc viventis
in favorem tertii, *argum. leg. fin. Cod. de Pactis.* Quæ-
25 vis renunciatio hæreditatis hominis adhuc viventis etiam
in alterius favorem facta valet, si fiat cum illius consen-
su, quem non revocet usque ad mortem, *leg. final. Cod.
de Pactis.* Et est, *communis.* Renunciatio autem de hæ-
reditate viventis, sine hujus consensu facta non valet,
26 textu claro *in leg. final. de Pactis, Communis, ac certa.*
Nec talis renunciatio valet quamvis juramento confirmata
27 sit, Bald. *in cap. Ad nostram, de jurejurand. num. 7.* San-
chez *lib. 3. cap. 2. num. 33.* Tholosan. *Syntag. Jur. univ.
lib. 41. num. 13.* Layman *lib. 3. tract. 5. cap. 7. num. 3.*
& communis aliorum. Et ratio est, quia hujusmodi re-
nunciatio de hæreditate viventis sine ipsius consensu est
contra bonos mores, utpote in qua inducitur votum ca-
ptandæ mortis alterius; *leg. final. de Pactis.* Ex *Regula
autem 58. de Regul. Juris in 6.* non est obligatorium con-
tra bonos mores præstitum juramentum, nec actum jure
nullum validat, si ideo est nullus, ut in nostro casu,
quia est contra bonos mores, vel Jus naturale, §. *Sed na-
turalia, Instit. de jure natural. gent. & Civ.* vel quia est
in præjudicium tertii, *cap. Cum contingat 28. de jure ju-
rando*, adeoque talis renunciatio non valet, quamvis ju-
ramento firmata sit.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 Si plures instituti sint hæredes, secundum Jus Romanum
solemnis fit distributio hæreditatis in duodecim uncias.
Ita enim Jurisconsultus *in L. 50. §. ff. 2. de Hæred. Instit.:
Hæreditas* (ait) *plerumque dividitur in duodecim uncias,
quæ assis appellatione continentur. Habent autem & hæ
partes propria nomina ab uncia, usque ad assem; puta hæc:
sextans, quadrans, triens, quincunx, semis, septunx, bes,
dodrans, dextans, deunx, as.*

2 Quod si minus distribuit Testator potestate juris in hoc
revolvitur, ut puta si duos hæredes ex quadrante scripse-
rit, nam hæreditas ejus residua accedit, ut scripti ex se-
missibus videantur, *L. 13. §. ff. dict. tit. de Hæredit. In-
3 stituend.* Pariter si hæredes scripti sint alter ex quadran-
te, alter ex semisse, quadrans adhuc superest, qui pro
4 partibus hæreditariis ipsis accrescit; *dict. L. 13. §. 3. ff. dict.
tit. de Hæred. Instit.* Quod si duodecim uncias excesserit
in divisione, æque pro rata decrescit; *dict. L. 13. §. 4. ff.
dict. tit. de Hæred. instit.*

Fiunt ex hac solemni distributione & aliæ plures de- 5
cisiones in *l. 14. ff. dict. tit. de Hæred. Instit.* reliquæ, de 6
quibus an laborandum sit hodie dubitari vel ex hoc po-
test, quod naturales constituuntur portiones pro libitu Te- 7
statoris, ac propterea si adscriptæ sint omnibus partes,
suæ, recurrere minime oporteat ad solemnem partium di-
stributionem, sed dividenda sit hæreditas in tot partes,
quot assignavit Testatori & nunc debet ad solemnem di-
stributionem partium, idque quia alias constare haud po- 8
test, quid ei, qui sine partibus est scriptus hæres, assigna- 9
ri debeat. Confer Stryk. *in usu modern. Pandect. lib. 28.
tit. 4. §. 10.*

HÆRES.

SUMMARIUM.

1 *Hæres unde dictus, & quis sit?*

2 *Hæres alius est ab intestato, & alius ex Testamento, & quis sit uterque?*

3 *Hæres ex Testamento alius est universalis, & alius particularis, & quis sit uterque?*

4 *Hæres ex Testamento rursus alius est necessarius, & alius non necessarius, seu voluntarius, & quis sit uterque?*

5 *Hæres insuper alius est suus, & alius non suus, & quis sit uterque?*

6 *Hæres potest esse omnis, qui non prohibetur.*

7 *Hæredes, qui non possunt esse, enumerantur.*

8 *Fratres Minores de Observantia, Reformati, & Capuccini nequeunt institui hæredes.*

9 *Particulares Professi Societatis Jesu, & Coadjutores vota formata habentes nequeunt esse Hæredes; Sicut nec etiam possunt Collegia, & domus ejusdem Societatis ratione alicujus talis Professi, aut vota formata habentis, quamvis possint sine contemplatione suorum Professorum.*

10 *Alii Ordines omnes, eorumque Professores etiam Mendicantes, quibus permissum est bona stabilia in communi possidere, possunt esse hæredes, sive ex Testamento, sive ab intestato.*

11 *Monasterium ratione sui Monachi hæreditatem delatam adire potest ipso Religioso ignaro, & invito, vel ante aditionem mortuo, Religiosus vero eam adire nequit absque Prælati, vel Monasterii mandato.*

12 *Religiosus ad Episcopatum translatus, quamvis fuerit Ordinis Mendicantium, & etiam Ordinis Minorum, est capax hæreditariæ successionis, ita tamen, ut bonorum sola administratio ipsi acquiratur; Dominium vero Ecclesiæ, cui præest.*

13 *Assignatur ordo succedendi ab intestato.*

14 *Hæredibus descendentibus, nulla interveniente legitima causa exhæredationis, debetur semper Legitima, quæ est Triens, si non sint plures, quam quatuor; & Semis, si sint plures, quam quatuor in quo numero computandi sunt etiam ii, qui hæreditati renunciarunt; non tamen, qui legitime sunt exhæredati, aut ob Religionis professionem incapaces facti sunt.*

15 *In defectu descendentium Legitima ascendentium est Triens.*

16 *Legitima debet relinqui sive descendentibus, sive ascendentibus Hæredibus sine ullo onere, aut gravamine.*

17 *Si alicui descendenti, aut ascendenti relinquatur pro Legitima minor portio quam supra assignata, competit ei actio duratura ad 30. annos ad petendum complementum legitimæ.*

18 *Si vero sine justa exhæredandi causa non solum minor portio, sed nulla relinquatur pro Legitima, Testamentum est ipso jure nullum, quoad alterius Hæredis institutionem, non item quo ad Legata, Commissa, & alia, & præterito hæredi competit actio 30. annorum ad testamentum nullum dicendum.*

19 *Si autem legitima causa exhæredationis sit Testamento inserta, sed ab hærede instituto probari non possit, tunc competit hæredi querela inofficiosi Testamenti, per quam evacuatur Testamentum quo ad Hæredis extranei institutionem, sed necessario absolvenda intra quinquennium.*

20 *Pater, quamvis non teneatur instituere hæredes filios naturales, si tamen filiis legitimis careat, potest eos instituere, & eis quomodolibet sua bona relinquere, dummodo Parentes, si supersint, Legitima non priventur.*

21 *Si autem Filios legitimos habeat, non potest Pater relinquere Filiis naturalibus plusquam unam Hæreditatis unciam.*

22 *Matri tamen Filii naturales succedunt cum legitimis, tam ex testamento, quam ab intestato, ubi Jus commune observatur.*

23 *Filii vero spurii succedere non possunt nec Patri, nec*

Ma-

Matri, neque per Testamentum, neque ab intestato, neque per substitutionem. Licet possint in defectu hæredum necessariorum institui hæredes ab Avo.

24 *Tenentur tamen Parentes alere ipsos spurios.*

25 *Hæredes Patris habent eamdem obligationem alendi spurium, si Pater non providerit: Item ascendentes paterni, si Pater, aut hæredes deficiant.*

26 *Hæres semel non potest desinere esse hæres.*

27 *Limitatur tamen conclusio ex causa superveniente, cum tunc possit desinere esse hæres.*

28 *Hæres hæredis reputatur etiam hæres primi Defuncti.*

29 *Dictio Hæres comprehendit tam masculos, quam fœminas in materia indifferenti, secus in materia differenti, & ubi constat de contraria mente statuentium.*

30 *Hæres Tutoris tenetur de neglectis, & ad usuras pupillaris.*

31 *Hæres uxoris tenetur alere Maritum inopem, prout tenetur præstare evictionem Viro, cui bona Fideicommissi in Dotem constituta sunt, quando evictio fuit promissa.*

32 *Deficiente hærede scripto ante Testatorem, hæreditas devolvitur hæredi ab intestato.*

33 *Hæredis voluntas servanda est circa funera Defuncti.*

34 *Hæredes Defunctorum pro illis ad Sepulturam associandis numerum ceræ sibi benevisum, quolibet contrario prætextu per Parochum deducto non obstante, subministrare valent.*

35 *Hæredes defunctorum possunt vocare numerum Religiosorum sibi benevisum in deferendis Cadaveribus ad Ecclesias.*

36 *Affertur pro hoc Decretum in Alexandrina, & novissima dispositio Benedicti XIII. ac anterius Decretum in Albinganensi non obstante Synodo Provinciali, ac concordia.*

37 *Hæres ab intestato tenetur solvere legatum pium relictum in testamento profano nullo.*

38 *Hæres detrahit Trebellianicam contra Ecclesiam mediante substitutam data cautione restituendi eam, si substitutio purificabitur pro Ecclesia.*

39 *Hæres ex Testamento per lapsum triginta annorum præscribit contra Legatarios, vel Cohæredem.*

40 *Hæres personæ excommunicatæ præstet cautionem de satisfaciendo parti, antequam excommunicatus Defunctus absolvatur.*

41 *Successio in hæreditate bonorum omnium Sacerdotis mortui absque hærede spectat ad Episcopum, non ad Cameram Ducalem, ad effectum disponendi juxta regulas Canonicas.*

42 *Hæres institutus sub conditione ne mulierem inhonestam in uxorem ducat, hæreditatem amittit, si idem præceptum non servet.*

43 *Hæredem qui vult facere Ecclesiam consanguineis exhæredatis, alium quærat, quam Augustinum, immo Deo propitio neminem inveniet.*

44 *Hæredes, aliique executores post hæreditatem aditam, & inventarium confectum, statim tenentur solvere Legata, & alia exequi, quæ Defunctus præceperat, nisi justo impedimento excusentur, & ad hoc a Judice cogi possunt.*

45 *Hæredes, aliique Executores tenentur adimplere Defuncti voluntatem intra annum computandum, non a die monitionis factæ per Judicem, & si semel moniti negligunt, perdunt totum id, quod eisdem alias ex Testamento competit, sive hæreditas, sive Legatum sit.*

46 *Limitatur tamen hæc pœna privationis totius hæreditatis in hæredibus necessariis tam descendentibus, quam ascendentibus, &c.*

47 *Relicta ad pias integre causas solvi debent ab hæredibus, aliisque executoribus infra sex menses a die insinuationis Testamenti numerandos, & assignatur pœna in transgressores.*

48 *Si hæredes, aliique Executores bis admoniti ab Episcopo, dispositionem Testatoris ad causas pias adimplere neglexerint, etiam ante annum elapsum privantur omnibus commodis ex Testamento eisdem alias competentibus.*

49 *Si autem hæredes negant Legata esse relicta Ecclesiæ, vel aliis causis, condemnandi sunt in duplum.*

50 *Si hæredes, aliique Executores semel admoniti intra annum dispositionem a Testatore factam præsertim circa causas pias adimplere neglexerint, potestas exequendi devolvitur ad Episcopum.*

51 *Quod si bis admoniti talem dispositionem adimplere neglexerint, etiam ante annum dicta exequendi potestas ad Episcopum devolvitur.*

52 *Immo multi sustinent Episcopum, hærede, vel Executore negligente, succedere in facultate exequendi etiam ad non pias causas.*

53 *An, & quando hæres possit, vel debeat assignare fundum pro Cappellania, & certa Missarum celebratione?*

54 *Quantitas Candelæ per Canonicos gestandæ taxanda est arbitrio hæredum, nec ultra candelam Canonici aliud prætendere possunt.*

55 *An hæredes defunctorum circa Cadavera adhibere possint quantitatem ceræ sibi benevisam, seu potius attendenda, si quæ sit, consuetudo.*

56 *An presbyteri dictæ Ecclesiæ valeant prohibere sonum campanarum tam de tempore obitus, quam delationis Cadaveris ad aliam Ecclesiam, & quod emolumentum Sacristæ ab hæredibus debeatur.*

57 *Hæredibus licet Parochum duntaxat ad funus vocare, sed si velint alios presbyteros, præferendi sunt presbyteri Ecclesiæ Parochialis, & receptitiæ in numero ipsis hæredibus beneviso.*

58 *Subnectuntur Supplementa Auctoris, ad n. 62.*

HÆres, (cujus nomen derivatur ab *Hero*, quia Veteres, *Heredes pro Dominis appellabant*, §. *fin. Inst. de hæred. qualit.*) est qui universum jus defuncti vel ex Testamento, & dispositione Testatoris, vel ab intestato, & dispositione Legis succedit; Est in re communis, & habetur clare *ex leg. Hæredem 59. de reg. juris*, ibi: *Hæredem ejusdem potestatis, jurisque esse, cujus fuit Defunctus constat*, & *l. hæres 37. ff. de acquir. hæred.* ibi: *Hæres in omne jus mortui, non tantum singularum rerum Dominium succedit.* 1

Hæres alius est ab intestato, & alius ex Testamento, seu institutus. Hæres ab intestato est qui ex dispositione Legis succedit in universum jus illius, qui intestatus decedit, qui nempe, aut omnino Testamentum non fecit, aut non jure fecit, si ex eo nemo hæres extiterit, juxta verba Justiniani *princ. Inst. de hæred. quæ ab intest.* Hujusmodi Hæredes ab intestato sunt proximi consanguinei intestatorum. Hæres ex Testamento, seu institutus est, qui ex speciali dispositione Testatoris in Testamento instituitur ad succedendum in bonis; *Est in re communis.* 2

Hæres ex Testamento alius est *universalis*, sive ex *Asse*, qui instituitur ad succedendum in omnibus bonis, & Juribus Defuncti, & consequenter ad subeunda etiam omnia onera, seu debita realia ipsius. Alius est *particularis* in parte Hæreditatis aliquota, V. G. Sextante, Quadrante, Triente, Semisse; vel *particularis* in re aliqua certa, ac determinata, V.G. in tali agro, domo, & hujusmodi, & talis potius Legatarii loco habetur, adeoque jura, onera & debita Defuncti ad eum nihil pertinent, sed ad Hæredem proprie dictum, qui Defuncti personam tam quoad jura, & commoda, quam quoad onera, seu debita repræsentare debet; *l. Quoties Cod. de hæred. inst.* Si autem solus Hæres particularis etiam re aliqua certa, ac determinata tantum verbis ipsi directis institutus sit, aut alii Hæredes particulares ante Testatorem mortui sint, reliqua etiam Hæreditas illi accrescere debet; *l. 1. §. Si ex fundo, ff. de hæred. instit.* 3

Hæres ex Testamento rursus alius est *necessarius*, & alius *non necessarius*, seu voluntarius. Necessarius dicitur, quem Testator in portione legitima instituere cogitur, nisi justam exhæredandi causam habeat ex illis quatuordecim assignatis sub verb. *Exhæredatio*, & tales necessarii sunt omnes descendentes, & ascendentes legitimi. Hæres non necessarius, seu voluntarius dicitur ille, quem Testator instituere non cogitur; uti sunt omnes tum extranei, tum etiam sanguine, vel stirpe conjuncti, sed non in linea recta descendente, vel ascendente, adeoque etiam fratres, & sorores Testatoris defuncti, cujus proinde Testamentum infirmare non possunt, quod præteriti sint, nisi aliquem infamem instituisset; tunc enim ipsis competeret querela inofficiosi Testamenti, nisi & ipsi infames essent, vel de ingratitudine erga Testatorem notati; *l. Fratres 27 C. de inoffic. Testam.* 4

Hæres insuper alius est *Suus*, & alius *non suus*. Hæres *suus* dicitur proximus descendens in potestate Defuncti mortis tempore existens, etiam posthumus, ac naturalis legitimatus per Matrimonium; §. 2. *Institut. de hæred. qualit.*, ibi: *Sui autem, & necessarii hæredes sunt veluti Filius, Filia, Nepos, Neptisve ex Filio, & deinceps cæteri Liberi, qui in potestate morientis modo fuerint*, Ubi etiam Legislator dat rationem, quare ita vocentur, ibi: *Sui quidem hæredes ideo appellantur, quia domestici hæredes sunt.* Item quia hæreditatem prius quodammodo jam suam obtinent; *leg. In suis 11. ff. de liberis, & posthumis.* Hæres *non suus* dicitur omnis alius hæres, sive ab intestato, sive ex Testamento constitutus; & talis hæreditatis Dominium non acquirit, antequam eam adeat, seu voluntarie acceptet, declarando se hæredem esse velle; §. *ult. Instit. de hæred. qualit.* Et datur ei anni spatium, postquam sibi hæreditatem collatam cognovit, ad deliberandum utrumnam adire velit, nec ne? & interea moriens usque ad finem anni potestatem adeundi ad hæredes transmittit; Sporer *tom. 2. tract. 6. in supplement. VII. Præcept. Decal. cap. 2. sect. 6. num. 126.* & alii passim. Et si intra 30. dies a cognita sibi hæreditate delata inventarium conficere inceperit, & intra alios 60. dies absolverit, non tenetur Defuncti creditoribus debita solvere ultra vires hæreditatis: *leg. ult. Sin autem dubitis, C. de jure deliberand.* Sporer *loc. cit.* Layman *loc. cit. cap. 6. num. 7.* 5 6

Hæres

7 Hæres potest esse omnis, qui non prohibetur; *Communis, ac certa; argument. leg. Nonfuit 31. ff. de hæred. instit. & princip. institut. eod.* Prohibentur autem de jure institui hæredes omnes sequentes. Primo Judæorum communitas; *leg. 1. Cod. de Judæis*. Secundo Hæretici, eorumque receptores, & defensores. Excipiuntur tamen Lutherani, & Calvinistæ, qui saltem in Imperio Romano hæredes esse possunt vi pacis Monasteriensis. Tertio Apostatæ a Christiana Fide; *leg. Hi, qui 3. Cod. de Apostatis*; Quarto, qui percutiunt, vel persequuntur Cardinalem; *cap. Felicis recordationis 5. de pœnis in 6.* Quinto, peregrini, qui jus Civitatis Romanæ ex causa pœnæ amiserunt, quales sunt Deportati; *leg. Cod. de hæred. instit.* Secus est de peregrinis sine causa pœnæ, seu alienigenis, hi enim quia facere possunt Testamentum, *Authent. Omnes peregrini, Cod. Communia de successionib.* etiam hæredes institui possunt, eo quod Testamenti factio activa tamquam nobilior annexam habere soleat passivam. Sexto damnati ad ultimum supplicium, eo quod statim, ac damnantur, evadunt peregrini; *leg. Qui ultimo 29. ff. de pœnis 8.* & servi pœnæ, *l. 3. ff. de his, quæ pro non script. habentur.* Septimo liberi rebellium, & perduellium; *leg. Quisquis 5. §. 1. Cod. ad leg. Jul. Majest.*

8 Octavo Spurii ex damnato coitu nati; *Authentic. Ex complexu, Cod. de incestuos. nupt. & Authent. Licet Cod. de naturalib. liber.* Nono, ex Testamento, vel ab intestato hæres esse nequit, qui occidit Testatorem; *l. 7. §. penult. ff. de bonis damnator. & leg. 15. §. final. & Cod. SC. Silaniano.* Decimo, nihil capit ex Testamento, qui manifestissime comprobatus est id egisse, ut per negligentiam, vel culpam suam, illa Persona, a qua hæres institutus est moreretur; *leg. Indignum 3. ff. de his, quæ ut indignis.* Undecimo, institui hæredes non possunt omnes illi, qui ob delictum Testamentum facere non possunt; de quibus suo loco sub verb. *Testamentum.*

Duodecimo vi suæ Regulæ, & strictissimæ paupertatis hæredes institui prohibentur Fratres Minores de Observantia, Reformati, & Cappuccini; *Clement. Exivi §. Quia igitur, de verb. signif.* & expresse Concil. Tridentin.

9 *sess. 25. cap. 3. de Regular.* Terziodecimo, nonsolum particulares Professi, & Coadjutores vota formata habentes, sed nec etiam Collegia, & Domus Societatis Jesu ratione alicujus talis Professi, aut vota formata habentis, possunt succedere in hæreditatem, vel esse hæredes, sive ex Testamento sive ab intestato, *Part. 6. Constit. cap. 2. §. 4. ibi: Non solum particulares Professi, & Coadjutores formati Hæreditatis successionis non erunt capaces; Verum nec Domus, nec Ecclesiæ, nec Collegia eorum ratione; Sic enim omnibus litibus, ac controversiis præcisis, Charitas cum omnibus ad Dei gloriam melius conservabitur;* Sic Sanchez *lib. 7. cap. 27. num. 16. 24.* Layman *lib. 3. de justitia tractat. 5. cap. 3.* Molina *tom. 1. tract. 2. disp. 139. vers. Tum professi, juncta disp. seq.* Possunt tamen Societatis Jesu Collegia, & Domus hæreditates accipere, dummodo non deferantur contemplatione suorum Professorum; *Part. 6. Const. cap. 2. §. 3.* & docet Sanchez *lib. 7. cap. 27. num. 15.* Molina *tom. 1. tract. 2. quæst. 195. verb. Regulæ*, Layman *loc. cit. sub num. 4.*

10 Alii Ordines omnes, eorumque Professores etiam Mendicantes, quibus permissum est bona stabilia in communi possidere, possunt esse hæredes sive ex Testamento, sive ab intestato; *leg. ultim. §. Hoc etiam, Cod. de Episcop. & Cleric.* Et ratio est, quia licet Religiosi per votum solemne paupertatis privati sint omni jure, & proprietate per se, & pro se in particulari, manent tamen capaces juxtum, quatenus sunt membra Communitatis capacis ejusmodi jurium in commune, atque adeo hæredes esse possunt sive ex Testamento, sive ab intestato; cum hoc tamen, quod ratione suæ Professionis emissæ omnia eorum bona ac jura excepta portione legitima hæredibus necessariis sive descendentibus, sive ascendentibus debita) in Monasterium transeunt ipso facto absque alia apprehensione, quia transeunt accessorie ad ipsam personam transeuntem in Monasterium; *Authent. de Monachis, §. Illud quoque, ibi: Ingredientem namque simul sequuntur omnino res; Authentic. Si qua mulier, de Sacros. Ecclesiis; leg. ultim. §. hujus autem, Cod. de Episcop. & Cleric. cap.*

11 *Abbates 16. caus. 18. quæst. 2.* Hinc Monasterium ratione sui Monachi hæreditatem delatam adire potest etiam ipso Religioso ignaro, & invito, vel ante aditionem mortuo; Religiosus vero eam adire nequit absque Prælati, vel Monasterii mandato, quia Religiosus professus propter paupertatis votum est incapax sibi acquirendi, sed omnia ejus bona, & jura ex hæreditate, legato, donatione, industria, vel quovis alio titulo acquisita ad Monasterium transeunt; quidquid enim acquirit Monachus, acquirit Monasterio; *cap. Statutum 1. caus. 18. quæst. 1. cap. Abbates 16. caus. 18. quæst. 2. cap. Quia ingredientibus 7. caus. 19. quæst. 3. cap. In præsentia 8. de probationib.* & sic contra Legistas docet communis Theologorum, & Canonistarum, quos citant & sequuntur Rodriq. *tom. 2. qq. Regul. qu. 76. art. 1.* Sanchez *lib. 7. moral. cap. 12. quæst. ultim.* Molina *tom. 1. tract. 2. disp. 140.* Covarruv. *cap. 1.*

12 *de Testament. num. 1.* Layman *loc. cit. num. 7.* Religiosus ad Episcopatum translatus, quamvis fuerit Ordinis Mendicantium, & etiam Ordinis Minorum, est capax hæreditariæ successionis, ita tamen ut bonorum sola administratio ipsi acquiratur, Dominium vero Ecclesiæ cui præest; *Rota in Urgell. Hæreditat. 24. Maji 1619. part. 4. recent. tom. 2. dec. 115. num. 22.* Barb. *in tract. Minorum lib. 4. dist. 2. cap. 3.* cum aliis allegatis *arg. cap. Statutum 1. caus. 18. quæst. 1.* Vide verb. *Episcopus art. 7. num. 11. 12. 13. & seq.*

Hæredes ab intestato succedunt sequenti ordine. Primo ante omnes legitimi liberi, tum mares, tum fœminæ Dominii capaces, æqualibus portionibus; in quorum mortuorum locum succedunt nepotes in stirpem, non in capita; *Novella Justiniani 118. collat. 9. cap. 1.* Secundo deficientibus liberis, ac Nepotibus descendentibus, succedunt Pater, & Mater Defuncti, si superstites sint; si vero superstites sint; in loco Patris succedunt Avus, & Avia paterna, & in locum Matris Avus, & Avia Materni; *Authent. de hæredib. ab intestato.* Tertio deficientibus tam descendentibus, quam ascendentibus, succedunt Fratres, & Sorores Defuncti ex utraque parte conjuncti æquis portionibus, exclusis iis, qui ex solo Patre, vel sola Matre conjuncti sunt, atque in illorum mortuorum locum etiam succedunt Nepotes; *Authent. Itaque Cod. communia de successionibus.* Quarto deficientibus Fratribus, & Sororibus ex utraque parte conjunctis, ac eorum Filiis, succedunt Fratres, ac Sorores ex una tantum parte conjuncti respective ad bona profecta, ut qui ex parte Patris conjuncti sunt succedant in bonis a Patre profectis, & qui ex parte Matris conjuncti sunt, succedant in bonis a Matre provenientibus, in reliquis communibus bonis æqualiter omnes; ut docet Glossa communiter recepta in cit. *Authenth. Itaque Cod. communia, de successionibus.* Quinto, deficientibus omnibus fratribus, & sororibus, eorumque Filiis, succedunt propinquiores collaterales usque ad decimum gradum, civili computatione facta, æquali divisione in capita, nulla habita ratione, utrum ex utraque, vel ex una tantum parte conjuncti sint, dummodo in eodem gradu vicinitati conjuncti sint; *Authent. de hæredib. ab intestato c. 3. & Authent. post Fratres, Cod. de legitimis hæredibus.* Sexto deficientibus etiam hæredibus collateralibus usque ad decimum gradum, succedit conjux Defuncti, nisi inter eos fuerit divortium; *l. unic. ff. C. Unde vir & uxor.* Septimo denique, si ab intestato decedentis, neque consanguineus ullus, neque uxor extet, succedit Fiscus in omnibus bonis, Laici quidem ab intestato Defuncti, Fiscus secularis, Clerici vero sic ab intestato Defuncti, Fiscus Ecclesiasticus; *leg. Vacantia 4. Cod. de bonis vacantibus, & cit. leg. unic. Cod. Unde vir & uxor.* Vide tamen verb. *Successio ab intestato*, ubi fusius de omnibus.

Hæredibus descendentibus, scilicet Filiis, ac in illorum defectu Nepotibus, si non adsit aliqua justa causa ex illis quatuordecim assignatis sub verb. *Exhæredatio*, eos exhæredandi, debetur semper legitima portio, quæ est Triens hæreditatis, si non sint plures liberi quam quatuor; & Semis, si sint plures quam quatuor; *Authent. de Triente, & Semisse, Authent. Novissima, Cod. de inofficios. Testamenti.* In supradicto descendentium numero computanda sunt etiam, qui hæreditati renunciarunt, non tamen qui legitime sunt exhæredati, aut ob Religionis Professionem incapaces facti sunt; Cum hoc tamen discrimine, quod liberi immediati eorumque Nepotes singulares, de illa portione legitima participent in capita; Nepotes autem unius plures tamquam unius Patris personam repræsentantes, etiam unius tantum portionem participent in stirpem; *Instit. de hæredibus ab intestato, §. Cum filius.* Unde dantur communiter sequentes versus:

Quatuor, aut infra dant natis Jura Trientem;
Semissem vero dant natis quinque vel ultra.

In defectu autem descendentium, legitima portio ascendentium est semper *Triens* Hæreditatis, immediate debita parenti utrique, vel uni superstiti; & neutro superstite in locum patris succedunt Avus, vel Avia Paterna; & in locum Matris, Avus, vel Avia Materna; *Authent. de hæredib. ab intestato.* Talis autem legitima portio debet relinqui omnibus supradictis hæredibus sine ullo onere, aut gravamine; alioquin apposita onera, & gravamina habentur pro non appositis; *leg. Quoniam, Cod. de inoffic. Testam.*

Quod si alicui descendenti, aut ascendenti relinquatur pro legitima minor portio quam supra assignata, competit ei actio ad petendum complementum *Legitimæ*, quæ actio durat ei usque ad 30. annos; *leg. Omnimodo, Cod. eod. & Authent. Et cum de appellat. cognoscitur, §. Hæc autem disposuimus*, & sic ex communi sententia Gomez *t. res. cap. 11. num. 23.* Molina *disp. 177.* Layman *l. c. num. 11.* Si vero sine justa exhæredandi causa nonsolum minor portio, quam assignata; sed nulla relinquatur pro Legitima, Testamentum ipso jure est nullum, quoad extraneis hæredis institutionem (non item quoad Legata,

Com-

Commisse, & alia) *Authent. Ex causa, C. de liberis præteritis*; & prætérito hæredi competit actio ut ginta annorum ad Testamentum nullum dicendum; Glossa communiter recepta in *l. Licet verb. Longe; de jure deliberandi*. Quod si autem legitima causa exhæredationis sit Testamento inserta, sed ab hærede instituto probari non
19 possit, tunc competit hæredi necessario querela inofficiosi Testamenti, per quam evacuatur Testamentum quoad hæredis extranei institutionem, sed necessario absolvenda intra quinquennium; *leg. Si quis filium* 34. *l. Scimus* 36. *C. de inoffic. Testament.* & ex communi docet Jul. Clarus *q.* 40. *num.* 5.
20 Pater, quamvis non teneatur instituere hæredes Filios naturales, si tamen Filios legitimos careat, potest eos instituere, & eis quomodolibet sua bona relinquere, dummodo Parentes, si supersint, legitima portione non priventur; *Authent. Licet Cod. de naturalibus Liberis*. Si
21 autem Filios legitimos habeat, non potest pater relinquere Filiis naturalibus plusquam unam hæreditatis unciam, seu duodecimam partem, *Authent. quibus modis naturales efficiantur sui*, & *cit. Authent. Licet, C. de naturalib. Libe-*
22 *ris*. At vero Matri Filii naturales succedunt cum legitimis tam ex Testamento, quam ab intestato, ubi jus com-
23 mune observatur; *leg.* 5. *Si qua Illustris, C. ad SC. Orphitian.* Filii vero spurii ex damnato coitu nati succedere non possunt nec Patri, nec Matri, neque per Testamentum, neque ab intestato, neque per substitutionem; *leg. Si quis incest. Cod. de incestis nuptiis*, *l.* 1. *Cod. de naturalibus liberis, Novella* 74. *cap.* 4. & 6. Licet possit spurius in defectu hæredum necessariorum, institui hæres ab Avo, licet sit natus ex Filio spurio Avi, quia ille, qui instituitur, non est Filius spurius Testatoris, sed nepos, & cit. Leges loquuntur solum de spuriis Filiis, & non de Nepotibus: Et a fortiori possit institui ab Avo Filius legitimus, vel naturalis Filii spurii, quia ille Nepos non est spurius; Lugo *de justit. & jure disput.* 24. *n.* 119. cum Sanchez, & Vasquez ibi citatis, & plures alii. Tenentur
24 tamen Parentes alere ipsos Filios spurios; *c. Cum haberet* 8. *de eo, qui duxit in Matrimonium, quam polluerat adulterio*, ibi in fine; *Sollicitudinis tamen tuæ interest, ut uterque Parentum liberis suis, secundum quod eis suppetunt facultates, necessaria subministret*: vide verb. *Filius a n.*
25 126. Hæredes Patris habent eandem obligationem alendi spurium, si Pater non providerit; Lugo *de justit. & jur. dec.* 24. *n.* 125. La Croix *lib.* 3. *p.* 2. *num.* 1167. & alii. Item ascendentes Paterni, si Pater, aut hæredes deficiant; Lugo *loc. cit. n.* 136, La Croix *loc. cit. n.* 1167.
26 Hæres semel non potest desinere esse hæres; Rota *p.* 4. *tom.* 2. *decis.* 466. *n.* 3. & 6. *p.* 5. *tom.* 2. *decis.* 486. *p.* 12. *dec.* 312. *nu.* 10. Limita tamen ex causa superveniente, cum tunc
27 possit desinere esse hæres; Rota *p.* 2. *decis.* 75. *n.* 11. Hæres hæredis reputatur etiam hæres primi Defuncti; Rota *p.* 9. *tom.* 1. *dec.* 300. *p.* 14. *dec.* 227. *n.* 2. Dictio *Hæres* com-
28 prehendit tam masculos, quam fœminas in materia indifferenti; Rota *p.* 9. *tom.* 2. *dec.* 383. *n.* 16. Secus autem in
29 materia differenti, & ubi constat de contraria mente Testatoris, quo casu restringitur ad solos masculos; *ib. n.*
30 17. Hæres Tutoris tenetur de neglectis, & ad usuras pu-
31 pillares; Rota *p.* 11. *dec.* 69. *n.* 3. Hæres uxoris tenetur alere Maritum inopem; Rota *p.* 18. *tom.* 1. *dec.* 30. *n.* 1. Prout tenetur præstare evictionem Viro, cum bona Fideicommissa in Dotem constituta fuit, quando evictio fuit promissa; Rota *p.* 18. *tom.* 2. *decis.* 606. *n.* 4. Deficiente hærede
32 scripto ante Testatorem, hæreditas devolvitur hæredi ab intestato; Rota *p.* 11. *dec.* 84. *n.* 1.
33 Hæredis voluntas servanda est circa funera Defuncti; *Sac. Cong. Rit. in Ferrarien.* 7. *Sept.* 1613. *apud Aldan. in*
34 *compend. Canonic. resolut. lib.* 2. *tit.* 8. *n.* 26. Hæredes Defunctorum pro iis ad sepulturam associandis numerum certæ sibi benevisum, quolibet contrario prætextu per Parochum deducto non obstante, subaministrare valent; *Sacr. Congr.*
35 *Episcop. & Regul. in Cassan.* 5. *Maji* 1617. penes Aldan. *loc. citat. num.* 127. Hæredes Defuncti cum possunt vocare numerum Religiosorum sibi benevisum in deferendis Cadaveribus ad Ecclesias; *Sac. Cong. Rit. in Camerinen.* 21. *Nov.* 1627. penes Barbosam in *Summa Apostolic. dec. verb. hæres num.* 3. & eadem *Sacr. Congr. sub die* 14. *Januarii* 1649. Electio, & numerus Religiosorum pro associandis Cadaveribus ad libitum hæredum Defunctorum spectat, & pertinet, & ita ubique servatur, prout antea *Congr. Rit.* decrevit 14. *Januarii* 1643. Sic *Sac. Cong. Concil.* 30. *April.* 1660. Item *ead. Sacr. Congr. Concil. in Papien.* 27. *Decemb.* 1667. decrevit ut sequitur: *Non sunt a Parochis cogendi, & compellendi Defunctorum hæredes, ut si duodecim V. G. Fratres vocent ad associandum Cadaver, totidem omnino pares numero Clericos sæculares vocare debeant*: & sic sæpe sæpius tum *Sacr. Congregat. Rit.* tum *Sacr. Congregation. Concil.* tum *Sacr. Congregation. Episcoporum, & Regul.* & signanter in *Alexandrina* 10. *Septembris* 1688. ut sequitur.

Eminentissimi, e Reverendissimi Signori.

,, IL Guardiano de' Minori Osservanti del Convento di
,, S. Bernardino nella Città d' Alessandria umilissimo
,, Oratore dell' EE. VV. riverentemente espone, che essendo
,, morto in detta Città il quondam Giovanni Vitali,
,, e dovendosi sepellire nella Chiesa dell' Oratore, e
,, perciò invitati tutti i suoi Religiosi ad accompagnare
,, il Cadavere, pretesero li Signori Canonici della Catte-
,, drale impedire il trasporto di quello, asserendo doversi
,, chiamare a tal' accompagnamento in egual numero Sa-
,, cerdoti Seculari, e Regolari, ma perchè Monsignor Ve-
,, scovo, attese le buone ragioni dell' Oratore, decretò
,, a suo favore, li Canonici fecero protesta di non che-
,, con quell' atto pregiudicati. Ricorre per tanto esso
,, Guardiano alla retta giustizia delle EE. VV. supplican-
,, dole, che come altre volte, e da cotesta Sacra Con-
,, gregazione, e da quelle del Concilio, e de' Riti, è sta-
,, to determinato, che sia in arbitrio degli Eredi del De-
,, fonto chiamare i Religiosi, e Preti secolari in qual
,, numero più loro piaccia degli uni, e degli altri, così
,, vogliano degnarsi determinare ancora nel presente ca-
,, so, che &c.

Sacra Congregatio Eminentissimorum, & Reverendissimorum S. R. E. Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, attentis narratis, censuit Oratori dandam esse declarationem alias editam, nempe esse ad liberum dispositionem, seu ipsorum hæredum convocationem Cleri, & Fratrum, quos ipsi maluerint.

Romæ 10. *Septemb.* 1688.

G. Cardin. Carpineus.

E. *Panciaticus Secret.*

Et hoc Decretum reperitur Authenticum in Archivo hujus Conventus S. Bernardini *Alexandriæ*. Et idem statuit Alexander VII. Constit. incip. *Alias* apud Thesaur. Resol. verb. *Sepultura*. Et sic novissime etiam Benedictus XIII. Constit. incip. *Pretiosus*, §. 70., ibi: *Volentes numerum Fratrum associare debentium fore libere determinandum per hæredes defuncti, nullo habito respectu ad numerum Clericorum sæcularium*. Et idem jam decreverat Sac. Congr. Episc. & Regul. in Albinganen. non obstante Synodo Provinciali, ac concordia, & affertur Decretum ad litteram.

Eminentissimi, e Reverendissimi Signori.

,, IL Priore, e Frati del Convento di S. Agostino della
,, Terra della Pieve, Diocesi d' Albenga riverenti es-
,, pongono all' EE. VV. come per la morte del già Pietro
,, Gherardi, che si aveva eletta la sepoltura nella Chie-
,, sa degli Oratori, l'Arciprete Curato di quella Collegia-
,, ta pretese di non voler andare a levare quel Cadave-
,, ro, che era nella sua Parochia, mentre non si osser-
,, vava una concordia seguita fra loro, e praticata sin'ora
,, da molti anni in quà che quando intervenivano alla
,, detta Associazione due Regolari, dovessero anche in-
,, tervenirvi col Curato due Preti del Clero, tanto
,, più per esser ciò stato disposto, e decretato dal Sinodo
,, Provinciale di Genova, confermato nel 1574. dal-
,, la Sagra Congregazione del Concilio d' ordine del
,, Sommo Pontefice di quel tempo a relazione del-
,, la medesima Sacra Congregazione, ed anco con let-
,, tere di quella Sagra Congregazione del 1600. che
,, ne ordinò l' osservanza. E perchè gli Eredi del detto
,, Gherardi nell' Associazione di detto Cadavero non vi
,, vollero, che gli Frati di S. Agostino, ed il solo Arci-
,, prete Curato, quale ricusò d' andarvi, mentre non v'
,, interveniva tutto il Clero, e non si osservava detta
,, concordia, e Sinodo. Onde gli Oratori levarono il Ca-
,, davero, e condussero alla Chiesa, per darli sepoltura
,, senza l' Arciprete. Per tanto li medesimi Oratori re-
,, clamando da tal Decreto, e concordia supplicarono u-
,, milmente l' EE. VV. dichiarare esser lecito, ed in ar-
,, bitrio de' Defonti, o de' suoi Eredi, o che abbino, o
,, che s' eleggano sepoltura nella Chiesa de' Regolari, di
,, poter chiamare quanti, e quali Regolari vogliono per as-
,, sociazione de Cadaveri alle dette loro Chiese de' Regolari,
,, benchè non vi siano chiamati Preti, o alcun de' Preti Se-
,, colari; purchè non s'escluda il Parroco. Ed essendo sta-
,, te da quella Sagra Congregazione maturamente consi-
,, derate, e discusse le ragioni addotte da ambe le parti,
,, proponente l' Eminentissimo Signor Cardinale d' Este,
,, fu risoluto, e dichiarato sotto li 23. Novembr. 1603.
Synodum non comprehendere Regulares in casu de quo agitur. Ideoque esse ad liberam dispositionem, seu ipsorum hæredum convocationem Cleri, & Fratrum, quos ipsi maluerint, non attenta præfata concordia, cæterisque in contrarium allatis non obstantibus quibuscumque &c.

,, Alla

„ Alla quale dichiarazione, e Decreto non quietandosi il medesimo Arciprete, e Collegiata, hanno con
„ nuove istanze, e motivi fatto nuovamente ricorso a
„ questa medesima Sagra Congregazione per la modera-
„ zione, e revocazione di detta dichiarazione, o De-
„ creto.
„ Supplica perciò Fr. Geronimo Valvasori da Milano
„ Procuratore Generale di S. Ambrogio, unitamente con
„ gli Oratori l'EE. VV. Reverendissime di confermare
„ la suddetta resoluzione. Che &c.

Sacra Congregatio Eminentissimorum S. R. E. Cardinalium negotiis, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita, attentis narratis, atque demum, auditis Partibus, Eminentissimo ejus relatore, auditore discussa, statuit, ac decrevit standum esse in decisis, quibuscumque non obstantibus.

Romæ 27 Martii 1664.

M. Card. Ginettus.

Loco ✠ Sigilli.

F. Episc. Camer. Secret.

33 Hæres ab intestato tenetur solvere Legatum pium relictum in testamento profano nullo; Rota *part. 6. recent. decis. 108. num. 25. & 24.* & late *part. 19. tom. 1. decis. 424. n. 3. & in Cæsaraugustana Testamenti 9. Martii 1671. decis. 63. n. 14. part. 17. recent.* Card. Petra *tom. 2 Comment. ad Constit. 10 Innocent. III.* & alii passim. Hæres extrahit Trebellianicam contra Ecclesiam mediante sub-
34 stitutam, data cautione restituendi eam, si substitutio purificabitur pro Ecclesia; Sabell. *diversor. tract. verf. Trebellianica n. 20.* citans plures alios; Card. Petra *loc. cit. n. 56.* & alii passim. Hæres ex Testamento per la-
35 psum Triginta annorum præscribit contra Legatarios, vel cohæredem; Anchatan. *in cap. Sine possessione n. 7. in fin. de regul. Jur. in 6.* Bald. *de præscript. part. 3. q. 13. n. 9.* Pax Jordan. *tom. 2. lib. 10. tit. 7. n. 306. & tom. 3. lib. 14. tit. 24. n. 25.* Card. de Luca *de credit. disc. 131. n. 21.* Card. Petra *tom. 1. comment. ad Constitut. 2. Honorii III. n. 98.* citans Rotam, & varios alios.
37 Hæredes personæ excommunicatæ præstent cautionem de satisfaciendo parti, antequam Excommunicatus Defunctus absolvatur; *Sacr. Congr. Immun. in Aquilana 14. Augusti 1656. lib. 1. decret. Aloysii. pag. 387.* Successio in
41 hæreditate bonorum omnium Sacerdotis mortui absque hærede spectat ad Episcopum, non ad Cameram Ducalem, ad effectus disponendi juxta regulas Canonicas; *Sacr. Congreg. Immunit. in una Burgi S. Domnini 26. Augusti 1669. lib. 1. Decret. Aloysii. pag. 190.* Hæres institutus
42 sub conditione ne mulierem inhonestam in Uxorem ducat, hæreditatem amittit, si idem præceptum non servet; *Sac. Congr. Conc. in Nullius 19. Decemb. 1626. lib. 13.*
43 *Decret. fol. 61.* Hæredem qui velit facere Ecclesiam, Consanguineis exhæredatis, quærat alterum qui suscipiat, non Augustinum, immo Deo propitio neminem inveniet; *cap. Quicumque 43. caus. 17. q. 4.* ex verbis S. Augustini *serm. 52. de vita Cleric.*
44 Hæredes, aliique Executores post hæreditatem aditam, & inventarium confectum statim tenentur solvere legata, & alia exequi, quæ Defunctus præceperat, nisi justo impedimento excusentur, & ad hoc a Judice cogi possunt, *l. Cum res 47. in princip. ff. de Legatis 1. l. Sedianus 71. §. In pecunia 3. eodem cap. Si hæredes 9. de Testament.* Quamvis enim hæredes, aliique Executores non incurrant pœnam ab ipso jure statutam, nisi intra tempus a jure determinatum voluntatem Testatoris exequi negligant, potest tamen Episcopus per Censuram Ecclesiasticam, vel etiam alius Judex per interdictum administrationis bonorum defuncti, vel alias pœnas arbitrarias etiam ante annum compellere hæredes, & Executores testamentarios ad implendam voluntatem defuncti, non tantum quoad causas pias, sed etiam profanas, nam hæres eum pœnam perdit, tenetur solvere Legata, & alia relicta in Testamento per leges cautis; Abbas *in cit. cap. Si hæredes n. 5.* Covarruv. *ibid. n. 4.* Card. *ibid.* Pirhing *lib. 3. Decret. tit. 26. n. 119.* Reiffenstuel *ibid. n. 792.* & alii. Dominium enim rei Legatæ adita hæreditate statim transit in Legatarium, *§. Nostra autem, Institut. de Legat.* & ibi Gloss. *verb. Per in rem, juncta additione, & l. A Titio 64. ff. de furt.*
45 Hæredes, aliique executores tenentur adimplere Defuncti voluntatem infra annum computandum non a die mortis Testatoris, sed a die monitionis factæ per Judicem, & si semel moniti negligant, perdunt omne id, quod eisdem alias ex Testamento competit, sive hæreditas, sive Legatum sit, textu expresso *in Authent. Hoc amplius Cod. de Fideicomm.* ibi: *Moniti a Judice intra annum non impleverint.* Et Novell. 1. *cap. 1. §. 1. cap. Nos quidem 3. de Testamentis*, ibi: *Ut eum commoneat, quatenus infra annum &c.* & ibi Fagnanus *n. 2.* Abbas antiquus *n. 2.* Hostiens. *n. 2.* Joan. Andr. *n. 8.* Anchatan. *n. 5. & 6.* Butrius *n. 9.* Abbas Siculus *num. 3.* & alii passim. Et concordat *Authent. De hæred. & Falcid. §. Si quis autem in princip. cap. 1. collat. 1.* ubi etiam una tantum monitio, ut præcedat requiritur; idem etiam deducitur ex *cap. Si hæredes 6. de Testamentis*, ibi: *Si hæredes jussa vera Testatoris non adimpleverint* (supple intra annum juxta *cit. Authent. hoc amplius, & cit. cap. Nos quidem*) *ab Episcopo loci illius omnis res, quæ eis relicta est, Canonice interdicatur, cum fructibus, & cæteris emolumentis, ut vota Defuncti adimpleantur.* Ratio autem hujus pœnæ privationis datur *in l. Si parroni 54. §. Sed nec illud ff. ad Sac. Congr. Trebell.* ubi dicitur: *Cur enim non videatur indignus, ut qui destruit supremas Defuncti preces, consequatur quid ex voluntate?*

Limitatur tamen hæc pœna privationis totius hæreditatis in hæredibus necessariis tam descendentibus, quam ascendentibus, qui licet sint negligentes in adimplenda ultima voluntate Testatoris, non ideo tamen debent privari sua Legitima, quæ illis non ex voluntate Testatoris, sed juris dispositione obvenit, & quasi jure naturæ est debita; *cit. Authent. hoc amplius, Cod. de Fideicomm.* Abbas *in cit. cap. Si hæredes num. ult.* & ibid. Covarruv. *num. 9.* Pirhing *loc. cit. num. 126.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 794.* & alii. Nisi forte hæreditas sit talis, quæ dividi non possit, ubi sunt Regna, Ducatus, & similia; *arg. cap. Licet 6. de Voto*, ubi Filio Regis Hungariæ indicitur privatio Regni, si defuncti Patris voluntatem non adimpleat; Cum enim Regnum dividi non possit ideoque nec legitima ex eo detrahi potest; Gloss. ibidem *verb. Privandum*; Silvester *verb. Testamentum 2. q. 10. dict. 3.* Pirhing *loc. cit. n. 126.* Reiffenstuel *loc. cit. n. 794.* & alii. 46

Relicta ad pias causas integre solvi debent ab hæredibus, aliisque Executoribus infra sex menses a die insinuationis Testamenti numerandos; Et si intra tale tempus cessante legitimo impedimento id negligant, debent in pœnam restituere legata cum omnibus fructibus, & omni augmento, & emolumento, quod a tempore mortis Testatoris ex iis percipi potuit, *Authent. de Eccles. titul. §. Si autem hæres, versic. Si autem Legatum cap. 12. collat. 5.* Fagnan. *in cit. cap. Nos quidem 3. de Testament. num. 7. & 8.* Pirhing *loc. cit. num. 127.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 796.*, & communis aliorum. Quod si hæredes, vel alii 47
Executores bis admoniti ab Episcopo dispositionem Testatoris ad causas pias adimplere neglexerint, etiam ante annum elapsum privantur omnibus commodis ex Testamento eisdem relictis comitentibus; textu expresso *in cit. Authent. § Si quis autem pro redemptione, versic. Si autem qui hoc facere jussi cap. 12. collat. 9.* Bartol., & Salicet. *in Authent. Hoc amplius, Cod. de Fideicomm.* Covarruv. *in cap. Si hæredes 6. de Testamentis num. 5.*, & Abbas *ibid. num. 3.* Layman *loc. cit. cap. 11. num. 13.* Pirhing *loc. cit. num. 127.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 795.*, & alii passim. Si autem hæredes perperam negent legata esse relicta Ecclesiis, vel aliis piis causis, & in illa negatione persistant usque ad sententiam, condemnandi sunt in duplum, ut expresse statuitur *in §. Item mixta Instit. de action.*, & tenent cum communi aliorum Doctores ubi citati. 48 49 50

Si hæredes, vel executores semel admoniti, intra annum dispositionem a Testatore factam praesertim circa causas pias adimplere neglexerint, potestas exequendi devolvitur ad Episcopum, textu expresso *in cit. Authent. de Eccles. tit. cap. 10., & cap. Nos quidem 3. de Testamentis.* Quod si bis admoniti talem dispositionem adimplere non curaverint, etiam ante annum dicta exequendi potestas ad Episcopum devolvitur; *cit. Authent. de Eccles. tit. cap. 12. §. Si autem qui hoc facere jussi*, & concordat *leg. Nulli, Cod. de Episcop. & Cleric.* & *Cap. Tua nobis 17. de Testamentis*, & Concil. Trid. *sess. 22. cap. 8.* & expresse Covarruvias *in cit. Cap. Nos quidem 3. de Testament. num. 8.* Abbas *ibid. num. 11.* Fagnan. *ibidem num. 9., & 10.* Innocent. *ibidem num. 2.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 797.*, & alii. Immo Fagnan. *loc. cit. num. 10.* Innocent. *loc. cit. num. 2.* Hostiens. *ibidem num. 6.*, & alii sustinent, Episcopum hærede, vel Executore negligente succedere in facultatem exequendi etiam ad non pias causas, & rationem reddunt cum ipso Fagnano *loc. cit. num. 10.* Abbas *ibid. num. 8.* Butrius *ibid. num. 6.* quia, dicunt ipsi, quælibet defuncti voluntas potest dici pia, *leg. 4. Cod. de sacrosanct. Eccles.* 51 52

Assignare fundum favore Cappellaniæ hæredem non potuisse, & assignationem non sustineri, respondit *Sac. Congregat. Conc. in Foroliv. 20. Sept. 1727. ad 1. dub.* ut patet *in Thesauro resol. Sac. Congreg. Concil. dicti anni 1727. ubi ad longum.* Quando enim non sunt a Fundatore certa bona determinate taxata, censentur obligata omnia bona hæreditatis ad sustinenda onera Cappellaniæ. E contra autem quando a Testatore pro certa Missarum, & Anniversariorum celebratione alicui Ecclesiæ relictus est determinatus fundus; si dictus taxatus fundus deinde extinguatur, non tenetur hæres alium fundum in locum illius substituere; *Sacr. Congregat. Concil.* 53

in *Albanen*, 10. *Martii* 1742. etiamsi sit opulenta hæreditas; quia cum legatum incipiat ab assignatione bonorum, nonnisi taxativum censeri debet, siquidem si Testator non gravavit hæredes ad solvendam annuam præstationem respondentem oneri Missarum, sed certa ab eadem hæreditate segregavit bona, quæ veluti subjecta oneri destinavit, conjecturæ qualescumque sive a perpetuitate legati, sive ab hæreditatis opulentia desumptæ, nimis vagæ, ac imbecilles æstimantur, ut judicetur contra Regulam passim servatam in d. Sac. Congregat. Concil. nempe quod non sit subintrandus alius fundus, quoties legatum incipit ab assignatione bonorum, sunt enim ad id certa bona determinata taxata.

54 Ad dubium: An candelæ pesandæ per Canonicos in associatione funeris debeat esse ponderis ad minus quatuor librarum, vel arbitrio hæredum; & an Canonici ultra dictam candelam prætendere possint unum Ducatum Regni pro quolibet Canonico? *Sac. Congreg. Concil. in Terrana* 21. *Maji* 1701. *respondit Negative, quoad primam partem, sed remitti suo arbitrio hæredum; quo vero ad secundam partem, Negative.*

55 Ad dubium: An hæredes defunctorum possint adhibere circa Cadavera defunctorum quantitatem ceræ, sibi benevisam, seu potius constet de aliqua consuetudine quoad quantitatem ceræ, eaque sit servanda? *Sac. Congregat. Concil. in Nullius, seu Montis Cassini* 26. *Januar.* 1726. *ad VIII. respondit: Esse statuendam taxam ab Ordinario, auditis interesse habentibus, & taxa ab eodem transmittatur ad Sacram Congregationem.*

56 Ad dubium: An Presbyteri d. Ecclesiæ valeant prohibere sonum campanarum, tam de tempore obitus, quam de tempore delationis cadaveris ad aliam Ecclesiam; & quod emolumentum ab hæredibus defunctorum Sacristiæ debeatur in casu &c. *Eadem Sac. Congregat. ibid. ad XV. respondit Negative quoad tempus obitus, & pro sonitu nihil deberi; quoad tempus vero delationis Cadaveris pulsandas esse campanas, si hæredes velint, soluta competenti mercede taxanda ab Ordinario.*

57 Hæredibus licet duntaxat Parochum ad funus vocare; sed si velint alios Presbyteros vocare præferendi sunt Presbyteri Ecclesiæ Parochialis, & receptitiæ in numero ipsis hæredibus benevisio; *Sac. Congreg. Concil. in Nullius, seu Montis Cassini* 26. *Januar.* 1726.

58 Ad hæredes, & non ad Parochum spectat vocare quot, & quos libuerit *ad funus*, *Sacra Congreg. Episcop.*, *& Regul.* 4. *Januar.* 1594.

59 Numerum Religiosorum, ac electionem Religionum pro associandis cadaveribus, ad hæredes defunctorum pro libito voluntatis eorum spectare, & pertinere. & ita ubique in posterum servari debere declaravit *Sac. Rit. Congr.* 4. *Januar.* 1640.

60 Hæredes Defuncti invitare possunt numerum Sacerdotum sæcularium, aut Regularium, immo, & Confraternitatum sibi benevisum; nec cogi possunt ad vocandum Capitulum, vel alios, sed solum Parochum, cui debetur duplum eleemosynæ illius, quæ datur aliis Sacerdotibus simplicibus; *Sac. Cong. Episcop.*, *& Regul.* 17. *Martii* 1579, 13. *Octobr.* 1580., 24. *Januarii* 1642., *& 11. Decembr.* 1649.

61 Hæredes non tenentur vocare nisi Parochum; *Sacr. Cong. Episcop. & Regul.* 18. *Septemb.* 1625.

62 Hæredes Beneficiatorum tenentur resarcire bona, & domos Beneficiorum, necnon sacris supellectilibus Ecclesias providere ex Oraculo *Clementis XI. mediante encyclica Epistola sub die* 23. *Maji* 1708. *impressa in Appendic. Synod. Fulginat. Sorrentinii fol.* 167. *Ursaya in Miscellaneo Sacro, & præsens prima litt. E. num.* 29

Notæ additiones ex aliena manu.

1 SUmma Hæredum divisio est, ut vel testamentarii, vel
2 legitimi sint. De testamentariis placet hic disserere.
3 Essentia cujuscumque testamenti vel solemnis, vel minus solemnis, consistit in *Hæredis institutione* quæ est *certi successoris* in universum jus quod Defunctus habuit, declaratio legitima.

4 Hæredis institutio, aut necessaria, aut voluntaria
5 est. Hæc quando necessario certæ personæ sunt instituendæ vel exhæredandæ, hoc est quibus debetur legitima. Sic
6 itaque ante omnia hæredes sunt instituendi liberi tam
7 sui, quam emancipati tam a Patre, quam a Matre;
8 *Novell.* 115. *cap.* 3. immo, & spurii respectu Matris; *Leg.* 29. §. 1. *de inoffic. testam.* Quin, & Nepotum quoque filiis mortuis, & posthumorum *eventualiter* habenda est ratio; *Princip. & §. 1. Instit. de Liber., & Posth. hæred. instit.*
9 alias nativitate sua rumpunt testamentum; *Leg.* 3. §. 3. *de injust. rupt., & irrit. testam.* Huc etiam referuntur,
10 qui in potestatem Testatoris quocumque modo post conditum testamentum recidere queunt; *Leg.* 29. §. 11. *ff. de*
11 *Liber. & Posth. hær. instit.* Hinc consultum est, instituere hosce *eventualiter*, in quem finem Romani ex legibus varias formulas excogitarunt; *Leg.* 29. *ff. dict. tit. de Liber.*,
12 *& Posth. hæred. insti.* Inde posthumi alii *legitimi*, alii *Aquiliani*, alii *Velleiani*, alii *Juliani*, alii *Gerbiliani* dicebantur; *dict. leg.* 29. *dict. tit. de Liber.*, *& Posth. hæred.*
13 *inst.* Sed nullam hodie præstant utilitatem anxiæ illæ Veterum formulæ. Vide *Leg.* 13. *Cod. de Testam. leg. ul-* 14
tim. Cod. de Posth. Hæred. instit. Sic etiam ex eodem funda- 15
mento utile est *eventualiter* instituere Parentes, ne liberis mortuis ante Testatorem testamentum rumpant, Dici & idem potest de Fratribus quo casu & illis legitima debetur.

In voluntaria Hæredis institutione inspici debet I. ad 16
habilitatem Personarum instituendarum, II. ad modum instituendi.

In personis requirebatur, ut Juris civilis commercio 17
fruerentur; *leg.* 1. *ff. ad leg. Falcid.* tum ut Hæredes scripti 18
certi essent. Excludebantur propterea servi qua tales, 19
Peregrini, *leg.* 9. §. 2. *de Hæred. inst.* qui tamen postquam jura succedendi illis sunt communicata, hodie institui 20
queunt; *Auth. Omnes Peregrini Cod. Commun. de Success.* Deportati, Banniti, Apostat., *L.* 3. *C. de Apostat.* Hæretici *L.* 21
4. *Cod. de Hæretic.* Collegia denique, Universitates, & in- 22
certæ personæ, nisi Collegia essent excepta; *L.* 2. *& L.* 22. *C. de Sacros. Eccles. L.* 1. *C. de Judæis.* Emendavit vero hæc 23
Justinianus in §. 25. *& sequent. Institut. de Legat.* ut tantum 24
reprobata Collegia institui nequeant.

Sunt & qui *certo respectu* institui hæredes haud possunt. 25
In horum numero sunt liberi naturales, quando adsunt 26
legitimi, tunc enim nonnisi in una uncia institui a Patre queunt; *Auth. Licet C. de Natural. Liber. Novell.* 89. *cap.* 12. 27
Si Testatoris Parentes soli supersint, in duabus unciis, alias 28
vero ex asse. Sic & incestuosi hæredes a Parentibus institui haud possunt, nec Parentes incestuosi a se invi- 29
cem; *L.* 6. *C. de Incest. Nupt.* ab aliis vero possunt.

Hæc inhabilis institutio si palam fiat pro non scripta 30
habetur; *L.* 1. *C. de Hæred. Instituen.* at si clam, & in frau- 31
dem Legis, lucrum ejus cedit Fisco; *L.* 1. *& L.* 3. §. 1. *de Jur. Fisc.*

Habilitas hæredis tribus maxime temporibus considera- 32
ri debet, testamenti conditi ob Regulam Catonianam, 33
mortis, quia testamentum per hanc confirmatur, & adi- 34
tionis, quia per hanc acquiritur. Quod ultimum in hæ- 35
redibus suis diversum haud est a tempore mortis. Sed 36
jam satis de Habilitate Personarum instituendarum.

Quod attinet ad modum instituendi, I. requiritur *ut* 37
institutio possit habere effectum. Quamobrem ridicula est 38
nemini hominum institutio. Diversa autem est ratio in 39
instituendis Pauperibus; *L.* 46. *& L.* 49. *C. de Episcop. & Cler.* 40
quum enim Pauperes collective sumpti in eo quo vixit Testator loco videantur instituti, Huc etiam refertur si quis Sanctum instituat, quia sic Ecclesiæ Sancto illi dicatæ debetur; *L.* 26. *Cod. de Sacros. Eccles.*

II. *Ut fiat institutio de universis bonis*, sive unus, sive 41
plures hæredes sint instituti, quia jus Romanum non ad- 42
mittit, ut decedere quis possit pro parte testatus, pro 43
parte intestatus; *L.* 15. *ff. de Legat.* 1. *L.* 7. *de Regul. Jur.*
Hinc unicus in re certa institutus detracta mentione rei 44
in universam hæreditatem capit; *L.* 1. *ff. de hæred. instituen.*
Idem & de pluribus ex certa re institutis asseritur in *L.* 45
9. §. 13. *L.* 10. *& L.* 11. *ff. dict. tit. de hæred. instituen.* ut tamen hoc casu certæ rei adjectio habeatur instar prælegati in 46
divisione hæreditatis & ex reliquis bonis, ex æquo solvi debeat æs alienum; *L.* 35. §. 1. *ff. eod.* Idque ipsum pla- 47
cet si quidam ex certa re sint scripti, quidam non. Hoc casu illi sunt loco Legatariorum, hi vero hæredum; *Leg.* 13. *Cod. eod.* Deficientibus vero his, illis jus accrescendi salvum est.

III. *Ut institutio sit libera, non extorta*, quam ob blandi- 48
tiæ non sint vetitæ; *L. ultim. ff. Si quis aliq. testar. prohib.*

IV. *Ut sit institutio ex certa scientia & animi sententia* 49
facta. Hinc nequit in alterius arbitrium conferri; *L.* 32. 50
ff. eod. aperte scilicet, bene tamen tacite per conditionem: *L.* 68. *ff. eod. L.* 1. *ff. de Legat.* 1. vel si consideratur tanquam arbitrium boni viri; *L.* 1. *ff. de Legat.* 2. De jure vero Ca- 51
nonico hoc simpliciter admittunt ob *cap.* 13. *de Testam.*

V. *Ut sit concepta verbis dispositivis & directis*. Intellige 52
tamen de jure veteri, nam sublatum est hoc requisitum 53
per *L.* 15. *C. de Testam.* adeoque qualiscumque declaratio ta- 54
cita vel expressa hodie sufficit. Vide omnino *Harpprecht. de Tacit. Instit. hæred.*

VI. *Ut sit sincera, non Captatoria*. Confer vero hic *Tho-* 55
mas. dissert. de Captator. & in primis Bynkershoek, in opuscul. de Captat. Instit.

H Æ R E S I S.

S U M M A R I U M.

1 *Hæresis unde sit dicta.*
2 *Hæresis alia est materialis, & alia formalis, & quæ sit materialis.*
3 *Hæresis materialis inter veras hæreses numeranda non est.*
4 *Hæresis formalis quæ sit?*
5 *Ad Hæresim formalem duo copulative requiruntur, scilicet error intellectus, & pertinacia in voluntate.*
6 *Pertinacia requisita ad Hæresim formalem in quo consistat?*
7 *Talis pertinacia, & error debet esse hominis baptizati, & Fidem Christianam professi.*

8 Ta-

8 *Talis pertinax error ad hoc, ut sit hæresis, debet esse contra aliquam veritatem Fidei Catholicæ.*
9 *Hæresis formalis alia est interna, seu mentalis, & alia externa, & quæ sit utraque?*
10 *Hæresis externa dividitur in occultam, & publicam, seu manifestam.*
11 *Quot, & quæ fuerint hæreses, & Hæresiarchæ?* remissive.
12 *Hæresis per quid differat a schismate?*
13 *Schisma est error voluntatis, & non intellectus, ut est Hæresis.*
14 *Schisma purum, & mixtum, in quo differat?*
15 *Potest esse Schisma sine hæresi, sed non econtra; Sic omnis Hæreticus est Schismaticus, sed non e converso.*
16 *Ordinarie tamen, & practice loquendo vix unquam nostris hisce diebus datur amplius Schisma purum, seu sine Hæresi.*
17 *Hæresis causa spectat solummodo ad Judicem Ecclesiasticum.*
18 *Judices Ecclesiastici in causa Hæresis sunt in specie sequentes: Primo, Summus Pontifex.*
19 *Secundo, sacra Congregatio Eminentiss. Card. Generalium Inquisitorum.*
20 *Tertio, Episcopi respectu omnium existentium in sua Diœcesi.*
21 *Immo Episcopi etiam exemptorum Regularium Judices sunt in causa Hæresis, ut delegati a Papa.*
22 *Vicarius tamen Generalis sine speciali mandato non est Judex in causa hæresis.*
23 *Quarto, Judex Ordinarius in causa hæresis est etiam Capitulum Sede vacante. Non item Vicarius ipsius Generalis.*
24 *Non potest tamen Capitulum Sede vacante Exemptos judicare in causa Hæresis.*
25 *Quinto, Judices competentes in causa hæresis sunt Inquisitores Sancti Officii.*
26 *Inquisitores autem Provinciarum, & Diœcesum non sunt Judices Episcoporum, Nunciorum, & Officialium Apostolorum.*
27 *Inquisitores, & Episcopi possunt conjunctim, vel separatim procedere in causa hæresis, & quomodo?*
28 *In locis, ubi non viget Officium Inquisitionis, Episcopi soli gaudent omni facultate Inquisitoribus alias competente.*
29 *Principes, potestates, & Judices sæculares nullo modo possunt se immiscere in Processum a Judice Ecclesiastico contra Hæreticos instituendum, vel institutum, sed debent indilate exequi sententiam Judicis Ecclesiastici.*
30 *Nec possunt prætendere videre prius processum a Judice Ecclesiastico factum, & si prætendant, debet illis negari.*
31 *Sententia Judicis Ecclesiastici dicitur statim, & Indilate exequi a Judice sæculari, si intra sex dies exequatur.*
32 *Hæresis pure mentalis potest absolvi a quolibet simplici Confessario.*
33 *Episcopi, & Inquisitores absolvere possunt in utroque foro ab hæresi deducta ad forum contentiosum.*
34 *Non possunt tamen absolvere ab hæresi in foro conscientiæ tantum.*
35 *Prælati Regulares nequeunt absolvere sæculares in Foro interno ab Hæresi occulta.*
37 *An autem Prælati Regulares possint absolvere ab hæresi occulta suos subditos?* remissive.
38 *Absolutio ab hæresi in Foro interno, non suffragatur in Foro externo.*
39 *Subnectuntur Supplementa Auctoris, ad num. 40.*

1 HÆresis est verbum Græcum Latine significans ele-
ctionem, ac sectationem, eo quod sit novæ, & a
communi Ecclesiæ, & Spiritus Sancti vero sensu alienæ
Doctrinæ, & opinionis electio, aut secta, *c. Hæresis 27.*
2 *& c. Hæreticus 28. caus. 24. q. 3.* Hæresis alia est mate-
rialis, & alia formalis. Hæresis materialis est hominis
baptizati, & Fidem professi erroneus assensus contra ali-
quam veritatem Fidei ex sola ignorantia, vel errore pro-
veniens absque pertinacia voluntatis in eo persistendi;
Est in re communis. Hæc hæresis materialis inter veras
3 hæreses numeranda non est; *argum. cap. Dixit Apostolus*
29. caus. 24. q. 3. & cap. Damnamus 2. de Summa Trini-
4 *tate.* Hæresis formalis est hominis baptizati, ac Christia-
nam Fidem professi error voluntarius, ac pertinax con-
5 tra aliquam veritatem Fidei: *Est in re communis.* Unde
patet, quod ad hæresim formalem duo copulative requi-
runtur, scilicet error in intellectu, & pertinacia in vo-
luntate: *argum. cap. Dixit Apostolus 29. & cap. Qui in Ec-*
clesia 31. caus. 24. q. 3. & cit. c. Damnamus 2. de Summa
6 *Trinitate.* Pertinacia autem ex parte voluntatis requisita
ad constituendam hæresim formalem non consistit in hoc,
quod quis fortiter & mordicus diu retineat, defendat,
& tueatur errorem contra Fidem, sed in hoc, quod hu-
jusmodi errorem retineat postquam contrarium eidem est
jam sufficienter propositum: vel quando scit contrarium
teneri a vera universali Christi in terris Ecclesia, cui
7 judicium suum præferre præsumit: Sic Doctores commu-
niter. Talis autem pertinacia, & error debet esse *homi-*

nis baptizati, & Christianam Fidem professi, ad hoc ut con-
tineat hæresim, quia errores, quos non baptizati, V. G.
Turcæ, Gentiles, Judæi contra Fidem Christianam ha-
bent, non *hæreses*, sed Paganismi, Gentilismi, vel Ju-
daismi sunt, & vocantur: *Communis.* Talis pertinax er-
ror ad hoc ut sit *hæresis*, debet esse *contra aliquam veri-* 8
tatem Fidei Christianæ. Nam si sit circa alia objecta, quæ
ad Fidem Christianam non pertinent, non est *hæresis*, ut
de se patet: Et si non sit contra *aliquam*, sed contra
omnem Fidei Christianæ veritatem, non hæresis, sed Pa-
ganismus, vel Judaismus erit, aut Apostasia ad illos,
aut denique Atheismus perfectus: Quælibet enim hæresis
admittit aliquos articulos, & veritates Fidei Christia-
næ, V. G. Christum pro nobis esse passum, & mortuum,
resurrexisse, & ascendisse in Cœlum, & hujusmodi.

Hæresis formalis, de qua hic est sermo, alia est in- 9
terna, seu mentalis, & alia externa. Hæresis interna,
seu mentalis est illa, quæ in corde, seu mente retine-
tur, & nec verbis, nec facto externe manifestatur. Hæ-
resis externa est illa, quæ interne vigens, verbis, vel
facto aliquo externo sufficienter externe exprimitur: *Com-*
munis. Hæresis externa dividitur in occultam, & pu-
blicam, seu manifestam. Hæresis externa publica, seu 10
manifesta est illa, quæ palam, & coram pluribus exter-
ne manifestatur. Hæresis externa occulta, est illa, quæ
verbis, vel facto, aut signo aliquo externo proditur, vel
nemine, vel uno, aut altero solummodo præsente, &
audiente, dicendo V. G. *Non credo tres esse Personas divi-*
nas. Non credo secundam Divinam Personam esse incarnatam,
& hujusmodi. Et hæc hæresis, quia vere est, & dicitur
externa, quantumvis occulta, sufficit ad incurrendas pœ-
nas, nec requiritur, ut sit publica, dummodo alias con-
ditiones habeat. Quot autem, & quænam fuerint hære-
ses, & Hæresiarchæ, vide Berninum, qui late, & fuse 11
de omnibus per quatuor integros Tomos, Gravesòn. in
historia Ecclesiastica, Nicolium in Flosculis: Boyvin. *in*
Theologia tom. 4. aliosque passim Dogmaticos, & Histori-
cos de hæresibus, & Hæresiarchis expresse tractantes, &
quoad antiquos S. Augustin. & S. Epiphan. *lib. de Hære-*
si, & S. Isidorum relatum *in cap. Quidam autem 39. caus.*
24. q. 3. ubi plurimæ antiquæ hæreses, & Hæresiarchæ
enumerantur.

Hæresis differt a Schismate puro per hoc, quod ipsa 12
per se, ac directe opponatur Fidei, negando, seu non
credendo unum, aut plures Fidei Articulos: Schisma ve-
ro opponitur unitati, tollendo Ecclesiæ unitatem, quæ
per Charitatem habetur: *Sic communis* cum D. Thoma 2.
2. q. 39. *art.* 1. Sanchez *lib. 2. Moral. cap. 36. num.* 6. Reif-
fenstuel *lib. 5. Decretal. tit. 8. num.* 7. Unde constat, Schisma
esse errorem voluntatis, non intellectus, ut est hæresis: 13
Ursaya *Institut. Crimin. lib. 1. tit. 7. n.* 4. Notanter autem 14
dicitur, a *Schismate puro*; quia schisma purum facit qui-
dem recedere ab unitate Ecclesiæ, & ejus Capitis, Vica-
rii Christi in terris, sed absque errore in Fide: ad dif-
ferentiam Schismatis mixti, seu conjuncti cum hæresi,
quod nedum facit recedere ab unitate Ecclesiæ, sed &
insuper facit recedere a vera Fide, negando V. G. seu
non credendo Summum Romanum Pontificem esse in ter-
ris Vicarium Christi, & caput totius Ecclesiæ Catholi- 15
cæ &c. Hinc patet, posse esse schisma sine hæresi, sed
non e contra; Omnis enim hæreticus est schismaticus,
sed non e converso, ut declarat Goffred. *in Summa de*
Schismat. & docent cum Fagnan. *lib.* 5. *decretal. in cap.*
Quod a prædecessore 1. *de Schismaticis n.* 20. Ordinarie ta-
men, & practice loquendo, vix nostris hisce diebus un- 16
quam datur amplius Schisma purum, seu sine hæresi,
quamvis enim in sui principio Schisma non habeat per-
versum Fidei dogma, sicut hæresis, tamen in fine nul-
lum Schisma est sine hæresi, ut ex verbis S. Hieronymi
recte notatur *in cap. Inter hæresim 26. caus. 24. qu.* 3.,
ibi: „ Inter hæresim, & Schisma hoc interesse arbitra-
„ mur, quod hæresis perversum dogma habeat, Schisma
„ propter Episcopalem dissensionem ab Ecclesia pariter
„ separat. Quod quidem in principio aliqua ex parte in-
„ telligi potest; Ceterum nullum Schisma non aliquam sibi
„ confingit hæresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur.

Hæresis causa spectat solummodo ad Judicem Ecclesia- 17
sticum, est enim hæresis crimen mere Ecclesiasticum;
textu expresso *in cap. Ut inquisitionis 18. §. Prohibemus, de*
hæretic. in 6., ibi: *Prohibemus quoque districtius, potestati-*
bus, Dominis temporalibus, & Rectoribus, eorumdemque Of-
ficialibus supradictis, ne ipsi de hoc crimine, cum sit mere
Ecclesiasticum, quoquomodo cognoscant, vel judicent, & 18
Gloss. *ibid.* communiter recepta. In specie autem Judices
Ecclesiastici in causa hæresis sunt sequentes, Primo
Summus Pontifex; *Communis, & indubitata.* Secundo 19
Sacr. Congregatio Cardinalium Inquisitorum ad hoc ere-
cta a Paulo III. anno 1542. Constitut. 34. incipient.
Licet, & denuo restituta a Sixto V. anno 1587. Con-
stitut. incipient. *Immensa*. Tertio Episcopi respectu
omnium existentium in sua Diœcesi; *cap. Excommuni-*
camus 13. §. Adjicimus, de Hæreticis, *Clementin.* 1.
Propter quod, De Hæreticis. & Communiter Docto- 21
rum. Immo Episcopi etiam exemptorum Regularium

Judices sunt in causa hæresis, non ut Judices Ordinarii, sed ut delegati Papæ, textu expresso *in cap. Ad abolendam 9. §. final. de Hæretic.*, ibi: „ Si qui fuerint a Le-
„ ge Diœcesana jurisdictionis exempti, soli subjaceant
„ Sedis Apostolicæ Potestati; Nihilominus in his, quæ
„ contra Hæretic. sunt instituta, Episcoporum subeant ju-
„ dicium; & eis in hac parte, tamquam a Sede Apostolica delegatis (non obstantibus libertatis suæ privile-
„ giis) obsequantur „. Vicarius tamen Generalis sine spe-
22 ciali mandato Episcopi non est Judex in causa hæresis; Farinac. *de Hæresi quæst. 186. num. 13.* Imola *in Clementin. 1. de Hæretic. num. 18.* Pirhing. *lib. 5. Decret. tit. 7. num. 124.* Reiffenstuel *ibid. num. 439.* & alii, & ratio est, quia ob gravitatem hujus criminis requiritur specialis commissio, ut desumitur ex Concil. Tridentin. *sess. 24. de reformat. cap. 6.*

Quarto Judex Ordinarius in causa hæresis est etiam
23 Capitulum Sede vacante; Sic Farinac. *de hæresi quæst.* 186. nu. 177. Hostiens. *in cap. Ad abolendam 9. de Hæreticis num. 2. & 4.* Barbosa *ibid. numer. 2.* Abbas *ibid. nu. 1.* Pirhing. *loc. cit. n. 125.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 440. arg. cit. cap. Ad abolendam*, ibi: *Vel Clerici ipsi Sede vacante, cum consilio (si oportuerit) vicinorum Episcoporum,*
24 *hæreticos judicaverint.* Non potest tamen Capitulum Sede vacante Exemptos judicare in causa hæresis; Farinac. *de hæresi quæst. 186. num. 182.* Abbas *in cit. cap. Ad abolendam in fine*, & alii communiter. Et ratio est, quia Capitulum Sede vacante succedit Episcopo solum in iis, quæ jure ordinario competunt Episcopo, non vero in iis, quæ non nisi jure delegato, aut speciali habet; *arg. cap. pastoralis 11. de offic. Judic. Ordinar. & Delegat. in 6. & leg.*
25 *In omnibus ff. de Regul. Juris.* Quinto Judices competentes in causa hæresis sunt Inquisitores Fidei in S. Officio Inquisitionis specialiter deputati a suprema, & universali Congregatione Cardinalium Generalium Inquisitorum, juxta cit. Constit. Pauli III. incipient. *Licet*, & Constituti Sixti V. incipient. *Immensa*. Et est communis *arg. cap. Ut officium, de hæreticis in 6. cap. Ut Inquisitionis eod. in 6.*
26 *Clementina 1. de hæreticis*, cum similibus. Inquisitores autem Provinciarum, & Diœcesum non sunt Judices Episcoporum, Nunciorum, & Officialium Apostolicorum, sed occurrente casu suspicionis, vel accusationis, vel denunciationis contra ipsos, debent significare Sedi Apostolicæ, prout expresse statuitur *in cap. Inquisitores 16. de hæret. in 6.* & Extravag. *Cum Matthæus 3. de hæretic.* in-
27 ter communes.

Inquisitores, & Episcopi possunt conjunctim, vel separatim in causa hæresis contra suspectos, vel denunciatos procedere; ita tamen ut si separatim procedant Sententiam condemnatoriam ferre non possit Inquisitor, nisi prius processum communicet Episcopo, vel Sede vacante Capitulo; Nec Episcopus nisi suum processum communicet Inquisitori, si in sua Diœcesi officium Inquisitionis
28 vigeat, textu claro *in cap. Ut Officium 11. de hæreticis, & cap. Per hoc 17. eod. in 6.* In locis, ubi non viget Officium Inquisitionis, Episcopi soli gaudent omni facultate Inquisitoribus alias competente; Sic probat receptus usus, & consuetudo, ut observant Azorius *part. 1. lib. 8. cap. 18. quæst. 1.* Pirhing. *loc. cit. num. 130.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 449.* & alii passim. Episcopi enim in suis Diœcesibus sunt Inquisitores nati, ut recte notat Card. de Luca *Relat. Cu-*
29 *ria Romana disc. 14. num. 4.*

Principes, Potestates, & Judices Sæculares nullo modo possunt se immiscere in processum a Judice Ecclesiastico contra hæreticos instituendum, vel institutum,
30 sed debent indilate exequi sententiam Judicis Ecclesiastici, textu expresso *in cap. Ut Inquisitionis 18. de hæreticis in 6.* Nec possunt prætendere videre prius processum a Judice Ecclesiastico factum, & si prætendant, debet illis negari; *cit. cap. Ut inquisitionis*, & Innocent. VIII. Constitut. incipient. *Dilectus*, ubi præcipit, ut Judices sæculares sine ulla visione Processus ab Inquisitore facti ex-
31 equantur sententiam sub pœna Excommunicationis ipso facto incurrenda. Sententia autem Judicis Ecclesiastici dicitur statim & indilate exequi a Judice Sæculari, si intra sex dies exequitur, textu expresso in citat. Constitut. Innocentii VIII. incipient. *Dilectus filius*, ibi: Præcipia-
„ tis, atque mandetis, ut infra sex dies postquam legi-
„ time fuerint requisiti sine aliqua dictorum Proces-
„ suum per vos agitatorum visione, sententias per vos
„ latas contra hujusmodi Hæreticos prompte exequan-
32 „ tur, appellatione remota.

Hæresis pure mentalis, cum excommunicationem annexam non habeat, potest absolvi a quocumque etiam simplici Confessario; Barbosa *de potest. Episcop. part. 2. allegat. 40. num. 13.* Bordon. *in Tribunali cap. 12. num. 2. & 3.* Del bene *de Offic. Inquisit. part. 1. dub. 49. sect. 3.* Bonacina *de Censur. in Bulla Cœna disput. 1. quæst. 2. punct. 2. n. 3.* & cum aliis a se citatis Card. Petra *tom. 3. com-*
33 *ment. ad Constitut. 18. Innocent. IV. num. 13.* Episcopi, & Inquisitores absolvere possunt in utroque Foro ab hæresi deducta in Forum contentiosum; *cap. Ut Officium 11. de hæret. in 6.* & docent communiter Doctores teste Card. Petra *loc. cit. num. 27.* ubi dicit si pluries respondisse Sacram Supremam Inquisitionem; nec obstare Bullam in Cœna Domini cum, ipsa procedat quoad absolutionem ab hæresi non deducta ad Forum contentiosum. Non possunt tamen absolvere ad hæresi in Foro conscientiæ tantum, ut 34
pluries de Inquisitoribus respondit Suprema Inquisitio, teste Card. Albicio *de inconstantia in Fide cap. 25. num. 16.* Sayell. *lib. 2. cap. 8. regul. 200. num. 35.* Card. Petra *loc. cit. num. 28.* & de Episcopis pluries respondit Sacr. Congregat. Concil. præsertim *die 21. Augusti 1609. die 7. Julii 1617. die 5. Novembris 1634.*

An autem Prælati Regulares possint absolvere suos subditos ab hæresi occulta? Vid. verb. *Absolutio*, ubi late de 37
hoc.

Absolutio in Foro interno non suffragatur in Foro externo. Pœnitentes enim sic absoluti possunt adhuc in Foro externo inquiri, & puniri. Locatus *verb. Absolvere num. 1. & verb. hæreticus num. 24.* Repertor. Inquisitor. *verb. Confessio §. verum*, Zanchin. *de hæretic. cap. 34.* Duard. *in Bulla Cœnæ lib. 3. §. 2. quæst. 12. num. 12.* Barbosa *loc. cit. allegat. 40. num. 29.* Card. Petra *loc. cit. num. 39.* & alii passim. 38

Hæresis abjuratio præcedens requiritur tamquam conditio necessaria in Litteris Apostolicis dispensationum, 39
quæ super gradibus consanguinitatis, vel affinitatis, aliisve impedimentis petuntur pro personis diversæ professionis. Bened. XIV. tom. 2. Constitut. 52. incip. *Magna Nobis admirationis*. Hæresis abjurandæ promissio non sufficit, ut hujusmodi Litterarum Executor, seu Episcopus 40
dispensandi facultatem ab Apostolica Sede habens, dispensationes ipsas ad effectum perducat, Idem Constitut. 59. 41
incip. *Ad tuas manus*. Hæretici ratione suscepti Baptismi ad amplectendam Fidem Catholicam cogi possunt, 42
Idem *ibid.* In locis tamen, in quibus toleratur, ut hæretici mixti cum Catholicis habitent, videndum quid ferat usus, & consuetudo. Idem *ibid.*

Hæreticorum conjugia ex perpetua Sedis Apostolicæ disciplina, sunt Catholicis interdicta. Idem Constitut. 52. 43
incip. *Magna Nobis admirationis*. Si vero aliquando ex gravissimis causis permittuntur, opportunæ adjiciuntur cau- 44
telæ, quibus & conjugis Catholici Fides, & futuræ prolis Catholica educatio in tuto habeatur. Idem *ibid.* Hujusmodi connubia in aliquibus locis, in quibus hæretici cum 45
Catholicis mixti vivunt de facto ineuntur, & a Potestate Ecclesiastica, ne majora mala proveniant, tolerantur. Idem Constitut. 19. incip. *Ad tuas manus*. Verum Dispensationes super gradibus aut impedimentis, ab Apostolica Sede pro ipsis non conceduntur, nisi adjecta conditione abjurandæ prius hæresis. Idem *ibid.* & citat. Constitut. 51. incip. *Magna Nobis admirationis*. 46

Hæretici occulti absolvi possunt a Pœnitentiaria Apostolica. Idem tom. 1. Constitut. 95. incip. *Pastor bonus §.* 47
9. Hæretici ad Fidem redeuntes summa Charitate ab Ecclesia recipiuntur. Idem Constitut. 129. incip. *Quamvis tempore §. 11.* 48

A censuris propter Hæresim formalem externam incursis nullus Confessarius quibusvis amplissimis facultatibus 49
munitus, vel etiam tempore Jubilæi, absolvere potest, nisi expressim ad id facultatem habuerit; Benedict. XIV. Constitut. incip. *Inter præteritos §. 85.* Videsis etiam *cap. 4. & 5. lib. 9.* De Synodo Diœces. 50

HÆRETICA PROPOSITIO. Vide verb. *Propositiones damnatæ num. 22.*

HÆRESI PROXIMA. Videm *ibidem num. 25.*

SAPIENS HÆRESIM. Vide *ibidem num. 23.*

SUSPECTA DE HÆRESI. Vide *ibidem num. 24.*

HÆRETICUS.

SUMMARIUM.

1 *Hæreticus est, qui negat aliquem ex Articulis ab Ecclesia definitis.*
2 *Ad hoc autem, ut quis sit Hæreticus formalis articulum ab Ecclesia definitum negare debet cum errore intellectus, & pertinacia voluntatis.*
3 *Hæreticus enim censeri non debet errans in Fide, si Romanæ Ecclesiæ judicio errorem supponat, paratus stare decisioni Sedis Apostolicæ.*
4 *Hæreticus formalis est, qui positive dubitat de Fide, vel aliquo illius Articulo sufficienter sibi proposito &c.*
5 *Unde ex hujus defectu* formales Hæretici *non sunt, qui inter hæreticos nati, & educati de uno, vel pluribus articulis dubitant, donec sufficienter sibi proponantur.*
6 *Hæreticus est, qui de Sacramentis aliter sentit, ac docet, quam Romana Ecclesia prædicat, & observat.*
7 *Hæreticus alius est lapsus, & alius relapsus, & quis sit uterque?*
8 *Relapsus alius dicitur relapsus manifestus, seu verus, & alius præsumptus, seu fictus, & quis sit uterque?*

9 Non

9 Non solum dicitur relapsus, qui in eamdem speciem hæresis jam abjuratam relabitur, sed etiam, qui post abjuratam simpliciter, & generaliter hæresim, inde in quamcumque aliam hæresim incidit, vel receptat, associat, defendit, auxilium fert hæreticis.

10 Hæreticus, vel Schismaticus, si non resipiscat, nequit salvari, sed æterne damnabitur, nec ad salutem ei proderunt Baptismus, eleemosyna, aut mori pro Christo.

11 Catechumenus nondum baptizatus, deficiens a Fide, quam recepit, non est proprie dictus hæreticus, sed Infidelis.

12 Ficte, & invalide baptizatus, si Fidem deserat, habendus est ut Hæreticus, quamdiu de Baptismi fictione, aut invaliditate non constet, licet in rigore talis non sit defectu Baptismi.

13 Qui metu mortis perculsus negat Fidem, aut aliquid contrarium Fidei affirmat absque ullo interiore mentis assensu, non est vere, & proprie hæreticus.

14 Tamquam hæreticus censendus est non solum is, qui temere asserit, sed etiam qui vertit in dubium animam rationalem, seu intellectivam non esse formam corporis humani per se, & essentialiter.

15 Sic etiam tamquam hæreticus verus est habendus non solum is, qui temere negaret, sed etiam qui verit in dubium animam rationalem, seu intellectivam esse immortalem.

16 Qui assereret hodie Terram esse mobilem, Solem vero Orbis centrum, & immobilem, venit Ursaya quod esset censendus hæreticus.

17 Omnis communicatio politica, seu quæcumque conversatio, commercium, & convictus cum hæreticis, unde imminet periculum subversionis Fidei, vel morum, est Catholicis prohibita sub mortali.

18 Si autem absit periculum subversionis, & scandalum, possunt Catholici licite cum hæreticis communicationem politicam habere, etiamsi essent Lutherani, Calvinistæ, aliique denunciati.

19 Assignantur varia, quæ sunt licita Catholicis præsertim in locis ubi cum Hæreticis permixti habitant.

20 Matrimonia Catholicorum cum Hæreticis debite, ac ritu Catholico contracta sunt valida.

21 Talia tamen Matrimonia sunt illicita sub peccato mortali, nisi Papa dispenset, aut rationabilibus causis excusentur, usque ad n. 23.

24 Talia Matrimonia in Germania, & cæteris locis, ubi Hæretici cum Catholicis permixti habitant secundum multos sunt licita ex consuetudine, cum quibusdam tamen conditionibus.

25 Iniquissimum & graviter peccaminosum est tam contra Jus Ecclesiasticum, quam divinum illud pactum quod in aliquibus locis dicitur adjici Matrimoniis Catholici cum Hæretica, nempe ut masculi educentur in Fide Catholica Patris, & fœminæ in Secta Hæretica Matris; vel econtra.

26 Nec valet immemorabilis consuetudo in contrarium.

27 Disputare publice, vel privatim cum Hæreticis de Fide est prohibitum omnibus Laicis sub pœna Excommunicationis ferendæ sententiæ.

28 Hæc tamen Lex seu prohibitio vel casu nunquam fuit recepta, vel contraria consuetudine abrogata in locis, in quibus Catholici permixti habitant cum Hæreticis.

29 Disputare cum Hæreticis non est prohibitum Clericis, maxime si sint sufficienter docti, & debitas circumstantias prudenter observent. Alia, remissive.

30 Stando in rigore utriusque Juris nec recipi, nec tolerari possunt Hæretici, & ritus eorum in territoriis Catholicis.

31 Ad evitandum tamen majus Religionis, & Ecclesiæ Catholicæ malum recipi, & tolerari possunt.

32 Hæretici sunt revelandi, seu denunciandi Inquisitoribus sub pœna Excommunicationis.

33 Immo Hæretici evidenter cogniti ut tales sunt denunciandi, quamvis probari non possint.

34 Libros Hæreticorum scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, incurrunt excommunicationem. Alia, remissive.

35 Hæretici omnes formales externi ipso facto incurrunt Excommunicationem Papæ reservatam.

36 Immo non solum hæretici, sed etiam Credentes eis, Receptores, Defensores, & Fautores eorumdem.

37 Credentes qui sint?

38 Receptores qui sint?

39 Defensores qui sint?

40 Fautores qui sint?

41 Excommunicationem ipso facto etiam incurrunt, qui hæreticos, aut eis credentes, aut eorum receptores, Defensores, & fautores in loco sacro sepeliunt.

42 Omnes Hæretici publici, & notorii ipsofacto sunt irregulares, & remanent tales etiam post conversionem, & absolutionem.

43 Etiam Hæretici occulti probabilius sunt irregulares.

44 Irregularitas incurritur etiam a Credentibus, receptoribus, defensoribus, & fautoribus hæreticorum.

45 Hæretici omnes, credentes, receptores, defensores, & fautores eorum sunt inhabiles ad Beneficia, & Officia Ecclesiastica.

46 Hinc tenentur Beneficia in hæresi recepta una cum fructibus dimittere, & restituere.

47 Talis inhabilitas ad Beneficia, & Officia Ecclesiastica durat in ipsis etiamsi convertantur, & hæresim abjurent, præsertim si fuerint publici, seu notorii hæretici.

48 Et hæc inhabilitas probabilius durat etiam in hæreticis occultis post eorum conversionem, & absolutionem.

49 Hæretici, eisque credentes, receptores, defensores, & fautores eorum sunt insuper privati Beneficiis, & Officiis prius rite obtentis.

50 Etiam ante sententiam Judicis.

51 Ante tamen sententiam declaratoriam Beneficia dimittere, & fructus post privationem ipso jure statutam perceptos restituere non tenentur.

52 Hinc infertur, quod privatio Beneficiorum rite obtentorum locum non habet quamdiu hæresis manet occulta.

53 Tam filii, quam nepotes patris hæretici, soli autem filii, non item nepotes Matris hæreticæ ipso jure sunt inhabiles ad Beneficia, & Officia, & sunt irregulares.

54 Redduntur tamen habiles, si eorum parentes convertantur, & ad Ecclesiam Catholicam redeant, sive nati sint ante, sive post eorum conversionem.

55 Qui ad preces, vel recommendationem hæreticorum obtinent Beneficia, ipso actu privantur sic acquisitis, & inhabiles sunt ad alia.

56 Hæretici, eorumque receptores, defensores, & fautores ipso jure privati existunt Ecclesiastica sepultura.

57 Hæretici propter crimen hæresis confugientes ad Ecclesiam, non gaudent immunitate.

58 Gaudent tamen immunitate Ecclesiastica, si confugiant ad Ecclesiam ob aliud crimen.

59 Hæretici omnes sunt infames.

60 Receptores, defensores, & Fautores redduntur etiam ipso infames, si postquam fuerint excommunicati intra annum satisfacere contempserint.

61 Hæretici, eorumque Receptores, Defensores, & Fautores sunt etiam inhabiles ad omnia Officia publica, ad omnes honores, & omnes actus civiles.

62 Hæretici a die commissi criminis ipso facto amittunt patriam potestatem in filios, & ipsi efficiuntur sui juris.

63 Sic mulieres hæreticæ amittunt dotem, & omnia alia privilegia.

64 Hæretici amittunt facultatem faciendi Testamentum, & succedendi in hæreditatem tam ab intestato, quam ex Testamento.

65 Hæretici a die commissi criminis ipso jure incurrunt confiscationem omnium suorum bonorum, itaut nec filiis eorum Catholicis successio aliqua, vel hæreditas relinquatur.

66 Ante autem sententiam declaratoriam commissi criminis hæresis, Hæretici possessionem non amittunt, & bona sua Fisco tradere non tenentur.

67 Nisi tamen hæretici sint publici, & notorie tales.

68 Hæretici amittunt jurisdictionem, & dominium in Vassallos, & servos, ipsi enim Vassalli & servi, aliique liberantur a privata obligatione debita hæreticis, & fide eisdem servanda.

69 Hæretici debent damnari ad carceres perpetuos, vel temporales juxta criminis, & Personarum circumstantias, & qualitates.

70 Hæretici impœnitentes ultimo supplicio affici, & comburi debent.

71 Sic etiam ultimo supplicio afficiendi sunt Hæretici relapsi, etiamsi pœniteant, & hæresim de novo abjurent, & plene convertantur.

72 Filii, & Filiæ parentum hæreticorum, quamvis Catholici, privantur quavis hæreditate paterna tam ex Testamento, quam ab intestato eis alias competente.

73 Non sunt tamen incapaces hæreditatis ascendentium, collateralium, & exterorum.

74 Filii, & filiæ Hæreticorum sunt etiam infames.

75 Nati tamen in Germania ex parentibus Hæreticis secundum multos graves Doctores non sunt infames, unde conversi possunt sine dispensatione promoveri ad Sacros Ordines.

76 Filii Hæreticorum sunt immunes a reliquis temporalibus, & corporalibus pœnis.

77 Immo filii Hæreticorum sunt immunes etiam a pœna privationis Beneficiorum, & officiorum obtentorum ante parentum condemnationem.

78 Hæretici, qui ad Catholicam Ecclesiam redeunt, possunt libere, & licite sibi retinere bona Ecclesiastica olim a suis majoribus, vel a se ipsis usurpata.

HÆreticus est, qui negat aliquem ex Articulis ab Ecclesia definitis; *cap. Sicut 2. dist. 15. cap. Cum Christus 7. de Hæreticis*, Fagnan. *lib. 3. Decret. in cap. Ex parte 8 de Clericis non resident.* & communis aliorum. Ad 1
hoc autem ut quis sit hæreticus formalis, articulum ab 2
Ecclesia definitum negare debet cum errore intellectus,

& per

& pertinacia voluntatis; *arg. cap. Dixit Apostolus 29 & cap. Qui in Ecclesia 31. caus. 24. quæst. 3. & cap. Damnamus 2. de Summa Trinitate*. Hæreticus enim censeri non 3 debet errans in Fide, si Romanæ Ecclesiæ Fidem se tenere confiteatur, ut errorem suum supponat judicio Sedis Apostolicæ, qui in suo errore non est pertinax contra Fidem; *cap. Hæc est Fides 13. caus. 24. q. 1. cap. Dixit Apostolus 29. caus. 24. q. 3.* ubi ex verbis S. Augustini sic dicitur: „ Qui sententiam suam quamvis falsam „ atque perversam nulla pertinaci animositate defendunt, „ præsertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererunt, sed a seductis, atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærunt autem cauta sollicitudine „ veritatem, corrigi parati, cum invenerint, nequaquam sunt inter hæreticos deputandi, " & concordat *cap. Damnamus 2. de Summa Trinitate §. In nullo*: juncta Gloss. *ibidem verb. Peratur*, & Extravagant. *Per electionis, de hæreticis*, & Glossa ibi verb. *Corrigenda*, & sic Communis Doctorum.

4 Hæreticus autem formalis est, qui positive dubitat de Fide, vel aliquo illius articulo sufficienter sibi proposito, pertinaciter asserendo, vel judicando non esse omnino certum, vel esse dubium, an sit certus, vel verus ille Articulus Fidei; *arg. Cap. Dubius 1. de hæreticis*, ubi: *Dubius in Fide infidelis est*, *cap. Firmiter 1. de Summa Trinitate*, juncto Symbolo S. Athanasii, ibi: *Nisi fideliter, firmiterque crediderit, salvus esse non poterit*; Sic S. Thomas 2. 2. *q. 10. art. 5.*, *& q. 11. art. 1.* Abbas *in cit. Cap. Dubius n. 1.* Pirhing *lib. 5. Decret. tit. 7. n. 4.* Reiffenstuel *ibidem n. 10.* & communis aliorum. Dicitur autem 5 notanter, *de articulo sufficienter sibi proposito*, quia ex hujus defectu formales hæretici non sunt, qui inter hæreticos nati, & educati de uno, vel pluribus articulis dubitant. His enim dubitare interim licet, donec rationes, & argumenta, seu motiva credibilitatis Fidei nostræ sufficienter, & recte apprehendant. Et ratio est, quia talis dubitatio in istis non est conjuncta cum pertinacia, immo eam ordinat ad penetranda melius fundamenta Fidei Catholicæ exemplo Beroensium, qui audita prædicatione S. Pauli *susceperunt verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes scripturas, si hæc ita se haberent*, ut legitur in Actibus Apostolorum *cap. 17.*, & colligitur ex verbis S. Augustini *Epist. 162. relat. in cap. Dixit Apostolus 29. caus. 24. q. 3.* & docet Layman *lib. 2. tract. 1. cap. 13. n. 5.* Valent. *tom. 3. disp. 1. q. 10. part. 4.* Sanchez *lib. 2. decis. 1. n. 8.* Reiffenstuel *lib. 5. Decret. tit. 7. n. 11.* & alii.

6 Hæreticus est qui de Sacramentis aliter sentit, ac docet quam Romana Ecclesia prædicat, & observat; *arg. Cap. Ad abolendam 9. de hæreticis, & cap. Hæresis 27 caus. 24. q. 1.* Fagnan. *lib. 1. Decret. in Cap. Cum venisset 1. de Sacra Unctione, n. 96.* Hæreticus alius est lapsus, & alius 7 relapsus. Lapsus est, qui a professione Fidei in hæreticam pravitatem incidit, in eaque perseverat. Relapsus vero est, qui postquam prioriens errorem abjuravit, iterum in hæresim relabitur; Farinac. *de hæresi q. 194.*, & 195. Brugni. *Instit. crimin. lib. 2. tit. 2. n. 9.* Card. 8 *Albitius de inconstant. in Fide par. 1. cap. 16. n. 1.*, & *sequent.* Ursaya *Instit. Crimin. lib. 1. tit. 6. n. 12.* Relapsus alius dicitur relapsus manifestus, seu vere, & alius præsumptus, seu ficte. Relapsus manifestus, seu vere est ille, de cujus primo, & secundo lapsu constat ex manifestis probationibus, Decian. *lib. 5. cap. 10. n. 1.* Rela- 9 psus vero præsumptus, & ficte est ille, cujus duplex lapsus non est concludenter probatus, sed solum est vehementi suspicione, Ursaya *loc. cit. n. 13.* Non solum autem relapsus dicitur, qui in eamdem speciem hæresis, quam abjuravit, relabitur, ut in *cap. Ad abolendam 9. de hæreticis §. Illos quoque*, sed etiam ille, qui post abjuratam simpliciter, & generaliter hæresim, inde in quamcumque aliam hæresim incidit, vel receptat, associat, defendit, vel auxilium fert hæreticis; *cit. Cap. Ad abolendam 9. de hæreticis, §. Illos quoque*, Ursaya *Instit. Crimin. lib. 1. tit. 6. n. 15.*, & cum aliis Pena *de Inquisit. part. 2. Commen. 63.* Menoc. *de Arb. cap. 375. num.*, & *sequent.*

Hæreticus, vel Schismaticus, si non resipiscat, nequit salvari, sed æterno damnabitur, nec ad salutem ei 10 proderunt Baptismus, eleemosyna, aut mori pro Christo, text. expresso *in cap. Firmissime 3. de hæreticis*, ubi ex verbis S. Augustini (a) sic præcise habetur: „ Firmissime tene, & nullatenus dubites, omnem hæreticum, „ vel Schismaticum cum Diabolo, & Angelis ejus æterni ignis incendio præcipitandum, nisi ante finem vitæ, „ Catholicæ fuerit incorporatus Ecclesiæ; & post pauca: Omni homini, qui Ecclesiæ Catholicæ non tenet „ unitatem, neque Baptismus, neque eleemosyna, quantumlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta prodesse poterit ad salutem. (b)

11 Catechumenus nondum baptizatus deficiens a Fide, quam recepit, non est proprie dictus hæreticus saltem coram Ecclesia, & in Foro externo, sed Infidelis, quia Fidem solemniter in Baptismo non est professus, adeoque neque formaliter, & completive membrum Ecclesiæ factus est, sed inchoative solum, Sanchez *lib. 2. moral. cap. 7. n. 34.* Azor. *part. 1. Instit. moral. lib. 8. cap. 9. q. 3.* Pirhing. *loc. cit. n. 6.*, & alii. Ficte, & invalide Bapti- 12 zatus si Fidem deserat, habendus est ut hæreticus, quamdiu de Baptismi fictione, aut invaliditate non constat; licet in genere talis non sit defectu Baptismi; *Commu- 13 nis*. Qui metu mortis perculsus negat Fidem, V. G. se esse Catholicum, vel aliquid Fidei contrarium affirmat, absque ullo tamen interiore mentis assensu, peccat quidem contra præceptum profitendi Fidem, at non est vere, & proprie Hæreticus, cum Hæresis essentialiter consistat in interno judicio erroneo intellectus contra Fidem; Azorius *part. 1. Instit. moral. lib. 8. cap. 9. q. 9.* cum communi aliorum.

14 Tamquam Hæreticus censendus est, non solum is, qui temere asserit, sed etiam qui vertit in dubium, animam rationalem, seu intellectivam non esse formam corporis humani per se, & essentialiter, *Clement. unic. §. Porro, de Summa Trinitate*. Sic etiam tamquam verus Hæreticus 15 est habendus non solum is, qui temere assereret, sed etiam qui vertit in dubium, animam rationalem, seu intellectivam esse immortalem, Concil. Lateranense tertium *sub Leone X. sess. 8.*, ibi: „ Damnamus, & reprobamus „ omnes asserentes, animam intellectivam mortalem esse, „ & hoc in dubium vertentes, cum illa non solum vere, & per se, & essentialiter humani corporis forma „ existat, verum, & immortalis, quod manifeste constat „ ex Evangelio." Ursaya *Instit. crimin. lib. 1. tit. 6. de crimine Hæresis n. 2.* habet præcisa verba: „ Si aliquis hodie assereret, (c) Terram esse mobilem, Solem vero „ Orbis centrum, & immobilem, esset Hæreticus, quia „ contrarium a Sacra Congregatione Sanctissimæ Inquisitionis definitum fuit die 22. Junii 1633. teste Caserr. *in Synagog. verust. ad d. diem 22. Junii* condemnando opinionem præstantissimi Mathematici Galilæi, „ qui eamdem antiquam sententiam Copernici, & Pythagoræ totis viribus defendebat." Hæc Ursaya. Et quidem merito, cum ex Sacra Scriptura expresse habeatur, Solem moveri, & Terram quiescere; De motu enim Solis habetur Josue *cap. 10. n. 12. 13.*, & 14.

„ Tunc

(a) Vel potius S. Fulgentii.

(b) Scilicet dummodo mors pro Christo suscepta non includat implicitam hæresis detestationem; nam si charitate motus hæreticus pro Christo mortem subeat, implicite detestatur hæresim.

(c) Lucius noster hospitem omnino in re theologica sese demonstrat, dum hæreseos notat opinionem, quæ terram moveri, Solem vero centrum esse mundi, atque immobilem asserit. Scimus, sub Paulo V. an. 1616., & sub Urbano VIII. anno 1633. vetitum fuisse hanc opinionem propugnare: at nefas inde est concludere declaratam fuisse hæresim, atque ut hæreticam proscriptam, etsi enim qualificatores notarint ut in philosophia falsam, & formaliter hæreticam hanc propositionem: „ Sol est in centro mundi, & immobilis motu locali, quia est expresse contraria Sacræ Scripturæ; ut legitur in sententia contra Galilæum lata, tamen Apostolica Sedes neque tunc, neque deinceps illam hæreticam declaravit." Id ex ipsa abjuratione sententiæ annexa satis superque liquet. En verba Galilæi: „ Eo quod postquam mihi cum præcepto fuerat ab hoc sancto Officio juridice injunctum, ut omnino desererem falsam opinionem, quæ tenet, Solem esse centrum mundi, & immobilem, & terram non esse centrum, „ ac moveri, nec possem tenere, defendere, aut docere quovis modo, vel scripto prædictam falsam doctrinam, & „ postquam mihi notificatum fuerat prædictam doctrinam repugnantem esse sacræ Scripturæ scripsi, & typis mandavi librum, in quo eamdem doctrinam jam damnatam tracto, & adduco rationes cum magna efficacia in favorem „ ipsius non afferendo ullam solutionem; Idcirco judicatus sum vehementer suspectus de hæresi, videlicet quod tenuerim, & crediderim, Solem esse centrum mundi, & immobilem: & terram non esse centrum, ac moveri." Vide ergo, mi Ferrari, Galilæum non hæreticum, sed suspectum de hæresi habitum ob hanc opinionem fuisse, quæ quidem suspicio vehemens ex eo quoque oriebatur, quod monitus a suprema Inquisitione de falsitate opinionis pugnante cum sacra Scriptura, illam obstinate tueri etiam deinceps voluerit. Injuria ergo dicitur fuisse hanc opinionem ut formalem hæresim damnatam. Dicat fortasse a Theologis notatam. Sed nota ista per Apostolicam Sedem probata non fuit, neque ab omnibus Theologis adjecta propositioni fuit; sæpe enim qui eam erroneam in fide existimarunt. Sed neque hæc ita probata fuit censura quemadmodum Lucius noster affirmat; nam in Sententia dicitur tantum Galilæum se reddidisse *vehementer suspectum de hæresi*; atque ita coactus fuit abjurare.

„ Tunc locutus est Josue .... dixitque coram eis, Sol contra Gabaon ne movearis, & Luna contra vallem Aialon; steteruntque Sol, & Luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis ... Stetit itaque Sol in medio Cœli, & non festinavit occumbere spatio unius diei, Non fuit antea, nec postea tam longa dies, obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Israel. Et Ecclesiastes cap. 1. n. 5., & 6. Oritur Sol, & occidit, & ad locum suum revertitur, ibique renascens gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem, lustrans universa in circuitu pergit spiritus, & in circulos suos revertitur ". Et Isaias cap. 38. n. 8. *Reversus est Sol* (in horologio Achaz) *decem lineis per gradus, quos descenderat*, juxta id quod habetur etiam 4. *Regum* cap. 20. n. 11. Et Matthæi cap. 5. n. 45. Christus ipse dicit: *Qui solem suum oriri facit super bonos, & malos*. Et Apostolus ad Ephes. c. 4. n. 6. dicit: *Sol non occidat super iracundiam vestram*. Pro terræ autem quiete habetur Paralipomenon lib. 1. c. 16. n. 30. *Commoveatur a facie ejus omnis terra, ipse enim fundavit orbem immobilem*. Et *Psal.* 92. num. 1. „ Etenim firmavit orbem terræ qui non commovebitur. „ Et *Psal.* 103. n. 5. Qui fundasti terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in sæculum sæculi ". Et
16 Proverb. 8. n. 29. Quando appendebat fundamenta terræ. Et Ecclesiastes cap. 1. n. 4. *Terra autem in æternum stat*. Hinc jure merito Copernici, Pythagoræ, Galilæi, horumque sequacium opinio de motu terræ, & Solis quiete tamquam contraria Sacræ Scripturæ anno 1616. sub Paulo V., & anno 1633. sub Urbano VIII. proscripta est, ut temeraria, & hæretica apud Ricciol. lib. 9. *Almagesti*, & Fortunatum a Brixia in *Philosophia sensuum mechanica* t. 2. tract. 1. dissert. 2. propos. & alios passim. (a)

17 Omnis communicatio politica, seu quæcumque conversatio, commercium, & convictus cum hæreticis, unde immineat periculum subversionis Fidei, vel morum, est Catholicis prohibita sub mortali; *Communis*. Apostolus enim *ad Titum* 4. sic præcise dicit: „ Hæreticum hominem post unam, & secundam correptionem devita, „ sciens quia subversus est, & 2 ad Timot. cap. 2. idem „ Apostolus prohibet omnem conversationem, & colloquium cum hæreticis dicens: Profana, & inaniloquia „ devita, multum enim proficiunt ad impietatem, & „ sermo eorum ut cancer serpit, ex quibus Hymenæus, „ & Philetus, qui veritate exciderunt, & ex Ecclesiastici 3. Qui amat periculum, in illo peribit ". Si a-
18 gens absque periculum subversionis, & scandalum, possunt Catholici licite cum hæreticis communicationem politicam habere, etiamsi essent Lutherani, Calvinistæ, aliive publice denunciati quotannis. Et ratio est, quia Martinus V. in Concilio Constantiensi per Constitutionem incipient. *Ad evitanda*, declaravit nullum excommunicatum in particulari esse vitandum, nisi a Judice specialiter, & nominatim sit denunciatus, aut nisi publicus, & notorius percussor Clerici. Denunciatio autem, quæ sit non est specialis circa aliquas Personas nominatim expressas, sed generalis duntaxat omnes Lutheranos, Calvinistas &c. in genere complectens, adeoque &c. Sanchez lib. 2. moral. cap. 9. n. 3. Pirhing lib. 5. Decret. tit. 7. n. [illegible] & 23. Reiffenstuel ibid. n. [illegible] & 23., & communis aliorum [illegible].

19 Hinc [illegible] licitum esse Catholicis [illegible] hæreticis permixti vivere, [illegible], & habere cum eis civiles contractus; Azorius part. [illegible] cap. [illegible] Sanchez loc. cit. cap. 9. n. 5. Pirhing loc. cit. n. 24. Reiffenstuel loc. cit. n. 24. Secundo, adire, & visitare templa hæreticorum, & ibi ritu Catholico orare (b), vel conciones eorum audire, si ex justa causa fiat, V. G. ut famulus Dominum suum comitetur, vel ut errores Prædicantis hæretici annotentur ad confutandum, dummodo absit scandalum, & periculum propriæ perversionis; Sanchez lib. 2. moral. cap. 4. n. 26. Layman lib. 2. tract. 1. cap. 11. n. 5. Becan. tract. de Fide cap. 9. q. 5. n. 17. Azor. loc. cit. cap. 11. q. 4. Pirhing loc. cit. sub n. 24. Reiffenstuel loc. cit. n. 24. Tertio, admittere filios hæreticorum ad Scholas, vel studia Catholica, non tamen e contra Filios Catholicorum ad Scholas hæreticorum ob perversionis periculum; Navarr. lib. 1. consil. 1. n. 25. Reiffenstuel loc. cit. n. 24. Quarto, cum hæreticis nondum personaliter denunciatis simul orare, & cum Divinam, & conciones cum eis audire, & funus ad sepulcrum comitari, dummodo id fiat solo affectu civilitatis, & amicitiæ sine communicatione in ritibus, & cæremoniis hæreticorum, & hæretici non sepeliantur in loco Sacro, Navarr. consil. 12. num. 7. de hæreticis, Azor. loc. cit. cap. 11. q. 2. & 4. Pirhing loc. cit. n. 24. Quinto, servire, seu famulari hæreticis; Reiffenstuel loc. cit. n. 24., & communis aliorum.

Matrimonia Catholicorum cum hæreticis debite, ac ritu Catholico contracta sunt valida; S. Thomas, & S. Bonaventura in 4. dist. 39. q. 1. art. 1. Abbas in cap. final. de condition. appos. n. 3. & ibi Joann. Andr. n. 8. Cardinalis n. 3. Sanchez lib. 7. disp. 72. n. 2. Navarr. in Manual. cap. 22. n. 49. Reiffenstuel lib. 4. Decret. tit. n. 357. cum communissima aliorum, & hodierna certe; arg. cap. *Decrevit* 14. de hæreticis in 6. Talia tamen Matrimonia sunt illicita sub peccato mortali, nisi Papa dispenset, aut rationabilibus causis excusentur; *Communissima* ob clara jura hujusmodi Matrimonia expresse, & graviter prohibentia, uti patet ex Concilio Agatens. relat. in cap. *Non oportet* 16. caus. 28. q. 1. ibi: *Non oportet cum hominibus hæreticis miscere connubia*. Concil. Illiberitan. cap. 16., ibi *Catholicas puellas neque hæreticis dare placuit*; & cap. *Cave* 15. caus. 28. q. 1. ibi: *Cave Christiane ... ne hæreticam uxorem alienam a Fide tua uxorem accersas tibi* Concordat. Conc. Laodicense cap. 10. Carthaginense III. cap. 12. Calcedonense cap. 14. juncto cap. *Decrevit* 14. de hæreticis in 6. ubi mulieres hæreticis nubentes in pœnam peccati privantur dote, & sic tenet communis Catholicorum cum Perez de *Matrimonio disp.* 36. sect. 2. n. 2. Sanchez lib. 7. disp. 72. n. 5. Sporer tom. 4. cap. 1. sect. 1. n. 119. Layman lib. 5. tract. 10. part. 4. cap. 13. n. 2. Gobat. tract. 9. cas. 11. num. 216. dicentium peccare mortaliter Catholicum, aut Catholicam si cum hæretica, aut hæretico Matrimonium contrahat, quia in se gravi agit contra justissima Ecclesiæ præcepta. Et novissime declaravit Clemens XI. die 18. Junii 1710. test. Card. Petra tom. 4. *Comment. in Constit.* 12. *Joann. XXII. numer.* 14. Vide ibi ubi multa ad rem.

Notanter autem dicitur, nisi Papa dispenset, aut rationabilibus causis excusentur, quia interveniente Pontificis dispensatione, talia Matrimonia sunt licita, cum Pontifex possit sine dubio supra Jus Ecclesiasticum dispensare; text. expresso in cap. *Proposuit* 4. de concession. præbend. ibi: *Qui secundum plenitudinem potestatis de jure possumus supra jus dispensare*. Sicuti etiam sunt licita talia Matrimonia, si rationabiles causæ interveniant, quæ praecipue tres esse possunt. Prima utilitas spiritualis, nempe si conjux hæreticus, promittat, vel certe magna spes sit illum Fidem Catholicam amplexurum; ita expresse citat. Concil. Illiberitanum, & Laodicense, & communis Doctorum cum Layman loc. cit. sub num. 2. Marchant. tom. 2. tract. 2. sect. 4. q. 11. in appendic. qui hic refert connubia cum hæreticis Regibus, Principibus, si inde speretur conversio Regnorum, protectio Catholicorum.

Itaque a suprema Inquisitione prohibitum fuit, ac etiam nunc prohibetur defendi ut thesim prædictam opinionem de motu telluris, quia textus Sacræ Scripturæ qui exprimunt motum solis, ac quietem telluris a Sanctis Patribus in sensu litterali accipiuntur; & non juxta vulgi intelligentiam, & captum, ut nonnulli philosophi exponunt. Nefas vero est recedere a sensu litterali sacræ Scripturæ etiam de re philosophica disserente, Sanctis Patribus probato, sine perspicua, & omnino evidenti demonstratione contraria. Hac de causa vetitum est hanc opinionem tueri velut thesim; nam ut hypothesis propugnari, & doceri licite potest ex Decreto Supremæ Inquisitionis anni 1757. Immo si eo Philosophi devenirent, ut evidenti demonstratione ostenderent, quiescere Solem in centro mundi, ac terram moveri, statim permitteretur omnibus hanc opinionem amplecti, sicuti universim tenemus dari antipodas contra patres, qui exponentes secundum literam nonnullos Scripturæ textus dari Antipodas infitiati sunt. Hoc in casu diceremus, Scripturam de Solis motu loquentem, id exprimere quod oculis apparet, & quod vulgo homines putant, non vero qua ratione motus illi juxta naturæ leges fiant.

(a) Ad præcavendos scrupulos, qui occasione verborum quorumdam significationes varias præseferentium excitari in animo possunt, lector sententiam S. Hilarii l. 2. de Trinit. teneat dicentis: „ De intelligentia Hæresis, non „ de scriptura est: & sensus, non sermo fit crimen; Et Melch. Cani, qui lib. 12. de loc. Theol. cap. 8. ait: Non „ satis est ad sententiam de hæresi rite, justeque ferendam, hæresim ipsam suspicione attigisse, sed comprehensione „ quadam opus est, ut sine errore de erroribus judicem. " Quod ad num. 16. attinet legatur cap. 22. lib. 1. De Ingeniorum Moderatione in relig. negotio Lamindi Pritanii, sive Ludov. Antonii Muratorii.

(b) Vide Append. verbo Fides adjectam, in qua late Auctoris nostri opiniones hic expositæ confutantur. Hic vero satis ducimus responsionem afferre, quam dedit Anglis ann. 1606. Paulus V. *Accepimus* namque, inquit „ SS. „ Pontifex, compelli vos gravissimis pœnis propositis templa hæreticorum adire, cœtus eorum frequentare, con„ cionibus illorum interesse ... Nihilominus zelo Pastoralis officii nostri impulsi, & pro paterna sollicitudine qua „ de salute animarum vestrarum assidue laboramus, cogimur monere Vos, atque obtestari, ut nullo pacto ad hæretico„ rum templa accedatis, aut eorum conciones audiatis, vel cum ipsis in ritibus communicetis, ne Dei iram in„ curratis. Non enim licet vobis hæc facere sine detrimento Dei cultus, & salutis vestræ.

rum, cessatio persecutionum. Secundo moralis quædam necessitas, V. G. dum quis habitat in Regionibus hæreticorum prædominantium, nec facile reperit personam suæ qualitatis, & conditionis, cui honeste nubere possit. Tertia gravis damni evitatio, V. G. quia alias esset periculum exhæredationis, persecutionis, ruinæ totius familiæ, hæreditatis totius ad hæreticos devolvendæ, & hujusmodi. In his, & similibus casibus permittuntur connubia Catholicorum cum hæreticis, consulto tamen semper, cum fieri potest, Pontifice, vel saltem Ordinario. Immo Azorius tom. 1. lib. 8. cap. 11. q. 5. Sanch. a cit.
24 disp. 72. n. 5. Si de Matrimonii impedimentis n. 8. Layman loc. cit. sub num. 2. Sporer tom. 1. tract. 2. cap. 3. sect. 3. num. 33. Reiffenstuel lib. 4. decret. tit. 1. sub num. 371. & alii adducunt in Germania, & cæteris locis, ubi hæreticorum Catholicis permixti habitant, id licere ex consuetudine, dummodo tamen absit omne periculum subversionis, & scandali, Matrimonium celebretur ritu Catholico, & educatio totius prolis in Fide, & moribus maneat penes conjugem Catholicum saltem usque ad annos pubertatis, & emancipationis. Observa tamen novissimam declarationem allatam supra n. 21. in fine. (a)

25 Unde iniquissimum, & graviter perniciosum est tam contra Jus Ecclesiasticum, quam Divinum, illud pactum, quod in aliquibus locis dicitur adjici Matrimonio Catholici cum hæretica, nempe ut masculi educentur in Fide Catholica Patris, & fœminæ in secta hæretica Matris; vel e contra; Navarr. lib. 5. consil. 1. q. 25. num. 64. Dicastill. disput. 7. n. 305. Perez de Matrimon. disput. 36. sect. 2. n. 6. Bosco de impediment. Matrim. disput. 2. sect. 11. concl. 3. num. 118. Sporer tom. 4. cap. 1. sect. 2. num. 118. Reiffenstuel loc. cit. num. 375. Layman loc. cit. num. 5. ubi dicit, id apud omnes in confesso esse. Et quidem quod sit contra Jus Ecclesiasticum patet ex cap. final. de consecr. infidelium; Et concordant Jura allegata supra n. 21. Quod autem sit contra Jus Divinum inde constat, quia juxta communem Theologorum ad utrumque parentem de Jure Divino pertinet cura educandi omnes liberos in vera Fide, ac Religione. Nec valet dicere, pluribus in locis adesse immemorabilem consuetudinem de
26 existentia, & tolerantia hujusmodi pacti. Non valet, inquam, quia cum tale pactum sit contra Jus naturale, & Divinum, nulla valet consuetudine etiam immemorabili roborari, & licitum reddi, textu expresso in cap. Cum tanto 11. de consuetudine, ubi: Nemo sanæ mentis intelligit naturali Juri, cujus transgressio periculum salutis inducit, quacumque consuetudine (quæ dicenda est verius in hac parte corruptela) posse aliquatenus derogari.

27 Disputare publice, vel privatim cum hæreticis de Fide, est prohibitum omnibus Laicis sub pœna Excommunicationis ferendæ sententiæ, textu expresso in cap. Quicumque hæreticus §. Inhibemus 2. de hæreticis in 6. ibi: Inhibemus quoque, ne cuiquam Laicæ Personæ liceat publice, vel privatim de Fide Catholica disputare, qui vero contrafecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Notant tamen
28 teste Sanchez lib. 5. moral. cap. 6. num. 9. Palao tract. 4. disput. 2. punct. 4. Henriq. disput. 8. de Fide q. 3. num. 34. Reiffenstuel lib. 5. Decret. tit. 7. n. 28. Pirhing ibid. sub num. 28. & alii, Legem, seu prohibitionem hanc, vel casu nunquam fuisse receptam, vel contraria consuetudine itemum abrogatam in locis, in quibus Catholici habitent permixti cum hæreticis, quia passim ibidem Laici Catholici disputant cum hæreticis in privatis colloquiis; & id sæpe necessarium est pro avertendo pusillorum scandalo, præsertim ubi ob persecutionem hære-
29 ticorum non tolerantur Clerici. Disputare cum hæreticis non est prohibitum Clericis, maxime si sint sufficienter docti, & debitas circumstantias prudenter observent respectu audientium, loci, & temporis, ut recte observat Gonzalez in cap. Cum ex injuncto 12. de hæreticis, Reiffenstuel loc. cit. n. 29. & 30. Vide verb. Fides n. 35.

30 Stando in rigore Juris communis tum Canonici, tum Civilis, nec recipi, nec tolerari possunt hæretici, & ritus eorum in territoriis Catholicis, sed eos ubique repellere, expellere, & exterminare tenentur Principes Catholici. Et quidem in Jure Canonico sic statuitur expresse cap. Excommunicamus 13. §. Moneantur, de hæreticis, & concordat cap. Ad Abolendam 9. §. Statuimus tit. eod. & cap. Ut officium 11. §. Statuimus eod. in 6. & sæpe alibi. In Jure Civili sic statuitur leg. Omnes 2. Cod. de hæreticis, leg. Manichæos 5. Cod. eod. Authent. Si vero, Cod.
31 eod. Authent. Gazaros, Cod. eod. & sæpe alibi. Ad evitandum tamen majus Religionis, vel Ecclesiæ Catholicæ malum recipi, & tolerari possunt hæretici in locis Catholicis; Layman lib. 2. tract. 1. cap. 17. n. 4. cum variis aliis; Reiffenstuel loc. cit. n. 146. & alii passim, & docet usus & praxis communis.

32 Hæretici sunt revelandi, seu denunciandi Inquisitori-
33 bus sub pœna Excommunicationis; Innocent. IV. Constitut. 12. incipient. Noverit, Immo hæretici evidenter cogniti tales sunt denunciandi, ac etiam suspecti, quamvis probari non possint, Alexander enim Septimus die 7. Septembris 1665. inter alias inter damnavit sequentem propositionem in ordine quintam: „ Quamvis evidenter „ tibi constet, Petrum esse hæreticum, non teneris de„ nunciare, si probare non possis. “ Libros hæreticorum 34
scienter legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, incurrunt Excommunicationem Communis ac certa textu expresso in ipsa Bulla §. 1. ibi; „ Excommunicamus, & anathematizamus &c. omnes, „ & singulos hæreticos &c. ac eorumdem libros hæresim „ continentes, vel de Religione tractantes, sine auctori„ tate nostra, aut Sedis Apostolicæ scienter legentes, „ aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defen„ dentes ex quavis causa, publice, vel occulte, quovis „ ingenio, vel colore &c. “ Sed de aliis late sub verb. Libri.

Hæretici omnes formales externi ipso facto incurrunt 35
Excommunicationem Papæ reservatam; Communis, & certa ob clara Jura cap. Sicut 8. cap. Ad abolendam 9. cap. Excommunicamus 13. de hæreticis, §. 1. Immo non solum hæretici, sed etiam credentes eis, receptores, item defensores, & fautores eorumdem; Communis, & certa ob expressa Jura cit. cap. Excommunicamus 13. de hæreticis, §. 5. Credentes autem in proposito dicitur, qui eorum er- 37
roribus aliquo modo assentiuntur, saltem implicite, & in confuso, v. g. dicendo, & tenendo vera esse, quæ Lutherus, Calvinus, vel alius determinatus hæreticus contra Ecclesiam Catholicam docuit, vel dixit: etsi in particulari eorum errores ignorent; Communis cum Barbosa in cit. cap. Excommunicamus 13. de hæreticis num. 20. Pirhing loc. cit. num. 106. Reiffenstuel loc. cit. num. 258. Sporer loc. cit. num. 27. Receptores dicuntur, qui hæreticos 38
ob causam hæresis fugientes in domo, vel alio loco recipiunt, & abscondunt, ne a Judicibus legitime inquisiti capiantur; Communis. Defensores dicuntur, qui quovis 39
modo, vi aut dolo, verbis, aut calamo hæreticorum errores, vel Personas defendunt, & impediunt ne cum eis justitia fiat; Communis. Fautores dicuntur, qui ali- 40
quem iis favorem præstant, quo eorum hæresis, aut ipsimet permaneat, aut illam liberius dilatare possint; & exercitia sua hæretica, conventicula, aut alia quæque ad hæresim fovendam, & promovendam spectantia exercere valeant; Communis. Excommunicationem 41
ipso facto etiam incurrunt, qui hæreticos, aut eis credentes, aut eorum receptores, Defensores aut fautores in loco Sacro sepeliunt; cap. Quicumque 2. de hæreticis.

Omnes hæretici publici, & notorii ipso facto sunt ir- 42
regulares, & remanent tales etiam post conversionem, & absolutionem; Communis, ac certa argum. cap. Non confirmandum 8. dist. 12. cap. Si quis Presbyteri 1. cap. Convenientibus 4. §. Ex hac auctoritate, & cap. Saluberrimum 21. caus. 1. q. 7. juncto cap. 2. §. hæretici, & cap. Statutum 15. de hæreticis in 6. Etiam hæretici occulti probabilius sunt Irregulares; Sicut enim ob hæresim occul- 43
tam contrahitur Excommunicatio, ita & Irregularitas; Jura enim universaliter loquuntur; Tum quia Clemens VII. concessit Inquisitoribus facultatem dispensandi in irregularitate ob hæresim occultam, quod est manifestum signum eam etiam contrahi propter hæresim occultam, aliter esset superflua talis concessa facultas dispensandi in ipsa; Sic Farin. c. de hæresi q. 192. num. 68. Donatus prax. rerum Regular. tom. 2. tract. 5. q. 21. num. 5. Silvest. verb. Crimen q. 2. num. 3. Azorius part. 1. lib. 8. cap. 11. q. 3. & cap. 22. q. 6. Sanchez lib. 2. Moral. cap. 25. num. 2. Reiffenstuel loc. cit. num. 255. cum communi, & veriori aliorum. Irregularitas incurritur etiam 44
a Credentibus, Receptoribus, Defensoribus, & Fautoribus hæreticorum; cap. Quicumque. 2. §. hæretici; & cap. Statutum 15. de hæreticis in 6.

Hæretici omnes, Credentes, Receptores, Defensores, 45
& Fautores eorum sunt inhabiles ad Beneficia, & Officia Ecclesiastica; textu expresso in cit. cap. Quicumque 2. §. hæretici. & cit. cap. Statutum 15. de hæreticis in 6. Hinc 46
tenentur Beneficia in hæresi recepta una cum fructibus dimittere, & restituere; argum. citat. cap. Quicumque, & citat. cap. Statutum, ubi expresse subjungitur: Quod si secus actum fuerit, decernimus irritum, & inane; quod autem est irritum & inane nullo modo subsistit, & sic talis collatio Beneficii est ipso jure nulla, & fructus injuste sunt recepti, adeoque &c. Farin. de hæresi q. 189. n. 71. Garzias de benefic. part. 11. cap. 10. n. 72. & 80. Sanchez lib. 2. Moral. cap. 25. n. 4. Pirhing loc. cit. n. 40. Reiffenstuel loc. cit. n. 257. & alii passim. Talis inhabilitas ad 47
Beneficia, & Officia Ecclesiastica durat in ipsis etiamsi convertantur, & hæresim abjurent, præsertim si fuerint publice, seu notorie hæretici; Geminian. in cap. Super eo 4. de hæreticis in 6. Holtiens. in Summa de hæreticis §. Quando, & qua-

(b) Præter novissimam declarationem Clementis XI. adiisis etiam Benedicti XIV. de Synod. Diœces. caput 3. lib. 9, ejusque Constitutionem Magnæ nobis, quæ legitur tom. 2. Bullarii num. 51.

& qualiter num. 12. Palao *de hæresi tract.* 4. *disput.* 4. *punct.* 5. *num.* 2. dicens id esse certum, Reiffenstuel *loc. cit. num.* 258. & alii relati a Farinac. *de hæresi quæst.* 192.
48 *num.* 68. Et hæc inhabilitas probabilius durat etiam in hæreticis occultis post eorum conversionem, & absolutionem; Jura enim citata indistinctè loquuntur, & ubi Lex non indistinguit, neque nos distinguere debemus; *capit. Quia circa* 22. *de privil. & leg. De pretio ff. de Publiciana in rem action.* Reiffenstuel *loc. cit. num.* 259. & alii apud Farinac. *de hæresi quæst.* 189. *num.* 82. *& seq. & quæst.* 93. *a num.* 66. & Donat. *Prax. rer. Regul. tom.* 2. *tract.* 5. *quæst.* 12. *num.* 5. ubi *ex cap. Nos consuetudinem* 8. *dist.* 21. *& cap. Conveniendibus* 5. *Ex hac auctoritate* 4. *vers.* 1. *quæst.* 7. expresse dicit, quod qui lapsus est formaliter in hæresim, sive occulte sive manifeste, etiam post absolutionem remanet Irregularis, non solum quo ad recipiendas dignitates, sed etiam quoad recipiendos Ordines, & etiam ad exercendos eos, quos habet; Ricciol. *de Jure Person. lib.* 5. *capit.* 18. *num.* 1. Bonacin. *de censur. disp.* 7. *q.* 5. *part.* 7. *n.* 6. *& seq.* & multis citatis Peyrin. *tom.* 2. *de Prælat. quæst.* 2. *cap.* 5. §. 6. *num.* 73.

49 Hæretici, eisque Credentes, Receptores, Defensores, & Fautores eorum sunt insuper privati Beneficiis, & Officiis prius rite obtentis. Communis, *argum. cap. Ad abolendam* 9. *de hæreticis, & cap. Ut commissi* 12.
50 *eod. in* 6. Et hoc ipso jure ante sententiam Judicis; Garzias *de Benefic. part.* 11. *cap.* 10. *num.* 66. Gonzal. *de Regul. Cancell. gloss.* 15. *num.* 64. Farinac. *de hæresi quæst.* 183. *num.* 77. Sanchez *lib.* 2. *moral. cap.* 26. *num.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 262. Flaminius *lib.* 3. *q.* 1. *num.* 31. Castro Palao *loc. cit.* Covarruv. *variar. resolut. cap.* 8. *num.* 4. & communior, & probabilior cum Fagnan. *in cit. cap. Ad abolendam a num.* 29. *usq. ad* 44. *arg. cit. cap. Ad abolendam* 9. *de hæreticis*, & facit praxis, & Stylus Curiæ Romanæ, hæreticos a die commissi criminis hæresis censeri privatos Beneficiis, itaut a die lapsus in hæresim nul-
51 li amplius resignari possint, sed a quovis imperrari valeant; Fagnan. *loc. cit. num.* 41. Sic de stylo & praxi testantur Sanchez, & Farinac. *locis citatis*. Ante tamen sententiam declaratoriam criminis commissi Beneficia dimittere, & fructus post privationem in ipso Jure secutam perceptos restituere non tenentur; *arg. cap. Cum secundum leges* 19. *de hæretic. in* 6. Farinac. *loc. cit. q.* 189. *num.* 8. Sanchez *loc. cit. num.* 7. Castro Palao *loc. cit. n.* 5. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 265. Azor. *part.* 1. *lib.* 5. *cap.* 8. *quæst.* 3. Fagnan. *loc. cit. num.* 42. citatis aliis. Hinc infertur, quod
52 privato Beneficiorum prius rite obtentorum, locum non habeat, quamdiu hæresis manet occulta, cum super hæresi occulta nequeat sententia declaratoria proferri, ut de se patet; Reiffenstuel *loc. cit. num.* 266. & alii passim.

53 Tam filii, quam nepotes patris hæretici, soli autem filii non item nepotes matris hæreticæ ipso jure sunt inhabiles ad Officia, & Beneficia Ecclesiastica, & Irregulares, textu expresso *in cap. Quicumque* 2. §. *hæretici*,
54 *& cap. Statutum* 15. *de hæreticis in* 6. & sic communis Doctorum. Redduntur tamen habiles, si eorum parentes convertantur, & ad Ecclesiam Catholicam redeant, sive nati ante, sive post ipsorum conversionem, textu expresso *in cit. cap. Statutum* 15. §. *hoc fine de hæreticis in* 6.
55 Rursus *Communis*, Qui ad preces, vel reccommendationem hæreticorum obtinent Beneficia, ipso actu privantur sic acquisitis, & inhabiles sunt ad alia, textu expresso *in cap. Quicumque* §. *Ad hæc de hæretici in* 6. *Commu-*
56 *nis*. Hæretici, eorumque Receptores, Defensores, & Fautores, ipso Jure privati existunt Ecclesiastica Sepultura; *argum. cap. Sicut* 8. *de hæreticis, & cap. Quicumque* 2.
57 *eod. in* 6. *Communis*. Hæretici propter crimen hæresis confugientes ad Ecclesiam, non gaudent immunitate; Gregor. XIV. Constitut. incipient. *Cum alias*, ubi inter Personas non gaudentes immunitate Ecclesiastica expresse
58 excipiuntur *hæresis rei*. Notanter autem dicitur *propter crimen hæresis confugientes*, quia si hæretici tolerati confugiant ad Ecclesiam propter aliud Crimen V. G. furtum, homicidium &c. immunitate gaudent ut ceteri, cum solum pro hæresis crimine, & non pro aliis delictis non exceptuatis immunitate priventur; Nicolius *Lucubr. utriusque Juris part.* 1. *lib.* 1. *tit.* 8. *limita secunda*, Silvester *verb. Immun.* 3. *q.* 3. Zoesius *de Immun. Eccles. n.* 16. & alii passim. Et si docet praxis, & usus communis.

59 Hæretici omnes sunt infames; *cap. Infames* 17. *caus.* 6. *q.* 1. *cap. Excommunicamus* 13. §. *Credentes*. *de hæretic. & Authent. Gazaros Cod. de hæretic.* ibi: *Omnes hæreticos utriusque sexus quocumque nomine censeantur perpetua damnamus infamia*. Post tamen sententiam declaratoriam criminis commissi, ut docent Sanchez *lib.* 2. *mor. cap.* 36. *n.* 1. Pirhing *loc. cit. num.* 52. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 259. & alii communiter; nisi sint hæretici publici, & notorie tales; Sanchez *loc. cit. num.* 2. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 304. Azorius *part.* 1. *lib.* 8. *cap.* 13. *q.* 8.
60 & alii. Receptores, Defensores, & Fautores hæreticorum redduntur etiam ipsi infames, si postquam fuerint excommunicati intra annum satisfacere contempserint,
61 texto expresso *in cit. cap. Excommunic.* 13. §. *Credentes de hæreticis*. Hæretici, eorumque Receptores, Defensores, & Fautores sunt etiam inhabiles ad omnia Officia publica, honores, & omnes actus Civiles; *cit. cap. Excommunicamus* 13. §. *Credentes, de hæreticis*, & concordat *capite Quicumque hæreticos* 2. *paragraph. hæreticis in* 6. *lege Manichæos* 4. *leg. Quæ Samaritis* 18. *& Authent. Credentes, Cod. de hæreticis*, & sic communis Doctorum.

Hæretici a die commissi criminis ipso facto amittunt 62
patriam potestatem in filios, & isti efficiuntur sui juris, textu expresso *cit. cap. Quicumque hæreticos* 2. §. *fin. de hæreticis in* 6, Et ibi Glossa communiter recepta, verb. 63
Deserant, Sic mulieres hæreticæ amittunt dotem, & omnia alia privilegia, textu expresso in §. *Item privilegium, C. de hæreticis*, Hæretici amittunt facultatem fa- 64
ciendi Testamentum, & succedendi in hæreditatem, tam ab intestato, quam ex Testamento; *leg. Manichæos* 4. §. 2. & §. 5. *C. de hæreticis*. Concordat Authent. *Credentes*. Et *l. Arrianus*, Et *leg. final. Cod. eodem*. Et expresse *cap. Excommunicamus* 13. §. *Credentes, de hæreticis*.

Hæretici a die commissi criminis ipso Jure incurrunt 65
confiscationem omnium suorum bonorum; itaut nec filiis eorum Catholicis successio aliqua, vel hæreditas relinquatur; *cap. Vergentis* 10. *de hæreticis, cap. Cum secundum* 19. *de hæreticis in* 6. Et *Authent. Gazaros Cod. de hæreticis*. Ante autem sententiam declaratoriam commissi 66
criminis hæresis possessionem non amittunt, & bona sua Fisco tradere non tenentur; *argum. cit. cap. Cum secundum* 19. *de hæreticis ad finem*. Et communis Doctorum. Nisi tamen hæretici sint publici, & notorie tales; quia 67
cum crimen jam notorium celari non possit, declaratio illius non erit expectanda, *argum. cap. Evidentia, de accusat.* Hæretici amittunt jurisdictionem, & domi- 68
nium in Vassallos, & servos; ipsi enim Vassalli, & servi, aliique liberantur a privata obligatione debita hæreticis, & hoc eisdem servanda, textu expresso *in cap. Absolutus* 16. *de hæreticis*.

Hæretici debent damnari ad carceres perpetuos, vel 69
temporales juxta criminis, & Personarum circumstantias, & qualitates; *cap. Ut commissi* 12. *vers. Et illorum de hæreticis in* 6. Hæretici impœnitentes ultimo supplicio af- 70
fici, & comburi debent. Sic communis Doctorum; *arg. leg. Arrianus* 5. *l. Quicumque* 8. *C. de hæreticis, c. Excommunic.* 13. *de hæreticis*, & Constitutione Caroli V. 1540. edita, vi cujus hæretici impœnitentes comburi, resipiscentes 71
vero gladio ferri jubentur. Sic etiam *ultimo supplicio* afficiendi sunt hæretici relapsi etiamsi pœniteant, & hæresim denuo abjurent, & plene se convertant; *argum. cap. Ad abolendam* 9. *de hæreticis* & concordat *cap. Super eo* 4. *& cap. Accusatus* 8. *eod. in* 6. Et sic communis Doctorum, teste Palao *de Fide tract.* 4. *disput.* 6. *punct.* 2. *num.* 7.

Filii, & Filiæ parentum hæreticorum, quamvis sint 72
Catholici, privantur quavis hæreditate paterna, tam ex Testamento, quam ab intestato eis alias competente; *cap. Vergentis* 10. *de hæreticis, c. cum secundum* 19. *eod. in* 6. *& Authent. Gazaros Cod. de hæreticis*. Non sunt tamen incapaces hæreditatis ascendentium, collateralium, 73
& exterorum; quia Jura statuentia privationem successionis ex Testamento, & ab intestato loquuntur de sola successione paterna, cum autem Avi, Collateralium, & exterorum bonis, & consequenter ad hæc extendenda non sunt; *argum. cap. Odia* 15. *& cap. in pœnis* 49. *de Regul. Juris in* 6. Communis cum Farinaccio *de hæresi q.* 191. *num.* 26. Pirhing *loc. cit. num.* 99. Molina *de Jur. & Justit. disput.* 6. *num.* 19. Filii, & Filiæ hæreticorum sunt etiam infames; 74
argum. leg. Quisquis §. *Cod. ad leg. Jul. Majest. & cap. Quicumque* 2. *de hæreticis in* 6. Et expresse habetur in pluribus Constitutionibus Pontificiis, ut Innocent. IV. incip. *Ad extirpanda*, *edita* 1252. Alexandri VI. incip. etiam *ad extirpanda edita* 1259. Clementis IV. incipient. pariter *Ad extirpanda*, *edita* 1265. Honorii IV. incip. *Exhibita*, *data* 1286, quibus specialiter declaratur, filios hæreticorum esse infames, videre est apud Farinac. *de hæresi q.* 191. *num.* 26. & Pegna *in Direct. Inquisit. part.* 2. *comm.* 4. *vers. Hæc autem infamia*. Claudius tamen la Croix 75
lib. 6. *part.* 12. *num.* 1218. ex Sa, Henriq. Sanchez, Layman, Sayr. Gibal. Gobat, dicit, quod nati in Germania ex hæreticis parentibus non sunt infames, unde conversi possunt sine dispensatione promoveri ad sacros Ordines.

Filii hæreticorum sunt immunes a reliquis temporalibus, 76
& corporalibus pœnis; *c. Vergentis* 10. *de hæreticis*, *& l. Quisquis* 5. *Cod. Ad leg. Jul. Majest. Communis*. Immo 77
Filii hæreticorum sunt immunes etiam a pœna privationis Beneficiorum, & Officiorum obtentorum ante parentum condemnationem; Quamvis Jo. Andr. Gigas, & alii, quos refert Riciullus *de Jur. Person. lib.* 5. *cap.* 29. *num.* 4. teneant, & affirment, ipsas talem pœnam incurrere; Merito tamen negat Abbas *in capit. Vergentis* 10. *de hæreticis numer.* 4. & alii. Unde cum tempore san. mem. Clement. VIII. quæstio hæc ad Sedem Apostolicam delata fuisset, idem æque Summus, ac Doctus Pontifex auditis sententiis Cardinalium approbavit hanc partem negativam, ut testatur Riciullus *loc. cit.* & re-

cognosci potest *ex decis. 87. & 90. impressis post 2. vol. Concil. Farinac.* Sic Ulloya *Instr. Crimin. tit. 1. ut. num 72.* & tenent Sanch, *lib. 2. moral. cap. 28. num. 28.* Menoch. *consil. 805. n. 33.* Felin. *in cit. cap. Vergentis num. 3.* Clarus *§. hæresis num. 19.* Pirhing *loc. cit. nu. 106.* & plures alii contra Gonzalez, Reiffenstuel *loc. cit. num. 282.* & plures alios ibi ab ipso citatos.

78 Hæretici qui ad Catholicam Ecclesiam redeunt, possunt libere, & licite retinere tamquam sua propria omnia bona Ecclesiastica olim a suis majoribus, seu a seipsis usurpata; Sic novissime amplissime concessit Clemens XII. Constitut. incipient. *Sedes Apostolica* edita pro hæreticis in ditione Saxonica existentibus; Ubi jam concesserat Benedictus XIII. Constitut. incip. *Æternæ Patris* edita 12. Augusti 1724. pro Ruthenis redeuntibus ad Ecclesiam Catholicam (a).

79 * Hæretici occulti absolvi possunt in foro conscientiæ a majori Pœnitentiario, vel de ejus mandato; Occulti vero sunt, qui etsi hæresim suam extrinsecis actibus manifestarunt nemo tamen illos vidit. Ita Benedictus XIV. Constit. 95. tom. 1. incip. *Pastor bonus* §. 9.

80 Potest etiam major Pœnitentiarius in foro conscientiæ absolvere publicos hæreticos, seu apostatas a fide, quando necesse non est complices denunciare, illis nempe mortuis, sive degentibus in locis palam infectis: non vero si vivant ubi Inquisitionis officium viget. *Ibid.*

81 Princeps, vel qui vicario nomine statui præsunt, Dominia, & Reipublicæ, illarumque administratores, vel qui administrationem habere solent, Episcopi, & Superiores Prælati, in casibus publicis ab illo, nempe majori Pœnitentiario absolvi nequaquam possunt; *ibid.* §. 11.

82 Sicuti nec ab eo absolvi possunt ab incursa censura omnes quicumque etiam S. R. E. Cardinales, qui vivente Romano Pontifice, de alio eligendo, vel excludendo tractaverint, suffragia inierint, ambitusque, aut pactiones, fecerint, *ibid.* §. 12.

83 Nec potest absolvere eos, qui per astrologiam judiciariam per se, vel per alios de statu Reipublicæ Christianæ, sive de vita & morte Rom. Pontificis tunc existentis inquisiverint. *ibid.* §. 13.

84 Denique nec potest absolvere in casibus publicis violatæ immunitatis, seu libertatis Ecclesiasticæ, etiam non deductis in judicium; §. 14.

85 Tenetur Episcopus etiam in locis ubi Officium Sacr. Inquisitionis viget, sedulo curare, ut creditam sibi Diœcesim ab hæreticis purget; & si quem repererit, pœnis canonicis punire debet; cavere tamen debet, ne Fidei Inquisitores a suo munere obeundo impediat. Deductum vero hæreticum ad suum tribunal non minus Episcopus, quam Inquisitor reconciliare possunt Ecclesiæ, & pro utroque foro absolvere. Quin & possunt hæreticum postquam errores suos ejuraverit, ad simplicem Confessarium pro absolutione remittere, quæ tunc data a Confessario in foro Sacramentali absolutio pro foro pariter externo valet, ita in Tract. *De Synodo Diœc. lib. 7. c. 32. §. 3.*

86 Ab hæresi mere interna & mentali, nullo exteriori signo manifestata simplex Confessarius absolvere potest cum hæresis sit Summo Pontifici reservata per censuram adnexam, quæ certe in eo casu nulla est. Potest etiam simplex Confessarius eum absolvere, qui verbo aliquo vel facto Fidei articulum negaverit, interiori tamen assensu fidem retinuerit, neque enim in ea rerum circumstantia censura ulla paretur. Quamquam in foro externo tanquam hæreticus punietur, & nequidquam obtenderet se integre de fidem retinuisse; *ibid.* §. 4.

87 Si vero agatur de hæresi externa occulta nondum deducta ad forum Episcopi, olim quidem facultas facta fuit Episcopis a Concilio Tridentino *sess. 24. cap. 6.* ut per se, non vero per Vicarios suos illam absolverent in foro conscientiæ. Sed cum progressu temporis reservata sit Romano Pontifici absolutio inter cetera etiam ab hæresis crimine, hinc cœpit quæstio apud Theologos agitari, num hodie pariter Episcopis maneat facultas absolvendi hæreticos in foro conscientiæ. Negandam tamen esse illis hanc facultatem, autumant omnes, qui per quamdam Bullam omnibus cujusvis Concilii decretis derogatum fuisse volunt. Quamvis enim multa Congregationis Sancti Officii, & Congregationis Concilii afferuntur Decreta, nec non adjiciuntur S. Pii V. Gregorii XIII. Clementis VIII. vivæ vocis oracula, ne quid dicerem de propositione inter damnatas, ab Alexandro VII. de qua quidem ingenue fatendum est, eam ideo confixam fuisse ex falsa assertione de approbatione Sacr. Congregationis, quæ nulla fuit.

Vix tamen creditur, Pontificem adeo se præbuisse sollicitum de amovenda hac Sacr. Congregationis approbatione ab ea propositione, nisi & eamdem ipsam propositionem improbabilem judicasset. *De synod. Diœc. cit. lib. 7. cap. 32.* Non sic tamen censent qui de hujusmodi derogatione dubitandum esse valde sustinent. Sed nec credi 88 potest facultatem hæresis hujusce absolvendæ Gallicanis Episcopis datam esse, quamquam eam sibi multi arrogant, ut multis argumentis c. 33. evincitur. Quod vero negatur Episcopis, negandum esse etiam Inquisitoribus Hispaniæ & Lusitaniæ; Verum huic rei Principum edictis satis superque provisum esse compertum est.

Novæ additiones ex aliena manu.

Lapsus in hæresim, privatur *ipso facto* omnibus bonis, 1
& juribus ex textu *in Cap. Vergentis, de hæretic. Cap. Quum secundum Leges eod. titul. in 6.* At intellige si accedat sententia Judicis declaratoria incursus hæresis, & 2
pœnæ condignæ, ut advertit *Auctor n. 66.* & dixit *Rot. in Romana Pecuniaria seu Livellorum 2. Decembr. 1746. §. 5. cor. Illustrissimo Caprar. Alm. Urb. Gubernat. & 5. Februarii 1748. §. cor. bon. mem. Cortad.*

Dubitatur vero, an hoc ipsum procedat respectu Hæ- 3
retici manifesti? Negant post alios *Fagnan. in Cap. Absolutos num. 13. de hæretic. Farinac. de hæres. quæst. 189. num. 66.* tenentque etiam citra sententiam declaratoriam privatum esse hæreticum manifestum omnibus suis bonis, & juribus.

Ceterum Textus *in Cap. 26. de Verb. signif.* statuit: 4
Illos intelligendos esse manifestos hæreticos, qui contra Fidem Catholicam publice prædicant, aut profitentur seu defendunt eorum errores, vel qui coram Prælatis suis convicti sunt, vel confessi, vel ab eis sententialiter condemnati super hæretica pravitate.

Debitores hæretici etiam manifesti, tametsi solvere non 5
tenentur hæretico ipsius creditum; tamen nihil sibi lucrantur, quum Fisco illud solvere debeant; *Petra in Com-* 6
ment. ad Constit. Apostol. Constit. 8. Innoc. IV. nu. 26. Farinac. de Hæres. qu. 89. nu. 62. in dict. Romana Pecuniaria, seu Livellorum 2. Decembr. 1746. §. 8. cor. Illustriss. Caprar. & 5. Februar. 1748. cor. bon. mem. Cortad.

Inde sequitur, quod si Fiscus non exegerit creditum 7
hæretici, interimque hæreticus absolutus fuerit ab omni pœna, potest ipse hæreticus suum creditum a Debitore suo exigere; *Rot. in dict. Romana Pecuniaria, seu Livellorum 2. Decembr. 1746. §. 8. cor. Illustriss. Caprar. & 5. Februar. 1748. cor. bon. mem. Cortad.*

Illud non omittendum, quod licet lapsus in hæresim 8
repellatur a testimonio dicendo; ab eo tamen minime repellitur ille, qui Patris sui vestigia sequens hæreticus natus est; *Rota in Paderbonen. Canonicatus 22. Martii 1734.* 9
coram clar. mem. Calcagnin.

HEBDOMADA, HEBDOMADARIUS.

Hebdomada, a Græcis spatium dierum septem, vocitatur septenarium; Latini septimanam, ut vulgus appellant: *Calvin. in Lexico Jurid. verb. Hebdomada.* Et 1
hæc septimana sic a vulgo appellata, dicitur latine communiter Hebdomada; & dupliciter capitur, uno modo pro hebdomada, composita ex septem annis, de qua habentur plura exempla in Sacra Scriptura, & signanter *Genes. 29. 28.* ubi Patriarcha Jacob nonnisi post servitutem septem annorum præstitam Labano obtinuit in uxorem pulchram Rachelem; ibi: *Acquievit placito, & Hebdomada transacta, Rachel duxit in uxorem.* Aliud exemplum habetur *Levitic. 25. 8.* pro anno Jubilæi, ibi: *Numerabis quoque tibi septem hebdomadas annorum, idest septies septem, quæ simul faciunt annos quadraginta novem, successibisque annum quinquagesimum.* Tertium exemplum habetur *Daniel. 9. 24.* ubi ab Archangelo Gabriele fuerunt revelatæ Danieli Prophetæ septuaginta hebdomadæ, post quas venturus esset, ut de facto venit, Messias Redemptor Mundi, ibi: „ Septuaginta hebdomadæ abbreviatæ (*idest definitæ*) sunt super populum tuum, & super „ Urbem sanctam tuam, ut consumetur prævaricatio, & finem.

(a) Constitutio Benedicti XIII. de qua loquitur Auctor noster de solis Ruthenis ad Catholicam Ecclesiam redeuntibus verba facit; & Clem. XIII. de solis hæreticis in Saxonia degentibus: ait enim Summus Pontif. *Omnia & singula bona Ecclesiastica cujuscumque qualitatis, quantitatis, & valoris in Ducatu Saxoniæ, aliisque ditionibus Augusto Regi, uti Saxoniæ Duci subjectis, consistentia, præteritorum temporum confusione occupata modernis eorum possessoribus, seu detentoribus, cujusvis status, ordinis, dignitatis, conditionis, & præeminentiæ fuerint, qui ad Catholicæ Ecclesiæ unitatem jam redierunt, vel in posterum redierint, eorumque successoribus quibuscumque Catholicis, & in sinceritate Orthodoxæ Fidei perseverantibus, una cum fructibus perceptis, harum serie de speciali dono gratiæ remittimus, condonamus, cedimus & relaxamus &c.* Ex quo perspicuum fit, iis tantum Ecclesiæ bona jam antea occupata concessa fuisse; alios vero eadem relaxatione atque cessione indigere.

„ finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas; & ad„ducatur justitia sempiterna, & impleatur visio, & Pro„phetia, & ungatur Sanctus Sanctorum." Alio modo sumitur pro Hebdomada composita ex septem diebus, cum incipiendo a die Dominico usque ad Sabbatum, & hæc initium habuit ab origine mundi, dum Creator Omnipotens omnia creavit, & eduxit ex nihilo, termino sex dierum, ut habetur *Genes. cap. 1. per tot.* quibus sex diebus adjunxit septimum, vocatum diem quietis, & sanctificatum Domino, ut habetur *Genes. 2. num. 2. & 3.* ibi: „Complevitque Deus die septimo opus suum quod „fecerat, & requievit die septimo, ab universo opere, „quod patrarat; & benedixit diei septimo, & sanctificavit illum, quia ipso cessaverat ab omni opere suo, quod creavit Deus ut faceret;" Et hæc est Hebdomada, qua imprælentiarum communiter utimur omnes, Clericat. *in jus spicil. verb. Hebdomada*.

4 Decanus, qui ex consuetudine simul est Canonicus, & una hebdomada servit ut Decanus, & altera ut Canonicus, in hebdomada, qua servit ut Canonicus, debet sedere in loco Canonicali, circumscripta consuetudine *Sac. Congregation. Concil. in una Fulginatensi 26. Novembris* 1616.

5 Impeditus a Capitulo, aut etiam expulsus, quominus, cum aliis Choro interesset, quotidianas distributiones non amittit, & in hoc casu non est necessaria protestatio, nisi ante expulsionem aliquid omisisset quod potuisset facere pro consequendis distributionibus hujusmodi, veluti si omisisset facere hebdomadam probatoriam. *Sac. Rota in Caglien. distributionum coram Ortembergio 16. Novembris* 1692.

6 Canonicus etiam non constitutus in Sacris debet habere suam hebdomadam, si collatio spectat ad Canonicum hebdomadarium per Turnum. *Sac. Rota in Leodien. Beneficii coram Decano* 24. *Nov.* 1628.

7 Si quis gravi morbo oppressus, fuerit a Sede Apostolica provisus de Canonicatu in Ecclesia Cathedrali, dictoque morbo durante possessionem ceperit per procuratorem absque eo quod ex causa ejusdem morbi nunquam personaliter inservierit, sed solum in ultima hebdomada Mensis Vesperas, & Missam per alium Canonicum celebrare fecerit, lucratur distributiones a tempore possessionis, ut supra captæ. *Sacr. Congregation. Concil.* 23. *Julii* 1650. *in una Sarsinaten. ad cap.* 11. *session.* 24. *de reformat.*

8 Cum in Liberiana Basilica S. Mariæ Majoris de Urbe, Beneficia illius Ecclesiæ spectent pro duabus ex tribus partibus ad Archipresbyterum pro tempore, & pro alia ad Canonicum de hebdomada, ita ut Canonicus pro una, Archipresbyter pro duabus hebdomadis Beneficia præfata conferat ex concessione Pii IV. Si quis ex Beneficiatis Ecclesiæ prædictæ moriatur in Vesperis Sabbati, licet hebdomada Canonici Turnarii incipiat a dictis Vesperis Sabbati juxta text. *in Canon. quod die 75. distinct.*, *& in cap. 1. de fer. & in Clement. de relig., & vener. Sanctor.* attamen collatio Beneficii spectat ad collatorem, qui erat in hebdomada vacationis, non autem ad Canonicum Turnarium successorem, cujus facultas nondum acceperat, ad text. in *cap. ex parte de concess. præbend.* Hebdomada enim non completur, nisi post adventum mediam noctem ultimi illius diei, & in Beneficialibus attenditur dies naturalis, quæ incidit quatuor horarum termino in mediam noctem sequentem, juxta *text. l. more Romano, ff. de fer. & in cap. Consuluit vers. licet etiam, de offic. & potestat. Jud. Deleg.* Et ad effectum reservationis sic computat dies Dataria, & Cancellaria, & idem servatur in alternativa Mensis inter Papam, & Episcopum, & collatio Beneficii ratione Mensis non differt a Collatione ratione hebdomadæ, sed utraque iisdem regulis subjacent, ut erudite *Rota Romana S. M. Majoris coram Albergato Decano part. decis. recentior.* 2. *tom.* 1. *decis.* 98. *num.* 1. *& seqq.*

9 In Hebdomadariis existentibus in Ecclesia Collegiata, cui Animarum Cura annexa est, ut Collegio non ut singulis, examen per concursum non requiritur, sed *in forma dignum*, ut resolvit *Sacr. Congreg. Concil.* 13. *Augusti* 1596.

10 Quilibet functiones suas promptas obeat, ut puta Missam planam, vel cantatam, tam solemnem, quam Conventualem, ac hebdomadariam juxta Ecclesiæ laudabilem consuetudinem sub pœna punctaturum juxta Sacrorum Canonum dispositionem, ac Ecclesiæ consuetudinem. *Sacram Congregat. Episcop. & Regul. in Theatina 18. Aprilis* 1617.

11 Hebdomadarius non debet celebrare valde diluculo *Sac. Congr. Episcop. & regul.* 20. *Febr.* 1601.

12 Hebdomadarius absens ex causa, ex qua conceduntur distributiones, nihil tenetur dare supplenti hebdomadam pro ipso, nec ipse supplere, quando redit. *Sac. Congreg. Episcop. & regul.* 5. *Martii* 1602.

13 Hebdomadarii absentis, vel impediti vices supplere debet Canonicus Junior juxta consuetudinem Ecclesiæ, & & non Coadjutor, licet sedeat post ultimum Canonicum. *Sac. Cong. Rit. in Elboren.* 15. *April.* 1606. apud Barbosa *de Canonic. & dignit. cap.* 29. *n.* 34.

Hebdomadarius non potest prætendere celebrationem Missarum, & Officiorum, quæ ad primam dignitatem pertinent, ea vero absente, vel impedita, tunc secunda dignitas debet illa celebrare. *Sac. Congregat. Rit. in Adrien.* 15. *Martii* 1608.

Hebdomadarius quando est paratus debet sedere in primo loco; quando vero non est paratus debet sedere in 15 proprio stallo. *Sac. Cong. Rit. in Perusina* 20. *Decemb.* 1560. Si vero est consuetudo, ut quando non est paratus, præcedat aliis Canonicis, aut Dignitatibus, servanda est, *Ead. Sac. Congreg. in Adrien. dict. die* 20. *Decembr.* 1601. apud Barbosa *in Summ. Apostolic. decis. verb. Hebdomadarius num.* 3.

Hebdomadarius Officium faciens primum locum habere debet super omnes Canonicos, & Dignitates, si ipse est 16 Canonicus, vel Dignitas. Si vero est Clericus, debet accedere in medio Chori. *Sacram Congregationem Rituum in Brundusina* 17. *Junii* 1616. apud Barbosa *loc. citat. numer.* 4.

Hebdomadarius in decantandis Horis Canonicis non de- 17 bet uti stola. *Sac. Congr. Rit.* 4. *Augusti* 1663. apud Piton. *Constit. ecclesiast. ad Canonicos n.* 718.

Canonici denominantur Hebdomadarii, si tales in crea- 18 tione vocati sunt, & hebdomadarii vocantur etiam Canonici, si ita ab observantia sint vocati. *Sac. Rota in Avenionen. Denominationis, coram Rondin. part.* 17. *recent. dec.* 212. *num.* 2. *&* 3.

Iidem Hebdomadarii tenentur assistentiam facere Cano- 19 nicis celebrantibus juxta statutum Ecclesiæ. *Sac. Cong. Rit. in Avenion.* 14. *Martii* 1612. *apud Barbos. loc. cit. num.* 5.

Dignitates Collegiatarum tenentur exercere officium 20 Hebdomadarii, & alia munia subire, sicut ceteri Canonici, *Sac. Cong. Concil. in Cursulen.* 29. *Maji* 1653. *& in Romana contra Archipresbyterum Collegiatæ S. Mariæ in Cosmedin* 31. *Decemb.* 1693. 26. *Martii* 1695., *&* 11. *Februar.* 1696. apud *tom.* 1. *tit.* 2. *formul.* 4. *num.* 1.

Hebdomadarius etiam non paratus, quando est factu- 21 rus officium, debet sedere in primo loco supra omnes Canonicos, & Dignitates. *Cæremonial. lib.* 2. *cap.* 6. ibi: *Canonicus &c. facturus officium &c. ascendit Chorum in primo stallo, seu sede ex ea parte, ubi ea fiet hebdomada, Chorus assignetur*. Et resolvit *Sac. Cong. Rit. in Romana* 21. *Novemb.* 1626. *& in Aretina* 24. *Jan.* 1688. Et ita judicavit *Congregatio particularis Eminentiss. Card. Marescotti, Colloredi, & Negroni*, inter Capitulum S. Mariæ in Cosmedin, & Abbatem Piazza ejus Archipresbyterum, & per sententiam 4. Septembris 1705. decernendatum fuit, *Canonicum Hebdomadarium, facientem Officium, etiam non paratum, debere in omnibus præcedere Archipresbytero, servata forma super modo sedendi in Choro in omnibus, & per omnia, prout disponit in Cæremonial. Episcop. libr.* 2. *cap.* 6.

Novæ additiones ex aliena manu.

De Canonico Hebdomadario parato quæritur utrum is 1 sedere debeat in scamno panno cooperto a cornu Epistolæ præparato, an in primo stallo ab ea parte chori, in qua hebdomada obtingit? Dubium inde nascitur, quod *Cæremoniale Episcoporum lib. 2. cap. 3. §. 4.* non absolute jubet, ut Canonicus hebdomadarius paratus sedeat in primo stallo ab ea parte chori, in qua obtingit hebdomada, 2 sed alternative, ut sedeat, vel in dicto scamno panno cooperto a cornu Epistolæ præparato, vel in primo stallo ab ea chori parte, in qua hebdomada obtingit.

Distingui autem debent Missæ a Vesperis. Porro si de 3 Missis agatur, chorusque sit retro Altare, Canonicus hebdomadarius paratus non in primo stallo ab ea parte chori, in qua obtingit hebdomada, sed in scamno panno cooperto a cornu Epistolæ præparato sedere debet, ne alias toties accedere, & redire de loco ad locum teneatur. Et de his sane functionibus intelligi debet Cæremoniale Episcoporum, dum Canonico hebdomadario parato potestatem facit sedendi in scamno panno cooperto a cornu Epistolæ præparato. Concordatque Rubrica Missalis Romani *tit.* 17. *de Ordin. sedend. in Miss. solemn. num.* 6.

At si res sit de Vesperis, pariterque sit chorus retro Al- 5 tare, Canonicus hebdomadarius paratus, qui semper in choro assidere debet, excepto modico illo spatio in quo dum cantatur Psalmus *Magnificat*: incensatur Altare, non in scamno panno cooperto a cornu Epistolæ præparato; sed in primo stallo ab ea parte chori, in qua hebdomada obtingit sedere debet, ut ita semper assistat, prout tenetur, in choro. Et de hisce aliis functionibus intelligendum est Cæremoniale Episcoporum ubi ait, Canonicum hebdomadarium paratum, sedere posse in primo stallo ab ea parte chori in qua obtingit Hebdomada; ita tradunt *Baldes in Manual. Sac. Cæremon. p.* 2. *cap.* 11. *de Vesper. art.* 1. *num.* 4. *&* 11. *Merat. part.* 3. *tit. fol. mihi* 364. optime *Cardinal. de Luc. de Miscellan. Eccles. discurs.* 38. *n.* 8. *& dub. sequent.* tum etiam optime *Castald. in Prax. Cærem. lib.* 2. *sect.* 1. *cap.* 3. *n.* 13. *& sequent.*

Non ignoro, Sacram Rituum Congregationem anno 7 elapso 1758. *in Balneo regien.* censuisse, quod & in Vesperis Canonicus hebdomadarius paratus sedere debeat

in scamno panno cooperto a cornu Epistolæ præparato, At ita sensit, ex peculiaribus facti circumstantiis.

H E B R Æ U S.

1 Hebræus confugiens ad Ecclesiam gaudet privilegio Immunitatis Eccles. *Sacr. Cong. Immun. in Sarzanen. 26. Septemb. 1651. lib. 4. Paulut. pag. 161.*

2 Hebræus, seu Judæus captus a Birruariis sub tecto, seu stillicidio Ecclesiæ gaudet Immunitate; *Eadem Sacra Congreg. Immun. in Pisaurien. 26. Martii 1687. lib. 4. decretal. Alton. pag. 550.*

3 Hebræus, seu Judæus dolose extractus ab atrio Inquisitionis Anconæ, est restituendus; *Ead. Sacr. Congreg. Immun. in Anconit. 17. Novembris 1669. lib. 2. Decret. Vallem. pag. 256.*

4 Cognitio causæ commercii carnalis habiti cum duabus sororibus Christianis, spectat ad Curiam Episcopalem; *Eadem Sacr. Congreg. Immunit. in Mantuana 7. Julii 1678. lib. 2. decret. Alt. pag. 1749.*

5 Causæ rixæ Hebræorum secutæ in eorum Synagoga die festo eorumdem Hebræorum, attenta præventione spectat ad Curiam Sæcularem; *Ead. Sac. Cong. in Senogallien. 15. Januar. 1686. lib. decret. Alton. pag. 127.*

6 Hebræa mulier viro relicto Christianam fidem amplexa fuit permansitque innupta, sperans ejus virum Catholicam Religionem amplexurum, qui ducta alia muliere hebræa in uxorem, post multos annos una cum ipsa Catholicam fidem amplexus fuit; ipsa autem repetente virum. *Sacr. Congr. Concil. in Florentina Matrimonii 17. Julii 1679.* respondit referendum Sanctissimo ejus votum, scilicet debere virum redire ad primam; Sic apud Ursayam *in Miscellaneo Sacro, & profano part. 1. verb. Hebræa.*

7 Manutenendi sunt Parochi in possessione exigendi a Judæis Pretaticum vulgo nuncupatum, pro decimis oblationibus, aliisque incertis, quæ a Christianis percipiebant, antequam eorum domus ad ipsos Judæos quocumque titulo devenissent, textu expresso *in cap. Quanto, de usur. cap. De terris, De Decimis*, & concordat, *cap. Nimis prava, de excess. Prælat.* & late probat ex multis Pignat. *tom. 5. consf. 70. per tot.* ubi *num.* 14. dicit quod quantitatem hujusmodi Pretatici standum esse consuetudini, & transactionibus, Card. de Luca tamen *de Parochis disc. 29. num. 3.* dicit quod Hebræi non tenentur aliquid reficere Parocho pro domibus per ipsos inhabitatis; & prius per Christianos,

8 Hebræi in Urbe obligantur ad observationem Festorum, quæ servat Ecclesia; *Pauli IV. Const. 3.* incip. *Cum nimis absurdum §. 2.* apud Laert. Cherub. *in Bullario tom. 1. pag.* 720, alias *pag.* 589. in noviss. impress.

9 Hebræi omnes debent habitare in uno, eodemque loco, & si ille capax non fuerit, in duobus, vel tribus, aut quot satis sit, contiguis, ad quos unicus tantum ingressus pateat, & a quibus non decurrexitus, *Paul. IV. in d. Constit. 3. Pius V. Constit. 6.* incip. *Rom. Pontifex* apud Laert. Cherub. *in Bullario tom. 2. pag.* 151. alias 136. in noviss. impress.

10 Hebræi utriusque sexus qualitate habitus a Christianis discerni debent, ita ut masculi birretum, fœminæ vero aliud signum patens, quod nullo modo celari, aut abscondi possit, palam deferre teneantur, nec super non delatione birreti, aut alterius signi hujusmodi cujusvis eorum gradus, vel præeminentiæ, vel tollerantiæ causa excusari, aut per Camerarium, vel Sedis Apost. Legatos absolvi possint, *Paulus IV. d. Constit. 3. & Pius IV, d. Constit. 6.*

11 Hebræi ne de cetero auderent quovis prætextu, quæsito colore, etiam emptionis & venditionis bonorum ingredi domos meretricum, & si quid ab eis prætenderent habere, & ob id eas alloqui vellent, id in portis, & januis domorum earumdem mulierum apertis facerent, & non intra easdem domos facere liceret, neve dictas mulieres ad eos pro similibus negotiis emptionis, & venditionis accedentes permitterent domus, & apothecas suas ingredi. sed tantum in illarum portis, & januis, & foribus apertis, cum eis alloqui, & tractare possent sub pœna privationis a Synagoga, & gravi pecuniaria præcepit S. *Pius V.* mediante ejus Vicario *sub die 20. Maji* 1566.

12 Hebræi medici, aut alias infideles ne ad curandos Christianos infirmos admittantur, imposita Christianis pœna subtractionis Sacramentorum, & sepulturæ Ecclesiasticæ, prohibuit *Gregor. XIII. Constit. 68.* incip. *Alias piæ memoriæ* apud Laert. Cherub. *in Bullario tom. 2. p.* 449. & illa meminit Scortia *in select. Summor. Pontific. Constit. epit.* 136.

13 Hebræis qualibet hebdomada Verbum Dei est prædicandum, & id curent Prælati in terris, ubi sunt eorum Synagogæ (non tamen in loco sacro, vel ubi sacra confici solent) per aliquem Magistrum in Theologia, aut alium idoneum virum Hebraicæ, si fieri posset, linguæ peritum, qui scripturas veteris Testamenti exponat *Gregor. XIII. Constit. 92.* incip. *Sancta Mater, de anno* 1584. apud Laert. Cherub. *in Bull. t. 2. pag.* 479. alias *pag.* 360. in noviss. impress. & illius meminit Scortia in *Select. Summ. Pont. Constit. epit.* 136. Et novissime Clemens XI. Constit. incip. *Propagandæ §. 20.* Vide infra *sub n. 21.* ubi refertur per extensum.

14 Hebræi sola arte Stracciariæ, seu cenciariæ contenti esse debent ad tollendam, quantum fieri potest, occasionem familiaritatis inter illos, & Christianos. *Paulus IV. in d. Const. 3. §. 1.*

15 Hebræorum per plateas non est deferenda Sanctissima Eucharistia. *Sacr. Congregat. Rit. in Anconit. 12. Februarii* 1593.

16 Hebræorum accessus ad Monasteria Monialium nullo modo permitti debet ad alloquendum cum illis *Sac. Congr. Episcop. & Regul. in Ravennaten. 18. Aprilis* 1594. teste Sell. *in select. Canon. cap. 18. n. 18.*

17 Inquisitores libere contra Hebræos procedere possunt in sequentibus casibus. Si negaverint, quæ circa Fidem communia sunt cum Christianis. Si Dæmones invocaverint, aut eis immolaverint. Si quem Christianum hæc docuerint, vel ad ea perduxerint. Si hæreticas blasphemias dixerint. Si Christianum a Fide deviaverint. Si Infideles ad Fidem Christi transire impedierint. Si Hæreticum scienter receptaverint. Si libros hæreticos, vel Thalmudicos, aut alios Judaicos quomodolibet damnatos tenuerint. Si Hostiam sanctam, aut Crucem & similia, vel Christianos deriserint. Si Nutrices Christianas retinuerint, vel easdem ab hac die, qua Eucharistiæ Sacramentum sumpserint lac in latrinas effundere coegerint. *Gregor. XIII. Constit. 70.* incip. *Antiqua Judæorum, de anno* 1581. apud Laert. Cherub. *in Bullario tom. 2. pag.* 42. & de illius materia Scortia *in sel. Summ. Pont. Const. epit.* 135. Vid. *Const.* 50. *Clem. VIII.* incip. *Cum Hebræorum malitia, de anno* 1593. apud Laert. Cher. *t. 3. p.* 25.

18 Non potest prohiberi Regularibus, ne prædicent, vel ne Confessiones audiant sub prætextu, quod originem duxerint ab Hebræis. *Sac. Cong. Episc. & Regul. in Floren. 16. Novembris* 1621.

19 Edictum, quo plura Judæis interdicuntur ad tollendas corruptelas, & abusus ex illicitorum cum Christianis consuetudine provenientes.

Gasparo per la Misericordia di Dio Vescovo di Sabina, della S. R. C. Cardinale di Carpegna, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale, &c.

La Santità di Nostro Signore volendo con suo Pastoral zelo provvedere agl'Inconvenienti, che procedono dalla communicazione de' Cristiani con gli Ebrei nelle cose proibite de' Sommi Pontefici, particolarmente dalla san. mem. di Paolo IV. nella sua Costituzione, la quale comincia *Cum nimis absurdum*, e dalla dichiarazione fatta dal B. Pio V. e pubblicata dal Cardinal Savelli suo Vicario sotto li 11. Gennajo 1572. ordina, e comanda a tutti gli Ebrei, li quali dimoranno in Roma, di non farsi servire da Cristiani, particolarmente da Fanciulli, o Fanciulle nelle sere del Venerdì, e giorni di Sabbato per accendere il fuoco, e lumi, per la provvisione de' comestibili, nè li suddetti Cristiani possano andare a servirli,

In oltre ordina, che li suddetti Ebrei non vadino a lavorare nelle Domeniche, ed in altri giorni di Precetto in Case di Cristiani: molto meno in Case de' Sacerdoti, e Conventi Regolari, nè quelli debbano in conto alcuno ammetterli.

Finalmente inerendo all' Editto pubblicato nel tempo della S. M. di Clemente VIII. sotto li 6. Ottobre 1604. si proibisce alli medesimi Ebrei di vendere, e donare il loro pane azimo detto volgarmente l' azimelle alli Cristiani di qualsivoglia stato, grado e condizione, nè quelli le debbano ricevere sotto pena in caso di trasgressione di ciascheduna delle cose suddette alli Cristiani di scudi cinquanta, alla quale rispetto alli Fanciulli, e Fanciulle sian tenuti li loro Padri, e quelli che hanno cura di loro; Agli Ebrei parimente sotto pena di scudi cinquanta, e di tre tratti di corda, ed altre pene ad arbitrio della Santità Sua.

Volendo che il presente Editto pubblicato, ed affisso ne' luoghi soliti di Roma obblighi tutti, e ciascheduno, come se gli fosse stato personalmente intimato:

Dato in Roma dalla nostra Residenza questo dì 1. Aprile 1708.

G. Card. Vicario.

Nicol' Antonio Canonico Cuggio Segretario.

Edictum quo Mulieres Judææ nocturno tempore e septis Judaicæ Nationis in Alma Urbe constitutis exire prohibentur.

Gaspa-

Gaspare per la Misericordia di Dio Vescovo di Sabina, della S. R. C. Cardinale di Carpegna, della Santità di Nostro Signore Vicario Generale &c.

Essendo pervenuto a notizia della Santità di Nostro Signore li grandi inconvenienti, che nascono, e ponno nascere dalla gran quantità delle Donne Ebree, che escono di notte dal Ghetto, e si trattengono nell'Osterie, e che vanno a passeggiare per Piazza Navona, ed altri luoghi, dove vi si fanno fuochi, o Feste da' Cristiani, contro gli Editti altre volte emanati, e volendo rimediare a tanto disordine, per ordine ancora datoci a bocca da Nostro Signore, rinnovando primieramente tutte le proibizioni emanate dal nostro Tribunale contro gli Ebrei circa l'uscir di notte dal Ghetto, ordiniamo, e comandiamo a tutte, e singole Donne Ebree di qualsivoglia età, che non ardiscano per qualsivoglia causa uscire dal Ghetto, nè trattenersi fuori di quello dopo l'ora solita, che si permette di tenere aperto lo sportelletto del Portone di esso Ghetto sotto la pena di scudi dieci, e della frusta da eseguirsi irremissibilmente contro quelle Donne, che si troveranno fuori del Ghetto dopo di detta ora, non ostante che avessero qualsisia licenza, benchè speciale, e specialissima, e benchè fossero in compagnia de' loro Mariti, Padri, o Fratelli, o altri parenti più prossimi; e similmente ordiniamo al Portinaro Cristiano del Ghetto, che non ardisca permettere, che niuna di dette Donne eschi dal Ghetto vicino alla dett'ora, il quale in ogni caso di trasgressione incorrerà incontinente nella medesima pena di scudi dieci per ciascuna Donna, che esso farà uscire, ed inoltre la privazione dell'Officio, volendo che il presente affisso che sarà nelli luoghi soliti del Ghetto, e Portoni, s'intenda come fosse personalmente intimato a ciascheduno.

Dato dal nostro Palazzo questo dì 5. Agosto 1712.

G. Card. Vicario.

N. A. Can. Caggio Segret.

21 Judæis, aliisque infidelibus conversis conceditur retentio bonorum, filiisque familias legitima; immo bona illicite quæsita, nisi notæ sint personæ, quibus restitui debent, ipsis conversis applicantur, & privilegia Civitatis conceduntur; Clem. XI. Constitut. incip. *Propagandæ per universum*, quæ ut ab omnibus præ oculis habeatur, hic datur ad litteram.

CLEMENS EPISCOPUS

Servus servorum Dei

Ad perpetuam rei memoriam.

PRopagandæ per universum Terrarum Orbem Christianæ Fidei, cujus illibatum, ac perenne Depositum Romana in primis servat Ecclesia, pro commissi Nobis Apostolici muneris debito jugiter intendentes, dum in remotissimas quasque partes Evangelii Præcones ablegare satagimus, in eam simul curam diligenter incumbimus, ut quicumque disjectis Infidelitatis tenebris ad verum Justitiæ solem, qui Christus est, agnoscendum, eo adjuvante festinant, nullis, quoad fieri potest, humanarum rerum obstaculis impediantur, sicque ad Catholicæ Ecclesiæ gremium ex omni natione, quæ sub cœlo est, eo frequentior, quo facilior, expediatur accessus.

§. 1. Quamvis enim non temporalium rerum commodo, sed æternæ potius hæreditatis intuitu ad suscipiendam Christi Fidem Infideles allici oporteat, quin etiam edoceri præcipuam Christiani hominis gloriam in eo maxime sitam esse, ut terrena despiciat, existimetque omnia detrimentum esse propter eminentem scientiam Jesu Christi Domini Nostri; nihilominus rationi congruum, & piæ Matris Ecclesiæ institutis consentaneum arbitramur, ita paternam nostram erga eos, qui adhuc in Fide parvuli lacte potius, quam cibo solido nutriendi sunt, providentiam temperare, ut infirmiores quique e Christianæ Religionis proposito amittendarum facultatum, incurrendæque potius miseriæ egestatis horrore non retrahantur: cum potius juxta Canonicas sanctiones, eos qui ad Fidem veniunt, melioris conditionis esse oporteat post Baptismum, quam antequam Fidem susceperint, haberentur, & in illis etiam impleri debeat Christi certa promissio: Quærite primum Regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.

§. 2. Quam quidem ob causam cum plures Romani Pontifices Prædecessores nostri pro tradita sibi divinitus in iis, quæ ad ejusdem Sanctæ Fidei favorem, & propagationem pertinent, Apostolica potestate, multa in Neophytorum commodum privilegia concesserint, aliis quoque additis ordinationibus, quibus, & indemnitati ipsorum, & Christianæ Religionis dignitati, & faciliori simul infidelium conversioni consultum foret; Præcipue vero fel. rec. Paulus PP. III. Apostolicam Constitutionem edidit in hæc verba:

§. 3. Paulus Papa Tertius. Ad perpetuam rei memoriam. Cupientes Judæos, & alios Infideles quoslibet ad Fidem Catholicam converti, & prætextu bonorum per eos ante possessorum ab eadem Fide non distrahi, motu proprio, & ex certa scientia nostra, auctoritate Apostolica, tenore præsentium, hac in posterum valitura Constitutione sancimus, quod cuicumque eorumdem Judæorum, & Infidelium, ad dictam Fidem converti volenti, etiamsi in patria potestate constitutus fuerit, bona sua quæcumque, tam mobilia, quam immobilia intacta, & illæsa permaneant. Ita ut etiam Filii familias, & in patria potestate, ut præfertur, constituti, legitima, & quacumque portione bonorum patrimonialium, aut maternorum eis de jure, seu successione bonorum eis alias debitorum, per eorum parentes fraudari, aut privari non possint, neque debeant; sed eis integri, etiamsi contra voluntatem parentum suorum ad Fidem ipsam conversi fuerint, etiam eorum parentibus viventibus debeantur.

§. 4. Et si bona ipsa ex usura, aut illicito quæstu fuerint acquisita, & notæ sint personæ, quibus eorum fuerit de jure facienda restitutio (quia non dimittitur peccatum, nisi restituantur), personis vero non extantibus prædictis, quia bona ipsa essent per manus Ecclesiæ in pios usus convertenda, bona hujusmodi eisdem Judæis, & aliis Infidelibus, in favorem suscepti Baptismatis, tanquam in pium usum libere concedimus, eaque apud ipsos sic conversos Judæos, & alios Infideles remanere decernimus. Interdicentes *sub divini anathematis pœna* quibuslibet tam Ecclesiasticis, quam secularibus personis, ne ullam super bonis hujusmodi quovis quæsito colore molestiam inferant, aut inferri patiantur: sed magnum se fecisse lucrum existiment, dum tales Christo lucrati fuerint.

§. 5. Et quoniam, ut scriptum est, qui habuerit substantiam hujus mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in ipso? Si ipsi conversionis tempore inopes, aut indigentes fuerint, omnes tam Ecclesiasticos, quam seculares per viscera misericordiæ Dei nostri exhortamur, ut ipsis conversis manus porrigant adjutrices: ipsi quoque Diœcesani non solum Christianos ad subveniendum ipsis exhortentur, sed etiam tam de reditibus Ecclesiarum prout poterunt, quam de his, quæ ad pauperum usus per ipsos convertendos devolvuntur, hujusmodi Neophytos sustentare non negligant, ipsosque a detractionibus, & contumeliis paterna affectione defendant.

§. 6. Et quoniam per gratiam Baptismi Cives Sanctorum, & domestici Dei efficiuntur, longeque dignius existit regnare spiritu, quam nasci carne, eadem Constitutione statuimus, ut Civitatum, & locorum, in quibus Sancto Baptismate pro tempore regenerabuntur, vere Cives sint, & privilegiis, ac libertatibus, & immunitatibus, quæ alii ratione nativitatis, & originis duntaxat consequuntur, gaudeant.

§. 7. Curent insuper Sacerdotes baptizantes, & alii de sacro fonte eos suscipientes tam ante Baptismum, quam post, illos in articulis Fidei, ac legis novæ præceptis, Catholicæ Ecclesiæ ritibus diligenter instruere, & tam ipsi, quam Diœcesani operam dent, ne cum aliis Judæis, seu Infidelibus, saltem per longum tempus conversentur, ne sicut quandoque contigit, ab infirmitate curatis modica occasio ad pristinam damnationem recidivam efficiat.

§. 8. Et quoniam experientia teste compertum est, antiquam ipsorum Neophytorum inter se conversationem ipsos in Fide nostra fragiliores reddere, ac saluti ipsorum plurimum officere, hortamur locorum Ordinarios, ut quantum pro incremento Fidei viderint expedire, curent, & studeant Neophytos ipsos cum originariis Christianis Matrimonio copulare.

§. 9. Et prohibeant eisdem sub gravibus pœnis, ne mortuos more Judæorum sepeliant, aut Sabbata, aliasque solemnitates, & antiquæ sectæ ritus quoquomodo observent, sed & Ecclesias, & prædicationes, prout alii Catholici frequentent, & in omnibus Christianorum moribus se conformes reddant.

§. 10. Contemptores autem prædictorum per sacerdotes, in quorum Parochiis degent, aut alios, ad quos de jure, vel antiqua consuetudine de talibus inquirere spectat, aut etiam per alios quoscumque, Diœcesanis, seu Inquisitoribus hæreticæ pravitatis deferant, & invocato si opus fuerit auxilio brachii secularis, per eos taliter puniantur, quod aliis transeat in exemplum. Et insuper de his omnibus in Provincialibus, & Synodalibus Conciliis diligens fiat inquisitio, & tam circa Episcopos, & Neophytos, & Infideles prædictos contemptores, opportunum adhibeatur remedium.

§. 11. Si quis autem cujuscumque gradus, vel præeminentiæ fuerit, hujusmodi Neophytos, ne observationem ritus Christiani, & aliorum præmissorum complectantur, fuverit, aut defenderit, pœnas contra Fautores Hæreticorum promulgatas, ipso facto incurrat, Neophyti vero si se corrigere post monitionem Canonicam neglexerint, & ad

& ad vomitum judaizantes redire comperti sint, contra eos tamquam perfidos hæreticos, per Ordinarios locorum secundum Sacrorum Canonum instituta procedant.

§. 12. Non obstantibus Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, ac quibusvis Privilegiis, Indultis, & Litteris etiam Apostolicis, seu etiam Regiis, vel Imperialibus eisdem Judæis, vel Infidelibus quomodlibet concessis, quæ quatenus in detrimentum Catholicæ Fidei, aut nominis Christiani, seu aliquorum ex præmissis quomodlibet vergant, & ad effectum præsentium, cassamus, & irritamus, & cassa & irrita esse decernimus, aliis Decretis, & Constitutionibus Apostolicis, quæ super præmissis sunt condita in suo robore duraturis.

§. 13. Et ut hujusmodi Sanctæ Constitutionis jugis memoria habeatur, & ne quisquam ipsius ignorantiam prætendere possit, illam per singulas Cathedrales, & Collegiatas Ecclesias, aliaque pia loca, in quibus uberior Fidelium concursus, semel in anno ad minus infra Divina publicari volumus, & decernimus.

§. 14. Et quia difficile foret præsentes ad singula quæque loca deferre, volumus, & etiam declaramus, quod earumdem præsentium transumptis, seu copiis, etiam impressis, & manu alicujus Notarii publici subscriptis, ac sigillo alicujus Prælati munitis eadem prorsus fides adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, ubicumque forent exhibitæ, vel ostensæ.

§. 15. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sub annulo Piscatoris die 21. Martii millesimo quingentesimo quadragesimo secundo, Pontificatus nostri anno octavo.

§. 16. Nos igitur, ne tam salubris Constitutionis memoria temporis diuturnitate deficiat, observantia perfectu cujuspiam obsolescat, aut etiam Fidei hostium dolo notitia converti volentibus supprimatur, de nonnullorum Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium, & Dilectorum Filiorum Romanæ Curiæ Prælatorum, quibus hujusmodi negotium commisimus expediendum, consilio, atque etiam motu proprio, ex certa scientia, ac matura deliberatione nostris, deque Apostolicæ potestatis plenitudine eamdem præinsertam Constitutionem, omniaque, & singula in ea contenta tenore præsentium confirmamus, approbamus, & innovamus, eamque ab omnibus, ad quos pertinet, inviolabiliter observari perpetuis futuris temporibus debere statuimus, & mandamus.

§. 17. Simulque, ad omnis dubitationis umbram penitus removendam, eadem a memorato Paulo Prædecessore statuta clarius explicantes, & quatenus opus sit, etiam amplius extendentes, bona quædam adventitia, quocumque modo talia censeantur, ad filios familias Christianam Religionem profitentes, utpote a Patriæ potestatis jugo, non parentibus infidelibus subdebantur, sacri baptismatis beneficio prorsus exemptos, pleno jure spectare, neque super illis usumfructum, aut aliud quodcumque jus præfatis parentibus, quamdiu in infidelitate permanserint, ullo modo competere, e contra vero parentes ipsos, & alios quoscumque, qui conversis, eorumque descendentibus alias alimenta, seu dotem præstare quocumque titulo, etiam in subsidium tenerentur, ad eadem alimenta, seu dotem illis subministranda pariter teneri, & obligatos esse post conversionem eorum, similiter tenore præsentium declaramus, atque etiam ex integro statuimus, decernimus, & mandamus.

§. 18. Et quoniam Infidelium, ac præ ceteris Judæorum maliciam eousque in odium Christiani nominis processisse plurles compertum est, ut bona sua occultando, seu in alios transferendo, vel alias de illis inter vivos, vel etiam in ultima voluntate disponendo, Filios, aliosque consanguineos ad Christi Fidem conversos eorumdem bonorum successione, ad quam ab intestato legitime admittendi fuissent, aut etiam spe successionis eorumdem fraudare tentaverint; Idcirco Nos rec. mem. Gregorii XIII. Prædecessoris nostri, qui per suas quasdam sub annulo Piscatoris die 13. Septembris 1581. Pontificatus sui anno decimo datas Litteras hujusmodi malo, utpote in Christianæ Fidei detrimentum cedenti, occurrendum merito censuit, vestigiis inhærentes, Judæos quoslibet, sicut & alios infideles, bona sua, & jura quæcumque, in præjudicium filiorum, aut aliorum consanguineorum, qui alias ipsis ab intestato decedentibus successuri essent, & Christianam susceperint Religionem, quocumque modo alienare, seu occultare, vel diminuere inter vivos, aut in qualibet ultima voluntate non posse; sed potius eadem bona, & jura quæcumque (tradita statim post Baptismum legitima quibuscumque aliis post obitum competeret eorumdem) integre conservare, teneri, & obligatos esse, tamque ipsos, quam alias bonorum eorumdem detentores, vel occupatores ad illa, seu eorum rationes, quoties opus fuerit, exhibenda, & de eisdem Inventarium legitime faciendum, & de utendo, & fruendo arbitrio boni viri cavendum, opportunis Juris, & facti remediis compelli posse; atque in eorum bonis, & juribus, si in infidelitate decesserint, ipsorum filios, seu alios quoscumque Consanguineos, ut præfertur, Christianos eodem prorsus modo, & jure, nulla etiam obstante ingratitudinis, aut alia quantumvis legitima exhæredationis causa, quam, ob susceptii postea Baptismi venerationem, sublatam prorsus esse volumus, succedere debere, ac si iidem Judæi, seu alii Infideles, nullum fecissent, aut ordinassent testamentum, vel aliam ultimam voluntatem, omnesque, & singulas bonorum, & jurium, sive inter vivos, sive in ultima voluntate, alienationes, distractiones, aut alias dispositiones, prædictas in hujus nostræ Constitutionis fraudem, & in odium Christianæ Fidei factas, seu potius attentatas censeri, ac nullius proptera roboris, & momenti esse, motu, scientia, & potestatis plenitudine similibus tenore præsentium, sancimus, decernimus, & ordinamus.

§. 19. Ceterum, ne dum provida sollicitudine temporalia conversis ad Fidem commoda comparamus, spirituale animarum lucrum negligere videamur in convertendis; quemadmodum Infideles ceteros, qui longe sunt, Sacris Missionibus institutis, Evangelica prædicatione instruere non cessamus; ita de Judæis etiam, qui magno numero inter Christianos vivunt, & nostris quodammodo oculis observantur, æterna salute procuranda præcipue cogitamus. Tristitia enim nobis magna est (fidenter cum Apostolo dicimus) & continuus dolor cordi nostro, dum paterni amoris visceribus miseremur Israeliticam gentem, olim Deo amabilem populum, quem elegit Dominus in hæreditatem sibi, & custodivit quasi pupillam oculi sui; nunc autem (postquam Judaica in summum scelus erumpente perfidia, vere iratus est furore Dominus in Populum suum, & usque in finem abominatus est hæreditatem suam) velut gregem sine Pastore dispersum per invia quæque, & miserabili misere divagantem, ac verbi Dei quod illi unicum superest, sterili pabulo destitutum solo scilicet litteræ, quæ occidit, a Judæis cortice degustato, spiritu vero, qui vivificat, & animabus hominibus non percepto.

§. 20. Propterea ad eosdem Judæos in sanctæ Fidei veritate salubriter erudiendos, & trahendos ad Christum, ea omnia, & singula, quæ de sacris lectionibus, seu sermonibus per singulas hebdomadas ad ipsos, ubicumque eorum Synagogæ fuerint, habendis memoratus Gregorius Prædecessor noster in aliis suis Anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo octogesimo quarto, Kalendis Septembris, Pontificatus sui anno tertiodecimo editis Apostolicis litteris, quarum tenorem pro expresso in præsentibus haberi volumus, sapienter constituta sunt, ab omnibus, ad quos pertinent inviolate servari, & sicubi in desuetudinem abierunt, in usum revocari præcipimus, & mandamus; Concionatores omnes qui ad id munus electi fuerint, specialiter admonentes, iisque etiam in nomine Domini districtius injungentes ut memoratos Judæos non injuriis contumeliis, aut nimia verborum asperitate, quibus in Judaica magis perfidia obfirmarentur, sed charitate potius, mansuetudine, quam mitissimos, & humilis corde Christus edocuit, velut oves errantes ad Sanctæ Ecclesiæ caulas suaviter allicere, & patefacta, ex veterum potissimum quas venerantur, Scripturarum oraculis Christianæ veritatis luce, velamen ab oculis eorum detrahere omni studio satagant, & ex Judaicæ pravitatis tenebris, quibus obscurati sunt oculi eorum, ne videant, Dei Omnipotentis operante virtute liberentur.

§. 21. Postremo Judæos omnes, ceterosque Infideles quoscumque, qui ad Baptismi gratiam, Deo donante pervenerint, omnibus Ecclesiarum Prælatis, ac sæcularibus etiam Principibus per misericordiæ Dei nostri viscera, commendamus ut eos patrocinio foveant, auctoritate adjuvent potentia tueantur, neque ab aliis præsertim vero a Judæis, aut quibusvis Infidelibus ulla in re indebite vexari patiantur; Universosque ubique Terrarum Christifideles in Unigeniti Filii Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi, cujus vice fungimur, nomine hortamur, & obsecramus, ne venientes ex Infidelitate, præsertim pauperes despiciant, aut aversentur; potius novella hujusmodi Ecclesiæ germina officiis, ac beneficiis, prout quisque poterit, excolere, & irrigare non desinant, atque, ut veros in Christo Fratres, ac domesticos Fidei effectos benigne excipiant, in necessitatibus sublevent, & omni demum Christianæ charitatis genere prosequantur, ut de suscepto Sanctæ Fidei proposito gaudium ipsorum sit plenum, & exultatio, iis vero, qui foris sunt, & adhuc infidelitatis caligine detinentur, ad ejusdem Sanctæ Matris Ecclesiæ gremium properandi excitentur.

§. 22. Decernentes easdem præsentes Litteras etiam ex eo, quod quicumque in præmissis interesse habentes, seu habere quomodolibet prætendentes, eisdem non consenserint, aut vocati, seu auditi non fuerint, aliaque quavis de causa quantumvis legitima & in corpore Juris clausa, de ullo subreptionis, vel obreptionis, seu nullitatis vitio, aut intentionis nostræ, vel alio quocumque defectu notari, impugnari, vel in controversiam revocari, aut ad terminos Juris reduci nullatenus posse, sed semper, & perpetuo validas, firmas, & efficaces existere, & ab iis, ad quos spectat, & in futurum spectabit, inviolabiliter observari. Sicque per quoscumque Judices Ordinarios, & Delegatos quavis auctoritate fungentes, etiam Causarum Palatii Apostolici Auditores

res S. R. E. Cardinales, etiam de Latere Legatos, subbjatos eis, & eorum cuilibet quavis aliter judicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate ubique judicari, & definiri debere; irritum quoque, & inane, quidquid secus super omnibus, & singulis præmissis, vel circa ea a quoquam quavis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari.

§. 23. Non obstantibus de jure quæsito, non tollendo, ac ceteris nostris, & Cancellariæ regulis, aliisque Constitutionibus, & Ordinationibus Apostolicis, etiam Conciliaribus, nec non alijs quibuslibet, etiam Juramento, Confirmatione Apostolica, aut alia quavis firmitate roboratis, statutis, consuetudinibus etiam immemorabilibus, Privilegiis quoque indultis, & Litteris etiam Apostolicis, seu etiam Regiis, & Imperialibus eisdem Judæis, vel Infidelibus quibuslibet singulis, aut eorum Universitatibus quomodolibet, & ex quibusvis causis, etiam publicis, gravissimis, & urgentissimis, atque etiam titulo oneroso, & vim contractus hinc inde obligatorii inducente concessis, quæ quatenus in detrimentum Catholicæ Fidei, quam humanis quibuscumque debet præferre Christianus, quomodolibet vergant, & ad effectum, dumtaxat præsentium cassamus, & irritamus, ac cassa, & irrita esse decernimus, aliisque omnibus sub quibuscumque verborum tenoribus, & formis quomodolibet in contrarium præmissorum editis, confirmatis, & innovatis. Quibus omnibus & singulis, etiamsi pro sufficienti illorum derogatione de illis, eorumque totis tenoribus specialis, specifica, expressa & individua, ac de verbo ad verbum, non autem per clausulas generales idem importantes mentio, seu quævis alia expressio facienda, aut alia exquisita forma ad hoc servanda foret, illorum omnium, & singulorum tenores, formas, & occasiones, ac alia etiam speciali expressione digna præsentibus pro plene, & sufficienter expressis, insertis, & servatis respective habentes, illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum specialiter, & expresse derogamus, ac derogatum esse volumus, ceterisque contrariis quibuscumque.

§. 24. Ut autem eædem præsentes Litteræ omnibus innotescant, quibuscumque locorum Ordinariis, in quorum Diœcesibus aliqua Judæorum Synagoga, aut notabilis aliorum Infidelium numerus reperiatur, injungimus, & mandamus, ut ea omnia, quæ a Nobis, ut præfertur, constituta, & ordinata sunt, ad eorumdem Judæorum, aliorumve infidelium notitiam quotannis semel, seu pluries, & eo modo, qui eisdem Ordinariis opportunior visus fuerit, sermone vernaculo deduci faciant, & in memoriam revocari, atque ut nemo prorsus earumdem Litterarum ignorantiam allegare valeat, volumus, ut illæ, seu earum exempla ad valvas Ecclesiæ Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum, ac præfatæ Cancellariæ Apostolicæ, Curiæ Generalis Innocentianæ, necnon in acie Campi Floræ de eadem Urbe per aliquem ex Cursoribus nostris prout moris est, publicentur, & affigantur, quæ sic publicatæ, & affixæ omnes, & singulos perinde afficiant, ac si illis personaliter intimatæ fuissent.

§. 25. Quodque illarum transumptis, etiam impressis, manu Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personæ in Ecclesiastica dignitate constitutæ munitis, eadem prorsus fides in judicio, & extra illud adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

§. 26. Nulli ergo omnino hominum liceat paginam hanc nostræ confirmationis, approbationis, innovationis, declarationis, extensionis, Statutorum, Decretorum, mandatorum, sanctionis, ordinationis, præceptorum, admonitionis, commendationis, irritationis, cassationis, derogationis, & voluntatum infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ millesimo septingentesimo quarto, quinta Idus Martii, Pontificatus Nostri Anno quarto.

J. Cardinalis Prodatarius.

Fab. Olivierius.

Visa de Curia.

C. A. Fabronius.

Philippus Porta.

Loco ✠ Plumbi.

Registrata in Secretaria Brevium.

22 Canonicatus, Præbendæ, ac Dignitates in Cathedralibus Ecclesiis, principalesque dignitates in Collegiatis, existentes in Regnis Portugalliæ, & Algarbiorum non conferantur aliquibus personis de genere, seu stirpe Hebræorum descendentibus usque ad septimum gradum inclusive; *Clemens VIII. in Litteris ad formam Brevis, quas confirmavit & renovavit Paulus V. 1612. 17. Januarii, apud Barbos. de Canonic. & Dignitat. cap. 13. num. 48.*

23 Statuta puritatem sanguinis requirentia in obtinentibus Canonicatus sunt exorbitantia, & pœnalia, ac proinde strictissime interpretanda, quia illis, qui a Judæis originem trahunt, auferunt habilitatem, quæ alias eis competit de jure communi, *in cap. Eam te 7. de rescriptis Rota 13 Januar. 1624. in Ulissiponen. Quartenariæ coram Coccino Decano apud Barbos. loc. cit. cap. 13. num. 30.*

24 Est invalidum statutum a Capitulo conditum, quod descendentes ex genere infecto, nempe Judæorum, Maurorum, vel Hæreticorum, non admittantur ad Beneficia Ecclesiastica, cum hujusmodi statutum sit contra Jus commune, *cap. Eam 7. rescript. Rota 28. Junii 1628. in Corduben. dimidiæ portionis coram Merlino apud Barbos. loc. cit. cap. ultim. num. 18.*

25 Originem trahentes ab Hebræis, vel Hæreticis nequeunt recipi in Fratres Ordinis Minorum de Observantia; Nec Fratres hujusmodi possunt eligi in Ministros Provinciales, & Guardianos; Clemens VII. 19. Martii 1525. Constit. incip. *Officii nostri*; Et quamvis Julius III. apud Roderic. *in collect. Privileg. Regul. tom. 2. Bulla 1. hujus Pontificis*, quæ incipit *Ad hoc*, revocaverit, & annullaverit dictam Constitutionem Clementis VII, hanc tamen Julii III. revocationem nullam fecit, & dictam Clementis VII. ordinationem validam declaravit Paulus IV. [illegible] 1559. 24. April. apud eumdem *ibid.* Bulla 2. quæ incipit: *Cum ex Apostolatus officio*, & dictam Paulinam declarationem confirmavit Pius IV. anno 1564. 5. Decembr. *ibid.* Bulla 3. quæ incip. *Providentiæ nostræ*.

26 Principes Christiani licite tolerant in suis Territoriis Hebræos, ritusque, & synagogas eorum; *Barbos. in cap. Sicut Judæi 9. de Judæis*, Card. Petra *tom. 2. Comm. ad Constit. 1. Honorii III. num. 8.* cum pluribus ibi citatis; Pignatell. *tom. 5. consult. 14. a num. 70*, Engel *lib. 6. Decret. tit. 6. num. 2.* & communis aliorum; *arg. cap. Sicut Judæi 9. & cap. Et si Judæos 13. de Judæis*, ibi: *Et si Judæos, quos propria culpa submisit perpetuæ servituti, pietas Christiana receptet, & sustineat cohabitationem illorum*; juncta *l. Nullus 14. Cod. de Judæis, & Novell. 146. cap. 1.*

27 Judæi antiquas suas Synagogas restaurare possunt, non autem novas erigere; *cap. Judæi 3. & cap. Consuluit 7. de Judæis*, ibi: *Judæos de novo construere Synagogas, ubi non habuerint, pati non debet; Verum si antiquæ corruerint, vel ruinam minantur, ut eas reædificent, potest æquanimiter tolerari, non autem ut eas exaltent, aut ampliores, aut pretiosiores faciant, quam antea fuisse noscuntur.*

28 Judæi, qui in Christianorum Territoriis semel recepti, & de protectione assecurati sunt, sine justa, & legitima causa expelli non possunt; Decian. *in pract. crim. lib. 5. cap. 11.* Socinus *concil. 86. lib. 4.* Vasquez *Illustr. Contr. cap. 8. num. 12.* Barbos. *in cap. Sicut Judæi 9. de Judæis num. 4.* & alii passim. *arg. leg. Nullus 14. Cod. de Judæis*, cuilibet enim etiam *Judæo*, & gentili fides juste data servanda est; *arg. leg. Sicut 5. Cod. de oblig. & action.*

29 Notanter autem dicitur sine justa, & legitima causa, quia ob justam, & legitimam causam Judæi semel recepti, iterum expelli possunt; *arg. leg. Judæi 11. leg. Judæi 16. Cod. de Judæis*; & sic tenent Doctores citati in *antecedenti*, & Farinac. *Fragm. Criminal. part. 2. litt. I. num. 64.* Tuschus *litt. I. verb. Jud. conclus. 371. num. 58. tract. de jure personar. extra gremium Eccles. existent. lib. 2. cap. 51.* Pignatell. *tom. 5. consult. 14. num. 109.* citans plures alios. Justæ autem, & legitimæ causæ eos expellendi recensentur a Rosinio *loc. cit. a num. 9.* a Barbosa *loc. cit.* a Pignatell. *loc. cit. a num. 110.* quas ut ab ipso recensentur, hic ad litteram damus.

30 Prima igitur eos expellendi causa est si versarentur in Regno noviter ad Fidem converso. Nam quo facilius ibi Christiana Religio propagaretur, posset indici Judæorum ceterorum, ac infidelium expulsio, ut Constantinum fecisse in Ecclesiæ primordiis, testatur Hostiens. *in cap. Consuluit, de Jud.*, Oldrad. *cons. 87. n. 2.* pro quibus facit textus in *Can. sæpe malorum 28. quæst. 1.*

31 Secunda, si in Christianam Religionem evadant contumeliosi; *arg. dict. cap. Quia super, & cap. Et si Jud., de Judæis*. Ob hanc causam exularunt ab Anglia, propterea quod Uvorvici puerum Christianum in die Parasceves in nostræ Religionis contemptum Cruci affixerunt. Idemque fecerunt Judæi Nordovici degentes, ut refert D. Antonin. *part. 2. Histor. tit. 17. cap. 1. §. 6.* & Polydor. Virgil. *lib. 16. histor. Anglic.* Et ob similem causam anno 1510. e Marchia Brandeburgensi generali Edicto sub pœna capitis proscripti sunt, ac quadraginta ipsorum exusti, ex eo quod unus ipsorum Sacratissimam Christi Hostiam, quam pharisaica infidelitate comerat, crebris pugionum ictibus confodere nixus erat, Hostia semper integra permanente, reliqui vero plurimos Christianorum Infantes ictibus, & punctionibus peremisse, fassi sunt; Surius *de reb. in Orbe gestis sub anno 1510.*

Ter-

32 Tertia, si seditiones excitent, aut aliter in nos detegantur injuriosi, ut recte colligitur *ex text. in leg. Christianis, Cod. de Pagan.* Hac de causa imperante Phoca ejecti fuerunt Antiochia; Ingentem enim Christianorum multitudinem ferro conciderant, vel igne exusserant, nec non & Anastasium ejusdem Civitatis Antistitem fœda morte affecerant; Nicephor. *l. 18. cap. 44.*

33 Quarta, si in tam magnum numerum excreverint, ut inde timeri possit proditio, *dict. leg. Christianis*, ibi: *Nihilque turbulentum tentaverint*. Quam ob causam olim ejecti sunt e Regnis Hispaniarum, ut patet ex *Constitut. Granat. prag. 5. & 6. anno 1492.* & ex Concilio Toletano *cap. 8.*

34 Quinta, si Leges non servent, per textum *in dict. leg. Christianis*, ibi: *Nihilque tentaverint turbulentum, legibusque contrarium*. Quapropter ejecti fuerunt Parisiis anno 1180. per Philippum Francorum Regem; Nam contra leges sancita Decreta in Domibus suis servos Christianos, & ancillas habebant, eosque ex aliqua parte cogebant judaizare, ut refertur Naucler. *generat. 40.*

35 Sexta, si ita Divites evaserint, ut ex facultatum augmento, aliquid inconveniens suspicari possit: In his enim casibus possunt, vel in facultatibus ex aliqua parte mulctari, vel in parte ejici, prout casus qualitas exquirit; Quia potest Princeps ex causa publicæ utilitatis tollere Dominium rerum a subditis; *leg. Si quis sepulcrum, ff. de Relig. & sum. pt. fun.* Roman. *consil. 310. sub n. 2.* Alex. *cons. 139. num. 3.* Fulgos. *cons. 145. num. 3.* Felin. *in cap. 2. post princip. de constit.* Decian. *consil. 351. sub tit. & in cap. Quæ in Ecclesiarum num. 19. de constit.* Gramat. *consil. 8. num. 8. in Crim. & consil. 190. num. 11.* Tum etiam quia Judæi tolerantur ex commiseratione & ut ipsi tandem convertantur ad Fidem, non tamen, ut efficere possint Christianos; Item, *in Consilio Si quis in posterum im. de Jud.*

36 Et generaliter quidem expulsionis exempla suppeditant superiorum temporum Annales. Nam sub Imperio Caroli IV. anno 1348. Judæos, ex eo quod ex fontibus per ipsos veneno infectis, pestis universalis orta diceretur per totam ferme Europam, Bannitos, aliisque suppliciis affectos ex Nauclero recenset Seb. Franc. *Chron. Germ. fol. 198. & 199.* & præcipue 205. Plura expulsionum Judæorum exempla ex historicis refert Marquard. *de Sufan. tract. de Jud. part. 1. cap. 7. n. 1.*

37 Et de facto talibus, vel consimilibus justis causis intervenientibus jure merito expellantur; eo vel maxime, quod Judæi contineant perfidiæ odium, & infamiam; *cap. Cum sit de Jud., leg. final. Cod. de Judæis*; Domini Crucis Christi Redemptoris nostri, *cap. Licet universis, extravagant. de reliquiis*, & ejusdem nominis blasphemi, *cap. 1. cap. Cum sit nimis, Extravagant. de Judæis*. & ut constat ex eorum Thalmud, quod, ut attestatur Sixtus Senensis *lib. 4. Bibliot. Sacr.* est ingens, & vastum opus Judaicarum traditionum, in quo decreta omnia Rabbinorum collecta sunt, Summæi, Hillel, Akiba, Joseph, una cum aliis innumeris aliorum Magistrorum Rabbinis, sententiis, & tam Divinarum, quam humanarum legum expositionibus, quibus nunc tota Judæorum natio regitur; Ab aliis vero vocatur Jus Judaicum tam Civile, quam Canonicum, Decretale etiam, ac Pandectæ, & digesta. Cœptus est autem anno a Domino Jesu 100., ad finem perductus anno ejusdem 400. Sed Ben Majemon in compendium redegit Thalmud, & scripsit anno 1180. & habetur secundo loco post Biblia, & magnæ est auctoritatis, licet Thalmud contineat innumeras ineptias, fabulas, impietates, contumelias, blasphemias, imprecationes, maledictiones, hæreses, & hujusmodi, quarum veniæ hic ad litteram subnectuntur, ut referuntur a Pignatello *tom. 5. consult. 14. a numer. 11.*

38 „ Deus ante mundi creationem, ne otio torpesceret, „ exercebat se in extruendis variis mundis, quos ubi „ consideraverat, paulo post destruebat, atque iterum „ destruebat, quoad hunc, quem nunc habemus, Mundum facere didicisset *Ordin. 1. tract. 4. dist. 5.*

39 „ Deus tres primas horas diei totus insumit in studio „ Legis Judaicæ, *Ordin. 3. tract. 1. dist. 14.*

40 „ Moyses cum aliquando ascendisset in Cœlum invenit Deum scribentem Accentus in Scriptura Sancta, „ *Ordin. 5. tract. 6. dist. 5.*

41 „ Deus die prima novilunii mensis Septembris judicat „ universum Orbem, reliquis deinde sequentibus decem „ ejusdem lunæ diebus applicat se ad scribendum justos „ in libro Vitæ, malos vero in libro mortis, *Ordin. 2. tract. 8. dist. 5.*

42 „ Deus quotidie orationes, & precationes animo devoto peragit, *Ordin. 1. tract. 1. dist. 3.*

43 „ Deus habet locum quemdam separatum, in quo statutis temporibus multis cum lacrymis deflet, ac se „ ipsum affligit, quod Judæis iratus Templum everterit Jerosolymitanum, & populum suum in captivitatem dispergerit, *Ordin. 2. dist. 6. & ordin. 1. dist. 7.*

44 „ Deus quotidie imponit sibi circa caput, & brachia „ Vittas, sive Corrigiolas quasdam coriaceas Tephillim appellatas, induitque se tunica quadam linea, „ quæ *Zizith* nuncupatur, eoque modo ornatus procumbit in genua, & orat, *Ordinat. 2. tract. 8. dist. 5.*

45 „ Deus præcipit populo Judæorum, ut singulo quoque „ novilunio Sacrificium expiationis peragant ad expiandum scelus perpetratum a Deo, quando lumen, quod „ injuste Lunæ ademerat, Soli attribuit, *Ordin. 4. tract. 6. dist. 1.*

„ Deus quoties reminiscitur calamitates, quas Judæi a „ gentibus patiuntur, lacrymas duas effundit in Oceanum & præ dolore pectus utraque parte contundit, „ *Ordin. 1. tract. 1. dist. 9.*

47 „ Deus quinta die creavit pisces duos magnitudinis penè interminatæ Leviathan appellatos, quorum corporum vastitatem, cum ipse secum animo perpenderet, „ veritus ne omne piscium genus a tam magnis belluis „ deglutiretur, & ne ab ipsis mare universum navigiis „ invium redderetur sicque humani generis commercia „ prorsus tollerentur, si ex iis proles propagaretur, occidit fœmellam, & ex ejus salitis carnibus salsamenta „ delicatissima paravit justis, & electis suis post hanc vitam comedenda, masculum vero sibi vivum reservavit, „ ut cum eo succisivis diei horis quotidie luderet, juxta „ illam *Psal. 103.* sententiam: *Draco iste, quem formasti ad illudendum ei*. Pro quo hebræi legunt: *Leviathan iste, quem creasti, ut cum eo luderes*; *Ordin. 4. tract. 3.* „ itaque.

48 „ Deus tribus postremis diei horis laxandi animi gratia ludebat olim cum pisce illo vastæ magnitudinis Leviathan dicto; *Ordin. 2. tract. 1. dist. 14. & Ordinat. 4. tract. 8.*

49 „ Deus ignota de causa indignatus pisci magno Leviathan dicto, ipsum occidit, carnesque ejus sale condivit, ut ex eis cibum ministraret animabus Sanctorum „ in futuro sæculo, *Ordin. 4. tract. 3. dist. 5.*

50 „ Paulo aliter de Thalmude refert Hieronymus de S. „ Fide, ex Judæo Christianus, qui fuit Medicus Benedicti III. circa annum 1412. *lib. 1. contra Judæos cap. 9.* „ ubi sic fert: *Dicitur in Thalmud, quod animal Behemoth est omnium animalium majus, & quod masculus, & fœmina fuerunt ab initio creati. Videns autem Deus, quod si istos genuissent præ illorum magnitudine, & multitudine totus mundus esset destructus, castravit masculum, & refrigeravit fœminam, quam custodiat, ut det eam justis tempore Messiæ ad comedendum.*

51 „ Item piscium squamas non habentium accipiunt majorem, quem Leviathan appellant, & dicunt, quod „ Deus habet ipsum salitum, ut cum det justis ad comedendum in futurum sæculum, quod multi hodie reperiuntur, qui partem suam hujus Leviathan, quam „ comedere sperant, multo auro, & argento minime „ commutarent, & id veritatem rationem habent. Ego „ namque Hieronymus de S. Fide hujus opusculi compilator, non dimitterem, pro maxima pecuniæ quantitate partem meam comedere, aut lambere, quam „ postquam agnovi Messiam veracem, comedere consuevi.

52 „ Proxima his est fabula aliorum hebræorum, qui ut „ ait Albertus apud Dionysium, asserunt, Leviathan esse serpentem, seu piscem, qui circulo sui corporis totum terræ ambit globum, quique Solem, ac radios apprehendere nititur, & volare; Sequi Solem in circulo suo semper æstate fugientem. Vastum animal, sed fabulosum, qualia multa fabularis Judæorum Theologia procreavit. Et talis bellua est Behemot.

53 „ Ex Lyrano autem Judæi dicunt; quod in una die depascit herbas mille montium, & crastino renascitur „ herba in eisdem montibus, sicut erat in præcedenti „ die, Et ad hoc adducit R. bar Salomon super istum locum auctoritatem *Psalm. 49.* in eo, quod habemus; *Jumenta in montibus, & boves*, hebræi dicunt, *Behemoth in montibus mille*. Translatio a Hieronymo sumpta immediate de hebræo habet: *Pecudes in montibus millium*.

54 „ De hujus autem belluæ magnitudine hæc item leguntur ex hebræorum sententia apud Albertum, & Dionysium. Quod Behemot sit bos, cujus corpus septem „ sphæras contineat, collum unum, & caput unum; „ Ejusque novem millia in universo continent, cujus „ cauda sit quasi sylva cedrina, Ingens procul dubio, & „ immane non tam animal, quam mendacium, inquit „ Joannes Pineda, Sed si non mentiuntur, addit idem, „ et somniant, procul dubio, homines veræ sapientiæ, „ veræque Theologiæ expertes, quod vires mediocris scientiæ pulsat, & somniant. Adjungunt Judæi, quod „ in resurrectionem Deus occidet illud animal, ut justis „ paret convivium. Quam subjecta est de convivio alterius vitæ, talisque carnibus Judæorum natio.

55 „ Similis est fabula apud Eliam Thesbitem in Juchasin, ubi sic habet. *Invenitur in Agadah avem esse magnam, quæ vocatur Bariuchna, cujus corpus miræ magnitudinis esse dicitur in Massecheth Bechoroth*. Etiam audivi, „ quod Deus tandem in futuro sæculo, ex eo justis paraturus sit convivium una cum Leviathan, & Bove,

„ Sed

,, Sed nondum fabularum Judaicarum est finis. Quæ sequuntur translata sunt ex Thalmude.

56 ,, Deus semel quotidie irascitur, & tunc cristæ gallorum gallinaceorum ruborem emittit, ipsique interim uno pede stant. Tunc si quis eodem momento alicui maledixerit, is statim concidet mortuus; *Ordin. 1. tract. 1.*

57 ,, Cum olim Rabbini quidam adversus Rabbi Eliezer disputationem instituerent, Deus voce cœlitus demissa sententiam contra illos pro Rabbi Eliezer protulit; quamobrem indignati Rabbini, Deum anathematis pœna damnarunt. Tunc Deus ipse subridens, Filii, inquit, mei me vicerunt; *Ordin. 4. tract. 2. dist. 7.*

58 ,, Cum Deus die quadam in Cœli Curia dissereret de specie quadam lepræ, quam ipse mundam ajebat esse, cæteris dissentientibus Rabbinis, qui immundam esse asserebant, lis tamen communi omnium assensu devoluta est ad sapientissimum quemdam Rabbinum, qui cum sententiam proferre pararet, statim ejus anima relicto corpore, vociferari cœpit, *Mundam, mundam*, *Ordin. 4. tr. 2. dist. 7.*

59 ,, Tanta fuit olim in Rabbino quodam prudentia, ut Diabolum simul, & Deum hoc astu eluserit. Cum Rabbinus in extremo vitæ articulo laboraret, Diabolum precibus exorat, ut sese jam moribundum ad portas usque cœlestis Regni deducat, inspecto inde loco Divinæ habitationis, lætus ex hac vita decedat. Hanc gratiam cum Diabolus veteri amico præstitisset, Rabbinus illico se intra Cœlum conjiciens juravit per Deum viventem se nunquam inde recessurum. Qua de causa coactus est Deus hominem apud se retinere, ne illum perjurum faceret, sicque hac una arte prudentissimus vir Deum, & Diabolum simul fefellit.

60 ,, Cum Angelus Gabriel flagitium grave commisisset, Deus jussit eum igneo flagello flagellari; *Ordin. tract. 5. dist. 8.*

61 ,, Animæ hominum migrant de corpore in corpus hac lege, ut si anima in primo corpore peccet, mittatur in secundum, in quo si iterum peccet, mittetur in tertium corpus, in quo si peccare non desistat, denique in gehennam detruditur; *Ordin. 4. tract. 2.*

62 ,, Anima Abelis migravit in Seth, anima Seth in Moysen; *ibid.*

63 ,, Animæ hominum indoctorum in resurrectione non recipient corpora sua; *Ordin. 3. tract. 1. dist. 3.*

64 ,, Rabbini duo singula quaque hebdomada pridie Sabbati duos vitulos creabant, quos deinde totos comedebant, *Ordin. 4 tract. 4. dist. 2.*

65 ,, Quicumque ter in Sabbato comederit, vitam æternam consequetur in altero sæculo, *Ordin. 4. tract. 1. dist. 6.*

66 ,, Nihil comedi debet numero pari, sed impari; hoc enim numero maxime delectatur Deus; *Ordin. 4. tract. 2. dist. 7.*

67 ,, Si quis oraverit facie ad meridiem conversa, sapientiam consequetur; ad Septentrionem vero divitias, *Ordin. 4. tract. 3. dist. 2.*

68 ,, Si quis sub ventre Cameli, aut inter duos Camelos, aut inter duas mulieres pertransierit, nihil unquam ex Thalmud poterit addiscere, *Ordin. 4. tract. 10. dist. 2.*

69 ,, Gemina superioribus fabula est, quod tempore Messiæ Judæa proferret Judæis panes coctos, & vestes sericas cuique Judæo accommodatas.

70 ,, Quod Deus Adamo creaverit duas mulieres, ex quibus texunt fabulatores genealogias interminatas, ut ex Augustino notat Beda in *Epist. 1. ad Timoth.*

71 ,, Quod Deus antequam legem suam daret Israelitis, eamdem præsentarit Idumæis, & Ismaelitis, quorum illi habitabant in Seir, hi vero in Deserto Pharan, Idumæos autem rejecisse Legem, cum audivissent quintum præceptum. *Non occides*, Recordabantur enim, quod patri eorum dictum esset, *Vives in gladio*. Ismaelitas vero eamdem rejecisse, cum audivissent sextum præceptum. *Non mœchaberis*. Ita fabulantur, dum exponunt, illa *Deut. 33. 2. Dominus de Sinai venit, & de Seir ortus est nobis; apparuit de monte Pharan, & cum eo quinquaginta millia.*

72 ,, Quæ postrema ut exponant, fingunt fuisse in datione Legis in monte Sinai animas omnium Prophetarum, qui postea inter Judæos prophetaverunt, ac singulos eo tempore, & loco accepisse prophetias suas, quas ediderunt. Addunt etiam fuisse inibi omnes Rabbinos, conditores Thalmudi.

73 ,, Hæc sufficerent ad exhibendam summam Theologiæ fabularis Judaicæ. Sexcenta alia enarrari potuissent, sed modus servandus fuit. Notum enim est, Judæorum Rabbinos post Christi Domini adventum Sacram Scripturam fabulis a se confictis fœde contaminasse. Quarum fabularum non paucæ sunt in libro dicto Thargum, qui Chaldaicam translationem continet.

74 ,, Adversus autem Legem Moysis hæc habent; Quod licitum sit cum propria uxore masculino concubitu uti. Quare cum duæ Mulieres essent de hac re apud Synagogam conquestæ, responderunt Rabbini, virum

esse uxoris dominum, ideoque posse eum uti corpore uxoris suæ, utcumque voluerit, non aliter quam ille, qui piscem emit. Is enim cum interaneis, quam potioribus piscis ejus partibus ad arbitrium vesci potest; *Ordin. 3. tract. 3. dist. 2.*

,, Si quis, aut filiam suam, aut sororem suam, sibi Matrimonio junxerit, is rem Deo facit gratissimam, *Ordin. 2. tract. 1.* 75

,, Rabbinum qui non oderit hostem suum usque ad mortem, & qui vindictam adversus eum non quæsierit, indignum esse nomine Rabbini, *Ordin. 5. tractat. 1. dist. 2.* 76

,, Gravius plectendos esse eos, qui contradicunt verbis Scribarum, quam verbis Mosaicæ Legis, quibus qui contradixerit absolvi potest; qui vero verbis Rabbinorum contradixerit, morte moriatur, *Ordin. 4. tract. 4. dist. 10.* 77

,, Si testes de falsitate convicti fuerint, puniri debent pœna talionis. Quod si contigerit injuste accusatum fuisse damnatum, & ita pœna affectum; tunc tales testes absolvi debent, & nulla pœna puniri, *Ordin. 4. tract. 4.* 78

,, Si quem major pars Judicum ad mortem damnaverit, is mori debet; Si vero omnes, nullo excepto, in ejus damnationem consenserint, absolvatur, *Ordin. 4. tractat. 17.* 79

,, Si quis Marsupium loco publico invenerit, sciveritque ejus Dominum jam de inventione marsupii desperasse, non tenetur ad restitutionem marsupii, *Ordin. 4. tract. 2. dist. 5.* 80

,, Hæc autem addixi, ut Christianis persuadeatur quid de perfidæ illius gentis dogmatibus sentire debeant, & pateat animus nefariorum hominum in Religionem Sacrosanctam. Hæc tamen præducenda nonnulla ex Thalmude habebat Sixtus Senensis, qui ita mentem suam aperit; *Decreveram profecto nullam talium librorum habere mentionem, & nomen doctrinæ hujus memoriam, quantum fieri potuisset, silentio abolere, sed quoniam me præteritorum temporum experientia docuit, hujusmodi volumina toties extincta, iterum tanquam hydræ capita reviviscere, permittente id Principum Christianorum avaritia, qui quovis parvo pretio inducti, facultatem instaurandi hos libros Judæis concedunt; ideo me operæ pretium facturum existimavi, si turpitudines, impietates, & blasphemias nonnullas Thalmudicis voluminibus comprehensas aliqua ex parte manifestarem, annotatis nominatim libris, ubi hæc habentur, ut si quando hæc nefaria scripta, quibus adhuc abundat Asia, Africa, Græcia, & Germania, apud nos renascantur in lucem, habeant pietatis Christianæ propagatores indicium, quo tam facile manuducantur ad inveniendos, ac detegendos pestilentes hujus operis libros, ac locos, in quibus prædictæ blasphemiæ scriptæ sunt, & his detectis, Christiani Principes iterum adversus renascentis hydræ colla insurgant.* 81

,, Subjungit deinde nonnulla, quibus capitale Judæorum odium in Christianos innotescit; Qualia sunt. 82

,, Statuimus, ut quilibet Judæus ter in die blasphemet omnem Christianorum gentem, ac Deum precetur, ut confundat, exterminetque ipsam cum Regibus, ac Principibus suis; atque hoc maxime faciant Sacerdotes Judæorum in Synagoga ter quotidie, orantes in odium Jesu Nazareni; In Thalmud. *Ordin. 1. tractat. 1. distinct. 4.* 83

,, Deus præcepit Judæis, ut quovis modo, sive dolo, sive vi, sive usura, sive furto facultates Christianorum sibi vindicent; *ibid.* 84

,, Præcipitur omnibus Judæis, ut Christianos omnes loco brutorum habeant, nec aliter eos tractent, quam bruta animalia; *Ordin. 4. tract. 8.* 85

,, Judæus Gentilibus neque boni, neque mali quidquam faciat. Christianum vero omni studio, atque industria conetur de vita tollere, *Ordin. 4. tractat. 8. dist. 2.* 86

,, Si quis Judæus Christianum præcipitio propinquum conspexerit, ipsum statim præcipitare tenetur; *Ordin. 4. tract. 8.* 87

,, Imperium Christianorum execrabilius est Imperio cæterarum gentium, & levius peccatum est servire Principi gentili, quam Christiano, *Ordin. 2. tractat. 1. dist. 5.* 88

,, Templa Christianorum sunt domus perditionis, & loca Idololatriæ, quæ Judæi tenentur destruere, *Ordin. 1. tract. 1. dist. 2.* 89

,, Evangelia Christianorum, quæ inscribi debent Iniquitas revelata, & peccatum manifestum, a Judæis comburi debent, etiamsi in eis nomen Dei contineretur. 90

,, Hic igitur Thalmud, sive Jerosolymitanus, sive Babylonicus, deceptis etiam ineptiis, figmentis, & blasphemiis, scriptus est Judæorum pervicacium odio in Christum, & Christianos capitali flagrantium, ac pleraque in eo scripta tacite, & aperte Christianæ Fidei mysteria obscurant, vel evertere nituntur, & ad superstitionem ducere. Unde sæpe ab Ecclesia 91

,, Catholica jussus est comburi, idque aliquoties justissime factum, quia plurimas, gravissimasque contra Christum Dominum, Divinamque Majestatem, & hujus adomnissos, & amicos, Angelos, & testamenti veteris Divos, Beatissimam Virginem Mariam, Christianos omnes, immo & contra Moysis legem jus gentium, atque omnem naturæ legem, & sectam continent erroribus, mendaciis, contumeliis, & blasphemiis leater.

92 ,, Quo circa Gregorius Nonus omnia Thalmudica volumina flammis adjudicavit anno 1230. & Pontificium decretum instauravit Innocentius IV. anno 1244. Clemens IV. Honorius IV. & Joannes XXII. Cum autem eadem volumina a Judæis pristino nitori restituta torsent, & artis typographicæ præsidio in immensum profuse numerum propagata; Julius Papa III. novo edicto promulgato, inquiri jussit, & anno 1554. cum Festa Tabernaculorum a Judæis Septembri mense celebrarentur, per omnes Italiæ Urbes exuri jussit. Postea Paulus Papa IV. una cum Sacrosancto Inquisitionis Senatu anno 1559. idem fieri imperavit, & Thalmudicos libros inter scripta ab Ecclesia Catholica damnata connumerari voluit. Extat etiam ea de re Pii V. decretum anni 1566. & Gregorii XIII. quo statuitur, ut ab Inquisitoribus procedatur contra Judæos, hujusmodi volumina retinentes; Et tandem Clemens VIII. contra impia scripta, ut loquitur Constitutio anni 1593. & libros hebræorum Thalmudicos, Kabalisticos alios, opera, tractatus, volumina, & scripta quæcumque tam lingua hebraica, quam quavis alia lingua conscripta, aut verti, edita, impressa, ac in posterum conscribenda, aut vertenda, edenda, vel imprimenda, continentia, seu continentes tacite, vel expresse hæreses, vel errores contra sacras veteris Legis scripturas, nec non contumelias, impietates, blasphemias contra Deum, Sanctissimam Trinitatem, Salvatorem nostrum, Beatissimam Virginem, Beatos Angelos, Patriarchas, Prophetas, Apostolos, aliosque Sanctos Dei, Sanctissimam Crucem, Sacramenta novæ Legis, Sacras imagines, Sanctam Catholicam Ecclesiam, Sedem Apostolicam, ac contra Christi fideles, præsertim Episcopos, Sacerdotes, & alias Ecclesiasticas personas, atque etiam contra Neophytos, & alias contra Catholicam Religionem, vel in quibus impudicæ, & obscœnæ narrationes habentur, etiam sub prætextu, quod expurgatæ fuerint, vel donec expurgentur. Item impii Thalmudici, Kabalistici, aliique nefarii hebræorum libri omnino damnati, & prohibiti, maneant, & censeantur. Idem fecerunt Principes Seculares. In Galliis Sanctus Ludovicus Rex Francorum anno 1240. In Hispaniis Ferdinandus, & Isabella, & Anna Livigius, ac demum Carolus V. In Dominio Veneto Benedictus Valerius, Marcus Cornanus, & Franciscus-Longus Senatores anno 1553. Immo Constitutio Justiniani Imperatoris contra Judæos, & eorum scripta, intelligitur de libris Thalmudicis adeo, ut omnino prohibiti sint, nec eorum correctio per Bullam Clementis VIII. admittatur, Hactenus Pignatell. *loc. cit.*

93 Ex quo juvat etiam ad litteram referre, quæ habet ibidem a *num.* 419. ,, Intermittere, *art ipse*, nequaquam possum, quin saluberrima Concilii primi Mediolanensis sub Sanctissimo viro Carolo Borromæo de Judæis proponam, quæ plane a generalibus Conciliis, Pontificum Constitutionibus, ac Sacris Canonibus excepta sunt.

94 ,, Ut quantum possumus Judæis corrumpendi Christianorum mores, & eis bona per fraudem auferendi occasionem adimamus, ipsosque ad viam salutis traducere studentes, ex Sacrorum etiam Canonum decretis edicimus.

95 ,, Ut Judæi semper, & quocumque iter faciant, viri pileum, seu biretum crocei coloris, mulieres involucrum, reliquo capitis integumento, panum ejusdem coloris ferant.

96 ,, Neque Christiani ad convivia, nuptias, vel dies festos, & Synagogas Judæorum accedant, nec cum eis ludant, vel quod detestabilius est Choreas cum Judæis agant.

97 ,, Ne Judæis Christiani in famulatu esse possint.

98 ,, Ne Christiani, si in diem, vel horam Judæis operas suas locaverint, apud illos cibum capiant.

99 ,, Ne Christianæ Mulieres Judæorum nutrices in eorum domibus esse ullo pacto possint. Neve extra eorum domos nisi cum necessitas, Ordinario probanda, postularit.

100 ,, Ne Christiani Judæos medendi causa ad se accersant.

101 ,, Ne in conjungendis inter se Matrimoniis eorum opera utantur.

102 ,, Ne Christianæ Mulieres Judæos fuci, pigmentorum, aut ornandi se causa adhibeant.

103 ,, Agros, prædia Ecclesiastica Judæis locari, vestes, vasa, aliave sacra, vel ad usum Ecclesiæ destinata, vendi aut pignori dari non liceat.

,, Ne in ædibus, quæ Ecclesiæ vicinæ sint, Judæi habitent, & si quis in eis nunc habitat, intra certum tempus omnino cogatur emigrare.

,, Ne Christiani cum Judæis in diebus emptionis, venditionis, vel alio nomine contrahere audeant. 104

,, Ne dignitatem, vel publicum Officium, quod ad Christianos pertinere aliquo modo possit, Judæi obtineant. 105

,, Hæc & reliqua, quæ de Christianorum cum Judæis consuetudine Sacris Canonibus constituuntur, curent Episcopi, & Principes, ac Magistratus pro suo quisque auctoritatis munere, pœnis contra Christianos, & Judæos acrioribus constitutis, ut inviolate serventur. 106

,, Vehementer etiam a Principibus petimus, ut in singulis Civitatibus certum locum constituant, ubi Judæi separatim a Christianis habitaturi conveniant. Et si quas proprias ædes Judæi in Civitate habent, intra sex menses, eas vere, non autem simulato contractu Christianis vendi jubeant. 107

,, Illud præterea pro sua pietate Principes statuere debebunt, ut Judæi quibuslvis contractibus, & negotiis, quæ cum Christianis habuerint, in libris suis conscribendis, literis, & lingua vulgari nostra, non autem sermone, & Characteribus Hebraicis utantur. Si secus fecerint, severe puniantur, nullumque inde jus esse possit agendi vel excipiendi. 108

,, Omni denique diligentia illos in eo uti æquum erit ut fraudulentam & insidiosam Judæorum cum Christianis contrahendi rationem, & eorum facultatibus inhiantem avaritiam comprimant, & coërceant. 109

,, Monemus vero Episcopos, ut hominibus piis, ac peritis linguæ Hebraicæ, & rituum Judæorum, vel si hujusmodi non reperiantur, ab aliis doctis ac bonis viris curent, Fidem, ac Doctrinam Christianam Judæis prædicandam. 110

,, Ad eas Conciones Judæi omnes jussi conveniant, sed pueri, ac puellæ seorsim a parentibus, atque aliis majoribus natu concionatorem audiant, qui ipsos familiariter instituat, & interrogantibus benigne satisfaciat. 111

,, In quo signum aliquod conversionis cognitum fuit, is ab aliis separetur, & in domum aliquam Catechumenorum ad id paratam deducatur, ubi diligentius omnia, quæ scire Christianum oportet, & doceatur. 112

,, Catechumeni ne Baptizentur, nisi prius diligenter instructi, & examinati fuerint, præsertim si grandiores sint. 113

,, Baptizati curæ alicujus probi viri, saltem per annum committantur, qui viam illorum iis rationibus regat, ac moderetur. 114

,, Ut diebus festis Missam, Conciones, ac Vesperas adeant. 115

,, Aliis diebus aliquo artificio, quo victum quærere possint, utantur. 116

,, Ne cum Judæis ullam omnino consuetudinem habeant: 117

,, Neve cum Christianis, quorum vita flagitiosa sit. 118

,, Curet Episcopus, ut Judæus, qui ad Fidem se converterit, omnia bona sua habeat, ac si filius-familias sit, legitima, & quæcumque alia bonorum pars ei jure debita a patre etiam vivente, detur. Vel si mulier fuerit, ei dos a marito restituatur, vel a patre constituatur unde ali possit ex præscripto Constitutionis Pauli III. Summi Pontificis, præsertim iis in, quæ ille statuit de iis facultatibus, quæ ex usuris comparatæ sunt. Vide novissimam Constitutionem Clementis XI. allatam supra *num.* 21. 119

,, Placet etiam adducere quædam prologuia, sive decreta, quæ ex variis declarationibus, resolutionibus, atque responsis S. Inquisitionis Romanæ congesta, quæque fortasse nusquam alibi reperiuntur, suntque hujusmodi. 120

,, Judæi tenentur ex se suos libros expurgare, alias puniendi.

,, Fere semper est ipsis deneganda licentia medendi Christianos. 121

,, Non debet eis permitti, ut a Christianis accendatur ignis in suis domibus, præsertim die Sabbati, etiamsi offerrent eleemosynam locis piis erogandam. 122

,, Prohibentur cum Christianis promiscue larvatos adire Comœdias tempore Bacchanalium, ac simul tripudiare. & contra eos potest procedi per Inquisitores. 123

,, Fingentes se Christianos, & sumentes Eucharistiam, vel tradendi sunt Curiæ sæculari, vel si recipiant Sacramentum Baptismi, admittendi sunt ad pœnitentiam; vel videndum prius est, quo animo id fecerint. 124

,, Retinentes pro suis servitiis puellas Christianas, quæ non accedunt ad Missam, puniuntur in S. Officio, ad quod hujusmodi causæ spectant, & non ad Judicem Secularem. 125

,, Deferentes animo Algerium, vel ad alia loca infidelium sub prætextu illa deferendi ad aliquem locum Catholicum, puniuntur in S. Officio. 126

,, Amplectentibus Fidem Catholicam conceditur retentio suorum bonorum, dummodo constet, non fuisse fœnore acquisita. Sancta tamen Congregatio de Propaganda Fide 15. Junii 1646. approbante Sanctissimo, non solum dixit observari posse, *Constitut.* 127

„ *fel. mem. Pauli III.* quæ incipit *Cupientes Judæos* quoad necdum acquisita, vel alienis ab infectis, ipsis conversis tanquam pauperibus applicandi, sed etiam alias fuisse factam gratiam filiis hebræorum ad Fidem Christianam conversis, etiam de bonis illicite a certis personis (a).

129 „ Testes absque tortura, non faciunt fidem in causa contra Christianos, itaut possit procedi ad torturam contra reum.

130 „ Retinentes libros prohibitos puniuntur ab Inquisitoribus ex Constitutione Clementis VIII. etiam cum confiscatione. Unde Inquisitores si habent sufficientia indicia, quod hujusmodi libros retineant, & præcipue Thalmud, qui corrigi non potest, debent contra eos procedere. Nec iidem Inquisitores debent illorum correctionem acceptare, vel libros expurgatos subscribere.

131 „ Transferentes cum pompa, & luminaribus Arcam ab una in aliam domum puniuntur in Sancto Officio.

132 „ Non possunt absque licentia Sedis Apostolicæ novas Synagogas construere.

133 „ Accedentes ad hospitia Christianorum non puniuntur in Sancto Officio.

134 „ Infantes, quos nutrices Christianæ baptizare faciunt, insciis eorum parentibus, illis non restituuntur, quia sunt vere baptizati, & eorum parentes tenentur ad præstandum alimenta.

135 „ Ipsis conceditur per Breve expeditum die 2. Junii 1593 licentia accedendi ad quæcumque loca Status Ecclesiastici occasione mercaturæ, dummodo in illis non contrahant domicilium, quod in nullis Civitatibus, ac locis ditionis Ecclesiasticæ possint habere, nisi Anconæ, Romæ, & Ferrariæ, & ex Brevi Urbani VIII. in Ducatu Urbini.

136 „ Dantes Christianis panes azymos, quos in Paschate conficiunt, puniuntur extra Urbem in Sancto Officio, in Urbe per Emum. Cardinalem Vicarium.

137 „ Persolvant pœnas, vel pœnitentias, sibi impositas, non quidem manendo præ Foribus Ecclesiæ, sed ante Synagogam.

138 „ Circumcidentes Infantem Christianum severe puniuntur ab Inquisitoribus.

139 „ Existentes in triremibus, volentes amplecti Fidem Catholicam, instruuntur, & baptizantur, sed remanent in triremibus.

140 „ Habentes commercium carnale cum mulieribus Christianis non puniuntur in Sancto Officio, sed ab Ordinariis. Aliquando tamen simul procedunt.

141 „ Non possunt eorum Synagogam, licet combustam, in alio loco ædificare, sed debent illam in eodem loco reficere.

142 „ Percutientes, vel corrumpentes Imagines Sanctorum puniuntur in Sancto Officio, etiam privative quoad Judices Laicos, idque etiamsi prævenerint.

143 „ Descendentes ex eorum progenie non admittuntur ad Canonicatus, ad Dignitates in Collegiatis, ad Beneficia curam Animarum habentia, nec etiam ad munus Vicarii, & curæ etiam amovibilis. Quod item servandum est a Regularibus in Ecclesiis, in quibus habent curam animarum. Ad Ordines vero promovendi non sunt, nisi viri probatæ vitæ, & ii, quibus merita vitæ suffragantur.

144 „ Divites coguntur ad subministrandum expensas victus suis filiis neophytis, ad Fidem conversis.

145 „ Non possunt uti nutricibus Christianis, etiam extra Ghettum, nec de licentia Episcopi; In casibus tamen necessitatis, ita ut aliter eorum filii educari non possint, nisi a nutricibus Christianis, potest Episcopus ex se id permittere, ita tamen, ut omnino prohibeat commercium cum ipsis Judæis, & omnino separatæ existant, & infantes in propriis domibus Nutrices retineant, prohibendo Judæis, ne ad illas accedant; Quo in casu Inquisitores se ingerere non debent.

146 „ Pro exercendo fœnore debent petere licentiam a Summo Pontifice.

147 „ Nequeunt occidere sua animalia in macellis Christianorum cum suis superstitiosis observationibus.

148 „ Non possunt uti opera Christianorum in lavandis pannis; Verum ob penuriam aquæ potest ob bonum publicum permitti, ut ipsimet deferant pannos lavandos mulieribus Christianis ad locum, in quo dealbantur, & lotos ad suas domos reportent; Neque ipsis expresse permittitur, quod uti possint servitiis bajulorum in conducendis sibi lignis, frumento, & vino, sed totaliter per conniventiam.

149 „ Procurantes liberationem Turcarum a triremibus, ut judaizent, puniuntur in Sancto Officio.

150 „ Non possunt uti opera Christianorum in addiscendis litteris latinis, vel hebraicis, aut artibus. Quod si concedatur licentia, potest concedi, ut doceantur in aliqua Domo privata extra Ghettum, in qua non interveniant pueri Christiani, & exceptis diebus Festis, atque habita prius diligenti informatione de sufficientia, & pietate præceptoris.

„ Nequeunt docere Christianos scientiam aliquam, vel artem. 151

„ Prohibentur accedere ad Caupónas Christianorum cum meretricibus. 152

„ Non possunt promoveri ad gradum aliquem Doctoratus in Universitatibus Catholicis. 153

„ Prohibentur apponere suis sepulcris epitaphia, & insculpere nomina, & cognomina, ac patriam Defunctorum & apposita amoveantur. 154

„ Permittitur ipsis uti opera Christianorum quoad frumentum, ligna, & vinum advehendum tantum, cetera denegantur, & utentes aliis servitiis Christianorum puniuntur in Sancto Officio, sicut, & Christiani illa exhibentes. 155

„ Nequeunt vocari nominibus Christianorum. 156

„ In vendendis, ac emendis libris tenentur servare Ordines Bibliopolis Christianis datos. 157

„ Debent subscribere suum examen, licet examinentur die Sabbati. 158

„ Cum Medicis, & Chirurgis ad eorum domos causa eos medendi accedentibus Episcopus conniveat; annuum tamen salarium iis prohibeat. 159

„ Barbitonsores debent ab Episcopo prohiberi, ne accedant ad illorum domos pro illis tondendis. 160

„ Cum prolis ultra secundum gradum dispensatur, ut ingredi possint Religionem, & habilitantur ad officia, & munera. 161

„ Occasione pestis permittitur ipsis usus Medicorum Christianorum, si non habeant Medicos Judæos. 162

„ Nullo modo est ipsis concedenda licentia conducendi prædia a Christianis, & concessa revocanda. 163

„ Eorum Synagogæ erectæ absque licentia Sedis Apostolicæ supprimendæ, ac destruendæ. 164

„ Eorum filii infantes, baptizati in Lazareto, educandi apud Christianos, & a suis parentibus, si possident bona, subministrentur alimenta, sin minus Episcopus suo zelo pastorali illis provideat. 165

„ Ad Christianismum conversi post conversionem, & pœnitentiam ab anterioribus, & pristinis delictis in Judaismo perpetratis, etiam in foro sæculari quoad pœnam corporalem impunitatem non consequuntur. Itaque etiamsi cum tota familia baptizentur. 166

„ Prohibetur mercatura librorum Ecclesiasticorum, & illos apud se retinere. Nec permittitur typographia idiomatis hebraici. 167

„ Baptizati, & relapsi in Judaismum, non sunt iterum baptizandi, sed abjurare debent de formali. 168

„ Non possunt deferre processionaliter per Ghettum Bibliam. 169

„ Eorum spontaneas comparitiones volentium suscipere Baptismum, debet Inquisitor remittere ad Ordinarios. 170

„ Ipsorum filii minores septem annorum possunt baptizari ad instantiam patris, vel matris conversorum ad Fidem Catholicam: Sed ii, qui excedunt septem annos, suntque doli capaces, sunt relinquendi suæ voluntati. 171

„ Filii eorum, quamvis non possint, invitis parentibus, baptizari, si tamen de facto baptizentur, valet Baptismus, & apud Christianos alendi sunt; non licet tamen hujusmodi Baptismum conferre, eorum parentibus invitis. Quia, tametsi finis sit bonus, media tamen sunt illicita, præsertim ex Constitutione Julii III. imponentis pœnam mille ducatorum, & suspensionis baptizantibus filios Judæorum, invitis parentibus. 172

„ Contra hortantes eorum filios neophytos ad redeundum ad Judaismum non devenitur ad confiscationem bonorum, sed ad mulctam pecuniariam. 173

„ Amplectentes sectam Turcarum, & inquisiti in Sancto Officio expediendi, ac si essent sponte comparentes cum abjuratione, vel retractatione erroris, in quem inciderant juxta formam præscriptam a Pegna *in Comment. q. Directorii*. 174

„ Pronunciantes blasphemias hæreticales puniuntur in S. Officio. 175

„ Puellæ, quæ confugiendo ad Christianos pluries asserunt se velle fieri Christianas, collocantur apud aliquam nobilem mulierem Christianam, ipsæ, earumque parentes examinantur, & nolentes Fidem amplecti restituuntur suis parentibus. 176

„ Non licet Christianis pueros Judæos in articulo mortis constitutos baptizare, nisi ubi nulla spes adsit, quod 177

(a) Pauli V. Constitutio confirmata fuit a Clemens XI. Constit. incip. *Propaganda*; immo §. 17. ampliatur illa Constitutio *favore filiorum* conversorum, tam hebræorum, quam infidelium, quoad legitimam, & subtractionem a paterna potestate.

„ hujusmodi pueri possint supervivere, nec adsit scandalum.

178 „ Judæa, quæ ante Baptismum nupserat Judæo, restituenda est viro Fideli, cui postea nupsit, non attento quod tunc constabat dictum Judæum suum primum Virum obiisse. Faciendæ tamen sunt diligentiæ, an præfatus Judæus adhuc vivat, & monendus an ad Catholicam Fidem converti velit, vel saltem cum ipsa cohabitare sine injuria Salvatoris, & absque eo, quod traheret illam ad peccatum mortale. Quod si dictus Judæus moneri legitime non possit, ut Isthactenus videtur pro causa dispensationis juxta Breve Gregorii XIII. in hac materia, ut scilicet dispenseetur cum muliere ad cohabitandum cum viro fideli, cui nupserat (a).

179 „ Infans Judæus, cujus pater consensum, ut baptizaretur, præstiterat, & postea pœnituit, retinetur sub custodia Christianorum, examinantur testes super consensu, & in casu periculi ordinatur Baptismus.

180 „ Qui a lege hebraica apostarant ad Mahumetismum, damnantur ad revocandam, & detestandam sectam Turcarum juxta formulam præscriptam, damnantur ad carceres ad tempus arbitrio, & interim benigne suadentur ad suscipiendum Baptismum.

181 Juvat etiam hic Edictum pro Judæis quod jussus ab Em. Domino Cardinali Ginetto Summi Pontificis Vicario Italice composuit idem Pignatell. ut ipse testatur loc. cit. n. 234. afferre.

E D I T T O

Per gli Ebrei.

182 QUantunque con diverse Costituzioni di Sommi Pontefici, e con varj Decreti del Tribunal supremo del Santo Officio, come anche con altri nostri Editti, e del nostro Tribunale si sia pienamente provveduto a quanto bisogna per togliere a' Giudei ogni occasione di corrompere i costumi de' Cristiani, e di schivare gl' inconvenienti, ne' quali s' incorre per la pratica intrinseca con essi; con tutto-ciò desiderando la Santità di Nostro Signore che per corso di tempo non si possa pretendere ignoranza, o dissimulazione veruna, d' ordine espresso datoci dalla Santità Sua a bocca, e per l' autorità del nostro Offizio, non recedendo da' bandi, altre volte fatti, ma quelli di nuovo innovando, s' ordina, e comanda,

183 Che niun Cristiano dell' uno, e dell' altro sesso di qualsivoglia qualità, e dignità che sia, ardisca d' entrare nelle Sinagoghe, o *Scuole* degli Ebrei ad udire le loro prediche, ad assistere alle loro circoncisioni, o ad altre cerimonie, a ricever da essi azimelle per qualsivoglia pretesto, sotto pena di scudi 25. d' oro per ciaschedun volta, ed altre pene ad arbitrio nostro, nelle quali incorreranno anche gli Ebrei, da' quali il Cristiano sarà ammesso alle Scuole, o riceverà azimelle.

Edictum S. Officii 21. Decembris 1600. Edictum Rusticucii 1592. Decretum S. Officii 9. Augusti 1605.

184 Si similmente che niun Cristiano tanto maschio, come femmina possa entrare in casa d' Ebrei ad effetto di dar latte a putti, servire o ajutar donne partorienti, acconciar letti, scopar case, lavar piatti o panni, o portarli, accender fuoco, o lume, particolarmente il Sabbato, o fare qualsivoglia altro servizio, sotto pena di scudi 50. per ogni volta, e della frusta da eseguirsi inviolabilmente tanto nella persona del Cristiano, quanto dell' Ebreo; Si tollera però solamente, che i Facchini Cristiani portino loro legna, vino, e pane.

Decreta S. Officii 8. Novembris 1595. 9. Octobris 1597. 27. Julii 1628. 17. Martii 1616. 15. Martii 1612. 12. Aprilis, & 17. Maji ejusdem anni, & 1. Septembris 1616. cap. Ess Judæos, & cap. Ad hæc, de Jud. Gregor. XIII. Constit. 70. & Nicol. V. Constit. Super gregem, §. Nec possint.

185 Che niuno Stufarolo, o Barbiere possa lavare, nè tosare Ebrei sì dentro come fuori della propria stufa, o bottega sotto le medesime pene da eseguirsi nella persona dell' uno, e dell' altro come sopra.

Decreta S. Officii 11. Junii 1629. C. Nullus 28. quæst. 1.

186 Che niuno Ebreo sotto qualsivoglia pretesto, eziandio di mercatanzia, o altro più giusto titolo ardisca d' entrare di giorno, nè di notte in case di Donne Cristiane disoneste, sotto pena di scudi 200. per ogni volta, e della frusta, ed esilio di Roma, da eseguirsi tanto nella persona dell' Ebreo, quanto della Cristiana, dalla quale fosse ammesso, dichiarando, che per quella pena, non s' intenda mitigata la pena della Legge comune, quando fra loro si provasse commercio carnale.

Cap. In nonnullis, §. Unde, de Jud. leg. Ne quis Christianam, Cod. de Jud. Pius V. Decreto sub die 20. Maji 1566.

Che niuno Ebreo possa ricevere nella sua Casa, o borse, Neofiti, o Catecumeni, tanto maschi, come femmine, ancorchè fossero loro fratelli, o figlie, o sorelle, ed in tenera età, nè praticare con esse loro, eziandio fuori del Ghetto, e sotto qualsivoglia pretesto, sotto pena di tre tratti di corda, e di scudi 50. per ogni volta. 187

Edictum Cardinalis S. Severinæ ex mandato Clementis VIII. sub die 28. Julii 1592. & 17. Julii ejusdem anni, Item Edictum Card. Vicarii jussu Pii V. sub die 30. Julii 1569. Paulus III. Constit. 23. §. 5. & 6.

Che niuno Ebreo ardisca di dar lezione a Cristiani tanto di lingua, quanto di qualsivoglia altra scienza, o facoltà, o arte, ancorchè fosse di musica vocale, o istrumentale, o di qualsivoglia altro mestiere, ancorchè meccanico, sotto pena di scudi 25. e d' altre ad arbitrio, nelle quali egualmente incorrerà il Cristiano, che riceverà, o darà lezione all' Ebreo. 188

Decreta S. Officii 9. Januarii 1620. 25. Jan. ejusdem anni, 16. Martii 1622. Edictum Rusticucii.

Che niuno Ebreo ardisca di mangiare, nè di bere, nè di nuotare, nè di giuocare con Cristiani, ancorchè fossero giuochi per altro leciti, o di pernottare negli Ospizj, o nelle locande, se non fosse per viaggio, sotto pena di scudi 50 per ogni volta, da esigersi irremissibilmente tanto dal Cristiano quanto dall' Ebreo 189

Cap. Omnes 28. quæst. 1. Cap. Quam sit, de Jud. Turrec. in dict. cap. Nullus.

Si proibisce espressamente a' Medici Ebrei tanto Fisici, quanto Cirusici, e Speziali, che non ardiscano, ancorchè chiamati, ed invitati di preparar medicine, nè di medicare Cristiani, ancorchè fossero chiamati in compagnia d' altri Medici Cristiani sotto pena di scudi 25. e d' altre a nostro arbitrio per ogni volta, da esigersi tanto dalli Ebrei, quanto da' Cristiani. 190

Decreta S. Officii 14. Maji 1615. & 17. Julii 1618. Cap. Nullus 28. quæst. 1. Gregor. XIII. ubi supra.

E sotto le medesime pene s' ordina, e comanda a' Medici, e a' Cirusici, e agli Speziali Cristiani, che non debbano obbligarsi a condotta dell' Università degli Ebrei, nè medicargli senza licenza da darsi ne' casi necessarj da Noi, o dal nostro vicegerente, che sarà pro tempore gratis, e senza interesse alcuno. 191

Eadem Decreta S. Officii.

Che essi Ebrei non ardiscano di comprare, barattare nè pigliar pegni da persone minori d' anni 14. sotto pena della perdita della roba, o del valore di essa, e d' altre pene riservate al nostro arbitrio. 192

Edictum Card. Rusticucii.

Che niuno Ebreo possa tener magazzeno, o bottega fuori di Ghetto, nè ivi dormire di notte sotto pena di scudi 100. d' oro. Nè andare in Carrozza sotto pena di scudi 100. e di tre tratti di corda ogni volta. 193

Abusus recentissimus extirpandus.

Che tutte le robe, che saranno da essi comprate, o cambiate di valore d' uno scudo in su, si debban da essi loro notificare nell' Officio di Cesi Notaro del nostro Tribunale per tutto il giorno seguente, designando essi la persona, dalla quale saranno state vendute, e cambiate, il luogo, e la qualità della robe, sotto pena della perdita d' essa. Oltre che in caso, che non sia notata, se si troverà rubata, si presumerà contro di essi, e si procederà contro di essi nel medesimo modo, che se fosse stata rubata con loro partecipazione. Delle quali robe non ne possano disfare, guastare, tingere, fondere, nè in qualsivoglia modo trasformare alcuna per dieci giorni dopo che l' avranno comprate, nè in detto tempo possano venderle, nasconderle, o in qualsivoglia modo tra- 194

(a) Vide Additionem in fine hujusce Articuli.

trabalzarle, ma tenerle in mostra sotto le medesime pene, e presunzioni; eccettuando però i corpi di suppellettili, e altre robe, che compreranno all' ingrosso, i quali possano venderle a lor piacere.

Edictum Rusticucii.

195 Che niun' Ebreo dell' uno, e dell' altro sesso sotto pretesto di comprare, e di vendere, o di qualsivoglia altra occasione, o colore ardisca d' entrare in Palazzi, Case, Vigne, o Botteghe, de' Cristiani, eccetto che di persone pubbliche, come di Giudici, Avvocati, Procuratorj, Notari, & Offiziali per cose spettanti all' officio loro sotto pena di scudi 50. e di tre tratti di corda agli uomini, e alle Donne della frusta da incorrersi ipso facto, e l'istessa pena pecuniaria incorreranno tutti i Cristiani maschi, e femmine, che li chiameranno, ammetteranno, o faranno entrare in detti luoghi, e le meretrici, e donne disoneste nella pena anche della frusta. Nè meno entrino in Parlatorj, Oratorj, e Chiese di Monache, Ospedali di donne, sotto dette pene, o maggiori ad arbitrio nostro, permettendo però loro, che possano entrare nell' altre Chiese, Oratorj, Monasterj, o Conventi di Religiosi, e nell' Ospedale degl' Infermi.

Edictum Rusticucii sub Clemente VIII.

196 Che essi Ebrei non chiamino, ammettano, nè facciano entrare nelle case, o Botteghe loro donne Cristiane nè di giorno, nè di notte, nè uomini Cristiani dopo le 24. ore; nè permettino, che quelli, che vi sono entrati, vi stiano dopo detta ora, o vi pernottino, sotto pena agli Ebrei di scudi 50. e della frusta, e a' Cristiani dell' istessa pena pecuniaria, ed alle meretrici, o alle donne disoneste anche della frusta.

Edictum Rusticucii.

197 Che niuno Ebreo dia, venda, baratti, o doni carni da essi sciattate, o con le loro cerimonie uccise, sotto pena di scudi 25. tanto a chi le darà, come a chi le riceverà. Ed ogni volta, che con l' istessa carne non si dia anche il bollettino del Cristiano, dal quale l' Ebreo l'avrà avuta, si presuma sciattata, e uccisa da essi, ed incorra nell' istessa pena tanto chi la dà, come chi la riceve.

Decreta S. Officii 8. Julii 1615. Cap. Omnes 28. quæst. 1. Edictum Rusticucii.

198 Che non possano andare a lavar panni in luogo alcuno, se non nel fiume tanto, quanto si distendano con il loro serraglio, e non in compagnia di Cristiani sotto pena della frusta, ed a' Cristiani, che andranno con loro compagnia, o da se per quanto si distende la Riva di detto Serraglio di scudi 25.

Edictum Rusticucii.

199 Che non sia loro lecito d' aver tutori Curatori, o esecutori testamentarj Cristiani sotto pena di scudi 100. a chi se ne valerà, o a chi darà o accetterà tal peso.

Edictum Rusticucii.

200 Che non prendano danari da Cristiani ad imprestito, o sotto alcun' altro titolo, per dar poi loro parte certa, o incerta dell' usure, o de' guadagni, che ne traggono sotto pena della frusta, ed a' Cristiani della perdita del danaro, e altrettanto di pena.

Edictum Rusticucii. Et elicitur ex Concilio Tolet. IV. & Melden. cap. 58. ubi qui eorum usuras adjuvat, eorum perfidiam fovet, quæ sibi persuadent, fœnerari licitum esse.

201 Che non portino alle berette e a' cappelli coperta gialla levaticcia, nè appuntata, ma ben cucita sopra il cappello, e beretta, e l'una, e l'altra dalla banda di dentro siano foderate dell' istesso colore, o almeno la falda, e non vi portino velo, o fascia nera, ma sia dell' istesso color giallo. E l' Ebree portino il segno scoperto in testa senza mettervi sopra il fazzoletto, o altra cosa sotto pena di scudi 50., e della frusta, e delle altre volte imposte.

Decreta S. Officii 21. Junii 1629. cap. Nonnullis, de Jud. Paul. IV. & Pauli V. in suis Constitut. 3. & 7.

202 Che non comprino, tengano, vendano, o contrattino in qualsivoglia modo, o colore per se stessi, o mediante altre persone Agnus Dei, o Reliquie de' Santi con ornamento, o senza Croci, Quadri, Figure, Immagini di Nostro Signore, della Madonna, o di Santi, Officioli, Diurni, Breviarj, Messali, Bibbie Sagre, o altri Ecclesiastici libri, e di Religione Cristiana, tovaglie, paramenti d' Altare, nè di qualsivoglia suppellettile sagra, o spettante al culto Divino, ancorchè guasta, stracciata, o rotta, ancorchè per abbruciare, o cavarne oro, o argento, sotto pena di scudi 200. e della Galera agli Ebrei, e a' Cristiani di detta pena pecuniaria, ed altre ad arbitrio.

Decreta S. Officii 28. Maji 1614. 7. Nov. 1613. & 1634. & Edictum Rusticucii.

Che quelli che vanno comprando per Roma non portino le robe che comprano nascoste, ma scoperte, e volendole portare in saccoccie, siano dirette con maglie larghe, in modo che si veda ciò, che vi è dentro, sotto pena della perdita della roba, e di 25. scudi. 203

Edictum Rusticucii.

Che non possano tagliare, nè far di pezza vestiti nuovi di sorte alcuna, ma solo rattoppare i vecchi, sotto pena della perdita de' vestiti, e di scudi 25. concedendo noi loro quattro mesi di tempo a vendere quei lavori, che fin qui si troveranno fatti, o tagliati, pur che ne diano nota fra il termine di otto giorni nell' Officio del suddetto Notaro, il quale debba spedire ogni cosa gratis, eccettuando i vestiti che faranno, o taglieranno per uso proprio. 204

Edictum Rusticucii; licet Rota in Romana artis sutoriæ sub die 22. Martii 1580. coram Seraphino censuerit, Hebræos in Urbe commorantes posse conficere indumenta etiam ex nova materia.

Che in tutte l'arti, che essi fanno, abbiano da regolarsi con i capitoli di tale Arte, e contravvenendo incorrano nell' istesse pene contenute in tal Capitolo di dette Arti, e maggiori ad arbitrio, nè per questo s' intendano sottoposti ai Consoli dell' Arte. 205

Edictum Rusticucii.

Che i loro Fattori procurino con effetto di mandare, e mandino con effetto almeno il numero di ducentocinquanta Ebrei da 12. anni in su alla predica dell' Oratorio, e del luogo solito della Santissima Trinità de' Convalescenti sotto pena di 25. Ducati d' oro in oro di Camera, e d'altre pene riservate al nostro arbitrio per ciascheduna volta, e quelli che manderanno una volta, non debbano mandare nell' altra, ma vadi per torno sempre l' istesso numero di 250. finchè sarà finito il numero di tutti, il quale si ricominci da' primi, che saranno andati la prima volta, seguitando il medesimo ordine inviolabilmente, ed in modo, che i Giovani, e le Giovani infino all' età d' anni 20. debbano sedere, e star separati da' loro Padri, e Madri, e da altri loro maggiori d' età, sotto alle medesime pene. 206

Edictum Rusticucii 14. Octobris 1593.

Che tutti gli Ebrei la sera ad un' ora di notte debbano serrarsi dentro il Ghetto, e la mattina non ardiscano uscire, se non per il Portone maestro sotto pena di scudi 25. e d' altre a nostro arbitrio per ogni volta. 207

Edictum Rusticucii.

Che per qualsivoglia pena apposta a' suddetti Capitoli non s' intendano diminuite le pene, che secondo la ragion commune si debbano per tali delitti; non ostante qualsivoglia privilegio da' Sommi Pontefici Predecessori fatte concesso a' detti Ebrei, e d'ogni altra cosa, che facesse in contrario, de' quali fosse anche bisogno farne speciale menzione di parola in parola, e con qualunque clausule derogatorie, anche delle derogatorie, le quali si abbino qui per espresse. 208

Edictum Rusticucii.

Ed acciocchè le suddette cose abbiano la dovuta osservanza, deputiamo esecutori de' nostri Ordini N. N. e vogliamo, che la copia del presente Editto pubblicata nel Ghetto degli Ebrei, ed affissa ne' Portoni di essa, abbia l' istessa forza che avrebbe, se fosse a ciascuno di essi Ebrei personalmente intimato. Dato nel nostro Palazzo ec. 209

Quod dictum est, non licere Christianis ingredi cum Judæis idem balneum, nec adhibere Medicum Judæum, nec sumere medicinam a Judæo præparatam, ut loquitur textus *in c. Nullus 13. caus. q. 1.* intelligendum est extra casum necessitatis, quia in casu necessitatis, ubi alius pro recuperanda, aut conservanda salute idoneus Medicus, vel Chirurgus, quam Judæus haberi nequit, hunc quoque adhiberi licet, ut recte advertit Sanchez *lib. 2. Moral. c. 31. n. 8.* Silvester *verb. Jud. q. 7.* Pirhing *lib. 5. decretal. tit. 6. n. 2.* & alii passim; Sic etiam dicendum est de usu balnei, & medicinæ a Judæo præparatæ, quia necessitas facit licitum, quod alias est illicitum; *c. Quoniam 1. q. 7. c. Omnes 1. de Fer. cap. Consuluisti 3. de celebrat. Missar.* cum multis similibus, & in qualibet dispositione intelligitur excepta; *cap. Licet, de pœnit. & remiss.* Fagnan. *lib. 1. Decretal. in cap. Nihil 44. de elect. n. 26.* 210

Quod dictum est, non licere Christiano famulari Judæo, ut habetur *ex cap. Ad hæc 8. & cap. Et si Judæi 13. de Judæis*, debet intelligi habitando in eadem Domo Judæi, 211

illi

illi enim soli proprie dicuntur, famuli; Ita Bonacina, Coninch, La Croix *lib. 2. cap. 4. dub. 2. num. 86.* Glossa *in cit. cap. Ad hæc verſ. aut eorum domibus*; & Abbas *ibid. num. 2.* contra Joann. Andr. *ibid. in fine*, Felinum *ibid. num. 3.* Barbosam *ibid. num. 4.* Gonzal. *ibid. n. 1.* Sanchez *in Decalog. lib. 2. cap. 31. num. 19. & 29.* Sylvest. *verb. Judæus q. 2. dict. 3.* Reiffenstuel *lib. 5. Decretal. tit. 6. num. 13.* Hinc licet extra Domum famulari Judæo, V. G. conduci ad operas, esse colonum, vel agricolam etiam originarium, hi enim proprie non sunt servi; Ita Layman *lib. 2. tit. 1. cap. 16. num. 1.* La Croix *loc. cit.* & alii, sic videtur jam continuisse praxim.

212 Quod dictum est, non licere Christianis comedere cum Judæis *ex cap. Omnes 14. cauſ. 28. quæſt. 1.* debet intelligi, quod non licet Christianis ad convivia invitare hebræos, nec invitari in conviviis eorum interesse, & maxime illam comestionem cum judæis prohiberi, in qua Judæi discretionem ciborum observant secundum Legem Mosaicam: Non est autem illicitum cum Judæo manducare in eadem mensa, casu quo in eodem diversorio conveniant & nec Christiani sint invitantes illos, nec invitari ab illis; ut recte advertit Sanchez *cit. lib. 2. cap. 31. num. 15.* Pirhing *lib. 5. Decretal. tit. 6. num. 3.* Reiffenstuel *ibid. num. 13.* La Croix *loc. cit. num. 84.* Bonacina, & alii.

213 Quod dictum est, non licere Christianis familiaritatem habere cum Judæis, intelligendum est de ea solum familiaritate, ex qua periculum perversionis, vel scandalum timeri potest; non autem de ea familiaritate, quæ sine tali periculo, & scandalo contrahitur cum Judæis ratione contractuum; & a fortiori nec de ea, quæ contrahitur cum ipsis ad bonum finem, ut nempe facilius pertrahantur ad nostram Fidem: hoc enim fine licet Christiano in Fide stabili cum Judæis familiariter agere, bibere, comedere, & hujusmodi; *Communis*.

214 Quod dictum est, esse prohibitam Christianis comestionem azymorum, debet intelligi, quod sola illa azymorum comestio sit prohibita, quæ fit ritu Judaico, idest ex observatione Legis Mosaicæ, & illa ex qua scandalum posset generari; Ita Suarez, & Coninch, quos citat, & sequitur La Croix *loc. cit. num. 77.*

215 Quod dictum est, non licere Christianis intrare Judæorum Synagogas, volunt aliqui hoc non esse intelligendum, quando abest scandalum, & perversionis periculum, præsertim si fiat ex sola curiositate, & breviter ad observandos, & ridendos eorum superstitiosos ritus, sed esse intelligendum in casu, quo quis frequentaret eas, & diu moraretur in eis, cum scandalo, & periculo perversionis, Sanchez *lib. 2. moral. cap. 31. n. 17.* Azorius *par. 1. Instit. moral. lib. 8. cap. 22. in fine*, Reiffenstuel *lib. 5. Decretal. tom. 6. num. 19.* & alii.

216 Hebræorum lingua ad pronunciandum est adeo difficilis, ut S. Hieronymus in illa peritissimus extremitatem, seu superfluitatem, dentium sibi limare fecerit ad illam recte pronunciandum, ut observant Historici illi, quos referunt, & sequuntur Gonzalez *in cap. Ex parte num. 10. in fine de corpor. vitiat.* Majol. *de Irregular. lib. 1. c. 14.* Ursaya *Instit. Crim. lib. 4. tit. 10. num. 75.*

217 Hebræi, & Judæi, unde sic dicti? Vide verb. Thalmud hebræorum *num. 1.* ubi, & de Proselytis.

218 Ad hæc est attendenda Constitutio Benedicti XIII. incip. *Alias emanarunt*, edita 21. Martii 1729. in qua confirmatur Constitutio Innocentii XIII. incip. *Ex injuncto* super prohibitione mercaturæ rerum novarum Judæis tum in Statu, tum extra Statum Ecclesiasticum degentibus, in qua inter alia statuitur quod hebræi, qui in detrimentum Mercatorum Christianorum bombycinos folliculos, vulgo Cocconi, o Bozzi a Christianis emere, & mercari, ac sericum texere, pannosque sericos contexere præsumunt, in posterum id nullimode possint, expresse declarando, & quod sub novarum rerum mercimonii prohibitionem eis factam, tam texturam, & confectionem serici cujuscumque generis, vel speciei, quam emptionem, & venditionem etiam indirectam novi serici, sive contexti, sive non contexti, ac folliculorum bombycinorum, quos gallico idiomate *Cocons* italice vero *Cocconi*, seu *Bozzio* appellant, comprehendi, & comprehensas esse intelligantur; Cum Judæi sola arte *Strazzeriæ* seu *Centiariæ* ut vulgo dicitur, contenti, aliquam mercaturam frumenti, vel hordei, aut aliarum rerum usui humano necessariarum facere solum possint; Insuper nec ut Medici; etiam vocati, & rogati ad curam Christianorum accedere possint; Nec se a pauperibus Christianis Dominos vocari permittere; Nec Nutrices, seu ancillas, aut alios utriusque sexus servientes Christianos habere, vel eorum infantes per mulieres Christianas lactari, aut nutriri facere; seu Dominicis, vel aliis de præcepto Ecclesiæ Festis diebus in publico laborare, aut laborari, facere seu Christianos quoquomodo gravare, aut contractus fictos, vel simulatos celebrare, seu cum ipsis Christianis ludere, aut comedere, vel familiaritatem seu conversationem habere. Hinc sancitum est, ut Judæi a Christianorum domibus penitus sint sejuncti, & quod signum aliquod adferant, ut dignoscantur. Hæc, & alia jam prius statuerant varii alii Summi Pontifices, & signanter Clemens IV. Constitution. incip. *Cum sæpe*, S. Pius V. Constitut. incip. *Romanus Pontifex*, Paulus IV. Constitut. incip. *Cum nimis absurdum*; Et dictus Innocentius XIII. Constitut. incip. *Ex injuncto*, ubi & alias supradictorum Pontificum confirmans, uti jam fecerat Paulus IV. inhibet Judæis bona stabilia comparare, & possidere, & etiam conducere, ac hujusmodi.

Judæi sunt in servitute apud Christianos, non quidem pœnali, sed civili Bened. XIV. tom. 2. Constitut. 28. incip. *Postremo mense* §. 11. Hebræi sparsim per Ditionem Ecclesiasticam degentes a S. Pio V. a Sixto V. & a Clem. VIII. in varia loca restricti fuere, nempe a S. Pio V. in solis Civitatibus Romæ, & Anconæ, a Sixto V. in solis Locis mœnibus septis, a Clemente VIII. in Civitatibus Romæ, Anconæ, & Avenionis: Cum vero Apostolica Sedes Urbini, Ferariæque Civitates recepisset, non ejecti fuere Judæi ab iis Urbibus, Oppidisque, ubi antea per Duces iis licuerat commorari, Idem *ibid.* §. 12. Ex quo Hebræi a Christianis Principibus in suis ditionibus tolerentur, sequitur quod nec vi, nec injuriis, contra Asyli jus cum ipsis sit agendum, Idem *ib.* §. 13. Unde Judæi non vi, sed instructionibus, & suasionibus ad Fidem amplectendam adduci debent; Idem *ib.* §. 37. Sisebutus Hispaniarum Rex Judæos per vim ad Baptismum suscipiendum impulit; Quod non fuit commendatum; Idem *ibid.* §. 38. & 39. Judæis Romæ semel in singulas hebdomadas Evangelium annunciatur, ipsique hujusmodi prædicationi interesse coguntur. Idem *ibid.* §. 39. *in fine*. 219

Hebræus septennio major, si Catholicam Religionem amplecti se velle ostendat, & de hoc denuntietur, evocari, & interrogari debet de causa, qua motus est, & in Christiana Fide est instituendus cum omni diligentia, ut dignoscatur quo spiritu ad Ecclesiæ societatem optandam adducatur; Idem *ibid.* §. 40. & 41. Judæus denunciatus de voto suscipiendi Baptismum, non statim retinendus est, nisi indices sint duo saltem testes per omnia consonantes, aut omni exceptione majores; Idem *ibid.* §. 16. Et in dubio de ejus vera voluntate Judex Catholicus, qui Romæ est Vicesgerens pro tempore, ejus voluntatem extra Ghettum, vel in ejus Domo, vel in aliqua Ecclesia, vel alio loco sibi beneviso semel, atque iterum, aut etiam pluries explorabit, ut Hebræi consilio clare perspecto, eum sejungi jubeat, aut ad Ghettum remitti, aut Cathecumenis recenseri; Idem *ibid.* §. 56. & *seq.* 220

Hebræus puer, si Baptismum petiisse denuntietur, sed rationis usum non habere reperiatur, parentibus est restituendus; Idem *ibid.* §. 40. Si autem ratione præditus inveniatur, & Baptismum petat, sive completo, sive non completo septennio, baptizandus erit, etiam invitis parentibus Idem *ib.* §. 32. Si autem dubitetur de perfecto rationis usu, non statim restituendus erit, sed differri debet Baptismus, donec certa ratione utens, & auditis Fidei Christianæ documentis, voluntatem suam aperiat, Idem *ibid.* §. 33. 221

Hebræorum filii, liberi arbitrii usum non habentes, invitis parentibus baptizari non debent, Idem *ibid.* §. 45. Judæorum infantes parentibus orbi, & sub tutela degentes, absque Tutoris assensu baptizandi non sunt, Idem *ibid.* §. 14. Hebræorum filii infantes, baptizari possunt, si in mortis periculo inveniantur, Idem *ibid.* §. 8. Item si crudelem in modum a parentibus deserantur, nempe si in loco publico, soli, derelicti, abjecti, atque omni cura, & spe destituti reperiantur, Idem *ibid.* §. 9. Item si ad Baptismum offerantur a Patre etiam invita Matre; Et etiam si a Matre offerantur sine Patris consensu, Idem *ibid.* §. 15. & 16. Item si ab Avo paterno, in cujus potestate sunt, offerantur ad Baptismum, etiam utroque genitore invito, Idem *ibid.* §. 17. 222

Judæorum infantes oblati a parentibus, qui semel dixerunt se Catholicam Fidem amplecti velle, etiamsi parentes a proposito recedant, sunt baptizandi, Idem *ib.* §. 58. Qui autem infantiam excesserint, non cogendi, sed retinendi sunt ad tempus longe a parentum consuetudine, donec instructi, de statu suo deliberent, Idem *ibid.* §. 58. 223

Hebræi infantes, si valide baptizati fuerint invitis parentibus, eis restituendi non sunt, etiamsi spondeant se eos Christiano reddituros cum ad convenientem ætatem pervenerint nihilque illis contra Fidem Catholicam tradituros, Idem *ib.* §. 30. Judæorum infantuli a Nutrice, aliove illicite, sed valide baptizati a Christianis educandi sunt & cum ad rationis usum pervenerint, ad perseverantiam in Fide Catholica cogendi, Idem *ibid.* §. 27. Judæorum filii supra infantilem ætatem constituti, quibus non expresse petentibus, collatum fuerit Sacramentum Baptismi, retineri debent, omnique ratione exploranda est eorum voluntas, Idem *ibid.* §. 27. 224

Hebrææ mulieres a Maritis, aut sponsis ad Baptismum oblatæ, quando retineri debeant, fuse ostenditur ab eodem Pontifice *ibid.* §. 18. & *seq.* nempe quod quotiescumque sponsus Hebræus Christianæ Religioni nomen dare statuerit, & Evangelio sponsam offerat, prudenter, ac diligenter interrogetur, quomodo sponsalia probentur. 225

Et

Et argumenta sponsalibus comprobandis idonea omnia, & eam esse pondere, & momenti videbuntur, ut contracta inter Catholicos sponsalia iisdem rationibus evinci aperte, ac cito valeant. Etsi probationes tales fuerint, e vico, seu Ghetto evocanda erit mulier, & semel, atque iterum, aut quandiu opportunum judicabitur, ejus voluntas in Ecclesia aliqua, aut alibi exploranda, ac demum, aut immota in pervicacia, atque errore relinquenda, si resipiscere nolit, aut inter Catechumenos retinenda est, ut instruatur, si conversionis certa spes aliqua oboriatur. Cum autem sponsus aut alius quilibet side dignus talia argumenta proferat, quibus plane constet sponsalia vere contracta fuisse, quoad ipsos Hebræos valida, atque obligatoria, tunc illico inter Cathecumenos collocanda est mulier, ubi tamdiu versabitur, quamdiu necesse erit, dummodo quadragintta dierum spatium non superetur, Idem *ibid.* §. 69. & 70. *Vide ibi*, ubi multa scitu dignissima.

227 Judæi si accepto Baptismo, ad Judæorum Scholam redeant, contra eos legibus agendum est, uti contra hæreticos *Judaizantes*; Idem *ibid.* §. 29. Hebræus, qui se ad Fidem convertit, conjugem hebræam interpellare debet, velit necne, Christianam veritatem amplecti, & sine Creatoris injuria cohabitare; Idem Constitut. 38. incip. *Apostolici Ministerii*. Quod si ipsa recuset, maritus liber efficitur; non tamen potest ei *Libellum repudii* Judaico ritu mittere: Idem *ibid.* Hebræis conversis prohibetur quovis modo, sive in Judæorum vico, aut *Ghetto*, sive extra coram Notario, aut testibus Christianis, *Libellum repudii* dare uxoribus, recusantibus se convertere. Et eadem procedunt pro mulieribus conversis quoad maritos in Judaismo remanentes; Idem *ibid.*

228 Judaizantes habentur, & contra eos de more proceditur, quicumque post Baptismum *Repudii Libellum* Judaicis
229 ritibus dederint conjugi non converso; Idem *ibid.* Atque etiam, si id fecerint coram Notario, & testibus Christianis, licet tunc minori pœna plectendi sint; Quod si intra Vicum, seu *Ghettum* hoc, pœnæ statuuntur etiam contra Universitatem Judæorum; Idem *ibid.*

230 Descendentes ab Hebræis non sunt arcendi ab Ordinibus, & Beneficiis, nisi aliter in erectione Beneficii a Fundatore cautum fuisset, vel aliter Summus Pontifex decrevisset; Idem *de Synodo Diœcesana lib. 4. cap. 6. nu.* 4. per text. in cap. *Eam te 7. de Rescriptis*, ibi: *Pro eo vero, quod Judæus extiterit, ipsum dedignari non debes*, Idem quoque dicendum de illis, qui ex infidelibus descendunt. *Ibid.* §. 4. Idem etiam dicendum de Ordinibus Sacris. *Ibid.* §. 5.

231 Hebræi Beatum Andream Rhinnensem, & Beatum Simonem Tridentinum primæ ætatis infantes in odium Christi occiderunt, Benedict. XIV. Constitut. incip. *Beatus Andreas* §. 1. & 5. Qui *ibid.* §. 17. plures alios recenset Hebræorum crudelitate, perdiuque in Christum odio necatos recenset.

Christianis vetitum est sub excommunicatione cum
232 Hebræis cohabitare, ex *cap. 5. de Judæis*. De Synodo Diœcesi. *lib. 6. cap. 4. §. 2.* licet nec accepta mercede servitium illis assiduum impendere.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 NOn incongrua hic est quæstio, utrum iis in casibus in quibus Leges Hebræorum inveniles contrariæ sunt Juri communi, vel particulari, quorumcumque locorum, controversiæ inter ipsos motæ decidendæ sint secundum speciales eorum leges, an secundum Jus commune, vel particulare? Distinguunt communiter Doctores, inter *ordinatoria judicii & decisoria*, id est inter *formalia processus*, & *materialia*, *seu merita causæ*. In illis jus commune, in his vero jus proprium forense observandum censent. Consule *Fermosin. ad Rubric. tit. Decretal. de Judæis quæst. 3. num. 9. Cyriac. controv. forens. 241. num. 11. Surd. decis. 233. num. 3.*

2 Hinc inferunt, ætatem majorem Hebræorum non ex jure communi, sed forensi eorum æstimandam esse, ut Masculi annorum quatuordecim, Fœminæ duodecim pro majorennibus habeantur, ad effectum ut testari in inte-
3 grum nequeant; testamentum hebræorum valere duobus,
4 vel tribus adhibitis testibus; in successionibus ab intestato
5 Masculos Fœminis præferri; valere testamentum hebræi relinquentis filio legitimam, absque institutionis titulo &c.

6 Hujus sententiæ potissimum fundamentum assignatur quod Leges & consuetudines hebræorum, quæ non sunt specialiter prohibitæ, nec directe sunt in contemptum nostræ fidei, iis sunt permissæ *per C. 3. D. 45. C. 7. & 9. de Judæis l. 10. & 14. C. eod.*

7 Quæritur etiam, an id ipsum obtineat, si controversiæ sint Hebræos inter & Christianos? Sed in hac quæstione etiam in *decisoriis* secundum jus commune vel particulare judicandum esse, plerique admittunt, licet in casibus
8 particularibus admodum dissentiant. Confer *Fermosin. ad Rubric. decretal. de Judæis dict. quæst. num. 10. Cyriac. dict. controv. forens. 241. num. 12.*

Meo autem judicio sive controversiæ sint inter ipsos 9
hebræos, sive hebræos inter & Christianos, standum est etiam in *decisoriis* juri communi vel particulari, ut sentit, & quidem recte *Bohemer. in decretal. lib. 5. tit. 6. §. 60. Sunt Judæi (inquit) Legum suarum tenacissimi, reliquas spernunt, ubique magis carum eardique habere solent, quam ut se ex leges faciant invitu Legum localium. Id vero adeo rationibus crassissimis adversatur, ut nullo jure defendi queat. Immo quia se facile a Legum obligatione eximere satagerunt, hæc prima a plurimis prætextio commendata est, ut non aliter recipiantur quam sub hac lege (quamvis etiam hæc per se ex natura subjectionis subintelligatur) ut asserunt suas cræsiles ad jura loci communia componant.*

Quod autem attinet ad textus adductos, ii unice statuunt, ut hebræi in solemnibus ritibus sacris, aliisque, quæ ad cultum sacrum pertineant, non sint inquietandi, observante *Bohemero ubi supra.* 10

Ex his patet, eo minus hebræis esse deneganda jura illa communia, quæ ne quidem legibus ipsorum Forensibus sunt contraria. Sic liberos habent in potestate non secus ac Christiani, *Cap. final. de Convers. Fidel. Knipschildt. de Civit. Imper. lib. 2. cap. 30. num. 16. & sequent.* Nec hebræorum liberi per id temporis quo sub patria sunt potestate condere valent testamenta, suisque Parentibus suis heredes non aliter ac Christiani; *Tiraquell. de Jur. Primog. quæst. 66. num. 2.* Fœminæ pro dote sua communi privilegio gaudent, quod in *L. 12. C. qui potior in pignore* traditur, *Tiraquell. cit. loc. num. 10.* 11 12 13 14

Non æquali tamen semper jure utuntur quando agendum est ipsis cum Christianis, hebræi testimonium ferre non possunt contra Christianos, si vel maxime Christianus contra Christianum agat, *L. 21. C. de Hæretic.* Ceterum si lis sit Christianum inter & hebræum, & hic hebræum produxerit testem, stetur testimonio hebræi etiam contra Christianum, quippe quia Christianus hebræum producendo ipsum approbavit, *Bohemer. in decretal. lib. 5. tit. 6. §. 70.* Similiter nec hebræi inhabiles testes sunt in Christianorum Contractibus & ultimis voluntatibus, quod disertis verbis exceptum est in *dict. L. 21. C. de Hæretic.* At testimonium Christiani contra hebræos in omnibus causis recipiendum est, *cap. 21. de Testib.* 15 16 17 18 19

Hebræi Actoribus Christianis instrumenta edere semper tenentur ob Clementin. unic. §. Cæterum, de Usur. qua cautum, ut libri Usurariorum semper edi Actoribus debeant. Id quod ab hebræos ideo extenditur, quod ii præsumuntur usurarii; *Pacian. de Probat. lib. 1. cap. 53. n. 65.* At id meo judicio tunc admitti potest, quum de usuraria pravitate contra hebræos agitur. 20

De eo est magna inter Doctores dissensio, an hebræis admitti possit ad juramentum suppletorium contra Christianum. Vide *Bohemer. in decretal. lib. 2. tit. 20. §. 5. Mascardum centur. 5. observ. 6. Berlich. part. 1. conclus. 54. num. 67. & Bergerum in dispept. For. ad Protess. Saxon. tit. 21. observ. 1. not. 8.* 21

Nec convenit inter Doctores, an hebræi mercaturam exercentes, jure ceterorum mercatorum frui debeant, quod eorum libris descere solet. Affirmat *Bohemer. in decretal. lib. 2. tit. 22. §. 9.* At videtur negare & quidem rectius *Hornius Class. XI. Respons. num. 27.* Adesis ipsum loco citato. 22 23 24

Additio Censoris Theologi.

Adest Epistola Benedicti XIV. ad Archiepiscopum Tarsensem, quæ est de hebræorum Baptismo, in qua plures casus resolvuntur, quorum solutio plurimum confert ad solvenda dubia, quæ circa hebræos conversos oriri solent. Principio itaque statuit Summus Pontifex, non licite baptizare hebræorum infantes, eorum invitis Parentibus, & deinceps ad casus descendit, in quibus eos baptizare liceat.

§. I.

De Infantibus in extremo vitæ periculo constitutis.

C*Um id eveniat, ut ab aliquo Christiano Hebræorum Puer morti proximus reperiatur, rem oppido laudabilem, Deoque gratam is certo efficeret, qui salutem puero aqua lustrali præbeat immortalem. Inter cætera Congregationis Sancti Officii decreta unum extat latum postridie Kalendas Novembris anno 1678., cujus verba hæc sunt.*
„ Cum Filius hebræorum consignatus fuisset Nutrici Christianæ in deficientia Nutricum hebræarum, dum esset proximus morti, fuit baptizatus, & Sacra Congregatio declaravit, prædictum puerum fuisse bene baptizatum „. *Cum quo convenit alterum emanatum die 18. Februarii anno 1705. quæstioni respondens fel. mem. Præsulis Caroli Maggiot; illud autem est hujusmodi.* An filii infantes Infidelium possint baptizari invitis Parentibus? Eminentissimi, audito voto DD. Consultorum, dixerunt, non licere nisi in articulo mortis. *Gobat. in Theologia experimentali tractatu 2. cas. 11. num. 329.* „ maxime commendat virum Religiosum de Societate Jesu, qui cum vi
„ quasi

„ quasi coactus Mahumetani domum esset ingressus, veluti Medicus, ejus puellam morti proximam inviturus, eam caute baptizavit, quin id Pater cognoverit; quæ quidem puella post menses aliquot, ex hac vita emigrans ad Cœlum feliciter evolavit. Conveniunt quoque in eamdem sententiam Suarez in tertiam partem „ S. Thomæ *disp. 78. q. 25. art. 3. §. Ex his autem*, Becanus *de Sacram. Baptismi cap. 10. quæst. 7. num. 7.* Hurtadus *de Sacr. Bapt. disp. 3. diff. 3.* Azorius *part. 1. lib. 8. cap. 25. quæst. 10.* Castropalaus *tract. 19. disp. unic. de Bapt. punct. 9. num. 16.* Paschal, *de viribus patriæ potestatis part. 1. num. 11.* Barbosa *in Canon. judæorum 28. quæst. 1. num. 3.* Ad hanc rem præclare facit epistola S. Francisci Xaverii pag. 67. Romæ typis edita, in qua confirmans Patrem Franciscum Henricum, quod quereretur, paucos a se Infideles in Indiis ad veri Numinis cultum revocari, sic scribit „ Plus itaque proficis, quam tu putas, infantes diligentissime conquisitos per Baptismum Cœlo parturiendo; *Nam certum est, Xaverium hic loqui de Judæorum Infantibus extremum vitæ agentibus, quos Pater Franciscus Henricus rite, ac licite baptizabat* „ At memento, te octo mensibus, quibus illhic versaris, plures animas conservasse moribundis infantibus baptizandis.

§. II.

De Infantibus expositis.

„ SI item evenerit, ut puer aliquis hebræus projectus esset, atque a Parentibus derelictus, communis sententia omnium est, pluribus quoque confirmata judiciis, eum baptizari oportere, reclamantibus etiam, repetentibusque parentibus, ut recte docent Azorius *Inst. Moral. part. 1. lib. 8. cap. 25. quæst. 5.* Ricciol. *Lucubrat. lib. 2. cap. 32. num. 30.* Clericatus de Jurisdictione *discord. 17. num. 12.* Sessa de Judæis *cap. 32. num. 100. & seqq.* At hebræorum parentes patriam se in filios habere potestatem contendunt nec plane injuriam. Competunt est patriam potestatem, neque ad jus divinum positivum, neque ad jus naturale, neque ad jus gentium pertinere, sed *juris*, ut ajunt, *humani Romani* esse; Cum autem Civitate Romana Antoninus Imperator omnes Imperio Romano subjecto donaverit, juxta ea, quæ leguntur in l. In Orbe Romano, quæque in aliis exemplaribus incipiunt. In Urbe Roma ff. de statu hominum, & hebræi Imperio Romano tunc essent subditi, hoc ipsis argumentum suppeditat pro patria in filios potestate; *Sic differit* Abbas *in cap. cit. ex lit. num. 3. de convers. Infidel. Judæus habet filium in potestate, & est ratio, quia Judæi contrahunt justas nuptias, sunt sub Romano Imperio, & sic gaudent legibus imperialibus.* Sed itidem plane constat, prædictam patriam etiam potestatem tunc certe amitti, cum filius derelinquitur, projiciturque; juxta responsum *Gregorii IX. cap. 1. de* Infantibus, & languidis expositis, cujus hæc sunt verba: *Si a Patre, sive ab alio, sciente ipso, aut ratum habente (relegato pietatis officio) infans expositus extitit; hoc ipso a potestate fuit patria liberatus.*

„ Animadvertendum tamen est, eum infantem non inter projectos, expositosque adnumerandum, quem sine Patre, sine Matre, nullo comite, aut per Urbem, aut extra hebræorum vicum temere vagantem inveneris, sed quem in loco publico solum, derelictum, abjectum, atque omni cura, & ope destitutum offenderis, is absque dubio projectus, is sane expositus censendus est.

§. III.

Declarationes circa casus præmissos.

„ POstquam casus magis obvios exposuimus, in quibus nostra hæc regula prohibet, hebræorum infantes, invitis parentibus, baptizari, aliquas insuper declarationes addamus ad hanc regulam pertinentes, quarum hæc prima est: si parentes desint, infantes vero alicujus hebræi tutelæ commissi fuerint, eos sine tutoris assensu licite baptizari nullo modo posse, cum omnis parentum potestas ad tutores pervenerit. Sic Azorius *Instit. Moral. part. 1. lib. 8. cap. 28. quæst. 9. Thomas a Jesu de Convers. gent. pag. 211. Sessa de Jud. cap. 25. num. 32.* alios præterea Doctores eadem sentire non ignoramus, a quibus recensendis brevitatis gratia supersedemus.

„ Secunda est, si Pater Christianæ Militiæ nomen daret, juberetque, infantem filium baptizari, eum quidem, vel Matre hebræa dissentiente baptizandum esse, cum filius non sub Matris, sed sub Patris potestate sit habendus juxta textum in lege Nulla ff. de suis, & legitimis hæredibus, & in §. Fœminæ, Instit. tit. de adoptionibus, quod quidem verbum statuit Gregorius IX. in sua Decretali ad Argentinæ Episcopum scripta, & relata in cap. Ex literis, de conversione Infidelium.

„ Tertia est, quamvis Mater filios sui juris non habeat, tamen ad Christi Fidem si accedat, & infantem offerat baptizandum, tametsi Pater hebræus reclamet, eum nihilominus aqua baptismatis abluendum esse; Ita cum ceteris Azorius verba facit in loco præfato. *Ubi de communi fidei bono agitur nulla habenda est ratio patriæ potestatis, quam leges, & jura Romana sanxerunt; & propterea Mater fidelis, quamvis ei Jus civile patriam potestatem non tribuat, jus habet ad baptismum filium offerendi*: huic quidem sententiæ favet prædicta Decretalis Gregorii IX., in qua licet loquatur de patria potestate in eo casu, quem explicabat, Patris nempe Christiani filium aquis lustralibus offerentis, Matre hebræa perperam discrepante: statuit tamen sententiæ suæ in favore fidei fundamentum: *In favorem maxime fidei Christianæ respondemus, patri eumdem puerum assignandum*: favor autem fidei in utroque casu valere plurimum jure debet.

„ Quarta est, quod si pro certo habeatur, parentum voluntatem esse infantium baptismati necessariam, quoniam sub appellatione parentum locum quoque habet paternus avus, ut observatur in l. Justa interpretatione 201. *ubi Glossa* in verbo Avus ff. de verb. signif. cum eo, quod amplius legi potest *in discept. 977. nu. 4.* Gratiani. Hinc necessario sequitur, ut si paternus avus Catholicam fidem amplexus sit, ac Nepotem ferat ad sacri lavacri Fontem, quamvis mortuo jam Patre, Mater hebræa repugnet, tamen infans sit absque dubio baptizandus. Martinus Navarrus vir Sacrorum Canonum doctrina excellens, cum hic Romæ casus hujusmodi evenisset, plus valere contendebat Matris dissensum, ut videre licet in ejus *cons. 4. lib. 3.* de conversione Infidelium. Contra eum scripsit Præsul Rutilius Benzonus; Pontifex autem Gregorius XIII. pro avo sententiam tulit, ut ipse refert in suo Speculo Episcoporum *lib. 9. 9. dub. 1.* ubi testatur, hebræo infanti baptismum se contulisse. Quamobrem in fine Concilii Navarri hæc leguntur, *Advertendum autem, contra opinionem, latam sententiam infantemque traditum fuisse avo Christiano, & demum baptizatum, perseverareque adhuc in fide.* Hujusce facti Marchinus etiam testis est, de bello Divino *part. 1. cap. 2.* Non desunt alia judicata, quorum ut avus ad fidem conversus proferri debet, non solum si Mater, sed etiam si Pater dissentiat, & quamvis ambo pariter protestentur, se in filii baptismati non assentire, ut videri potest *in cit. discept. 677.* Gratiani, cum præter favorem Religionis, qui maxime habendus est, argumenti loco etiam esse debeat *Text.* in *Can. Patrem 32. q. 3.* ubi in nepotis *nuptiis*, avi sententia patris judicio anteponitur, cum avus liber, pater autem servus existit „. Patrem puellæ Ecclesiæ nostræ famulum, avum vero ejus liberis ortum constat esse natalibus, & ideo avi magis electionem de conjunctione neptis, quam patris ejus, cujus nullo modo liberum potest esse arbitrium, decernimus attendi. Quia ergo electione avi huic illa nupsisse probatur, hanc constat legitime esse copulatam.

§. IV.

De Patre Hebræo, qui se Religionem Catholicam amplecti velle prædicet, ac se filiosque baptizandos offerat, postea vero sui se consilii pœniteat, abnuatque filium baptizari.

ID Mantuæ evenit, ubi Hebræus quidam non modo cum viro perhonestissimum dignitatis gradum tenente, sed ipsa etiam cum Duce id rei gessit: Duos habebat infantes liberos, totidemque pueros atque uxorem, eumque deinceps ad Christi fidem accedere renuisset. Ducisque spem frustratus esset, res ad examen deducta est in Congregatione Sancti Officii, ac Pontifex die 24. Septembris anni 1699. statuit ea fieri, quæ sequuntur. „ Sanctissimus, auditis votis Eminentissimorum, decrevit, quod duo filii infantes, alter scilicet triennis, alter quinquennis, baptizentur. Alii, nempe filius octo annorum, & filia duodecim collocentur in domo Catechumenorum, si ea Mantuæ adsit; sin minus, apud piam honestamque personam, ad effectum explorandi ipsorum voluntatem, eosque instruendi. Uxoris quoque in loco a filiis separato exploretur voluntas. Patrem vero, & Maritum respective, quia a proposito suscipiendæ fidei Christianæ recessit, non esse cogendum, sed contra eum posse procedi, prout de jure „. *Id ferme accidit Augustæ Taurinorum, ubi cum Hebræus quidam Religionem Catholicam amplecti nollet, postquam id se facturum promiserat, eumque instaret, ut filiola, quam baptizandam obtulerat, ideoque a Matre Hebræa jam ablatam Christianæ Nutrici lactandam dederat, in potestatem rediret suam; Congregationis Sancti Officii auctoritate Romæ sancitum fuit, ut puellula Christianos penes esset, & ad Sacrum regenerationis Fontem eleveretur, quod videri potest apud Sessam c. 31. n. 98. Hoc autem prudenter statutum est, ne scilicet Parentes Hebræi, quibuscum summa æquitate apud Christianos agitur, eo impudentiæ devenirent, ut & nos, & Ecclesiam audeant irridere.*

§. V.

§. V.

De Infidelibus, qui Baptismum recipiunt ob bonum aliquod temporale.

Sunt quoque aliqui Infideles, suos infantes Christianis offerre soliti, ut aquis salubribus abluantur, non tamen Christi ut stipendia mereantur, neque ut originalis culpa eorum ex anima deleatur; sed id faciunt indigna quadam superstitione ducti, quod nempe Baptismi beneficio existimant a malignis spiritibus, a fœtore, aut morbo aliquo liberandos. S. Augustinus in Epistola ad Bonifacium Episcopum tom. 2. typis Patrum S. Mauri num. 5. de hac re ita disserit; „ Nec illud te moveat, quod quidem non ea fide ad Baptismum percipiendum ferunt, ut gratia spirituali ad vitam regenerentur æternam, sed quod eos putant hoc remedio temporalem retinere, vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, qui non ab illis hac intentione offeruntur, Celebrantur enim per eos necessaria ministeria, & verba Sacramentorum, sine quibus consecrari parvulos non potest. “ *Mens quippe non infantem baptismo offerentis, sed baptizantis est serio consideranda*; Ac non parentum, sed ministrorum mens est spectanda; hi enim si bona, & recta mente voluerint exequi, quod Ecclesia postulat, omnino baptismum valide contulerint, *Verba sunt Arcudii lib. de concordia Ecclesiæ Occidentalis lib. 1. cap. 13.*

Res ad examen vocata fuit in Synodo habita anno 1148. sub Patriarcha Luca, de qua Synodo sermonem habet Balsamon super Canone 95. Trullano. Agareni quidam Synodo adstiterunt, qui ut baptismum reciperent, invitati illico responderunt; Se se jam pridem Sacro Baptismate initiatos; nam id more suo apud gentem esse dixerunt, infantes vix natos, ad Sacerdotes Catholicos deferri solitos, ac baptizari: Non tamen admissi fuerunt; audierat enim (prædictus scilicet Patriarcha) quod Baptismus, quem infideles a Christianis petunt, non bona affectione, & Orthodoxo proposito petitur, sed propter corporalem medicinam. Persuasum est enim Agarenis, fore ut sui liberi a dæmone vexentur, & tamquam canes male oleant nisi baptismum Christianum assequantur, *Verba sunt Balsamonis e Græco sermone in Latinum versa a Cardinale Baronio ad an. 1148., unde significari videtur illius Concilii Patres Baptismum ratum, ac validum nequaquam existimasse*. Propositum fuit hoc de re dubium supremæ Inquisitioni, ejusque decreto in hunc modum solutum die 6. Septembris 1625. Sac. Congregat. Universalis Inquisitionis habita coram Sanctissimo, relatis litteris Episcopi Antibarensis, in quibus supplicabat pro solutione infrascripti dubii: An etiam Sacerdotes a Turcis, ut baptizent eorum filios, non ut Christianos efficiant, sed pro corporali salute, ut liberentur a fœtore, comitiali morbo, maleficiorum periculo, & lupis, an in tali casu possint saltem ficte eos baptizari materia sine debita forma? Respondit negative, quia Baptismus est janua Sacramentorum, ac professio fidei, nec ullo modo fingi potest. *Neque hoc loco prætermittendum est vigesimam nonam inter propositiones ab Innoc. XI. damnatas die 2. Martii 1679. esse hujusmodi*: Urgens metus gravis est justa causa Sacramentorum administrationem simulandi.

§. VI.

Non esse conferendum baptismum, ubi adsit periculum perversionis.

In Congregatione Sancti Officii habita die 3. Maji 1703. decretum fuit, *Baptismum conferre infantibus non licere, qui filii Infidelium essent, atque in eorum potestate mansuri. Hoc tamen decretum eos excepit pueros, qui gravissime ægrotantes vita periclitarentur*. Non licere, si sint filii Infidelium, & in potestate eorum relinquendi, secluso tamen mortis imminentis periculo. *Licere autem, si sint quidem Barbarorum sint, sed jam Christi militum, dum tamen aut a viris Apostolicis illis degentibus, aut ab ipsis parentibus, de Sanctæ Religionis præceptis, ac mysteriis edoceantur, cum adoleverint*. Licere vero, si sint filii Barbarorum; curandum tamen per Missionarios, ac per ipsosmet eorum parentes, ut cum ad annos discretionis pervenerint, a se vel ab aliis instruantur, præsertim in illis regionibus, si non prævideantur in promptu adfuturos *Ministros* Evangelicos, qui in hoc parentum commode supplere possint defectum. „ In Servia audivimus pauperculas esse mulieres Christianas inito cum Turcis matrimonii vinculo copulatas, quæ cum filium pariunt, eum Sacerdotibus offerunt, ut baptizetur. Idcirco postulatum fuit, qui debeant in casu hujusmodi se gerere Sacerdotes? De hac re decretum habetur in nostro *Bull. t. 89. §. 8.*, ubi apparet, conferendum esse Baptismum, si constet mortem oblata puero imminere:“ Horum vero filios, quos Parochis baptizandos exhibent, ubi eorum vitæ periculum imminere videatur, sacro lavacro abluere prædicti Parochi maxime debent, admonitis Matribus, ut si convaluerint, ipsos in Christiana Religione sedulo educare curent; „ Si nullum adsit vitæ periculum, certa regula generalis statuta non est, cum oportet diligenter omnes expendere circumstantias, & præsertim“ vel eos in Evangelicæ legis, & fidei cultu perseveraturos, vel Christiana educatione ab ejusmodi matribus fraudatos, Mahumetani Patres impietatem secuturos esse. „ Si Sacerdotes, postquam pie, & religiose hoc negotium Deo commendaverint, æquum bonumque existiment, prædictos infantulos baptizare, id quidem facerent, matres tamen enixe admonerent de gravissimo, quo tenentur, munere filios de Christiana Religione sedulo edocendi.

§. VII.

In casibus illicitis collatum Baptismum validum esse.

Hujus rei plures Sacrarum Congregationum solutiones affert, ex iis unam præferam ex Congreg. S. Officii habita die 30. Martii 1638. circa Baptismum datum parvulæ puellæ annorum trium circiter filiæ hebræorum a Faustina Christiana, invitis parentibus, Eminentissimi Domini censuerunt, parvulam puellam esse vere baptizatam, concurrente materia, forma, & intentione; Baptismum probari unico teste & quamvis filii hebræorum non possint invitis parentibus baptizari, si tamen de facto baptizentur, valere Baptismum, & characterem imprimi; & filiam baptizatam penes Christianos alendam, mulierem baptizantem acriter monendam, ut imposterum caveat a similibus, notificandum vero populo, non licere invitis parentibus filios hebræorum baptizare, quia licet finis sit bonus, media non sunt licita, præsertim stante Bulla Julii III. imponente pœnam mille ducatorum, & suspensionem baptizantibus filios hebræorum invitis parentibus. *Nota*. „ Dum dicitur, *Baptismum unius testimonio comprobari*, intelligendum est, dummodo testi aut mari, aut fœminæ, fides adhiberi prudenter possit, aut idem si testatur qui baptizavit; hic siquidem se ipsum asserens Baptismum hebræo infantulo contulisse, non rem modo a se gestam, sed etiam potius dignissimam suo sic ipse testimonio confirmaret“ sunt verba ejusdem Pontificis, qui alium quoque refert casum in Congregatione Concilii propositum, & resolutum die 15. Januarii 1724. de infantulis projectis, qui ad Xenodochium feruntur chartam collo suspensam præseferentibus, in qua scriptum eisdem fuisse collatum. Resolutio hæc fuit; „ Si non lateret, qui chirographum scripserat, eidemque fides tuto præstari posset, tunc infantem ut baptizatum habendum, ac ne baptismo quidem initiandum sub conditione.

Altera Constitutionis pars de adultorum baptismate agit, ac *primo* statuit, puerum sui compotem, & quodammodo adultum censeri, dum septennium compleverit, regulariter loquendo, sed hac in re: „ certissima regula est, *inquit*, quod si circa illam ætatem certo constat, puerum fidei Catechismis instructum satis intelligere, quidnam sit baptizari, & quemadmodum sit professio Christianæ legis, baptizandus est, quoniam ætas ad contrahendum matrimonium lege humana statuitur; lex autem divina baptismi nequaquam ab humana dependet.

Secundo. Si de perfecto rationis usu dubitetur, monet, Sacramentum esse differendum, sed hoc qui postulat, retinendum esse, ac sic interea informandum, ut idoneus accedat baptismati postmodum suscipiendo.

Tertio. Si quis adultus ad salutis fontem accesserit voluntate animatus accipiendi, non quodcumque lavacrum, sed unicæ Ecclesiæ proprium ac peculiare, baptismum esse validum dubitari non posse.

Quarto. Si quis baptismum accipiens præsenti voluntate careat, quam alias tamen habuerit, talis suscipiendæ lotionis, qualis in Ecclesia frequentatur; tunc examinare oportere, utrum voluntas antecedens, nunquam deinceps retractata, adhuc moraliter perseveret. Nam ubi nulla præcesserit retractatio, & moraliter perdurare intentio videatur, est certe validum Sacramentum.

Quinto. Si nulla sit dubitatio, planeque constet, ac luce clarius, adulto baptismum accipiendi nullam prorsus fuisse voluntatem, aut intentionem, nil restare aliud, quam eumdem & hortari, & admonere, ut rite id faciat, quod jam irrite fecit, & suscipiat absolute, ac libere Sacramentum, ac si obstinate repugnet, tum nihil aliud superesse, nisi ut remittatur. Si autem res in dubio sit, nec intelligi possit, retinendum esse, baptizandumque sub conditione. Qui vero ita baptizati sint, omnino Fidem Catholicam serio petiisse Baptismum.

Sexto. Si denuncient, hebræum serio petiisse Baptismum, aut duo testes singulares, aut unus tantummodo, sed fide dignus, & omnem citra dubitationem idoneus, & multo magis si adminiculis suffultus; tunc habito testium, vel testis examine, non oportere hebræum ad Catechumenos ducere, sed Judex Catholicus, qui Romæ est

Vicesgerens pro tempore, ejus voluntatem extra vicum, vel domi suæ, vel in Templo aliquo semel atque iterum, aut etiam pluries explorabit, ut hebræi consilio claro perspecto, & cognito, eum tuto jubeat, aut ad vicum remitti, aut Catechumenis recenseri.

Septimo demum. Virum aut sponsum hebræum Christi legem amplexum jure optimo oblationem facere suæ vel uxoris, vel sponsæ, in quam jus a Legibus, & auctoritatem sibi concessam habet. Facta vero hæc oblatio, nec sane potest, nec omnino debet a Christifidelibus recusari, qui tenentur nulli parcere diligentiæ, nullique studio, ut Christiana veritas jam viro, ut sponso cognita, uxori quoque aut sponsæ lucem afferat, ac salutem; eo vel maxime, quod Romani Pontifices licet Judæis vim fieri quoad Religionem severe prohibeant; palam tamen significant, nihil sibi antiquius esse, optabilius nihil, quam ut iidem aliquando e tenebris ad lucem, ab errore ad veritatem veniant; ideo semel in singulas hebdomadas iis publice Evangelium annuntiari, eosdemque jubent sacris hisce Concionibus interesse, ut apparet in Constitut. 1. Nicolai III., & Constitut. 106. Gregorii XIII.

HEMORRHOISSA A CHRISTO SANATA.

Additamenta novissima Auctoris.

HEmorrhoissa a Christo Domino a profluvio sanguinis liberata, de qua *Luc.* 8. *vers.* 43. S. Ambrosius de Salomone *cap.* 5. arbitratur, quod fuerit S. Martha. Eusebius *histor. Eccles. libr.* 7. *cap.* 17. asserit, quod fuerit quædam mulier ethnica ex urbe Paneadis ad Jordanis fontem sitæ, quæ grati animi ergo ob relatam gratiam Salvatori statuam erexit, quam suis inspexisse oculis Eusebius ipse testatur. Et Sozomenus *libr.* 5. *cap.* 20. & Philostorgius *libr.* 7. *cap.* 3. ad ætatem usque Imperatoris Juliani eam perdurasse commemorarunt, apud Calmet, verb. *hemorroissa*. Clericatus autem nelle *Spiche*, verb. *hemorrhoissa*, tenet, quod fuerit nobilissima & ditissima fœmina e Cæsarea Philippi oriunda, & juxta communem opinionem vocaretur *Beronice*, che vuol dire *Veronica*, & esser illa pia mulier, quæ proprio suo sudario vultum Redemptoris Nostri Crucem ad Calvarium ferentis, copioso sudore & Sanguine conspersum abstersit; in quo sudario facies dolorosissima ipsius Jesu Christi remansit miraculose impressa. Et ibi insuper ita subjungit: di questo pure il Masini nella sua scuola del Cristiano alla pag. 247. nota quella erudita osservazione, riferita da molti gravissimi Autori, ivi citati, con queste parole = „ E' costante opinione, che S. Veronica porgesse il velo al Salvatore piegato in tre doppie, e che in tutte tre quelle parti s'improntasse l'immagine di Gesù Cristo le quali poi fossero divise in tre; stante che ne' tempi nostri ancora si venerano in tre luoghi, e sono accreditate per originali la prima in S. Pietro di Roma; una nella Città di Jaen nell' Andaluzia, Provincia di Spagna; l'altra in Gerusalemme, e si mostrano a' fedeli con molta divozione, & conclude, che il Masini segue a dire molte altre cose di S. Veronica, e di S. Amatore suo marito = „ * Vide tamen quæ de hoc argumento erudite non minus quam critice profert *Nat. Alex. in Synops. hist. Eccles. sæc.* 1. *art.* 5.

HERMAPHRODITUS.

SUMMARIUM.

1 *Hermaphroditi unde dicantur?*
2 *Dari Hermaphroditos, seu Androginos participantes de utroque sexu, apud omnes est in confesso.*
3 *Varie referuntur ab Auctoribus hujusmodi Hermaphroditi, inter quos Flavius Cherubinus Auctor Compendii Bullarii, & Filius Laertii Cherubinus, qui fuit Monialis in quodam Monasterio in Urbe, & postea fuit Canonicus S. Mariæ in Via lata ejusdem Romanæ Curiæ Urbis.*
4 *Immo apud Indos, & præsertim in Provincia Floridæ in America tanta est Hermaphroditorum copia, ut loco jumentorum inserviant.*
5 *Refertur curiosus casus duorum Hermaphroditorum, qui inter se Matrimonium tamquam vir, & Fœmina contraxerant, & deinde ambo inventi fuerunt gravidi.*
6 *Quamvis factos esse ex mulieribus viros multos referatur, numquam tamen mares viri in Fœminas mutantur.*
7 *Immo volunt plurimi casus relatos de Fœminis mutatis in viros non esse intelligendos de vera mutatione; seu de conversione de Fœmina in marem, sed illas fuisse Hermaphroditas, seu Androginas referendo apparitionem utriusque sexus Clytoridi.*
8 *Nec fabulosum est etiam mulieres habere suos testiculos, & genitalia æque ac viros, atque ob id non minus, quam viros castrari posse.*
9 *Immo secundum communem Græcorum, & Arabum Medicorum sententiam Mas, & Fœmina solum accidentaliter inter se differunt, & genitalia viri, & fœminæ solo situ distinguuntur, vir habens genitalia foris, eo quia propter ejus calliditatem expellantur, & fœmina habens intus, eo quia propter ejus frigiditatem intus retineat.*
10 *De Hermaphroditis aliqui per locum interpretantur* textum in cap. Omnes utriusque sexus, de pœnit. & remissionibus *& quidem specialim Calvinus.*
11 *Hermaphroditus est irregularis, & ordinari non potest absque Papæ dispensatione.*
12 *Hinc Hermaphroditus in quo prævalet sexus virilis, potest quidem valide, sed non licite ordinari; Si neuter sexus prævaleat, nec licite, nec valide ordinatur*, ad num. 13.
14 *Et a fortiori, nec licite, nec valide potest ordinari, si in eo prævaleat sexus Fœmineus.*
15 *Hermaphroditus, qui prævalente sexu virili per dispensationem Apostolicam fuit valide, & licite ordinatus, si postea in ipso prævaleret sexus Fœmineus, retineret quidem Characterem Sacerdotalem animæ impressum, at tamen fieret iterum irregularis, immo non posset amplius valide consecrare & absolvere.*
16 *Hic tamen casus non videtur naturaliter possibilis.*
17 *Hermaphroditus autem, qui sexum Fœmineum mutaret in virilem, valide quidem ordinaretur, sed illicite sine Pontificis dispensatione.*
18 *Hermaphroditus non est admittendus ad professionem, neque in Monasterio sexus in ipso prævalentis.*
19 *Hinc Sacra Congregatio Concilii decrevit, quod Hermaphrodita mulier recepta in aliquo Monasterio, non est admittenda ad Professionem, etiamsi sexus Fœmineus prævaleat.*
20 *Immo Hermaphrodita, si fiat Monialis, professio irrita est.*
21 *Unde, si Fœmina profiteatur in Monasterio Monialium, & postea erumpente sexu virili evadat vir, Professio non durat.*
22 *Hermaphroditus potest valide, & licite contrahere Matrimonium conformiter sexui prævalenti.*
23 *Non potest tamen nec valide, nec licite contrahere conformiter sexui inferiori, & debiliori.*
24 *Si vero uterque sexus sit æqualis, tunc potest contrahere Matrimonium pro libito, vel ut vir, Fœmina, dummodo alteri sexui perpetuo renunciet, & prius juret, quod in posterum non nisi secundum sexum semel electum copula uti velit.*
25 *Nec potest talis Hermaphroditus conjuge suo defuncto, postea secundum alium sexum licite nubere, quamvis si ita nuberet, Matrimonium validum esset.*
26 *Affertur instantia, & solvitur.*

HErmaphroditi, seu Androgyni sic dicuntur, eo quod in ipsis uterque sexus appareat; *Hermas* enim apud 1
Græcos masculus est, & *Aphrodite* fœmina nuncupatur; de quo videndus S. Augustinus *de Civitate Dei libr.* 16. *cap.* 8. (a). Dari hujusmodi Hermaphroditos, seu Androgynos participantes de utroque sexu, apud omnes est in confesso, teste ipsamet experientia, & plures re- 2
feruntur passim a Doctoribus, ut videre est apud Pignatell. *tom.* 4. *consult.* 34. *per tot.* Torell. *in demolog. lib.* 1. *cap.* 17. Ursayam *Instit. crimin. lib.* 5. *tit.* 5. *a num.* 205. Ubi ex variis Auctoribus varios refert hujusmodi casus, inter quos unum de quadam Moniali in virum con- 3
versa, quæ a Monasterio expulsa, fuit exinde ut perfectus

(a) Multa congerit Auctor, quorum alia falsa, alia dubia omnino sunt. Hermaphroditus enim componitur ex vocibus græcis *Hermes*, quæ non masculum, sed Mercurium, & *Aphroditi*, quæ non fœminam proprie, sed Venerem significat. Perfecti Hermaphroditi raro inveniuntur; conversio autem fœminæ in marem nunquam forsasse viribus naturæ facta est, deceptique sunt qui pudendarum partium conformationem inspexerunt. Fide digna Floridæ descriptio adhuc desideratur. Lepores utrumque sexum non habent. Joan. Faber Eyes, in Hist. Mexic. fol. 812. Diu, me tessit, inquit, de Leporibus dubitatio an persuasio, omnes ad unum Hermaphroditos esse. Ideo cum Nobiliss. Julio Simbaldo venationibus ditissimo (qui ultra centum Lepores domi suæ, h. e. in oppido Montis Leonis Spoletanæ Diœceseos cepit uno anno) omnes Lepores accurata sectione perquisivimus: inter quos centum, vix quatuor masculos invenit, reliqui omnes fœminæ, & quod mireris, pleræque gravidæ fuerunt, in his omnibus distinctissimum sexum invenit, & agnovit, & fœminea quidem vasa genitalia in fœminis, virilia in masculis &c.

fuit vir ordinatus Sacerdos, & tandem Canonicus S. Ma-
riæ in Via lata de Urbe, qui fuerat Monialis in quo-
dam Monasterio ejusdem Urbis; is fuit filius Lærtii Che-
rubini, qui obiit 23. Maji 1626. fuitque sepultus in Ec-
clesia S. Mariæ de Scala, teste Abbas Piazz. nella Ge-
rarch. Eccles. nella Diacon. della Scala fol. 1877. Immo
apud Indos, & maxime in Provincia Floridæ in Ameri-
ca tanta est Hermaphroditorum copia, ut eo quia robu-
sti sint & exoti, jumentorum loco inserviunt, prout de
4 ista Provincia Floridæ testatur Janson. in Theatr. Orb.
terrar. tom. 3. his verbis: Abundat Regio hermaphroditis,
quorum servili opera, mancipiorum, jumentorumque loco
utuntur, quem refert etiam Vetricell. in tract. de Apo-
stolicis Missionibus tit. 14. Miscellan. q. 195. dub. 1. num. 2.
qui Auctor ibid. & dub. sequent. ex Demetrio, Plinio,
& Æliano probat, Lepores utrumque sexum habere, &
mutuo coitu absque fœminis eorum speciem propagare;
Dicique hermaphroditos perfectos, & perfectam potentiam
habentes gignendi, & pariendi. Et de facto Thom. Franc.
de Remoral. cons. 23. per tot. Urlaya instit. crimin. libr. 3.
5 tit. 5. num. 215. & alii, referunt curiosum casum duo-
rum hermaphroditorum, qui inter se matrimonium tam-
quam vir, & fœmina contraxerunt, & deinde ambo in-
venti fuerunt gravidi.
6 Quamvis factos esse ex mulieribus viros multos refera-
tur, nunquam tamen mares viri in fœminas mutantur,
nec id fieri posse affirmant Medici, teste Card. de Lugo
respons. moral. lib. 1. dub. 31. num. 3. repugnante scilicet
natura, quæ semper expetit dignius, & indigniori refe-
stit. Immo volunt plurimi, casus relatos de fœminis mu-
tatis in viros non esse intelligendos de vera mutatione,
7 seu conversione a Fœmina in marem, sed illas fuisse her-
maphroditas, seu Androginas, referendo apparitionem u-
triusque sexus Clyteridi, de quo Amenus de delict. &
pœnis tit. 4. §. 11. num. 18. ubi refert, quod id vidit Pa-
risiis anno 1659. & sic tenent Gasp. Bacchin. de Herma-
phrodit. lib. 1. Schenchius lib. 4. observ. in princip. Majol.
de Irregular. libr. 1. cap. 27. Riolan. de Hermaphrodit.
cap. 8. Zacch. quæst. Medic. Legal. lib. 7. tit. 1. qu. 8. per
tot. Gosp. nel Giudic. crimin. part. 2. cap. 7. num. 40. &
sequent. ubi quod similis casus evenit Spoleti, tempore
quo studebat Senis, in qua Civitate cum tali hermaphro-
dita fuit sæpe allocutus, Urlaya loc. cit. a num. 212. ad
215. & facit casus curiosus relatus supra num. 5. de duo-
bus illis Hermaphroditis inter se matrimonio conjunctis,
& ambobus gravidis inventis. Nec fabulosum est hoc,
8 habere etiam mulieres suos testiculos, & genitalia æque
ac viros, atque ob id non minus etiam quam viros ca-
strari posse, quemadmodum in Lydia castrari affirmat Al-
ciatus in l. Spadonum, ff. de verb. significat., & lib. 4. an-
tiq. lect. cap. 10. lib. 13. cap. 14. relatus, & secutus a Pi-
9 gnatell. tom. 4. consult. 34. n. 1. Immo quod mas, & fœ-
mina solum accidentaliter inter se differant, & quod ge-
nitalia viri, ac fœminæ solo situ distinguantur, ut quod
vir habeat genitalia foras, eo quia propter ejus calidita-
tem expelluntur, & fœmina contineat intus, eo quia pro-
pter ipsius frigiditatem intus retineantur, tenet commu-
nis Græcorum, & Arabum Medicorum sententia, ut Ga-
lenus, Æginetta, Avicenna, Rhasis, & alii apud An-
dream Laurentium histor. anatom. lib. 7. q. 8. Unde Gale-
nus lib. 2. de semin. sic precise ait: „ Est enim proportio
„ maxima inter genitalia masculi & fœminæ; Omnia
„ quidem genitalia membra tum masculus, tum fœmina
„ habere eadem videntur, positione tantum, & magni-
„ tudine differentia; Quin & vasa testes nutrientia utri-
„ que sexui ex eisdem venis, & arteriis procedunt „;
& consimiliter habent plurimi alii.
10 De hermaphroditis aliqui per jocum Interpretantur Tex-
tum in cap. Omnes utriusque sexus, de pœnit. & remis-
sion. quos citat Nevizzan. in Silv. Nuptial. lib. 5. fol. 531.
num. 26. & Pascal. de Osco in Apolog. cap. 9. num. 19.
impressa post dissertat. Coscia, Urlaya in Miscellan. Sacr.
& profan. Canon. & Civil. part. 2. litt. H. n. 5. & ut refert
Bellarmin. tom. 3. Controversiar. libr. 3. cap. 13. de Pœni-
tentia Calvinus Hæresiarcha libr. 3. Institutionum cap. 4.
§. 7. sic expresse dicit; ibi: „ Nam quid jubent boni
„ Patres, omnem utriusque sexus quotannis semel pro-
„ prio Sacerdoti confiteri omnia peccata, faceti homines
„ lepide excipiunt, hoc præcepto teneri solos hermaphro-
„ ditos, ad neminem vero spectare, qui sit vel mas, vel
„ fœmina. „ (a)
11 Hermaphroditus est irregularis, & ordinari non potest
absque Papæ dispensatione. Navarr. in Manual. cap. 27.
num. 203. Piasec. in praxi part. 1. cap. 1. artic. 3. num. 2.
Majol. de Irregularit. libr. 1. cap. 33. numer. 13. Pignatell.
tom. 4. cons. 34. num. 9. Monacell. tom. 3. tit. 1. formul. 36.
12 num. 30. Lugo respons. moral. lib. 1. dub. 31. num. 1. & alii
passim. Hinc hermaphroditus, in quo prævalet sexus vi-

rilis potest quidem valide, sed non licite ordinari, Say-
rus de Censur. lib. 6. cap. 8. numer. 24. Monacell. loc. cit.
num. 30. Navarr. in Manual. cap. 27. n. 203. Tolet. lib. 1.
cap. numer. 4. Suarez de Censur. disp. 52. sect. 3. Mulphe-
lius in summa tract. 2. cap. 1. num. 46. Rosignol. de Or-
dinib. Ecclesiast. part. 1. quæst. 3. artic. 1. num. 10. & alii;
& ratio quod possit valide ordinari est, quia prævalen-
te sexu virili, reputatur ut masculus, per textum in l.
Quæritur 10. ff. de statu hominum; & quod illicite, est
quia est irregularis, unde non potest licite ordinari, nisi
accedente Pontificis dispensatione. Si vero in hermaphro- 13
dito neuter sexus prævaleat, sed æque invalescant sexus
virilis, & muliebris, non potest nec licite nec valide or-
dinari, Sayrus loc. cit. Monacell. loc. cit. Valentia tom. 4.
disput. 9. quæst. 4. punct. 1. Suarez tom. 5. disput. 5. sect. 2.
Henriquez lib. 10. cap. 16. Fornarius de Ordin. cap. 3. nu-
mer. 1. Navarr. cons. 8. de ætat. & qualit. Ordin. Avila de
Censuris part. 9. disput. 3. dub. 5. Sanchez lib. 7. de Matri-
mon. disp. 106. num. 10. La Croix lib. 6. part. 6. nu. 2215.
Rosignol. loc. cit. num. 10. & ratio est, quia talis æque
est fœmina, quam vir, nec potest dici magis masculus,
quam fœmina; Subjectum autem Ordinum debet esse de-
terminate masculus ex Divina institutione, ut est com-
munis, ac certa Doctorum. Et a fortiori nec valide, nec 14
licite potest ordinari, si in eo prævaleat sexus fœmineus,
quia prævalente fœmineo hermaphroditus habetur pro fœ-
mina, ex cit. l. Quæritur 10. ff. de stat. homin. Fœmi-
na, autem non est capax Ordinum arg. c. Mulieres dist. 32.
& cap. Nova 10. de pœnit. & remiss. Communis ac
certa.
Hermaphroditus, qui prævalente sexu virili per dis- 15
pensationem Apostolicam fuit valide, & licite ordinatus
si postea in ipso prævaleat sexus fœmineus retineret qui-
dem illum Characterem Sacerdotalem nojam impressum,
cum sit indelebilis; attamen fieret iterum irregularis;
immo non posset amplius valide consecrare, vel absolve-
re, quia non esset amplius mas, cui soli ex voluntate
Christi competit potestas Sacerdotalis. Card. de Lugo in
Respons. moral. libr. 1. dub. 31. num. 4. La Croix libr. 7.
num. 495. Hic tamen casus non videtur naturaliter pos- 16
sibilis, quia vir nunquam transiit in fœminam, nec id fie-
ri posse affirmant Medici, ut notat Cardin. de Lugo loc.
cit. nu. 3. & jam fuit dictum supra nu. 6. hermaphroditus 17
autem, qui sexum fœmineum mutaret in virilem, (ut
est casus possibilis, & plures accidisse refert Plinius l. 7.
cap. 4. & plures alii, & patet ex supradictis nu. 3.) va-
lide quidem ordinaretur, sed illi sine Pontificis dispensa-
tione; Valide, quia verificaretur vere, quod esset ma-
sculus, & præexistentia sexus fœminei non obstaret, quia
consideraretur quod modo esset, & non quod erat prius;
Illicite vero quia esset irregularis ratione deformitatis;
arg. cap. Presbyterum 2. de Clerico ægrotant. unde indige-
ret Pontificis dispensatione ut licite posset ordinari; Pon-
tifex enim potest tollere omnem irregularitatem prove-
nientem a Jure Ecclesiastico, cum possit supra illud dis-
pensare, textu expresso in cap. Proposuit 4. de concession.
præbend. ibi: Qui secundum plenitudinem potestatis de ju-
re possumus supra jus dispensare. Rosignol. loc. cit. n. 12.
& alii citati supra n. 12.
Hermaphroditus non est admittendus ad Professionem, 18
neque in Monasterio sexus in ipso prævalentis. Donatus
prax. rerum Regul. tom. 2. tract. 9. q. 5. n. 1. Pellizar. de
Monialib. cap. 3. nu. 32. Monacell. loc. cit. n. 29. & alii.
Et sic expresse declaravit Sacr. Congr. Conc. in dub. pro-
fessionis 6. Decembr. 1721. his verbis: hermaphrodita mu-
lier, recepta in aliquo Monasterio non est admittenda ad
Professionem, etiamsi sexus fœmineus prævaleat, sic refert 19
Urlaya in Miscellaneo sacro, & profano Canonico, & Ci-
vili part. 1. litt. H. n. 1. Immo hermaphrodita si fuit Mo-
nialis, Professio irrita est. Sic expresse decrevit Sac. Con- 20
gr. Conc. in Spoletana 14. Mart. 1722. apud Urlayam loc.
cit. hinc si fœmina profiteatur in Monasterio Monialium,
& postea erumpente sexu virili, evadat vir, Professio
non durat: quia non censetur se voluisse obligare, nisi 21
ad Professionem Monialium, cujus est incapax; Cum er-
go non valeat Professio viri in Monasterio Monialium,
ut tenent communiter Doctores cum Pignatell. tom. 4.
consult. 34. n. 5. sequitur etiam irritari Professionem Mo-
nialis in virum mutatæ, quia Professio redacta est ad ca-
sum, a quo incipere non potest, nec esse, ut per Bald.
in leg. Si Gaudentius, Cod. de contr. expet. Et ita in pra-
xi observatum esse testantur passim Doctores, quos refert,
& sequitur Diana part. 5. tract. 14. Miscell. resolut. 49.
Lugo loc. cit. n. 2. & signanter observatum est cum Fla-
vio Cherubino, qui prius fuit Monialis, & postea factus
est Presbyter, & Canonicus, ut fuit dictum supra n. 3.
Hermaphroditus potest valide, & licite contrahere Ma- 22
trimonium conformiter sexui prævalenti, idest ut cui,
Gg 2 si præ-

(a) Poterat putidum hunc Hæreticorum jocum Auctor noster a sua Bibliotheca excludere, cum inde nihil utilitatis
percipere queat Lector. Idem dicendum de casu, quem proponit, & solvit inferius num. 15. de Hermaphrodito; nu-
mer. enim seq. naturaliter impossibilem profitetur: & quasdam res satius est omittere, quam inanibus, futilibusque
dictis Lectoris animum inficere.

si prævaleat sexus virilis, & ut fœmina, si prævaleat
sexus fœmineus. Communis cum Baldo in leg. Quæritur
10. ff. de statu hominum, Sanchez de Matrimonio lib. 4.
Decretal. tit. 15. num. 3. Reiffenstuel. ibid. num. 12. Et
ratio est quia hermaphroditus censetur masculus, si præ-
valeat virilis, & fœmina, si prævaleat fœmineus; textu
expresso in l. Quæritur 10. ff. de statu hominum, ibi:
Quæritur Hermaphroditum cui comparemus? & magis pu-
23 to, ejus sexum existimandum, qui in eo prævalet. Non
potest tamen nec valide nec licite contrahere Matrimo-
nium conformiter sexui inferiori, seu debiliori, & minus
potenti; quia contrahendo secundum sexum inferiorem,
& minus potentem, seu debiliorem, contraheret cum
persona ejusdem sexus. Rosignol. in notabil. de Matri-
monio contract. 15. de Matrim. II. prænotat. XVIII. n. 66.
24 in fine, & alii. Si vero uterque sexus sit æqualis, &
nullus prævaleat, tunc potest contrahere Matrimonium
pro libitu, vel ut vir, vel ut fœmina, dummodo alteri
sexui perpetuo renunciet, & prius juret, quod in poste-
rum nonnisi secundum sexum semel electum copula uti
velit; arg. cap. Presbyteros 16. quæst. 1. & cap. Diversis,
de Clericis conjugat. & l. Si plures ff. de pactis, Guttierez
de Matrimon. disp. 191. num. 1. Silvester verb. hermaphro-
ditus in fine, Sanchez loc. cit. Pirhing. loc. cit. Reiffen-
stuel. loc. cit. num. 23. Rosignol. loc. cit. num. 67. & alii
25 passim. Nec potest talis hermaphroditus, conjuge suo de-
functo, postea secundum alium sexum licite nubere,
quamvis si ita nuberet, Matrimonium validum esset, ut-
pote nullo jure irritum, loc. cit. num. 23. Sanchez loc.
cit. & alii supracitati.

26 Nec valet objicere, quod sicuti ex dictis, quando in
hermaphrodito est æqualis uterque sexus, & nullus præ-
valeat, ipse est incapax ad Ordines, & ad Professionem,
ita debeat esse incapax ad Matrimonium. Non valet, in-
quam, quia longe dispar est ratio de Matrimonio, ac de
Sacris Ordinibus, & Professione Religiosa; Ideo enim
participans æqualiter de utroque sexu est incapax ad
Ordines, & ad Professionem, quia cum talis non magis
sit masculus, quam fœmina, non dicit capacitatem ad
Ordines ex quo subjectum capax Ordinum debeat esse
vere, & determinate masculus, propter indecentiam,
quam dicit fœmina ad ipsos Ordines; Nec etiam dicit
capacitatem ad Professionem Religiosam propter scanda-
la, & pericula incontinentiæ, quæ inde timeri rationa-
biliter possunt, ex quo hermaphroditus sit sufficiens, &
aptus ad explendam malitiam incontinentiæ, & provo-
candam libidinem in quacumque Religiosa familia admit-
teretur, Supradicta autem indecentia, & dicta scandala,
& pericula incontinentiæ non possunt rationabiliter ti-
meri in Matrimonio contracto secundum unum, vel al-
terum electum sexum sub juramento de non variando,
cum hermaphroditus plenissimam habeat facultatem va-
candi copulæ conjugali secundum sexum electum, ut
sibi magis placitum. Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 106.
num. 10. Rosignol. loc. cit. num. 68. & alii passim.

Notæ additiones ex aliena manu.

DE variis Hermaphroditorum speciebus non una est
Scriptorum opinio, Videsis Moller. de Hermaphro-
dit. cap. 2. per tot. Breviter vero hic agendum de habili-
tate, vel inhabilitate Hermaphroditi in vita conjugali,
tum quoad juris effectus.

2 Ad primum quod attinet, Hermaphroditus si sexum
habeat potentiorem, potest utique juxta eum Matrimo-
3 nium contrahere. Sed ut Matrimonium legitime contra-
hatur ante omnia requiritur, ut inspiciatur, an re vera
in Hermaphrodito prævaleat sexus ille secundum quem
contrahere intendit. Committenda hæc inspectio Medi-
cis & Chirurgis, quin etiam, quandoque obstetricibus.
Quod si detrectet Hermaphroditus hanc inspectionem, ad
Matrimonium nequaquam admittendus, Moller. de Her-
maphrodit. cap. 6. pag. mihi 178.

4 Si ex inspectione appareat, quod hermaphroditus in
nullo sexu prævaleat, quæri solet, quid hoc in casu a-
gendum? Sunt qui tenent posse Hermaphroditum arbi-
trio eligendi unum sexum, eoque utendi, modo tamen
is juret se non esse abusurum altero sexu; Vide Moller.
de hermaphrodit. dict. cap. 6. pag. mihi 182.

5 Quod si Hermaphroditus in utroque sexu potens sit,
quæstionis est, an possit & uxorem ducere, & simul e-
tiam viro nubere? Negat, & quidem recte Moller. de
hermaphrodit. dict. cap. 6. dict. pag. mihi 182.

6 Major quæstio est, num hic hermaphroditus potens in
utroque sexu, dum est viduus, possit nubere viro ut fœ-
mina? Affirmant Sanchez de Matrim. lib. 7. disp. 106. nu-
mer. 8. Trullench. de Sacram. lib. 7. cap. 9. dub. 16. num. 3.
At negant Lara in Compend. Vit. homin. cap. 31. num. 49.
7 Moller. de hermaphrodit. dict. cap. 6. pag. mihi 184. Sub-
dit autem Lara loc. cit., quod si sexus secundum quem
prius contraxit, finito Matrimonio frigescat, alter autem
incaluerit, & se continere nequeat, consulendus sit Sum-
mus Pontifex, qui poterit hanc licentiam dare. Vide &
alias easque curiosas quæstiones de habilitate vel inhabili-
tate Hermaphroditi in vita conjugali apud Moller. de her-
maphrodit. dict. cap. 6. per tot.

Quod alterum concernit, is qui perfectus mas est, vel 8
utroque sexu valet, & virilem tantum elegit, quoad ju-
ris effectus inter viros connumeratur, & ad res officiaque
viris tantum concessa, admittitur.

Intellige vero de Jure Civili. Nam quoad effectus Juris
Canonici, & officia secundum ejus requisita obeunda non 9
reputatur uti mas. Unde nequit ingredi Religionem, ad- 10
mitti ad Ordines Ecclesiasticos, esse Rector alicujus Uni-
versitatis, esse Judex &c. Confer Moller. de hermaphrod.
cap. 7.

Quinimmo nec etiam, quoad omnes effectus Juris Civi- 11
lis habetur pro mare. Adi omnino Moller. de herma-
phrodit. dict. cap. 7. per totum, qui rem pro dignitate
tractat.

HIEROSOLYMITANI MILITES, SEU EQUITES SANCTI JOANNIS HIEROSOLYMITANI.

SUMMARIUM.

1 *Ordo Militaris Equitum S. Joannis Hierosolymitani, seu Melitensis, quando, & a quo fuerit institutus?*
2 *Hic Ordo sub variis nominibus fuit appellatus, & communiter dicitur Melitensis, & quare?*
3 *Hic Ordo est vere, & proprie Religio, & ejus Equites sunt veri Religiosi, & emittunt tria vota, Castitatis, Paupertatis, & Obedientiæ.*
4 *Unde tales Equites debent facere annum probationis, seu Novitiatus antequam Professionem emittant.*
5 *Hinc Eques non potest dici, qui non expleto anno Probationis, Professionem emisit.*
6 *Equites Melitenses ex peculiari eorum statuto comprehenduntur sub Decreto Concilii Tridentini Sess. 25.* de Regularibus cap. 15. & cap. 19.
7 *Insuper Equites Melitenses comprehenduntur sub Decreto, quo Regularibus prohibetur accessus ad Monasteria Monialium.*
8 *Equites Melitenses possunt confiteri, sicuti alii Regulares, Sacerdoti Regulari non approbato ab Ordinario, sed a suo Superiore.*
9 *Equites Hierosolymitani ut veri, & proprii Religiosi non habent facultatem testandi.*
10 *Nec habent velle, & nolle.*
11 *Et cum ipsi sint intestabiles, eorum bona non hæredibus sanguinis, sed Religioni acquiruntur.*
12 *Quod procedit non solum de bonis, quæ ad eos provenirent intuitu suæ Religionis, sed etiam de Patrimonialibus aut aliunde quæsitis.*
13 *Quare sunt incapaces juris hæreditarii.*
14 *Nec possunt disponere de pecuniis positis ad bancum ad eorum creditum.*
15 *Et quidquid acquirunt, acquirunt Religioni.*
16 *Equites Melitenses sine dispensatione Pontificia non sunt capaces pensionis super beneficio Ecclesiastico, sicuti nec capaces sunt Beneficii sæcularis.*
17 *Mediante autem Pontificia dispensatione fiunt capaces sicuti alii Regulares.*
18 *Equites Hierosolymitani sunt sub protectione Sedis Apostolicæ, & ad alios Ordines transire prohibentur.*
19 *Tales Equites exempti sunt a jurisdictione Ordinariorum, & a solutione decimarum.*
20 *Bona Equitum Melitensium ubique decedentium etiam ex illicita negatione acquisita, uti spolia non ad Cameram Apostolicam, sed ad eorum Hospitale spectant.*
21 *Eorum Beneficiorum collatio, & causarum cognitio pertinet ad Magnum Magistrum Melitensem.*
22 *Ordinarii non possunt se se intromittere ad visitandum Equites Hierosolymitanos, ubi habent jurisdictionem spiritualem, & temporalem.*
23 *Equitum Melitensium privilegia fuerunt confirmata iterum ab Urbano VIII.*
24 *Religio Hierosolymitana est divisa in tres Ordines, nempe Equites, Fratres Conventuales, seu de Obedientia, & servientes.*
25 *Equitum Melitensium familia divisa est in octo linguas, seu Nationes &c. & quæ sint ejus officia?*
26 *Professio Militum hujus Religionis consistit specialiter in emissione trium votorum, Castitatis, Obedientiæ, & Paupertatis, & non continet quartum votum defendendi &c.*
27 *Assignatur formula suæ Professionis, tum antiqua, tum moderna.*
28 *Equites Melitenses tenentur servare interdictum locale.*
29 *Equites Melitenses incurrunt irregularitatem ex de-*
fectu

fectæ lenitatis, si in bello cum contra infideles aliquem necaverint, seu mutilaverint.

30 *Episcopus potest præcipere, ut evitetur Eques Melitensis, qui incidit in Excommunicationem ob violentas manus in Clericum injectas.*

31 *Congregationes Casuum Conscientiæ obeundæ sunt etiam a Parochis Religionis Melitensis.*

32 *Curati talis Religionis tenentur ad omnes functiones, ad quas ceteri Curati.*

33 *Curati Religionis Hierosolymitanæ non tenentur ad subsidium charitativum, vel Cathedraticum, vel contributionem Seminarii, vel ad procurationem pro Visitatione.*

34 *Prohibere non potest Episcopus ne celebretur in Ecclesiis Religionis Hierosolymitanæ a sacerdotibus tam Fratribus, quam Cappellanis dicti Ordinis absque sua licentia.*

35 *Curati Religionis Hierosolymitanæ tenentur ad exponendas Quadraginta Horas per turnum.*

36 *Curati dictæ Religionis in iis, quæ spectant ad Curam Animarum, subsunt in omnibus visitationi, & correctioni Episcopi.*

37 *Parochi Religionis Hierosolymitanæ tenentur accedere ad Synodum.*

38 *Parochiales Ecclesias dictæ Religionis, quo ad animarum Curam, & Sacramentorum administrationem Episcopi visitare possunt.*

39 *Aliæ vero Ecclesiæ præter has Curatas sunt exemptæ a Visitatione Episcopi.*

40 *Excommunicare potest Episcopus Fratrem Cappellanum dictæ Religionis, qui administravit reditus Parochialis sæcularis, citatum ab Episcopo in Visitatione ad reddendam rationem, & non comparentem.*

41 *Ad contributionem Seminarii non tenentur, neque compelli possunt Fratres S. Joannis Hierosolymitani, sive eorum Vicarii Ecclesiis Parochialibus Religioni prædictæ unitis, vel ab ea dependentibus.*

42 *Dicti Vicarii S. Joannis Hierosolymitani non tenentur dare procurationem Episcopo eorum Ecclesias visitandi.*

43 *Parochi dictæ Religionis curam animarum sæcularium exercentes a Commendatariis deputati quatenus absolute idonei sint, approbandi sunt simpliciter ab Episcopo.*

44 *Curati dictæ Religionis tenentur intervenire Oleorum consecrationi, si alii Curati teneantur.*

45 *Potest Episcopus tamquam Delegatus Apostolicus visitare Parochiales Hierosolymitanas, & in visitatione decreta condere in concernentibus curam animarum, administrationem sacramentorum, implementum onerum Missarum ex piis dispositionibus provenientium, & illa facit executioni demandanda.*

46 *Episcopo licet ad Excommunicationis publicationem procedere, & Interdictum apponere Ecclesiis Prioratus Religionis Hierosolymitanæ ex causa violatæ Immunitatis.*

47 *Licentia extrahendi delinquentes ab Ecclesia Religionis Hierosolymitanæ, & cognitio, an extractus gaudeat Immunitate, spectat ad Episcopum.*

48 *Potest Episcopus Constitutione Gregoriana extrahere delinquentes etiam ab Ecclesiis Religionis Hierosolymitanæ.*

49 *Fratres Cappellani dictæ Religionis curam animarum habentes, tenentur accedere ad Synodum, & ad Congregationes casuum conscientiæ præscriptas ab Episcopo, qui potest illos cogere juris remediis.*

50 *Religio Hierosolymitana potest personas Ecclesiasticas in conservatores eligere, etiamsi in Conciliis Provincialibus, vel Diœcesanis Judices designati non sint.*

51 *Equitum Melitensium in promotione ad Magnam Crucem habetur ratio meritorum magis, quam antiquitatis respectu temporis.*

52 *Præceptoriæ Ordinis Melitensis vacant per promotionem ad Episcopatum.*

53 *Assassinii criminis reos Equites Melitenses non possunt Judices Laici declarare.*

54 *Coloni Religionis Hierosolymitanæ gaudent privilegiis ejusdem Religionis.*

55 *Hierosolymitani Milites non vivunt Melitæ in Claustro, sed tota Civitas dicitur Conventus.*

56 *Hierosolymitani Milites aluntur a Religione, dum sunt in Conventu Melitano.*

57 *Hierosolymitani Milites per cingulum distinguuntur a Cappellanis, & servientibus.*

58 *In Religione Hierosolymitana Fratris nuncupatio non convenit nisi Professis.*

59 *Religio Hierosolymitana repræsentatur per Capitulum Generale, & non per sexdecim Equites Capitulares.*

60 *Dicti sexdecim Capitulares non habent facultatem decernendi contra statuta Ordinis.*

61 *Hierosolymitano Equiti, neque de jure competit, nec concedenda est ex gratia facultas sibi arrogandi Filios.*

62 *Afferuntur varia Decreta Sacræ Congregationis Immunitatis pro Equitibus S. Joannis Hierosolymitani, satis summarie relata a D. Petro Andrea Riccio in sua Synopsi*, ad num. 82.

63 *Subnectuntur supplementa Auctoris*, ad num. 97.

ORdo Militaris Equitum S. Joannis Hierosolymitani, seu Melitensis fuit institutus sub regula S. Augustini Hierosolymis a B. Gerardo ex Provincia oriundo, qui extenxit Hospitale anno 1112. dicatum D. Joanni Baptistæ prope Templum Christi Domini in Calvarii Monte cum methodo vitæ Regularis, & approbatione Paschalis II. ut ex ejus Bulla edita anno 1113. die 15. Februarii registrata in lib. Statutorum dictæ Religionis, Imperatoribus in Occidente Henrico V. in Oriente Alexio Comneno; & deinde hic Ordo a Callisto II. anno 1120. & ab Honorio II. anno 1125. confirmatus, & a subsequentibus Pontificibus plurimis privilegiis decoratus fuit. 1

Equites hujus Sacræ Militiæ vocantur S. Joannis, eo quia in Hospitali S. Joanni Baptistæ sacro instituti sunt Hierosolymis a supradicto B. Gerardo, a quo tamen Hierosolymi Civitate ejecti, & etiam a Phœnicia a loco Margotti, & a Ptolemaide in Soria, quo confugere curaverant, Cyprum pro Sede habuerunt, donec Rhodi Insula Turcis vi armorum erepta anno 1308. & retenta per annos 214. dicti sunt Equites Rhodienses, Sed die 25. Decembris 1523. post longissimam obsidionem factam a Turcis Rhodi Insula amissa, sine Sede per aliquod temporis spatium hæc tam nobilis Religio, Syracusam, Romam, Viterbium, Villam Francam, & Nicæam in Provincia peragravit, donec Carolus V. Imperator die 23. Martii 1530. summa ejus laude, opera Clementis VII. Pontificis maximi fixam Sedem concessit huic nobilissimæ, & gloriosissimæ Religioni, dono ei dando Insulas Melitæ, & Gaudisii, ac Tripolim, cum plurimis privilegiis; Et Equites cum Magno Magistro in suos socios, & confœderatos adscivit, ut ex multis refert Tapia *decis. senatus Italiæ 8. num. 13. & seq. & decis.* 19. & Card. Petra *tom. 2. comment. ad Constit. 2. Anastasii* IV. cum soli recognitione quolibet anno avis, vulgo dicto *Falcone*, præstandi Vice-Regi Siciliæ, & cum onere recipiendi Investituram a quolibet Rege Siciliæ, ut per extensum videri potest in historia hujus Religionis *part. 3. fol.* 80. cum pactis ibi recensitis, & acceptis cum approbatione Pii IV. ut ex documento in Bibliotheca Cæsenatis ibi constare dicit Cherubin. Laulor. *in fcb. 1. Constit. 9. Pii IV.* & de concessione, & dominio dictæ Insulæ Card. de Luca *de Jurisdict. disc.* 69. Itaque Magnus Magister Religionis respectu alti dominii Insulæ Melitæ recognoscit Regem Siciliæ, respectu vero Superioritatis Ecclesiasticæ est Abbas superior Papæ subjectus; Rota *part. 5. recent. decis.* 324. *n.* 14. *&* 15. 2

Hic Militaris Ordo S. Joannis Hierosolymitani est vere, & proprie Religio, & ejus Equites (nunc vocati communiter Melitenses, ex quo in dicta Insula Melitæ fixam Sedem habent) dicuntur, & sunt veri Religiosi, & emittunt tria vota Castitatis veræ (& non conjugalis, prout alii Milites aliarum Religionum Militarium) Paupertatis, & Obedientiæ; Cardin. de Luca *de Præeminent. disc.* 49. *num. 7. & de Regularib. disc.* 1. *num.* 121. *& disc.* 45. *numer.* 11. Cardin. Petra *loc. cit. sect.* 1. *num.* 16. *& sect.* 2. *num.* 1. 2. *&* 3. & communis aliorum cum Sacra Rota recent. part. 1. *decis.* 487. *num.* 8. *part.* 2. *decis.* 177. *num.* 1. *decis.* 454. *n.* 3. *part.* 3. *decis.* 128. *sub n.* 2. *part.* 5. *tom.* 2. *decis.* 469. *num.* 6. & sæpe alibi. Hinc Equites Hierosolymitani, seu Melitenses debent facere annum probationis, seu Novitiatus antequam Professionem emittant; *Sacr. Congr. Concilii*, teste Barbosa *in Summa Apostolicar. dec. verb. Equites S. Joannis Hierosolymitani n.* 15. & Oviedo apud ipsum. Unde Eques non potest dici, qui non expleto anno probationis Professionem emisit; Rota *rec. part.* 11. *dec.* 15. *n.* 10. Equites enim Melitenses ex peculiari ipsorum statuto comprehenduntur sub decreto Concilii Trid. *sess. 25. de Regularib. cap.* 15. Rota *recent. part.* 11. *decis.* 15. *num.* 12. *& part.* 12. *decis.* 382. *num.* 9. & decrevit *Sacr. Congreg. Concilii*, teste Barbosa *loc. cit. n.* 16. cum aliis ibi citatis. Et comprehenduntur sub alio decreto ejusdem Concil. *sess. 25. de Regularib. cap.* 19. *Ead. Sacr. Congregat. Concil.* de qua Gonzalez *ad Regul. 8. Cancellar. gloss.* 8. *num.* 62. Barbosa *loc. cit. num.* 16. 3 4 5 6

Insuper Equites Melitenses comprehenduntur sub decreto, quo Regularibus prohibetur accessus ad Monasteria Monialium; *Sacra Congregat. Episcop. & Regular. in Tranen.* 28. *Januar.* 1603. Hinc potest Episcopus procedere contra Equites Hierosolymitanos, seu Melitenses, si accedant ad Monasteria Monialium contra formam decreti, ut resolvit *Sacr. Congreg. Episcop. & Regul. in Parmen.* 29. *Augusti* 1614. & antea *in una dict. Religionis* 18. *Februar.* 1625. ac etiam in *Neapolitana* 12. *Jul.* 1599. apud Nicolium *in Flosculi. verb. Hierosolymitani n.* 5. *ubi num.* 6. affert alia decreta de eorum punitione, *in Genuen.* 14. *Augusti* 1582. *& in Cosentina* 21. *Julii* 1640. Unde Equites Hierosolymitani, seu Melitenses sunt tam vere, & proprie Religiosi cum in odiosis, tum in favorabilibus, quod possint 7 8

con-

confiteri (a) Sacerdoti Regulari non approbato ab Ordinario, sicuti possunt alii Regulares; Joann. Sanctius *in suis pract. disputat. cap. 49. num. 11. & 13.* Aloysius Riccius *in praxi rerum Fori Eccles. part. 4. resol. 170. num. 2.* Novarius *in Tract. de elect. & variat. Fori quæst. 69. num. 23. sect. 2. in ultim. impress.* Barbosa *loc. cit. n. 19.*

9 Hinc Equites Hierosolymitani, seu Melitenses ut veri, & proprii Religiosi non habent facultatem testandi; Rota *recent. part. 2. decis. 76. num. 1. decis. 87. n. 1. part.*
10 *14. decis. 131. num. 7.* Nec habent velle, & nolle, cum in toto dependeant a voluntate Magni Magistri; Rota
11 *part. 2. decis. 76. num. 1.* Et sic cum ipsi sint inhabiles, eorum bona non hæredibus Sanguinis, sed Religioni acquiruntur; Rota *part. 14. decis. 76. num. 1., & 2. & An-*
12 *notat. ad decis. 16. num. 9. part. 3.* Quod procedit non solum de bonis, quæ ad eos perveniunt intuitu suæ Religionis, sed etiam de patrimonialibus, aut aliunde quæsitis, & non solum ex dispositione statutorum Religionis, sed etiam juxta Juris communis dispositionem; *in cap. Cum ad monasterium in fin. de stat. Monachor. cap. In præsentia, de probat.*, Rota *part. 2. decis. 76. num. 1., &*
13 *annotat. ad decis. 16. num. 8. part. 3.* Quare sunt incapaces Juris hæreditarii; Rota *part. 5. tom. 1. decis. 336. nu-*
14 *mer. 8.* Nec possunt disponere de pecuniis positis ad bancum ad eorum creditum; Rota *part. 1. decis. 487. num. 8.*,
15 & quidquid acquirunt, acquirunt Religioni, Rota *part. 1. decis. 487. num. 8. part. 2. decis. 333. num. 1. part. 8. decis. 51. numer. 2. arg. cap. Statutum 1. caus. 18. quæst. 2. cap. Abbates 16. caus. 18. quæst. 2. Cap. Quia ingredientibus 7. caus. 19. quæst. 3. cap. In præsentia 8. de probat.*

16 Equites Melitenses sine dispensatione Pontificia non sunt capaces pensionis super Beneficio Ecclesiastico, sicuti nec capaces sunt Beneficii Ecclesiastici sæcularis; ob Professionem enim emissam in Religione Hierosolymitana, seu Melitensi extinguitur omnis pensio reservata super Beneficiis sæcularibus; Ipsa enim est vera Religio ad omnes effectus, unde sicut per Professionem in alia Religione ad omnes effectus extinguitur pensio, ut recte notat Card. de Luca *de Benefic. disc. 64. num. 3. 5., & 6. de pensionib. disc. 34. num. 2., & annotat. ad Concil. disc. 13. num. 2.*, & communis aliorum, ita per Professionem in Religione Hierosolymitana; Card. *in praxi Benefic. lib. 1. cap. 5. num. 224., & seq.* Card. de Luca *de pensionib. dict. disc. 44. num. 4. Annotat. ad Concil. disc. 13. num. 3., & 4.* Card. Petra *tom. 2. Comment. ad Constit. 1. Anastasii IV. sect. 1. num. 18., & tom. 5. Comment. ad Constit. 1. Pii III. num. 33.* Tondut. *de pensionib. cap. 69. num. 27.* Rota *decis. 479. coram Royas*, & supponitur in decisionibus Rotæ in *causa Cæsaraugustana Pensionis relat.* a Card. de Luca *dict. disc. 44. de pensionibus*, & in eadem causa reperta coram Bichio *decis. 121. num. 2. part. 12. recent.* Et
17 ita etiam firmatum fuit in dicta causa, quod si adfuisset Indultum Apostolicum pensionem retinendi, ea non extinguitur, cum mediante dispensatione Apostolica fiat regularis capax pensionis super Beneficio sæculari; Doctores passim *in cap. Cum de Beneficio, de præbend. in 6.* Card. de Luca *loc. cit. num. 7.* Card. Petra *loc. cit. n. 32.* Paril. *de resignat. lib. 6. quæst. 2. num. 16.* Lotter. *de re Benefic. lib. 1. quæst. 40. num. 105., & seq.* Rota *decis. 45. num. 1., & seq.* coram Mallano, & *in ult. Decisionib. coram Peutinger., & Bichio.*

18 Equites Hierosolymitani, seu Melitenses sunt sub protectione Sedis Apostolicæ, & ad alios Ordines transire prohibentur; Anastas. IV. Constitut. incipient. *Christianæ Fidei*. Tales Equites exempti sunt a jurisdictione Ordi-
19 nariorum, & a solutione Decimarum; Pius IV. Constit. 9. incip. *Circumspecta*. Bona Equitum Melitensium ubique
20 decedentium, etiam ex illicita negotiatione acquisita, uti spolia non ad Cameram Apostolicam, sed ad eorum Hospitale spectant; Pius IV. Constitut. 29. incip. *Romani*.
21 Eorum Beneficiorum collatio, & eorundem cognitio pertinet ad Magnum Magistrum Melitensem; Pius IV. in
22 Constitut. 9. *Circumspecta*. Ordinarii non possunt se interponere ad visitandum Equites Hierosolymitanos, seu Melitenses, ubi habent jurisdictionem Episcopalem; *Sacr. Congregat. Concil. teste Barbosa in Summa Apostolic. dec. verb. Equites S. Joannis Hierosolymitani num. 18.*, & Ar-
23 mandar. *ibi cit.* Equitum Melitensium privilegia, indulta, facultates, exemptiones, immunitates, & alias gratias illis concessas confirmavit Urbanus VIII. Constitut. 15. incipient. *Universalis*.

Religio Hierosolymitana, seu Melitensis est divisa in tres Ordines, nempe in Equites, Fratres Conventuales, seu de Obedientia, & Servientes, & omnes isti emittunt Professionem, certis tamen diversis observatis, tam circa nobilitatem, quam alia, ut *in libro stabilimentorum Religionis*; Rota *part. 11. decis. 15. num. 4.* Petra *tom. 2. Comment. ad Constitut. 2. Anastasii IV. sect. 2. num. 14.* Equi- 24
tum Melitensium familia divisa est in octo linguas, sive nationes, viginti Prioratus, 653. Commendas, sive Præ- 25
ceptorias. Officia sunt Magnus Magister, Magnus Commendatarius, Mariscallus, Hospitalarius, Thesaurarius, Magnus Bajulivus, Cancellarius, Prior Ecclesiæ Ordinis, ut refert Claudius Robertus *in Gallia Christiana tit. de Generalibus Ordinum*, Barbosa *in Summa Apostolic. decis. verb. Equites S. Joannis Hierosolymitani num. 20.*, & alii passim. Professio Militum hujus Religionis consi- 26
stit specialiter in emissione trium votorum Castitatis, Obedientiæ, & Paupertatis, & non continet quartum votum, defendendi scilicet proprio ense Christianos ab infidelibus, etiam cum vitæ suæ discrimine, ut voluit Vilagut. *decis. 34. num. 5.* Contrarium enim, scilicet non accede aliud votum præter illa tria, aperte deducitur, tum ex antiqua formula suæ Professionis, quæ erat: *Ego* 27
N. juro, promitto, & voveo Deo, B. Virgini Mariæ, & S. Joanni Baptistæ; & Magistro Sacri Hospitalis Hierosolymitani, me observaturum perpetuo hæc tria, scilicet me obedientiam, & victurum absque proprio juxta formulam Statutorum Ordinis, & pro viribus meis Castitatem servaturum; Tum ex formula nova, quam modo adhibent, ut sequitur: *Ego N. voveo, & promitto Deo Omnipotenti, & B. Mariæ Virgini Genitrici Dei, & B. Mariæ Virgini Genitrici Dei, & S. Joanni Baptistæ, me observaturum perpetuo Deo juvante veram obedientiam cuilibet Superiori, qui mihi a Deo, & ab ipso Ordine dabitur, item me victurum absque proprio, & Castitatem servaturum*; Azorius *Instruct. Moral. tom. 1. lib. 13. cap. 5. litt. E.* Sperell. *decis. 21. n. 11.* Card. Petra *tom. 2. Comment. ad Constitut. 2. Anastas. IV. sect. 2. num. 22.*

Equites Melitenses, seu Hierosolymitani Milites tenen- 28
tur servare Interdictum locale; Sic expresse declaravit *Sacr. Congregatio Concilii in Cæsaraugustana Interdicti 14. Junii 1695.* ubi ad dubia sequentia; Primo: *An stante Interdicto Generali locali Milites Hierosolymitani teneantur illud observare in eorum Ecclesiis exemptis? Et quatenus affirmative. An obstet consuetudo immemorabilis in contrarium allegata?* Respondit. Ad primum *Affirmative*; ad secundum *Negative*, apud Card. Petram *tom. 2. comment. ad Constitut. 2. Anastasii IV. sect. 3. num. 3.* Equites 29
Melitenses incurrunt Irregularitatem ex defectu lenitatis, si in bello etiam contra infideles aliquem occiderint, aut mutilaverint; Thomassin. *de Benefic. part. 2. lib. 1. cap. 75. num. 11.* Card. Petra *tom. 2. Comment. ad Constitut. unicam Gregor. VIII. sect. 1. num. 22.*, & casu consimili sic respondit *Sacr. Congregatio Concil. in Zagabrien. 17. Novembr. 1685.* Vid. verb. *Bellum art. 5. num. 6. 7., & 12.* Eques Melitensis licet publice suum Parochum percusserit, minime potest Ordinarius in eum exercere jurisdictionem, neque excommunicando, neque declarando excommunicatum, quia privilegio exemptus est, ut in Concil. *sess. 24. cap. 11.* Tamen ex quo ipse ob talem percussionem incidit in excommunicationem Canon. *Si quis suadente diabolo*, potest Episcopus præcipere omnibus Parochis, & Canonicis, ac aliis Rectoribus, & Sacerdotibus, ne eum admittant intra Ecclesias ipsi Episcopo subjectas; *Sacr. Congreg. Concil. teste Lezana in Summ. quæst. Regul. tom. 1. cap. 5. num. 39.*, & Barbos. *loc. cit. num. 7.*

Congregationes, quæ jussu Episcopi ad casus conscien- 31
tiæ discutiendos habentur, obeundæ sunt ab exercentibus Curam Animarum, etiam in Parochialibus Hierosolymitanæ Religionis; *Sacr. Congregat. Concil. 3. Martii 1591.* Curati Religionis Hierosolymitanæ tenentur ad omnes 32
Functiones, ad quas ceteri Curati, etiam ad Functiones Feriæ V., & Sabbati Sancti; *Sacr. Congregation. Episcop., & Regul. in Cæsanat. 26. April. 1599., & in Faventina 20. Maji 1646.* Curati Religionis Hierosolymitanæ non tenentur ad subsidium Charitativum, vel Ca- 33
thedraticum, vel contributionem Seminarii, vel ad procurationem pro Visitatione; nisi in concessione Ecclesiæ sibi eam Ordinarius reservasset, ut declaravit *Sacra Congregatio Concil. in Elven. 27. Julii 1604.* Prohi- 34
bere

(a) Non est certum, posse Regulares confiteri Sacerdoti non approbato. Id enim Vasquesius, aliique negant etiam de Regularibus iter agentibus, atque habentibus a suis Superioribus licentiam confitendi; atque ajunt, deficiente Confessario proprii Ordinis, sibi eligere non posse simplicem Sacerdotem non approbatum; & Constitutiones Fratrum Ord. Prædicatorum hujusmodi Regularibus præcipiunt, ut itinerantes, deficiente Confessario proprii Ordinis, confiteantur Sacerdotibus ab Episcopis approbatis pro excipiendis confessionibus, sive ii Regulares sint, sive Sæculares. Non est ergo certum, posse Regulares confiteri Sacerdoti simplici non approbato ab Ordinario. Si certum non est, nefas procul dubio est Regulari, simplici Sacerdoti confiteri; quia in dubio de illius jurisdictione periculum esset, ne irritum, atque nullum foret pœnitentiæ Sacramentum: qua de causa hac in re tutiorem sequi tenentur opinionem; ut omnes concedunt, dum de valore agitur Sacramenti. Deinde cur Regularis alteriusmodi se committeret, cum præsto sint Sacerdotes approbati? Ut privilegio fruatur, At privilegium hoc etiam a Regularibus plerisque revocatur in dubium.

bere non potest Episcopus ne celebretur in Ecclesiis Reli-
gionis Hierosolymitanæ a Sacerdotibus tam Fratribus quam
Cappellanis dicti Ordinis absque sua licentia; *Sac. Congreg.*
Episcop., & Regul. in Syracusana 29. Apr. 1605. Curati Re-
55 ligionis Hierosolymitanæ tenentur ad exponendas quadra-
ginta Horas per turnum; *Sac. Congreg. Episc., & Regul.*
29. Septemb. 1619. apud Nicol. in Flosculis, verb. Hieroso-
lymitanus n. 9.
56 Sacerdotes Sæculares, & Regulares Ordinis Hierosoly-
mitani curam animarum per se non sæcularium exercen-
tes, in iis, quæ ad dictam Curam, & Sacramentorum ad-
ministrationem pertinent, subsunt in omnibus jurisdictio-
ni, & visitationi, ac correctioni Episcopi; nec potest e-
tiam quicunque ad nutum amovibilis ad eamdem Curam
a Commendatore deputari, nisi de ipsius Episcopi consen-
su, ac prævio examine per eum, vel ejus Vicarium fa-
ciendo, non obstantibus privilegiis quibuscumque; *Sac.*
Congreg. Episcop., & Regul. 8. Junii 1704. apud Piton. tom.
2. Constit., & decis. pro Regularibus n. 1207. Parochi Re-
57 ligionis Hierosolymitanæ accedere tenentur ad Synodum;
Sac. Congregat. Concil. 18. Augusti 1589. Parochiales Ec-
clesias Religionis Melitensis, quæ animarum curam,
58 & Sacramentorum administrationem Episcopi visitare pos-
sunt; Gregor. XIII. Constitut. 67. incipient. *Circumspe-*
59 *ctæ.* Aliæ vero Ecclesiæ, præter has Curatas, sunt exem-
ptæ a Visitatione Episcopi; *Sac. Congregat. Concil.* apud
60 *Barbos. loc. cit. num. 8.,* & Lezana *loc. cit. num. 52.* Ex-
communicare potest Episcopus Fratrem Cappellanum Re-
ligionis Hierosolymitanæ, qui administravit reditus Pa-
rochialis sæcularis citatum ab Episcopo in Visitatione ad
reddendam rationem, & non comparentem, ut decisum
in *Vulturarien. 7. Septembris 1630.* refert Sellius *in Se-*
lect. Canon. cap. 13. num. 10. apud *Barbos. in Concil. sess.*
22. de reform. cap. 9. num.
41 Ad contributionem Seminarii non tenentur, neque com-
pelli possunt Fratres S. Joann. Hierosolymitani sive eo-
rum Vicarii in Ecclesiis Parochialibus Religioni prædictæ
unitis, vel ab ea dependentibus; *Sacr. Congregat. Concil.*
in Augustana 14. Decembris 1630. Dicti Vicarii S. Jo-
42 annis Hierosolymitani non tenentur dare procurationem
Episcopo eorum Ecclesias visitandis; *Sac. Cong. Conc. in dict.*
Augustana 14. Decemb. 1630. Et jam sic fuerat decisum
28. Junii 1627. nempe dictas Ecclesias Curatas esse visi-
tandas gratis, & absque impensa, ut refert Barbosa *de*
Jure Eccles. universⱼ. lib. 1. cap. 14. num. 22. Parochi di-
43 ctæ Religionis curam animarum sæcularium exercentes,
a Commendatariis deputati, quatenus absolute amovi-
biles approbandi sunt simpliciter ab Episcopo; *Sac. Congre-*
gat. Concil. in dict. Augustana 14. Dec. 1630. apud Pascucc. p. 1.
tit. de Equitibus. Curati Religionis Hierosolymitanæ tenentur
44 intervenire Oleorum consecrationi, sicuti alii Curati tenentur;
S. C. Episcop. & Regum Faventina 20. Maji 1646. Potest E-
45 piscopus tanquam Delegatus Apostolicus visitare Paro-
chiales Hierosolymitanas, & in Visitatione decreta con-
cedere in concernentibus Curam Animarum, administra-
tionem Sacramentorum, ac Implementum onerum Missa-
rum ex piis dispositionibus provenientium, & illa sunt
executioni demandanda; *Sac. Congreg. Concil. in Vultura-*
rien. 1652. apud Pascucc. loc. cit.
46 Episcopo licet Excommunicationis publicationem pro-
cedere, & interdictum apponere Ecclesiæ Prioratus Reli-
gionis Hierosolymitanæ ex causa violatæ Immunitatis;
Sac. Congregation. Immun. in Messanen. 23. Septembris 1653.
apud Riccium *in Synops. decretor. verb. Interdictum n. 9.*
Licentia extrahendi delinquentes ab Ecclesia Religionis
Hierosolymitanæ, & cognitio an extractus gaudeat Im-
munitate, spectat ad Episcopum; *Sac. Congreg. Immun.*
48 *in Savonen. 9. Maji 1662.* apud Riccium *loc. cit. verb.*
Licentia numer. 1. Potest Episcopus ex Constitutione
Gregoriana extrahere delinquentes etiam ab Ecclesiis Re-
ligionis Hierosolymitanæ, *Sacr. Congr. Immun. in Messa-*
nen. 6. Maji 1653. Fratres Cappellani Religionis Hieroso-
49 lymitanæ curam Animarum habentes tenentur accedere
ad Synodum, & ad Congregationes Casuum Conscientiæ
præscriptas ab Episcopo, qui potest illos cogere juris re-
mediis; *Sacr. Congreg. Concil. 9. septembris 1664.* apud Mo-
nacell. *part. 4. sub n. 158.*
50 Religio Hierosolymitana potest personas Ecclesiasticas
in Conservatores eligere, etiamsi in Conciliis Provincia-
libus, vel Diœcesanis Judices designati non sint, prout
concessit Alexander VIII. 17. Maji 1655. apud Monacell.
Part. 3. tit. 1. formul. 10. num. 4. Equitum Melitensium
in promotione ad Magnam Crucem habetur ratio meritorum
rum magis, quam antianitatis respectu temporis; Paul.
V. Constitut. 30. incip. *Accepimus.* Præceptoriæ Ordinis
52 Melitensis vacant per promotionem ad Episcopatum;
Gregor. XIII. Constitut. 82. incip. *Controversia.* Atrocissimi
53 criminis reos Equites Melitenses non possunt Judices Lai-
ci declarare; Clemens VIII. Constitut. 37. incipient.
54 *Æque.* Coloni Religionis Hierosolymitanæ gaudent pri-
vilegiis ejusdem Religionis, *Sac. Congregat. Immunit. in*
Vercell. 18. Maji 1626. apud Riccium *in synops. decret.*
verb. Colonus Commend. num. 1.

Hierosolymitani Milites non vivunt Melitæ in Claustro, 55
sed tota Civitas dicitur Conventus; Card. Petra *tom. 2.*
Constitut. 2. Anastasii IV. sect. 2. num. 5., & alii passim,
& docet praxis. Hierosolymitani Milites aluntur a Religio-
ne, dum sunt in Conventu Melitæ. Card. Petra *tom. 2.*
Comment. ad Constit. 7. Innocent. III. num. 3. cum multis 57
ibi citatis. Hierosolymitani Milites per Cingulum distin-
guuntur a Cappellanis, & servientibus, Fagnan. *lib. 5. de-*
cret. in cap. Qui Presbyterum 2. de pœnis, & remissionib. 58
num. 78. & 79. In Religione Hierosolymitana Fratres non,
cupatio non convenit nisi Professis; Novitii quoque non Fra-
tres, sed Nobiles appellantur, ut colligitur ex [illegible]
de verb. signif. Fagnan. *loc. cit. n. 109.* Religio Hierosolymi- 59
tana repræsentatur per Capitulum Generale, & [illegible]
sexdecim Equites Capitulares, *Rota rec. part. 7. dec. 325.*
num. 32. Unde dicti sexdecim Capitulares non habent fa- 60
cultatem decernendi contra Statuta Ordinis; *Rota ibid.*
num. 22., & seq. Fagnan. *loc. cit. num. 45.* Hierosolymi- 61
tano Equiti, neque de jure competit, nec concedendi est
ex gratia facultas sibi arrogandi [illegible] *Sacr. Congr. Conc.*
in Placentina [illegible] 4. Maji 1695.
In Conservatores, & Officiales Religionis Hierosolymi- 62
tanæ eligendi sunt Personæ Ecclesiasticæ; *Sacr. Con-*
greg. Immun. in una Siciliæ 20. Januar. 1674. lib. 5. de-
cret. Paul. pag. 32.
Administratio Ærarii, & Thesauri Religionis prædictæ 63
non debet demandari per Capitulum ejusdem Religio-
nis Magno Magistro, *Eadem Sac. Congreg. in una Reli-*
gionis Hierosolymitanæ 24. Dec. 1623. ex Regesto Scriptu-
rarum [illegible] pag. 21.
Puer [illegible] annorum cum dispensatione Apostolica ad- 64
missus ad dictam Religionem, cui concessum fuit Crucem au-
ream, cum promissione faciendi noviciatum anno vigesimo-
quinto ætatis suæ, pendente illo termino ad emittendam
Professionem gaudet privilegio Fori, *Mediolanen. 21. Jan.*
1616. ex Regest. Script. [illegible] pag. 83., & 30. Aprilis
dict. ann., & lib. pag. 99.
Equites Hierosolymitani vigore privilegiorum Apostoli- 65
corum suæ Religioni concessorum gaudere debent exem-
ptione a Datiis, Collectis, & Gabellis, & aliis Oneribus,
exceptis illis, quæ a Sede Apostolica fuerunt imposita, &
in impositione specifice eadem Religio est nominata; *An-*
conitana 14. Julii 1637. lib. 3. decr. Paul. pag. 36.
Eques Hierosolymitanus est exemptus etiam pro bonis 66
patrimonialibus, & acquisitis; *Neapolitan. 5. Febr. 1630.*
lib. 3. decret. Paul. pag. 26. Tudertina 19. Januar. 1638.
lib. 3. decr. Paul. pag. 55.
Equites Hierosolymitani absentes non gaudent privile- 67
gio competente Civibus ex causa absentibus pro eorum
Franchitiis Farinæ, *Bitontina 21. Novembris 1684. lib. 3.*
decr. Altoviti pag. 355. Verum Equiti Hierosolymitano 68
absenti ob Caravanas faciendas debentur Franchitiæ; *Bi-*
tontina 16. Julii 1697. lib. 2. decret. Vallem. pag. 101.
Equites prædicti non comprehenduntur in contributione 69
pro refectione pontis auctoritate Apostolica imposita, quan-
do non fuerunt specifice expressi in impositione; *Crisa-*
sanguinea 20. Junii 1671. lib. 1. decr. Altovi. pag. 565.
Scribitur Episcopis, & aliis Ordinariis, quibus concessa
fuit facultas contribuendi ratione Salis, & hospitationis
Militiarum exterarum, quod Sanctitas sua intendit bona
Religionis prosertim possessa ab Equitibus esse immunia a
prædicta contributione. *Meleveitana 16. Februar. 1692.*
lib. decret. Grimaldi pag. 86. Piscinen., & Mattinen. 26.
Novembris 1692. lib. 1. decret. Vallem. pag. 4. Coloniten.
1. Junii 1697. lib. 2. decr. Vall. pag. 93.
Injungitur, restitui quidquid exactum fuit per Ministros 71
Laicos super bonis Equitum S. Joan. Hyerosolymitani con-
tra dispositionem Decreti emanati sub die 31. Augusti
1677. *Bononien. Fanen. & Ravennaten. 24. Augusti 1665.*
lib. 1. decr. Valleman. pag. 211.
Verum aliquando, de mandato Sanctissimi, Episcopus 72
potest cogere ad concurrendum pro reparatione viarum
pro rata tantum commodi privati; *Casfenaten. & Lucen.*
25. Junii 1695. dict. lib. pag. 196.
Ordinarius procedere potest, ut a Curia Sæculari exear- 73
ceretur, & remittatur Miles Hierosolymitanus prætén-
sus Reus; at in causa delicti commissi Ordinarius non de-
bet procedere, sed remittenda est ad Magnum Magistrum
ejusdem Militiæ; *Panormitana 2. Febr. 1637. lib. 3. de-*
cret. Paul. pag. 25.
Injungitur Nuncio Apostolico, ut assistat Judici & 74
Conservatori privilegiorum Ordinis, *Melitens. Tranen. 30.*
Julii 1695. lib. 1. decret. Vall. pag. 206.
Super recursu Clerici Beneficiati Equitis Hierosolymi- 75
tani detenti in Castro per Curiam Laicalem, injungitur
D. Archiepiscopo, & D. Nuncio, ut conjunctim illum tue-
antur prout de jure *Neapolitana 17. Maji 1695. dict.*
lib. pag. 190.
Datur facultas Archiepiscopo procedendi contra Guber- 76
natorem, licet Equitem Hierosolymitanum, in causis vio-
latæ Immunitatis; *Maceraten. 27. Novembris 1666. lib. 1.*
decr. Altovit. pag. 65. Caven. 15. Octobris 1667. dict. lib.
pag. 165. Monopolitana 15. Januar. 1667. dict. lib. pag. 79.
D. ter

77 Datur facultas Archiepiscopo extrahendi Equitem dict. Religionis confessorem Monetæ falsæ, & tonsorem monetarum, ac conficiendi processum, & causæ custodiendi; *Neapolitana 6. Septembris 1678, lib. 1. decretal. Altovite pag. 174.*

78 Ex gratia Sanctissimi injungitur D. Nuncio, ut mandet Conservatori Religionis Hierosolymitanæ confici processum contra Equitem dict. Religionis, qui in publica Platea, ac diurno tempore baculo percussit præsidem Generalem Ærarii Ducis Sabaudiæ, & permittat assistere posse Ministrum Ducalem, cum expressa tamen conditione, ut certioret Sanctissimum, cum transmissione contentorum in processu fabricato; *Taurin. 30. Junii 1718. lib. 2. decret. Paul. pag. 98.*

79 Sanctissimus avocavit causam a Tribunali Conservatoris Religionis Hierosolymitanæ, ac mandavit dari Præfecto Nursiæ facultatem procedendi contra exemptos; *Asculana; seu Spoletana 27. Junii 1703. lib. 3. decret. Vallem. pag. 498.*

80 Ad preces Magni Magistri dict. Ordinis, ex gravissimis, & extraordinariis circumstantiis Sanctissimus tribuit ad triennium Episcopo facultatem extrahendi a locis immunitatibus Milites confugitos pro causa expolita, reportata tamen obligatione cum juramento de non puniendo ob confugium; *Melitensis. 27. Novembris 1694. lib. 1. dec. Vall. pag. 159.*

81 Prorogatur ad Decennium facultas extrahendi personas, & res suspectas morbo pestilentiali; *In eadem 26. Martii 1695. dict. lib. pag. 179.*

82 Item Sanctissimus tribuit ad triennium Episcopo facultatem extrahendi Confugas ad loca Immunia, reportata tamen obligatione supradicta, *ibidem.*

Additio ex Auctore.

83 Hierosolymitanæ Militiæ permittitur super triremibus celebratio Missæ tempore navigationis, quando triremes anchoratæ sunt in quibusvis oris, litoribus, & portubus habitatis, & non habitatis, dummodo celebratio Missæ hujusmodi eo tempore, quo mare tranquillum, & cœlum serenum reperiatur, & cum assistentia alterius Presbyteri, seu Diaconi fiat, atque periculum effusionis Sanguinis in dicta celebratione omnino absit; Benedict. XIV. tom. 1. Constitut. 41. incip. *Exponi.* Ipsius militibus, & subditis, seu incolis insularum ipsius ditioni subjectarum conceduntur Indulta Bullæ Cruciatæ; Idem Constit. 86. incip. *Quoniam per tot.*

84 Pro Hierosolymitanis Cappellanis attendendæ sunt sequentes Resolutiones Sacræ Congregationis Concilii in Ilerden. Synodi, relatæ a Benedicto XIV. de Synodo Diœcesana *lib. 3. cap. 7. n. 2., & 5.*, ibi.

85 Primo. An Fratres Cappellani Sacræ Religionis Hierosolymitanæ, curam Animarum habentes, teneantur convenire ad Synodum Diœcesanam?

Secundo. An iidem Fratres Cappellani, curam Animarum habentes, & Sacramenta in eorum Ecclesiis Regularibus, & exemptis ministrantes Clero, & Populo Seculari, subjecto Episcopo Loci, teneantur ad Diœcesanam Synodum convenire?

Tertio. An iidem Fratres Cappellani, curam Animarum habentes, teneantur interesse lectioni, & conferentiæ casuum conscientiæ ab Episcopo præscriptis, propter necessitatem, vel utilitatem Ecclesiæ, præsertim contra propositiones damnatas?

Die 17. Julii 1683. Sacra Congregatio respondit: Ad primum, secundum, & tertium. *Affirmative.*

86 Eorum Ecclesiæ Parochiales subsunt visitationi Episcopi, ut Sedis Apostolicæ delegati, & Visitationi Priorum Hierosolymitanorum, ita tamen, ut si Episcopi, & Priorum decreta inter se discrepent, illa prævalent, quæ ab Episcopo sunt edita, juxta plures sacrarum Urbis Congregationum sententias relatas a Monacello in *Formular. tom. 1. tit. 5. formular. 2. num. 1.*, & signanter in *Mediolanen. 12. Novembris 1689.*, *& in Congregatione Particulari deputata ab Alexandro VIII. in causa Hispalen. 21. Januar. 1694. in respons. ad 6. & relata in Congregatione Generali 18. August. 1696.* Idem Benedict. *loc. cit. num. 4.*

87 Multo magis ad Synodum accedere debent, & Episcopis subjiciuntur in iis, quæ Parœciæ administrationem respiciunt, Sacerdotes seculares Ecclesiis Parochialibus Equitum Hierosolymitanorum præfecti, ut censuit „ Sacra „ Congregatio Concilii in Pragen. Jurisdictionis, quæ ad „ dubium, An nominati, seu deputati in dictis Ecclesiis, „ postquam reportaverint ab Archiepiscopo licentiam „ pro exercenda Cura Animarum, teneantur se conformare Constitutionibus Synodalibus, & Ordinationibus „ Consistorialibus, quo ad omnia in ordine ad Sacramentorum administrationem, & Curam Animarum? die „ 14. *Januarii 1708.* respondit *Affirmative:* Idem *ibidem num. 5.* & habetur in Thesauro Resolutionum *tom. 9. pag. 170.*

88 Alii Sacerdotes eidem Ordini inservientes subjecti sunt jurisdictioni Episcopi, ut Sedis Apostolicæ delegati,
& ad Synodum accedere tenentur, nisi Religiosam Profes-
sionem emiserint, vel intra Militaris Claustri septa vi-
ventes, Religioni actu inserviant, & sub Prælati obedien-
tia vivant, Concil. Trident. *sess. 24. sess. 24. cap. 11. de* 89
reformat. Quod Tridentini Decretum instauravit, & di-
stinctius explicavit Gregorius XIII. *Constitut.* 125. §. 2.
Bullar. part. 3. tom. 1. in qua prædictos inservientes, quo-
cumque nomine nuncupentur, iterum subjecit delegatæ
jurisdictioni Episcoporum, tam in visitatione, quam ex-
tra visitationem, ibi: *Exceptis tamen iis, qui Ecclesiis,*
aliisque locis dictorum Militum acta serviunt, & intra eo-
rum septa, & Domos resident, ac sub eorum obedientia
vivunt, quo omnia debere simul concurrere intelligantur,
sive iis, qui legitime, & secundum Regulam prædictæ Re-
ligionis Professionem fecerint, de quo loco Ordinario con- 90
stare debeat. Quam explicationem semper respexit, suas-
que decisiones ad illam conformavit *Sacra Congregatio*
Concilii & præcipue *Materanensi Jurisdictionis 8. Febru-*
arii 1659. lib. 21. Decret. pag. 543. & sequent. & novissi-
me in *Capitaquen. Jurisdictionis 19. Novemb.* 1735. ut
habetur in *Thesaurum Resolutionum dicti anni;* Idem *ibid.*
num. 6. ubi ad allegat. Fagnan. Monacell. Pignatell. &
Rotam *dec. 120. num. 16. & seq. par. 18. rec.*

Et *ibid. numer. 8.* subjungit, quod quæ hactenus de 91
Hierosolymitano dicta sunt, adamussim congruunt Milita-
ri Ordini SS. Mauritii & Lazari, qui a S. Pio V. in *Con-*
stitut. 43. §. 12. Bullar. tom. 4. part. 2. pag. 339. in o-
mnibus exæquatus est Ordini Hierosolymitano. Hinc cum
nonnulli Sacerdotes Diœcesis Urien. de Litteras, quas *Pa-*
tentales vocant, obtinuissent a Vicario Commendæ SS. 92
Mauritii & Lazari, iisdemque muniti, se immunes jacta-
rent a jurisdictione Ordinarii, Causa proposita in Sacra
Congregatione Concilii, & disputato dubio, *An Officia-*
les Patentati SS. Mauritii & Lazari sint exempti a ju-
risdictione Ordinarii? Die 7. *Septemb.* 1726. responsum
fuit *Negative.* Hæc ille, & habetur etiam in *Thesauro*
Resolutionum dicti anni.

De ipsis Equitibus plura statuit Benedict. XIV. Constit. 93
incip. *Biennium,* & signanter quod sint veri Regulares;
quod Crux octogona sit signum eorum Habitus, non autem
aurea Crux a pectore pendens, quæ aliquando ipsis pro-
hibita fuit, quamvis talis prohibitio usu recepta non fue-
rit; quod dicti Equites ad Episcopatum, aut Car-
dinalatum evecti Crucem octogonam ex tela alba tan-
quam habitum suæ Religionis proprium supra vestes ex-
teriores & præcise supra mozzettam deferre possint. Car-
dinales ex eodem Ordine assumpti, & quod Crucem ejus-
modi Melitensis Episcopi Mozzettæ in Civitate Meliten-
si, Mantellettæ vero assutam Romæ deferre possit, ut con-
suevit, & ad id plura exempla adducuntur.

Commendæ Ordinis S. Joannis Hierosolymitani sunt ab 94
omnibus reservationibus exemptæ; Ideoque super omni-
no a Magno Magistro, vel alio ad id facultatem habente,
de iis disponi debet. Bened. XIV. Constitut. incip. *Inter*
illustria, §. 14. Hinc Expectativæ, Coadjutoriæ, vel man-
data de providendo, sine consensu Magni Magistri obten-
ta, nulla declarantur. Idem *ibid.*

Commendarum resignationes acceptare potest Magnus 95
Magister; Ac etiam reservare pensiones super illis per-
petuas, & ad successores transitorias. Idem *ibid.* §. 15.
Solis tamen militibus hujusmodi pensiones reservari pos-
sunt. Idem *ibid.* §. 16.

Hierosolymitani Ordinis tum spiritualia, tum tempora- 96
lia privilegia ac statuta nunc vigentia sunt confirmata a
Benedict. XIV. Constitut. incip. *Inter illustria*, §. 1. Ordo
item, res, & personæ sunt immediate S. Sedi subditæ.
Idem *ibid.* §. 2. Ideoque sunt ab Episcoporum, Archiepi-
scoporum, & aliorum quorumcumque jurisdictione exem-
ptæ. Idem *ibid.* §. 3. Novæ domus, & Præceptoriæ erigi 97
possunt, irrequisitis locorum Ordinariis. Idem *ibid.* §. 4.
Præsentati ad Parochiales, aliasque Ordinis Ecclesias, si-
ne ulla exactione sunt ab Ordinariis instituendi. Idem *ibi-* 98
dem §. 5. Fratres Cappellani extra tempora, & a quocum-
que Catholico Antistite Ordines suscipere possunt. Idem
ibid. §. 7. Idem non obstante contraria consuetudine in
Ecclesiis, & Beneficiis Ordinis adnexis deputantur, ac re-
movantur a Magno Magistro. Idem *ibid.* §. 17.

Bona ipsius Religionis a quibuscumque decimis, aliis- 99
que oneribus Ecclesiasticis, ac etiam laicalibus sunt exem-
pta; Patrimonialia vero militum ab oneribus Communi-
tativis. Idem *ibid.* §. 7. & 8. Jura proventus, responsio-
nes omnes indiscriminatim communi ærario præstari ju-
bentur, abrogatis contrariis quibuscumque privilegiis. Idem
ibid. §. 12. Alienatio bonorum Religionis, inconsulto Ma-
gno Magistro facta, est nulla. Idem *ibid.* §. 13.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 SUnt utique Equites Hierosolymitani vere Religiosi, ut ait *Auctor num. 3.* & sic ratione voti paupertatis, quidquid undequaque acquirunt, non sibi sed Religioni acquirunt.

2 At cum iis non eodemmet rigore procedendum est,
3 qui subjecta materia servatur in alios Religiosos. Animadversione enim dignum est, quod ipsi vitam ut plurimum ducunt extra claustra in privatis domibus, debentque sibi comparare omnia, quæ necessaria sint ad propriam sustentationem juxta propriæ nobilitatis gradum, atque ipsius inclyti Hierosolymitani Ordinis dignitatem.

4 Atque hinc est, quod (ut ait Rota in Romana Nullitatis Contractus 25. Febr. 1753. §. 3. cor. cl. memoriæ Marthæjo) *ex necessaria quidam eorum Instituti tollerantia, sive tacita Superiorum permissione per inveteratam consuetudinem inducta, atque ejusdem Religionis statutis comprobata pro hujusmodi effectu sub imagine cujusdam quasi dominii opportuna gaudent administratione redituum ex prædictis bonis pro-*
5 *venientium, liberoque perfruuntur propriorum quæstuum & pecuniarum usu, adeo ut Sacra ipsa Religione, penes quam vere residet dominium, ac proprietas, sciente & patiente, complures valeant inire contractus, aliaque omnia gerere, quæ exigit hujusmodi vivendi ratio eorum conditioni conveniens.*

6 Qua de ratione jure optimo Sacrum Tribunal Rotæ in *mox allegata decisione* validum dijudicavit contractum census vitalitii a paupere Equite Hierosolymitano initum,
7 ut sibi in futurum prospiceret. Cæterum si agatur de Equite Hierosolymitano, cui congrua sustentatio haud desit, contractus a nullitatis vitio excusari nequit.

HISTORIA, HISTORICUS.

SUMMARIUM.

1 *Historia unde sit dicta?*
2 *Historia quid sit?*
3 *Quatuor sunt species Historiæ, quæ assignantur.*
4 *Geographia quid sit, & quæ ejus partes?* ad numer. 5.
6 *Chronologia quid sit?*
7 *Historia in quo differat a Chronologia?*
8 *Genealogia quid sit?*
9 *Annales quid sint?*
10 *In quo distinguantur Annales ab historia?*
11 *Historia alia est Sacra, & quæ? alia Prophana, & quæ? alia Civilis, & quæ? alia Ecclesiastica, & quæ? alia Mixta, & quæ sit?*
12 *Historiæ primi inventores qui fuerint?*
13 *Historia ex quo adinventa maximæ semper fuit utilitatis.*
14 *Quid in historia, quid in historico principalius requiratur?*
15 *Historicis, præsertim antiquis, & classicis omnis præstanda est fides.*
16 *An etiam sit eis præstanda fides, & ad vim probationis, & adminiculi admittendi sint in causis Beatificationis, & Canonizationis? Et assignantur ad id quatuor gradus Historicorum* ad num. 20.
21 *In causis procedentibus per viam cultus Virtutes, & Martyrium plene comprobantur ex historicis, sed primi tantum, & secundi gradus.*
22 *In causis vero procedentibus per viam non cultus, virtutes, & Martyrium non bene probantur ex dictis historicis, sed habent in his causis solam vim adminiculi.*
23 *Historiæ de virtutibus, & Martyrio non sunt contemnendæ, etiamsi in eis insertæ sint aliquæ conciones in encomium Sanctorum ab ipsis Sanctis non habitæ; Et etiamsi unus, vel alter error in eis inveniatur, dummodo earum auctores probi sint, & fide digni.*
24 *Historici probant, nec unus dicitur alteri contrarius, licet sint ejusdem ætatis, & unus ex his referat id, quod non refertur ab alio.*
25 *Historico posterioris ævi, si aliquid referat, de quo tacuerunt omnes alii antiquiores, & classici historici, nulla est præstanda fides.*
26 *Et a fortiori nulla est præstanda fides historico asserenti aliquid, de quo inter alios historicos est communiter acceptum contrarium.*
27 *Historicus rationaliter attemperari prorsus debet in animi affectionibus amoris, & odii.*
28 *Historicus ne vel leviter etiam semel mentiri debet.*
29 *Historico abs re facta, & auctoritates mutilanti, vel documenta sibi adversa reticenti nulla est fides.*
30 *Historico coævo magis standum est, quam non coævo.*
31 *Historicum critica maxime decet, si christiane fiat.*
32 *An & quæ in dubium ab historico ponenda, vel neganda?*
33 *Licet sola facti possibilitas ad factum astruendum haud valeat, sufficit tamen gravis auctoritas, vel accurata experientia.*
34 *Quæ sint in factis historiæ credendis præcipue attendenda?*
35 *Opera genuina, & authentica a falsis, ac suppositiis per quinque potissimum capita discerni possunt, & assignantur.*

HIstoria dicta est, a verbo Græco, quod latine idem 1
importat, ac spectare, seu videre, itaut Historia
sit visa res, atque spectata, & exinde, uti est gesta, narrata; Budæus *in Commentariis Græcis*. Unde historia proprie est earum rerum, quibus gerendis interfuerit is, qui eas narrat, ut advertit Calvinus *in suo Magno Lexico* 1. *verb. Historia*.

Historia igitur, quæ Græca est dictio significans repo- 2
sitionem, sive seriem rerum, est rerum gestarum cum laude, aut vituperatione narratio, quæ magnarum rerum consilia, actiones, exitus, Regumque, ac Magnorum Virorum cum temporum, ac locorum ordine, & descriptione, tamquam viva quædam pictura ante oculos exponit; Sic apud Beylinck in *Magno Thesauro vitæ humanæ tom. 4. verb. Historia*.

Quatuor sunt species Historiæ; vel enim de locis est, 3
ut Geographia; Vel enim temporibus, ut Chronologia;
Vel de generatione, ut Genealogia; Vel de gestis, ut An-
nales, Historiæque cæteræ. *Geographia* est ars dimetien- 4
di, ac describendi Orbem terraqueum ejusque superficiem
habitatam, & inhabitabilem. Illius partes sunt *Hydrogra-* 5
phia, quæ marium, & insularum descriptionem exhibet;
Chirographia, quæ in particularium tantummodo regio-
num, Regnorum scilicet, & Provinciarum descriptione
versatur: & *Topographia*, quæ singulatium duntaxat lo-
corum, nempe unius Civitatis, Villæ, vel Pagi descri- 6
ptione contenta est. *Chronologia* est ars, quæ certis no-
tis, & indiciis præteritarum rerum memoriam suis tem-
poribus assignat; Unde, ut advertit Scaliger, *in Prolegomen. in Eusebium*, *Chronologia anima historiæ est, sine
qua historia non spirat, quæ quanto melius scripta, tanto
Chronologia illi præstat, ut corpori anima*. Hinc patet di-
scrimen maximum Historiæ a Chronologia, quandoqui- 7
dem, ut recte notat doctissimus Petavius *Ration. temporum
part. 2. cap. 2. Illa simplici rerum gestarum ordine contenta est; nec annorum singulorum exactam rationem instituit;
Hæc autem ipsos quoad licet, annorumque partes quibusdam
notis, ac vestigiis assequitur*. *Genealogia*, idest series de 8
origine generationis est continuata gradatim facta ab ori-
gine familiarium, ac personarum descriptio, monumentis,
ac litteris tradita. *Annales* libri sunt, in quibus antiqua 9
gesta, atque acta per singulos annos conscripta referun-
tur. Annales autem ab historia distinguuntur, quod illi
proprie res suorum temporum gestas, quas auctor vel vi-
dit, vel potuit videre, pertractet; neque tantum quid ge-
stum sit, sed etiam qua ratione, quove consilio, indi-
cet: Annalium vero Scriptor res antiquas ut plurimum,
quas sua non novit ætas, easdemque per annos singulos
monumentis commendet; Ita Baronius *tom. 1. Annal. in
Præfatione pag. 2. litt. B.* ex Gell. *lib. 5. cap. 18.* & Isidor.
Orig. lib. 1. in fin.

Historia alia est *Sacra*, quæ gesta, atque acta Sacra de- 11
scribit; alia *Profana*, quæ gesta atque acta profana commemorat; alia *Civilis*, quæ in Regnis, Provinciis, ac Civitatibus gesta, atque acta reportat; alia *Ecclesiastica*, quæ in Ecclesia gesta, atque acta, tum Sacra, tum Profana, tum Ecclesiastica, tum Civilia complectitur.

Quinam Historiæ primi fuerint inventores, non sa- 12
tis constat; Plinius enim *lib. 7.* dicit, quod Cadmus Milesius primus omnium Historiam condidit; Joseph autem *in 1. antiquitat. libro* eum apud Græcos duntaxat primum Historias scripsisse tradit, multo juniorem Moyse; Nam verisimilius est, antiquissimos Hebræorum, qui Sacros libros scripserant, Historias primo condidisse; Vel Ægyptiorum Sacerdotes, sicut ipse Josephus in primo contra Apionem sentire videtur; *Euseb. lib. 10. & 11. Præparat. Evangelica*. Xenophontem Grylli filium, Socratis auditorem, primum ex Philosophis Historiam scripsisse de rebus Græcorum, tradit Laertius *lib. 2.* Ante Saturni in Italiam adventum nullum Historiæ colorem fuisse, sed solum postquam is rudem populum in unum collegit, Historiam communiter invaluisse, refert Macrobius *libr. 1. Saturnaliorum capit. 8.* apud Beverlinck *loco citato verb. Historia*; ubi præcipuos in omni natione Historicos, ac in omni materia Scriptores abunde recenset.

Historia, ex quo adinventa, maximam semper suis co- 13
loribus utilitatem subministravit; ipsius enim lectio juniores antiquioribus æquavit, natu majores rerum experientia ditavit, privatos Viros Imperio dignos effecit; & quotquot in Orbe quovis in genere fuere heroes, ipsa con-

stituit,

stituit, ac efformavit, & ut summatim dicam, omnium rerum series, quibus hominum utilitas, libertas, ac gloria paratur, historiæ tribui debet; Unde ipsamet apud Beyerlinck *loc. cit.* hæc poetica sibi carmina canit:

Illa ego, quæ gestis præsum custodia rebus;
Degerio quod taceas, quodque sequaris iter.
Priscaque me veteris transfert gloria facti,
Viridia defendunt, quæ monumenta damus.
Et sua virtutis per me sunt præmia verjum,
Improba famosi defero fama mali.
Eloquor, & summi quantum jactatur, & imi.
Eloquor & cæca fasque, nefasque Deæ.
Quod majus Theatrum, Circusque capacior ans quæ
Doctior humanas scæna referre vices?
Me sine quis prudens? Unde experientia major?
Quis me adiit tandem, non magis doctior exit?
Omnis enim nostro pendet prudentia sensu,
Ritaque nil, nostra qui caret arte, sapit.

24 Quid in Historia, quid in historico principalius requiratur, satis erudite, & docte ostendit Halicarnassæus apud Beyerlinck *loc. cit.* his verbis: historicam narrationem perpetuo veluti filo ductam collectam oportet esse, præsertim ubi res exponantur, & multæ, & hujusmodi, quæ cognosci, ac percipi non facile queant; Sic Halicarnassæus *cap. 10. de Judicio historiæ Thucididis*. Et mox; Historiæ disponendæ laus non minima in eo sita est, ut & principium, quo non aliud sit prius, capiatur, & ea sine, cui nihil videatur deesse, comprehensa narratio videatur. Idem *ibidem cap. 11.* Deinde ad officia Scriptoris historiæ descendens, ait: Primum officium esse puto, & id vel maxime omnibus necessarium, qui res gestas litterarum monumentis tradere cupiunt, ut ab oblivionis injuriis vindicentur, materiam seligere speciosam, & jucundam, ac eam, quæ animos legentium voluptate afficiat, atque alliciat; Quod Herodotus mea quidem sententia, melius vidisse, & expressisse videtur, quam Thucydides; ille enim Græcorum, & Barbarorum historiam integram scripsit, & apte disposuit; Thucydides autem unum tantummodo bellum, nec fortunatum, unde potius silentio prætereundum, quam posterorum memoriæ relinquendum, confuse descripsit. Est enim historici etiam officium caute considerare, quæ res illi in historiam referendæ sint, & omnia rite in partes disponere, ac unumquodque eorum, quæ referuntur, suo loco apte disponere. Et tandem talis debet esse historicus, ut omni metu careat, nullis muneribus, aut commendatitiis corrumpatur; nihil amicitiæ tribuens, æqualis Judex, ac benevolus omnibus, itaut alterutri plus æquo nihil tribuat, sinceræ veritatis amator liber sit, ac nulli Regi subjectus, peregrinus in libris, patria carens, suis legibus vivens; non quid huic, illive sit placiturum, aut displiciturum cogitans, sed id, quod revera actum sit, fideliter ac veridice imponens; Cum præcipuæ Historicorum partes sint, falsum non dicere, verum non abscondere, ac suspicionem, vel simultatem evitare: Historia enim a Ciceron. *lib. 2. de orat.* vocatur testis temporum, vitæ memoria, magistra lucis, nuntia veritatis. Et jam quid conveniat Historiæ auctori, breviter fuerat traditum *lib. 2. Machabæor. cap. 2.* Vide ibi. (a)

25 Historicis, præsertim antiquis, & classicis, omnis præstanda est fides. *Communis*, & colligitur tum ex Sacra Scriptura, tum ex utroque Jure, tam Civili, quam Canonico; Ex Sacra Scriptura pluribus in locis habetur digna historiarum commemoratio, ad denotandum, quod sit ipsis fides adhibenda. *Exod. cap. 17. n. 14.* ibi: *Dixit autem Dominus ad Moysen. Scribe hoc ad monumentum, & trade auribus Josue. Deuteronom. c. 31. n. 9.* ibi: *Scripsit itaque Moyses Legem hanc, & tradidit eam Sacerdotibus filiis Levi, qui portabant arcam fœderis Domini. & cunctis senioribus Israel. Jeremiæ cap. 36. num. 2.* ibi: *Tolle volumen libri, ut scribas in eo omnia verba, quæ locutus sum tibi*; & fere idem *ibid. n. 28. Esther cap. 2. num. 23.* ibi: *Mandatumque est Historiis, & Annalibus traditum coram Rege. Et cap. 6. num. 1.*, ibi: *Jussitque sibi afferri Historias, & Annales priorum temporum, quæ cum illo præsente legerentur. Et cap. 9. nu. 32.* ubi præceptum fuit Judæis, ut omnia a Mardochæo, & Esther constituta observarent, *& omnia, quæ in libri hujus, qui vocatur Esther, Historia continentur. Et cap. 16. n. 7.* ibi: *Quæ res & ex veteribus probatur historiis, Esdræ lib. 1. cap. 4. n. 15.* ibi: *Misimus, & nunciavimus Regi, ut recenseat in libris Historiarum patrum tuorum. & invenies scriptum in Commentariis, & scies, quoniam urbs illa urbs rebellis est, & nocens Regibus, & Provinciis, & bella concitantur in ea ex diebus antiquis &c.* Sic etiam Regum Judæorum gesta solebant in Chronicis describi, aliaque res memorabiles, ut ad posterum eruditionem, & utilitatem deservirent, ut patet *l. 3. Reg. c. 14. & seq. lib. 4. Reg. cap. 8. cap. 10. cap. 15. cap. 33. & Paralipom. lib. 2. cap. 2. & cap. 35.* & sæpe alibi. Unde *lib. 2. Machabæor. c. 2. num. 25. & 26.* habetur: *Considerantes enim multitudinem librorum, & difficultatem volentibus aggredi narrationes Historiam propter multitudinem rerum, curavimus volentibus quidem legere, ut esset animi oblectatio, studiosis vero ut facilius possint memoriæ commendare, omnibus autem legentibus utilitas conferatur.* Ex Jure Canonico habetur in *cap. De quibus 3. dist. 20. cap. Quamvis 3. dist. 21. cap. Valentinianus 3.* ibi: *Ut refert Historia Ecclesiastica; dist. 63. & cap. Adrianus 22. eadem dist. 63.* deprompto ex Historia Ecclesiastica. *cap. Cum venisset 1. in fine, de Sacra Unctione*, ibi: *Tunc propter Historiam; cap. Forus 10. de verborum significat.* ibi: *De gna Virgil. cap. Cum Apostolica Sedes 7. de his quæ fiunt a Prælatis, cap. Cum causam 15. De probationib.* ubi probatio divisionis admittitur per libros antiquos; *cap. Ad audientiam 13. de præscrip.* ubi fides adhibetur antiquis libris censualibus. Ex Jure Civili in *l. Breviter 1. ff. de Officio præfecti Prætorio*, ibi: *A quibusdam Scriptoribus traditum est; l. Necessarium 2. ff. de origine juris; l. Origo 1. de Offic. Quæstoris, l. Census 10. ff. de probationibus l. Antiqui 3. ff. si pars hæreditatis petatur; l. Si pater 36. ff. de solutionib. l. Corpora 1. ff. de cadaveribus punitor.* cum similibus. Et Rota recent. *part. 8. decis. 76. num. 11. & seq. part. 10. dec. 219. n. 5. part. 14. decis. 424. n. 5. part. 18. tom. 1. decis. 34. n. 18. decis. 193. num. 3. & decis. 339. n. 19.* ac sæpissime alibi.

An autem Historicis sit etiam præstanda fides, & ad 26 vim probationis, vel adminiculi admittendi sint in causis Beatificationis, & Canonizationis? Omnino videndus est undequaque alius Eminentissimus Card. de Lambertinis, postea pæremerito Summus Pontifex sub nomine Benedicti XIV. qui *Tom. 3. cap. 8.* sui vere *Aurei Operis de Beatificatione Servorum Dei, & Canonizatione Sanctorum*, egregie suo more totam rem tractat, & quoad hoc Historicos in quatuor gradus distinguit, & quoad omnes clarissime, ac solidissime ostendit quinam ex ipsis ad vim probationis, vel adminiculi admittendi sint in supradictis causis.

Primus igitur gradus, inquit, est historicorum, qui lit- 27 teris tradiderunt ea quibus interfuerunt, vel quæ geri viderunt; & si probi fuerunt, ac prudentes, & ideo fide digni, primum fidei, & auctoritatis, ac probationis pondus constituunt. Sic ipse *in cit. cap. 8. n. 8. & 9.*

Secundus gradus est eorum, qui non viderunt ea, quæ 28 narrant, sed acceperunt ab iis qui viderunt; & hi quoque si probi sint, & prudentes, adeoque fide digni, primum fidei, & auctoritatis, ac probationis, gradum constituunt. Idem *ibid. num. 8. & 9.*, sed major est auctoritas primorum, quam secundorum, *ibid. n. 10.*

Tertius gradus est eorum, qui referunt ea, quæ non 29 viderunt, nec audiverunt ab iis, qui viderunt, sed ab iis, quibus, qui viderant, narraverunt. Et hi fidem merentur, si sint viri probi, ac prudentes, sed minor est eorum auctoritas, quam aliorum prædictorum. Idem *ibid. num. 10.*

Quartus gradus est eorum, qui scripserunt ea, quæ le- 30 gerunt in aliis historicis; Et horum auctoritas erit solum tanta, quanta erit illorum, a quibus sua scripta desumpserunt. Idem *ibid. num. 19.*

Hinc recte concludit, quod in causis procedentibus per 31 viam cultus excepti, ubi passim probationes subsidiariæ admittuntur, Virtutes, & Martyrium plene comprobantur ex historicis, sed primi tantum, vel secundi gradus. Idem *in cit. cap. 8. a n. 13. usque ad finem.*

In causis vero procedentibus per viam non cultus, 32 cum probatio constituenda sit in testibus de visu contestibus, Virtutes, & Martyrium non bene probantur ex dictis historicis primi, & secundi gradus; & tanto minus ex historicis tertii, & quarti gradus. In istis enim causis non habent vim nisi adminiculi majoris tamen, vel minoris juxta regulam auctoritatis, & fidei ipsis præstandæ secundum suum gradum superius assignatum. Idem *ibid. num. 12.*

* Qui tamen postea, ut diximus, ad Summum Pontificatum assumptus per Decretum generale die 23. Aprilis 1741. edi jussum mandavit, ut in posterum in causis Beatorum procedentibus per viam Cultus immemorabilis admitteretur probatio subsidiaria Virtutum, aut Martyrii ex testibus de auditu, aliisque adminiculis: cujusmodi probatio admitteretur etiam in causis Servorum Dei procedentibus per viam non Cultus, remoto tamen dolo, & culpabili dilatione. Et præterea decrevit, ut in causis Beatorum per viam Cultus immemorabilis procedentibus, probatis Virtutibus, aut Martyrio per testes de auditu adminiculandos, non duo in posterum sed quatuor pro Canonizatione miracula per testes de visu probari deberent: idemque servandum pro Beatificatione Servorum Dei in causis procedentibus per viam non Cultus; probatis virtutibus, aut Martyrio per testes de auditu, ut supra, adminiculatos.

Histo-

(a) De conficienda historia, & quænam adminicula in eo, qui historiæ concinnandæ provinciam vult sibi assumere, requirantur, Leg. eruditissimam Præfationem Eminentissimi Cardinalis Orsi in Historiam Ecclesiasticam.

23 Historiæ de Virtutibus, & Martyrio non sunt contemnendæ, etiamsi in eis aliquæ conciones ad encomium Sanctorum referantur, quas certum est non fuisse habitas, seu factas a dictis Sanctis; Nec etiam contemnendæ sunt, etiamsi unus, vel alter error in eis inveniatur, dummodo tamen earum auctores prodijssent, prudentes, ac fide digni. *Idem ib. c. 9. num. 3. & 4.* ex Baronio, Bollando, Mabillonio, & aliis ibi allegatis.

24 Historici probant, nec unus dicitur alteri contrarius licet sint ejusdem ætatis, & unus ex his referat id, quod non refert ut ab alio. *Idem ib. cap. 9. n. 5.* concludens cum verbis Gilbertini *de Inquisit. miracul. in causis Martyrum pag. 64.* ubi ait; *Regulariter, & ordinarie esse infertum, apud scriptores, etiam Ecclesiasticos, ut unus vel alter non exprimat omnia, & singula gesta alicujus Viri Dei; Sed quod unus omittit, alter vero refert; Quod observarunt etiam Evangelistæ scribentes gesta Salvatoris nostri; Nam quod unus omisit, alter explicavit.*

25 Historico posterioris Æt., qui aliquid refert, de quo tacuerunt omnes alii antiquiores, & coævi historici, nulla est præstanda fides, nec concedenda authoritas. *Communis* est eruditis hæc Baronio *ad annum 237.* ubi ita expresse habet: *Non audiendi penitus Recentiores quidem qui post Pontianum introducunt Cyriacum quemdam Pontificem, cujus nulla prorsus extat mentio in serie Romanorum Pontificum vel apud Optatum, Milevitanum, vel Augustinum, vel Gregorium aliosve Indices Vaticanos, nec apud Græcos, ut Eusebium, Nicephorum, vel alios: absque ne digna quidem sit, quæ pluribus confutetur, sententia, quippe quæ nulla penitus nititur ratione vel testimonio Antiquorum*, ac Sapientissimo Ludovico Antonio Muratorio *Anecdot. tom. 2. cap. 21.* sic præcise dicitur; *Et quo pacto, ambo, Commenta, fabulæque explodi, atque exsibilari possent, quæ in priscorum temporum Historias irrepsere, nisi Antiquorum scriptorum pluris quam imperita audaxque Recentiorum loquacitas, ponderetur? Affirmant hi ad arbitrium suum, gestaque a temporibus suis remotissima somniant: illi vero ne volunt quidem, vestigiumque earum rerum relinquere, relicturi sane, si illarum notitiam habuissent. Et nos assentientium potius imperitia, quam tacentium doctrinæ dare fidemus?*

26 Et a fortiori nulla est præstanda fides Historico asserenti aliquid, de quo inter alios Historicis est communiter acceptum contrarium, ut exemplificari potest in Benvenuto de Imola in *Comment. in Dante impress. Pisauri a Christophoro Beroaldo fol. 1157.* ubi asserit, quod perfidus Mahometes fuerit habitus ut Cardinalis Romæ, ac missus in Africam ad prædicandam Fidem Catholicam, ad quam sua singulari gratia, & eloquentia fere totam illam gentem reduxerit, Ob quod Cardinales eo promiserant, quod decedente Summo Pontifice ipsum eligerent; at secuta dicta morte, alio ab ipsis electo Summo Pontifice, indignatus ille cœpit omni conatu contrarium prædicare, ac totam illam nationem seduxit, atque ad falsam sectam Saracenorum reduxit; Quod totum falsissimum est, & mere chimæricum ab omnibus communiter historicis impugnatum, ut videre est apud Urlayam *Instit. crim. lib. 4. tit. 8. num. 120. & seq.* ubi totum id refert. Sic nullimode est credenda fabulosa Historia de Joanna Papissa, quicumque fuerit primus ejus Inventor, sive Martinus Polonus, sive Marianus Scotus, sive Sigibertus, ut aliqui volunt, sive alii prætendunt, sive probabilius Hæreticorum fraus & malitia, qui in derisum Sanctæ Pontificiæ Sedis dictorum Historicorum scriptis fabellam hanc infersuerunt; ut eruditissime suo more adversus Summus Pontifex Benedictus XIV. in cit. *tom. 3. cap. 10. n. 4.* Item taliter deridenda, & explodenda est fabula de malignissime excogitata, & falsissime asserta infelici prætensa morte Subtiliss. Viri mei Joannis Duns Scoti, quam Bzovius, secutus Paulum Jovium refert infelici vitæ exitu fuisse extinctum, eumque comitiali morbo laborantem, & nimis festinato funere elatum; cum reddunte vita, fero morbi impetum natura dispulerit, frustra mœstus opem petiisse, pulsatoque diu lapide, eliso tandem capite, miserabiliter periisse; Et sic de pluribus aliis Historicis consimiles evidentes falsitates, ac fabulas referentibus, quæ evidenter falsæ, ac chimericæ communi veridicorum Historicorum sensu habentur, ut nec confutationem mereantur, juxta auream sententiam S. Athanasii relati ex Patre Sebastiano a S. Paulo Carmelita ab Urlaya *loc. cit. n. 123.* ibi: *Nimis falsa non sunt refellenda, ne habita fuisse credibilia videantur.*

27 Historicus rationabiliter attemperari prorsus debet in animi affectionibus amoris, & odii, aliter enim vel veritatem excedere, vel a veritate detrahere facile erit, siquidem ut præclare dicitur per vulgare effatum amor, & odium nomen imponitur.

28 Historicus ne vel leviter etiam semel mentiri debet; nam qui mendacium ponit, fidem in veritate sibi tollit, cum semel malus semper præsumatur esse malus: *textu expresso in cap. semel malus 8. de Regulis Juris in 6.* in eodem genere mali ut explicat Glossa *ibidem*, & nisi de emendatione appareat; *t. Ferrar. 18. diss. 30.* & Tullius pro C. Rabyrio posthumo nos admonet: *Ubi semel quis pejeraverit, ei credi postea etiamsi per plures Deos juret, non oportet.*

29 Historicus abs re ficti, & authoritates mutilanti, vel documenta sibi adversa reticenti nulla merito est Fides, sic namque sufficiens ingeritur suspicandi motivum voluisse fallere, & ex reticitis asserta non stabiliret, ac ipsimet sua proinde fore dubia, indicatur, consequenter &c.

Historico coævo magis standum est, quam non coævis, 30 testis enim coævus rem gestam propriis oculis conspicere potuit, minime vero testes non coævi, atque idea ille præferendus est: hinc communi Criticorum calculo facta antiqua per testes coævos, vel proxime coævos non probata pro fabulosis, vel admodum dubiis habentur, & Cicero *lib. 1. qq. Tuscul. cap. 15.* ait: Auctoribus qui optimis possumus, quod in omnibus causis, & debet, & solet valere plurimum, & primum quidem omni antiquitate, quæ quo prius ab ortu & divina progenie hoc melius, & fortasse quæ erant vera, cernebat.

Historicum Critica maxime decet, si christiane fiat, idest 31 spreta & mordacitate ablegatis, sui pompa, & ingenii ostentatione temeris, æquitatis solius, ac veritatis amore fiat, etenim sic ea nullatenus apparebit in conspectu Domini, & absque alterius lædione culpabili falsa a veris lite secernentur, nec non scribendi cum veritatis, vel proxima oppressione, & absque proportionato rei examine facilitas obruetur; vel saltem valde confundetur; est enim Critica, ut optime tradit *P. Honoratus a S. Maria tom. 1. animadv. in regulas Criticæ dissert. 1. art. 1.* ars judicii ferendi de factis historicis eorumque circumstantiis, de operibus ingenio partis, de eorum variis lectionibus obviis; de sensu, stylo, & Auctoribus: Hi termini *Critica*, & *criticare* a græco ducti, ut vides, idem sonant ac *Judex*, & *judicare*; unde apud Medicos dies critici appellantur illi, in quibus judicium fecerunt de morbis maxime acutis, *ut sunt dies 7. 14. 21.*

Non valetur in Historico laudabile quædam præsertim 32 Ecclesiastica historice credita in dubium vertere, aut negare per principia levia, vel non satis probabilia; quippe admittens inutile prorsus, quæ nec credantur vel devotionem foveant, ac in faciem tamen sua falsa fundamento, quod in dubium per levem vertatur, aut per solum probabilia negentur; secus autem si principia adducerentur certa, prorsusque ineluctabilia, sic namque falsitas detegitur, quæ veritati plene jure cedere debet; & ex alia parte id devotionis ac pietatis fomentum simul & incrementum vera non desunt media, nec per falsa operari egent Dei Mirabilia; hinc insipienter quis miracula effingeret ad divinæ Fidei mysteria suadenda cum vera sibi sint innumera.

Licet sola facti possibilitas ad ipsum astruendum haud va- 33 leat, sufficit tamen gravis auctoritas vel accurata experientia. Ratio 1. partis est, quia esto ab actu ad potentiam teneat consequentia, non tamen e contra a potentia ad actum, prout attendenti per se notum est. Ratio 2. p. est, quia quod gravi constat auctoritate, nititur testimonio vel Dei, vel Hominum omni prorsus Fide dignorum. Ratio 3. p. est, quia nemo inficias ibit quod experientia constat; ex iis colli, quæ sensibus patent, eorumque recto usu firmiter deprehenduntur, quæque oculatorum testimonium referunt, experientia enim nil aliud est, quam cognitio per sensibilem usum reperta, vel ex frequenti effectuum observatione inventa; indeque jure optimo experientia habetur pro rerum Magistra.

In factis historice credendis apprime circumstantiis attendere opus est omnes tum ex, seu internis, quæ videlicet 34 ad ipsummet factum spectant, tum Scriptorum, seu externis, quæ nimirum testimonia concernunt ea, quibus nititur, atque ad credendum ducimur quoties enim circumstantiæ tales comperiantur, ut facillime inveniantur cum falsitate compositæ, rationabiliter enarratis præstitur fides, & assensus; si autem e contra sint, nempe tales, ut sæpius falsitatem inducant, merito eis vel non præstitus assensus, vel falsitas tribuitur; in primo namque casu veritatis apparet certitudo moralis, sufficiens in iis, quæ nobis physice constare non possunt, secus autem in secundo sicut est clarum. Generatim igitur antequam de facto historico judicium feratur attente considerandum est quod optime ait Fortun. a Brixia part. 2. Logices art. 4. scilicet, num ex circumstantiis aliqua moraliter, saltem ratione loci, personæ, vel temporis, sit impossibilis, num una ita cum altera pugnet, ut ambæ simul in ipso facto componi nequaquam possint; si namque aliqua sit impossibilis, vel illarum non adversetur alteri, jam factum vel nullum, vel non nisi dubiam meretur fidem, utpote quod hoc ipso, vel plane falsum, vel apparet dubium. Si autem in circumstantiis nulla falsitas, nullaque oppositio occurrat, factum censendum quidem possibile, at minime illico credendum illud revera contigisse, nisi ea quoque addit Auctoris, vel Testis conditio, ut plane dignus ille sit, cui Fides adhibeatur; atque ex his liquido depromitur, unde ferendi sumus ad unum potius, quam aliud credendum ex his, quæ nobis gesta proponuntur, vel facta negantur.

Opera genuina, & authentica a falsis ac supposititiis per quinque potissimum capita discerni possunt. Primum est constans, ac perpetua traditio, idque luculentissime evincitur ex D. August. lib. 33. contra Faustum cap. 6. ubi efficacissime, ac sublimissime, prout suum, ex prælaudato capite contra Manichæos demonstrat Apostolicas Scripturas,

petuas, Sacrosque Scriptores pro genuinis, authenticisque habendos esse; atque ex eod. capite genuinos Hippocratis libros a falsis sub ejusdem nomine prolatis esse secretos docet; immo Platonis, Aristotelis, Ciceronis, Varronis, aliorumque hujusmodi Auctorum libros ait, quod ipsorum sunt; nisi eodem, temporum sibimet succedentium contestatione continua, atque idem affirmat de Scriptoribus Ecclesiasticis, & inde subvectit; „ Sed quid pergam in longe praeterita; ecce illas litteras quas habemus in manibus, si post aliquantum tempus vitae hujus nostrae, vel illas cujusquam Paulli esse, vel has neget esse meas, inde convincitur, nisi quia illi qui nune ista noverant, notitiam suam ad longe etiam post futuros continuatis posterorum successionibus trajiciunt? Quae cum ita sint quis tandem tanto furore caecatur, nisi Daemoniorum mendaciloquorum malitia, a que fallacia, consentiendo subnectus sit, qui dicat hoc nequiisse non potuisse Apostolorum Ecclesiam tam fidam, tam numerosam fratrum concordiam, ut eorum scripta fideliter ad posteros trajiceret, cum eorum cathedras usque ad praesentes Episcopos certissima successione servaret, cum hoc qualiumcumque hominum scriptis, sive extra Ecclesiam, sive in ipsa Ecclesia, tanta felicitate proveniat. "

Alia quatuor doctissime recensuit Cl. Mabillonius P. 2. de studiis Monasticis cap. 13. videlicet. Si aliqua manuscripta existimatione digna, eaque imprimis, quae magis auctori coaeva videntur, in fronte vel etiam in calce operis nomen ejusdem gerant. Si stilus sibi erit ubique conformis alteri ceterorum auctorious operum, sicut, & principia, ac opiniones. Si Scriptores, sive Synchroni, sive pene Synchroni ejusdem opus eidem auctori certo adscribant. Si denique nihil gestum in hoc opere legatur, quin cum historia sui aevi concordet. Et ex his juxta contrariorum legem, ac disciplinam ratiocinare ad falsa, & supposititia cruderanda opera; hujusmodi namque momenta uti perspicuum est, ad utrumque multa efficacitate donantur.

Novae additiones ex aliena manu.

DE fide Judicio habenda Historicis, vide Regulas a Rota traditas in *Augustana juris praecedentiae 28. Febr.* 1746. & 1. *Julii ejusdem anni* 1746. *coram Reverendissimo P. D. Bulg. Decan.* & *in Nullius, seu Tarraconen. Praecedentiae* 13. *Maji* 1746. *coram clar. mem. Millin.* & 20. *Februarii* 1747 & 19. *Junii ejusdem anni* 1747. *cor. R. P. D. Elephant.* & 29. *Januarii* 1748. & 13. *Maji ejusdem anni* 1748. *coram bon. mem. Vais.*

HOMICIDA, HOMICIDIUM.

S U M M A R I U M.

1 *Homicidium unde dictum, & quid sit?*
2 *Talis caedes facta ab homine appellatur semper homicidium, quomodocumque quis hominem occiderit & assignantur varii modi quibus potest perpetrari homicidium,* usque ad n. 15.
16 *Homicidium dividitur in voluntarium, & casuale.*
17 *Homicidium voluntarium aliud est directe, aut indirecte, tale & quodnam sit utrumque?*
18 *Homicidium casuale quodnam sit?*
19 *Homicidium voluntarium injustum est peccatum ex genere suo mortale.*
20 *Homicidium potest committi juste, seu licite, & injuste seu illicite.*
21 *Homicidium juste, & licite potest committi quatuor modis, qui assignantur, & probantur,* usque ad numer. 24.
25 *Ad hoc, ut occisio aggressoris sit licita, & cum moderamine inculpatae tutelae, requiruntur potissimum tria, scilicet causa, debitus modus, & tempus, & explicantur.*
26 *Servato ille moderamine inculpatae tutelae licitum est occidere injustum aggressorem, etiam pro defensione vitae, & membrorum parentis, uxoris, prolis fratris, sororis, consanguineorum, immo & extraneorum innocentium.*
27 *Immo licitum est etiam occidere injustum aggressorem ob defensionem bonorum temporalium, si sint magni momenti, & aliter defendi, vel recuperari non possint.*
28 *Non licet autem occidere aggressorem ob defensionem rerum temporalium levis momenti.*
29 *Fur tam diurnus, quam nocturnus servato moderamine inculpatae tutelae pro conservandis rebus magni momenti, nedum propriis, sed etiam proximi, si aliter defendi, & conservari non possit, licite occidi potest non tantum a Laicis saecularibus, sed etiam a Clericis, & Religiosis.*
30 *Immo aeque constat, quod invasor sit in peccato mortali, & in aeternum damnetur.*
31 *Non licet tamen occidere injustum Judicem, Advocatum, & falsum accusatorem, & Testem, quamvis ab eis grave damnum immineat.*
32 *Nec licet defendere defensione occisiva ea, quae nondum habemus, & ad quae solum jus inchoatum habemus, & ea nos possessuros speramus.*
33 *Nec etiam licet se defendere defensione occisiva contra injuste impedientem assecutionem Haereditatis, Legati, Cathedrae, aut Praebendae.*
34 *Nec pariter licitum est alium occidere pro necessaria defensione honoris, & famae.*
35 *Homicidium voluntarium alterius injuste, seu illicite potest committi sex modis, qui assignantur, & explicantur.*
36 *Nullo casu licet auctoritate humana, sive publica, sive privata innocentem directe & per se occidere, etiamsi Tyrannus minitetur Urbi excidium, nisi ei mittatur caput innocentis.*
37 *Indirecte autem, & per accidens aliquando licet, & assignantur quando.*
38 *Innocentem directe occidere licet auctoritate Divina.*
39 *An Judici liceat condemnare ad mortem probatum nocentem, si scientia privata noverit innocentem? remissive.*
40 *Innocens ad mortem capiendus a satellitibus scientibus ipsius innocentiam potest eos licite occidere, si aliter nequeat se defendere. Secus non.*
41 *Incarceratus nequit licite occidere Custodes, ut effugiat.*
42 *Nec ducti ad supplicium possunt licite occidere Carnificem, aliosque Ministros ut evadant.*
43 *An autem Bannitus possit se defendere, & aggressorem occidere, & an ipse Bannitus possit licite ab aliis occidi? remissive.*
44 *Non licet auctoritate propria, & privata occidere extra causam necessariae defensionis.*
45 *Nec licet Patri filiam, aut Marito Uxorem in adulterio deprehensam occidere.*
46 *Immo uxor, & adulter possunt licite se defendere, & cum moderamine inculpatae tutelae etiam occidere Maritum injuste ad mortem invadentem.*
47 *Licitum est Matronae honestae, sicut & Virgini violentum aggressorem, stupratorem, egressorem cum moderamine inculpatae tutelae, occidere, si nullo alio modo eum impedire, aut declinare possit.*
48 *Auctoritate propria, & privata non licet occidere Principem suum Tyrannum.*
49 *Nulla auctoritate humana, seclusis Dei mandato, aut instinctu divino, licet seipsum directe occidere.*
50 *Dei mandato, aut instinctu Divino interveniente licet.*
51 *Seipsum etiam indirecte aliquando licet.*
52 *Hinc potest miles, immo tenetur tempore obsidionis murum conscendere, stationem suam non deserere, quamvis moraliter certus sit se occidendum ab hostibus.*
53 *Potest immo debet Episcopus, aut Parochus tempore pestis per se, vel per alium Sacramenta peste infectis administrare quamvis sit moraliter certus se se ob illa ad mortem incursurum.*
54 *Potest uxor ad consolationem mariti peste infecti assidere ejus lecto, & Religiosi, vel alii possunt hujusmodi infectis deservire ex charitate, & amicitia, quamvis certo moraliter timeatur similis mortalis infectio.*
55 *Potest quis ad fugiendum incendium, ex alto se praecipitem dare cum certo periculo mortis.*
56 *Potest quis ad evitandam turrim hostium, aut perdendos hostem pulverem incendere, quamvis sciat se obruendum fore, & navem mergere, vel incendere, ne hostis ea potiatur cum gravi Reipublicae damno.*
57 *Potest quis licite se objicere telo, vel ictui ad servandam vitam Principis vel in naufragio tabulam cedere amico naufraganti, vel morti se offerre pro injuste damnato ad ipsam.*
58 *Licitum est mortem potius tolerare ex actu virtutis heroicae, quam injustam vitae, aut honoris invasorem occidere.*
59 *Potest reus licite non fugere, quamvis adsit commoditas; immo sponte se sistere Judici, plectendum.*
60 *Licitum est carnem vigiliis, abstinentiis, mortificationibus & flagellationibus moderatis affligere, quamvis inde vita sit abbrevianda.*
61 *Potest quis licite abstinere a Matrimonio, quamvis in casu ad mori debeat propter indispositionem.*
62 *Sepsius occidentes an, & quando privandi sunt Ecclesiastica sepultura? remissive.*
63 *Clericus homicida incorrigibilis debet deponi, & tradi Curiae Saeculari ut moriatur.*
64 *Clericus homicida ex proposito debet deponi ex Altaris ministerio.*
65 *Clericus homicida voluntarius etiam occultus ex Concilio Tridentino omni Ordine, Beneficio, & Officio Ecclesiastico perpetuo carere debet.*
66 *Ipse tamen Clericus homicida voluntarius, ejusque fructus potest obtinere, & obtentos retinere personas absque dispensatione non obstante dict.* cap. 7. sess. 14. Concil. Trident.

67 Ne-

67 *Homicida damnati, sive diffamati, quamvis remissi fuerint, non possunt habere Officia, Dignitates nec testimonium ferre.*

68 *Homicidæ non sunt remittendi in loco, ubi degunt hæredes occisi, nisi habita pace.*

69 *Homicidium commissum a Laico, qui postea effectus est Clericus, non punitur quoad personam nisi a Judice Ecclesiastico.*

70 *Si Clericus resumens habitum post commissum homicidium gaudet privilegio Fori, quo ad personam tantum.*

71 *Homicidium committi mandans in personam unius, si committatur in personam alterius, non incurrit irregularitatem, quæ contrahitur in homicidio voluntario.*

72 *Homicidium vere casuale, cum nulla penitus commissa fuerit culpa, & in quo non debeatur operari illicita, non facit quem irregularem.*

73 *Homicidium committens veneno non gaudet immunitate Ecclesiastica.*

74 *Homicidii appellatione non venit mutilatio membri.*

75 *Satellites nequeunt licite occidere malefactorem, quem jussi sunt comprehendere, & qui se opponit, ne comprehendatur, nisi conjunctim concurrant sex circumstantiæ, quæ enumerantur.*

76 *Alia quæ ad homicidas, & homicidia*, remissive.

77 *Homicida quando incurrat, vel non, irregularitatem?* remissive.

78 *Homicida quoad restitutionem*, remissive.

79 *Sequentia decreta usque ad finem non indigent summariis, cum satis summarie sint relata*, ad n. 94.

95 *Subnectuntur Supplementa Additoris*, ad n. 100.

1 HOmicidium dicitur ab homine cædendo, est enim
cædes hominis *leg. Si ita vulneratus*, 52. *ff. ad leg.
Aquiliam, cap. si homicidium* 51. *caus.* 23. *quæst.* 5. Unde
homicidium definitur *quod sit violenta exanimatio, seu ex-
cisio hominis ab homine facta*. Est in se commissio, *arg.
cit. cap. Si homicidium*. Dicitur autem notanter *Ab homi-*
2 *ne*, quia si homo a fera, vel bruto occidatur, proprie
homicidium non dicitur, sed *pauperies, tit. Inst. & ff. Si
quadrupes pauperiem fecisse dicatur*. Semper tamen talis cæ-
des facta ab homine appellatur homicidium, quomodo-
cumque quis hominem occiderit; *leg.* 1. *§. Occisorum, ff.
ad SC. Syllan.* sive scilicet quis manibus hominem oc-
3 ciderit, puta strangulando; *ut in l. Qua actione, §. Occi-
sum, ff. ad Leg. Aquil.* Sive non manibus tantum, sed
toto corpore puta suffocando, ut accidit parentibus, &
4 nutricibus infantes in lecto opprimentibus, de quo in *c.
final. de his, qui filios occider.* Sive vim inferendo suis pro-
5 priis visceribus, qua fiat abortus, & fœtus abigatur,
atque necatur; *l. Si mulierem, ff. ad leg. Cornel. de Sica-*
6 *riis*. Sive præcipitio, dimittendo scilicet aliquem de
7 Ponte, vel de aliquo alio alto loco; *l. Qua actione §. Oc-
cisum, & l. Cum qui, ff. ad leg. Cornel. de Sicariis*. Sive
pugno; *l. Si servum, §. 6. Si mulier pugno. ff. ad l. Aqui-*
8 *liam*. Sive telo, *§. Item lex Cornelii, Instit. de public. ju-*
9 *dic.* Sive clava *l.* 1. *§. D. Adrianus, ff. ad leg. Cornel. de
Sicariis*. Sive Ligone; *cap. significasti in princip. homicid.*
10 Sive Falce, vel Bidente, aliisque rusticis terræ instru-
mentis, de quibus in *l. Instrumenta, ff. de fund. instruct.*
Sive nimis gravibus custodiis, & carceribus, vel plum-
batorum verberibus, aut ponderibus catenarum, & fer-
reis manicis, & corpori inhærentibus; *Leg.* 1. *§. Si ac-*
12 *cusator, & §. illud etiam Cod. de Custod. Reor. l. Incredibi-
le, de pœnis, & l. Nemo carcerem, Cod. de exaction. tribut.
leg.* 10. Sive denegatione alimentorum; *leg. Necare, ff. de*
13 *liber. agnoscend. & leg. Item si obstetrix, §. Si quis, ff. ad
leg. Aquiliam*; sive flagello, in quo latet dolor, idest in-
tra cujus virgam latet Pugio; *leg. Si ex plagis, §. Taber-
narius, ff. ad leg. Aquil.* Sive malo medicamento; *leg.* 3.
14 *ad leg. Cornel. de Sicar. & leg. Qua actione, §. Proenius,*
15 *leg. Item Juris, ff. ad leg. Aquil.* Sive Veneno *leg.* 1. *§.
Præterea, ff. ad leg. Corneliam de Sicariis*. Sive occiderit
lingua, puta mala dando homicidium, consulendo illud,
vel falsum testimonium dicendo; propter quod ad pœ-
nam ultimi supplicii qui fuerit condemnatus; sive de-
nique alio quocumque modo, & ratione; *leg. Qua actio-
ne, §. Occisum*, ibi: *Vel qualitercumque, ff. ad leg. Aqui-
liam*.

16 Homicidium dividitur in *Voluntarium*, & Casuale: *lib.
5. Decret. tit. tit.* 12. *de homicidio voluntario, & casuali*.
Homicidium Voluntarium aliud est *directe*, aut *indirecte*
tale. Homicidium *directe voluntarium* est quod vere per
se, ac directe intenditur, cum quis animo, ac intentio-
ne occidendi hominem ense transfigit, aut sclopeto trajicit
illum. *Homicidium indirecte, seu in causa voluntarium*, est
cum quis mortem alterius non intendit quidem, volun-
17 tarie tamen ponit talem causam, vel facit aliud, ex
quo mortem moraliter certe secuturam prævidet, ut si
quis graviter percutit, aut pedibus calcat prægnantem
fœminam, & inde sequatur abortus, vel si in loco ho-
minibus valde frequentato explodit sclopetum, & in-
de homo occiditur. Homicidium *Casuale*, est quod nec 18
directe, nec indirecte intenditur, sed præter omnem in-
tentionem casu, & fortuito accidit, ut si quis putans
sclopetum esse vacuum, explodat ipsum, & explodendo
præter omnem intentionem aliquem occidit.

Homicidium voluntarium injustum est peccatum ex ge- 19
nere suo mortale, *Communis ac certa*. Est enim expresse
prohibitum, & quidem sub gravibus pœnis tum in Te-
stamento veteri, tum in novo *Exodi cap.* 20. inter præ-
cepta negativa proximum respicientia, ponitur primo
expresse; *Non occides*. *Genes.* 9. dicitur: *Quicumque effude-
rit humanum sanguinem, effundetur sanguis illius*. *Levit.* 24.
habetur, *Qui percusserit, & occiderit hominem, morte moria-
tur*. *Matth. cap.* 26. sic precise statuitur: *Omnes, qui
gladium acceperint, atque percusserint, gladio peribunt*. &
Apocalyps. cap. 13. sic mandatur: *Qui gladio occiderit, opor-
tet eum gladio occidi*. Homicidium voluntarium potest
committi juste, seu licite, & injuste seu illicite. *Com-
munis*. Homicidium juste seu licite potest committi qua- 20
tuor modis. Primo, mandato Dei speciali. Secundo Le-
ge publica, & ministerio justitiæ. Tertio Bello justo.
Quarto, necessaria sui defensione cum moderamine incul-
patæ tutelæ. Quo ad primum de mandato speciali, & 21
instinctu Dei occidendi se ipsum, vel alium, nullum est
dubium, cum Deus sit absolutus Dominus vitæ, &
mortis hominis, *Sapient.* 16. adeoque homo possit in tali
casu licite, immo teneatur ei obedire, sicut prompte ei
obedivit Abraham, quando præcepit ei Deus ut occide-
ret dilectum suum Filium Isaac, *Genes.* 22. & Israelitæ
de mandato occiderunt parvulos Urbis Jericho, *Jos.* 6.
& viri Samariæ interfecerunt 70. filios Achab, 4. *Reg.* 1.
& sic de aliis similibus.

Quoad secundum de Lege publica, & ministerio justi- 22
tiæ, habetur tam ex Divina, quam humana Lege, lice-
re auctoritate occidere malefactores. Divina quidem *Exo-
di* 22. expresse dicitur: „ Maleficos non patieris vivere,
„ Qui coierit cum jumento, morte moriatur; Qui im-
„ molat Diis, occidatur. Deuteron." 21. statuitur pœ-
na mortis filio protervo parentibus inobedienti. *Deuteron.*
22. eadem pœna mortis statuitur filiæ in Domo patris
fornicanti. *Et ad Rom.* 13. Apostolus de Principe Secu-
lari loquens, sic ait: „ Dei Minister est tibi in bonum.
„ Si autem malum feceris, time; non sine causa gladium
„ portat, Dei enim Minister est, vindex in iram ei,
„ qui malum agit." Lege humana autem licere constat
ex cap. Quæsitum, 45. *causa* 23. *quæst.* 4. *cap. Prodest*, 4.
cap. De occidendis, & cap. Sunt quædam 39. *cap. Qualis* 44.
ead. caus. 23. *quæst.* 5. *cum concordantiis*. Quo ad tertium 23
de Bello justo, vide verb. *Bellum art.* 2. & 3. *ubi latius
licita occisione in Bello justo*.

Quoad quartum de necessaria sui defensione cum mo- 24
deramine inculpatæ tutelæ licere occidere injustum ag-
gressorem, tenet Communissima DD. cum S. Thoma 2.
2. *quæst.* 64. *art.* 7. & habetur *in cap. Jus naturale dist.* 1.
& *cap. Significasti* 18 *de homicid.* & *cap. Si vere* 1. *de sen-
tent. Excomm.* ubi dicitur: *vim vi repellere omnia jura,
omnesque leges permittunt*. *Et leg.* 3. *ff. de Justit. & Jur.*
ubi dicitur: *Jure hoc evenit, ut quod quisque ob tutelam
corporis fecerit, jure fecisse existimetur*. Dicitur autem no-
tanter *cum moderamine inculpatæ tutelæ*, quia ad hoc ut ta- 25
lis aggressoris occisio sit licita, tria potissimum requi-
runtur communiter a Doctoribus cum Julio Claro *§. Ho-
micidium num.* 34. Primo scilicet requiritur *Causa*, id est
quod aggressio, seu invasio sit injusta, quia pro defensio-
ne vitæ suæ non licet occidere juste invadentes, V. G.
Ministros justitiæ, quia hi juste invadunt, ut post Avi-
lam *de censuris part.* 5. *disput.* 3 *sect.* 3. *dub.* 2. *concl.* 1. &
alios recte observant Pirhing *lib.* 5 *Decret. tit.* 12. *num.*
92. Reiffenstuel *ibid. num.* 132. Secundo requiri ut debi-
tus *modus* defensionis, ita ut defensio non se extendat
ultra id, quod requiritur ad propulsandam injustam ag-
gressionem, qui enim potest se defendere pugno, baculo,
percussione non lethali, vel aggressorem abigere, & vin-
cere illum exarmando, non potest licite illum occidere;
argum. cap. Ut famæ 35. *de sentent. excomm.*, ibi: *Dum ta-
men non amplius eorum violentia se extendat, quam defensio
exigit*. Tertio requiritur tempus, idest ut occisio ad sui
defensionem fiat statim ac quis injustam vim, vel aggres-
sionem occisivam, aut mutilationem patitur, vel certo
imminentem cognoscit, non vero postea, & ex inter-
vallo postquam aggressor abiit, nullumque amplius rema-
net periculum; *argum. cap. Si vero* 2. *de sentent. excomm.*,
ibi: *Si incontinenti vim vi repellat*. Et ratio in univer-
sum est, quia defensio occisiva ut licita sit, talis esse de-
bet, ut non ad sumendam vindictam, sed tantummodo
ad propulsandam injuriam fiat; *argum. cap. Significasti* 18.
de homicidio, ibi: „ Tamen id fieri debet cum modera-
„ mine inculpatæ tutelæ, non ad sumendam vindictam,
„ sed ad injuriam propulsandam. (a)

Se-

(a) Agitur de moderamine illo inculpatæ tutelæ, quod culpa vacet. Propterea ad hoc non sufficiunt conditio-
nes ab Auctore positæ. Quarta addenda est, quam ex Antoine desumo tract. De Justitia & Jure part. 3. cap. 2.
quæst.

25 Servato dicto moderamine inculpatæ tutelæ, licitum est occidere injustum aggressorem etiam pro defensione vitæ, & membrorum parentis, uxoris, prolis, fratris, sororis, conjunctorum, immo & extraneorum innocentium; *arg. cap. Fortitudo 5. caus. 23. quæst. 3.*, ibi: *Fortitudo, quæ vel bello tuetur a barbaris patriam, vel domi defendit infirmos, vel a latronibus socios, plena justitia est; cap. Non inferenda 7. cap. Qui potest 8. ead. caus. 23. & quæst. 3. junlle cap. Dilecto 6. §. Et quidem, de sentent. excomm. in 6. & concordat leg. 1. §. 4. ff. ad Leg. Cornel. de Sicariis.* Hinc *Exodi cap. 2. num. 11.* laudatur Moyses, quod Ægyptium injustum aggressorem Hebræi cujusdam occiderit, & absconderit in sabulo. Et sic tenent Farinac. *in praxi Crimin. quæst. 124. a num. 267.* Reiffenstuel *loc. cit. num. 137.* Julius Clarus *verb. homicidium n. 27.* ubi dicit esse communem, sicuti communem dicunt Filiuc. Molin. Azor. Viva *ad proposit. 17. & 18. Alexand. VII. n. 15.* Immo licitum est etiam occidere injustum aggressorem ob defensionem bonorum temporalium, si sint magni momenti, & aliter defendi, vel recuperari non possint, Clarus *verb. homicidium a num. 25.* Suarez *de censur. disput. 46. sect. 2. num. 10.* Lessius *lib. 2. de justit. cap. 9. dub. 11.* Covarruv. *in Clementin. Si furiosus part. 3. §. unic. num. 6. in fine*, Castropalao *de censur. disput. 9. punct. 15. num. 7. & seq.* Viva *ad propos. 17. & 18. Alexand. VII. num. 10. & 12.* cum satis communi aliorum: *argum. leg. 1. Cod. Unde vi;* ubi etiam universaliter concedi videtur his verbis: *Recte possidenti ad defendendam possessionem, quam sine vitio tenebat, inculpatæ tutelæ moderamine illatam vim propulsare licet*, consequenter etiam occidere, si occisio ad defensionem est necessaria, cum permisso fine permittantur etiam media ad illum consequendum necessaria (a); *argum. cap. Præterea 5. de offic. & potest. Judic. delegat. leg. 2. ff. de jurisd.* 26

quæst. 6 Requiritur ut nihil ex odio, neque ex animo vindictæ fiat, & ut non intendatur per se mors invasoris, sed sola vitæ propriæ conservatio per justam sui defensionem. Quia occisio hominis privata auctoritate facta, non est finis licitus, nec medium per se necessarium ad sui defensionem; sed est tantum aliquid consequens per accidens ex necessitate finis, qui est vitæ conservatio. Vid. S. Thom. 2. 2. quæst. 64. art. 7. .... Cæterum in praxi percussio, & occisio injusti vitæ aggressoris raro vacat culpa, quia fere numquam servantur conditiones ad licitam defensionem requisitæ. Et ideo aliqui Patres occisionem, sine publica auctoritate factam, indefinite damnant; scilicet ob periculum vindictæ, & excessus in modo defensionis, vel intentionem directam occidendi. Hac præincepte doctrina inveniens, Lector, quod corrigas num. 40., 44., 47.

(a) Circa hominis occisionem, Auctor fatetur naturæ, ac divina lege positiva prohibitam esse, quam ob rem negare non potest vetitum esse homini velle alterius hominis occisionem, cum id Dei præcepto opponitur. Deinde in defensione, quam velle unice debet, qui pro sui conservatione pugnet, ut licita sit non solum odium, atque vindictæ desiderium abesse oportet, sed servari quoque debet præceptum charitatis, quo jubemur ita erga alios homines nos gerere, ut parati simus *pro fratribus animam ponere, Joan. Epist. 1. cap.* [illegible] Hæc sine comperta Christianis omnibus esse debent, & in dubium salva Religione revocari non possunt. Atque hinc habes, quam æqua sit damnatio propositionum XXXI. XXXII., & XXXIII., facta ab Innocentio XI., in quibus licita asseritur hominis occisio *pro unius aurei conservatione*, pro defensione juris quod habemus ad rem aliquam possidendam vel pro tollendo homine injuste impediente possessionem rei, quæ nobis debeatur. Quis enim non videt, hujusmodi occisionem pugnare cum præcepto Dei, quo jubemur homines sicut nosmetipsos diligere cum charitate, qua Christus Dominus paratos non esse voluit ad ponendam animam pro fratribus nostris, atque etiam cum justitia, quæ vetat, pro re, quæ nostra est, conservanda, vitam tollere, quæ Dei est, qui ipsam dedit, & conservat, & quia inter vitam, & rem nulla proportio est, cum vita longe melior, atque excellentior sit omni pecunia, atque re pecunia comparabili. Accedit etiam, vix, & ne vix quidem sperari posse, ut homo defensionem rei suæ eo fervore suscipiat, ut usque ad occisionem progrediatur, quin odium, iram, & vindictæ desiderium habeat. Hæc omnia consideranda sunt, dum de homicidio licito, vel illicito disputatur. Si vero ita spectatur, vix casus inveniri poterit, in quo licitum reputetur, sive a lethali culpa immune. Videant ergo Probabilistæ nostri casus Metaphysicos fingentes, ut quidpiam in favorem homicidii afferre possint, videant, quam latam perditioni viam aperiant, docendo posse homines pro rei defensione, pro tuendo honore &c. hominem occidere. Sed

Veniam ad rem: ait Auctor licere occidere aggressorem pro re tuenda magni momenti. Itane licitum est pro re tuenda magni momenti perdere animam Christi Sanguine redemptam? Nam cum Aggressor ille in peccato mortali actuali sit, occidendo illum, illius animam perdit. Deinde est ne proportio rem inter & vitam? Nulla sane; ergo sicut non licet pro unius aurei defensione aggressorem occidere, ita non licet pro re magni momenti; cum nulla res sit, quæ tanti valeat, quantum vita homini. Hinc plures gravissimi Auctores negant licere saltem latrones occidere pro servandis, aut recuperandis bonis temporalibus. Ita Joannes Batavdus Lovaniensis, qui quodlib. et. VII. testatur an. 1510. hanc opinionem fuisse communem inter Theologos, & Canonistas. Ita Fagnanus ad *caput Interfecisti, de homicid.*, ubi ait, *Secundum Canones in foro saltem pœnitentiali, & quoad Deum absolute credimus, non posse Laicum sine peccato occidere spoliatorem.* Ita Henricus a S. Ignatio, qui plures antiquos Theologos pro hac opinione laudat. Ita denique Pontas, Concina, & alii ab illis citati.

Aiunt bona temporalia media esse ad vitam alendam, adeoque ut vitam, ita & bona hæc defensione occisiva tueri possumus. At si bona ita necessaria sint pro vitæ conservatione, ut nil omnino superesset ad vitam sustentandam, tum defensio non pro solis bonis, sed pro vita etiam suscipitur; & licita esse poterit si in ea defensionem intendas. Ubi vero bona pro vita sustentanda supersint, vel inveniri possint, quis dicat licite posse hominem occidere, sive vita privare alium hominem, pro re conservanda, sine qua propriam vitam conservare valeat? Nam nulla proportio est inter bona illa, quæ humana industria acquiri iterum possunt, & vitam, quam solus Deus dedit, atque conservat.

Addunt Exodi 22. probari occisionem furis; sicut probatur in Jure Canonico *cap. Interfecisti*; ubi immunis declaratur a culpa, *qui sine odii meditatione, se, & suos liberando, diabolli membra interfecerit.* Sed pronta responsio est. Nam Scriptura loquitur de fure nocturno, in quo non solum auferendi bona, sed etiam occidendi voluntas præsumitur, idque ex immediato contextu colligitur: *Quod si orto Sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, & ipse morietur.* Homicidii igitur reus est qui furem diurnum occidit, pœnaque mortis plectendus. At ejusdem valoris sunt bona, sive die, sive noctu auferantur. Non ergo ob solam bonorum ablationem permissa est nocturni furis occisio (alioquin etiam fur diurnus permitteretur occidi) sed ob præsumptionem voluntatis in ipso conjungendi furtum cum homicidio. P. Calmet in commentariis ad citatum textum hæc animadvertit. „Licere nocturnum furem interimere, quod rationabiliter vereri possumus, quod nobis vitam velit eripere. Hæ veluti reliquiæ sunt veteris juris omnibus hominibus „communis quo licebat ob acceptam injuriam ulcisci, antequam populi jus suum in Principum, ac magistratuum „manu deposuissent. Leges in hoc casu, quodammodo in privatorum manu collocant arma, ut queant interimere „in persona illorum qui eos noctu aggrediuntur, non modo privatos inimicos, verum etiam publicæ quietis hostes; „atque in hoc tantum asseri potest, eos nequaquam occidere privata auctoritate, sed legitima magistratuum, legumque auctoritate, quæ depositariæ sunt juris, quod habet Deus super hominum vitam. Hæc homicidiorum genera „Ecclesia patitur; nec desunt Scholastici, atque Interpretes, qui doceant, salva conscientia, furem interimi posse, „vel alium quempiam, qui nos aggreditur vitam erepturus, cum jacturam illius aliter nequeamus effugere. Sed „Augustinus optime ait *lib. 1. de lib. arbitr. cap. 5. Legem quidem non reprehendo, quæ tales permittit interfici; sed quomodo ipsos qui interficiunt defendam, non invenio.* Re quidem vera quinam justificari potest hominem interficiens, ut „servet ea, quæ religio nos aspernari vult? Evangelium patientiam prædicat, & Patres docuere semper, non licere quemquam interficere. Homicidium voluntarium generatim damnat, & sine ulla restrictione „. Hactenus P. Calmet. Judicium meum in animadversione sub finem *diss.* adjiciendo exponam. Ad textum allatum ex Cicerone respondent, Romanos tulisse leges, quæ privatis permittebant occisionem furum, qui simul vitæ insidiabantur. Patet ex l. 9. ad legem Corneliam: *Furem nocturnum si quis occiderit, ita demum impune feret, si parcere ei sine periculo suo non potuerit.* Nihil ergo emolumenti hinc colligere adversarii valent, immo ipsæ civiles leges improbant occisiones latronum, qui absque vitæ hominum periculo bona temporalia surripiunt. Accedit, supremas Potestates legem condere posse, qua subditis licentiam faciant occidendi publicos Reipublicæ perturbatores, & facinorosos homines qui civili commercio insidiantur. Ad canonum testimonia facilis, & obvia responsio est. Siquidem *cap. Interfecisti* sermo est de invasore, non bonorum modo, verum etiam vitæ; dicitur enim *te invaserit*. Distinctio, quam huic textui affigunt Probabilistæ, arbitraria est. Quare perdoctus Fagnanus animadvertit, primam particulam illius textus, *Interfecisti furem, aut latronem*, explicari debere per posteriorem, juxta textum in *leg. Quemadmodum*; ita ut sensus sit: Si interfecisti furem, qui te tuaque invaserat, qui tamen comprehendi poterat absque occisione; age pœnitentiam: si autem comprehendi minime poterat, & tu interfecisti, te, & tua liberando; pœnitentiæ non adstringeris, nisi ad cautelam.

leg. Si furem 9. ff. ad leg. Cornel. de sicar. Et ratio est,
quia sine illis bonis non potest juxta proprium statum vi-
ta custodiri, adeoque sicuti licet vitam defendere defen-
sione occisiva, ita etiam bona externa ad vitam conser-
vandam necessaria, cum talia bona vitæ quodammodo
comparentur; *leg. Advocati 14. Cod. de Advocatis di-*
28 *vers. Judic.* & ibi Glossa communiter recepta. Fuit au-
tem dictum notanter, *Si bona sint magni momenti*, quia
ob res levis momenti non licere occidere aggressorem bo-
rum certissimum est ob sequentem propositionem ab Inno-
cent. XI. die 2. Martii 1679. ex damnatis in ordine 31.,
ibi: *Regulariter occidere possum furem pro conservatione
unius aurei*.

29 Hinc fur tam diurnus, quam nocturnus servato mode-
ramine inculpatæ tutelæ pro conservandis rebus tempo-
ralibus magni momenti, nedum propriis, sed etiam pro-
ximi, si aliter defendi, & conservari non possint, licite
occidi potest, non tantum a Laicis secularibus, sed e-
tiam a Clericis, & Religiosis; *argum. cap. Dilecto 6. de
sentent. excomm. in 6.* Et ratio est, quia ipso Jure natu-
ræ licet vim vi repellere quantum opus est ad se, sua-
que tuenda; *cap. Jus naturale 7. distinct. 1. cap. Significasti
18. de homicidio, & cap. Si vero 3. de sentent. excomm.*
ibi dicitur: *Vim vi repellere omnia jura, omnesque Leges
permittunt*. Et expresse id permittunt Leges Civiles,
quia alias daretur occasio bonos, & innocentes spoliandi;
*leg. Si furem 9. ff. ad Leg. Cornel. de sicar. & leg. 4. ff.
ad Leg. Aquil.* & consentit Jus canon. *cap. Interfecisti 2.
& cap. Si perfodiens 3. in fine de homicid. & citat. cap.
Dilecto 6. de sentent. excommun. in 6. & tenet* Cardinal.
de Lugo *disput. 10. num. 169. Viva ad proposit. 17. & 18.
Alexand. VII. num. 10. & 11.*, ubi testatur de communi,
& sic communiter docent Silvester, Cajetanus, Sotus,
Navarra, Molina, Tambur. ut testatur & sequitur Spo-
rer *tom. 2. tract. 5. in 5. præcept. Decalog. cap. 2. sect. 3.
num. 153.* & expresse Reiffenstuel *loc. cit. num. 167. & 173.*
30 Pichler *loc. cit. num. 91.* Immo ut recte notat Viva *loc.
cit. n. 12. in fine*: *Neque civitas* (sunt præcisa verba ipsius)
*quod corpus sit in mortali, & in æternum damnetur,
nam id sua culpa contingit, potestque desistere, si nolit
interfici*; Unde non dicitur esse in extrema necessitate;
in qua certe præferenda est vita spiritualis proximi vitæ
temporali & propriæ.

31 Non licet tamen occidere injustum Judicem, Advoca-
tum, & falsum Accusatorem, & testem quamvis ab eis
grave damnum immineat; Alexander enim VII. die 7.
Septembris 1665. damnavit absolute sequentem propositio-
nem 18. in ordine: *Licet interficere falsum Accusatorem,
falsos testes, ac etiam Judicem, a quo iniqua certo immi-
net sententia, si alia via non potest innocens damnum evi-
tare*. Reiffenstuel *loc. cit. num. 140.* Viva *loc. cit. num. 7.* &
32 alii passim. Nec licet defendere defensione occisiva ea,
quæ nondum habemus, & ad quæ solum jus inchoatum
habemus, & ea nos possessuros speramus, quia Innocent.
XI. die 2. Martii 1679. damnavit expresse sequentem pro-
positionem 32. ordine: *Non solum licitum est defendere de-
fensione occisiva, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ
jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus*;
Reiffenstuel *loc. cit. num. 141.* Viva *loc. cit. num. 8.* Car-
33 denas, & alii passim. Nec licet etiam se defendere de-
fensione occisiva contra injuste impedientem assecutio-
nem hæreditatis, Legati, Cathedræ, aut Præbendæ. Sic
enim aperte deducitur ex sequenti propositione 33. inter
damnatas ab Innocentio XI. die & anno quo supra: *Li-
citum est tam hæredi, quam legatario contra injuste impe-
dientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvan-
tur, se taliter* (idest defensione occisiva) *defendere, si-
cuti & jus habenti in Cathedram, vel præbendam contra
eorum possessionem injuste impedientem*; Reiffenstuel *loco
cit. num. 142.* Viva *loc. cit. num. 8.* Cardenas, & alii ho-
34 die communiter. Nec pariter licitum est alium occidere
pro necessaria defensione honoris, & famæ. Deducitur
ex sequenti propositione 17. inter damnatas ab Alexan-
dro VII. die 7. Septemb. 1665. *Est licitum Religioso, vel
Clerico calumniatorem, gravia crimina de se, vel de sua
Religione spargere minitantem occidere, quando alius modus defen-
dendi non suppetit, sicuti suppetere non videtur, si calu-
mniator sit paratus vel ipsi Religioso, vel ejus Religioni
publice, vel coram gravissimis viris prædicta impingere,
nisi occidatur*. Item ex hac alia 30. inter damnatas ab In-
nocentio XI. die, & anno quo supra; *Fas est viro occide-
re invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc
ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis
impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam
alapam, vel ictum fustis fugiat*. Viva *loc. cit. n. 3.* Reif-
fenstuel *loc. cit. n. 143. & seq.* Cardenas, & alii.
35 Homicidium voluntarium alterius injuste, seu illicite
potest committi sex modis, facto, præcepto, consilio,
defensione, permissione, cooperatione. *Facto* homicidæ
sunt, qui manibus ferro, lapide, veneno, laqueo, &
omni alio modo ex enumeratis a *num. 1. ad 14.* inclusi-
ve vitam eripiunt. *Præcepto* homicidæ sunt Principes,
& Judices, qui condemnant ad mortem innocentes, aut
minus nocentes, sicuti, & domini præcipientes famulis
alicujus occisionem. *Consilio* homicidæ evadunt, qui alios
eò ad consulunt, inflammant, & incitant, injuriam ali-
quam exagerando, ignominiam exprobrando, honoris ja-
cturam exponendo, & hujusmodi. *Defensione* homicidæ
sunt, qui homicidas inflamant, protegunt, apud se reci-
piunt, ipsis favent, asylum præbent, & hujusmodi.
Permissione homicidæ dicuntur, qui jurisdictionem haben-
tes, ut Principes, & Magistratus, Judices, Feudatarii,
& hujusmodi, negligunt comprehendere, aut secundum
demerita punire homicidas, grassatores, sicarios, & si-
miles. *Cooperatione* homicidæ censentur, qui arma sub-
ministrant, qui occidendos capiunt, ligant, detinent, &
hujusmodi.

Nullo casu licet auctoritate humana, sive publica, si- 36
ve privata innocentem directe, & per se occidere, etiam-
si Tyrannus minetur Urbi excidium, nisi ei mittatur ca-
put Innocentis; *Communis*, & constat ex universali præ-
cepto divino *Exodi 23.*, ibi: *Insontem, & justum non oc-
cides, quia aversor impium*. Occisio enim innocentis est
intrinsece mala, non minus ac fornicatio adulterium &c.
adeoque nulla ratione, nulla necessitate potest cohonesta-
ri. Dicitur autem notanter, *directe, & per se*, quia in- 37
directe, & per accidens aliquando licet, ut quando in
bello justo victoria aliter obtineri non potest, nisi simul
cum nocentibus occidantur innocentes, & quando equo
vectus aliter inimicum fugere non possit, nisi ratione viæ
angustæ, & arctæ proculcando innocentem, infantem,
dormientem, claudum &c. & quando non potest aliter
evitari Urbis excidium, nisi ad Tyrannum, seu Hostem
mittatur innocens; Tunc enim potest Respublica talem
innocentem cogere, ut Tyrannum adeat, cum ex chari-
tate, & justitia legali teneatur vitam exponere pro Re-
publica; Neque hoc esset directe, & per se cooperari
ejus morti, sed tantum indirecte, & per accidens, cum
traditio de se sit indifferens, & mors tantum sequatur in-
directe, & præter intentionem Reipublicæ; Immo si Ci-
vis ille innocens nollet obedire Magistratui præcipienti,
ut se pro bono communi Tyranno traderet, aut sibi tra-
ditioni repugnaret pertinaciter, jam fieret nocens ratio-
ne inobedientiæ in re justa, & gravissima, & sic juste
non ut amplius innocens, sed ut jam factus nocens, &
reus posset a Republica occidi; *Communis*. Dicitur etiam
notanter *auctoritate humana*, quia nemini licet licere 38
occidere innocentem auctoritate Divina; Deus enim est
absolutus dominus vitæ, & mortis. *Sap. 16. Tu es Do-
mine qui vitæ, & mortis habes potestatem*. Deuteronom.
32. *Ego occidam, & vivere faciam*. Unde Deo jubente
fuerunt licite occisi parvuli licet innocentes Urbis Jerico
ab Israelitis, *Josue 6.* & ex ejus mandato Viri Samariæ
occiderunt 70. filios Achab. *4. Regum 1.* & Abraham
prompte obedivit Dei præcepto, quando mandavit ei ut
occideret dilectum, & innocentem filium suum Isaac, 39
Genes. 22. An autem Judici liceat condemnare ad mor-
tem probatum nocentem, si scientia privata noverit in-
nocentem? *Vide verb. Judex*.

Innocens ad mortem capiendus a satellitibus scientibus 40
ipsius innocentiam, potest eos licite occidere, si aliter
nequeat se defendere. Si autem satellites nescirent eum
esse innocentem, uti ordinarie scire non possunt, non
posset eos licite occidere; quia bonum commune postu-
lat, ut non inferatur damnum Ministris bona fide publi-
cum officium exercentibus; Molina, Diccastill. & alii cum
Stephan. *tom. 4. decis. 5. num. 10.* La Croix *lib. 3. part. 1.
num. 825.* Sic incarceratus innocens nequit licite occidere 41
custodes carceris, ut effugiat; *Communis cum Lugo dis-
put. 10. sect. 4.* La Croix *loc. cit.* Nec ducti ad supplicium
possunt licite occidere Carnificem, aliosque Ministros,
ut evadant; *Communis*. An autem Bannitus possit se de- 43
fendere, & aggressorem occidere, & an ipse Bannitus
possit licite ab aliis occidi; vide verb. *Bannitus*.

Non licet auctoritate propria, & privata occidere ex- 44
tra casum necessariæ defensionis; *Communis*. Nec licet 45
Patri filiam, aut Marito uxorem in adulterio deprehen-
sam occidere; *Communis hodie, ac certa*. Ab Alexan-
dro enim VII. die 7. Septembris 1665. merito damnata est
sequens propositio 19. in ordine: *Non peccat Maritus oc-
cidendo propria auctoritate uxorem in adulterio deprehen- 46
sam*. Immo uxor, & adulterus possunt licite se defende-
re, & cum moderamine inculpatæ tutelæ etiam occidere
maritum, a quo ad mortem injuste invaduntur; quamvis
enim

... Aliud *caput* nullum facesse negotium. Quippe ibi sermo non est de occisione, sed de expulsione usurpatoris ci-
tra occisionem. Quod adeo verum est, ut Pontifex Decano Aurelianensi approbaverit usum armorum spiritualium
adversus præpotentem invasorem. Ut quid autem confugisset Decanus ad excommunicationem, & interdictum, si
licitam existimasset corporalem occisionem?

enim invasioni dederint occasionem adulterando, injuste tamen invaduntur ad mortem, adeoque juste se defendunt; Viva *ad dict. propositionem* 19. *Alexandri VII. n.* 14.
47 & alii passim. Licitum est tamen Matronæ honestæ, sicut & Virgini violentum aggressorem, Stupratorem, oppressorem, si nullo alio modo vim impedire, aut declinare possint, occidere cum moderamine inculpatæ tutelæ; *Communis; arg. cit. juribus sub n.* 27. *&* 29

48 Auctoritate propria, & privata non licet occidere Principem suum Tyrannum, seu tyrannice populum regentem; in Concilio enim Constantiensi definitum est, Hæreticum esse asserere licitam esse privatam occisionem Tyranni. Nulli auctoritate humana, secluso Dei mandato,
49 aut instinctu divino, licet se ipsum directe occidere; *Communis ex cap. Si non licet 9. caus.* 23. *q.* 6. ubi sic expresse habetur: *Profecto etiam qui se ipsum occidit, homicida est.* Et ratio est, quia homo est solum custos, & usufructuarius propriæ vitæ, nec habet jus, & auctoritatem in ipsam, cum non sit ipse Dominus absolutus propriæ vitæ, sed Deus *ex* 16 *Sapientiæ, &* 32. *Deuteronomii*, ut ex verbis relatis *sub n.* 38. Dicitur autem notanter, secluso Dei mandato, aut instinctu Divino, quia hoc interveniente licitum est homini se ipsum occidere, ut, de facto licite se ipsos occidisse creduntur quotquot Sancti, vel Sanctæ in Sacris Scripturis, vel Historiis commendantur, ut Sampson *Judic.* 16. Eleazarus 1. *Machabæor.* 6. *vers.* 45. Razias 2. *Machabæor.* 14. *&c.* S. Apollonia sponte in ignem ultrirens, S. Pelagia, S. Sophronia, & aliæ SS. Fœminæ, ne pudicitiam amitterent se ipsas occidentes; vel in flumen, vel flammam præcipitantes, & sic de aliis similibus, ut late docet S. Augustinus *lib.* 1. *de Civit. Dei cap.* 21. 26, *&* 40. concordat textus *cit. c. Si non licet 9. caus.* 23. *q.* 5. Dicitur etiam notanter Di-
50 *recte*, quia indirecte licet aliquando se occidere, hoc est aliquid facere, vel omittere, ex quo præter intentionem mors certo sequatur, & ratio est, quia præceptum conservandi vitam, utpote affirmativum, non semper obligat, sed potest omitti propter bonum finem, necessitatem, vel magnam utilitatem. S. Thomas 2. 2. *q.* 64. Scotus *in* 4. *dist.* 14. *q.* 3 *§. De secundo*, & communis aliorum teste Kristenstuel *Theolog. Moral. tract.* 9. *de præcept. Decalog. dist.* 2. *q.* 2. *n.* 11.

51 Hinc resolves primo posse, immo teneri Militem tempore obsidionis muros conscendere, stationem suam non deserere, quamvis moraliter certus sit sese occidendum
53 ab hostibus. Resolves secundo, posse, immo debere Episcopum, aut Parochum tempore pestis per se, vel per alium Sacramenta peste infectis administrare, quamvis sit moraliter certus se etiam ad mortem inficiendum. Resolves tertio, posse uxorem ad consolationem mariti peste infecti assidere ejus lecto, Religiosos posse hujusmodi pe-
54 ste infectis deservire, ex charitate, & amicitia, quamvis certo moraliter timeatur funestis moralis infectio. Resol-
55 ves quarto, posse aliquem ad fugiendum incendium ex alto se præcipitem dare, cum certo periculo mortis. Resolves quinto, posse aliquem ad evertendam turrim ho-
56 stilem, aut ad perdendos hostes, pulverem incendere, ne hostis ea potiatur cum gravi Reipublicæ damno. Resol-
57 ves sexto, posse aliquem licite se objicere telo, vel ictui ad servandam vitam Regis, vel Principis, vel in naufragio tabulam cedere amico naufraganti, vel sorti se offer-
58 re pro injuste damnato ad ipsam. Resolves septimo, licere mortem potius tolerare ex actu virtutis heroicæ, quam injustum vitæ, aut honoris invasorem occidere.
59 Resolves octavo, posse reum licite non fugere, quamvis adsit commoditas. Immo etiam sponte se sistere Judici plectendum; velle enim tolerare pœnam peccati proportionatam est actus virtutis (a). Resolves nono, licere car-
60 nem vigiliis, abstinentiis, mortificationibus, flagellationibus moderatis affligere; quamvis inde vita sit abbrevianda. Resolves decimo, licere alicui abstinere a Matrimo-
61 nio, quamvis in cælibatu mori debeat ob indispositionem. Hinc commendatur ab Ecclesia S. Casimirus, qui maluit mori virgo, quam maritatus vivere; Sic resolvunt, & exemplificant *Lessius lib.* 2. *de justit., & jur. cap.* 9 Layman *lib.* 3. *tract.* 3. *cap.* 1. Busemb. *lib.* 3. *part.* 1. *tract.* 4. *cap.* 1. *dub.* 1. Henno *tom* 1. *tract. in Decalog. disp.* 5. *quæst.* 3. *art.* 2. *conclus.* 1., *&* 2., & alii passim.

62 Se ipsos occidentes an, & quando privandi sint Ecclesiastica Sepultura, vid. verb. *Sepultura*.

Clericus homicida incorrigibilis, debet deponi, & tradi Curiæ sæculari ut moriatur: *cap. Si quis* 1. *de Homicid.* 63
Fagnan. *ibidem num.* 3. cum aliis ibi citatis. Clericus ho- 64
micida ex proposito debet deponi ab Altaris Ministerio; Abbas Siculus, Joann. de Anan. Marian. Soccin. quos citat, & sequitur Fagnan. *in dict. cap. Si quis num.* 6. Cle- 65
ricus homicida voluntarius etiam occultus ex Concil. Trid. *cap.* 7. *sess.* 14. omni Ordine, Beneficio, & Officio Ecclesiastico perpetuo carere debet; Fagnan. *in cap. Homicidas* 2. *de Clericis pugnantib. in Duello num.* 22. Ipse ta- 66
men Clericus homicida voluntarius, ejusque socius obtinere, & obtentas retinere potest pensiones absque dispensatione, non obstante d. *cap.* 7. *sess.* 14. *Concil. Trid.* Fagnan. *lib.* 1. *Decretal. in cap. Ad audientiam* 31. *de Rescriptis num.* 134. ubi refert sic declarasse *Sac. Congr. Concilii die* 11. *Julii* 1577., & iterum de mente Sanctissimi *die* 8 *Augusti eodem anno* 1577.

Homicidæ damnati, sive diffamati, quamvis remissi 67
fuerint, non possunt habere officia, dignitates, nec testimonium ferre; Pius II. Constit. incip. *Ad retinendas*
Homicidæ non sunt remittendi in loco, ubi degunt hæ- 68
redes occisi nisi habita pace; Pius IV. Constit. 52. incip. 69
Etsi cuncta. Homicidium commissum a Laico, qui postea effectus est Clericus, non punitur quoad personam, nisi a Judice Ecclesiastico; *Sacr. Congreg. Immunit. sub die* 7. *Decembris* 1632. Sic Clericus reassumens habitum post com-
missum homicidium gaudet privilegio Fori quoad perso- 70
nam tantum; *Eadem Sacr. Congreg. Immunit. in Gravinen.*
7. *Julii* 1659. Homicidium committi mandans in perso- 71
nam unius, si committatur in personam alterius, non incurrit Irregularitatem, quæ contrahitur ex homicidio voluntario; *Sacr. Congregat. Concil. referentib.* Nicol. Garzia. Armendar. Campan. Riccio, apud Barbos. *in Summ. Apostolic. decis. verb. Homicida, Homicidium num.* 4. Homicidium vere casuale, cum nulla penitus admissa fuerit culpa, & in quo non dabatur opera rei illicitæ, non facit
quem irregularem; *Sacr. Congregat. Concil.* teste Armen- 73
dar., & Barbosa *loc. cit. num.* 5. Homicidium committens veneno non gaudet Immunitate Ecclesiastica; *Sacr.*
Congregat. Concil. sub die 3. *Decemb.* 1632. apud Barbosam 74
loc. cit. num. 7. Homicidii appellatione non venit mutilatio alicujus membri; *Sacr. Congregat. Concil.* apud Nicol. Garziam, Lezanam, & Barbos. *loc. citat. numero* 6.

Lictores, vel Satellites nequeunt licite occidere male- 75
factorem, quem jussi sunt comprehendere, nisi conjunctim concurrant sex circumstantiæ sequentes. I. Debent Satellites, seu Lictores habere certum, & speciale mandatum a Magistratu de capiendo illo. II. Capiendus debet armata manu resistere. III. Debent ab ipso, si evadat, graviora mala timeri. IV. Capiendus debet de crimine sufficienter esse diffamatus. V. Crimen debet esse atrox, & capitale. VI. Capiendus non debet posse ullo modo alio capi. Si autem una ex dictis circumstantiis desit, non possunt Satellites licite occidere reum volentem se ex eorum manibus eripere, Sic Jul. Clar. Farinac. Fachin. apud Dian. *part.* 6. *tract.* 7. *resol.* 42. & alii.

76 Alia quoad homicidas, & homicidia, Vide verb. *Bellum, Fratricida, Immunitas Ecclesiastica, Maritus, Parricidium, Mater, Matricida, Uxor, Uxoricidium*.

77 Homicida quando incurrat, vel non irregularitatem; Vid. verb. *Irregularitas*.

78 Homicida quoad restitutionem; Vid. verb. *Restitutio*.

79 Homicidium proditorium ad hoc ut probetur tale, requiritur amicitia præcedens; *Sacr. Congr. Immunitat. in Beneventana* 18. *Augusti* 1637. *lib.* 3. *Decretal. Paul. pagina* 39.

80 Cum constat de qualitate proditorii, per hoc quod occisus, & occisor dormierint, & luserint simul uno, aut altero, die ante homicidium, cum ut fatetur reus secutum sit ex inopinata rixa; & ideo extractus est restituendus; *Eadem Sac. Congregat. Immunit. in Oritana* 23. *Junii* 1695. *lib.* 1. *decret. Vallem pag.* 37.

81 Quando non constat de qualitate proditionis in Homicidio extractus gaudet, & est restituendus, *Ead. Sac. Congreg. die* 30. *Sept.* 1624. *lib. former. ver. pag.* 38.

82 Committens Homicidium, quod non sufficienter probatur esse exceptum in Bulla, gaudet Immunitate; *Eadem Sacra Cong. Imm. in Amalphitana* 28. *Sept.* 1650. *lib. Decret. Recti pag.*

(a) *Quamvis enim vir Christianus* (*verba sunt Nat. ab Alex. Theol. Dogm. &c. Mor. L. IV de Decalogo, C. VII. Art.* 2. *Regul.* 7.) *corpus suum castigare debeat, & in servitutem redigere, ne caro stimulans adversus spiritum ita concupiscat, ut ipsum pertrahat ad serviendum legi peccati; quamvis debeat mortificationem Jesu in corpore suo circumferre quamvis blandiri sibi ipsi non debeat, nimisque vivere, ut jejunium quod animabus, corporibusque curandis salubriter institutum est,* „ *ut* medicinalis persimonia (*ut Ecclesiæ verbis utar*) *sua noceat valetudini; Prudentia tamen Christiana, sine qua non est*
„ vera Pietas ad omnia utilis, & promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ, studia, labores, jejunia, vi-
„ gilias, ceterasque corporis mortificationes moderari debet, ne castigetur corpus, dometur caro, non destruatur; ut
„ ad serviendum Deo promptior sit homo, & alacrior, non sit impotens ad officia sui status obeunda reddatur; ut
„ animus a vitiis purgatus, & pravarum cupiditatum vinculis expeditus, & liber ad Deum erigatur, non in fati-
„ scentis, & oppressi corporis pondere prægravetur, ac deprimatur.

ri pag. 286. in Neapolitana 15. Novemb. 1637. lib. Decr. Mart. pag. 186.

83 Idem dicto de Homicidio insidiose commisso in Palatio Episcopi; *Ead. Sacr. Congr. in Neapolitana 7. Septembris 1668. d. l. pag. 341.*

84 Indicatus graviter, sed judicialiter negativus de homicidio proditorio, gaudet Immunitate Ecclesiastica, sed cum Sanctissimo agitur pro pœna extraordinaria, quæ non excedat Triremes ad quinquennium & Sanctissimus votum exequi mandavit; *Eadem Sacr. Congr. Immunit. in Firm. 11. Jan. 1695. lib. Decret. Vallem. pag. 166.*

85 Reum homicidii proditorii, & nefandæ libidinis Curiæ sæculari puniendum concedit Sac. Congr. hac tamen conditione, ut si coram Judicibus indicia per torturam purgaverit, Ecclesiæ restituatur; *Eadem Sacr. Congreg. Immunit. in Neapolitana 14. Novemb. 1630. lib. 2. dec. Paul. pagina 62.*

86 Clericus extractus reus homicidii proditorii in Personam Sacerdotis, probati quidem a testibus, sed quoad qualitatem proditionis non confessi a reo allegante causas inimicitiæ, condemnatur annuente Sanctissimo in pœnam extraordinariam, quæ non excedat decennium, ad Triremes; *Ead. Sac. Congr. Imm. in Polycastren. 13. Maji 1692. lib. Decr. Grimaldi pag. 131.*

87 Aliquando homicida extractus, quem Sac. Cong. declaravit gaudere, annuente Sanctissimo attentis gravibus circumstantiis consignatur Curiæ Legationis pro pœna extraordinaria ad Triremes, quæ non excedat quinquennium; *Ead. Sac. Cong. Imm. in Bonon. 25. Martii 1658. lib. decr. Bicci pag. 76.*

88 Homicidium commissum in loco immuni in Personam Clerici quindecim annorum interveniente Consanguineo inimico occisorum ex motu iracundiæ, non invento Consiliario, non est casus exceptus in Bulla, attamen ex gratia occisores conceduntur Curiæ Laicæ citra pœnam sanguinis; *Ead. Sacr. Congr. in Neritonen. 4. Decemb. 1626. lib. 2. Decret. Paul. pag. 13.*

Idem dic de homicidio Clerici patrato ab homine commorante in domo ejusdem Clerici, inter quos præcesserant altercationes; *Ead. Sacr. Congr. Imm. in Anagnina 12. Januar. 1704. lib. 3. Decr. Vallem pag. 550.* 89

Præcipitur Vicario Generali, ut conficiat processum super qualitate homicidii prætensi proditorii cujusdam Regularis Laici, & transmittat, & interim caute custodiat in carceribus Episcopalibus; *Ead. Sacr. Cong. Immun. in Cassanen. 29. Octobr. 1672. lib. 1. Decr. Alt. pag. 745.* 90

Contra Clericum, qui post proditorium Sacerdotis homicidium confugit ad Conventum Religiosorum, injungitur Episcopo, ut procedat ad formam Bullæ Gregor. XIV. *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Oppidana 4. Nov. 1636. lib. 1. Decr. Vallem. pag. 84.* 91

Sanctissimus tribuit Legato Bononien. facultatem procedendi contra Clericum ob homicidium patratum cum assistentia personæ pertinentis ad eundem Clericum; *ead. Sacr. Congregatio Immunitat. in Bononien. 16. Nov. 1695. d. lib. pag. 240.* 92

Injungitur Vicario Apostolico, ut incumbat carcerationi complicis homicidii in Ecclesia patrati; *Ead. Sac. Congreg. Immunit. in Strana 5. Maji 1699. lib. 2. Decret. Vallem pag. 219.* 93

Hodie supradicta Decreta, ac alia intelligenda sunt juxta novissimam Constitut. Bened. XIII. incipient. *Ex quo* allata sub verb. *Immunitas art. 2. n. 90.* (a) 94

(a) Clemens XII. Constitutione, quæ incipit, *In supremo justitiæ solio*, approbavit, confirmavit, innovavit, & adversus quemcumque non usum, seu contrarium usum, qui quovis modo prætendi, & allegari potuisset, restituit, & plenarie reintegravit, & deinceps observari omnino, & inviolabiliter mandavit, omnes, & singulas Constitutiones adversus homicidas saluberrime editas a Pio II., Paulo II., Sixto IV., Julio II., Leone X., Julio III., Pio IV., Pio V., Gregorio XIII., Sixto V., Gregorio XIV., Clement. VIII. Innocentio XI., Innocentio XII., ac Benedicto XIII., & quibusvis aliis Romanis Pontificibus. Præterea decrevit, ut deinceps Privilegiatis, vulgo *Patentati*, in causis homicidii non suffragetur privilegium Fori, exceptis tamen „ officialibus aliisque Privilegiatis a Congregatione pro „ tempore existentium ejusdem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalium contra hæreticam pravitatem generalium In„ quisitorum, ac Ministris necessariis actu inservientibus Archiepiscopis, Episcopis, & Ordinariis, eorumque Curiis, quorum numerus, & qualitates Summo Pontifici præfiniendæ reservantur. Item voluit, ut Clerici Tonsurati non Beneficiati pro *duobus* homicidiis, privilegio fori, & Canonis priventur; & ut Clerici in minoribus Ordinibus constituti, & non Beneficiati tam cælibes, quam Conjugati, si præscripta a Concilio Tridentino non servent, eodem privilegio priventur; Sed ab Ordinario declarandum esse constituit, utrum præscripta a Concilio servaverint, *non retardata tamen Rei assicuratione*. Rursus decrevit, Ecclesiasticos æque ac Laicos, Homicidii præmeditati Reos, non gaudere immunitate Ecclesiastica; Ecclesiasticos vero ab eorum Judice Ecclesiastico judicandos, & citra pœnam Sanguinis juxta Sacros Canones puniendos. Ulterius declaravit, Benedicti XIII. Constitutionem extendi quoque ad mandantes, adjuvantes &c., atque ad natu minores viginti quinque, majores vero viginti annis, tam Laicos, quam Clericos. Voluit tamen, ut illorum extractio a loco immuni, atque traditio Curiæ Sæculari, quoad Laicos, ad ejusdem Curiæ Sæcularis requisitionem, fiat a Curia Ecclesiastica, & quoad Clericos, ab ipsa Curia Ecclesiastica ex officio omnino extrahantur. Extenditur quoque ad inquisitos, & damnatos de homicidio in contumaciam, dummodo homicidium non fuerit casuale, vel ad propriam defensionem.

Denique ordo præscribitur servandus in extrahendis reis a loco immuni. Si reus per sententiam jam damnatus sit, vel sufficientia suppetant ad capturam indicia dum delinquens sit Clericus, Judex Ecclesiasticus ex officio, ac nemine etiam requirente, si vero sit Laicus, postquam a Curia Sæculari requisitus fuerit, ad ipsius delinquentis extractionem ab Ecclesia, seu loco immuni, implorato etiam si opus sit auxilio brachii Sæcularis, & cum interventu personæ Ecclesiasticæ ab Episcopo deputandæ, devenire tenetur, extractumque ad suos, si tuti, & securi fuerint, sin minus ad Curiæ Sæcularis Carceres asportari, ibique sub tuta custodia detineri curet, & faciat. Ubi vero ex processu informativo, quoad inquisitum nondum condemnatum, indicia acquisierit sufficientia tantum ad torturam, atque noverit ab extracto a loco immuni homicidium exceptum patratum fuisse, Judex Ecclesiasticus declarare debet constare de casu excepto; & deinde extractum, si Laicus sit, Curiæ Sæculari, si autem Clericus, ejus competenti judici Ecclesiastico tradere debeat, exactis tamen, receptisque in actu traditionis, & consignationis hujusmodi, a judice Sæculari juramento, ab Ecclesiastico vero promissione in verbo veritatis de restituendo extractum de loco immuni sub pœna excommunicationis Romano Pontifici reservatæ, dummodo extractus in defensionibus præfata indicia elidat, & diluat. At si reperiatur reus, a judice suo, ut supra dictum est, puniri debet. Quoad condemnatos vero in contumaciam ante extractionem voluit, ut a judice Ecclesiastico examinetur, num contumacialis sententia legitime, & juste prolata fuerit, & num consignandus veniat, nec ne, & exactis ac receptis juramento, & promissione ut supra tradendum decernit ea lege, ut si in defensione sceleris indicia diluerit, loco immuni restituatur sub pœna ut supra; quin tamen lata per judicem Ecclesiasticum super immunitate sententia in alio judicio robur habeat ullum. Hæc Constitutio a Clem. XII. pro ditione Romano Pontifici subjecta emanata a Benedicto XIV. extensa fuit ad ditionem Reipublicæ Lucanæ, & in concordatis ad alias ditiones.

Quoniam vero ex prædictis Constitutionibus nonnulla oriebantur dubia, Benedictus XIV Const. quæ incipit *Officii nostri*, de medio illa tollere voluit, ac primum circa personas declaravit, hujusmodi constitutionibus comprehendi „ omnes & singulos cujuscumque Ordinis, Congregationis, Militiæ, & Instituti Regulares, tam in ipsis expresse „ professos, quam illis quomodolibet adscriptos cujuscumque gradus &c. „ item Mulieres, ac etiam Milites, quin ullum militare privilegium suffragare ipsis possit, aut debeat. Deinde comprehendi voluit homicidium quodcumque etiam baculo, aut saxo commissum, ubi „ ex delicti circumstantiis dignoscatur, illius actum, quamvis in rixa com„ missum, non casu, aut ex necessaria defensione, sed ex odio, & nocendi animo, ac voluntate prodiisse. „ Si vero percussus statim non moriatur, sed Chirurgus ad inspiciendum vulnus accitus, grave vitæ periculum adesse retulerit, decernitur, ut percussor e loco immuni ad quem confugerit, servatis servandis extrahatur, & Carceribus mancipetur; „ hac tamen lege, ut Ecclesiæ omnino restituatur, ubi is, qui vulneratus fuerit, ultra tempus a legibus „ constitutum superstes vivat, „ & quidem sub pœnis, quas supra recensuimus. Ut vero facilius per Episcopos hujusmodi constitutiones executioni demandentur, præcipit omnibus Episcopis, ut solliciti sint in iis exequendis, quæ adversus hujusmodi reos præstanda sunt, ac facultatem concedit, „ ut, quoties in hujusmodi casibus pro parte Cu„ riæ Laicalis requisiti fuerint, Vicariis suis Foraneis, sive etiam aliis Personis Ecclesiasticis ad id per ipsos Anti„ stites deputandis, committere possint, ut indicia ad extractionem necessaria juridice colligant; ut, his [illegible] „ cum inspectis, iidem Antistites, prout juris erit, ad delinquentium hujusmodi extractionem quantocyus decernen„ dam procedere valeant.

Additio ex Auctore.

95 Homicidæ quantumlibet privilegiati (salva exemptione Patentatorum S. Officii, & Curiarum Episcopalium) non gaudent privilegio *Fori* in statu Ecclesiastico, & in aliis, ad quos extensæ fuerunt Constitutiones hac de re editæ; Benedictus XIV. tom. 1. Constitut. 88. incip. *Alias.* §. 1. Homicidæ si conjurati sint, non beneficiati,

96 licet servantes præscripta Concilii Tridentini, privantur privilegio *Fori* post duo homicidia; Idem *ibid.* §. 2. Si sint

97 Clerici in minoribus non beneficiati, nec servantes præscripta Concilii, non gaudent privilegio *Fori* in hisce causis, atque etiam expleta delicti pœna, eodem privilegio privati censentur; Idem *ibidem.*

98 Homicidium deliberatum patrantes Laici non gaudent immunitate Ecclesiastica in Statu Ecclesiæ, aliisque ut supra.

99 Idem *ibid.* §. 3. Item Ecclesiastici cujuscumque Ordinis; Idem *ibid.* Item mandantes, adjuvantes, consulentes, instigantes, aut aliam operam occisori præbentes, tam Laici, quam Ecclesiastici; Idem *ibid.* § 4. Item inquisiti, banniti, & damnati de homicidio in contumaciam. Idem *ibid.*

Alia ad rem vide verb. *Propositiones damnatæ.*

* Cum homicidis, & bannitis etiam in casu homicidii voluntarii major Pœnitentiarius potest dispensare ut Religionem approbatam etiam tanquam Clerici ingredi possint, additis tamen quibusdam clausulis, de quibus Pontifex in sua Bulla *Pastor Bonus tom. 1. Bullar. numer.* 95. §. 17.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 VAriat tum pœna homicidii, tum pœnitentia a Jure
Ecclesiastico irrogata, pro varietate circumstantia-
2 rum ejusdem homicidii. Qui furem vel latronem interfi-
cit, distinguitur, utrum comprehendi sine occisione po-
tuerit, quo casu furem occidendo graviori pœnitentiæ
3 subditur; an vero sine odii meditatione se tutque deli-
4 berando eum interfecerit? qui merito ab omni pœniten-
tia fere immunis est, *cap. 2. de Homicid.* Etiam in foro
criminali pœna extraordinaria leviori afficitur.

5 Pariter secundum Jus divinum, Ecclesiasticum, & sæculare fur nocturnus impune occidi valet, nocturnus autem non aliter, quam si telo se defenderit; *cap. 3. dict. tit. de Homicid. Leg. 54. §. 2. ff. de furt. Leg. 9. ad Leg. Cornel. de Sicar.*

6 Ex hoc principio de fure diurno licite non occidendo
formavit Pontifex decisionem in *cap. 18. de Homicid.* Qui-
dam Presbyter grave vulnus inflixerat furi deprædanti
Eucharistiam cum ornamentis altarium, & libris Eccle-
siasticis, quem acclamatione facta Parochiani occiderant.
Fuit quæsitum, an hac percussione irregularis factus es-
7 set necne? Distinxit Pontifex utrum constet vulnus infli-
ctum a Presbytero non fuisse lethale, ut ex eo haud pe-
8 riisset, si sequuta haud fuissent aliorum vulnera. Quo ca-
su a sacerdotali officio non removetur; An vero vulnus
lethale repertum fuerit, tunc pro homicida & irregulari
habendus. Qua censura etiam notandus, si discerni ne-
queat ex cujus ictu percussus perierit.

9 De occiso in concursu, tum etiam in conspiratione, vide quæ habet Alexander III. in *cap. dict. titul. de Homicid.*

HONESTAS PUBLICA. Vid. verb. *Impedimenta Matrimonii art. 1. a n. 10. ad 27.*

HORÆ CANONICÆ. Vide *Officium Divinum.*

HORTATORIÆ.

1 LItteræ hortatoriæ Regiæ nequeunt decerni, relaxari nec exequi a Laicis nedum contra Episcopos, sed nec contra Ecclesiasticos; *Sacr. Congregat. Immun. in Gravien. 10. Febr. 1632. lib. 2. Decret. Paul. pag. 114. in Alexanen. 3. April. ejusdem anni lib. 2. Decret. Paul. p. 120. in Cosentina 9. Octobris 1635. lib. 2. Decr. Paul. pag. 235.*

2 Injungitur Episcopo, ut respondeat cum libertate Ecclesiastica ad Litteras hortatorias; *Ead. Sac. Congr. Immunit. in Hieracen. 11. Septembris 1693. lib. 1. Decret. Vallem. p. 78.*

3 Aliquando, ut non curet de hortatoriis Regiis, cum non sint de jure permissæ, & a Sac. Canonib. improbatæ; *Ead. Sac. Congr. Immunit. in Nuscana 15. Febr. 1633. lib. 2. Decr. Paulæ pag. 151. & in Avellina 22. Julii d. anni, & lib. pag. 164.*

4 Aliquando ut se abstineat respondere dictis litteris; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Pirana 26. Julii 1644. lib. 3. Decr. Paul. p. 234. & in Bovan. 3. Maji 1651. lib. 4. Decret. Paul. pag. 146.*

5 Aliquando ut non pateat Litteris ad audiendum verbum Regium; *Ead. Sac. Congr. in Lancianen. 21. Novemb. 1633. lib. 2. Decr. Paul. pag. 176.*

Sic Litteris Regiis de transmittenda nota Clericorum Archiepiscopus non pateat; *Eadem Sacr. Congreg. Immunit. in Cusentina 17. Januar. 1634. lib. 2. Decret. Paulæ. pag. 181.* 6

Pariter Episcopi non debent attendere ad Litteras Regias, sed continuare in residentia suæ Ecclesiæ; *Eadem Sacr. Congr. in Bojanen. 2. Nov. 1639. lib. 3. Decr. Paul. pag. 104. & 27. Aug. 1641. ibi pag. 134.* 7

Contra Auctores, & Complices dictarum Litterarum Episcopus conficiat processum; *Eadem Sacra Congreg. Immunit. in Aliphana 27. Febr. 1634. lib. 1. Decret. Alton. pag. 901.* 8

Sacr. Congr. annullat factum Vicarii Abbatialis vigore Litteræ hortatoriæ Regiæ tamquam invalidum, suspendit ipsum a Divinis, ac inhabilitat ad dictum Officium, & alia quæcumque, etiamsi profiteatur se hæc fecisse ex mera ignorantia; *Eadem Sacra Congregatio in Nullius Cassianen. 13. Dec. 1633. lib. 2. Decret. Paul. pag. 179.* 9

Vicarius Capitularis Acherontiæ contra Ordines Sanctissimi, & Sacr. Congr. obediens Litteris Regiis de accedendo Neapolim, declaratur suspensus a Divinis, privatur Vicariatu, & inhabilitatur ad hujusmodi Officia, & ei præcipitur, ne discedat ab Urbe, & Decretum præfatum notificetur tam Nuncio, quam Capitulo per Litteras, quæ ad futuram rei memoriam retineantur in actis Nunciaturæ, & Curiæ Ecclesiasticæ Acherontinæ, & si non justificaverit allatam legitimam excusationem inhabilitandus est etiam ad Beneficia; *Ead. Sac. Congr. 5. & 13. Jul. 1633. lib. 2. Decr. Paul. pag. 160.* 10

Vicarius bene agit non parendo Litteris ad audiendum verbum Regium; *Ead. Sacr. Congr. Imm. in Catacen. 13. Sep. 1633. lib. 2. Decr. Paul. pag. 171.* 11

Idem respondeat Litteris Regiis se procedere auctoritate sua ordinaria ad defensionem Immunitatis Ecclesiasticæ sibi a Sac. Cong. demandatam; *Ead. Sac. Cong. Immunitat. in Ebroicen. 26. Feb. 1658. lib. Decret. Recci pagina 63.* 12

Idem ob inobedientiam, & transgressionem mandatorum Sanctissimi de non discedendo ab Urbe Neapolis, & de non relinquendo exercitio sui Vicariatus ex quacumque causa, etiam positis quibuscumque minis, & præceptis Ministrorum Laicorum in contrarium, de ordine Sanctissimi a Nuncio auctoritate sua ordinaria condemnatur in pœnam suspensionis ab exercitio Ordinum, & inhabilitatis ad Dignitates, Beneficia, & Officia Ecclesiastica cujusvis generis, quocumque loco, a quibuscumque, & quomodocumque in posterum obtinenda sub pœna excommunicationis Summo Pontifici reservatæ, & quousque Sanctitati suæ placuerit; *Ead. Sac. Congr. in Neap. 25. Maji & 10. ac 30. Junii 1660. lib. Decr. Recci pag. 157. & 159.* 13

Scribitur Nuncio Neapolis, ut statim per viam Monitorii judicialis cogat Episcopum Motulen. qui vocatus per Litteras hortatorias Regias ibi comparuit in quibusdam causis Ecclesiasticis ante Ministros Regios, redire ad Residentiam sub pœnis suspensionis, inhabilitationis, privationis, ac aliis arbitrio, necnon mandet Episcopo ubi fabricatus fuit processus contra dictum Episcopum per Curiam sæcularem ut ter. ser. procedat ad Censuras, & pœnas Canonicas contra omnes, qui hac in re quid gesserunt, necnon contra testes, qui se examinarunt. Insuper notificet Ministris Regiis, ut omnino se abstineant, & si paruerint, absolvat; sin minus, contra eos procedat ser. ser. remediis Sac. Can. & Apostolic. Constitutionum, ac supradicta omnia registrare faciat una cum Litteris Sac. Congr. in actis Tribunalis Nunciaturæ, ut futuris temporibus appareat, S. Sedem statim ac scientiam habuit horum omnium irritasse, ac impugnasse; *Ead. Sacr. Congregatio Immunit. in Baren. 25. Januar. 1631. lib. 2. Decr. Paul. pag. 79.* 14

Archiepiscopus Lancianen. procedere debet contra Sacerdotem suæ Diœcesis, sed Domiciliarium Civitatis Neapolis ob Litteras Hortatorias obtentas a Magistratu Laico ad præfatum Archiepiscopum, ne devenirет ad collationem Beneficii Parochialis sub prætextu, quod nominatio ejusdem spectaret ad quamdam Diœcesim; non obstante incompetentia Curiæ Archiepiscopalis Lancianen. a dicto Sacerdote interposita, eo quia tanquam Domiciliarius Civitatis Neapolis esset subditus Curiæ Archiepiscopi Neapolitani, a qua super delicto sibi imputato jam obtinuerat absolutionem ex capite innocentiæ; *Ead. Sacr. Congr. Immun. in Lancianen. 22. Febr. 1607. lib. Decr. Maraf.* 15

HOSPI-

HOSPITALE, HOSPITALARIUS.

S U M M A R I U M.

1 *Hospitale dicitur ab Hospitibus, qui ibi gratis excipiuntur, ubi vero mercede soluta peregrini hospitantur, hospitium, vel diversorium appellatur.*
2 *Hospitale est nomen generale pertinens ad omnem speciem hospitalitatis cujuscumque generis illa fuerit.*
3 *Unde quia variæ sunt species hospitalitatis, adducuntur hic sub propriis nominibus, & significatis.*
4 *Xenodochium est locus, ubi pauperes peregrini gratis recipiuntur.*
5 *Prochotrophium est locus, ubi pauperes, & mendici aluntur.*
6 *Brephotrophium est locus, in quo infantes pauperum aluntur.*
7 *Orphanotrophium est locus, in quo pueri Orphani pascuntur.*
8 *Gerontocomium, seu Gerontocomium est locus, ubi Senes, & valetudinarii, & propter senectutem solam infirmi homines curantur.*
9 *Nosocomium est locus, ubi ægroti curantur.*
10 *Nosocomii Ministri, qui ad ægrotantium curam adhibentur, Parabolani in Jure vocantur.*
11 *Gynæcotrophium dicitur locus, ubi fœminæ debilium sustentatrices habitant.*
12 *Leprosariæ sunt loca seorsum ab aliis, in gratiam illorum, qui morbo lepræ laborant, segregata.*
13 *Eleemosynariæ sunt loca, & reditus ad eleemosynas faciendas deputati.*
14 *Loca pia generali nomine hospitalia appellantur.*
15 *Hospitalia quædam sunt Religiosa, seu Ecclesiastica, & quædam non Religiosa seu non Ecclesiastica, & quænam utraque sint? ad n. 16.*
17 *Hospitale dicitur profanum, & privatum, quamvis in eo opera pietatis exerceantur.*
18 *Differentia loci pii, & Ecclesiastici assignatur.*
19 *Hospitale fuisse erectum auctoritate Episcopi colligitur ex pluribus, quæ assignantur.*
20 *Non existentibus dictis signis hospitale in dubio præsumitur Laicale, & profanum, & non erectum auctoritate Episcopi.*
21 *Hospitalia auctoritate Episcopi fundata, licet administrationem solum temporalem habeant, sunt materia simoniæ jure humano interdictæ.*
22 *Hospitalia auctoritate Episcopi fundata gaudent immunitate Ecclesiastica.*
23 *Hospitalium vero Apothecæ locatæ usui profano non gaudent immunitate.*
24 *Hospitalia fundata sine auctoritate Episcopi non sunt materia Simoniæ.*
25 *Nec talia hospitalia fundata sine auctoritate Episcopi gaudent immunitate Ecclesiastica.*
26 *Hospitalia data in titulum, vel administrationem, si habeant Beneficia annexa, vel reditus, aut proventus Ecclesiasticos, tenentur ad Seminarii contributionem.*
27 *Hospitalia tamen, quæ administrantur a Laicis, & in quibus sunt bona Laicorum, quæ data non sunt in titulum, non tenentur ad Seminarii contributionem.*
28 *Hospitale unius Diœcesis habens Beneficium annexum, quod est alterius Diœcesis, tenetur contribuere Seminario Diœcesis, in qua situm est Beneficium.*
29 *Hospitalia auctoritate Episcopi erecta, si in titulum perpetuum, aut per electionem conferantur, sunt Beneficia Ecclesiastica.*
30 *Hospitalia sunt Beneficia Ecclesiastica etiam, ubi unita sunt Ecclesiæ seu Ecclesiastico Beneficio vel per viam Electionis danda sunt in titulum.*
31 *Regularium hospitalia licet auctoritate Episcopi erigantur, non sunt Beneficia, sed quædam officia Religiosæ, & piæ administrationis.*
32 *In hospitalibus, quæ non sunt annexa, seu subjecta Monasteriis, aut Conventibus, non sunt præficiendi Religiosi tamquam Rectores.*
33 *Ordinarii locorum possunt visitare hospitalia.*
34 *Et possunt exigere ab Administratoribus rationes, & computa, tam in Visitatione, quam extra, etiam per suum Delegatum, non obstantibus quibuscumque privilegiis.*
35 *Immo Ordinarii possunt visitare hospitalia, & ab eorum Administratoribus rationes, & computa exigere, non obstante, quod a testatore, & Lege fundationis expresse excludantur.*
36 *Ordinarii possunt exigere rationem Administrationis ab hospitalibus, quæ sunt sub immediata Regum protectione.*
37 *Hospitalia autem, quæ sunt sub immediata Regum protectione, nequeunt ab Ordinariis visitari.*
38 *Hospitale aliquod visitare volenti si opponatur exceptio, quod sub immediata Regum protectione existat, non ad Sæcularem Judicem, sed ipsum Episcopum talis exceptionis cognitio, & definitio pertinet.*
39 *Ad hoc tamen, ut dicta hospitalia sint immunia a Visitatione Ordinariorum, debent esse talia a primæva sua fundatione. Nec sufficit, si hospitalia accipiantur ex post a Rege sub sui immediata protectione.*
40 *Ordinarii visitare, corrigere, & reformare possunt hospitalia omnia, etiamsi privata sint Laicorum, in casibus a jure concessis.*
41 *Hospitalia privata possunt Ordinarii visitare, corrigere, & reformare in iis tantum, quæ ad observandam voluntatem Testatorum pertinent.*
42 *Hospitalia etiam unita, in quibus Ecclesiæ sunt, & bona eorum non sunt distincta, debent ab Ordinariis visitari.*
43 *Hospitalia, quamvis debeant visitari ab Episcopo, non inde tamen prohibetur, quin & Judices Sæculares eadem visitare possint, si hoc eis aliter legitime competit.*
44 *Hospitalia administrata a Fratribus S. Joannis Dei non sunt exempta a Jurisdictione Ordinarii, nisi solum quoad Regularem Observantiam.*
45 *Vicariæ perpetuæ Parochialium unitarum, seu incorporatarum hospitalibus, & aliis Ecclesiis, collegiis, vel locis piis, non conferuntur per concursum, sed solum ad nominationem repræsentantium hospitale &c. cum solo examine facto ab ordinario de idoneitate Vicarii Curati, seu Rectoris nominati.*
46 *In alienatione bonorum hospitalis erecti auctoritate Episcopi requiruntur solemnitates requisitæ in alienatione bonorum Ecclesiasticorum.*
47 *Secus vero in alienatione bonorum hospitalis non erecti auctoritate Episcopi.*
48 *Reliqua usque ad finem non indigent summarii.*

HOspitale dicitur ab hospitibus, qui ibi gratis ex- 1
cipiuntur, ubi vero mercede soluta peregrini ho-
spitantur, Hospitium, vel Diversorium appellatur:
Barbosa *part. 2. Juris Eccles. univers. lib. 2. cap. 1. nu-*
mer. 1. Hospitale, est nomen generale pertinens ad o-
mnem speciem Hospitalitatis cujuscumque generis illa 2
fuerit; Barbosa *loc. citat.* Unde quia variæ sunt species
hospitalitatis, juvat breviter hic illas adducere sub pro-
priis nominibus, & significatis, ut traduntur *in cap.* 3
In qualibet Civitate 23. caus. 23. quæstion. 8. ibi:
„ Sancimus res ad venerabiles Ecclesias, Xenones,
„ vel Monasteria, vel Prochotrophia, vel Brephotro-
„ phia, vel Orphanotrophia, vel Gerontocomia, vel
„ denique aliud tale consortium, & Gloss. *ibidem*, &
alia Glossa *in cap. De Xenodochiis 3. de Religiosis do-*
mibus. & a Barbosa *loc. cit. a num. 2. ad 14.*
Xenodochium, seu Xenon e græco vocabulo est lo- 4
cus venerabilis, ubi pauperes peregrini gratis recipiun-
tur. Glossa *in citat. cap. In qualibet Civitate, verb.*
Xenones, & de illis loquitur textus *in cap. De Xe-*
nodochiis 3. de religiosis domibus, & in Clement. Quia
contingit, eodem titul. Prochotrophium est locus, ubi
pauperes, & mendici aluntur; Gloss. *loc. citat.* & de 5
ipso fit sermo in *leg. Sancimus, Cod. de Episcop. &*
Cleric. & in leg. Illud 19. Cod. de Sacrosanct. Ec- 6
cles. Brephotrophium est locus, in quo infantes pau-
perum aluntur; Glossa *loco citato*, & de ipso fit ser-
mo in *dict. leg. Illud 19. de Sacrosanct. Eccles.* Orpha- 7
notrophium est locus, in quo pueri orphani, idest pa-
rentibus orbati pascuntur, seu aluntur, Gloss. *loco ci-*
tato, & de ipso fit sermo in *leg. Orphanotrophos 3.*
Cod. de Episcopis. & Clericor. & Authent. de Eccles.
titul. §. final. collat. 9. Gerontocomium, seu Geron- 8
tocomium est locus, ubi senes, & valetudinarii, &
propter senectutem solam infirmi homines curantur, 9
Gloss. *loco citato*. Nosocomium dicitur locus, ubi æ-
groti curantur, de quo in *leg. Sancimus §. Sed Deo*
nobis, Cod. de Episcopis & Clericis. Nosocomii mi- 10
nistri, qui ad ægrotantium curam adhibentur, Para-
bolani in Jure vocantur, *leg. Parabolani, Cod. de il-*
lo titul. Barbosa *loco citat. numer. 8.* Gynæcotrophium di-
citur locus, ubi fœminæ debilium sustentatrices habi- 11
tant, Hostiens. *in Summa de Religiosis domibus*; Bar-
bosa *loc. citat. num. 9.* Leprosariæ sunt loca seorsum ab 12
aliis in gratiam illorum, qui morbo lepræ laborant,
segregata, ut sic contagionis periculum evitetur, de
quibus meminit textus *in capit. Cum dicat 2. de Ec-*
cles. ædificand. in Clement. 2. de præbend. & in Cle-
mentin. Quia contingit, de religiosis domibus. Eleemo- 13
synariæ sunt loca, & reditus ad eleemosynas facien-
das deputati, de quibus meminit textus *in dict. Cle-*
mentin. 2. de præbend. & ibi Gloss. *verb. Eleemosy-*
narii, & dict. *Clementin. Quia contingit*. Reperiun-
tur denique alia hujusmodi loca pia quæ licet & su- 14
pra relata generali nomine Hospitalia appellantur, li-

cet diversis nominibus secundum diversos regiminum modos soleant nuncupari, ut observant dict. Gloss. verb. Eleemosynarii, Mandos. in Regul. 1. Cancellar. quæst. 9. Gonzalez gloss. 5. §. 4. numer. 1. Barbosa loc. citat. numer. 12.

15 Hospitalia quædam sunt Religiosa, seu Ecclesiastica, & quædam non Religiosa, seu non Ecclesiastica; Glossa verb. Ecclesias in dict. Clementin. 2. de præbend. Ugolin.
16 in officio Episcop. cap. 34. in princip. num. 3. Barbos. loc. cit. num. 13. Hospitale Religiosum, seu Ecclesiasticum est illud, quod auctoritate Episcopi est constructum, & erectum; Cap. Ad hæc 4. de religiosis domibus, & communis Doctorum cum Barbosa loc. cit. num. 14. Rota part. 11. dec. 268. num. 19., & sequent. part. 19. tom. 2. dec. 630. n. 11. & seq. & sæpe alibi. Hospitale non Religiosum, seu non Ecclesiasticum est illud, quod ad libitum cujuscumque personæ sine Episcopi auctoritate fuit erectum; cap. Inter dilectos 8. de donationibus, Glossa in cap. Quidam 18. quæst. 2. quod quidem cuique permissum est, & domum suam etiam ad tempus constituere Hospitale, sed non erit locus Religiosus; & sacer; Barbos. loco citato num. 20. Zabarell. consil. 13. num. 5. Abbas consil.
17 3. num. 2. part. 3. Rota part. 2. recent. dec. 30. num. 8. Et tale Hospitale dicitur profanum, & privatum, quamvis in eo opera pietatis exerceantur Rota part. 11. dec.
18 268. num. 18. Locus enim pius, & Ecclesiasticus in hoc differunt, quod respectu loci pii sufficiat exercitium operum piorum, respectu vero loci Ecclesiastici requiritur erectio facta auctoritate Ordinarii, vel Pontificia, Rota part. 2. dec. 30. num. 7. part. 11. dec. 268. numer. 19. & sequent. part. 19. tom. 2. dec. 630. num. 11., & seq.

19 Hospitale fuisse erectum auctoritate Episcopi colligitur ex pluribus; Primo si fuit ædificatum in forma Ecclesiæ, & in eo fuit erectum campanile, & ibi per Sacerdotem celebrentur divina, seu habeat Altare lapideum consecratum. Secundo si Episcopus confirmet Ministrum, seu deputet. Tertio si habeat nomen Sancti sibi appropriati. Quarto, si in eo adsint sepulturæ, vel Cœmeterium. Quinto, si in eo baptizetur. Sexto, si recipiat decimas. Septimo, si non solvat collectas. Octavo, si eo fuit observata hospitalitas per tempus antiquissimum; Sic ex multis Barbosa loc. cit. num. 15. Pignatell. tom. 3. consult. 40. Non extantibus autem dictis signis, hospitale in dubio
20 præsumitur erectum absque Episcopi auctoritate; ac proinde potius præsumitur laicale, & profanum; Gloss. verb. Ecclesias vers. Quid in dubio in dict. Clementin. 2. de præbend., & ibi Imola num. 16. vers. Si vero non apparet, Anchar. num. 10. vers. Quid in dubio, Abbas num. 5. in fin. Rota part. 3. dec. 268. num. 5.

21 Hospitalia auctoritate Episcopi fundata licet administrationem solum temporalem habeant, sunt materia symoniæ jure humano interdictæ; Suarez de Relig. lib. 4. de symon. cap. 27. num. 11. cum seq. Sebast. Cæsar. in relect. de Eccles. Hierarchia quæstion. 2. proœm. §. 6. in fine, & disp. 14. 3. 3. n. 5. Bonacina de Simonia quæst. 4. num. 17. in fine, Barbos. loc. cit. num. 18. & alii passim,
22 arg. cap. Salvator 1. quæst. 3. Hospitalia auctoritate Episcopi fundata gaudent Ecclesiastica immunitate; sic sæpe sæpius declaravit Sac. Congregat. Immun., & signanter in una Civitatis Castellanæ 8. April. 1631. in Albanen. 4. Septembris, & 2. Octobris 1668. & est sine ullo dubio communis, Hospitalium vero Apothecæ locatæ laicis pro-
23 fanis non gaudent immunitate, Eadem Sacr. Congregat.
24 Immun. in Verulana 13. Julii 1637. Hospitalia fundata, & constructa privata auctoritate sine auctoritate Episcopi non sunt materia simoniæ; S. Antonin. 3. part. tit. 12. cap. 2. §. ultim. Panormitan. in cap. Extirpandæ §. Qui vero num. 55. de præbend. Barbos. loc. cit. nu-
25 mer. 34., & alii passim. Nec talia hospitalia sine auctoritate Episcopi fundata gaudent immunitate Ecclesiastica; Sac. Congreg. Immunit. in una Montis Alti 30. Septembris 1636, & sæpe alibi.

26 Hospitalia data in titulum, vel administrationem, si habeant beneficia annexa, vel reditus, sint proventus Ecclesiasticos, tenentur ad Seminarii contributionem juxta formam Concil. Trident. sess. 23. de reformat. cap. 18. vers. Et hospitalibus, & ita decisum fuisse a Sacr. Congregat. Concil. refert Zerola in praxi Episcop. part. 1. verb. Hospitale vers. Decimum dubium; Barbos. loc. cit.
27 num. 31. Riccius, & alii. Hospitalia tamen, quæ administrantur a Laicis, & in quibus sunt bona Laicorum, quæ data sunt, in titulum commendam, seu administrationem, non tenentur ad Seminarii contributionem, nec comprehenduntur in dict. sess. 23. cap. 18. de reformat. Sacr. Congregat. Concil. sub die 11. Januarii 1601. quam refert Sellius in Selectis canonic. capite 16. numer. 45. Barbos. in Summa Apostolic. decision. vers. Hospitale numero 10.

28 Hospitale unius Diœcesis habens beneficium annexum, quod est alterius Diœcesis, tenetur contribuere pro ratione fructuum beneficii annexi Seminario Diœcesis, in qua situm est Beneficium, Sacr. Congregat. Concil. apud Armendar. in addit. ad recopil. legum Navarræ lib. 4. tit. 20. lib. 1. §. 2. de Hospital. num. 15. Barbos. loc. cit. num. 9.

Hospitalia auctoritate Episcopi erecta, si in titulum 29
perpetuum, aut per electionem conferantur, sunt beneficia Ecclesiastica; Clementin. Quia contigit, §. Ut autem, de religiosis domibus, Gonzalez in Regul. 8. Cancellar. glossa 5. §. 4. nu. 14. Garzias de Benefic. part. 1. cap. 3. a num. 2. Barbosa lib. 2. Jur. Eccles. cap. 11. num. 26. cum communi aliorum, & Rota in Alexandrina Benefi-
cii 8. Aprilis 1625. coram Merlino. Hospitalia sunt Be- 30
neficia Ecclesiastica, etiam ubi unita sunt Ecclesiæ, seu Ecclesiastico beneficio, vel per viam electionis danda sunt in titulum, Gonzalez loc. cit. §. 4. num. 16. Garzias loc. cit. num. 2. Barbosa loc. cit. num. 28. Amostaz de causis piis tom. 2. lib. 4. cap. 11. num. 19., Rota apud Merlinum decis. 49. num. 6. Marescottus variar. lib. 1. cap.
3. num. 8., & alii passim. Regularium Hospitalia, licet 31
auctoritate Episcopi erigantur non sint beneficia, sed quædam officia religiosa, & piæ administrationis, quæ etiam Laicis concedi valent, quamvis Cappellas, aut Ecclesias habeant annexas, & decimas percipiant, ut colligitur ex Clement. Per litteras 2. de præbend. & ex dict. Clement. Quia contigit §. Ut autem de religiosis domibus; Pasqualigo tom. 2. decis. 13. part. 7. num. 4. Velasco consult. 105. numer. 31. Marescottus loc. citat. cap. 3. num. 15., & alii. Et ratio est, quia ipsis dantur tantum, ut tanquam Administratores curent recipere, nutrire, & cura-
re pauperes secundum institutiones, & facultates Hospi- 32
talium. In hospitalibus, quæ non sunt annexa, seu subjecta Monasteriis, seu Conventibus, non sunt præficiendi Religiosi tanquam Rectores, seu Administratores, bene vero possunt præfici Clerici sæculares tanquam Rectores, & Laici quoque admissi Tutorum, & Curatorum pro recto regimine ipsorum hospitalium Barbosa loc. cit. num. 39. Lotter. de re benef. lib. 3. quæst. 6. num. 33. Amostaz loc. cit. num. 38., & alii.

Ordinarii locorum possunt visitare hospitalia, Concil. 33
Trid. sess. 2. cap. 8. de reformat. Et possunt exigere ab Ad- 34
ministratoribus rationes, & computa, tam in Visitatione, quam extra, etiam per suum Delegatum, non obstantibus quibuscumque privilegiis; Concilii Tridentini dict. sess. 22. cap. 8. & 9. de reformation., & sæpe sæ-
pius Sacra Congregatione, ut videri possunt decreta sub 35
verb. Administratio, vel Administrator numer. 2. Immo Ordinarii possunt visitare hospitalia, & ab eorum Administratoribus rationes, & computa exigere, non obstante quod a Testatore, & Lege fundationis expresse excludantur; vide citat. verb. Administratio numer. 3., 4., & 5. ubi dantur decreta, & afferuntur Ju-
ra, & rationes. Ordinarii possunt exigere rationem ad- 36
ministrationis ab hospitalibus, quæ sunt sub immediata Regum protectione. Sic pluries decrevit Sacra Congregatio Concilii. Vide cit. verb. Administratio num. 12. 13.
& 14., ubi afferuntur Decreta. Hospitalia autem, quæ 37
sunt sub immediata Regum protectione, nequeunt ab Ordinariis visitari, Concilii Tridentini cap. 8. sess. 22. de re-
form. Hospitale aliquod visitare volenti, si opponatur ex- 38
ceptio, quod sub immediata Regum protectione existat, non ad sæcularem Judicem, sed ad ipsum Episcopum talis exceptionis cognitio, & definitio pertinet. Sacra Congregatio Concilii apud Leuranum tom. 2. c. 6. num. 41., & apud Barbos. in Summ. Apostolic. decis. verb. Hospita-
le num. 7., & apud alios ibi citatos. Ad hoc tamen, ut 39
hospitalia sub immediata protectione Regum existentia sint immunia a Visitatione Ordinariorum, debent esse talia a primæva sua fundatione, nec sufficit, si hospitalia accipiantur ex post a Rege sub immediata sui protectione, ut eximantur a Jurisdictione Ordinarii; Habentur ad hoc responsa, & decreta Sacræ Congregationis Concilii in una Messanen. Vide dict. verb. Administratio num. 15. 16. 17. & 18. ubi ad litteram dantur.

Ordinarii visitare, corrigere, & reformare possunt ho- 40
spitalia omnia, etiamsi privata sint Laicorum in casibus a jure concessis, scilicet ob negligentiam, vel ob dilapidationem bonorum, & ut Testatoris voluntas servetur; Sacra Congregatio Concilii testibus Barbos. in dict. Sum-
mario num. 1., & Armendar. Maria, & Lezana ab ipso 41
ibi citatis. Hospitalia privata possunt Ordinarii visitare, corrigere, & reformare in iis tantum, quæ ad observandam voluntatem Fundatorum pertinent, & ex Decreto Concil. Tridènt. sess. 22. cap. 9. de reformat. exigere rationem ab Administratoribus ipsorum una tamen cum illis deputatis, quibus ex consuetudine ratio reddenda est. Sacra Congregatio Concilii apud Barbosam loc. citat. nu-
mer. 5., & apud Armendar. ab ipso ibi cit. Hospitalia e- 42
tiam unita, in quibus Ecclesiæ sunt vel assidue Divina Officia celebrantur, & bona eorum non sunt distincta, debent ab Ordinariis visitari. Sac. Congr. Concil. apud Lezanam in summa q. q. Regular. tom. 2. cap. 6. num. 11. Barbosa loc. cit. num. 3. Hospitalia quamvis debeant visitari ab Episcopis vigore Concil. sess. 22. cap. 8. de reform. non inde tamen prohibetur, quin, & Judices sæculares eadem visitare possint, si hoc eis alias legitime competat. Sacr. Congregat. Concil. apud Barbosam loc. cit. num. 4., & Ar-

& Armendar., & Lezanam ab ipso ubi cit. Hospitalia quae
45 administrentur a Fratribus S. Joannis Dei non sunt exempta a Jurisdictione Ordinarii, nisi solum quoad Regularem Observantiam, *Sac. Congr. Concil. in Aversana 12. Januarii 1632.* apud Barbosam *loc. cit. num. 12.*, & apud alios ab ipso *ibi cit.*

46 Vicariae perpetuae Parochialium unitarum, seu incorporatarum Hospitalibus, & aliis Ecclesiis, Collegiis, vel locis piis, in quibus non proprie Parochus, sed Vicarius habens solum exercitium Curae, ponendus est, non conferuntur per concursum, sed solum ad nominationem, seu praesentationem Repraesentantium Hospitale, Collegium, vel locum pium, cui Parochialis unita est, seu ejus Vicarii praevio examine Ordinarii, conferuntur; sic expresse statuit S. Pius V. in Constit. 47. incip. *Ad exequendum*, ubi §. 4. sic ait: *Volumus insuper, & ita mandamus, quod dicti Vicarii perpetui non ad liberam Ordinariorum electionem, sed ad nominationem illorum, in quorum Ecclesiis unitis ponuntur cum ipsorum Ordinariorum, seu eorum Vicariorum praevio examine, & approbatione deputentur*: Nec immerito: nam propter unionem perpetuo factam Ecclesia Parochialis censetur accessoria alteri Ecclesiae, Collegio, Hospitali, loco pio &c. *Cap. Extirpandae 30. §. Qui vero, de praebend.* atque per se numquam censetur vacare juxta *Clementinam unic. de Excessibus Praelatorum, §. Quidam etiam Ecclesias*, sed sumunt naturam, consuetudines, & privilegia principalis, cui est annexa. Glossa *Cap. unic. Ne sede vacante, verb. Unienda*. Siquidem in ea attenditur tantum qualitas, & natura beneficii principalis, non autem accessorii, *arg. Clementin. Per litteras cap. 2. de praebend.* juncta *Regula 42. juris in 6. Accessorium naturam sequi congruit Principalis*. Unde Tridentinum requirens concursum in Collatione Ecclesiarum Parochialium, non habet locum in Vicariis seu Ecclesiis perpetuo, & accessorie unitis Hospitalibus, Collegiis, aliisque locis piis, ubi Vicarii, seu Parochi habent solum exercitium Curae. *Rota part. 2. recent. decis. 579. num. 10., & dec. 710. n. 1., & part. 4. tom. 1. decis. 352. n. 6.*, & saepe alibi.

47 In alienatione bonorum Hospitalis erecti auctoritate Episcopi requiruntur solemnitates requisitae in alienatione bonorum Ecclesiasticorum. Pignatel. *tom. 4. consultat. 21. num. 1.* cum communi aliorum. & sic censuit *Sac. Congr. Episcop., & Regul. pro Hospitali de disciplina nuncupato, & Confraternitate S. Joannis Terrae Caprarolae Dioecesis Civitatis Castellanae sub die 2. Augusti 1641. & 30. Augusti 1742.* Et ratio est, quia hujusmodi bona sunt Ecclesiastica, & proinde non possunt sine solemnitatibus alienari. Si vero Hospitale non sit erectum Auctoritate Episcopi, nec constet ex signis adductis *sub num. 14. cit. tit.*, ipsius bona possunt alienari absque ullo beneplacito Apostolico, & sine aliis solemnitatibus in alienatione bonorum Ecclesiasticorum requisitis. Bald. in *Authent. Hoc jus porrectum num. 3., & sequent. Cod. de Sacrosanct. Eccles.* Idem *in cap. de quarta num. 6., & sequent. de praescript., & cap. 2. num. 11. de foro compet.* Gratian. *canon. quaest. lib. 1. cap. 35. numer. 16.* Riccius *in praxi fori Eccles. tit. de alienat. rerum Ecclesiasticar. 147. numer. 4.* ac refertur de verbo Barbosa *de Offic., & potestat. Episcop. part. 3. allegat. 71. num. 22, & seq.* ac Bonacina *in tract. de alienat. bonor. Ecclesiast. part. 2. quaest. unic. punct. 2. num. 10. & sequent., & in tract. de Feud., & Emphyt. disput. 3. part. 8. punct. 4. nu. 21.* Pignatell. *loc. cit. n. 4., & seq.*, & alii vide verb. *Confraternitas artic. 6. num. 5.* ubi late ad rem.

48 Ad instantiam Domini Dominici Sabbatini Parochi Sancti Nicolai in carcere contra Archihospitale Consolationis de Urbe fuerunt proposita sequentia dubia.

1 *An liceat Ministris Consolationis Urbis benedicere Mulieres post partum, & aqua tempore Paschali?*
2 *Retinere Confessarios in Ecclesia ad audiendas Populi Confessiones?*
3 *Facere processionem per Parochiam infra octavam sanctissimi Corporis Christi, & praesertim die, de quo fit per Ecclesiam Parochialem?*
4 *Associare Cadavera alibi tumulanda cum Cruce, & ab Hospitalibus ad locum Caterae, & impedire Parochum ne accedat pro illis ad januas Hospitalium?*

Et ponente Eminentissimo Bichio Sacr. Congregat. Visitationis Apostolicae die 15. Septembris 1695. respondit.

Ad 1. negative.
Ad 2. negative, nisi de licentia Eminentissimi Vicarii.
Ad 3. negative, praeterquam intra Ecclesiam duntaxat.
Ad 4. negative.

Quibus accedit sententia A. C. sub die 23. Decembris ejusdem anni.

49 Domus nuncupata Hospitale, si non sit constructa auctoritate Episcop. ad publicum bonum, non gaudet immunitate. *Sac. Cong. Immunit. in una Montis Alti 30. Septembr. 1636. lib. 3. Decret. Pauluc. pag. 15.*

Visitatio Hospitalis incurabilium Civitatis Neapolis cum Monasteriis Monialium annexis spectat ad Archiepiscopum. *Eadem Sac. Congr. Immun. in Neapol. 6. Maji 1631. lib. 2. Decret. Paulus. pag. 77.* 50

Ad Episcopum pertinet declarare super Immunitate Hospitalis. *Eadem Sac. Congregat. Immunit. in Mutinensi. 4. Decemb. 1694. lib. 1. Decret. Vallem. pag. 159.* 51

Hospitale non habens requisita, reputatur tamen pro loco immuni communiter, & in pluribus casibus in tale veneratum, gaudet immunitate, sed injungitur Vicario, ut declaret per Edictum, deinceps non esse immune. *Eadem Sac. Congregat. Immun. in Spoletana 11. Januar. 1664. lib. 3. Decret. Albertuti pag. 251.* 52

Cortile Hospitalis S. Aegidii Perusiae gaudet privilegio Immunitatis. At tabernacula, ubi vinum venditur, ad obvianda inconvenientia omnino amoveantur. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Perusina 12. Junii 1668. lib. 1. Decret. Albertut. pag. 152.* 53

Hospitale S. Mariae Civitatis Amerinae, dictum Laicorum, gaudet immunitate, cum habeat requisita. *Eadem Sac. Cong. Immun. in Amerina 27. Maji 1687.* 54

Hospitale magnum Viterbii non gaudet. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Viterbien. 22. Junii 1666. lib. Decret. Borromi. pag. 69.* 55

Hospitale quod dicitur *de' Vagabondi* in loco Fabriani, quod solummodo inservit, ut ajunt, *per dar coperto a' povere*, quamvis erectum auctoritate Episcopi, ex hactenus deductis non gaudet. *Eadem Sac. Congr. Immun. in Camerinen. 7. Maj. 1658. lib. Decr. Rotti pag. 84.* 56

Hospitali erecto pro peregrinis, & infirmis Episcopus non permittat introduci per modum Hospitii Barrigellos, seu alios Ministros Curiae Laicalis, vel quemlibet alium cum armis, & contra attentantes procedat, prout de jure etiam per censuras. *Ead. Sac. Congr. Immun. in Aprutina 1. Jan. 1676. lib. 1. Dec. Alt. pag. 189.* 57

Datur Episcopo facultas extrahendi e loco immuni triticum pertinens ad Hospitale, quatenus eidem constet de debito Hospitalis erga Seminarium ad effectum solvendi Creditoribus. *Ead. Sacr. Cong. Immun. in Tudertina 9. Junii 1694. lib. 1. Decr. Vall. pag. 1626.* 58

Item datur facultas perquirendi, & extrahendi res furto sublatas reconditas in Hospitali, dummodo res extractae inservire non possint pro corpore delicti. *Ead. Sacr. Congreg. Immun. in Spoletana 18. Decembris dicti anni, & lib. pag. 165.* 59

Consilio de restitutione, & de condonatis partis, ac praevio juramento de non incurrendo amplius in similia, absolventur Consiliarii Communitatis, qui abduxerunt bestias e prandio Hospitalis. *Eadem Sacra Congregat. Immunit. in Castellan. 13. Septembris 1695. dict. lib. p. 215.* 60

Custos Hospitalis durante servitio gaudet privilegio Fori, si Hospitale sit erectum auctoritate Ecclesiastica. *Eadem Sacr. Congr. Immun. in Salernit. 28. August. 1664. libr. Decr. Rocci pag. 503. in Ripana 21. Martii 1645. lib. 3. Decr. Paulut. pag. 246.* 61

Hospitalarius salariatus, & ejus Familia Hospitalis erecti cum auctoritate ordinaria praestantes assistentiam, & servitium infirmis gaudent privilegio Fori. *Eadem Sacr. Congr. Immunit. in Nullius Atini 1. Martii 1697. libr. 1. Decr. Vallem. pag. 171.* 62

Imo Hospitalarius, seu addictus servitio Hospitalis gaudet, nedum privilegio Fori, sed etiam Exemptione pro bonis. *Eadem Sacr. Congreg. Immun. in Beneventana 20. Martii 1630. lib. 2. Decret. Paul. pag. 3., & 16. Septemb. d. anni, & lib. pag. 57.* 63

Hospitalarius Laicus, qui singulis annis eligitur, & deputatur a Confraternitate absque approbatione Episcopi pro servitio Hospitalis Civitatis Albanensis gaudet privilegio Fori. *Eadem Sacr. Cong. Immun. in eadem 2. Octobris 1668. lib. 1. Decr. Altov. pag. 290.* 64

Causa contra Hospitalarium ad Ordinarium, non ad Gubernatorem spectat. *Eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Beneven. 17. Decembris 1630. libr. 2. Decret. Paul. pag. 67.* 65

Custos Hospitalis defendendus est per Ordinarium Curiae laicae; *Eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Nullius Abbatiae S. Rufili 20. Novembris 1695. lib. 1. Decr. Vallem. pag. 231.* 66

Prior Hospitalis ratione furti a se commissi in *Magazeno* Hospitalis gaudet immunitate Ecclesiastica. *Eadem Sacr. Congregat. Immun. in Viterbien. 8. Jan. 1632. lib. 2. Decretal. Paul. pag. 3.* 67

In causa furti qualificati facultatem procedendi contra Hospitalarium S. Antonii habet Ordinarius. *Eadem Sacr. Congregat. Immunit. in Interamn. 17. Maji dicti anni, & lib. pag. 191.* 68

Novæ additiones ex aliena manu.

1 FRequenter Hospitalia exemptionem prætendunt a jurisdictione Parochi; Quid autem requiratur, ut hospitalia exempta dici queant a jurisdictione Parochi, ita ut Rectores vice Parochi fungantur, expendit Rota in *Valentina Jurisdictionis super manutentione 26. Junii 1754. cor. Illustrissimo Figueroa.*

HOSPITATIO MILITUM. Vide verb. *Miles* a num. 17. ad 26.

HOSPITIA REGULARIUM.

S U M M A R I U M.

1 *Hospitia non possunt a Regularibus recipi, & retinere nisi de licentia speciali Sedis Apostolicæ, seu Sacr. Congr. & servatis ad unguem omnibus conditionibus requisitis.*

2 *Hodie enim prohibitum est Regularibus recipere non solum novos Conventus, & Ecclesias, sed etiam Domos, & qualscunque habitationes sine licentia Sedis Apostolicæ, & Ordinarii. Et quæcunque hospitia aliter recepta, declarata sunt suppressa, & extincta, & Fratres in eis degentes incidunt in pœnas degentium extra Claustra.*

3 *Episcopi possunt procedere contra Regulares in similibus hospitiis degentes.*

4 *Pro erectione hospitiorum Regularium observandum est etiam Breve Innocentii XI. quod adducitur, n. 4.*

5 *Regulares non possunt sine licentia Sedis Apost. reducere hospitium in Conventum, & Oratorium in Ecclesiam.*

6 *Hospitium simplex non est, ubi adest Ecclesia.*

7 *Nec etiam locus, ubi januis apertis celebrantur Missæ, administrantur Sacramenta, sepeliuntur mortuorum cadavera, & pulsantur campanæ, reputari potest simplex hospitium, sed verus Conventus, adeoque pro ejus erectione, & retentione servandæ sunt Constitutiones pro erigendis novis Conventibus.*

8 *Simplex hospitium non potest habere Ecclesiam, sed tantum Oratorium privatum, nec Campanam, nec ibi administrari possunt Sacramenta, nec potest habere continuam permansionem Religiosorum, nisi infirmorum, & servientium, nec sepulturam, nisi specialiter concedatur.*

9 *Hospitium privatum justa interveniente causa facile a Sacra Congregatione concedi solet Regularibus.*

10 *Idem & hospitii translatio.*

11 *Patres Reformati non possunt habere privatum hospitium in illis Civitatibus, & Oppidis, in quibus moram facere possunt in Conventibus Patrum Observantium.*

12 *Patres Reformati Provinciæ non possunt transferre suum antiquum hospitium ad Conventum S. Joannis Baptistæ, alias Congregationis Jesuatorum suppressæ, intra mœnia Civitatis Florentiæ existentem, sed tenentur remanere in dicto suo antiquo hospitio, servata ejusdem hospitii forma.*

1 HOspitia non possunt a Regularibus recipi, & retineri, nisi de licentia speciali Sedis Apostolicæ, seu Sacræ Congregat. & servatis ad unguem omnibus conditionibus præscriptis a Sacra Congregat. Episcop. & Regul. 15. Septembris 1690. in decreto relato sub verb. *Conventus art. 1. num. 9.* & sæpe sæpius confirmato; *Vide ibi*, Hodie enim stantibus Constitutionibus Gregorii XV. Urba-
2 ni VIII. & Innocentii X. allatis sub dict. verb. *Conventus art. 1. 4 num. 3. ad 5.* prohibitum est Regularibus recipere non solum novos Conventus, & Ecclesias, sed etiam Domos, & qualscunque alias habitationes sine licentia Sedis Apostolicæ, & Ordinarii; Unde Sacra Congregatio post dictas Constitutiones plures decrevit, Hospitia aliter recepta intelligenda esse in futurum suppressa, & extincta, & Fratres in eis degentes incidere in pœnas degentium extra Claustra, non obstante qualibet exemptione; *Sic die 14. Septembris 1629. & 7. Augusti 1644. 12. April. 1647. 10. Decembris 1649. 16. Junii 1650.*
3 *15. Junii 1651.* & pluries alias. Hinc si Episcopi in suis Diœcesibus contra præscriptam formam Regulares Hospitia reperirent, possunt uti jure suo, & quamprimum Sacram Congregation. instructam reddere pro opportuno remedio, ut post alia decreta tradit Monacell. *tom. 1. tit. 6. formul. 19. num. 19.*

4 Pro erectione Hospitiorum Regularium observandum est etiam Breve Innocent. XI. editum sub *die 10. Aprilis 1686.* & relatum sub verb. *Conventus art. 1. num. 24.* Vide ibi.

5 Regulares non possunt sine Sedis Apostol. seu Sacræ Congregat. licentia reducere Hospitium in Conventum & Oratorium in Ecclesiam, ut pluries decrevit *Sac. Congregat. Episcop. & Regul.* & signanter *14. Junii 1641. 27. Ap. 1646. & 13. Februarii 1647.* Hospitium enim non est, ubi [6] adest Ecclesia, alias fraudarentur Constitutiones erigendi Monasteria sub nomine hospitiorum ad evitandam illarum pœnam; *leg. In fundo 38. ff. de rei vindicat. leg. In fraudem ff. de jure Fisci, leg. Si quid dolo 2 ff. si quid in fraudem, l. Non est dubium 5. Cod. de Legatis*, ut dicit Rota in *Toletana Manutentionis coram Bernlagua decis. 225. n. 8. p. 13. recent.* Nec locus, ubi januis apertis celebrantur Missæ, admini- [7] strantur Sacramenta, sepeliuntur mortuorum cadavera, & pulsantur campanæ, reputari potest simplex hospitium, sed signa prædicti eum demonstrant verum Conventum cum sua vera Ecclesia, adeoque pro ipsius erectione, apertione, & retentione servandæ sunt Constitutiones de non erigendis novis Conventibus; Rota *loc. cit. decis. 225. n. 6.* & ibid. *decis. 231. n. 12.* Lezana *p. 4. verb. Monasteria n. 6.* Donat. *prax. rer. Regul. part. 2. tract. 1. q. 22. n. 7.* Gelpod. *de exempt. Regular. cap. 1. dub. 6. num. 4.* & alii passim. Simplex [8] enim hospitium habere non posse Ecclesiam, sed tantum Oratorium privatum, cujus ingressus in viam publicam immediate non respondeat, nec posse habere campanam, nec ibi posse administrari Sacramenta, nec habere continuam permansionem Religiosorum, nisi infirmorum, & servientium, nec sepulturam, nisi specialiter concedatur, pluries decrevit *Sac. Congreg. Episcop. & Regul.* & signanter *7. Januarii 1617. 3. Apr. 1618. 16. Novemb. 1646. 10. Dec. 1649. 16. Apr. 1652.* apud Nicol. *in Flosculis verb. Hospitium n. 1.* Vide alia Decreta sub verb. *Conventus art. 1. n. 9.*

9 Hospitium privatum justa interveniente causa facile solet a Sacra Congregat. Episc. & Regular. concedi Regularibus, ut pluries concessit, & signanter *Ead. Sac. Congreg. in Mantuana hospitii Roverbell. 8. Augusti 1710.* Ponente Em. Cardinali Gozzadino, apud Ursayam *tom. 1. part. 2. discept. 8. num. 19.* ibi: *Pro gratia hospitii privati tantum*, & sic sæpe alibi.

10 Hospitii translationi locus est, justa accedente causa, ut posse transferri non semel concessit *Sacr. Congr. Episcop. & Regul.*, & signanter *in Novarien. Translationis hospitii Galliate 24. Julii 1711.* Ponente Em. Grimaldo, apud Ursayam *loc. cit. discept. 7. n. 41.*, ibi: *Arbitrio Episcopi pro usu hospitii tantum.*

11 Patres Reformati non possunt habere privatum hospitium in illis Civitatibus, & Oppidis, in quibus moram facere possunt in Conventibus PP. Observantium; Sic *Sac. Congr. Episcop. & Regul. in Lunden. 5 Septemb. 1710.* ubi in causa vertente inter ipsos PP. Reformatos Loci Codunei, & PP. Observantes Loci Sancti Columbani pro jure quæstuandi, tria dubia proposita fuerunt, Ponente Em. Card. de Abdua, ad quorum secundum conceptum his verbis: II. *An liceat eisdem Patribus Reformatis habere hospitium proprium in dicto Loco Sancti Columbani, seu potius debeant hospitari in Conventu Minorum Observantium S. Francisci sito in dicto Loco S. Columbani?* Sic fuit responsum, *Ad II. Negative quoad primam partem. Affirmative quoad secundam*; Sic apud Ursayam *tom. 8. part. 1. discept. 40. a num. 145.*

12 Patres Reformati Provinciæ Tusciæ non possunt transferre suum antiquum hospitium ad Conventum S. Joannis Baptistæ, alias Congregationis Fratrum Jesuatorum suppressæ intra mœnia Civitatis Florentiæ existentem, sed tenentur remanere in dicto suo antiquo hospitio, servata ejusdem hospitii forma; *Sac. Congr. Episcop. & Regul. in Florentina 26. Martii 1677.* apud Matthæuc. Official. Curiæ quoad Conventus *sub n. 23.*

Novæ additiones ex aliena manu.

HOspitium vere, & proprie dicitur illud, quod deser- 1 vit, ut inquit Rota *in Eysteten. Fundationis hospitii 25. Junii 1729. §. 15. coram bon. mem. Ratto inter impressas dec. 258. n. 23.* tantummodo pro recipiendis Religiosis itinerantibus, & in quo propterea nulla servatur forma regularis, non erigitur Ecclesia seu Oratorium formale cum janua in publicæ, sed tantum Oratorium internum ad effectum inibi Missas, & Oratorium privatum celebrandi, non administrantur Sacramenta, non fiunt publicæ conciones, nec divina, aliaque functiones peraguntur, non tumulantur cadavera, nec teruntur campanæ, nec aliud vero Conventui congruens.

2 Gravis autem est quæstio, an in erectione hospitii requirantur illæ ipsæ solemnitates requisitæ in erectione Conventus, de quibus verba fecimus in *additione ad verbum, Conventus art. 1.?*

3 Notant communiter *Cesped. de Exempt. Regular. cap. 1. dub. 6. num. 1. Tamburin. de Jure Abbat. tom. 3. disput. 5. quæst. 1. num. 10. Novar. in Summ. Bullar. part. 1. comment. 82. num. 11. Donat. in Prax. Regular. tom. 1. part. 2. tract. 1. de Monaster. ædif. quæst. 22. numer. 1. & seq.*

4 At recte Rota *in dict. Eysteten. Fundationis hospitii 25. Junii 1729. §. 16. coram bon. mem. Ratto inter impressas dec. 259. n. 24. Concludo (ait) quod in Fundatione simplicis hospitii non requirantur solemnitates Constitutionibus Apostolicis præscriptæ, ad summum procedi potest quando* con-

concurrant prædicta requisita pro erectione simplicis hospitii, in quibus terminis loquuntur Auctoritates in objecto allegatæ; secus vero quando in hujusmodi locis religiosis adest Ecclesia publica, pulsantur campanæ, atque administrantur Sacramenta, quia tunc discrepantia eorumdem locorum a cæteris Monasteriis consistit duntaxat in palliato nomine hospitii, & propterea si erigi possunt absque debitis requisitis, Apostolicæ Constitutiones certam edicentes formam in Constructione Monasteriorum servandam remanerent elusoriæ.

HYDROMANTIA.

Vide verb. *Superstitio num.* 17.

HYPOTHECA, PIGNUS.

SUMMARIUM.

1 *Hypotheca, & Pignus large conveniunt.*
2 *Stricte autem, & proprie differunt; & assignatur differentia.*
3 *Quo ad effectum tamen hypotheca, & pignus non differunt.*
4 *Pignus dupliciter potest sumi, scilicet pro re ipsa oppignorata, & pro ipso contractu pignoratitio.*
5 *Datur definitio Pignoris late sumpti, & similiter Hypothecæ*, ad n. 6.
7 *Pignus, seu Hypotheca alia est expressa, & alia tacita, & quæ sit utraque?*
8 *Pignus, seu Hypotheca expressa alia est generalis, & alia specialis, & quæ sit utraque?*
9 *Uxor ratione dotis habet tacitam hypothecam in cunctis bonis mariti etiam in casu, quo Maritus ob delictum privari debeat bonis.*
10 *Etiam Maritus habet e contra tacitam hypothecam in bonis Uxoris pro Dote promissa sibi præstanda.*
11 *Liberi prioris matrimonii habent tacitam Hypothecam in bonis Parentis ad secundas nuptias transeuntis.*
12 *Pupilli, & Minores habent tacitam Hypothecam in cunctis bonis Tutorum, & Curatorum.*
13 *Tacitam Hypothecam habet Pupillus in rebus ex ipsis pecuniis emptis.*
14 *Ecclesiæ, Collegia, aliæque Causæ piæ habent tacitam Hypothecam in bonis Prælati, vel alterius administratoris rerum ad similes pias causas pertinentium.*
15 *Tacitam Hypothecam habent Legatarii, & Fideicommissarii in bonis a Testatore relictis.*
16 *Qui mutuas dat pecunias pro reficiendo ædificio, habet tacitam Hypothecam in ædificio suis pecuniis refecto.*
17 *Venditor habet tacitam Hypothecam in re vendita, usque dum pretium ei etiam sit solutum.*
18 *Locator habet tacitam Hypothecam in omnibus a Conductore in domum, vel prædium illatis, & invectis, non tantum pro pensione, sed etiam pro deteriorratione rei locatæ.*
19 *Tacitam Hypothecam habet Fiscus in bonis contrahentium cum eo, & in bonis suorum Officialium, & administratorum.*
20 *Hypothecare, & oppignorare possunt omnes illi, qui rerum suarum administrationem habent.*
21 *Tutor, & Curator possunt oppignorare, & hypothecare res Minorum, & Pupillorum pro eorumdem utilitate.*
22 *Oppignorare, & hypothecare etiam potest Procurator, vel negotiorum gestor, si ad hoc speciale mandatum habet, vel si habet mandatum generale cum libera potestate.*
23 *Prælati Ecclesiarum generaliter, non item specialiter hypothecare possunt res Ecclesiæ.*
24 *Regulares possunt hypothecare hypotheca generali bona suorum Monasteriorum.*
25 *Rectores Ecclesiarum possunt hypothecare hypotheca generali bona Ecclesiæ etiam sine licentia Episcopi.*
26 *Res omnes, quæ emi, & vendi possunt, etiam oppignorari, & hypothecari possunt.*
27 *Et sic e contra res, quæ emi, & vendi nequeunt, hypothecari, seu oppignorari etiam non possunt.*
28 *Creditor pignus habens potest illud alteri oppignorare.*
29 *Creditor inscio, & invito Debitore non potest uti pignore, & si utatur furtum committit, & furti tenetur.*
30 *Creditor potest fructus percipere ex pignore, sed dein in sortem computare debet.*
31 *Immo Creditor restituere debet etiam fructus, quos ex pignore percipere potuisset, & sua culpa non percepit.*
32 *Antichresum pactum quid sit?*
33 *Est illicitum, & usurarium.*
34 *Legis commissoriæ pactum quid sit?*
35 *Est illicitum, & usurarium.*
36 *Licitum est sequens pactum, si intra præfixum tempus solutio facta non fuerit, tunc Pignus sit Creditori venditum justo pretio.*
37 *Sic etiam licitum est istud, ut si Debitor in mora solvendi sit, possit Creditor Pignus statim vendere, & reliquum de recepto pretio restituere ipsi Debitori.*
38 *In utroque dicto casu non est opus, ut Creditor debitorem de solutione prius moneat.*
39 *Si oppignoratio facta est sine ullo pacto de vendendo, vel non, tunc potest quidem Creditor pignus vendere; sed prius præmissa una saltem monitione, & expectato ex post biennio, antequam vendat.*
40 *Si oppignoratio facta sit cum pacto ne vendatur, vendi nihilominus potest post biennium, sed non nisi trina monitione de solvendo prius præmissa.*
41 *Creditor pignus vendens non potest illud sibi ipsi emere, ne quidem per interpositam personam, nisi de licentia Judicis &c.*
42 *Creditori Hypothecario competit jus prælationis præ Creditoribus non specialiter privilegiatis. Si autem eadem res fuerit pluribus oppignorata, potior est in jure, qui prior est in tempore.*
43 *Nec refert, an prior Creditor habeat Hypothecam specialem, vel generalem.*
44 *In pignore eodem tempore pluribus constituto præcedit ille, qui pignus possidet, & si nullus possidet, æquali jure utuntur.*
45 *Creditor tenetur pignus sibi traditum exacta diligentia tueri, & conservare, aliter tenetur resarcire damna ejus culpa lata, vel levi pignori illata.*
46 *Creditor debito sibi soluto tenetur pignus restituere.*
47 *Immo una cum pignore tenetur Creditor restituere etiam omnes fructus ex pignore perceptos.*
48 *Potest tamen Creditor detrahere expensas, quas fecit in tuendo, custodiendo, & meliorando pignore.*

HYpotheca, & Pignus large loquendo, tam a Doctori- 1
bus quam a Jure sæpe sæpius confunduntur, nulla
nisi nominis distinctione inter utrumque admissa, *leg. Res*
5. 1. ff. de Pignoribus, & Hypothecis, ibi: *Inter Pignus*
autem, & Hypothecam nominis tantum sonus differt; Ro-
ta recent. *part. 6, tom. 1. decis.* 179. *n.* 78. *Stricte autem*, 2
& proprie loquendo adest inter ipsa aliqua differentia,
quæ potissimum consistit in hoc, quod Pignus proprie lo-
cum habet in rebus, quæ manu traduntur Creditoribus,
atque fere in mobilibus rebus tantum locum habet, quæ
Creditoribus tradi solent, unde a pugno appellatum est
Pignus; *l. Pignus* 238. *§. Pignus, de verb. signif.* ibi:
*Pignus appellatum est a pugno, quia res, quæ pignori dan-
tur, manu traduntur; unde etiam videri est, verum esse,
quod quidam putant Pignus proprie rei mobilis esse.* Hy-
potheca autem consistit fere tantum in rebus immobili-
bus, vel quæ non traduntur Creditoribus, sed penes De-
bitorem manent, obligatæ tamen Creditori: adeoque Hy-
potheca nuda conventione contrahitur *§. Item Serviana*
Inst. de action. ibi: *Inter Pignus, & Hypothecam diffe-
rentia est, nam Pignoris appellatione eam proprie rem con-
tineri dicimus, quæ simul etiam traditur Creditori, maxi-
me si mobilis sit. At eam, quæ sine traditione nuda con-
ventione tenetur, proprie Hypothecæ appellatione contineri
dicimus*, Azorius *part.* 3. *Institut. moral. lib.* 7. *tract. de
Pignoribus cap.* 2. *quæst.* 2. [illegible] *lib.* 3. *Decretal. tit.* 21.
num. 2. & alii passim. Quoad effectum tamen Pignus, & 3
Hypotheca non differunt, cum ex utroque eadem acqui-
ratur Creditori *actio Hypothecaria*, vi cujus ipse Creditor
rem oppignoratam, vel Hypothecatam, ubicumque exi-
stat, donec debitum solvatur, exigere potest; Sicuti e con-
tra Debitor rem pignori datam potest, soluto debito, re-
petere; *arg. §. Item Serviana, Institut. de action.*
ibi: *Inter Pignus, & Hypothecam quantum ad actionem
Hypothecariam nihil interest.*

Pignus dupliciter potest sumi. Primo pro re ipsa oppi- 4
gnorata, seu quæ in pignus datur, ut patet ex totis fer-
me titulis *ff.* & *Cod. de distract. pig.* Secundo pro ipso
contractu pignoratitio, seu conventione qua res alteri se-
curitatis gratia datur, vel obligatur; *l.* [illegible] *ff. de pa-
ctis*. Pignus late sumptum est contractus, quo Debitor 5
dat Creditori rem aliquam, ut sit pro debito obligata, &
ex ea satisfieri possit, si aliter satisfactum non fuerit:
Est in re communis. Similiter hypotheca late sumpta est 6
contractus, quo a Debitore res aliqua obligationi subjici-
tur pro cautione debiti erga Creditorem; *Est in re com-
munis*. Hinc aperte patet finis Pignoris, hypothecæ,
nempe major securitas Creditorum, seu eorum, qui alios
sibi obligatos habent; Tutius est enim Pignori, seu hy-
pothecæ incumbere, quam agere in personam, textu ex-
presso in *§. Unde constat* 14. *Institut. de obligat. quæ ex
delicto*, ibi: *Etiamsi idoneum Debitorem habeat, expedit
Pignori potius incumbere, quam in personam agere. Et plus
cautionis in re est, quam in persona; Regul.* 25. *ff. de regul.
Juris.*

Pignus, seu hypotheca alia est *expressa*, & alia *taci-* 7
ta: Expressa est, quæ fit expressa partium conventione

de-

de se oppignoranda, seu hypothecanda, & hæc hypotheca, expressa solet vocari *Conventionalis*. Tacita est
quæ absque expressa partium conventione a lege introducta est, atque subsistit absque ullo consensu Debitoris, immo etiam eo invito, & hæc hypotheca solet vo-
8 cari *Legalis*, utpote a lege constituta. Pignus, seu hypotheca expressa alia est *generalis*, & alia *specialis*. Hypotheca generalis, seu universalis est, qua quis obligat
alteri in securitatem debiti cuncta sua bona, & jura; *l. fin. Cod. Quæ res Pignori, & leg. Bonorum, 49. ff. de verb. signific.* Hypotheca specialis est, qua una, vel plures res in specie, aut individuo alteri in securitatem debiti obligantur; *leg. Quamvis constet, 2. & l. Quamvis cod. 17. Cod. de Pignoribus, & Hypothec.*
9 Hypothecæ *tacitæ*, seu *legalis* varia habentur in Jure exempla, quorum præcipua hic juvat adducere. Primo Uxor habet tacitam hypothecam pro securitate dotis allatæ in omnibus bonis Mariti; *c. Ex literis, 5. de Pignoribus*, ibi: *Cum bona Viri Mulieri sint pro dote tacite obligata, & cum suo onere transferint ad quemlibet possidentem &c. l. Unic. Cod. de rei Uxor. act. §. Fuerat, 29. Instit. de actionibus.* Et hæc tacita hypotheca viget etiam in casu, quo Maritus ob delictum privari debeat bonis, *Cum*, ut expresse dicitur in cit. *c. Ex literis*, *cum mulieribus favere multum in recuperandis dotibus debeatur, & cautum sit in Jure, quod propter maleficium Viri mulier remanere non debeat indotata &c.* In leg. *l. 2. Cod. Ne Uxor pro Marito* habetur hoc expresse: *Ob Maritorum culpas Uxoris inquietari leges vetant.* Insuper habet uxor hypothecam tacitam in bonis Mariti pro securitate bonorum paraphernalium ab ipso Marito administratorum, *Communis; arg. l. Ubi 29. Cod. de jure dotium, & leg. fin.*
10 *Cod. de Pact. convent.* Secundo etiam Maritus viceversa habet tacitam hypothecam in bonis Uxoris pro dote promissa sibi præstanda, textu expresso in *l. Unic. §. 1. Cod. de rei Uxor. act.* ibi: *Damus ex utroque latere Hypothecam, sive ex parte Mariti pro restitutione dotis, sive ex parte mulieris pro ipsa dote præstanda.*
11 Tertio, tacitam hypothecam habent liberi prioris Matrimonii in bonis tam Patris, quam Matris ad secundas nuptias transeuntis ratione bonorum, quæ ad eos ex prima Matrimonio pervenerunt; *l. hac edictali 6. §. 2. & leg. Si quis prioris, 8. §. 4. Cod. de secundis nuptiis.*
12 Quarto Pupilli, & Minores habent tacitam hypothecam in cunctis bonis Tutorum, & Curatorum: *l. Pro officio,*
13 *20. C. de administr. Tutor. vel. Curator.* Quinto tacitam hypothecam habet Pupillus in rebus ex ipsius pecuniis emptis; *l. Licinque, 7. ff. Qui potiores in pignore.* Sexto
14 Ecclesiæ, Collegia, aliæque causæ piæ habent tacitam hypothecam in bonis Prælati, vel alterius Administratoris rerum ad similes pias causas pertinentium: Ecclesiæ enim gaudent jure minoris, *cap. 1. & c. Audivi, 3. de in integrum restitutione* & sic tenet Glossa in *cit. cap. Ex literis, 5. de pignoribus verb. Obligata*, & communis Doctorum.
15 Septimo, tacitam hypothecam habent Legatarii, & Fideicommissarii in bonis a Testatore relictis §. 2. *Instit.*
16 *de Leg. & l. 1. Communia, de Legatis.* Octavo qui mutuas dat pecunias pro reficiendo ædificio, habet tacitam hypothecam in ædificio suis pecuniis refecto; *l. 1. ff. In quibus causis pignus tacite*, & eamdem hypothecam habet in re, ad quam emendam, vel conservandam pecunias mutuas dedit; *l. Qui navem, 26. & l. Quod quis, 35. de*
17 *reb. auctor. Jud. possid.* Nono Venditor habet tacitam hypothecam in re vendita usque dum pretium ei pleno sit solutum: *l. Julianus, 13. §. 8. de action. empt. l. Quod si 51. § 8. ff. de Ædilit. edict. & ... Venditi. venu.*
18 Decimo Locator habet tacitam hypothecam in omnibus a Conductore in domum, vel prædium illatis, & invectis, non tantum pro pensione, sed etiam pro deterioratione rei locatæ; *l. 2. ff. In quibus causis pignus*; &
19 concordat *l. Eo jure, 4. ff. eod.* Undecimo tacitam hypothecam habet Fiscus in bonis contrahentium cum eo, vel conducentium quid ab eo, & in bonis suorum Officialium, & Administratorum; *l. 1. & 2. C. In quibus causis pignus tacite, & l. Aufertur, 46. ff. de jure Fisci*, ibi: *Fiscus semper habet jus Pignoris.*
20 Hypothecare, & oppignorare possunt omnes illi, qui rerum suarum liberam administrationem habent *l. 2. & 6.*
21 *ff. Si res aliena pignori.* Item Tutor, Curator possunt oppignorare & hypothecare res Minorum, Pupillorum pro eorumdem utilitate; *leg. 4. cod. si aliena res, l. Tu-*
22 *tor. 16. ff. de pignor. act.* Oppignorare, & hypothecare etiam potest Procurator, vel negotiorum gestor, si ad hoc speciale mandatum habeat; *l. Solutum, 12. §. fin. ff. de pignor. action.* vel si habet mandatum generale cum libera potestate, *cit. l. Solutum*, & *l. Procurator, cui 58.*
23 *ff. de pignor.* Prælati, & Rectores Ecclesiarum, quamvis non possint absque Juris solemnitatibus res Ecclesiasticas alienare, prohibitas hypothecari hypotheca speciali, ut expresse habetur in *cap. Nulli, 5. de rebus Eccles. alienand.* ibi: *Neque specialis hypothecæ titulo obligare*; possunt tamen absque Juris solemnitate talia bona Ecclesiæ pro eadem, non item pro propria utilitate, hypothecare hypotheca generali, arg. a sensu contrario desumpto
ex cit. cap. Nulli 5. de rebus Eccles. non alienand. Hoc enim ipso, quod ibidem prohibeatur sola hypotheca specialis, ut patet ex adductis verbis, concessa censetur hypotheca generalis, ut recte argumentantur, & tenent Abbas in *cit. cap. Nulli n. 3.* Joann. Andr. *ibid. num. 1.* & cum aliis Fagnan. *ibid. num. 30. & seq.* Covarruv. *variar. resolut. cap. 16. num. 7.* Molina *disp. 466. num. 1.* Laymann *liber. 3. tract. 4. cap. 10. num. 2.* Azorius *part. 3. lib. 7. cap. 5. quæst. 4.* Pirhing. *lib. 3. Decretal. tit. 13. num. 5. & tit. 21. num. 16.* Reiffenstuel *ibid. num. 34.* & alii passim; & ratio est, quia per hypothecam generalem non ita facile devenire potest ad alienationem, seu venditionem rei generaliter solum obligatæ, seu hypothecatæ, sicuti per hypothecam specialem, per quam plus juris transfertur in Creditorem cum periculo eam alienandi. Et hanc sententiam testatur Fagnanus *in cit. c. Nulli 5. de rebus Eccles. alienand. vel non n. 32.* probasse suo tempore Sacram Congregationem Concilii in contractibus Regularium. Nam proposito dubio an in prohibitione nuper edita de rebus 24
Regularium non alienandis comprehendatur generalis hypotheca; Sacra Congregatio censuit non comprehendi, & tamen prohibitio illa fuit concepta iisdem verbis, quibus utitur Paulus II. *In Extravag. Ambitiosæ*. Hæc ille, qui 25
ex multis probat hypothecam generalem bonorum Ecclesiæ in casu permisso posse fieri a Rectoribus Ecclesiarum etiam sine licentia Episcopi. Vid. verb. *Alienatio, art. 4. num. 35. & 36.*
Res omnes, quæ emi, & vendi possunt etiam hypo- 26
thecari, seu oppignorari possunt; *leg. Sic & quod 9. ff. de Pignoribus*, ibi: *Quod emptionem, venditionemque recipit, etiam pignorationem recipere potest.* Et sic e contra 27
res, quæ emi, & vendi nequeunt, hypothecari, seu oppignorari etiam non possunt, *l. 1. §. 2. ff. Quæ res Pignori.* Res aliena hypothecari, seu oppignorari non potest absolute; *l. 6. Cod. si aliena res pignori*, ibi: *Per alium rem alienam invito Domino pignori obligari non posse certissimum est.* Potest tamen res aliena oppignorari, seu hypothecari conditionate, nempe sub conditione. *Si acquisierit*; *l. Si fundus §. 7. de pignoribus*, ibi: *Aliena res utiliter potest obligari sub conditione si debitoris facta fuerit.* Creditor pignus habens potest illud alteri oppignora- 28
re; *l. 1. Cod. Si pignus pignori datum.* Creditor tamen & 29
invito Debitore non potest uti pignore, & si utatur, furtum committit, atque furti conveniri potest, prout quando utitur ultra alias habitum; *l. Qui jumenta, 49. l. Si pignore, 54. ff. de furtis*, ibi: *Si pignore Creditor utitur, furti tenetur.* Fructus ex pignore percipere potest 30
Creditor, sed eos debet ipsos in sortem computare; ita ut tantum minuatur de debito, quantum percipit de fructibus ex pignore; immo totum debitum extinguatur, pignusque reddi debeat, statim ac fructus percepti totum debitum exæquant, & insuper, si fructus percepti superent debitum, debet reddere cum pignore etiam excessum fructuum perceptorum, textu expresso in *l. 1. Cod. de pignor. Action.* ibi: „Ex pignore percepti fructus impu-
„tantur in debitum, qui si sufficiant ad totum debitum,
„solvitur actio, & redditur pignus; si debitum exce-
„dunt, qui supererunt, redduntur. *Et c. Cum contra 6.*
„*de pignor.* ibi: Cum secundum Canonicas sanctiones
„fructus restitui, & in sortem debeant computari.
Immo Creditor modo supradicto, nedum computare de- 31
bet in sortem fructus perceptos, sed etiam illos, quos ex tradita sibi re oppignorata percipere potuisset, & culpa sua non percepit, textu expresso in *leg. Creditor, 3. Cod. de pignor. action.* ibi: „Creditor, qui prædium pignori
„nexum detinuit, fructus, quos percepit, vel percipere
„debuit, in rationem exonerandi debiti computare ne-
„cesse habet, „ & concordat *l. 2. Cod. de pactis pignor.* & tenent Glossa in *cit. cap. Cum contra 6. de pignorib. verb. Perceptum*; & ibid. Abbas n. 9. Molina *tract. 2. de Justit. disp. 535. num. 3.* Azorius *part. 3. lib. 7. cap. 8. q. 3.* Pirhing. *lib. 3. Decretal. tit. 21. num. 19.* Reiffenstuel. *ibid. num. 48.* & alii communiter contra Hostiensem *in summa de pignoribus num. 9.* Et ratio est, quia fructus rei fructiferæ æque ac ipsa res censentur oppignorati, & constituunt cum re unum pignus; *l. Quamvis, 3. Cod. in quibus causis pignus*; Molina *loc. cit. num. 3.* Laymann *lib. 3. tract. 4. cap. 20. num. 8.* & alii citati.
Pactum *Antichreticon* contractui pignoris adjectum (quo 32
nempe inter Creditorem, & debitorem convenitur, ut donec debitum solvatur, Creditor pignore uti, & fructus ex eo percipere valeat,) est illicitum, & usurarium. *Communis arg. cap. Plures Clericorum, 1. & cap. Quoniam 2. de usuris*; ubi clare deciditur, quod sit usura lucrifi- 33
cere fructus rei oppignoratæ, & insuper præcipitur fructus restitui, & in sortem computari; Et ratio est; quia quævis res Domino suo fructificat, Dominus autem Pignoris est Debitor, & non Creditor; *l. Pignus*; *Cod. de pignor. action.* mutuans enim non fit Dominus Pignoris; adeoque usurarius, & iniquus est, si fructus capiat ex eo, cum tales fructus percepti ex Pignore sint revera ultra sortem, ultra quam aliquid recipere ratione mutui, est proprie usura. Sic etiam in contractu Pignoris pactum le- 34
gis Commissoriæ (quo nempe Debitor cum Creditore convenit, ut si intra certum tempus debitum non fuerit solutum,

latum, pignus dein ad Creditorem pertineat; vel in so-
lutum pro debito, vel in venditum pro certo pretio) est
illicitum, & usurarium, textu expresso in *l. final. Cod. de*
pactis pignorum, *& Lege commissor. & cap. Significante*,
35 *3. de Pignoribus*; Et ratio est, quia Pignus ordinarie est
majoris valoris, quam creditum; nemo enim accipit pi-
gnus minoris valoris, & æqualitas sæpe attingi non po-
test. Unde ad vitanda hujusmodi pericula injustitiæ, &
usuras palliatas, atque gravamina maxima Debitorum,
tale pactum simpliciter reprobatur.
36 Licitum autem est pactum, quo Debitor cum Credito-
re suo paciscitur, ut si intra præfixum tempus solutio
facta non fuerit, tunc Pignus Creditori sit venditum pre-
tio justo taxando secundum æstimationem prudentis viri,
reddito excessu Debitori, textu expresso in *leg. Si fun-*
37 *dus*, *16. ff. de Pignor. & communis* Doctorum. Sic etiam
justum est pactum adjectum Pignori, ut si Debitor in
mora solvendi sit, v. g. intra biennium non solvat, pos-
sit Creditor Pignus, vel hypothecam statim distrahere,
& aliis vendere, & quod de recepto pretio reliquum est
supra Debitum, Debitori restituat; *leg. Si convenit*, *4.*
ff. de pignorat. action. & l. final. §. 1. Cod. de Jure do-
38 *min. impet. Communis*. In quo utroque casu non est opus,
ut Creditor Debitorem de solutione prius moneat; *leg.*
Magnum, *12. de contrah. & commit. Stipul. & cap. Potuit*,
4. de Locato, *& conducto*, ibi: *Non obstante quod ei, ut*
canonem solveret, non extitit annunciatum, cum in hoc casu
39 *dies statuta pro Domino interpellet*. Si oppignoratio facta
est sine pacto ullo de vendendo Pignore, vel non; tunc
potest quidem Creditor Pignus vendere, sed debet præ-
mittere unam saltem monitionem, ut Debitor solvat, &
post hanc per biennium expectare, quo elapso, si Debi-
tor non solverit, Pignoris venditio legitima, & justa sit,
textu expresso *in cit. leg. final. §. 1. Cod. de Jure dom.*
40 *impet. Communis*, Si oppignoratio facta sit cum pacto, ne
vendatur, vendi nihilominus potest post biennium, sed
non nisi trina monitione de solvendo prius præmissa; *cit.*
l. Si convenit, *4. ff. de pignorat. act. Communis*. Credi-
41 tor Pignus vendens non potest illud sibi ipsi emere, ne
quidem per interpositam personam, nisi de licentia Judi-
cis, si nullus alius vellet pretium justum etiam minimum
offerre; *leg. Et qui*, *10. Cod. de distraction. pignor.*
42 Creditori Hypothecario competit jus prælationis præ
Creditoribus non specialiter privilegiatis; *leg. Si Debi-*
tor, *10. ff. de Pignoribus*. Si autem eadem res fuerit plu-
ribus oppignorata, inter ipsos Creditores hypothecarios,
potior est in jure, qui prior est in tempore, etiamsi se-
cundo Creditori res non tantum obligata, seu etiam in
Pignus actualiter tradita sit; *l. Qui generaliter*, *2. ff. Qui*
potiores in pignore; *l. Licet 7. Cod. eod. & leg. 8. Cod.*
43 *eod. & leg. 12. ff. eod.* Nec refert, an prior Creditor
habeat hypothecam specialem, vel generalem; *cit. l. Qui*
generaliter 2. ff. Qui potiores in pignore, *& l. Si genera-*
44 *liter*, *6. Cod. eod.* In pignore eodem tempore pluribus
constituto, præcedit ille, qui pignus possidet, & si nul-
lus possidet, æquali jure utuntur; *leg. Si Debitor*, *10. ff.*
de Pignoribus.
45 Creditor tenetur Pignus sibi traditum exacta diligentia
tueri, & conservare, *leg. Ita 14. ff. de pignorat. act.* A-
liter si dolo, vel culpa lata, aut levi quidem (non item
levissima) Pignus perit, vel deterioratum est, resarcire
tenetur *§. 4. Institut. Quibus modis re contrah. obligatio*.
46 Creditor debito sibi soluto tenetur Pignus restituere; *cit.*
47 *§. 4. Instit. Quibus modis re contrahitur. obligatio*. Immo,
una cum Pignore tenetur Creditor restituere etiam omnes
fructus ex pignore perceptos cum ipsi fructus debeant in
48 sortem computari *ex l. 1. Cod. de pignorat. act.*, juxta
textum allegatum *sub num. 30.* Potest tamen Creditor de-
trahere expensas, quas fecit in tuendo, custodiendo, &
meliorando pignore; *l. Creditor 7. Cod. de pignorat. act.*
ibi: *Creditor autem necessarios sumptus, quos circa res pi-*
gnoratas fecit, exigere non prohibetur.

Novæ additiones ex aliena manu.

1 DE Pignoribus, ac Hypothecis parte hic agit Auctor,
neque in verbo *Pignus* aliquid addit. Materia autem
hæc in Foro est frequentissima, quæ propterea pleniorem
exigit tractationem. At quia quartum hoc Volumen ni-
mium excrevit, de ea agemus, & quidem latissime, in
additione ad verb. *Pignus*.
2 Hypotheca vel est expressa, vel est tacita. De taci-
ta, ut hic pro dignitate disseramus, est illa, quæ sine
expressa conventione, *ob præsumptam voluntatem Par-*
tium, vel aliam justam causam a *Lege* constitui-
tur.
3 *Ob præsumptam voluntatem partium* Hypotheca tacita
datur I. ex Senatusconsulto, quod sub Marco Imperato-
re latum est, Creditori qui pecuniam ob restitutionem
ædificii extruendi dedit, *L. 1. ff. In quibus caus. Pign. vel*
hypothec. tacite contrahatur, *L. 24. §. 1. ff. de reb. auct.*
Judic. possidend.
4 Quæ ad eum quoque pertinet, qui Redemptori Domi-
no mandante ministravit. *Legib. mox citatis*.

Non item ad illos, qui ad novum ædificium extruen- 5
dum, vel emendum, pecuniam crediderunt, *L. 17. Cod.*
de Pignor. L. 7. Cod. Qui pot. in pignor. Novell. 136.
cap. 3.
An illis competat tacita hæc Hypotheca, qui ad Na- 6
vem, vel aliam rem debitoris conservandam, reficiendam
vel restituendam crediderunt, non conveniunt Auctores.
Affirmant *Rauchb. lib. 1. quæst. 5. num. 1. & 6. Carpzov.*
Jurispr. Forens. part. 1. constitut. 28. defin. 105. Mev. de-
cis. 84. part. 5. Negant vero *Bachov. ad Treutler. vol. 2.*
disput. 24. th. 5. 7. Lauterbach. in disput. de tacit. pignor.
thes. 24. Harpprecht. in Commentar. ad Jus Badens. part. 4.
thes. 69.
Nota vero, quod Hypotheca concessa propter conser- 7
vationem Rei non habet locum nisi in ipsa re; Confer
Lauterbach in Colleg. pract. ad Titul. in quibus caus. &c.
§. 76.
II. Datur Hypotheca tacita *ob præsumptam partium vo-* 8
luntatem Locatori in iis, quæ in Prædium Urbanum non
rusticum, ut ibi perpetuo sint invecta, & illata; *Leg. 2.*
3. 4. 5. in princip. 6. 7. §. 1. ff. In quib. caus. &c. Leg.
5. & ult. C. eod.
Quæ & in invectis, & illatis secundi Conductoris locum 9
habet, *L. 11. §. 5. ff. de pignor. act.*
Ab hac vero tacita hypotheca excipit alios allegans *Lin-* 10
glis. decis. 46. quæst. 7. num. 1. libros Doctorum, &
Studentium, arma & equos Militum, necnon Operario-
rum instrumenta fabrilia, sine quibus vitam diu Operarii
sustentare non possunt, vestem, & supellectilem Patris-
familias, cujus nomine venire ea autumat, quæ refert
Jurisconsultus *in Leg. 1. 2. 3. & aliis sequent. ff. de Su-*
pell. legat. itemque aratra, ligones, vomeres, boves, &
universa, quæ ad Agriculturam pertinent.
Num autem ab hac hypotheca tacita excipienda sint 11
bona venalia in domum illata, non illata in Tabernam,
dissentiunt Doctores. Vide affirmantes & negantes Docto-
res apud *Speidel. Loculetat. lit. P. art. 2. de tacit. hy-*
potheç. Locat.
Conducente vero Patrefamilias pro se, & Familia sua 12
ædes, Hypotheca hæc tacita locum non habet in rebus
paraphernalibus uxoris, bonis castrensibus, & adventitiis
liberorum, vel Famulorum; *Lauterbach. in disput. de tac.*
Pign. thes. 12.
III. Datur hæc hypotheca tacita ob præsumptam vo- 13
luntatem Partium Locatori in fructibus, qui in prædio
rustico nascuntur, *Leg. 7. in princip. ff. Quib. in caus.*
&c.
Citra vero *præsumptam voluntatem Partium sola Legis* 14
dispositione Hypotheca tacita datur I. Fisco ratione tribu-
torum in bonis eorum qui censentur, *Leg. 1. Cod. Quib.*
in caus. &c. Leg. 1. C. Si propt. public. Pens. in bonis
nequaquam vero eorum qui ex delicto ad pœnam obliga-
ti sunt, *Leg. 17. & 73. ff. de Jur. Fisc.* contrarium li-
cet teneat *Lyncker. decis. 643* tum in bonis debitoris pri-
mipilaris ejusque Uxoris, *Leg. 4. Cod. Quib. in caus. &c.*
& demum in bonis *Administratoris Fiscal. Leg. 1. Cod. de*
Privil. Fiscal. tit. C. Si propt. public. pens. Tenet vero
Merend. lib. 1. controvers. Jur. cap. 27. tacitam hanc Hy-
pothecam non incipere a tempore cœptæ administratio-
nis, sed a tempore actus quo Fiscus læsus fuit.
Sola Legis dispositione datur II. hæc hypotheca tacita 15
Reipublicæ, Civitati, Ecclesiæ in Bonis Administratorum,
argum. *L. 20. C. de Admin. Tutor. junct. L. 3. de Jur. Reipu-*
blic. L. 23. §. 1. C. de Sacrosanct. Eccles. non etiam uti
Creditrici in bonis debitorum, *L. 2. C. de Jure Reipub.*
L. 8. C. Qui pot. in Pign.
Hanc vero Hypothecam minime competere Collegiis 16
Opificum in Bonis Administratorum tradit *Schilter. in*
Prax. Jur. Roman. exerc. 33. §. 18.
IV. *Sola dispositione Legis* tacita hæc Hypotheca com- 17
petit liberis prioris matrimonii in bonis Vitrici ratione
tutelæ maternæ, si scilicet Mater, alio Tutore non pe-
tito, neque rationibus redditis ei nupserit, *L. 6. C. Quib.*
in caus. &c. in bonis Parentum ad secundas nuptias tran-
seuntium ratione eorum, quæ ex priori matrimonio ad
eos pervenerunt, *L. 6. §. 2. C. de secund. Nupt.* in bo-
nis Patris ratione bonorum maternorum aliorumque ad-
ventitiorum, quæ Pater administravit, *L. 6. §. ult. C. de*
Bon. quæ Liber. L. 8. §. ult. C. de secund. Nupt.
V. *Sola Legis dispositione* datur hypotheca tacita Pupil- 18
lis, & Minoribus, eorumque Heredibus in Bonis Tuto-
rum, & Curatorum, *leg. 20. C. de Administr. Tut. leg.*
19. §. 1. ff. de reb. auct. Jud. possid. Novell. 22. cap. 40.
in rebus pecunia eorum emptis, *leg. 7. ff. Qui pot. in*
Pignor. non item aliis, *l. 17. C. de Pign. leg. 7. C. Qui*
pot. in Pign.
Incipitque hæc hypotheca tacita, quæ competit Pupil- 19
lis & Minoribus in bonis Tutorum, & Curatorum, non
a tempore malæ administrationis, sed a tempore suscepti
muneris; *Bachov. de Pign. lib. 1. cap. 9. num. 5. Lau-*
terbach. in dict. disput. de tacit. Pignor. thes. 33.
Sola Legis dispositione datur V. tacita hypotheca Mari- 20
to pro dote præstanda in bonis ejus, qui dotem promisit,
L. unic. §. 1. de rei Uxor. act.

De

21 De eo quæri solet, an & Furiosis, mentecaptis, surdis, & mutis tacita hypotheca competat in bonis suorum Tutorum? Negat inter alios *Lauterbach. in disput. de tacit. Pignor. thes.* 35. Affirmat *Bardell, exercit.* 2. *conclus.* 39.

22 VI. *Dispositione sola Legis* hypotheca tacita datur Uxori pro dote repetenda in bonis Mariti, ejusve, qui dotem suscepit, *d.* L. *unic.* §. 1. *C. de rei uxor. act.* ut & pro dotis augmento, *Nov.* 97. *cap.* 2. paraphernis, *L. ult. C. de Pact. Convent.* & donatione propter nuptias, *L.* 29. *C. de jur. Dotium.*

23 Datur VII. *Sola dispositione Legis* tacita hypotheca Legatariis, & Fideicommissariis pro Legatis, & Fideicommissis consequendis in Bonis Testatoris, *L.* 1. *C. Commun. de Legat.*

24 VIII. Datur tacita hypotheca *sola Legis dispositione* Redemptori in Persona ab hostibus capta, & redempta pro pretio redemptionis, *L.* 15. *ff. de Captiv. L.* 2. *C. de Postlim. reverf. L.* 20. §. 1. *ff. Qui testam. fac. poss. L.* 43. §. *ultim. ff. de Legat.* 1.

Hi sunt casus certi, in quibus *sola dispositione Legis* 25 hypotheca tacita locum habet. Non sum autem nescius esse Doctores, qui eam ad alios casus extendunt. Vide de iis quid senserit *Stryk. in usu modern. Pandect. lib.* 2. *tit.* 2. §. 7. *& plur. sequent.* Confer etiam *Spredell. Locupl. lit. P. art. de var. hypothec.* & Auctores ab eo allegatos.

Tenent nonnulli in hoc differre hypothecam tacitam 26 *ob præsumptam voluntatem partium* ab Hypotheca tacita *sola Legis dispositione*, quod hæc locum sibi vindicat non obstante, quod agatur de Pupillis, Minoribus, &c. qui bona sua hypothecæ subjicere nequeunt, illa vero nequaquam locum sibi vindicare possit, si de mox dictis Personis res sit. Vide *Bachov. de Pignor. lib.* 1. *cap.* 9. *n.* 13. & rursus *cap.* 31. *n.* 1. *& seq.* Impugnat vero *Bachovium* alıoque ejus Asseclas *Wissembach. in disp.* 39. *Pandect. lib.* 20. *thes.* 1. §. 19.

FINIS TOMI QUARTI.